Magyar várak

lásd még

Erdélyi várak

Szlovenszkói

várak

SZABAD.

BIZTOSITÓ TÁRSULAT

IONI GENERALI)

LT 1831-ben.

ARTALÉKOK ÖSSZEGE 481 MILLIÓ KORONA.

GYNÖKSÉGÉTŐL.

Brassó, 191 7 október 30.án

Bizottsága

Budapest

. én kelt b. sorai birtokában van

Magyar várak és templomok (felvidéken)

Jedlicska Pál:

Kiskárpáti emlékek Vöröskőtől Szomolányig. 8-r. 343 l. Eger, 1882. – Ez a könyv ~~kivelen~~ ujból kiadva (1891. Egerben)

U.a. Kiskárpáti emlékek. Eleskőtől Vágujhelyig. 8-r. 343 l. Bp. 1883. Eger, 1891. 590 l.

Gent (1101, 1102)

Ujból átdolgozva és bővítve:

Folyó

mellékelve a 15455 sz. tüzb

felkérjük ezen díjösszeget

K. 3.

átutalni szíveskedjék.

1 kötvény

1 szelvény

915. 11. 1000. Woititz.

(Magyar varmu-
vereg), régi

B. Oberschall Magda:

Régi ( ). 16-r.
32 kép, 47 l. Bp.
1941-

Gen (1693)

Mevétel : 1405

Kiadás : 1283

Maradvány : 116

Visegrád 1912

Kitöltve

[illegible]

Folyó mtr.

Tárgy

Folyó sz.

⟨Magyar várak⟩

Varjú Elemér: ⟨ ⟩

Harmat 4-r. 288 kép.
211 l. Bp [1932]

Gyűjt (2289)

méretek		Egyes ár		Egyes össz.		Munkák össz.	
Négysz. mtr.	Köb mtr.	kor.	fill.	kor.	fill.	kor.	fill.
				500	—		

H. sz. 149 B. Rigler r.-t. Budapest.

MDK

Magyar Vilmos

Magyar V.: Müvészet és oklevél. Épitő Ipar 1910. 391,392.l.

Kötelező munkaszolgálat Franciaországban

Vichy, február 8.

A francia kormány kötelezővé tette minden francia állampolgár részére a munkaszolgálatot. A munkaszolgálatosok huszadik életévükben nyolc hónapot kötelesek eltölteni az ifjúsági táborban, illetve az ifjúsági munkatelepen. *Évenkint háromszor történnek behívások.* Azokat az ifjakat, akik kivonják magukat e kötelezettség alól, öt évig terjedhető fogházzal és 50.000 frankig terjedhető pénzbirsággal sujtják. A munkaszolgálatra vonatkozó rendelkezés hatálya *kiterjed Algirra, a francia gyarmatokra, védnökségekre és megbizásos területekre is.* A munkástáborok megszervezésére és ügyeinek intézésére főbiztosságot állítottak fel. *Az első munkaszolgálatosok március 20-án tartoznak bevonulni a kijelölt táborokba.*

ÚM

Hozzászólás a magyar diákság nagy problémájához

Magyarország öt egyetemén és tizenegy főiskoláján az 1939. évi statisztikai kimutatás szerint 17.189 fiatalember és leány folytatja tanulmányait. A diákság az egyetem falain kívül szövetségekbe, egyesületekbe tömörül, az a nagy erő azonban, amit ezek a szövetségek jelentenek, szétforgácsolódik, mert a diákszövetségek jelenleg *más és más eszmei felfogás alapján állnak.* Legalább is szervezés tekintetében, a címek megosztásában *igyekeznek külön utakon járni.* Ezt az állapotot a kultuszkormány is megsokalta és a diákság egyesületi életét legutóbb az alma mater gyámkodása alá helyezte. Nem akarok most e rendelkezés lényegével foglalkozni, csupán német- és olaszországi tanulmányutam tapasztalatai alapján az olasz és német diákszervezeteket kívánom röviden ismertetni.

Olaszországban minden egyetemre és főiskolára beiratkozott hallgató saját elhatározásából belép a *Gruppi Universitari Fascisti*-be, a fasiszta egyetemisták egyesületébe. Aki ennek nem tagja, *nem nyerhet állami hivatalt és semmi olyan állást, ami fasiszta szervezetektől függ.* A GUF lokálisan van megszervezve, élén a Vice Secretario áll, aki tagja a fasiszta nagytanácsnak. Munkatársai az egyes osztályok központi vezetői, akik a különféle ügyeket az egész országra kiterjedően irányítják. A vezetők egyetemet végzett, 27—30 éves fiatalemberek *s az állám fizeti őket.* A minden városban felállított szervezet központja Rómában van. *Az egyetem hatásköre nem terjed ki rá.* Mint a fasiszta állam egyik legfontosabb szerve, fontos politikai, szociális és kultúrális célkitüzéseket valósít meg. A vezetők tisztségük betöltése után magasabb politikai beosztásokat kaphatnak. Az egész szervezet irányítása tehát az *ifjúság kezében van.*

Németországban hasonlóképpen minden magasabbfokú iskola hallgatója tagja a Deutsche Studentenschaftnak. Ez is lokálisan van megszervezve, központja pedig Münchenben a nemzeti szocialista párt egyik szerves része. A központi hivatal osztályokra tagozódik, ezek közt legfontosabb a külügy, a sport és a kultura. Ezek Berlinben működnek. A Studentenschaftból az alkalmas egyéneket kiemelik s ezek a Studentenbundban kapnak magasabb politikai kiképzést. Az egész szervezetet itt is végzett *diákok vezetik* és a szervezet az egyetemmel *nincs semmiféle alárendeltségi viszonyban.*

Az ifjúság Spanyolországban és Bulgáriában is hasonló módon van megszervezve. Nálunk az álláspont az, hogy az ifjúság ne politizáljon, maradjon meg a mostani széttagozódott állapotában. Ez rendben is volna, de ha az országnak kiváló vezetőket akarnak nevelni, akkor a fiatalságot arra *elő kell készíteni.* Szükséges volna tehát, hogy az illetékes főhatóságok pártfogásukba vegyék a magyar fiatalságnak ezt a nagy kérdését és a baráti államok kiváló szervezettségeinek jótulajdonságait saját egyéniségünknek megfelelően átalakítva, *megteremtsék itt is a független diákszervezetet.*

Nedeczky László dr.

Az uj magyar vallásos művészet nagy kiállitása

Az újjászületett magyar egyházművészet mind szélesebb körben terjed el és hódítja meg a papságot és híveket egyaránt. A magyar egyházművészet Rómában frissült fel, a római magyar művészek hozták magukkal a világosan áttekinthető szerkezetet, tiszta formákat, az egyszerű és nemes új stílust, ami annyira alkalmas a keresztény gondolat kifejezésére.

Az új magyar egyházművészet fejlődését a február közepén megnyíló „egyházművészeti kiállítás" fogja dokumentálni a Nemzeti Szalón termeiben. Elsősorban a római szellemben dolgozó kiváló fiatal művészgárda mutatja be legjobb alkotásait. A kiállítás a legmodernebb elvek szerint nem sablónosan egymás mellé akasztott képeket, vitrinbe helyezett ötvösmunkákat fog bemutatni, hanem *a Szalón belseje templommá alakul át,* ahol építészeti tagozatokban, fülkékben, boltívek alatt állnak az oltárok és a kelyhek, gyertyatartók, terítők, miseruhák az oltárokon csillognak. Nem múzeumba vagy kiállításba lépünk be, hanem templomba.

Most naponta lázas előkészületek folynak az egyházművészeti hivatal tanácskozó termében, a ferencesek épületének falai közt. *Gerevich* Tibor professzor, a bölcsészetkar dékánja, *Molnár* Ernő dr. képzőművészeti főiskolai tanár, a Hivatal igazgatója, *Árkay* Bertalan építészmérnök, *Goszleth* Lajos építész, titkár, majd *Márkovich* Sándor építész részvételével válogatja a bírálóbizottság, egyelőre fénykép után az anyagot. Az előzetes rostálás már most történik. Izgalmas látni a szakértők ítélkezését, néha egy hajszálon mulik, hogy egy kép bejut-e a döntőbe. Ismerős és ismeretlen nevek vetődnek fel.

A sok fénykép között egyéni felfogású, simán megfestett Madonna-képen akad meg tekintetünk. A zsüri véleménye megoszlik a kép kissé fanyar és szokatlan felfogása miatt, de Gerevich professzor éles szeme felismeri a kép halk hangú poézisét:

— *Apácamunka,* — mondja, — *van benne misztikum, vegyük be.*

Titkos örömmel fogadom az egyéni felfogású spirituális kép megmentését.

Más, még nem elég érett munkák kiesnek.

— Jöjjenek később, tanuljanak, fejlődjenek még, — határoz a zsüri.

A kiforrott művek sem kerülnek mind be.

— Kitünő színpadrendező lenne, — mutatnak egy sorozatra, amelynek csak egy példányát veszik be. *Nem igazán vallásos művészet, így nem szerepelhet annak ellenére, hogy komoly értékű terveket hozott a művész.*

Egy gipszből készült Krisztus domborművet bontanak ki a csomagoló papirosból. Ez sem felel meg.

— *Sablonarc, a szakálla merev.*

De annál több fényképet látunk jó szobrokról s elgyönyörködünk a fegyelmezett ízléssel készült bronz gyertyatartókon, zománcozott kelyheken, s már előre élvezzük a kovácsolt ajtószárnyakat, amik a kiállításra fognak utat nyitni. Fénylő miseruhákat és selyem zászlókat is kiszemel a zsüri a behozott anyagból.

Miután a mai napi válogatás befejeződik, kérdést intézünk *Gerevich* Tiborhoz, a kiállítás szellemi vezetőjéhez:

— *Mióta vett ily erős lendületet nálunk az új katolikus művészet?*

— A mi művészeink tehetsége elsősorban Rómában izmosodott meg annyira, hogy már önálló, magasnívójú műveket tudunk alkotni. Az itáliai hatás kétségkívül megtermékenyítette és eleven új virágzásba lendítette hazai egyházművészetünket. A megujhodást nemcsak a művészeknek, hanem XI. Pius pápának is köszönhetjük, aki elfogadtatta és mintegy áldásával bocsátotta útra a modern szellemű művészetet. A „Monito"-ban, az „Intelem"-ben így szólt: *„...tágra nyitom az egyház kapuit a fejlődés előtt."* Az Intelmekben hangsúlyozta, hogy az ízlés törvényét és a liturgia előírásait mindig tiszteletben kell tartania a művésznek és kiemelte azt, hogy a vallásos művészetbe csak már kész, kiforrott művekkel szabad bevonulni, nem kísérletezésekkel. *„A régieket követni kell, de nem utánozni."* Ez volt az elhúnyt pápa finom disztinkciója. A római egyházi lapok, az Osservatore Romano, az Illustratione Vaticana szélesebb körökben terjesztették el a katolicizmus fejének elveit.

— A magyar egyházművészet már a Szent Antal-évben is sikert aratott Páduában és az 1934. évi fényesen sikerült római kiállításon a magyarok a pápa meleghangú elismerését is kiérdemelték. Itthon úttörő munkát végzett Árkay Aladár, a tehetséges fiatal Árkay Bertalan építész édesapja, a győri gyárvárosi modern templom építésével.

— A mostani kiállítás célja elsősorban a propaganda, ámbár egyházi köreink nagy része meleg rokonszenvet mutat az új iránnyal szemben. Be fogjuk mutatni, — mondja Gerevich professzor, — hogy a *magyar egyházművészeti irány kiforrott, megtisztult.* Emelkedett szellemű, átérzett alkotások kerülnek a szemlélő elé, hogy még szélesebb körben megnyerjék a közönség szívét és hogy az igazi művészi értékek tiszteletére tanítsák azokat, akik eddig megelégedtek a gyári kommerc árukkal, a tucat szobrokkal a templom falai között. *Tiszta művészetet hirdetünk a liturgia előírásainak szigorú figyelembevételével.* Ez az irány van arra hivatva, hogy kiküszöbölje a külföldről behozott lélektelen tömegcikk-termelést, a kegyszerüzletek nívótlan áruinak egyeduralmát. *A művészek számára gazdasági fellendülést fog jelenteni ez a színvonalemelkedés.*

— Nagy öröm, — füzi hozzá a professzor, — hogy ma más légkörben élünk, mint húsz évvel ezelőtt, amikor megindult az új orientáció. Akkor Magyarországon a tehetséges fiatalok a „radikális" vallástalan irányhoz csatlakoztak, *a mai új alkotó generáció ellenben velünk tart, keresztény és nemzeti célokat tüzve zászlajára.* A fiatal művészek Krisztust szolgálják, nem az Antikrisztust, mint a liberális éra és a kommün alatt.

Végezetül még hangsúlyozta Gerevich professzor, hogy *a képzőművészeti főiskolára is be kellene vezetni az egyházművészet oktatását, mivel az új magyar szellemiség egy fontos területéről van szó.*

R. Szörédi Ilona

ÚM

Antonescu ujabb rendelete a román hadsereg fegyverhasználatáról

Bukarest, február 8.

Antonescu tábornok a hadsereg tagjainak fegyverhasználata ügyében *magyarázó rendeletet* adott ki, amelynek értelmében *előzetes felszólítás után a hadsereg akkor nyitja meg a tüzet, ha a gyülekezők a felhívásra azonnal nem oszlanak szét,* vagy ha a lázadók megtagadják az engedelmességet. *Előzetes felszólítás nélkül akkor tüzel a hadsereg, ha megtámadják és ha nem tud másképpen védekezni, csak fegyverhasználattal.* Ugyancsak előzetes felszólítás nélkül tüzel a hadsereg, ha erőszakos cselekményen, lopáson, rabláson vagy romboláson érnek valakit. Az olyan személlyel szemben, akinél nem engedélyezett fegyvert találnak, szintén előzetes figyelmeztetés nélkül járnak el.

5 ÓRAI TEÁHOZ

ó-arany sújtás diszítésű, jóminőségű müselyem krepszatén-ruha fekete, sötétkék, középkék, barna, bordó és sötétzöld szinben.

P 62.—

TÜDŐS KLÁRA terve

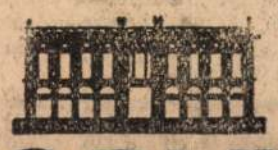

CORVIN
AJÓ MINŐSÉGEK ÁRUHÁZA

TISZTITTASSA
már most
tavaszi ruháit.
Torlódás lesz!
Kulcsár és Huppert

— **Csáky István gróf családjának köszönete a meleg részvétért.** Néhai Csáky István gróf elhunyta alkalmából országszerte óriási részvét nyilvánult meg. A megboldogult külügyminiszternek oly sok tisztelője fejezte ki együttérzését özvegy Csáky Istvánné Chorinsky Mária-Anna grófnőnél, Csáky Zsigmond grófnál, valamint Csáky Bora grófnő előtt, hogy egyenként köszönetet mondani nem tudnak. Ezuton fejezik ki őszinte köszönetüket a rendkivül jóleső, meleg részvétért.

KOPROL
KOPROL
csokoládés hashajtó
12 fillér

— **Schimanek Emil a műegyetem díszdoktora.** A kormányzó a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére megengedte, hogy a József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem Schimanek Emil okleveles gépészmérnök, műegyetemi nyilvános rendes tanárt, négy évtizeden át kifejtett műegyetemi tanári működése alatt szerzett rendkivüli érdemeiért a gépészmérnöki tudományok tiszteletbeli doktorává avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa.

LÉGOLTALMI KFT.
H. M. engedéllyel működő légoltami vállalat.
Szállít minden légoltalmi és tűzrendészeti cikket.
Óvóhelyek - Elsötétítés
Budapest, V., Dorottya-utca 2. Telefon: 183—936*

— **Eddig 103 katolikus tábori lelkész kapta meg a vaskeresztet.** Berlinből jelentik: Mint a német püspöki sajtótájékoztató iroda közli, eddig 32 katolikus tábori lelkészt tüntettek ki a vaskereszt első és 71-et a vaskereszt második osztályával.

Valódi platina-rókák,
legprimább natúr fekete nerzek, breitschwanz, fehér és festett hermelin, nutria bőrök megérkeztek. Megtekinthetők:
BOZSIN TIMÓT
szücsmester szörmeszalonjában, cégtulajdonos BRDJANOVIC FERENC, Budapest, IV., Váci-utca 10., I. em. Telefon: 182—655

— **Ritkábban zárják le a Kőbányai-úti sorompót.** A ceglédi vasutvonal felemelési munkálatainak előrehaladása lehetővé tette, hogy a Kőbányai-úti keresztezésen eddig áthaladó egyik nagyvasúti vágány forgalmát az újonnan épített hídra tereljék. Ennek következtében a sorompót már csak feleannyi alkalommal zárják le, mint a multban. A vasúti keresztezésnek a teljes kiküszöbölése ezen a ponton már csak rövid idő kérdése.

Betegség miatt átadnám
16-tól 23-ig Zágrábba szóló két vonatjegyemet, csak árjának, kedvezményesen. Érdeklődni lehet telefon: 49-32-17 alatt.

— A természetes „Ferenc József" keserűvíz régóta kitűnően bevált háziszer megrögzött székrekedésnél és annak mindenféle káros következményeinél; biztos, enyhe és gyorsan hato hashajtó, mely számos betegségnél az emésztést javitja és az étvágyat fokozza. Kérdezze meg orvosát!

A VÉR, TÜDŐ, MÁJ felhasználásáról, tápértékéről tart előadást dr. Mikes Margit a Népművelési Bizottság telepén, a GÁZMŰVEK VI. Vilmos császár-út 3. szám alatti bemutatótermében február 12-én, szerdán délután 6—7-ig. Főzőbemutató: Májpudding, tüdőleves, tüdős buris, tiroli máj. — Napijegy 60 fillér.

Február 13-án, csütörtökön délután 6—7-ig dr. Göczyné Haviár Margit tart vetitettképes előadást **„A test és lélek higiéné"** cimen, utána gázfőzőbemutató: Burgonyaszelet, harula, turós burgonyametélt. — Napijegy 60 fillér.

Minden kedden és pénteken délután 5 órakor bemutatóelőadás a takarékos gázfőzésről.

Napiurek

Az erdővidéki székely ifjak közmunkával vasutat épitenek

Sepsiszentgyörgy, február 8.

A bécsi döntés folytán *Háromszék vármegye visszacsatolt részén mintegy 30.000 székely, az erdővidék lakossága vasutvonal nélkül maradt.* A főleg fuvarozással és terménykereskedelemmel foglalkozó lakosság élete emiatt megbénult. Ezért az *erdővidéki székely ifjak egyhangú lelkesedéssel elhatározták, hogy megépitik a vasutvonalat Málnás—Barót vagy Bikszád—Barót—Székelyudvarhely között.* Az államtól azt kérik, hogy bocsásson sineket és az építkezést vezető megfelelő szakembereket segitségükre. Az erdővidéki közbirtokosságok a vasutépitéshez szükséges talpfát is felajánlották. *A közmunkára igen sok székely ifjú jelentkezik.* A terv szerint minden székelynek körülbelül 14 napi közmunkát kellene végeznie. Az egyik tervezett vasútvonalszakasz hossza 30 km, a másik ennél hosszabb. A munkálatokat az elkészült tervek szerint még ez év tavaszán meg szeretnék indítani.

— **Az egyiptomi király betegsége.** Kairóból közli a Reuter-iroda, hogy hivatalos jelentés szerint Faruk király az elmult éjszaka sárgaságban könnyebben megbetegedett.

— **Hétfőn kezdik meg tárgyalásaikat a magyar-német kulturális vegyesbizottságok.** A Magyar Távirati Iroda jelenti: A magyar-német kultúrális egyezmény értelmében megalakitott magyar-német kultúrális vegyesbizottságok február 10-én kezdik meg tárgyalásaikat Budapesten. A német bizottság február 9-én érkezik Budapestre. Tagjai többek között: Zschintzsch államtitkár, Siebert bajor miniszterelnök, Twardowski rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, Glaise von Horstenau ny. tábornok, a magyar-német társaság német tagozatának elnöke, Ewald von Massow, Freiherr von Massenbach, Sielbert miniszteri tanácsos, Schäffer Rümelin követségi tanácsos, Weissenhof báró és Scrula kormányfőtanácsosok, valamint a berlini, bécsi, lipcsei és boroszlói egyetem rektora. A szerdai nap folyamán kerül sor a budapesti német intézet felavatására. A tárgyalások előreláthatólag február 13-án érnek véget.

— **Meghosszabitotta a polgármester az iskolai szünetet.** A székesfővárosi tanitók és tanitónők a népszámlálás helyi felvételeinek munkálataival még nem tudtak elkészülni, ennélfogva a polgármester a népszámlálás sikerének biztositása érdekében elrendelte, hogy a községi elemi, továbbképző, iparos- és kereskedőtanonciskolákban a tanitás február 8-tól 15-ig bezárólag szüneteljen.

— **A Rudas-fürdőben megszünt minden üzemkorlátozás.** A székesfővárosi gyógyfürdők és gyógyforrások igazgatósága közli, hogy a Rudas-gyógyfürdő gőz- és kádfürdője a szombati nappal ismét teljes üzemmel megkezdte működését, tehát a Rudas-gyógyfürdőben az uszodát is ideértve minden korlátozás megszünt.

Házasság

elsa neuwohner IV. duna u. 3. haut coutur nemes anyagok finom női szabóság. robes costumes manteaux

Molnár József és felesége, *Ilniczky* Marianne leánya: *Livia* és *Zajzon* Gergely és felesége, *Sequens* Ida fia: *Jenő* m. kir. csendőrfőhadnagy február 11-én, kedden délután 6 órakor tartják esküvőjüket Budapesten a Szilágyi Dezső-téri református templomban.

Zsemlye Károly dr. körorvos (Udvard) és *Udvaros* Klára (Érsekújvár) január 26-án házasságot kötöttek. (Minden külön értesités helyett.)

Arvay Évát, *Maurer* Frigyesné dr.-né és *Arvay* István alezredes leányát eljegyezte *Mészöly* Loránd repülő-főhadnagy.

Thain Margit és *Thirring* Gyula dr. orvos február 11-én tartják esküvőjüket Érsekújváron. (Minden külön értesités helyett.)

Kalmár Mária és *Zrianin* Péter okl. gépészmérnök, a Ganz-hajógyár mérnöke jegyesek.

Belcsák Aladár, a mezőgazdasági ipar rt. h. igazgatója és neje, *Muraközy* Ilona leányát: *Sárit* eljegyezte néhai *Solymossy* József ref. lelkész és neje *Osváth* Ilona fia: *Béla.*

Prácser Mária (Kecskemét) és *Hajdu* András fűtőkár, a gazdák biztosító szövetkezete kecskeméti vezérképviselőségének főnöke jegyesek. (Minden külön értesités helyett.)

*

Palugyai Győző Viktor szücs kölcsön is ad szörmét, belépőt, bolerót alkalmakra. IV. Váci-utca 15.

*

Legújabb frakk, szmoking, zsakett kölcsönzés Teichner, IV. Király Pál-utca 7. Tel. 185-796.

BRILLIÁNS ARANY EZÜST
vétele és eladása VARJAS Károly-körút 22 nádvarban Tel. 189-296

— **Bizottsági ülés a felsőházban.** A felsőház külügyi bizottsága február 12-én, szerdán délelőtt 11 órakor az 1. számu bizottsági teremben ülést tart. Az ülés napirendjén Magyarországnak a háromhatalmi egyezményhez történt csatlakozásáról, valamint a magyar-délszláv barátsági szerződés becikkelyezéséről szóló törvényjavaslat szerepel.

— **Szegeden ünnepélyesen megnyitották a német kulturintézetet.** Szegedről jelentik, hogy az ottani német kulturintézetet szombaton délután ünnepélyesen megnyitották. Az ünnepségen megjelentek: vitéz Silley Antal altábornagy, hatestparancsnok, Tukats Sándor dr. főispán, Pálfy József dr. polgármester, Szentgyörgyi Albert dr., az egyetem rektora, Glattfelder Gyula csanádi megyéspüspök képviseletében Becker Vendel, a tanitóképzőintézet igazgatója, továbbá Falkay Gyula dr., az itélőtábla elnöke, vitéz Meskó Zoltán dr. ny. tábornok-orvos, a vitézi szék kapitánya, Balogh Ányos dr. tankerületi főigazgató és sokan mások. Kampf Erich német konzul megnyitó beszédében megemlékezett az évszázados német-magyar barátságról s utalt egy jobb Európa eljövetelére. Häckel tanár a budapesti német tudományos intézet képviseletében beszélt a német intézet hivatásáról. Szentgyörgyi Albert rektor a Horthy Miklós-tudományegyetem nevében üdvözölte a német kulturintézetet.

— **Ilniczky Sándor kétnapos körútja Kárpátalján.** Ilniczky Sándor görögkatolikus nagyprépost, kárpátaljai főtanácsadó kétnapos kárpátaljai körútja során meglátogatott több görögkeleti lakosságú községet. Huszton a képviselőtestület tagjaival folytatott megbeszélést, majd Iza községet látogatta meg, ahol Holobotvszky Dimitrij községi bíró és Csompej Vaszil geselymérői bíró üdvözölték. Ilniczky Sándor válaszában rámutatott arra, minden rutén tudja, hogy őseik századokon keresztül együtt éltek a magyarsággal anélkül, hogy meg kellett volna tagadniok nemzetiségüket, nyelvüket, kulturájukat. A ruténeknek a jövőben is a magyarsággal való együttműködésre kell törekedniök, annál is inkább, mert a kormányzat mindig a legelőzékenyebben teljesitette a rutén nép kivánságait. Herincse községben tartott megbeszélés után a főtanácsadó Száldobost, Husztsófalvát és Kövesligetet kereste fel, ahol mindenütt nagy lelkesedéssel fogadták. A főtanácsadót elkisérte útjára vitéz Ottrubay Pál a kárpátaljai mezőgazdasági kamara igazgatója, aki mezőgazdasági kérdésekről adott felvilágositást a lakosságnak.

— **A hógörgeteg Tolmein közelében betemetett egy olasz katonai járőrt.** Milánóból jelentik: A görzvidéki Alpokban Tolmein közelében a Bogat-hegy csucsáról lezuduló hógörgeteg eltemetett egy olasz határőrkatonákból álló járőrt. A vezető tiszt és nyolc katona életét vesztette. Tizenegy katonát sulyos fagyási sebekkel találtak meg. A szerencsétlenség február 5-én történt, de csak most jöttek rá, amikor nyugtalankodni kezdtek a katonák távolmaradása miatt és egy osztag megkezdte a kutatást az eltüntek után.

— **Tömegverekedés a Csalogány-utcában.** Szombaton hajnalban egy kerékpáros rendőrőrszem népes társaságot talált a Csalogány-utca 8 számú ház előtt. Amikor a rendőr odaért, a jórészt fiatalemberekből álló csoport elszéledt s csak Gabel József gépkocsivezető, Klein Rezső villanyszerelő és öccse, Klein Károly maradt a ház előtt. A két testvér javában ütlegelte a gépkocsivezetőt. A rendőr szétválasztotta őket, mire a Klein-fivérek rátámadtak az őrszemre, aki önvédelemből kardot rántott. Klein Rezső megsebesült. Idöközben visszatért a társaságból Benga Sándor is, aki szintén rátámadt a rendőrre. A tömegverekedés szinhelyére csakhamar újabb rendőrök érkeztek s helyreállitották a rendet. Megindult az eljárás a két Klein-testvér és Benga Sándor ellen hatóság elleni erőszak cimén.

A legkényesebb igényeket is kielégiti a hajlékony szab.
„EXTRA"
CIPŐTALP FÁBÓL
Használatban tartós, vízhatlan!
Minden mennyiségben szállítja viszonteladóknak, termelőknek:
Asztalosok és Kárpitosok Termelő és Értékesitő Szövetkezete
IX., ERKEL-UTCA 25. TELEFON: 183-319, 187-773

— **Osumi japán tengernagyot öt tisztársával együtt halálos repülőszerencsétlenség érte.** Tokióból jelentik: Mineo Osumi tengernagy, a legfelsőbb haditanács tagja, Hikojiro Suga ellentengernagy és négy tengerésztiszt repülőgépszerencsétlenség következtében életét vesztette. A tengerészeti minisztérium jelentése szerint a repülőgépről szerda óta nem érkezett hir, most pedig Kwantung tartományban, a West folyó jobb partján, a Hwangyangshan hegységben megtalálták a gép roncsait.

Csillárt vegyen, bérelhen, cserélhen VOGEL csillárüzem üzleteiben IV, Károly-krt 28 (Városháza) VIII, Mária Terézia-tér 1.

— **A londoni rádió hazugságai Norvégiáról.** Oslóból jelentik: Norvég részről megállapitották, hogy a londoni rádió ismételten hamis híreket terjeszt Norvégiáról. Igy többek között azt, hogy a sűrű amerikázások miatt az Oslo-Bergen vasútvonalon időnkint teljesen megszűnik a vasúti közlekedés; Osló áramellátása január 27-re virradó éjjel megszakadt, mert szándékosan megrongálták a villamosműveket, illetőleg a villanyhuzalokat; a németek még a norvég pásztoroknak is megtiltják azoknak a fegyvereknek tartását, amelyeket a farkascsordák elleni védekezésre használnak és Hedmarkenben vagy egyebütt külön katonai gyüjtőtábort állitottak fel az ellenszegülő norvég tisztek részére. Norvég részről határozottan megállapitják, hogy ezek a jelentések valótlanok. Szándékos rongálás nem történt sem az Oslo—Bergen vasútvonalon sem, az oslói villamossági művekben, a vadászati engedéllyel rendelkező norvégek fegyvertartási kérdését pedig méltányosan rendezték.

Évtizedek óta
IMPERIAL FŰGEKÁVÉ

— **A tábla is elitélte vitéz Endre László rágalmazóját.** A budapesti tábla Ottrubay-tanácsa fellebbezés folytán szombaton foglalkozott Strém Lászlónak, a Népszava cikkírójának bünperével, aki támadó cikket irt vitéz Endre László alispán ellen és cikkében rágalmazó tényállításokat tett közzé. A tábla az elsőbiróság által kiszabott háromhónapos fogházbüntetést helybenhagyta.

Háztulajdonosok!
Szigorú büntetés
éri azt, aki a légoltalmi felszereléseket és óvóhelyberendezéseket **határidőre** nem szerzi be.
„Igévé"
IPARI ÉS GÁZVÉDŐ ESZKÖZÖK KFT.
Budapest, V. Zrinyi-utca 7. I. emelet.
Telefon: 182-017, 181-813, 181-814.
A K. K. M. 15.600/1938. sz. rendeletben előirt külön légoltalmi iparengedély alapján működő szaküzlet.

— **Polgármesterválasztás Veszprémben.** Veszprémből jelentik: A város képviselőtestülete Berky Miklós dr. alispán elnöklésével ülést tartott, amelyen szótöbbséggel Nagy László dr. városi főjegyzőt polgármesterré választották meg. Főjegyzővé Szigethy Miklós dr.-t választották.

A zsidótörvény korlátozásai alá nem eső
cukorrépa átvevők
részletes ajánlatait kérjük „Átvevők" jeligére Blockner J. hirdetőirodába, IV, Városház-u. 10

x Husos és hústalan egytálételek készitése és tanácsadás zsirtakarékoskodásra az elektromos művek gyakorlati főzőbemutatóin. Az előadások Eskü-út 5 szám alatt szerdán délután 5 órakor, hétfőn, csütörtökön és pénteken pedig délelőtt 10 órakor kezdődnek. Részvétel díjtalan.

Elegáns nő különlegesen szép díszmagyarját, magyaros ruháját jutányosan R. Hajdu Gizinél csináltatja. Váci-utca 20. III. (Modellek).

Bárányné Obersohall Magda: Régi magyar varnüvezés.

16°, 32 k, 47 L, Budapest, 1941.

Magyar varnüvezés

c) mind a hajó parancsnoka, mind az egész személyzet felelős a fent említett tilalom áthágása következtében a dockon előidézett sérülésekért és károkért;

d) a hajóban lévő hamu s egyéb hulladékok a hajó legénység által a dockmestertől meghatározott helyre viendők;

e) a dockban semmiféle kényelmi helyeket, vagy egyéb kiömlő nyilásokat használni nem szabad;

f) a hajó alá van vetve az összes hajógyári szabályoknak;

g) a dockolás költségeit a hajógyár igazgatóságától megállapított tarifa szerint a hajónak a dockban töltött napjai után számítják.

Az itt leírt és tisztán folyami hajók számára épített emelőszerkezet, az első a kontinensen, teljesen az ó-budai hajógyárban készült, a hol üzemben is van és az érdeklődő szaktársak bármikor megtekinthetik.

Ezt az úszó dockot a társaság tulajdonát nem képező hajók bedockolására is felhasználják.

A váltakozó áramu világító berendezésekben használatos másodfeszültség nagysága.

Stark Lipót-tól.

Tizenkét esztendővel ezelőtt, amidőn a váltakozó áramú transzformátoros rendszer legelső nagyobb példáját a budapesti országos kiállitáson bemutatták, magasabb feszültségű izzólámpást a gyakorlatban nem ismertek, mint az 56 *V*-osat. Hogy éppen erre a feszűltségre készítették az izzólámpásokat, annak okát az egyenáramú ívlámpásokban kell keresni.

Az ívlámpások szorítóin ugyanis 40—42 *V*-nyi feszűltségre lévén szükség, a vezeték két drótja között kb. 56 *V*-nyi feszültségnek kellett uralkodnia, hogy az ívlámpások elé elég nagy hatású megnyugtató ellenállást kapcsolhassanak.

A váltakozó áramú telepek építőinek természetesen számolniok kellett az akkor normálisnak tekintett izzólámpásokkal és vonalaikat szintén 56 *V*-nyi másodfeszültségre méretezték.

Az egyenáramú telepeket propagáló technikusok azonban már ekkor két irányban is fáradoztak a vezetékek költségeinek leszállítása érdekében. Egyrészük arra iparkodott, hogy az izzólámpások gyártásának tökéletesítésével lehetővé tegye a magasabb feszültségű izzólámpások használatát. Ebbeli törekvésük két-három év alatt oda vezetett, hogy a 100—105 *V*-os izzólámpás kiszorította az 56 *V*-osat, amivel megint az járt, hogy az ívlámpákat párosan, mindig sorosan kapcsolva kellett égetni.

Ugyanebben az időtájban Hopkinson más úton, t. i. a dinamók, vezetékek és lámpások kölcsönös elkapcsolására vonatkozó újításokkal elérte azt, hogy az üzemfeszűltséget, amely a vezetékek méretezésére nézve mértékadó volt, a lámpásfeszűltség duplájára emelhette föl; ezzel az újítással, amely a háromvezetékes rendszer elnevezése alatt ismeretes, a vezetékek költségeiben jelentékeny megtakarításokat ért el.

A váltakozó áramú transzformátor, amelyből a legnagyobb könnyűséggel lehetett tetszőleges feszűltséget nyerni, a Hopkinson rendszerének jelentékeny egyszerűsítését engedte meg. Hopkinson t. i. kénytelen volt két dinamógépet sorosan kapcsolni és a középvezetéket a dinamókat összekötő drótból elágazni; a transzformátoron erre a célra csak a másod gombolyítás felező pontjából kellett egy drótot, az u. n. középszorítóhoz kivezetni és a középvezetéket ezzel a szorítóval összekötni.

Ezt a könnyűséget még a 100 *V*-os izzólámpásnak behozatala előtt használták ki többször oly módon, hogy 50 *V*-os izzólámpásokat kapcsoltak a transzformátor középszorítói és az oldalszorítók közé.

Később, midőn a 100 *V*-os izzólámpást kezdték átalánosabban használni, ettől ismét eltértek és a középszorítót csak ívlámpások bekapcsolására használták.

Még később a háromvezetékes elrendezést, mint olyan eszközt, amely a másod hálózat gazdaságosabb létesítését és a szükséges transzformátor állomások számának apasztását tette lehetővé, ismét felkapták, még pedig 100—105 *V*-os izzólámpásokkal és 200—210 *V*-nyi üzemfeszűltséggel.

Az *Electrician* folyó évi januárius hó 1-én megjelent füzetéhez mellékelt és az *Angliában* épített elektromos világító telepekről szóló jegyzetből közöljük azokat a telepeket, melyeknél a *transzformátorok másod üzemfeszűltsége 200 V.*

1. City of London Electric Lighting Company	kb.	130,000	16gy.	izzól.
2. Hampstead Vestry, London	„	18,000	„	„
3. County of London and Brush Prov. E. L. Comp.	kb.	15,000	„	„
4. Islington Vestry	„	8,000	„	„
5. Blackpool	„	21,000	„	„
6. Bolton	„	9,000	„	„
7. Bristol	„	19,000	„	„
8. Cheltenham	„	5,000	„	„
9. Salford	„	2,000	„	„
10. Southport	„	8,000	„	„
11. Taunton	„	4,000	„	„
12. Tunbridge Wells	„	6,000	„	„
13. Harrogate (épülő félben)				
14. Wakefield „ „				
összesen:		245,000	16gy.	izzól.

A kontinensen aránylag kevés ilyen berendezést találunk, a minek oka nyilván az, hogy itt kevésbbé divik a transzformátoroknak másod utcai hálózat táplálására való elrendezése.

Mint olyan nagyobb telep, a melyben a transzformátorok háromvezetékes utcai hálózatba 200 *V*-nyi feszültséggel szolgáltatják az áramot, említendő első helyen a *zürichi.*

Hazánkban is létesült az utolsó időben több ilyen berendezés. Egyebek között az *Ezredéves Országos Kiállítás* területén a Ganz és tsa cég, valamint a Magyar Villamossági Részvény-Társulat 200 *V* feszültségű váltakozó árammal látta el fogyasztóit.

Ugyanígy voltak berendezve az *Ós-Budavára* és *Konstantinápoly Budapesten* cimű mulatóhelyek is.

A tapasztalás mindezeken a helyeken azt mutatta, hogy a 200 *V*-nyi feszültség, noha a dolog természeténél fogva a berendezések inkább időleges jellegűek voltak, sem rövid zárlatokat, sem ívképződést vagy izoláció hibákat nem okozott, de még kellemetlen fiziologiai hatásokat sem mutatott, pedig ezen a három helyen összesen 9000 izzólámpás és 734 ívlámpás volt berendezve.

Mindezekből következtetve előre mondhatjuk, hogy *a jövőben mindinkább el fog terjedni a 200—220 V*

MMEE Közl. 1897

feszültségű váltakozó áram alkalmazása oly telepeken, a hol a transzformátorok utcai másod hálózatot táplálnak. Ezt az elrendezést annál is nagyobb bizalommal fogják a telepek építői használhatni, a mennyivel a házi berendezéseket készítő cégek mindinkább kezdenek a jobb minőségű drótanyaghoz visszatérni. Bátran állíthatjuk különben, hogy a silányabban szigetelt drótok nedves helyen nem romlanak annyira váltakozó áram alkalmazásánál, mint az egyenáraménál, mert az utóbbinál föllépő elektrolitikus folyamatok a keletkező hibák fejlődését rohamosan gyorsítják.

Legujabban az izzólámpásgyárosok az egyenáramú telepeket építő cégek nyomása alatt még magasabb feszültségű izzólámpásokat kezdenek gyártani, még pedig 150—200 *V* feszültségre. Az indító ok erre az utcai vezetékek keresztmetszetének csökkentésén kívül főképpen abban a törekvésben fekszik, hogy a világító üzemmel az elektromos vasuti üzemet iparkodják összekötni. Ez természetesen úgy valósítható meg a legegyszerűbb módon, ha a világító áramot szolgáltató gépek közvetetlenül felhasználhatók a vasuti üzemhez is; már pedig ha a világítás üzemének menete olyan, hogy a dinamógépek akkumulátorokat töltenek, még pedig a háromvezetékes rendszernek megfelelőleg 2 × 220 azaz 440 *V* kisütő feszültségre, kell hogy a dinamógépek a töltésnél mintegy 550 *V* feszültséget adjanak; már pedig az ilyen feszültségű áram elektromos vasuti célokra alkalmazható és ily módon el volna érve a világító és vasuti üzemnek meglehetős egyszerű módon való egyesítése.

Más oldalról azonban az ilyen 200 *V*-os izzólámpások tartósságára és áramszükségletére nézve bíztató adat még nem áll rendelkezésre; továbbá alig képzelhetünk ma magunknak 200 *V*-os 10 gyertyás izzólámpást, ha elgondoljuk, hogy a lámpás szénfonalának mintegy 1330 Ohm ellenállással kellene bírnia, a mit bátran megvalósíthatatlannak mondhatunk; már pedig a 10 gy. izzólámpás alkalmazásának lehetőségét a fogyasztóktól lehetetlen elvonni az izzólámpás technika mai állásánál, a midőn azt a lámpást már ökonomikusnak kell mondanunk, a mely gyertyánként 3 *W*-ot fogyaszt.

Az izzólámpások feszültségének felemelése 120—130 *V*-on felül, nézetünk szerint, alig nevezhető jogosult eszköznek az utcai kábelek költségének leszállítására vagy az üzemnek a vasuti üzemmel való kiegészítésének lehetővé tételére, már abból az okból sem, mert az izzólámpásfeszültség emelésével a technika mindinkább távolodik az ökonomikus, azaz a keveset fogyasztó izzólámpás megteremtésének sokkal fontosabb feladatától. Ez a feladat az eddigi tapasztalások alapján a maiaknál alacsonyabb feszültségű izzólámpással oldható meg; hiszen tudjuk, hogy nem jár semmi nehézséggel, 20—25 *V*-os izzólámpásokat gyertyánkénti 2 *W* áramfogyasztással kielégítő minőségben gyártani. Az a könnyűség, a melylyel a váltakozó áramú transzformátoros rendszer tetszőleges feszültségeket bocsát rendelkezésünkre, a jelzett irányban bizonyára még nagy szolgálatokat fog tenni a technikának és az ilyen rendszer szerint épített telepeknek kevés költséggel fogja lehetségessé tenni az átmenetet a használatos lámpástipusoktól ahhoz az izzólámpáshoz, a melyet a közel jövő rejt ölében.

A vasművesség az ezredéves országos kiállításon.

Edvi *Illés* Aladártól. (Vége.)

4. A *barokk stílus.* A XVII. század vége felé a klaszszikus renaissance stílus a vasművességben is hanyatlott s helyét elfoglalta a barokk. Németországban, Ausztriában és nálunk a reformációt követő reakciónak hatatmas fegyvere lesz a Rómával szoros kapcsolatban álló Jezsuita-rend, mely Michel Angelo patetikus művészetéből kifejlődő magas renaissance vagy más néven barokk stílust nagy arányú építkezéseihez mindenütt felhasználja s ezzel kapcsolatosan a vasművességben is meghonosítja azt. A német renaissance kedvelt gömbölyű vasát kiszorítja a négyszögletes és a lapos vas, a szervesen összefüggő csiga díszítmények helyébe az egyszerűbb alapidomok lépnek s univerzálissá lesz a tört csigavonal, a Franciaországból átszármazott s állítólag XIV. Lajost, a napkirályt jelképező palmetta, meg az egymást keresztező harántos pálcákból alkotott s a keresztező pontokban rozettákkal díszített rácskitöltés. Az akantusz elveszti egyszerű alakját s gazdag tagozást kap, a stilizált emberi és állati alakok pedig csak az ajtókopogtatók és pántok ornamentikájában maradnak meg. Azonban ne gondoljuk, hogy a vasművesség stílusában mutatkozó változás, az ipar fejlődésére károsan hatott volna; éppen az ellenkezője történt a dolognak. Míg a renaissance inkább a városi polgárság stílusa volt s a gazdag patriciusok pártolása következtében fejlődött, a barokk a pompakedvelő nemesség ízlésének felelt meg; ez mozdította elő elterjedését és felvirágozását. Elmondhatjuk, hogy a XVII. század vége és a XVIII. század eleje a mondott okból a vasművességnek rendkivülien kedvezett s előmozdította a nagyobbszabású vasmunkák készítését. A bécsi Belveder kapukhoz hasonló nagyszabású munkákat még a renaissance stílus se mutathat fel.[9]

Hazánkban a barokk vasmunkák igen gyakoriak, mert a törökök kiűzése után fellendűlt építkezéssel a vasművesség is karöltve fejlődött, azonban a legtöbb vasmunkával mégis Pozsony városa dicsekedik.

A XVII. században a vasművességnek csak egy ága hanyatlott a fegyverkovácsság, mert a puskák és ágyúk szerkezetének folytonos javítása következtében, a díszítésre olyannyira alkalmas vértezet, sisak és páncél mindjobban divatját múlta s a felszíni díszítésre annyira kínálkozó partizánok és bárdok használatának lassankint véget vetett.

A barokknak azt a túlságosan gazdag válfaját, melyet közönségesen *jezsuita stílusnak* mondunk, hazánkban igen kultiválták. Az ezredéves országos kiállítás történelmi csoportjában több ily munkát láttunk, melyek közül leggazdagabb volt a 23. ábrában előtüntetett ajtópánt s a 24. ábrában előtüntetett ajtókopogtató. Ez előbbiben a domborítás, az utóbbiban a kovácsolás magasan kifejlett technikáját emeljük ki.

A tulajdonképpeni barokk-formákat láttatja az az ajtó-

[9] A külföldi barokk vasmunkák publikációja dolgában első helyen említendők *Fordrin* Louis (Nouveau livre de serrurerie 1723.) és *Berain* Jean (Diverses pieces de serruriers. Paris 1670.) Újabban is több jó munka jelent meg: *Ilg* Albert dr. és *Kábdebo* Heinrich dr.: Wiener Schmiedewerke des XVIII. Jahrhunderts. *Roeper* A. és *Bösch* H. Geschmiedete Gitter des XVI—XVIII. Jahrhunderts aus Süddeutschland.

kopogtató paizs, melyet a 25. ábra tüntet fel, ez lemezből domborított munka volt, mig a 26. ábrabeli záradékrács (felülvilágító) minden ízében melegen kovácsolt munka, melyet rajzának nemes egyszerűségén kivül különösen a nagy technikai ügyességről és finom formaérzékről tanúskodó alakítása teszi igazán műbecsű darabbá.

Érdekes műtárgy volt a 27-ik ábrában előtüntetett mosdóasztal is, mert a vízüst tartó kosara felett levő ornamentikában sok magyar motívumot fedezhetünk fel; de azért is, mert minden része festve volt. A sastól jobbra és balra, illetőleg a kendőtartó két fahenger alatt levő két nagyobb szegfű szirmai körben futó vörös, fehér és zöld, a fahengerek felett levő két kisebb szegfű szirmai felül fehér és tőben vörös sávokat láttattak. A

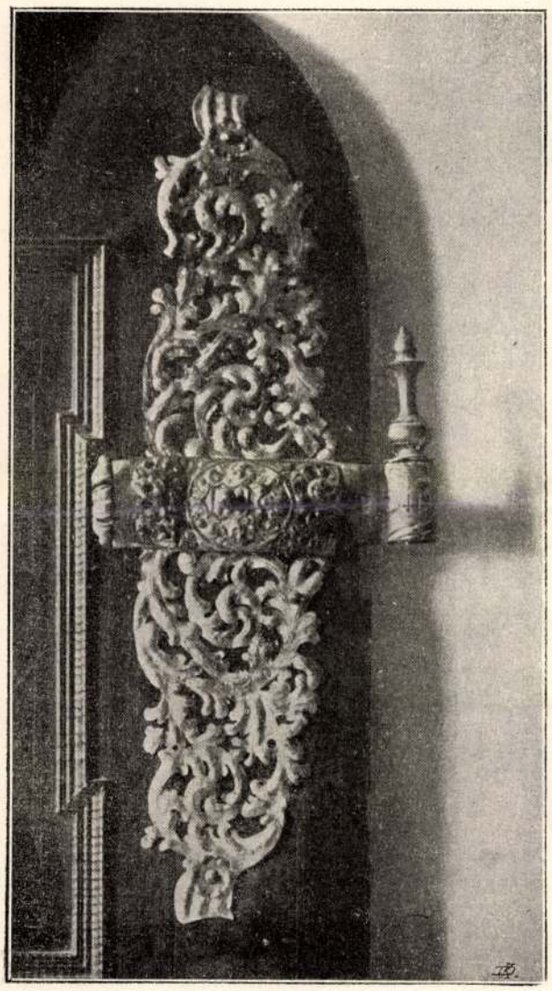

23. ábra. Ajtópánt lemezből domborítva és ónozva. Az ajtón levő évszám után ítélve, 1698-ban készült. (Besztercebánya szab. kir. városának tulajdona.)

tulipán sárga volt a kék szőlőt zöld levél takarta s a madarak tollazatát különféle színek jelelték.

A felsoroltakon kívül még több érdekes régi barokk vasmunkát láttunk, melyek közül különösen kiemelendőnek tartjuk azt a vasajtót, melyet a pozsonyi városi múzeum a háziipari csarnok első emeletén állított ki.[10]

[10] Lásd a *Mintalapok* vas- és fémipari része II-ik évfolyamának 32-ik lapját.

A modern vasmunkák között leggazdagabban volt a barokk stílus képviselve, amit annak tudhatunk be, hogy jelenleg az építészetben ezt kultiválják legjobban. A barokk stílusban készített gyertyatartók, csillárok, lámpások, asztalok, lépcső, folyosó és záradék rácsok, konzolok rácsoskapuk és ajtók egész sorozatát láttuk s kevés kivétellel mindannyit jó rajz és jó munka jellemezte.

A használati tárgyak közül legjobban kitűnt a 28-ík ábrában előtüntetett csillár. A közbülső petroleumlám-

24. ábra. Ajtókopogtató; a gyűrű átmérője 200 *mm.* (A soproni városi múzeum tulajdona.)

pás konzolokkal tartott remek kosarából gyertya- és lámpástartók ágaznak ki. A kosár felső részének koronájában látjuk az ellensulyozó körtealakú gömböt. A csillár rajza kissé tömött ugyan, de mégis oly kellemesen tagozott, hogy túlzottnak egyátalában nem mondható, kiemelendő azonban a kovácsolt karok és a sárgarézből domborított maszkok és akantuszlevelek kifogástalan, vidéki iparostól egyátalában nem várt munkája. A csillár vasrészei fémtisztára voltak csávázva s a vas

bágyadt kékes szürke színe kellemesen harmoniált a sárgaréz rogyogó színével.

Bátran elmondhatjuk, hogy a VIII. *B* csoportban kiállított vascsillárok között kevés volt olyan, mely a rajz szépsége és a munka jósága dolgában ezzel versenyezhetett volna, noha éppen a függőlámpások és csillárok dolgában lakatosmestereink a legjobban kitettek magukért s nem egy munkájuk a domborítás és kovácsolás technikájának remeke közé tartozott.

A konzolok közül a legszebb kovácsmunkát láttatta a 29. ábrában előtüntetett konzol, a rácsozatok közül pedig kitűnt *Jungfer* Gyulának a 30. ábrában bemutatott záradékrácsa, *Marton* Lajos és fiának a 31-ik ábrában előtüntetett lépcsőrácsa és *Pick* Edének az a munkája, mely jelenleg az Akadémia-utca és a Béla-utca sarkán levő Deutsch-féle ház első emeletének erkélyét díszíti; ezek az *Árkay-*, *Jungfer-*, *Lepter-*, *Páder-* és *Pick*-féle rácsos kapukkal egyetemben a legnagyobb arányú vasmunkák voltak. Ez utóbbiak közül a 32. ábra *Páder* Nándornak jól megrajzolt és remekül kovácsolt kapuját láttatja.

5. A *rokokó stílus*. A XVIII. század első felében a barokk stílust a vasművesség terén is felváltotta a rokokó, mely az egyenes vonalnak és a szimmetrikus ornamentikának hadat üzent. Sok műkritikus elítéli ugyan a rokokót, de ez az ítélet a vasművességre nem vonatkozhatik, mert ha az építészetben joggal meg is róhatják azt, hogy a rokokó az anyaggal épp oly önkényesen bánt, mint a formával, a vasművességről a mi az anyag alakítását illeti, nem mondhatjuk ezt. A kovácsvas igen alkalmas a kerek formák s a jellemző rokokó akantuszok, kartusok és tarajalakú levelek alakítása. A kovács és lakatos keze sablonszerű levélformákhoz nem levén kötve, azokat sokkal szabadabban és merészebben formálhatja, hisz az anyagon ezzel erőszakot nem követ el, mert a hideg lemez épp oly könnyen ölti fel a leggroteszkebb alakot, mint az izzó kovácsvas rúd.

A rokokó vas stílus a merészen stilizált akantuszlevélen kívül nagy előszeretettel használta a természetes virágokat is, melyeket folyondár alakjában ügyesen szőtt a látszólag rendszertelenül egymás mellé rakott *C* alakú csigák közé s az extrémek találkozásával nagyon emelte a munka szépségét.

A rokokó Közép-Európában nagy hódításokat tett s noha uralkodása XV. Lajos francia király halálával megszűnt, mégis mindenütt érdekes műemlékekkel gazdagította a vasművességet.

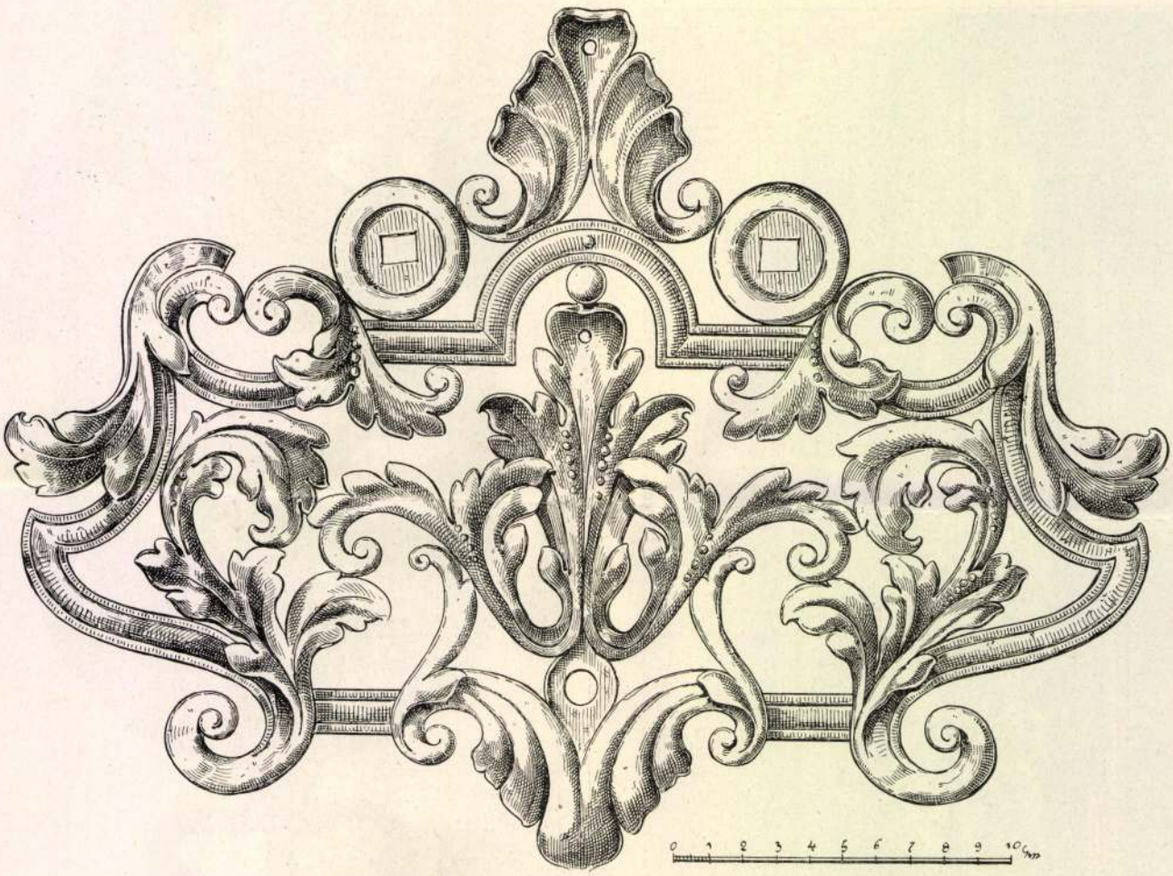

25. ábra. Ajtókoptató paizsa. (A pozsonyi városi múzeum tulajdona.)

Különösen szépek az osztrák vasmunkák.[11] Magyarországban a legtöbb rokokó vasmunkát Pozsony városában találjuk. Idevaló az a rács is, melyet a 33-ik ábrá-

[11] Ezeknek gazdag tárházát bírjuk *Ilg* és *Kabdebo*-nak a 9. számú jegyzet alatt említett művében, de leghasználhatóbbak *Wlha* József bécsi fényképész felvételei, valamint *Gerlach* M. Ornamente alter Schmiedeisen című kiadványa. A svájci rokokó vasmunkákat közli *Oberhänsli E* (Aufnahmen alter schweizerischer Kunstschmiedearbeiten). A németországiak egy részét megtaláljuk *Roeper* A. és *Bösch* H. munkájában (Geschmiedete Gitter des XVI—XVIII. Jahrhunderts). A legszebb XV. Lajos korabeli francia rácsozatok *Lamour* János egykori rajzai között találhatók (Recueil des ouvrages en serrurerie que Stanislas le Bien faisant Roy de Pologne 1768). *Cuvilliés* Ferenc munkáját újabban sikerül fascimilekben adták ki (Kunstschmiede Arbeiten im Style der Rococo) stb. A magyarországi rokokó vasmunkák publikációját 1896-ben kezdte el a kereskedelemügyi miniszter kiadta *Mintalapok*.

ban mutatunk be. Szépség dolgában még a külföldi munkák sorában is a legelső helyen áll az a két rácsos kapu, melyet a 34. és 35-ik ábra láttat. Mind a kettő Heves vármegyének egri székházáról való s az ezredéves országos kiállításon a nevezett vármegye pavillonját díszítette. Kompoziciójuk szépsége, részleteik formagazdagsága, a kovácsmunka szabatos és kifogástalan voltával meglepően szép harmonikus egészszé olvadnak össze.

E két kapu rajza a mult század derekán divatos izlésre vall, azonban se tervezőjüket, se készítőjüket nem ismerjük. Valószinű, hogy *Barkóczy* Ferenc gr. egri püspök, ki egyúttal Heves és Külső-Szolnok egyesült vármegyék főispánja is volt (1745—1761), készítette mind a kettőt, mert ő építette az említettük megyék egri székházát s mint a tudományok és szépművészetek buzgó pártfogója, sok szép alkotással örökítette meg nevét. Igaz ugyan, hogy *Esterházy* Károly gr., ki 1761-ben lett egri püspök és Heves vármegye főispánja, még többet tett az iparművészetek előmozdítására, azonban alig hihető, hogy a két kaput ő készítette volna, egy idősek azok a megye székházával.

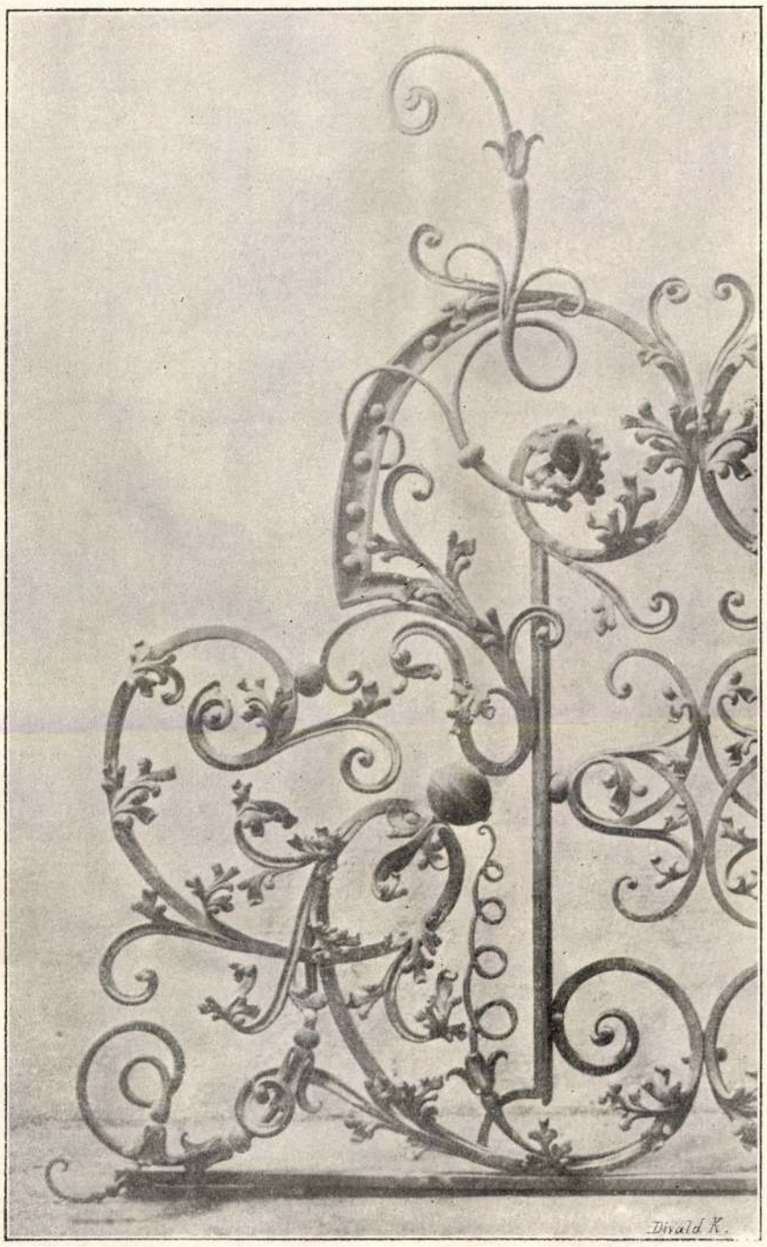

26. ábra. Záradékrács, a főcsiga felső széleig mérve 1000 *mm* magas. (*Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek tulajdona.)

Örökösen a külföld iparművészeti termékeit látva, mindnyájan csodálva szemléltük a múlt század szóban forgó két remekét; alig akartuk hinni, hogy nekünk is vannak oly régi vasmunkáink, melyeket büszkén mutathatunk a külföldi szakértőknek, a melyekkel mi is dokumentálhatjuk azt, hogy nemcsak van, hanem mindig volt a magyar népben a művészi ipar minden ágához érzék és tehetség. Valóban itt az ideje, hogy ne

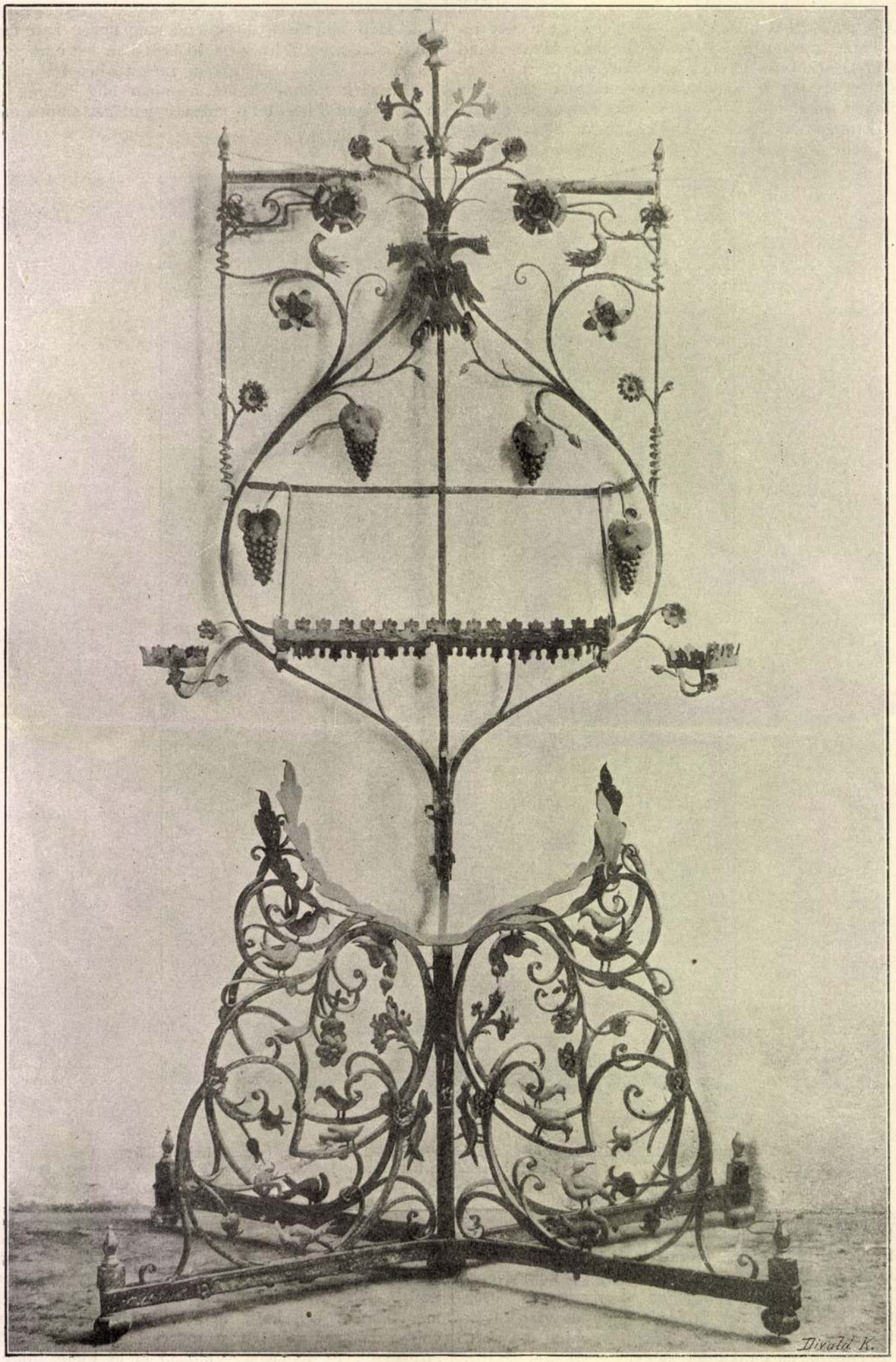

27. ábra. Mosdóasztal vízüsttartó kosárral. Magassága 2400 *mm*, a vízüst tartókosara 250 *mm* széles és 660 *mm* hosszú. (*Wilczek* János gróf tulajdona.)

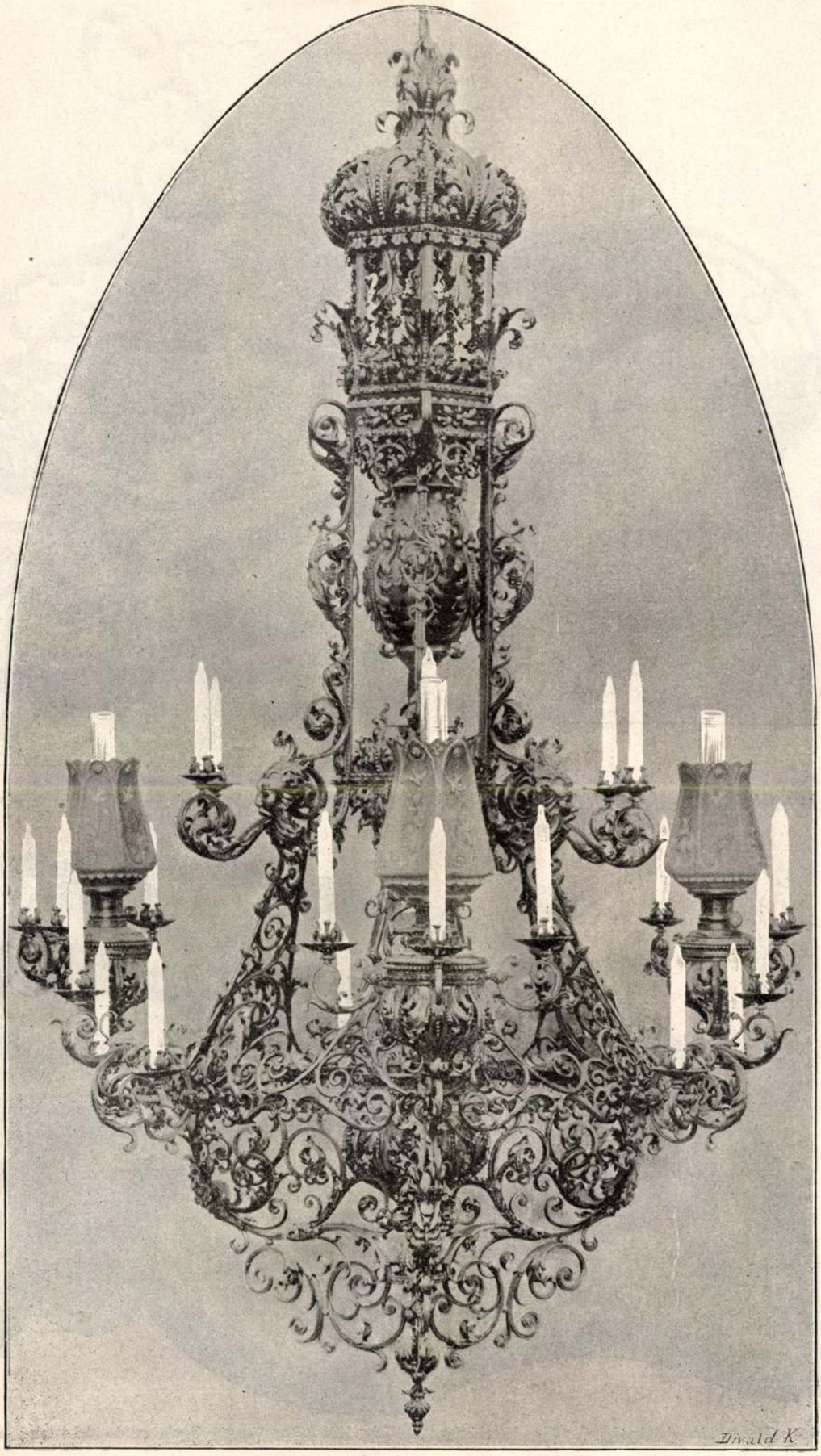

28. ábra. Lehúzható csillár, 2000 *mm* magas, koronájának átmárője 700 *mm*. Készítette *Benkóczy* Pál szegedi vasműves.

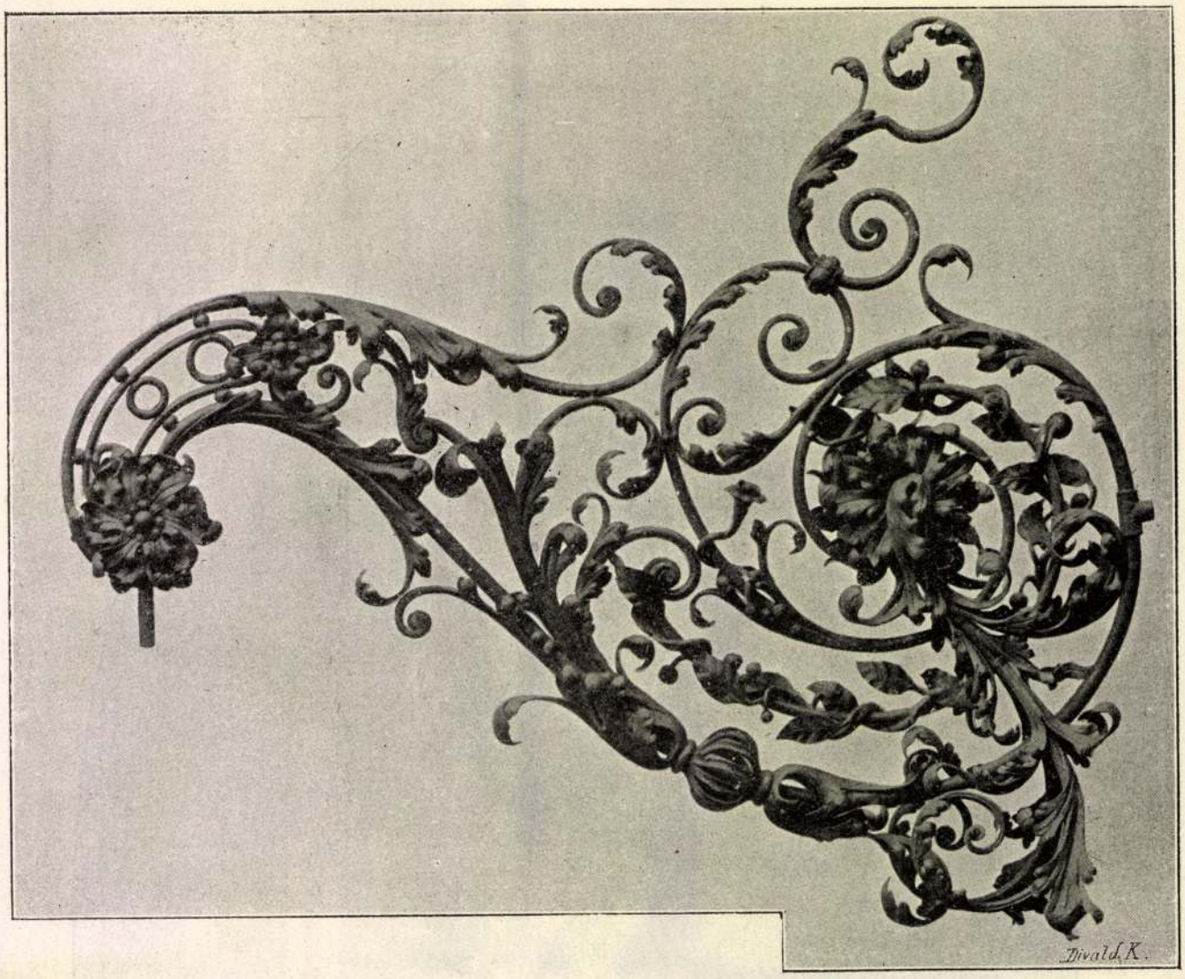

29. ábra. Gázlámpás tartó konzol, teljes hosszúsága 1350 *mm*. Készítette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos.

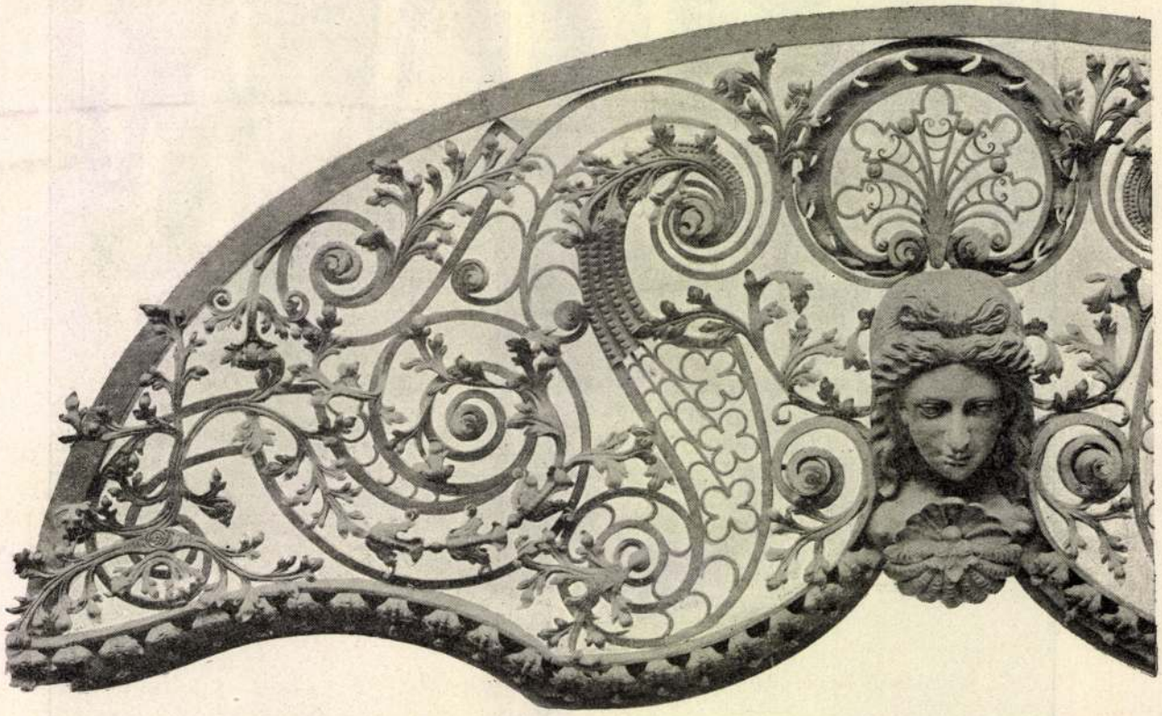

30. ábra. Záradékrács (felülvilágító), teljes hosszúsága 1700 *mm*. Készítette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos.

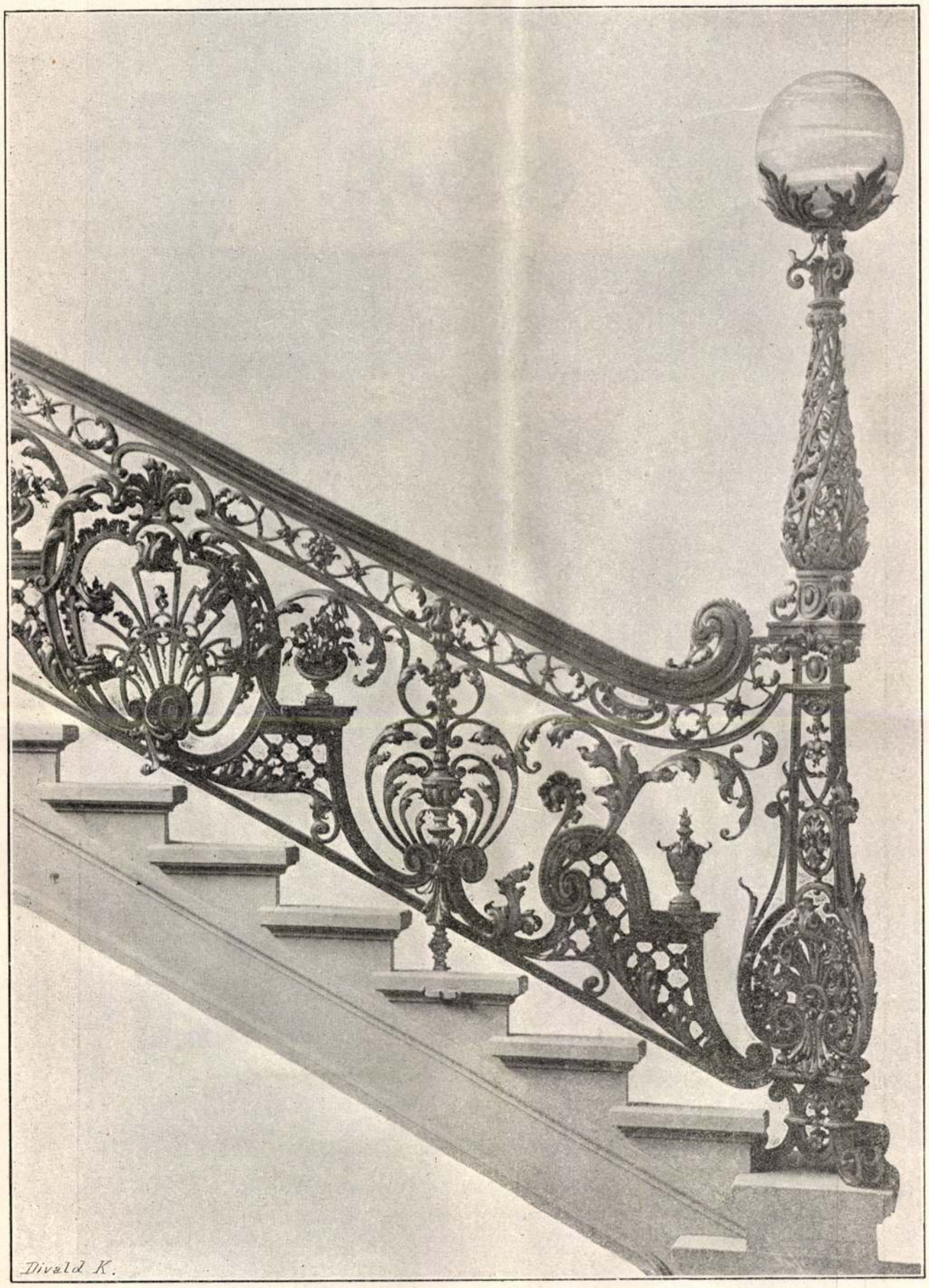

31. ábra. Lépcsőrács és kandeláber. Készítették *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek.

32. ábra. Rácsoskapu barokkstilusban, a nyitható szárnyak összes szélessége 1600 *mm*, a pillérek egyenkint 230 *mm*.
Tervezte *Höfler* József építész, készítette *Páder* Nándor budapesti vásmüves.

csak ötvösműveinkkel dicsekedjünk, mert a fémipar más terén is számottevő munkáink vannak.[12]

A kiállításon szerepelt régi rokokó vasmunkák között több lemezből domborított függőlámpás is volt, melyeket rajzuk szépségén kívül különösen festett virágdíszük tett érdekessé. A rózsák, illetőleg szegfűk piros, a levelek zöld és a keretvasak sárga színben pompáztak.

A modern rokokó munkák közül csak 2 magaslott ki, jelesen az a lépcsőrács, melyet a 36. ábra és az a kandelaber, melyet a 37-ik ábra láttat. Az első különösen azért érdekes, mert a strahovi (Csehország) templom lépcsőrácsának mind a rajz, mind a készítés dolgában hű mása. A 37-ik ábrabeli kandeláber is tűzből kovácsolt nyers munkát láttat, különösen szép a talp akantusz dísze és a szár körül csavarodó virágfüzér.

6. *Egyéb stílusok.* A rokokó stílust a vasmunkákban is *XVI-ik Lajos stílusa* váltotta fel, mely után az *empire* következett, azonban az ezredéves kiállítás régi és újabb vasmunkái közül ezeket egyetlen egy számottevő darab sem képviselte, noha ismeretes dolog, hogy nálunk az empire-kori vasművesség e század elején igen virágzott s újabban több jelenség arra vall, hogy ezt a stílust megint felkarolják.

A vasművességet Magyarországon is a késői empire stílus rontotta meg; mert merev egyenes vonalai s gyér levéldísze megakasztotta a kovácsmunka érvényesülését. Századunk első negyedétől kezdve egész a 70-es évekig vasművességről nem is szólhatunk. A kovácsolt vasmunkák iránt kihalt az érzék s az olcsó öntöttvas minden téren dominált. Már-már mester se volt, kire tisztességes kovácsmunka készítését bízni lehetett volna — ekkor hirtelen fordulat következett be. A bécsi építő művészek a renaissance stílus felkarolása következtében elkezdték a régi építményeket tanulmányozni s ez rá késztette őket az elhanyagolt kovácsművészet újból való felkarolására. Nálunk *Ybl* Miklós volt az első, a ki 1875-ben a várkertibazár kerítésrácsának készítését *Jungfer* Gyulára, a magyar vasművesek doyenjára bízta. Ez a kitűnően sikerült munka nyitotta meg azt a nagy harcot, mely az öntött vas és kovácsvas között kitört s az utóbbinak teljes diadalával végződött. Azonban sokáig tartott mig a kovácsvas jellemének megfelelő ornamentika teljes diadalt arathatott. Az első tervezők nem tudtak szabadúlni a megszokott öntött vas alakoktól s ezért kezdetben nagyon is az öntött vasra emlékeztető vasmunkák készültek, különösen Berlin építőművészei és iparosai jártak elő a rossz példával;[13] azonban a régi vasmunkákról közzé tett tanúlmányok és rajzok, valamint az a körülmény, hogy az ipar-múzeumok ezek-

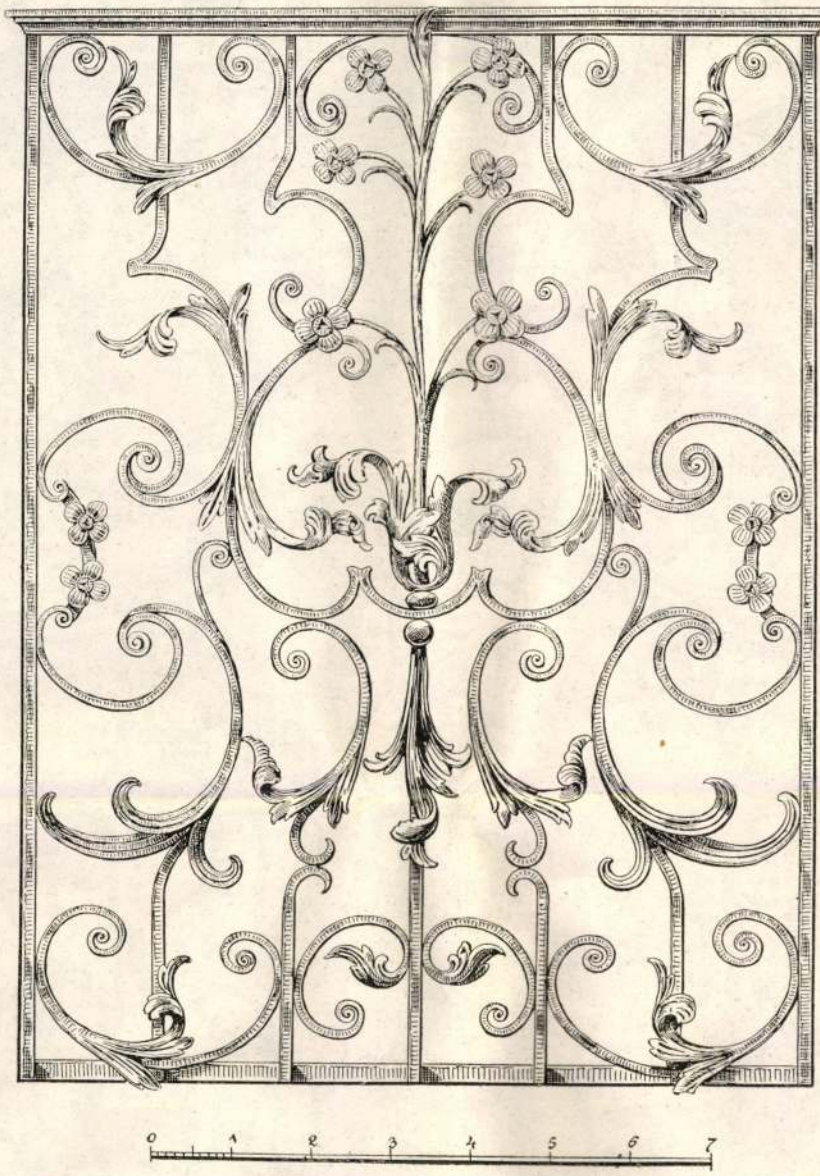

33. ábra. Ablakvédő-rács. (*Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek tulajdona.)

[12] Magyarország XVIII-ik századbeli vasiparáról némi képet nyújt az alábbi kimutatás. A 6. számú jegyzet alatt felsorolt céhek sorába lépnek az apatini kovácsok, szegművesek és lakatosok 1778-ban, az aradi kovácsok 1781-ben, a bajai kovácsok 1779-ben, a békésgyulai kovácsok 1773-ban, a beszterczebányai késesek 1758-ban és lakatosok 1771-ben, a boldogasszonyi kovácsok 1717-ben, a breznóbányai kovácsok 1780-ban, a csornai kovácsok 1785-ben, az egri lakatosok 1732-ben, az eszéki lakatosok 1720-ban, a felsőlászlói kovácsok 1791-ben, a holicsi fegyverkészítők és késesek 1770-ben, az iváni kovácsok 1797-ben, a jászói lakatosok és kovácsok 1749-ben, a kaproncai lakatosok 1763-ban, a kassai kovácsok 1707-ben, a kecskeméti kovácsok 1713-ban, a kismartoni lakatosok és puskaművesek 1711-ben, a körmendi kovácsok 1725-ben, a kőszegi lakatosok 1770-ben, a locsmándi kovácsok 1702-ben és lakatosok 1798-ban, a magyaróvári lakatosok 1728-ban, a metzenzéfi kovácsok és lakatosok 1749-ben, a mohácsi kovácsok és lakatosok 1777-ben, a nagyfalui kovácsok 1713-ban, a nagykárolyi kovácsok 1770-ben és lakatosok 1778-ban, a nagyváradi kovácsok 1779-ben, a németkereszturi kovácsok 1780-ban, a paksi kovácsok 1776-ban és lakatosok 1777-ben, a pápai kovácsok és lakatosok 1768, a pécsi lakatosok 1750 és kovácsok 1772, a pesti kovácsok és lakatosok 1701-ben, a pinkafői lakatosok 1727-ben, a pozsegai kovácsok 1758-ban, a sassini fegyvercsinálók és késesek 1700-ban, a siklósi lakatosok és kovácsok 1776-ban, a szegedi lakatosok, sarkantyúkészítők és puskaművesek 1766-ban, a szegzárdi kovácsok 1775-ben, a szenicei kovácsok 1701-ben, a szentendrei kovácsok és lakatosok 1759-ben, a szepesi 16 város kovácsai 1778-ban, lakatosai és puskaművesei 1777-ben, a szobotiszti fegyverkovácsok és késesek 1770-ben, a szolnoki kovácsok és lakatosok 1769-ben, a takácsii kovácsok 1780-ban, a tamásii kovácsok 1773-ban, a tolnai lakatosok 1782-ben, a trencséni kovácsok 1700-ban, a tuzsimai kovácsok 1758-ban, a valpói és mohácsi kovácsok és lakatosok 1780-ban, a váradolaszi lakatosok és puskaművesek 1769-ben, a varasdi lakatosok 1770-ben, a verőcei kovácsok és lakatosok 1781-ben, a zágrábi lándzsakészítők, kovácsok, lakatosok és puskaművesek 1781-ben, a zólyomi késesek 1750-ben, a szászrégeni késesek 1769-ben és lakatosok 1731-ben, a szászegyetem késművesei 1747-ben, a szászsebesi kovácsok 1761-ben stb.

[13] *Puls* Ed. Mustersammlung moderner schmiedeeiserner Ornamente. (Berlin, Seydel 1879. IV⁰) *Puls, Fábián* és *Benecke:* Moderne Kunstschmiede-Arbeiten, Berlin.

43. ábra. Rácsoskapu, teljes szélessége a két pillérrel együtt 2400 *mm*. (Heves vármegye tulajdona.)

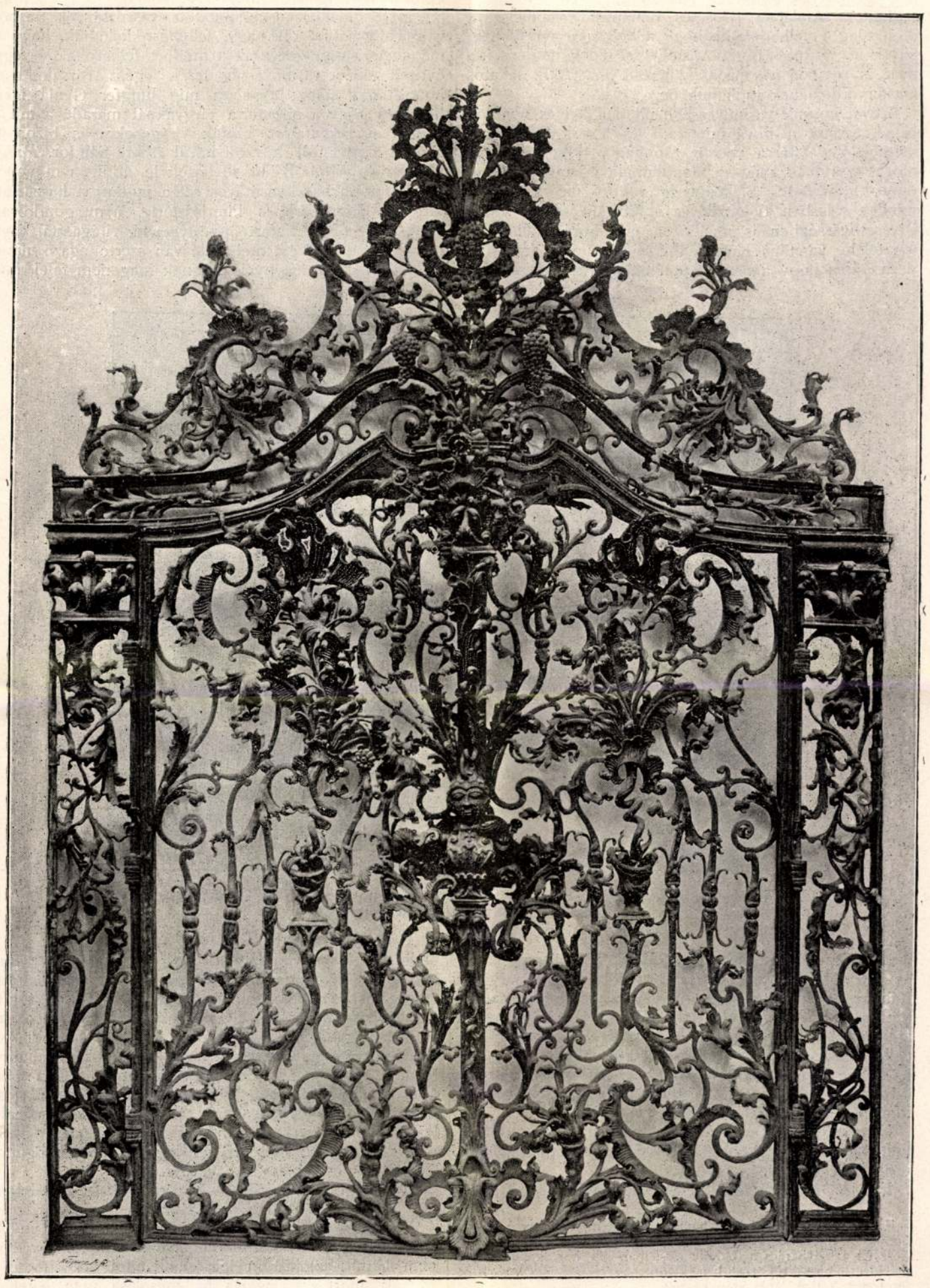

35. ábra. Rácsoskapu, teljes szélessége a pillérrel együtt 2400 *mm*. (Heves vármegye tulajdona.)

nek rendszeres gyüjtését elkezdték,[14] ezen a bajon is segítettek. Átalában Bécs és Budapest vasműveseiről dícsérőleg emelhetjük ki, hogy a helyes nyomról nem tértek le. Mi több, Berlin vasművességének modern irányát is részben a soproni születésű *Miksits* B. lakatos mester érdemének tudhatjuk be.

Szóval korunk vasművessége ujból a helyes nyomon halad, fősúlyt a kovácsmunkára és a vas jellemének megfelelő alakításra vetvén, azonban a dolgot teljesen megnyugtatónak még se mondhatjuk. Mivel a mai kor építő művészete, a közönség változó ízlése szerint minden stílusban dolgozik, az építő művészettel rokon a vasművességben is, önálló, a mai kor lelkületének megfelelő vasstilus nem fejlődött ki, pedig az a modern irány, hogy a népiest tanúlmányozva alkossunk új iparművészeti ízlést, már az 1885-iki kiállításon észlelhető volt. Akkor *Vágó* Ignác pántjai, most pedig *Páder* Nándor kályha-rácsa[15] és *Bíró* Antal szekrényvasalása tűntek fel. Vajjon akad-e több követő is?! Alighanem igen, mert a magyar stílus virágdísze igen alkalmas mind a kovácsolásra, mind a domborító munkákra s a renaissance alapidomokon festői hatása van. Bizony nagyon üdvös volna, ha építő művészeink a vasművességnek ez irányban való fejlődését előmozdítanák.

Nem hagyhatjuk említés nélkül azt sem, hogy a naturalisztikus irány meghonosítása dolgában is láttunk néhány érdekes kísérletet.

Ezt az irányt nálunk *Jungfer* Gyula kezdette el, kinek az 1878-iki párisi, majd a sz.-fehérvári és az 1885-iki budapesti kiállításon bemutatott vasrózsái és vasból való virágcsokrai oly nagy feltűnést keltettek, hogy a müncheni vasművesek ezt a modort felkarolták és egy évtized óta a vasművesség terén egész rózsakultuszt honosítottak meg; azonban míg Jungfer Gyula igen helyesen csak a bijouteria tárgyaknál maradt, a mit a kiállításán bemutatott remek virágcsokra is bizonyít, s erről a nyomról követői közül *Árkay* Sándor, *Páder* Nándor és *Hajós* Bálint se tértek le, addig a müncheniek és több hazai vasműves ezt a modort a használati tárgyak készítésére is kiterjesztette, nem gondolván meg, hogy olyan tintartó, gyertyatartó, virágasztal, vagy más használati tárgy, mely tele van szerte ágazó naturalisztikus díszítménynyel, céljának meg nem felel, már pedig az ipar produktuma igazi műtárgy csak akkor lesz, ha díszítménye hivatásos használatát nem nehezíti meg, ez okból elhibázottnak tartjuk *Bozidar* Tódor zágrábi vasművesnek a horvát-szlavon országok pavillonjában kiállított virágasztalát. A munka szépsége ellen senki sem emelhet panaszt, azonban a tárgy praktikus volta ellen, igen. A vasból való virágasztal a folytonos öntözés miatt úgy is valóságos rozsdafészek, de méginkább azzá lesz, ha oly díszítményeket rakunk rá, melyeket tisztítani alig lehet. Néhány gyertya- és tintatartót is láttunk, melyeknek rózsából alakított díszítményei szintén magukon hordták az inpraktikusság jellegét.

Efféle virágdísz inkább helyén van toilette asztalokon, úgy a mint azt *Pick* Ede mutatta be.

A szigorú naturalisztikus iránynak a berlini vasművesektől újabban követett módját, kiállításunkon képviselve nem láttuk; azt hiszem iparosaink ettől tartózkodni is fognak, mert a természet hű másolása nem lehet az

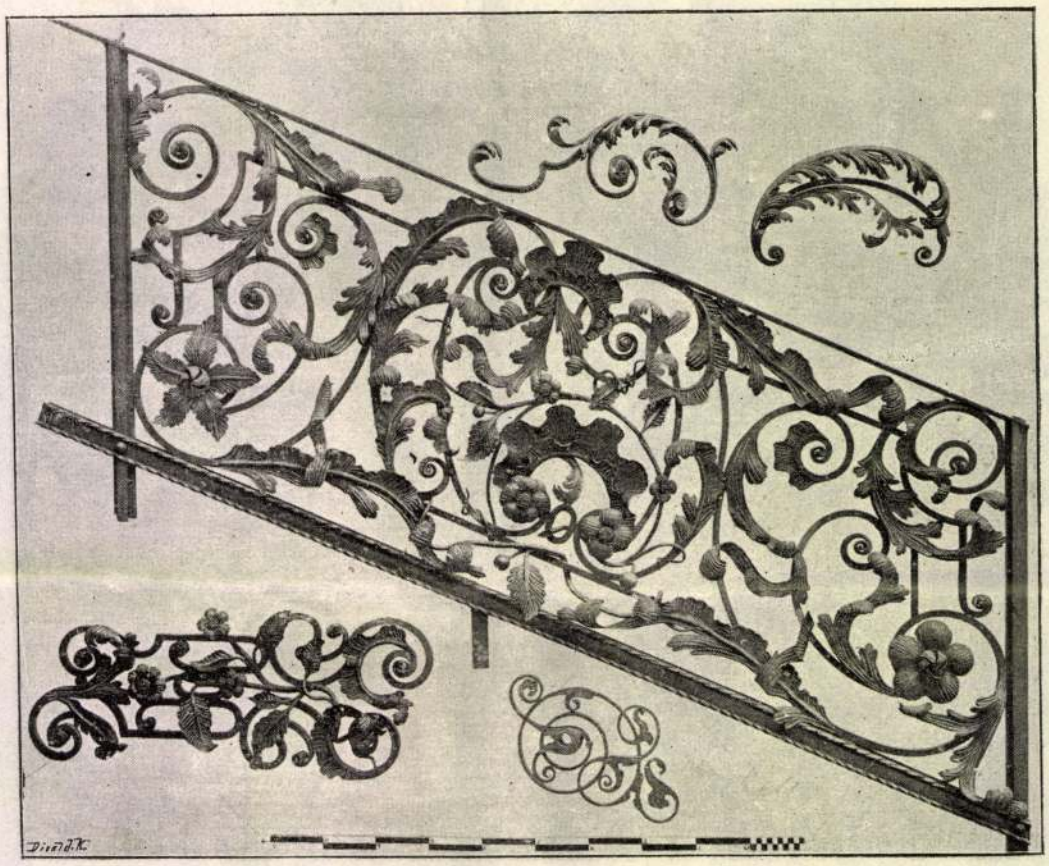

36. ábra. Lépcsőrács rokokó stilusban, hosszúsága 1700 *mm*, magassága 800 *mm*, készítette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos Budapesten.

[14] Igen szép vasmunkák vannak, a müncheni, norinbergi, bécsi, berlini és reichenbergi múzeumokban.

[15] Ez a kályharács a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. minisztertől 1883-ban kiadott *Műipari mintalapok* II-ik füzetének VIII-ik lapja után készült.

iparművészet feladata, s a helyzet magaslatán csak az a művész áll, a ki a természet nyújtotta remekebbnél-remekebb motívumokat, izlésének és az anyag természetének megfelelő módon alakítja.

Mielőtt közleményemet bezárnám, nehány szóval még jellemezni óhajtom vasművességünk mai állapotát. A kiállításon bemutatott készítmények arról tanúskodtak, hogy vasművességünk a vas alakításának minden módját kultiválja.

A szabadba szánt tárgyak legnagyobb részén a nyers kovácsmunka uralkodott s ebben oly szabatosan, oly kecsesen s oly művészien alakított tárgyakat találtunk, melyekkel csak a berlini vasművesek legujabb készítményei vetekednek, azonban míg ezek a nagyjában való durvább alakítást kedvelik s arra törekesznek, hogy a tárgyon egy reszelővonás se legyen, hanem minden kalapácsütés nyoma meglássék, addig a mi iparosaink a finomabb kovácsmunkát kultiválják s a legszabatosabb alakításra törekszenek. *Jungfer* Gyula és *Marton* Lajos kiállításában bemutatott kovácsolt részletek múzeumokba való darabok voltak. Mivel a kovácsmunka a legköltségesebb, a mesterek egy része az olcsóbb tárgyak levéldiszét, hidegen vastag vaslemezből úgy alakítja ki, hogy a vésőmunka a kovácsmunka hatását kelti.

A zárt helyre szánt tárgyak legnagyobb részén lemezből domborított díszítményeket láttunk, még pedig oly szabatos és tiszta munkában, minővel a vasműves tárgyakban oly meglepően gazdag 1896-iki berlini kiállítás se dicsekedhetett. E helyt különösen kiemeljük Deák Ferenc és Liszt Ferenc relief mellképét *Árkay* Sándortól, a zólyomi vasgyár kiállításában bemutatott két oroszlánfejet *Jungfer* Gyulától, különféle domborított képeket ifj. *Knauer* Józseftől, Krisztus és Mária relief mellképét *Pader* Nándortól és a király Ő felsége relief mellképét *Sátori* Páltól. Különösen Knauer tárgyai keltettek méltó feltűnést, mert kevés iparkiállításon mutattak még be vasból domborított genre vagy egyéb képeket s mert senki sem várta, hogy ilyen irányú s minden tekintetben sikerült kezdeményezés vidéki iparostól induljon ki..

A felszíni megmunkálás dolgában az 1885-iki kiállításhoz képest haladást nem láttunk. Mestereink ma is előszeretettel feketítik be tárgyaikat s egyátalában a polychrom színezésre nem sokat adnak. A túlságos festésnek magunk se vagyunk barátai, mert a vastag festék réteg eltakarja az ornamens finomabb részleteit azonban a finomabb véséseket nélkülöző tárgyat, ha ezt a környezet is megkívánja, érdemes befesteni. A történelmi kiállításon bemutatott festett vasmunkák arra vallanak, hogy a diszkréten kezelt színek a vasmunkák szépségét nagyon emelik. E tekintetben utalhatunk a berlini kiállításon látottakra is.

A budapesti vasművesek nagyon kedvelik a csínozásnak azt a módját, mely a tárgyak felszinének surló papirral való megfényezéséből, vagy csávázással való fehérre maratásából és lekeféléséből áll; szerintünk ez az irány igen helyes, mert a vas természetes színében pompázó tárgyak élénkebb hatást keltenek mint a befeketítettek. Több iparos sárgaréz díszítményekkel akarta a vas komor színét ellensúlyozni, azonban ez csak *Benkóczy* Pálnak (csillár és albumlap), *Hegedűs* Endrének (tükörkeret és gyertyatartók) és *Lepter* Jánosnak (petróleumlámpás gyertyatartókkal) sikerült kielégítő módon; a vidéki iparosoktól e nemben kiállított többi tárgy ízléstelen voltával tűnt ki. Az apróbb dísztárgyakon sikerrel használták még a majolikát, mert vasornamentumokkal díszítve igen jól hatott s különösen gyertya- és lámpástartók alakjában vált be.

Vasműveseink néhány idegen fémből való tárgyat is állítottak ki. *Árkay* Sándortól sárgaréz lámpást és kávéházi csillárt, *Jungfer* Gyulától deltafémből való ampolnát és *Sátori* Páltól sárgarézből alakított díszítményeket, *Marton* Lajos és fiától pedig ugyancsak ebből a fémből való kilincseket és kulcspaizsokat láttunk. Ajánlható volna, hogy a jövőben 5%-os aluminiumbronzzal is kísérletet tegyenek, mert ez az öttevény melegen és hidegen majdnem úgy alakítható, mint a kovácsvas. A berlini *Scholtz* és *Holdefleiss* cég megmutatta, hogy ez az anyag igen alkalmas vert és kovácsolt műmunkák készítésére.

37. ábra. Gázkandeláber rokokó stilusban, magassága 1700 *mm.* Készitette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udv. műlakatos Budapesten.

Futtatással színezett vagy maratással díszített tárgyakat nem találtunk, ha csak ide nem soroljuk *Schnabel* Frigyes kasszagyárosnak azt a pénzszekrényét, melynek ajtaját Ő Felsége képe, két oldalát pedig tájkép dísziti.

A kiállított tárgyak rajzának legnagyobb részét építőművészeink készítették. A legtöbb szép és átgondolt terv volt, s a helyes stilizálást szem előtt tartva, számoltak a vas természetének megfelelő alakítással is. Ez igen biztató jel arra nézve, hogy vasművességünk nem állapodik meg fejlődésének mai magaslatán.

SZEMLE.

1. Mű- és középítés. Építőanyagok.

A szélesedőleg ponkolt alapfalazatokra ható nyomások egyenletes elosztásának föltételei. A Közlöny ezidei évfolyamának IV. füzetében (191—193. oldal) megemlékeztünk az alapzatokra gyakorolt nyomás egyenletes elosztásának föltételeiről. A közöltük levezetések értelmében az idefogott 1. ábra szerint ponkolt alapfalazat esetében a pillérnyomásoknak az alapzatokban való egyenletes elosztását akkor érhetjük el, ha az alapfalazat készítéséhez fölhasznált kötőszer koheziója a pillér lábának, illetőleg talpának relatív megterhelésével egyenlő.

Az osztrák mérnök- és építész-egyesület folyóiratában a fent idézett cikk megjelenése érdekes vitát idézett föl s különösen *R. F. Mayer* egyetemi tanár, határozottan ellentétes álláspontot foglal el az ott levezetett tantétellel szemben. *R. F. Mayer* levezetése szerint egyenletes nyomás elosztás ponkolt alapfalazat esetében egyátalában el nem érhető, mert az *a, b, c, d* kő (lásd a 2. ábrát) a felső és alsó fekvő hézagra működő nyomás következtében mindaddig változtatja helyzetét, míg a vakolat hézag egyenlőtlen összenyomódása olyan nyomáselosztást nem okoz, melynél a fekvő hézagok nyomásának eredői P és P^1 egy egyenesbe nem esnek.

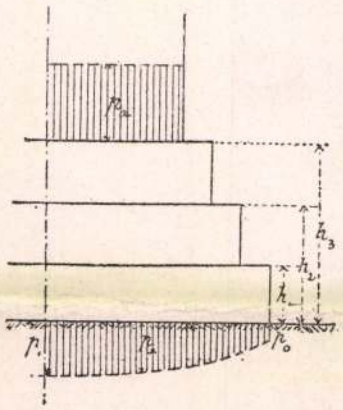

1. ábra A pillérnyomás egyenletes elosztása az alapfalazatban.

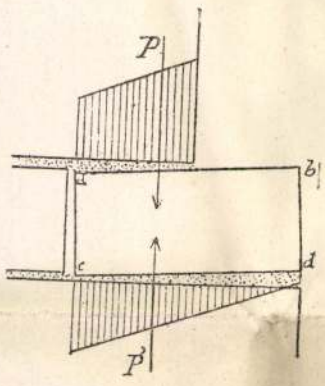

2. ábra. A fekvő hézag alakváltozása az alapfalazatban *R. F. Mayer* szerint.

Ennek a kérdésnek átalános érdeke megérdemli, hogy még egyszer visszatérjünk arra és Melan tanár levezetéseinek nyomán közelebbről is megvizsgáljuk annak velejét.

A vizsgálódás föltételéül kikötjük, hogy a falazatot szabályos kövekből, szabályos kőmetszéssel építve képzeljük. Ha az ilyen módon épített alapfalazatot mint monolyth tömeget tekinthetnők, melynek anyaga a rugalmasság törvényeit követi, úgy nem volna nehéz a feladatot mennyiségtani formába önteni és a nyomás elosztásának törvényét differenciális egyenletben kifejezni.

Ha az ilyenforma levezetéseknél átalánosan megengedhetőnek tartott föltételt tartjuk szem előtt, hogy t. i. az alapfalazat p nyomása minden ponton arányos az y-nal, illetőleg a talajba való benyomódás mértékével (1. ábra), ha tehát $p = Cy$, úgy a következő egyenletet írhatjuk föl:

$$\frac{d^4 y}{d x^4} = -\frac{12\, Cy}{E h^3}, \text{ ahol}$$

h az alapfalazatnak ponkok szerint változó magasságát és E a rugalmassági koefficienst jelenti. Minthogy ennek a differenciális egyenletnek integrálása átalában lehetséges, úgy adott esetben, habár hosszadalmas számítás útján, a talaj összenyomhatóságát kifejező C koefficiens egy határozott értékére vonatkozólag meghatározhatnók a nyomás elosztását.

A föntebbi kifejezésből azonban már önként következik, hogy az alapfalazat szélesbbítésekor annak nyomása teljesen egyenletes nem lehet, hanem a szélső élek felé kisebbedik, de a nyomás elosztás egyenlőtlensége az alapfalazat ponkjainak növekedő magasságával és a talaj összenyomódásának növekedésével (tehát C kis értékeinél) fogy.

Ha rendes kötésben épített alapfalazatnál hasonló viszonyok állanak fönn, úgy bizonyos mértékben az is mint monolyth tömeg működhetik. Ez az eset a valóságban azonban csakis akkor állhat be, ha az egyes álló hézagokat is, megfelelő adhezióval és kohezióval bíró anyag köti össze. Így tehát helytelen az a nézet, mely a kötőanyag szerepét csakis a fekvő hézagokra szorítja és az álló hézagok kötésével nem törődik. Igaz ugyan, hogy a szélső kövek fekvő hézagainak vakolatára csakis nyomás hat, de ugyanekkor az álló hézag kötőanyaga húzást is szenved, hogy a szélesedő alapfalazatban egyenletes nyomáselosztás egyátalában lehetővé váljék.

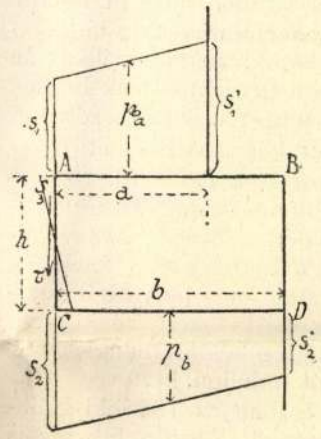

3. ábra. Nyomáselosztás az alapfalazat felső ponkjának szélén fekvő kövénél.

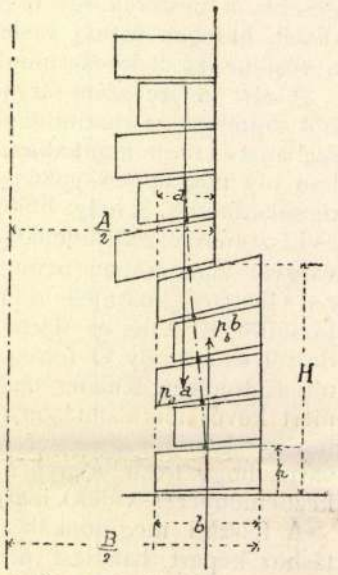

4. ábra. A fekvő hézagokban fellépő nyomások elosztódása a valóságban.

Vizsgáljuk közelebbről az alapfalazat felső ponkjának szélső követ. (3. ábra.)

A felső fekvőhézagra a-ra működjék p_a közepes nyomás, az alsó b fekvő lapra pedig p_b. A hézag széleken uralkodó nyomások legyenek s_1, illetőleg s'_1 és s_2, illetőleg s'_2. A h álló hézagban fellépő nyíró feszültség $\tau = \frac{1}{h}(p_b\, b - p_a\, a)$; az ugyanitt fellépő húzó- és nyomófeszültséget fejezzük ki s_3-al.

Az $\frac{1}{2}(p_b\, b^2 - p_a\, a^2)$ képlettel kifejezett forgató nyomaték következtében a kő helyzetét megváltoztatja. Föltéve, hogy a fölső és alsó, valamint az oldalt fekvő kövek helyzetüket nem változtatják s maga a kőanyag összenyomhatatlan, úgy a kőnek elmozdúlása csakis akként állhat be, hogy a fekvő és álló hézagokban lévő vakolat összenyomódik. Az összenyomódás olyanformán áll be, hogy az eredetileg párhuzamos kőoldallapok szöget alkotnak. E föltevés mellett találjuk, hogy:

Alpár Ede

nűl a többi rétegektől, úgy hogy annak befejezése után az állvány megrongálása vagy elsodortatása esetében a boltozatok többi rétegei állás nélkül is elhelyezhetők legyenek. Ezeket az elveket szem előtt tartva, a boltállást szilárdan és akképpen készítették, hogy az a rácsos tartók függő csavarjainak utólagos meghúzása által eredeti helyzetében lehetőleg állandósuljon. A boltozatnak alsó rétegét pedig a következő módon készítették: a felváltva 1·0 és 1·25 *m* magas faragott köveknek száraz elhelyezését teljes erővel egyszerre nyolcz helyen kezdték meg és 12 nap alatt fejezték be. Ezután következett a hézagok kitömése. Az 1:3·5-höz kevert és gyengén nedvesített portland cement habarcsot a hézagokba begyömöszölték, miközben a majdnem száraz habarcs erősen kiizzadt, kitünően kötött és megkeményedése után a kővel egyenlő szilárdságot ért el. A hézagok 1·8 *cm*-ben megállapított vastagságát falécekkel biztosították, melyek egyszersmind a habarcs kihullását is meggátolták. A hézagok kitömése $5^1/_2$ napot, az egész réteg elkészítése tehát $17^1/_2$ napot kivánt. Az első réteg súlya alatt az állás a boltozat fején 10 *cm*-rel sülyedt. Megjegyzem, hogy az állás ezekre a várható sülyedésekre való tekintettel 12 *cm* túlemelkedést nyert. A boltozatnak többi rétegeit az első réteg befejezése után nehány nappal később négy helyen kezdték meg és 25 napi munka után végezték be. Az állás ezután még további 11 *cm*-rel, összesen tehát 21 *cm*-rel sülyedt.

A nagy boltozat köveinek (1060 m^3) száraz elhelyezését 314, a hézagak kicsömöszölését 129 munkás végezte és szükséges volt összesen 679 kőműves, 1071 közönséges napszám és 52 lónapszám. Felhasználtak 55·2 *t* portland-cémentet és 121 m^3 vakolatot. A boltozatnak 1 m^3-jére 52·1 *kg* portlandcément és 0·114 m^3 vakolat esik.

A boltozatot egy 5—9 *cm* vastag beton réteggel fedték be, amelyre a 2 *cm* vastag aszfaltréteget forró állapotban terítettek szét. Az aszfalt rétegek megkeményedése után durva homok réteggel védték a hidat az anyagöntésből eredhető sérülések ellen.

A híd többi nyilásainak építése a nagy boltozatéval egyenletesen haladt, úgy hogy az egész híd 1894. augusztus végén elkészült. Október 26-án ment a hidon keresztűl az első kavicsvonat, november 11-én pedig a végleges teherpróbát tartották meg három teljesen felszerelt lokomotivval, mely alkalomkor a boltozatok semmiféle deformációt sem szenvedtek

Ez a 65 *m*-es bolt impozáns benyomást tesz a szemlélőre, esztetikailag azonban némileg kifogásolható a nagy boltozat ellenfalának homlokzata, amelyet a boltozat erős faragott kőrétegeihez képest nagyon keskeny rétegekben falaztak. A biztosság benyomását fokozná és a falazat eme részének hivatása is jobban lenne kifejezve, ha azt szélesebb és erősebben bossirozott rétegekből építik fel.

A Jaremce-híd a világ legnagyobb boltozott hídja a vasuti forgalom számára, mert a *Gour-Noir* viadukt Franciaországban csak 61·5 nyilású; ez volt azonban a jaremecei hídnak, valamint az ujabb időben épített nagyobb kőhidaknak így az arlbergi vasút legnagyobb 41·0 *m* nyilású boltozott hídjának is mintája. Amerikában Washington közelében van egy 67·0 *m* nyilású aquadukt és Olaszországban is volt egy 72·25 *m* nyilású boltozott *Adda-híd*, melyet azonban még a középkori háborús időkben szétromboltak.

Noha nagy nyílású kőhidak már léteztek és e vonalon a jó minőségű homokkövet, valamint az állásokhoz szükséges fát közelben olcsón nyerhették, az altalaj pedig mindenütt sziklás természetű volt: mégis e nagy hidak építésének indító és elhatározó okául az osztrák mérnök és építész-egyesületnek a próbaboltozatokkal 1889. évben megejtett kisérleteinek kedvező eredményeit tekinthetjük, melyekből kitűnik, hogy a rugalmasság elmélete a boltokra is alkalmazható. E vonalon épült hidakat ezért már nem a nyomás görbéje, hanem a rugalmas csukló nélküli ívelt tartó elmélete alapján számították, mely a tényállásnak jobban megfelel és kedvezőbb méreteket is ad. A mondott okokból a kőhidakat olcsóbban építhették, mint a vashidakat.

A boltozatoknak két rétegben való független falazása Franciaországban, a köveknek száraz elhelyezése és a hézagok utólagos kicsömöszölése pedig Németországban divatos.

Végül még felemlítem, hogy ezen a vonalon, kivétel nélkül portlandcémentet használtak és e tekintetben kitűnő eredményeket értek el, melyek mindenesetre nemcsak a cémentnek, hanem a jó homoknak is tulajdoníthatók. A szóban forgó vonalat 1894. november 20-án adták át a közforgalomnak.

A vasművesség az ezredéves országos kiállításon.

Edvi Illés Aladár-tól.

Az a kép, melyet az ezredéves országos kiállítás műiparunk mai állapotáról feltárt, vigasztalónak egyátalában nem mondható, mert a butorasztalosságtól, az agyagipartól és a vasművességtől eltekintve, annak legtöbb ága az elmaradottság hű kifejezéseképpen csak gyengén volt képviselve, vagy teljesen hiányzott.

A fémiparok művészi ágai közül legjobban kimagaslott a vasművesség, mely az ezredéves országos kiállításon a vas- és fémipar (VIII *B*) csarnokában talált helyet. Itt és szétszórva a többi csarnokokban összesen 41 kiállítónak műveit láttuk, melyeknek jó része megütötte az iparművészeti tárgyaktól joggal megkövetelhető mértéket s mert vasműves iparunkat a világpiacon is számot tevő tényezőnek tudjuk, nagyon is megérdemli, hogy azzal kissé behatóbban foglalkozzunk és helyes alkotásainak dicsérendő kiemelése mellett, a fattyú hajtásokra is rámutassunk. Közleményünk teljessége kedveért a modern munkákkal egyetemben bemutatjuk azokat a régi vasmunkákat is, melyeknek legnagyobb részét a történelmi főcsoport helyiségeiben állitották ki. Ismertetésünket teljesen világossá óhajtván tenni, a tárgyakat a főbb stilusok szerint csoportosítjuk.

1. *Román stilus.* Ismeretes dolog, hogy a kovácsvas technikai tulajdonságaiban rejlő iparművészeti hivatottságot tulajdonképpen a középkor ismerte fel s a X—XIII-ik században élt mestereknek az úttörésen kívül, még az a nagy érdemük is van, hogy már az első alkotásoktól kezdve a helyes nyomon jártak, vagyis a fősúlyt a kovácsvas technikai tulajdonságainak megfelelő könnyed és átlátszó ornamentikára és a kovács munkára vetették, oly annyira, hogy a középkor vasműves készítményeit, mind a rajz szépsége, mind a munka tökéle-

MMÉE Közl. 1897

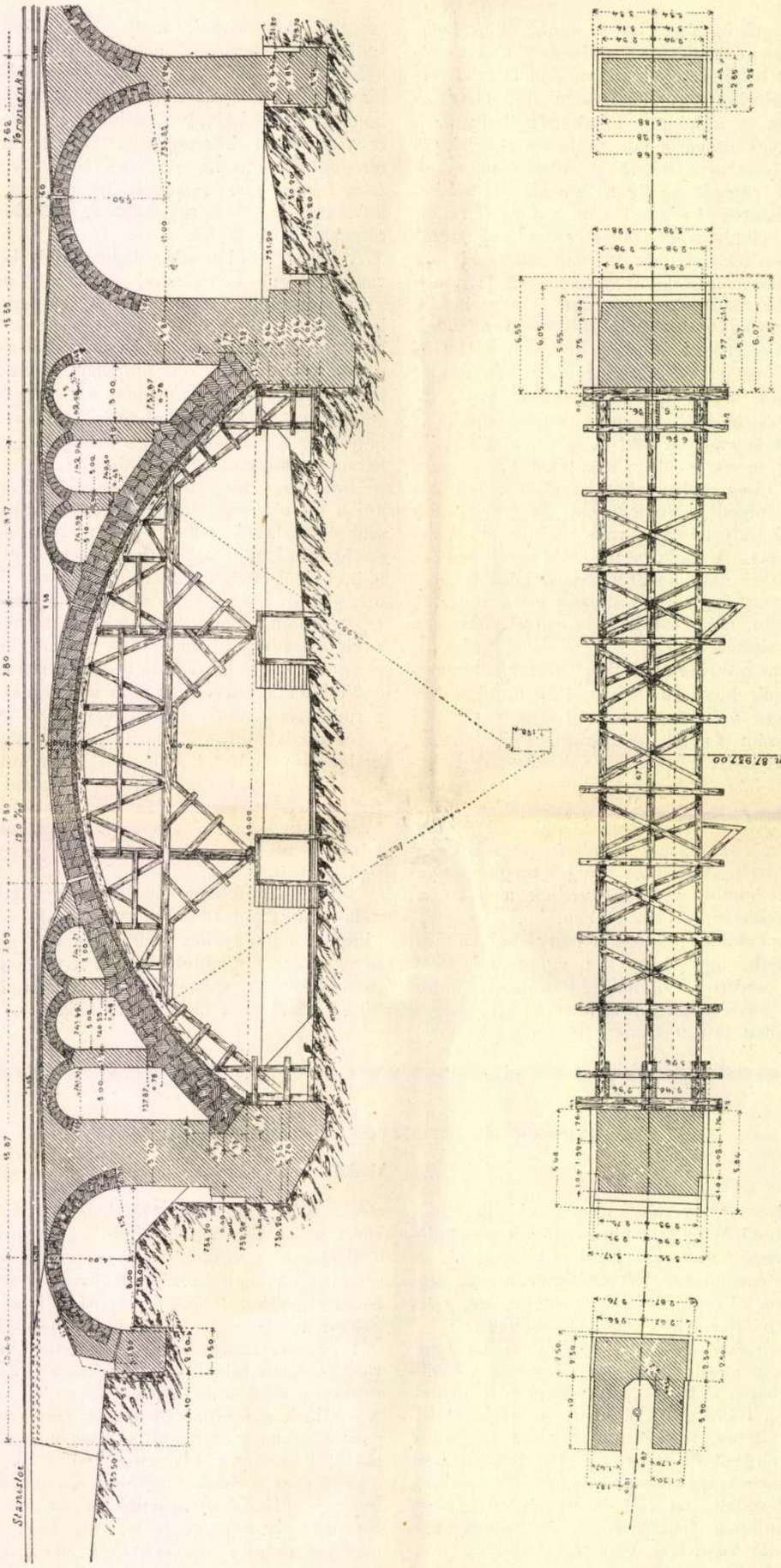

1—2. ábra. A Worochta melletti Pruth-híd a 97·937 szelvénynél. Hosszanti metszet és alaprajz.

1. ábra. Román stílusú csillár. Készítette *Marton* Lajos és fia Pozsonyban.

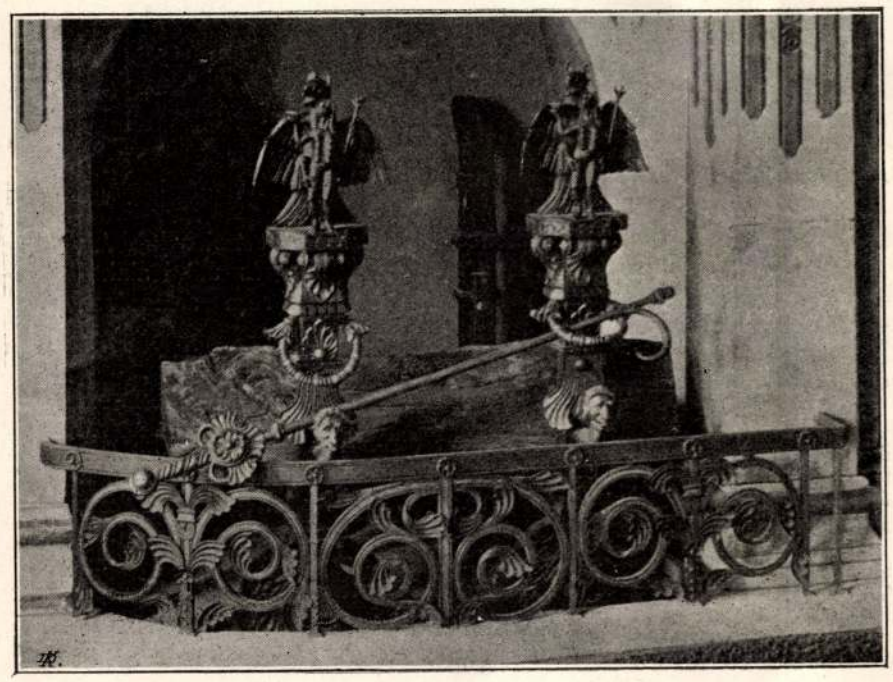

2. ábra. Kandalló rács és tűzi bak. Tervezte *Alpár* Ignác építész, készítette *Alpár* Ede budapesti vasműves.

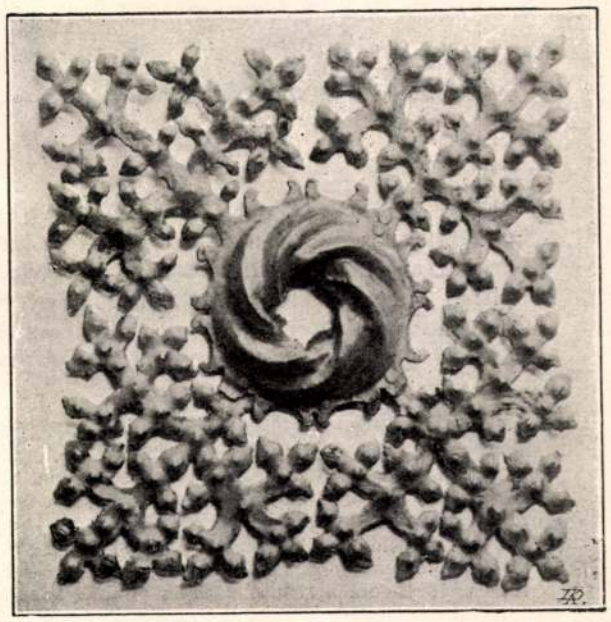

3. ábra. Szent Márton pozsonyi templomának ajtó kopogtató paizsa. (A pozsonyi városi muzeum tulajdona.) Szélessége és magassága 210 *mm*.

tessége dolgában ma is utólérhetetlennek mondhatjuk. A párizsi Notre Dame templom Szent Anna kapujának pántját az esztetikusok időtlen időkig a legszebb vasműves készítmények közé fogják sorolni.[1]

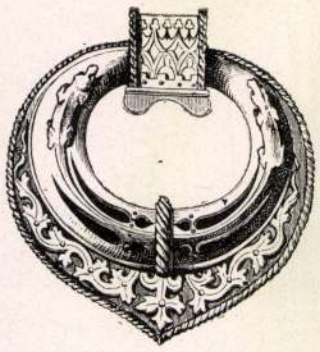

4. ábra. A kassai dóm ajtó kopogtatója. (A felső magyarországi muzeum tulajdona Kassán.) A gyűrű szélessége 190 *mm*.

e két országtól, annál kevesebb alkotással találkozunk. Így Németországban már igen kevés, Ausztriában még kevesebb román stilusú vasmunkát találunk, nálunk pedig tudtommal teljesen hiányzanak; még földből kiásott darabokra se hivatkozhatunk.

A régi román vasmunkákhoz leginkább a gömbölyű vaspálcát vagy a bordás lapos vasat használták, melyeket hegesztetéssel vagy kötéssel kapcsoltak össze. A díszítmények minden részét kovácsolták, még pedig vagy szabadon, vagy pedig odorokban; hidegen vésett, vagy kireszelt részletekről nincsen tudomásunk. A díszítmények főrészét alkotja a csiga, mely a törzsből sűrűn csavarodva ágazik ki. A pántok csigadíszének mellékindáit jobbára a főtörzsből fejlesztették ki és szorosan a csiga mellé helyezték, a mit azonban különösen rácsozásoknál követendő például nem állíthatunk fel, mert a kovácsvas természetével ellenkező öntöttvas jellegű csigadíszítményeket kapunk. A román vas stilus gömbölyűen, vagy hegyesen csipkézett és az erek irányá-

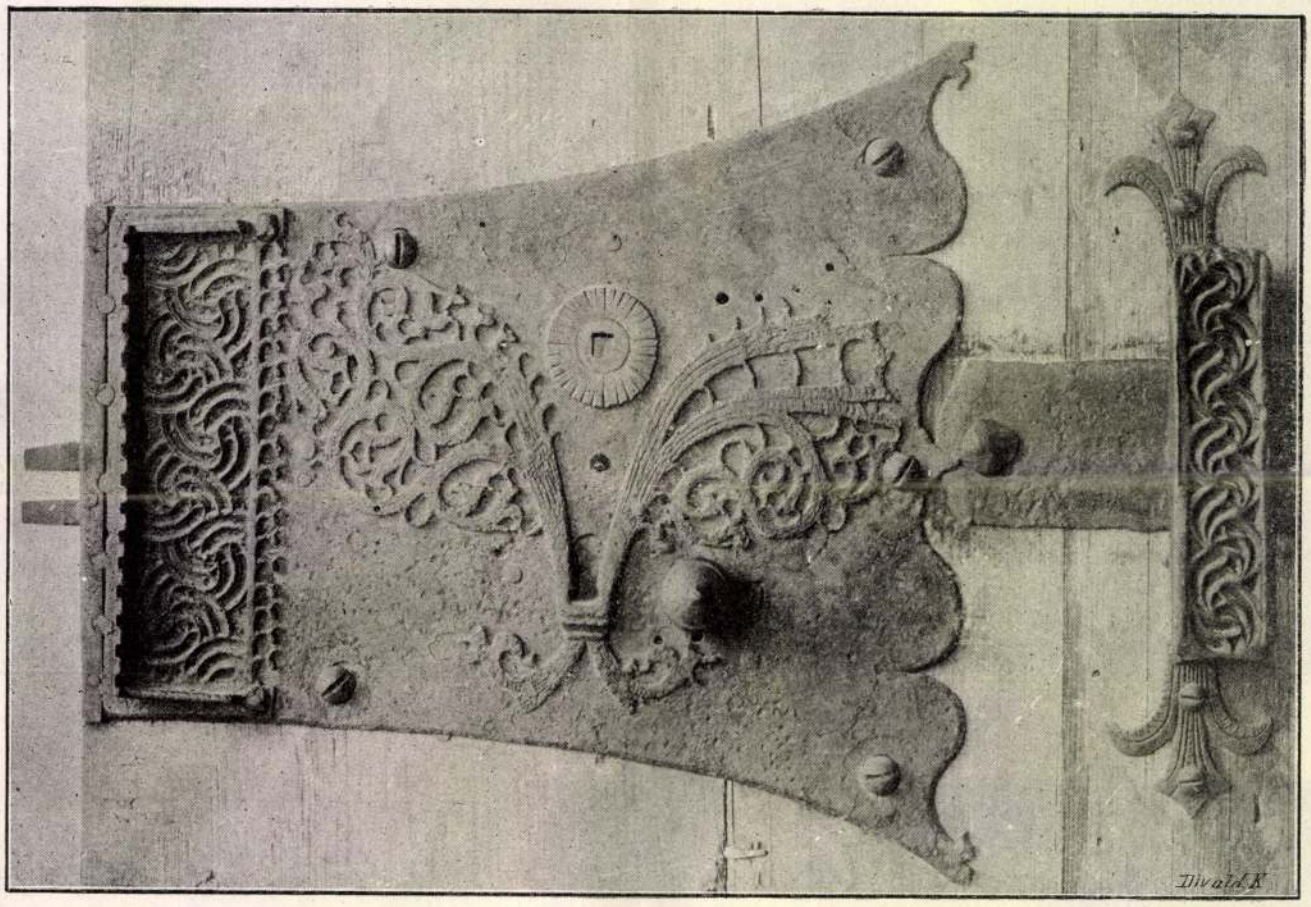

5. ábra. Zár és fogantyú. A zár 400 *mm* hosszú. (*Wilczek* János gróf muzeumából.)

Noha hazánk területén a román stilus erős gyökereket vert s oly alkotásokkal dicsekedik, mint a pécsi bazilika, vagy a jáki templom, a vasművesség dolgában mitsem mutathat fel. Úgylátszik, hogy a X—XIII-ik században a vasművesség csak Franciaország és Belgium határain belűl virágzott, mert minél jobban távolodunk

[1] A ki a román stílusú vasmunkákat tanulmányozni akarja, ajánljuk a *Didron* ainé-féle Annales archéologiques-ot; *Cahier* P. Ch. Nouveaux melanges d'archéologie című művének Ivoires miniatures, emaux című kötetét, *Viollet-le-duc*-nek Dictionnaire raisonné de l'architecture-jét és *Gailhabaud* J. művét, mely die Baukunst des fünften bis sechzehnten Jahrhunderts und die davon abhängigen Künste címmel németül is megjelent. A l'art pour tous is több román stilusú vasmunka rajzát közölte.

ban homorított leveleken kívűl előszeretettel s jobbára jelképiesen használta a stilizált emberi és állati alakokat is és nagyban kultiválta a polychrom színezésen kívül az ónozást és aranyozást.

A megmaradt művekből ítélve, a románkor építő művészei a vasat leginkább a templom ajtók és kapuk vasalására és oltárok körűlkerítésére használták, azonban akadunk igen szép templom keresztekre, kandeláberekre és butor vasalásokra is. A magánházakban a vasdíszítményeket nem kultiválták ily nagy mértékben, legfeljebb a kandalló tűzi bakja és rácsa vagy az ajtó-, kapu-, ablak- és szekrény vasalása volt vasból; azonban találtak ebből a fémből készített mécstartót, sőt még ágyat is.

A jelenkori csoportban kiállított román stílusú ujabb tárgyak között nagyobb szabású nem volt, ilyenekkel csak a történelmi főcsoport román épületében találkoztunk. Itt díszítette a királyi várótermet az 1-ső ábrában előtüntetett 1 *m* átmérőjű gázcsillár, melyet *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek a pozsonyi virágvölgyi plébánia templom számára készítettek. A sárkányfej tartotta hatalmas korona a mennyei Jeruzsálemet ábrázolja. Az alsó abroncs körül futó szalag díszítménye a vár falait s az apostolok fülkéi a bástya tornyokat jelképezik.

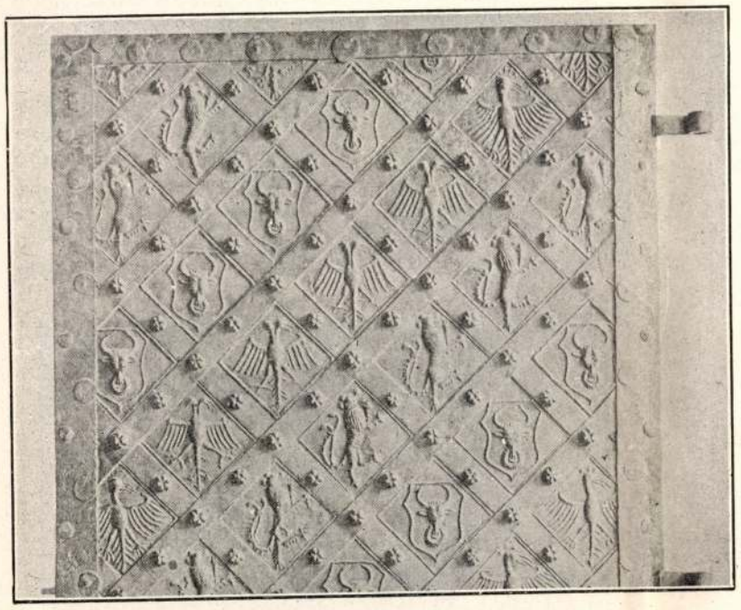

6. ábra. Vasajtó felső része 1150 *mm* széles és 2100 *mm* magas. (*Wilczek* János gróf muzeumából.) A mezőket kitöltő állat alakok Csehország, Morvaország és a Bernstein család cimerét ábrázolják.

A modern ipari fejlődésnek megfelelően a figurális rész öntöttvasból való volt, a várfalakat és bástyákat pedig lemezből hidegen domborították ki. Valóban kár, hogy e hatalmas koncepciójú munka készítője a polychrom színezést nem alkalmazta, mert a fekete alapszín és az aranyozott szegélyek kissé komoron hatottak.

A történelmi főcsoport román stilusú épületének többi helyiségeiben *Alpár* Ede budapesti vasműves munkáit láttuk. Az *Alpár* Ignác építőművész tervezte remek butorvasalásokon kívül, különösen az egyik kandallónak rácsozata és tűzi bakja tűnt fel, melyet rajza és nyers kovács munkája a modern román stilusú vasmunkák legjobbjai közé avatott. Ezt a munkát a 2-ik ábrában mutatjuk be.

2. *A csúcsíves stilus* már sokkal több tárgygyal volt képviselve, mint a román stilus. Azonban korántsem oly mértékben, mint azt várni lehetett volna.

A középkor vége felé, jelesen a XIV. századtól kezdve a francia és belga vasművesek mellett feltűnnek a németek is és csakhamar az első sorba küzdik fel magukat. A legszebb csúcsíves vasmunkák a német lakatos műhelyekből kerülnek ki, még pedig a legváltozatosabb alakításban, mert a csúcsíves stilus vasművesei nemcsak a templomok ajtó, kapu és butorvasalásain, oltárrácsain, gyertyatartóin, kandeláberein, torony keresztjein stb. ragyogtatták művészetüket, hanem a vasból való iparművészeti tárgyaknak polgárjogot szereztek a magánházakban is, olyanyira, hogy a vasszekrények, vasszékek, vasasztalok és egyéb használati tárgyak nem tartoztak a ritkaságok közé.[2]

Igen valószínű, hogy a német vasművesek honosították meg nálunk is a vas műipari feldolgozását, mely a XV-ik században különösen Kassán, Bártfán és Lőcsén igen magas fokon állott. Igy például idegen munka az a remek szentély ajtó is, melyet *Fischer* Zsigmond bécsi vasműves készített Szent Márton pozsonyi temploma számára.[3] Méltán sajnálhatjuk, hogy a csúcsíveskori magyar vasmunkák közül aránylag keveset ismerünk, hisz a magyar városok a XIV. és XV-ik században nem sajnálták az efféle műmunkákra fordítandó költséget. Elég bizonysága ennek az a XV. század első feléből való számadás is, melyet Sopron városában őriznek.[4]

Item desselben tags hab ich geben dem Plattner umb eysen zu der tuer im ratthaus . . . . .

Item dem Stephel Smid hab ich geben das er an der stat notturft gearbait hat, an der

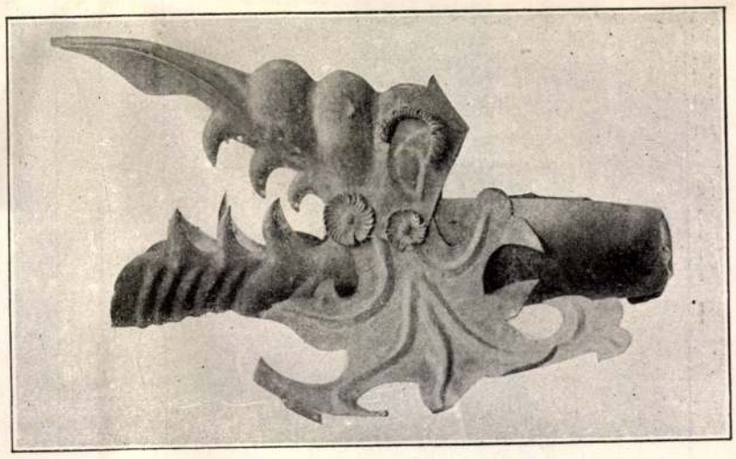

7. ábra. Vörösrézből domborított sárkányfej. Hosszúsága 220 *mm*. (*Wilczek* János gróf muzeumából.)

[2] Az 1. jegyzet alatt említett munkákon kivül ajánljuk még *Hefner-Alteneck* dr.-nak Eisenwerke oder Ornamentik der Schmiedkunst des Mittelalters und der Renaissance, *Raschdorf* J. Abbildungen deutscher Schmiedewerke, továbbá *Roeper* A. és *Bösch* H. Deutsche Schmiedearbeiten aus fünf Jahrhunderten cimű munkáját. Az olasz csúcsíves stílusú vasmunkákat időnkint az *Arte italiana decorativa e industriale* folyóirat közli.

[3] Rajzát lásd: *Henszlmann* Imre dr. Magyarország csúcsíves stílű műemlékei cimű munkájának 153-ik oldalán. Több magyar csúcsíves vasmunka rajzát közölte *Myskovszky* Viktor: Magyarország középkori és renaissance stílű müemlékei (II. Bécs, Lehmann 1885.) cimű művének 1., 13., 15., 17., 22., 72., 75., 85. és 95. lapján. Lásd még nevezettnek *Bártfa* cimű munkáját és a Mittheilungen der k. k. Central-Comission XVII-ik kötetében megjelent értekezését (III. és CXV., CXVI. lap) és *Jakabffy* Ferencnek a *Művészi Ipar* első évfolyamában megjelent cikkelyét. Néhány műtárgy rajzát közli *Henszlmann* I. a magyarországi régészeti emlékekben is.

[4] Fejérpataky László: Magyarországi városok régi számadás könyvei (VIII. Budapest, M. Tud. Akadémia 1885.) 150. és 151. old.

eysnern tur im rathaus für dy geuangen und von ainer turen dy er gemacht hat zum Gutta Jorgen und fur den giter an der schergenstuben dy der Ynsungman (?) het geprochen, facit totum 14. sol. den.

Hogy a kovácsmesterséget hazánk magyar nyelvű lakossága is nagyban űzte, kitetszik abból, hogy a magyarországi városok régi számadás könyveiben nem ritka az *ungarus* vagy *ungaricalis faber* vagy *faber Hungarus* (magyar kovács) elnevezés.

A középkor vége felé mind a külföldön, mind nálunk magas fokra emelkedett a vasművességgel szorosan kapcsolatos *fegyverkovácsság* is. Budán, Szentfalván, Nagyszebenben és Brassóban kitűnő fegyverkovácsok és kardcsiszárok éltek, sőt a Hipolit Codex arról is értesít, hogy a XV. század második felében az olasz Ferrarába Miskolcon gyártott új szerkezetű tűzköves puskákat szállítottak.

Az országos kiállítás történelmi főcsoportjában kiállított régi csúcsíves vasmunkák közül a 3-ik ábrában bemutatjuk Szent Márton pozsonyi templomának ajtó kopogtató paizsát és a 4-ik ábrában a kassai dóm ajtó kopogtatóját. Az a zár és fogantyú (5. ábra), mely a 6-ik ábrában előtüntetett vasajtónak fonákjára volt erősítve, alkalmasint külföldi munka. A vasajtó minden-

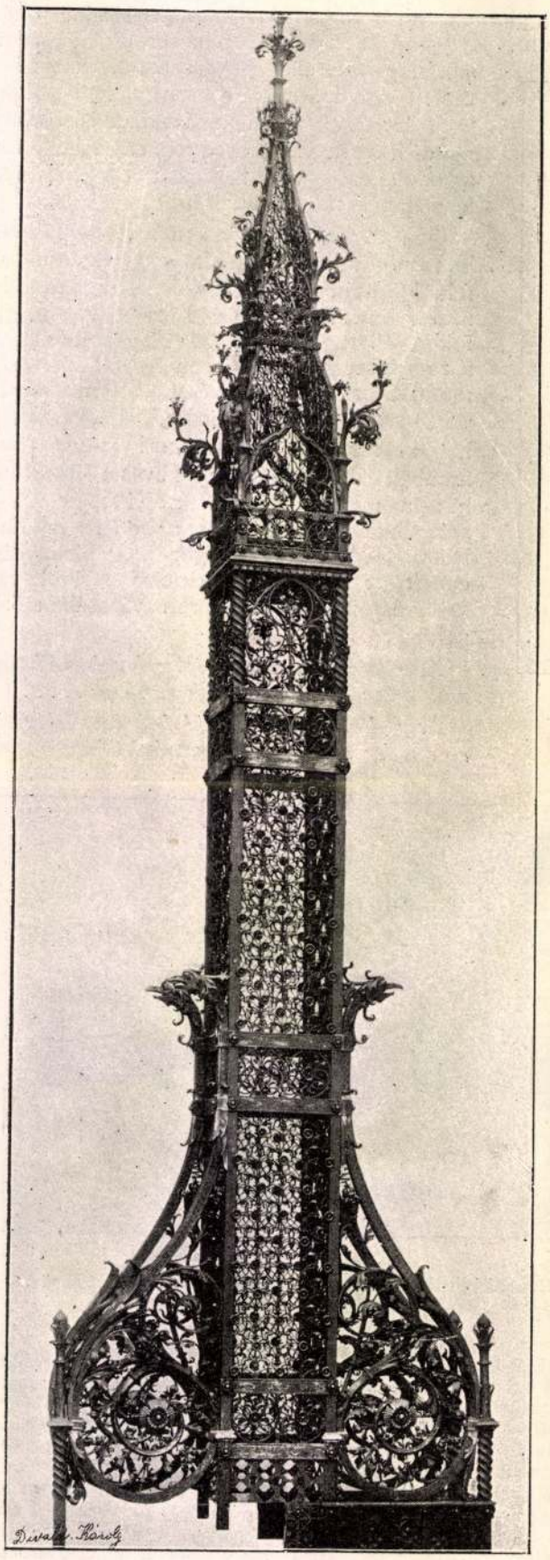

8. ábra. Csúcsíves stílusban alakított kapubálvány. 6 *m* magas. Tervezte *Steindl* Imre műegyet. tanár, készítette *Jungfer* Gyula cs. és kir. udv. műlakatos.

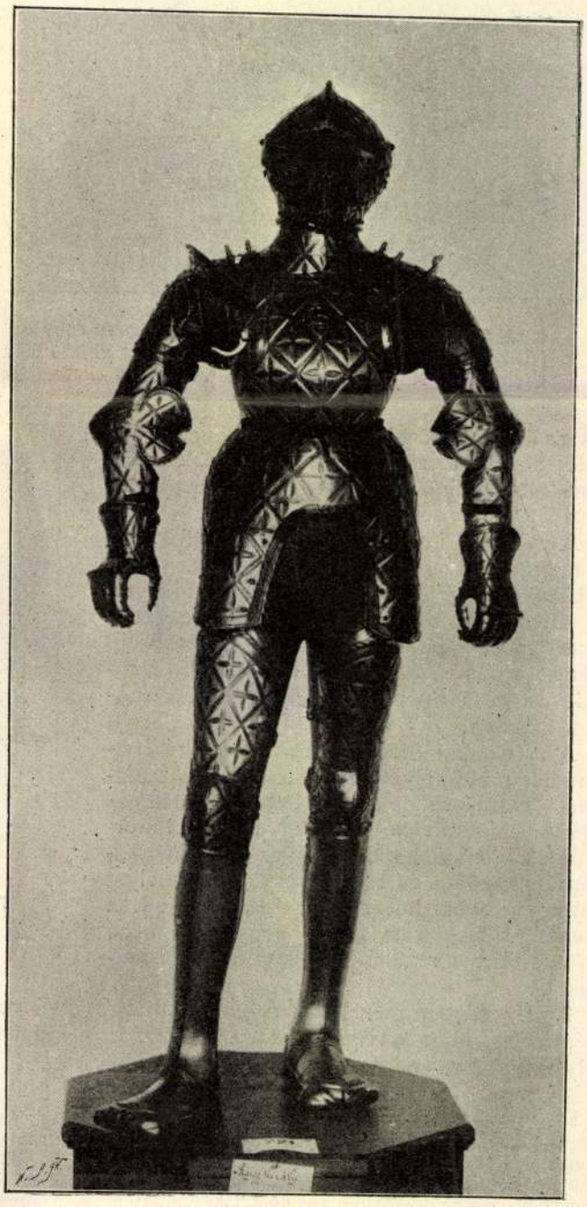

10. ábra. II. Lajos magyar király vértezete, alkalmasint 1516 és 1526 között készített norinbergi munka.

esetre az, mert a vaslécekkel körített mezőket idegen országok és családok vaslemezből kidomborított (esetleg hulló kalapácscsal odorokban kialakított) cimerei töltik ki. A 7-ik ábrában előtüntetett vízcsurgó vörösrézlemezből van domborítva.

tésére a lemez igen alkalmas, mert vágóval, vésővel és domborító szerszámokkal igen jól alakítható. Kiemeljük azt is, hogy a csúcsíves stilus mesterei a gömbölyű vas helyett a szegletes vasat használták s ezt sok esetben csavarással díszítették. Ilyen volt annak a tenebre

9. ábra. Paizs, magassága 63 *cm*, legnagyobb szélessége 44 *cm*, sulya 2·3 *kg*. (*Erdődy* Ferenc gróf tulajdona.)

A felsorolt példákból is kitetszik, hogy a csúcsíves vasstilus már a lemez munkát is kultiválta, a mit különösen annak tudhatunk be, hogy a vasművességben is domináltak a geometrikus alakok, már pedig ezek készí-

gyertyatartónak a szára is, melyet *Wilczek* János gróf a történelmi kiállítás csütörtökhelyi kápolnájában állított be.

Noha a csúcsíves vas stílus is szigorúan alkalmazko-

dott az építészet merev geometriai alakjaihoz, mégis sok műtárgy elárulja azt, hogy a XIV. és XV. század mesterei előszeretettel stilizálták a növényvilág alkalmas levél- és virágalakjait, sőt sok esetben hűen alkalmazkodtak a természeti formákhoz.

A modern vasmunkák között is több volt a csúcsíves, mint a román stílusban alakított. Különösen *Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos készítményeit s ezek sorában *Steindl* Imre műegyetemi tanárnak tervei szerint készített és a 8-ik ábrában előtüntetett 6 *m* magas oszlopot tarthatjuk a legsikerűltebbnek. Ez utóbbi az új országház számára készült s a majdan felállítandó rácsos kapu egyik bálványa lesz. A szép arányú és remek koncepcióju munka minden részletét tűzből kovácsolták ki. Ennek a darabnak, mind a rajz mind a munka szépsége dolgában méltó társa volt az a vörösrézből alkotott s megaranyozott örök mécs, melyet ugyancsak *Steindl* Imre műegyet. tanárnak tervei szerint *Jungfer* Gy. készített. Az *S* alakú csigadíszből összeállított 8-szegletű alsó kosarat lemezből készített párkány szegi be, mely fölött a fedelet alkotó kupola emelkedik lemezből domborított koronájával. Az alsó kosár párkánya a felső koronához erősített s gömbökkel díszített 8 láncon csüng. Mind a fedél, mind a korona a csúcsíves stilus jellemző geometriai alakjait, a vasművességben is oly gyakran használt négy és három levelű lóher-alakot láttatja.

11. ábra. A XVI. század elején használt magyar torna sisak. (Az ambrazi várkastély fegyvergyűjteményéből.)

12. ábra. Sisak fényezett vasból. Készült a XVII. században. (A turini Armeria-Reale olasz királyi fegyvergyűjteményből.)

3. A történelmi főcsoportban a *renaissance vasmunkák* szintén szépen voltak képviselve; csodálkoznunk kellene, ha nem így lett volna, mert a XVI. századtól kezdve Magyarország minden iparűző városában a vasművességet jeles mesterek ápolták. Különösen a fegyvergyártás fejlődött ki, mert a nyugati országok akkori divatja szerint magukat a magyar harcosok is talpig bevértezték. Klasszikus tanuja ennek Szulejmán történetirója, *Dselálzáde* Musztafa, ki a mohácsi csatáról így ír: *A szerencsétlen magyar nemzetnek az a szokása a csatában, hogy tetőtől talpig vasba és acélba öltözik s lovát is abba burkolja.*

Valóban fájlalhatjuk, hogy a renaissance-kori vasmunkák összegyűjtése és publikációja dolgában is eddig oly kevés történt.[5] Mennyi szebbnél

[5] A legtöbbet *Myskovszky* Viktor ismertette „Magyarország középkori és renaissance stílű műemlékei" cimű művében (lásd a 10., 34., 35., 49. és 59. számú lapokat) s a *Gewerbe halle*-ban. Ujabban a kereskedelemügyi m. kir. miniszter a *Mintalapok* vas- és fémipari füzeteiben fogott a magyar vasmunkák ismertetésébe.

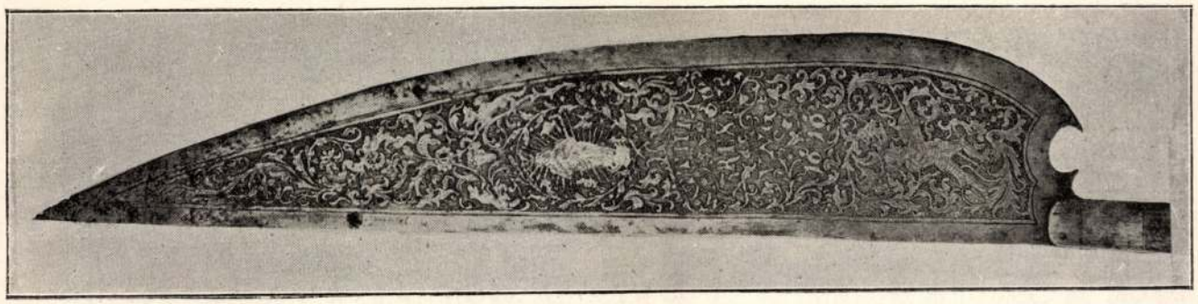

16. ábra. Testőrségi bárd, hosszúsága 57 *cm*, legnagyobb szélessége 11 *cm*. A felirat szerint 1616-ban készült. (*Andrássy* Géza gróf tulajdona.)

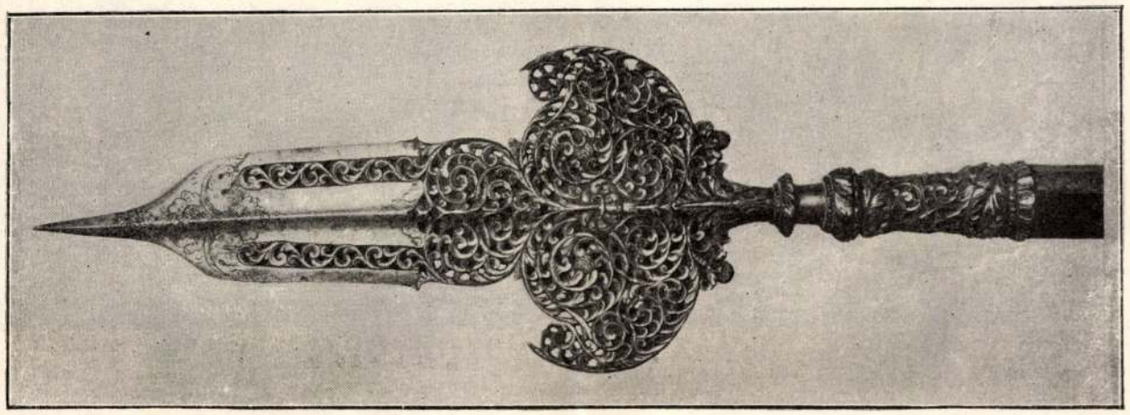

15. ábra. Partizán vésett díszítményekkel. A penge 26 *cm* hosszú és legnagyobb szélessége 11 *cm*. (*Batthyány Strattmann* Ödön herceg tulajdona.)

13. ábra. Puska, készítette 1632-ben brassói fegyverkovács. (Tulajdonosa *Esterházy* Pál herceg.)

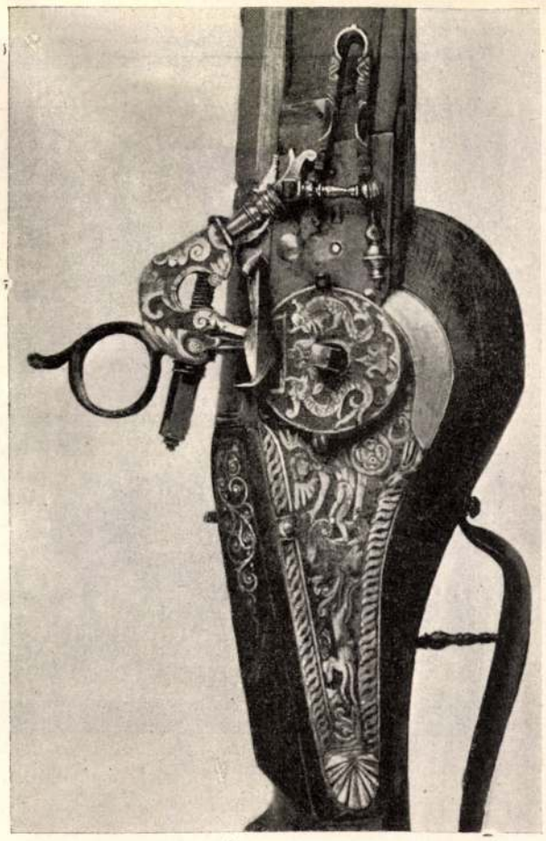

14. ábra. Puska, készült a XVI-ik század végén, vagy a XVII-ik század elején. (Tulajdonosa *Esterházy* Pál herceg.)

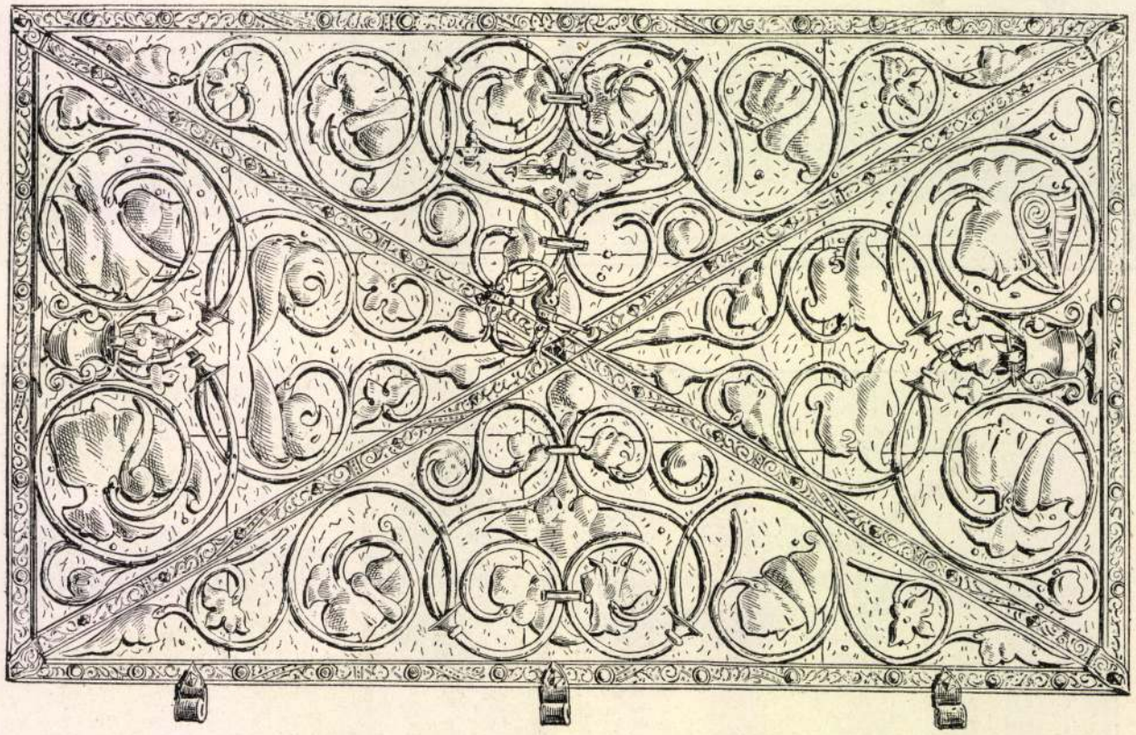

17. ábra. Vas ajtó, a pozsonyi városi muzeum tulajdona. Magyar munka a XVI századból. Magassága 1980 *mm*, szélessége 1130 *mm*.

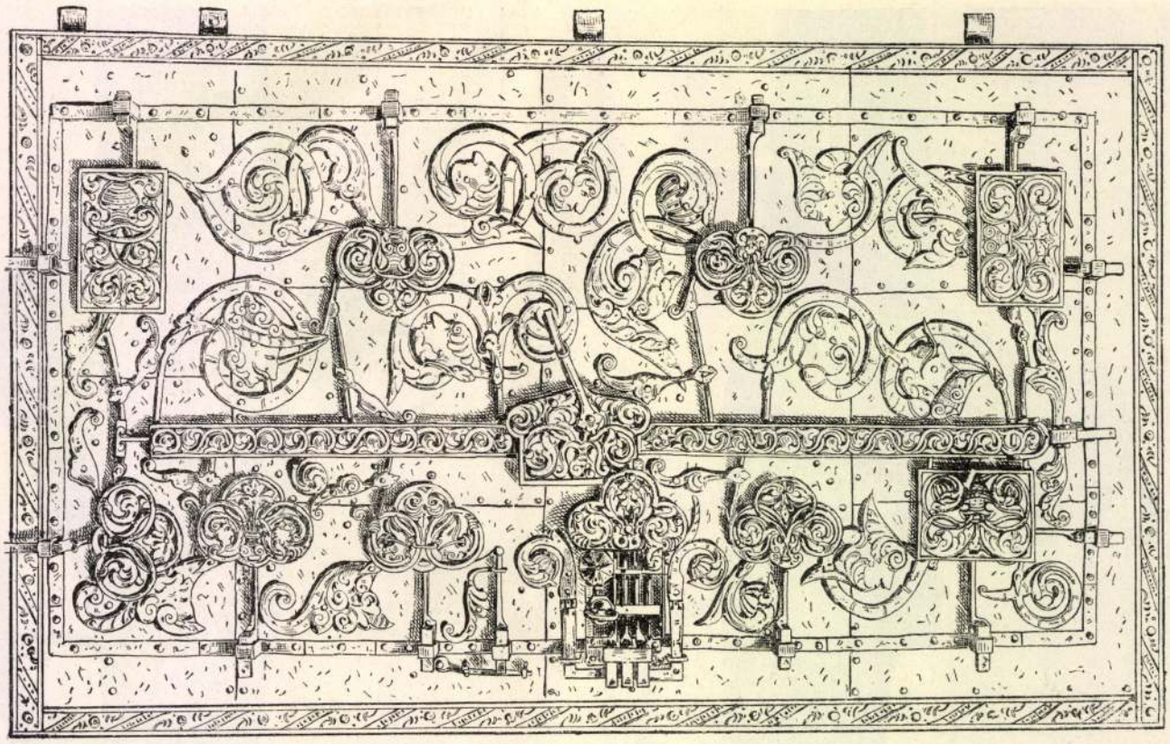

18. ábra. A 17-ik ábrában előtüntetett vasajtó fonákja.

szebb műemlékünk jutott így a külföldi muzeumokba, a hol eredetéről aligha kapunk helyes útbaigazítást.[6]

A magyar vasművesek készítményei stílus dolgában a német renaissance formákhoz alkalmazkodnak.[7] Használták a gömbölyű vasat, melyből a díszítményeket többnyire kovácsolással alakították, azonban a vésés, faragás és domboritás technikája is virágzott. A szervesen összefüggő díszítmény főrészét a sűrűn csavarodó csiga alkotja, melyet sok esetben vitézkötésszerű fonadékból fejlesztettek ki s végére stilizált levelet, virágot, ember fejet, állat alakot, vagy a csúcsíves keresztvirágból kifejlesztett csokrot erősítettek. A csínozásnak legfontosabb nemei voltak a vésés, maratás, tausolás, befeketítés, ónozás, aranyozás és polychrom színezés.

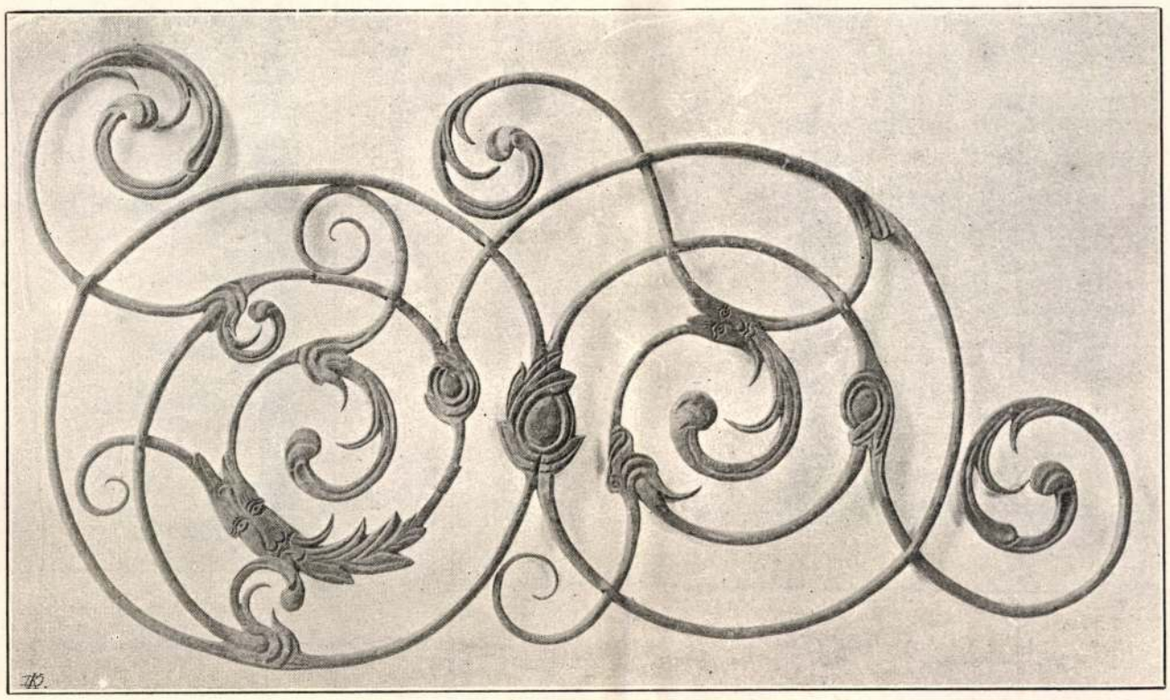

20. ábra. Rácsrészlet. (*Jungfer* Gyula cs. és kir. udvari műlakatos tulajdona.)

A domboritás, vésés, faragás, tausolás és maratás technikáját leginkább a fegyvergyártás fejlesztette ki. Az ezredéves országos kiállítás történelmi főcsoportja e tekintetben igen sok érdekesnél érdekesebb munkát láttatott. Néhányat közleményünk teljessége kedveért mi is bemutatunk, tekintet nélkül arra, vajjon a műtárgy itthon vagy külföldön készült-e.[8]

A domboritás technikájának hatalmas fejlődöttségét tanusítja az a paizs, melyet a 9-dik ábrában mutatunk be. A paizs közbülső része páncélos nyugati harcosok és törökök csatáját ábrázolja, a háttérben hajókkal megrakott folyó látszik, e mögött pedig vár emelkedik. A csataképet szallagdísz fogja körül, melynek mezőit felül női, alul Faun fej, oldalt pedig harci jelvények töltik ki. A kompozíció után ítélve ez a kiváló mű a XVI-ik században készült s remek munkája a német mesterek kezére vall.

A domboritás technikájának nagy mestere lehetett az a német fegyverkovács is, a ki a 10-ik ábrában előtüntetett vértezetet készítette. A rézsútos barázdákkal alkotott mezők mindegyikében besajtolt (vagy bevert) ezután savval kimart s végül bearanyozott keresztalakú díszítményt látunk, mely *Szendrei* János dr. szerint a landsknecht viselet jellemző hasított díszítményének utánzata volna.

A 11. és 12-ik ábrában előtüntetett sisakok közül az első minden valószínüség szerint magyar munka, leg-

[6] Az egyes magyar vasipari központokról útbaigazító tájékozásul szolgálhatnak a fontosabb céhek alapító levelei:

Alsó-Körös lakatosai 1510-ben, Galgóc lakatosai 1599-ben, Körmöcbánya kovácsai 1577-ben, Modor kovácsai 1591-ben, Nyitra lakatosai és kovácsai 1585-ben, Sárvár kovácsai és lakatosai 1467-ben, 1559-ben illetőleg 1569-ben, Székesfehérvár kovácsai 1578-ban, Szombathely lakatosai és kovácsai 1505-ben, Varasd paizsgyártói 1557-ben, Zsolna kovácsai 1559-ben, Beszterce kovácsai 1574-ben és lakatosai 1547-ben, Eczel kovácsai 1561-ben, Keresztényfalva kovácsai 1585-ben, Kolozsvár kovácsai 1467-ben, Nagy-Sink kovácsai 1520-ban, a Szászegyetem kovácsai 1504-ben és lakatosai 1540-ben alkotják meg céhüket, vagy kapnak új céhlevelet.

A XVII. század folyamán a budai és óbudai kovácsok 1695-ben, a feketevárosi kovácsok 1629-ben, a kapuvári kovácsok és lakatosok 1657-ben, a kemenesaljai kovácsok 1677-ben, a késmárki kovácsok 1633-ben, a köpcsényi kovácsok 1657-ben, a lébenyszent-miklósi kovácsok 1634-ben, a lékai kovácsok 1682-ben, a modori lakatosok 1620 – 1651-ben, a nagybányai késesek 1649-ben, a németlipcsei késesek 1666-ban, a németujvári kovácsok 1676-ban a nezsideri kovácsok 1688-ban, a nyéki lakatosok 1643-ban, a pinkafői kovácsok 1629-ben, a pozsonyi kovácsok 1613-ban, a püspökii lakatosok 1675-ben, a rohonci kovácsok 1668-ban, a somorjai kovácsok 1689-ben, a szalonaki kovácsok 1689-ben, a szabadkai kovácsok és lakatosok 1689-ben, a trencséni lakatosok, puskaművesek és kardcsinálók 1663-ban, a vágujhelyi lakatosok és kovácsok 1666-ban, a várnai kovácsok 1656-ban, a zsolnai lakatosok 1664-ben, a brassói késesek 1665-ben, a gyulafehérvári lakatosok, puskaművesek és sarkantyusok 1607-ben, a marosvásárhelyi kovácsok 1641-ben, a segesvári kovácsok 1643-ban és késesek 1665-ben, a szászrégeni kovácsok 1699-ben stb. kapnak céhalapító levelet vagy ujítják meg a már kapottakat.

[7] A német renaissance vasmunkák gazdag tárházát bírjuk az *Ortwein*-féle Deutche Renaissance és Deutsche Renaissance in Oesterreich című munkákban. Lásd még *Gerlach* Márton-nak Ornamente alter Schmiedeeisen című munkáját, a Musterbuch für Kunstschlosser-t, *Wasmuth* Ernőnek Die Schmiedekunst des XV. bis XVIII. Jahrhunderts című kiadványát és a 4. jegyzet alatt felsorolt munkákat.

[8] A kiállított fegyverek bő leirását találjuk *Szendrei* János dr.-nak Magyar hadtörténelmi emlékek az ezredéves országos kiállításon című 1896-ban megjelent munkájában.

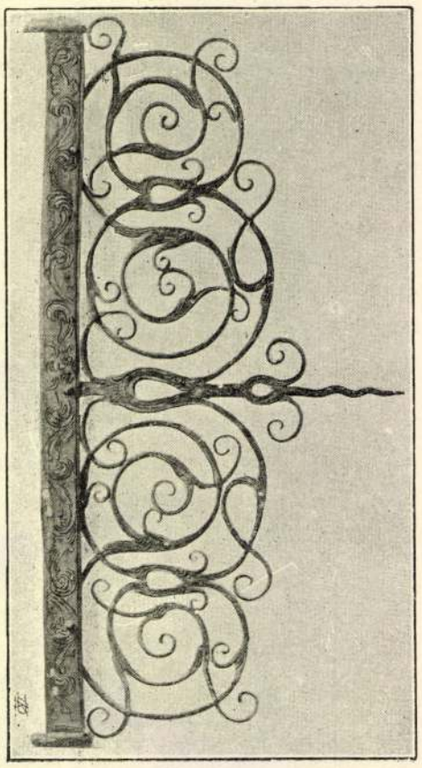

19. ábra. Ablakvédő rács szemöldök dísze. (*Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek tulajdona.)

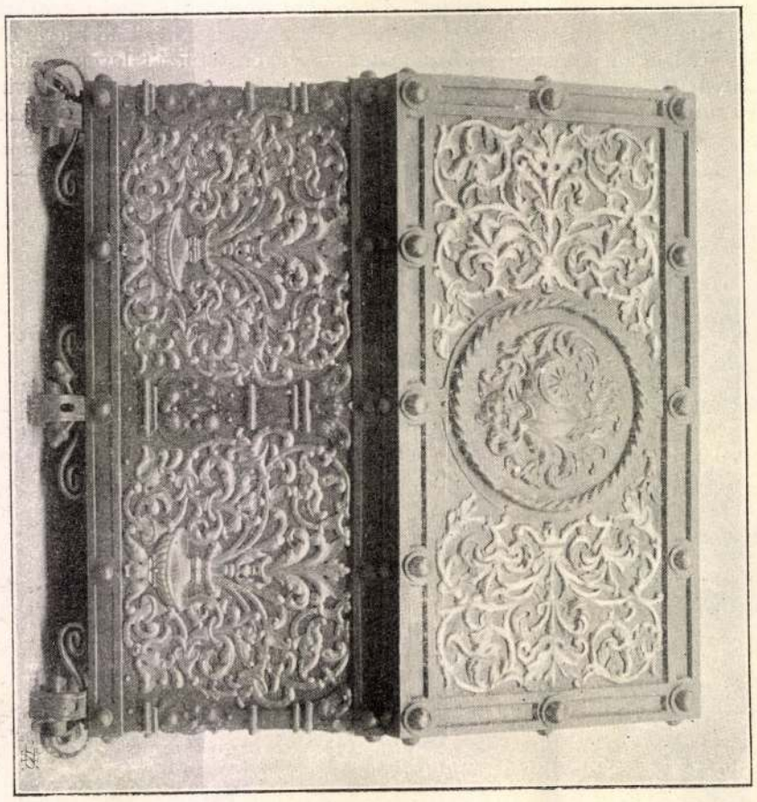

22. ábra. Vas díszítményekkel ékesített faszekrény, készítette *Arkay* Sándor cs. és kir. udvari műlakatos Budapesten. 450 *cm* hosszú és 230 *cm* széles, fedele 25 *mm* vastag.

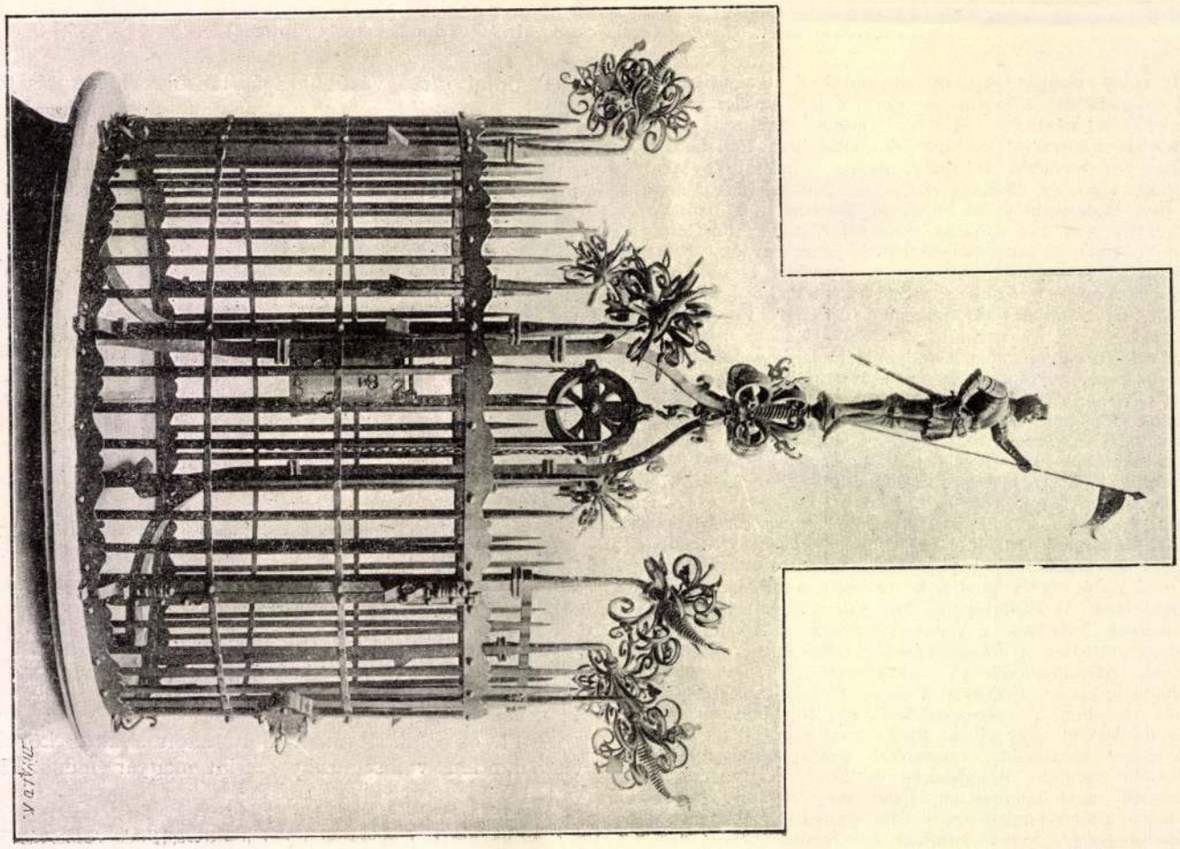

21. ábra. *Palffy* János gróf bajmóci várának kútrácsa, készítették *Marton* Lajos és fia pozsonyi vasművesek. A rácsrudak 1770 *mm* átmérőjű kört zárnak be.

alább erre vall a sisak kúpszeleteinek egymást felváltó zöld és vörös alapjára aranynyal festett virágdíszítmény, mert a XVI. század elején tartott magyar tornákon a festett sisakok igen divatosak voltak. Ilyeneket viseltek a bécsi műtörténeti muzeumok tornakodexe szerint a pilzeni és prágai tornákon megjelent magyar urak is.

A 12-ik ábrában előtüntetett sisak sapkájának, ellenzőjének, halánték és nyakvértjének szélét domborúan kivésett lombdísz ékesíti.

A véső munka remekei gyanánt mutatjuk be a 13. és 14-ik ábrákban előtüntetett puskákat, valamint a 15-ik ábrabeli partizánt. A 13-ik ábrában előtüntetett puska zárjának kissé elmosódott lapján látható *Corona 1632.* felírás kétségtelenné teszi, hogy azt brassói fegyverkovács készítette. A 15-ik ábrabeli partizán stilizált levélformái és véséseinek technikája az indiai acélmunkákra emlékeztetnek.

A maratás technikájának magas fejlődéséről az a testőrségi bárd tanúskodik, melyet a 16-ik ábrában mutatunk be. A bárd lapjának díszítménye harcoló vitézből fejtődik ki s felül a Szűzanya képét zárja be. E két alak között olvasható felírás *Mathias / Rex / Ung / 1616* arra vall, hogy ezt is magyar fegyverkovács készítette.

A külföldi és a magyar fegyverkovácsságnak bemutattuk remekei mellé méltóan sorakoznak a szorosabb értelemben vett vasműves munkák. Ezek között elsőnek említjük a pozsonyi városi múzeum által, a házi iparcsarnok első emeletén kiállított vasajtót, mely egykoron a pozsonyi városházát díszítette. Ennek a vasajtónak mind az elűlső oldala (17. ábra), mind a fonákja (18. ábra) a német renaissance jellemző díszítményeit láttatja. Ez az egy darab is, remekűl kovácsolt és vésett részleteivel, hű tanúságot tesz a XVI-ik században élt magyar vasművesek kiváló ügyességéről és formaérzékéről.

A külföldi múzeumokban vagy a vasművességről szóló publikációk rajzai között, kevés ehhez fogható szépségű renaissance vasajtót találunk.

A 19. ábrán bemutatott rácsszemöldök és a 20-dik ábrabeli rács részlet szintén a kiválóbb kovácsmunkák közé tartoznak. Az első pozsonyi munka, az utóbbinak származása ismeretlen. Alkalmasint mind a kettő a XVI-dik század végén, vagy a XVII-dik század elején készűlt.

A modern vasmunkák között a renaissance stilus korántsem volt oly mértékben képviselve, mint a régi vasmunkák között, a mit annak tudhatunk be, hogy a szorosabb értelemben vett renaissance stilus az újabb időben divatját múlta. A legkiválóbb modern renaissance munka volt az a kútrács, melyet a 21-ik ábrában mutattunk be. A legnagyobb egyszerűségre törekvő kompozició kiváló voltával egyenrangú volt a kovácsmunka, mely a rácsrudak csokor-díszítményei dolgában a régi munkák szépségével versenyez.

Jungfer Gyula és *Árkay* Sándor budapesti vasművesek kiállításában több oly apró használati tárgy (gyertyatartó, tintatartó, asztalka stb.) volt, melyek a renaissance stilus formáit láttatták, ezek közül való az a szekrény is, melyet a 22-ik ábra tüntet fel. A faszekrény oldalait szépen tagozott és remekül domborított, illetőleg vésett díszítmények borítják.

(Befejezzük.)

SZEMLE.

1. Mű- és középítés. Építő anyagok.

Az alapzatokra gyakorolt nyomás egyenletes elosztásának föltételei. Ha bizonyos föltételek mellett az alapzat egyenletes megterhelése sikerült, ekkor abban a síkban, melyben az alapzat végződik, a talaj minden pontján szintén egyenletesen van megterhelve. Ha elegendő a teherbiróság, úgy a talaj visszaható ereje az alapzat legalsó sorának minden egyes téglájára akkora nyomást gyakorol, melynek relativ nagyságát $q\,m$-el jelezhetjük; a hol m az egyes téglarétegek sorrendbeli helyzetét határozza meg. Ha a relativ igénybevételt az alapzatra nehezedő pillér lábánál q_0-al jelöljük s a benne foglalt téglák számát n-nek vesszük, ekkor $q\,m$-re nézve a következő egyenletet állíthatjuk fel:

$$q\,m = k \cdot q_0 \frac{n}{n+m} \quad . \; . \; . \; . \; . \quad 1.$$

a hol $k \leqq 1$ a terhelést előidéző pillér vastagsága és az alapfalazat vastagsága közötti viszonyt jelenti. Így tehát, minden egyes téglára, a talaj visszaható erejéből keletkező, fölfelé irányuló nyomás működik, melynek nagysága:

$$R = f \cdot k\, q_0 \frac{n}{n+m} \quad . \; . \; . \; . \; . \quad 2.$$

a hol f az egyes téglák felszínét képviseli.

Ha egyszerűség okából a tégla méretének a képsík irányára merőlegesen vett hosszúságát $= 1$-nek vesszük, úgy:

$$R = b\, k\, q_0 \frac{n}{n+m} \quad . \; . \; . \; . \; . \quad 3.$$

a hol b a tégla szélességét jelenti.

A most vizsgált esetben, az alapzat rétegeiben a pillér középtől jobbra és balra, egészen az utolsó kő belső hézagáig sehol sem léphet föl forgató nyomaték, mert ezt a fölöttök lévő téglák súlya megakadályozza. Másképpen áll a dolog az utolsó téglánál, tudniillik annál, melyre a pillér még egyátalában nyomást gyakorolhat. Itt a tégla szélességének belső felében a talaj visszaható erejét a fölötte lévő tégla még egyensúlyban tartja, de a külső félben fellépő reakció a téglát a középvonal, mint tengely körül forgatni törekszik. Ennek a forgató nyomatéknak nagysága:

$$M_r = \frac{b^2}{8}\, q\, m = k \frac{n}{n+m} q_0 \frac{b^2}{8} \quad . \; . \; . \quad 4.$$

Ezt a forgatást ellensúlyozzák: *a*) a fölötte fekvő direkte meg nem terhelt alapfalazat önsúlya; *b)* az utolsó kő belső ütköző hézagaiban lévő habarcs koheziója, illetőleg annak tapadó ereje, melylyel a követ megköti; *c*) a kohezió, illetőleg adhezió, mely az utolsó kő fölött fekvő hézagának habarcstömegében lép föl.

Az *a*) alatt körülirt ellensúlyozó befolyást rendesen elhanyagolják, minthogy az alapfalazat felsőbb rétegeiben, melyeknél leginkább a *b*) és *c*) alatt fölsorolt körülmények lépnek kiválólag működésbe, ezekkel szemben majdnem eltünő csekély befolyással bir.

A mi az álló hézagok habarcsának kohezió, illetőleg adhezió erejét illeti, erre nézve ismeretes, hogy nem bir valami nagy fontossággal, annál is inkább, a mennyiben a jelen esetben nem annyira húzásra, mint inkább nyírásra van igénybe véve. Tanácsos tehát, már csak a nagyobb biztosság szempontjából is, az *a*) és *b*) alatt fölsorolt körülményektől teljesen eltekinteni s csakis a fekvő hézag habarcsrétegének *c)* alatt fölemlített kohezióját számba venni. Ennek

működő tere az utolsó tégla szélességének belső felszínére terjed s forgató nyomatéka a 3. egyenlet megállapításánál föltételezett módon számítható ki, ha tudniillik a tégla méretét a képsíkra merőleges irányban mérve, $=1$-nek veszszük. Képlete:

$$M_c = \frac{b^2}{8} c_{m-1} \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 5.$$

Egyensúly esetén pedig kell, hogy

$$M_c \overset{=}{>} M_r \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 6.$$

miből az következik, hogy

$$c_{m-1} \overset{=}{>} k \frac{n}{n+m} q_0 \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 7.$$

Minthogy ebben a kifejezésben k, n és q_0 állandó nagyságok és m egész pozitiv szám, úgy ez a kifejezés maximális értékét akkor érheti el, ha $m=1$, a miből következik, hogy

$$c_{max} = c_0 \overset{=}{>} k \frac{n}{n+1} q_0 \quad . \; . \; . \; . \quad 8.$$

Tekintetbe véve, hogy k és $\frac{n}{n+1}$ a legtöbb esetben olyan értékek, melyek az egységhez közel fekszenek, úgy gyakorlati esetekben teljesen kielégítő lesz, ha

$$c_0 \overset{=}{>} q_0 \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 9.$$

veszszük.

Ebből az következik, *hogy a pillérnyomásoknak az alapzatokban való egyenletes elosztását akkor érhetjük el, ha az alapfalazat készítéséhez fölhasznált kötőszer koheziója a pillér lábának, illetőleg talpának relativ terhelésével egyenlő.*

A kohezió legnagyobb igénybe vétele a pillér talpa és az alapfalazat legfelső része közötti síkban történik, tehát olyan helyen, a hol a fentebb tekintetbe vett önsúly befolyása teljesen elesik. Minthogy pedig az álló hézag habarcsának koheziója az egyenletes megterhelés tekintetében kedvező értelemben működik, úgy a fentebb kifejtett szabályt átalános érvényűnek lehet tekinteni. Önként érthető, hogy a kötőszer koheziójának nagyságát csakis a pillér talpánál veszszük teljesen igénybe. A mélyebben fekvő rétegekben annyival kisebbnek vehetjük föl ezt az igénybevételt, a mennyivel az alapfalazat keresztmetszete növekedik. Átalában pedig csakis ott jön számba ez az ellentállás, a hol az alapfalazatot szélesítjük.

Ha tehát valamely pillér alapfalazatát több falpadkával készítjük, úgy a számba vehető hézagok a falpadkák síkjában fekszenek. A többi hézagokban a kötőszer koheziójáát tekinteten kívül hagyhatjuk, föltéve, hogy a falpadkák magasságában fekvő rétegek szélső tégláinak anyaga megfelelő hajlítószilárdsággal bir, mert ez a körülmény is jelentékeny szerepet játszik az egyenletes teherelosztás föltételeinél.

Ha a falpadka alatt fekvő réteg szélső tégláinak helyzetét figyelemmel kísérjük, úgy azt tapasztaljuk, hogy ezek a fölöttük lévő pillér nyomása következtében hajlító szilárdságukra is igénybe vannak véve. A rendes téglaméretek figyelembe vétele mellett az ellentálló nyomaték nagysága:

$$W = \frac{b^3}{12} \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 10.$$

A visszaható erő nyomatéka, mely felszínegységenkint q_1 kilogramm nagyságú, a következő egyenlettel fejezhető ki:

$$M = \frac{b^3}{4} q_1 \quad . \; . \; . \; . \; . \quad 11.$$

Ha s a tégla húzás elleni szilárdságát jelenti, akkor kell hogy:

$$Ws \overset{=}{>} M \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 12.$$

miből a 10. és 11. egyenletből nyert értékek helyettesítése után nyerjük:

$$s \overset{=}{>} 3 q_1 \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 13.$$

A fentebb meghatározott tégla húzás elleni szilárdságának tehát legalább háromszor akkorának kell lennie, mint az illető kőre eső visszaható erőnek. Ellenkező esetben túlságos mértékben venné igénybe a hajlítóerő.

Egyátalában nem ritkaság, hogy q_1 négyszögcentiméterenkint a 10 *kg*-ot, sőt nagyobb értéket is elér. Ebben az esetben, közönséges téglafalazatnál, ha a megengedhető igénybevételt húzás ellen négyszögcentiméterenkint 2 *kg*-nak veszszük föl, legalább 15 alapfalazat réteget kellene fölvenni, mint olyat, melyre a nyomóterhelés eloszlik, ha másként egyenletes megterhelés elérhető nem volna. Ez a más eljárás pedig abban állhat, hogy szélső rétegek gyanánt faragott követ, kőlapokat, betonlapokat, vagy megfelelő erősségű vastartókat vennénk fel a pillér talpa alatt. Ilyen esetben a körül fordul meg a dolog, hogy minő erősségben legyenek készítendők ezek a kő- vagy betonlapok.

A fentebbi gondolatmenethez hasonló módon, könnyen juthatunk itt is eredményre.

Tegyük fel, hogy a kő- vagy betonlap kiugrása a pillértalp elé legyen v s tegyük föl, hogy a nyomást gyakorló pillér szélessége b.

A számítás egyszerűsítése végett a kő- vagy betonlap szélességét is vegyük akkorának, mint a pillér szélességét, mely föltevés a számítás eredményének biztosságát egyébként csak fokozza. A pillértalp elé ugró részét a kő- vagy betonlapnak a felfelé irányuló Q visszaható ereje a talajnak hajlításra veszi igénybe, melynek nyomatéka:

$$M = q \frac{b v^2}{2} \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 14.$$

a hol q a felszínegységre eső nyomást jelenti. Ennek az igénybevételnek az alátétlemez hajlítás elleni szilárdsága működik ellene, melynek ellentálló nyomatéka:

$$W = \frac{b h^2}{b} \quad . \; . \; . \; . \; . \; . \quad 15.$$

s húzás elleni szilárdságát vegyük föl s-nek. Egyensúlyi helyzet esetén:

$$Ws \overset{=}{>} M$$

honnan a 14. és 15. egyenletek eredményeinek behelyettesítése után következik, hogy:

$$h \overset{=}{>} v \sqrt{\frac{3q}{s}} \quad . \; . \; . \; . \; . \quad 16.$$

Betonnál, melynek négyszögcentiméterenkinti húzás elleni szilárdsága 2 *kg*, a következő értékeket kapjuk:

$$q = 1{\cdot}5 \; kg \text{ pro } cm^2\text{-nál } h \overset{=}{>} 1{\cdot}50 \text{ és}$$

$$q = 4{\cdot}0 \; kg \text{ pro } cm^2\text{-nál } h \overset{=}{>} 2{\cdot}45$$

Minthogy a közönséges építőtalajt ritkán terheljük meg jobban négyszögcentiméterenkint. mint 4 *kg*, betonalátétlapok esetén átalában elégséges, ha annak erőssége a kiugrásnak $2^1/_2$-szeresével készül. Ugyanezt mondhatjuk a cémenthabarcscsal előállított téglafalazatra vonatkozólag is.

A fentebb levezetett eredmények arra az esetre érvényesek, ha az alapzat álló hézag rétegeinek iránya merőleges az alapfalazat hosszanti irányára.

Egészen vagy közel négyzetes alaprajzú pilléralapzatoknál az egyenletes teherelosztás föltételei jelentékenyen kedvezőbbek, a mennyiben ebben az esetben az alapzat vala-

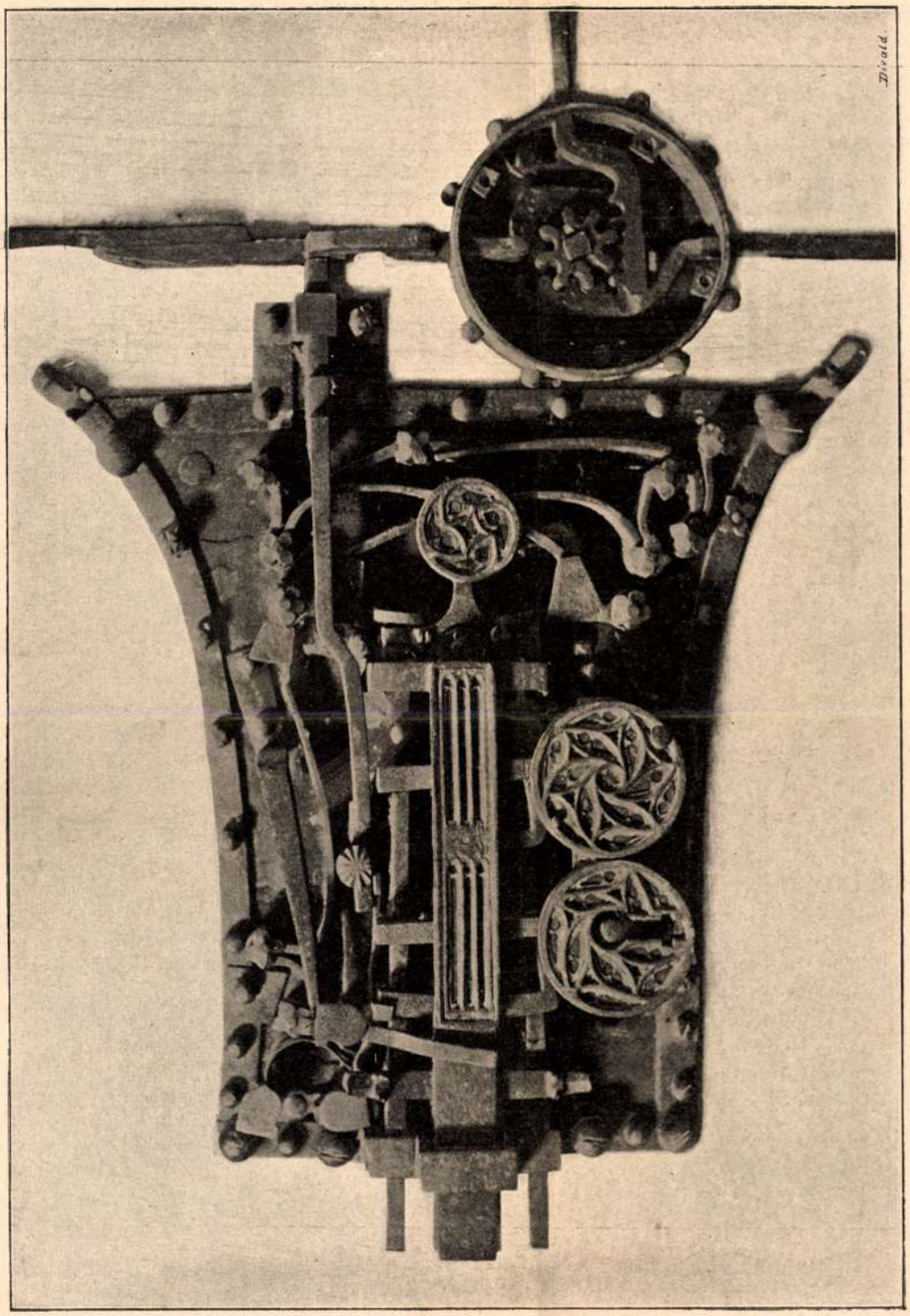

4. ábra. A beretlalmi (Erdély—Bükhalom) ágost. evang. templom sekrestyéjének zárja.

Magyar Iparművészet
1899. 3. szám

Középkorból való magyar vasalások.

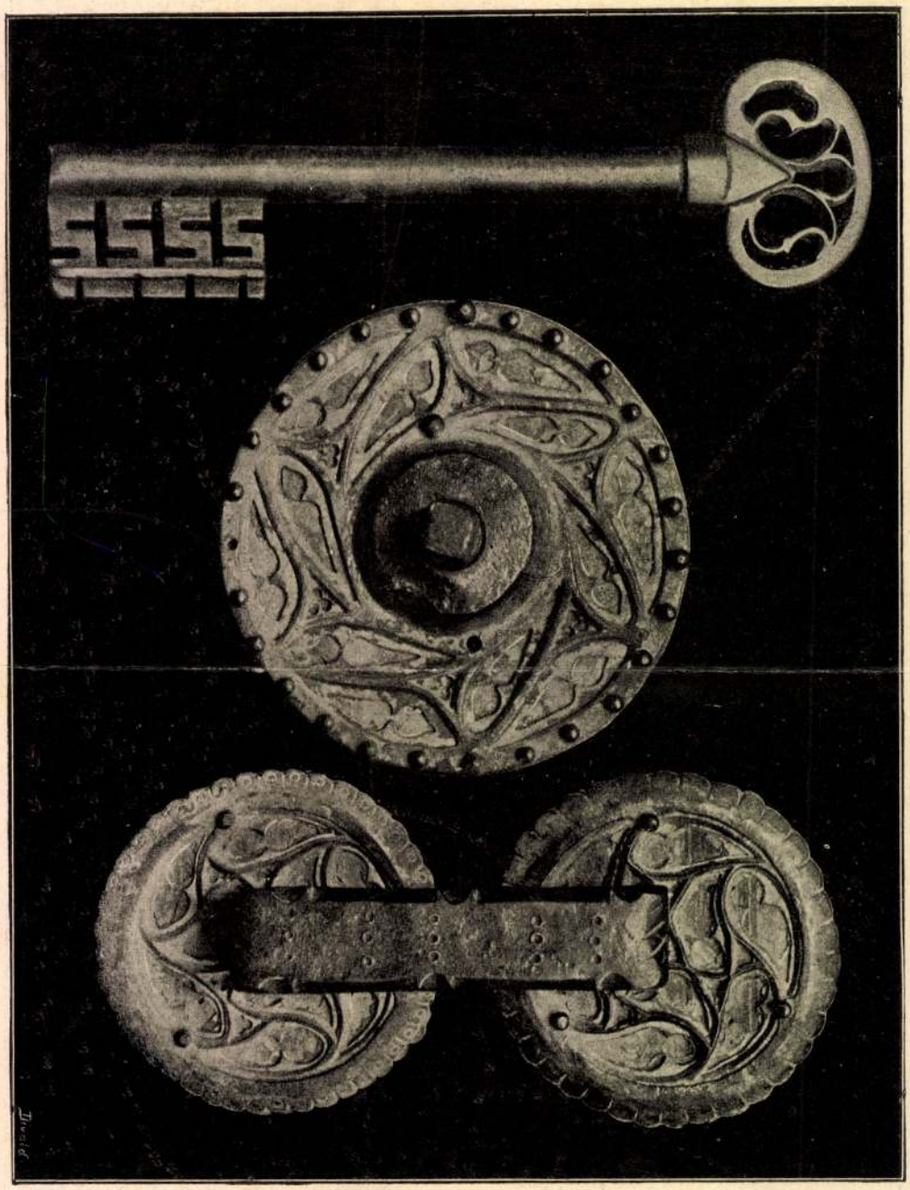

5—7. ábra. A berethalmi (Erdély—Bükhalom) ágost. evang. templom sekrestye-ajtajának zárjához való kulcs s ugyancsak ezen az ajtón levő fogantyuk paizsa.

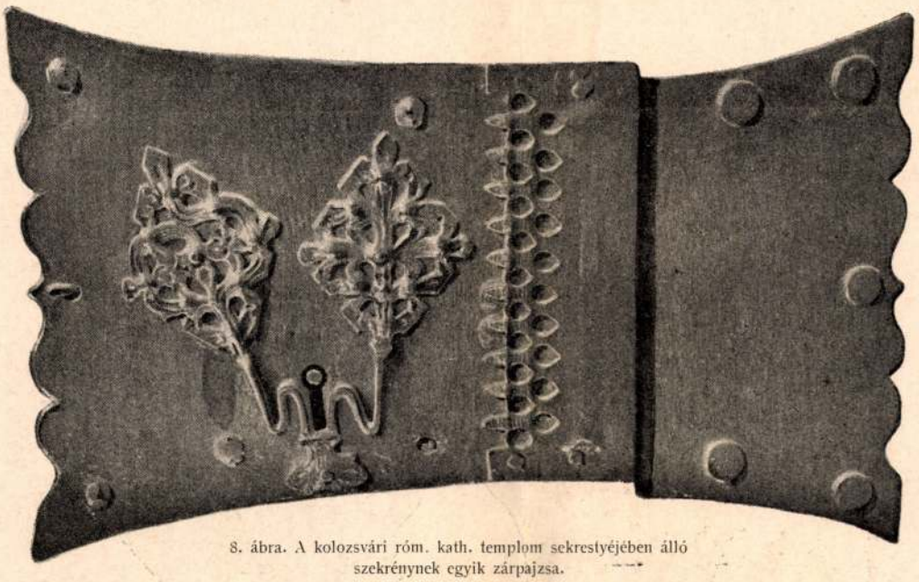

8. ábra. A kolozsvári róm. kath. templom sekrestyéjében álló szekrénynek egyik zárpajzsa.

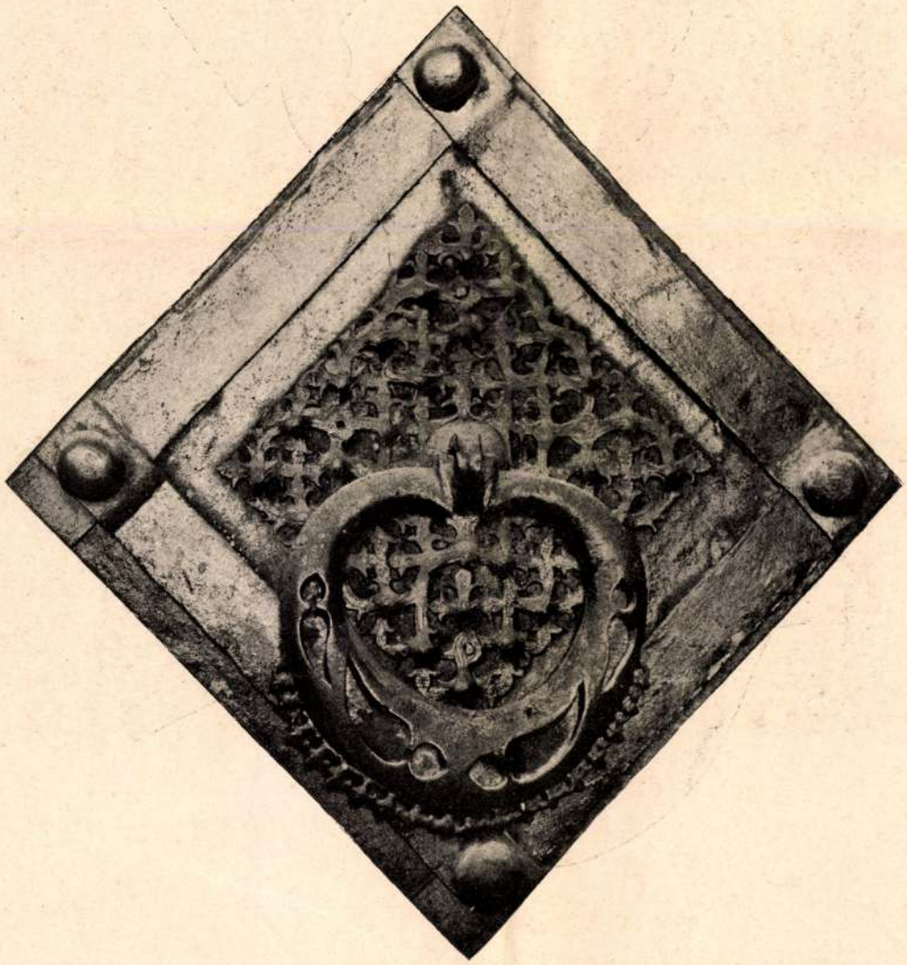

9. ábra. Szent Egyedről nevezett bártfai templom korus-ajtajának fogantyuja.

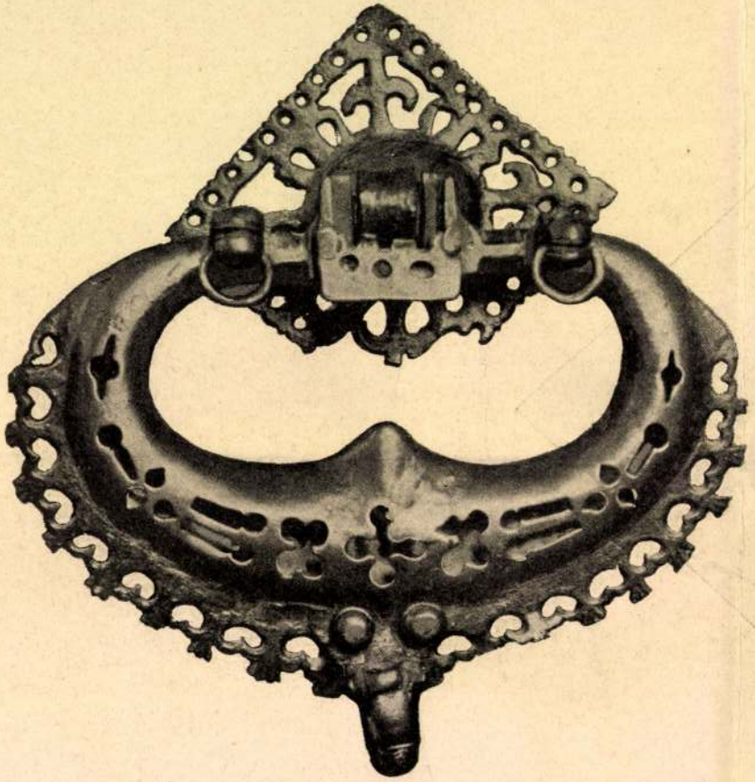

10. ábra. A Szent Jakabról nevezett lőcsei templom sekrestyéjének faajtaján levő gyűrű.

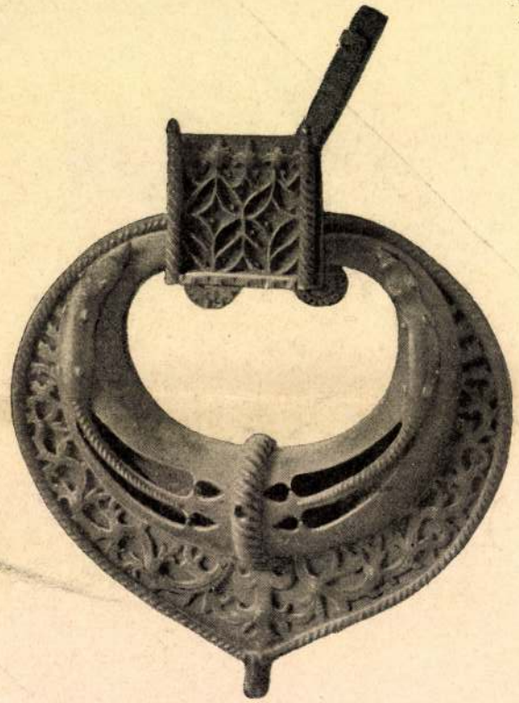

11. ábra. A kassai muzeumban őrzött ajtó-gyűrű.
A kassai dóm restaurálása előtt ennek sekrestye-ajtaját diszittete.

12. ábra. A nagydisznódi (Erdély, Heltau) templom sekrestyéjének ajtaja.

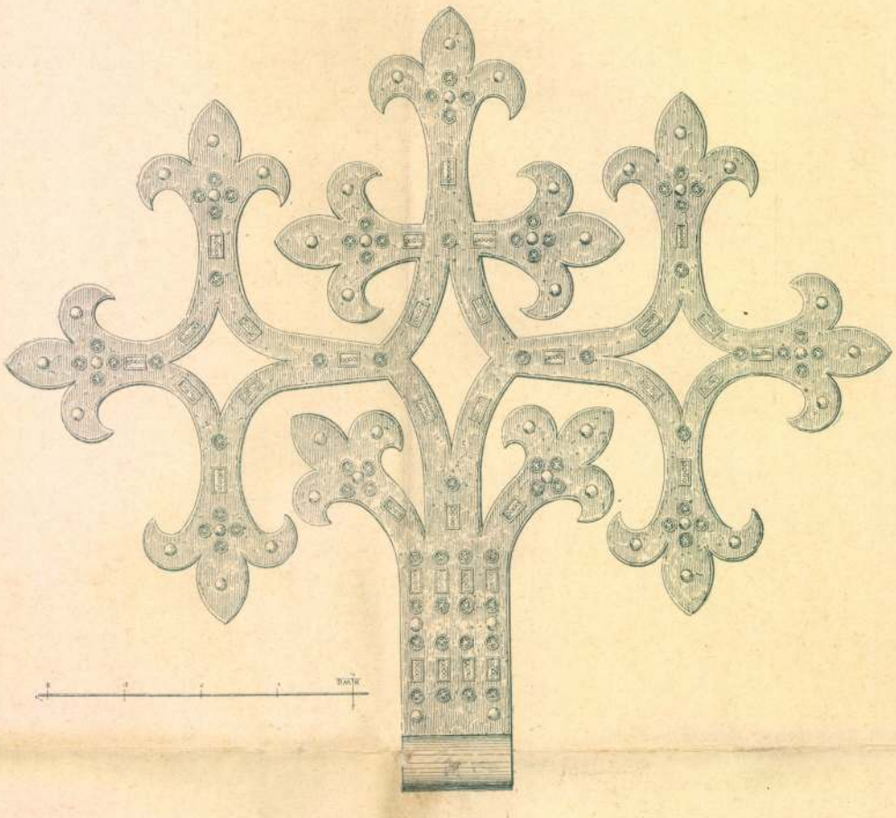

13. ábra. A nagyszebeni ág. evang. templom kapujának pántja.

14. ábra A. Szent Jakabról nevezett lőcsei templom egyik kulcs-pajzsa. Magassága 90 *mm*.

A RÉGI VASMŰVESSÉGRŐL

FRAU DR. MAGDA BÁRÁNY : VON DER ALTEN EISENSCHMIEDEKUNST. Der Verfasser beschreibt die neu eröffnete Abteilung der Eisenschmiedearbeiten des Kunstgewerbemuseums, wobei er den Platz der einzelnen Denkmäler innerhalb der internationalen Entwicklung sucht. Diese Denkmäler sind : eine Madonnenstatue um das Jahr 1400, Tor- und Fenstergitter, Firmenschildhalter, Schlösser, Schlüssel und Kerzenleuchter aus dem 15—18. Jahrhundert. Ein bedeutender Teil dieses Materials ist ungarische Arbeit.

MRS. M. BÁRÁNY, PHIL. D. : OLD IRONSMITH'S CRAFT. The author reviews the articles of the recently opened Ironsmith Department of the Hungarian Museum for Applied Arts, and places them into the international developement of this craft. Among the ironsmith relics of the Museum are : a Madonna statuette from the beginning of the XV. century, lattices and iron gates, hammered trade-signs, locks, keys, candlesticks from the XV—XVIII. centuries, mostly Hungarian works.

A napokban egy új osztály nyílott meg az Iparművészeti Múzeumban, a kovácsoltvasmunkák osztálya. Egyesítette magában az eddig raktárban levő s a különböző termekben szétszórtan kiállított anyagot, azt kor szerint csoportosította és igyekezett áttekintést nyujtani a régi iparművészetnek erről a figyelmet érdemlő ágáról. Ezzel az eseménnyel kapcsolatban szeretnénk röviden megemlékezni a régi vasművességről.

Egy elmult korszak kultúrájának megértéséhez és átéléséhez nem elég az illető kultúra kimagasló eseményeit és az egyedülálló geniek alkotta remekműveket megérteni akarni, hanem a korszellem legkisebb művészi és kulturális megnyilatkozásait is legalább figyelembe kell venni. Azért mert a lángész sohasem jellemzi oly mértékben a korát, mint a kisebb tehetségek; ő az ő egyéniségének megközelíthetetlenségében nem a saját korának kikristályosodott produktuma, hanem megelőzi korát és hatalmas erejű genialitásánál fogva korának és nemzetének felette áll. Nem úgy a kisebb jelentőségű kulturális megnyilatkozások, amelyek jobban általánosíthatók s ennélfogva jellemzőbbek. Nem szabad tehát elhanyagolnunk ezeket a csupán mesteremberek kezéből kikerült kovácsoltvasemlékeket sem, mert ezek és sok más művészeti ágba tartozó társaik a korszellem valódi hordozói. S ha nem mint egyéni műalkotásokat tekintjük őket, hanem a saját korukba beleillesztve a nagy összefüggést látjuk, akkor bizonyára éppen úgy megértjük benne a szépet, a karakterisztikusat, mint akármelyik elsőrendű műalkotásban.

A vasművesség technikai részével nem helyénvaló itt foglalkoznunk, annak ellenére, hogy a technika megértése a művészi átélésnek az alapja; minden művészi formát jobban tudunk értékelni akkor, amikor tisztában vagyunk az anyagban rejlő technikai lehetőségekkel és ezen lehetőségek módjaival.

A vasat önálló műtárgyak készítésére régente ritkán használták fel. Az emberi alkotó elme mindig biztosan felismeri az anyagban rejlő ősi törvényszerűséget s a vasból éppen oly ritkán készít szobrot, edényeket vagy bútort, mint amilyen ritkán alkot porcellánból életnagyságú szobrot vagy épületet. Mert az anyagszerűség törvénye ellen való vétség mindig megbosszulja magát, ezt bizonyítják a sok, ilyen irányú kísérletek. Gondoljunk csak a kínai porcellánból készült pagodák sorsára, vagy Libay Sámuelnek ezüst filigrándrótból készült, közel életnagyságú szobraira, amelyek egyike I. Ferenc császárt, másika Napoleont ábrázolja (Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum). Mindezen kétségtelenül érdekes kísérletekben a technikai tudással való kérkedés jut előtérbe a művészi hatás rovására. A régi vasművesség köréből is van erre példánk az Iparművészeti Múzeumban: egy 1400 körül keletkezett magyar Mária-szobor, kovácsolt vasból és vaslemezekből; egy pillantás e szoborra bizonyítja, hogy mennyire nem alkalmas a kovácsolt vas kerek szobor készítésére vagy valamely érzelem kifejezésére.

Tehát a vasművességnek a régi iparművészetben elsőrendű fontossága az építészettel kapcsolatban volt. Az épület kiegészítő részeként szerepeltek a vasrácsok, vasajtók, ablakrácsok, cégértartók, bútor- és ajtóvasalások, zárak és ajtókopogtatók, amelyekhez úgy az anyagszerűség, mint a célszerűség törvényénél fogva legalkalmasabb a vas volt, mert itt mindenütt biztonságról, védelemről, a hozzáférhetőség meggátlásáról van szó. Kisebb szerepe volt a vasnak önálló emlékek készítésében: sírkereszteket, gyertyatartókat, tűzbakokat, mosdó- vagy tömjénfüstölő állványokat ritkábban készítettek belőle.

A vasművesség rövid történeti áttekintését a gótikával kezdjük. Maradtak fenn ugyan elszigetelten egyes emlékek a XIII. század előtti időkből,

Magyar Iparművészet
1931.

de ezeknek felsorolása nem alkalmas egy egységes kép megalkotására.

Gótikus emlékeink között legtöbb a vasráes, az ajtó- és ládavasalás, a zár és ajtókopogtató. A kor vezető művészete az építészet volt, melynek formái a legkisebb iparművészeti emlékekben is visszatükröződtek; természetes, hogy a vasművesség sem vonhatta ki magát az építészet hatása alól. A germán népek nagyobb méretű, gótikus vasráesainál rendszerint a függélyes, szilárdító rudak alkotta közöket ferde szalagokból álló ráesozat tölti ki; melyek felül lándzsahegyszerű csúcsban csengenek ki, a ráes védelmi jellegét kidomborítva. A kisebb méretű, gótikus ráesok tisztára egy gótikus katedrális mérműves ablakainak mintájára vannak megalkotva: csúcsíves árkádsorokkal, rozettákkal, halhólyagos díszszel. Egyszerű, átlós ráesokat találunk a kölni dómban, a strassburgi katedrális keresztelőkútja körül; az átlós és mérműves dísz kombinálva van a magdeburgi dóm egyik sírkápolnájának 1495-ből származó ráesán. A gótikus, német típusú ráesok remeke a halli (Tirol) templomráes, melynek különösen a koronázó része gazdag fantasztikus ágas-bogas formáival. A ráesok mind élénk színekkel voltak befestve, ennek nyoma is látszik a halli ráesozaton.

Magyarországon néhány igen szép példája maradt fenn a gótikus vasráesoknak a Felvidéken, szentségházak ajtajaként. Ilyenek a kassai dóm szentségházának négy kovácsoltvasajtaja gazdag, késő gótikus, mérműves dísszel. Mátyás király idejéből származik, a hollós címer ott van az egyik kapun. Szép a bártfai Szt. Egyed-templom szentségházának három halhólyagos díszű vasajtaja és a pozsonyi dóm szentségházajtaja, mely azonban a jelzés szerint Sigismund Fischer bécsi lakatos munkája. Érdekes a máriafalvi r. k. templom XV. századi szentségházajtaja, melynek szamárhátíves alakja és négy szakaszban elhelyezett, rozettás és ívsoros dísze teljesen a kőépítészet formáit követi.

A germán és román népek művészete között fennálló nagy különbség a vasművesség történetében is lépten-nyomon kifejezésre jut. A germántól eltérő formát mutatnak az olasz gótikus vasrácsok. Ezeknél a szilárdító merőleges rudak alkotta közök ismétlődő lóhere- vagy rozettaidomokkal vannak kitöltve s vasgyűrűk segítségével vannak egymáshoz erősítve. Ilyenek a velencei San Marco-kápolna ráesa 1300-ból, a veronai Scaglier-síremlék ráesa, az egyes rozetták között a családi emblémát képező létrával. Ez utóbbi 1380-ból származik és Bovinio da Campilione műve. Érdekes, hogy Olaszországban már akkor is művészetnek tartották a vasművességet, ezt bizonyítja az, hogy a ráesok gyakran szignálva vannak, így a veronai ráeson kívül az orvietói dóm ráesa 1337-ből és a prátói dóm ráesa 1348-ból magukon viselik készítőjük nevét (Lelli di Senis ill. Giovanni Christoforo).

Nagy számban maradtak fenn gótikus ajtó- és ládavasalások. A láda nehéz deszkafalait össze kellett tartani, ezért volt szükség a szilárdító vaspántokra. Ezeknek az állandó és egyszerű formája már a román korban kialakult: lapos, csigás indákból alkotott ismétlődő pántok ezek, egyes vagy kettős alakban. Az eleinte lapos pántok később plasztikus kidolgozást kaptak, ennek a legklasszikusabb példája a párizsi Notre-Dame XIII. századi ajtóvasalása, melynek bordás felületű, akantuszlevelet utánzó pántjai között madarak és apró állatalakok láthatók. Szép, plasztikus ajtóvasalások vannak még a roueni katedrálison és a liège-i St. Paul-templomon.

A németországi ajtó- és ládavasalás általában lapos, ritka rajta a plasztikus dísz; a hullámzó csigás indák helyett gyakran találunk — különösen a késő gótikában — ágas-bogas, ujjszerűen szétágazó pántokat s minden ágacska végén csipkésen áttört levelek tapadnak az ajtó falaira. Szép, gótikus vasalású ajtók láthatók a nürnbergi Germanisches Nationalmuseumban; különösen érdekes egy késői, 1500 körüli ajtószárny: pántjai naturalisztikus módon faágat utánoznak, melynek szövevényes kis ágai hálószerűen borítják az ajtót.

A zár formája a gótikában rendszerint az egyik végén kiszélesedő pajzsalak, melyet ha ajtózárról volt szó, vízszintesen, ha ládazárról volt szó, merőlegesen, a szélesedő részével lefelé alkalmaztak. A pajzslemez egyszerű, retesze zárt, fedett. Kívül, a kulcslyuk körül «V» alakban hajlított, cikornyás és áttört levelekkel díszes, plasztikus pánt foglalt helyet, mely igen ügyesen a kulcslyuk felé vezette a sötétben keresgélő kezet.

Külön típust képviselnek a francia gótikus zárak. Alapjuk négyszögű, rendesen szakaszokban elhelyezett fínom mérműves és árkádsoros díszítéssel, középen gyakran kis baldachinok alatt álló szentek alakjával. A motívumok szóról-szóra a gótikus katedrálisok formakincsét másolják. Gyönyörű példákat láthatunk a párizsi Musée de Clunyben és a Musée des Arts Décoratifsban.

Az ajtófogantyú a zárhoz közel volt elhelyezve. Szögben tört vagy hajlott fogója két alaplemezzel kapcsolódott az ajtóhoz s ezek akár kerek, akár négyszögletes formájúak voltak, mindig gazdag, áttört vagy hólyagos mintával voltak díszítve. Gyönyörű a lőcsei Szent Jakab-templom Szent György-kápolnáját záró vaskapunak oroszlánfejből kinövő, kengyelalakú ajtófogantyúja, valamint a bártfai Szent Egyed-templom hasonló emléke. Az ajtókopogtató az ajtó közepén volt elhelyezve s vagy kengyel- vagy kalapácsalakú volt. A kengyelalakú ajtókopogtató fogója áttört alaplemezhez csatlakozott s kerek rúdból hajlították, mely néha kígyófejben végződött vagy zeg-zugos faágat utánozott. Érdekes, hogy a gótika, a legelvontabb

művészi korszakok egyike mennyire szereti apró részleteiben a természeti formák utánzását. Ágat utánzó ajtókopogtató legszebb példája a kolozsvári Szent Mihály-székesegyház egy 1534-ből származó kápolnaajtajáról került az Iparművészeti Múzeumba.

Ezek volnának az építészettel kapcsolatos gótikus kovácsoltvasmunkák.

A ritkábban előforduló önálló vasemlékek között érdekesek a feldkirchi nagy szentségház (ma szószéknek átalakítva), mely a XVI. század elejéről származik s a kőtabernakulumok mintájára készült, s az antwerpeni híres, Jan Matsys által alkotott kút, szövevényes, gazdag koronázó részével. Egynéhány vasgyertyatartó, fáklyatartó és tűzbak szép példáit láthatjuk az Iparművészeti Múzeum újonnan kiállított anyagában.

A renaissance vasművesség súlypontja Németországra esik. Itt maradtak fenn a legnagyobb számban XVI. és XVII. századi emlékek és ezeknek karaktere a legegységesebb és legjellegzetesebb. Nem mintha Olaszországban nem találnánk néhány művészileg a német felett álló renaissance darabot, így a firenzei Strozzi-palota híres, nemesformájú saroklámpását és fáklyatartóját vagy a Palazzo Riccardi és Palazzo Guadagni hasonló emlékeit; ezek azonban elszigetelten fennmaradó emlékek s nem formálnak oly egységes képet, mint a germán vasművesség termékei. Az olasz renaissance rácsok plasztikai dísze legtöbbnyire bronzból van (pl. a páviai Certosa kapuin) s így nem tartoznak szorosan a tárgyunkhoz. Franciaországban, néhány zárat és ajtókopogtatót kivéve, alig maradt fenn renaissance kovácsoltvasemlék, csak az írott források bizonyítják, hogy e korban is virágzó vasiparuk volt. Miután a magyarországi renaissance emlékek erősen német befolyás alatt állanak, így ennek a karakterét szeretnénk megrajzolni.

A német renaissance vasmunkákból — ellentétben az olasszal — teljesen hiányzik a plasztícitásra való törekvés. A rácsok mind vékony, tömör rudakból vannak alkotva, amelyek cigás indákká hajlítva, lendületes, folyamatos rajzot adnak. Tényleg rajzot, mert a rács teljesen laposan és síkszerűen van kidolgozva, csak a vonalmenet szépségét kiemelve. Nem más ez, mint a késő gótika kalligrafikus vonalfantáziájának továbbélése megegyszerűsödött, szimmetrikusabb formában, melynél az antikból újjáéledt akantuszinda motívumát formálták át a maguk módja szerint. Ez a folyamatos, lapos dekoráció egy technikai újítás, a rudaknak egymáson való átfűzése útján vált lehetségessé. A vonalmenet élénkítésére egy állandóan visszatérő díszítő motívum szerepel a renaissance vasmunkákon: a kerek, tömör vasrudakat helyenként lapossá kovácsolják s az így nyert lemezből kivágnak különböző formákat, növényi motívumokat, sisakos profilfejeket, állatalakokat vagy fantasztikus szörnyek silhouette-képeit, amelyekben a germán ősi, fantasztikumra való készség tág teret kap. A XVII. században a lapos silhouettealakok megduzzadnak, plasztícitást kapnak, míg a vékony indák lendületes menete a régi marad. Gyakran szereplő díszítő motívumok még emellett a tömör vasrúdból spirálisan, orsóalakra csavart dísz és kisebb-nagyobb rozetták. A renaissance vasrács is festve volt élénk színekkel; a festett díszítés helye a lapossá kovácsolt lemezeken volt. Az Iparművészeti Múzeum egy gyönyörű XVII. századi ablakrácsán jól megfigyelhető ez a késői renaissance festett és plasztikus díszítés. Az itt felsorolt dekoratív motívumok természetesen nem a lakatosmesterek önálló elgondolásai, hanem a kor híres művészeinek, Peter Flötnernek, Virgil Solisnak és Aldegrevernek példaadó metszetei után készültek. S ezek által a metszetek által kap a német renaissance iparművészet oly egységes jelleget.

A vasrácsok, vasajtók, cégértartók és felülvilágító rácsok mind bő alkalmat nyujtottak ezen kalligrafikus művészetnek gyakorlására. Nagy számban fennmaradt emlékek legszebb példája az augsburgi St. Ulrich-templomban lévő Fugger-síremlék vasrácsa, melyet 1588-ban készített Hans Metzger mester. Nürnberg, Augsburg, Rothenburg, Freiburg, München és más német városok régi templomai és házai tele vannak ezzel a jellemző rácsozattal, mely a XVI—XVII. századon át egyedül uralja a német iparművészet ezt a fajtáját nemcsak Németországban, hanem egész Közép-Európában. Remek példája Ausztriában az innsbrucki Miksa császár síremlékét övező vasrács, mely a prágai Jörg Schmiedhammer műve 1572-ből. Magyarországon különösen a felvidéki városok bővelkednek ilyen emlékekben. A lőcsei Thurzó-ház, a Szent Jakab-templom szentélyrácsa, Eperjes, Bártfa, Kassa renaissance házai az ablakkosarak, cégértartók és rácsok szép példáival szolgálnak. Érdekesek a renaissance cégértartók; rendszerint nyujtott háromszögalakúak, a fent leírt indás dísszel kitöltve; hosszú rúdjukon lógott a cégér s a rúd vége indákból alkotott, felálló kis csokorral volt díszítve. Két szép ilyen cégértartó van az Iparművészeti Múzeum újonnan kiállított anyagában. Németországból importált szokás a kovácsoltvas temetőkeresztek használata is. Ezeknél a középen helyet foglaló kis szekrényke vagy vaslemez körül foglalt helyet a csigásindás díszítés. Ilyen a sopronmegyei sérci temetőből származó kereszt s az Iparművészeti Múzeum egy temetőkeresztje. A kovácsoltvassírkeresztek használata napjainkig fennmaradt, itt említjük egy szép barokk példáját: az 1738-ból származó kassai Klobusiczky-féle keresztet.

Ezen felvidéki emlékeink annyira német szelleműek, hogy fel kell tételeznünk az idetelepedett német vasművesek közvetlen befolyását. A kassai

levéltári anyagban nyoma van a XVI—XVII. században ide telepedett német fegyverkovácsoknak és puskaműveseknek, akik itt polgárjogot nyertek és lakatoscéhbe egyesültek.

Érdekesek a német XVI—XVII. századi zárak. Ezek az emberi alkotó erő olyan hallatlan energia és fantázia pazarlásával vannak megalkotva, hogy még a soha nem látható helyeken, belül a zárszekrénykében s az ezt fedő lapon is vannak művészi kivitelű rozetták és vésett díszek. Nagy, hosszúkás szekrényalakúak ezek a zárak, — mert a komplikált zárószerkezet nem fért el kis helyen — egyik rövid oldalukon háromkarélyos vagy szívalakú végződéssel. A XVI—XVII. században lemezekből kivágott, áttört díszítést mutatnak; a növényi motívumok, emberi és állati alakok silhouettjei vésett rajzzal vannak élénkítve. A német XVIII. századi záraknál ezt az áttört, lemezes díszt domborított barokkformák váltják fel.

A XVI—XVII. századi ajtó- és bútorvasalások egyszerű formája a lapos, lándzsahegy keresztmetszetét utánzó pánt, amelyen vésett díszítés foglalt helyet. Külön csoportot alkotnak a csigás indákat utánzó pántok és a hossznégyszögű keretbe foglalt áttört, növényi díszű vasalások. Kivétel nélkül nagyméretűek ezek, mert hiszen hatalmas méretű ajtókat kellett tartaniok; rendszerint ónozva voltak.

A XVI—XVII. századi ajtókopogtatók formái mind nehezebbek és súlyosabbak lettek. A kengyelalakú fogantyút elborították a plasztikusan megformált akantuszindák, női hermák és egyéb díszítő motívumok, melyeknek finom művészi kiviteléhez a vas anyaga alkalmatlan volt. A soproni múzeum őriz egynéhány magyar renaissance ajtókopogtatót, melyek nehéz formáik miatt az egykorú nürnbergi emlékekhez kapcsolódnak.

A XVIII. századi vasművesség vezető szerepét Franciaország tölti be. Míg a renaissanceban a súlypont a germán népeken volt, a barokkban Franciaországban találjuk meg a klasszikus megfogalmazását a monumentális vasrácsnak és rácsos kapunak, melyek mindinkább kezdenek a vasművesség főfeladatai lenni. Miért van és miben áll Franciaországnak ezen elsőbbsége? Ennek megokolásánál kell néhány sort szentelnünk a vasrács praktikus és művészi jelentőségéről. A rács önmagában véve csak egy geometriai forma: merev vasrudaknak párhuzamos sorakozása, melynek művészi hatása tulajdonképpen egy ellentéten alapszik; a nyugodt, stabilis belső kitöltésnek (a vasrudaknak) és a mozgalmas koronázó résznek hatásos ellentétén. A koronázó rész eredete is a védelmi jellegben van. Azért hogy a vasrács megmászható ne legyen, koronázták már a gótikában is lándzsaszerű, hegyes rudakkal, mely a késő gótikában fantasztikus, szövevényes díszszé válik s ebből származik a barokk rácsok felbontott formagazdagságú koronázó része. A francia XVIII. századi rácsok architektónikus alapgondolaton épülnek fel, melynél a rudak párhuzamos sora játszik elsőrendű szerepet s e köré csoportosulnak a plasztikusan kiképzett virágdíszek, rocaille és kartusformák, csak kísérve, de nem elnyomva a rács struktív, architektónikus jellegét. Ezzel ellentétben a német XVIII. századi rácsoknál a gazdag dekoratív formák tömege elárasztja a tektonikus rudakat és az eredeti rács jelleget háttérbe szorítja. Miután Franciaországban van kiegyensúlyozva a vasrácsnak praktikus és művészi értéke, ezért halad Franciaország a XVIII. századi vasművesség élén.

A nagy francia kastély- és hotelépítkezések bőven ellátták munkával a vasműveseket. A kastély kertjét elől lezáró «grille d'honneur», az erkélyrácsok, lépcsőkorlátok, ablakkosarak jönnek itt elsősorban számításba, s a XV—XVI. században oly nagy szerepet játszó zárak és ajtókopogtatók művészileg jelentőségüket vesztették. Az elgondolás, a terv magasabbrendű művészete itt is a nagy dekoratív művészek feladata volt, míg a secundair jellegű kivitel a lakatosoké. Látjuk, hogy itt már a tervező művész s a kivitelező mesterember határozottan kettéválnak. A régence-korbeli nagy művészek mintakönyvei, Jean Bérain, Daniel Marot és Francois Blondel munkái, gazdag metszetillusztrációkkal ellátva, elárasztják az egész piacot és pontos leírással szolgálnak egy «grille d'honneur» vagy erkélykorlát művészi és praktikus követelményeiről. A XIV. Lajos korabeli vasművészetnek pompás példája a Chateau de Maison két vaskapuja, melyek ma a Louvreban vannak. Valószínűleg Jean Marot tervei szerint készültek és a kissé nehéz XIV. Lajos korabeli formáknak gazdag tárházát szemléltetik. A legtökéletesebb francia rácsozat a nancy-i Place de Stanislas-t díszíti és XV. Lajos idejéből származik. Készítője Jean Lamour Leszczynski Staniszló lengyel király műlakatosa volt. Ez a Place de Stanislas a barokk térkiképzés szempontjából is nagyon érdekes. A köréje csoportosuló épületek mind egy és ugyanazon építész tervei szerint készültek s a térbe torkolló főútvonalakat zárják el Lamour rácsai. A párhuzamos rudakból alkotott alaprács, felül és alul, könnyed rokokó díszbe megy át, melyek helyenként aranyozva vannak; a közepét is növényi elemekből stilizált, finom ornamentika szakítja meg. Valóban a francia művészet két fő elvének, a «raison»-nak és «grace»-nak, azaz a szimmetria, céltudatosság, célmegfelelés, másrészt a finomság és eleganciának tökéletes harmóniája ez a munka.

Ezzel szemben a XVIII. századi német típusú vasrácsnál — amint már előbb említettük — az architektónikus alapgondolat megvan ugyan, de nem áll egyenes arányban a díszítőelemekkel, melyek túlsúlyban vannak és rendszertelenül árasztják el a párhuzamos ráccsszerkezetet.

Tipikusan germán barokk dekoratív forma az, amit «Laub und Bandelwerk»-nek neveznek s amely fellelhető az 1715—45 közötti években Közép-Európának minden iparművészeti emlékén, porcellánon, fajánszon, üvegen, bútoron és vasmunkákon egyaránt s amely az osztrák-magyar Mária Terézia bútoroknak fő díszítő eleme. Szóval leírni nehezen lehet: szalagokból és indákból alkotott szövevényes de szimmetrikus dísz ez, virágokkal, állatalakokkal, váza- és kartusformákkal gazdagon élénkítve. Pompás példája ennek a vasráesok köréből az augsburgi Heiligenkreuztemplom szentélyráesa, Ausztriában a gráci dóm szentélyráesa, a bécsi Belvedere kapuzata s a híres schlosshofi vasráesok. Mindezek a XVIII. század első feléből származnak.

A XVIII. század közepétől kezdve a «Laub und Bandelwerk» formák helyébe a rocaille-formák kerültek a vasművességben is; ezek eleven, mozgalmas gazdagságukkal megbontják a ráes merevségét s az egészet egy organikus, hullámzó felületté változtatják. Jellemző példák a mannheimi Jezsuita-templom ráesa (1755), a salzburgi Peterskirche ráesozata és a német vasművesség legtökéletesebb emléke, a würzburgi Rezidenz ráesai, melyeknek rokokó részét J. G. Oegg készítette 1746-ban Balthazar Neumann tervei nyomán. Ezen a ráesozaton a rokokó formák szabadon csapongnak, helyzetük nem oly megkötött, mint pl. a nancy-i ráesokon s a koronázó rész különösen puha és mozgalmas. Hőver: Das Eisenwerk c. munkájában találóan jellemzi őket «... sie erscheinen wie in einer momentanen Bewegung plötzlich aus den flüssigen Zustand in den festen übergegangen und erstarrt zu sein».

Ennek a felbontott, dekoratív formákkal elárasztott vasráestípusnak legszebb példája és legvégsőbb konzekvenciája Magyarországon az egri vármegyeház két kovácsoltvaskapuja, melyek 1755—56 táján keletkeztek s melyeknek mindkét oldalán egyformán plasztikusan kiképzett, rocaille-os részletformái között a párhuzamos ráesoknak már semmi nyoma sincsen. Az egri kapuk a kovácsoltvasművességünknek «Spitzenleistung»-ját jelentik úgy technikai, mint művészi téren. Mindazonáltal nem állanak egyedül a magyar vasművesség történetében. A vidéki városaink szebbnél-szebb vasmunkákkal népesültek be a XVIII. században, különösen Pozsony, Eger és Győr, ez a három tipikusan barokk, magyar város. A pozsonyi Esterházy-palota kovácsoltvaskapuja, erkély- és ablakráesai, az eszterházai ráesok, az egri érseki palota ráesai, a pécsi kanonok-sírokhoz vezető ráesos kapu, a tihanyi apátság oltárráesozata, a kőszegi XV. és XVI. Lajos korabeli cégértartók mind megannyi hirdetői magas nívójú vasművességünknek.

Az Iparművészeti Múzeum kiállított anyagában természetesen nagyméretű vasráesok, vaskapuk nincsenek. Csupán két vaskapu felső részét láthatjuk ott, az egyik átlós ráesozatának közepén aranyozott angyalfejjel, a másik rojtos lambrequin-dísszel; mindkettő a XVIII. század első feléből származik, az egyik 1721-es évszámot visel. Vannak ezenkívül barokk és rokokó cégértartók, melyeknek a szimmetrikus kartus- vagy rocaille-alapformája szabadon és kötetlenül van elborítva plasztikus indás-virágos dísszel, s az egésznek valami hihetetlen mozgalmas és gazdag jellege van, amit a ráakasztott cégér még fokozott. Különösen figyelemre méltó egy nagy, kulcsot ábrázoló cégér, egy nagyszebeni cégértartó és ablakráeskoronázó dísz. Érdekesek a barokk ablakráesok, alul kidagadó, konzolalakban hajlított párhuzamos rúdjaikkal és finom takarékossággal, csak a tetejét és keskeny oldalait elborító dísszel. A zár, az ajtókopogtató és fogantyú a XVIII. században egészen tért veszít s a vasművesség most kizárólag építészeti célt szolgál.

Elérkezve a Louis XVI. és empire világába, a vasráesok a régi, merev szigorúságukba estek vissza. Van egynéhány kiváló emlék e korból is pl. a párizsi École Militaire és a Palais de Justice kapuzata, vagy néhány magyarországi, kőszegi, cégértartó, de ezeknek szépsége csak a felépítésben a formák szigorú zártságában érvényesül, nem a játékos, könnyed, felbontott részletekben, melyeknek a kor ízlése nem kedvezett.

E rövid történeti áttekintés is mutatja azt, hogy a magyar vasművesség négy évszázadon át nemcsak hogy állandóan lépést tartott a külföldi fejlődéssel, hanem új és eredeti felfogású emlékekkel is gazdagította az európai vasművesség történetét.

Dr. BÁRÁNY ISTVÁNNÉ,
Dr. OBERSCHALL MAGDA

Haranghy Jenő: Exlibris.

• K R Ó N I K A •

KŐSZEGI BELLA. Egészen fiatalon s mégis nagy ürt hagyva maga után, a magyar grafikai művészetnek egy értékes egyéniségét ragadta el a halál. Már egészen kis korban felfedezték benne azt a kedves, romantikus illusztráló hangulatot, amely azután is ott volt színes ceruzája nyomán minden lapon. Különösen képes ifjúsági könyvein lehetett megérezni ezt a halkan, finoman csobbanó romantikát, amelynek vidám humorába népművészeti zamat is vegyült. Kőszegi Lászlónak, az Iparművészeti Iskola tanárának volt leánya a kis Bella, akinek halála a művészeken kívül az ő fiatal bámulóinak igen nagy táborát is mély szomorúsággal tölti el.

MAGYAR KARÁCSONY, 1931. Öles plakátok, hatalmas újságpropaganda hirdeti, hogy a magyar gazdaság mostohaságában csak kvalitásos magyar árukért adjuk oda pengőinket. A helyes nemzetgazdasági elvnek nevelő értéke van: mindenki ügyel rá, hogy az annyira becses pengőért magyar portékát s azonfelül még becsületeset is kapjon. De még mindig nem tudja a nagyközönség javarésze, hogy ez a két tulajdonság mennyire együtt található abban, amit az iparművész termel az ő műhelyében. Az ajándékozás eleganciájának életelve: minden ajándékodban, melyet felebarátodnak átnyujtasz, adjál valamit önmagadból is. Az ajándék igazi becsét az ajándékozó személyiségének tükrözése adja. Ez az, ami soha sincs meg a bazári áruban s mindig megvan a művészi kézimunkán. Igen, az égetett agyag, a hímzett szövet, a gondosan kötött könyv, a trébelt ezüst mindig annak a lelkéből is szállít egy foszlányt, aki kiválasztotta. Az, aki karácsonyi iparművészeti vásárainkat látogatja s évről-évre fokozódó színvonalukat figyeli, már rég tudja ezt. Hiszen alkalma van stílusos környezetben halkan, zavartalanul kiválasztani azt, ami az ajándékozottaknak legjobban megfelel. De ugyanesak tudja azt is, hogy amit a nehezen szerzett pengőért vásárol, abban anyagnak, formának, technikai munkának megbízhatósága sűrűsödött össze. Tehát — olcsón is vásárol.

NAPRAFORGÓ-UTCA. Az a kis, modern rendszerű lakóháztelep, mely nemrég készült el a hűvösvölgyi villamos mentén, nemesak fontos építőesemény, de a szomorú gazdasági viszonyok közt erős életérzésnek is bizonysága. Mindenekelőtt pedig azt mutatja, hogy a vállalkozói tőke már nálunk sem ijed meg az olyasfajta építőfeladatoktól, amilyenek már évtizedek óta életképesek külföldön. A Napraforgó-utcát tehát nyugodtan bemutathatjuk minden idiránduló idegennek: a fiatal s régebbi építészgeneráció legizmosabb tehetségei keltek ott versenyre, hogy egy-egy kisebb lakóházon mutassák be a családi ház legmodernebb típusait. A hazai kritika bizonyára fog ott találni egyet és mást, ami a kezdeti kísérletezés stádiumában magától adódik. A falfestésben nagyobb összhangoltság kellene, a házak elhelyezésében kisebb zsúfoltság. A vegetáció erőteljesebb bevonása a környezetbe szintén kívánatos. Az ablakoknak nem mindig szerencsés elhelyezése, a továbbfejlesztés lehetetlensége az egyes házaknál bizonyára a telkek szűkreszabott volta miatt van. Alaprajzi kifogásokat is lehetne emelni imitt-amott. De mindez amúgy is csak a kezdeti nehézségek következménye. S nem változtat azon, hogy az új lakóháztelep összbenyomása nagyon kellemes. S ami ennél is fontosabb: sok családi ház után vágyakozó polgárcsalád fog benne a mai életformáknak megfelelő, egészen alkalmas otthont találni, készen, csinosan, bár nem túlságos olcsón.

IPARMŰVÉSZETI ÖTLETEK. Olyan időben, amilyent ma élünk, a tervezőnek képzelete minden megerőltetésére szüksége van, hogy valami érdekes ötlettel vonja magára vagy alkotására a figyelmet. Különösen vonatkozik ez az apró iparművészeti tárgyakra, melyeknek java része amúgyis inkább luxusszükségletet elégít ki. A német iparművésznők csaknem minden új alkotása valami ízes új ötletnek a friss derűjét vagy megkapó vonását hordozza. Ha azt látjuk, hogy az egyik művésznő, aki terrakotta figurákat éget, a karácsonyi jászol-figurák alakjait mintázza s ha azt látjuk, hogy egy másik művésznő, aki a berlini porcellángyárnak dolgozik, egy ötórai teához való porcellánkészletre a csillagjóslás állatalakjait festi, még hozzá a régi kínai tusrajzok modorában, akkor joggal tűnik fel ez az ötletesség. Az jellemzi éppen a mai amatőröket, hogy csak fűszeres, fnycsiklandozó ötletekkel lehet kissé blazírt érdeklődésüket felkelteni. (N. P.)

ALPÁR IGNÁC SZOBRA. A legméltóbb helyen, a Városligetben levő Vajdahunyad vára előtti térségen áll Alpár Ignácnak, a nagy magyar építőnek új szobra. Mintha nemesak saját érzéseinek, de Alpár valamennyi régi munkatársának elgondolását fejezné ki a szobor: így alkotta meg T e l e s Ede a még köztünk élő nagy szellem testi képmását. A régi kőfaragó, a hajdani céhmester nemes attitüdjében, ahogy dacosan emeli fejét az Ég felé, mintha csak a prózai lét felett el akarna siklani s a világ jövőjén tépelődne. Minden jelenvolt érezte a szobornak ünnepélyes kifejezőerejét s mindegyik érezte, mennyire megfelel ez a szimbolum annak az emlékké nemesedett figurának, mely ott él még az ő kortársai lelkében. Az építőmesterek legjobban tudják, mennyire az ő céhüknek, becsületes műhelyerkölcseiknek világát reprezentálta az élő Alpár Ignác. S talán éppen ezért voltak ők azok, akik legtöbbet tettek a szobor felállításáért. Az október tizennyolcadikán rendezett emlékünnepélyen tehát az ő szoborbizottságuk felé fordult minden hálás elismerés. Az Országos Magyar Iparművészeti Társulatot természetesen még ma is a kegyelet melege fűzi egykori elnökéhez és ennek adott kifejezést a Társulat képviseletében megjelent S e e n g e r Béla alelnök, mikor koszorút helyezett a szobor lábaihoz.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBÓL. V é g h Gyula főigazgató, aki hosszabb ideig szabadságon volt, újra átvette a múzeum ügyeinek vezetését. Az iparművészet iránt való változatlan érdek-

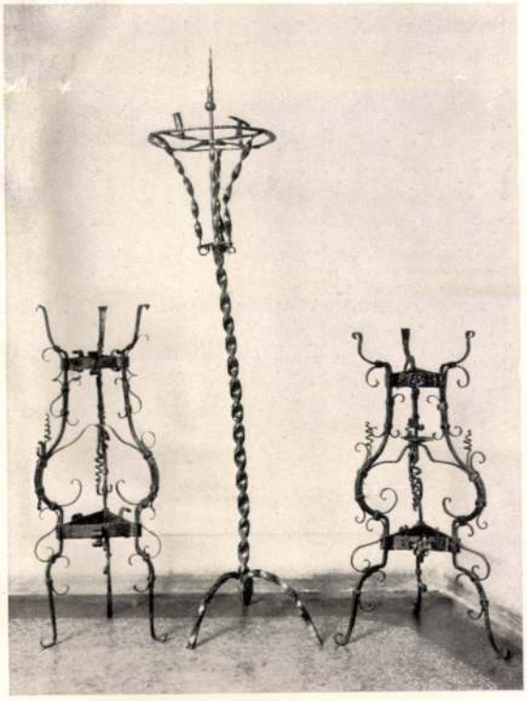

Fent balra: Az O. M. Iparművészeti Múzeum új kovácsoltvasosztálya.
Fent jobbra: Kisebb vasmunkák a XV—XVIII. századból. Lent balra: Mária-szobor, magyar, 1400 körül és osztrák gyertyatartó, XV. sz. Lent jobbra: Két állvány, német, XVII. sz. Templomi gyertyatartó, magyar, XV. sz. — Oben links: Die neueröffnete Schmiedeisenabteilung des Ung. Landes-Kunstgewerbemuseums. Interieur, kleinere Gegenstände des XV—XVIII. Jh. Madonne, ungarisch, um 1400. — The recently opened Ironsmith's Department of the Hungarian Museum for Applied Arts. Hungarian Madonna statuette from 1400, and smaller articles from the XV—XVIII. centuries.

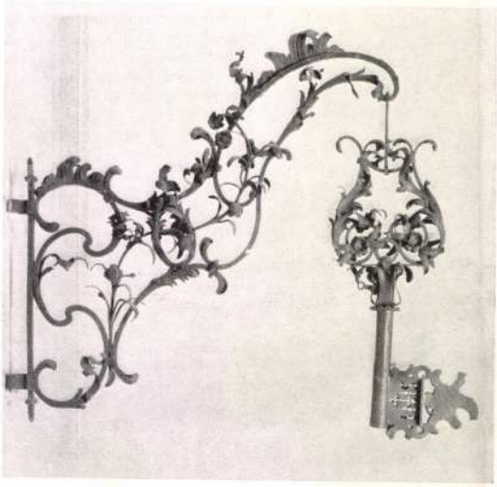

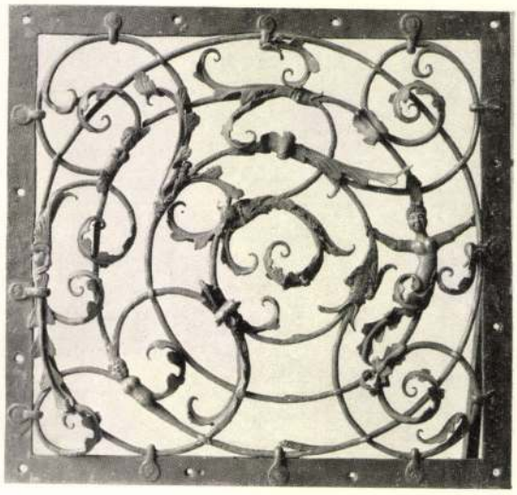

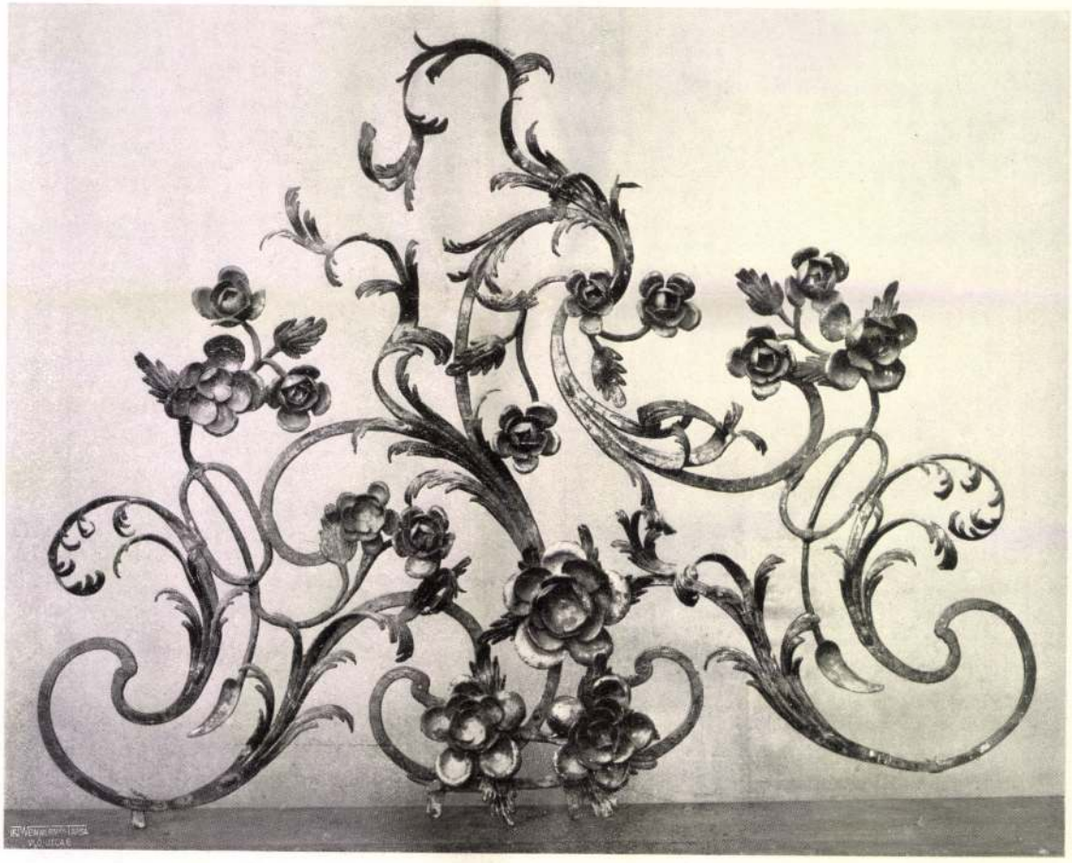

Fent balra: Cégér, magyar. XVIII. sz. Fent jobbra: Vasrács, magyar, XVII. sz. Lent: Ablakkosár koronája, Erdély, XVIII. sz. — Oben links: Firmenschild, Ungarn, XVIII. Jh. Oben rechts: Gitter, Ungarn, XVII. Jh. Unten: Krönung eines Fenstergitters, Siebenbürgen, XVIII. Jh. — Above left: Trade-sign (Hungarian) from the XVIII. century. Above right: Iron-rail's part (Hungarian) from the XVII. century. Below: Top-part of trellis from Transylvania, XVIII. century.

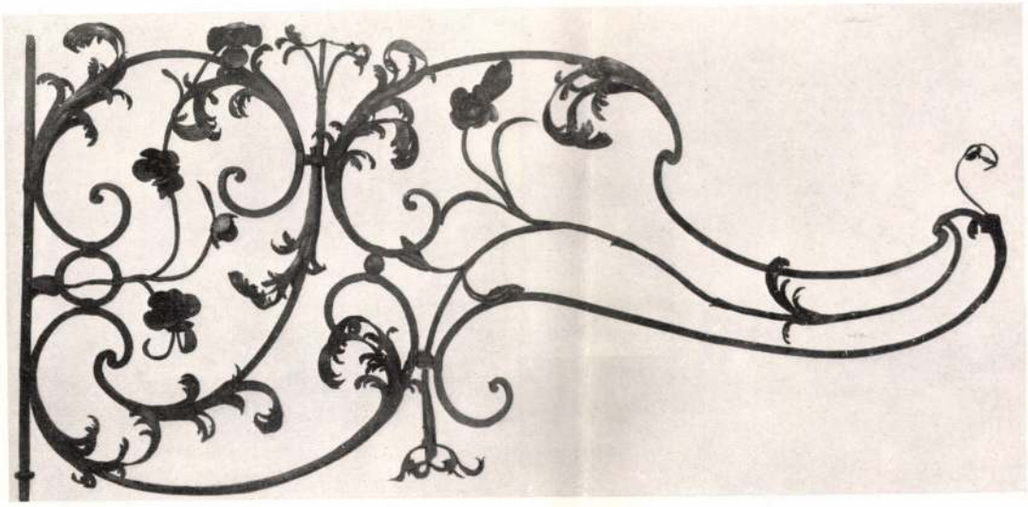

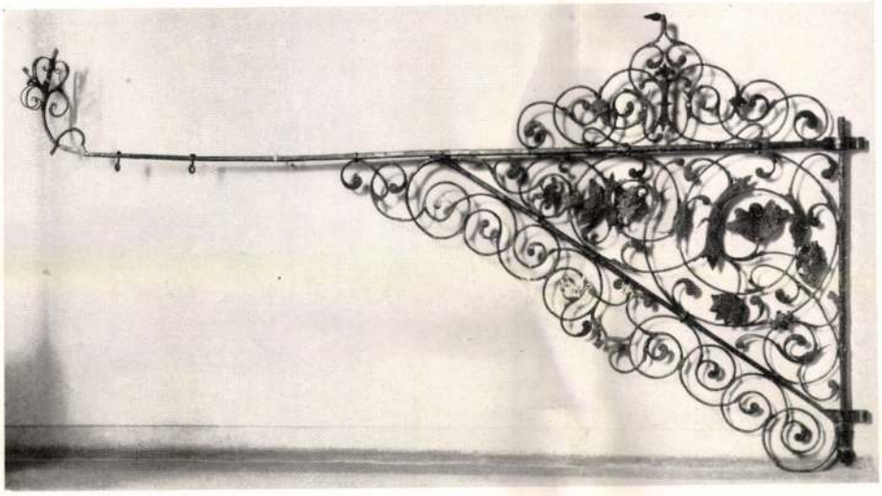

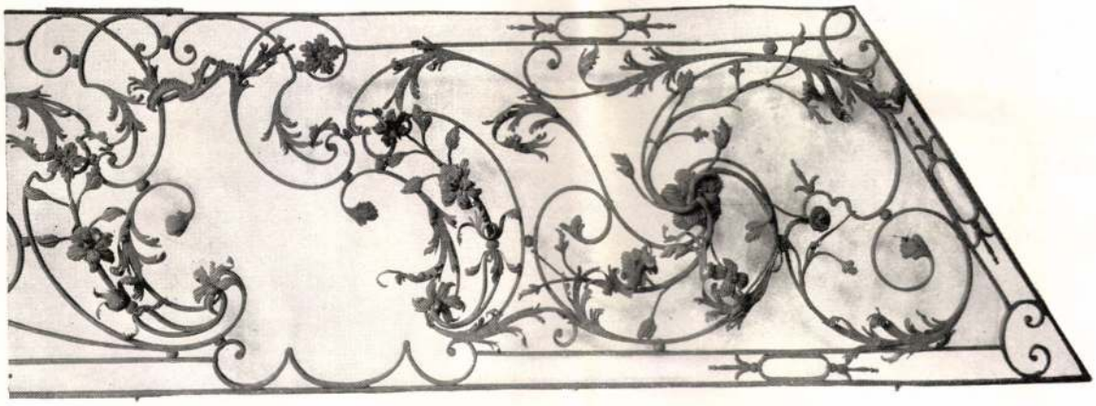

Fent: Cégértartó, Erdély, XVIII. sz. Középütt: Cégértartó, német, XVI. sz. Lent: Lépcsőkorlát, XVIII. sz. közepe. — Oben Firmenschildhalter, Siebenbürgen, XVIII. Jh. In der Mitte: Dasselbe, Deutsch, XVI. Jh. Unten: Ballustrade-Gitter, Mitte des XVIII. Jhs. — Above: Trade-sign holder from Transylvania, XVIII. century. Centre: Trade-sign holder (German), XVI. century. Below: Part of banister, midde of XVIII. century.

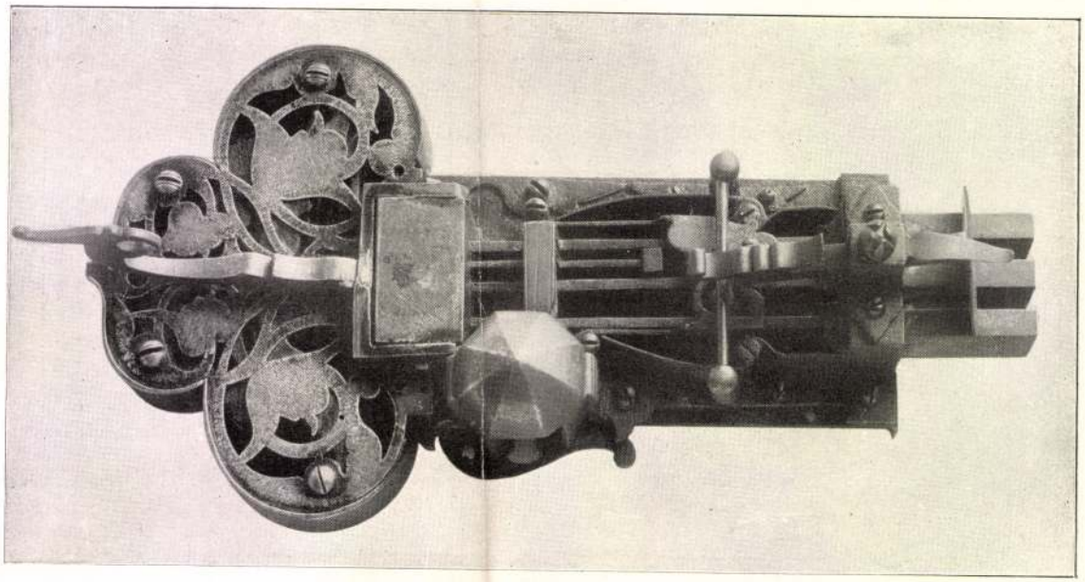

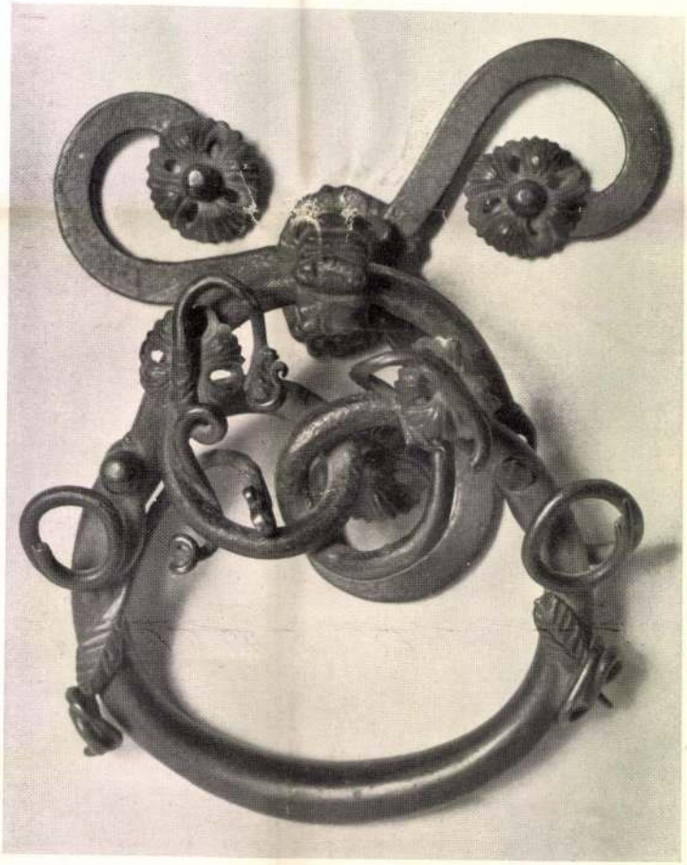

Fent: Szekrényzár, német, XVI. század. Lent:
Ajtókopogtató, Kolozsvár, XVI. század. — Oben: Schrankschloss, Deutsch, XVI. Jh. Unten: Türklopfer, Klausenburg, XVI. Jh. — Above: Cupboard-lock (German), XVI. century. Below: Knocker from Kolozsvár (Transylvania), XVI. century.

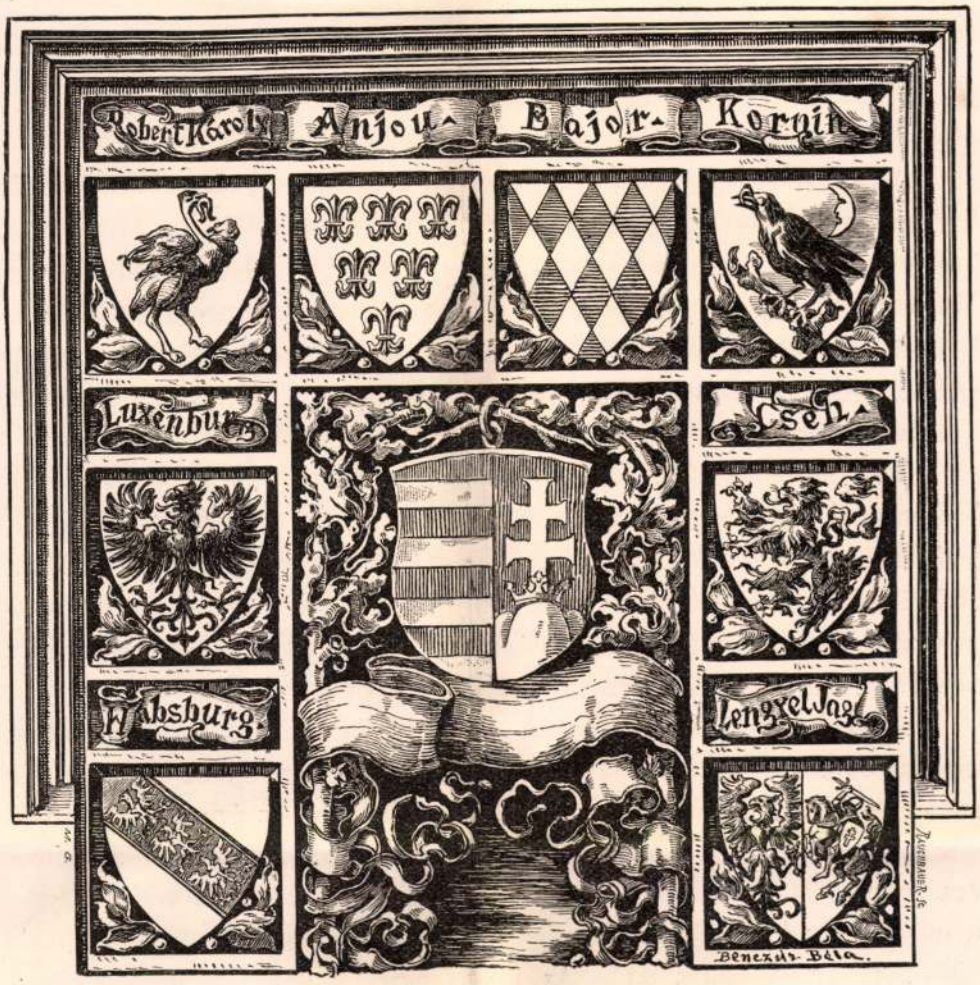

A vegyes házakbeli királyok kora.

Róbert Károly ellenében, kit III. Endre halála után Gergely választott esztergomi érsek Esztergomban ismét megkoronázott, a nemzeti párt Csák Máté nádor és János kalocsai érsek vezetése alatt, hogy az ország függetlenségét a szent székkel szemben megőrizze, szabad királyválasztási jogát gyakorlatba véve, II. Venczel cseh király fiát, a 13 éves *Venczelt*, IV. Béla unokájának, Kunigundának unokáját, III. Endre egyetlen leánya jegyesét, emelte a trónra, kit János kalocsai érsek Szent István koronájával Székes-Fehérvártt meg is koronázott (1301 aug. 27).

A két kiskorú ellenkirály a királyságnak igazán csak nevét viselte; a királyi hatalmat, a korona jószágait és jövedelmeit a pártháborúban mind féktelenebbekké vált oligarchák, a Venczel által Nyitra és Trencsin vár-

Am I.

megyékkel megadományozott Csák Máté, a Németujváriak, az Aba nemzetségbeli Omodé és fiai, László erdélyi vajda s más főurak gyakorolták.

A három évig tartott elkeseredett küzdelemben a fiatal Venczel, Buda várában dobzódó, kicsapongó életet folytatva, nem mutatta magát arra termettnek, hogy a trónon, melytől őt a szent szék itélete megfosztottnak hirdette, fönn birja magát tartani. Pártja, a szent szék által megnyert főpapság befolyása következtében, annyira hanyatlott, hogy a fiatal árnyékkirály még székhelyén, Buda várában sem érezhette többé magát biztosságban, miután a budai polgárság is föllázadt és Károly pártjához csatlakozott.

Venczel cseh király, veszélyben forgó fia megmentésére, 1304 nyarán hadsereggel jött Magyarországra, s minthogy fia ügyének rosszra fordúltát leginkább a papságnak tulajdonította, János nyitrai püspök jószágait földúlta, Nyitrát kirabolta, Esztergom várát megvívta, a székesegyház kincseit zsákmányúl ejtette, az érsekség kiváltságleveleit szétszaggatta, s azután Budára vonúlván, fiát a koronával együtt Csehországba haza vitte.

A szent korona visszavívásáért Károly zászlaja alatt csakhamar 20.000 magyar és kún lovas tört Csehországra, melyet Albert római király s más német fejedelmek is haddal támadtak meg. A hadjárat ez évben nem vezetett döntő eredményre; a következő évben pedig, midőn már a cseh király átlal megnyert Ottó bajor herczeg vette át a cseh hadak vezérletét, csak a cseh király közbe jött halála gátolta meg a háború újult erővel való kitörését (1305 junius 21). Az ifjú Venczel ugyanis azonnal kibékült Alberttel, s a magyar koronát ahhoz való jogával együtt átadta a bajor Ottónak, IV. Béla unokájának.

Ottó álruhában jutott át Ausztrián, és útközben a koronát, melyet magával vitt, Fischamend körül elvesztette, de ismét megtalálta; Sopronban Venczel egykori hívei s azok közt a Németujváriak fogadták Ottót s Székes-Fehérvártt a pártjára állott két püspökkel megkoronáztatták (1305 decz. 6).

A pártháború a két ellenkirály közt újra kitört s különösen túl a Dunán dühöngött, hol Rudolf osztrák herczeg is haddal volt kénytelen fellépni az Ausztriába és Stiriába be-becsapó Németujváriak ellen. A mint azonban Rudolf Magyarországból hadait kivonta, hogy az ifjú Venczel meggyilkoltatásával (1306 aug. 4) megürült cseh trónt elfoglalja, Károly ügye annyira hanyatlott, hogy Horvátországba kellett visszavonúlnia.

De az ellenkirály, Ottó hatalma sem szilárdúlhatott meg; mert a királyi hatalmat bitorló főurak, Csák Máté, ki a Morva folyótól Komáromig,

MAGYAR (UNGER) Vilmos , (1873.IV.24.-1940.IX.10.)

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 132.p. és ill.

Magyar Vilmos, építész M.D.K.

600 koronás műtörténeti díjat nyert a Balassa gyűrűkön emelendő múzeum tervpályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

Jul. 6. sz. 11. old.

Magyar Vilmos, építész

1500 K-ás első díjat nyert a Székelyudvarhelyi reformátusok kollégium tervpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

ort. 5. sz. 12 old.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

második díjat nyert a füredgarmati elemi iskola tervpályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

aug. 17. sz. 11. old.

Vallaikonon Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

22. 414 old.

K.D.K.

MDK

Magyar Vilmos

Magyar V.: XII. Nemzetközi épitész kongresszusról.
Épitő Ipar - Épitő Művészet 1931. jan. 15. 14.l.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

tervei a budai izraelita templom megadó pályázatai a bilhörsáp a négy legjobb között egyenlő díjazással megvásárolta.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

nov. 12. szl. 14. old.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

2000 K-ás első díjat nyert a Bárdi automobil-cég budapesti garázsára kiírt tervpályázaton.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

ápr. 18. sz. 13. old.

Magyar Vilmos, építész M.D.K.

1000 K-és harmadik díjat nyert a balatonszemesi pénzügyi palota tervpályázatán

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

máj. 3. sz. 14. old.

Magyar Vilmos, építész

M.D.K.

harmadik díjat nyert a resicai postapalota tervpályázatán.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

márc. 16. sz. 11. old.

Magyar Vilmos, építész M.D.K.

és Tóásó Pál körös terve 1000 K-ás első díjat nyert a nagykárolyi kereskedelmi és iparbank székházára vonatkozó pályázatain.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1910. XXXI. évf.

febr. 16. sz. 12 old.

MDK

Magyar Vilmos épitész

Magyar V: A Gellért rkp müv. kiképzésének pályatervei.

~~xxxx~~ Épitő Ipar Épitő Müv. 1931.ápr.15.
61-62 l.

MDK

Magyar Vilmos

Épitő Ipar, Épitőművészet, 1925. 49. évf.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

1915. márc. 22.-én Przemysl elestével orosz fogságba került. Ott előőlep a helyi műemlékekről készített tanulmányokat és felvételeket, – később Turkesztánban az állami építészeti emlékeket tanulmányozta.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1915.39.évf. 15.sz. 88.o. és 22.sz. 131.o.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

tervének ismertetése a budai zsidótemplomra kiírt pályázaton. Ugyanő, mint notórius vitatkozó, hosszasan szól neube a zsüri döntésével, s az ismertetés után 2½ oldalon át fejtegeti az abban felfedezhető következetlenségeket. Érdekes, hogy az igen éles hangu írást a szerkesztőség közölte.

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 12.sz. 118.old. 1-3.l. és 121-123. old.

M.D.K.

Magyar Vilmos

"A magam ügyében" c.cikk 8 l.

XII.Nemzetközi épitész kongresszusról 12,2o,29 l

A modern katolikus templom 38,44,52 l.

A Gellért rakpart palyatervei 61.l

Jazz stylus? 75 l.

Europa és Amerika modern templomai 125 l.
Debrecen 1o8,116,126 l.

A magyar formatörekvések története 133 l.

Magyarság büszke vara 147 l.

Alpár Ignác szobrának leleplezése 158 l.

A felsorolt cikkek az Epitőipar és épitő-
müvészet c.lap 1931 évfolyamában,a megje-
lölt lapokon.

MDK

Magyar Vilmos

Alpár Ignác Társaság megalakulása. Magyarság, 1936. márc. 1.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

tervezte a székelyudvarhelyi ref. kollégium újjáalakított épületét s ezzel kapcsolatban megírta a XVI. sz. közepén alakult régi iskola történetét, melyet 1671-ben a magyarpadi egyházi zsinat gimnáziumi rangra emelt. A régi egyházi elemi iskola épületének bővítésére kb. 100 év múlva.

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 24. sz.
248-251. old.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

... fogyar hozzá az akkor még fiatal Lelkes igazgató professzor, Kiss Gergely kezdeményezésére, aki a legnagyobb áldozatokon keresztül szerezte meg az ehhez szükséges engedélyt, és küldetett össze a pénzt. Művét 1787-ben bekövetkezett halála után fia Kis József fejezi be, aki ezért vagyonát a collegiumra hagyja. Ezért az ifjúság az apának 1873-ban emlékeret állít az iskola udvarán (240. old. 2. á) fiának arcképét pedig Barabás Miklóssal festeti meg.

Építőipar - Építőművészet. Bp. 1914. 30. évf. 24. sz.
248-251. old.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

tervei szerint épült fel a szérelyudvarhelyi ref. kollégium ujjáalakitott épülete. Az épitkezés történetét és az épület rajzi és fénykép ábrázolásait közli:

Építőipar - Épitőművészet. Bp.1914. 38.évf. 23-25.sz.
240-264. old. elszórtan 1-18. á.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

Pekár Gyulának parlamenti felszólalására válaszolva, melyben az építészeti izléstelenségek ellen kelt ki és kért védelmet, főleg abba a kitételébe kapaszkodik bele, hogy „nép a egyszerűt is inkább megérti"... „Pedig, hogy van egy-két izléstelen modern épület? Igaz. De menyivel több az izléstelen, a rossz kubista és futurista kép? A nyolcasokról nem is beszélve!"..

Építőipar - Építőművészet. Bp.1914. 38.évf. 20. sz.

205. sz.

MDK

Magyar Vilmos

Csányi Károly:A középkori épitőművészet formái c.könyvét ismerteti.

Épitő Ipar 1910. okt.9. 41.sz. 401.l.

MDK

Magyar Vilmos

M.V: Alpár Ignác.

Épitő Ipar Épitő Müvészet 1925. 9.1.

(Magyar Vilmos)
épitész
czikke
() Adatok az épitőipari
kötelezőjavaslat körül
Épitő Ipar – Épitő Mű-
vészet. 1926. 15–17 l.
Arckeppel.
A lap főmunkatársa volt

MŰEGYETEMI KÖNYVTÁR
2871/1926
9 XI 1926

A vallás és közoktatásügy
24-én 20909.sz.a.kelt és
rendeletében

A krasznai refo
latainál felmerült és az
tanácsa által előlegezett
ötszáz /:2500:/ K-t engedé
hogy ezen összeget a Műem
vatalos nyugtájára elszámo
ki s tárcám fent megjelöl
el. Budapest, 1910.auguszt

⟨Magyar Vilmos⟩
könyve

⟨ ⟩ A székelyudvarhelyi ref. kollégium. Kny Épitő-Ipar-Épitő Müvészet. 8-r, 28 kép, 14 l. Bp. 1914.

Gent (1477)

542

Mechwart-album

1859 – 1899

Mechwart-jubileum

1859 – 1899.

Vállalkozók Lapja

ZÓK LAPJA Budapest, 1932. február 25.

kat árusitó részvénytársaság
szám. — Telefon: Aut. 276—53, 276—54.

REK

Ideiglenes épitési könnyitések meghosszabbitása A Fővárosi Közmunkák Tanácsa az Épitésügyi szabályzattal szemben ideiglenesen engedett és az 1931. évi december hó 1-én 3428/1931/2. sz. alatt meghosszabbitott épitési könnyitéseket, melyek azokra az épitményekre és épitményrészekre vonatkoznak, amelyek az uj épitésügyi szabályzat életbelépéséig létesülnek, ennek az uj szabályzatnak életbelépéséig, legkésőbb *1932. évi december hó 31-ig 3428—1931/3. sz. határozatával meghosszabbitotta.*

Uj tanácstagok a fővárosi közmunkatanácsban. A polgármester értesitette a fővárosi közmunkák tanácsát, hogy a tanácsban sor szerint megüresedett és a főváros által betöltendő három tagsági helyre Wolff Károly dr.-t és Platthy György dr.-t választották meg ujra, az elhunyt Buday Dezső helyére pedig dr. Harrer Ferenc került rendes tagként.

Munkaközvetités az épitőiparban. A budapesti Hatósági Munkaközvetitő jelentése szerint munkát keres: 59 kőműves, 2 betonos, 2 állványozó, 14 ács, 6 tetőfedő, 7 üveges, 37 szobafestő és 36 mázoló.

BENEDEK SÁNDOR parkettagyáros
A Fried és Benedek cég társtulajdonosa
vállal: tölgy és bükkparketta szállitást és mindennemü padlózási munkát
Bpest, VII., Rákóczi-ut 82. Tel.: 43-3-43, 43-4-17.

A magyarság büszke vára *cimmel Magyar Vilmos épitész a Magyar Épitőmesterek Egyesületében előadást tartott, amelyen felejthetetlen Alpár Ignácunk mesterművét, a Városliget gyönyörü Történelmi Csarnokát ismertette. Nagy elmélyedéssel tanulmányozott minden vonatkozó részletet, ismertette a millenáris kiállitás főcsoportjának tervpályázatát. Schickedanz és Herzog, valamint Pfaff Ferenc és Alpár Ignác volt a három győztes, akiket együttesen akartak megbizni a mű megvalósitásával. Ezt a lehetetlen összeházasitást annak idején szenvedélyes viták során megakadályozta a közvélemény. Alpár Ignác műve volt a legeredetibb, a legfestőibb és a megépitése után még ellenségeink is meghajtották előtte az elismerés lobogóját. Az ideiglenes jellegü történelmi csoport lerombolása után magyar művészek inditottak mozgalmat a szép alkotásnak monumentális anyagból való ujjáépitése érdekében. Magyar Mannheimer Gusztáv festőművész ujcágcikke volt a kezdeményező, amely végre is a mai Mezőgazdasági Muzeum monumensének megteremtéséhez vezetett. A kilencvenes évek szenvedélyes hirlapi polémiáját végigtanulmányozta a lelkes előadó és hüséges korképet festett a szép számmal megjelent hallgatóság előtt, az évtizedek előtti magyar művészi atmoszférájáról. Az előadáson hivatalosan voltak képviselve a Közmunkák Tanácsa, a Székesfőváros, Az épitőmesterségek vizsgáló bizottsága és rokontestülete. Kegyeletes ünnepélyes hangulatban hódolt szakférfiaink Alpár Ignác érdemteljes emlékének.*

Tatits dr. államtitkár a Közmunkatanácsban. Vitéz Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter dr. Tatits Árkád miniszteri főtanácsost, a belügyminisztérium városi ügyosztályának vezetőjét, megbizta azzal, hogy a Közmunkák Tanácsában a minisztériumot képviselje. Ezzel a megbizatással az az előnyös helyzet állt elő, hogy a városi ügyosztály főnöke olyan ügyek anyagát, amelyek a fővárost, Közmunkatanácsot és belügyminisztériumot együttesen érdeklik, közvetlenül és nem akták utján ismerheti meg.

Ujra foglalkoznak a városfütés problémájával. Ismeretes, hogy a fővároshoz különböző beadványokat nyujtottak be a városfütés tárgyában. Ezek közül a beadványok közül kiemelendő a Bánó és Marik-féle, amelyhez 100.000 pengős letétet is csatoltak, hogy az ajánlat komolyságát bizonyitsák, legutóbb pedig vitéz Gálócsy Zsigmond és társai adtak be ajánlatot. E nagyjelentőségü tervvel kapcsolatban többféle megoldásról beszélnek, érdemlegesen azonban még nem tudtak az ajánlatok fölött dönteni. *Az érdekelt fővárosi szerelői iparosságnak csak az az egy jogos kivánsága és követelése van, hogy amennyiben a terv valóra válik, a munkálatokat csakis rajtuk keresztül végezhessék.*

Szakmai fizetésképtelenségek. Csődönkivüli kényszeregyességek: Gulyás György budapesti (Tisza Kálmán tér 5) lakatosmester ellen febr. 3. megind. Vagyonf. dr. Kemény Arnold (Lázár u. 9.). — **Hebenstreit Károly és Fia** épitési vállalkozó cég Pécs, ellen jan. 27. megind. Vagyonf. dr. Wámoscher Sámuel. Köv. bej. febr. 27. — **Vitéz Kurucz** István gödöllői épészmérnök llen jan. 30. megind Vagyonf. dr. Farkas László. Köv. bej. febr. 27. — **Danubia Ált. Villamossági Vállalat, Nabicht és Heil,** Szombathely ellen febr. 10 megind. Vagyonf. dr. Stadler Izidor. Köv. bej. márc. 5. — **Kerti és Farkas,** Budapest (Lónyay-u. 13b) villanyszerelők ellen febr. 10. megind. Vagyonf. dr. Márki Gyula (Thököly ut 27) Köv. bej. márc. 1. — **Jóváhagyott egyesség: Bogdánffy** Géza budapesti (Erzsébet-körut 19. sz alatti) épitési vállalkozó ügyében a mult év augusztusában lefolytatott egyességi tárgyalások meghiusulván, az adós ugy módositotta ajánlatát, hogy felajánlotta összes vagyonának azonnali értékesitését, azzal, hogy a 30 százalékos hányadnak az értékesitésből ki nem kerülő részét 8 hónap alatt pótlólag kiegyenliti A módositott ajánlatot a hitelezők elfogadták, a biróság az egyességet jóváhagyta és elrendelte az értékesitést, amit az OHE fog lebonyolitani. — **Vagyontalansági eskü tettek: Roth** József villanyszerelő, Klauzál u. 27; **Pritsch** Emil vizvezetéki berendező, Margit-körut 11; **Léderer** Ernő cég kárnitos, cégtagok: Léderer Ernő IV., Mária Valéria-u. 5 és Szende Fülöp, Veres Pálné-u 13; **Kovács** József müasztalos, VII., Izabella-u. 65; **Pausch és Társa cég** mázoló, cégtulajdonos: Pausch Sándor, VI., Fütyös-u 42; **Nagy** Márton lakatosmester, Elemér-u. 36; **Berák** Tibor asztalosmester, Bem-u. 11; **László** József asztalosmester, Fót.

Megkezdik a pécsi központi temető vizvezetéki munkáit. A munkálatok 3900 pengőbe kerülnek.

Uj olcsó födém és parketta a piacon

Évek óta az összes illetékes faktorok által hirdetett tény, hogy az épitkezési tevékenységet csak az esetben lehet felvirágoztatni, ha az épitési költségek nagymérvben csökkenthetők. A Melocco rt. ezt a célt óhajtja elérni, midőn forgalomba hozza *Melocco szab. Óriás vasbetonfödémjét* és *Melocco szab. asfaltix parkettáját.* Előbbi lényegileg egymástól 2 m-re elhelyezett vasgerendák között, kb. 60 cm. távolságban elhelyezett kész vasbetongerendákból és ezek alsó ferde oldalán elhelyezett kész vasbetonlapokból áll, 300—400 kg/m² önsullyal, 150—400 kg. terhelésre méretezve. *A födém elhelyezése gyors, olcsó és praktikus.* A cég vállalja ugy az elemek szállitását, mint a kész konstrukciót.

A *Melocco asfaltfix parketta* lényegileg betonra vagy vakpadlóra, cca 5 m/m vastag, magas hőfoknál olvadó bitumenes rétegre 17 m/m vastag parketta-friesek előbbi forró állapotában való elhelyezéséből áll. Nem porzódik, nem recseg, nem nyilik széjjel, nedvesség- és hangszigetelő s mindamellett *olcsóbb, mint a hasonló minőségü parketta.*

A cég cime: *Melocco rt.*, V., Nádor-u. 18. Telefon: A. 242—13, 242—14. (—)

Halálozás. *Várnai* Alajosné sz. Feracini Ilona urnő, Várnai Alajos épitőmester, törv. hites szakértő neje f. hó 17-én elhunyt. Temetése február 20-án ment végbe nagy részvét mellett.

A debreceni mélyfurás gyógyvizének hasznositására a város strandfürdőt és népfürdőt szándékozik épittetni.

Borsodmegye a közmunkák sürgős megindítása érdekében feliratt fordult a kormányhoz, amelynek figyelmébe ajánlja a Sajó- és Boldva szabályozásának, valamint a tiszai védőgátak kiépitésének sürgősségét.

A tanonckérdés korszerü reformja ügyében nyilatkozott a napokban Karaffiáth Jenő közoktatásügyi miniszter, akinek véleménye szerint az iparospályát legalább 6 elemihez kellene kötni.

(—) **A. B. C. utasok részére.** A: Ha Budapestre jön, szálljon meg a dunaparti elsőrangu *Bristol* szállodában, B: mert olcsó áron nyujt mindent: szép szobát, kitünő ellátást és szórakozást, hisz ugy a délutáni teánál, mint az esti vacsoránál tánc van. C: Mindezt (szobát teljes kitünő ellátással) — a szoba fekvésétől függőleg — már napi 12 pengőért kaphatja.

Az 1932. évi svájci árumintavásár. Baselban a hires kereskedő városban, amelyik a nemzetközi banknak is székhelye, 1932. április hó 2—április hó 12-e között rendezik meg a svájci árumintavásárt. A kiállitáson résztvevő gyáripari üzemek száma több, mint 1000 és a gyártmányok nagyon áttekinthetően 20 ipari csoportba vannak osztályozva. A svájci mintavásár magyarországi képvisletei a budapesti Svájci Főkonzulátus (IX., Szvetenay u. 21.) és a Svájci Magyar Kereskedelmi Kamara budapesti osztálya (V., gróf Tisza István ucca 12.) az érdeklődőknek szivesen adnak bővebb felvilágositást. Mindkét helyen a vásárigazolvány dijtalanul beszerezhető, amelynek ellenében a vásár látogatói igénybe vehetik az utazási kdvezményeket a magyar, osztrák, német és a svájci vasutakon.

Könyvelését, adómérlegét elkészíti vagy felülvizsálja „Adózás és könyvelés" c. rovatunk vezetője: Barcza Béla, Bpest, VI., Podmaniczky u. 51. Tel.: Aut. 137—84.

A Nasici Tanningyár és Gőzfürész Részvénytársaság és társvállalatainak tisztviselői kara mélyen megrendülve fájdalommal jelenti, hogy a vállalat ügyvezető elnöke

gjurgjenováci

Rosenberg Hermann

m. kir. kormányfőtanácsos, a Szent Száva-rend és a spanyol polgári érdemrend parancsnoki rendjelének tulajdonosa, stb.

hosszu szenvedés után február hó 15-én Meranban elhunyt.

Nagy mesterünket, igaz emberszeretettől áthatott nemes pártfogónkat veszitettük el a megboldogultban. Tiszteltük és csodáltuk fényes tehetségét, fáradhatatlan munkáját, a vállalatunk bölcs és céltudatos vezetésében megnyilvánult kiválóságát. Egyéniségének szeretetreméltóságával, megértő jóságával, a tisztviselői iránti meleg érzésével mindnyájunk szeretetét és örök háláját váltotta ki.

Emlékét örök kegyelettel fogjuk megőrizni!

Budapest, 1932. február 24-én.

LIII. évfolyam. 15—16. (28

VÁLLALKO

Ujabb nehézségek a közmunkáknál

— A jövőben csak az kaphatja meg a közmunkákért járó követelését, akinek nincs adóhátraléka —

A válságos munkapiaci helyzet és a sulyos gazdasági viszonyok szinte megállásra kényszeritették az egész ipart és vállalkozást. A munkanélküliek százezre mellett ott állanak a munkanélküli iparosok és vállalkozók tizezrei. A kihült kazánok ormótlan kéményei mementóként kiáltanak az ország felelős vezetői felé: *indítsák meg a munkát, mert tovább várni nem lehet.*

És ebben a reménytelenségben, ebben a szinte kilátástalan helyzetben a pénzügyminiszter egy ujabb, a magyar közigazgatás történetében eddig ismeretlen gesztust honosit meg, életbeléptetvén az 1927. évi 600/P. M. rendelet 56. §-ának 12. pontját, amelynek értelmében

„a köztartozásoknál mutatkozó hátralékok a hátralékosnak az államkincstárral, illetőleg helyhatósággal szemben fennálló követeléséből foglalás nélkül is levonásba hozhatók,

sőt az ily hátralékok az ezekre a követelésekre esetleg vezetett birói, vagy közigazgatási foglalásokat is megelőzik. Ez a jog azonban csak az államkincstár és a helyhatóságot illeti meg, a más hatóságokat (hivatal, testületek, intézmény) illető, de

az együttes kezelésbe be nem vont köztartozások miatt az ily követelésekre is szabályszerü végrehajtást kell vezetni".

Ezt a rendelkezést mostanáig a gyakorlatban nem honositották meg és *minden közszállitó vagy vállalkozó, de bárki más is a közpénztáraktól járó illetményét hiánytalanul felvehette, anélkül, hogy adótartozására vonatkozóan bármiféle igazolást is tartozott volna felmutatni.* Most azonban, hogy az adóhátralékok és egyéb köztartozások rendkivül vontatottan folynak be, a pénzügyminiszter indittatva érezte magát arra, hogy fent hivatkozott rendeletét életbe léptesse és a pénzügyigazgatóságok utján

felhivta az összes közhivatalokat, közpénztárak vezetőit, hogy a jövőben vállalkozónak, iparosnak vagy bármilyen más igénylőnek csak akkor folyósithatják számláit, vagy követeléseit, ha a közhatóságok meggyőződést szereztek arról, hogy az illető közadó-tartozását kifizette és ezt hitelesen igazolja.

Az idevonatkozó rendelkezés a következőket tartalmazza:

— A m. kir. pénzügyminiszter közölte, miszerint a közadók kezelésére vonatkozó törvényes rendelkezések hivatalos összeállitása 53. §-ának 12. pontjában foglalt az a törvényes rendelkezés, hogy a köztartozásoknál mutatkozó hátralékok a hátralékosnak az államkincstárral, illetve helyhatósággal szemben fennálló követeléséből foglalás nélkül is levonásba hozhatók, sőt az ily hátralékok az ezekre a követelésekre esetleg vezetett birói vagy közigazgatási foglalásokat is megelőzik, biztositja a királyi kincstár visszatartási jogát. A kincstár ezt a visszatartási jogát csakis abban az esetben gyakorolhatja, ha a köztartozásokat nyilvántartó közegek tudomást szereznek arról, mely adózónak áll fenn az államkincstárral, illetve a helyhatósággal szemben követelése.

— Tekintettel arra, hogy a jelenlegi nehéz pénzügyi viszonyok között elsőrendü érdek füződik ahhoz, miszerint a kincstár saját követeléseit megkapja, ezért a m. kir. pénzügyminiszter megkereséséhez képest felhivom Cimet, hogy

az 1000 pengőt meghaladó szállitási, vállalati összegeket

a szállitóknak, vállalkozóknak csakis abban az esetben utalványozza, illetőleg fizesse ki, ha Budapest székesfőváros illetékes kerületi adószámviteli osztálya, illetve a községi vagy városi adóhivatal által kiállitott bizonyitvánnyal előzetesen igazolják, hogy kereseti, jövedelmi, stb. adótartozásuk nincsen.

— Abban az esetben, ha szállitó vagy vállalkozó az államkincstárt vagy a helyhatóságot illetve követeléssel tartozik, ugy a vállalati összegből a követelést le kell vonni és ezt a levont összeget a köztartozás kiegyenlitése céljából kell utalványozni az illetékes adópénztárba és

csak a fennmaradó pénzösszeget lehet a szállitóknak követelés cimén kifizetni.

A rendelet, nyilvánosságra jutása után, az érdekelt ipari és vállalkozói köröknél, valamint a kereskedelmi érdekképviseleteknél is kedvezőtlen hatást váltott ki. Az egész országban a köztartozások behajtásának enyhitését kérik, a munkapiaci helyzetnek megfelelő méltányos eljárást várnak és ehelyett ez a pénzügyminiszteri rendelet még inkább megnehezíti a közmunkákban és közszállitásokban résztvevők helyzetét. De

nemcsak az állami közmunkákat és szállitásokat nehezitik meg ezáltal, hanem a főváros beruházó programja is erősen meg fogja érezni e drákói szigoruságu rendeletet.

Maga a székesfőváros polgármestere összehivta az egyes ügyosztályok vezetőit, hogy ez ujonnan életbeléptetendő rendelettel kapcsolatban megbeszéléseket folytassanak. Az illetékes hivatalvezetők azonnal megállapitották, sőt egyhanguan arra a véleményre jutottak, hogy

a mai nehéz gazdasági viszonyok között szinte lehetetlen a rendeletet keresztülvinni,

de *ezenfelül adminisztrációs és technikai nehézségek is fennállanak,* annál is inkább, mert egyesek a főváros több kerületében vannak megadóztatva. Igy azután *előállhat az a helyzet is, hogy egy iparosnak, vállalkozónak vagy kereskedőnek két-három vagy esetleg több helyről kell igazolást beszereznie, mert csak ennek az igazolásnak alapján fizetheti ki a közpénztár a járandóságát.*

Egyebekben

ezeknek a bizonylatoknak megszerzése még az OTI bizonylatoknál is bonyolultabb,

ugy hogy *ez a rendelet egyrészt fokozottabb adminisztrációs nehézségeket, másrészt szaladgálást és időpocsékolást jelent mindazok számára, akik a fővárostól vagy az államtól munkát vállaltak vagy tőlük követelése van.*

A magunk részéről egyáltalában nem tartjuk időszerünek és helyénvalónak e rendelet kibocsátását. Az adótartozásokkal kapcsolatban a legutolsó hivatalos kimutatás azt igazolja hogy amig 1931 január havában 2,347.465.9 pengő folyt be, addig 1932 január havában 3,981.812.14 pengő volt az adóbevétel, vagyis ez év januárjában 1,634.346.15 pengővel több ami *a tavalyi évhez viszonyitva 70%-os adóbevételi pluszt jelent.*

KORÁNYI É

vasszerkezet, fémportál,

TELEFON: 32—3—76. BUDAPEST, VIII.,

GYÁRTMÁNYAINK: AUSZTR BUL J

SZABADALMAZOTT RÁCSOSREDŐNYÖK
ACÉLREDŐNYÖK
FAREDŐNYÖK
VÁSZONREDŐNYÖK
NAPELLENZŐK
SÖTÉTITŐ FÜGGÖNYÖK
BOSTVIGH-RÁCSOK
FÉMPORTÁLOK
STB.

közisme mely á

Ezek az adatok is bizonyitják a pénzügyminiszter tulzott, sőt azt mondhatjuk, elhibázo lépését, hiszen magának a rendeletnek alapind kolása sem állott fenn, mert *az adók éppen rendkivüli energikus behajtásoknak megfelelőe 70%-kal fokozottabb mértékben folynak b mint azelőtt.*

Megjegyezzük, hogy a pénzügyminiszternel akinek közgazdasági és pénzügyi koncepciój az ország határain tul is ismerik és elismeril ezt a rendeletet még

idejében vissza kell vonnia, nemcsak azért mert adminisztrációs nehézségeket okoz, de nagy közgazdasági és pénzügyi érdekek miatt is.

Aki előtt ismeretes az állami és fővárosi be ruházó program, az tudja nagyon jól, hogy a 1932. évre felvett költségelőirányzatban általá nosságban csak kisebb munkák elvégzéséről va szó, nagyobb összegü beruházások csak elvétv fordulnak elő, ugy hogy munkanemenként 2, vagy 4000 pengős munkálatok azok, amelyek költségvetésben nagy általánosságban szerepe nek. Már most miképen képzelhető el financiá lis szempontból ennek a kérdésnek megoldás: *ha a vállalkozóknak csak akkor áll módjukba közmunkára pályázni, ha az OTI-val szembe fennálló tartozásuknál először 25%-ot engedményeznek az OTI javára, a számla kifizetésénél pedig összes köztartozásukat egyszer egy összegben fogják levonni...?*

Ezt a pénzügyi tranzakciót egyetlenegy jó zan gondolkozásu vállalkozó sem fogja meg próbálni, hiszen eddig is módjában volt a köz tartozására mindenkinek részletfizetést kérni amit az illetékes hatóságok — ezt őszintén ke itt leszögeznünk — meg is adtak. Az uj rendelkezés folytán *az a vállalkozó, aki köztartozásokért adós, hátrányosabb helyzetbe kerül akkor, amikor munkát vállal és dolgozik, hogy kötelezettségeinek eleget tehessen, azzal a más adózóval szemben, aki semminéven neve-*

Épitőmesteri és kőmüvesmesteri vizsgára előkészitenek nagy gyakorlatu épitőmesterek. VII., Szent Domonkos u. 19 I. 9. Jelentkezés: d. u. 3-tól 7-ig.

Magyar Ungar Vilmos

A klasszikus és a reneszánsz
építőművészet formái.

Építő Munkavezetők Könyvtára. XIII.

Apest, 1908. Hj. Wagel Ottó

8-r, 114, számos ábrával, eredeti papírk.

Magyar Vilmos
épületei

I. 5. p. h.

1.–

Magyar Vilmos épitész

Magyar Vilmos

A klasszikus és a renaszánsz épitő-
művészet formái.

Épitő Munkavezetők Könyvtára XIII.

Második, bővitett és teljesen átdolgozott kiadás.

Bpest. 1918. Kilián Frigyes.

8-r, 189, 4 l, 260 ábrával, eredeti egészvaszk.

I. 5. p. h.

2.—

(Magyar Vizmű)
építés
ügyben

( ) Budapest
bölcsőcövek-
Budapesti Építő-
mesterek Ipartes-
ülete. II. cik.
1928/29.

Folyó szám

Kelet

hó nap

Tárgy

y	Bevétel		Kiadás	
	korona	fill.	korona	fill.

Elszámolás.

A ckm. Orsz. Nőgoth. elszámol a ckiklósvágási tanyaház helyreállítására 1908 évi 111.365 szám alatt kiutalt 2000-K-ról.

Magyar Vilmos, építész

M.D.K.

Több szakirodalmi cikkével, Alpár Ignácról írt 3 kötetes művével gróf Istenes nevét. Mint építőmester, is működött. Az első világháborúban Przemysl-nél fogságba került. Csendes visszavonultságban halt meg.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1940. LXI. évf.

ort. 3. sz. 3. old.

Magyar Vilmos

Építőipar - Építő-
Munkaisk. 1914. 24.
N. (A Nagykanizsai ref. Kollégium,
ábrákkal.)

tervezte fanti

Léc

Viselet:

Forspontos parasztok.

van o

A Hazatérőben | ~~Bró~~

~~álló parasztnak~~ Alföldre:

gatya és sarkantyus cizem

A háttér hegyes vidék. Jelirat

balról: „Egy Alföldi ne

Forspontos

jobbról: „Ein Vorsp

Niedern

a legalól középütt:

Rézmetszet, méretei a r

Metszette: Beyer K.

4995 (

Bikkessy J.: Parnonie

Magyar Vilmos
építész
szül 1873 + 1940
szept. 10.
Budapest

Fábián Gáspár dr.
építész közlése
1957. jan. 22.

g.R.

M.D.K.

Magyar Vilmos, építész

tervei szerint és vezetése mellett épül a debreczenvár-helyi ref. kollégium.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1911. XXXII. évf.

jul. 12. sz. 11. old.

(Magyar Vilmos)
építész

[ ] Az ismeretlen
Alpár Ignác.
1855 – 1881.
Budapesti Épí-
tőmesterek Szak-
testülete.
II. Évkönyv.
Bp. 1929.

Folyó szám

Kelet

hó nap

Tárgy

	Bevétel		Kiadás		
	korona	fill.	korona	fill.	
h. templom helyreáll-					Rigler r.-t. III. 1909/02793.
rona államsegély					
sa					
szám alatt	2000 —				
express-tel-					
utatvány vmly			2000 —		
bevétel	2000 —		2000 —		
Kiadás	2000 —				
Maradvány	— 0				
ból b.-ám.					

M.D.K.

Magyar Vilmos, építés-épitő mester

sok sikeres pályázat nyertese, Alpár Ignác 3 kötetes életrajzának írója, csőnd-ben elhúnyt.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1940. LXI. évf.

ort. 3. sz. 3. old.

(Magyar Velinos)

cikke

(-) Városrendezési problemák. Építő Ipar – Építő dolgozók szerv. 1929. máj. 1.

ad 315/1920 ohg

Zahlstellen:

Wien: K. K. Postsparcasse
Clearing-Conto No. 804582.

Budapest: K. ung. Postsparcasse
Clearing-Conto No. 3437.

ARCHITEKTUR-

ERNST V

BERLIN W. 8, MA

Landeskommissio

Bauendtmale

Sehr geehrt

<Magyar Velnos>
cikke

<> A Magyar Kálvária. Építő Ipar-Építő Művészet:
1929. ápr. 15. Kép-
nel. Stacio kepek
folytatólagosan kiadva
az ápr. 15, aug. 1,
aug. 15, szept. 1., okt. 1.,
dec. 15., 1930. jan. 1.
febr. 1., ápr. 1.,
máj. 1. Szám okban

(Magyar Velinus)

cím

(-) Magyarország büszkeváz. Alpári Ignác szobrának leleplezése alkalmából – Építő Ipar – Építő Művészet – 1931. nov. 1.

Kerpel

herczegprímás, esztergomi érsek ő
hó 19-én — boldogult ERZSÉBET
– d. e. 10 órakor fog megtartatni.
rencsém két darab meghívót
; történetét ugyanannyi példányban

mber hó 10-én.

rényhatósága nevében:

HALMOS JÁNOS s. k.,
polgármester.

SZÉKESFŐVÁROS
DÁJA = 1905. =

VÁLLKŐ VARKOCSOS MAGYAR LOVAS ALAKJÁVAL A XII. SZÁZADBÓL. REGENSBURGI MÚZEUM

1

2

HIRAI BAISEN: A HEIKE (TAIRA) CSALÁD BUKÁSA

Hopp Ferenc Keletázsiai Múzeum

VARKOCSOS MAGYAR LOVAS EGY XII. SZÁZADI REGENSBURGI VÁLLKÖVÖN

Az alább leírt faragott vállkövet nemrégen ismertettem a szakkörökkel a Folia Archaeologica I—II. kötetének hasábjain (209—216. l.). Magyar vonatkozásai indokolttá teszik, hogy a művelt magyarok szélesebb rétegei is megismerjék ezt az emléket s így szívesen tettem eleget a szerkesztőség felhívásának, hogy a Szépművészetben is ismertessem ezt a régensburgi Múzeumban őrzött vállkövet. Nagyjából változatlanul közlöm a Foliában megjelent feldolgozásomat, természetesen elhagyom az ott részletesen tárgyalt és idézett irodalmat, viszont bővítem ezt az ismertetést az egykorú magyarországi emlékek viselettörténeti vonatkozásaira való utalással.

1937 szeptember havában a dunamenti és német régészek tanulmányútján, Straubingtól Augsburgig nagyjából azon az úton jártunk, amelyen kalandozó őseink ezer évvel ezelőtt. Bár a tanulmányút szervezői elsősorban ősrégészeti és római emlékek megtekintését tűzték ki célnak, kitűnő vezetőnk, Reinecke Pál felhívta figyelmünket azokra a X. sz.-ból származó védőművekre is, amelyeket a kalandozó magyarok ellen építettek. Ezek rendszerint hegytetőkön vannak, számuk megközelíti a százat. A bogenbergi, kallmünzi, kelheimi, weltenburgi, aislingeni, schwarzensbergi várakat és még jónéhányat láthattuk ezekből. Korukat a bennük talált edénytöredékek határozzák meg. Pontos felmérések alapján készítik elő közzétételüket. Ez jelentősen hozzájárul majd a kalandozások útvonalának pontosabb megállapításához, mert a régészeti leletek mindezideig hiányoznak erről a területről. Az alábbiakban a regensburgi múzeum gyűjteményéből egy eddig még nem ismert vállkövet közölhetek, a múzeum igazgatójának, dr. Bollnak szíves engedélyével. A vállkő domborműveinek ábrázolásai a kalandozások korának emlékképeiben gyökereznek. Mikor ezt a követ faragták, még élénken élhetett a nép emlékezetében az a félelem és iszonyat, amelyet néhány nemzedékkel azelőtt a magyarok ismételt megjelenése idézett fel. A kő fényképeit, pontos lemérését és leltári adatait a regensburgi múzeum őrének, dr. Eckesnek köszönöm. Ezek szerint a vállkő a Jakab (Schotten) kolostor közelében került elő a középkori törmelékrétegből. Anyaga az a mészkőfajta, amelyet Regensburg környékén már a rómaiak óta használnak. A töredék 18 cm magas, keskenyebbik oldallapja 22, szélesebbik 37 cm hosszú. A vállkövet szimmetrikusan kiegészítve és alul letört darabját hozzászámítva a következő méreteket kapjuk: magassága 21·3, keskenyebbik oldala 22, szélesebbik 47 cm. A Foliában a kiegészített vállkőről és méreteiről pontos rajzot közöltem.

A vállkő felső tagozatán kettős fonatos szalag fut végig. A fonatos díszű mezőket síma léc keretezi. A vállkő íves cikkeit szélesebb léc zárja le. A mezők domborműveit jobbról balra menve veszem sorra.

1. Varkocsos lovas. A mezőt betöltő palmettacsokor közepébe ágyazták be a lován hátradűlő lovast. Fejét aránytalanul nagyra faragták; hatalmas szeme, bukós orra és nagy szája határozottan állati jellegű.

Síma koponyájáról három ágba font varkócs lóg le. Jobb kezével a kantár szárát markolja. Felsőtestén testhezsimuló ujjas ruhát visel, ez övén alul frakkszerűen folytatódik. Alóla térdig érő ráncos szoknya tűnik elő, elején két erőteljesen kifaragott ránc (?) van. Kengyelbe bujtatott lábán lelógó végű, a láb alakját követő harisnyát visel. Lova fején jól kivehető a hám.

2. Az oldalmezőben félreismerhetetlenül ugyanez a varkocsos ember jelenik meg. Egy állat hátán ül; annak állkapcsait szétfeszítve csavarja maga felé az állat fejét. A varkocs itt is háromágú. A fejen nem annyira szembetűnő az állati jelleg, de a torzítási szándék itt is kétségtelen, a szem pl. ugyanolyan, mint az állat szeme. Szűkujjú testhezálló ruhája úgylátszik combja közepéig ér, nyakkivágását vastag zsinór szegélyezi. Rövid, kakaslábhoz hasonló, korcs lábát az állat szájának feszíti neki. A megfékezett állat első bal lábát magasra emeli; megfigyelendő jobbcombjának hangsúlyozott kifaragása.

3. A paizsos lovas egész fejformája, keskeny, beugró alsó álla, nagy szeme és orra tisztán állati jellegű; tarkóját hegyes sörény, vagy sörte borítja. Jobbkezével magasra emeli paizsát, balkezével lova kantárját fogja. Felsőtestét ugyanaz a szűk ujjas fedi, mint a fentiekét, a nyak kivágását is zsinór szegélyezi. Övén alul redőket vetve hullik hátra térden alul érő ruhája, erre faragták rá az öv lecsüngő végét is. A köpenyszerű ruha alól kilátszik a lovas lefele szűkülő, bő nadrágja, ezt a bokánál valószínűleg szalaggal kötötték át. Az ábrázolás itt is, ugyanúgy, mint az oldalnézeteknél, a keretből fokozatosan mélyített díszítetlen háttérben jelenik meg.

4. Töredék. A 2. alatt leírt jelenethez hasonló lehetett. Ellentétes beállításban látjuk itt az állatot. Maga alá csapott farka szívformájú csomóban vég-

Szépművészet
1940. 3. sz.

ződik. A két oldalnézet összevetéséből körülbelül elképzelhetjük az állat teljes képét.

A vállkő egyik fele letörött, megmaradt részéből azonban meglehetős biztossággal helyreállíthatjuk eredeti formáját. Mind a négy oldalát egyforma gondossággal és egyforma vésőjárással faragták ki. Két keskenyebb oldala azonos ívben hajlik. Ebből a két megfigyelésből arra jutunk, hogy nem lehetett kapcsolt iker-vállkő, hanem egy oszlopfőn ült. A kiegészített kő csekély méretei arra mutatnak, hogy nem tarthatott nagy tömeget. Formája miatt fal mellett sem állhatott. Így, ha helyét keressük az épületen, csakis kisméretű ikerablak tartóoszlopára helyezhetjük. Az ábrázolás gondos és bizonyára tanító céllal faragott domborművei kizárják, hogy ez az ikerablak túlmagasan, pl. tornyon vagy egy templom középhajójának emeletén lett volna, valószínű tehát, hogy ez a vállkő annak a kolostornak valamelyik ablakában állott, amelynek közelében meg is találták. Ilyen alkalmazásának nem mond ellent, hogy mindössze 47 cm vastag falat tartott, mert az épület falának vastagságát belülről fülke kissebbíthette, kívülről pedig az ablak fölé ívelő tehermentesítő boltozás vitte át a fal súlyát az alapra.

A vállkő korának meghatározásánál természetesen elsősorban a helyi és környékbeli hasonló faragványokat vettem alapul. Azoknak az oszlopfőknek korát, amelyeket kétoldalt hengeres pálca tagoz a XI—XII. századra teszik.

A regensburgival rokon síma vagy faragott vállkövek divatja a XII. sz. végén éri el tetőpontját. Némelyiken átüt még az ion hagyomány, legtöbbjén azonban már tisztán díszítőelemként szerepel a két keskenyebb oldalon végigfutó hengeres tagozat. Nagyrészük síma, ezeket természetesen kifestették. Valószínűleg olyan palmetta csokrokat festhettek ezekre, mint amilyen pl. a korábbi quedlinburgi, vagy a későbbi königswarti vállkövek faragott díszében maradt ránk. A csokor tengelyében gyakran szerepel a kereszt vagy valamilyen jelenet. A regensburgi varkocsos lovas körüli palmetták sem a környezetet jelölik, jelenlétüket egyszerűen a vállkövek díszítésénél beidegződött műhelyszokás magyarázza.

A kő gyakorlott kéz vésője alól került ki. Mestere következetesen és átgondoltan faragott, sem a jelenetek felépítésében, sem a részletekben nincsen ingadozás vagy megoldatlanul maradt terület. Az élesen metszett palmettákkal szemben a szalagfonatot és az alakokat lekerekített formák jellemzik. Az éles zeg-zugban futó fonatos szalag aránylag ritka a késői román kőfaragás emlékein. A regensburgi Szt. Jakab székesegyház egyik oszlopfejének abacusán szerepel, a neumünsteri kolostor keresztfolyósóján pedig együtt jelenik meg a vállkő rokon formáival, mindkét helyen megvannak az élesen metszett palmetták is. Az idézett emlékek a XII. sz. végéről valók és hozzájuk az emlékeknek még egész sora fűződik. Az alakok faragásához ugyanebben a korban találunk párhuzamokat. A számomra hozzáférhető párhuzamok alapján úgy gondolom, hogy a kő korábbi, mint a Schottentor és az azzal összefüggő kör faragványai és az első, a mai Jakab-templom építésekor lebontott, kolostorban állhatott. A kő faragási idejének megállapításában a fentieknél tovább nem mehetek a fényképekben összegyüjtött párhuzamok eredetiben való vizsgálata nélkül. Lehetséges, hogy ezt az időrendi megállapítást az emlékeken közvetlenül végzett vizsgálat némileg módosítani fogja, ez azonban azokat a szempontokat, amelyek miatt a kő minket elsősorban érdekel, egyáltalán nem érintené.

A leírásban felhívtam a figyelmet az oldallapok állatainak mintázására. A keleti művészetben hosszú multja van ennek a combhangsúlyozó elemnek és a régensburgi kőre is innen került. Nehéz lenne arra felelni, hogy pontosabban milyen úton jutott el ez a formálásmód Regensburgba. Kereskedelem, ajándékozás és zsákmány révén keleti arany- és ezüstholmik, szőnyegek, díszfegyverek jutnak a nyugati kincstárakba, nagy keletje van a drága mintás selymeknek és a fatimida hegyikristály-faragványoknak is szenvedélyes gyüjtői akadnak. Szentföldi zarándokok sok értékes művészeti tárgyat hoznak magukkal. A IX. sz.-ban nyugatra került avar fejedelmi kincsek úgylátszik valóságos avar divatot honosítanak meg; később a kereszténnyé lett magyarság műveltsége is maradandó nyomokat hagy a velünk érintkező népeknél. Szicilián és Spanyolországon keresztül pedig újabb és újabb árutömegek terjesztik a keleti ízlést és művészetet. A keresztes hadjáratok ismét közvetlen hidat vernek Európa és a Közel-kelet közé. E sokrétű kapcsolatok valamelyikének hatása alatt készült az a mintakönyv, amelyet munka közben használt a régensburgi vállkő faragója. Tudvalevő, hogy a keleti művészet igen erősen őrzi hagyományait, néha évezredeken keresztül változatlanul él egy-egy jelenet ábrázolása. Így egyáltalán nem csodálható, ha a régensburgi vállkő közvetlen megfelelőjét egy jó ezer évvel korábbi indiai kövön találjuk meg. Természetesen az összefüggés nem közvetlen, hanem a fent ismertetett úton-módon juthatott Regensburgba a minta késői leszármazottja.

A középkori emlékanyag, eddigi ismereteim szerint csak az egyik oldallap faragványának tartalmát fejti meg: a II. t. 1. Sámson küzdelmét ábrázolja az oroszlánnal. Dávid is sokszor szerepel hasonló módon, de a hosszú haj ez esetben kétségtelenül Sámsonra mutat. Mindkét jelentet kedvelik és sokszor ismétlik faragványaikon a középkori mesterek. A hős vagy rátérdel az oroszlánra, vagy ül az állaton és úgy viaskodik azzal. Ezekben a bikaölő Mithras szentélyfaragványai élednek újjá. Önként felvetődik a kérdés:

milyen úton jutott ez az ókori örökség a középkori szobrászatba? Kézenfekvő az a gondolat, hogy a képet a nyugati területeken nagyszámban megmaradt Mithras-emlékekről vették át és töltötték meg a középkor vallásos felfogásának megfelelő tartalommal. Kétségtelen azonban, hogy ezeknek az emlékeknek jórésze csak az utolsó száz évben került napvilágra. Tudunk ugyan arról, hogy rómaikori emlékeket részben a pogányság kigunyolására részben, mert babonás varázselhárító erőt tulajdonítottak nekik, beillesztettek középkori templomok falába, ezek közt azonban — tudomásom szerint — egyetlen Mithras-táblát sem találtak. Így, mint lehetőséget itt is fel kell vetnünk a közvetlen keleti befolyást. Az avar kisművészetben pl. igen gyakran szerepel hasonló megoldásban az oroszlánnal küzdő ember és tudnunk kell azt is, hogy az avar ötvösök ezeket a mintákat nagyobbrészt avar fafaragványokról és szövés-fonás művészet mintáiról másolták. Tehát megvan a lehetősége annak, hogy ezek az emlékek mentették át az ókori világ Herakles és Mithras ábrázolásait a középkorig és ezekből merítették a nyugati mesterek. Ezeknek a kérdéseknek tisztázása egyike a magyar kutatók legszebb feladatainak.

A régensburgi vállkő Sámsonjának feje borotvált és meghagyott varkocsa hármas fonatban lóg hátára. Ugyanilyen a dombormű egyik lovasának hajviselete is. Egyetlen nép volt, amelyikről ilyen emlékképei lehettek a régensburgi kőfaragóknak, építtető szerzeteseknek és polgároknak: a kalandozások korának pogány magyarsága. Az egymásután reájuk zuduló hadjáratok emléke, mint az apokalipszis borzalma élt bennük. Később békés kereskedelmi és baráti kapcsolatok révén bizonyára sok régensburgi barát és polgár fordult meg az Árpádok keresztény Magyarországában s ezeknek tudomása kellett legyen az „ördögi" Vata és a 60-as évek pogány felkeléséről, hírt hoztak a borotvált fejű, három ágba befont varkocsú pogány magyarokról. Valószínű, hogy a késő középkori egyházi és polgári jelképes beszédben a borotvált fej és a varkocs a kereszténység ellen törő ördögöt — a pogányságot — jelentette. A magyarságnak számukra idegen test- és arcalkatát könnyen hozhatták kapcsolatba azokkal a hozzájuk bizonyára torz formában eljutott mondákkal, amelyek szerint a magyarok ősei szent állatok voltak. A győri múzeum egy ökörfejes embert ábrázoló késői avar szíjvége arra mutat, hogy ismerhettek is hasonló állatfejes ábrázolásokat. Így alakult ki a középkori nyugat képe a pogány magyarról, nagyjából azonos módon, mint ahogyan mi később kutyafejű tatárról beszéltünk. A cremonai dóm padlómozaikjának varkocsos, állatfejű gladiátora ennek a folyamatnak egyik láncszeme. A régensburgi kő paizsos lovasának tüskeformájú sörtés haját Herrad von Landsberg Hortus deliciarumában az ördög fején találjuk. Ebbe a gondolatkörbe illik bele Sámson madárkarom-szerű, korcs lába is.

Magyar szempontból nézve a tárgyalt emléket a régensburgi vállkövön eddig egyetlen hiteles ábrázolása maradt ránk a borotvált fejű pogány magyarnak. Nem lehet véletlen az sem, hogy a források három ágból font varkocsról beszélnek és a vállkő lovasainak varkocsát is három ágból fonták, ezt az adatot ezek után hitelesnek kell elfogadnunk. A paizsos lovas sörtés hajábrázolását sehogy sem tudjuk eddigi ismereteinkkel egyeztetni, bár kétségtelen, hogy a magyarságnál éppenúgy, mint rokonainál a hajviselet is bizonyos fokig rangjelző volt és nem csak az egy fonatba font varkocsot viselték. Ezt a tüskés hajviseletet, mint fent már említettem tisztán a középkori kőfaragónak tulajdonítom, aki mintakönyve szerint nyilván az ördögi jelleget igyekezett hangsúlyozni.

Az alakok viseletének párhuzamaiból a francia domborműveken és a hatásuk alatt formálódott német emlékeken egész sort találunk. A varkocsos lovas öltözetét a bayeuxi templom egyik domborművén pontosan megtaláljuk és egyúttal magyarázatot kapunk arra is, hogy mit jelent a szoknya feletti két erőteljes ránc. Ezen a faragványon ugyanis világosan látszik, hogy a hosszú, övön alul érő szűk ujjast a combok felett kivágták és így két szárnya között elől egy hosszú nyelv alakult ki. Ez a viselet látszatra rokon a nomád öltözettel. Lényegbevágó különbség azonban a kettő között s ez egyúttal a magyar viseletre is vonatkozik, hogy más a szabásuk és míg a nomádok felölthető kaftánt viselnek, addig a francia és német emlékek elől zárt ruháiba bele kellett bujni. A varkocsos lovas ruhájának tehát semmiféle kapcsolata nincsen kelettel és a kalandozások korának magyarságával, ezt a fentieken kívül még a lovas hosszú, lelógó végű lovagi harisnyája is bizonyítja. A lószerszám egyszerű, nehéz lenne bármire is következtetni belőle. Feltűnő ellenben, hogy mindkét lovas szőrén üli meg a lovat. A paizsos lovas felsőtestét ugyanaz a szűk ujjas fedi, mint a varkocsosét, ruhájának övön aluli része ellenben erősen emlékeztet a perzsa lovasábrázolások viseletére, a bő, alul elkötött nadrág és maga a lábtartás is erre a körre utal. Ezeknek a részleteknek nem találtam párhuzamát egyetlen nyugati emléken sem, valószínű, hogy itt ugyanazok a keleti minták érvényesülnek, amelyek hatását az állatok faragásánál is megfigyeltük. Így ezt a részletet, bár kétségtelenül keleti minták után faragták, csak igen tág keretek közt hozhatjuk kapcsolatba a magyar viselettel. A régensburgi mesternek nyilván nem első munkája ez a vállkő, kora franciás modorában bizonyára már sok alakot faragott ki előtte s így érthető, ha a keleti ruha faragásánál keze a meg-

szokott és beidegződött formák felé vitte és végeredményben egy félig keleti, félig nyugati öltözet került ki vésője alól. A paizs formája annyira általános, hogy semmiféle következtetést nem vonhatunk le belőle. Sámson beszegett nyakú, szűk ruhája arra mutat, hogy a faragásnál, az előzőkhöz hasonló ruhának indult, az öv azonban elmaradt s így egy combközépig érő bebujós ruha lett belőle. Nem hinném, hogy bármilyen viselettörténeti hitelessége is lenne.

Az alakok viseletének tehát igen kevés köze van ahhoz, amit őseink viseletéről eddig tudunk s eddigi ismereteinkhez nem ad új hiteles adatokat. Világos, hogy a faragásnál a fejeket hangsúlyozták, ez volt a jellemző, a többi részletnél a műhelyhagyomány vagy a mintakönyv érvényesülhetett. Lehetségesnek tartom, hogy egy elveszett, Sámsonnal összefüggő képsorozat átformálásával állunk szemben, amelybe csupán a fejeket illesztették be. Ez magyarázná, hogy viselettörténetileg igen szegényes a magyar vonatkozás. Bármiként is áll a dolog, nem csodálkozhatunk a viselet félreértésén, hiszen a Képes Krónika magyar földön dolgozó festője is sokszor idegenül állott keleti viseletünk előtt és azokat szemléletébe és kezébe beidegződött korabeli olasz ruhákkal zavarta össze.

A régensburgi kő faragómestere kétségtelenül a francia szobrászat hatása alatt állott. Ez a franciás irányzat részben Regensburgon, részben Észak-Olaszországon keresztül hozzánk is eljutott, amint azt a többek között az esztergomi ásatások is bizonyítják. A Sámson küzdelmét az oroszlánnal, továbbá a jó és rossz jelképes küzdelmét ábrázoló egyik oszlopfő alakjainak ruházatáról Varju Elemér azt írja, hogy ez a bokáig érő, elől záródó, derékig szűk, alulráncos kaftán különösen jellemző a XII. sz. magyar viseletére és ez a viselet nem sokban különbözik a honfoglaláskori magyar viselettől (Magyar Művelődéstörténet 336., 338. l.). Az idézett esztergomi oszlopfő alakjainak ruházata szinte hajszálra egyezik a régensburgi vállkövön kifaragott ruhákkal. A fentiek után nyilvánvaló, hogy ez a ruha csak látszatra egyezik a kaftánnal, azonban egészen más szabású és így a magyar viselettől lényegbevágó különbség választja el. Az esztergomi ruhák semmiképen nem vethetők egybe a Nemzeti Múzeumban őrzött kályhacsempe makkot verő pásztoralakjaival. Az esztergomi oszlopfő bebujós szűk ujjasa elől zárt, a kályhacsempe alakjainak ujjasa pedig elől gombolódik. Tagadhatatlan azonban, hogy van egy lényeges különbség a fentebb vázolt francia minták és az esztergomi oszlopfő alakjai között s valószínűleg ez tévesztette meg Varjut is. Ugyanis az esztergomi oszlopfőn a ráncos szoknya bokáig ér, a külföldi mintákon pedig térdig érő viseletet látunk. Valószínűleg a követ faragó magyar mester (Gerevich, Magyarország művészeti emlékei. I. 141. l.) itt akaratlanul a bokáig érő kaftánnal azonosította mintáját. Faragott köveink közül kétségtelenül keleti viseletet őrzött meg számunkra a kisbényi kő, amint ezt Varju is helyesen felismeri, az itt ábrázolt viseletnek azonban semmi köze sincsen a régensburgi és az esztergomi ruhákhoz.

LÁSZLÓ GYULA

Heintz Henrik történelmi festménye Miskolcon. Borsod vármegye törvényhatósága a muhi csata emlékének megörökítése céljából az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács közbejöttével zártkörű, meghívásos pályázatot hirdetett. A pályázaton való részvételre felszólította *Heintz* Henrik, *Ungváry* Sándor és *Viski Balás* László festőművészeket. A pályázatra felhívott művészek értékes és művészi szempontból kiváló vázlatokban mutatták be elgondolásaikat. Borsod vármegye törvényhatósága kivitelre *Heintz* Henrik művét fogadta el és őt bízta meg a nagyméretű történelmi festmény kivitelével. A pályázattal kapcsolatban Borsod vármegye törvényhatósága a Tanácsnak köszönetét fejezte ki a vármegye területén lezajlott történelmi esemény megörökítésével kapcsolatban kifejtett művészi támogatásáért.

Kocsis András „Pásztorlány" című szobra Nyíregyházán. Értesülésünk szerint az év folyamán Nyíregyházán a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által rendezett művészeti hetek emlékére Nyiregyháza városa felállíttatja *Kocsis* András „Pásztorlány" szobrát. Ezzel a tettével kíván a város bizonyságot tenni arról, hogy teljes mértékben magáévá tette a miniszter úrnak a művészeti hetek rendezésével kapcsolatos elgondolásait és részt kíván venni azon városok sorában, amelyek polgárai életének környezetét széppé és díszessé akarja tenni. Melegen üdvözöljük a várost ebből az alkalomból és reméljük, hogy művelődés terén tett tanúbizonyságával a város közönsége a jövőben is szeretettel fogja fogadni nemzeti kultúránk alkotásait, miáltal a jövő magyar művészet fejlődését is elősegíti.

Rendőrkézre került Rekenye Imre merénylője

Még kedden, június 28-án hajnalban történt a Római-part mögött, a Nánási-útnál, hogy vitéz *Figura* Gyula és *Rekenye* Imre rendőrfőtörzsőrmesterek ellen revolveres merényletet követett el két ismeretlen férfi. Rekenye Imre súlyosan meg is sebesült, a tettesek pedig Csillaghegy felé elmenekültek.

Azóta a rendőrség változatlan eréllyel hajszolta a vakmerő banditákat, egymásután tartották a razziákat, *kétszázötven detektív és rengeteg rendőr „fésülte át" Óbuda, Aquincum és a Római-fürdő környékét,* ugyanakkor pedig a csillaghegyi csendőrség a szomszédos örsökkel együtt a főváros határában kutatott. Mikor ezen a vidéken nem értek el eredményt, a razziázó detektívek serege mind szűkebb körben a főváros középpontja felé tette át munkája színhelyét.

Mindjárt a merénylet után a rendőrök azt vallották, hogy a tettesek *valószínűleg cigányok voltak.* A detektívek ezen az alapon a főváros környékén élő cigányok telepeit vizsgálták át elsősorban s nem volt olyan nap, hogy négy-öt cigányt elő ne állítottak volna. Azokat keresték köztük, akiknek külseje megegyezett a rendőrök által adott hézagos személyleírással.

Szombaton hajnalban is ilyen razziát tartottak, ez alkalommal az Angyalföldön. *Végigjárták többek között a Reiter Ferenc-utca házait is, így jutottak el a 18-as számú épületbe, amelynek udvarán egy szekéren alva találták Ajkai Farkas János cigányt.* Felkeltették, s mivel viselkedése gyanus volt, előállították a főkapitányságra, ahol kiderült róla, hogy betörések és lopások miatt nyolcévi fegyházra büntették, de megelőzően is ült különböző bűncselekmények miatt. A detektívek előtt először tagadni próbált Ajkai Farkas János, még azt is, hogy valaha járt volna a Római-parton, de csakhamar belebonyolódott a hazugságok szövevényébe, s végül is bevallotta, hogy *a merénylet éjszakáján Pista nevű barátjával, aki cseh katonaszökevény, lopni indult a Csillaghegyre.* Eleinte a Szentendrei-uton haladtak, később aztán a Nánási-út és a Nimród-utca sarkán észrevették, hogy két rendőr közeledik. Megijedtek, barátja eldobta az aktatáskát, amelyben betöréshez alkalmas szerszámokat vittek magukkal és elfutottak. Egyébről a cigány nem akart tudni, csak annyi vallott még be, hogy: hallotta, valami merénylet is történt ott, de a merénylők nem ők voltak.

Mialatt a sovány, kopottruhás *Ajkai* Farkas Jánost a főkapitányságon vallatták, a detektívek újból kimentek a Reiter Ferenc-utca 18-as számú házba és kikérdezték a lakókat. Senki sem tudta megmondani, miből élt Ajkai Farkas János, mert foglalkozása, állása nem volt.

A cigány, akit a főkapitányságon közben sarokba szorítottak a feléje záporozó kérdések, lassan-lassan mindtöbbet árult el. Elmondotta, hogy *társának, annak a bizonyos Pistának revolvere is volt,* de már nincsen, mert kedden hajnalban *bedobta a pisztolyt a Dunába.* Az aktatáskára, amelyet a merénylet színhelyén találtak, szintén azt a felvilágosítást adta, hogy társáé volt.

— *Miért nem vagy őszinte?* — fordultak hozzá hirtelen a detektívek. — *Ha nem te löttél, miért nem mondod meg, ki volt?*

Ajkai Farkas János pár másodpercig hallgatott, aztán csendesen felelt:

— *Azt hiszem, hogy Pista lőtt... De én nem! Én elszaladtam...*

A váratlan fordulat után a cigányt átkísérték *Juhász* József dr. fogalmazó szobájába és *Szrubián* Dezső főtanácsos jelenlétében folytatták kikérdezését. A rovottmultú cigány itt bevallotta, hogy amikor a rendőröket meglátta, arra gondolt: *ha elfogják, toloncházba kerül s ezért futni kezdett.* Nagyon világos volt az éjszaka, nem tudott egérutat nyerni, hallotta, hogy a rendőr sarkában van. *Mindenáron meg akart szabadulni üldözőjétől, elővette pisztolyát s ijesztésből egyet lőtt.* Hallotta még, hogy válaszul revolverdörrenések csattannak, de hogy a rendőröktől származtak-e a lövések, vagy társától, azt nem tudja.

Mialatt a kihallgatás folyt, Angyalföldön a detektívek Ajkai Farkas János minden rokonát kikérdezték s elő is állították a főkapitányságra. A rendőrségre kerültek azok is, akik közelebbi ismeretségben voltak a cigánnyal. Részletesen kihallgatták őket, s egyikük elmondotta, hogy *tudomása szerint pénteken este felkereste Ajkai Farkas Jánost egyik barátja, Farkas Vince István.* Arról beszélgettek: ki melyik rendőrre lőtt, s végül arra a következtetésre jutottak, hogy Ajkai Farkas János golyója nem talált, *Rekenye Imrét Farkas Vince István sebesítette meg.*

A detektíveknek délután három órára *sikerült felhajszolni Farkas Vince Istvánt. Nyomban bekisérték a főkapitányságra* s a bűnügyi osztályon megkezdték a kihallgatását.

Este nyolc óra tájban folytatták Ajkai Farkas János kihallgatását is. A cigány ismét elmondotta a rendőrökkel való találkozás történetét, vallomása során azonban mind több és több zavaros momentum merült fel. A keresztkérdések aztán lassan megtörték és őszintén elmondott mindent. Éjjel tíz órakor az egymásután felvett jegyzőkönyvek már teljesen tiszta képet adtak a merényletről.

Kiderült, hogy Ajkai Farkas János és Farkas Vince István az emlékezetes hétfői éjszakán betörtek Csillaghegyen a Mátyás-utca 28-as számú házba s ami értéket ott találtak, magukkal vitték. Utközben találkoztak két rendőrrel, de ezek elől sikerült elbujniok. A Római-partnál Ajkai Farkas János vallomása szerint csatlakozott hozzájuk egy közös barátjuk, akinek vezetéknevét nem tudja, csak arra emlékszik, hogy *Öszvér Pistának hallotta csúfolni.*

Hárman voltak, mikor Rekenye Imre és vitéz Figura Gyula főtörzsőrmesterek hirtelen eléjük bukkantak.

— Megijedtem, hogy dologházba kerülök, s mikor a rendőrök ránk szóltak, háromszor feléjük lőttem — vallotta a cigány. — Aztán meg sem néztem, hogy mi történt, elszaladtam, hazamentem a Reiter-utca 18-as szám alá és lefeküdtem.

— *Hol a revolver?* — tették fel a kérdést a cigánynak.

Ajkai Farkas János előbb ötölt-hatolt, azt állította, hogy a Dunába dobta a pisztolyt, később azonban beismerte: *az Angyalföldön elásta a fegyvert, nehogy árulója legyen.*

Detektívek siettek ki a cigány által megjelölt helyre s rá is bukkantak a forgópisztolyra, amely mellett egy marékra való női aranykarkötő és más ékszer is hevert.

Az éjjeli órákban a merénylő cigányt visszavezették az őrizetes cellába. Mivel az is kiderült, hogy Farkas Vince István a revolveres merényletben nem vett részt, *az ő ügyét elkülönítették,* az állítólagos Öszvér Pistát pedig a főváros egész területén keresik a detektívek.

Szent János és Péter-Pál

A földanya kinyitja kalásztól, gyümölcstől csillogó tenyerét és az ember, a föld örök munkása elindul, hogy nagyszerű époszban kiteljesítse a jövendőt...

Szent János bíbortüzet gyujtogató ünnepén pántlikás, virágos lányok és bokrétás legények indulnak a Tiszapartra, a Kőrösháta, a Maros szelid vize mellé és messze el, szerte Attila király örökös földjén, a Zsil, az Olt vadregényes völgyében, a szőke Száva táján, a rozmaringos Dráva mentén s fent a híres magyar északon, a Poprád, Dunajec, Árva fenyvesek közt kanyargó vizénél és túl a Lajtán mindenfelé, hogy tiszteletet tegyenek virágos Szent Jánosnak, meggyujtsák a szent tüzet, mint hajdan a táltosok és jóslatot mondjanak belőle, bizonyságot tegyenek az erőről, a bátorságról. És hogy pártfogást nyerjenek, gyermeket, jó egészséget és örömöt kérjenek. Fiatal legények gyujtják meg a szent tüzet, az új tüzet, kerékforgatással, vagy taplóval, kovával és acéllal. A tűz négy sarkára ül a ünneplató nép. Az ünneplés fénypontja, tűzugrálás. Nemcsak a fiatalok akarnak ám, erőt, egészséget, az öregek is ifjultan ugranak át a szent tüzön. Sőt a gyermekes anyák, kezükben kicsinyükkel, akit már felmutattak atyjának, a napnak, most ők is átugranak a piros lángok felett. Mindenki a nap fia, minden dolog a tűzből született és minden a föld keblére tér vissza... A nap szerelme a tűz, a földanya a nap felesége. Nászukból új dicső világok születnek, hősök, bátorak világai, hol arany mezőn örök a sikeres vadászat és örök a termékeny, szép szerelem...

Termékenység... Hatalmas üszköket emelnek ki a szent tűzből és azzal a világló, ropogó fáklyával kerülik meg a határt. Legyen termékenység. Gyümölcsöt hánynak kosárszám a tűzbe (Szentiváni alma, stb.), áldozat kell a földnek. Akkor ad szépet, sokat, teméntelent. A tűzben sült gyümölcsöt meg kell enni. Ez minden betegség ellen jó. Virágot, rózsát, violát, tisztesfüvet hajigálnak a tűzbe és kiáltják:

— *Amilyen magasra száll a füstje, olyan magas legyék a gabona s a kender!*

A füstből, a füst irányából, szállásából, színéből jóslatot is mondanak. A gyerekek virágos bodzagallyat égetnek a tüzön és verik véle egymást. Az egészség és jókedv és szerencsés megnevekedés rájuk fér.

Bizony szentiváni almát gyermekes szülő Szent János (Szent Iván) nap előtt nem eszik meg. Mert azzal „a gyermek részét eszi meg". De a jószágra is van gond. Csengőkkel, virágokkal díszített jószág jó, ha átveretik a tüzön. Hasznos. De égetett végű vesszőt is kell a virágágyba dugni, hogy tartson tőle a féreg. Az a lány, aki nem meri átugrani a tüzet, bizony nem megy férjhez. De az se, kinek koszorúja tűzbe esett és nem meri kikapni. Parazsat sem árt hazavinni. Ez is jó mindenről. Ami legfontosabb, ezzel kell otthon is meggyujtani a tüzet. Szent Iván tüze ég ezután egész esztendőben a tűzhelyen és ez szerencse és áldás.

Szent János éjjele mindenképp jeles. Ilyenkor van a nap a *Világdelelőn.* Ilyenkor szólalnak meg az állatok, ilyenkor panaszkodnak és ilyenkor mondják meg a jó gazdának, hol, merre az elásott kincs. Szent Iván napja a bűbáj napja, az ősbabona éjjele. Pont éjnek éjfelén, ahová a hold a legmagasabb fa végének árnyékát veti, ott a kincs. Fel is lobog a *látó ember* előtt, aki a *Kükü madártól* megtudta, merre induljon és mit tegyen. Dejó és igen tanácsos vigyázni, mert hátha nem kükümadárral, hanem *csodamadárral* volt találkozása. Jaj, akkor elcsábítja sűrű erdő rejtekébe, a *szomorú szépségek erdejébe,* ahonnan vissza sohse talál, de harmadnap hajnalra meghasad a szíve. Csodálatos tájakon csalja ez a madár a földi halandót. *Citera-erdőbe,* ahol minden fán citera, meg furulya nőtt és jaj, aki meghallja a csodabéli zeneszót. Olyan szép, hogy meghal, aki meghallja. Nem egy táltos járt már így, — régiek hite szerint.

Vigyázzon hát, aki *mélánkos eszű.* Mert jön az aratás, a munka és *sír a kalász az ember után.* Ki a határba, aki az ember nevezetre számot tart!

Aratók dalától cseng-bong a nyárest és a pirosló hajnal. A jószagú mezőben ropog a rendbe hajló búza. Döngetik az élet arany falát a napsütötte parasztkarok. Szent munka ez, nagy munka ez! A lángsugarú nyár minden kínjával terhes. Fáradság, szomjúság, álmatlanság. Rövid néhány órát alszik ilyenkor a magyar paraszt. Pirkadatkor kezd, hogy a harmatban vághasson, hogy el ne pergesse a kalász a drága magot. És holdvilágos éjjelen is ott cseng a *fényes igyekezet,* amikor már csalogány és fürjecske ugyancsak ringatja a bölcsőt.

Sietni kell. Jöhet egy rengeteg eső és kicsirázik a gabona. Jöhet egy szörnyű ítéletidő és földre hajlik, porba törik a gabona és kicsépelődik a gyémántos szem. Sietni kell. Idestova lehullanak az ócska csillagok és a fény istene a drága nap búcsúztán pirosba hajlanak az erdők és elnémulnak a madarak. sietni kell, nagy a szárazság, kapálgatni kell a kapásokat. Sietni kell a learatott földet felhasogatni, Sietni kell, vár a gyümölcsös sok küzködéssel. Sietni kell, hív a szőlő, nyesni, permetezni, kötözni. Sietni kell, sok a baj a jószág körül, itt az ideje a juhokat is nyírni, a libáakt, kacsáakt megtépni, mert már ugyancsak hullatják a drága tollukat. Sietni kell, holnap itt a cséplés és gondoskodni kell sokmindenről. Sehol egy percre meg ne álljon a munka, mindenütt minden rendben menjen. Aludni, tűnődni ráérünk karácsonykor. Mulatozás meg majd csak lesz még odáig. Hiszen, ha minden úgy sikerül, ahogy vártuk s ahogy kértük a termékenység itsenétől, akkor majd csapunk olyan aratóünnepet, hogy csak lajtorjáról lehet enni a bélest és Hencidától—Boncidáig csereg a sárga lé...

Addig pedig hadd menjen a munka, hadd csengjen a kasza, hadd dőljön a rend, hadd szaporodjon a gabonakereszt, hadd nőjjön az asztag, hadd daloljon a fiatalság:

Ha kimegyek az Alföldre kaszálni,
Nem tudok a rózsafától kaszálni,
Tele van a rendem alja piros rózsával,—
Tele van a szívem szomorúsággal.

De mikor aztán a baranpiros lány rákacsint egy kicsinykét a legényre, úgy a föld végén, egy kis szusszanásban, bizony mindjárt imígy szól a nótája:

Ne menj rózsám a tarlóra,
Gyenge vagy még a sarlóra,
Ha elvágod kis kezedet,
Ki süt nékem lágy kenyeret!...

Számadó Ernő

Elegáns délutáni ruha fahéncs impriméből csak **12.80**

Ez a fess nyári viganó csak **4.80**

Impré krepdesin ruha	csak	9.80
Nyári ruha divatos flokonból	csak	9.80
Házi ruha végig gombos, fess fazon	csak	4.80
Strandköntös divatcsíkos anyagból	csak	4.90
Harangszabású strandköpeny	csak	9.80
Pongyola fess fazon, műselyemből	csak	3.90
Pongyola nagyobb méretekben	csak	5.80
Fürdődress jó márkás minőség	csak	2.90
Pizsama tartós divat anyagból	csak	6.90
Nyári pikétakaró	csak	7.80
Strandtörülköző szenzációs olcsó	csak	—.68
Nadrágtartó kitűnő gumiból	csak	—.88
Kerti abrosz színtartó minőség	csak	1.95
Férfi sporting könnyű trikóból, kis hibával	csak	1.68

Gólya áruházak

VI., Király-utca 52. VII., Rákóczi-út 38.

NEM tévedhet! Nálunk jól vásárol • divatöltönyt, raglánt, méretre, külföldi és hazai szövetekből, rendkívül olcsón, ismert előnyös fizetési feltételekkel. Kerekes és Vajna úriszabók, Erzsébet-körút 22., I. em. A. B. C. kötelékében

Hogyan támasszuk fel az igazi magyar viseletet

Irta: Pándy Lajos

(II.) Ha középiskolás diákságunk mindennapi viselő ruháját megmagyarosítjuk, akkor a cserkészöltözetre is gondolnunk kell, hiszen a gödöllői világjamboreen láthattuk, hogy más kultúrnemzeteket is hasonló törekvések vezetnek. Így például a lengyel cserkészek nemzeti viseletük tartozékát, a tetején négyszögletű lappal végződő sapkát viselik. A filmromantika hőseinek, a cowboyoknak kalapja helyett sokkal jobban illene a magyar cserkész fejére a nagy karimájú hortobágyi kalap. Az amerikai ízű sporting helyébe a pólóingre emlékeztető, könyökön tenyérnyivel alulérő, mérsékelt bőségű, nyitott ujjú ing léphetne. Ennek az ingnek lehet toldott, lehajtható nyaka, de készülhet nyak nélkül is, csupán a fej átbujtatására szolgáló T alakú nyílással, melynek két sarkát szalag kötné össze. Ez az utóbbi megoldás sportszerübb és a régi magyar hagyománynak is jobban megfelel. Az új cserkészöltözetben a térdnadrágot ellenzős magyar nadrág helyettesíthetné puha, rövidebb szárú csizmával. Minthogy a nadrág nyáron meleg viselet, a cserkészek nyaratszaka, táborozáskor, nadrág helyett „short"-ra emlékeztető, szellős, mérsékelten bő, térdig érő, korcos, elől megköthető lábravalót viselhetnének. Ez nyáron igazán egészséges és sportszerű ruházat lenne, melynek Nyugateurópában is vannak analógiái, így Rügen szigetén a németek teljesen hasonló lábravalót hordanak, Korzika szigetén is viselnek ilyent, de itt színes-mintás vászonból. Angliában, a hagyományőrzés klasszikus hazájában, a skót cserkészcsapatok, sőt a hadseregben a skót ezredek is a térdeket sem takaró rövid skót szoknyát viselik Tudjuk, hogy uri középosztályunk a csizmával szemben indokolatlanul tartózkodó. Hogy jobb belátásra birjuk, ismét külföldi példára hivatkozunk: az olasz balilláknak és a német ifjúsági szervezeteknek csizmájuk van, holott sem az olasznak, sem a németnek nincs hagyományos kapcsolata a csizmával. A malaclopó köpenyeg helyébe az ahhoz teljesen hasonló formájú, attól csak szabásában különböző, ujjatlan, csuklyával ellátott dunántúli gallérszűr kerülhetne, kevés, sötétebb színű posztórátéttel díszítve. Az új cserkészöltözetet teljes egészében kaky színben képzeljük el.

A honvédséget is öltöztessük magyar ruhába!

A leventeviselet azonos lehetne a cserkészek öltözetével, de az előbbit még magyarnyakas, gombsorral vagy zsinórral díszített posztómelles egészítené ki. Másik különbség az lenne, hogy a cserkészruha kaky-, a leventeöltözet pedig kék színben készülne. A kék ugyanis kedvelt színe a magyar népnek. A régi honvédség egyenruhája is kék volt. Így ennek a hagyományos színét örökölné ez a katonai jellegű szervezet.

Az új leventeruhához nemezből való fekete pörgekalap járulna.

Az eddigieknél még fontosabb feladat, hogy a honvédség számára olyan egyenruhát teremtsünk, amely korszerű, praktikus és minden ízében magyar. A hadvezetőség már a háború utáni első években átérezte ennek szükségességét. Akkoriban számos ilyen irányú kísérlet történt, de sajnos, valamennyi kudarcba fulladt.

A magyarságnak századokkal ezelőtt, már akkor volt célszerűségi szempontoknak megfelelő, egyszerű katonaruhája, amikor a német landsknecht hasított puffokkal, óriási tollakkal, pántlikákkal, szalagokkal ízléstelenül felpiperézve, inkább hasonlított pojácára, mint katonára. A szegény magyar katonának, „az ország rabjának", fényűzésre, cifrálkodásra nem tellett. Rosszul fizetett, nyomorúságos zsoldjából öltözött, ahogy tudott, szegényesen, sokszor rongyosan, de mégis úgy, hogy öltözetével példát adott a nyugati nemzeteknek. A magyar viseletnek az európai nemzetek katonaruháira gyakorolt hatását most nem tárgyaljuk. Csupán arra mutatunk rá, hogy a közös hadsereg magyar ezredeinek háborúelőtti egyenruhája, bár idők folyamán az osztrák szellem sok tekintetben eltorzította, de ebből a régi katonaruhából, a XVI., XVII. századbeli magyar hajdúk viseletéből fejlődött ki.

Ha meg akarjuk magyarosítani hadseregünk egyenruháját, úgy ebből a minden ízében magyar katonai viseletből kell kiindulnunk.

A hajduruházat részletes ismertetése helyett hadseregünk egyenruháját összemérjük a hajdu-katonaviselet megfelelő ruhadarabjaival.

Honvédgyalogságunk ma az angol lovassport nadrágját, az úgynevezett „bricsessz" nadrágot használja. Az angoloknál is egészen újkeletű ez a ruhadarab, felesleges tehát arra rámutatni, hogy a magyarság előtt merőben idegen. Az európai nemzetek közül az elsők között voltunk mink is, akik ezt a nadrágot hadseregünkben rendszeresítettük. Azonban sok nyugati nagyhatalom máig sem vette át ezt a nadrág formát. Így sem a francia, sem a német gyalogságnál nem találjuk meg. A gyalogságnak, gyalogság lévén, nincs is köze a lovagló nadrághoz. A német hadsereg — a német pedig ugyancsak szemelőtt tartja a célszerűséget és a katonás, férfias megjelenésre is sokat ad, — egyenesszárú, hosszú nadrágot visel rövidszárú csizmával, melyet nálunk pionircsizmának neveznek. A hajdúruházatban ennek a viseletnek pontosan megfelel az egyenesszárú, de magyarszabású nadrág és a kurtaszárú csizma. Számos Bocskay-korabeli metszet tanusága szerint a fejedelem hajdui rövidszárú csizmát viseltek, mint a fentebb említett pionircsizma. A fentmaradt képes ábrázolásokból nem állapítható meg határozottan, de erősen gyanítható, és a hajdú katona öltözetnek a székely viselettel való rokonsága is arra enged következtetni, hogy a hajduk ezen rövidszárú csizmája azonos a székelyek már kiveszőben lévő „kölyökcsizmának" vagy „cepők"-nek nevezett lábbelijével. A „kölyökcsizma", mint tréfás neve is mutatja nagyon rövidszárú, oldaltvarrott szabású csizma, azonban belső oldalán a szár nincsen összevarrva, hanem keskenyre hasított szíjjal fűződik össze. Szára pedig magyaros, elől kissé feltornyosodóan hegyesre vágott.

Ez a lábbeli az elképzelhetően legideálisabb viselet gyalogos katona számára. Ennél a szár nem lötyög, mint a pionircsizmánál, hanem a lábszárhoz simul és feszesen tartja a bokát, ami a gyaloglást rendkívül megkönnyíti. A nadrág ellenzőjének célszerű voltáról már szó esett. Most csak arra akarok rámutatni, hogy előnyei a katonaviseletben még szembeszökőbbek: riadó esetén a katona egyetlen rántással felcsatolhatja, nem kell neki a nadrág nyílását végig gombolni és a leszakadt gombok felvarrásával sincs mindenuntalan gondja a katonának. A gombok hiánya és a szabás egyszerűsége pedig olcsóbbá teszi az előállítást. Azonban azt mondhatja valaki: igen ám, de a vitézkötés megdrágítja. Erre egyszerű a felelet: a vitézkötés bátran elmaradhat, mert az elmondottakból már világos, hogy nem a dísz adja a ruha jellegét. A vitézkötés a későbbi fejlődés eredménye. A XVI., XVII. században még nem volt meg, a székelységnél pedig még ma sem általános. A zsinórt elég a nadrág oldalvarrásán és az ellenző szegésén körülvezetni. Az ellenvélemény, mint utolsó érvet, még azt hozhatja fel, hogy a magyar nadrág, mint katonaviselet a nagy erőpróbán, a világháborúban nem állta meg helyét és célszerűtlen volta miatt a hadseregben törölni kellett.

Az ősi hajdu-viselet gyakorlatibb a mai egyenruhánál

A magyar nadrág eltörlésének igazi oka azonban, nem praktikussági szempontok mérlegelésére vezethető vissza, hanem annak a magyarfaló osztrák szellemnek működésére, amely célzatosan, fokozatosan és rendszeresen irtotta a magyar hagyományt a hadseregben. A háború előtt bennünket ádázul gyűlölő Ferenc Ferdinánd parancsára eltűnt az atillákról a magyar nyak. A magyargyűlölő generálisok a katonai egyenruháról a mult század folyamán is nagyon sok magyaros vonást töröltek le. A világháború alkalmat szolgáltatott, hogy a rebellis hajduk öltözetének utolsó maradékát is lefosszák a magyar katonáról. Az ürügyül felhozott célszerűtlenség jóhiszemű hitelre talált a hadsereg magyar vezetőségében is. Ennek a balhiedelemnek nyomasztó hatása még azokra is bénítólag nehezedik, akik a hadsereg egyenruhájának a megmagyarosítását szívvel-lélekkel szeretnék előmozdítani. Mindenesetre nem olyan szűk ruhadarabra gondolunk, mint a békeévek „extra" bakanadrágja volt, amely alatt, mint mondani szokták: „sírva szaladt a bolha". A magyar nadrág lehet kényelmesre szabott, térdben pötyögős is. Az ábrázolások szerint a hajduk nadrágja is ilyen lehetett.

Most lássuk a hajdúság dolmányát. A hajdúdolmányon legtöbb esetben nem volt zsinór, sőt abban a korban még a főurakén sem. Ezt számos egykorú ábrázolás bizonyítja. Így Zrinyi Miklósról, a költőről fennmaradt egykorú olajfestmény a nagy katonát hadvezéri piros dolmányban ábrázolja, melynek egyetlen ékessége a ruha elejének összetartására szolgáló díszes gombsor. Takács Sándor, a hódoltság korának kitünő ismerője, azt írja, hogy a magyar ruhát abban az időben gombos ruhának nevezték. (Tehát nem zsinóros ruhának, mint ma.) Ez a dolmány egyszerűségénél fogva megfelel a legmesszebbmenő célszerűségi törekvéseknek is. A magyaros szabás nem kényelmetlen és a nyugateurópaitól nem sokban különbözik. Ennek a dolmánynak járuléka a magyar nyak —, melyet, mint már említettük, Ferenc Ferdinánd töröltetett a magyar hadseregben —, minden tekintetben célszerűbb, jobb, mint a mai. Mostani zubbonyunknak tehát csak a szabása módosulna. Mindössze a zsebek körül történhetne lényegesebb változás, amennyiben a mellen levő két zseb elmaradhatna és a két oldalzseb ferdén vágott elhelyezést kapna. Elől a gombokat lehetne még sűríteni, de mindenesetre felcserélni lapos, magyaros formájú gombokra.

A hajduság fejrevalói nemezsüvegek és prémes kalpagok voltak. A fejfedők az akkori divat szeszélye szerint abban az időben is sokat változtak. Csak két formát említünk, melyek felújításra különösen alkalmasak. Az egyik a mai katona sapkánál alig magasabb, síktetejű nemezsüveg, melynek felhajló karimája szorosan simul a fejet borító részhez. Ilyent viselt Zrinyi Miklós is, a szigetvári hős. Ez könnyű és egyszerű fejrevaló. Nincs rajta sem zsinór, sem gomb, sem egyéb drágító vagy célszerűségi szempontból fölösleges dísz. Formája pedig ősi magyar. Különféle változatait századokon át hordta a magyar vitézlő rend. Nemezből való fejfedőt sok európai hadsereg használ: például az olasz bersaglieri-k, de hogy ne menjünk messzire, nemezkalapot viselnek a magyar csendőrök is. A másik forma a valódi Bocskay kalpag. Ennek, mint már említettük, prémes karimája van, fejetborító része pedig posztóból való. Ez pompás téli viselete lehetne a hadseregnek.

Szakember tervezze a magyar ruhát!

A mi kontinentális klimánk alatt a zord telek szinte nélkülözhetetlenné teszik a katonának a meleg, prémes sapkát. Ezért maradtak meg a magyarságnál hosszú századokon át a gyapjas bőrsapkák és prémes kalpagok. Könnyü nyári és téli prémes sapkája volt a forradalom előtti orosz hadseregnek is. Katonáink a világháborúban meleg sapka hiányában sokat szenvedtek a hidegtől. Ezt a hiányt gyapjúból kötött, a füleket és az arc egy részét is beborító hósapkákkal igyekeztek pótolni. De ezek nem váltak be, mert az arc melege a ráhullott havat megolvasztotta és ez, valamint a rácsapódó párás lehellet megfagyott és vele fagyott a katona füle is. A Bocskay-kalpagok prémkarimáján lévő hasíték arra szolgál, hogy a prém letürhető legyen s így a fület és az arcot a hidegtől védje. A kaky-színü egyenruhához szürke bárányprém pompásan illene.

A süvegek és kalpagok mellé ne tűzzünk sastollat utánzó hatalmas libatollakat. A magyar közrendű hadinép a multban sohasem viselt ilyen kirívó díszeket. A forgók, sas, kerecseny, kócsag és gémtollak mint rangjelzők a sereg hadnagyait illették meg. A tolldísz azért megmaradhat, de mérsékelten és alárendelten. A sastollak a tiszti süvegek díszei legyenek. Igy ízlésesebb és a hagyománynak is megfelelőbb.

A hajdúság köpenyeget is viselt, és pedig ujjasat és kerek, gallérszerűt. Az utóbbit a kurucnóta is említi:

Hogyha ád is nagy levelet,
Mint a kerek köpönyeged...

Mindkét forma megvan hadseregünkben és azokat kevés szabásbeli változtatással magyarossá lehet tenni.

Látjuk tehát, hogy a praktikus követelményeknek a mainál még jobban megfelelő, korszerű és minden izében magyar ruha megteremtése nem megoldhatatlan feladat.

Európa egyetlen népének sincs olyan gazdag ruhatára, mint nekünk. Ebben a ruhatárban bőséggel akadnak olyan formák, amelyek izléses, nemes egyszerüségükkel szinte készen adják a korszerü és európai jellegü magyar viseletet és ezek a hagyomány erőszakos megváltoztatása nélkül is kész részei a helyesen értelmezett igazi európaiságnak. Ezt a szakértelmet kívánó munkát az évszázadok hagyatékának leltározását, válogatását és a felszínre került anyag felhasználásának irányítását csak a hagyományokat hivatásszerüen kutató, a néprajzi tudományban és viselettörténetben jártas etnografus tudja elvégezni. Az iparmüvész és ruhatervező csak az etnografusok munkája után láthat dologhoz a néprajzi szakemberek által megjelölt irányban.

A vezető hivatalos körökön mulik most már, hogy a mozgalom megtalálja a helyes utat, hogy érvényt szerezzen elpusztult, páratlanul szép nemzeti viseletünk hagyományainak, hogy igaz és őszinte legyen az a hitvallás, amelyet társadalmunk ruházatában is kifejezésre akar juttatni magyarságáról.

A kritikus életkorban reggelenként éhgyomorra egy-egy pohár természetes **„Ferenc József"** keserűvíz régesrégóta bevált kitünő hatású háziszer, amely állandó használatra is igén alkalmas. Kérdezze meg orvosát.

Gond nélkül nyaralhat az ÚJ MAGYARSÁG -IBUSz nyaralóvonataival

Indulások: Július 16-án, 31-én és augusztus 13-án

	2 HÉTRE	4 HÉTRE
ABBAZIA . . .	170 P-től	281 P-től
LAURANA . .	191 „	319 „
CIRKVENICA .	247 „	454 „
NOVIN	247 „	454 „
BLED	228 „	391 „
VENEZIA LIDO	275 „	477 „
ST. MORITZ . .	351 „	550 „
SAN REMO . .	263 „	432 „

Tanulmányút olasz városokban: 273.— P

Csak vasúti jegyek: ABBAZIA III. oszt. 41.— P, II. oszt. 56.— P, VENEZIA III. oszt. 48.— P, II. oszt. 67.— P, SPALATO III. oszt. 47.— P. II. oszt. 70.— P. stb. oda-vissza

OLASZ UTAKNAL ÚTLEVÉL NEM SZÜKSÉGES

Jelentkezés és felvilágositás: ÚJ MAGYARSÁG UTAZÁSI IRODA VIII., József-körút 5

Tel.: 14-44-00, és IBUSz—MÁV. hiv. menetjegyirodák

Magyar női díszruhák 1860-ból.

Magyar lány díszruhában a 18-ik századból.

Gróf Széchenyi István magyar díszruhája.

HONSZERELEM.*

Irta *Lampérth Géza.*

Százszor lefestették, ezerszer leirták,
Igaz képét adni hejh! de mégse birták;
Hiven lerajzolni soh'se tudta senki,
Tétováz a lant csak, ha a nevét zengi.

Nem — mintha tán költő, ihletett nem volna,
Hiven, melegen ki megzöngje, dalolja:
De a *honszerelem* — ez a fájó titka —
Mint a fehér holló, manap olyan ritka!

Kerestem hajh! én is; — de sokfelé jártam! —
Végre rátaláltam, mikor nem is vártam;
Mikor nem is vártam, a hol nem is sejtém.
— Oh! ha, a mit láttam, hiven lefösthetném!

. . . Nagyvilág zajában kifáradt a lelkem,
Enyhe csöndre vágytam, pihenésre mentem,
Hol találtam volna, hova mentem volna:
Ha nem az én kedves, nyájas otthonomba?

Nyári délután volt . . . a nap lemenőben . . .
Künn bolyongtam, jártam kalászos mezőben;
Nem volt háládatlan, meddő a barázda:
Áldással az Isten bőven fölruházta.

Lenge szárnyon szelid esti szellő lendült,
Pásztor tilinkója lágy-epedőn zendült,
Altató dalt búgott párjának a gerle . . .
— Haza felé tarték, a dalon merengve.

A természet készült csöndes nyugalomba,
Hazatérő nyájak mélázó kolompja,
S egy-egy estharangszó törte meg a csöndöt . . .
— Őszfürtű aggastyán nyájasan köszöntött.

Meg sem ismertem vón', ha nevét nem mondja,
— Hjah! vénűl az ember s nőttön nő a gondja —
Pedig — igaz: rég volt, nem tudom az évit —
Hányszor elhallgattam szép okos beszédit!

(Egy-két iskolát járt, a könyvet szerette,
Aztán visszakerült az ősi telekre;
Ismerte kicsiny, nagy, — becsülték, szerették,
A «falu eszé»-nek, mind csak úgy nevezték.)

De nem ez volt akkor, nem ez arcz, e homlok,
— Úgy megbarázdálták a bajok, a gondok! —
Szelid tekintete, értelmes beszédi —
Az maradt csak olyan, az maradt a régi.

«Hejh! — kezdé az öreg — rossz időket élünk,
Ha sokáig igy tart, nem t'om, mi lesz vélünk,
Megnehezült rajtunk a nagy Isten karja:
Pusztuljunk el, veszszünk — nyilván azt akarja!

Ha visszagondolok, ha úgy visszanézek:
Mikor még vidáman zöldeltek e bérczek,
De más volt az élet, hejh! de más volt itten,
De meglátogatott bennünket az Isten! . . .»

— Szivárványos égen csak a felhőt látja,
Nincsen olyan nagy baj, korán sincsen, bátya!
S vannak nagy emberink, majd eligazítják,
Ne busúljunk úgy el, 'sz mi volnánk a szittyák!

«Vannak, tudom, vannak, számuk elég nékik,
Sok szép dikcziójuk' elolvasom végig —
De ha segíteni mégse tudnak rajtunk,
Csak nehezűl terhünk, hiába sohajtunk.»

Én csak vigasztaltam: — nagy a teher, mondja?
— Van a jó Istennek, arra is van gondja,
Puszta a hegy? — A sík áldással rakottan;
Megadja az Ur itt, a mit megvont ottan.

«Igaza van . . . ej, nó . . . mondtam én is mindég,
Jóra fordúl minden, csak az ember bizzék,
De sokszor úgy elfog nagy keserű bánat,
— Jó, hogy a nyomában hit, reménység támad.

Mért, hogy fiam' erre meg nem taníthattam?
— Elment, uram, elment . . . magamra maradtam,
Kérve-kértem, feddtem: ne menjen! — Hiába:
Átkommal is elment idegen világba.

Megy utána több is, fiatal is, vén is.
Csalogatnak, hívnak: menjek velük én is.
Jó mód van ott, — mondják, — megélni ott szépen:
Itt maradok én, ha magam, ha szegényen!

Mert a szívem táján azt súgja valami:
— Nem is tudom én azt nevéről mondani, —
Itt etted meg, öreg, a kenyered javát,
Ne keress te másutt, nem találsz te hazát!

Melyért vérét ontá harczban annyi ősöd,
Hol minden fa, bokor meghitt ösmerősöd:
Maradj hű e földhöz, hű volt az apád is,
Itt borúlt a hant rá, itt borúljon rád is» . . .

. . . Halkan jött az éjjel; — álmot hintő árnya
Ráborúlt szelíden, csöndesen a tájra . . .
— Pusztuló udvarház áll a faluvégen,
Kapujához értünk s elbúcsúztunk szépen.

* A magyar tud. akadémia Farkas-Raskó pályázatán legjobbnak itélt pályamű.

Magyar női díszviselet a XVII-dik századból.

A MAGYAR NŐI DÍSZVISELET.

Legmagasabb helyütt elhatározták, hogy ezredévi ünnepélyeink nagy alkalmaira az azokon megjelenő hölgyek is magyar díszt öltsenek; így ismét egyszerre nagyérdeküvé lesz a magyar női díszviselet kérdése.

A «*montant*» vagyis a nyakig zárt ruha van jelszóúl kiadva. Legtöbben azt állítják, hogy ez felséges asszonyunk ohajtása; de különben is bajosan lehetne a ruha más, tekintve, hogy az ünnepélyek jobbára nap közben fognak véghez menni. Csakhogy nagyon bajos, ily magasan záródó öltözetet ábrázoló képre vagy metszetre akadni. A második nehézség abban rejlik, hogy a nagy közönség legfölebb a 60-as évek alakjaival találkozik egy-egy rajzon; ezeket pedig a *krinolin* ékteleníti és teszi hasznavehetetlenekké.

Úgy hiszem tehát, nem fölösleges néhány metszetet közölnöm; egy kis kombinácziával, reménylem, el tudnak utánok indúlni hölgyeink.

A XVII. század szép Eszterházynéi közül ime a legszebb egy 1650 körül élt szépség, tehát vagy 200 esztendeje porladó szépség hasonmása. Nehezemre esett, a sok szép Eszterházyné közül a legszebbnek képét kiválasztanom, a ruházatot tekintve, ugyanis föltétlen ezt kell legbájosabbnak elismernem.

Se az előtt nem volt, de az óta sincs ily egyszerű, nemes és mégis fejedelmi magyar ruha asszonyon megörökítve. A karcsú alakon festői redőkben végig omló bársony palást hatása valóban meglepően szép.

A ruhán semmiféle fölösleges czifraság nincs; alól egynehány sor sujtás, mely majd azonos a Zsigmond korabeli (az aacheni székesegyház oltárterítőjén látható) zarándoknőével; öt tömör pánt, mely, mellesleg megjegyezve, jó csomó pénzt érne meg az ilyes műkincsekben meglehetősen szegény mai időkben.

A pruszlik az ezt a kort jellemző ornamentikájú selyem szövetből van varrva; a többi mind egyszerű sima anyagból. Az ékszer és a csipke is mind egyszerű, — pedig hát *tellett* volna.

S mind eme szépség elenyészett, elporladozott; elporladozott idejének nem egy hatalmas kastélya, sziklavára. De megmaradott a lenge női ékesség leglengébbje, legleheletszerűbbje: a csipke. Csodálatos, mily gonddal őrzik az asszonyok e testet öltött fantasztikus szeszélyeiket.

De nézzük a következő nőalakot.

Mailár, ki «kőre rajzolta» és «metszette» az Úr 1790 esztendejében e «Magyar Kis-asszonyt Nemzeti Köntösben», — elfelejtette oda jegyezni azt, hogy: «*czopf*». Czopf a háttér kastélya, czopf a szép rendesen megnyirbált fák és bokrok formája; de czopf főleg a «Magyar Kisasszony» tetejétől piros piskóta topánjáig. Még a keztyűjének felhuzása is az.

A toilette szinezése különben elég diszkret volna: kék; az újjak s a kötény fehérek; a kötényen szép, szabályos, négy-négy barna pontocska. Egyébiránt az a «Magyar kisasszony» nem igen különbözhetett a mai lányoktól, mert úgy látszik, szerette a virágot, nemkülönben az ékszert. Ez utóbbi tekintetben pedig határozottan jobb dolga s roszabb izlésű mamája lehetett a maiaknál, mert a fülbevaló (még pedig igen nagy gyöngy függő) viselését megengedte neki.

A mit azonban ez a «Kisasszony» ékszerek dolgában vétett, helyrehozta e másik «Nagy asszony». A «*HONDERÜ*», melyből nagyanyáink a divatot tanulták, 1843. évi 19-ik számában közli Széchenyi István hasonmását.

Hiába szól a történelem megtámadtatásról, el nem ismerésről s tudja Isten, miről: ime a czáfolat. Valakinek arczképe a divatlapon, a népszerűség *feltétlen* jele. Utána következik a fodrász-czégér.

E lapot inkább az érdekesség szempontjából közlöm. Különben pedig a *mi* korunkra nézve még mindig tanulságos; mert akkor még nem született meg a hétabroncsú szörny: a krinolin. Ebből ugyancsak kijut a következő: a «*Hölgyfutár*» 1860-iki divatlap két szépségének. (Állitólag két Batthyány leány.) Az ember szinte sajnálja őket, hogy a szűk képen immár 36 esztendeje szoronganak. Divatlap-melléklet lévén különben e kép, az egyes részletek oly pontossággal vannak feltüntetve, hogy külön magyarázatra épenséggel nem is szorúl. S így bizonyára nem fogja az érdeklődők figyelmét kikerülni az, hogy úgy a mente, mint a dolmány magasan záródik, tehát irányadóul szolgálhat e tekintetben az idei női díszmagyar öltözetnek.

Gara Illés.

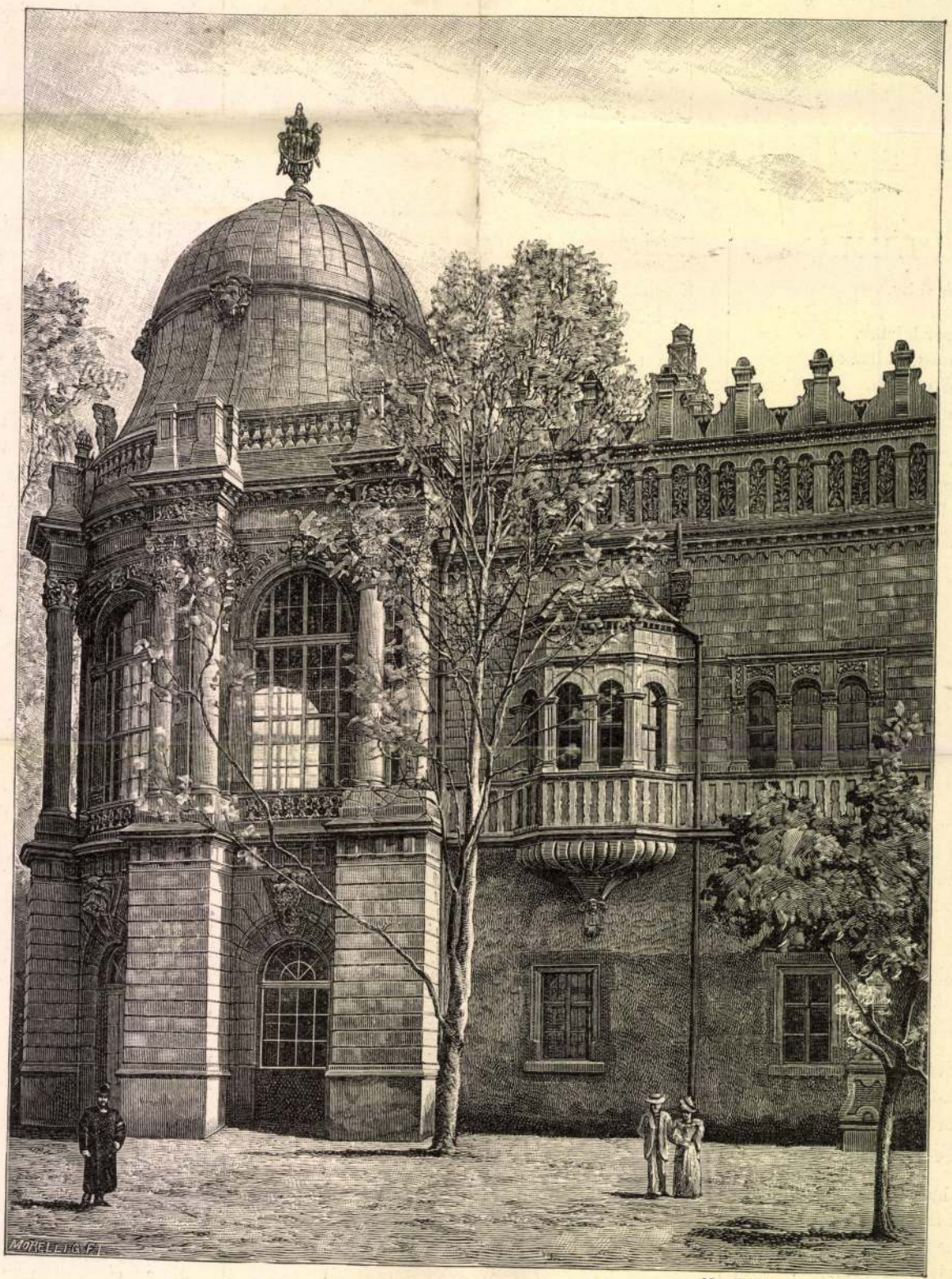

Morelli Gusztáv tanár metszete.

AZ EZREDÉVI KIÁLLÍTÁS ÉPÜLETEI: A történelmi kiállítás renaissance-csoportjából.

MAGYAR EMBEREK OROSZ SZOLGÁLATBAN.

Gróf Zichy Jenő utitársai oroszországi utazásuk alatt Odesszában érdekes képekre akadtak. Az ottani múzeumban ugyanis bizonyos *Horvát* nevű magyar ember és tábornok arczképét fedezték fel, ki még a mult században többed magával vándorolt ki Oroszországba s ott teljesen eloroszosodott. Az eset maga nem ritka, mert hisz Oroszország mindig igéret földje volt a külföldi kalandoroknak, de érdemes pontos adatok nyomán megállapitani ezen magyar nevű orosz tábornok kilétét s élete körülményeit, kiterjeszkedvén egyúttal több más elfeledett magyarra, kit Oroszországba vezetett sorsa.

Az a *Horvát*, a kiről most szó van, nem más, mint az Erzsébet czárnő alatt Magyarországból a Bug mellékére kivándorolt horvát lakosság vezetője, ki több ezernyi kiséretével együtt vallási viszálykodások miatt hagyta el hazáját s később orosz katonai szolgálatba lépvén, tábornokká lett. De már előbb, 1727-ben vándoroltak magyarországi szerbek feles számmal Ukrainába s ott Anna czárnő pártfogása mellett katonai gyarmatot létesitettek. Ezek közül vált ki aztán a szintén tábornokká lett *Thököly Péter*, a budai születésű *Preradovics Rajkó* és több más.

Nem sokára az 1782-ben Magyarországon átutazó *Petrovics Péter* nagyherczeg magával vitte Pétervárra, hogy orosz államszolgálatba fogadja a zágrábi kerület akkori tanulmányi felügyelőjét, *Jankovics Tivadart* is. Ugyanez időtájt már a kassai születésű *Gyöngyössy Pál* mint orvos tekintélyes állást tudott kivívni magának, úgy, hogy II. Katalin czárnő is őt választotta udvari orvosává.

Petényi *Gyöngyössy Pál* szegény református papfiú volt; Leydenben tanúlt s orvosi tanúlmányain kivűl különös szeretettel foglalkozott a keleti nyelvekkel. Letévén vizsgáit, egyenesen Erzsébet czárnő nagyhirű orvosa, Boerhove ajánlatára Oroszországba hivták meg, hol először a pétervári tengerészeti kórházban kapott állást, majd udvari orvos lett s mint ilyen Erzsébet utódja, Katalin czárnő bizalmát különösen kivívta. Nevezetesebb szerepet nem vitt, de mint orvos nagy tekintélyre emelkedett. Szerencsétlenségre 63 éves korában gyógyíthatlan mélabú vett erőt lelkén, mely nem sokára sirba is vitte a jeles tudóst, ki messze földön szerzett nemzetének méltánylást és becsülést.

Ezek azonban még koránsem meritik ki az Oroszországba kivándorolt magyarok számát. Nem, még ha hozzájok veszszük a mult század közepén tanulmányaik folytatása végett Oroszországba utazott délmagyarországi szerb ifjak jelentékeny számát is, kik közül *Raics János* és *Makarij Petrovics* később állandóan is visszatértek Oroszországba s Kievben telepedtek meg. Safarzik például ezeken kivűl is még egész listát sorol fel azok neveiből, kik hazánkból Oroszországba szakadtak, s ott kiváló állásokat töltöttek be. Ilyen például a bácskai Moholon 1766-ban született *Tarlaics Gergely*, ki 1811-ben mint a történelem és statisztika nyugalmazott tanára fejezte be életét. Magyar születésű volt *Julinácz Pál* is, a bécsi orosz követség attachéja Galisics herczeg mellett s az orosz-török háboru alatt annak tábori futára, később 1781-ben pedig nápolyi orosz konzul, s ugyanez időben egy más magyar *Jeszenák Pál*, volt Oroszország ügyvivője a bécsi udvarnál, ugyanaz, a ki II. Józseftől bárságot is kapott. Ezek között *Terlaics* életpályája is sok tekintetben figyelemre méltó. Kezdetben Budán tanúlt, majd Bécsbe ment, hol, mint Julinácz, szintén Galiczin herczeg orosz követ mellett nyert mint titkár alkalmazást, majd ennek halála után hagyatékát személyesen vitte Oroszországba, hogy átadja családjának. Ettől gazdagon megjutalmazva, újra visszatért Bécsbe, s Novakovics szerb nyomdájában működött, mikor pedig ezt eladták, egy Balogh nevű magyar embernél vonúlt meg.

Ennek ügyeiben nyílt alkalma másodszor is Oroszországba és pedig Moszkvába utazni, hol két évet töltött. Egy idő múlva Budára visszatért; de Semburszky, Alexandra Pavlovnának, József nádor első feleségének udvari papja harmadszor is Oroszországba küldte megbizatással s ezúttal Pétervárott egy előkelő orosz családnál vállalt nevelői állást 1800-ban. Három év mulva már a pétervári hadapród-iskolánál lelt tehetségeihez méltó munkakört, hol egész 1811-ig a történetet és statisztikát adta elő, akkor azonban utolérte a honvágy s ott hagyta az orosz fővárost, hogy még egyszer haza térjen. Ez a vágya azonban nem valósulhatott, mert útközben Kharkovban meglepte a halál alig 45 éves korában.

A fent említett *Terlaicscsel* egyidejűleg működött a kharkovi egyetemen még egy más magyar: a szerémségi születésű *Stojkovics Athanáz*, a természettan tanára, majd meg 1830 óta Pétervártt orosz államtanácsos. I. Sándor czár pedig szintén Magyarországból, Nagyváradról hivta meg a pétervári egyetemi tanszékre, Ferencz császár előzetesen kinyert engedélye alapján, a kiváló magyar tudóst és professzort, *Palugyánszky Mihályt*, a statisztikai és politikai tudományok ünnepelt tanárát. Palugyánszky 1769-ben született Felső-Olsván. Bécsben végezte a jogot és pedig oly ritka sikerrel, hogy vizsgálatai után II. József, húsz éves kora daczára, a nagyváradi akadémiai kathedrával kinálta meg, hol a politika és a kurialis stylus előadásában tüntette ki fényes tehetségeit. En-

Kimnach László rajza.

ROZÁLI ARATÁSKOR PARASZT RUHÁBA ÖLTÖZVE ODA ÁLLT AZ ARATÓK KÖZÉ.

be a kastélyba, a földesúr lakosztálya felé. Voltak, a kik fel is ösmerték. De nem bizonyos az, hogy a Rozáli volna. Hiszen fehér asszony kisértete minden jóra való kastélynak van. Hát mért ne volna a nagyfalusinak is? És mért volna az inkább az ispánék Rozálija?

Nem, ez soha se sült ki, hanem az bizonyos, hogy egyszer a földesúr megszólította Rozálit; a nagy jegenyefák alatt, melléje ült a padra. A tiszteletes úr kamasz fia, a ki őrjöngött Rozáli után, kihallgatta a kis kőhid alól.

— «Szeretne-e férjhez menni, Rozáli?» kérdé a földesúr.

— «Embere válogatja!» felelte a menyecske mosolyogva.

A földesúr a szeme közé nézett jelentőségteljesen, gúnyosan.

— «Úgy érti-e az embert, hogy mekkora bajusza van, vagy hogy mekkora földje?»

A szép Rozáli felkaczagott:

— «A szép bajuszban is gyönyörködik az ember egy-két napig; de a szép erdőben, rétben örökké!»

Az úr most tegezésre fordította állítólag a dolgot. (Hátha mégis van abban valami, a mit a cselédek locsognak.)

— «Látom, hogy okos asszony vagy Rozáli. Tehát férjhez kell menned okvetetlenül.»

— «Ugyan kihez?»

— «Egy feleséges emberhez.»

— «Hát megbolondult?» felelte Rozáli. «Feleséges emberhez! Hát hova tegyem én a feleségét? Megegyem? Maga igazán mulatságos!»

— «Ejh, egyszerűen elvál az asszonyától, mert te beléd szeret Rozáli, ha akarod; a hogy én ösmerlek, elveszed az eszét, úgy megy akaratod után mint a kezes bárány.»

— «Hadd hallom legalább, ki az a becsületes jövendőbeli?»

Az uraság egészen közel hajolt hozzá és a fülébe sugta a nevet — (nem lehetett abból hallani egy lehelletnyi hangot se), hanem az már biztos, hogy a Rozáli megharagudott és eltaszította Nagy Józsefet.

— «Ej menjen! Az már sok. Egy olyan emberhez. Micsoda gondolat az magától.»

— «De ha akarom, Rozáli», — unszolta édeskés hangon Nagy József.

— «Lehetetlen, ha mondom. Ne is hozza többé elő. Nagy darab földnek kellene annak lenni.»

— «Például mekkorának?»

— «Mit tudom én?»

— «Hát elég lenne ilyen, mint ez az egész völgy, fel a fenyves erdőig.»

A Rozáli lesütötte a szemét, elgondolkozott, azután végig nézte lopva a nagy szempillái alól azt az egész területet és halkan mondá:

— «A rajta levő épületekkel együtt?»

— «Mindenestől, Rozáli!»

Ez a beszélgetés úgy egy szerdán délután eshetett; másnap, csütörtökön Szabó Dani, a hajdú, át lett téve a tiszttartótól az ispán udvarába szolgálatra. Rá egy hétre már széltében pletykázták, hogy a szép Rozáli nagyon utána van a Dani hajdúnak; ezer apró jele volt, kényeztette, néha a pecsenyéből a saját részét adta neki, ingerkedett vele, virágot tűzött a saját hattyúfehér kezével a sipkája mellé. Az emberek nem győzték a fejüket csóválni: «No ez nem istentől van, boszorkány mesterség, hogy egy ilyen filigrán, finom teremtésnek egy akkora fajankó zavarja meg a fejét, a kinek meg azonfelül felesége is van. No hallják, ez csak úgy lehet, hogy valami bűbájos kotyvalékot etetett vagy itatott a szerencsétlen özvegyasszonykával. Oh, szegény ispány úr, bizony elsülyed szégyenletében, ha megtudja.»

És ez a csodálatos szerelem még mind jobban nőtt. A szegény asszonyka nem birt a szivével. Nyáron aratáskor, hogy szeme előtt lehessen mindig a Dani, nem átalt sokszor maga is parasztos ruhába öltözni s odaállni az aratók vagy a marokszedő leányok közé; — azt mondta, tréfából teszi, de ennek a tréfának gyökere bizony a szivébe nyúlt. Hiszen úgy oda volt, annyira nem birt magával, hogy az a fényes nagy szeme mindig rajta legelt azon a mihaszna Danin, (jó szerencse, hogy ilyenkor meg nem vágta kezét a sarlóval), s ha szerét tehette, minduntalan odament incselkedni hozzá.

A Dani eleinte csak röstelkedett, csak tette magát ostobának, siketnek, hanem aztán később (hiszen a jégről olvadt viz is csak felforr egyszer a nagy tűznél) neki melegedett, bátrabb lett, s még meg is csipkedte néha a menyecskét, ha úgy el talált a keze szaladni.

Hamar megy az ilyen. Sarju-készítéskor szép csendesen beállított az urasághoz és jelentette neki, hogy elválik a feleségétől, legyen a nagyságos úr ebben a dologban pártfogására a törvénynél.

Szabó Dani tehát elvált a nejétől (s úr lett később a másikkal, elrugván magától a hajdúságot), Nagy Józsi pedig elvehette most már a Borcsát.

Sokáig emlegetett, fényes lakodalom volt. A pozsonyi poéta, Schmidt János német poemái, melyeket erre az esküvőre irt, még máig is megmaradtak fonnyadt, elsárgult füzetkében. A nászebéd a márványos palota-teremben volt, sok előkelőség jelenlétében, maga a pozsonyi alispán mondta az első pohárköszöntőt, magasztalván a mennyei gondviselést, mely az egymáshoz valókat post tot discrimina rerum összehozza.

— «Úgy, úgy viczispán uram, — kiáltott közbe a vidám vőlegény. — A varjú a varjúval. Az az igazi!»

Varju a varjúval! Hát persze a varjúval. Hanem Nagy Józsi már annyira belekóstolt Bécsben a nagyúri életbe, hogy az ő fürge varjuját úgy akarta öltöztetni, a hogy a pávák járnak. A palota-hölgyek bécsi szabójánál varratta neki a ruhákat, a melyekben olyan furcsa, olyan szögletes volt az új földesasszony, hogy kaczagni kellett rajta, Józsi pedig nem tudott már képzelni másféle asszonyt, mint a minőket a volt felesége környezetében látott, a finomodás belevágta a körmehegyét ez egyszerű emberbe is, s lassan-lassan nagyon is parasztosnak, esetlennek kezdte találni az új feleségét. Oh jaj, másképp tudtak azok a bécsi úrnők fecsegni, kedveskedni, hajlongni, kaczérkodni! Végtelenül közönségesnek látszott neki a Borcsa, mihelyt az övé lett. Sokszor mondogatta magában: «Bolondot tettem, nem hozzám való ő!» S újra elkezdett unalmában a cselédeivel borozgatni, mint mikor *Johannára* ráunt volt Bécsben.

De nem érdemes hosszan rajzolni ezt a kedvetlen állapotot; az történt, hogy eleinte csak unta, később azonban boszantotta, lenézte, vérig gunyolta, elkeserítette; a szegény asszony, a ki megelégedett volt Szabó Daniné korában, most egyre csak sírt, sorvadozott a ragyogó kastélytermekben.

Mert okos volt, maga is belátta, hogy nem tud a férjének tetszeni s nem birta megállni a helyét, mint úriasszony. Elhatározta, hogy elhagyja, elválik tőle. Oly szerencsétlen volt, s annyira elhagyatott.

A pozsonyi fiskális csodálkozva kérdezte, mikor előadta neki a szándékát:

— «De mért teszi ezt a nagyságos asszony?»

Kimnach László rajza.

ÚJRA ELKEZDETT A CSELÉDEIVEL BOROZGATNI.

A szép menyecske felsohajtott.

— «Nem tudunk összeférni. Én azt hittem, *hogy* a régi káplár szeretőm vesz el, s jaj, uram, helyette egy finnyás kapitányt kaptam.»

MAGYAR NŐI VISELET ÉS A MILLENIUM.

Régi krónikáink s a hazánkról emlékező régi külföldi írók elragadtatással írnak a magyar nőkről s viseletök pompájáról, kiknek társasága olyan, «mintha királynők gyülekezete volna.»

És valóban királyi jelenség is a régi magyar nő. Fején gyöngyös, drágaköves párta, vagy aranycsipkés főkötő; derekán vállfüző, pruszlik, drága szövetből arany zsinórral egybefüzve, aranyos és zománczos csattokkal ékesítve, patyolat és csipke ingvállal, mely a karok és vállak szépségét oly kecsesen kiemeli. A szoknya aranyos brokátból, vagy skofiummal oly gazdagon kivarrva, hogy «magában megáll, mint a faköpenyeg»; előtte pedig a magyar nő háziasságának jelképe, az elmaradhatatlan patyolat vagy csipkekötény, finom arany és ezüst himzésekkel. Ehhez jön télen, vagy ünnepélyes alkalmakkor az arany zsinórral kihányt, hermelinnel, nyuszttal béllelt s rókamállal szegélyezett mente. Képzeljük még hozzá a mellen ragyogó drágaköves násfát, a hajba tűzött rezgő tűket s a fej körül lebegő fátyolt: és előttünk áll a királynői öltözet.

Régibb biztos adatok hiányában legelőször a XV-ik században tudjuk e viseletnek ily alakban való megjelenését igazolni. Mátyás neje, Beatrix királyné, a bécsi műtörténeti múzeumban őrzött márvány domborművön fűzött pruszlikban és menyecskésen bekötött fővel van ábrázolva. A XVI. és XVII-dik században kifejlődésének és pompájának tetőpontját éri el, a magyar női viselet midőn úgy Magyarországon, mint főleg Erdélyben, a nemzeti élet is virágzása magaslatán áll. E korból már maradtak fenn gyakori hiteles emlékeink is: az Eszterházyak fraknói kincstárában Thököly Éva menyasszonyi ruhája, főuraink régi családi képei, a gr. Haller-család festett családi törzskönyve, régi metszetek, továbbá egykorú leltárak és végrendeletek.

Ezen korszak női viseletéről beszélve mondja Bethlen Miklós «Önéletírásában,» melyben Bánffy Ágnes öltözékét ismerteti, hogy: «Feje be volt fedve tulajdon szép hajával, mely is szépen egybe lévén szedve, a fejének hátulsó részén nagyobb, vastagabb és magasabb konty volt csinálva, mint rendesen a mi erdélyi asszonyaink szokták viselni; fején volt egy olyan koszorú, a minőt minden leányok Magyarországtól a levantei tartományokig viselnek. Ezen koszorúk vagy az esztendő különböző részein teremni szokott virágokból, vagy drágán kivarrva, vagy különböző szinű drágakövekből szoktak csinálva lenni, — ezek a párták, — melyek köríték az egész fejet, hogy annak csak a felső része és a hajból csinált megfodorított tekercsek, melyek a homlok körül állanak, láthatók. — A mi úriasszonyaink vállat viselnek, mely is elől befűzetik és testökhöz szoríttatik, mind alól, mind felől egy kis arasznyi hiányosságig, ez alatt van egy melltartó. Ezen vállakhoz újjakat, szűk és karokhoz álló hasonló materiából, mint a vállak borítéka, de ezen felül még egy ingújjat patyolatból, vagy más igen vékony selyem matériából akasztanak, mely is két-három övnyi bőséggel leér a kezek fejéig, alól meg lévén prémezve valamely színü bársonynyal és hasonló színü bojtos rojttal. — A mi asszonyaink mindezen öltözéken felül még hordanak vállakra kötött és az övekig érő kis palástot, vagy mentét, a melynek széleit mentökben egyik kezökkel összefogják, a másikban tollakból készült legyezőt tartanak, melyben kis tükör is van.»

A nemzeti élet általános hanyatlásával, József császár korában, eltünik a magyar nő nemzeti viselete is és helyébe a franczia és német divat lép. Hogy azonban maga ez a viselet meny-

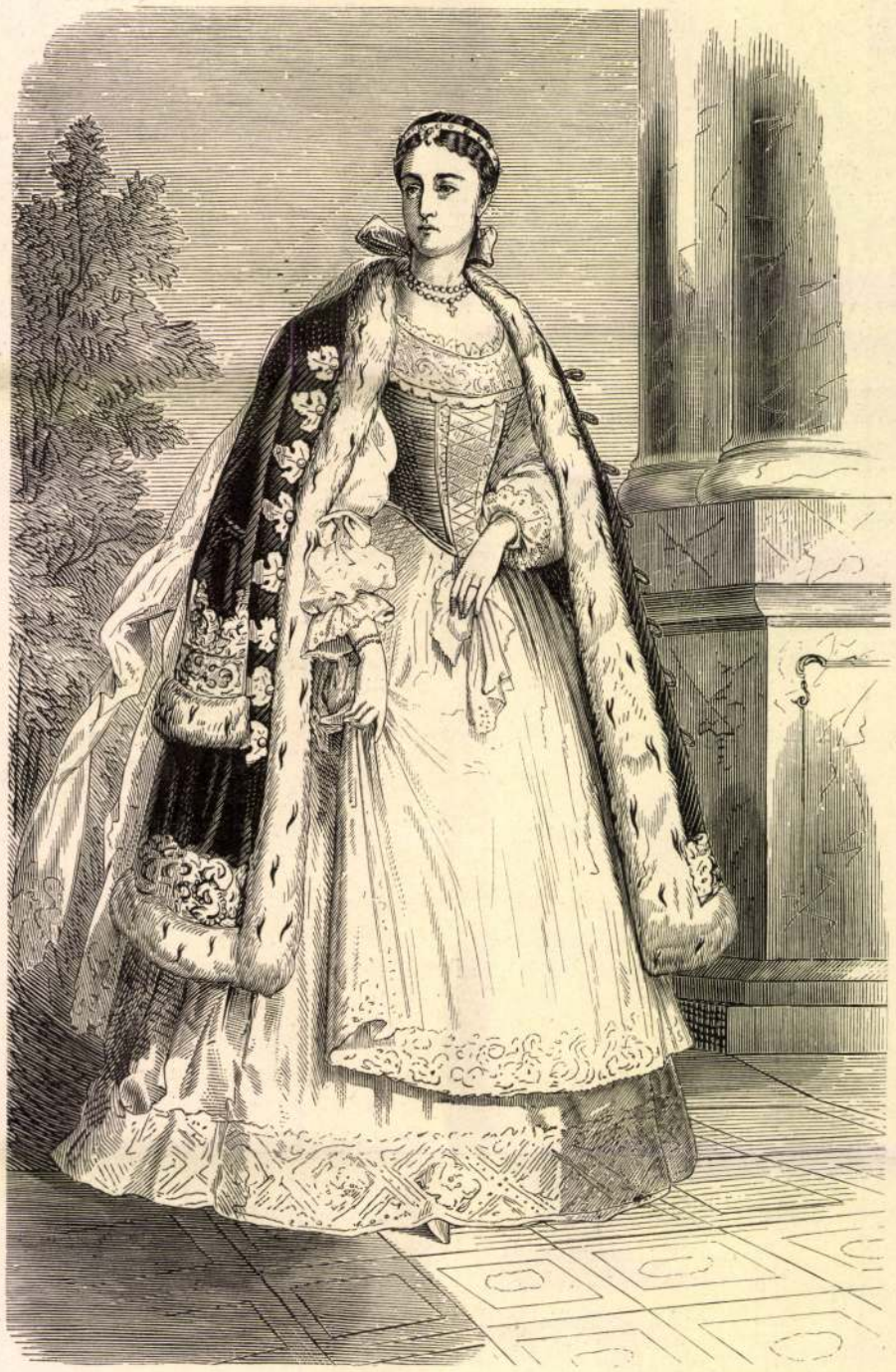

Egykorú rajz után.

MAGYAR NŐI VISELET A XVIII. SZÁZADBÓL.

Rohn rajza után.

BÁLI ÖLTÖZETEK 1860-BÓL.

Rohn 1859-iki rajza után.

RÉGI MAGYAR NŐI VISELET.

Egykorú rajz után.

MAGYAR NŐI VISELET A XVIII. SZÁZADBÓL.

Barabás Miklós rajza

MAGYAR TÁNCZVIGALMI DIVATKÉP 1867-BŐL.

nyire, egybe volt forrva a nemzet belső lényegével épen az mutatja, hogy a mint hosszabb vagy rövidebb ideig tartó elnyomatások után új életre kel, mindig újra visszatér a régi nemzeti viselethez. Azt újra felöltve, mintegy azzal akarja külsőleg kifejezni, hogy még mindig magyar. Terünk e helytt nem engedheti, hogy a magyar női viselet fejlődése történetét teljesen elmondhassuk; így csak a főbb korszakokra terjeszkedhetünk ki s annyit említhetünk, hogy a jelen században az 1848-iki forradalom idejében jelenik meg hölgyeinken a magyar ruha, de legáltalánosabbá mégis a hatvanas években lett, mikor az alkotmány visszaállítása folytán új életre kelt nemzet minden rétege megragadván régi magyar nemzeti hagyományait, újra meg akarta mutatni az egész világnak, hogy nem szünt meg élni.

Pesten 1839-ben Tóth Gáspár magyar szabó kezdte meg szélesebb körben a magyar férfiruhát terjeszteni, a «Honművész» melléklete gyanánt ezekről divatképeket is adott ki, 1857-ben Bencsik György női szabó foglalkozik vele, kinek divatképei a «Pesti Divatlap»-ban és a «Napkelet» mellékletei gyanánt jelentek meg. 1860-ban főleg Kostyál készítette a magyar ruhákat. A divatképeket Kohlmann, Vidéky, Vizkeleti, Rohn és a legszebbeket a hatvanas években Barabás rajzolta.

Mindjárt a hatvanas évek elején a «Vasárnapi Ujság» is sokat tett a magyar nemzeti viselet fölélesztése ügyében, közölvén 1860 és 1861-iki folyamaiban Vizkeleti Bélának a régi magyar férfi és női viseletre vonatkozó czikksorozatát és szép rajzait, melyekben a többek között lelkesedve mondja: «Felöltöttük ismét ősi jelmezünket, hogy abban érjen örömünk és bánatunk, mert érezzük, hogy ily ruha alatt szabadabb a lélek, hőbben dobog a kebel is.»

MAGYAR TÁNCZVIGALOM 1860-BAN.

Vizkeleti Béla egykorú rajza.

Magyar viselet

Az ország tisztán magyar ajkú vidékein a nép viseletében a pruszlik és az ingváll, a haj szép hordása s az egyszerű szabású szoknya viselése mind a mai napig fönmaradt. Hogy eredetileg az úri viselet vette a formákat a néptől, vagy megfordítva, az ma már ki nem mutatható; — de az tény, hogy a nép a mai napig tisztán megőrizte.

Midőn a nemzet ezredéves fennállása alkalmából pár év múlva nagy nemzeti ünnepélyek rendeztetnek, meggyőződésünk, hogy a nagy és fényes ünnepélyek és menetek ragyogó pompáját a magyar férfiak díszruhája mellett a régi magyar női viselet rendkivül emelné, szükségképen kiegészítené és szemkápráztatóvá tenné, melyet bámulattal nézne a külföld is.

Hölgyeink az itt bemutatott nehány, hirtelenében összeszedett képből is láthatják, hogy szépségük és bájaik érvényesítésére fölötte áll e divat a mainak; a régi családi ereklyeképen őrzött ékszerek bemutatására meg épenséggel alkalmasabb.

A most bemutatott képek *Ernst Lajos* úr gyüjteményéből valók, ki nagy szorgalommal fáradozik a régi magyar kosztümképek egybegyüjtésén. Czélunk úgy az ő gyüjteményéből, mint régi családi képekből s metszetekből, valamint egykorú magyar divatképekből nem sokára egy kiállítást rendezni, hogy ezáltal egybegyüjtsük azt a hiteles anyagot, a melynek alapján a fényes pompájú régi magyar női viselet újból fölélesztheto lesz. Ha ez ép oly szép, mint hazafias mozgalomhoz különösen főrangú hölgyeink is csatlakoznak, azt hiszem, az ezredévi ünnepélyek oly képet fognak nyujtani, melynek párja nem lesz a kerek világon.

A nagy nemzeti ünnep minden fényét a múltból, a letünt ezredév emlékeiből fogja meríteni. A régi magyar női viselet is egyik fényes lapja a múltnak; hadd elevenedjék meg tehát szinpompában ragyogó, szemkápráztató képe annak is. Dr. Szendrei János.

CSINÁLT VILÁG.*

Szatira.

Mily hatalmas, mily csodás
Ez a lázas haladás!
Tervezünk láng agyvelővel —
S villámfénynyel, gőzerővel
Készül a sok nagy találmány,
Száz furfangu új csinálmány.
Már-már versenyezni sem mer
A teremtés — s elpihen.
Dolgát átvevé az ember
S üti-véti sebtiben.

Nagyszerű idők ezek:
Mennyi gép, hány szerkezet!
Csupa sróf, cső, szelep, dugó,
Fogaskerék, aczélrugó,
Fűtő, hűtő, kémény, katlan . . .
Meg nem érti avatatlan.
S e sok minden összevág ám,
Hogy mimód' — azt nem tudom.
S a teremtés — olcsón, drágán —
Folytatódik mű-uton.

A természet titkait
Sorra ellesik ma itt.
Már a rózsa ipartermék
S mind a szirmát, mind a szervét,
Színeit, illat-zamatját —
Mesterséggel összerakják.
S meg se' lepne, szinte várom
Már e czégfeliratot:
«Délibábot gyári áron
Bárki kaphat itt, vagy ott.»

Nem kell szőlő! — már a bor
Üstnyi lombikokba' forr.
A borász, ki mit parancsol,
Bármi fajtát összepancsol;
Szeszit, czukrát — ki mint győzi —
Vegyi fokmértékre főzi.
Ki bevallja már előre:
Hány fokos mámort ohajt,
Épen annyi foknyi lőre
Csurg a poharába majd.

* Fölolvastatott a Kisfaludy-társaság folyó évi ünnepélyes közülésén. E költeményt a szerző fölhatalmazása folytán lapunk a «Budapesti Szemlé»-vel egyidejüleg közli. *Szerk.*

És a lélek tűzbora,
Felgyujtója, mámora:
Hírnév, csábító dicsőség!
Kínnal szerzé ezt az ős még;
Szíve vérit adta érte
S összeroskadt, míg elérte.
Most az elmés emberek, lám,
Ezt a módot nevetik;
Majdnem épen azt a reklám
Gyorsan gyártja meg nekik.

Ennek csínja-bínja sok,
Ámde vannak okosok,
A kik értik száz fogását —
S igaz hírnév gyári mását,
Csak egy kissé lótnak-futnak,
Megcsináltatják maguknak.
Hány hiresség mit se' lendít,
Közoltárra mit se' vet,
Nem csinál mást soha semmit,
Semmi mást, csak — hírnevet.

S minden jobb, mint hajdanán.
Mily olcsó a tudomány!
A mi rég egy élet müve,
Gyorsan gyűl az most betűbe.
Összeróni egy új könyvet
Két avultból — mi sem könnyebb.
Értsd hozzá a reklám titkát
És — bár lennék csalfa jós! —
Nagyhamar kimondatik rád:
Ez az ember kész tudós.

Kész tudósom, ne pirulj;
Megcsináltak, hát virulj.
Sohse bántson a szemérem,
Igy van ez ma minden téren.
Az irigy, ki neked támad,
Még csekélyebb legény nálad.
Védni ezt, eszembe sem jut;
Vesd meg őt, vagy meg se lásd,
Ki, mert mást csinálni nem tud,
Csinál — mű-botránkozást.

Igaz erkölcsön kívül
A csinált is széket ül.
Temérdek a «korrekt» Cátó,
Szívbe és vesébe látó,
Ki szemében gerendával,
Szálka miatt rögtön rád vall.
Szigorának szent hevében
Rajtad üt e vakmerő —
S a csinált erkölcs nevében
Becsületes ember: ő!

Kit lesujt a műmorál,
Valahogy még talpra áll,
De, mi ellen nincs orvosság,
Az a mű-lovagiasság.
Mind Bayard, nemes gavallér,
Ha verekszik a — himpellér.
Lehet léha, nyegle, aljas,
Tisztesség dolgába' vak,
Ámde csitt! . . . felőle hallgass
S rázd kezét meg, mert — lovag.

Igaz ember-érzelem —
Bajnak itt-ott még terem;
Oka még sok fájó sebnek,
De már tudják a bölcsebbek,
Hogy jobb ezt is, miként bármi
Egyéb dolgot, csak — csinálni.
Műuton juthatni hozzá,
Szív se kell, csak akarat.
Igy, a mi a kint okozná
Bizonyosan elmarad.

S ép' e czikk az legkivált,
Mely hatásosb, ha csinált.
Mert hiába, az igaznak
Kincsben csak a mélye gazdag
S mit szerényen rejt a medre,
Sohse bízza a tömegre.
Míg a csinált érzelemnek
Mélye nincs, de tükre szép.
Tetszik minden léha szemnek
S látja minden czéda nép.

Igaz érzés hallgatag,
A csinált meg — kurjogat.
Csupa hűhó, csupa páthosz,
A piaczon áld, vagy átkoz,
Nyög, vonaglik, könnyet hullajt,
Kiszámítva mindent túlhajt . . .

És e rongy komédiára
Mennyi néző s hallgató,
Még a végét meg se várja,
Azt susogja: «megható!»

Hány ilyen mű-érzemény
Hány faján nevettem én!
Úgy nevettem, hogy már szinte
Sírni kezdtem eleinte.
Ám utóbb — hisz olyan sok van —
Látásukba beleszoktam.
S a mit legtöbbször lenézett
Gúnyos, figyelő szemem,
Az a csinált honfiérzet,
Meg a csinált szerelem.

Ah, a sok mű-honfinak
Sorsa jól megy mai nap!
Aggodalmuk csöppnyi sincsen,
Nyelvök nem szorong bilincsen;
Nyűgét lelkiismeretnek
Nem is sejtve — hont szeretnek!
Hont szeretnek tapsra lesve,
Mert haszon, ha taps riad;
S rendes álmuk minden este
Megjön ám a hon miatt.

Honfiságuk, annyi szent,
Ha csinált is, de «patent».
Hű magyart, ki mélyen érez
S nem tud könnyelmű beszédhez
S nem hizelg a közszeszélynek —
Olyat ütnek, a hol érnek.
S ennek ép', ki honfiságát
A piaczra nem viszi —
«Áruló!» — szemébe vágják
S van tömeg, mely elhiszi.

A szerelmi szólam is
Csendesebb, ha nem hamis.
Ám, kik égnek, nem a lányért,
Csak a dús, nagy hozományért,
Azok oly vadúl epednek!
Bár szivök sohsem reped meg.
S tetsző, méltó is vigaszra,
Hölgy sziveknek ily szerep;
Míg az igaz, érző Azra
Sápad s meghal, mert — szeret.

Hány poéta mit mivel
Gyártott mű-érzelmivel!
Zengi hölgyét: haja ében,
Csillag fénylik a szemében,
Arcza rózsa, eper szája,
Mondhatatlan bűve, bája! . . .
«Azt leírni, mint imádom,
Képtelen e gyönge toll . . .»
Igy zeng, bár e nagy világon
Az a bájhölgy nincs sehol.

S látva egyre azt, meg ezt,
Már agyam kétkedni kezd:
Tán e földön, melyen élek,
Ritkaság csak igaz lélek?
Tán csak itt-ott szenved rajta
Asszony szülte emberfajta?
A temérdek — léha, csélcsap,
Szívtelen világcsaló,
Srófra járó ember-gép csak —
S még az élte sem való!

Van valahol tán ma már
Egy magas kéményű gyár,
Hol, mintázva Isten-képet
Géppel gyártnak ember-gépet.
S a kik innen kikerülnek
Néha szörnyen sikerülnek.
Emberlények minden másban,
Mégis im, mindannyinál
Egy ismertető vonás van:
Ha mi érzünk, ő — csinál.

Gépalkotta emberek!
Van akárhány műremek.
Hogy nincs lelkök, nekik használ,
Igy erősbek az igaznál.
Sokszor a lét-ütközetnek
Zord zajában ők vezetnek.
Ám diadaluk, ha győznek,
Sohse' hagy áldott nyomot. —
Tova tűnnek, mint az ősznek
Hűs fuvalmán a gyomok.

Turán, 1938. julius

MAGYAR VISELET

Írta ZÁDOR ANNA

Az Eucharisztikus Kongresszus gazdag eseményeinek sorában szerepel néhány kiállítás is. Részt kérnek az ünnepségek fényéből, hirdetni akarják a magyar mult értékeit, bemutatják az egyházművészeti új törekvések eredményeit. Természetes, hogy erősebben megütik a hírhordó gongot és az is természetes, hogy a kiállított anyag megválasztásánál a minőségi érték mellett egyéb értékmérő szempontok is érvényesültek. E kiállításokról a napi sajtó bőven és lelkesedéssel számolt be, így ismertetésüket könnyen mellőzhetjük és helyettük megemlékezünk arról a kiállításról, amely a többitől mintegy különválva, csöndes, de öntudatos egyedülségében jelentkezett : ez az Iparművészeti Múzeumban rendezett magyar viselettörténeti kiállítás. Semmi olyan intézkedés nem történt, amely hírét különösen szétvitte volna, ünnepélyes megnyitással kezdődött a szokásos újságismertetések megemlékeztek úgyahogy róla. Mégis lényegesen eltér a többi kiállítástól és bár nem készült különösképpen alkalmi kiállításnak, szellemileg igen jelentősen bekapcsolódott a kongresszusi események eszmei hátterébe. Hiszen éppen ennek a kongresszusnak egyik legfontosabb kísérőjelensége volt a magyar múlt iránt felébredt fokozott érdeklődés. E vonzalomnak tünete a nemzeti ruha érdekében indított mozgalom, amely ünnepi öltözetnek a magyaros viseletet követeli.

Oláh Miklós gyerekkori mentéje (XVI. század eleje)

A Magyar Viselettörténeti Kiállítás nagy szolgálatot tett. A figyelmes szemlélő nemcsak sok gyönyörűséggel, hanem gyakran meglepetéssel áll az Iparművészeti Múzeum szépen rendezett tárlói előtt. Alapjában véve nem tartalmaznak olyat, amit nem ismerhettünk, vagy amihez hasonlót az állandóan hozzáférhető múzeumi tárgyak között nem találhattunk volna. De a különféle közgyüjtemények anyagának egyesítése, magángyüjtemények kevéssé ismert darabjainak összeállítása révén sikerült itt a magyar viselet multjának olyan teljességét egybegyüjteni, amelyre ritkán nyilik csak alkalom. A legszembetűnőbb vonás, amelyet megfigyelhettünk az, hogy a magyar viselet kialakulásában századokon keresztül két tényezőnek jutott szinte egyformán fontos szerep. E két tényező a keleti és a nyugati ízlés. Az idők folyamán hol az egyik kerekedett felül, hol a másik, sőt néha egyességet is kötöttek, de mindig ezek uralkodtak a magyar viselet történetében. E két tényezőnek a találkozását vagy összeütközését az teszi különösen érdekessé, hogy különböző mértékben hasonultak át nemzetivé. A magyarság a honfoglaláskor keleti formaemlékeket és keleti motivumokat hozott magával ; másodrangú fontosságú most, hogy a keleti hatás az egyes esetekben perzsa, vagy mongol, stb. hatást jelent-e? A magyarság ennek a magávalhozott formakincsnek jelentős részét már az őshazában is használta és joggal érezte magáénak. Amennyire a szentistvánkori viseletet és díszítő elemeit ismerjük, azt kell mondanunk, hogy a magyar vitézek ruházata alig különbözik a keleti nemzetek megfelelő viseletétől. Ez esetben tehát a keleti jelző elhagyható és ezt a viseletet ősi magyar viseletnek tekinthetjük. Ugyanekkor a kereszténység felvételével természetszerűleg megindul a nyugati tájékozódás is, és ennek az új állásfoglalásnak az egyik legközvetlenebb megnyilvánulása kétségtelenül a viseletben mutatkozik. Ekkor azonban még olyan kevés különbség van az egyes nemzetek viselete között, hogy a nyugati és a keleti eredettel magyarázható vise-

letek is jól megférnek egymás mellett, sőt könnyen egymáshoz hasonlókká is válnak. Ahogy az egyre több nyugati szokást és nyugati külsőséget felvevő magyarság viseletében a nyugati ruházat szerepe megnagyobbodik, úgy fokozódik a keleti népekkel való állandó kapcsolatok révén a magyar viseletet meghatározó keleti elem is, amely ezáltal egyre újabb gazdagodást, táplálékot nyer.

Hogy ez milyen mértékben érvényesül, azt éppen a kiállítás egyik legszebb és legrégibb emléke bizonyítja: az a pompás kis gyermekmente, amelyet a hagyomány Oláh Miklós egykori tulajdonának nevez. Az 1500 körül készült karcsú derékszabású mente virágos perzsabrokátból készült, a sajátos szekfű- és csillagvirágok még a későközépkor mezőnybeosztását töltik ki. Nyugati stílus és keleti formaelemek jól megférnek ezen a remek keleti anyagon, amelyhez hasonlót a magyar nemesség úgy látszik még a Mátyás király uralkodását követő időkben is szívesen vásárolt Keleten. A XVI. és a XVII. század, a török uralom magyarországi századai, természetesen újból a keleti elem előretörését és mondhatni végleges megerősödését jelentették. De éppen azért, mert a magyar viseletnek egy részét ez a törökös keleti elem határozta meg, alakulhatott ki ugyanekkor másfelől a nyugathoz igazódó, szinte nemzetközinek nevezhető ruházat, amely az európai udvarok, az európai nemesség általános ruházata volt. Ekkor állt be tehát a szétválás a Magyarországon érvényesülő keleti és nyugati viselet között, anélkül azonban, hogy a határokat teljes biztonsággal és élességgel megvonhatnók. Ettől fogva kétféle magyar viseletről beszélhetünk: az egyik a nyugati ízlésű európai udvari viselet, a másik a sajátosan magyarnak érzett nemzeti viselet, amelynek díszítésében és szabásában igen erős keleti hatás érvényesült.

Thököly Éva menyasszonyi ruhája 1672-ből

E magyar ruhák anyaga és díszítése egyaránt pompás, a keleti pompaszeretet nemcsak a díszítés mértékében, hanem a felhasznált anyag gazdagságában is megnyilvánul és a ruhákat sokszor valóságos ékszer-, vagy csipketárrá avatja. De valami megmagyarázhatatlan ösztön és biztos ízlés tartotta vissza őseinket attól, hogy e gazdag ruházat szertelenné, a díszítés ízléstelenné, a színesség tarkassággá ne váljék. Ez csak akkor történik meg, amikor ezeket a magyar díszítéseket az arisztokrácia ruházata is kezdi felhasználni. Az a magyar ruházat, amelyet legtöbben ismerünk és amely a legtöbb magyar ember számára a magyar ruházatot jelenti, a XVIII. század közepétől fogva alakult ki és tulajdonképpen nem egyéb, mint a meglevő és használatos nyugati ruházatnak magyar díszítőelemekkel való átszövése, magyar ízlésnek megfelelő átszabása. Ez a stíluskeveredés olyan megszokottá vált, hogy ma már azt a ruházatot éreznők idegennek, amely ezt megelőzte. Alig hisszük ma már, hogy magyar ember, még hozzá magyar nemes ember egyszínű anyagból készült, kevéssé díszített és alig színes ruhákat is hordott. Epp ily szívesen elfelejtjük, hogy ezeknek a ruháknak a díszítését, akár hímzés, akár paszomány volt, mindig az úgynevezett magyar úri hímzés körébe tartozó munkák alkották, amelyek mustrában, főleg azonban a kivitelhez felhasznált anyag tekintetében élesen különválnak a népi hímzés emlékeitől.

A mult magyar ruházatát — és ilyen szempontból ezen elsősorban a nemesség ruházatát kell értenünk, — szinte kivétel nélkül úgynevezett úri-hímzés díszíti. Amikor a ruházat célja és rendeltetése nagyobb díszítést nem igényelt, akkor nem alkalmaztak semmilyen díszítést sem és csak az anyag texturája hatott díszítésként. Csak a XIX. század második felében terjed el az a szokás, hogy az akkor újra felfedezett magyar népi művészet elemeit átviszik a városi polgárság és az

Hímzett bársonymante (XVII. század második fele)

Esterházy Miklós nádor dolmánya (XVII. század)

udvari nemesség öltözetére is, ahol ezek a mezei illatú friss szinek, pompás és tarka díszítések, kevéssé jól érezhették magukat. Ugyanebbe a hibába esik ma is jó néhány «magyar viseletnek» jelzett öltözet, amely avatatlan tervezőtől és kéztől hozza magával ezeket az alig összeegyeztethető elemeket. A magyar népi hímzés szépségét és hatását semmi sem rontja le jobban, mint ha az egyes kiragadott elemeket únosúntalan ismételve nem megfelelő helyen és helytelen, idegenszerű felhasználásban alkalmazzuk. E mozgalom lelkes elindítóinak aligha lehetett az a céljuk, hogy egy-egy nemes színösszeállítású mustrát, amely valaha főúri asszonyok pártáját díszítette, most tarka pamutfonalakból sokszáz példányban ismételve hajlekötőként strandokon lássunk viszont. Épp ily kevéssé lesz magyaros az a kartonruházat, amely az alpesi népek leghétköznapibb viseletét utánozva díszítésül a leggazdagabb és legelőkelőbb régi magyar mintákat használja.

A magyar viselet számára a mult értékeinek megismerése, a mult formakincsének felhasználása kétségtelenül óriási nyereséget jelent. De ha a magyaros öltözködéssel valóban a magyar érzésnek akarunk szolgálni, a magyar ízlést akarjuk dicsőíteni, akkor fokozottan kell óvakodnunk minden olyan szertelenségtől, minden olyan ízlés-eltévelyedéstől, amely ennek az egész mozgalomnak az értékét alááshatja. És éppen ezért tesz rendkívüli nagy szolgálatokat a magyar viselettörténeti kiállítás. Hiánytalanul megmutatja az egyes korok ruházati típusait és kifejezi azt a folytonosságot, amely a magyar ruházatot szabás, ízlés és díszítés tekintetében egyaránt századokon keresztül összetartotta. Az ízlés mindig változik ; volt és lesz is rossz ízlés mindig. Ha ennek termékeit a kiállítás nem mutatja, az csak a kiállított anyag gondos megválasztásának köszönhető és egymagában is nagy értéket jelent. De ez a körülmény egyúttal megmutatja azt is, hogy a mai viselet-mozgalomnak mitől kell óvakodni, rámutat azokra a veszélyekre, amelyeket a különböző rendeltetésű ruhatípusok vegyítése jelenthet. Nem szabad elfelejtenünk azokat az okokat, amelyek a polgári, mindennapi ruházat és az ünnepi célra készült főúri ruházat kialakulását meghatározták. A különféle rendeltetésű ruhák keveréséből ugyanis olyan torz típusok keletkeznek, amelyek nemcsak a ruhák eredeti rendeltetését, hanem jellegét is megváltoztatják. Ez történt a mult század elején kialakult úri ruházattal, amely ma szinte csak a parádéskocsisok és a színpadi huszárok öltözetében él.

MUNKÁK ÉS NAPOK

Szép magyarság

MIÉRT NYELVCSŐSZKÖDÜNK?

Írta LACZKÓ GÉZA

Úgy látszik, a nagy rendezések idejét éljük. Majdnem mindenki rendez s majdnem mindent rendezni akarnak. Az alapvető gondolatokat újra végiggondolják s például a kanál görbületének szokszáz évvel ezelőtt elfogadott hatását is megvizsgálják, megfelel-e az általános és a mai fogalmaknak.

Átgyúrják és újraszövegezik a világot. Ebben a munkában fokozott jelentősége van annak a szinte egyetlen és szinte teljes eszköznek, amellyel a szándékot hordó gondolatot kifejezzük: a nyelvnek. A nyelvvel azonban nincs baj, vagy nagyon sok baj van. Nincs baj azokkal a nyelvekkel, amelyeket tíz- és százmilliók beszélnek, mert a tíz- és százmilliók nyelvhasználata s a benne rejlő nyelvi tudat a kényszerű erők súlyával nehezedik arra, akit ezeken a nyelveken fejezi ki magát. Aki angolul beszél és ír, annak éppen ezért fontos, hogy *egyformán* értsék Londonban és Lahorében, a honkongi kikötőben s egy stocholmi utazási irodában. Nagy bajok vannak azonban a kis nemzetek nyelvével. Így a magyarral.

Az általános politikai, vallási, tudományos és művészeti világáramlatok mindegyike becsapódik bizonyos mennyiségben és alakban a magyar nyelvterületen. Idegenből jött fogalmak telepednek a magyarul beszélők tudatába: Minderwertigkeitsgefühl, Hakenkreuz, Relativität stb. Ezeket a szavakat vagy lefordítjuk magyarra, vagy eredetiben, vagy általánosítva használjuk. Mindegy azonban, mit csinálunk velük, a tény az, rengeteg új fogalomnak és új szónak adunk helyet a magyar nyelvben.

Ez a folyamat természetszerűen idegessé, nemzetközivé teszi a magyar nyelv ilyen irányú használatát. Egyik legerősebb nemzetközi áramlat azonban — érdekes paradoxon! — a nemzeti öntudat felébredése vagy megerősödése.

Ennek világánál észrevesszük a magyar nyelv szellemét és jellemét fenyegető idegenszerűségeket s ezt az aggódásunkat kiterjesztve tudatosítjuk az összes magyartalanságokat.

Külön számon tartjuk a henye idegen szavakat, az ál-magyar köntösben járó idegen szavakat, fordulatokat és a pongyolaságokat. A rendszerező észrevevést követi a rendszeres irtás.

Itt csak a fő vonalakra akarom az olvasó figyelmét felhívni. Három vonalon küzdenek a nyelvtisztítók. Az egyik csoport, a legnépesebb, az idegen szavakat irtja, sajnos, sokszor a meghonosodottakat is. Itt legnagyobb a zűrzavar s legtöbb a hivatlanul hivatalos hivatástalan álpróféta. Hadd igyekezzenek, úgyis a nyelv legnagyobb ura, a nyelvszokás fog dönteni. A második csoport a magyaros álarcot öltött idegen szavakat, fordulatokat gyomlálja. Ide már némi tudományos készültség, több nyelv tudományos tudása s összehasonlító nyelvészeti gondolkozás szükséges. A harmadik csoport a boszszantó pongyolaságokat, henyeségeket vagdossa s munkájában érinti a másik két csoport területeit is. Az első csoport nyelvi munkálkodásának alapja politikai színezetű, a má-

A MAGYAR RUHA XIV. LAJOS UDVARÁBAN

Mint minden klasszikus kor, XIV. Lajos százada is szeret összefoglalni, rendszerezni, törvényeket felállítani; nemcsak tudósainak írja elő hogyan gondolkozzanak és költőinek hogyan rímeljenek, hanem még az iparost is arra kényszeríti, hogy bizonyos elveknek megfelelően alkosson.

Így nem lepődhetünk meg, hogy egy B. Boullay nevű szabómester is szükségesnek tartotta, hogy gyakorlatban szerzett tapasztalatait — mint általános érvényű igazságokat — céhtársaival és a nagyközönséggel megismertesse és közölje a divatos öltönyök szabásmintáinak gyüjteményét.

Műve, tekintélyes folio, Párisban, 1671-ben jelent meg és Antoine de Raffle-nál volt kapható. Csak kevés példányban maradt reánk. Mi elsősorban magyar vonatkozásai miatt tartjuk érdemesnek ismertetni.

Le Tailleur Sincére — A Becsületes Szabó — ezekkel a szavakkal kezdődik a könyv címe és azután két teljes oldalon keresztül így folytatódik:

„contenant les moyens pour bien pratiquer toutes sortes de pièces d'ouvrage pour les habits d'hommes et la quantité des estoffes qu'il y doit entrer en chaque espèce; savoir depuis l'âge de quinze ans

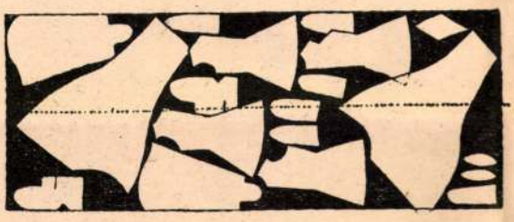

jusqu'à la plus grande hauteur et grosseur que les hommes puissent avoir et en toutes sortes d'estoffe, non seulement pour les habits du commun. Mais aussi pour ceux du S. Père le Pape et les Cardinaux, Evesques et pour toutes sortes d'Ecclésiastiques. Comme aussi pour les Cérémonies des Roys, Princes, Seigneurs et Officiers, tant des Parlements, que Magistrats des Villes. Les robes et habits du Grand Turc, des Hongrois, Espagnols et Italiens, avec un recueil de toutes les principalles (sic!) piéces qui ne sont pas bien communes et l'instruction de ce qu'il faut observer pour les bien couper et assembler et les rendre dans leurs perfections, le tout avec une intelligence très facile à comprendre.

Enrichis de plusieurs Planches Gravées, dans lesquelles sont empreintes les aulnages et mesurages de chaques estoffes."

Ez a cím többet ígér, mint amit a könyv megtart. Mert eltekintve a Colberthez, az ipar pártfogójához intézett ajánlástól és a szabómesterekhez intézett levéltől, meg azután a részletes tárgymutatótól, nem találunk más útbaigazító szöveget, mint az ábrák mellé nyomtatott megjegyzéseket. Ezek is csak arra szorítkoznak, hogy megadják a felhasználandó anyag minőségét és mennyiségét; látszik, hogy az anyag sokszorta értékesebb volt, mint a munka.

A „kis öltönyök és kabátok" sorában, a 31. oldalon, találjuk a „habit de Hongrois" mintáját. Megtanuljuk méreteit és hogy elkészítéséhez mire van szükség: Les hauts de chausses de trois quarts et demy de long et le pourpoint de demy aulne et un douze, en deux aulnes de serge à deux envers.

Ebből a korból való Coulanges marquis arcképe (a Carnavalet múzeumban), amelyen Madame de Sévigné unokafivére magyaros-fantasztikus viseletben feszít; a kép alján egy versike a római karnevállal mentegeti ezt a szokatlan megjelenést.

Kultúrtörténeti szempontból azonban sokkal fontosabb a „Casaques" csoportban felsorolt „Hongreline" (41. oldalon). De trois quarts et un trentedeuxiéme de long, en une aulne deux tiers de drap du Sceau, adja meg Boullay a tudnivalókat. Ez az öltönydarab a XVII. század legelején került el hazánkból Franciaországba, valószínűleg a törökök és Bethlen Gábor ellen harcoló francia csapatok közvetítésével. A férfiak faluhelyen, vadászaton, esős időben ebben járnak. Csakhamar a nők is kisajátítják: hongreline és tollas kalap, ez a lovagló viseletük. De az alsóbb néposztályok asszonyai is kedvelik és a század végén cseléd-viseletté lesz. Majd átjut Hollandiába és Angliába is.

De már előbb nagyon magas helyen vált divatossá, — ha hinnünk lehet Scarronnak. Az ő Virgilius paródiájában (1648) Hera istennő hongrelinet kanyarítva vállára távozik az égiek gyülekezetéből:

Et sa fureur étant passée
Et sa hongreline endossée....

S nemcsak az Olympus vette át ezt a magyar viseletet, hanem az egyház is. Midőn Paulai Szent Vince 1634-ben megalapítja a filles de charité rendjét, az apácáit szürke sergeből készült hongrelinebe öltözteti; innét népies elnevezésük is: les soeurs grises, szürke nővérek.

Volt-e valaha is ruhadarab, melynek nagyobb sikere lett volna?

DR. BAUMGARTEN SÁNDOR

Muskátli
1937. 6-7 sz.

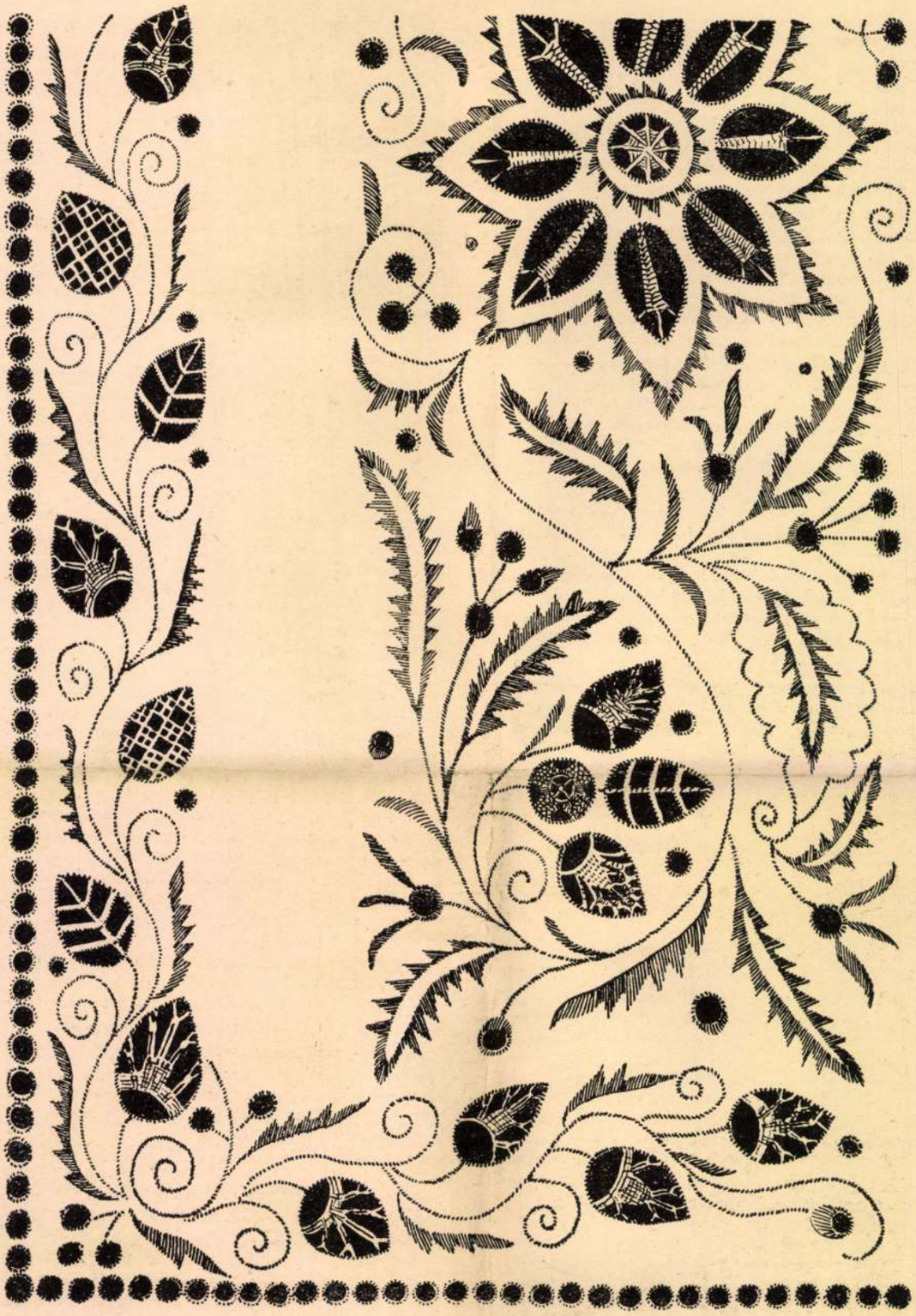

Pozsonyvidéki fehérhímzéses terítő sarka. Grynaeusné Papp Emilia rajza.

s magyar főkötőket viselnek. Ditsérendő példával ment elő maga a tekintetes Vice Ispánné asszony, T. Szemere Klára asszony, a ki a maga nagy böltsességéért s anyai nyelvének s azon irattatott könyveknek szeretetekért az egész Hazának tiszteletét megérdemli".

„T. Nógrád és más t. Vármegyékből is irják, hogy valamint a férfijak ugy a nagyobb rangu és böltseségü asszonyságok már a magok régi bőrökbe vissza buttak, s elhitették magokkal, hogy az egész Európa szemei előtt nem lehetnek ők soha derekasabb emberek, mintha mind öltözetek, mind nyelvök, mind szokások s erköltsökre nézve Magyarok maradnak."

„Komáromban a Nemes Bálokban mind a Férfijak, mind az Uri Asszonyságok tsupa Magyar ruhában jelennek meg, s ha a vitéz Hunyady s Mátyás feltámadnának, még ők is tapsolnának örömökben illy sok szép Magyarságnak egy helyben való szemlélésére.

Hogy a mi Magyar Asszonyságaink e ditséretes példát mindenütt követni fogják, s kivált pedig a Bálokban s egyéb Mulatságokban magyarul beszélleni nem szégyenlenek: ugy bé fogják gyógyitani a sebeket, mellyeket Hazánknak s Nemzetünknek okoztak, s még inkább elhitetik velünk, hogy ha Asszonnyal jött bé a világra a bün, a Szabadító is Asszonytól született."

A költők, írók mind lelkesen szegődtek a magyaros öltözködés szolgálatába. Rajnis Ferenc például a papi reverendát is magyaros szabású, zsinóros ruhává szerette volna formálni és maga mindig is ilyen öltönyt viselt. Dugonics András legnépszerűbb regényének „Etelkának" címlapján magyar ruhás leányka tekintett az olvasóra, akik a regénynyel együtt a magyaros Etelka nevet, meg Etelkának ruháját is egyre jobban szívükbe zárták.

BENEDEK RÓZSI

(Folytatása következik.)

• INNEN-ONNAN •

TÉLIKABÁTOK. A mai divatban minden vonal jó. A testhez szabott hátul bő kabát éppen olyan divatos, mint a széles vállú nagyon bő köpeny. A kosztümök kabáthosszúsága is változó. A magyaros jellegű kabátok dísze, főleg a zsinórozás, vagy nagyon diszkrét, sötét és tömör lapos hímzés. Anyagban, színben, sőt legtöbbször szabásban is az általános divat vonalait követjük. Így láthatjuk pl., hogy az 1. kabát abszolút divatos vonalú. Elől szorosan testhezálló, hátul pedig deréktól lefelé, bő harangszabás beállítása van. Gallérja persze fekete. Zsinórdisze eredeti, fonott kézimunka. A kalapdivatban erős magyaros hatást érezhetünk. Hölgyeink ugyancsak elirígyelték derék urasági kocsisaink szalagos pörge kis kalapját. Nem kevésbbé a hortobágyi csikósokét is. Ha már az Alföldnél tartunk, álljunk meg a 2-ik kabátnál is. Ez a szűrök, subák emlékét viseli. Anyaga puha szűrposztó, fekete vagy barna fésült báránynyszőrmével, szűrhímzéssel. Ha fekete-fehér színben tartjuk, mint a rajz mutatja, sporthoz, téli üdülőhelyre való. Városban roppant feltűnő. De ha puha, meleg, barna színben készítjük, sötét hímzéssel és szőrmével, a legelegánsabb és legkülönlegesebb délutáni kabáttá válik.

A kosztüm reggeltől estig praktikus és elegáns. Fekete, durva szövésű szövetből készül, sok perzsa dísszel, muffal, zsinórdíszítéssel. Rövid, harangos aljjal szép.

FARNADI ILONA

CSILLAG LEÍRÁSA. Készíthető 80-as Mez horgolócérnából 12-es tűvel.

1. sor. 8 légszem; összefogjuk.
2. sor. 15 apropálcika a karikába.
3. sor. 8 × 5 légszemes hurkok. Tehát minden második szembe szúrunk.
4. sor. 2 hosszúpálcika, 6 légszem, 2 hosszúpálcika egy hurokba; 2 hosszúpálcika 6 légszem stb. a következő hurokba stb.
5. sor. a hurokba 4 apropálcika, 4 légszem, 4 apropálcika következő hurokba szintén.

A csillagok összehorgolása az utolsó sor 4 légszemes hurokjánál történik, e négy légszem helyett ebben az esetben 1 légszemet horgolunk, most hozzáhorgoljuk a másik csillag kiálló hurokjához, ismét egy légszem s folytatjuk a csillag továbbhorgolását.

A csillagok közé ékelt kis összekötő csillagocska csak 3 sorból áll s ez a három sor ugyanaz, mint a nagycsillag első három sora. A harmadik sornál minden második hurkot rögtön hozzáhorgoljuk a megfelelő csillagokhoz.

Az elvarrás a kezdetnél úgy történik, hogy a szálat a második sorba rögtön belehorgoljuk. A végén, a befejezésnél, még egy légszemmel megtoldjuk megerősítés céljából s akkor a szálat elvágjuk s ezt tűvel a csillag szélén lehetőleg észrevétlenül elvarrjuk.

A terítőt csinálhatjuk tetszésszerinti nagyságúra, négyzetesre, vagy téglaalakúra.

MAI (2.) SZÁMUNK SZŰRTMINTA MELLÉKLETÉNEK TARTALMA.

1. Mezőségi vőfélykendő széldísze, dr. Kerékgyártó Adrienne gyüjtéséből. Készíthető vörös fejtővel, vagy Mez Volga fonállal. Minden levél és virág sűrűn bedolgozva készül.
2. Rimóci kötény-hímzés. Házivászon, vagy lenvászon alapon mutatós terítő dísz. Piros és kék Mez Volga fonállal készül.
3. Eredeti karádi párna minta. Hímzéshez 30-as számú Mez Cameza fonalat használhatunk.
4. Matyó ingről való kézelő. Rajzolta Fries Erzsébet tanár. Felhasználható ruhadísznek. Színe kék és piros. Hímezhető jól mosható Mez Cameza fonállal.
5. Torockói csík. Hímezhető Mez Volga fonállal.

MUSKÁTLI

MAGYAR KÉZIMUNKAUJSÁG

A MAGYAR IPARMŰVÉSZET HÁZIIPARI MELLÉKLETE. SZERKESZTI VITÉZ SPOLARICH LÁSZLÓ, A MAGY. KIR. ÁLL. NŐIPARISKOLA IGAZGATÓJA

SZÁZÖTVEN ÉVE...

I.

Mária Terézia asszonyi tapintattal, ravaszkodással édesgette a magyar főurakat Bécsbe. Ott azután levetették magyar ruhájukat, viseletben és viselkedésben az udvar szokásaihoz alkalmazkodtak, mint egész Európa, ők is párisi módi szerint éltek, öltözködtek. Azután meghalt a királyné, akit minden magyar kicsit édesanyjának tekintett és jött II. József reformjaival, amik nyiltan szálltak szembe a magyarság minden szent, ősi hagyományával. Tíz évig elkeseredetten küzdött egymás ellen uralkodó és nemzet és mert a veszély órájában a magyarság mindig rátalál önmagára, összefog és úgy küzd életéért, jogaiért, a küzdelemben a nemzet maradt győztes. A Szent Koronát visszahozták Magyarországba, hogy a hagyományok szerint tegyék az új király fejére. A korona hazahozatala a magyarság életének egyik legszebb diadalmenete volt, amikor először viselt tüntetően magyaros ruhát az egész nemzet.

Kazinczy Ferenc a „Pályám emlékezete"-ben így ír a dicsőséges napokról, amikor a koronát váró nemzet újra magyar ruhát öltött. Rókatorkos zöld mentében, veres nadrágban, dolmánnyal, kezükben buzogánnyal jelentek meg a Koronát kísérő, váró bandériumok tagjai.

„A nadrágocskák, hacukák, libernyákok egyszerre tűntek el. Gombkötőink nem győzték verni az arany zsinórt, sujtást, kreppin rojtokat, paszomántot. S Erdélyben, hol minden aranyfonal elfogyott, Kassáról mene a kalpagrojt és mentekötő, s nem póstaszekeren, hanem hogy négy nap alatt már vehessék, a leveleket hordó postán. Lobogott a Zrinyi kucsmája minden fejen, pipacsszín posztóból, fekete magyar bárány prémjével, s ennél eszesebb fejfedőnk nem lehete, mert legolcsóbb volt és legalkalmasabb; lobogott a kócsagtoll a nyusztos kalpagokon s prémet növete szája felett minden.

Az asszonyi nem vetélkedék a mienkkel, a nemzetiség külső jelenségeinek viselésében s a párisi lipántok helyett asszonyságaink fekete csipkés kontyokat vevének fel, leányaink pártákat, s derekaikat vállakba szoríták, s köténynt kötöttek. A gazdagok nyakokon, mellökön, karjaikon kívül még kötényeiket is elhintették gyöngyfüzéreikkel s aranyláncaikkal, posztóból varatták zöld mentéiket s veres szoknyáikat s fekete bársony csákócskákat nyomtak fejeikre. Csak az a hijja volt, hogy kardot is kössenek."

De nemcsak a magyar urak magyaros öltözködéséről emlékszik meg Kazinczy, az események hűséges krónikása. „Ferentz, Ferdinánd főhertzegeknek, és Albert hertzegnek mind kalpagjaik, mind kellemetes izzel készült magyar köntöseik, mind paripáik ollyanok voltak, mellyeken a nézőknek nem csak szemeik, hanem képzelődéseik is megállhattak!" írja Lipót király koronázási ünnepélyéről.

Az ujságok a legnagyobb lelkesedéssel foglalkoztak a magyaros öltözködéssel, emlékeztek meg a magyar ruhák minden térfoglalásáról. A Mindenes Gyüjtemény cikket ír 1790-ben az antik, majd a magyaros ruháról.

Előbb leírja az antik ruhát, majd így folytatja: „Rendes és kellemetes vitézi öltözet lehetett.

De vallyon a Magyar vitézi öltözet nem ábrázolhatna-é egy illy Héronét? Sőt sokkal betsesebbet, a mint volt szerentsénk a Sz. Magyar Koronának Bétsből lett által költöztetése alkalmatosságával illy Vitézneket tisztelni: melly annál nagyobb vigasztalására szolgálhat az el-fajuláson megszomorodott Hazának, hogy azok fő-rendbeli Hérónék voltak, mert igy reménylhető, hogy a Nemes példától fel-indulván az alatsonyabb rendbéliek is, már egyszer kárhoztassák a Magyar szivnek olly gyülölséges majmoskodását, s igy vitézeink, — kiknek sziveken az illy Szépek példája természet szerint könnyen fog — meg győződjenek s le tegyék az idegen alakot."

Ugyanennek a lapnak egy másik tudósítása a magyaros öltözködésről. „Egy Pest vármegyéből vett Tudósítás Summája. Hála legyen az Egeknek! mihelyt a Korona leérkezett, a nagyobb rangu és nemesebb szivü Dámák s Kis asszonyok mind Magyarosan kezdenek itt járni, s tsak némelly alább való rendüek viselik még a bóbitát, s kiknek nints semmi más érdemek, mellyel magokat megkülönböztethetnék, hanem ha fejüket poltzolják, vagy pedig nints tehetségekben, hogy egy aranyos fókötőt vagy egy gyöngyös pártát tsináltathatnának."

„T. Szabolts Vármegyéből tudósitattunk, hogy ott az Uri Asszonyságok a bóbitát mind elhányták,

Muskátli
1940. 2.

eresztve a hajfonatukat, ott a leányok a fejük tetejére kötik fel a copfjukat. Mikor menyasszonyok lesznek, akkor leeresztik a hajukat és csinált virágból készült koszorút viselnek. A nyakukban szalagra kötve ezüst huszasok, tallérok hirdetik a menyasszony jó módját.

A vegyeslakosságú Bácskában a férfiak színes szövetből készült bocskort viseltek. Az asszonyok piros csizmát, vagy sárga papucsot. Hajukat befonták, fejüket kendővel kötötték be. Nyakukon ezüst pénzt viseltek. A bunyevác férfiak viselete: széleskarimájú kalap, vagy fehér bárányhőr sapka. Nadrágjuk és dolmányuk sötétkék posztó. A subát nemcsak télen viselik, hanem nyáron is, annak ellenére, hogy Bácskában ugyancsak meleg tud lenni. A legények mellénye damaszt, ezüst gombokkal, ingük, gatyájuk nagyon bő, és nem subájuk van, hanem szűrjük.

Az asszonyok télen bárányhőrrel bélelt ködmönt viseltek, tarka szőrből szőtt kötényt és piros csizmát. A leányok damaszt mellényének hátát úgy beborította az arany csipke, hogy a mellény szövete szinte nem is látszik. A kötényük selyem, arany csipkével beszegve. A szoknyájuk többnyire piros és nem csizmát, hanem magassarkú cipőt viseltek. A menyecske ruhája éppen olyan, mint a leányoké. Csak nekik aranycsipkéből varrt fejkötőjük volt és hozományukat ezüst tallérfűzér alakjában nyakukban viselték.

Bácskában voltak német és elzászi francia telepesek is, akik a multszázad harmincas éveiben még megőrizték Württemberg, Baden, a Svábföld, meg a franciás viseletű Elszász ruháját. Érdekes, hogy bár a francia mindig úgy szerepelt a multban, mint a legszebben öltöző, divatot diktáló nemzet és ezt a szerepét ma is megtartotta, a Regélő cikkének szigorú írója erről nem vett tudomást, hanem a bácskai francia telepesek ruháját ízléstelennek és kimondottan csúnyának nevezte.

A bácskai magyar faluk viseletére természetesen nagyon hatott a környező népek ruházata. A magyar leányok nem szőttes kötényt viseltek, mint a szerbek, hanem selymet és ugyancsak selyemből készült vállkendőjük is.

Ezekből a régi parasztbrokát kendőkből, szoknyákból, kötényekből készül manapság sok gyönyörű terítő, párna. Nem kopottak, a színük az eredeti fényben ragyog, pedig nem ritkaság köztük a száz évnél is régibb darab. Igaz, az öregek mesélik, hogy a gazdag bácskai asszonynépnek különleges selymeket szőttek a lyoni gyárak, meg hogy valóságos vagyonba került annak idején, a régi jó világban az a pár darab ruha, amiben a falu szépségei vasárnap templomba mentek.

BENEDEK RÓZSI

NÉHÁNY SZÓ A KŐRÖSTARCSAI „HUNNIA" CSIPKÉRŐL

Kedves olvasóink már több ízben találkoztak lapunk hasábjain a „Hunnia" csipkéről készült felvételekkel, ismét örömmel látunk és köszöntünk néhány fényképet az újabban készült munkákról.

Sok fáradozás, szívós munka, akadály leküzdése ellett ahhoz, amíg Fáy Aladárné elgondolásai, álmai valóra válhattak, amíg az eszme kész csipkévé érett.

Már kislánykorában kereste, kutatta a módot, miként lehetne a nálunk is készített vertcsipke idegenből vett mintái helyett a magyar motívumot felhasználni, illetve csipketechnikailag megoldani úgy, hogy ezek a magyar népművészeti anyagból merített rajzok ne veszítsenek a csipkemegoldásoknál sem eredeti, változatos, pompás szépségükből.

Szinte azt mondhatnánk, ősi pompával akarta adni azt.

Ma már ott tartunk, hogy azt mondhatjuk: mindez sikerült is. A külföld is felfigyelt. Évek során nagyobb mennyiség került ki Angliába, Németországba, sőt a hivatalos elismerés sem maradt el, mert a világhírű bruxellesi múzeum is vásárolt csipkegyüjteménye számára néhány darabot, ahol ezek a csipkék a magyar géniusz szószólói.

Idővel éppen a nagy érdeklődés által, mely az utóbbi időben ezen értékes, nemes csipkével szemben megnyilvánult, kevésnek bizonyult az az anyag, mellyel időnként a nagy nyilvánosság előtt a „Hunnia" csipke megjelent.

Annak a néhány lelkes és fáradhatatlan asszonynak, aki életcéljául tűzte ki a csipke népszerűsítését és állandó továbbfejlesztését, szorgos kezük munkája most már a kereslet teljes kielégítésére kevésnek bizonyult, vidéki telep megszervezésére kellett gondolni.

Egy művészlelkű Nagyasszony, felismerve nemzetgazdasági szempontból is e munka nagy jelentőségét és hogy munkaalkalmat is nyujtson széles rétegeknek, asszonytársaival karöltve, a színmagyar népességű békésmegyei Kőröstarcsa községben munkatelepet létesített, ahol hangyaszorgalommal varázsolják elő szorgalmas asszonykezek e művésziesen szép csipkéket. Tulipánok, rózsák, stilizált madarak, állatok és a magyar népművészet ezer más motívumaiból készülnek szakavatott vezetés mellett a „Hunnia" csipke remekbe készült darabjai.

Megyeszerte igen nagy érdeklődés nyilvánult meg már eddig is a telep működése iránt. Népünk sorsát szívükön viselő és velük együt térző nemeslelkű asszonyaink és vezető férfiaink fáradhatatlanul dolgoznak azon, hogy ez a telep a magyar csipkeverés fellegvárává legyen.

Bízunk benne, hogy ennyi akarás, áldozatkészség és lelkes odaadás nem lesz hiábavaló, hanem megtermi a maga megérdemelt gyümölcsét.

A magyar társadalmon a sor, hogy ebben a nagyjelentőségű munkában nemcsak elismeréssel, de nemes támogatásával is részt kérjen magának.

LISZKAY MARGIT

HOGYAN ÖLTÖZÖTT A FALU NÉPE A MULT SZÁZADBAN?

Büszkék vagyunk arra, hogy megbecsüljük a falu népének művészetét, gyűjtünk, őrzünk, becsben tartunk mindent, ami szokásaira, régi viseletére, dalaira, táncára, kézimunkájára vonatkozik, akár emlék, akár csak írott feljegyzés. De nem kell hinnünk, hogy mi fedeztük fel a falut. Amikor a mult század harmincas éveiben az első hetilapok megindultak, ezek már nagy szeretettel foglalkoztak képben és írásban a különböző vidékek viseletével. És ezt annál jobban meg kell becsülnünk, mert például a Pallas Lexikonban Mezőkövesd címadó alatt fel van minden sorolva, ami Mezőkövesddel történt, állatállománya és ipara, de arról, hogy a legszebb, legművészibb népviselet otthona, erről bizony egyetlen szót se olvasunk. De a régi magyar folyóiratok közül a Regélő, ami egyformán őse a szépirodalmi folyóiratoknak, meg az aktualitásokat közlő magazinoknak, már megjelenése évében rovatot nyitott a magyar vidékek szokásait, életét, viseletét tárgyaló nagyon érdekes és remélhetőleg adataiban megbízható cikkeknek.

Szép, festői a Sárköz viselete.

„A férfiak olyan csizmát, bocskort, gatyát, széles kalapot viselnek, mint más parasztok, de a Szépeik tulajdonképen azok, kik magokat viseletökben megkülönböztetik.

A sárközi asszonyok termetökre inkább nagyok, mint kicsinyek, de alkotásuk mindig irányzatos és tömött; arcvonásaikat pedig általjában egészséges és rendszeres kellem bélyegzi s köztük nemcsak egy valódi szépséget láthatni, mellytől még a finomabb ízlésű városi elegant se tagadhatná meg a koszorút, ha különben igazságosan akar ítélni. Fején a menyecske festett kendőt visel, mely alatt főkötő, galand és csipke szélekkel; a hajadon leeresztett s pántlikás hajtekercsel jár, ezt elől pödrésbe sodorja s ünnepi alkalommal a pártát is feltűzi. (A párta három ujj széles fejdísz, üveggyöngygyel kivarrva. Erről hátul széles szalag lóg le.) Vállukról s gömbölyű karjaikról a patyolat ing ujj fekete szőr, selyem, vagy pillangókkal kihímezetten omlik. Derekukat szinte kihímzett s cifrázott fűző váll övedzi, mely alatt a babos vagy tarka rokolya alig ér térdig s ezer meg ezer redőkbe ráncosulva kacéran hullámzik fel-alá, s gömbölyű térdöket vagy zömök ikrájukat szembe szöktetik; mert lábok mindig fedetlen (mocsaras a vidék, azért járnak a nagy sárban mezitláb). S ha a legszigorúbb télben ködmönt öltenek magokra, a láb mindazáltal, mint feljebb említém, mindig fedetlen s ilyenkor nem igen hasonlatlan a ludakéhoz. Sárga vagy veres csizmáikat csak vasár- és ünnepnapokon veszik elő, de azokat is hónuk alatt viszik a templom küszöbig, hogy el ne sárosítsák, s csak ott vonják piros lábaikra."

Ezt az 1833-ból való leírását a Regélő beszámolójának a Vasárnapi Újság pár évvel későbbi ismertetésével egészíthetjük ki. A leírás szerint a sárközi menyecske, nyakán fekete selyemkendőt visel, vörös szegéllyel. Az inge hímzett, gyakran arany pillangókkal van kivarrva. Szekszárd vidékén, Öcsényben és Decsen a vállakendő rojttal és csipkével gazdagon van díszítve. Az asszonyok fejkendője fekete, amikor megkötik, menyecskésen, hátra, a vége derekukig ér. A nyakon üveggyöngyöt, vagy fekete szalagot viselnek, amelyre arany pillangókat hímeznek. Erre a szalagra néha ezüst tallérokat aggatnak. Az ing melle és ujja fekete csillagokkal van kihímezve, minden csillag közepén arany pillangó pompázik. Az ing ujját piros, meg kék szalaggal kötik le. Ha a szoknya nem tarka, hanem fekete, akkor legalább néhány tarka csík díszíti. Átlátszó anyagból készül a kötény, amit sok, gyönyörű hímzés borít.

Már a somogyi kanászoknál inkább a férfi ruhája említésre méltó, mint az asszonyé. Alig térdig érő szűrt viselnek a férfiak, de az olyan bő, hogy átveti vállán, mint a rómaiak tógájukat. A szűr gallérja jó nagy, hosszú is, széles is, vörös posztóval van szegve, hullámvonalban kivágott fekete posztóval díszítve, amit rátét technikával varrnak rá. A mellény fekete posztó, a háta fekete selyemmel dúsan ki van varrva. Fekete selyem nyakkendőjét dús csokorba kötve viseli a kanász. Ezt az öltözéket bő ing és gatya és pörge kalap egészíti ki.

Ellentétben evvel a színpompával, az asszonyok ruhája sötét, kötényük fekete. Csak a derekukon át kötött fodros vállkendőjük fehér. Háromszögalakú kontynak nevezett fejdíszük rózsaszín szövettel van behúzva, erre azután csipkeszövetet borítanak. De ezt a világos kontyos fejet fekete selyemkendővel kötik be. A kendő két csücskét a homlok felett nagy csokorba kötik.

A Kis-Kárpátokban, a Fehérhegységben is érdekes a népviselet. A képen látható hatalmas strucctollat a legény csak bálban viseli, máskor, hétköznap szerény kakastoll bokrétát tűz a kalapjára. Lakodalomban aranyozott rozmaring a férfikalap dísze, nyáron ünnepélyes alkalmakkor friss virágból kötött bokrétát tűz az arany-, vagy ezüstrojtos kalapszalagba, télen meg csináltvirág pótolja a frisset.

A leányok ünnepélyes alkalomra arany-ezüst csipkéspártát, az asszonyok ugyanígy díszített főkötőt viselnek. Köznapokon azután egyszerűen kendővel kötik be a fejüket. Szoknyájuk egyszínű, kék, vagy zöldrázsa, melynek alját két-három sorban felvarrt szalag díszíti, piros, sárga, vagy kék színű, egyik szélesebb, a másik meg keskenyebb. Hétköznap térden alul érő bőrködmönt viselnek, ünnepen, vasárnap meg prémmel bélelt, zsinóros, pitykés posztómellényt, ami viselője kora és ízlése szerint néha világos, máskor sötét színű. A sötét szoknyához aranyos mellényt viselnek, az ingváll színes selyemmel dúsan van hímezve. Éppen ilyen szépen, dúsan hímzett a legények inge is. A férfiak fehér szűrt viselnek, kék csizmanadrágot, attila szabású dolmányt, ami azonban nem paszomány csukású, hanem egyszerűen kapcsolódik.

A mohácsi menyasszonyról érdekes feljegyezni, hogy míg a legtöbb vidéken a leányok viselik le-

Muskáli

1937.

Magyar viselethűség

Bonczy Ödön

A Haller-család művelődéstörténeti szempontból és nemzetiségi tényűk magyar viselethűségi.

Petrik 1886-1900

nak zsinóros rátétdíszítményeit mutatjuk be annak igazolására, hogy mennyire általános lett a tulipánmotívum mindenféle tárgy díszítésében népünk kezén.

Gazdagabb változatban terjedt el s jóformán uralkodó magyar népművészeti mustrává lett a rózsa az utolsó évszázadokban, amit azért kell hangsúlyoznunk, mert a romantika ennek a motívumnak is olyan ősi történetet tulajdonított, amit igazolni, sajnos, nem tudunk, de azok sem, akik a rózsából lett díszítőmintát perzsa szasszanida díszítményekkel hozták rokonságba (L. Huszka műveit). Világosan beigazolhatjuk, hogy ez az álpávaszem a fakadó rózsabimbó oldalnézetéből fokozatos stilizálódással keletkezett az utolsó száz esztendő folyamán a legmagyarabb szűrszabó mesterek művészi kezén (L. Viski: A pávaszem c. cikkét, Néprajzi Értesítő 1926. 24—27. sz.) s ma már annyira átalakult, hogy abban alig ismerhetjük fel az eredeti naturális rózsát. Ma a legjellegzetesebb magyar díszítő-motívumunk a szűrcifrák, aszályok, a suba és ködmön virágozásain. A pávatoll a magyar néphitben mint szerencsétlenséget hozó tárgy él s már csak ezért sem képzelhető, hogy éppen a pávatollat választották volna legmagyarabb ruhának a cifraszűrnek díszítésére. A rózsából alakult pávaszemet a képzelet könnyen átformáló ereje ismerte el pávatoll-eredetűnek s a véletlen játéka, hogy annyira hasonló lett a stilizált rózsa a pávaszemhez, mikor a gyári színes selymek tarkasága is ezt lehetővé tette.

Az elstilizálódás a rózsának és tulipánnak alakját belevitte egy harmadik díszítő virágunknak, a gránátalmának mustra-elemeibe s gyakran azokkal összetéveszthetően hasonlóvá lett. Különösen összeolvad a tulipán alakja a gránátalma oldalnézetben stilizált képével s ezért gyakran összetévesztették a kettőt, amint a tulipánt a liliomnak jóval régebbi ábrázolásával is felcserélték. A gránátalma mint a szeretet és bőség szimboluma legkedveltebb volt a középkorban miseruhák díszítményében. Majd a reneszansz sík díszítő művészetének kedvelt virágeleme, amit átvettek a későbbi díszítő-stílusok is s így a barokknak elmaradhatatlan tartozéka kockás kitöltésű és kacsos oromzatú ékítményeiben. A gránátalmavirág felső végének kacsszerű kikanyarodásai felnövelve híven utánozzák a tulipánt s ezzel könnyen összetéveszthetők. A magház karéjai viszont a rózsavirág karéjos alakjára emlékeztetnek s felületes szemléletre azzal könnyen felcserélhetők. Lippay is úgy írja le a gránátalma virágját, hogy „öreg teljes, mint a középszerű rózsa".

A református templomok úrasztali terítőjének és a kehelyborító kendőknek fémhímzésű mustráiba a török hímzések közvetítésével jutott s innen került le népünkhöz, gazdagítva művészetét ujabb virágelemekkel. Felismerhetjük a barokkos-díszítésű ládákon, melyeknek vezérmotívuma a gránátalma. Előkelően alakult át a kalotaszegi írásos mustrákban, kockás kitöltésű sokkaréjú rózsaalakja természetesebben maradt meg a torockói „g r á n á t a l m á s" és nagykígyós mintában, melyek valamennyien régi úri hímzéseknek durva házi szőttes anyagon vaskosabb és elvontabb népi utánzatai. Sorozatosan összeállíthatjuk a legtöbb mintának finomabb anyagon hímzett könnyedebb alapon készült úri őseit és erőteljesebb, merevebb házi készítésű szőttesen kivarrott népi változatait, melyeket más, a magyarsággal szomszédos népek is átvettek s a maguk ízlése szerint átalakítottak. Így lettek a magasabb, művelt rétegektől alászállott mustrák a nép tulajdonává, áthasonítva a primitívebb és igénytelenebb lélek egyszerűségének megfelelően ma ismert s eredetinek mutatkozó művészetében. Ezért is állanak annyira közel lelkünkhöz!

DR. GÖNYEY SÁNDOR

A MAGYAROS ÖLTÖZKÖDÉSI MOZGALOM KEZDETE

A magyaros öltözködés mozgalmának idei nagy kiállításán egy csomó régi metszet, porcellánok számoltak be arról, mit tudott a világ idehaza, meg külföldön régebben a magyar ruháról. Amikor még minden ország asszonyai nemzeti hagyományaik szerint öltözködtek, a külföldre férjhezmenő hercegkisasszonyok ruhái meséltek Nyugateurópának a magyaros ruhákról. A férfidivatot katonák, kurucok, Hadik generális rettegett huszárai mutatták be a különböző fővárosokban.

Azután gyorsabb lett a közlekedés, megindultak a divatlapok és az öltözködést ettől kezdve Párizs irányította az egész világon. A legtávolibb ország legeldugottabb falujában is arra törekedett az asszonynép, hogy párisi módi szerint készüljön a ruhája, kalapja. A divat nagyon érdekelt mindenkit, ezért, amikor 1833-ban Mátray, akkor még Rothkropf Gábor uram megindította lapját, a Regélő Honművészt, hogy harcos katonája legyen a magyarság minden fajta kultúrális megmozdulásának, irodalomnak, tudománynak, színháznak, zenének: tudta, ha általános érdeklődésre, sok előfizetőre akar szert tenni, csalétekül divatképet kell a lap olvasóinak adni, így azután minden számban volt pár soros divattudósítás és nagyon hamar, már az első negyedévtől kezdve színes divatképek tájékoztatták az olvasókat, milyen ruhát visel Párizsban, Bécsben a divatdáma, meg a gavallér, akit ebben az időben arszlánnak neveztek.

Négy divatképpel kedveskedett már a Honművész olvasóinak, mikor a lelkes szerkesztő elérkezettnek látta az időt, hogy megpendítse az írás, az érzés

Muskatli 1936.

magyarsága után a magyaros öltözködés lehetőségét is. Az 1833. december 5-iki számnak divatképe aranyhímzéssel ékes magyarruhás menyasszonyt ábrázol, piros díszruhás vőlegénye társaságában. Mert Mátray uram megérezte, hogy először a magyar díszruhát kell feleleveníteni, általánossá tenni, mert az készen van. A mindennapra alkalmas magyaros ruhát azonban meg kell előbb teremteni.

A kép magyarázó szövege így hangzik: a menyasszony fehér atlaszból úszó (ez uszályost jelent) ruhát, veres bársonyból fűző vállat, francia petinetből köténytt, fehér hosszú keztyűt visel. (A képen látjuk, hogy szoknyát, pruszlikot, ingvállat, köténytt és fátyolt, mindent dús arany hímzés ékesít.) A vőlegénynek fehér bársonyból vagy posztóból készül a mentéje, a nadrágja és dolmánya meg veres színű.

Ezt a két ruhát a magyaros öltözködési mozgalom lelkes előharcosai, Kostyál és Mindszenty polgári szabómesterek készítették.

Mátray uram így közöl itt-ott lapjában magyaros ruhákat, hogy megmutassa az asszonyoknak, milyen szép a mi nemzeti viseletünk, bátran felveheti a versenyt a legnagyobb francia divatcégek legszebb ruháival is.

1841 június 27-én búcsúzóul újra magyar divatképet közöl a Honművész. A kép magyarázata a következő: Magyar díszöltözet férfiak számára. Mente, dolmány és mellény ezüst; a zöld dolmány selyem zsinór díszítéssel. Ezen igen díszes nemzeti öltözet rajzát Kostyál Ádám úr, polgári férfiszabó Pesten (boltja a Kígyó utca elején, a gróf Telekiházban), volt szíves velünk közleni. Ő az, aki mint e lapok legbuzgóbb pártfogóinak egyike s a honi szép ízlés haladásának maga körében mindenkori óhajtója s előmozdítója, nem csekély áldozattal törekvék a Honművész lapjait kezdetüktől fogva szebbnél szebb nemzeti divatképek közlésével ékesíteni s érdeköket ezzel is nevelni. Miért milly köszönettel tartozunk neki, csak az képes megítélni, ki előtt tudva vannak az akadályok, mellyekkel azoknak ügyében küzdeni kellett s az áldozatok, melyeket reájuk szentelt.

Nem lesz érdektelen említeni, hogy ő jeles régi könyvek birtokában van, mellyekben a hajdankori magyar női és férfi öltözetek rajzai igen nagy mennyiségben foglaltatnak, s azokat megbízóinak rendelése szerint újabb ízléssel párosított utánozhatatlan ügyessége mellett a jelenkor kívánataihoz képest mintául használhatja.

A negyvenes évek a Védegylet munkássága jegyében kezdődnek. Magyar anyagból készüljön a ruha, ha lehet: magyaros szabású is legyen. A német nevű, német anyanyelvű pesti polgár is kezd már magyarul érezni, a magyarság sorsa iránt érdeklődni. Legelterjedtebb lapjuk a Der Ungar is közöl magyarosszabású férfiruhákat divatképein, avval a megjegyzéssel, hogy azokat Herr Wenzel Klassy, a híres és kitünő szabómester tervezte és a kép szerint megrendelőinek a legjobb kivitelben el is készíti.

De a magyaros öltözködés iránti igazi érdeklődést, az első lelkes fellendülést Vahot Imre ujságjának, a Pesti Divatlapnak megjelenése indította meg. 1844-ben jelent meg ennek az ujságnak első száma, Vahot Imre szépirodalmi lapot akart szerkeszteni. A legkiválóbb fiatal tehetségek, Petőfi, Jókai, Tompa, a későbbi márciusi ifjak mind írógárdájához tartoztak. Hogy lapját divatlapnak nevezte, hogy divatképet ajándékozott olvasóinak, ez kiadói fogás volt. Divatlapot minden nő szeret lapozgatni, de hogy szép beszédeket, verseket olvasson, azért nehezebben ad ki pénzt. De ha már divatlap, akkor küzdjön, harcoljon a magyar öltözködésért, határozta el a fiatal, lelkes szerkesztő és lapjának első számában az első cikk máris ezt a kérdést tűzte napirendre.

Igazi magyaros temperamentummal veszi fel a szerkesztő a harcot a nagy fényűzés, de főleg Párizs szolgai majmolása ellen. Széljegyzetében azért megjegyzi: Divat legyen: de nemzeti! Fényűzés legyen, de ne olyan, amely a külföldet gazdagítva, a hont szegényíti és csak az legyen fényűző, ki a fényűzést könnyen megbírja! (Kilencvenkét évvel ezelőtt kezdte Vahot Imre ezt prédikálni. Sajnos, közel száz esztendő se volt elég, hogy megtanuljuk, megszívleljük, amit mondott!)

— Sok ideig külföldieskedtünk — folytatja mondókáját a cikk. Ideje már, hogy valahára szívben, lélekben, ajakkal és tetőtől talpig magyarok legyünk. Magyar hazánkban nem idegen, nem külföldi, de mindenben magyar divatnak kell divatoznia.

Néhány hónap mulva újra hosszú cikk foglalkozik a magyaros öltözködéssel, a magyar divattal. Őszutó 10-ik napján így írja a Pesti Divatlap:

Pesti magyar divat.

Essék bármily nehezen a kezdet, mi bátran állunk elő azon kívánattal, hogy legyen már köztünk valahára magyar divat is a ruhaviseletek sokféle nemeiben.

Hogy a csizmába, vagy bakancsba való szűk, szíjas magyar nadrág vagy a peckes rázsa rokolya és rókatorkos mente, mint kényelmetlen viselet, köztünk már mindennapi divattá válni nem fog, az igen természetes. De hogy a kényelmesebb szabású magyaros viselet köztünk divatba jön majd, azt van jogunk remélni.

Tekintsetek hazám hölgyei, mai divatképünkre, s bizonnyal szebbnek fogjátok találni ezen magyar tarajos főkötőt, mint bármely divatárusnő idegen szabású Visit-Négligée-Haubenjait, Hutjait és ezen, a derék magyar hölgy derekéra oly szépen símuló s igen ízléses téli nőzeke is kétségkívül jobban fog nektek tetszeni, mint bármely külföldies alakú crispin és Mantel.

A cikk ajánlja kedves olvasói figyelmébe Varga János pesti nőruhaszabót, aki ilyen szép, ízléses magyaros ruhákat varr, sőt azokat maga is tervezi. A magyaros férfiruhák Tót Gáspár jeles polgártársunk terve szerint készült, ő „nemzeti" öltözeteink csinos készítése által országos hírt és hitelt vívott ki. A Pesti Divatlap azonban nem akar abba a gyanuba keveredni, hogy egyes szabómesterek munkáját ajánlgatja, mert amikor felsorolja jeles Tót mester érdemeit, akkor megjegyzi, hogy — szivesen veendjük más szabók magyaros ruhaterveit is.

Pár hét mulva újra a magyar divat terjedéséről számol be a Pesti Divatlap ebbe soha bele nem fáradó

Régi magyar női divatrajz.

tudósítója. „Párisi divatviselet helyett ismét magyar divatképpel állunk elő, — mert meggyőződésünk az, hogy a belföldi kelmék viselete lábra kapván, most van legfőbb ideje egyszersmind a nemzeti szabású öltönyök divatbahozásának, annyival is inkább, mert a legújabb párisi divatviseletek is mód nélkül közelítenek a magyaros szabáshoz, sőt a zsinórzat nemcsak a női, de a férfi viseleteken is nagy mértékben használtatik. Reméljük, hogy lesznek, főleg vidéken lelkes honleányok és fiak, kik ebbeli törekvésünket méltányolni s a jó példát gyakorlatban is követni fogják."

A Pesti Divatlap nagyon komolyan veszi munkájának ezt a legfontosabb célját, a magyaros öltözködés propagandáját. Természetes, hogy mint új lap, nem közölhet kizárólag magyaros ruhaterveket, mert hiszen akkor olvasói olyan Modejournalra fizetnének elő, amelyikből a párizsi módit is megismerhetik. Közöl hát ő is Párizsból, meg Bécsből érkező ruhákat, megfelelő magyarázattal. De amikor megírja, hogy a rózsaszínű ruhacsoda hány fodorral, meg más dísszel hogyan készült, akkor hozzáteszi: „Menyi szép hölgy! Hát ha még belföldi kelmékből magyaros öltözetet viselnének, mennyivel szebbek, mennyivel jobbak volnának!"

A nagyszerű, lelkes munka eredménye nem maradt el. Még egy éves is alig volt a Pesti Divatlap, amikor a vidéki hírek rovatában ezt olvashatjuk:

— „Igen nagy örömmel vettük Bihar megyéből a K. I. úr által küldött magyaros hölgyruhákhoz készített tizenkét rajzmintát, melyek csinos, nemzeties szabás tekintetében valóban meglepők. A téli felöltönyök mintái szerint már több lelkes bihari hölgy öltözködött s ezen magyaros öltönyt Attila nejének nevére, Ildikóra keresztelték."

Magyaros ruhák, magyar anyagból. Ezt hirdeti Kossuth, ezt a Védegylet minden híve!

BENEDEK RÓZSI

HOL TERJESZTHETJÜK TÉLEN LEGJOBBAN A MAGYAROS RUHÁT?

Erre a fontos kérdésre rajzi tervekben adunk most kimerítő választ. A magyaros ruhát, mint már beigazolódott, minden időben s minden alkalommal viselhetjük, télen-nyáron egyaránt. Határozottan állíthatjuk, hogy kivéve az általános utcai viseletet, mely a legkitűnőbb módja a propagálásnak, a téli évad a legalkalmasabb arra, hogy magyaros ruháinkat viselésük által népszerűsítsük. Éspedig először a téli sportpályákon (korcsolya, sí, ródli), majd a sokkal szélesebb érdeklődési körű szalónokban, teadélutánokon, színházban, tánciskolában, bálban, hivatalos gyűléseken stb.... ezer és ezer alkalommal.

Nem szükséges, hogy a magyaros ruhánk valami túl drága, gazdagon díszített kényes ruhadarab legyen, sőt ellenkezőleg, amíg meg nem szoktuk egészen a gondolatát, egyszerű zsinórozás, vagy kevés, de eredeti népies hímzés díszítse. Ha ezen az úton haladunk, s ilyen ruhákkal mutatkozunk, hamar kedvet adunk és újabb lelkes híveket szerzünk a szép magyaros divatnak!

Vegyük csak sorba a négy tervet. Az 1—2. rajz téli sportruha. A korcsolyaruhát szürke, kék, lila vagy finom zöld színben posztóból, bársonyból varrhatjuk. Puha fehér vagy világosszürke bárányprém díszítse. Magyarosságát jellemző része fehér, világosszürke és újpiros filc rátét.

A síruhát sötétkék, zöld, lila vagy szürke posztóból varrjuk. Ennek a dísze részben világosabb színű vagy fehér filc applikálásból, Mez Wolgával is varrható díszöltésből és csinos zsinórzárodásból áll. Ez a fajta díszítés igazán olcsó megoldás s amellett rendkívül hatásos.

A 3—4. terv délutáni és esti öltözék. Egymással cserélhető divatos és praktikus megoldásúak. Tudjuk jól, hogy az estélyi blúzok nagy népszerűségnek örvendenek. Teadélutánokon, színházba, hangversenyre igen viselik. Meg kell hagyni, hogy fiatalos, újszerű s valahogy kényelmesebb is mint egy más toalett. Mármost a magyarosság szempontjából ezeknek is diszkréteknek, kevés díszűeknek kell lenniük.

Az egyik terven sötétlila vagy fekete, taft, selyem aljat, világoslila, fehér, sárga vagy halványzöld taft blúzzal viselhetjük. Saját anyagából csavart paszomány díszíti.

A második ruhának az alja az első blúz anyagából, színéből készül. Ehhez a sárközi hímzéssel díszített csinos kazakot az első kép szoknyájának taft anyagából varrjuk. S így cserélgetve az aljat a másik felsőrésszel, egyszerre két ruhát kapunk. Jól láthatjuk a kis hátrajzokon, amint a világos anyagúból nagy estélyi ruhát s a sötétszínűből csinos, legújabb divatú délutáni ruhát kaptunk.

FARNADI ILONA

Fent : Gránátalmás receminta. Lent : Ugyanazon elemekből összetett régi vagdalásos lepedőszél mintája. — Oben : Granatapfel-Filémuster. Unten : Muster eines Leintuchrandes, zusammengesetzt aus den oben veranschaulichten Motiven in Applikationsarbeit. — Above : Filet with pomegranate. Below : Ornament of a blanket's end with the same motives.

Régi magyar divatrajzok. Fent: A „Honműrész" c. divatlapból. Balra: Kostyál és Mindszenty pesti szabók tervei (1833). Jobbra: Tóth Gáspár tervei (1837). Lent: Szemelvények a „Pesti Divatlap"-ból. Báliruhák (1845). A baloldaliak Varga János nőiruhaszabó tervei. — Alte ungarische Modezeichnungen. Oben: aus der Modezeitung: „Honműrész". Links: Entwürfe der pester Schneider Kostyál und Mindszenty (1833). Rechts: Entwürfe von Tóth Gáspár (1837). Unten: Aus der Modezeitung „Pesti Divatlap". Ballkleider (1845). Links: Entwürfe des Damenschneiders János Varga. — Old Hungarian fashions. Above: Out of the fashion-journal „Honműrész". Left: Of Kostyál and Mindszenty, tailors (1833). Right: Of Gáspár Tóth (1837). Below: Of the fashion-journal „Pesti Divatlap". Ball-dresses (1845). On the left: Of János Varga, lady's tailor.

Régi magyar divatrajzok. Fent balra: Szemelvények a „Honművész" c. divatlapból. Kostyál Sámuel tervei (1841). Fent jobbra: Szemelvények a „Pesti Divatlap"-ból. Keresztesy Sámuel tervei (1845). Lent: Keresztesy Sámuel tervei (1845—46). — Alte ungarische Modezeichnungen. Oben links: Aus der Modezeitung „Honművész". Entwürfe von Sámuel Kostyál (1841). Oben rechts: Aus der Modezeitung „Pesti Divatlap". Entwürfe von Sámuel Keresztesy (1845). Unten: Entwürfe von Sámuel Keresztesy (1845—46). — Old Hungarian fashion sketches. Above, left: Out of the fashion-journal „Honművész", of Sámuel Kostyál (1841). Above, right: Of the „Pesti Divatlap", sketches of Sámuel Keresztesy (1845). Below: Sketches of Sámuel Keresztesy (1845—46).

Magyar viselet

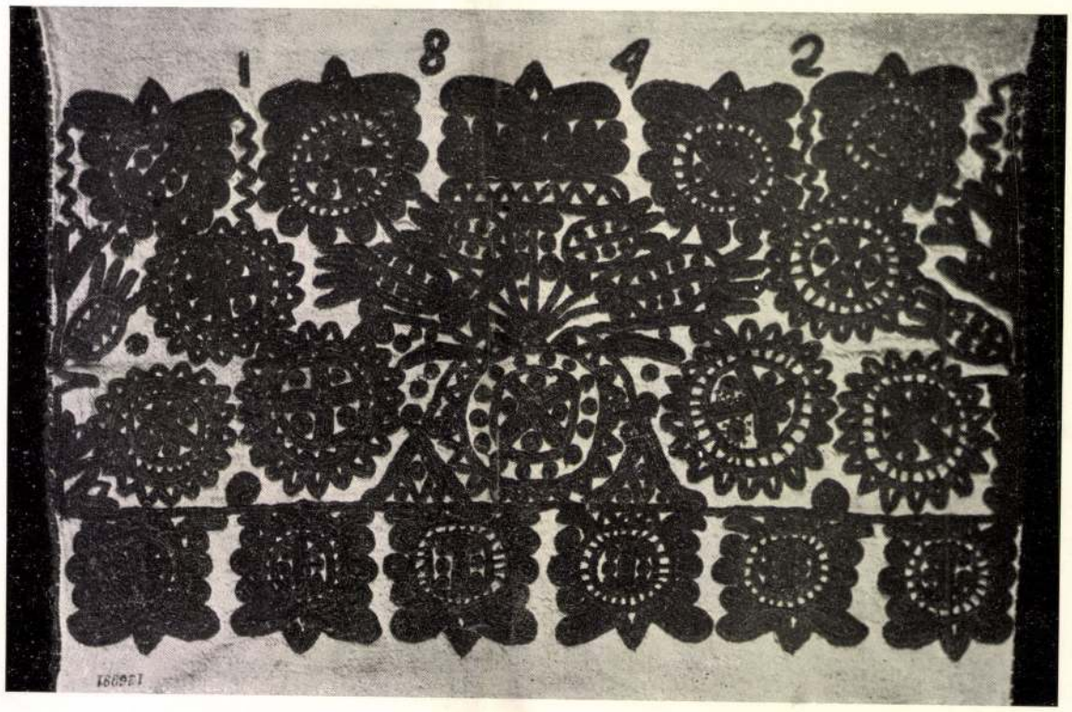

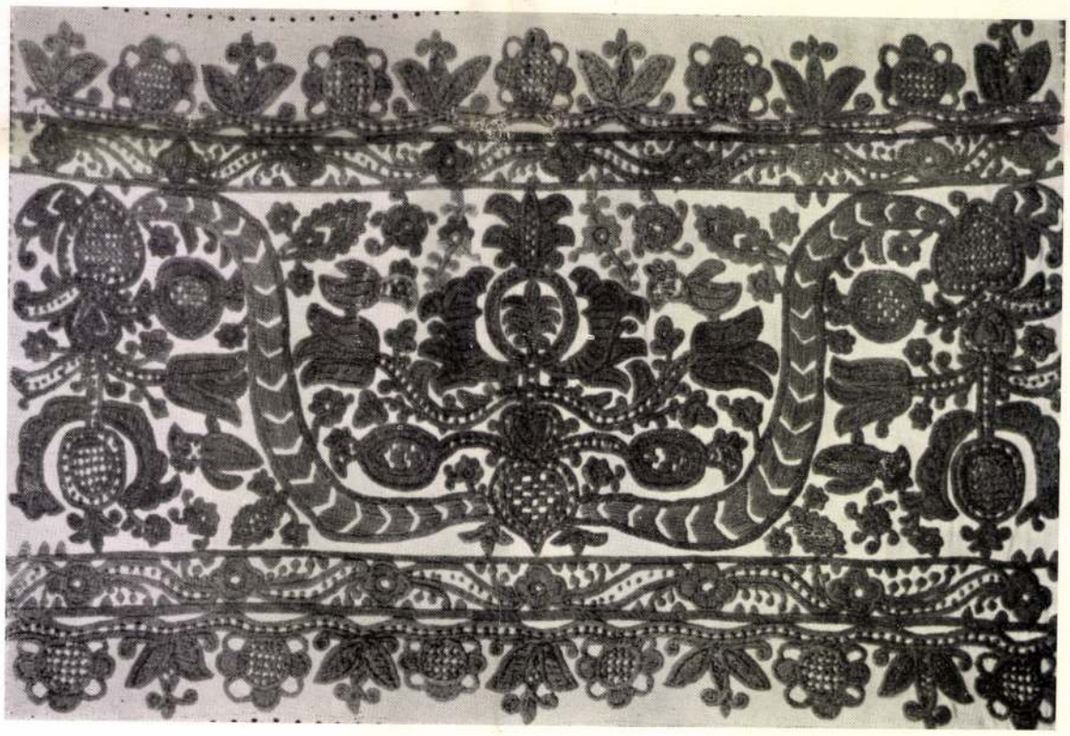

Fent: Kalotaszegi írásos párnavég 1842-ből. Lent: Torockói párnavég. — Oben Gesticktes Kissenende aus Kalotaszeg. Unten: Kissenende aus Torockó. — Above: Embroidered cushion-end of 1842 of Kalotaszeg. Below: the same of Torockó.

Magyar viselet

Vazer, Ludwig von: Ungarische Tracht.

Kriz. Ungarn.
8°, 5K, 10L, Budapest, 1940.

Viszont az östörténelemre való tekintetből sem vitatható el a halászati eszközök rendszeres, összehasonlító tanulmányozásának fontossága, jelesen azokon a tájakon, melyek a modern világ forgalmától, átalakító hatásától messze esnek. Úgy vagyok meggyőződve, hogy nem egy kétes ásatag eszközre nézve megadnák a kellő felvilágosítást, a mint talán megadja az az aránylag csekély anyag is, a melyet igen rövid idő alatt összehordtam s a melynek összerzésénél inkább ösztönöm mint a szakismeret vezetett.

Herman Ottó.

VÁZLATOK A MAGYAR VISELET TÖRTÉNETÉBŐL.

I. KÖZLEMÉNY.

Egykorú képes emlék, mely hírt mondhatna nekünk a magyarság viseletéről akár az őshazában, akár csak a honfoglalás idejéből s az azt követő századból is, reánk nem maradt. Liudprandnál olvassuk, hogy Henrik császár a magyarok fölött nyert győzelmét merseburgi palotája falára festette, s e kép a csalódásig hű volt.*

Ezen és számos más emlék elpusztult, s vele minden bizonyosság az ősmagyar viseletre vonatkozólag. Gyér s legtöbbször ellenséges indulatu feljegyzésekből kell képet alkotnunk egy oly nép viseletéről, mely népről, mielőtt az mint rettegett hódító feltünnék, mesénél alig tudunk egyebet.

Nemzeti viselet, mely önmagából s minden külbefolyás nélkül fejlődve, kizárólag valamely népé lett volna, nem létezett soha, s nem volt ilyen bizonynyal az ősmagyar viselet sem. Családja volt, melyhez tartozott, s melyen belül egyedisége fejlődhetett. Hogy tehát az ősmagyar viseletre némi következtetést vonhassunk, oly szegények levén a közvetlen forrásokban amúgy is:

* Liudprandi Antapodosis Lib. II. 31 (Pertz: Monum. Germ. Hist. Scr. III.): «ad Meresburg rex in superiori cenaculo domus per ζογραφεῖαν, zographian, id est picturam, notare precepit, adeo, ut rem veram potius quam veri similem videas.»

Arch. Ert 1885.

vizsgáljuk meg előbb azon népek culturáját, viseletét, melyhez kétségtelenül a magyar is tartozott.[1]

1. Előzmények. Ókor. Az ókori classicus népek hazája felett, az Atlanti tengertől messze Ázsia keletéig elterülő földön lakott «barbár» népek legtöbbje régtől fogva, századokkal a keresztény æra előtt, már közös cultura alatt állott, és közös viselettel bírt, melynek eredete Ázsiára vezet vissza.[2]

Skytha szokások és *skytha viselet*, — igy nevezik ezt Herodottól kezdve az ókori írók. Ha e viseletet, azok nyomán, amint azt az ókori görög írók reánk hagyták, amint azt festészeti, szobrászati és ötvösmüemlékekből, déloroszországi skytha sírok által rejtve volt kincsekből megérthetjük, mindazon európai barbár

1. ábra. Skytha alakok a tscherfomlyki (nikopolisi) ezüstkorsóról.

népek viseletével, melyeket századokkal utóbb a római világhatalom fegyvere és culturája megismerni csak képes volt, egybehasonlítjuk: nem vonhatjuk kétségbe, hogy e hosszú korszakon át egész Észak-Európában s Ázsia nagy részében, legalább fővonásaira nézve, azonos viselet uralkodott. A skytha népek voltak Ázsia első culturnépei, régi perzsa mythos a tűznek felta-

[1] Miként a művészetben ezen korszakra nézve skytha, mixhellen és északi barbár régiókat szokás megkülönböztetni (L. Hampel József: «A nagyszentmiklósi aranykincs», Arch. Ért. 1884. 125. lap), úgy ezen osztályozást a művelődési áramlatok hű kifejezőjére, a viseletre nézve is felállíthatjuk. Eltérést mégis két irányban kell felismernünk. Egyrészt a skytha viselet uralmát nyugat felé sokkal messzebbre kell elfogadnunk, mint azt a skytha művészetre nézve elismerni szokták, másrészt, miként látni fogjuk, már igen korán egy más viselet tűnik fel, a méd-perzsa, mely utóbb a skytha viselet némely elemeivel a mai keleti viseletet hozta létre.

[2] Előre kell bocsátanom, hogy csak a férfiviseletről szólok ezuttal, mint amely szervezettebb fejlődéssel bír, s a melynek sokkal nagyobb jelentőséget is tulajdonítok.

lását és a fémek első használatát is a skytha és finn népeknek tulajdonítja.

Az európai barbár népek viseletét a Cæsarok korában nem nevezik ugyan már skytha viseletnek, de, miként arra bővebben visszatérnünk alkalmunk lesz, azon nagy korkülömbség daczára, mely e viseletekről fenmaradt emlékeket egymástól elválasztja, a skytha viselet fővonásait Európában is feltalálhatjuk.

Lássuk tehát előbb ezen szorosabban vett skytha viseletet, mely, az írott emlékeket tekintve, az európai barbár népek reánk maradt viseleténél mintegy öt századdal idősebb.

Képét elég megbízhatóan őrizték meg számunkra, vert domborműben, azon remek ötvösmunkák, melyek e század második fele óta a déloroszországi skytha sírhalmokból (kurgan) napfényre hozattak. Régi vázákon, a pontusmelléki görög műipar készítményein, színtén találunk alakokat, melyek, kellő kritikával, felvilágosítást nyújthatnak.

2. ÁBRA. SKYTHA ÍJÁSZ
egy Koulobában (Kerts mellett) talált electrumedényről.

Legjellemzőbb, mert legáltalánosabb ruha-darabja e viseletnek a nadrág (ἀναξαρίς). Haladás ez a classicus népek viseletével szemben, mely a lábak e czélszerű ruházatát nem ismerte, miként a karok kellő ótalmára szükséges ruházatot is, az enyhébb éghajlat alatt, csak igen későn vette fel.

E nadrág, bőségre és alakra hasonló mai pantalonunkhoz, derékban szíjjal erősíttetett meg. Olykor kettőt is vettek egymás fölé (3. ábra), s ilyenkor a felső csak térdig ért. Alul a nadrágot rövid, bő-szárú csizmába türték, melyet bokában szíjjal vagy szalaggal kötöttek le. Délibb részeken csizma helyett topánt is viseltek, mely a lábfőn, mai fűzős czipőink módjára, két-három helyt összefogatván, szalaggal erősíttetett meg, a nadrág pedig ebbe köttetett bele. Olykor szabadon is függött alá, mint a magyar paraszt gatyája.

A derekat és karokat nem a körülzárt és nyakán átbujtatott

chiton vagy tunica födte, mint a klasszikus népeknél, hanem elől nyitott, újjas, szűkebb, ágyékig vagy valamivel ezen alul eső kabát (σχιστός χειριδωτός, σισύρα), melynek két szárnya elől egymásra hajtatván, derékban övvel szoríttatott le. Ez a skytha viseletnek még a nadrágnál is jobban jellemző része, s ez különbözteti meg a hozzá hasonló barbár viseletektől leginkább. A szíjövön csüngtek a skytha elválhatlan társai: a puzdra és tegez, meg az ivócsésze.[1]

E kabát felé olykor egy könnyebb, szellősebb gunya[2] jött. Észak felé kevésbbé hordhatták mint inkább délen s a görög érintkezési vonalon. Hasonlít a görög chitonhoz s alkalmasint

3. ÁBRA. SKYTHA ALAKOK A TSCHERTOMLYKI EZÜSTKORSÓRÓL.

eredete is erre vezet vissza. Rövid újju, bő, félczombig, vagy még azon alul érő ruha volt ez, derékon ránczosan felkötve.

[1] Ilyen aranycsésze a monda szerint egykor az égből esett le, s ilyent hagyott Heracles is fiára Skythesre, a mely eset óta a skythák máig is csészét hordnak övükön, mondja Herodot (IV. 5. és 10.)

[2] E szó régi forrásainkban, a skytha vagy barbár viselet leírásánál elő nem fordul, s ezen öltözet-rész leginkább chitonnak neveztetik. Eredetileg nem jelentett könnyü ránczos ruhát, s csak a középkori latinság használta azt ilyen értelemben. Megkülömböztetésül én is így használom e szót, jóllehet nálunk az ma általánosan pórias ruházatot jelent. Eredetére nézve skytha, vagy inkább északi barbár szónak tartom, régi görög grammaticusok többféle értelmet tulajdonítnak neki, s úgy látszik, soha nem szorítkozott e szó egy határozott ruhadarab megjelölésére. Abban megegyeznek a régi meghatározások, hogy állati bőrökből készült pórias, régi öltönyt jelent. Általánosan elterjedt szó ez az ókor csaknem összes barbár népeinél, ahol csak a skytha vagy még inkább az északi barbár viselet volt használatos. Salamon Ferencz, a magyar haditörténetről írt becses értekezésében (Századok, 1876. 770 l.) legvalószí-

A fejre sajátságos alakú süveget vettek fel (κυρβασία). A fejtetőt fedő része tompa kúp alakú volt, melynek csücske, ha a süveg könnyebb anyagból készült, kissé előre vagy hátrafelé konyúlt. Elöl e süveg a homlokot körítette s gyakran szalaggal is leköttetett, hátul azonban hosszabbra nyúlt, úgy hogy körül a nyakszirtet befödte. Olykor a fülek irányábau és hátul külön-külön nyulványok értek le hosszan, előbbiek néha oldalt felcsavarva avagy a fejtetőn ismét összekötve viseltettek.

Köpenyt a skytha viseletről maradt ábrázolatok nem mutatnak. Ahol ilyet látunk, az a rövid görögös gallér, s inkább a kisázsiai viselet sajátsága, melyre még visszatérünk. De nem is igen igényelte ezt a skytha viselet. Czélszerű, szűkebb formái, vastagabb szövetekből, bőrből és prémekből álló anyaga elégséges ótalmat adott s nélkülözhetővé tehette a kissé kényelmetlen köpenyt. Ilyen volt viseletük télen-nyáron egyaránt, Hippokrates szerint váltó-ruhákat nem ismertek. Északon kétségtelenül általános ruházat volt a köpeny. Herodot egy északi skytha népet melanchlänoknak nevez, (IV. 107.), fekete szőr vagy gyapjú-köpenye után.

Anyagra és kiállításra a skytha viselet rendkivül gazdag és változatos volt. A nadrág és a felső gunya úgy látszik, leggyakrabban vászonból készült * s talán a süveg is. Az alsó kabát legtöbbször bőrből vagy irhából készült, melynek kikészítésében a skythák rendkivül jártasak lehettek. Ez bírhatta Herodotot azon mese koholására, hogy a skythák emberbőrből cser-

nűbben avar eredetünek, Vámbéry (A magyarok eredete, 228. lap) szláv szónak tartja. Részemről általánosan elterjedt régi szónak tartom, mely mindkét népnek s bizonynyal sok másnak is nyelvébe átment. A prémes ruha fogalom északra utal. Megvolt e szó a régi britteknél és galloknál is — Varro «guanacum»-ra latinosítja — (némi módosulással meg van ma is), a görögbe talán a népvándorlást követő időkben került, az olaszba pedig talán a venetek útján.

* E vászon kenderből való volt, s oly finom akár lenből csinálták volna, mondja Herodot (IV. 14.) Egy sokkal későbbi, Kr. u. a II. században élt római iró, Justinus, tagadja a vászon ismeretét, de csak egy tekintetet kell vetnünk azon könnyü ránczokra, melyekkel egyes ruharészek feltüntetvék, hogy a vászon használatáról meggyőződjünk. Legbiztosabb bizonyíték azonban az, hogy a már említett kurgánokban gazdag hímzésű vászon és selyemszövet maradványokat találtak. (Lásd: Compte Rendu de la Commission imp. archéologique (1878—79).

zett ruhákban járnak (IV. 64.) A kabát szélét elől a mellen és a nyak körül értékes prémekkel szegélyezték s északfelé ilyen prémekből készült ruhákat is viseltek. A budinok s talán a gelonok is hód- és vidrabőrrel szegélyezték ruháikat (Herod. IV. 109.) Posztó vagy nemezruhákat is viselhettek, több népről említtetik, hogy nyájai finomabb vagy durvább gyapjút adnak. (Strabo. XI. 2.)

E ruhákat eltörülhetlen színekkel festették meg s némely nép mint ezen iparban különösen ügyes, említtetik. A Kaukázusban, írja Herodot (I. 203.) bizonyos fának leveleit szétmorzsolván, vízzel elegyítik s evvel ruháikra képeket festenek, melyek kimoshatlanok, akár csak be volnának szőve. Szokás volt, kivált délfelé, a ruhákat gazdagon kihímezni. Találtak is ujabban ilyen maradványokat. A legsajátszerűbb skytha ruhadíszítés volt azonban az islóg, vagyis különféle aranylemez, pityke, melylyel, — leginkább sávosan, — ruháikat feldíszítették. Alakra kisebb-nagyobb, kerek, csillag és félhold alakú lemezek (utóbbiak leginkább a perzsa viseletben terjedtek el), olykor kivert emberi vagy állati főt, sőt egész alakokat is mutatnak. Könnyen üzhették e fényüzést. Hazájukban, kezdve a mesés Indián, melyben az aranygyüjtő hangyák tenyésztek, egész a mai Erdély táján tanyázott, aranyban gazdag agathirsekig, bővében volt e nemes ércz. Ezzel díszítették a bőrövet és a süveget is. Ezt irja névszerint Herodot a massagétákról (I. 215). Végre megemlítjük még, hogy a skytha haját dúsan és hosszan viselte, arczát bajusz és szakáll keríti s ha ez utóbbi néha hiányzik is, a bajusz el nem maradhatott.

Az északi *barbárok viseletéről* keveset tudunk. Legbiztosabb az, hogy főkép állati bőrökkel ruházkodtak.

Számos észak felé lakott népről tudjuk ennek használatát; így a melanchlænokról, budinokról (Herod. I. 202. IV. 107., 109.), Európában a ligurokról (Diod. Siculus V. 2). A Rajna mentén lakott germán törzsek vadállatok bőreit (prémjeit), minden csín nélkül viselték, míg a partoktól távolabb esők válogatottabban. Ezek azt díszesebben tarkázták vadállatok bőreivel, melyeket a felső Óceán s az ismeretlen tenger hozott létre, írja Tacitus (Germ. XVII.) Ismerték ugyan a lenruhát is, sőt bíborral is diszitették, de csak az asszonyok hordták. A peucinok

vagy bastarnok viselete is ehhez hasonló volt. Az Araxes torkolatánál lakott népek rendes öltözete fókabőrből állott (Herod. I. 203.), a messze északon pedig a fennek fölött lakó helessiakról, és oxionokról éppen ezen bőrruházatuk miatt, azon mese járta, hogy arczukra nézve ugyan emberek, de vadállati testtel bírnak. Hasonló monda járta a neurokról, kik minden évben egyszer pár napra farkassá váltak. De ép e népről azt is följegyezték, hogy skytha szokásokkal bír. Hasonlóan a melanchlænokról, budinokról is. Ugyis kellett lenni, hogy ezen északi barbár népek ruházata szabására nézve a skytha viselettel jobbára egyezett s ettől inkább csak az anyagban különbözött. Talán még a köpeny (χλαῖνα, sagum) volt sokkal elterjedtebb és nagyobb is. Maga a sagum, kelta saic, szó is eredetileg állati bőrt jelent.

Már a régiek még a skytha viseletnek is, különösen a nadrágnak, keletkeztét a zordabb éghajlat követelményeként tűntették fel. Igen helyesen; de még inkább áll ez az északi barbárok hazájáról. Nincs okunk tehát kételkedni azon, hogy — bár feljegyezve róluk nincsen — e népek is viseltek nadrágot.

Nem leomló és ránczos, hanem szoros és az egyes tagokat feltüntető volt a germánok ruhája, irja Tacitus, (Germ. cap. 17.) s az északi barbár népek ruházatának alakját is ennél jobban alig jellemezhetjük.

Ezzel szemben délen, a Pontus-melléki városokban, Kisázsiában a skytha viselet szintén módosult s ezen változott alakját *déli skytha, kisázsiai vagy mixhellen* viseletnek nevezhetnők. Legelterjedtebb, bár ujabb keletü neve a phrygiai viselet. Az amazonokat és skythákat gyakran, Párist, bosporusi és ázsiai fejedelmeket, a Mithras-tiszteletre vonatkozó alakokat ilyen ruhába látjuk öltöztetve.

Ha már a kurganokban talált emlékeket is a skytha viselet kutatásánál némi kritikával kell használnunk, annál inkább van erre szükségünk a most jelzett alakokra nézve, melyek görög vázákon, oltárokon, sírköveken és ékszereken találtatnak.

A művész olykor nem is élt e népek közt, vagy legalább nem azok közvetlen környezetében, s így alakjainak ruházatát sokszor saját képzelete szerint görög módra egészítette ki. Ezt kell tartanunk különösen azon amazon-alakításokról, hol más ruházatot nem látunk, mint a rövid görög chitont, vagy a félvállról függő «exomist», minőt a spártai leányok viseltek. Hasonlókép a rövid kerek gallérban, melyet kivált amazonokon láthatunk, a görög chlamist ismerhetjük fel.

Mindamellett a görög befolyás tényleg is megvolt e viseletben, s ez okozta az eltérést a szorosabban vett skytha viselettől.* Míg ez utóbbi a melegebb, vastagabb anyagból készült elől egymásra hajtott kabátot kedvelte leginkább, a kisázsiai ennek csak formáját tartotta meg. Meg van itt is a hosszu újjas alsó kabát és a nadrág, — néha tricot-szerüen szük, de könnyü szellős szövetből, miként azt az enyhe égalj kivánta, — s ez, a testet teljesen eltakaró jelleg főleg az, mely a skytha népekkel közös, ellentétben a klasszikus népekkel. A lydiaiaknál

4. ÉS 5. ÁBRA. PHRYGIAI ALAKOK GÖRÖG EDÉNYEKEN.

s csaknem az összes barbároknál, ugymond Herodot (I. 10.), még a férfira nézve is nagy szégyen volt, ha mezítlenül láttatott. Régebben, úgy látszik, a skytha viselet melegebb jellegét is fentartották. Erre mutat e ruházat neve, a «bassaræ,» mi a thrák nyelvben (bassarim) állati bőröket jelent. Párducz- és oroszlánbőrbe burkolóztak a Homér hősei s még Xerxes hadában a lyciaiak kecskebőrt vetettek vállukra. A tulajdonképi jellemző öltöny azonban a skytháknál gyérebben viselt, ujjatlan vagy

* Viszont a görög viselet sem maradt a kisázsiaitól teljesen idegen. A Pontusmelléki görög telepek azt teljesen felvették s magában az anyaországban is nem egy nyomára találhatunk.

rövid ujjú felső gunya. Leggyakrabban finom vászonból, byssusból készült s derékban övvel kissé felkötve, könnyed ránczokban omlott le. Csak ha diszes himzésü e ruha, akkor találjuk azt nehezebb kelméből rancz nélkül.

Gyakran, kivált ha nem harczias ruházatban vannak, beérték pusztán a felső gunyával, ilyenkor azonban annak hosszu ujjai vannak. Ez volt a mindennapi viselet s a legelterjedtebb is.

A skytha föveg annyiban módosult, hogy hátul levő nyulványa meleg levén, feltüretett, miként az Attalus király által a III. században Kr. e. Athénben felállított győzelmi emlék némely alakján láthatjuk. Legtöbbször e nyulványt egészen elhagyták, miáltal a süveg kerek lett: az u. n. phrygiai süveg. Olykor ellenkezőleg a fülek irányában és hátul hosszan lefüggő részei voltak, melyek ha bőrből készültek, védelmül is szolgálhattak. Ha könnyü szövetből készült a süveg, körül a homlokon szalaggal kötötték le.

A diszítés a lehető legváltozatosabb és gazdagabb. Sáfránnal és csillogó bíborral ékitik ruhájukat, irja róluk Virgilius. Az alsó ruha, vagyis a nadrág és az ujjas, legtöbbször islóggal volt gazdagon meghányva, melyet mint skytha eredetü szokást már fentebb említettünk. Nemcsak díszül, de kivált ha nagyobb érczlemezekből, sürün rakatott, védelmül is szolgálhatott. Ez volt a pánczél legkezdetlegesebb s igen hajlékony neme, melyet harczi viseletben csaknem mindig láthatunk. Egyébként ismerték és nagy tökélyre vitték a sodrony- és pikkelypánczélt is, s a klaszszikus népek tőlük tanulták el.

Még díszesebb volt a felső gunya. Biborsávak, koczkás és legváltozatosabb mänander-mustrák, himzett diszitmények ékitették. A nadrág és ujjas is sokszor ehhez hasonló diszt kapott, egyszóval, amit keleti pompa és képzelem kitalálhat, e ruházatról el nem maradhatott.

Az *európai barbár népek viselete* inkább ez utóbbihoz, mint a szorosabban vett skytha viselethez csatlakozott. Különösen áll ez a gall népekről, melyek a kisázsiaiakkal amúgy is rokonok voltak. Egyébként, egyes törzsektől eltekintve, korántsem volt oly gazdag e viselet, mint a kisázsiai, sőt legtöbbször nem is

olyan teljes. Leginkább abban hasonlítanak egymáshoz, hogy főruhájuk nem az elől nyitott skytha kabát, hanem a római tunicához hasonló ujjas felső gunya s a lábakra nem csizmát hanem czipőt, sarut húztak. Viselték azonban, bár nem önállóan de általánosan, a skytha kabátot is, a csizma pedig a skytháknál sem volt kizárólagos használatú.

Régi irók a Cæsarok korában nemzeti vagy együttes nevet nem tudnak e viseletre, egyszerüen nadrágosoknak (barbari braccati) hivják őket.[1]

Kétségtelenül ez a legjellemzőbb elnevezése is e viseletnek s talán az egy germánokat kivéve, csaknem minden európai

5. ÁBRA. GERMÁN NÉPEK VISELETE AZ ANTONIN-OSZLOPON.

nép viselhette e nadrágot. Neve a rómaiaknál «braccæ», «brages», (kelta: «breac», mai franczia «braies», angol «breeches»).

A germán nép alsóbb néposztálya talán azért nem hordta, mert általában mint vad, csaknem teljesen ruhátlan nép jellemeztetik. «Nudi aut sagulo leves« mondja róluk Tacitus (Germ. c. VI.)[2]

[1] Még leginkább említik a gall viseletet. Ép ezért franczia és angol írók szeretik e viseletet gallnak nevezni, utóbbiak azért, mert Julius Cæsar, Strabo és Pomponis Mela szerint a brittek szokásaikban nem sokat különböznek a galloktól és ezekéhez hasonló fegyverekkel harczolnak. (J. R. Planché: A cyclopædia of costume. London 1879. I, 13. s köv.) Ezt átalános elnevezésül már csak azért sem fogadhatjuk el, mert a gallok maguk sem viselték mind ezen ruházatot, hanem csak egy vidéken s egyébként is ezen általánosan elterjedt viselet eredete Ázsiára, a skytha viseletre vezet vissza.

[2] Hasonlókép még Severus korában (193 Kr. u.) a caledonok és maeaták mint ruhátlanok említtetnek.

De a gazdagok hordtak ruhát, nem leomlót, mint némely keleti nép, hanem szűket és az egyes tagokat feltüntetőt. (Germ. c. XVII.).

E leírásnál világosan a nadrágos skytha viseletre kell gondolnunk, s hogy a germán nép egy részénél el volt terjedve, abból is következtethetjük, hogy Suetonius szerint (Cæsar 58.) Caesar, gall ruhába (tehát nadrágosba) öltözve, az eburonok táborán felismeretlenűl átszökhetett. [1]

«Braccarii» néven nevezték az ó-kori írók Hispania egyik, talán kelta eredetű népét, a *gallaeciaiakat*, a *gallok* pedig «sagati, braccati, comati» néven különböztetnek meg.

A *brittek* szintén viseltek nadrágot. A dublini ir akademia muzeumában nehány régi ir ruha-maradványt őriznek, köztük egy pár koczkás nadrágrészt, melynek biztos kora ugyan meg nem határozható, de alakjában a legrégibb szigetlakó kelták ruhájával azonosnak tartatik.[2]

A British muzeum nehány XVII. századbeli codexének miniaturjein még e nadrággal találkozunk, bár csak a szegény nép viseletekép.[2]

A *belgák*, *aquitanok* gall törzsek lévén, bizonynyal szintén e ruházatot hordták,[3] a *cimbereknél*, *celtibereknél és lusitanoknál* ugyan nem nevezi meg a ruhadarabot siciliai Diodorus, de az egész leírás, melyet róluk ad, következtetnünk engedi.

A *geták* is viseltek nadrágot,[4] a *dákokat* is így látjuk a Trajánoszlopon, a *thrákok* s innen keletre csaknem minden barbár nép pedig már teljesen skytha módon öltözött.

Már említettük, hogy e népek ruházata abban is közelebb áll a kisázsiaihoz, miszerint a skytha alsó kabátot önállóan nem igen viselték, hanem inkább csak a felső gunyát. De ezen utóbbinak rövid ujjai alól az alsó kabát hosszu ujjai gyakran láthatók. Hogy szabásra is teljesen megfelelt az a skytha kabátnak, a belgákról jegyeztetett fel, kik «elől nyitott kabátot» viseltek, mely csak az ágyékig ért.[5]

[1] Az mit Weiss Herman fölhoz (Kostümkunde, II. 618.), hogy Adeloald longobard király (616—626) lett volna az első, ki népénél nadrágot viselt, s Paulus Diaconus szerint ezen nép csak a VIII. század táján tanulta el ezen ruhát a rómaiaktól, aligha vonatkozhatott a skytha nadrágra, hanem inkább azon szűk, tricotszerű öltözetre, mely kisázsiai elöképek utána byzantinak nevezett viseletnél tűnik fel az V. században először, s a középkoron át Európaszerte elterjedt.

Különös, hogy az Antoninus-oszlopon, mely a markomannok feletti győzelmeket örökítette meg, a germán népek gyakran ugyan igen silányul vannak felruházva, — de ha felső testük fedetlen is, nadrágot mindig viselnek.

[2] Planché: Cyclop. of Costume. I. 56. [3] U. o. I. 507.

[4] Cæsar: De bello gallico I. «Braccata turba Getarum» irja róluk Ovidius (Tristia IV. 6. 47.) és «pellibus et laxis arcent mala frigora braccis» (V. 7. 49.).

[5] Strabo IV. 4. «ἀντὶ δὲ χιτώνων σχιστοὺς χειριδωτοὺς φέρουσι μέχρι αἰδοίων καὶ γλουτῶν.»

A köpeny (sagum, keltában saic, mai francziában saie) elterjedtebb használatu, mint a skytháknál, alakra rendszerint hosszu; anyaga posztó, nemez, állati prém, vagy legalább ez utóbbival van szegélyezve, mint azt a római győzelmi jelvényeken gyakran láthatjuk. Rendszerint a jobb vállon, néha elől a mellen is csattal, fibulával fogatott egybe. Kinek erre nem telt, tövissel tűzte össze, irja Tacitus a germánokról (Germ. cap. XVII.).

A süvegviselés sem átalános, sőt azt megkülönböztető rangi viseletnek tartották. Dio Cassius szerint (LXVIII. 9.), Decebalus, hogy kérelme hathatósabb legyen, Trajanushoz a süvegesek legelőkelőbbjeiből (τῶν πιλοφόρων τοὺς ἀρίστους) küldött követeket s nem az üstökösök közül. (τῶν κομητῶν). A lábakra nem húztak csizmát, hanem mindig csak czipőt. Római neve «gallicus» (honnan a franczia «galoches»), ha nem is eredetét, de legnagyobb elterjedését bizonyítja e népnél. Bőrből, sokszor cserzetlenből, készült, alul pedig vastagabb talpa volt, melybe talán szögek voltak verve. A bokát és lábujjakat is befödte s a lábfő ormán szíjjal vagy szalaggal erősíttetett meg. Ebbe köttetett legtöbbször a nadrág is. A brittek nyers tehénbőrből, melynek szőre kifelé volt fordítva, készítették czipőiket, melyek mai tótjaink bocskorához igen hasonlítottak.

6. ÁBRA. DÁK ALAKOK A TRAJÁN OSZLOPRÓL.

A XIV. század elején még ehhez hasonló czipőket említ Froissart az íreknél és skótoknál.*

* Planché, I. 458.

Ahogy e népeket legyőzőik, a rómaiak, diadalemlékeiken feltüntetik, alig sejtjük, mennyi gondot forditottak azok legnagyobb részben ruházatuk anyagára és alakjára.

Még legszegényesebbek, mint már említettük, a germánok voltak, nagyobbára állati bőrrel ruházkodtak, a lenruhákat inkább az asszonyok hordták. Annál díszesebb volt a gallok ruhája. Díszében igen hasonlított a kis-ázsiaiak viseletéhez. Ugy mint ezek, koczkás és csikos, különféle színű mintával ellátott gyapjúszöveteket viseltek.[1] Vajon az islóg használata, miként a skytha és kisázsiai viseletnél, szokásos volt-e náluk is, ki nem mutathatjuk.[2] E koczkás, sávos divat talán a britteknél is elterjedt volt, a skót felvidékiek ruházatában a régi gall breacan feile-t szokták látni. Varro szerint náluk a sagum egyszerű volt, kék vagy fekete, a gunya és nadrág főszíne pedig veres. A belgáknak is, kik, miként már láttuk, jellemvonásaikban a skythákhoz rendkívül hasonlítanak, egyszerű, nyiltszívűségük mellett szemükre veti Strabo (IV. 4.), hetvenkedésöket és pompaszeretetöket. Festett és aranynyal himzett ruhákban járnak, mondja róluk.

Sajátságos barbár szokás volt a testfestés is.

Már Herodot is megemlítette ezt némely északibb skytha népről így a budinokról s másokról, Tacitus pedig (Germ. cap. 43.) a suébek felett északra lakott hegyi népről, a hariakról mondja ezt. A brittanok, írja Cæsar (De bello gallico cap. V. 14), testüket kékre festik, hogy annál rettentőbbeknek nézzenek ki a harczban.

Ezt tudjuk délibb népekről is, így a dákokról,[3] kiknél a különféle festés az egyes osztályokat egymástól megkülönböztette.

Az északi caledonoknál meg épen a tätoválás volt szokásos: állati s egyéb alakokat hasítottak a bőrbe s azokat kék színüre páczolták.

A hajviselet, miként azt az emlékeken látjuk, az európai barbár népeknél általában dús és hosszú; a hajlenyírás büntetéskép tekintetett. Miként a skythák, úgy e népek is legtöbbször körszakállat és bajuszt hordtak. Ez utóbbit mindannyian.

A suebek, s talán az ætiek is, hosszú hajukat fejükön kontyszerű csomóba kötötték. Amit Tacitus némely germán törzsről, így a chattokról is ír, hogy az ifjak fogadalomkép hajukat és szakállukat mind-

[1] Diodorus Sic. V. 30. — Kelta neve e disznek breach, brycan, breacan volt; — breac a keltában a. m. csikos, sávos, pettyes. (L. Planché II. 14.)

[2] Weiss H. azt tartja: igen. (Costümkunde, II. 620. lap.)

[3] Plin. N. H. XXII. 2. VII 50.

addig hosszúra növesztik, míg ellenséget nem öltek (cap. 31.), csak úgy érthető, hogy elhanyagoltan addig gondot nem fordítanak rá, s mint mondja homlokukat csak a vér és zsákmány felett leplezik le.

A dákok és germánok bajuszt és szakállt viseltek, a gallok és brittek szakállukat beretválták,[1] s csak bajuszukat nevelték nagyra. Különösen kedvelt volt a galloknál úgy mint a germánoknál a szőke haj, utóbbiak fajuknál fogva is nagyobbára szőke vagy rőt hajúak voltak. De ezen ékesség elnyerésére nem hiányoztak a pipereszerek sem. A gallok mészvízben áztatták hajukat, miáltal sörényszerüen merev lett, a germánok pedig sajátszerű szappannal kenték be, mi annak aranyfényt adott.

Nem terjeszkedhetünk ki bővebben az ékszerek alakjára és viselési módjára s csak röviden jelezzük azon összefüggést, mely e tekintetben is a skytha és európai barbár népek culturája közt létezik.

A skytha fényüzést és pompát a déloroszországi kurgánokból feltárt kincsek mutatják legjobban. Arany s ezüst edények hevertek ott nagy számmal, aranynyal volt kiverve minden: a kard markolata, a puzdra tokja, a sisak és süveg felülete. A nyakban és karokon arany abroncsok és lánczok voltak, a hónaljakat is elől, a mell két oldalán, jeles mívű arany tárcsák fedték. Arany islóggal volt meghányva a ruházat is.

Az ékszerek közül, mint különösen jellemzőt és a klasszikus viselettől idegent kivált a nyakpereczeket (torques) és lánczokat emelem ki. A képes emlékek ritkán mutatják, de irott forrásokból tudjuk, hogy ennek viselete épúgy Európaszerte, mint a skytháknál elterjedt volt[2] s valószinűleg innen is eredt. Kinek aranyra nem telt, vassal is beérte.

Egy másik sajátságos vonás a csillag- s különösen a félholddiszítés, minőt felmaradt aranypitykéken és lánczokon találtak nagy számmal, de önálló diszkép is. A Traján- és Antoninoszlop barbárjainak lószerszámján is láthatunk ilyet. Mint önálló disztárgyakat is találtak ilyen félholdakat Irországban és a kelta Európa minden részében.[3]

[1] Cæsar: De bello gallico, V. 14.

[2] Tacitus, Germ. 15.

[3] Planché (II. 16. s köv. k.) ezeket druida vallásos jelvényeknek tekinti, s hogy a félholdnak és csillagnak keleten is a legrégibb idők óta symbolicus jelentősége volt, az kétségtelen. A régi skytha irásmódban az isten fogalmat csiliaggal fejezték ki.

Végül még a csengetyü-díszt emelem ki. Nyugaton, úgy látszik, nem terjedt el, hazánktól keletre és északra azonban, vagyis az egykori skytha és ural-altáji területen, mindenütt találják emlékeit.[1]

Az imént vázolt barbár viseletek kiterjedését s egymásközti kapcsolatát röviden elmondottuk. Még csak azt jegyezhetjük meg, hogy, miként már a görögöknél láttuk, a rómaiak is igen korán felvették ezen barbár viselet egyes elemeit, bár olykor módositva. Legkorábban a nadrágot, rövidebb formában, és a sagumot.[2] Fegyvereken s némely ékszerfélén, diszítési tárgyon szintén láthatjuk e befolyást. Traján oszlopán az egyik hadvezérnek lován, a szügyelőn és farszíjon skytha függődiszeket láthatunk, köztük egy nagyobb félholdat is. Az Antonin-oszlopon még több példa van erre.

Viszont azonban a római viselet az, mely az európai barbár viseletet lassankint Európa nyugati részéről kiszorítja. S ezt visszaesésnek tekinthetjük a viselet történetében, mert az elől nyitott skytha kabátot ismét a tökéletlenebb tunika váltja föl több mint egy évezred tartamára. E változás nyugaton veszi kezdetét. Galliában, Brittaniában meghóditásuk után csakhamar római viselet honosult meg s a brittek még Julius Agricola alatt kezdték letenni korábbi ruhájukat s a római viseletet fogadták el. (Tacitus: Agricola XXI.) A nadrágot is elhagyták s e helyett csak térdig érő tunicát és sagumot hordtak. A germánok is lassankint római módra kezdtek ruházkodni.

Egyes vidékek még sokáig megőrizték eredeti viseletüket,

[1] Sokkal fontosabb e tárgy, hogysem azt néhány sorral csak megközelítőleg is jellemezni lehetne. Nem is volt czélom az, s a skytha viselet leirásánál csak röviden kivántam megemlíteni azon ékszerféléket, melyekre később, az ősmagyar viselet kérdésénél hivatkozni szándékozom.

Utalok egyébiránt e tárgyra nézve a szentpétervári cs. régészeti bizottság kiadványaira, minők a Compte Rendu-k 1859 óta, a «Recueil d'antiquités de la Scythie, 1866,» az «Antiquités du Bosphore Cimmèrien (fővárosi könyvtárainkban nem található), — továbbá fontos anyagot szolgáltatnak még: J. R. Aspelin: Antiquités du Nord Finno-Ougrien; — Bæhr: Die Gräber der Liven; Ch. de Linas: Les origines de l'orfévrerie cloisonnée, Paris 1878. és mások.

[2] Strabo irja, hogy a belgák gyapjuból készült sagum-aikkal nemcsak Rómát, de egész Italiát elárasztják.

legalább egyes részeiben. A hegylakó skótok tarka ruházatában sokan a régi breacen feile-t látják, a hátszegvidéki oláhság ruházatában pedig a régi dák viseletet. A velenczei dogek süvege talán történelmileg fejlődött a «phrygiai» süvegből, melyet a venetek Balti tenger melletti őshazájukból hoztak magukkal;[1] még a gondolások mai viseletét is innen származtatják.

Ezek csak szórványos emlékek, a mult homályos hagyományai; a skytha viselet Európa nyugatán a keresztény kor első századaiban megszünt általános vagy éppen előkelő viselet lenni, s lassankint teljesen letűnt.

A római uralom idejéből hazánkban, a hajdani Pannonia területén, feltalált oltárok, sírkövek szintén arról győznek meg, hogy e tájakon a III.—IV. században az emlitett ősrégi barbár viselet már kissé módosult, de nem római befolyás alatt, sőt részben a rómaiak maguk is felvették azt, hanem a módositó áramlat Ázsiából indult ki. S igy ezen időtájt, az által hogy Nyugat-Európa a skytha-viselettől elszakadt, a kelet pedig azt szervesen tovább fejlesztette, egy új határvonal támadt, melyet körülbelül a balti tenger és Adria közt húzhatunk[2] s mely legujabb időkig a keletet a nyugattól elválasztotta. Hü képét ezen viseletnek a fenmaradt gyarló s töredékes emlékekből alig alkothatjuk meg magunknak,[3] mégis úgy látszik, hogy e korban a barbár viselet hazánk földjén is kezd már egy uj viseletté átalakulni s ez a *méd-persa viselet.*

Dr. Boncz Ödön.

[1] Igy véli Planché II. 22. Nem lehetetlen, de az is kétségtelen, hogy Velencze igen korai időktől kezdve élénk tengeri kereskedelemmel birván, ezen gyakori érintkezés folytán viselete az egész középkoron át mindig keleti jelleggel birt, épúgy mint a XVI. században ezen okból a németalföldi kereskedő városok viselete is.

[2] Lásd jeles tudósunk, Rómer Flóris akad. székfoglaló értekezését a magyar jelmezről (M. T. Akad. Értesitő, VI. évf. 141. lap.)

[3] Lásd: Desjardius-Rómer: Monuments épigraphiques du Musée Nat. Hongrois. Bpest 1873.

CSATAKÉP GRÓF THURZÓ GYÖRGY ARMÁLISÁRÓL 1607-BŐL.

MAGYAR VISELETKÉPEK CZIMERES LEVELEINKBEN.

Történelmi emlékeink buvárai mindig élénk érdeklődéssel kutatják a régi nemzeti viseletünkre vonatkozó adatokat, és méltán, mert hiszen az a kép, melyet az oklevelek nagy tömege vagy a fennálló és megmaradott építészeti és régészeti emlékek, akár harczokról, akár a családi életről beszélve mintegy elénk varázsolnak, — csak úgy nyer színt és életet, ha benne egyszersmind megelevenedni látjuk magát a különböző korok társadalmát és emberét is.

A mi tudományunk is nyomról-nyomra azt keresi, arról szerez tanulságokat, hogy a mult embere miképen élt, hogyan gondolkozott. És e tekintetben mivelődéstörténelmi, erkölcsi, ipari és művészeti szempontból egyaránt bizonyára a legérdekesebb kérdések egyike, hogy miként öltözködött.

Vagy az egész nemzet jellemére vonatkozólag nem vet-e világot például az antik korban a görög polgár egyszerű viselete s a római legionárius fegyverzete? Vagy nem-e jellemzi eléggé a magyar nemzeti viseletet századokon keresztül e két szó: harczias és fényüző?

Az ily értelemben való tanulság gyűjtésének azonban van egy igen nagy akadálya, s ez a divat, melynek viszont a fő jellemvonása volt és marad, hogy változandó. Az egyik divat pedig lenézi sőt megveti a másikat, tehát a legtöbb esetben az előzőnek még emlékét is igyekszik eltörölni.

Hozzá járul ehhez a ruházatok anyagainak rendkívüli romlandósága s innen van, hogy még külföldi gyűjteményekben is oly ritkák az épségben fennmaradt pár száz éves ruhák, — hát még nálunk, — a hol az ország csaknem minden vára is, kevés kivétellel, romokban hever.

Az eredetiben fenmaradt emlék tehát elenyészőleg kevés, sokkal több maradt már fenn egykorú, vagy közel egykorú ábrázolatokban, rajzokban s festményekben. Mindamellett még ez is oly csekély, hogy a legválvetettebb s legbuzgóbb gyűjtés és igyekezet szükséges, hogy a magyar viselettan főbb tételei és törvényei párhuzamban a történelmi fejlődéssel meghatározhatók legyenek.

A mi az eddigi anyagot illeti, az rendszerbe foglalva nincsen s jóformán az összegyűjtés kezdetén van.

Archæologiai közleményeink a Monumenták és folyóiratunk nehány czikke *Rómertől, b. Nyáry Albertől, Boncz Ödöntől, Nagy Gézától, Csoma József és Cserghető Gézától*, a bécsi Central Commissio közleményeinek nehány rajza, ugyancsak *Boncz Ödöntől* a Haller család nemzetség-könyvének costümtani méltatása s legutóbb a «Magyar Történelmi Életrajzok» hét évi folyamának történelmi képei, ennyi mindössze, a mi nálunk publicáltatott.

A történelmi anyag a Századok, a Történelmi-tár és báró *Radvánszky Béla* Magyar családélet és háztartás és Házi történelmünk emlékei czímű munkáiban található föl.

Ha ezekhez hozzá vesszük azt a képes anyagot, mely a török háborúk alkalmából s főleg Bécs és Buda visszavételei után, illetőleg a XVI. század második felében s a XVII. század folyamán megjelent könyvekben található, — mint *Ortelius, Ricaut, Boethius, Feigius*, Theatrum Europæum, *Hann, Happel* Schatzkammer stb.; s a melyet itt német, franczia, olasz, belga és hollandi művészek rajzoltak, — úgy az egész kiadott anyag áttekintését bírjuk.

A mi a kiadatlan anyagot illeti, ide kell sorolnom a történelmi arczképcsarnok eredeti festményeit és metszeteit, mely utóbbiak előbb az Eszterházy orsz. képtár metszet-gyűjteményében kezeltettek, *Lanfranconi Enea, Dankó József* és *Bubics Zsigmond* gazdag metszet-gyűjteményeit, a műemlékek orsz. bizottságának rajzkészletében levő freskók másolatát, a régi sírköveket és *Szalay Imre* közoktatásügyminiszteri tanácsos sok éven át gyűjtött nagybecsű rajz- és festményanyagát, melyet egy nagyszabású costüm-munka létesítésére gyűjt egybe.

Ide sorolom még a bécsi képes krónikát, melynek hű másolatát *Bicsérditől* nemzeti muzeumunk már bírja. *Emich* kiadásáról később fogok szólani. Itt csak annyit jegyzek meg, hogy miután a kiadásban csak nehány kép van reproducálva, középkori costümeink ismerete szempontjából kivánatos volna a mai fejlett technikai eszközök fölhasználásával az egész krónikának kiadása.

Eredeti emlék nálunk, fájdalom, igen kevés maradt meg. Az iparművészeti muzeum bir nehányat s az Eszterháziak fraknói kincstára dicsekedhetik szép példányokkal, melyek egy része a tavalyi bécsi cos-

tüme-kiállításon volt látható. Az egyházi ruházati emlékek dolgában nagyobb egyházainknál, különösen a püspöki székhelyeken már sokkal gazdagabbak vagyunk s ezekből szép példányokat az 1876-iki budapesti történelmi kiállításon már mi is láthattunk.

Ha pedig a hadi ruházatot és fegyverzetet is ide számítjuk, a mint hogy ide is kell számítanunk, — akkor Bécstől kezdve Europa összes nagyobb fegyvertárai és muzeumai bőséges anyagot szolgáltatnak nekünk, annak tanulmányozására; idehaza nehány jelentéktelen magán gyűjteményen kívül, a m. n. muzeum régiségtárának kebelében őriztetnek bizony csekély számú emlékeink, a melyek talán majd akkor fognak megszaporodni, ha a tervezett hadtörténelmi muzeum felállítása sikerül.

Ami ruházatunk, különösen nemzeties irányú fejlődését illeti, arról az őskortól kezdve történelmi sorrendben szóllott már *Boncz Ödön* fentebb említett munkájában.* Az eredmény az, hogy a honfoglalás idejében őseink valószínüleg skytha viseletet hordtak; hogy ez azonban milyen volt, fennmaradt emlékek híjában biztosan nem tudhatjuk s innen van, hogy *Munkácsy Mihálynak* az új országházba festendő freskojához, mely épen a honfoglalást fogja ábrázolni, maga az akadémia sem tudott egyetlen számbavehető adattal sem szolgálni. A kora középkori fegyveres viselet, a pánczélzat stb. nem válik nemzetivé, hanem a későbbi fejlődés folyamán a kun viselet befolyásolja a magyarokat, mely mint a bécsi képes krónika** képein látjuk s mint azt több régi falfestményünk ábrázolásai is igazolják,*** szűk nadrágból, hegyes czipőkből, dolmányból, görbe kardból s az annyira jellemző hegyes tetejü, felhajtott karimáju kun süvegből állott, mely mellett leggyakrabban toll forgó is volt.

A XV. században némi csekély német s egyéb befolyás mellett főképen az olasz viselet van hatással nemzeti viseletünkre, mely végre a XVI. században keleti és főleg török befolyás alatt igazi nemzeti, sajátos viseletté alakult át, úgy a mint az a legujabb korig kifejlődött és fennmaradt.

Ha a már publikált anyagot vesszük tekintetbe, a mi szempontunkból két dolog feltünő; az egyik, hogy a régi costümképek rajzolói; ha századokkal előbb játszott eseményeket örökítenek is meg, az alakokat mindig a saját koruk ruházatába öltöztetik. Példa erre épen a képes krónika, mely a vezérek korának, vagy Szent-István király tetteinek ábrázolásánál is a XIV. század alakjait rajzolja, a mikor a krónika miniátora élt. A másik, hogy egyes alakok fölfogása és rajza

* Vázlatok a magyar viselet történetéből. *Arch. Ért.* 1885. 86. 87. évf.

** *Marci chronica* de gestis Hungarorum Franciscus Toldy, Carolus Szabó, edidit Gustavus Emich. 1867.

*** *Huszka József.* A szent László legenda székelyföldi falképeken. *Arch. Ért.* 1885. 211. l.

mintegy a művészi köztudatba ment által s századokon keresztűl mindig e conventionális módon ábrázoltatott. Igy vagyunk például a királyok alakjaival. A román, vagy gothikus stylü trónon, hermelin szegélyes palásttól takarva, fején liliomos koronával ül a király. Ez a kora középkor franczia királyainak öltözete. Régi franczia krónikákból terjedt el s ezentul minden király így ábrázoltatik.[1] Az első dologra például idézem a festészet történetéből Rembrandtot, a ki bibliai képein, pl. Krisztus keresztről levételén az alakokat, az ő korabeli XVII. századbeli hollandi ruházatban festi meg, s a másodikra a XV. századbeli *Schedel*-féle nürnbergi krónikát, hol Julius Cæsar, Nagy Károly és Miksa császár alakjai egy és ugyanazon clichével nyomatnak le.

De közelebbi adatokat is találok erre pl. királyi pecséteink rajzain.[2] II. András, Erzsébet királyné, V. László, I. Mátyás és II. Ulászló király stb. egy és ugyanazon ruházatban ábrázoltatnak, mint azt fentebb a franczia királyokra nézve leírtam; fejükön a liliomos korona, testüket a bő palást fedi, még kezükben is ott maradt a liliomos királyi pálcza. És mindez oly következetesen valamennyi királyi nagy pecsétünkön, hogy ezt nem tulajdoníthatjuk a Nagy Lajos korabeli művészet formai befolyásának, annyival kevésbbé, mert a magyar szent korona mindezen királyok alatt a nemzet egyik legféltettebb kincse volt és specialiter pl. I. Mátyás királyról semmiképen sem hihetjük el, hogy úgy öltözködve ült volna trónján, mint királyi nagy függő pecsétein látjuk ábrázolva.

Ugyanez áll I. Mátyás királynak, códexeiről, illetőleg azok miniaturjeiből eléggé ösmeretes képeiről.[3] Míg ugyanis azok egyrészét teljesen hiteles arczképeknek tartom, addig a ruházat szempontjából semmi értéket nem tulajdonítok azoknak. A hízelgő művészek hol római cæsar, hol az említett franczia királyi costümben ábrázolják őt. Úgy, hogy a *Csontosi* által az 1469—1488-ig terjedő időszakból bemutatott képekből, reánk nézve egyet sem találhatok tanulságosnak, kivéve a Beatrix királyné mellképeit, melyek az azon korbeli olasz női viselet hű képei.

Mint az említett királyokat, tökéletesen hasonló öltözetben látjuk ábrázolva, még 1523-ban is II. Lajos királyt,[4] sőt szt. István királynak a bécsi cs. könyvtárban levő XVI. századbeli metszetén is a prémes hosszú palástot, a nyaklánczot és liliomos koronát találjuk, s csak az oldalán függő vágott végű kardot fogadhatjuk el magyarnak,[5]

1 *Paul Lacroix*. Moyen age. *Viollet-le-Duc*, Dictionnaire raisonné du Mobilier Français, Paris. 1875.

2 *Pray*, Báró *Nyáry J*. Heraldika. *Csánki D*. Az orsz. levéltár pecséteinek mutatója.

3 *Csontosi János* Mátyás és Beatrix arczképei Corvin codexekben. Arch. Ért. 1888.

4 Mittheil. d. k. Central Comission 1870. 89-ik l. Arch. Ért. 1871. évf.

5 *Römer Flóris*. Magyar viseletképek a bécsi cs. kir. könyvtárban. Arch. Közl. VIII. k. 1871. 199. l.

úgy, hogy biztosra vehetjük, miszerint ez is valami korábbi krónikából vett sablon.

Sokkal becsesebb már, ugyancsak a bécsi könyvtár metszet-gyűjteményében[1] Zsigmond királynak egy XV. századbeli képe, hol a király arczképileg is helyesen van ábrázolva. Trónon ül, hermelin szegélyes bő palástban, fején a szokott koronával, lábain a középkor divatja szerint hegyes czipőkkel. Előtte két magyar ajándékokat nyujt át. Dolmányuk hosszú, gombos, bő újjakkal, nadrágjuk szűk, czipőjük hegyes. Legérdekesebb a kalapjuk, mely a hátul fölhajtott karimájú s a XIV. században még divatban volt kun süveg mása, azzal a különbséggel, hogy ezeké nem egészen hegyes, hanem laposan elvágott. A két alak arcza bajuszos jó magyar typusu.

Hasonló mértékben megbízható képe van II. Ulászló királynak Kuttenbergben, 1497-ből.[2] A király teljes aranyos vértezetben térdel Szt. László előtt, fején a cseh korona, előtte a földön a magyar korona. Szemben vele a tulsó oldalon egy női alak van kék ruhában, fehér fátyollal. Ez vagy Beatrix, vagy Anna de Foix franczia herczegnő, Ulászló második neje.[2]

De a reánk nézve legbecsesebb metszet, és képanyagot mégis a bécsi császári műtörténelmi gyűjtemények évkönyvei tették közzé.[3]

A többek között *Hartmann Ernest* egy XV. századbeli játékkártyát publicál, melyben az egyik alak a magyar kanczellár, jobbjában hatalmas buzogánynyal s oldalán gyengén görbült magyaros karddal.

A VI. kötet 400-ik lapján orosz követséget látunk, magyar-tatár viseletben, prémes kucsmákban és hosszú gombos és zsinóros dolmányfélékben.

A 385-ik lapon egy még érdekesebb rajzot látunk, I. Maximilián császár előtt magyar követség jelenik meg. Három főúr fél térdre ereszkedik a kettős trón előtt s oldalt ott áll a herold az ország czímerével. Mind a hárman brokát szövetből gazdag mentét viselnek, melynek hosszan lelógó hasitott újjaiból a dolmány karja nyúlik ki. Oldalukon egyforma, vágott végű, gyengén görbülő kard lóg alá. Legérdekesebb rajtuk, hogy fejükön, aranyos háló szövetből fejkötőszerű föveg van. E divat Olaszországból származik s úgy látszik általánosan elterjedt, mert oldalt a Maximilián főemberei között is két alakon látjuk előfordulni.[4]

Ugyanott még a «Weisskunig» fametszeteiből megemlítendőnek tartjuk a 128. és 242-ik lapon levőket, mentés és dolmányos magyar

1 *U. o.*

2 *Römer Flóris.* II. Ulászló király képmása. Arch. Ért. V. k. 1871. 150—153.

3 *Jahrbuch* der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses. Wien. I. k. 1883. IV. k. II. lap 5 ábra, V. k. XXIV. lap 6 tábla, VI. k. 1888. 400. 414. 413. stb. ll.

4 Arch. Ért. 1891. 274. lap.

alakokkal s a 232-ik lapon levőt lengyelekkel, kik prémes süveget s hosszú dolmányt viselnek. Általában a lengyel úri és hadi viselet a XVI. század elejétől kezdve csaknem teljesen azonos a magyar viselettel. Még inkább elterjed az Báthory István király alatt, ki erdélyi hadakat vivén oda magával, a fényűző magyar viseletet is teljesen átültette oda.*

Tanulságosak még reánk nézve a IV. kötet 5-ik és az V. kötet 6-ik táblái, melyeken 1518-ból Dürertől «Die ungarische troffea» fölirattal, magyar fegyverek és ruhák vannak csoportosítva, mint attila, kalap, kard, paizs, ijj és tegez.

Mindamellett ennyi érdekes anyag között costümtani szempontból, alig van reánk becsesebb, mint az az 5—6 alak, melyet I. Maximilián császár hires diadalmenet képeinek egyikén látunk lerajzolva. Ezek a menet magyar alakjait mutatják be, úgy a mint nálunk hadi viseletben a XV. század végén s a XVI. század elején öltözködtek. Az öt-hat alak gyalogos, hosszú, elől gombos dolmányban, bal karján mindegyiknek hosszú négyszögletű álló paizs, jobbjában pedig gerezdes buzogány, oldalán magyaros kard van.** Meg kell még említenem a bécsi cs. és kir. könyvtárnak egy metszetét, mely 1572-ből magyar urat ábrázol. Ez hosszú, csaknem földig érő dolmányt visel, melynek újjai fölhasítvák, hátán négyszögletű álló paizsot, oldalán övében bárdot, s vágott végű magyaros kardot visel, míg kezében lándzsát hord. Fövege olyan felgyürt karimáju, mint a Zsigmond király előtt hódoló s fentebb leírt két magyar alaké. Mindamellett ez a magyar úr inkább hasonlít egy landsknechthez.

Mindezekben körülbelül fölsoroltuk mindazt, a mi costümtanunk szempontjából eddigelé tanulmányul kinálkozik.

Részemről úgy találtam azonban, hogy hosszú időn által elhanyagoltatott, hogy ne mondjam teljesen figyelmen kívűl hagyatott egy tere a kutatásnak, a hol pedig a leghitelesebb adatok egész sora kinálkozott, s ez a czímeres nemesi leveleinken levő eredeti rajzok tanulmányozása costümtani szempontból.

E szempontból, eddigelé kiadott czímereinkben, fájdalom, ismét igen kevés értékesíthető anyag áll rendelkezésünkre, még pedig csupán a publicatio módja miatt. Czímereink közlői ugyanis, figyelmen kívül hagyva a festett czímereknek úgy costümtani, mint nem ritkán művészettörténelmi szempontból is való nagy jelentőségét, általában nem nagy súlyt fektettek azok hű másolására, inkább csak arra törekedtek,

* *Jana Matejka* od Boleslawa Wstydliwego do Stanislawa Augusta. Objasmema dziesieciu tablie Ubiorow w polsce. W. Krakowie 1879.

** Triumph des Kaisers Maximilian I. 137 Tafeln, 1883—1884. Wien. 39. lap.

MAGYAR VITÉZEK I. MAXIMILIAN DIADALMENETÉBEN. 1512-BEN A «TRIUMPH DES KAISERS MAXIMILIAN» 39-IK LAPJÁRÓL.

hogy a leírásban foglalt czímeralak lerajzoltassék. Ha azután a leírásban pl. az mondatott, hogy a czímeralak egy ember, vagy egy katona, — azzal nem törődtek, hogy azt az eredeti armális miként, esetleg mely század ruházatában festi le, — hanem egy bizonyos, megszokott minta szerint rajzoltak egy embert vagy egy katonát.

Nagy Iván, nagy családtörténelmi és czímertani munkájának épen ez okból, a mi tárgyunk szempontjából semmi hasznát nem vehetjük. A «Turul» czímü szak-folyóirat az, mely először kezdi meg nálunk a kritikával való s teljesen hiteles czímer rajz-közlést. Hasonló értékűek *Nyáry Albert* Heraldikájának rajzai is s ő az első, ki czímereink costümtani nagy jelentőségére először tesz figyelmessé.*

A *Siebmacher*-féle nagy czímerkönyv Magyarországot érintő köteteire nézve, fájdalom, ezt ismét nem mondhatjuk. Az ott eddigelé kiadott közel négy ezer magyar czímer úgy szólván mind egy chablonra van rajzolva s costumtani és művészi szempontból alig van csak egy is kellő figyelemmel készítve. S hogy ez azután mennyit levon a publicatió értékéből, azt hiszem, elég ha csak a Dombay család 1506-ki czímerlevelére hivatkozom, melynek az eredetiről fölvett s a Siebmacherban kiadott rajzát tábláinkon összehasonlításul egymás mellett közöljük.

Azon számos alakos és costümös czímer közül, mely a Siebmacher czímerkönyvében publicáltatik, a fentebb említett oknál fogva alig marad egynehány, melyre hivatkozni mernénk. Ilyenek talán mégis a XV. századból a Both család czímere egy nyílassal, az Olsvay egy harczossal, a Máriássy pánczélos, buzogányos alakkal, a XVI. századból a Kendeffy családé nyílassal, a Brodarych csajkásokkal, a Dobay vaddisznó vadászszal s a Farkas családé 1836-ból egy huszár alakjával.

Ily viszonyok között az eredetiek gondos tanulmányozásához, s pontos rajzoltatásához kellett látni. A jelen alkalommal a budapesti országos a m. n. muzeumi s a m. tud. akadémiai levéltár összes s több ezerre menő armálisának átkutatásából nyert s costümtanilag becses anyagot van szerencsém bemutatni. Hogy azonban tanulmányomat lehetőleg teljessé tegyem, fölvettem az itt bemutatott sorozatba, a «Turul»-ban már megjelent, jelmeztani szempontból fontosabb czímerek rajzait is, miután azok teljes hitelességéhez semmi kétség nem fér.

Az eredeti czímeres levelek tanulmányozása folytán, a teljes hitelesség szempontjából, első sorban pár szempontot leszek bátor heraldikusaink figyelmébe ajánlani. Először, ha még oly jó rajzolóval vagy festővel másoltatunk is, a lehetőség szerint először finom másoló selyem papiron át közvetlenül copiroztassuk azt, hogy valódi hasonmás legyen.

* *Nyáry A.* Moghi Mátyás czímeres levele 1418-ból. Turul. 1885. 57. l.

Hazai cancelláriai gyakorlatunkban, különösen a XVI. századtól kezdve s főleg Erdélyben gyakori az eset, hogy a nemesi oklevélben a czímer nincs befestve. Az oklevél elején vagy közepén, ki van a helye hagyva, a szövegben a czímer le van írva, sőt a szokott formula szerint az is el van mondva, hogy «amint ezen czímer a mi pictorunk tudós keze által jelen oklevelünk elején szépen lefestve látható», maga a czímer azonban nincsen lefestve. Ez kétféle okból történhetett meg. Mint tudjuk, az armálisokért, díszesebb vagy szerényebb kiállításuk szerint, magasabb vagy kisebb taksát szedtek. A kinek tehát nem volt elég pénze, hogy a kanczelláriánál a festőnek külön járó honorárium megfizesse, az megkapta a diplomát, de czímer nem volt bele festve. A másik ok az lehetett, hogy a háborús időkben, midőn a fejedelem és király hadaival gyorsan ide és oda vonult, az armálisokat ma egyik, holnap másik várában, vagy városában adta ki, sokszor megtörtént, hogy a kanczellária személyzete nem volt ott, vagy nem volt teljes s így nem volt a ki a czímert befesthette volna. Hanem hát az illetők szivesen vették azt így is, gondolva, hogy majd csak találnak valahol egy festőt, a ki az oklevél leírása alapján megfesti azt nekik. És az ilyen esetek azok, a melyek legkiválóbb figyelmünket és kritikánkat igénylik. Ily esetekben a czímerek rendszerint a kevésbbé járatos kéz nyomait viselik magukon. Gondosan össze kell azt első sorban hasonlítanunk az okmány czímer leírásával, mert igen gyakori eset, hogy a czímer egészen másképp van lefestve, mint a hogy a leírás szól. Ily esetben természetesen az oklevél szövegének kell igazat adnunk. Az is gyakran megtörténik, hogy ez az elmaradt czímerbefestés oly sok időre elmaradt, hogy néha száz, másfél száz év múlva teljesíti azt valamelyik unoka. Ily esetben még szigorúbb kritikát igényelnek a czímerek; megvizsgálandók annak heraldikai ismérvei, vajjon megegyeznek-e az oklevél kelte idejének szokásos heraldikai törvényeivel, paizs és sisak formáival stb., másodsorban hasonló szempontból mérlegelendők a czímer művészeti elemei s ha vannak costümei; származhatnak-e azon korból, melyből maga az oklevél keltezve van.

Gyakori azonban az eset, hogy az armálisban üresen hagyott helyre nem festenek czímert később sem, s az úgy marad reánk üresen. Ily esetekben az én felfogásom szerint egyáltalán nincs helye, hogy a czímer most már a leírás alapján önállóan megrajzoltassék és kiadassék, mert elvégre is a czímer az armálisban festmény, hogy pedig az milyen lehetett, a mi nincs ott, vagy milyen lehetett volna, ha az akkori kanczelláriai festő oda festette volna, még oly minutiosus czímer leírás szerint és alapján sem másolható ma le igazsággal.

Ha azonban már minden áron szükségünk van valamely leírt czímer lefestésére; úgy járjunk el ismét a legszigorúbb kritikával, mint

azt fentebb leírtam s rajzoljuk a diploma kelte korának heraldikáját s ha costümről van szó, igazi viseletét. Nehogy pl. egy XVI. századbeli czímerpaizsba, melyben a leírás katonát jelez, egy Mária Terézia korabeli huszárt rajzoljunk. A csupán leírás után vagy az eredeti ösmerete nélkül készült czímer-rajzok a legnagyobb hibája, a mi szempontunkból, a Siebmacher-féle nagy czímerkönyvnek is.

Mint fentebb említém, hazai régi viseletünknek gyakran leghitelesebb képei armálisainkban találhatók föl, melyekben a legtöbb esetben nemcsak a leghívebben lefestve találjuk saját korának ruházatát és fegyverzetét, hanem számos esetben a czímert nyerő hű arczképét is bírjuk.

És részemről ennek egyik okát abban találom, hogy épen a XV. század második felében, midőn az armálisok festett czímereikkel számosabbak kezdenek lenni, a könyvnyomtatás mesterségének feltalálása folytán az addig kézirati codexek illusztrálásával foglalkozott jelesebb miniátorok kanczelláriai szolgálatba lépnek, vagy a heraldikai festésre adják magukat. S valamint előbb a codexek illusztrálása közben a megrendelők arczképei a diszítmények közzé kerülnek, úgy most, a mennyiben a czímerképek alakosak, ott lesznek megörökítve; magában a czímerfestésben pedig már járatosak, mert hiszen a codexeket is rendesen a tulajdonosok czímerével ékíték.

És e műtörténelmi tény kapcsolata a hazai heraldikával, a XV. század utolsó évtizedének s a XVI. század első fele czímereinek vizsgálatából már csak az által is kiviláglik, hogy pl. a czímerek szegélydíszein és rámáin előforduló ornamentikát és festési technikát egybehasonlítva, a codexek miniatürjeivel, az iskolát megállapíthatjuk, sőt néha a festőre is következtethetünk. Igy pl. II. Ulászló király és gyermekeinek arczképein, melyek gersei Pethő János 1507. kelt armálisát diszítik a XIV. és XV. században uralkodott németalföldi van Eyck-féle iskola realistikus befolyása észlelhető, míg előzőleg Mátyás király idejében természetszerűleg az olasz festészeti irány uralta a festészet ezen ágát is.

Végül tárgyunk szempontjából van még egy feltünő jelensége hazai heraldikánknak s ez az, hogy már a XV. században is, de különösen a XVI. századtól kezdve, midőn itt a nagy török háborúk folynak, egészen a XVII. század végéig feltünő sok, mondhatni túlnyomó a czímerképekben a hadi jelenet, vagy legalább a harczczal kapcsolatban álló katonai alak és fegyverzet. És noha ez a folytonos harczokban, hol a nemességet hajdanta leginkább szerezték, érthető is, mégis feltünővé válik az által, hogy sehol Európában, s pedig hasonló viszonyok között is, nem találjuk azt, hogy a czímerekben annyi jelmezes alakkal és harczi jelenettel találkoznánk. Igy az angol, franczia

s német heraldikában egyaránt a ritkább esetek közé tartoznak. Azokban túlnyomóak az élő heraldika korából való állat- és madáralakok. Mindennek okát alighanem abban kell keresnünk, hogy heraldikánk ujabb keletű, mint az említett nemzeteké s hogy különösen kedvelték a harczias jeleneteket.

Áttérve már most magára a costümtani érdekű czímertani emlékek ismertetésére, időrendben legelső helyen:

1. szám alatt a mohorai *Vidffy* családnak, Zsigmond király által adományozott s 1418 julius hó 4-én Strassburgban kelt armálisának czímerét mutatom be. A paizsban két kifele fordított élű keleti jellegű gyengén görbülthegyü pallosszerű kard között, világoskék ruhában, melynek gallérja arany szegélyű, egy hosszú szakálú s erősen keleti jellegű, kifordúlt szájszélű török — szaraczén, vagy izmaelita mellképe látható. — A czímerszerző valamely hőstettére vonatkozhatik s lehet hogy szintén arczképszerűleg készült, a mennyiben a vonások feltűnően egyénítve vannak. Föltünő része a török costümjének az arany szegélyzetű fehér kendő, melylyel feje be van kötve s a mely hátul lobog, úgy a mint azt a beduinok viselik.[1]

2-ik számú czímerképünk szintén 1418-ból származik, de október havában és Augsburgban adományoztatott *Moghi Mátyásnak.* Az alak természetes színű aranyozott szarvú szarvas, melyen korbácscsal kezében, hosszú kékruhás ifjú nő ül. A ruha felül és a karokon egészen testhez álló, a karokon egy-egy vörös szallaggal átkötött, derekán aranyos s fején magas, lapos tetejű kucsma van, mint azt ma is az erdélyi szász nők viselik. A kurta korbács, mint lovagló eszköz északi népek szokására emlékeztet. Br. Nyáry Albert, ki e czímert kiadta, sport emléknek tekinti azt, hogy t. i. azon időtájt szarvason is lovagoltak volna. Részemről hajlandóbb vagyok azt hinni, hogy valamely a középkorban annyira dívott álarczos, vagy jelmezes menetből való ez alak s valamely azzal összefüggő történetre vonatkozik.[2]

3. sz. Zsigmond királynak 1431-ben Feldkirchenben kelt armálisa a *Jersay* család számára. Egy teljes pontossággal megrajzolt pánczélzatú kar, melyen a visszahajló kézellő az érdekes, s mely kezében hegyes végű gerezdes buzogányt, mint már ekkor is különösen jellemző magyar fegyvert tart.[3]

4. sz. A *Szlopnai* család czímere, adományozta Zsigmond király 1432-ben október hó 18-án Sienában kelt oklevelében. Egy vár rovátkos bástyái felett pánczélos vitéz áll s nálunk a XIII. és XIV. században dívott formájú pallosszerű kardjával feje fölött suhint. Egész teste sodrony pánczélingbe van burkolva, nyakán sodrony kerek gallér van. A két kar ellenben már sin pánczéllal fedett, míg a sisak egyike a legritkábbaknak, vasból készült kalap forma, melyből egy nyúlvány fedi az arczot. Hasonló pánczélzatot a XV. században Franczia-országban találunk.[4]

1 Turul. 1885. évf. 2. lap.
2 Turul. 1885. évf. 57. lap.
3 M. n. muzeumi levéltár.
4 Turul. 1887. évf. 20. lap. Viollet-le-Duc. Dictionnaire raissonné du mobilier Français.

5. sz. *Kistárkányi Dénes* címere, adományozta Zsigmond király 1434-ben deczember hó 23-án Pozsonyban kelt oklevelében, a Németországban, Lombardiában és általában külföldön szerzett érdemeiért. Egy ősz körszakálas ember, kétségtelenül portraitszerűleg festve, mezítláb s egy szál ingben küzd egy ágaskodó farkassal, melyet már hosszú egyenes kardjával átdöfött. Ruházati szempontból csak annyiban érdekes, hogy látjuk miszerint az ing térden alul ért és bő ujjakkal bírt. A kard nagy gombú markolatával a landsknecht kardokra emlékeztet.[1]

6. sz. *Berekszói Péter* czímere, adományozta Hunyadi János kormányzó 1448-ban február 29-én, Tordán kelt levelében, a várnai csatában és a Frigyes császár ellen viselt harczokban való részvételért. A koronából kiemelkedő czímer alak egészen sodrony pánczélba öltözött, nyaka és feje körül vörös posztógallér van csavarva, fején széles kalapforma sisak van, mely az arczot elől nyitva hagyja, jobbjában hosszú egyenes pánczélszerű karddal vág, bal kezében pedig vörösre festett teknő alakú négyszegletű hosszúkás pajzsot tart, a minő e korban általában használatban volt nálunk is s a minő n. muzeumban levő Mátyás korabeli paizs is.[2]

7. sz. *Disznósy Miklós* czímere, 1456-ban, Budán kelt oklevelében adományozta V. László király. A czímer alak egészen lemez pánczélba öltözött ifjú lovag, — hosszú szőke haja és gyermeteg arczánál fogva azonban nem lehetetlen, hogy leány. — A pánczélzat maga érdekes átmenet az egész pánczélból a rák pánczélba. A sisak még a XV. század elején viselt német forma, fehér kendővel van átkötve, mely hátúl messzire lobog. A sisakdísz, vörös- fehér- kék strucztoll. A kard egyenes pallos, melynek markolata vörös. A czímerlevél Budán adatván ki, valószínű, hogy magyar festő festette, s hogy az ábrázolt alak is magyar hadi viseletben állíttatott elő.[3]

8. sz. *Ismeretlen* magyar czímer a kassai dom szentségházán, XV. század. Arany leveles koronából emelkedő, sastollas barna kalpagú, hosszú hajú és szakállú, fedetlen nyakú, veres ruhás férfi alak. Az arcz typusán kívül jellemző a kalap magyaros formája, minőt a legújabb korig, legutóbb a 60-as években láttunk divatban.[4]

9. sz. *Dombay János Deák* czímere. Adományozza 1506-ban augusztus 1-én Budán Ulászló király. A paizsban egy magyar vitéz vállon ragadva egy törököt, nyakát kardjával elvágja. Mindkét alak teljes hitelességű costum kép a XVI. század elejéről. Általában a legérdekesebb s legcorrectebbül festett czímerészeti jelmezképünk. A paizs kék mezejében a magyar vitéz arczképszerű hűséggel van ábrázolva s az bizonyára maga a czímerszerző. Fején felhajtott karimájú, magyaros formájú zöld nemez kalap van, fekete tollal díszítve. Zöld dolmánya felett, zöld gallérú veres mentét visel, melyet a bő újjak alatt fehér kardszíj tart össze. Szürke nadrág, sárga czizma egészíti ki öltözetét. Fegyverzete: görbe kard, aranyos keresztvassal; barnás négyszögletű pajzsa a baloldalon nyakában lóg.

1 Orsz. Levtár. Dipl. oszt. 13.000 sz.
2 Turul. 1890. 41. l.
3 Turul. 1887. évf. 66. lap.
4 Turul. 1889. évf. 21. lap.

1.

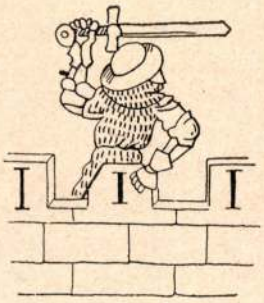

4.

2.

8.

10.

3.

6.

7.

9.

13.

5.

11.

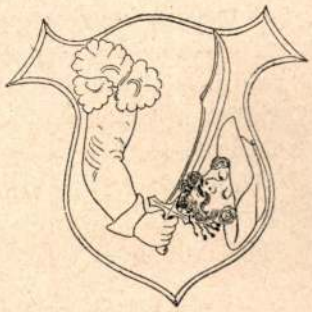

12.

I. MAGYAR VISELETKÉPEK CZIMERES LEVELEKEN (XV—XVI. SZÁZAD).

A török fején veres féz köré csavart fehér turbánt visel; sárgás barna újjas, ugyanoly színű bugyogó fedi testét; zöld gallérú, lilaszínű palástja ugyanoly szabású, mint a magyar mentéje. Fegyverzete is ugyanoly szabású kard és paizs, mely utóbbi ennek is nyakában lóg. Aranynyal díszített fekete bőrből való kardhüvelye zöld övről függ alá.*

Fontos e czímer festmény magyar alakja reánk nézve, mert, míg e korból főuraink sírkövein teljes pánczélzatú alakjait ösmerjük, addig ebben itt akkori köznemességünk hadi viseletével ösmerkedünk meg.

10-ik sz. alatt, ide igtatjuk beigazolásul és elrettentő például annak, a mit a czímerek könnyelmű rajzolásáról fentebb mondottunk volt, a Dombay

czímernek a *Siebmacher* czímerkönyvében megjelent rajzát,** melyről szerző azt mondja, hogy az eredeti után készült.

Gersei Pethő János czímere, adományozta II. Ulászló király 1597-ben, azon heraldikánkban páratlanul álló kiváltsággal, hogy a tulajdonképeni czímer mellett a királynak és két gyermekének, Annának és Lajosnak arczképét is használhassa. Maga az egész czímer valamely kiválóbb miniátor művészi kezére vall. A czímer felett renaissance stylű trónon ül maga Ulászló király, a szokott bő palástban, nyakán széles nyuszt-gallérral s arany lánczczal. Hosszú haja vállára omlik. Az arcz, arczképszerűleg van megfestve s jellemző vonásokkal bír.

* Turul. 1891. évf. 130. lap. *Csergheö Géza.* Arczképírás a magyar heraldikában. Turul. 1886. 102. lap.

** *Siebmacher.* Wappenbuch 110. tábla.

Jobbról áll a kis Lajos csaknem atyjáéhoz teljesen hasonló ruhában, balról pedig Anna, testhez álló s fent négyszögletűen kivágott ruhában, fején szintén koronával. A király ország almát és liliomos kormánypálczát tart kezében. Jellemző, hogy a gyermekek közül Lajos kormánypálczát s Anna csak országalmát tartanak kezükben.[1]

11. *Kánthor Benedek* czímere, adományozta II. Ulászló király 1509-ben. A czímerfestmény azon jelenetet tűnteti fel, midőn a Gömör vármegyében tartott királyi vadászatok alkalmával Kánthor Benedek, a király láttára ejt el egy szarvast. Kánthor a képen egészen szürke ruhában van ábrázolva, mely köpenyszerű kabátból áll. A nadrág nem czizmába, hanem csattos czipőbe végződik. A köpenyt öv szorítja egybe, mely fölé van a kardszíjj fölcsatolva. A kard magyaros, széles, kissé hajlott pallos. Kalapja, mely mellett hátul zöld toll van, felhajtott karimájú, mint a Dombay czímernél s néhány korábbi costüm-képünknél láttuk. Az alak puskával czéloz az előtte álló szarvasra.[2]

12. *Záray Lázár* czímere, adományozta János király 1533-ban junius 16-án. Záray a nemességet Boldogkő várának védelméért s azon hősi tetteért nyeri, hogy egy alkalommal kirohanván, a *rácz lándzsások* vezérének fejét levágta. A tárcsaszerű paizs aczélkék mezejében, hajtókás ruházatú vörös kar látható, mely aranyozott keresztvasú magyaros görbe karddal fejet vág le. A levágott fejen bíbornok-kalapszerű vörös föveg van. Ez a rácz lándzsások vezérének feje, kinek e szerint ruházata egy jelentékeny részét, fövegét ismerjük, de ezen kívül ismerjük arczképét is, mert a fej és arcz annyira jellemzőleg van megfestve, hogy részünkről nem ismerünk czímerképet, mely oly joggal portrait-nek volna mondható, mint ez.

Érdekes még, hogy a kar kezdeténél, illetőleg a paizs felső jobb sarkában világos kék színben felhők vannak ábrázolva, melyekből a kar mintegy lenyúlik, oly formában azonban, mint a hogy a felhőket keleti s régi bizanti képeken ábrázolva látjuk.

A tábla, melyen czímerünk áll s a keret két angyal alakjával, egyike a kor legművészibb kivitelű czímerrajzainak s egy jól iskolázott miniátorról tesz tanulságot, a ki művészetének történelmi részeivel is ismerős volt, mint azt a felhők sajátos rajzának applicálása is bizonyítja.[3]

13. *Szutori Szabó Lukács* czímere, adományozta Izabella királyné 1548-ban Gyalun kelt oklevelében. Vörösen ruházott kar hajtókával, kezében tiszta magyar jellegű kardot tart, mint azt fentebb a Dombay és Záray czímernél láttuk.[4]

14. *Törteli Kun Balázs* czímere, adományozza I. Ferdinánd király 1549-ben október 26-án Prágában kelt oklevelében A czímeres levél, a czímerszerzőnek a török ellen tanúsított vitézségét s kivált Murány vára visszaszerzésekor 1549-ben kifejtett hősiességét emeli ki. A czímer alakban egy XVI. század közepéről való katona képét bírjuk.

1 *Römer.* Ulászló és gyermekeinek arczképei. Arch. Ért. 1871. V. köt. 238—240. l. — *Fraknói.* Századok 1871. 581. l. évf. Történelmi életrajzok 1889. 153. l.

2 Br. *Nyáry Albert.* Heraldika 126. l.

3 Szerző gyűjteményében, eredeti oklevél.

4 Orsz. Levtár. Kolos. mon. Conv. Arm. Lad. 65. S. Nro 10.

Az álló magyar vitéz, hosszú, bokáig érő vörös köntösbe, — a dolmány és mente vegyüléke — van öltözve, melynek nyakán arany hajtóka van, a gomboknál levő rövid zsinórzat arany; derekára kötve rövid, elvágott végű, széles görbe kard, fekete bőrhüvelyben, s ezen három arany pánt; fején csúcsban végződő s orrvéddel ellátott gömbölyű magyar sisak, füleire lebocsájtott fejvédőkkel. A vitéz egy előtte ágaskodó oroszlán száját rántja szét két kezével.*

15. *Hodászy András* czímere, adományozta II. Ferdinánd király 1558-ban január 10-én Prágában kelt oklevelében, — a török ellen viselt harczokban, különösen Csábrág, Szithnya és Murány ostrománál tanúsított vitézségeért. A czímerkép álló vitéz, fehér attilaszerű dolmányban, arany hajtókával és zsinórzattal, vörös kurta szoknya, ugyanolyan harisnya, vagy talán nadrág s fekete czipő van rajta. A sisak hegyes, magyaros forma, hátul nyakvédővel, elől 3 toll rajta. Jobbjában zászlót, baljában fokost tart. A negyvenes években sokszor látjuk így Attilát és Árpádot ábrázolva.**

16. *Kotheck András* czímere, adományozta II. János király, Gyulafehérvártt 1560-ban kelt oklevelében. A czímerkép egy a XVI. század végéről való sisak pontos rajza. A rajz annyira hű, hogy azt kell hinnünk, a művész előtt feküdt a sisak, midőn azt rajzolta. Ez is csúcsban végződik, kidomborodó gerezdekkel. Elől félig feltolt orrvédő vasa van, hátul rák pánczélos nyakvédője s oldalt a fültakaróé, melyekről bőrszalag lóg le, hogy az áll alatt összeköthetők legyenek. A sisak egy nyílvesszővel át van lőve. Teljesen hasonló sisak a bécsi cs. fegyvergyűjteményben kettő van, az egyik ezüstből. Ez időtájt a könnyű magyar huszárság viselte.***

17. *Szikszay Deák János* czímere, adományozta 1568-ban julius 7-én. Bécsben kelt oklevelében, II. Miksa. A czímerszerző egri kir. provisor és egri polgár volt, a nemességet a vár védelme alkalmával szerzett érdemeiért kapta Maga a czímerkép egyike a XVI. század costümtanilag legbecsesebb képeinek A czímerleírás következőleg szól: Scutum videlicet militare rubeum fundum viridi colore habens delinitum, cui duo homines cristati, alter Turcicam, alter vero Christiani speciem repræsentantes, atque hic viridi, ille autem cæsia vestibus amicti, ambo evaginatis gladys insistere, ac Christianus quidem Turcam sibi terga dantem collotenus sinistra manu correptum, directo in lumbos gladio transuerberasse conspicitur.

A magyar alak öltözetében ismét egy más XVI. századbeli katonai viselettel ismerkedünk meg. A hosszú dolmány lilaszín, lehajtott széles gallérja, hajtókája és kifordult béllése sárga, fent a gombszárak arany zsinórból vannak, kardja, melylyel a törököt, kit nyakánál fogva tart, oldalba szúrja, vágott végű magyaros, minőt fentebb több ízben láttunk, nadrágja meggyszínű, czipője karmazsin, arcza magyar typusú, bajuszszal, körszakállal, fején felhajtott karimájú kis fekete nemezkalap, oldalt aranyforgójú tollbokrétával. A török vágott ujjú hosszú zöld kaftánt visel, alatta kék attila van, kardja, mint a magyaré,

* Turul. 1889. 193. lap.

** N. muzeumi levéltár.

*** Siebmacher. Wappenbuch 249-ik tábla. Führer durch die Waffen-Sammlung. Wien, 1889. 146. lap 885. szám.

14.

16.

15.

19.

21.

17.

20.

18.

24.

22.

23.

25.

26.

28.

29.

27.

II MAGYAR VISELETKÉPEK CZIMERES LEVELEKEN (XVI—XVII SZÁZAD).

csak hogy kurtább, turbánja vörös fez köré csavart lilaszín szövet, tetején 3 fekete tollal.[1]

18. *Nagy Péter* czímere, adományozta II. Miksa 1569-ben május hó 14-én Bécsben kelt oklevelében. A leírása következő: Scutum videlicet militare cœlestini coloris, fundum habens cum colle graminibus consitum, supra quem duo equites armati, hinc *Hungarus* cristatus, illinc vero Thurca constitisse, atque Hungarus quidem correpto Thurcæ collo, tanquam mancipum ducere cernitur. Míg az előbbi képen gyalogos, addig itt lovas vitézeket látunk. Mind a kettő fehér lovon ül. A magyar hosszú szürke dolmányt visel, fegyverzete a szokott typusú kard, fején fekete, felhajtott karimájú nemezkalap három tollal. A törökön hosszú szörmés ruha van, mely szintén szürke s emlékeztet a paraszt subára, fővege sajátságos, csúcsos és felhajtott karimáján kívül elől, hátul lebbentyűvel bír. E viselet inkább tatáros s a Schatzkammer czímű XVII. századbeli mű; török viselet képei között szintén fordúl elő hasonló főveg.[2]

19. *Trencséni Mader Miklós* czímere, adományozta II. Miksa 1571 márcz. hó 2-án kelt oklevelében. A czímeralak egy derékon alul ábrázolt kiemelkedő női alak, egyszersmind alighanem czímer-arczkép is. A ruházat színe lila. Bő ránczos szoknya, testhez álló derék, magas dudoros, hasított ujjakkal, nyakán finom fehér csipkegallér. A férfi viselet nálunk sokkal conservativebb, mint a női. Ez utóbbi, mint a Haller codex képein is látjuk,[3] inkább alá van vetve a változásnak, vagy divatnak. Gyorsan váltja egymást benne az olasz, német sőt spanyol izlés is. Egyébiránt a bécsi cs. könyvtár metszetgyüjteményében egy ugyanezen korból 1572-ből keletkezett metszet;[4] tökéletesen hasonló ruhában mutatja be a magyar uri nőt, azzal a különbséggel, hogy feje kendővel van bekötve, mint azt több e korból származó síremlékünkön is kifaragva látjuk. A mi czímerképünk női alakja hajadon fővel, leomló szőke hajjal van ábrázolva.[5]

20. *Tököly Sebestyén* czímere, adományozta I. Miksa király 1572 okt. 7. Pozsonyban kelt oklevelében.

Ruházati és jelmeztani szempontból, czímeres leveleinken nem csupán a czímeralakok, vagyis maga a czímer, hanem igen sok esetben a mellék diszítmények s különösen a czímertartók is nagy érdekkel bírnak. A magyar stylű diszítmények legbecsesebb s legrégibb emlékei czímeres leveleink díszítményein maradtak fenn.[6] Másrészt, mint már láttuk II. Ulászlónál s mint később látni fogjuk különösen II. Ferdinánd és I. Leopold királyoknál, gyakran az adományozó királyok leghitelesebb arczképei is czímerleveleken maradtak fenn.

A jelen esetben Tököly armálisán, mint czímertartót egy XVI. száza - beli magyar nemes urat látunk hűen és pontosan lefestve. A viselet már körülbelül ismerős előttünk. Szűk nadrág, mely elől gomboló deli saruba végződik, dolmány, kettős gombsorral s övvel, melyen a kard lóg, e felett hosszú, belől

1 Orsz. Levtár. Kol. mon. Conv. Armales Lad 65. Nro S. 19.

2 N. muzeumi levtár. l. még. Everhardo G. Happel: Schatzkammer. Hamburg, 1688.

3 Boncz Ö. A gróf Haller család nemzetség könyve. Budapest. 1886.

4 Rómer Flóris. Magyar viseletképek a bécsi cs. kir. könyvtárban. Arch. Közl. VIII. k 1871. 199—202.

5 N. Muzeumi. Levtár.

6 Szerző. Magyar diszítmények. Budapest 1891. 4. és 5. lap.

szörmével béllelt s tölcséres ujju, nagy, kihajtott gallérú vörös mente, jobbjában vágott végű magyaros görbe kard. A föveg a sapka és kalap vegyüléke, elől öt szál kerecsen tollal. Az arcz tipusa magyaros arczképszerű, bajúszszal, szakál nélkül.[1]

21. *Szendrői Benedek* czímere, adományozza I. Miksa király, 1573 január hó 30-án Bécsben kelt oklevelében, a török elleni harczokban tanusított vitézségért. A sisak oromdísz egy egyenes kard, melyen a leírás szerint török fej van felszúrva. Ez esetben a nem magyaros, inkább landsknechtes kardon kívül bennünket a török fej lebbentyűs vörös fövege érdekel, minőt fentebb már Nagy Péter czímerképén láttunk. A czímerkép mellékdiszítményei között nagybecsű reánk nézve a keret két felső sarkában levő két lovasalak *22.* és *23.* sz. a., melyek közül az egyik magyar, a másik török harczost ábrázol. A magyar fején csúcsos sisak, kezében előre szegzett dárda. Alsó testét szoknyaszerű ruha fedi, mely öltözetrészre később át fogunk térni, s mely valószinűleg szintén a török divat befolyása. A török lovas fején turbán van. Mindkét alak fövegén három lengő tollat visel, a lovak fején strucztollak lengenek. Különösen jellemző azonban mindkettőnél a paizs, melyekben a XVI. századbeli magyar és török paizs hű rajzát bírjuk. A vágtató alakok a harcz hevében vannak ábrázolva s festői szempontból is figyelemre méltók. *Ortelius* első kiadásának czímlap metszetén látunk nagyon hasonló két alakot egészen hasonló helyzetben ; nem lehetetlen, hogy a miniátor e két kép befolyása alatt állott.[2]

24. *Glavanovich, másképp Petricovics Mihály* czímere, adományozta Rudolf király, 1580 február 26-án Prágában kelt oklevelében.

A czímerleírás eredetiben a következő : Scutum videlicet militare cœlestini coloris, cuius imam partem viridis campus occupat, super quem *miles Hungarus* demissa barba, armis et lorica indutus frameaque accinctus et galea conspicuus cum erecto vexillo aureo et rubro colore, alternatim distincto dextra manu gestante, sinistra lumbis iniecta, equo albo insidens in dextram scuta latus pergere.» stb.

A leírás itt is sokban eltér a czímer festménytől. A jól rajzolt ló fehér, vörös kantárzattal. A rajta ülő lovag egészen pánczélba öltözött. Fején a XVI-ik századi jellemző magyar sisak van, mint azt már fentebb többször lerajzolva láttuk s a milyenek a legnagyobb számban a gráczi fegyvergyüjteményben maradtak reánk.[3] A lovag oldalán az ismert formájú magyaros kard lóg. Alul vörös szoknya, fehér harisnya és sárga czipő nagy sarkantyúval egészíti ki az öltözetet. Ez a szoknyaviselet meglehetősen kivetkőzteti lovagunkat magyar katonai formájából. Mint fentebb is mondottuk volt ennek eredetét is a török bő bugyogójában keressük, ámbár már a XVI-ik század közepén egyátalán elterjedve találjuk azt az olaszoknál épúgy, mint a német lovasságnál s a landsknechteknél egyaránt.

Lovagunk kezében kopjás zászlót tart, melyen vörös és arany csíkok vannak.

1 Történelmi életrajzok. 1885. évf.
2 Orsz. Levéltár. Neo. Reg. Fasc. 23. N. 30.
3 Thallóczy Lajos. Magyar fegyverekről, Arch. Ért. 1881. 178. l.
4 Orsz. Levtár. N. R. Fasc. 1606. Nro. 13.

25. *Kereki Keresztes János* czímere, adományozta Báthori István lengyel király, 1580 junius hó 13-án, Vilna várában kelt adománylevelében.

A czímeralak az armalis leírása szerint: «Scutum videlicet triangulare coelestini coloris, in cuius campo, homo integer candida ueste amictus, dextra manu flagrum, sinistra uero fasciculum lori continet.» — A kerek paizs kék mezejében egy orosz lengyel kocsis áll hosszú sárgás színű kaftánszerű köpenyben, melyet vörös zsinór öv szorít derekához, nadrágja fehér, nagy czipői sárgák. Jobbjában ostort s baljában hatágú vörös gyeplőt tart, olyan mozdulattal a mint épen hajt. Arcza szakálltalan, bajuszos, fején vörös fez van. Ez alakban az akkori orosz lengyel kocsis ruházatot látjuk s valószinűleg egy droskét is hajt, mert a hat szál gyeplő azt mutatja, hogy három lovat kormányoz. — A mint Báthori alkalmazkodott a lengyel szokásokhoz, a magyar kocsis is bele okult az ottani viszonyokba.[1]

26. 27. *Choknay Benedek* czímere, kelt 1580 február 26-án. Folyamodvány nemességért. A czímeralak vörös kantárzatú fehér lovon ülő magyar vitéz, fején magyar huszársisakkal, párducz kaczagánnyal, mely alól a dolmány magas gallérja látszik ki, a dolmány vörös, a nadrág rózsaszín, czipője sárga, kezében kopját hord. A sisakon elől tollforgó van. A sisak-oromdíszben e vitéz növekvő alakja van felemelt karral. Karján sodrony pánczéling, kezében egyenes pánczélszúró kard, mely a gráczi fegyvergyűjteményben levő ilynemű fegyvereknek *Thallóczy* előbbidézett czikkében bemutatott 3-ik számú typusával azonos.[2]

28. *Messarych Ferencz* czímere, a maga valamint atyja Márton, testvérei Gergely és Miklós, valamint neje Szőke Anna részére. Adományozta Rudolf király, 1582 február hó 19-én Pozsonyban kelt oklevelében.

A czímer sisak-oromdíszében egy-egy vörösen ruházott kar emelkedik ki, sajátságosan alkalmazott fél hajtókával, kezében a szokásos magyar kard, melynek azonban kereszt vasa érdekes változatot mutat.[3]

29. 30. *Bácsmegyei János* czímere, adományozta II. Rudolf király, Prágában 1598 márczius hó 30-án kelt oklevelében. A czímeralak egészen pánczélos vitéz, rák mivű pánczélzattal, fején a jellemző magyar sisakkal, bizonyságául, hogy nemcsak a könnyű huszárság, hanem a pánczélos nehezebb lovasság is átvette azt tőlünk, főleg miután az ausztriai hadak között is elterjedt. A sisak-oromdíszben a lovag kissé modorosan festett növekvő alakja van, ki jobbjában magyar kardot villogtat.[4]

31. *Dévay György* czímere, adományozta Báthori András erdélyi fejedelem, Gyulafehérvártt, 1599 julius hó 29-én kelt oklevelében.

Az eredeti leírás a következő: «Scutum videlicet triangulare rubei coloris, in cuius campo siue area homo viridi veste amictus equo ceruleo velut ad cursum incitato insidens dextra manu gladium incuruum euaginatum, in superiorem scuti partem porrectum, cui caput Turcicum est praefixum, stringere visitur,

1 Orsz. Levtár. Erdélyi főkormányszék. Doc. priv. H. 26. 49.
2 Orsz. Levtár. N. R. A. Fasc. 946. No. 17.
3 U. o. N. R. A. Fasc. 1712. No. 30.
4 N. Muzeumi levtár.

31.

32.

33.

30.

34.

36.

37.

35.

38.

39.

40.

41.

42.

45.

46.

43.

47.

44.

III. MAGYAR VISELETKÉPEK CZIMERES LEVELEKEN (XVI—XVII. SZÁZAD).

in ima vero scuti parte corpus capite truncatum effluentibus ex collo tribus sanguinis riuis humi prostratum iacere conspiciuntur.»

A vörös paizsban, zöld alapon fehér lovas vágtat, melynek kantárzata vörös szíj, zablája arany, szügyellője és farmatringja kék. A lovon zöld dolmányos vitéz ül, meggyszín nadrágban, magasszárú sárga csizmában, oldalán arany zsinóron aranyozott pántu, fekete kardhüvely, jobbjában magasra tartott magyaros kard, melyen török fő van fölszúrva. A lovas fején sajátságos kis kalpag van, mely úgy néz ki, mint egy fez, csakhogy fekete. A lovas előtt a földön hever a török teste, mely azonban rajzunkon hiányzik, — lilaszínű kaftánban, aranyos zsinór övvel s nagy sárga csizmában.[1]

32. *Gyulafehérvári Nagy István* czímere, adományozta 1602 április hó 25-én Gyulafehérvártt kelt oklevelében Báthori Zsigmond. — A czímerszerző, mint a fejedelem mondja, «vexillifer peditum nostrorum», vagyis a fejedelmi hadak gyalogos zászlótartója volt, s így czímerképében ennek hű costümjét bírjuk.

A czímerleírás következő: Scutum videlicet triangulare coelestini coloris, in cujus campo homo integer rubea ueste indutus, dextra manu ensem incuruum sursum porrectum tenere, in sinistra, uero caput tartaricum capillotenus comprehensum, humi autem ipsum cadaver prostratum arco deiecto uisitur.

A kék paizs zöld mezejében vörös dolmányos gyalog vitéz áll előttünk. A dolmány gombjai ezüstből vannak, derekán arany zsinór öv, nadrágja kékes lilaszinű szűk magyar nadrág, mely sarukba végződik, kezében pallos szerű kard, fején felgyürt karimájú csalma fekete nemezből, elől három tollal, baljában levágott török fejet tart hajánál fogva. Előtte a földön a török holt teste, mely rózsaszín dolmányban, meggyszín nadrágban s sárga czipőbe öltözött s általában egész ruházata megegyez a magyar viselettel, csak dolmánya hosszabb a magyar vitézénél.[2]

33. 34. *Sólyom Mihály* és *gödényházi Székely Albert* czímere, adományozta II. Rudolf király 1604. márczius hó 25-én Prágában kelt oklevelében, a híres keresztesi ütközetben a török elleni harczban Miksa főherczeg mellett tanusított vitézségéért.

A czímeralak, vágtató lovon ülő vitéz, fején tarajos vallon sisak, derekán pánczél, karjai sodrony pánczélingbe öltözöttek. Alul pánczél alá fölvett hosszú dolmány, mint szoknya lobog, kezében magyaros kard. Előtte a földön hever a levágott fejű török. A sisak-oromdísz a sodrony pánczélba öltözött kar egyenes pánczélszúró kardot tartva.[3]

35. *Czímeres levél.* A név olvashatlan. Adományozta II. Rudolf király 1604. október hó 30-án Prágában kelt oklevelében.

A czímerkép, hajadon fővel ábrázolt férfi alak, szűk vörös nadrágban, kék dolmányban, melynek béllése sárga, kihajtott gallérja aranyos. A férfi vállán egy kapát visz.[4]

1 Orsz. levtár. Gyulafehérvári ktalan. Arm. No. 2.
2 U. o. Lad 53. Nr. 36.
3 Orsz. Levtár. N. R. Fasc. 1884. Nr. 29.
4 Muz. Levtár.

36. 37. *Herpáli Dezső Benedek* czímere, adományozta Bocskay István fejedelem 1606 márczius hó 7-én Kassán kelt oklevelében.

A czímeralak, kék szűk nadrágba, legyűrt szárú csizmába s felgyűrt ujju ingbe öltözött paraszt ember, fején fekete pörge kalap, arcza bajuszos és szakáltalan jó magyar typus, a mint arat. A sisak-oromdísz ugyanannak növekvő alakja, kezében 3 szál búza.[1]

38. *Hosszufalvi Horváth Mátyás* és neje Sopronyi Sofia czímere, katonai érdemekért adományozta Bocskay István fejedelem, Kassán, 1606 április 15-én kelt oklevelében. A czímeralak férfi, hajadon fővel. Ruhája zöld, vágott ujju atilla, gombok nélkül, melyet derekán arany zsinór-öv szorít össze, nadrágja szűk, csizmája sárga, kardja nincsen, jobbjában piros zászlót tart, balját csipőjére támasztja.[2]

39. 40. A *Limpacher* bányász család czímere, adományozta 1607 junius hó 6-án Prágában kelt oklevelében II. Rudolf király. A művészi szempontból is figyelemre méltóan festett czímer keretéül, vonatkozással a czímerszerzőnek bányász foglalkozására, finom kis miniatur képeket látunk a bányász életből. Egyik oldalán az akna száján kis kocsin a bányász tolja ki az érczet. Ruházata hegyes föveg, barna kabát, vörös nadrág, nagy csizmák és hátul a bőrkötény. A másik oldalon az égő kemencze előtt látjuk a kémlő-mestert, a mint harapófogóval a fémet a tűzbe tartja. Ruházata spanyolos, fekete színű kurta kabát és kurta nadrág. A kabát ujjai sárgák, a harisnyák vörösek, a lábon kis czipő van, nyaka körül fehér fodros gallér, feje fedetlen.[3] A festő monogrammja J. K.

41. *Keöpeczi Nagy György* czímere, adományozta, a felső-rákosi ecclésiában, mint prédikátor működő czímerszerzőnek szeplőtelen élete, lelkészi érdemei s a tudomány terén szerzett érdemeiért, Rákóczy Zsigmond erdélyi fejedelem, Gyulafehérvártt 1607 május hó 25-én kelt oklevelében.

A czímer leírása következő: Scutum videlicet militare cœlestini coloris cuius fundum . . . uiridis occupat, super quo homo integer amictu sandiceo talari indutus aperto capite erectus stare sinistra manu librum in corio rubro compactum claue æreo eidem incluso tenere, dextra uero posteriorum duobus digitis compressis sursum porrecta quasi concionatur gestanti similis conspicitur». Egy erdélyi ref. prédikátornak s talán épen magának a czímerszerző öltözetének is hű képét bírjuk e czímerrajzban.

Hajadon fővel, vágott ujju lilaszín talárba van, mely elől kétfelé nyílik, gallérja magas, felálló, harisnyája szintén lila s fekete csattos czipői vannak. Balkezében vörös bőrbe kötött könyvet és kulcsot tart, jobbjának két középső ujját felemelve tartja, mintha épen szónokolna. Képünkön a rajzoló a megrongált festményről helytelenül, a két ujj helyett tekercset rajzolt a kézbe. A *Siebmacher* féle czímerkönyv ez alakot is felismerhetetlenségig elrajzolva adja.[4] Maga az öltözet bizonyára a német egyetemekről vándorolt át hozzánk.[5]

1 U. o.
2 Orsz. Levtár. Gyulafehérv. kápt. Arm, Lad 56. Nr. 63.
3 N. Muzeumi levtár.
4 Siebmacher. Wappenbuch. 324. tábla.
5 Orsz. Levtár. Gyulafeh. kápt. Arm. Lad. 56. Nr. 60.

Gróf *Thurzó György* czímeres levele, kiállította II. Rudolf király 1607 junius hó 15-én Prágában. A rendkívül díszesen kiállított czímerfestmény alján XVII. századbeli magyar fegyverekből álló tropheák között egy ütközet miniatur festményét látjuk. Az egész kép úgy rajz, compositio, mint színezés tekintetében művészi becsű alkotás. A képen könnyű török lovasság ütközik meg pánczélos magyar hadakkal. Daczára az alakok parányi kicsinységének, minden egyes harczos a leggondosabban van megfestve, úgy hogy a costum, fegyverzet és harczmodor megítélése tekintetében igen nagy becscsel bír az reánk nézve. Rajzát jelen tanulmányunk elején adjuk.*

42. *Bajoni Kis Demeter* czímere, adományozta Báthory Gábor erdélyi fejedelem 1608 junius hó 7-én Gyulafehérvártt kelt oklevelében. A czímerszerző százados volt Médi István kapitány alatt. A kitüntetésre hadi érdemekkel szolgált rá.

A czímer leírása következő: «Scutum videlicet militare erectum coelestini coloris, in cuius campo siue area homo integer totus ferro indutus, deaurato gladio succinctus nexillum rubeis suis uelis ornatum fauabus comprehensum tenet, dextra autem manu euaginatum, ensem sursum uibratum hosti seni pugnam animo praecipiti datur conspicitur.»

A czímeralak magyar gyalog vitéz, vörös dolmányban, melyre rák mellpánczél van felvéve, míg karjain sodronypánczél van, nadrágja kék, csizmái sárgák. Fején hegyes magyar sisak van nyakvédővel, oldalán fekete kardhüvely arany pántokkal, jobb kezében kivont magyaros kardot villogtat, míg balját csipőjén nyugtatja, fogai közt vörös zászló nyelét tarja. Az eredeti leírástól, mint látjuk, annyiban tér el, hogy nincsen egészen vasba öltözve.**

43. 44. *Nagy Jakab* füleki lovas kapitány és *Themeri Bálint* czímere, adományozta 1609 deczember hó 26-án Pozsonyban kelt oklevelében II. Mátyás király.

A czímer érdekes leírása az eredetiben következő: «Scutum videlicet militare erectum albi coloris, viridi campo, in fundo stratum, in quo integer *miles Hungarus* caput paruo nigro pileo, vna pluma gruina, ornato tectus, et veste rubra curta, caligis cærulæis, cothurnisque oblongís indutus, et cingulo albo præcinctus, pedibusque innixus erecte stare, manu laua, tergo postposita, dextra vero frameam nudam fortiter tenens et capit hostis perfidi Thurcam, tyara redimitum cærulea veste et flauis caligis nigrisque oblongis cothurnis induti, cinguloque preacincti et se alacriter, et pertinaciter ex adverso framea . . . . . .»

A czímerkép egy magyar gyalog vitéz felhajtott karimájú kis fekete kalappal, mely mellett oldalt darutoll leng. Dolmánya vörös, melyet fehér öv szorít össze, nadrágja fehér, csizmája sárga, kardja a szokott magyar forma. Szemben áll vele egy török, fekete dolmányban, sárga nadrágban, fekete csizmákban, öve fehér, fején vörös fez köré csavart turbán van. Épen vívnak s a magyar a török nyakát találja el. A positio egészen helyesen ábrázolja a vívás mozzanatát.

* Orsz. Levtár. Neo. Reg. Fasc. 828. Nr. 17.

** U. o. Kolos. mon. conv. Arm. Lad. 61. k. Nr. 47.

A sisakorom-díszben a török növekvő alakja látható lilaszín kaftánban, turbánnal, a mint felemelt kardjával vág. — A kard pontos typusa a XVI. századbeli török kardok egyik fajának. A második typus sokkal görbébb, majdnem félkörben hajlott.[1]

45. Felső-oroszi *Madarász Péter* czímere, adományozta Báthory Gábor erdélyi fejedelem, Marosvásárhelyt 1610 február hó 7-én kelt oklevelében. — A czímerszerző a görgényi várhoz tartozó uradalomban, mint «aucipitis officio fungens» vagyis mint uradalmi madarász szerzett érdemeket. — Czímeralakunk így is érdekes adat a hazai sólyomvadászat történetéhez.

Maga a czímerkép egyszersmint arczképe is a czímerszerzőnek, ruházatában pedig az akkori fejedelmi sólymászok egyenruháját látjuk lefestve.

A szembe álló fekete bajuszos és körszakálas alak aranygombos zöld dolmányt, vörös nadrágot s sárga csizmát visel. Fején sajátságos alakú felhajtott karimájú nemezkalap van, derekáról kissé nagyon előre kötve, fekete szíj-övön, vágott végű magyar kard lóg. — Az alak mindkét kezét fentartja, jobb keze fején ül a sólyom repülésre készen, fejéről a sapka már le van véve, baljában pedig nyakánál fogva két foglyot tart, melyeket a sólyom már levágott.[2]

A *Siebmacher*-féle czímerkönyv ez alaknál is újabb példáját szolgáltatja a könnyelmű czímerrajzolásnak.[3]

46. Magyar-szádi *Andro Mihály* czímere, hadi érdemekért adományozta Báthory Gábor erdélyi fejedelem Szebenben, 1611 julius hó 20-án kelt oklevelében.

A czímerleírás a következő: «Scutum videlicet militare coelestini coloris, in cuius campo, siue area homo integer totus ferro indutus sandiceo insidens equo, dextra pugionem nudum capiti Turcico transfixum sursum porrectum uibrare, sinistra uero manibus renum equi tenere conspicitur.»

A czímeralak sárga lovon vágtató lovas, rákmell-pánczélban, karjain sodrony pánczéllal, nadrágja vörös, sárga csizmával, oldalán magyaros kard lóg, kengyele törökös, nyeregtakarója zöld színű. Az egész lovag teljesen hasonlít a Kis Demeter czímerében fentebb bemutatott gyalogvitézhez. (42. sz.) Fején ennek is magyar huszár sisak van feltolható orrvédő vassal. Jobbjában kivont kardot tart, melyre lila turbános vörös tollas törökfő van felszúrva.[4]

47. *Dubovszky György* czímeres levelének mása, kelt 1611-ben. Az oklevél növényi ornamentális keretében találjuk a két medaillonba rajzolt mellképet, melyet bátran sorozhatunk magyar viselet képeink közé. Az egyik egy ifju nő fűzős ruhaderékban és ingvállban, nyakán két sor gyöngygyel, a másik arany zsinóros dolmányba, mentébe s vörös hajtókás szőrme kucsmába öltözött bajuszos magyar férfi.[5]

1 Orsz. Levtár. Neo. Reg. A. Fasc. 1861. Nr. 19.
2 Orsz. Levtár. Kolos mon. conv. Arm. Lad, 62.
3 Siebmacher, Wappenbuch. 288. tábla.
4 Orsz. Levtár. Gyulafeh. v. kápt, Lad. 52. Arm. Nr. 28.
5 U. o. Dombay levéltár. Fasc. C. 38.

Dr. Szendrei János.

EMLÉKEK ÉS LELETEK.

ŐSKORI EMLÉKEK UGOCSA VÁRMEGYÉBEN.

Ugocsa vármegye régiségeiről mindeddig — legalább tudtommal — nagyon keveset tud a szakirodalom. Két adatra bukkantam csupán, melyek által a megye területén talált emlékek a régészeti tudomány általános tulajdonába jutottak; ilyenről, egy bronztekercsről, szól a Cimeliotheca Musei Nationalis,* de lelőhelyeül csak általánosságban nevezi meg Ugocsamegyét, a második pedig, egy Tisza-Ujlakon talált római-kori Cupido-szobrocskáról, szintén a Cimeliothecában** találtam némi adatokat. Hampel Bronzatlaszában a vármegyék között Ugocsa «*vacat*».

Most, hogy alkalmam van ezen archæologiailag úgyszólván teljesen ismeretlen megye területén régészeti kutatásokat tenni s teszek is egy esztendő lefolyása óta, az emlékek egész csapatjával találkoztam itten, a melyek megérdemlik a megismertetést.

1. Telepek a Batár folyó mentén. Nevetlenfalu közelében a Batár nevű folyó partjain helylyel-közzel több oly kiemelkedő s laposan elterülő dombot találni, melyek közül némelyiket a lassan folyó víz időközben átszakítván, szemlélhetővé tette annak szerkezetét, minek megszemlélése után világos lőn, hogy e dombok bőven tartalmaznak præhistorikus cserepet, szén-, hamu-, vagyis az u. n. kulturrétegek közé behintve. E dombok egyikét mutatja az ide mellékelt ábra, mely a Nevetlenfalu közelében lévő s a nép által «*Virágvár*»-nak nevezett őskori telepet tünteti elénk. A telep félhold alakú dombból áll, mely meredek s egyenes oldallal van határolva észak felől a Batár vize által, délfelé lejtősen esik s egy körsánczczal van elkerítve a szomszéd szántóföldek felől. E sánczba valaha vizet lehetett ereszteni úgy, hogy veszély esetén a kis telep minden oldalról vízzel volt elkerithető. A telep hossza 100, legnagyobb szélessége 18 lépés. Jelenleg Kovács Béla szatmármegyei kir. tanfelügyelő birtokát képezi, laza, homokos földjében kukoriczát szoktak termeszteni s az így előállott művelés folyamán, már a kapavágások által is, számtalan őskori edénynek durva, czifrázat nélküli s szabadon alakított, de jól kiégetett töredéke kerül napfényre úgy, hogy a kis telep domború felszíne sűrűn van teleszórva e cserepekkel. Szakszerű felásatása mindeddig még nem eszközöltetett.

A «Virágvár»-tól északnyugat felé, csekély távolságra a Batár folyó jobb

* Rómer F.: Műrégészeti Kalauz. I. 122. l.

** U. ott. 127. l.

Magyar Vilmos, egykori kritikus.

P. Szabó Ernő: Egy bank a századfordulón.

A magyar banképületek legelismertebb építészéről, Alpár Ignácról szólva, az egykori kritikus, Magyar Vilmos az 1855-ben született építész pályaszakaszait így jellemezte: a „tüggyakadás" az indulást jelentő, az 1882-1888 közötti időszakot, amikor Alpár tanársegéd volt a Műegyetemen; a „virágoztatás" a kibontakozás évei 1889-1896 között, a „forró nyár" azt a korszakot, a tőke és a banképületek tervezésének korszakát, 1897-1916 között, amikor „Merkur csúcsszintjéből ömlik a sok munka."

Budapesti Polgárat, 1988, 3., 34-old.

Tovább élteti a fazekashagyományokat

Az eredeti forma- és mintavilágot meghagyva egy kissé mindig többet és mást formáz

KOVÁCS ZSOLT

Berettyóújfalu (HBN) – Magyar Zita egyike azoknak, akiknek tevékenysége nyomán tovább él az egykor híres bihari fazekasmesterség. Korabeli elődeihez hasonlóan ő is olyan tárgyakat készít, amelyeknek van funkciójuk. Huszonkilenc zsűrizett munkája van, és ha ezek mellé jövőre még sikerülne néhányat zsűriztetnie, jó esélye lenne a népi iparművész cím elnyerésére.

Szerényen húzódik meg a Magyar család háza mellett Zita birodalma, a nemrégiben épült fazekasműhely. Bent kellemes, földszagú meleg fogad. A hatalmas ablak előtt a korong, átellenben a kemence. A villanykályha fölötti széles polcon száradnak az égetésre váró agyagedények, a bejárattal szemközti polcrendszeren sorakozó kész használati tárgyak pedig mutatják, hogy a fazekasság elsajátítása terén meddig jutott az immár elsőéves néprajz szakos egyetemi hallgató.

A megmunkálásra előkészített nagy darab agyagot tesz a korongra. A formázás előtt még egyszer átgyúrja és közben arról beszél, hogy milyen kellemes érzés a kéznek, ha a tökéletesen sima, egynemű agyagot marcangolja. Aztán előbújik Zitából a filozófus és az agyagot már nem mint a készülő használati tárgy alapanyagát, hanem mint a négy ősi elem egyikét, a földet emlegeti. Kisvártatva halk zümmögés tölti be a helyiséget. Dolgozik a korongot hajtó motor, és dolgozik Zita is. Már öble van az előbbi agyagdarabnak. A hozzáértő női kezeknek szépen engedelmeskedik az anyag. Közben jó néhány évvel visszamegyünk az időben. Óvodáskori emlékek elevenednek fel. A ház udvara, a zetorkerékben lévő homokozó, a homokformák. Majd egy évtizednyi ugrással Nádudvar, a Fazekas Ferencnél eltöltött egy hét, utána pedig a nyíregyházi Dorogi Józsefné, ahová hetente egyszer a szülei vitték el azért, hogy az ismert mestertől tanulja a fazekasságot. Az elhalkuló monoton zümmögés jelzi, hamarosan elkészül a használati tárgy. Zita lábával aprókat mozdítva a korongon lassan körbefordítja a születőben lévő kuglófsütőt, s közben ujjaival az agyagedény oldalába nyomja a kuglófra jellemző hosszúkás mélyedéseket.

A munkájáról faggatom. Kezdetben szabadkozik. Magyarázza, hogy ő nem a szavak embere, gondolatait inkább a munkáival fejezi ki. A lakásukban egy üveges szekrényhez vezet, amelybe az eddig legjobban sikerült kerámiái kerültek. Figurás butellák, címeres pereckulacs, aromalámpák, különböző méretű és funkciójú konyhai cserépedények és csengők mellett egy szintén agyagból készült adventi koszorú is van. Magyarázza, hogy tavaly nyáron Korondon látott egy ehhez hasonlót, de ő azt továbbfejlesztette. A koszorú közepét a honfoglaláskori süvegre emlékeztető, áttört mintázatú kúppal töltötte ki. Mint mondja, nem elégszik meg annyival, hogy a Kárpát-medencében élő magyarság által kialakított és a fazekasságban is megnyilvánuló stílusirányzatokat másolja csak. Az eredeti forma- és mintavilágot meghagyva, egy kicsit mindig többre, másra vágyik. „Hagyományos népi kerámiákat készítek, de a kezemből kikerülő darabokban én is benne vagyok" – fogalmazza meg az általa követett stílust. Arra azonban mindig ügyel, hogy csak olyan tárgyakat készítsen, amelyek a mai modern háztartásban is használhatók. Zita éppen emiatt vallja magát a korabeli bihari fazekasok mai utódának.

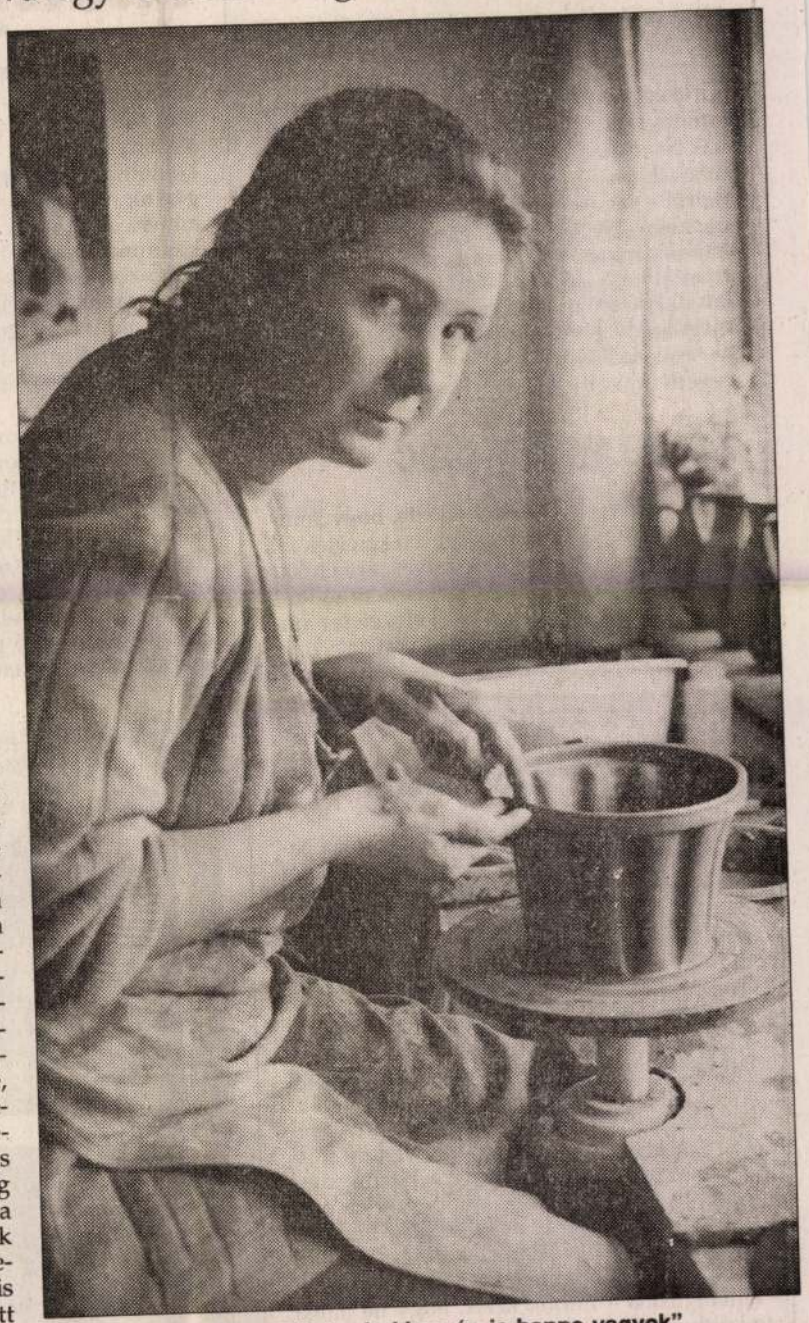

„... a kezemből kikerülő darabokban én is benne vagyok"
Fotó: Kovács Zsolt

HIRDETÉS

SZÓVÁ TETTÉK

Az utca két vége

Nem csak a botnak van két vége, hanem a Szotyori utcának is, csak erről mintha elfeledkeztek volna a közlekedési táblák kihelyezői – írta egyik olvasónk. – A Kishegyesi úton ki van téve egy tábla, mely szerint teherautóknak behajtani tilos, a Bartók Béla úton viszont nincs ilyen tábla. Be is hajtanak mindkét oldalról – jogosan. A kiegészítő tábla szerint ugyanis csak az üres teherautóknak tilos behajtani, mivel az van kiírva, hogy „Kivéve áruszállítás". Ha szó szerint vesszük a táblát, akkor tehát a Kishegyesi útról téglával megrakodva át lehet menni a Köntösgát sorra, csak üresen nem. Miért nem jó a régi, egyértelmű „Kivéve célforgalom" kifejezés?

Zárva volt a piac

Több debreceni olvasónk jelezte, hogy január 2-án – pénteken – feleslegesen keresték fel a debreceni piaccsarnokot, mivel zárt ajtókat találtak. Nem értik, hogy miért nem nyitott ki a piac ezen a napon, s erről előzetesen miért nem tájékoztatták a vásárlókat.

LEVÉLVÁLOGATÓ

Kisnyugdíjasok (másfajta

Rendhagyó panaszlevelet kapott szerkesztőségünk a napokban. Azt már megszoktuk – sajnos –, hogy a kisnyugdíjasok azért kérik inkognitójuk megtartását, mert szégyellik nyomorukat, röstellik azt, amiért nem nekik kellene pironkodniuk, hiszen a becsületesen ledolgozott munkáséveik után joggal kívánhatnák el, hogy öregkorukra annyi nyugdíjat kapjanak, amennyiből meg is tudnak élni. Az alábbi levél azonban kissé más, mint a többi.

„...van egy kétszobás lakásunk, ezt az utóbbi időben irodának adtuk ki. A házban több iroda, kölcsönző stb. működik ma is. Néhány lakó ez ellen tiltakozott (önök is írtak róla), ezért a megyei önkormányzat felszólított mindenkit, hogy szüntessék meg az irodákat. Így most jó pár lakás üresen áll, mert se kiadni, se eladni nem tudjuk. Mivel kisnyugdíjasok vagyunk, a két lakás (amiben lakunk H.-ban és a debreceni) rezsijére a nyugdíjunk 70-80 százaléka rámegy. Szeretném kérdezni önöktől, hogy köteles vagyok-e fizetni a szemétszállítást, vízfogyasztást, takarítást stb. – olyan szolgáltatást, amit nem használok, illetve nem kérek és nem is kapok meg. A hőszolgáltatónak írtam, de nem is válaszoltak, így a lakásban 30 fokos meleget kell fizetnem feleslegesen. Azon viszont csodálkozom, hogy sem a lakók, sem a megyei önkormányzat nem tiltakozik az ellen, hogy a főtéren a lakásokkal szemben egy bódéban sütik a csirkéket, és a büdös égett zsírszagot kell egész nap »élvezni« az arra járóknak. Nem beszélve a zsibvásárról, ami az utcán folyik. Ezzel kapcsolatban a lakókat nem kérdezték meg."

Kedves Levélíró

Megértjük probl
ban nagyon nehéz
díjasként két lakást f
szen mint írta, a rez
nyugdíjuk 70-80 szá
tényleg kevés nyugdí
ti meg magának ma
azonban egy olyan
hogy a levelet olvas
nyugdíjas felkapja m
enyhén szólva elg
Mondhatni: irigyli ön
két lakást is fenn tudn
ilyen nehéz anyagi k
között. Erre mondjál
minden relatív...

Másik kérdésére a választ adjuk. Mivel ön laknak, nem valószínű vetve (meg)érintené ön receni főtéren sütött ta. Egy évvel ezelőtt tett hasonló „feljeler

„Modern útonállók"

A gazdasági világválság idején hazánk a hárommillió koldus országa volt. Azóta ez a szám hol csökkent, hol pedig gyarapodott. Napjainkban viszont egyre több olyan embert látni az utcákon, akik valamikor dolgoztak, s most arra kényszerülnek, hogy embertársuktól alamizsnát kapjanak.

Debrecenben szinte már látásból ismerni a „menő" koldusokat. Ők azok, akiknek állandó helyük van, más nem foglalhatja el azt a területet. A jól jövedelmező „állás" sokakat csábít olykor a szemtelenségre is. A megyeszékhelyen, a Hunyadi és a Péterfia utca kereszteződésében, amíg a közlekedési jelzőlámpa pirosat jelez, a nap minden órájában más-más lép az autóhoz, s különböző szöveg kíséretében alamizsnát kér. Van aki ad, más szóra sem méltatja, míg más inkább felhangosítja a rádiót, azért, hogy ne hallja a koldus mondókáját. Persze, a kolduló sem szent, s olykor trágár kifejezés hull az autós fejére, ha dolgavégezetlenül kell távoz-

A félre (nem) tel

A napokban közölt statisztikai adatok szerint Magyarországon a pénzintézetekben elhelyezett forint betétállomány több milliárdra tehető. Egy biztos: a legtöbb nyugdíjasnak nincsenek millióai a bankokban. Sőt sokan egyik napról a másikra tengetik életüket.

A napokban kezembe került egy kiadvány, mégpedig az „Elemi Népfőiskolai értesítő könyvecske". A sok tilalom mellett egy jó tanácsra figyeltem fel az utolsó oldalon: „Gondolj arra, hogy lehet még olyan idő, amikor annyid sem lesz, mint most (milyen igaz...). Minden három fillérben **van** egy, melyet *el kell* költened, egy melyet *el lehet* költened, de van **egy**, melyet *nem*

a villany-, a gáz-, a ví
bi számlát kifizessék.
marad, az elmegy a
vő falat vásárlására.
évek óta mintha csend
ne a vasárnap délelőtt
minden konyhából a l
lás hangja hallatszott.
zony, hol vannak az
idők, amikor a gulyás
rántott hús következet
fogásként vajas tört k
harmadikként pedig
poszta. Ma már a tör
is luxus, marad egys
sós vízben főtt burgo
a víz is, meg az azt fe
gáz is egyre drágább.

A december 29-i
ezen az oldalon a nyu
liska nénéről írtam, aki

REFORMÁTUS CSALÁD

REFORMÁTUS KERESZTYÉN CSALÁDI LAP

MEGJELENIK HAVONTA JULIUS ÉS AUGUSZTUS KIVÉTELÉVEL

ELŐFIZETÉSI ÁRA AZ 1941. ÉVRE 3 PENGŐ.

Laptulajdonos és kiadó: Az Erdélyi Református Egyházkerület Nőszövetsége // Felelős szerkesztő: Maksay Albert :-: Társszerkesztők: Székely Jánosné és Nagy András // A kiadóhivatali ügyvitel vezetője: Vidovszky Ferencné. :-:

A lap tartalmát, szellemi részét illető irások a Ref. Család szerkesztőségéhez (Kolozsvár, Ref. Theologia), előfizetések, felszólalások, hirdetések a Ref. Család kiadóhivatalához (Vidovszky Ferencné, Kolozsvár, Attila-u. 9.) küldendők.

KÖRLEVÉL.

KEDVES ASSZONYTESTVÉREINK!

Felszabadult lélekkel, boldog örömmel köszöntünk minden nőszövetségi tagot, minden munkást és minden vezetőt új munkánk, új munkalehetőségeink megindulásának küszöbén.

Hála a mindenható Istennek, munkánkat ezután nem fogja gátolni erőszak, hanem segitséget kapunk. Össze kell szednünk minden erőnket, hogy mint magyar hazánk szabad munkásai, egy akarattal zavartalanul dolgozhassunk egyházunk és hazánk szebb jövője érdekében.

Eddig is a református asszonyok szép munkát végeztek Erdélyszerte, magyarságunk megtartása érdekében. Most a hazatérés öröme és az Isten iránti hála érzése erősitse meg akaratunkat, buzditson sokkal intenzivebb, kitartóbb munkára. A vezetők járjanak elöl a legtöbb munkavállalásban, az áldozatokban, hogy eredményeink jóval mulják felül azokat, amiket nehéz kisebbségi sorsunkban elérhettünk. Soha sem feledkezünk meg a tőlünk elszakadt testvéreinkről. Nőszövetségünk minden egyes tagja érezze meg, hogy az összeségnek egy része, úgy munkában, mint felelősségben és tartsa kötelességének a szeretet szolgálatában állani, boldogan hozva meg áldozatait

Mivel a mai időkben nagy felelősség hárul a nőszövetségi vezetőkre, arra kérjük őket, hogy mindenki megújult buzgalommal lásson feladatai teljesitéséhez.. Ha valaki úgy találja, hogy bármely oknál fogva, (betegség, családi viszonyai, stb. miatt) nem tud eleget tenni, engedje át vezetői helyét olyannak, aki egész munkát tud végezni. Most megszüntek a hatósági akadályok, tehát az egyházkerületi nőszövetség elnöksége és választmánya nem vállalhatja azt, hogy a munka álljon személyi okok miatt s ezért a felmentést készséggel megadja azoknak, akik az ügy érdekében munkakörüknek másokra való átruházását kérik.

Az Isten kegyelme és áldása legyen a mi igyekezetünkön.

Meleg szeretettel:

VÁSÁRHELYI JÁNOSNÉ,
az Erd. Ref. Egyházker.
Nőszövetség elnöke.

SZELE ENDRÉNÉ,
az Erd. Ref. Egyházker.
Nőszövetség titkára.

INNEN-ONNAN

Alapitvány a sárospataki főiskolánál. Dr. Gesztelyi Nagy László orsz. képviselő és felesége 25.000 pengős diáksegitő alapitványt tett a sárospataki ref. főiskola javára. A tiszáninneni ref. egyházkerület most haláját és elismerését fejezte ki az alapitványért.

Amerikai karácsony. A világ legnagyobb karácsonyfájával ezidén San Francisco városa dicsekedhetett. Amerika a rekordok hazája, de most San Francisco egészen egyedülálló rekordot mondhat magáénak. A város elhatározta, hogy beszerzi és felállítja a világ legnagyobb karácsonyfáját. Egy bizottság hosszas kutatás után Kalifornia erdeiben találta meg „a legnagyobb karácsonyfát": egy hetven méteres fenyőt. Ennek az óriásfának az elszállítása nagy nehézségekbe ütközött. Mérnökök segitségével különleges teherautókat szerkesztettek, a hetvenméteres fenyőt e teherautósor vitte San Franciscoba, miután pedig a városban megfelelő hely az óriás karácsonyfa felállítására nem volt, a várossal szemben lévő, kiállítási célokra szolgáló betonalépítménybe ágyazva állitották fel a fenyőfát. Karácsony estéjén gyulladt fel először a franciscoiak óriási karácsonyfáján az az ezer és ezer kis villanykörte és a nagyváros lakói büszke boldogsággal nézték a világ legnagyobb karácsonyfáját, amelynek színes világító körtéi kilométer távolságokra csillogtak az éjszakában.

Kié a sziget? Érdekes perben volt döntés legutóbb. A dunavecsei egyház 1865-ben a Földváry-családtól 40 holdas szigetet kapott ajándékba. A mellette levő 3 holdas keskeny Rácz-szigetet az egyház vette meg. Idők folytán a Duna megnövelte a szigetet 100 holdnyira. A dunapentelei legelőtársulat perrel támadta meg a dunavecsei egyházat. A Tábla ítélt a perben, mely szerint a megnövekedett sziget nagyobbrészét a dunavecsei egyháznak ítélte, 14 holdat pedig a dunapentelei legelőtársulatnak.

Kertek a Maginot-vonal helyén... Pár soros hír közli a német félhivatalos jelentést, amely szerint a Maginot-vonal lerombolása folyamatban van, az erődvonal egyes részeit már le is bontották, helyette veteményes kerteket létesitenek. Tömörebben, képszerűbben és szemléltetőbben talán semmi egyébbel nem lehetne kifejezni mindazt, ami az elmult nem is egészen egy esztendő alatt történt, azokat a mélyreható változásokat, amelyeken Európa keresztülment. Nem is egészen egy esztendővel ezelőtt milliós hadseregek ültek fölényes magabiztonsággal a javarészt földalatti várrendszerben. A tankcsapdák, földalatti folyosók helyébe most veteményes kerteket ültetnek.

REFORMÁTUS CSALÁD

LAPTULAJDONOS ÉS KIADÓ:

AZ ERDÉLYI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET NŐSZÖVETSÉGE

FELELŐS SZERKESZTŐ:

MAKSAY ALBERT

TÁRSSZERKESZTŐK:

SZÉKELY JÁNOSNÉ

NAGY ANDRÁS

A·M-BIKALI·REGI·HARANGLÁB

XIII. évfolyam

1. szám

1941

január

REFORMÁTUS KERESZTYÉN CSALÁDI LAP

MEGJELENIK HAVONTA, JULIUS ÉS AUGUSZTUS KIVÉTELÉVEL

1507/1938. SZÁM ALATT BEJEGYEZVE A KOLOZSVÁRI TÖRVÉNYSZÉKNÉL.

Borvizet meritő székelyek
Gyimesi szoros (Kilátás a várból)
Marostorda
(Készül a székely tarhonya)
Korond (Székely
parasztház szobája)

Magyaregregyi Kálvária

Magyaregregy (Kálvária)

Óradna

Nemzeti Ujság 1940. dec. 25

boldog korszak véget ér, ott van a rideg munka, amely nem enged többé kitérést és amely mindenkit belekényszerít a mindennapi igába.

A tanuló fiatalságnak nagy része szegény, keservesen küzd a megélhetéssel, annak alig marad ideje, hogy a szükségesnél többet tanuljon. Baj, nagy baj, hogy éppen azon osztályok gyermekei, amelyek nem vesződnek kenyérgondokkal, a legfogékonyabb korban művelődés helyett zsúrokkal és házibálokkal foglalkoznak. Ha elgondolkozunk ezen a témán, a kedvünk lassan elmegy a nevetéstől.

F. P.

A mult

Sardou színdarabja. Előadták a Nemzeti Színházban február 1-én.

Újból fedezzük fel Sardout? Most, amikor hetvenötesztendős lett, most mondjuk el róla mindazt, amit már annyian annyiszor elmondottak? Komoly képpel bírálgassuk új darabját, a merész helyzetkomikumnak ezt a Csimborasszóját? Meddő munka volna. Egyszerüen konstatáljuk a tényt, hogy a Nemzeti Színház közönsége január huszonötödikén megbuktatta a Peleas és Melisande-ot, egy héttel reá pedig harsogó kacagás között tapsolt a Multnak. Ismét Sardounak volt igaza, mint mindig.

Kommentárokat is fűzhetnénk ehhez a tényhez. Elmondhatnók, hogy a közönség . . . de különben ne bántsuk a közönséget. Hátha csakugyan annak az öreg kritikusnak van igaza, aki azt hirdette, hogy a publikum hat koronáért mulatni akar. Talán igazuk van azoknak is, akik a szinpad komoly irodalmi jelentőségét egyáltalában tagadják. Amikor végignéztünk azokon a különben értelmes, művelt urakon, akik Maeterlinck bájos tragédiája alatt gyufát gyujtottak, a Mult felvonásai után pedig újból és újból látni akarták a szinészeket, majdnem elhittük, hogy ezeknek a mogorva skeptikusoknak van igazuk.

És a közönségnek is igaza volt akkor, amikor a szinészeket látni akarta. Mert a Mult-at jól játszották. Nagyon jól. Elsősorban Csillag Teréz, akit hosszu idő után ismét viszonláttunk diadalmas jókedvében. És az egész közönség örült a nagy sikernek, amelyet ez a mi kedves, nagy művésznőnk aratott. Pompás bohózati figurákat mutattak be Lánczy, Gál és Náday Ferenc is.

Fp.

Pályázzunk

Néhány millió korona hever az országúton. Senki sem szedi fel.

Az a néhány millió korona csupa pályadíj. Ekkora summa kerül ki, ha valamenynyit összeadjuk.

Az írók, művészek és tudósok, ime, hasonlítanak Jézus tanitványaihoz, akik rösztelték a porból fölemelni a patkót, de a patkó árán vásárolt cseresznyeszemekért tucatszor is lehajoltak.

Eszembe jut, hogy most éppen harmadszor hirdetnek pályázatot Munkácsy szobrára. Harmadszor kerül sor az Erzsébet királyasszony emlékszobrára. Harmadszor a Sáros-Rudas-fürdő palotájára. És ikszedszer a Semsey-pályázat különböző kérdéseire. Az Akadémia és a Kisfaludy-Társaság bizonyos munkálatok ügyében szintén kér s nem kap. Pedig fizet, mint a katonatiszt. Szoborbizottságok, szinigazgatók, hirlapok, folyóiratok, tudományos intézetek marékkal kínálják a bankót: nincs, aki kegyesen átvegye.

Az a néhány millió korona tehát a mi kultúránk szemétdombján hever. Nem hatékony érték.

A minap egy minden szépért lelkesülő gyomai nyomdász, Kner, nagy elkeseredettségében szintén pályadíj-hirdetésre adta magát. Tisztelet Semsey Andor 10.000-es pályadíjainak: én azt hiszem, hogy a Kner-féle pályadíj még ennél is nagyobb.

Az ügy a közönséget is érdekli. Mert nem mindenki olvas el egy százíves geológiát vagy állattant. Viszont a bál sok embernek a gyengéje (olyiknak az erősebbik oldala). A Kner-pályadíj pedig bállal kapcsolatos. A gyomai nyomdász ugyanis hatszáz koronát kínál első díj gyanánt egy akkora papirszeletért, mint a tenyerem. Csak azt kívánja, hogy báli meghívó legyen rá rajzolva.

Nos, ez megadatik neki, — vélekedik az olvasó. Nem úgy áll a bál! Az én nyomdászom már hirdetett ilyesmire pályázatot, de sikertelenül. Ezeket az aranyakat sem szedte fel senki. Most ez a monstruózus pályadíj az utolsó kísérlete. Ilyen pötty csekélységért ekkora sommát adni: csakugyan ultima ráció. Ha még így sem kap hasznavehető holmit, nyugodt lélekkel vásárolhatja a drezdai és lipcsei kliséket század-áron. Senki sem vetheti szemére, hogy mellőzte a magyar munkát.

Szomoru szívvel gondolok a Semsey-pályázatra. Annak tízezres pályadíjaira. És arra, hogy ez a pénz is a kultúrszeméten hever. Elhiszi-e a szíves olvasó, hogy nincsen egyetlen hasznavehető magyar Flóránk? Dacára annak, hogy agrárius nemzet vagyunk s dacára annak, hogy a Természettudományi Társulatnak nyolcezer tagja van? S még dacábbára annak, hogy van valamely Tudományos Akadémiánk és vagynak annak zsákszámra pénzei és azt mondja magáról, hogy a tudományt míveli? Hát azt elhiszi-e a szíves olvasó, hogy a földünkkel se törődtünk eddig, holott a latifundiumok hazája is volnánk, de nincs egyetlen valamire való geológiánk. Állatot is tenyésztünk, vadászunk, irtunk erdőn-mezőn s nincs egy igazi faunánk sem. Elzengjem-e, hogy valamely telivér drámához is fölötte ritkán vagyon szerencsénk? Szóljak-e szobrainkról? Lírai verseinkről? Középi leteinkről?

Csupa hiány. S minden egyes hiány felett jó pengő pénzből csillogó aranykupola.

Ha az ember ezeket a dolgokat szemléli, bizonyos respektussal tekint a gyomai nyomdász elkeseredett tettére. S megérti őt.

Miért nem pályázik senki sem? Avagy milliomosok a magyar írók, művészek, tudósok? Ezt még eddig sem ők nem árulták el senkinek, sem más nem fogta rájuk. Nem tudnak tán dolgozni? Dehogy is nem! Ha igy volna, semmink se volna. Nem bíznak a pályabíróságokban? Akkor nem élhetné divatját a pályahirdetés.

Sok mindenen kívül, azt hiszem, valami csökönyös filozófia tartja vissza mindüket a nagyobb vállalkozástól. A filozófiát ez a velős közmondás rejti: Jobb ma egy veréb, mint holnap egy túzok. A közmondások azonban sohasem igazak és éppen nem bölcsek. Mert mire az élettapasztalatok tömege közmondássá tud sűrűsödni, addigra egészen más kultúrállapotok köszöntöttek be, amelyben az a régi észjárás már nem érvényesülhet. Nálunk azonban a ferdesarku bölcseség járja, lustaságunk és a vis inertiae, amelytől már szinte megpukkadunk, még mindig régi nyomokon tart. Csoda-e, ha a Semseyek és társaik hiába vetik az országútra millióikat?

Míg e sorokat irom, kezembe kerül az Akadémia zöldborítékos értesítője. Benne a Semsey-pályadíjak X + 1-edszer. Az értesítő a remény zöld borítéka alatt hívja fel a magyar haza tudósait a 10.000-es pályázaton való részvételre. Én azonban reménytelenül csapom bele a papirkosárba.

Előbb látni szeretném azt, vajjon szép hazánkban hatszáz koronáért kapható-e egy tenyérnyi papiros, amelyen egy báli meghívó látható.

Számadó János

Spengler Károly dr. Egy Davosban, a tüdőbetegek svájci Mekkájában gyógyuló munkatársunk írja nekünk a következőket: Fölötte érdekes és az igazságnak megfelelő szép cikket olvastam a jó minap az Uj Időkben Spengler Károly dr. hírneves davosi tudós orvos tüdővészellenes szérumáról, amely, hiszem, nemsokára általános nagy szenzációja lesz az orvostudománynak. Spengler Károly dr. rendkívül érdekes ember, igazi német tipus, noha ő svájcinak tartja magát, mindig gondolkozó elmét záró nagy koponya, kemény vonásu, de humánus lélek. Büszke arra, hogy édesatyja Alex. Spengler, aki szintén orvos volt, vetette meg Davosnak, mint gyógyhelynek az alapját. Az ötvenes éven még innen van, de már is nagy sikerek fűződnek nevéhez. A világhírü Koch

Uj Idők 1907. XIII. 20 4

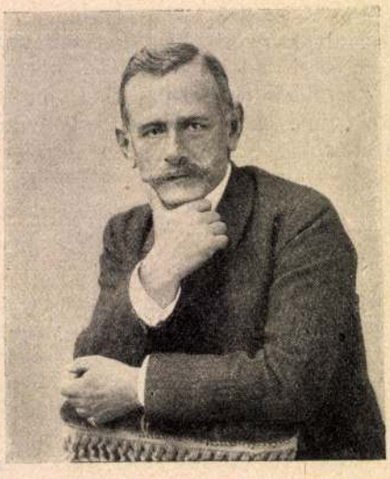

Spengler dr.

tanár mellett asszisztenskedett, majd évekig első orvossegédje volt, résztvett a nagy tudós búvárlataiban és mint ennek rajongó tanitványa iparkodott önállóan tökéletesíteni a Koch-féle tuberkulint, ami sikerült is neki. Ha ez a puritán ember, akinek az arcképét az Uj Időknek e soraimmal együtt megküldöm, hogy a magyar közönség külsejében is megismerje, a reklámtól nem irtóznék, ma már európaszerte róla és az ő szérumának és gyógymódjának rendkívüli sikereiről beszélnének. De így is elmegy messze a híre, még hozzánk is. A sok külföldi orvos mellett nem egy magyar orvos kereste föl már eddig is és tanulmányozta itt hetekig az ő oldala mellett a Spengler K.-féle tüdővészellenes beoltást. Magyar vidéki orvosok is voltak itt. Többek közt a nyitramegyei kórház főorvosa, aki félév óta a kórházában rendkívül fényes eredménynyel használja a davosi tudós orvos gyógymódját. Laboratóriuma mindig zsufolva van orvosokkal, akik előtt kézzelfogható sikereit bemutatja: a gyógyuló és már meggyógyult pácienseket. De a magasabb orvostudományi világ és körök is felé fordítják már érdeklődésüket. Sőt, mint a párisi lapokban olvasható volt, a francia akadémia az imént az első helyen jelölte Spengler Károly dr.-t, az orvostudományok előbbrevitelében nagy érdemeket szerzett orvosok részére kitüzött díjak közül, — a legnagyobbra. Ezenkívül jelölték tagságra is, aminél fényesebb elismerés nagyon kevés tudós orvosnak jut osztályrészül. *(i.)*

A magyar zsinórdíszítés

Gyakorta fölmerült már a kérdés, hogy van-e magyar stílus, s ha van, miben nyilvánul meg? Alapmotivumait leginkább a tulipán és rózsa stilizált változataiban állapították meg, hiszen ott találjuk a díszítési módokon, az ipar különféle alkotásaiban, a hires tulipános ládákon, superlátos ágyakon, cifra-szűrön, a fazekas tál és korsó cifrázataiban.

A magyar stílus eme általánosságban elfogadott megállapitásához járult hozzá egy újabbal Kabók Imre szegedi levéltáros bemutatva a magyar motivumokat a magyar zsinórdíszítés alakításaiban.

Kabók munkája csak kéziratban van meg: száznyolcvan rajzból áll, s ez a száznyolcvan rajz mind specialitás.

Kabók szerint a zsinórdíszítés fénykora 1859-ben kezdődött és kilenc esztendőn keresztül tartott. Azelőtt is volt zsinórdíszítés a nemzeti ruhaviseleten, de nem ilyen nemes ízlésű és gazdag változatosságu. A régi, egyhangú zsinórdíszítés ellenben hasonlított magához a kor szelleméhez: gondolatban is irtózott minden újitástól és zsibbasztólag hatott az iparosra.

Jókai, Jósika sokszor emlegetik, hogy a régi urak nem csupán a mulatozásban, agarászatban lelték örömüket, hanem versenyeztek, hogy kinek van ügyesebb szabója? Ez kommenciós ember volt és másnak nem dolgozhatott. Az izléses ruha épp úgy irigység tárgya volt, mint a badáros ló s az igazi úr, ha nagy örömet akart a barátjának szerezni, a földicsért ruhadarab másával lepte meg.

Minden vármegyének, de minden egyes szabómesternek is megvolt a saját izlése s ettől nem térhetett el. Igy maradt sok a régiben, ámbátor az emlékezet csak dicsérettel szólhat a munkák lelkiismeretes, pontos kiviteléről és tartósságáról.

Kazinczy Ferenc születésének százéves fordulóján, a nagy nemzeti ünnepen, kezdődött újból a ruhaviseleten a zsinórdísz ékeskedni s mintha főurak ősi képtárai elevenedtek volna meg: föltámadt a sastollas kalpagok, sarkantyus csizmák kora. Szinészek, jogászok voltak a kezdeményezők, megjelenésük a férfiakra lelkesítő, az ifjakra elragadó hatásu volt. Kerültek előkelő emberek, akik borjuszáju ingujjban, virágos szűrben, árvalányhajas süvegben, hosszu, bunkós végü bottal jártak, csakhogy minél magyarabbnak tessenek. Paraszt lett az úrból, hogy magyar lehessen.

Az általános lelkesedés elragadta a szabólegényeket is s minden zsinórt fogható legény Pestre sietett, a nemzeti mozgalom kezdeményezési színhelyére. Nem is hiába, mert az volt a legszerencsésebb mester, akinek több dolgozótársa akadt. Ezek a jövendő mesterek pedig immár nem voltak korlátozva izlésük, fantáziájuk fejlesztésében, szinte versenyezve dolgoztak s alig voltak képesek eleget tenni a töméntelen megrendelésnek.

Hamarosan megjelent Jámbor Pál pesti szabómester magyar divatlapja, azt a magyar szabók nesztora, a Nemzeti Szinház szabó-maecenása, Kostyál Ádám látta el jó tanácscsal, helyes útmutatással, rendes irányba terelve a polgári és úri viseletet. Nem is kellett a magyarnak paraszt-gúnyában járnia, hogy úrnak látszassék, egymásután keletkeztek az „Attila", „Árpád", „Buda", „Zrinyi", „Kazinczy", „bekecs", „mente", „dolmány". A divatlappal pedig szalonöltözet lett a magyar ruha, — de csak tíz évig. A nemzeti viselet hirtelenül kiszorította az idegen divatot, a frakk is átalakult „pitykés Hunyadi-dolmány"-nyá, hogy a koronázás után ismét frakk legyen belőle.

Günther Antal, az új igazságügyminiszter

Ez volt ama korszak, amely fölszabadította a munkás gondolkodását s izlésének szabad akarata szerint teremtette meg a zsinór- és sujtás-díszítés fénykorát.

Eleinte selyemből készítették a zsinórt, ez azonban hamarosan hasznavehetetlenné vált a kefélés következtében. A fénykorban a teveszőrből készült zsinór jött használatba, mert ha kefélték még szebb lett.

Maga a zsinór, alakját tekintve, lapos, háromélü, négyélü és gömbölyü.

A lapos zsinórok közül a legkeskenyebbet sujtásnak, az utána következőket bogárhátúnak, az ennél szélesebbet szalagnak, a háromélűt pedig borításnak nevezik. A négyszögletes zsinórt egyenruhák díszítéséhez, a gömbölyűt pedig kizárólag gombkötő-munkálatokhoz használják. Ezekkel csak akkor lehetett szépen és kedvvel dolgozni, ha nem géppel készítették, hanem a gombkötők szabadkézileg „nyergen" verték.

Korhű képek alapján állapítja meg Kabók, hogy a magyar nadrág zsinórdiszítése, főleg a vitézkötés alkalmazása a mult század elejére esik. Elhelyezése nem olyon könnyü, mert figyelembe kell venni, hogy a vitézkötés orra a csizma orrával egy vonalba essék. Minthogy pedig a magyar nadrág csak akkor szép, ha odatapad a lábszárhoz, figyelemmel kell lenni, hogy a vitézkötések orra „összenézzen", azaz összhangban álljon a lábszár idomaival. A felöltők ujjainál a hajtókát pótló díszítés orra a függőleges helyzetben levő kézfej középső ujja hegyével esik egy vonalba. Ezen csekélységnek látszó szabályok pontos betartása fölött szigorúan őrködtek az akkori céhek. Volt rá eset, hogy csupán a szabálytalanul elhelyezett zsinórdíszítés miatt elvetették a „remek darab"-ot is.

A zsinórdíszítésben is volt tájviselet, de ez a formán nem változtatott semmit. Annyiból állt az egész különbség, hogy a felső megyékben a széles szalag-zsinórt, az Alföldön pedig a keskenyebb bogárhátú- és borítás-zsinórt kedvelték. Elnevezés tekintetében fontosabbak a „dupla nyolcas",

„tulipánkötés", „karikás dupla szív", „rostélykötés", „boszorkánykötés". (Az utóbbi onnan nyerte elnevezését, hogy a szegedi ember szája még mindig könnyen rááll a boszorkány szóra s ha a szabólegények valami rendkívülit találtak ki, így a szövevényes fenti formát is, azt boszorkányosnak hívták.) A kápolna homlokzatából született meg a „kápolna-dísz". Érdekes még a „galambkosár", „szarkaláb" „szarufa". A szarufa a Miklós-huszárok korában élte fénykorát, különösen törzstisztek mentéin és dolmányain. Elejére aranypaszomán készült alapul, erre került arany zsinórból és sujtásból a szarufa arany galambkosarakkal, pitykékkel és gombokkal díszítve. Ilyen dolmányt viselt István nádor, Széchenyi István gróf és uralkodása kezdetén Ferenc József király.

Kabók munkájának legalaposabb része a sujtásokról, azok elnevezéseiről és alkalmazásáról szól. Évek hosszu során végezte az adatgyűjtést, folytatja még most is, azonfelül édesatyja annak idején egyike volt a leghíresebb gombkötő mestereknek s műhelyében Kabóknak volt alkalma a hamisítatlan magyar érzéket elsajátítani.

Sz. Szigethy Vilmos

Az egyik diák

A kis szoba a zegzugos, törmelékes, sűrű zsivajtól hangos és undorítóan szemetes udvar hátuján húzódott meg. Itt külváros volt a javában, egymás koponyájába furták bicskájukat a parasztlegények, a kintornának szabad volt mindenütt a bemenet, s a rosszul kövezett út porában virgonc, hancurozó gyermeksereg építgette a szürke homokból a gyermekkor tündérvárait. Az udvar fenekén, a kis szoba mellett lakott három ácslegény, akik sohasem voltak munkába, és a szűk, törött ablaküvegen át kifogyhatatlan jókedvvel fütyörésztek. Ott élt a falábu szabó, akinek magas, zsarátnokszemü asszony volt a felesége. A derék asszony a sarkon tanyázott széles, fehér ernyő alatt és kinálgatta almáit, körtéit. Ő tartotta a duhaj falábut, aki mindennap csúfosan berugott s hálából este véresre verte a párját.

A kis szoba lakói nap-nap után látták az egyszerü, mindennapos, szomoru tragédiákat. Kettecskén voltak Andor és János, s mivel tudományos fiúk hírében állottak az udvar előtt, föltünően respektálták őket. Ők voltak az intelligencia, s amikor a megdühödött szabó a háromlábu székkel űzte, hajszolta a boldogtalan feleséget, az üldözött befutott sikoltozva hozzájuk s kibuggyanó könnyeivel könyörgött, hogy vegyék oltalmukba. Bármenynyire becsípett a falábu emberszörny, nem lépte át a diákok küszöbét. Azonban mosdatlan szájjal káromkodott, zajongott:

— Ezek is hitvány embernyúzók lesznek, és kiszívják a munkásnép testéből a vért. Ellicitálják a párnáját, fölfalják a mindennapit előle... Majd megfordul a világ.

S erős, vasöklében táncolt a háromlábu szék, mint a vitorla.

Nem is fizette volna ki magát e hangyabolyban lakni. Azonban csekély öt forint volt a szoba, ennyiért a belvárosban még egy diványt se lehet kibérelni. Tűrtek a fiúk. Szegény, egyszerü sorból valók voltak, nem ismerték a lágy és kényelmes életet, az üdítő szájvizet és a mindennapi tisztát. Tűrtek a fiúk. Viseltes, ócska ruhában jártak, amit erősen leszaggatott otthon az atyjuk. Csak így ha léphetnek egyet, a kalapácstól, ekétől, söntéstől a tapettás ajtós irodáig. A tanulás tenger pénzt emészt föl. Maholnap a vagyonos osztály privilégiuma. Munkásember, kishivatalnok fia huzza az apja vére áztatta igát. — Ha lép is egyet, megbicsaklik a térde, ha kiapadhatlan aranybánya is az agya és szíve. Azért kuss a tudomány csarnokából rongyos parvenü...

Igy tünődöztek a diákok, mert nagyon bús volt az életsoruk. A reggeli posta levelet hozott Andornak, amiben édesatyja pusztulását írta meg a legidősebb lány. Hétgyermekes családapa, egy kis faluvégi korcsma s néhány pántlika földje volt, amit összeéhezett, összekuporgatott egy életöltőn. Azt írták, azt a pár fillért se várja Andor, amit hébe-korba mégis fölmenesztethetett a szülői gondoskodás.

Amikor megértette a rettenetes valót, elszédítő zsibbadás keletkezett a szívetáján s fölgyult szeme előtt rémes gyorsasággal repültek szét a kis szoba falai. Egyik karjával belefogózott az asztalba, hogy el ne vágódjék a kőkockás padlón.

A jóbarát, a csendes, szerzetes alázatosságu János elhajította Kantot és átölelte Andort derékon.

— Ne veszítsd el a fejedet, testvér. Eddig is magunkra voltunk, ezután még szorosabban összetartunk. Veled leszek én, mindig...

De a fiu halványabb volt, mint a megsárgult tölgyfalevél s hangtalanul feküdt a jegyzetekkel borított falócán. Nagy lassan tért magához, akkor is félrebeszélt, olyan tarka-barka mondatokat motyogott, hogy János szelid képén is átvonaglott a mosoly. Este is lett közbe és János gondoskodott a világosságról, ami a komisz faggyúgyertya meggyujtását jelentette, s ahelyett, hogy bölcsészettani füzeteibe bujt volna, vizeskendőt csavart barátja lüktető fejére s mesélni kezdett a multról, amikor Remeteszegen futkároztak a lankás, vadszegfűs mezőkön, s gyönyörü álmot ápoltak lelkükben az életről, ketten, a zsidó korcsmáros fia, meg a katolikus kántortanítóé, kik között már az aranygyermekkor láthatatlan, soha el nem szakítható lelki szálakat eresztett. A verőfényes beszédre tünedezni kezdett a láz, az ifju szemébe életöröm röppent és tervelgetni kezdett:

— Öt napom van. Az alatt megpróbálom összehozni a tandíjat. Járok házrólházra nevelői állásért, ügyvédekhez irodáért, másolásért. Ha nem sikerül, nem tudom mi vár rám. Valami rossz, valami ismeretlen...

János helyeslőleg bólintott. S mivel fülledt forróság volt a szobában, kinyitotta a kertre néző ablakszemet. A kert végén gyors szökkenéssel rohant a Szamos. Két hatalmas szomorúfűz hajolt bele s dús lombu gallyait elkapdosta az aranytörésü hullám. Tulsó parton nagy virágoskert. Középen tornyos, üvegverandás villa. Köröskörül viruló rózsaerdő, s a rózsafák között sugár, fehérruhás lány. Az alkonypirban csodásan szineződött az arca és mosolygott. Mosolyogtak a rózsák, virágágyak, alkonyi ég, még a szakadozott firhang is a silány diákszobában.

Andor kitekintett az ablakon és csodálatosan fölragyogott a szeme. Megragadta a János kezét s kényszerítette, hogy vonja meg figyelmét a görög filozófia történetétől.

— Látod az édest, ott ül a padon és folyton erre néz.

— Nem lesz ő a tiéd sohasem.

— Az ember nem úgy szeret meg valakit, hogy az az övé lehet. Sejtem, hogy másé lesz, mert gazdag és szép. S az ilyen útszéli szegény legények nem lehetnek szerelmesek csak gyári lányokba. Ha szerelmesek, azt mondják ők, érdekből epednek érte, nem a szivük után. De azért én boldog vagyok. Mert tudom, hogy erre néz, ha száz ifju úr van a kertben, és soha néz, akkor is, ha száz ifju úr van a kertbe és soha seki olyan csodaszép álmot nem álmodott róla, mint én . . .

II.

Eltelt egy hónap. Nagy változások történtek azóta. Az ágrólszakadt, az élet útjain vándorként bolyongó kis emberek életében rövid időn belül történnek a nagy dolgok. Andor hiába lótott-futott a megélhetésért. Nem voltak pártfogói, tehát szerencséje sem volt. Csak egymaga volt magának, az adott jóért senkit, semmit nem igérhetett, tehát hogy nyitottak volna ajtót neki oda, ahol a boldogság lakik.

Mégis valami halvány fény mintha derengeni próbált volna életén. Véletlenül bevetődött a „Munka" cimü politikai és társadalmi ujság szerkesztőségébe. Ott dolgozott egy hétig. Először csak korrigált, de később olyan cikket irt, amelyet csak azok tudnak irni, akiknek nagy bánat feküszi meg a szivét. Egy hét se suhant el, s egy nagyon igaz cikke miatt betörött a feje. A rendőrség talpra állt, s szépszerint fölszólitották, hogy hagyja el a várost. Ha csöndben, szótlanul nem teszi, folyton a sarkába állnak, míg kitoloncolják.

Menni kellett. Belenyugodott. Sötét rezignációval, nagy elhatározásokkal, jövőre szóló tervekkel. A nagy útra hamar készen volt. Egypár ruhadarab, egy-két könyv, s egy kemény, erős bot, hogy a kutyáktól védekezzen. Elhatározta, hogy a szülőinek semmit sem ír. Minek búsítaná a sorsával. Tovább nem tanulhatott. Pénztelenség miatt nem fizetett tandíjat, elvesztette a féléveket. A tanuláshoz pénz kellene, az nincs, hát mégis neki kell vágnia az életnek. A természetben minden kis bogárnak megvan a hivatása. Andor érezte, hogy őt is a hivatás szólítja. Ha a boldogsága el

is vérzik a csatán, egyengesse azok útját, akik olyan üres tarisznyával, de nagy szívvel indulnak el, mint ő.

Mikor Jánost átölelte, erős, lelket betölő bizalommal mondta:

— Elmegyek valamerre, testvér. Beállok munkásnak, dolgozom, mint egy barom és éjjel lelkemet látom el táplálékkal. Szeretném szolgálni a szegény, lenézett, mellőzött népet, a komisz fertály érdekét. Mert, barátom, kezdem szeretni a nyomoruságot, mely szülőanyám volt, s a nyomorultakat, akik édes testvéreim...

Csattant az ajtó és az elárvult, összehányt szobába két kékzubbonyos munkás lépett be.

— A munkások lapjának olvasói értesültek az ön eltávolíttatásáról. Összegyűjtöttük ezt a csekélységet. Szeresse, védje ezután is ezt az elhagyott, nyomorult osztályt.

Andor körül vakító, sugárzó fényesség támadt. Mélyen meghatva köszönte meg a ragaszkodást. Azután leült s egy utalványon az egész összeget elküldte Remeteszegre tönkrement édesatyjának.

Visszatért a hite önmagához. Olyan nagy és fényes volt ez a hit. Az apostoloknak hite volt. Benne olvadt föl szivének minden dobbanása. A kampós botot a kezébe vette. Nyugat felé indult. A nagy városok és füstölgő gyárak apró házikóiban várják őt. Amikor a szamosparti kert mellett elsuhant, kifényesedett a szeme. Kiért a városból. Megcsókolta Jánost és visszaküldte. Azután leborult a földre. Azt is megcsókolta, mint a szerelmes jegyese ajkát. Az útszéli búzatáblákból letépett egy égőpiros pipacsot. Fütyörészni kezdett. Rózsás, bűbájos alkonyat.

Ő azt hitte hajnali sugárzás körös-körül . . . *Kiss Menyhért*

A SZERKESZTŐ ÜZENETEI

R. Z. Bár nehéz dolog ilyen esetben tanácsot adni, mégis azt ajánljuk, hogy aggodalmait ne fojtsa el, és, ha mindjárt áldozat árán is, mondjon le ábrándjáról. Egy dolog van, ami föltétlenül útjában áll a házasságnak, és ez, valamelyik fél betegsége. Nemcsak a házasulandó érdeke parancsolja ezt, hanem még sokkal fokozottabb mértékben az esetleges leszármazókra való tekintet. Az ilyen öröklött bajok nagyon alattomosak és képesek nemzedékek életét elrontani. Éppen ezért számolni kell velök. Ön ma talán szerelmes és a lemondás nehezére esik. De mi ez a fájdalom ahhoz a rettenetes érzéshez képest, amely egy beteg gyermeket szenvedni lát és mindennap azt kiáltja a fülünkbe: „ez a gyermek a mi hibánkból szenved, mi tudtuk a jövőt, de nem volt elegendő erőnk, hogy uralkodjunk magunkon". Ön különben maga jelölte meg levelében a helyes szempontokat és mi csak helyeselhetjük gondolkozását.

Alpesi rózsa. *Bünös-ártatlan?* A novellában egy új adat van, az, amely a rómaiak páriáiról emlékezik meg. Tudomásunk szerint a páriák hazája India. Az elbeszélés többi alkatórésze régi, de rossz.

W. J. *Csali mese. Magasan repül a daru.* Mindakettő gyenge, közölhetetlen.

Ibolya. Ollendorf—Ney, gyakorlati német nyelvtan. 4 korona 40 fillér.

Unalom. *Kitagadva. Hagymáz.* Van bennök tehetség, de írójuk, úgy véljük, még nagyon fiatal. Nem önmagából, hanem olvasmányaiból merít, a „Hagymáz"-ban például rendkívül erős a Jókai-hatás. Olvasson sokat, hogy lássa, mennyi mindent írtak már meg és mennyire nehéz új és komoly témával jelentkezni.

P. Gy. Régi motivumok, régi beállítás. De nem válik izléstelenné és ez nagy előny. Az írásra azonban nem merjük biztatni, mert ha el is éri a művelt dilettáns színvonalát, nem emelkedik főléje.

P. S. *A berendick.* Őszintén sajnáljuk, de regények megbírálására nem vállalkozhatunk. Annyi kéziratot kapunk hétről-hétre, hogy fizikai időnk nincsen reája. Megbizottja átveheti a kéziratot szerkesztőségünkben.

Miska. Mindenekelőtt meg kell tanulnia írni. A most beküldött elbeszélés annyira pongyolán és rosszul van előadva, hogy olvasása majdnem fárasztó. Végnélküli főmondatok, amelyeket alattomos mellékmondatok hálóznak be, szerencsétlen és banális jelzők, hosszu és érdektelen bevezetés mind kellemetlenül hatnak. Írói sikert ezzel a dolgozattal nem érhet el. A kéziratot nem továbbíthatjuk és nem is őrizhetjük meg, mert ez elvi álláspontunkkal ellenkezik. De nem tartjuk egészen tehetségtelennek, és reméljük, hogy ha szigoru önkritikával és szorgalommal dolgozik, idővel talán tud elfogadhatót is produkálni.

F. S. Sok benne a klisészerű, bár egy-egy jó gondolat előcsillan. A témát sem választotta meg szerencsésen. Azt az öreg embert nem ön látta meg először, az már gyakran jelent meg az irodalomban, hogy hasonló érzéseket váltson ki, mint amilyeneknek ön adott hangot. Próbálkozzék meg valami mással.

Zs—s. *Egy „A" betü.* Drámai beállítás, de érthetetlen kifejlődés. Kit szeretett az a boldogtalan hadnagy? Az elcsábított leányt? Vagy Frommer Alicet? Miért halt meg ajkán egy „A" betűvel? És miért sértette meg Trauheim századost éppen Alice előtt? Megannyi rejtély, amelyre nem találtunk választ.

H. Gy. *Az elégedetlen teremtések.* Az átdolgozás csakugyan sikerült és mihelyest sorát tudjuk ejteni, hozni fogjuk. De meg kell jegyeznünk, hogy kéziratokkal rendkívül el vagyunk halmozva és ezért a hamaros megjelenést nem igérhetjük meg.

P. R. 1. Nem találunk benne semmit, ami az illemmel összeférhetetlen volna. 2. Ha a szóbanforgó üzletben más is tartózkodik, mint a kérdezett, például segéd vagy inas, nyugodtan megteheti. Ellenkező esetben talán jobb, ha kísérőt visz magával.

Uj Idők. 1. A felsoroltakon kívül más nem jelent meg a kérdezett írótól magyar fordításban. 2. Nem. Lyka Károly. 3. Nős, de elvált a feleségétől. Teljesen egészséges. 4. Római katolikus. 5. Ez annyira magánügy, hogy erre vonatkozó kérdést nem tehetünk fel és választ nem adhatunk.

R. N. R. 1. Hihetőleg február végén. 2. Kérjük a pontos címet a kiadóhivatallal közölni.

B. P. 1. Nem lett akadémikus, hanem a Petőfi-Társaság tagja. Jeles drámaíró. Római katolikus. 2. Egerben.

Sz. T. Nagy tévedésben van. Ön azt hiszi, hogy magyar dilettánssal van dolga, pedig a szóbanforgó regény angol nyelven jelent meg először, az angol könyvpiacon tizenhat kiadást ért el, színdarabot csináltak belőle és majdnem minden nyelvre lefordították. És mi büszkék vagyunk arra, hogy egy honfitársunk munkáját hozhatjuk fordított regény gyanánt.

B. Elza, *Szombathely.* 1. Csak ideges vagy élénk természet jele. 2. Forduljon Sternberg Arminhoz (Budapest.)

K. J.-né. 1. A kért számot elküldtük, de kérjük, hogy a jövőben hasonló reklamációit két héten belül intézze hozzánk. 2. A kérdezett művésznő római katolikus.

Tubarózsa. Erről a sziniiskoláról nem tudunk. Esetleg ha a kolozsvári Nemzeti Szinház igazgatóságához fordul, ők készséggel megadják a kívánt felvilágositást.

Gali. *Vágyak.* Rossz.

Uj előfizető. Félesztendeig mindenesetre mély gyászt kell viselni, helyesebb azonban, ha az egész éven át viseli. Az utolsó két-három hónapban áttérhet a félgyászra.

TARTALOM.

Szöveg: *Huszti Huszt.* Irta Herczeg Ferenc. — *Pádovában.* Irta Radnóthy Dénes. — *Diadal.* Irta Pekár Gyula. — *A mi Szilveszter-esténk.* Irta Legioner. — *Idegen irók: Hjalmar Södelberg.* Fordította Szász Zsomborné. — *Táncoló gimnázisták.* Irta Farkas Pál. — *Rovatok:* Mindenféle. A szerkesztő üzenetei. — Fordított regény: *A Vörös Pimpernel.* Irta Orczy Emma bárónő.

Képeink: Előzékenység a hóban. Budapest hóváros. Mühlbeck Károly rajzai. — Garay Ákos: A csikótolvaj. — Dériné ifiasszony. (3 kép.) — Az örökváros hó alatt. (2 kép.) — Fortassa-Gharbia. (4 kép.) — Savorgnan gróf: Budapest 1825—27 közt. — Günther Antal. — Spengler dr.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Laptulajdonos: **Singer és Wolfner.**
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI., Andrássy-út 10. szám.

Ha őszül a haja, használja a *„Stella"* vizet, amely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza. Üvegje 2 korona, Zoltán Béla gyógyszertárában, Budapest, V., Szabadság-tér. (Sétatér-utca sarkán.)

Gyorsírás, gépírás! *Keresk. gyorsíró- és gépíró-szakiskola,* Budán, Fő-u. 50. és Iskola-utca 27. (saját épületében). Összesen 25 korona tandíjért (5 koronás részletekben) magyar vagy német gyorsírás és gépírás teljes kiképzése. Ingyen tankönyvek, gyakorló-órák és állásközvetítés.

MOST JELENT MEG!

KÖLTEMÉNYEK
1904—1906
Irta Oláh Gábor
Ára 2 korona.
Singer és Wolfner könyvkereskedés Andrássy-út 10.

TANNINGENE
a legismertebb hajfestőszer sötétszürke, barna és fekete, ára 2 frt 50 kr.

Czerny-féle keleti **Rózsatej**
(Orientalische Rosenmilch)
a legkedveltebb szépitőszer, ára 1 frt. Hyg. Balsamin-szappan 30 kr. FRITSCH-féle naprafőtt olaj-szappan 50 és 35 kr.

ANTON J. CZERNY
Wien, XVIII., Carl Ludwigstr. 6. A szétküldés utánvét mellett. Kapható minden nagyobb gyógytárban, drogériában és illatszertárban. — Prospektus ingyen. Budapesten: Török-féle gyógytárban.

Magyar-
gyerömonostori ref-
templom

festett kazetta és
mennyezet
Kalotaszeg

id. Umling Lőrinc
1758.

Foglár 66.l.
99,100.l

Jrodalom

1642
1626
1600
1600
50-50
50-50
50-50

Magyarországi monostori

vagy templom

kőépítés

Malmagyarország I.

77. l. 78 l.

Az ujságírók üdülőháza Tusnádfürdőn.

Fent: az üdülőház a hegyoldalban, *lent:* az Olt völgye az üdülőház alatt.

Magyargyerőmonostori

templom

Jelenleg Romániához tartozik

Bentebe épült 1442

Kelemen Lajos:

Kolozsvári Szemle

1944. 105. l.

107. l.

Magyargyerőmonostori

templom

Repr.

Balogh Jatorunk

21. sz. Sep

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Magyarfenesi kastély

Haáry Gyula rajza

Repr.

Om VII. 183. l.

Magyarfenesi ref.

templom

alaprajza

berendezési tárgyak.

Debreczeni László 1936

154, 155 l.

Y.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Magyarfenesi ref.

templom

Ámrések

Krüstei ón edények

tejfák

Magyar feliratos sírkő

1796-ból.

Debreczeni László

1933. 101, 102, 103, 104

105.l. 106.l.

Magyarországi XV. sz. szárnyas oltárok felelős a Szulafelkérésre
Schch Ede
1917.
88.p.

megítélésére. Emlékezzünk azonban meg még a kassai székesegyház főoltáráról, mely ebben a nemben a legnagyobb emlékek egyike. Több, életnagyságot meghaladó, faragott alakkal van diszítve és szárnyain nem kevesebb, mint negyvennyolcz festett jelenet van.

Bár szobrászművészetünk, kivált a szárnyas oltároknál ilyen konzervativ maradt, még sem zárkózott el teljesen a renaissance befolyása elől. Ez az újabb művészeti irány a síremlékeken jut érvényre, a melyek fegyverzet, viselet és az ábrázolt személyek tekintetében is, egyaránt érdekesek. Hisz ez is éppen az olasz renaissance szellemének következése, mert ez volt az, a mely először

da Vinci, a művészet legkülönbözőbb ágaiban járatos vo
udvarában nyert alkalmazást, Traui Jakabról és Jánosról is tu
működtek. Sőt Jánosról még azt is tudjuk, hogy Mino da Fi
s hogy a műtörténeti kutatás csak a legújabb időben kezdi
különböztetni. Sajnos, ennek a kornak minden szobrászati e
egykor Mátyás király budai palotájának udvarát diszítette s
királyt, Minervát, Herkulest, Apollót és Dianát ábrázolta, reán

A későbbi, egész a mohácsi csatáig terjedő korból
munka maradt fenn számunkra. A Bakócz-kápolna szép olt
középső fülkében Szűz Mária szobra állott, a két oldalfülkében
koronázó angyali üdvözlet, valamint a négy evangelista mell
reánk, legszebb példái a magyarországi olasz renaissance szob

Magyarfeneri

oltár

&

Rothsiebald.

29.e

delmi miniszterium igazolóbizottságainak
után a következőket jegyzi meg a közlem
y rangvesztésre itélnek, azok fellebbez-
ztalat az, hogy akik fellebbeznek azokat
ran meg is dicséri." /:A cikk mellékel-

0o

esten Veres Péter és Darvas József a
ikai beszédeket mondottak./:Lappéldány

0o

jegyzéket intézett Olaszországhoz, a-
eltételeket kidolgozták, azt Olaszország-

Magyarfenesi templom

l.

Balogh Erdélyi ren
ziem

LÁSZLÓ FÜLÖP. Gregorius bolgár metropolita.

Magyarfenesi oltár

gotikus

XVI. sz

1,

Rohrdorfamy

140 l -

II. 1. Illustrée d'une phototypie et de 289 gravures
sur bois

1.– 336. U.

M. O.

Magyarfenesi freskók

Lázár

Művészeti hetek

Kolozsvár 1942. 47. l.

(Magyarfenesi templom freskói)

Kelemen Lajos: A <>

Keleti Ujság 1935

XVIII. 4. 7

Ka Kelemen

⟨Magyarfenesi báró
Jósika-Kastély⟩

Kelemen Lajos:
A ⟨ ⟩ 9 Egyesi-
Művészeti Kalon
1927. I. 12. n

Kr. Kelemen

(Magyarfenesi báró
Jósika-kastély)

Kelemen Lajos

A ( ) Múzeumban
tartott 1927 12.14
3-11.l.

Magyarfenori egy-
levi Jósika-kastély
előépülete
Kepe rajz-
Biró Erdkarst
IX VII. t.

Magyarfodorháza
ref. templom
Klenodiumok leírása

Debreczeni László
1929. 179. l.

Péter-Pál bazil.

Csütörtök

19

Erzsébet asszony

Péntek

20

Valois Félix

Szombat

21

Sz. M. bemutatasa

Nap kelte 7 ó. 12 p. — Nyugta 16 ó. 19 p.

1942 • 47. hét **November** **XI. hó • 30 nap**

naptár

Kiszlev

V	6	
H	7	
K	8	
S	9	
C	10	
P	11	
S	12	S. Vaj.

Magyarfráta
ref. templom.
Klenódiumok leírása,
rajzai. Régi faragványai. Más faragott kődarab.

Debreczeni László

1929. 67–72. l.

Vasárnap

1

Mindenszentek

☾ Utolsó negyed 7 ó. 18 p.

Hétfő

2

Halottak napja

Kedd

3

Hubert pk.

Szerda

4

Protestáns naptár

November

V	1	Maria.
H	2	Achill
K	3	Győző
S	4	Károly
C	5	Imre
P	6	Lénárd
S	7	Rezső

ó görög naptár

Október

V	19	Joel pr
H	20	Artém.
K	21	Hilári.
S	22	Aberc
C	23	Jakab
P	24	Prokl.
S	25	Marc.

Magyar fülpös. Maros Torda

Fejér István. 1907/740.

1 ajtókeret és háromkarejos mécsnő.

Nikelo O. 1913.

1) alaprajz 1:100 keresztmetszet déli oldal ajtók és hasznos cremavárlat.

kis fülpös léta?

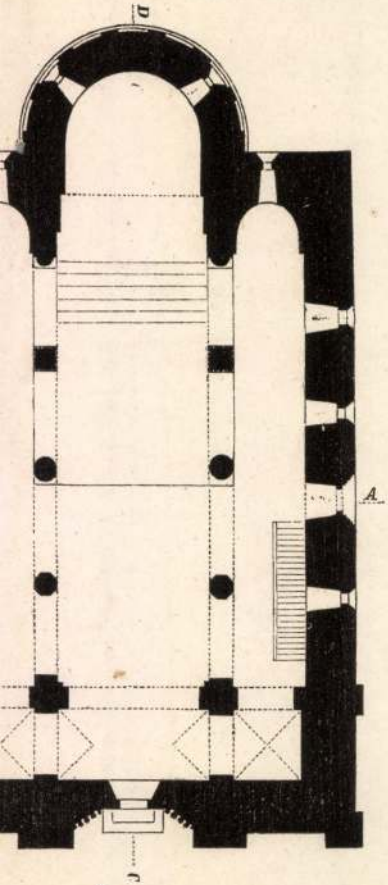

1.

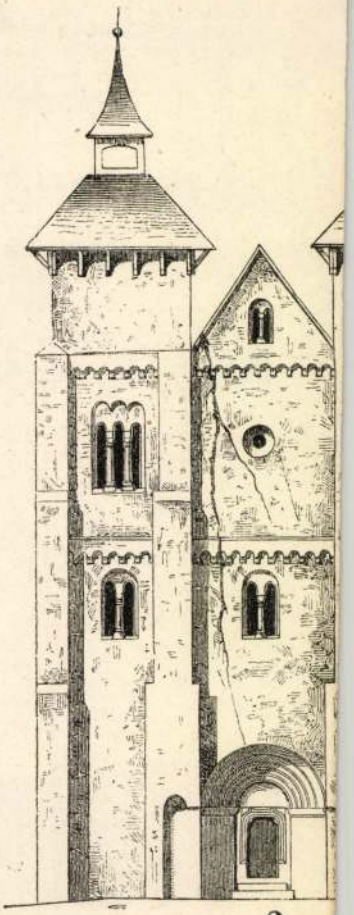

2.

Magyarfülpösi ref.
templom

l.

Asztalos János
alatt is.

ATHENAE

Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat · Verlags- und Druckerei
Société Anonyme Editrice et Imprimerie · Publishing and Printing E
BUDAPEST, VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 5-7. TELEFON:

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nemzetes
Nagyságos
Tekintetes

Magyarfülpöri ref templom festett famennyezete 1642 ből –

Készítette Antalos János Erdélyi, nevezetes ismert festő antalomnak.

Foglár 26 l.

Kelemen Lajos – Három erdélyi – menyezetfestőről Erd. Múz. 1898. 606 l.

Művészet 1907. 275. l.

Balogh J. Kolozsvár műemlékei.

Révai László, kőnet, arck. III. 35.

Magyarfülpösi templom

l.

Balogh Erdélyiren

nevű

MÁRK LAJOS. Sze

Magyar fülpöri
harangtornyy

Repr.

Balogh fatornyok
38. sz. Ep.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

MAGYARGENCS (Vas)

Magyargencs

RMV 5, 377 l.

HÁCZKY EGON GYŰJTEMÉNYE, régiség.

Magyargorbói
fogarasi Lészay-
kastély
Későbarok épület

Kelemen Lajos
Kalotaszeg történelmi
és műemlékei.
Kolozsvári Szemle
1944. 103. l.

Magyargorosztói ref.

templom

Templomfedélzet
metszete.

Klenodiumok leírása
és rajzai.

Fejfák.

Debreczeni László 1932.

268 – 272. l.

A m. kir. Vallás és Közoktatásügyi Minisztér

54.247/1941.
szám.

V.a.

A Müemlékek Országos Bizottságának,

Budapest.IX.

Hőgyes Endre u.10.sz.

Hivatalból.
özszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

Magyargyerőmonostori

templom

l.

Balogh Erdélyiren

nevem.

Lotz Károly. Női arczkép.

Magyar gyerekmondókban

ref. templom

1.

Korompay

6, 7. l.

képpel

839. *Bethlen Gábor.*

Mellig látható, kissé job
kucsmáját piros, fehér és zöld
kirakott forgó diszíti fölül
Haja és szemöldöke sötétbar
őszbevegyült, szeme barna.
gallérú mentéje piros. Mentel
dísze ékkő. Felirata fölül ké
Princeps . . . Transylvaniae«.

Vászon, méretei 75 : 64 cm.
Zimán Gézától 1897-ben 60 K-án.
tus 21-én (306–897). — Elszámol
(475–897). — Az elszámolást jóvá
2448 sz. határozat (216–898).

Kifüggesztésére vonatkozó
retlen festő a XVII. szból: Bethle

Magyarfenes

(Kolozsvár)

Jósika-kastély

241. l.

Zádor - Rados

MAGYAR-EGREGY. (Baranya.)

Magyar-egregy

Narévár romjai. Hatte templom alapfalak.

Gerecze, 1906, 133 l,

Magyardersze

ref. templom

Templom alapraja, harang.

Templom tárlati képei, klenodiumok leírása, rajzai.

Debreczeni László

1929. 154, 156–158.

l.

Gotikus templom

Vasárnap

8

Gottfried

● Ujhold 16 ó. 19 p.

Hétfő

9

Tivadar vt.

Kedd

10

Avell. András

Szerda

11

Protestáns naptár

November

V	8	Gottfr.
H	9	Tivad.
K	10	Luther
S	11	Márton
C	12	Jónás
P	13	Szani.
S	14	Klem.

Ó görög naptár

Október-Nov.

V	26	Demet.
H	27	Neszt.
K	28	Neon.
S	29	Anaszt
C	30	Zenób
P	31	Epím.
S	1	Nov.

Magyar dallói ref.
templom

Hölzgas ernst szobr.
Hinrich

Debreczeni László 1933
190, 191. l.

Magyardalyárcz. templom

l.

Huszka József:
Magyar díszítő
motívumok a
Székely földön
Szepesi nyomtatvány
4883.

9, 10. l.

A baloldali ivmezőben
rü M betü helyett szokásos form
igy jobboldalon Krisztus monogr
nem M hanem ☧ . A közép
téke nem egyezik meg, a hal tul
nagy ; továbbá a kettőt egymást
ni rajzban ugy néz ki, mintha a
jobboldali mezőben Jézus kezébe
lenne az ábrázolás oly módon va
Üdvözitő mellén nyerjen elhelye
bainál álló bárány ezuttal fele
végül a kehely formája sem hely

Nagyméltóságu és Főtisztelendő

G l a t t f e l d e r

megyéspüspök Urnal

Magyardécsei ref

templom

lásd

id. Umling Lőrinc

alatt is.

Magyardécsei ref.

templom

Klenodiumok leírása,
rajzai.

Szőrzék feliratai.

Debreczeni László 1932

10—11. C.

Magyardécsei templom

MAGYARDÉCSE

Templom, őrvacsora-kehely

Vikár Béla: Műemlékvédelem. MMM, III—1927, 662 l.

Magyarcsaholyi
ref. templom

alaprajz -
kimrések
ón- és festett cserép
edények -
kesö szerecse
fejfák -

Debreczeni László
1933. 48, 49. l. 50, 51. l
52, ~~53~~. l -

6991

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Magyar Csaholyi

(Szilágyi)

ref. templom

pesztett fametszetek

vagy 75 mű másolata

a MOB rajztárában

Magy. Műemlékei

III. 250-l.

Magy. Képt. 436.

Ms 436 TK

a omló hosszú göndör haja, szemöl-
szakálla leberetvált. Vértje ara-
ér, piros palástjának kötője és
kirakva.

Lelt. sz. 375. —
— Magy. Képt. 436. — ~~Festője ismeretlen.~~ —
3 novber 9-én (79/84).

Niedermann Pál aj 1883

Magyarcsesztve

(Alsó Fehér vm)

Mikes kastély 24 i. l

Zádor - Rados

Magyardálnok Székely-
dálya)
ref. templom
festett mennyezete.
1630

Foglár 22. l.

~~Budai és pesti~~ régi Köszöntők

VII. 31.

Magyardalyai ref. templom

postett menzette

1630

l.

Malmagyarország. II

64. l.

bronnis inamis
aiva rozsnok

Magyarbükkösi ref
templom.
Fej és lábfák.
Régi kőprofil.
Klenodiumok leírása

Debreczeni László 1931

54–55 l.

Magyar bikali régi
haranglab
Debreczeni László
vaja
Repr.
Erdélyi Múzeum
1935. 35 l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Wyomtatvány,

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Magyarbikali ref
templom
pecsét mintaszelvény
(Kalotaszeg)

Foglal. 44, 45. l
76. l.
96. l.
99. l.

Szabó Antalné Janó,
utóbb Umling Lőrincné
id.
Kelemen L. Magyarbikal.
Magyar Nép. 1927

4362—4363. Mathias Schmid.

Sz. Seeben 1835 november 14-én.

4362. *Az erkölcsbíró.*

Egy jobbralfordultan ülő és beretvált arczú pápaszemes katholikus plébános, a ki előtt az asztalon egy nyitott könyv, négy folians, egy Máriaszobor és kalamáris van és a ki szigorú tekintettel méregeti a gyermeket tartó és szégyenkező szőke leányt, mialatt jobbról a félig nyitott ajtóban a hallgatózó gazdasszony nevet. Bal karjával a párnázott szék támlájára nehezedett, jobbjával térdére támaszkodott és lábait keresztbe vetette. Közelében megtelt papirkosárt, fekvő kutyát és iratcsomót veszünk észre. Öltözete a leánynak: fodros főkötő, vállkendő, fűzős derék, ingváll könyökig érő ujjakkal, kurta szoknya, kötény, harisnya és kivágott czipő; a kalapjával babráló legénynek, a ki nehéz esernyőjét a pad melletti sarokba állította és oldalán vadászkést hord: lehajtott gallérú ing, mellény nagy gombokkal, rövid kabát, csatos öv, térdig érő nadrág, ugyanilyen harisnya és papucs. A háttérben a falon több festmény és egy »TERRA SANCTA PALAESTINA JUDAH ISRAEL« czimű térkép, a kredenczen, a melynek oldalán törülköző lóg, korsó és mosdó-tál, kőedény és fehérnemű, szemben pedig egy fényezett nagy szekrény köti le figyelmünket. Jelzése alól jobbra:

III
954 (4362)
982 (143)

Magyarbikali ref.
templom

épült 1401.
Kőtornya az 1930-as években
épült!

Kelemen Lajos

Kolozsvári Szemle
1944. 105. l.
109. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Magyarbikali
karangtrony

Repr.-
Balogh fatornyok

26. 27. kép

2 A 1934

Magyarbikali ha-
rangláb

Kolozsvár.
1922-ben lerombolták

Viski Károly dr.:
Templomok és cin-
termek. Bp. 1936.
12, 13. l.

44.sz.iratára, a sümegi vár fentar-
zőket közlöm:
tulása sajnálatos és annál örvende-
r Őnagyméltósága e pusztulás meggát-
nni.A várromok konzerválása jelentős
lékek Országos Bizottsága készségesen
szolgabiró Urat,hogy a várral kapcsola-

Magyarbólyi ev. templom

— **A magyarbólyi evangélikus egyházközség és filiái története.** Vértesi Zoltán magyarbólyi evangélikus lelkész húszéves szorgalmas adatgyüjtő munka után írta meg ezt a könyvet. Ismereti benne a magyarbólyi és a hozzátartozó ivándárdai, bojárdi, siklósi, mohácsi evangélikus egyházközségek történetét. A könyv célkitűzése az, hogy a jobbára német anyanyelvű gyülekezetek tagjait hűségre és hazaszeretetre tanítsa s erősítse bennük a Magyarországhoz való tartozás tudatát. A könyv tiszta jövedelmét részben a vöröskeresztt, részben pedig a délbaranyai misszió céljaira fordítják. Ára fűzve 5 pengő, **kötve 7 pengő 50 filléz.**

Uj Magyarság
1940. aug. 13

DR. BANOCZY-FAJOR ÁDÁM
ÜGYVÉD
BUDAPEST, IV., ARANYKÉZ-U. 4.
TELEFON: 82-6-15.

Tekintetes

Deák Sándor urnak,

Budapest.

XI. Budafoki ut 10/c.

Magyarbozár ref.

templom

alaprajzának

pótmérései.

Debreczeni László 1932

4. l.

m. kir. vallás és közoktatásügyi minisztérium

52/1942. szám.

Müemlékek Országos Bizottsága,

Budapest.

Hőgyész Endre-u.

Hivatalból.
özszolgálati ügyben.
Díj átalányozva.

Magyarborzási

ref. templom

gotikus.

alaprajzi várlata

és faragott kőrészletek

282. l.

a templom és

haranglábának

távlati képe 3 né-

zetből 283. l.

Hunfalvy, orsz.

faragott kövek 284. l.

N 35

Magyarbozási templom

d.

Balogh Erdélyiren

néven

NADLER RÓBERT. Zsellérház Felkán.

Magyar-bírali
templom fersett
famennyezete és
karzata

l.
Gerevich Endékönyv
101. kép

Viselet.

Gyermek ruha.

A különféle öltözetet
nagyobbik leány ül és mellett
bevetett lábakkal. Felirata:

GYERMEKDIVAT T
Swoboda és Ka
Gyermeköltönyö

alól jobbra: Ny. Rohn A. Pes
legalól középütt: Évnegyed me

Kny., mér. 15: 22.3 cm.

Magyarbikali fatorony

MAGYARBIKAL

Fatorony

Nagy Zoltán Körgyűrűmertek. MM, XII–1936, 222 l.

Magyarbéli Csáky-
kastély

Ep. 1725

Thury Nyitra-Porosny vm

127.-l.

Szoba Rissób, romai IV. 121

Magyar (v. Maros?) Bénzei

ref. templom

Igeinsden kis falusi
templom tampillaczkal.

Távlati képe.

Erdes fa harangláb alap-
rajza, fedélalap-
fedélmetszet mérczekkel.

Harangláb távlati képe.

Debreczeni Lapok 1934.
42 – 45. l.

r.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Magyarberegszó ref.
templom.

gótikus alaprajza, gothicus mű
freskók

klenodiumok leírása,
rajzai.

Debreczeni László 1932

332 – 334 l.

AZ EXPEDÍCIÓ KÉZBESÍTÉS MEGKÍSÉRELTETETT.
BUDAPEST, 19. 42 évi hó 5 n.

⟨Magyarbirál⟩

Kelemen Lajos

1 képpel.

⟨ ⟩

Magyar Nép

1927. VII. 245–247 l

Sza Kelemen

21

Magyarbikali haranglorony

XVIII: század

lebontatták 1922.

Ger Erd 145. l.

Magyarbikali ref. templom

gotikus. Alaprajza.
Feliratok berendezési
tárgyakon.
Ezüst és ónötvösök
Hímzések
Régi ordkövek feliratai.
Reneszánsz ajtókarok.

Debreceni László 1936

117–127. l.

Magyarbikali ref. templom
haranglába
repr.

Malmagnépnův I.
71. l.

Festett mennyezet tábla repr
u. o. 72. l.

Az egész mennyezet
minden repr. van

u. o. 74. l. alatt

onai ujságírók a Királyhágón.

Magyarbél kompleksz

MAGYARBÉL (Sopron)

Ind, vőkarnlak

I. A: magyar mű- és történeti emlékek kiállítása.
Búzadok, X-1876, 523 l.

Magyarbél kartély

MAGYARBÉL

kartély

Péter András: Közgyűlésterletei. Budapesti Szemle, 225 — 1932, 157 l.

Magyarbél -

Kastély

Épült 1725.

Rados Jenő dr.

Magyar Kastélyok

12. l.

t./a Magyar Közigazgatástudományi In-
t az olasz korporativizmus tanulmányo-
rációk szervezetének és addigi müködé-
latára forditotta.Foglalkozott ezenkivül
vozásával is.Mindkét irányban tanulmányai
ak voltak.Különösen a korporációs minisz-
hivatalokat és üzemeket látogatta.Ugyan-
el az utolsó simitásokat "A francia és
ssága során azonban arra is törekedett,
sz jogászsággal megismertesse.Május 25.-
gazgatásáról tartott olasz nyelvü elő-
llgatója volt s különösen a közigazgatá-

Magyarbél. Kastély

Rodolphe de Maglor Raoches S.J.

61. — MAGYARBÉL ✠: Kastély
Schloss — Château — Castle

Magyaralmási

kápolna

(Fejér vm.)

Építette Biró Márton

püspök 1745-ben

Pehm 459. l.

yen felül a 400.000 pengő nagy jutalmat, valamint főnyereményt, 300.000 pengőt ismét szerencsés .

sjeggyel elérhető legnagyobb nyeremény

00.000 pengő.

tség nélkül felajánlunk az Ön részére eredeti sors-elt utalványon feltüntetett szerencseszámból, amig Sziveskedjék a megrendelést sürgősen beküldeni, álya

yhuzás már április 5. és 8-án lesz.

meg szerencséjét. Reméljük, hogy a nagy nyere-Önnek fizethetjük ki és vagyunk legjobb szerencse-llett

teljes tisztelettel

TÖRÖK A. és TÁRSA

BANKHÁZ R. T.

BUDAPEST, IV. SZERVITA TÉR 3.

egyárak:

. .	28.— P
. .	14.— P
.	7.— P
gy	3.50 P

Magyarbagói ref. templom

Fejfák.

Debreczeni László

1931. 749 l

Magyarbaksai ref.

templom

Láda felirata

Klenodium és leírása

rajzai.

Debreczeni László 1932

273-275. l.

1752/942 szám.

Dr. Leis

SZIGORUAN BIZALMAS!

ELŐADÓ—ELŐADÓNAK!

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Díj átalányozva.

Magyarbánhegyesi

vk. plébi. templom
barok
lépő repr

Kis Bibliotheca deag

916. l.

Magyarbecsei ref. templom

Fejfák. Klenodiumok leírása.

Debreczeni László

1931. 79a l.

BÁRKÁNY WALTER

WALBA-GYÁRTMÁNYOK KÖZPONTI ELADÁSI IRODÁJA

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-ÚT 21.

Tek.

Müemlékek Országos Bizottsága,

Budapest.

IX.,Högyes Endre u lo sz.

Magyargyerőmonostori
vcf. templom

Gotikus
szép márványos ablakokkal
Körajkosi falképtöredék.
Hajófamennyezetét re-
nováltak 1748-ban.
A nyugati karzatot
készítette Lőrincz János
A mellvéd festése a
fiatal Umlingtől.
A déli karzat mell-
védjén id. Umling mun-
kái. Az ifjabb Umling
munkája volt a lépcsőtor-
lat, mely most a sekres-
tyében van.
A papiroik mellvédjén
levő szép festések az id.
Umlingtől valók.
A nyugati ajtón levő id.
Umling festménye teljesen
lekoptak.

fordítás Rengeteg dekorat a templom
bejárásán és szépen

A női és férfi padokon id
Umling szép festései
1758-ból.
Ifj. Umling festette a
férfi padok déli oszlopa
felső rövid padján lévő
festményt, valamint a
női padok északi oszlo-
pain levőket is.
A sekrestye ajtó Ifj. Umling
az orgona szárnyablakait
id. Umling festette.
A szószék Sipos David
munkája. 1752.
és a templom külsején elhe-
lyezett Kastos címeres em-
léktábla szintén 1754.

Debreczeni László

1937. 95—99. l.

Magyarpécsi monostori
ref. templom

alaprajz, románkori

a templom tornyának keleti
metszete.

Körablakok,
fedél nélküli,
számos, igen érdekes, rend-
kívüli figurális románkori
és néhány gótikus mintrészlet
Pl. Sátánfejős kentaurszárny
Két sárkányfej szoptatól(?)
nő, oroszlánok a déli
falon stb.

Debreczeni László 1935

53 – 64. l.

Magyargerőmonostori

ref. templomerőd

gótikus, ép várfalakkal

Erős és ónodiénak mes-
terjegyével.

Hiányzik
Fej és lábfák, ezek
se régiek a XX. szárad.
nal

Egy bordomb fejnél 5,
lábnál 2 águ fával

Debreczeni László 1934
4-12. l.

Magyar-gerömonostori

ref. templom –

a Bensély boltozat gyám-
helyeinek alapraje-
hentségülte XVI. 7.
Papütötte és faragta

Debreczeni Lajos

1938. 24, 25. l.

Than Mór

Magyargyümonostor

fejfák - 295. l.

Debrecreni L. 1928

EGYETEMI NYOMDA

31 nap **OKTÓBER** 44. hét

25 sárnap		Kriszt. kir. *Blanka*
26 Hétfő		Dömötör *Dömötör*
27 Kedd		Szabina *Szabina*
28 zerda		Sim. és Júd. *Simon*
29 ütörtök		Nárcisz *Zenó*
30 éntek		R. Sz. Alfonz *Kolos*
31 ombat		Farkas *Ref. eml.*

Magyarherepei ref
templom

Igénytelen kis
falusi templom
gótikus.
Alapraja.

Debreczeni László
1934. 20-l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

V., Vizegrádi-u. 36. IV. em. 1.

Magyarherepci

vlf. templom

Gotikus.

Templom alaprajza,
fatorony mérési
feliratai
Mindkettő távlati képe.
Klenodiumok leírása,
rajzai.
Kazat festései és
feliratai.

Debreczeni László

1931. 63-66a l.

Arannyal díszített czímkeretek
XVI. sz. elején

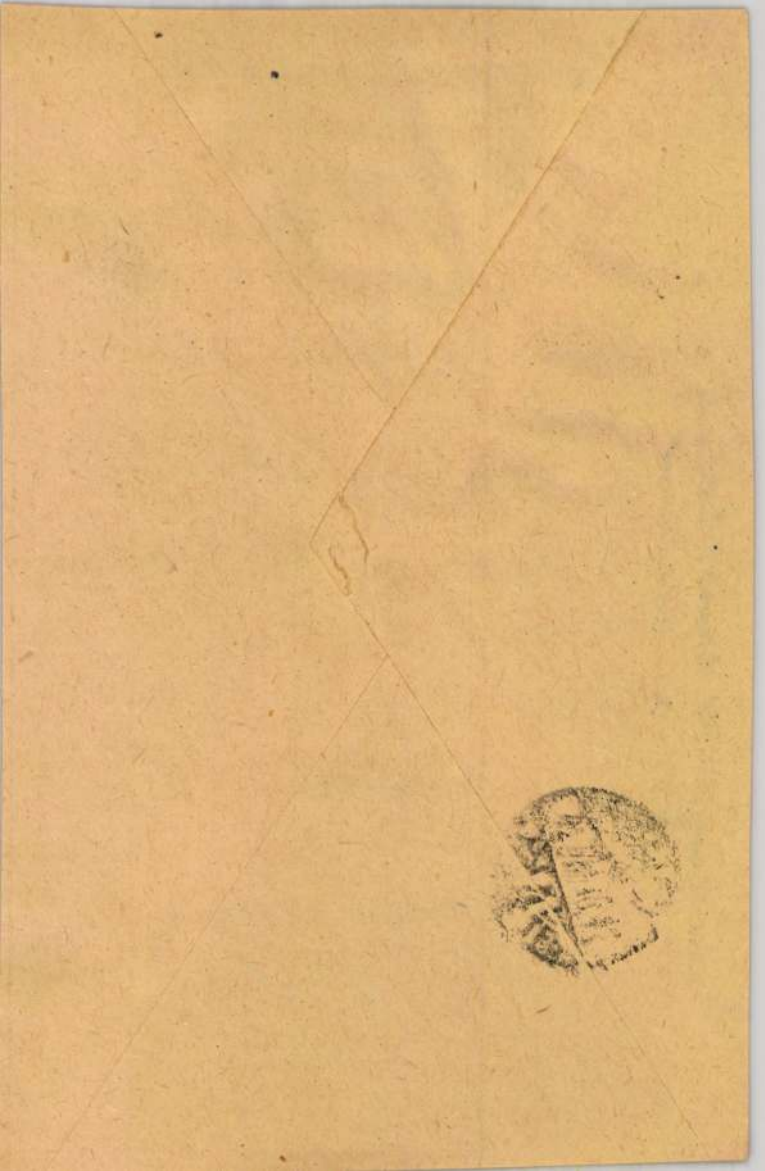

Magyarkecmányi ref.

templom
gótikus
alaprajza, részletek
pejfaik.
Klenodiumok leírása és
rajzai.
Régi ajtózsainy részletei.
Feliratok.

Debreczeni László 1932
4 i. l.

a benne levő szikképek miatt te
azok karbahozataláról gondosko
folyó évi javadalmából némi se
sága is hozzájárul, a helyreál
ségén ellenőriztetni fogja.

Budapest, 1943 február

Magyar hertelendi

templom

MAGYAR-HERTELEND. (Baranya.)

R.k. pleb. templom. 1777.

Gerecze, 1906, 133 l.

Magyar igeni ref.
templom

Tavlasi kipei
bimvérek
Crust és öntárgyak
Bod Péter gyűjteménye
Máriapalvi Deák
János sírkövei
Igen ritkaságok

Debreczeni Lajos 1930
215. l 216. 217. 218. 219 l.

Magyar Szentgyörgy
ref templom

Templom

Ketchlo. 1902.

1) 1 alapraja 1:100 Lewis Kerestures.

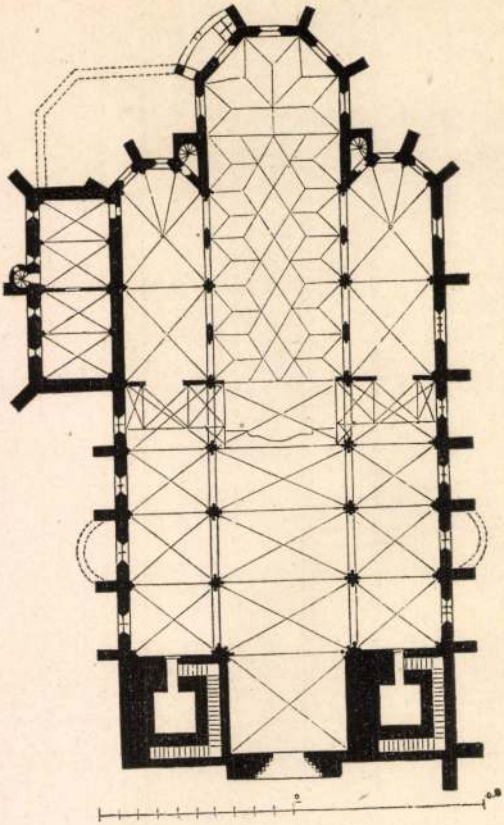

3.

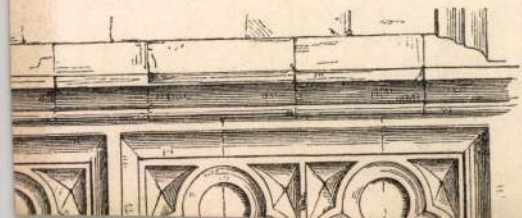

Magyarjeszteleki
ref. templom
(Templom vm)
falképmaradvány

Gyerekre falképek

543. h.

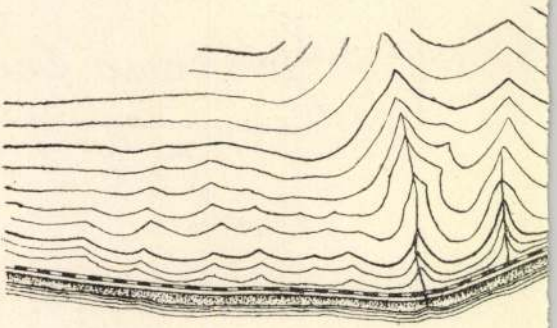

D U

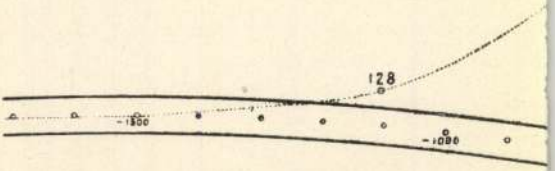

Magyarkakucsi Templom

l.

Korompay

23. l.

838.

ábrázolva, áll s kissé jobbra fordul.
ő nyakláncon lógó aranykeresztet fog-
belsőn fekete bizetumon nyugtatja.
Capitumina fekete; rövid haja szemöldöke
bajusza ~~szakálla~~ leberetvált. Csipke aljú
~~[illegible]~~ és fehér mircsumot visel. A
n innen ~~ba~~ pásztorbotot s a szimeres aj-
riato kát levelet tartunk. A foliansok ~~feliratá~~ irata: „THE-
STORIA ECLESIA" – „CORPVS IVRIS C."

: 112 : 88·5 cm.

ra
u 35 ft (276/97), a vételár elszámoltatva
pl. 27 éu
), az elszámolást tudomásul vette 1898. V. 30-
(216/98).

Magyar Kalyári
ref. diplom

Klenodium-ok leírása,
rajzai

Debreczeni László

1929. 61–62. l.

Vasárnap

25

Krisztus kir.

Hétfő

26

Dömötör

Kedd

27

Szabina vt.

Szerda

28

Protestáns naptár

Október

V	25	Blanka
H	26	Dömöt
K	27	Szabin
S	28	Simon
C	29	Zenó
P	30	Kolos
S	31	Ref. e.

Ó görög naptár

Október

V	12	Tarák
H	13	Papil
K	14	Nazár
S	15	Lucián
C	16	Longin
P	17	Ozeás
S	18	Lukács

Izraelita

Magyarkapui ref.

Templom

Csőpadlós templomá-
ból kvadeltöverbőt
vakolt nyugati Egyn.
A templom belsejében
nyabl egyszínű mázo
las alatt Umling-
festések nyomai

L a nyugati karzaton
is egy kadelon

Foglár 100 l

8403. Magya

A XVI. s

Jézus születése (Luk. 2

Négyszögletes kövekkel
nyoszolyában, fejjel balra fek
tartott fatányérból, melyet ő
két asszony fürészti a leped
Ez utóbbiak egyike vizet ön
dézsába, másika pedig ül és
A szent család minden egyes
veszi körül. Öltözete Máriána

rózik: fehér fejkendő és szű
Józsefnek: prémes sapka, k
öntőnek: széles fekete pántt
ruha lehajtott gallérral; a bek
ruha, ujjain széles fehér dís
tálra helyezett kupa van. A
badba tekintünk, hol a falla
hajtásos kapuja felől piros r

Fa, méretei 81 : 55 cm. —
január 10-én Schupka Gézától 4
1907 február 16-án (57-907).
18-án (429-907). — Az elszám
11-iki 9458-909 szvsz. határo

Kifüggesztésére vonatkozó
ban. 1910 : I. 18 a). *École hong*

III

Vét
1907

Magyarkapusi ref
templom

alaprajza, műrészletek
fejták
Berendezési tárgyak -
Ezüst és ón edények -
Hímzések

Debreczeni László

1935. 154, 155. l. 156,
157, 158, 159. l 160. l.

Magyarkapusi ref.

templom

tárlati kéje. Barok.

Debreczeni László 1936

14. l.

Tókai Mórné Pesten.

Magyarkapusi ref.
templom

Faragott kövei
(egyszerű kváderek)

Debreczeni László 1936

J. L.

Magyar Kezel. Kőlapy nyel.

ref. templom.

Nagy vinyit 1886

1) 1 alaprajz 1:100 homlokzat. tollrajz.

2) déli oldal 1:100. "

3. nyugy fülke is . 1:20.

ajtó keret vízvaros rajz. 1:10.

4) alaprajz fém vázlat kőlapjai déli homlokzat.

5) homlokzat " " kőlapjai vázlatok

6) szentely ablak –

7. Kő vázlatok felmérési kőlapon a kődetkolostor romjai

sok alaprajzi, eltek vázlat fels. vázlatok

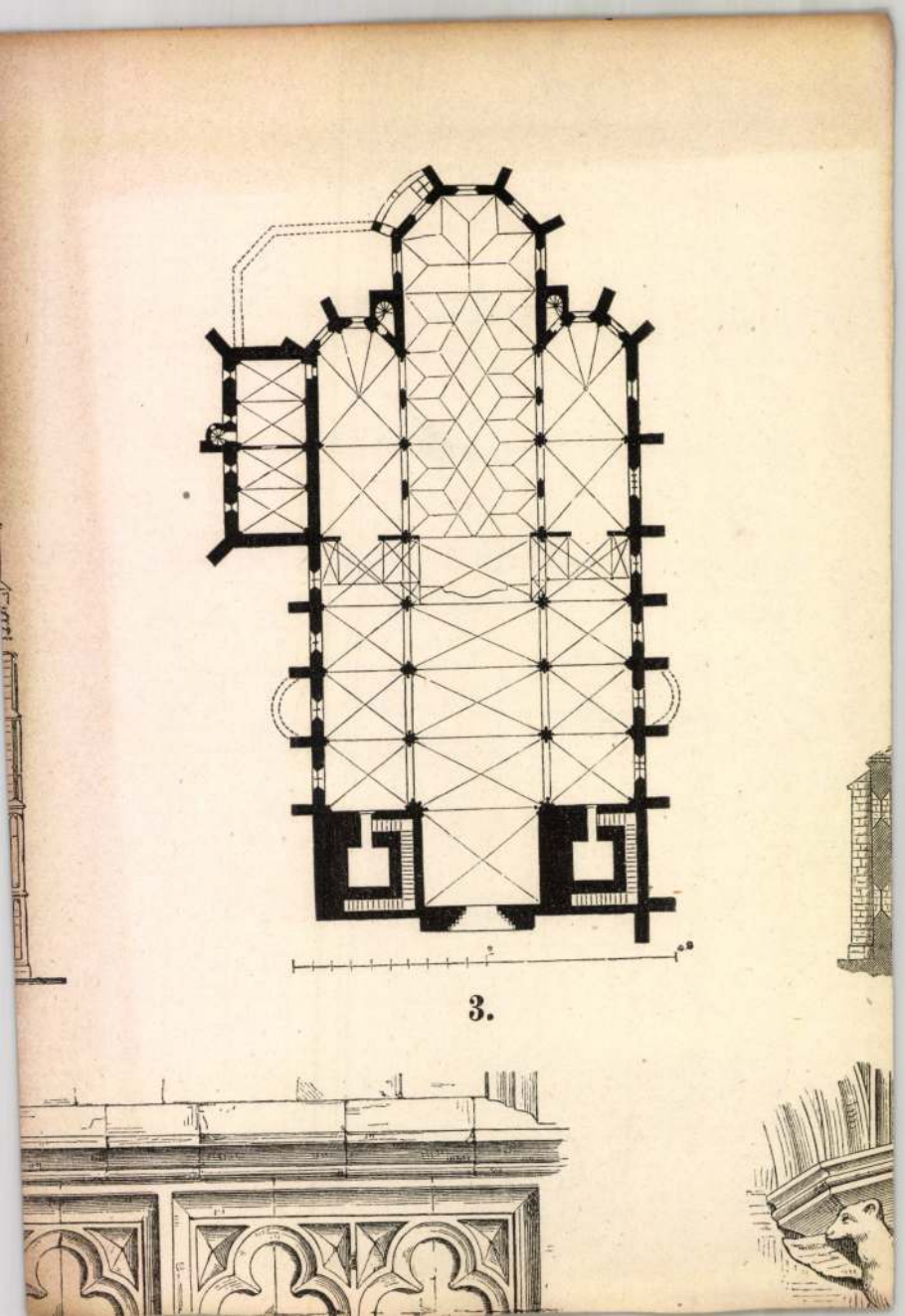

3.

Magyarkecskés ref.

templom

gótikus

alaprajza, rajzolata
távlati képei.

Fatorony műtörténeti, képei.

Klenodiumok leírása, rajza.

Feliratok.

Gótikus műemlékek
műmunkás ablakok
XV. sz. végi kőkapu
alakos boltozat záróko

Debreczeni László 1932

88–99. l

Domban áll, jertős karám.
toronnyal.

Ugyan szép gótikus szentegyház

501/1942

A Központi Egyházművé
ságos Bizottságához juttatott
kereszturi templom freskói, me
ván festett, művészi értékűek,
állomány veszteségét jelentené
natos, mert a Balaton partjain
hez hasonló becses freskómű va

Magyarláposi ref.

templom

** *(Templom-szentelés.)* Amint bennünket tudósitanak, *Magyar-Lápos* 22ezer lélekből álló erdélyi városnak 3000 magyar ajku lakossága nagy ünnepet ült aug. 23-án; ugyanis ekkor szenteltetett föl a már 30 év óta épülő magyar-láposi ev. ref. templom. A fölszentelési szertartást az erdélyi ev. ref. püspök, *Bodola* Sámuel ur vezette, kit már érkezésekor nagy diszszel fogadtak a láposiak. Az ünnepély alkalmával *Medgyes* Lajos deési ev. ref. lelkész és *Gárda* József nagyenyedi hittanár tartottak remek beszédeket. Az ünnepély annál meghatóbb volt, mert látszott, hogy az elszigetelt Magyar-Lápos kevés számu magyar lakossága, daczára hogy minden oldalról messze körül vannak románokkal véve, nemzetiségét ugy mint vallását, mind ez ideig hiven, tisztán megőrizte.

Vas. Ujs. 1863. 331. l.

Magyarókereki régi
ref. templom

Telegdy Árpád rajza
utáni repr.

Malmagyrépmův I.
68. l.

Magyarókereki uj
ref. templom

rajza repr.

M. O. 68. l.

Magyarókereki

harangtorony

Repr. 1690

Balogh fatornyok

29. sz. kép

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Magyarókercki ref.

templom

Nógrádi koronaág a mostani templomban

(Katolaczy)

1746-ból

Umling Lőrinc id-ától)

1746.-ban

Készült Umling mennyezetszerű táblái a Nógrádi Múzeumban. Fogla 61. l

101. l

padjai 1780-ból

U.O. 76. l

Az 1690-ben épült faborozos templomot 1897-ben lebontották.

~~Grünsm Fedor, a pesti német szinház igazgatója VII. 31.~~

Magyarókerekei ref. templom

alapraja. Gótikus.
Hiányzik
Ezüst és ónedények.
Hiányzik, fejfák.
Szószék korona (1746-ban) kerítés
és festette id Umling L.
Az orgonakar mellvédjén id Umling festménye
1786-ban valamelyik ifjabb
umling dolgozott itt.
A régi festett mennyezet 1906-ban a budapesti
néprajzi múzeumba került.

Debreczeni László

1936. 82 – 95. l.

Ez az József Umling munkái
ja volt 1746-ban

Magyarlétai ref.

templom

egyházi edényei

ónzés

gótikus műrészletei

a XV. sz. végéről v. XVI.
elejéről

fejfák

Debreczeni László 1936

156 l 157, 158, 159, 160 l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Magyarlónai ref.

templom

gótikus, alaprajza -
birmérei,
czúst és öredemjei
fesletek pamenzeret és
berenderési tárgyak a
XVIII. századból.
gótikus műrémletek
régi oltkövek

Debreczeni László 1936

134. l. — 143. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Magyarói ref. templom

gótikus

alaprajza,

klenodiumok leírása,

rajzai.

fejfák.

Debreczeni László 1932

19–23. l.

kitűnő műemléki jellegűnek, s ezért
dni kell. A restaurálás költségeihez
géllyel a Műemlékek Országos Bizott-
litási munkálatokat pedig sajátölt-

1.

elnök

MAGYARNÁNDOR (Vógrád)

BR. BUTTLER – KASTÉLY a Kelecsényi partján, értékes fegyvergyűjteménnyel.

Magyarnándor kastély

Eszkát

Magyarnándori rk.

templom

(Nógrád vm.)

A templom 1600 körül épült; külön álló toronnyal. Mostani templomát Roskoványi váci püspök segítségével 1855-58-ban építette 12698 ft költséggel. Legrégibb harangja 1617-ből való.

1881-ben az egész körös-templommal együtt leégett.

Chobotvác 156, 157. l.

Magyarlónai (azelőtt Kázsmárk) ref. templom festett mennyezete és karzata (Kalchmayr)

Umling Lőrinc id. 1752.

Foglai. 64, 65. l. 100, 101. l.

Kelemen Lajos: A kázsmárkai ref. templom mennyezet és karfestménye. Művészeti Kalon 1927

Gyűrű bronzból, római VII. 191

Magyar macskás ref. templom

Klenodiumok leírása rajzai. Régi köprofil.

Debreczeni László

1929. 181–182. l.

Vasárnap

27

János aps

Hétfő

28

Aprószentek

Kedd

29

Tamás pk.

Szerda

30

Protestáns naptár

December

V	27	János
H	28	Kamil.
K	29	Dávid
S	30	Zoárd
C	31	Szilve.
P	1	Újév
S	2	Ábel

Ó görög naptár

December

V	14	Ősaty.
H	15	Eleuté.
K	16	Teofán
S	17	Dániel
C	18	Sebes.
P	19	D.1942
S	20	Ignác

Izraelita

Magyarnagyrombori
ref. templom
Romántori mentely

Kelemen Lajos
Kolozsvári Kenle
1944. 108. l.

Magyarnándori

Bende-uilak

(Nógrád vm)

Bar Szerthalp

110. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Magyarláposi ref.
templom

Klenodiumok leírása,
rajzai.

Debreczeni László 1932
322 - 324. l.

szeti Hivatal utján a Műemlékek Or-
kérésére igazoljuk, hogy a balaton-
lyeket valószinűleg Dorfmeister Ist-
tönkremenetelük a hazai művészeti
, s fenntartásuk már azért is kivá-
lévő községek templomaiban kevés eh-
an. A balatonkereszturi templom éppen

Magyarlégen
ref. templom

Templom és harang-
láb díszlati képei.
Régi kövek, klenó-
diumok leírása, raj-
zai. Van egy XV. századi
beli aranyozott ezüst kehely.
Debreczeni László
1929. 45-50 l.

Gotikus falusi
templom
Magyarlégen.

21
Orsolya vt.

Csütörtök
22
Kordula sz.

Péntek
23
Ignác Pátr.

Szombat
24
Ráfael főa.

Nap kelte 6 ó. 30 p. — Nyugta 16 ó. 58 p.

○ Holdtölte 5 ó. 05 p.

1942 • 43. hét **Október** **X. hó • 31 nap**

naptár

Markhesvan

V	7	
H	8	Seni b.
K	9	
S	10	
C	11	Kh. b.
P	12	
S	13	S. L.-L

Magyarlapódi ref. templom

alaprajza, gótikus

Festett famennyezet
feliratokkal. 1759-ből

Szószék korona 1761-ből

Legeinkarzat 1761-ben,
Lukáts István asztalos
munkája.

gótikus műrészlet

Fakapu 1786 ből.

Debreczeni László 1937.

1 – 3. l.

Magyarkeceli templom

MAGYARKECEL (Szilágy)

Templom, XV. sz. Szűz Mária szentségfülke

Gr: Könyvismertetés. AE, VIII – 1888, 268 l.

Magyarkecoli
ref. templom

Technika
1944. 177. l

190 6 V. I. 824

1906 V. 525 szám

V É C

A budapesti bftő. kir. j
sz.a.kelt végzése alapján a ki
képviseleti költség ezuttal 5
valamint a még felmerülendő kö
László ügyvéd részére szentivá
ingóságaira elrendeltetik és a
hivatalból leendő foganatositá
kir. jbiróság megkeresteti k.-

Az első példányhoz csato
másolata ezen kir. jbiróságnál

Miről végrehajtató ügyvé
értesittetik.-

Magyar Kecseli

harangtöredék

1715 ?

Repr.

Balogh Gátornyok

32. sz. Sep

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Magyar (?) kecskeli

rep. templom

Fejfák.
Sírfeliratok a templom belsejének különböző részein.

Debreczeni László 1937

26–27. l.

Magyarkeszüi ref. Templom

alaprajza, gótikus.

Debreczeni László

1935. 165. l.

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

31 nap **JANUÁR** 6. hét

31 Vasárnap	Bosco Sz. J. *Virgilia*
1 Hétfő	Ignác pk. *Ignác*
	FEBRUÁR
2 Kedd	Gy. B. A. *Karolina*
3 Szerda	Balázs *Balázs*
4 Csütörtök	K. András *Ráchel*
5 Péntek	Ágota *Ágota*
6 Szombat	Dorottya *Dorottya*

Magyarkirályfalvai ref.
templom.

Klenodiumok leírása,
vázai.

Debreczeni László 1931
67-69? l.

Iktatószám: 17140

Zala vármegye alispánjá

TALAEDERSTEG
VII-8 16

Méltóságos
Nagyságos
Tekintetes

Müemlékek Bizottsága

B u d a p e s t.

Hivatalból.
Díj átalányozva.

U. p. N. Hőgyes Endre

Magyarkiskapus

ref. templom

Templom alaprajza, falulati képei. Gótikus portikus részletek. Fejfák -

Debreczeni László

1929 6-9. l.

Vasárnap

18

Lukács ev.

Hétfő

19

Alk. Péter

Kedd

20

Vendel

Szerda

21

Protestáns naptár

Október

V	18	Lukács
H	19	Luciu.
K	20	Iréne
S	21	Orsoly
C	22	Előd
P	23	Gyön.
S	24	Salam.

Ó görög naptár

Október

V	5	Kariti.
H	6	Tamás
K	7	Szerg.
S	8	Pelág.
C	9	Jakab
P	10	Eulam.
S	11	Fülöp

Izraelita

Magyarkis Kapusi

ref. templom

alapraja, gótikus
Erőst és öredemjek.
Hímzések.
2 régi sírkő
Festett mennyezet és
legenda sorozat feliratokkal XVIII. sz.
Tetőszerkezet.
Templom ~~[illegible]~~ méretei.
Gótikus műrészletek.
Tölgyfaajtó gótikus
vasalással.

Debreczeni László
1935. 16, 17 – 26. l.

Magyarkiskapusi ref

templom

l. Kolozsvár

Korompay

39. l.

Keppel

sztus 4-én

Gyarapodás.

szembe néz. Feje kopasz; rövid haja, szemöl-
lambősz; szeme világoskék. Keskeny nyakken-
bja arany, mellénye kivágott, lehajtott
széles. Felirata balról, a jobb váll fe-
79 a kép hátán nyomtatott sorban: „Klapka
té Beszédes Kálmán Konstantinápolyban 1879 és ez alatt
eszédes de Hongrie Constantinople 1879.

1879.
l 1897: IV. 19-én 80 koronáért (158/97).
31-én. (475/97).
1898: V. 30-án a 2448 sz. leirat (216/98).

751

Magyarkiskapusi ref.

templom

REFORMIERTE KIRCHE IN MAGYARKISKAPUS
SIEBENBÜRGEN

utca 29 sz.alatt.

Kiváló tisztelettel

Sarkó Pál

POSTKARTE

Nagyságos

dr Szentiványi Gyula

urnak

Budapest XI.,

Lágymányosi utca 16

Igen tisztelt Főtitkár úr!

Az erdélyi ref. egyház müemlékei cimü kis füzetecsezen soraimmal egy időben megküldtem ciméré.
A Református család előfizetési dija 1943 ra 3 P, megrendelhető, Kvár, Szentegyház

/

„Minerva", Cluj Klausenburg, 20178

Magyarkőblös ref.

templom

(Szolnok Doboka vm.)

rózsére Sipos Dávid

kőfaragó mint

a rózsék koronája és

a karzatfestmény id.

Umling Lőrinctől való

Kelger. 116. l.

941 VII - XII. 1933-47
Vitezgrád

Magyarlapádi ref templom

Alaprajza, gótikus.
Klenodiumok leírása és rajzai
Fő- és lábfák.
Cintermkapu részletei
Külső képe.
Jegyzetek a berendezésről.
Biblia
Egyhári edényei Kőrt aranyozott ezüst kehely egy ugyanilyen
Debreczeni László 1931 szept.

75-79. l.

R Ajánlott

Ungvár 1

923/a

A Műemlékek Országos
Bizottsága
nagys. Főtitkárságának

Budapest
IX., Högyes Endre u. 10.

Magyaróvár

Moson

Könyöki 1884.

1) Helyszínrajz tó és csatornával - másolat

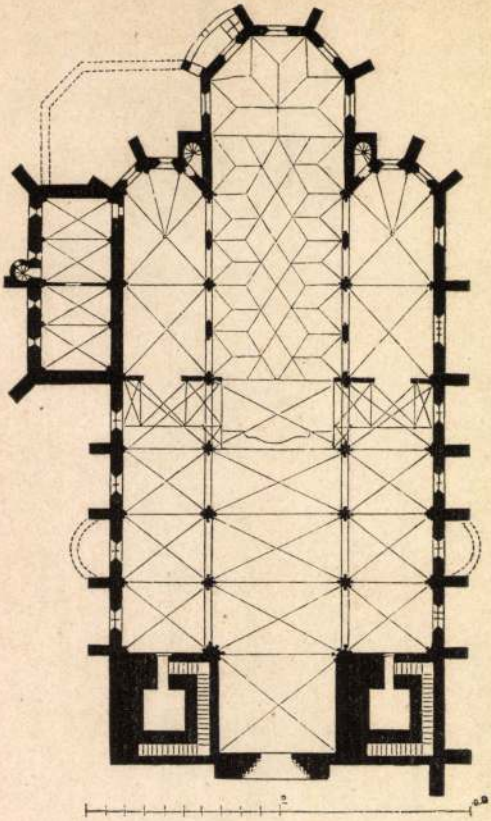

3.

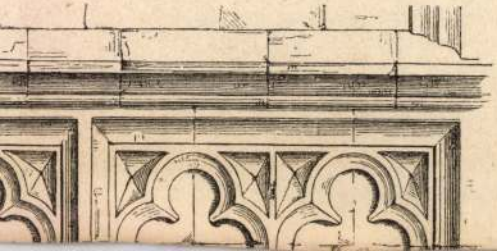

Magyarország

ásványtára

l.

Thirfelsö-dunántul

90-l

szükséges dolgok a legjobba
és legolcsóbban beszerezhető

FESTÉK

háztartási és pipere cikkek

üzletében

SZONDY U. és BULYOVSZKY U. saro

(a Községi Élelmiszer Árusitó Üzem mellett)

TELEFON **14-2-27**

Tiszta méh viasz padlóbeeresztő kapható.

Magyarország

Ismeretlen

l. (erdélyi stb.)

Thürfelsödmantel

81. l. és kv ll.

Kéjchel

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM

GAZDASÁGI HIVATAL.

Müemlékek Országos Bizottsága.

Budapest.

VI., Állatkerti-ut 1.sz.

Magyaróvári vár

MAGYARÓVÁR

Vár

A természetvizsgálók győri nagygyűlésének
kirándulási helyei. VV 1874, 548 l.
(kézi 548 l)

Magyaróvári vár

MAGYARÓVÁR

Vár

Kátti Károly: A Zibenzi templom. U 1858, 615 l.

Magyaróvári vár

MAGYARÓVÁR

régi vára

Zombory Gusztáv: Magyar-Óvár
VV 1857, 168 l.

MAGYARÓVÁR

R. k. templom

Zombory Gusztáv: Magyar-Óvár.
VU 1857, 168l.

Magyaróvári ref. templom

Magyaróvár Mezőgazd.

MAGYARÓVÁR

Gazdasági akadémia

kézi VV 1914, 512 l.

MAGYARÓVÁR

Vár

Budinis Cornelio, Gli artisti Italiani in Ungheria. (Opera del Genio Italiano all' Estero) Roma 1936, 15 ll.

MAGYARÓVÁR

Vár

Patari Vidor: A XVI. századi várépítés Magyarországon. A Bécsi Magyar Történeti Intézet évkönyve, 1-1931, 109 és 125 l.

MAGYARÓVÁR

Vár

Gy. J.: Könyvismertetés. Hadtörténelmi Közlemények, XXXI – 1930, 267 l.

MAGYARÓVÁR

Vár

Szanyi Béla: A tűzérség története Magyarországon
kezdetétől 1711-ig. Hadtörténelmi Közlemények
XXIX – 1928, 28 l. 22 l.

MAGYARÓVÁR

Vár

Sebestyén József: Magyaróvár felszerelése. Hadtörténelmi Közlemények, XXIII–XXIV – 1923, 165–166 l.

MAGYARÓVÁR

Vár

Ivánfi: A moravmegyei történelmi és régészeti tárculat... AÉ, 4–1886, 376 l.

MAGYARÓVÁR

Vár

Történelmi repertorium. Századok, XIX – 1885, 379 l.

MAGYARÓVÁR

Kapucinus-kolostor

Lyka Károly: Egy német építész utazása Magyarországon 1737-ben.
Budapesti Szemle, 215-1929, 41.

Magyaróvári vár

ei története

l.

Székely-Thirring:

Magyaróvár

T. 184.

lobogózott és az ország czime-
mellette balról egy földszin
tölgő kéményekkel; az előtér-
bor körül urak és hölgyek jár-

A

vnyomdája. Pest 1865.
ÁDI KÖR 44-dik számához.

4 cm.

Magyaróvár

régi képe repr.

Szabó Károly

Kun László. 1272–1290. M. Tört. Élet. Bp. 1886. 164. l.

A jáki főkapu béllete a nor
teménye, amelyben mind a korább
első harmadában jelentkező nor

Az első hullám formakincsébe
falsarok ~~cikk-cakk~~ fürészfog disze és a
binált sipsora. A ~~cikk-cakk~~ fürészfog di
ján messze tulterjedt a voltak
lanul felbukkan olyan épületek
nem norman stilusuak /pl.Eszte
norman motivum az ugy nevezett
jén ~~ugyan~~ csak oszlopfőket dis
vagy oszloptörzs és a szélesebl
áthidalják. (28 kép 12) Már a caen-i Ste T
hurkolt szalagfonattal összakap
az egyszerübb, mind a gazdagabb for
Szent Jakab kolostor kerengőjé
burg-i templomban az egyszerübl
dagitott forma (28 kép 8) található/. Ugy
bencés müvészet körében próbál
lagfonat nélkül - iv diszitésé
keretelése (28 kép 3)/. Jákon a sipokat m

Magyaróvári
vk. pléb. templom
könyvtár repr.
Kiss Kikelhath Magy
6891.

TARTALOMJEG

CORNELIUS GURLITT, *Das Barock- und Rococo-Ornament Deutschlands.* UHL SÁNDOR-tól 124
C. GRUNOW, *Vorlagen für den Handfertigkeits-Unterricht.* MÁTRAI LAJOS-tól ... 127
Müipari mintalapok. GRUBERN FERENCZ-tól 181
FERDINAND MOSER, *Ornamentvorlagen.* MÁTRAI LAJOS-tól ... 182
A. CHAMPEAUX, *Le Meuble.* B. G.-tól ... 217
E. MÜNTZ, *La Renaissance en Italie et en France à l'époque de Charles VIII.* O. F.-től ... 227
DANKÓ JÓZSEF, *A franczia könyvdisz a renaissance korban.* h.-tól ... 264
HENRY MAYEUX, *La Composition décorative.* R. J-tól ... 268
SZANA TAMÁS, *Magyar Művészek.* Sz. M.-tól 303

III. KÉPEK A S

Indiai selyemhímzés ... 16
Részlet az indiai tárlatból. I. II. ... 18, 19
Beágyazott zománczczal díszitett indiai kanna 20
Beágyazott zománczczal díszitett indiai doboz 21
Ugynevezett Bidry-müvü indiai palaczk 22

LOMJEGYZÉK.

	Faldísz XIII. Lajos korából	299
22	Fölső rács kovácsolt vasból. XVIII-ik század eleje	325
23	Szekrény. Lüneburg városházán. XVI. század első fele	326
23	Karos gyertyatartó. A bártfai templomban. XV. század vége	327
24	Kézi gyertyatartó. A geczelfalvi plébáni templomban. XV. század vége	327
25	Rácskorlát. A halli plébánia templomban. XVI. század	328
26	Rácsajtó. A müncheni nemzeti muzeumban. XV. század vége	329
27	Vas rács. Az országos iparművészeti muzeumban. XVI. század	330
44	Házi harang. Münchenben. XVII. század eleje	331
49	Ajtópánt a Toppler-féle házon Nürnbergben. 1590	332
	Rácskapú. 1755.	333
50	Lámpa a Strozzi-palotán Florenczben	334
51	Tizenhárom ábra HENRY MAYEUX *La Composition Décorative* művéből vett mutatványhoz	336—344
51	Kereszt zománczos alakokkal díszítve. BERNARDO de SESTO műve. Venzoneban	349
52	Zászlótartó állvány. Velenczében a Márk-téren	349
65	Butor díszítmény részlete. XV. századbeli velenczei munka	351
66	Mennyezet részlete a velenczei doge-palotából	351
67		

Magyaróvári mü-
emlékek

&

Szikely-Thirring
Magyaróvár.

Budapest.

A várbeli Nagyboldogasszo
tán szobrok és koronás czimer ké
laka üvegfestménynyel, másika pe
a pénzügyminiszterium épületei v
ra a két beszélgető férfi mellet

Aquarell, mér. a papirosn

len von Neu-Brittanien Leipzig, 1884. 5.—

667. Rexlus: A föld. A földgömb életjelenségeinek leirása. Bpest, 1789. 16.—

438. Ruff A.: Mosonvármegye emlékkönyve. Magyaróvár, 1929. 4.—

601. Statistische Nachweisungen über das Pressburger Comitat. Pressburg, 1866. 18.—

IRODALOMTÖRTÉNET ÉS SZÉPIRODALOM.

Antológia Ady Endre verseiből. Összeállitotta Szabó Lőrinc. Bp. 6.—

5. Ady: Auf dem Flammenwagen der Lieder. Bp. 1926. 8.—

3. Gyüjtemény Ady Endre verseiből. Eredeti kötés, 1. kiadás. Bp. 8.—

25. Ady E.: A hallottak élén. Bpest, 1919. 3.50

32. A Holnap uj versei. II. kötet Bpest, 1909. 8.—

6. Ady: Sápadt emberek és történetek. Ered. bor. Bpest 6.—

36. Ady E.: Szeretném ha szeretnének. Bpest, 1910. 8.—

46. Ady E.: Szeretném, ha szeretnének. Bp. 1918. 3.—

47. Ady E.: Uj versek. Bp. 3.—

2, 31. Ady: Vallomások és tanulmányok. Eredeti kötésben. Bpest, 1911. — I. kiadás. 8.—

Ady-versek. (Párkányi) 5.—

41. Ady-könyv. Dokumentumok az Ady kérdéshez. Bp. 1924. 6.—

50. Ady-Muzeum. Szerk.: Dóczy—Földessy Bpest. 6.—

185. Földessy Gy.: Ady Endre. Tanulmány és ismertetés. Bp. 2.40

Lavater: Physionomische fragmente zur Beforderung der Menschenkenntniss und Menschenliebe. — Leipzig, 1776. 2. sorozat. (Az első kiadás, metszetekkel. 200.—

légiumi életből. Marosvásárhely, 1914. 2.—

282. **Lombroso:** Genie und Insinn. 8.—

160. **Maeterlinck:** Der doppelte Garten. Jena, 1910. 3.—

261. **Medveczky F.:** Tanulmányok Pascalról. Bp. 1910. 4.—

656. **Pauler:** Bevezetés a filozófiába Bp. 1920. 8.—

664. **Paulsen:** Einleitung in die Philosophie. Berlin, 1899. 10.—

100. **Schoppenhauer:** Filozófiai Írók Tára. Bp. 1906. 8.—

44. **A. Schoppenhauers Werke.** Herausgegeben von M. Brasch. I—II. Leipzig 24.—

609. **Szabó I.:** Előadások a geológia köréből. Bp. 1893. 12.—

33. A tüzimádó bölcs az ősvilágok emlékeiről. Pest, 1860. 6.—

11. **Wierthaler:** Geist der Sokratik. 26.—

175. **Brachelli:** Die Staaten Europas. Statistische Darstellung. Leipzig, 1907. 8.—

420. Az 1938. évi felvidéki nép-, földbirtok- és állatösszeírás. Bp. 1939. 8.—

312. **H. Fuchs:** Sagen, Mythen und Sitten der Masai. Jena, 1910. 2,50

302. **Goldziher:** Keleti tanulmányok. Bp. 1910. 4.—

437. **Gruber:** Utmutatás földrajzi helymeghatározásokra. Bp. 1883. 8.—

39. **Herkely K.:** A mezőkövesdi matyónép élete. Bp. 1939. 6.—

72. **Horváth B.:** Törökország szivében. 2300 kilométer Kisázsiában. Bp. 1929. 3.—

165. **Horváth I.:** A háromszéki medence. Bp. 1915. 4.—

24. **Hunfalvy L:** Magyar László dél-

Árváltoztatás jogát fenntartjuk.

tetszéssel fogadván, 1818 október 25-én Bécsben kiállította az alapító oklevelet, s erre meg is nyittatott az új intézet, melynek tőkéje újabb alapítványokkal is gyarapíttatván, csakugyan maradandó alapjává lett az ugyanott ma is virágzó és áldásosan működő gazdasági akadémiának.

A fejedelmi alapítást az örökösök, Károly és Albrecht főherczegek is föntartották, sőt ők maguk is támogató pártfogói lettek az intézetnek, mely 1850 október 30-án kelt császári intézménynyel és 150.000 frt adománynyal rövid idei szünetelés után szerződés kötésével a császári kormány fenhatósága alá jutott s 46 hallgatóval mint már állami intézet november 6-án meg is nyittatott, de német nyelvű előadásokkal. Igazgatóúl dr. Pabst hivatott be Hohenheimból; ő mellette eleintén 2 rendes és 4 segédtanár működött. Az intézet rendes működését 17.000 frtnyi évenkénti államsegély biztosította.

Az intézet 1869-ben a kiegyezés megtörténte után a magyar kormány hatósága alá került ugyan, de nagy részt még német jellegű maradt egy ideig. Majd bekövetkezett a magyar tannyelvnek a némettel való teljes egyenjogúsítása; 1874-ben akadémiai rangra emeltetett. Az 1883/4. tanév végén a német nyelvű tanfolyam teljesen megszűnt, és azóta kizárólag magyar az előadások nyelve. E nevezetes intézetben 76 évi fennállása alatt ötödfél ezer gazda nyert kiképeztetést, kiknek körülbelül háromnegyed része magyarországi születésű.

Az ódon kastély, melynek azonban csak homlokzati része régi építmény, az oldalszárnyak s a hátsó rész újabb keletűek, ma igen becses gyűjteményekkel, az oktatás előmozdítására jól fölszerelt gazdasággal, kisérleti telekkel, fűvészkerttel rendelkezik. A gazdaság területe 382 hold, a kisérleti telek és akadémiai kert egyenként 14 hold. Az oktatást ez idő szerint 18 rendes és segédtanár végzi. Tanterve s egész berendezése a kor színvonalán áll.

A vár tőszomszédságában van a belső major, az intéző és a cselédség lakásaival, több rendbeli istállóval s tej- és takarmány-kamarákkal. De van még egy külső major is, mely az intézeti „Marktau“ nevű birtok szélén áll. Ha az akadémiát elhagyjuk s a bástyakapun, meg a várárkot áthidaló kőúton a városka felé indúlunk, egy villammal világított nagy malom ötlik szemünkbe. A hajtó erőt itt egy 80 és egy-egy 60 lóerejű vízikerék és ezt vízhiány esetén kisegítőűl egy 145 lóerejű gőzgép szolgáltatja. A malom leginkább búzát, azonfelűl árpát és rozsot őröl. Ez a malom és a vele szomszédos sörgyár azon a helyen áll, a hol a vár legrégibb térképe szerint hajdan is malom és sörgyár állott. A mai sörgyár 35.000 hektoliter

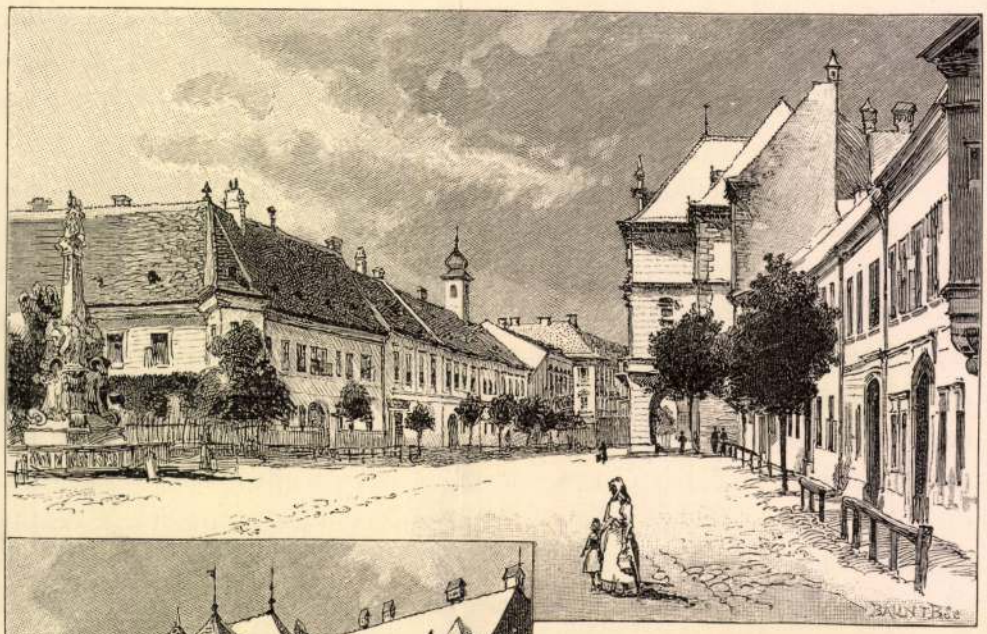

A Deák-tér és a főútcza Magyar-Óvárott.

A megyeház Magyar-Óvárott.

király fiával 1798-ig boldog házasságban élt. 1818-ban a régi vár a múzsák hajlékául avattatott föl, benne helyeztetvén el az akkor létesített gazdasági főiskola, mely idővel európai hírnévre emelkedett s ma is virágzik. Ezen intézet megteremtésében nagy érdeme van Wittmann Antalnak, az uradalom akkori igazgatójának. Ugyanis az uradalom akkori tulajdonosa, Albert szász-tescheni herczeg fölszólította az igazgatót, hogy terjeszszen elé olyan javaslatot, a mely szerint ő a magyar nemzet és Mosonmegye iránti jóindúlatát egy maradandó emlék állításával is tanúsíthatná. Wittmann egy ide vonatkozó emlékíratban azt javasolta, hogy alapítson a herczeg az uradalom székhelyén, Magyar-Óvárott egy elméleti oktatást is nyújtó gazdasági intézetet legalább hat ösztöndíjjal, melyben a herczeg nagy terjedelmű uradalmai számára szakértő gazdatisztek neveltessenek. Ezt a javaslatot a herczeg

Om IV.

Magyaróvári vár

(ma gazdasági akadémia)
és a bástyakapu

Csorna Károly rajza

Repr-
OmTV. 439. l.

BÚVÁR

A FRANKLIN-TÁRSULAT
KÉPES FOLYÓIRATA
SZERKESZTI: Dr. CAVALLIER JÓZSEF

MINDEN SZÁMA
A TERMÉSZET-
TUDOMANYOK
ÉS A TECHNIKA
VALÓSÁGOS
LEXIKONA

EGY ÉVRE 9·60 PENGŐ

Magyarország nagyhár

Csorna Károly rajza

Repr.

Orm IV. ~~[illegible]~~. l.

447.

Magyaróvár kepe

Repr.

Sóki Ágost dr =
A Mosonymegyei
Történelmi és Régészeti
Egylet emlékkönyve.
1882 - 1898.
Magyaróvár, 1898.

Magyaróvár

Rappensberger V.

A Regges tanitórendiek vezetése alatt álló magyaróvári gymnasium története 1739-1894-ig.

Petrik 1886-1900

Magyaróvár

Vas. Ujs.

1857. 168, 169 l.

kappel-

ÁGOS BIZOTTSÁGÁTÓL
LATKERTI-ÚT 1. SZ.

nyegyetem bölcsészettudományi

i Hivatalának

Budapest.

VIII. Muzeum-körut.

Magyarország

R. g. II. 73 l

Magyarvár

l.

Vas ny.

1857. 168, 169 l

Magyarosodás

Irta: Laczkó Géza

Magyarországnak mindig nagy kérdése volt a magyar nép mértéktelen pusztulása s az idegenek beözönlése. Nincs Európában még egy nép, amely annyiszor »semmisült« meg, mint a magyar. Nincs még egy nép, amelyet annyiszor járt keresztül-kasul idegenek beszivárgása, bevándorlása főúrtól városi polgáron, katonán keresztül egész a parasztig.

Voltak korok, amelyekben igen vékony volt az a réteg, amely valóban magyar volt. Akadt olyan is, amelyben a magyarságot őrző réteg Bécs vagy »Custancinápoly« napja alatt melegedett és mégis csak politikája volt labanc vagy törökös.

Ha Nyugat-Európa, haláljóslások és eszközül való felhasználási törekvések helyett, többet méltóztatott volna foglalkozni a magyar csudával, tudós kötetek során álmélkodhatott volna el megmaradásunk Európában egyetlen jelenségével.

Az édes Jókai, aki minden magyar kérdésre rátapintott romantikus belső tűztől égő puha kezével, nem ok nélkül, sőt, történelmi ösztönből írta meg az Új földesurat.

Lett légyen bármilyen csekély is tudniillik a magyarságot őrző réteg, egyrészt bámulatos újranövési erő lappangott benne, másrészt »gyönyörű ragály« volt, amely elkapta az idegent és magyarrá váltotta két eszközön: ösztönnel és tudatossággal.

Figyeljük meg — enyhe példa, de beszédes — a városit s az idegent, ha a Hortobágyra kerül. Néz, ámul, kiváncsiskodik, végül magára kanyarítja a csikós cifra szürét, fejébe nyomja darutollas kerek kalapját s egyszeriben kihúzza magát s úgy áll a puszta közepén *hirtelen eltanult magyar büszke méltósággal*, mintha ezer esztendeje ott állna. Sok baráti fénykép a tanuja.

Mi történt itt?

A környezetből áradó *ösztönös* magyarság kapott el, pesti látogató, csakúgy mint Mister Harmsworth-ot. Az alsóbb népi rétegeknek ez az ösztönös magyarsága ragadós s a magyar tájon sem lehet csak úgy átutazgatni, fel akar szívni rögtön. A dirndli-ruha, baszk sapka, tiroli bőrnadrág viselése csak kedves majmolás, idegen maradsz benne, de ha magyar ruhát veszel magadra, rögtön igyekezel magyaros magatartásra is.

A kaputos valódi magyar meg *tudatosan* az. Ő már meg tudja mérni az ösztön mélységét és tartalmát, a magyar s az idegen különbözőségét, kutatása leszűri, mi is az igaz magyarság.

A századok folyamán roppant idegen tömegek olvadtak be ösztönösen a magyarságba s értékes kis csoportok, egyének gyúrták át magukat tudatosan magyarrá.

A két folyamat soha sem megy simán. Csoportok beolvadása rendesen harccal kezdődik, veszekedéssel folytatódik, aztán sokáig csak úgy él a köztudatban, mint a régi Kolozsváron a hóstáti és monostori, sok faluban az al- és felvégi legények sokszor véres vetélkedése, már rég mind egyképpen jó magyarok s azért még egyre bicskázzák egymást, vagy talán ép azért.

Az egyén beolvadása ugyanígy nemcsak az illetőnek, hanem környezetének, a szomszédoknak is hol kínzó, hol gúnyolt valami, közömbösséggel vagy tilalommal fogadott törekvés.

Bizony, a születés nem palotás terembe való társasági móka, fájdalom és szenny, de egy új élet reménye kíséri.

»A poraiból megélemedett Phénix« nem hiába volt kedves jelkép a régi magyarok előtt. Maga a magyarság is ilyen, minden hamvából új életre repülő tűzmadár.

A dolgozó emberpár otthonáról tart előadást **Szili Leontin** irónő november 15-én, szerdán délután 5 órakor a Gázművek VI., Vilmos császár-út 3., I. emeleti bemutató-helyiségében. Főzőbemutató: Elesztős tészták. A Szőv. Népművelési Bizottság rendezése. Belépőjegy 60 fillér. Minden kedden és pénteken délután 5 órakor előadás a takarékos gázfőzésről. Belépés, ruhatár díjtalan

A magyaróvári templom papjának megható levele Az Esthez

Sorsjátékot is rendeznek a magyaróváriak a templom javára, amelyen személyautót és — karácsonyi hizott disznót is lehet nyerni — Levelek áradata siet a kicsi református templom segitségére

Ma korán reggel a szerkesztőségben újból nagy halom levelet tettek elém és amint bontogatom egyiket a másik után, *elhomályosodik a szemem.* Mindegyikből a szív hangja dalol, a lélek sóhaja száll: *mindenki segíteni akar igaz és egész szívvel a határvidéki kicsi református templomon*, amelynek négy fala ázik a téli esőben és amelyre fedelet szándékszik összehozni az a sokaság, amelyben visszhangot teremtettek *Az Est* cikkei. Csak nézzük, csak forgatjuk *»Katicabogárkának« könnyben és szívjóságban fogant levelét*, amelyet ma reggel kaptunk kézhez:

»Hálás vagyok az Úristennek, hogy az élet sok megpróbáltatásai között olyan örömet is szerzett nekem, nekünk, mint az a hang, amely Az Est-ben megjelent cikkedből, mindnyájunk felé szól, kedves Zoltán. A levélíró mindenikét szívemre szerettem volna és szeretném ölelni. Sírtam és beleszerettem volna kiabálni a világba, hogy vannak még emberek, akik segítő kezet tudnak nyujtani arrafelé, ahonnét kérő szó hangzik feléjük és most már ezerszer hivő szívvel hiszem, hogy tető alá kerül a mi kicsi templomunk.

Azóta, amióta a ridegnek hitt Pest felemelte szavát értünk, kint ülünk a kis templomnál és nézzük, hogy gerendázzák, mert tudjuk, hogy össze fog jönni a pénz, amiből a most felvett adósságot ki lehet majd fizetni. Minden emberre, minden fillérre szükségünk van, ezért ha valaki bármit ajánl, a legnagyobb örömmel fogadjuk. Szegény kis papunk is könnyezett a cikkek elolvasása után, nem hiszem, hogy valaki valaha annyi áldást kapott volna, mint ti odafent Budapesten, azért az együttérzésért, amelyet iránt unk tanusítottatok...«

Ugyancsak a mai postával érkezett a következő levél:

»Igen tisztelt Szerkesztő Úr! Az Est-ben megjelent meleghangú megemlékezéseit árva kicsi templomunkról együtt olvastam Ürögdy alezredes úrékkal. Nem tudok mást én erről a jelenetről: mind a hárman együtt sírtunk az örömtől és meghatottságtól. Milyen jó volt érezni, hogy mások is átérzik nehéz helyzetünket és készek segítséget nyujtani. Harmadik éve vagyok Magyaróváron. Nem volt itt református templom 1767 óta. Moson megyében ma sincsen református templom. Harminckét községben lakó reformátusok mind hozzám tartoznak. A szétszórtan élő református magyarok összetartása nemcsak egyházi, hanem nemzeti érdek is, mert egyházunk tagjai kivétel nélkül magyarok, akikre itt a nemzetiségi vidéken nemzeti szempontból nagy feladat várakozik.

Természetes, hogy mindenekelőtt templomra van szükségünk. Gyüjtést végeztünk, adományokat kértünk, de még húszezer pengő hiányzik a templomépítés befejezéséhez. Ezt a legnehezebb összegyüjteni, mert eddig már felhasználtuk azokat a lehetőségeket, amelyek eddig rendelkezésünkre állottak. Isten különös gondviselését látom abban, hogy Katicabogárkát és az urát megismerhettem. Egyházunknak valóban angyalai lettek ők, akik eddig is éjt nappá téve dolgoztak a kis templom felépítése érdekében. Szívük tele van jósággal, szeretettel és erős magyar érzéssel. Megláttak, hogy a református egyház erősítése a magyarság erősítését jelenti itt a határszélen. A katolikus asszony és a református férj azon versenyeznek, ki tud többet dolgozni, nagyobb eredményt elérni a templomépítésnél.

A történelem lapjaira kell írni, ami itt történt: felekezeti különbség nélkül segítségünkre jönnek, akiknek a szívét magyar érzés dobogtatja. Hálásan köszönöm még egyszer szerkesztő úrnak, hogy meghallotta a végekről küldött segítségkiáltást.

Itt küldöm a templom képét jelenlegi állapotában. A jó Isten áldja meg Önt és mindazokat, akik segítséget nyujtottak és nyujtanak felém, mind a két kezével. Őszinte tisztelettel és testvéri szeretettel Csizmadia Károly református lelkipásztor.«

Az ország minden részéből érkeznek a levelek és Budapest sem marad érzéketlen a magyaróvári református templom ügye iránt. Itt közöljük a nyilvánossággal, hogy a magyaróváriak

sorsjátékot is rendeznek a templom javára egypengős sorsjegyekkel,

amelynek kétezer főnyereménye között személyautomobil, teljes szobabútorok, varrógépek, sőt mulatságos módon egy százkilós *karácsonyi hizott disznó is szerepel.* Amennyiben fővárosi ember nyerné meg a hizott disznót, úgy azt a magyaróváriak *helyben levágatják, a legjobb hentessel elkészittetik és zsírpapírba csomagolva, ládába rakva szállítják a jófajta, finom, feldolgozott téli ennivalót Budapestre a győztesnek.* (Sorsjegyek kaphatók *Az Est* kiadóhivatalában is.)

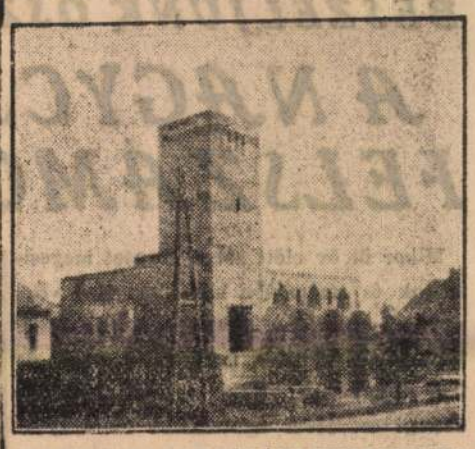

ILYEN A MAGYARÓVÁRI TEMPLOM MA

Az Est szerkesztősége boldogan és örömmel vállalja, hogy *minden segítő jelentkezést számontart és minden adományt továbbít*, amely hozzá beérkezik, a magyaróvári református templom építettő bizottságának címére.

Alulírott pedig alázatos és hálás szívvel köszönöm az olvasónak, hogy manapság, amikor annyi a gyülölet és annyi gond és baj van a világon, *ilyenfokú szeretettel és együttérzéssel jutalmazta meg szerény felszólalásomat az óvári csöpp kis templom ügyében.*

Egyed Zoltán

Ma délben folytatják a marcali petíció tárgyalását

— Az Est tudósitójától —

A közigazgatási bíróság *Bodó* Farkas tanácsa hétfőn tárgyalta a marcali választókerületben a Magyar Élet Pártja programmal az országgyülési képviselővé választott dr. *Csorba* Sándor képviselő mandatuma ellen beadott petíciót. A petícióban *Pápa* Ferenc marcali lakos és társai a választás érvénytelenitését kérték.

A tárgyalás megnyitása után *Bodó* Farkas tanácselnök bejelentette, hogy a választást védők vádiratot nyujtottak be, hogy *a 610 panaszt aláíró közül 148-nak az aláírása érvénytelen* és ezért tekintettel arra, hogy 500 érvényes aláírás szükséges, így pedig ez nincs meg, a panasz elutasítását kérték.

A panaszosok képviselője közölte, hogy a védőiratban foglaltak nem fedik a valóságot. Dr. *Csorba* Sándor jogi képviselője ezután a marcali községi elöljáróság által kiállított iratot nyujtott át a tanácselnöknek, amelyben bizonyítják, hogy a petíción szereplő egyik aláíró, *Horváth* Jenő marcali lakos aláírása hamis. A hivatalos iratban *Horváth* kijelenti, hogy a petíciót nem ő irta alá.

A közigazgatási bíróság ezután tanácskozásra vonult vissza, majd a tárgyalás újból való megnyitása után Bodó tanácselnök közölte, hogy a tárgyalást november 14-én, ma, kedden délelőtt ½12-kor folytatják.

LESLIE HOWARD Anglia ünnepelt művészének ragyogó alakítása:

PYGMALION

Bernard Shaw örökéletű vígjátéka tüneményes rendezésben

Csütörtökön premier! SCALA

SPORT

BESZÉLJÜNK ŐSZINTÉN

A NAGYCSAPATOK FELSZÁMOLÁSÁRÓL

Mikor öt év előtt ezt a rovatot megcsináltuk és nyomdába adtuk az első »*Beszéljünk őszintén*« kéziratát, mindent hittünk, csak azt nem, hogy eljön majd az idő, mikor hétről-hétre a labdarúgósport anyagi csődjével kapcsolatos eseményekről kell ezeken a hasábokon beszámolnunk.

Pár nappal ezelőtt például a nagycsapatok vezetői konferenciáztak a »*futballcsődről*«. Kiderült ezen a tárgyaláson, hogy minél többet rúgtak a játékosok a csengő pengőkért, annál kevesebb pénzt helyeztek el a pénztárosok a kasszában és annál nagyobb ráfizetést mutattak ki a könyvelők a könyvekben. Egy úr meg is jegyezte, hogy »*a magyar futballsport egy óriáskígyó, amely állandóan a saját farkát harapja*«.

A konferencia egyetlen pontja a magyar futballsport kétségbeejtő anyagi helyzetének megvitatása volt. A *Ferencváros*, a *Hungária* és az *Ujpest* vezetői részletesen megbeszélték a bajokat és az orvoslás módjait. Ezen a tárgyaláson kiderült, hogy a *Hungáriának* 50.000 pengő, a *Ferencvárosnak* 21.000 pengő, az *Ujpestnek* 16.000 pengő adóssága van. Ebből a három adatból is látható, hogy a csapatok eladósodtak és ha nem jön gyors segítség, kátyúba ragadnak a »*futballszekerek*«.

A segélytkérő megbeszéléseket — mint értesülünk — tovább folytatják a vezérek; már az első konferencián elhatározták, hogy együttesen lépnek fel a kormánynál a labdarúgósport megsegítése érdekében. Arról is beszélnek, hogyha ez a segélynyujtás nem történik meg, *akkor tavaszszal már nem indulnak a nagycsapatok a professzionista futballbajnoki küzdelemben, hanem feloszlatják a csapatokat* és csak mint amatőr egyesületek vesznek részt az amatőr bajnoki küzdelmekben. Ez tehát azt jelenti, hogy a professzionista labdarúgósport felett meghúzták a lélekharangot. *Pedig a proficsapatok a testnevelési adó fennállása óta az OTT pénztárába kétmillió pengőt fizettek be testnevelési adó címén.* Ahol fizetni kellett, ott a labdarúgósport volt az első, ahol kapni kellett, ott a futball volt a mostohagyerek. Minden tárgyilagos szemlélő megállapíthatja, mivé fejlődhetett volna a labdarúgás, ha a *kétmillió pengő* vérkeringésében marad.

A csőd már évek óta fenyegeti a csapatokat. Mikor felfüggesztették az MLSz önkormányzatát, sokan azt hitték, hogy no most aztán jön a fellendülés és a csapatok tejben-vajban fognak fürödni. Tej és vaj helyett a miniszteri biztos bejelentette a nagy reformokat. Bevezette a politizálást. Felmondott a futballszövetség régi és kipróbált tisztviselőinek. Vizsgálatot indított a Játékvezetők Testületében és 208 bírót kizárt a tagok sorából. Dr. *Gidófalvy* Pál sok mindent intézett e rövid működése alatt, de a professzionista futballcsapatok anyagi bajaival nemigen foglalkozott. Csak annyi történt, hogy »*részletes tájékoztató jelentéseket kért a legrövidebb időn belül az egyesületektől*«.

A közvélemény nem értette a sok csodabogarat; közben olyasmit gondolt, hogy a sportban talán mégse a politikai jelszavak hangoztatása a fontos, hanem az eredmény. Sokan elmaradtak a meccsek látogatásától és ezt megérezték az egyesületek pénztárosai, akik most azon törik a fejüket, hogy télen miből fizessék a játékosokat és miből tartsák fenn az adósságokban fuldokló futballüzemet.

Petschauer Attila

„A magyarok sokkal jobban játszottak"

— *Az Est tudósítójától* —

A jugoszláv sajtó nagy elragadtatással ír a vasárnapi magyar-jugoszláv válogatott mérkőzésről. A Politika című napilap így ír: »Kár, hogy ilyen ritkán találkozik a két csapat egymással, holott közel vagyunk egymáshoz. A magyarok sokkal jobban játszottak és megérdemelték a győzelmet. A magyar csapatban Sárosi III. játszott a legjobban.«

A »Vreme« cikke megállapítja, hogy »összehasonlíthatatlanul jobb volt a magyar csapat ellenfelénél, bár nem játszott olyan fényesen, mint az olasz, vagy az angol.«

Összeállították az ökölvívó válogatottat

— *Az Est tudósítójától* —

Forray Árpád, az Ökölvívószövetség kapitánya összeállította az olaszok ellen szereplő magyar válogatott csapatot, amely a következő: *Podány, Bondi, Frigyes, Torma II., Mándi, Szigeti, Jászai, Homolya. Szolnoki* szerepeltetése a hátralévő tréningeken mutatott formáktól függ. Ha *Jászai* kézsérülése nem gyógyul meg, akkor *Szolnoki* félnehézsúlyban indul.

Az olasz-magyar válogatott ökölvívó mérkőzést vasárnap délelőtt 11 órai kezdettel rendezik a Városi Színházban.

A SZEGED FC ELNÖKE, Markovics Szilárd lemondott tisztségéről.

—•—

NOVEMBER 23-án és 24-én Prágában szerepel az FTC jégkorong csapata.

—•—

A MÜNCHENI JÉGKORONGTORNÁN a Wiener EV 2:1 (0:0, 0:1, 2:0) arányban legyőzte a Riessersee együttesét a Riessersee pedig 2:1 (1:0, 1:0, 0:1) arányban győzött az LTC Prága ellen, a tornát az LTC csapata nyerte.

—•—

BUDAPEST VÁLOGATOTT TORNÁSZCSAPATA szombaton és vasárnap Debrecenben a város válogatottjaival mérkőzik.

1939-es téli divat

Önagysága terepszínűre festi magát

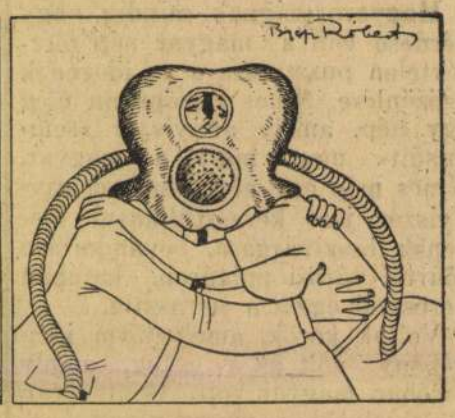

Gázálarc szerelmesek számára

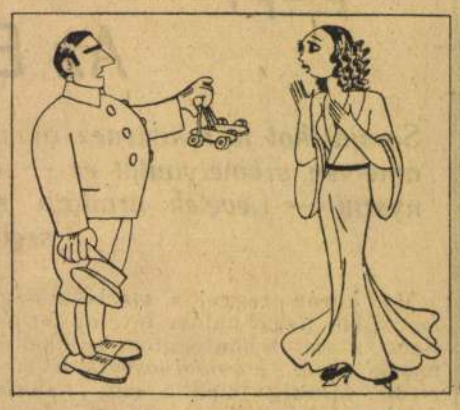

— Művésznő, a Rolls-Royceot elvitték, de a görkorcsolya teljesen rendben van!...

Világító harisnya elsötétítés esetére...

(Byssz Róbert rajza)

LÓSPORT

Dávid, Bajnok S. vagy Demetra?...

A mai tíz ügetőversenyszámból a hetedik futam elmarad. Az indok: *nincs meg a verseny megtartásához szükséges hat résztvevő.* Szóval nem lesz, csak kilenc futam.

A nap főeseménye az 1200 pengővel díjazott *Novemberi díj.* A verseny távja 2600 méter. Az indulók között ott találjuk az idei derbynyerő *Dávid* nevét. Az *Abonyi*istálló ménje ez alkalommal rendkívül nehéz feladat előtt áll. *Dávid* a Franciaországból importált *Kazántól* 20, *Kunótól* és *Bajnok S.-től* pedig mindössze 40 méter előnyt kap, ami az aránylag hosszú távolságon egyáltalán nem mondható túlságosan kedvezőnek.

A résztvevők közül *Bajnok S.* az úgynevezett »papíresély«. *A Bajnok-mén utolsó versenyében 24.7 köridőket ügetett.* Ennek a formának a megismétlésével *elsősorban* kell számításba venni. *Bajnok S.* mellett szól az is, hogy *Kovács II. tréner lova tudvalevően nem idegenkedik a hosszabb távolságtól sem.*

Bajnok S. ellenfelét inkább az idősebbek között keressük. Elsősorban *Kunó* és *Kazán* (ez utóbbiról igen jó munkahíreket hallunk) jöhetnek számításba, nem volnánk azonban meglepve, ha *Demetra* indulna és 80 méteres össztérhátránya ellenére is az élcsoportban végezne. *Mindenesetre rendkívül szép és érdekes versenyre van kilátás.*

A *Nurmi*-díjban *Feiser* tréner *Ufa*-ja jutott kedvező felállításhoz. Az *Inflatio*ménnek ugyan az »állóképesség« rendkívül gyenge oldala, remélhető azonban, hogy az 1980 méteres rövid távra elegendő kitartása lesz. Az előreláthatóan nagy mezőnyből *Jónás, Aprópénz* és *Beata L.* neveit említjük még meg.

Az *Olt*-díjban ugyancsak *Feiser* tréner lova lesz előreláthatóan a közönség kedvence. *Feiser* e futamban Quarnero sulkyjában mutathatja be hajtótudását. *Quarnero átlagideje alapján kimagasló győzelmi reményű pályázója a versenynek,* — nála azonban mindenesetre és mindig fennáll a kérdés: *nem ugrik-e a startnál?*

Tipjeink:

I. *Little Tich—Adam the Harvester—Füzér.* II. *Quarnero—Elszánt—Bimbi.* III. *Dusán—Pique Dame.* IV. *Filkó—Búzakalász—Szirén.* V. *Leó—Marina—Gulliver.* VI. *Bajnok S.—Kunó—Demetra.* VII. *(Elmarad.)* VIII. *Ufa—Jónás—Beata L.* IX. *Mädy fia—Négus II.* X. *Bazsarózsa—Nicoletta—Elég.*

Ma délután ½3 órakor ügetőversenyek

felhívjuk! a figyelmet

LITTLE TICH és *Adam the Harvester* egyaránt többet tudnak nyivánosan mutatott formájuknál. Figyeljük meg a bukmékerodssokat. **DUŠÁN**-tól javulást várunk. Sokat nem is kell javulnia, hogy mai versenyét megnyerje. **BRIGÁD KÜRTÖS** véleményünk szerint tulságosan nehéz hajtás amatőrversenyző számára. Ezzel szemben **Filkó**-ról és **Búzakalász**-ról ennek éppen az ellenkezője mondható. Amellett mindkét említett négylábúnak megfelel a 2000 méteres rövid táv. **UFA** a munkahírek alapján jogosan lesz favorit. Pedig utolsó 29.6-os idejénél jobbat kell futnia, ha a legutóbb 27.3-mat ügetett *Jónást* meg akarja előzni. **MÄDY FIA** rendkívül kedvezően került ki a távközlésből. **Négus II.** tudása alapján komoly ellenfél lehet, ezzel szemben **Négus II.** számára a közeljövőben van egy igen kecsegtető feladat — Őszi díj — és feltételezzük, hogy *Benkő* mester nem fogja túlságosan fárasztani lovát. Bár lehet, hogy tévedünk és *Benkő* mester csak azért is nyerni akar. **BAZSARÓZSA** tudása alapján már régen nyerhetett volna. Ennek megfelelően istállója már többízben fogadta — mindezideig eredménytelenül. Talán ma sikerül.

Milyen időt fut ma Leó?...

Az ügetőközönség közszeretetben álló kedvenc versenylova *Leó* és »kedvelt« tulajdonos hajtója, *Székely* Sándor ma ismét szerencsélteti a közönséget. *Leó az elmult versenynapon 1:30.7-es időt ügetett, mely formának megismétlésével ma délután mondhatni kimagasló eséllyel indul.* Sajnos, — mint azt már többször megírtuk — *Leó* rendkívül szeszélyes állatka. Rendszerint olyankor nem fut formát, amikor a közelmult alapján arra jogosan számítani lehet. *Kíváncsian várjuk Leó mai szereplését...*

Nyilttér

Ha gyomrát elrontotta, igyék azonnal egy pohár természetes »Ferenc József« keserűvizet, mert ez az emésztőcsatorna tartalmát gyorsan feloldja és biztosan levezeti, a bélműködést elrendezi, az anyagcserét fokozza és friss közérzetet teremt. Kérdezze meg orvosát!

SZINHÁZ ÉS FILM

Bajor Gizi

Bajor Gizi négyes szerepben

Bókay János

Az elmúlt színházi évad legnagyobb darabsikerét *Bókay* János »*Feleség*« című darabja aratta a *Nemzeti Kamara Színházban*. *Bajor* Gizi és *Páger* Antal szereplésével. *Bókay* János most tért vissza nyári pihenőjéről és magával hozta új darabját, amely a *Nemzeti Kamara Színház* második magyar újdonsága lesz. A darab címe »*Négy asszonyt szeretek*«. A darab főérdekessége az, hogy négy asszonyszereplője voltaképpen egy nő, de négy alakban, négy egymástól teljesen elütő figurában szerepel a színen. A darab főszerepét *Bajor* Gizi fogja játszani, aki a *Herczeg*-darabban alakított kettős szerepe után a színpad történetében páratlan négyes alakítással fogja elkápráztatni híveit.

Megkezdték a „Hazafelé" című film felvételeit a Hunniában

Fedák Sári

Bilicsi Tivadar

Csortos Gyula

Vaszary Piroska

Messze eltér a megszokottól az a film, amelyet »Hazatérés« címen most forgatnak a Hunnia műtermeiben. A film egyik jelenete Amerikában játszódik egy felhőkarcoló tetején s ezért az egyetlen jelenetért megépítették azt a tetőteraszt, amely eddig a leggazdagabb díszletek egyike a magyar filmgyártás történetében.

A film — amelynek forgatókönyvét Barabás Pál írta — parádés szereposztásban kerül még az őszi szezonban a közönség elé. A főszerepeket Fedák Sári, Vaszary Piroska, Csortos Gyula, Bilicsi Tivadar és Pethes Ferenc játsszák. Mellettük három fiatal színész mutatkozik be a mozivásznon. Az egyik: Mészáros Ági, a Nemzeti Színház mult évben feltünt művésznője, aki az első napon már olyan otthonosan mozgott a felvevőgép előtt, mintha már évek óta szerepelne a műtermekben. Akik látták meglepően közvetlen játékát, azt mondják, hogy egy új magyar karrier indult el ezekben a napokban. Partnere vitéz Hajmássy Lajos, akit a budapesti közönség még nem ismer, ő az a bonviván-típus, akire nagy szüksége van a magyar filmgyártásnak. A harmadik fiatal színész, Rácz Valéria, ebben a filmben fog feltünni. Buday Dénes egyik gyönyörű dalát is elénekli a filmben, amelyet Cserépy Árzén rendez a »Délibáb« filmgyártó cég produkciójában.

Müller Mária

Müller Mária Budapesten

A német operaszínpadok büszkesége, Müller Mária vasárnap Budapestre érkezett. A világhírű operaénekesnő kedden szabadtéri operaelőadáson lép fel az Állatkertben, ahol az Aida címszerepét énekli.

Mezey Mária

Mezey Mária mint illir királynő

Mezey Mária, mint megírtuk, mindössze három szerepre szerződött a *Vígszínházhoz*. Első vígszínházi fellépte a *Harsányi—Eisemann* zenés történelmi persziflázsban lesz, amelynek címe »*XIV. René*«. *Mezey* Mária, aki most érkezett haza tátrai pihenőjéről, már át is vette a szerepet, amelyben táncolni és énekelni fog.

Gigli filmjét ma mutatja be a Forum

A VÉGZET

GIGLI ÉS KIRSTEN HEIBERG A FILM EGYIK JELENETÉBEN

Iró és rendező számára mindig nagy gondot jelentett, ha énekes sztárnak kellett filmforgatókönyvet írni, vagy alkalmas helyzetet beállítani. Ezeknél a filmeknél nemcsak az a lényeges, hogy a híres színész vagy színésznő legyen a lehető legkedvezőbb beállításban, hanem a mesét is mindig úgy kellett forgatni, hogy az énekes sztár számára igen sok lehetőség kínálkozzék az éneklésre... A sok énekes film készítői csak igen ritkán tudtak ennek a követelménynek úgy megfelelni, hogy »*ne lássék ki a lóláb*«. Csak az utóbbi időben készült ebben a műfajban néhány hibátlan produkció. Most ismét Budapestre érkezett egy a kevés jó közül, *Gigli* »A végzet« című filmje, amelyet ma mutat be a *Forum* mozi.

»*A végzet*«-ben bármennyire is a világhírű operaénekes a főszereplő, — *és így természetes, hogy léptennyomon felcsendül ajkán egy-egy nagyszerű ária* — mégis a mese ettől függetlenül úgy pereg és forog, mintha *Gigli* a világon sem lenne.

Bírósági tárgyalóteremben kezdődik a történet. A vádlottat gyilkossággal gyanusítják. Az a vád ellene, hogy agyonlőtte vetélytársát... A publikum az utolsó pillanatig nem is tudja meg, hogy ki a gyilkos! *A vádlott Gigli*. A bűnügyi mese izgalmait remekül fűszerezi a *Bajazzók* nagy áriája, egy régi nápolyi dal s egy pompás jazz-szám, amely szervesen illeszkedik *Gigli* remek interpretálásában a meséhez. Egy gyönyörű új filmsztár, *Kirsten Heiberg* játssza »*A végzet*« női főszerepét.

Csathó Kálmán hivatalába lépett

Csathó Kálmán

A Magyar Színház igazgatói irodájában ma másodszor jelent meg a Magyar és Andrássy Színház új igazgatója, Csathó Kálmán, a neves író és szinházi szakember, aki néhány héttel ezelőtt az egész szinházi szakma megelégedésétől kísérve, került a két szinház élére. A szinházak jelképes átvétele után Csathó Kálmán visszatért nyaralójába, ahonnan tegnap Budapestre érkezett. Ma délelőtt Csathó Kálmán megjelent a Magyar Szinház igazgatói irodájában és hivatalosan is elfoglalta az igazgatói szobát. Csathó Kálmán vezetésével nyomban megkezdődtek a tanácskozások a szinház menetrendjét illetőleg.

Cavallini a Kamara Varietében

***Cavallini*, a bűvészkirály hosszú és kalandos utazás után Egyiptomból Budapestre érkezett. Cavallini, aki Corodininak egyetlen élő vetélytársa, tizenhét napig utazott a Földközi tengeren, mielőtt hajója ki tudott volna kötni Olaszország partjain. Cavallini a Kamara Varieté megnyitó műsorának szenzációja.**

A színházak mai műsora

ERZSÉBETVÁROSI: *Sárgarigófészek* (8). — **MÁRKUS PARK:** *A 30 éves magyar kabaré* (9). — **FÉNYES CIRKUSZ:** *Togare királytigriseivel a lángok közt és a nevető cirkusz* (4—8). — **MAGYAR MŰSZINKÖR:** *Tokaji aszu* (3/4 5—8). — **UJPESTI SZÍNHÁZ:** *Paprikásesirke* (8).

Mozik műsora

Rövidítések: Sz = Szombat. V Ü = Vasárnap és ünnepnap. M = Matiné.

ADMIRÁL (353-707): **Göre Gábor visszatér** (Rózsahegyi). (1/24 1/26 1/28 1/10: V Ü 1/2 2-kor is.) Vas. d. e. 1/2 10 és 1/2 12-kor: **Halálugrás** (H. Piel). **ALKOTÁS** (555-374): **Rettegés** (Jules Berry). (Előad.: 1/4 4 1/6 1/8 1/10; vas., ünn. 1/2 4-kor is.) — **ÁTRIUM** (154-024, 153-034): **Oz, a csodák csodája** (Judy Garland). (1/2 6 1/2 8 1/2 10: Sz V Ü 1/2 4-kor is.) — **BELVÁROSI** (384-563): **Milliomos csavargó** (4 6 8 10: V Ü jobbterem 4 6 8 10: balterem 5 7 9.) — **BROADWAY** (144-212): **Az asszony és a multja** (Tasnádi Fekete Mária). (1/24 1/26 1/28 1/10; Sz V Ü 1/2 2-kor is.) — **BUDAI APOLLÓ** (351-500): **Göre Gábor visszatér** (Tompa Pufi). (Előadások kezd.: 1/2 5 1/2 7 9: V Ü 1/4 4 1/6 1/8 1/10.) — **CAPITOL** (134-337): **Jesse James a nép bálványa** (Tyrone Power). (1/2 4 1/2 6 1/2 8 1/2 10: V Ü 1/2 2-kor is.) — **CASINO** (383-102): **Botrány a cirkuszban** (Gaucso, Csikó, Harpo). (Előad. kezd.: 1/2 6 1/2 8 1/2 10: V Ü 1/2 4-kor is.) — **CITY** (111-140): **Mimi, a gazdag ember lánya** (Alice Faye). (3/4 6 1/2 8 3/4 10: Sz V Ü 3/4-kor is.) — **CORSO** (182-818): **Lilly Pons: Newyorki házasság** (1/2 6 1/2 8 1/2 10; Sz V Ü 1/2 4-kor is.) — **CORVIN** (139-584, 138-988): **Nanette** (Jenny Jugo). (1/2 4 1/2 6 1/2 8 1/2 10: V Ü 1/2 2-kor is.) — **DAMJANICH** (134-803): **D. III. 88.** (1/2 4 1/2 6 1/2 8 1/2 10; V Ü 2 4 6 8 10.) — **DÉCSI** (121-343, 125-952): **Bulldog Drummond titkos szolgálatban** (John Lodge). (Előad. kezdete: 6 8 10: szomb., vas., ünn. 4-kor is.) — **ELIT** (114-502): **Halhatatlan keringő** (Paul Hörbiger). (Előad. kezdete mindennap: 4 6 8 10.) — **FORUM** (189-707, 189-543, 188-538): 1/2 6 és 1/2 8-kor: **Amor az autóban.** 1/2 10 órakor díszbemutató: **Végzet** (Gigli). — **GLÓRIA** (144-800): **D. III. 88. A repülés hősi éposza.** (1/2 5 3/4 7 9: V Ü 1/2 2 1/2 4 1/2 6 1/2 8 1/2 10.) — **HIRADÓ FILMSZINHÁZ** (222-499): **Magyar-, Luce-, Ufa- és Rajzos-híradók. Német légitámadás Anglia ellen. Repül a nehéz kő...** (kultúrfilm). **Színes rajzfilm.** (Folyt. előadás 9-től 24 óráig! — Nyitott tető! — **HOLLYWOOD** (142-455): **Nagy keringő** (Luise Rainer). (Előad.: 1/2 6 1/2 8 1/2 10: V Ü 1/2 4-kor is.) V. d. e. 1/2 11-kor: **Café Moszkva** (Tökés Anna). — **IPOLY** (292-626): **Bercsényi huszárok** (Szeleczky Zita). (5 1/4 8 1/2 10; V Ü 3 1/4 6 1/2 8 3/4 10.) — **JÓZSEFVÁROSI** (134-644): **D. III. 88. (A levegő hőseinek éposza.)** (5 1/4 8 1/2 10; Sz V Ü 1/2 4 1/2 6 1/2 8 1/2 10) Nyitott tető! — **KAMARA** (144-027): **A nyugati villámháború** (Mindennap: d. e. 11; d. u. 2 4 6 8 10.) — **KULTUR** (386-193): **Nadrágos angyal** (Teremben: 1/4 6: kertben: 3/4 8 3/4 10: V Ü teremben: 3/4 2 3/4 4 3/4 6: kertben: 3/4 8 3/4 10.) — **LLOYD** (111-994): **Családi titok** (Françoise Rosay). (1/2 6 1/2 8 1/2 10; Sz V Ü 1/2 4-kor is.) — **NYUGAT** (127-162): **D. III. 88. (A német repülők hősi éposza.)** (1/2 5 7 1/2 10; V Ü 2-kor is.) — **ODEON** (422-785): **A 13-as ház** (Olga Csehova). (Folytatólagos előadások: 1/4 5 3/4 7 1/4 10: Sz 1/2 4 1/2 6 1/2 8 1/2 10: V Ü 1/2 2-kor is.) — **OLYMPIA** (421-588) **Titkos házasság** (Loretta Young). (Előadások kezdete mindennap délelőtt 11: délután 2 4 6 8 10.) — **OMNIA** (130-125) Második hétre prolongálva! **Az alvilág vendége** (Hans Albers). (Előadások kezdete: 5 1/4 8 1/2 10; Sz V Ü 4 6 8 10.) — **ORIENT** (114-926): **Mazurka** (Pola Negri). (Folytatólagos előadások: 1/4 5 3/4 7 1/4 10; V Ü 1/2 2 1/4 4 1/2 6 1/2 8 1/2 10.) — **PALACE** (221-222): **Nyári szünet!** — **PÁTRIA** (145-673): **Családi titok** (F. Rosay). (4 6 8 10: V Ü 2-kor is.) — **PHÖNIX** (144-454): **Beszélősalás** (Páger Antal). (Folytatólagos előad.: d. e. 11; d. u. 5 1/4 8 1/2 10: Sz V Ü 11 és 3-kor is.) — **RÁDIUS** (122-098, 120-564): **VIII. Henrik magánélete** (Charles Laughton). (1/2 6 1/4 8 3/4 10: Sz V Ü 1/2 4-kor is.) — **RIALTO** (139-497): **A két tökfej** (Stan és Pan). (5 1/4 8 1/2 10; V Ü 2 4 6 8 10.) — **ROYAL APOLLO** (222-002): **Egy nő miatt** (Emma Grammatika) (1/4 6 1/2 8 3/4 10; Sz V Ü 4 6 8 10.) — **SAVOY** (146-040): **Családi titok** (Françoise Rosay). (1/2 4 1/2 6 1/2 8 1/2 10; V Ü 1/2 2-kor is.) — **SCALA** (114-411): **Éjjeli menedékhely** (Jean Gabin). (1/4 6 1/2 8 3/4 10; Sz V Ü 3-kor is.) Nyitott tető! — **SIMPLON** (268-998, 268-999): **Nanette** (Jenny Jugo). (5 1/4 8 1/2 10; V Ü 3 1/4 6 1/2 8 3/4 10.) — **STÚDIÓ** (140-840): **Reménytelen eset** (Karl Ludwig Diehl). (4 6 8 10: V Ü 2-kor is.) — **TIVOLI** (123-049): **A 13-as ház** (O. Csehova). (Folyt. előad.: 1/2 5 7 1/2 10: Sz 3/4 4 3/4 6 3/4 8 3/4 10: V Ü 3/4 2-kor is.) — **TURÁN** (120-068) **Fehér barát** (Gustav Fröhlich). (4 6 8 10: V Ü 2-kor is.) V. d. e. 11-kor: **Halálugrás** (H. Piel). — **URÁNIA** (146-046): **Harmadik hétre prolongálva! A francia összeomlás. (A nyugati villámháború II. része.)** (1/2 5 7 1/2 10: Sz V Ü 2-kor is.) — **VESTA** (222-401): **D. III. 88. A német repülők hősi éposza.** (1/4 1/2 6 1/2 8 1/2 10: V Ü 2 4 6 8 10.)

ÁLLATKERTI HANGVERSENYEK

Kedd: Aida Müller Máriával
Csütörtök: IX. szimfónia, vez. Vaszy
Szombat: Lehár-est, vez. Fridl

BONTJÁK AZ ÁRPÁDOK MAGYARÓVÁRI ŐSI VÁRÁT

Magyaróvár, augusztus 12
(A Pest kiküldött munkatársától)

Vaskosaras ablakú, kankalinsárgára meszelt barokk házikók szemérmeteskednek a késő délután árnyékában s a csukott zsalugáterek úgy festenek, mint csipkésruhájú, finom öreg dáma szempillái, amelyek borzongva hunyódnak le az ábrándozást durván megzavaró zakatoló autobusz látványa előtt. Hogy pedig a hasonlat még teljesebb legyen, rajtuk a századvégén divatos kalap a kétszer megtörő háztető formájában és melltüzékül az utcaszegélyt elöntő petuniaáradat szolgál. Ez a széditően illatos virágszőnyeg megszakítás nélkül húzódik végig a Széchenyi-utcán s közbül lobogó máglyaként emelkednek ki a duzzadt szárú vérvörös cannák óriási csokrai.

A nézdegélőt az a furcsa érzés lepi meg, hogy az idő határmezsgyéjén jár. Az autó ugyan aszfalton robog, de szálloda helyett vendégfogadó várja a Fekete Sashoz címezve s a gépkocsi úgy fordul a magaskerekű postabástyára szabott kapucsarnok alá, akár a delizsánc, egyenesen a belső lépcsőfeljárathoz szállítva a vendéget.

A szoba bútorzata biedermeier cseresznyefa. A kályha dédanyáink korából itt öregedett hófehér csempe s az ablakon ágkarjaikat benyújtó platánok alatt sietett fecskeszárnyú kabátban, kürtőkalapban Lenau Miklós hidegszívű szerelmeséhez minden este és addig ihlette a Lajta-hidak karfájára könyökölve, még a főhercegi park köpadján izzóan forró verseit a »márványkeblű« hölgyhöz, míg visszahozhatatlanul beleszédült a téboly minden fájdalmat eltakaró sötétjébe.

A hidak még most is át vetik át feszülő derekukat a Lajta mindenünnen előkanyargó vízcsikjain, ahol 120 évvel ezelőtt, de a hangulat, amelyet idáig őriztek a város vén falai, foszladozóban van.

„Magyaróváron temetik a multat"

Csákánycsengés, szakadó földtömegek tompa zuhanása üzi el.

— Bontják a bástyákat!... Olyan ez, mint a temetés. Dehát temetnek is Magyaróváron. A multat temetik...

Tömény keserűségű ez a mondat és öreg ujságíróbajtársunkból tovább bugyog a panasz:

— Ötven esztendeje élek itt, apró iskoláskorom óta és fáj — fáj minden egyes kődarab, amit a régi Óvárból elpusztítanak. Mert olyasmit rombolnak szét, amit nem lehet pótolni többé. Egy csodálatos módon ittmaradt kor lelkét...

És jómagam, a nagyvárosból idetévedt ember, akitől messze került már a romantika, csak hallgatok. Szinte valószínűtlen ez a séta. A »Hölgyfutár« megsárgult folyóiratának oldalairól kerekedtek ki az acélmetszetes képek itt jobbról-balról s mikor átdobogunk az óvári kastély félhomályos mély kapualagútján, ahol a falban még ott meredeznek a felvonóhíd vascsigatartói, hirtelen visszakerülünk a vérpatakos, vitézi bajvívásos magyar középkorba.

A belső vár roppant szürke tömege torlaszolja el az utat a kapu mögött. Két zömök őrtornya ma is figyelve tekint le a város előtti síkra. Öles falaiba szobákat vágtak, a puskaporos pincék labirintusában bor hűtőzik és vajköpülőgépek zakatolnak a föld alatt az egykori száraz malom helyén. A várudvar piacát gyepszőnyeg borítja. Talán 50—60 lépés széles az egész parksáv, a fenyőfák már a csucsukig érő gigászi földfalnak támaszkodnak. Bokrok vertek tanyát meredekén, de jódarabon már csupasz és itt derékig vetkezett kubikosok fejtik izzadva oldalát. Az évszázadok súlyától egymásra döngölt földrétegekbe nehezen szalad a csákány, a göröngyöket ezernyi gyökérszál szövi keresztül-kasul.

— Látod, hogy védi önmagát? — morsolja a szót kisérőm elboruló homlokkal. Alig tudják a munkások megbontani. — Mintha éreznék, hogy olyat pusztítanak el vele, amilyen nincs több ebben az országban. Az óvári kastély várfala volt az egyetlen épségben maradt földből dönthető grödités, az igazi ősi magyar várépítkezés. Török, tatár, lobanc hiába ostromolta s most mi magunk romboljuk le!...

Közben hasad-szakad a várfal, az egyik munkás hirtelen megáll és néhány elsárgult csontot rak gyengéden a gyepre. Karcsont, bezúzott koponyatető. A tagbaszakadt alföldi magyar a fejét csóválja:

— Vétek megbolygatni a halottak nyugalmát — dörmögi, mielőtt újra a csákányhoz nyúlna. — Dehát az urak tudják, hogy mit csinálnak!...

Mert szűk a gazdasági akadémia. Uj tantermek kellenek, laboratóriumok és hátrafelé a parkban már nem akad hely. Az akadémia emeletes újabb épülete, közvetlen a vár szomszédságából hidegen bámulja csillogó ablaksoraival a rombolást.

Elfordulunk s mintha kergetnének, sietünk ki a várból. A gyerek Hunyadi Mátyás nézegette ezeket a falakat toronyszobája börtönéből, amikor V. László rabként hurcolta magával Prágába. A lőcsei Fehérasszony is, mielőtt Pozsonyba vitték volna a vérpadot megelőző kínvallatásra, szintén ugyanebből a szobából meredt ki az éjszakába. Világszép, árulásra csábító szeme elé akkor is ez a várfal szabott határt.

Az élő történelem

Itt minden megbolygatott rög maga az élő történelem. Nincs olyan ház, amihez legenda ne fűződnék! Állitólag az öreg várból egykor alagút vitt Pozsonyba. A vártó partján a hajdani Sóház most vendéglő ugyan az Utolsó Garashoz, de előbbi életében kapucinus templom és kolostor volt, azután kaszárnya, uradalmi magtár, a szabadságharc óvári csatájában pedig erőd, amely körül véresen dúlt a harc.

A főhercegi kastély erkélyéről Kossuth Lajos lelkesítette a nemzetőröket, amikor 10.000 honvéddel és 24 ágyúval Óvárra érkezett, félévvel utóbb viszont az ifjú Ferenc József nézegette ugyaninnen az összeverelt komor néptömeget vasas németjei acélsorompója között. De járt itt még király jónéhány és a megye első országgyűlési követe, gróf Széchenyi István volt és ott tette le az esküt a régi városháza épületében, ahol most esténként a cigány játszik a Központi Kávéház nagytermében. Fiatal az az épület, amelyet »csak« 200 évvel ezelőtt építettek újjá a régi alapokon.

Költők, fejedelmek és hadvezérek szellemei adnak errefelé éjféltájban találkozót egymásnak és ha kitévednek a belváros szélén a házak közé ékelt csupavirágos áhitat temetőből otthonosan megkopogtathatják régi szállásuk tömör tölgyfakapuját.

Az elmúlás sétaterén

A temető kovácsolt vaskapuja tárva-nyitva. Magyaszakadt családok sírboltjain büszke felirás hirdeti a pallosjogot, odább egyszerű kövön elfakult név és két szó: Élt, meghalt... Békében porlad egymás szomszédságában a morva erdész, a gőgös magyar főúr, az olasz közkatona, aki Velencében született és az óvári ispotályban húnyta le szemét örök álomra 1841 március 8-án. Az egyik útszegleten gránitemlékkő magasodik, friss aranyozással a betűvályatokban és rózsa fonja körül a szürke oszlopot.

»Soós János kecskeméti lovasnemzetőr életének 23. évében a hon és a szabadság védelmében 1848. évi október 8-án Magyaróvárott elvérzett. Áldás hamvaira.«

— Vajjon ki újította meg a régi-régi feliratot?

Egy császárszakállas, szürke ferencjózsefkabátos öreg úr felel kérdezetlenül:

— Valaki, aki, mint mi is, idejár barátkozni a másvilággal!

Valóban! Az árnyas utakon, az esti félhomályban, bottal bicegő, hajlott hátú bácsikák róják a lépéseket és édes, csipkefőkötős nagyanyók beszélgetnek, madárfejecskéjüket összedugva a padon. Ők gondoskodnak arról, hogy egyetlen sírról se hervadjon le soha a virágdísz és elevenként beszélnek a keresztek alatt porladókról.

— Soós János?... — Látogat elszerengve az elmult aranykorból itt maradt öregúr. — Talán... édesanyám mesélte... Fiatal úri legényke volt. Egy horvát granicsár lőtte le a Sóház szegletkövénél. Ha óhajtja, megmutathatom pontosan a helyet. Igaz, a szekerek már egy kicsit lehorzsolták a követ.

És most már ő mutogat. Apró levendulaillatú pletykákat mesélget közben. Minden sírkő egy-egy történet, leánykérésről, duellumról és kivilágos-kivirradtig tartó tükrös-fényes bálokról a megyeházán. De a városra nagyon haragszik. Indulatosan megkoppantja botjával a járdakövet:

— Nincs kegyelet a mostaniakban. Itt van ez a Zsidanits-eset is. Nagy úr volt, császári vámszedő és vármegyei főpénztáros. A városra hagyta vagyonát, hogy használják a szegények javára és csak annyit kért cserébe, örökítsék meg a nevét egy emléktáblán. Eszükbe se jut! A város azt mondja, a szegényalapra tartozik, a szegényalap meg a városra tolja. Megjárta a szegény Zsidanits, úgy-e?...

Azzal újra bosszúsan hümmögött, pedig az örökhagyót éppen 204 esztendeje, hogy sírba bocsátották.

A kapuból tüntetően visszafordul. Nem érdekli a való világ. Az esti fények éppen most gyulnak ki a városban és a szélen aszfaltút megtelik vidáman csevegő fiatalokkal. Egymásmellett, majdhogy kari karba öltve hajtják kerékpárukat fiúk-lányok párosan. Ők már végleg kiszakadtak a mult varázsköréből.

— Lépést sem tesznek kerékpár nélkül — dörmögi kénytelen-kelletlen mosollyal kollégánk. — Még találkára is ezzel mennek s leláncolva otthagyják a park bejáratánál!...

Aztán a gyorsvonat befut velem az éjszakába és a holdvilágos tarlókon mintha még a természet is igazat adna öreg barátomnak, csillogó ezüstös köd terül szét vékonyan, mint valami szemfedő.

Szentiványi Jenő

LÁTOGATÁS A RÓZSÁK, PIPACSOK, MARGARÉTÁK TÁBORÁBAN

A rózsák, pipacsok, margaréták tábora terül el a Balaton partján, egyszerűen és ott terül el a Balaton partján, egyszerűen és kelvesen, mint a béke és nyugalom hazája.

fiatalkorú munkáslányokat

hozta Lellére és Kenesére, hogy szabadságuk két hete alatt környezetváltozással és jó táplálkozással együttjáró pihenést biztosítson nekik.

Ők a tábor rózsái, pipacsai, margarétái

— legalább is ilyen csoportokba osztva végzik napi foglalkozásaikat.

A kiválasztásnál elsősorban egészségügyi, másodsorban szociális szempontokat vesz figyelembe az OTI. Budapesten az intézet egészségügyi főosztályának orvosai, vidéken pedig az ezzel megbízott tisztviselőorvosok végzik a kiválasztást. Az orvosok az üdülőtelepekre való szétosztásnál figyelembe veszik, hogy a leányok egészségügyi állapota hegyvidéket, vízmenti vagy csupán *erősítő környezetváltozást* tesz-e szükségessé.

Szombaton reggel *két hatalmas autobusz* érkezett a balatonlellei és kenesei üdülőtelepek elé, az OTI vezetőivel és a sajtó képviselőivel. A két legnagyobb üdülőtelep és az ott élő fiatalkorú lányok foglalkoztatásának megtekintése szerepelt a látogatás programján.

Az OTI részéről *Huszár* Aladár elnök, dr. *Horváth* István alelnök, dr. *Szalay* Kálmán vezérigazgató-h., dr. *Gortvay* György egészségügyi főtanácsos, orvosigazgató, *Ternowszky* Jenő aligazgató, *Vay* László aligazgató, dr. *Mordán* Béla és dr. *Sziráky* Jenő titkár vettek részt a látogatáson.

Az üdülőtelep bejáratánál *pettyeskék hadsereg* fogadta az érkezőket örömrivalgással, hogy azután kiszemelve magának valakit, mindent megmutogasson. A szolgálatban levő naposokon kívül a többiek

játékkal, olvasással töltötték idejüket.

Az üdülőtelepek napirendjén elsősorban ilyen *pihentető foglalkozások* szerepelnek. Van azonban hűvös idő esetére egy különleges programpont is: *virágszedés*. Az egész napot fürdőzés, napozás, úszás, futball, kézilabda, hinta, ping-pong, kuglijáték, továbbá sportversenyek, műkedvelő előadások, társasjátékok és a *csendes óra* töltik ki.

A különböző vidékekről, más-más foglalkozásból és családi körből összekerült serdülőlányok üdülőtelepi élete *különösen az első napokban érdekes*. Nehezen szoknak össze, hogy azután

annál jobban megszeressék egymást.

Az a csoport, amelyiknél látogatóban voltunk,

utolsó napját töltötte a Balaton partján,

hogy az esti tábortűznél elbúcsúzzék egymástól, másnap vonatra üljön és szétszóródjon az országban. Ezek a lányok már megismerkedtek az OTI nyaraltatási akciójával s így szívesen beszélnek róla egy-két szót a maguk egyszerű nyelvén, beleszőve egyéni élményeiket. Az a szőkehajú, 16 éves kislány, akit először kérdezek meg, Budapesten egy iparművésznél dolgozik. Még sohasem volt a Balatonnál, természetes, hogy a Balatonról beszél.

— Nagyon szép volt, mikor megérkeztünk. Már a vonatról is láttuk a Balatont, amiről

'én eddig csak az iskolában hallottam.

Most közelről is megismertem és minden barátnőmnek boldogan fogok dicsekedni vele, hogy fürödtem a magyar tengerben. Az üdülőtelepen *nagyon jó az életünk*, egész nap pihenünk, szórakozunk. *Két kilót hiztam.*

Vasárnap este volt a csoport búcsúestéje. *Utoljára nyilott ki körükben a tűzvirág*, a röten lobogó tábortűz, hogy naptól barnított gyerekarcukra még több pírt fessen és hogy már hazafelé kalandozó szemüket mégegyszer visszahívja az üdülőtelep területére, a lángok különös játékához. *Huszár* Aladár, az OTI elnöke a tábortűznél hívta fel a lányok figyelmét ennek a kéthetes nyaralási akciónak jelentőségére és arra, hogy mennyire meg kell becsülniök magukat nekik, akik

még gyerekek, de máris kenyérkeresők.

Lelkesen megtapsolt beszéde után egymásután peregtek a *búcsútábor tűz szebbnél-szebb műsorszámai*, hogy azután *Karafiáth* Jenő főpolgármester néhány szavával véget érjen a búcsúneste.

(i. b. á.)

Nikotinoldattal megmérgezte magát

Ma kora reggel a mentőket a Somorjai-út 14. számú villába hívták, ahol lakásán hozzátartozói eszméletlen állapotban találták *Rostáffy* István tanácsos 50 éves feleségét. A mentőorvos megállapította, hogy *nikotinoldattal mérgezte meg magát Rostáffyné*. Súlyos állapotban volt, mikor a Park Szanatóriumba vitték. Öngyilkosságának okáról a család tagjai úgy nyilatkoztak, hogy *Rostáffy Istvánnét már régebben súlyos idegbaj támadta meg*. Emiatt érthetően nagyon elkeseredett. Öngyilkossági tervekről nem beszélt ugyan, *de a család állandó rettegésben élt, hogy egyszer a súlyos betegség meghozza a tragédiát*. Ez most be is következett.

Magyarózdi ref. templom

Klenodiumok leírása és rajzai.
Fej és lábfák
Régi köprofil.

Debreczeni László 1931

56-57. l.

Szamos ezüst ötvösei
a XVII-XVIII.
századból

itás nagyon jelentékeny összeget e-
k Országos Bizottsága szerény java-
ezetet.
s oldalról kellene a templom helyre-
egszereznie, a Műemlékek Országos
helyreállitási tervek felülvizsgá-
alkalmi ellenőrzését.

Magyarpalatka

ref. templom

Templom alaprajza, távlati képei. Feliratok. Harang. Címeres sírkő. Klenodiumok leírása, rajzai.

Debreczeni László

1929. 86-90. l.

Gótikus templom

Vasárnap

20

Timót vt.

Hétfő

21

Tamás aps.

Kedd

22

Zénó

○ Holdtölte 15 ó. 03 p.

Szerda

23

Protestáns naptár

December

V	20	Teofil
H	21	Tamás
K	22	Zénó
S	23	Viktór.
C	24	Ád., É.
P	25	Karács
S	26	Istv. 1.

Ó görög naptár

December

V	7	Ambr.
H	8	Patáp
K	9	B. A. f.
S	10	Herm.
C	11	Dániel
P	12	Szpir.
S	13	Eusztr.

Izraelita

Magyarpéterfalvai ref.

templom

alaprajza, gótikus.

klenodiumok leírása, rajzai.

Debreczeni László 1931

41a - 43a l.

-én kelt 135/1942.számu iratára
ref.templom helyreállitására vonat-
kben közlőm a Műemlékek Országos

ilt, monumentális hatásu templom bel-
sára és a repedések elkenésére vonat-
nem szüntetik meg a szerkezeti hiá-
s ezért a költségvetés nem megfe-

Magyarpolányi

pléb. tört.

Gulden István. A magyar-nemet-polányi plébánia története. Magyar Sion 1866. 667 l.

A kifizetést teljesitő közhivatal

neve:Magyar Nemzeti Muzeum; Müemlékek Országos Bizottsága

J EG Y Z É

A jegyzék sorszáma:
/ a postahivatal tölti ki/:.....

Az átadott jele	szelvények sorszáma	Az egyform értékben b váltott sz vények dar száma

Magyarpolány r. k. templom

MAGYARPOLÁNY

R. k. templom

Varga Tihamér: Közzétevés: Régészeti, LXXIII — 1939, 122 l.

Magyarpolányi Kálvária

MAGYARPOLÁNY

Kálvária, XVIII sz., renov. 1855.

Gulden István: A magyar-német polányi kálváriának története. Magyar Sion, IV–Esztergom, 1866, 673 l.

Magyarpolány plébánia

MAGYARPOLÁNY

Plébania ház 1785

Gulden István: A német magyar polányi plébánia-nar története. Magyar Sion, N-Esztergom, 1866, 674 l.

Magyarpolány stb.

templom

MAGYARPOLÁNY

R. k. templom, 1777

Gulden István: A magyar-német polányi plebánia-templom és a magyar-szlovén polányi plebánia-templom. Magyar Sion, N-Esztergom, 1866, 673 l.

Magyarpolány C. vártom

MAGYARPOLÁNY

Várom az erdőben

Gulden István: A magyar-német polányi pletá-
niának története. Magyar Sion, IV–1866, 676 l.

Magyarpolányi templom

MAGYARPOLÁNY

Gr. Móric-tyl alapfalai

Gulden István: A magyar-német polányi plebániának története. Magyar Sion, IV – Esztergom, 1866, 669 l.

Magyarpolanyi

Szt László templom

Agnuciapáto 27–28,
32, 43, 44, 83, 98, 99.

Kálvária 75, 114.

Szt Mór templom 27. l.

Magyarpolanyi plébánia templom oltárai
repr.
u. o. V. táblán

Szószéke repr. u. o.
VIII. tábla

Gyóntatószéke XI. tábla

Pillérfők XV. tábla

Magyarpolányi rk. templom

A legszebb barokk berendezésű templomok egyike az országban. Igen szépek az oltárok, rendkívül gazdag díszű a szószék, mely Bebo Károly munkájának látszik. Felszentelte 1738-ban Csáky Károly, ő ura-tatta a felvételeket

Mélyen tisztelt Uram!

A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI TÉRKÉPÉSZETI INTÉZET megbizásából és engedélye alapján tiszteletettel értesitjük, hogy a kiadásában megjelent Kisatlasz kiegészitéseképen az uj határokat feltüntető ötszinű

M A I K Ö Z É P E U R Ó P A - T É R K É P

jelenik meg a legrövidebb időn belül. Ezt a térképet

Magyarpolány

MAGYARPOLÁNY (Veszprém)

RMV 5, 360 l.

R.K. PLÉBÁNIATEMPLOM Szent László tiszteletére szentelve. Építette Haxhke Konstant Heinrichau apát 1768–1777 között. Barokk stílus; magas boltozatain egyházi festmények: Sz. István, László és Cecilia életéből. Mellékoltárokon Sz. Jeromos és Magdolna festménye faragott szószék, gazdagon faragott két gyóntatószék. Kertvas harangkeresztek. 1861-ben leégett, restaurálva.

RMV 5, 360 l.

KÁLVÁRIA hat életnagyságú, festett szobrcsoport-stációval, melyeket állítólag a Svábföldről származó Listner-testvérek faragtak

Magyarraszlavicai

Mária-templom

Sárosm.

l.

Ger MRE 3j. l.

2-ben, meghalt 1596-ban)

lenes.

asztalnál két férfi ül. Az egyik az
enyét egyiket tartja, a másikra talpá-
vőkölve, és visszanéz. Az asztalon innen
halad jobb felé és kivágott ruhajának
asztal lábánál korsó áll. Balra a kút
a vízzel telt vedret társának adja, ki
n innen egy ifjú megtelt korsóját visz
en a kút és a korlát mögött és az elő-
ányt, egy kecskét és borjút, ős darab
k égre. A köztük lévő nő a korlát-
zi az asztalnál ülőket. Az égbolt felhős.
olához kötel: „CARLO CALIARI P.....

iszmra, törvék.

3: 100.5 gm.
= 403 frt 65 kr.

Magyar vaszlaviczai
Acuplom
(Sárosvm)
haranglá-
l.

Arch. Ét. 1917
205. l.

FÖLD, VÍZ, TŰZ, LEVEGŐ

A népszerű szerző új könyve a mai élet legfontosabb kérdésével: a nyersanyagok problémájával foglalkozik. A kötet bőséges képanyaggal jelenik meg.

Mátrai László

A MŰVELT EMBER

A kiváló, fiatal filozófus a műveltség kérdését analizálja művében. Bölcs, szellemes és mélyenszántó írás.

Magyar Raszlavica

r. k. templom

Sárosm.

Mystkovaky 1875.

1) alapnyári tárolatikép. 5m 1o

2) tartozékkép 1:10.?

1/1800
15
x
i
L
m
m
l
i
h
h
f
e
e
e
40'
30
20
10'
0'
5
10

Magyar (?) sírdi

templomrom

alaprajza és távlati

képe

román- és gótikus

műrészletek.

Két konzekrációs

kereszt, freskómyom.

Debreczeni László

1935. 8, 9, 10. l.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Magyarsárdi ref.
templom

l.
Korompay
44. l.

Széchényi Ferenc gr.

ehellig, kissé jób
szemre barna, bajusza
lérja sérés, nyakkendője
felett nagyanyai rend
Mária Terézia rend d

Olajfestés, vászon
Festője ismeretlen
Vétetett 1896. évi m
Ár 15 frt. – Kifi
tatva. (104/97.). –
domásul vétetett
rattal (269/97).

113/96.

Magyartárosi ref.

templom

Egyszerű ónustpohár
1722 köt augsburgi
hitelesítő jellel.

Debreceni tárlat

1933. 114. l.

Magyarországi

harangtöredék

Domokos György

és Gabó Miklós

munkái 1699

Repr.

Balogh Katalin

42. 4. Eji

Magyarrégeni ref.
templom
alaprajza.

Debreceni Lenk 1937
143. l. 144. l.

Magyar régeni ref.

templom

pelenkéselen,
régi textiliák, ötvös
tárgyak.

Debrecenik.

1928. 127, 128. l.

Magyarrégeni ref.
templom

~~Ót~~ Ónedeinyek leírása
(pótlólag)

Debreczeni László 1932
39. l.

253/1942

Mult évi május hó 31
válaszolva, a kézdivásárhelyi
kozó költségvetésre a következ
Bizottságának véleményét:

A XVIII.században épü
sejének és külsejének tatarozás
kozik. A tervezett munkálatok
nyokat és a feltörő nedvessége
lelő.

mamelukokat, most a
A Budapesti Hirlap
okozta a bukásért. A
Bánffyt.

Szeged uj követe
mentben. Ekkor még
sokára ismét a válasz
azonban szinte kergett

November tizenny
parlamenti csinyt és
szájkosár-inditványt, a
katonai és gazdasági
lamenti erők alkotmá
tába vonjon. Amikor
lását, óriási vihar ke
az ellenzék jegyzője z
elnöknek, de az az iv
egy tintatartót és hoz
a francia konvent isz
Gyula felragadott egy
hez s amikor látta, h

Magyarországi ünnepélyek
kronológiája
1695-ig
Fényképi másolat
Magyar Nemzeti Múzeum
II. k. 549. p.

tapasztalt egyetértés és áldozatkészség nyilvánult meg a hatalom elleni harcban, abban a tudatban, hogy az utolsó küzdelem lesz az osztrák császári hatalom és a magyar nemzeti politika között.

Az ellentétek december 13-án ismét kirobbantak. A kormány darabontokat állitott az elnöki emelvény elé, hogy a megujuló támadások veszélyétől megvédjék Perczel személyét. Lengyel Zoltán az elnöki emelvény elé tartott, de a darabontok megragadták és visszatartották. Hock János, Pap Zoltán és még több ellenzéki képviselő a segitségére sietett és csakhamar formális közelharc fejlődött ki a teremben. Polónyi Géza egy pad letört darabját forgatta a feje fölött és azzal ütötte a darabontokat. Sebesült társaik segitségére erre husz darabont rontott be a terembe, de az ellenzéki képviselők azoknak is nekiestek és véresre verték őket, ugyhogy végül ismét csak az ellenzék maradt a helyszinen, mert a kormánypárt és a miniszterek bérenceikkel együtt elmenekültek.

A véres tüntetésnek meg is volt a hatása, mert a másnapi ülésen már nem rendelték ki a darabontokat és Perczel sem ült be többet az elnöki székbe.

Ilyen körülmények között Tisza ajánlatosnak tartotta, hogy

Magyarosi (arcl. Magyarjósztreb) ref templom

l. Korompay

16. l. 17. l.

(?)
67 (deczember 13-án.

Gyarapodás.

12, de)

s az iróasztalhoz támaszkod~~ik~~ va áll. Kezeit kar-
usza és körszakálla ősz, szeme kék. Ingé-
kézelője látszik, kabátja és nadrágja fe-
az ötödiken, három gyürüt visel. Ezek egyi-
róasztalon iratok hevernek ~~összevissza~~
~~jelzése az~~: Ferraris 1895 €.

m.
61813 sz. leirat alapján 2500 koronán

24-én.
vette 1898: I. 20-án az 540 sz. leirat. (43/98.).

379

Magyarszasi ref.
egyhází Ötvösmi-
vés

Mur. és Kőr. Ell

1911. 9. l.

524

1870

Méret.

254

Magyarszolymosi ref. templom

Klenodiumok leírása, rajzai. Fatorony méretei. Templom és harangtorony távlati képe.

Debreczeni László 1931

80. l.

A szakszerű helyreál
mésztene fel, melyre a Műemlék
dalma távolról sem nyujthat fe

Az egyházközségnek m
állitására szükséges összeget
Bizottsága pedig vállalhatná a
latát és a tényleges munkálato

Magyarszilvási ref.
(vagy Marosszentkirály?)
templom.

Igénytelen falusi templom, gótikus.

alaprajza.

Debreczeni László 1934
19. l.

GULYÁS LÁSZLÓ
könyv- papír- illatszer- fár
és játékárú kereskedés
KISBÉR,
Széchenyi-utca 40 sz.

Magyarzülyei ref.

templom.

gotikus, mitrenzleter alaprajza, rosletek faharangtoronny tarlati kipe. Az egyszerü kis falusi templom tarlati kepe.

Debreczeni László 1931

57a–61.l.

4.-én kelt 108/1942 számu iratára
mlékek Országos Bizottsága f.évi ja-
be a balatonkereszturi rk.plébánia-
 költségeihez való hozzájárulás ci-
beállitani.
 azonban csak abban az esetben u-
ssal megbizandó vállalkozó költség-
agyás céljából a t.Cim a Műemlékek
a.

Magyarsüljci

Harangtornyy

1773

Repr

Balogh Katarina

46. n. Ép.

Magyar Szakoly

Sef tenyszom

Szabolcs m.

Gerecse Péter 1898.

Vázlatrajz 1:100.

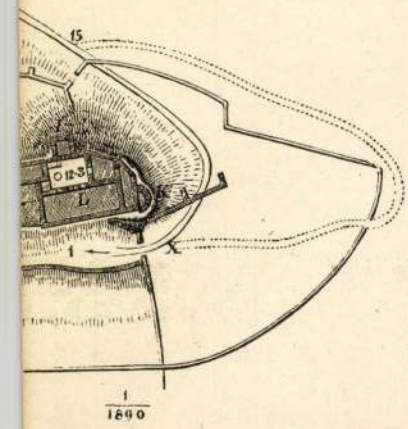
15
12·3
L
K
A
1
X
1
1840

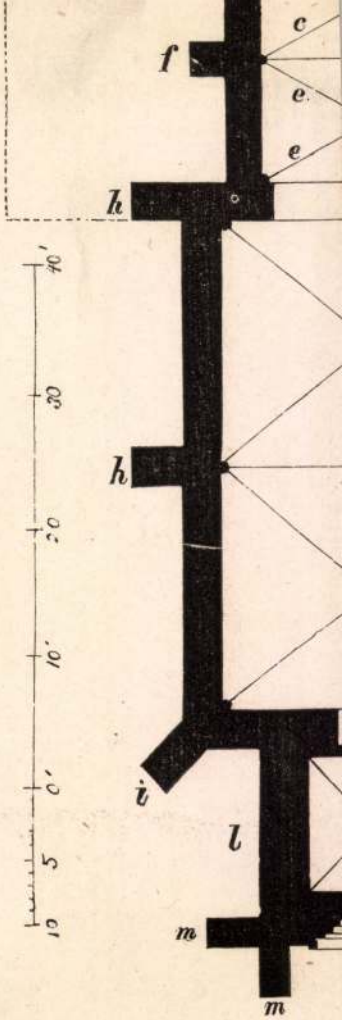
c
f
e
e
h
h
i
l
m
m
40'
30
20
10'
0'
5
10

Magyarszék Sk.

Templom

MAGYAR-SZÉK. /Baranya./

R.K. pleb. Templom 1758.

Gerecze, 1906, 133l.

Magyarnévtár kenyelem

MAGYAR-SZÉK. (Baranya.)

Harang. 1689.

Gerecze, 1906, 133 l.

Magyarszentbenedeki
ref. templom

Klenodiumok leírása,
Templom alaprajzi
vázlata, külső képe-

Debreczeni László 1931
61-62. l.

es figyelmét arra, hogy az épület
költségvetése a munkálatok vállalat-
andó a Bizottságnak.

28.

elnök

Hivatalnak

B A L A T O NKERESZTUR

Magyarszerdahelyi régi
premontrerdahelyi rk. templom
(Zala vm.)

Szt Johann Király tiszteletére
építtette 1754-ben Bíró Márton püspök.

Pehm. 461. l.

Mellékezett, a magyarott erősít. CREDO pelirattal. May. 7 cm. Balkán, XVIII. század.

Magyarországi ref. templom.

Klenódiumok leírása, rajzai. Templom távlati képe. Feliratok. Címeres emlékkő.

Debreczeni László

1929. 63–66. l.

Vasárnap

13

Luca sz.

Hétfő

14

Nikáz pk.

☽ Első negyed 18 ó. 47 p.

Kedd

15

Valér

Szerda

16

Protestáns naptár

December

V	13	Luca
H	14	Szilárd
K	15	Johan.
S	16	Aluina
C	17	Lázár
P	18	Augu.
S	19	Viola

Ó görög naptár

Nov.-December

V	30	Andrá
H	1	Dec.
K	2	Habak.
S	3	Szofon
C	4	Borbá.
P	5	Szabb.
S	6	Miklós

Izraelita

l. Mecsekalja

MAGYAR ÉS NÉMET-ÚRÓGH. / Baranya.

Régi templom román íves ablakokkal.

Gerecze, 1906, 133 l.

Magyarország templomai

Magyar és Német-ürögi kolostorom

MAGYAR ÉS NÉMET-ÜRÖGH. (Baranya.)

Pálos kolostor romjai.

Gerecze, 1906, 133 l.

Magyar Valkó

Kolozsm.

ref. templom

Szétbes. 1904

1) alapraj. 1:100

2) 1 homlokzat „

} cementrajz.

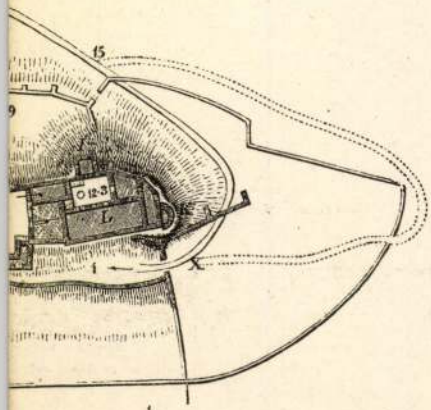

$\frac{1}{1800}$

ftr.

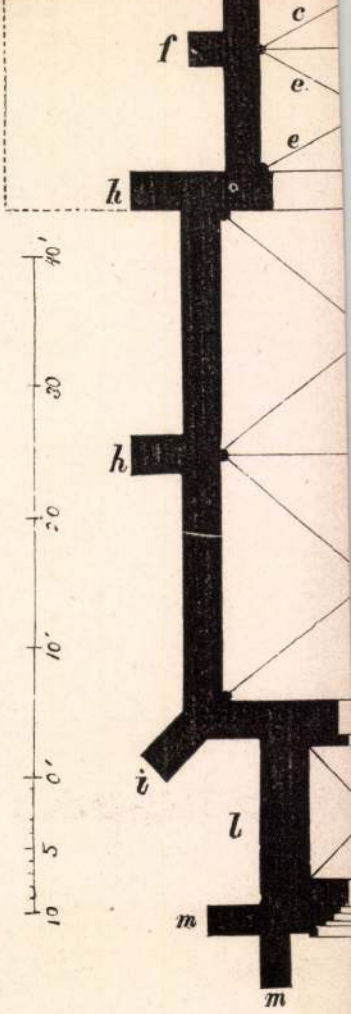

Magyarvalkói ref.

templom

Kolozsvm.

l.

Korompay

39. l. kepőkhez

831.

x Mini.

k.)

van ábrázolva

ra nézve. Lobbról elválaszt~~ott~~ rövid gördö ha-
ézete, szeme barna. Hajára egy kinyílt fehér ró-
alója kosszukás fehér gyöngy. Helyen kivágott ~~fehér~~
t széles csipke körít s ~~a bonyolíta~~ kissé lecsep-
s. A háttérben jobbra talapzaton nyugvó terek-
opfelop
helyen (a mester e jelzését olvassuk:
abás.
0.

ra, méretei 76 : 60·5.

Miklós.
aprilis 20-án
n. ~~Ma~~ 250 forint (171/97.), a vételár elhárol-
(475/97) s az elhárolás Andrásnál vétetett
98 n. leiratával (216/98).

Magyarvalkói ref.

templom

festett mennyezete
id. ifj. Umling
munkája - 1778.

Foglár 102. l.

irodalom

A templom gothus,
román részletekkel.
Szentélye 1452-ben
épült
Bem Sipos David
fogarasi kőnyének.

PEST

Magyarvalkói
Erikőtöredékek

l.

Balogh Erdélyiren
neon

KRIESCH ALADÁR. Női arczkép.

Magyarországi ref

templom

kelyh, alapraja

építésére vonatkozó

repr.

Malmagyépmű I.

69. 70. 71. l.

Magyarvalkói templom

Kepe Edvi Illés Aladástól

repr.

Malmagyiepmüv. I

65. l. elöt.

Ujságíró tanfolyamok.

Fent: az ujságírójelöltek tanfolyamának megnyitása a Pátria-Klubban és a hallgatóság, *lent:* ünnepi vacsora a Gellért-szállóban a rendőrségi ujságírótanfolyam befejezése alkalmából.

Magyarvalkoi
ref. templom
festett kazetta
és mennyezete

Kelemen L. VII

57. l.

Pozsonyszentgyörgyi domborzat

VIII. 244

Magyarvalkói ×

Templom: × Jelenleg Romániához csatolva Bentélye épült 1452.

Kelemen Lajos:
Kolozsvári Bende

1944. 105. l.
108. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Nyomtatvány

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

1483. KÍNAI SZŐNYEG, sárga tul
Spiegel runde Medaillone. 29

1484. AFGÁN FUTÓSZŐNYEG, e
Reihe. 236×81 cm.

1485. ANATOL-SZŐNYEG, téglav
175×93 cm.

1486. AFGÁN-SZŐNYEG, vörös sz

1487. KAZAK-SZŐNYEG, vörös t
Spiegel. XIX. Jh. 155×220

1488. FUTÓSZŐNYEG, kék tükréb
Spiegel Rosetten. Kaukasus,

1489. LADIKSZŐNYEG, vörös ima
mit roter Gebetnische. E. X

1490. KÉTOSZLOPOS JORDES-S
Ghiordesteppich, mit zwei Sä

1491. JORDESZ-SZŐNYEG, keske
XVII—XVIII. sz. — Ghiorde
Jh. 195×105 cm.

1492. SZMIRNA-SZŐNYEG, tégla
420×360 cm.

- Meschedteppich, mit runde Medaillons. 157×99 cm.

— Schirasteppich, der Spiegel mit schwarzem Fond

hirasteppich, mit Cypressenmuster. 423×169 cm.

- Yomudteppich, mit rotem Spiegel. 317×190 cm.

ı rozettás disz. XIX. sz. — Samarkandteppich, im
327 cm.

ı rozettás csokor. — Samarkandteppich, im blauen
m.

XIX. sz. — Senneteppich, mit dunkelblauen Spiegel.

irasteppich, mit Cypressenmuster. 185×138 cm.

medaillonokkal. — Mosulteppich, im dunkelblauen

el, kék sarkokkal. — Persischer Teppich, lichtroter

- Afganteppich, mit kleine Medaillone. 314×165 cm.

Magyarvalkói
templomi fatornyok

Repr.

Balogh fatornyok

19, 20, 23. sz.
repr.

Magyarvalkói ref templom

Erdély 1940.

ATHENAEUM NYOMDA
1940 AUG 19
NYOMDAVEZETŐSÉG

1. A MAGYARVALKÓI REF. TEMPLOM SZÓSZÉKE. 1722.

MUNICIPIUL BUCUREȘTI
BIBLIOTECA CENTRALĂ
A
BUCUREȘTI

i Gyula
unak

pest

---

fosi u. 16. falem. 1

Szováta, a festői fekvésű Medve-tóval.

A Tordai hasadék északi bejárója. *(Fotofilm felvételei.)*

Magyarnaleken r. cz. tempolom

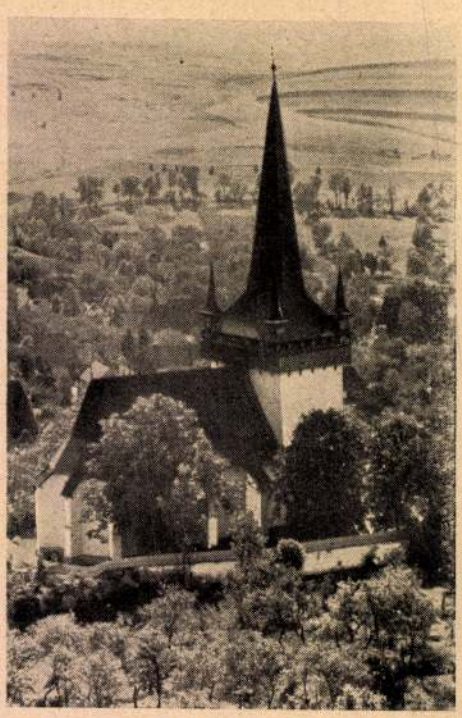

Magyarvalkó ref. temploma, jellegzetes toronnyal: mögötte mezőségi táj.

Kalotaszegi nők díszesen faragott »székelykapu« előtt.

A Gyilkostó és környéke; a háttérben a Nagyhagymás. *(Fotofilm felvételei.)*

Uj Idők Lex. IX. k

A magyarvalkói erődtemplom a XVII századból. Kolozs megye szinmagyar falujában, élénk bizonysága annak, hogy az erődi-tett templomok nem az erdélyi szász művészet kizárólagosságai.

Magyarvalkói erőd-

templom

Gerevich – Genthon

A magy. tört. Repertoriuma

Budapest, 1935

Magyarvalkó ref

templom

belső nézet

Erdély 1940.

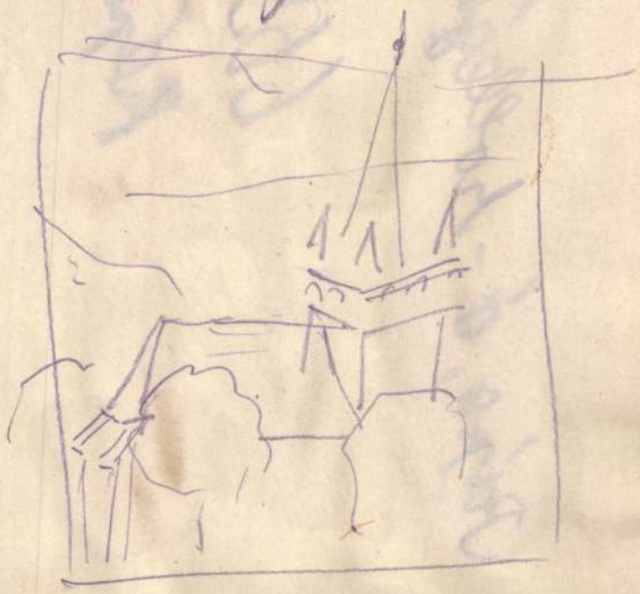

Csodálatos „egyházi muzeum“ a kolozsvári hegyek között

Beszélgetés Daróczy Ferenc esperessel — A legrégibb erdélyi református templom — A bemeszelt freskók és a csontkamra érdekes története

Magyarvista, november. (*A Pesti Hirlap kiküldött munkatársától.*) A kolozsváriak szokták mondani, hogy aki Erdélyben jár, keresse fel *Magyarvistát. E falu lakosságának valami egészen különlegesen gyönyörü a ruhaviselete, a magyarvistai református templom pedig Erdély egyik legszebb épitészeti alkotása, az épitészet, az ipar és a népművészet pompás emlékeivel. Ez a templom valóságos műkincs.* Maga a kis falu Kolozsvártól mintegy tizennyolc kilométer távolságra, meredek, köves hegyek között, kétfelé ágazó, szük, hosszu völgyben fekszik. Csinnal, móddal épült érdekes falu. Valósággal be van ágyazva egy szük kis helyre. Talán ezért hivják Vistának is. A „*vésve*“ szót ugyanis a kalotaszegiek előszeretettel ejtik ki „*visve*“-nek, a „*visvé*“-ből pedig évszázadok folyamán — „*vista*“ lett.

A Műemlékek Országos Bizottsága már a világháboru kitörése előtt foglalkozott a magyarvistai református templom ügyével, de mire hivatalosan is műemléknek nyilvánitották volna, kitört a háboru, majd Magyarvista román megszállás alá került.

— A román megszállás ideje alatt — beszéli *Daróczy Ferenc* magyarvistai református esperes — az a veszély fenyegette templomunkat, hogy lebontják és ujat épitenek helyébe. — *Pedig az ilyen régi és ennyi műbeccsel biró épület nagyon ritka, a fennálló magyar templomoknak csak egy százaléka régebbi eredetü, de ezek között sem akad olyan templom, amelyik oly sokféle érdekes művészeti értéket tartalmazzon, mint a magyarvistai református templom.* Az volna jó, ha a Műemlékek Országos Bizottságának kiküldöttei Magyarvistára jönnének és ennek a nagyértékü kis templomnak a restaurálása ügyében állást foglalnának addig, amig nem késő . . .

A református templomot katolikus püspök épittette

A visszakerült erdélyi részeknek alig van olyan régi épitménye, temploma, ősi palotája, amelynek a története olyan érdekes lenne, mint a magyarvistai templomnak. Ezt a kis templomot Erdély leghiresebb római katolikus püspöke: a hatalmas Monoszló-nemzetség eszes és erélyes tagja, *Péter* püspök épittette a tizenharmadik század utolsó éveiben és a templom épitőmesterei azokból az erdélyi mesterek közül kerülhettek ki, akik a hires gyulafehérveri székesegyházat is épitették. Kétszáz évvel később, 1498-ban *Vingárdi Geréb László* erdélyi római kat. püspök restauráltatta a magyarvistai templomot.

Vingárdi Geréb László Erdély multjának egyik legérdekesebb alakja. Unokaöccse volt Mátyás királynak és 29 éves korában nevezte ki Mátyás király Erdély püspökévé. *Mikor Geréb László a királyi dekrétumot kézhezkapta, még nem is volt fölszentelt pap és csak püspökségének tizennegyedik évében szenteltette magát püspökké. Első szentmiséjét sokkal később, ötvenéves korában mondotta el.* Püspöksége idejében a művészetek föllendültek Erdélyben és ezt a kort ma is a templomok, falfestmények, harangok egész sora hirdeti. A magyarvistai református templom szép, nemes alaku, zengő hangu harangját Geréb László püspök ajándékozta a templomnak.

Egy kis erdélyi egyházi muzeum

A magyarvistai református templom épülete régiségeivel és belső szépségeivel valóságos kis egyházi muzeum, amelyben több mint hatszáz év kő- és faemlékeiben gyönyörködhetünk. A templom egész alapelrendezése, szép félkörives, diszes faragásu nyugati főajtaja, padlásvilágító körablaka, déli kis ajtaja és a templomhajót a régi szentélytől elválasztó diadaliv *mind a nagy mongol-tatárjárás utáni félszázad épitési divatjának emlékei.* A szentélyboltozat záróköve, harangja, diszesen faragott papiszék, sok más művészi értéke négyszáz évnél is idősebbek. A reformáció utáni korszakból is rengeteg emlék maradt fenn a magyarvistai templom falai között. Magyarvista népe ugyanis a XVI. század folyamán áttért a református vallásra. A régi püspöki katolikus templomot is átalakitották. Bemeszelték a régi falfestményeket, a magyar nép azonban szerette disziteni az Isten házát és bevitte abba a művészet más virágait. Igy 1699-ben *Gyalui Asztalos Jánossal* „éneklő legénykarzatot“ készittettek. A magyarvistai templom mennyezet-festménye értékes művészeti emlék. Százhusz egyforma nagyságu, négyzetalaku festés vonja magára a figyelmet. Ezek a diszitmények a padok és a szószék festett diszeivel együtt idősebb *Umling Lőrinc,* az akkori idők leghiresebb erdélyi asztalos-mennyezetfestőmester munkái.

A magyarvistai templom legművészibb részlete: nyugati főkapuja. A kapu festett, virágos, madaras ajtószárnya, a párkány, illetve oszlop fejdiszitményei — ősrégi keleti motivumok, amelyek megtalálhatók a magyarság népművészetében is. Gyönyörü a templom déli bejáratának kapuja is. Mindenütt olvashatjuk a készitők vagy az ajándékozók nevét. Ennek a déli kapunak olasz korsóba ültetett virágai mellett például a következő felirat olvasható:

Ez Ajtot Székel János
Istenhez való buzgó kegyes
jó indulatyából a maga költségével
tsináltatta Isten Ditsőségére Anno
1765.

— Bizony, nehéz időket éltünk át az elmult két évtized alatt, — folytatja az esperes. — Először is templomunk freskóinak restaurálását kellett volna elvégezni. Ugyanis feltártuk a reformáció előtti időkből származó freskókat, amelyeket a reformáció idejében bemeszeltek. A freskók restaurálását, lemásolását a *Műemlékek Bizottsága* vállalta is. 1918-ban megbizta szakemberét, aki elküldötte festékeit és egyéb szerszámait, *de ő maga nem érkezett meg Magyarvistára.* A festékes és szerszámos ládát azóta is őrizzük. Igaz, a freskók dolgában ez a művészember már hiába jönne! *Román nyomásra ugyanis a freskókat 1921-ben, majd 1924-ben ujból bemeszeltettük és igy ezek a gyönyörü, ötszázéves festmények csak mintegy tiz év elmultával lesznek ismét feltárhatók.*

Csontkamra a templom alatt

A templom boltive alatt, vagy amint Erdélyben mondják: a templom *piacterén, Daróczy* esperes folytatta érdekes előadását.

— A templom alatt egy érdekes fundamentumra találtunk — mondotta —, amely egy nagyszabásu ossariumot, csontkamrát ölel körül. Sok embercsont, koponyacsont került itt napfényre. A csontokat egy üvegszekrényben visszahelyeztük eredeti helyükre. Sikerült megőriznünk a templom régi ezüst egyházi tárgyait is. Igaz, ez az ősi templom a hivektől mindig ujabb és ujabb ajándékokat kap. Ime az Ur asztalának kendői!

Az esperes rámutatott az Ur asztalára. Megszámoltam. Egymásra rakva tizenkilenc gyönyörü teritő, drága kalotaszegi kézimunka pihent az Ur asztalán. A legfelsőt piros-fehér-zöld szinü motivumok diszitik.

— Persze, ez a piros-fehér-zöld teritő a megszállás ideje alatt nem volt itt! — jegyeztem meg.

— Dehogynem, ez feküdt akkor is legfelül! A román kurátor, jegyző, tanitó és csendőr nézte is, de nem mert hozzányulni. Hogy is nyulhatott volna hozzá, mikor a templom padsoraiban helyetfoglaló magyarvistai asszonyok, leányok ünneplőjén — a megszállás huszonkét esztendejének minden vasárnapján — piros-fehér-zöld selyemszálakkal kihimzett magyar korona fényeskedett! *Magyarvista a román megszállás alatt is magyar maradt. Ezt a falut a románok nem tudták magyarságából kivetkőztetni.*

Kelemen Ernő.

November 24-én

világszerte a békéért imádkoznak a katolikus templomokban

XII. Pius pápa *november 24-ére nyilvános imákat rendelt el világszerte mindazokért, akiket a háboru érintett:* a háboru megpróbáltatásától szenvedő minden egyes katonáért és népért és a foglyokért, akik távol vannak családi tüzhelyüktől. A magyar püspöki kar e pápai rendelkezésnek megfelelően ugy intézkedett, hogy a Szentatya által jelzett napon *az ország valamennyi templomában a papok erre a szándékra ajánlják fel szentmiséiket, nyilvánosan imádkozzanak a hivekkel a pápa szándékára, a szentbeszédekben is emlékezzenek meg erről,* délután pedig minden katolikus templomban tartsanak szentségimádást.

Hatályba lép a fizetéses szabadságról szóló rendelet

A MTI jelenti: Szombaton lép hatályba a minisztériumnak a múlt héten kiadott rendelete, amely szerint a fizetéses szabadságot a munkaadó nem válthatja meg, hanem azt *meg kell adnia.* Ezzel kapcsolatban az iparügyi miniszter akként rendelkezik, hogy azoknak a munkavállalóknak, akik a fizetéses szabadsághoz való jogot már megszerezték, de a fizetéses szabadságot *még nem kapták meg* s azt a munkaadó még meg sem válthatta, a fizetéses szabadságot *legkésőbb 1941 szeptember 15.* napjáig kell megadni. Annak a munkavállalónak, aki időközben egy ujabb szabadsághoz is jogot szerzett, az 1941. évben mindkét szabadságot meg kell adni.

Az Árellenőrzés Országos Kormánybiztossága által megállapitott

új árak: Nagy tubus . . . P 1.15
Eredeti tubus . . P —.74

A keresztény és nemzeti egyesületek felirata a Kormányzó Urhoz

A Baross Női Tábor, a Biztositó Intézetek Országos Szövetsége, az Emericana, a Magyar Cserkészszövetség, a Magyar Cserkész Leányszövetség, az Ereklyés Országzászló Nagybizottság, a Felvidéki Egyesületek Szövetsége, a Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége, a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége, a Honszeretet Egyesület, a Közszolgálati Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége, a Légoltalmi Liga budapesti főcsoportja, a Magyar Katolikus Nőegyletek Országos Szövetsége, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége, a Magyar Irónők Köre, a Magyar Nemzeti Szövetség, a Magyar Nemzeti Szövetség Női osztálya, a Magyarországi Nőegyesületek Szövetsége, a Magyar kir. Posta Tisztviselőinek Országos Egyesülete, a Magyar-Lengyel Szövetség, a Külföldi Magyarok Világszövetsége, a MOVE, a Nemzeti Nőegyesületek Magyar Munkavédő Szövetsége, a Nemzeti Munkaközpont, a Nyuskosz, az Országos Magyar-Lengyel Diákszövetség, a MEFHOSz, az Országos Magyar Protestáns Diákszövetség, az Országos Magyar Katolikus Eszperanto Egyesület, a „Pro Hungaria“ Nők Világszövetsége, a Szepesi Szövetség, a Turáni Vadászok Országos Egyesülete és számos más egyesület vezetője a *Magyar Nemzeti Szövetségben* ülést tartott. Az ülésen mélységes megdöbbenéssel tárgyalták, hogy a hatóságok előtt folyamatban levő ügy szereplői Magyarország országgyarapitó kormányzójának fenkölt személyét sem kiméltek.

Az emlitett egyesületek vezetőségei feliratot intéztek a kormányzóhoz, amelyben kifejezvén a magyar nép millióinak hálját és mélységes hódolatát, a magyar társadalom nevében kérik a Kormányzó Urat, hogy a kormányhatalom vessen véget „a hatalmi rögeszméktől fütött, felelőtlen felforgatók mérgező működésének és mentse meg a jóhiszemü magyar tömegeket az egyéni célok szolgálatában álló félrevezetés további veszedelmétől.“

A megnevezett egyesületek vezetőségei egyidejüleg biztositották a kormányt arról, hogy a nemzetrontó, felforgató törekvések letörésére a nemzeti társadalom minden ereje a kormányzat rendelkezésére áll.

A Honsz hódoló távirata a kormányzóhoz

A *Honsz* országos és helyi vezetői értekezletet tartottak, amelynek határozatából dr. vitéz *Arvátfalvi Nagy István,* a Honsz országos elnöke a következő táviratot intézte a Kormányzó Ur kabinetirodájának főnökéhez:

„A Kormányzó Ur Őfőméltósága, szövetségünk legfőbb védnöke fennkölt személyének biztonságát veszélyeztető minősithetetlen terv nyilvánosságra jutása a hadigondozottak összességét mélyen megdöbbentette. A hadigondozottak tudják a legjobban, hogy a bomlasztásnak mily gyá[illegible]ezményei vannak és ezért mind[illegible]érlettel[illegible]an, ha kell [illegible] az [illegible] és [illegible] [illegible] [illegible]

Szomszédaink határerőditései

A páriskörnyéki parancsbékék alig éreztették még hatásukat, midőn a legtöbb „győztes" állam már ugy érezte, hogy éppen ezekkel a „békékkel" uj háboru magvát hintette el. Számitaniok kellett arra, hogy a „legyőzöttek", elsősorban Németország, előbb-utóbb háboruval teszi jóvá az elkövetett igazságtalanságokat.

A német politika aktivitása és feszitő ereje önműködően váltotta ki a vele határos, háborunyertes nemzeteknél a katonai védőrendszabályok végrehajtását.

A háboru tapasztalatai alapján az ország védelmére legalkalmasabbnak itélt határterületi erőditések kiépitését Franciaország kezdte meg a világháboru után, a német határ mentén mintegy 50—60 kilométer mélységben végrehajtott területi erődrendszer megépitésével.

Francia irányitás mellett 1935-ben fogott hozzá *Csehszlovákia* is, határának megerőditéséhez.

A munkálatok a szudéta-németek által lakott határvidék területén indultak meg, az akkori szövetséges hatalmaknak rendkivül nagy anyagi támogatásával.

A cseh államvédelmi rendszer e területen három védelmi övön nyugodott. Az első öv közvetlenül a határ mentén huzódott, a harmadik öv magát Prágát vette körül, mig a második a kettő között haladt. Az erődövek erődsorok láncolatából állottak, amelyek között nagyobb erődcsoportok települtek a támadásra különösen alkalmas tereprészeken, mint például a Glatz határbeugrásnál. Az erődök kiépitését közvetlenül a határ mentén kezdték meg és azok folyamatosan haladtak a határ mentén végig.

A magyar határon 1936-ban láttak hozzá a munkálatokhoz Pozsonynál. Majd a Duna vonala mentén folytatták, de itt csak a főbb átkelő helyeket erőditeték meg támpontszerüen. Összefüggő mélységi rendszert [illegible] menten kezdtek [illegible] épiteni [illegible] kezdve haladtak [illegible]l-lépé[illegible] kelet felé. Az [illegible]ntésig a munkálatok[illegible]eljesen elkészülni. Sá[illegible]eletre az erődök bur[illegible]m fejeződtek be. [illegible]ntés hazánknak jut[illegible]entén épitett összes [illegible] pozsonyi hidfő ki-

[illegible]k golyószórós rajok [illegible]venkint 2 golyószó[illegible] és 6 fő megszálló [illegible]rések páncélozottak [illegible] a szomszédos erő[illegible]lgáltak. Csak kivé[illegible]rányultak a lőré[illegible]ellenfél arcvonala [illegible]melyeknek falvas[illegible]20 cm. körül moz[illegible]ncélajtóval zárták [illegible]k közepes, vagy [illegible]ség jöhetett szá[illegible]k volt, tehát igen [illegible]. Az erődök egy[illegible] távolságra állot[illegible]orban. Támadás[illegible]leteken két övet [illegible]kat és a nehéz [illegible]kben, vagy azok [illegible] A támogató tüzér[illegible] mögött települt [illegible]llásokban. A drót[illegible]ek már nem tudták [illegible]utzárak készültek el

[illegible]erő az 1938. évi őszi [illegible]vonult a határra, a [illegible] munkálatait mégsem

[illegible]ároly-vonal kiépitését [illegible]e meg és azt igen nagy [illegible]gezte. Ez az erődrendszer [illegible]ban különbözött, hogy a [illegible] nem állott olyan közel a [illegible]árhoz, mint a cseheké. Az

[illegible] pengő jutalmat
[illegible]adunk annak,
[illegible]t. 30-án és 31-én történt
[illegible]örés tetteseinek
nyomára vezet.
[illegible]OLFCLUB, Hegyhát-utca 26

egyes erődök mintegy 15 fő befogadására szolgáltak, 3—4 géppuskát, köztük esetleg páncéltörő puskát, vagy golyószórót foglaltak magukba és egyesecket páncéltoronnyal is ellátták kisebb lövegek részére. A páncélanyag azonban hiányzott, mert a bekövetkezett politikai események következtében azokat a Skoda-gyár nem tudta idejében leszállitani. Az erődök között igen erős, háromsoros drótakadály huzódott és az erődök első vonala előtt mintegy 6—8 méter széles meredekfalu harckocsiakadályárok feküdt.

Az erődöv mögötti terepet tábori erődités szerüen épitették ki. Az erődöknek külön megszálló csapatai voltak, mig a tábori erődितéseket soralakulatok szállották volna meg.

A csehekkel való összehasonlitásban feltünő volt, hogy a románok a tábori erődितést is igen kiterjedt mértékben alkalmazták.

A románok, betonerődrendszerüket a második bécsi döntésig csak Nagyvárad és Érmihályfalva közt, valamint — a Szamos-völgy kijáratának lezárására —, Szinyérváraljánál épitették ki.

Mindkét állam erődrendszerének ugyanaz volt a sorsa. Harc nélkül kerültek kezünkbe, összeomlottak, mielőtt hivatásukat betöltötték volna. A történelmi igazság a betonbunkernél is erősebb.

S—y

Még mindig égnek a Carlton-palota nyersolajtartályai

Nem lehet megmenteni az alagsorba szorult embereket
Bukarestnek csaknem valamennyi uj bérpalotáját le kell bontani

Bukarest, nov. 15. (MTI) Bukarestnek csaknem valamennyi ujonnan épült bérpalotája annyira megrongálódott, hogy valószinüleg a legtöbbjét le kell majd bontani.

A Porunca Vremii fölveti a gondolatot, amely már több izben komoly tárgyalás alapja volt, hogy *az ország fővárosát más, hadászatilag több biztonságot nyujtó vidékre helyezzék át.* A legutóbbi katasztrófa időszerüvé tette ezt a kérdést. Bukarest a többi vidéki város kárára a szörny méreteit is meghaladó fejlődési formákat öltött — irja a lap.

Tekintettel arra, hogy az épitőmunkások hiánya miatt a munkások tulzott órabéreket követeltek, a kormány megállapitotta a legmagasabb órabéreket és napszámokat. Kőmüves órabére 30 lei (1 pengő), cserepező 45 lei. Az ács 30 lei, a kovács szintén 30 lei órabért kap. A napszámos napibére 130 lei. Azoknak a munkakönyveit, akik a megállapitott béreknél többet követelnek, bevonják.

A Carlton-palota romjai alól pénteken délelőtt 4, délután pedig 6 holttestet emeltek ki szétroncsolt és összeégett állapotban. Teljesen felismerhetetlenek voltak, személyüket nem is lehetett megállapitani. Az eltakaritási munkálatokkal már sikerült elérni a második emeletig. A romokat már annyira eltakaritották, hogy néhány nap mulva belülről bejuthatnak az alagsorba, meg az alagut-ásás kisérlete nem járt sikerrel. *Sok tűzálló dobozt, páncélszekrényt, ékszereket találtak a romok között.* A munkálatok főcélja most az, hogy a nyersolajtartályokhoz eljussanak és *el tudják oltani a tüzet. Az alagsorba szorult emberek megmentéséről szó sem lehet többé.*

A Hitler-ifjak második napja Budapesten

A német-magyar fegyverbarátságot ünnepelték a miniszter ebédjén

A honvédelmi miniszter meghivására ideérkezett Hitler-ifjak budapesti tartózkodásának második napján is bőséges programról gondoskodott a rendezőség, hogy az ifju Németország képviselői jól érezzék magukat és lehetőleg mindent megnézzenek fővárosunkban, ami érdekes.

Reggel korán keltek a Ludovika Akadémiában lévő szállásukon, ahonnan a Hősök emlékművéhez vonultak. Itt ünnepélyes keretek között helyeztek koszorut a háboruban hősi halált halt magyar fegyvertársak sirjára. Az ünnepségen megjelent a főváros és a honvédelmi minisztérium küldöttsége is, mig német részről a követség és a német iskola képviselői voltak jelen. *Blomquist* főkörzetvezető helyezte el a hatalmas babérkoszorut az emlékműre, mig a levente-század zenekara a két nemzet himnuszát játszotta el.

Az ünnepség után a Hitler-ifjak megnézték a városligeti Feszty-körképet. A hatalmas történelmi festmény mély benyomást gyakorolt a német ifjakra. Csendes megilletődéssel szemlélték a magyar honfoglalás és a magyar történeti mult hősi emlékeit felidéző ngyszabásu képet. Mint mondották, a régi magyar lovasok sokban emlékeztették őket a régi germán harcosokra.

A Feszty-kép megtekintése után zene- és énekszóval vonultak végig az Andrássy-uton. A Hitler-téren elénekelték a német himnuszt, mig a Mussolini-téren az olasz himnusz hangjai csendültek fel. Hosszabb időt töltöttek ezután a parlamentben, amelynek szépségéről elragadtatással beszéltek. A Kossuth-szobornál a Kossuth-indulót, a Rákóczi-szobornál a Rákóczi-indulót játszotta el a Hitler-ifjak zenekara. Az Andrássy-szobornál a régi német-magyar közös külpolitika történetére emlékeztették a német fiatalokat, mig a Szabadság-téren a trianoni és versaillesi békét és hazánk tragikus megcsonkitását tárták eléjük.

A Szabadség-térről, ugyancsak gyalogmenetben, vonultak fel a Várba, ahol a Halász-bástyán sokáig gyönyörködtek az eléjük táruló látványban. A Hitler-ifjak ezután a honvédelmi miniszter előtt tisztelegtek. Eredeti program szerint a Kormányzó Ur is fogadta volna őket, de gyengélkedése miatt erre nem kerülhetett sor.

Délben a Hitler-ifjak az Akadémián, tisztjeik és a magyar előkelőségek a Gellért-szállóban ebédeltek. A honvédelmi miniszternek a Gellért-szállóban adott ebédjén megjelentek vitéz *Bartha Károly* honvédelmi miniszter, von *Erdmannsdorf* budapesti német követ, *Karafiáth Jenő* főpolgármester, *Szendy Károly* polgármester, a vezérkar számos tisztje, a főváros tiszti küldöttsége, valamint a német követség tagjai teljes számban. Az első pohárköszöntőt *Bartha Károly* honvédelmi miniszter mondotta.

— Mi a háboruban tanultuk meg német fegyvertársunkat ismerni és értékelni — mondotta többek között — a mai fiatal Németország a Hitler-ifjak, a fiatal Magyarország a leventék szimbolumában forr most össze testvéri üdvözléssel. A leventék köszöntése: Szebb jövőt! Én is azt kivánom a két testvéri népnek, a németnek és a magyarnak.

Az üdvözlésre *von Erdmannsdorff* budapesti német követ szivélyes szavakkal köszönte meg a magyaros vendéglátást, majd Kormányzó Urunkra és a magyar nemzet boldogulására ürítette poharát.

Délután a Hitler-ifjak a Magyar Művelődés Házába mentek, ahol ifjusági előadás keretében gyönyörködtek a magyar leventék nagyszabásu bemutató műsorában. A magyar fiuk valóban kitettek magukért. Amit bemutattak, többek között fokosgyakorlatokat, tornagyakorlatokat, becsületére vált volna hivatásos szinészeknek is. A nagysikerü előadáson *Galambosy Sándor* ének, ifj. *Magyari Imre* pedig hegedüszámokkal szerepelt. A német ifjak énekszámokkal szerepeltek és nagy sikert arattak a szépszámu közönség előtt, amely szinültig töltötte meg a hatalmas szinházat.

A nagysikerü előadás után a Hitler-ifjak a Studióban hangversenyt adtak, majd megnézték a szinházban a kalotaszegi ballada-együttest.

A Hitler-ifjakat este a Dreher-sörgyár látta vendégül vacsorán.

A Hitler-ifjak csoportja szombaton utazik él a fővárosból. Reméljük, néhány kellemes napnak emlékével és a magyar-német barátság szivükbe zárt zálogával.

Lukács Béla felmentése és Bárczay János államtitkári kinevezése

A hivatalos lap szombati száma közli, hogy a kormányzó a földmivelésügyi miniszter előterjesztésére vitéz *Lukács Béla* államtitkárt, akit tudvalevően a MÉP legutóbb országos elnökévé választott, államtitkári állásától kiváló szolgálatainak elismerése mellett saját kérelmére *felmentette*, egyuttal megengedte, hogy véglegesen nyugalomba helyeztessék. Egyidejüleg dr. *Bárczay János* orsz. képviselőt, földbirtokost *földmivelésügyi államtitkárrá nevezte ki.*

Az uj földmivelésügyi államtitkár fiatal, tevékeny vezető tagja a kormánypártnak, alelnöke a MÉP-nek. Az országos politikai életben 1932 óta játszik szerepet, amikor gróf Hadik János halála után, egyhangu választás utján, bekerült a képviselőházba. Ezt megelőzően Abauj-Torna vármegye politikai és gazdasági életében fejtett ki élénk munkásságot.

A főváros közgyülése elfogadta a költségvetést

A főváros közgyülése dr. *Karafiáth Jenő* főpolgármester elnöklésével pénteken folytatta az *1941. évi költségvetés* tárgyalását. A vita egyik érdekessége, hogy bár a tárgyalások folyamán több mint 200 inditványt nyujtottak be, amelyek közül harmincnál többet el is fogadott a közgyülés, *a költségvetés pénzügyi mérlege nem változott.* A legutóbb elhangzott inditványok közül elfogadta a közgyülés *Kertész Elemérnek* azt az inditványát, hogy a *Beszkárt a 68-as villamosvonalat hosszabbitsa meg.*

Beliczay Imre pénzügyi tanácsnok felszólalása után a közgyülés felhatalmazta a polgármestert, hogy *a fizetésrendezést az üzemi, vállalati, intézeti, részvénytársasági alkalmazottakra, illetve nyugdijasokra, özvegyekre és árvákra vonatkozóan is hajtsa végre.*

A közgyülés a székesfőváros községi háztartásának költségvetését

182,483.431 pengő rendes kiadással,
13,774.600 pengő rendkiv. kiadással
összesen: 196,258.031 pengő kiadással,
195,555.031 pengő rendes bevétellel,
703.000 pengő rendk. bevétellel
összesen: 196,258.031 pengő bevétellel

állapitotta meg.

A közgyülés a községi háztartás keretében kezelt intézmények költségvetéseit 15,550.810 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel — az önálló vagyonkezelésű intézmények költségvetéseit 146,909.511 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel —, a részvénytársaságok költségvetéseit végeredményként 96 millió 203.850 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel, a székesfővárosi alkalmazottak segitőalapjának költségvetését 5,512.853 pengő kiadással és ugyanennyi bevétellel és végül a kötött gazdálkodási alap költségvetését 1,358.940 pengő kiadással és ugyanannyi bevétellel állapitotta meg.

A közgyülés a közkórházak közös kórtermeiben a napi ápolási dijat 6 pengő 20 fillérben állapitotta meg, ami 40 fillér emelést jelent. A községi pótadók fizetési alapjául szolgáló állami adó alapján *a pótadó hozamát 23,700.000 pengőben, késedelmi kamattal együtt 24 millió pengőben irányozta elő az 1941 évre.*

A dohánybeváltási ár emelésének jelentősége

A magyarországi dohánytermelésnél már 90 év óta az irányitott gazdálkodás elvei érvényesülnek. A dohánytermelésnél ugyanis a jövedék határozza meg a termelés keretét, a termelt dohány fajtáját, sőt árát is. A dohánytermelés irányitása, vagyis annak a mindenkori tényleges kereslethez, illetőleg szükséglethez való alkalmazása azonban nehezebb feladat, mint más terményeknél. A dohánynak, mint kifejezetten élvezeti cikknek fogyasztása az általános gazdasági helyzet szoros függvénye, a fogyasztás terén tehát rövid időn belül nagy eltérések mutatkozhatnak. A fogyasztók izlése is változik, a világháboru után például a pipadohány és szivarfogyasztás jelentékenyen csökkent, a cigarettafogyasztás viszont emelkedett. A dohánytermelést ehhez alkalmazni nehéz, nemcsak azért, mert a dohánytermeléshez más célra alig használható költséges beruházások szükségesek, hanem azért is, mert más eljárást igényel a cigaretta és mást a pipadohány gyártására alkalmas anyag termelése és kezelése.

A dohánytermelés irányitásánál a dohányjövedék mindig arra törekedett, hogy a dohánytermelést jövedelmezővé tegye, vagyis a termelési költségeken felül még megfelelő hasznot is biztositson a dohánytermelőknek.

A háborus viszonyok következtében a dohány termelési költsége jelentősen emelkedett. A pénzügyminiszter a termelési költségek, de főként a munkabérek nagyobbarányu emelésére való tekintettel az 1940. évi termelési dohányok beváltási árát 30%-kal emelte fel. Ez az áremelés valamennyi dohányfajtánál és osztálynál egyenlőmérvü. A pénzügyminiszter az áremelésen felül még a csomózásnál munkamegtakaritással járó könnyitést is adott.

A keleti és erdélyi részeken termelt dohányokat ez évben még a román dohányjövedék által megállapitott osztályozási szabályok mellett veszi át a magyar dohányjövedék. E dohányoknak a román dohányjövedék által az 1939. évre megállapitott beváltási árát ugyancsak 30%-kal emelte fel a pénzügyminiszter.

A most adott 30%-os áremelés és kedvezmény az anyaország és a visszacsatolt erdélyi területek termelőinek kb. 3 millió pengőt meghaladó többjövedelmet jelent.

Horváth László Elemér fájdalommal tudatja, hogy szeretett jó édesapja

Horváth Mihály

a „Makkheter" vendéglő tulajdonosa

elhunyt.

Temetése nov. 16-án, szombaton d. u. ½4 órakor lesz a kerepesi temetőben.

Az engesztelő szentmiseáldozatot nov. 19-én 9 órakor mutatjuk be az erzsébetvárosi plébániatemplomban (Rózsák tere).

Magyarországi ref. templom

Magyarzsákodi
vár helye
a Kőkülövölgyben.

Kovári Erdélyem.
44. l.

Magyarzsákodi harang

l.

Balogh Erdélyiren

nevem

Koroknyai Ottó. A né

Magyar zsombori ref

templom

alaprajza. Gótikus.

Debreczeni László

1935. 82. l.

Ír.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

Magyarszakodi

templom

Vas. ujs

1866. 89 l.

Keppel

M. KIR. KÖZPONTI ILLETMÉNYHIVATAL

BUDAPEST. I., VÁR.

..... szám.

BUDAPEST
1988 APR 23 12
1

Müemlékek orsz.biz.
Budapest.
IX.Rákos u.1.

Hivatalból.

Díj átalányozva.

706/1938.

..... ker., ... utca ..... sz.

Magyarvistai [ref.]

templom festett
mennyezete

repr.

Ortutay

II. 13. l.

énytár

A mű neme	A mappa jelzése	Megjegyzések
ünymá- olat,		Gót stil. 43/52·5 cm. Szőts Imre terve.

Szephaneum nyomda r. t. Budapest.

Magyarvár a Tömös-

szorosban

Barcaság

l. Gaál II. 153. l.

Magyarvalkói ref

templom nórzéke

1722.

Rep.

Gerlerd XTul tabla

Budapes

Magyarvalkói ref.
erődemplom

Kepe rep -

Képművészet. 1940. 1. szám

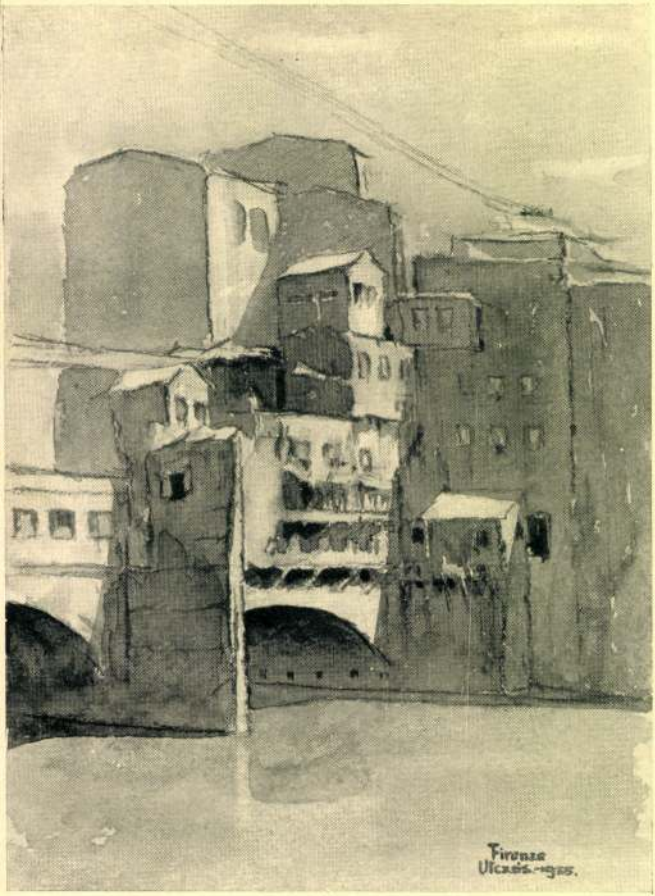

ökös tag vízfestményei Firenzéből.

Magyarvalkói ref-
templom.

Haonlít a Körösfői-
hez, nyugati és déli
bástyával

Távlati kép elölről 296.l.
Hátulról, 297.l.
Fejfák. 298.l.

Debreczeni L. 1928.

A

Műemlékek Országos Bizottsága tekintetes

E L N Ö K S É G É N E K

B U D A P E S T

IX., Hőgyes Endre utca 10.

Magyarvalkói ref.

templomcsőd

alaprajza, gótikus

harangláb alaprajza,
metszete.

Toronyfedél alapja.

Debreczeni László 1936

26, ~~27~~. l. 28. l.
30, 31. l.

Magyarvalkói ref.

templom

ennek a mennyezetfestmény egy része és a Rózsák koronája az ifj. Umling Lőrinc műve 1778-ból.

Ugyanitt az id. Umling de rajta kívül még két más, s köztük egy jóval régebbi, XVII. századi és jó mintákkal dolgozó mester működött.

Kelger 116. l.

Szives üdvözlettel

Mezey Lajos

i D e z s ő

elő urnak

B u d a p e s t.

ERDÉLYI FESTETT MENNYEZETEK

A magyarvalkói templom

Magyarvalkói ref. templom

Hankó 2 II. 8.

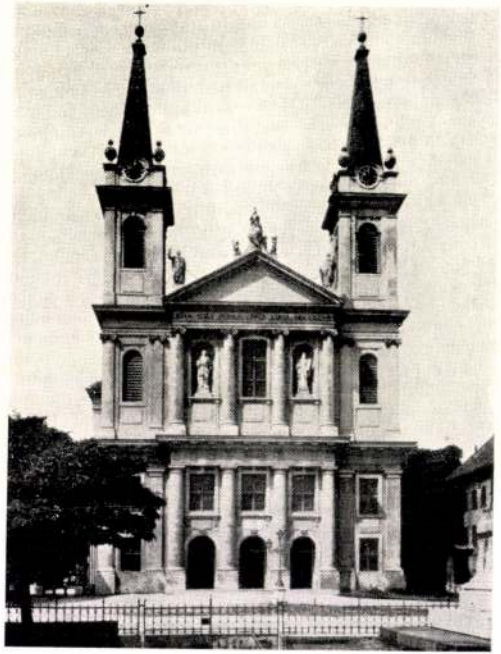

A szombathelyi püspöki székesegyház (1791—1797)

A keresztény templom művészetének bölcselete.

(Vége.)

A népvándorlás hozta azt a barbár elemet, mely Nyugat- és Közép-Európában letelepedve, magának külön-külön országokat alapított. Itt nem léphettek egy letűnt kor műveltségének és művészetének örökébe; amit a római világ ez országokban meghonosított, az nem lehetett tartós életű, annak nem volt jogosultsága, mert sem a talaj, sem az ott lakó népelem nem mondhatta a sajátjának. Amint a római koloniák elpusztultak, úgy el kellett pusztulnia egészen az itteni antik művészetnek is. Csak szilárd alapokon nyugvó művészet, melyet az éghajlati körülmények és a nép egyénisége motivál, dacolhat az időkkel és korszakokkal, mert van ereje és értéke a dacolásra. De kaptak ők mégis valamit a római néptől, mely értékesebb volt nekik bármely művészeti örökségnél, és ez a keresztény vallás. Ez volt az a nagy nevelő mester, kinek szelíd keze alatt erejüket megőrizve, felnőttek. Tehette is, mert nem jutott annyira ellentétbe az istenekkel; a gallok és germánok mythologiája kezdetlegessége miatt nem képviselhetett még oly szilárd irányzatot, mint az antik Olympus. Itt még sokkal többet éreztek az emberek, még csak a legelemibb fogalmaikat tisztázták és isteneik alakja még a ködbe veszett. Erkölcsi világuk sokkal közelebb állott a keresztény fölfogáshoz. Nem voltak a forró délvidék gyermekei, kik érzékeiken alig birnak uralkodni, a szerelem istennője egyúttal a hűség istennője is volt. Mythologiájuk azt a kezdetleges állapotot fejezte ki, mely az antik világ saturnusi korának felelt meg. Hogy intensitása sokkal erősebb lehetett, mint a kialakult Olympusé, az talán kétségtelen; a hívek még sokkal fogékonyabbak voltak, még messze volt a filozófia megszületése, mely úgy a régi, mint az új vallással szemben kritikát mondhasson.

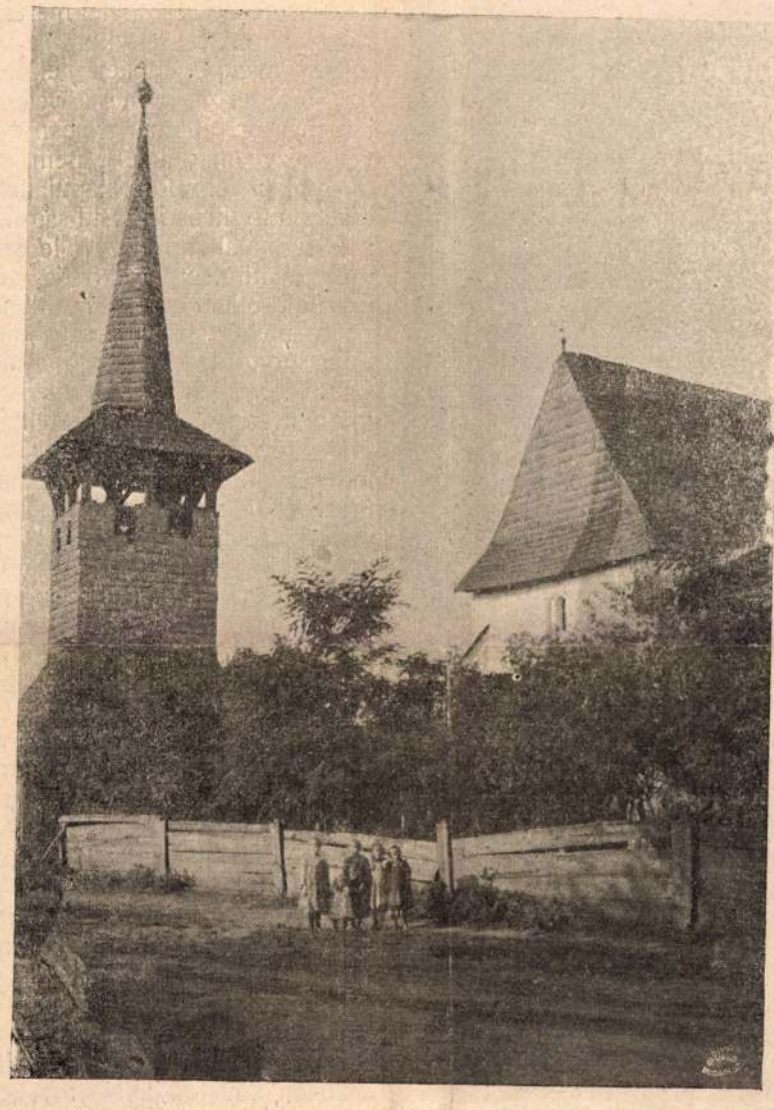

A sárközi templom.

És ezt a népelemet hódította meg a maga számára a keresztény vallás, melylyel szilárd alapokat szerezhetett magának. Itt nem figyelmeztethették a régi emlékek a letűnt kor nagyságára, itt nem követelhette a föld, az éghajlat a maga művészeti jussát, itt minden most indult meg a legtermészetesebb fejlődés útján. Az új vallás kosmopolita jellegénél fogva nem juthatott határozott ellentétbe a barbárok hagyományaival, nem hozott magával semmiféle művészi követelményt, csak egy széles alapot, melyre fölépíthették lelki világukat. *Barbár, fogékony érzésvilág, a talaj éghajlati és egyéb természeti viszonyai, és a keresztény vallás voltak a tényezői annak az erőteljes fejlődésnek, mely a középkori lovagvilágban kulminált és ugyanakkor megteremtette az igaz keresztény művészetet, különösen a templomot.*

Hogy ez a csúcspont nem eshetett össze azoknak a művészeteknek a fejlődésének legkimagaslóbb korszakával, melyek csak a természet és a való élet cultusán épülhetnek föl, azt magától értetődőnek tekinthetjük. A vallási virágkorszak nem eshetett össze a természetimádás virágkorszakával és így természetesen nem egy átalános művészeti aranykorszakkal. Csak az architectura és talán az ipar és ötvösművészet találhatja ez átszellemült világban is biztos gyökerét; itt nem kell a valóságra támaszkodni, itt meríthetünk bármely érzelmi alapból; a legrajongóbb vallási elmerültségben, mely a való-világról teljesen megfeledkezik, is alkothatunk legelsőrendű architecturát, sőt igazi templomot csakis ekkor építhetünk. Ezért nincs stilizált architectura, mint stilizált festészet és szobrászat, mert nem vagyunk oly szoros szövetségben a természettel és így nem nevezhetjük a valóságtól való tudatos eltérést stilizálásnak.

Most az előbb nevezett három alaptényező jegyében indult meg a fejlődés, és minél inkább alkottak szoros egyesülésükben egy uralkodó világnézletet, annál kifejezőbb, annál középkoribb, annál keresztényebb lett a művészet. A román ízlésen keresztül eljutunk a góthig, a legigazibb keresztény építő módig. Mily széles alapokon, mily szilárdan történt ez a fejlődés: minden irányban keresztülvitte par exelence keresztény célzatát! Az az ország, mely e fejlődés élén állt, Franciaország, még a pápát is meghódította magának; az avignoni évek összeesnek a keresztény szellem és művészet legteljesebb uralmával; itt volt a helye a pápának, ez volt az igazi környezet messze az antik világ árnyától, mely Itáliában már kikezdte a keresztény szellemet.

A román forma-nyelvvel kezdődött meg a keresztény építkezés, és ebben az ízlésben épültek az első keresztény hangulatú templomok. Merő symbolismusból, Krisztus keresztjének formájából indul ki, erre építi az egyházat, kezdetben nem minden alkalomkor és nem oly határozottsággal, mint a gothika korában. Még nem faragja egyenkint követeit átszellemülve a magas célzattól, még nem érez azzal az uralkodói keresztény fönséggel, melylyel az egész művelt világot magáénak tartja. Már megtalálja bensőleg is azt a különbséget, mely a vallási architecturát a világi fölé emeli, de még nem magasztos és meleg, mint a gothika. Még erősebben érezzük rajta a talajhozkötöttséget, még nem emeli föl magasabb régióba, még nem teszi misticussá az uralkodó vallás. De már mindjárt a kezdetben megjelenik a magasba való törekvés, a keresztény fölfogásnak legjellemzőbb következménye; azonnal látunk tornyot, mely felülemelkedve világi életünket magába záró házainkon, egyenesen az ég felé mutat, jelezve a keresztény élethivatást. Talán alig van jellemzőbb művészi tulajdonsága a keresztény templomnak tornyánál! A leghatározottabb vallási érzületen alapuló symbolismus

ez. Minél inkább tudatosabb lesz ez a fölfelé törekvés, annál inkább közeledik a gothikához, mely ezt a legmerészebben valósítja meg. Mintegy bevezetésnek tűnik föl a román a góthoz, mely már megtalálta az igazi hangulatot, de még nehézkes kissé; még némi küzdelmet látunk az anyaggal a kifejezés tökélyéért, még nem olvadt föl teljesen az absolut keresztény templom-mivoltában, már határozottan keresztény, de még nem katholikus. Még érezzük a falak nyomását, még érezzük, hogy ez egy helyes irányú fejlődés kezdő korszaka, mely még fölebb fog emelkedni a legkifejezőbb vallási architecturához, a góthhoz.

És ez a korszak, mikor a vallás nevében fölszabadul-

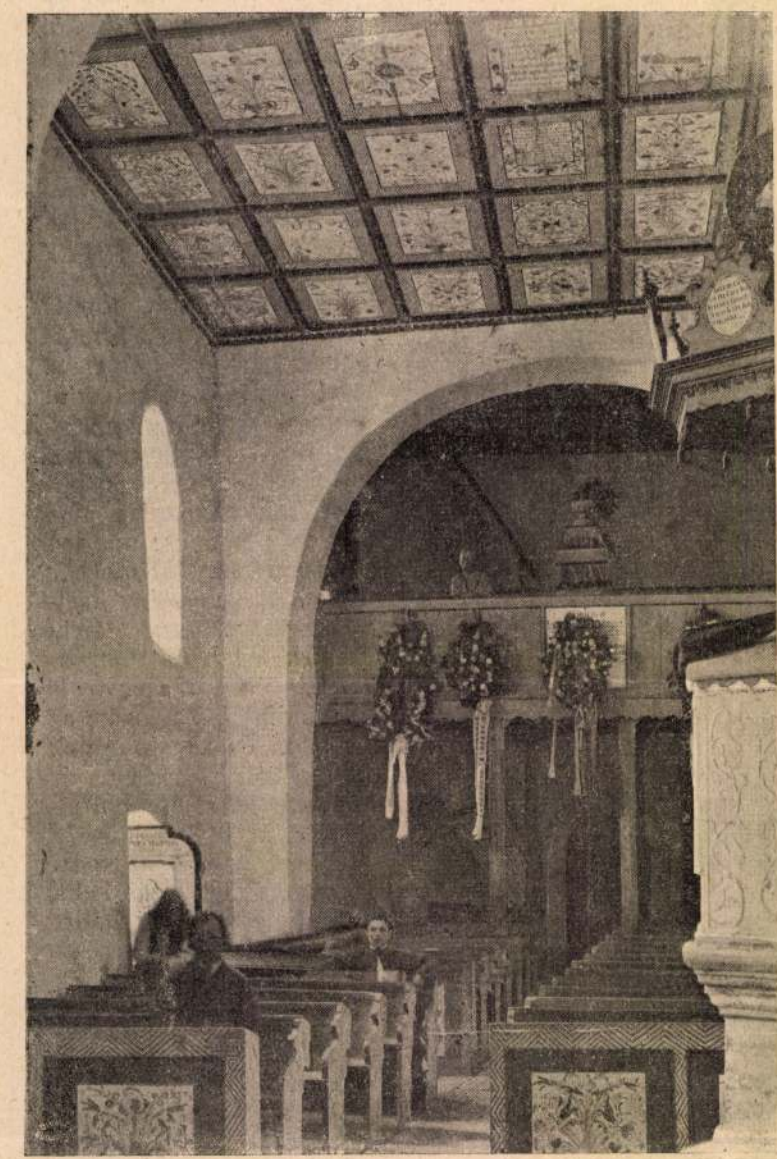

A m.-valkói templom.

nak a phantasia szárnyai, mikor minden a leghevesebben a szent célt szolgálja azzal a mélyen átérzett tudatossággal, mely már minden dolgon a leghatározottabban uralkodik. A fejlődés elérkezett a csúcspontjához, melyen túl a keresztény vallási művészet már csak hanyatlani fog. Ez az a csúcspont, mely kizárólag a lélek uralmán alapul, természet, való-élet csak hiúság, melyet nem viszünk át a másvilágra, és ez az a keresztény jelleg, mely kora művészetén a leghatározottabban megérzik. A classicus szobrokon először a test művészi modellálása fejlődik ki, a test volt az antik világban a fontosabb, ezt kellett kiművelniök, már van mozgás a testben, mikor az arc még mindig kifejezés nélkül mosolyog. A kereszténység éppen fordított fejlődést eredményezett: a túlvilág szemléletébe elmerült lélek elhanyagolta a test cultusát. Hosszú, merev, száraz testet látunk képeken és szobrokon egy fejet hordozva vállain, melynek ábrázatán már látunk kifejezést; ott található az a fájdalmas askesis, mely a felhőkön túl irányozza tekintetét. Szinte látjuk, hogy ezek mind csak lelkek, kiknek szemeit sűrű fátyol borítja, melyen keresztül alig bírják észrevenni a valóságot. Ez jellemzi az architecturát is. Architectura, mely kizárólag a léleknek épült. De a fölszabadult középkori phantasia nem érte be azzal, hogy a lelket teljesen külön válaszsza, hanem fölidézte kénköves otthonukból a gonosz lelkeket, hogy romanticismusát következetesen keresztülvihesse. Ezek nem az antik világ Tartarusának árnyai, ezek nem Hades országának alattvalói, ezek a keresztény pokol elkárhozottai, hol sírás van és fogak csikorgatása. Fölidézi másvilág szörnyeit, melyek ellepik épületeik, templomaik külsejét, letelepszenek nyakukat kinyujtva a sarkokra, ereszekre, a legmerészebb helyeket foglalva el, mint ahogyan egykor az ördög is felvitte Jézust a torony tetejére. Itt kell nekik örök időkig ázniok-fázniok egy Walpurgis-éj megkövesült gyermekei gyanánt. Kapuján már őrt állanak sorban rang szerint a szentek, mereven nézve maguk elé, nem szerepelnek itt külön-külön, ők csak a templom kapujának támasztó oszlopai, kiknek csak symbolicus jogosultságuk van. Belseje komor mysticus, a körvonalak mindig a legszerényebben viselkednek, itt még a hitetlent is ködös sejtések fogják el. Itt nem érezünk ellentétet a hittitkok és a hideg falak közt, itt végre megérthetjük a szűz nő anyaságát. Itt elmulnak a buja gondolatok, itt az a szeretet uralkodik, melyet a szülő érez gyermeke iránt. Itt minden karcsú és leány, itt minden szűzi és mélyértelmű. Ez az a templom, hol Margaretha hangosan hallhatta lelkifurdalásait, hol tehetetlenül összerogyott bűne tudatának súlya alatt; itt gyűlnek össze éjféli misére az elhaltak szellemei, ide menekül a vallási rajongó asszony, ki vagy Jézus menyasszonyának képzeli magát, vagy Belzebub szolgájának. Itt nem jelenik meg rongyos ruháján szégyenkezve a nyomorult koldus, mert ő csak lelkét hozza, annak tisztaságát mutatja be az Úrnak, itt jogosan foglal helyet a páncélos lovag mellett. Itt nem jön oly előtérbe Jézus emberiségének cultusa, ki emberi mivoltánál fogva legjobban megfelelhetett az antik talaj kereszténye inek; itt nem érezünk oly nagy fájdalmat testének halála fölött, de itt megértjük és megérezzük ez Istennek lelki hatalmát, ki a keresztfán is még vígasztalt és megbocsátott és ez a diadalmas megértés elnyomja fájdalmunkat. Itt Isten ő első sorban, ki születése előtt is élt, ki időben lett emberré itt nem; szorítja háttérbe az Atyaisten határozatlan alakját. Ez annak a korszaknak a temploma, mikor nincs különbség a férfi és a nő rajongása közt, melyet az Isten fiának személye iránt éreznek, kiben a rajongó nő csak a világ megváltóját látja, kinek imádatába nem vegyül a legcsekélyebb csirája sem az anyagi szerelemnek. Itt számtalan nő jár jegyben az Isten fiával, kiknek mysticus viszonyában csak lelkük szerepel és nem különbözik attól a viszonytól, melylyel a túlvilág szemléletébe merült szerzetes ragaszkodik a Megváltóhoz, egy viszony, melyben a szerelemnek és barátságnak csak a lelki oldalai szerepelnek. Ezt a hangulatot árasztják magukból, ezt beszélik halk harmoniában azok a nyúlánk magas oszlopok, magasztos, homályos csarnokok és ólomba foglalt színes ablakok. Bibliai és szentek történetei vannak ez utóbbiakra festve, önkéntelenül visszatükrözve a középkori eszmevilágot, mely a valóságot csak a vallás színes és a földi világosságot megtompító szemüvegén keresztül szemléli. Ez az az architectura, melynek templomában megvalósul a legigazibb keresztény művészet, egy templom, mely par exellence katholikus, több mint keresztény, mint ahogy most is idegenkedünk a protestáns gothikus templomtól. Ez az architectura a kőbe vésett megtestesülése a szilárdan fölfelé törekvő keresztény szellemben, mely fokról-fokra subtilisabb, légiesebb, míg végre teljesen eltűnik az értelem elől. Ez az az architectura, melyben leghívebben jut kifejezésre a középkori romanticismus, melynek a templomában a középkor világnézete a leg-

Magyar vonatkozá-
si érmek

Bergmann Joseph: Medaillen auf berühmte und ausgezeichnete Männer des österreichischen Kaiserstaates vom XVI. bis zum XIX. Jahrhunderte. Wien 1844

Orsz. Főfelügyelősége tulajdonát képező tárgyak meg ne sérüljenek és közülök semmi el ne idegenittessék.

Isten engem úgy segéljen!

Az eskü szövege az eskütvevő és esküttevő által két példányban aláiratik; egy példány a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez fölterjesztetik, egy példány pedig az esküttevőnek adatik ki.

A fogadalom szövege a fogadalmat vevő és tevő által két példányban aláiratik; egy példány a fogadalomtevőnek adatik, egy példány pedig a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége irattárában nyer elhelyezést.

Az orsz. főfelügyelő, a helyettes orsz. főfelügyelő és az orsz. felügyelők.

3. §.

Az orsz. főfelügyelő, a helyettes orsz. főfelügyelő és az orsz. felügyelők teendőit az Orsz. Főfelügyelőség Szabályzatának 8. és 9. §-ai írják körül.

MAGYAR Zsuzsanna

Valóság 1988.6.

18 Pulay Gyula–Matoricz Anna: Mit kell tudni a munkanélküliségről? I. m.
19 Uo. több helyen.
20 Uo. 15. l.
21 8001/1987. (Mü. K. 15.) ÁBMH–PM számú együttes tájékoztató a közhasznú munkavégzésről.
22 Lásd Závada Pál, i. m.
23 Lásd erről részletesebben, az eredeti források említésével: Ferge Zsuzsa: Gazdaság és szociálpolitika. Gazdaság, 1988. 1. sz.
24 Lásd pl. Gunnar Myrdal: A szociálpolitika dilemmája. Spektrum, 1932. 4. sz. (Nyersfordítás)
25 Goran Therborn: Why some people are more unemployed than others? Verso, 1986.

Magyar Zsuzsanna: Illusztráció

CSERNOK GYULA

A bírói függetlenség

Sajtónyilvánosságban a bíróság

(Funkciózavarok a bíróságok működésében) Hazai publicisztikánk egyre többet foglalkozik a bíróságok tevékenységével. Ennek nyilvánvaló oka, hogy gazdasági válsággal küszködő társadalmunkban szaporodnak azok a konfliktusok, amelyek megoldása igazságszolgáltatást igényel. Ez önmagában is figyelemre felhívó körülmény. Fokozódik az érdeklődés ha az is tapasztalható, hogy nemcsak a gazdaságban, hanem a bíróságok működésében is keletkeznek zavarok. A közvéleményt napjainkban több negatív jelenség nyugtalanítja, amelyek az igazságszolgáltatás széles színképskáláján helyezkednek el. Elsősorban az ügyintézés lassúsága kifogásolható. A perek elhúzódása számos bíróságon olyan elképesztő méreteket öltött, amely már az ítélkezés törvényességét is megkérdőjelezi. Emiatt egyre kitapinthatóbb lesz a levegőben vibráló feszültség. Ezenkívül sajtónyilvánosságot kapott a bírák egy részének vitatható pályaalkalmassága és az ügyfelekkel szemben tanúsított bántó magatartása.

Justitiát, az igazság római istennőjét a régi időkben mérleggel és karddal ábrázolták az igazság és a hatalom jelképeként. A mai bírónő „szimbóluma" ezzel szemben a szatyor, amely ugyan igazságtalanul, de végül is jelképezi az igazságszolgáltatásban meglévő diszfunkciókat.[1]

(A koncepciós perek) Hazai publicisztikánk emellett – érthető módon – nagy teret szentel a Szovjetunióban most feltárt koncepciós (konstruált) pereknek. Annak ellenére, hogy a nagy forradalmár Buharint és sok társát a bíróság ítélte el ártatlanul, a reflektorfény ma mégis a modern kor fő inkvizítoraira: Jezsovra és Berijára irányul. Kiemelt sajtója van még Visinszkijnek, aki fővádlóként egyrészt megalkotta a törvénytelen perek elméleti alapját (a beismerés mint bizonyíték), másrészt perbeszédeiben megadta a perek alaphangját. Ha igaz, hogy a stílus maga az ember, akkor ez a korra is vonatkozik. A Buharin-perben Visinszkij vádbeszédében – a többi között – ez hangzott el: „Egész országunk egyet követel: lőjétek agyon őket, mint a veszett kutyákat, tiporjátok el az átkozott férgeket! Az idő halad. A gyűlölt árulók sírjait belepi majd a gaz és a bogáncs."[2] Ezeket a perbeszédeket, valamint *A perbeli bizonyítás elmélete a szovjet jogban* című művét a mi egyetemeinken is tanították. A főügyész alakjával szemben a bíróságnak magának a koncepciós perekben jóval személytelenebb, de annál látványosabb szerep jutott. A dolgok logikája jól követhető:

Minden független bíróság a tárgyaláson lefolytatott bizonyítási eljárás eredményeként hozza meg ítéletét. Az eljárás törvényességének egyik garanciája pedig a tárgyalás nyilvánossága. Ha tehát egy konstruált (kiagyalt) per „törvényességét" akarjuk demonstrálni, akkor a bizonyítási eljárásra: a vádlottak „beismerésére" és a „tanúk" vallomására kell a hangsúlyt helyezni, mégpedig úgy, hogy mindez a legnagyobb nyilvánosság előtt játszódjék le. A nyilvános bírósági tárgyalásnak tehát a koncepciós perekben *különleges* dramaturgiai funkciója van. Itt kell megjegyezni, hogy hétköznapjainknak is megvan a maga dramaturgiája, amikor különböző szerepeinket alakítjuk. A bírósági tárgyalást pedig felfoghatjuk olyan interakciónak – bonyolultan összerendezett, ismétlődő cselekvésformának –, amely egy sajátos szituációt megjelenítő, állandó jellegű kifejezéskészletet igényel. Ilyen kellék az ünnepélyes környezet, amely szimbolizálja a forgatókönyvet. Ide sorolható a teremből kiemelkedő bírói pulpitus, a mögötte függő jelvények, címerek, a

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Magyarász Imre
Kovács Margit munkái

VÁLOSÁG

1983 JUL

1021

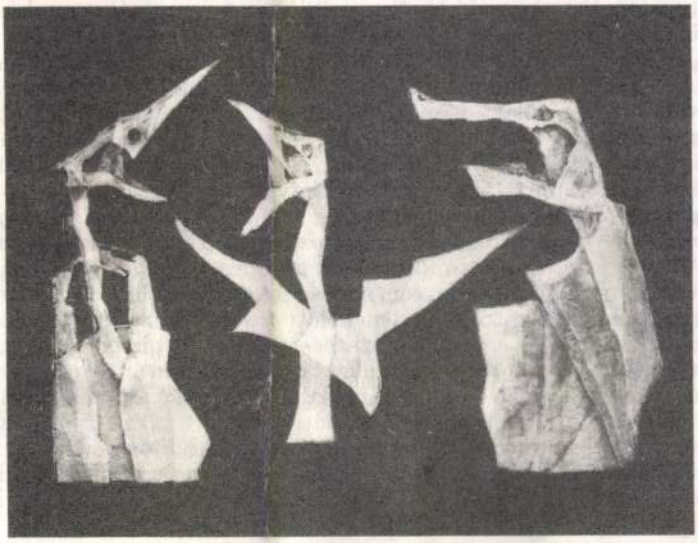

Magyarász Imre:
~~Verdeső madár, 1962~~

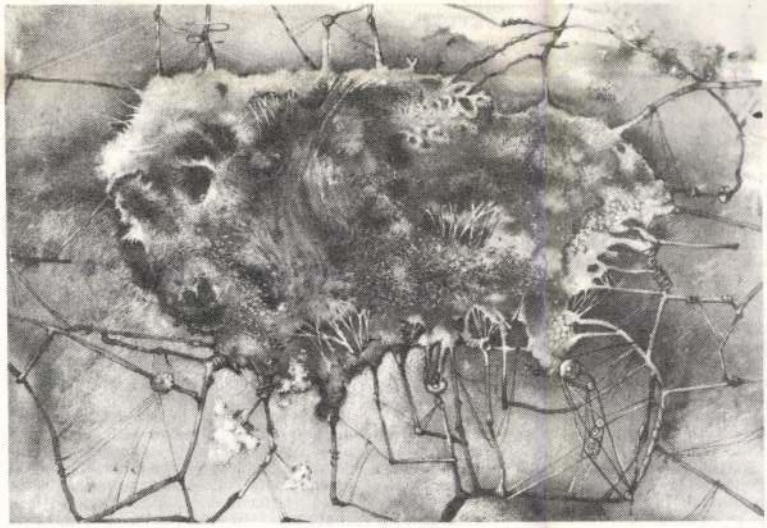

Kováts Margit:
A technika
születése, 1970

[illegible] és a munkahelyen minimálisan elvárt [illegible] beosztásához igazodó tevékenységekké. A margi[illegible] is többnyire *marginális helyzetű:* idejével nem ő [illegible]gei jelentős és váratlan ingadozásoknak vannal[illegible] esetén a főmunkahelyétől kapott alacsony, ám bi[illegible] változtatása miatt pedig a munkaviszony foly[illegible] automatikus béremelésekről, jutalmakról, nyer[illegible] ideje nem haladja meg a 21 napot, a családi pótlé[illegible] ben nem volt legalább egy év munkaviszonya, a g[illegible]ginális munkások magatartását a *különböző mun[illegible] növelési kísérletek állandó változatása* jellemzi. Ez [illegible] *kényszerhelyzet.* A számukra elérhető munkaerőpi[illegible] vezett munkaerőpiacon, sem a második gazdaságban, sem a kettő kombinálásával nem nyújtanak kielégítő, s mindenekelőtt hosszú távú megoldást az életszínvonal fenntartása, illetve a stabil egzisztencia és a létbiztonság kettős kihívására. „Ezek a munkafajták sem egyenként, sem tipikus összekapcsolódási változataikkal nem teszik lehetővé egy, a társadalom többsége által elismert, garanciákkal körülbástyázott, stabil és megfelelő távlati perspektívákat nyújtó egzisztencia kiépítését."[14] A marginális dolgozók munkaerőpiaci instabilitása, mely életformájuk bizonytalanságának egyik meghatározó eleme, maga is jelentős mértékben hozzájárul az érintett társadalmi rétegek hátrányos helyzetéhez, s ennyiben hozzájárul a társadalmi egyenlőtlenségek tartós fennmaradásához is.

JEGYZETEK

A munkaerőpiac fogalmának értelmezése, valamint a munkaerő áru vagy nem áru volta ma is vitatott kérdés. A probléma részletes tisztázása nem ennek a tanulmánynak a feladata. Elemzésünk szempontjából elégséges egy viszonylag leegyszerűsített megfogalmazás is. Eszerint munkaerőpiacról akkor beszélhetünk, ha a dolgozók túlnyomó többsége elkülönült gazdasági szervezetekben vállal munkát, s a munkavállalás mind a munkaadó, mind a munkavállaló részéről meghatározott jogi feltételek mellett megköthető, illetve felbontható szerződésen alapul. Az ilyen feltételek között működő munkaerőpiac nem más, mint a gazdaságnak egy olyan öntörvényű mechanizmusok szerint működő területe, ahol a munkaerő különböző gazdasági egységek, foglalkozások, munkakörök közti elosztása és a dolgozók kereseteinek meghatározása végbemegy.

1 A vállalatok munkaerőpiaci lehetőségeinek korlátozásáról, illetve támogatásáról folyó alkukról lásd Nagy Gyula tanulmányát „A munkaerő vállalatok közti elosztása egy megyében" (Medvetánc 1982. 1. sz.), a beruházási alkuról Bauer Tamás „Tervgazdaság, beruházás, ciklusok" című könyvét (Budapest, 1981.), illetve Kornai János „A hiány" című könyvének 9. és 10. fejezetét, a szabályozóalkuról pedig Antal László „Fejlődés — kitérővel" című tanulmányát. (Pénzügykutatási Intézet Tanulmányai, 1979. 1. sz.)

2 A munkaerő vállalaton belüli és vállalatok közötti mozgását akadályozó *korlátok* többfélék lehetnek. Lehetnek: 1. adminisztratív tilalmak, 2. formális képzettségi követelmények (belépési kritériumok), 3. bizonyos csoportok pozíciók monopolizálására irányuló törekvései, végül 4. gazdasági jellegű (tehát potenciális előnyök és veszteségek mérlegelésén nyugvó) megfontolások. A tanulmány további részeiben, ha korlátokra hivatkozunk, kizárólag az utóbbi három valamelyikéről beszélünk.

3 A belső munkaerőpiacok elméletét a leginkább összefüggő módon P. B. Doeringer és M. J. Piore fejtette ki: Internal Labor Markets and Manpower Analysis. Lexington, 1971. 13—90. l.

4 Adatgyűjtemény a fizikai dolgozókról foglalkozásuk szerint (1974.) KSH, Budapest, 1978. A foglalkozási részpiacokról lásd még Nagy Anna—Szirácki György: Munkaerőpiaci szegmentáció Magyarországon a hetvenes évek közepén. In.: Galasi Péter (szerk.): A munkaerőpiac szerkezete és működése Magyarországon. Budapest, 1982.

5 Vő. Gábor R. István—Galasi Péter: A „második" gazdaság. Budapest, 1981. 117—140. l.

6 A szó szigorú értelmében akkor beszélhetünk a munkavállalói, illetve vállalati törekvések esetében stratégiákról, ha mindkét fél kölcsönösen alkalmazkodik a másik várható viselkedéséhez, azaz törekvéseit a másik fél várható reakcióit számításba véve alakítja.

Várom szeretettel:

Díjtalanul megtekinthető
mindennap 10–18 óráig,
valamint jeggyel
a Fogadóbeli programok idején.

Elköltözött arcok

Magyarósi Éva kiállítása

„...Ezek után, azt hiszem, feleslegessé lett bármit is a szavakhoz kötni, amikor az érzések már 100%-os tényekké váltak. A dolgokat szép lassan kell megtenni.

És minden, ami számít, legyen az emlék, vagy érzés, vagy akármi, az utazásokhoz kapcsolódtak állandóan. Azzal váltak hasonlatossá, mindig, és örökké.

Így lett észrevétlenül lételemem az elsuhanó fának, az ég kék színének, a virágzó mezőnek a képe. Mindegyik egy-egy arcot, testrészt, titkot rejtett magában. Aztán ezek az arcok a szomszédba költöztek. Naponta találkoztam velük, de gyakorlatilag semmi közöm se volt hozzájuk azon kívül, hogy valaha én teremtettem őket. Rájuk köszöntem, ők is vissza, de csupán ennyi és semmi több. Higiénikusan, lazán.

Az út nem volt más, mint egy napló az életről..."

Magyarósi Éva

Megnyitó: szeptember 21. 18h

Megnyitja: ef Zámbó István érdemes művész

Millenáris Kht.
Budapest II.,
Fény u. 20–22.
T.: 438-5335, 438-5312
millenaris@millenaris.hu
www.millenaris.hu

MAGYARÓSI ÉVA

Meghívó
a Millenárisra

Informatikai és Hírközlési Minisztérium

Elköltözött arcok

Magyarósi Éva kiállítása

szeptember 21–október 10.

Millenáris Park ·
Fogadó – Csiga Galéria

Magyari Éva belépőjén

émia

övőjéről

sáry Domokos és
z elnökök időszá-
ébe. Az akadémi-
open ezért körvo-
ezelőtt az a vélе-
egy természettu-
lésének – mondja

ét jelölt az agyku-
gaz, Vizi profesz-
rofesszor viszont
érkezett erre a tu-
elenleg még a vá-
ke, Halász Béla is
akadémikus sze-
en a huszonegye-
mányok korszaka
ősség kérdése min-
k.
választás nemcsak
zelsége miatt áll tá-
ztás kampányának
rt is, mert – mint
súlyozta – itt nem
nap tevékenységét
s közösség.
an fontosnak ítélik
y milyen habitusú,
dós áll az Akadé-
z érdekérvényesítő

szter is döntőnek
nek kötelessége a
g érdekeit hatéko-
vőzni a parlamen-
hogy a költségve-
adémiára költeni,
latban még min-
ás ezen a terüle-
adalmat építő Eu-
gy illik belépni,
sek irányulnak a

gy évének talán
e a kutatóintézeti
ak nevezett át-
ritika is ért. Vizi
a folyamatot be

itt is el kell érni,
tartásához, alap-
s összegeket az
ezeket az egyes
filjuktól idegen
rmelniük, illetve
lnyert pályázati
atniuk.
felmerülő kérdés
e, tudományágak
a. Vizi akadémi-
alakítás helyett az
ég hiányzó inter-
remtését tervezi,
szérdekeket a há-
et képviselő alel-
ba. Ennek keretét-
tartaná például a
yors fejlődése kö-
sadalmi konfliktu-
hivatali apparátu-
mindenképpen al-
né feltölteni.
izai tudománypo-
ili helyével kap-
r határozott:
hogy a magyar
lői ne kerüljenek
énzek elosztásá-
tudománypoliti-
fenn kell tartani,
nt, amikor a mi-
testület elnöki
szerepét eddig
jelentősnek, de

omány helyét a
don, az oktatá-
ílisnak, hanem
negfelelő gya-
ly külön mi-
ak.
kormány is
érzékelhető.
l ki, az MTA
rtja alkalma-
totta testület

.....

nyire ősz urak
essze a való-
mészetszerűleg
labb tagok lét-
bbi tagválasz-
tagot számlál-
a természettu-
nezte, amelyen
llenére sem tu-
an is részesül-
t volt, méghoz-
int a pest-buda-
nan voltak. Ma
a rendes tagok
r forint. Az el-
i fizetésnek fe-

Palugyai István

Kancellária vagy múzeum?

Műszaki átadás a budai Sándor-palotában

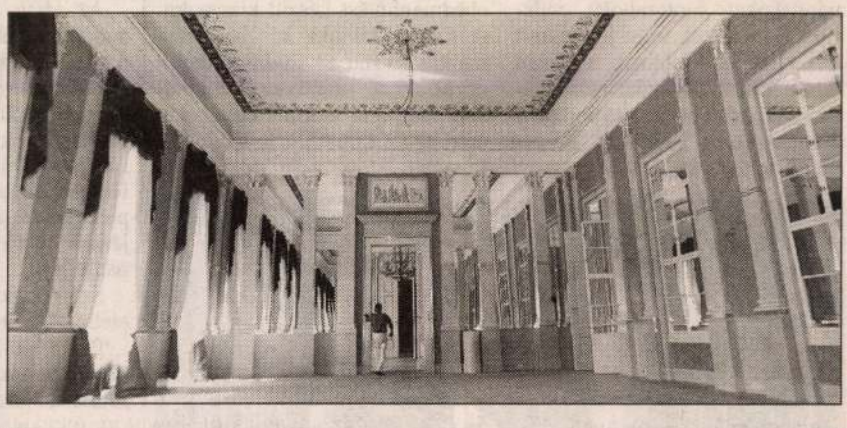

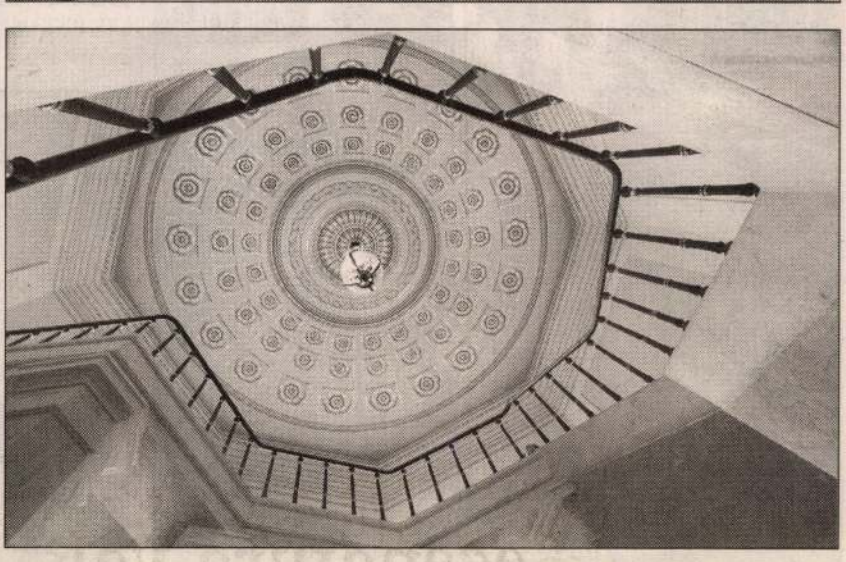

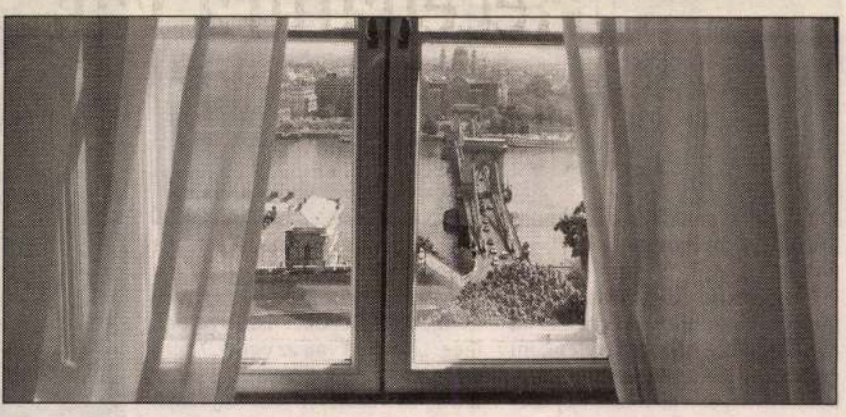

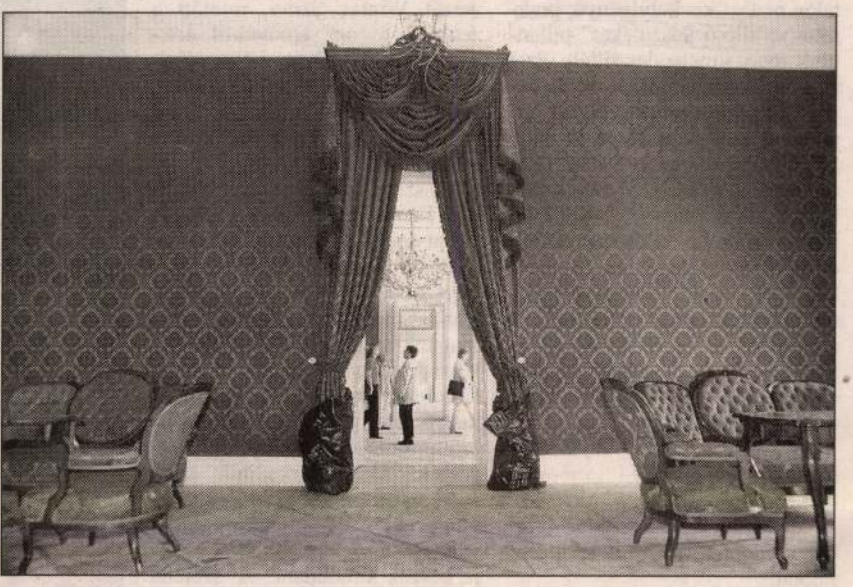

FOTÓK: TEKNŐS MIKLÓS

Május 10-re befejeződik a budai Sándor-palota két éve tartó felújítása, s május 29-re készen lesznek a Duna felőli oldalra néző emeleti erkélyek is. Tegnap az újságírók már a majdnem teljes pompájukban díszelgő termeken sétálhattak végig. A felújítást koordináló Budai Várgondnokság Kht. vezetője, *Szamkó Katalin* nem tudott választ adni arra a kérdésre, hogy a palota miniszterelnökség lesz-e a jövőben, vagy – mint azt a nemsokára kormányra lépő *Medgyessy Péter* korábban kilátásba helyezte – múzeum. Még az is bizonytalan, hogy kinek fogják átadni a kész épületet. Egyelőre tartják magukat az 1999-ben hozott kormányhatározathoz, amely annak idején előírta, hogy a palotát – 1867 és 1944 közötti funkcióját felelevenítve – miniszterelnöki hivatallá alakítsák át. Ennek szellemében zajlott 2000 ősze óta a 2,2 milliárdos rekonstrukció, s az utolsó simítások is ehhez igazodnak.

Mint az építész-tervező, *Potzner Ferenc*, s a két belsőépítész, *Pazár Béla* és *Magyari Éva* elmondta, a felújítás során visszaállították a palota eredeti belső térszerkezetét. A történelmi termek, tehát a miniszterelnöki tárgyaló és dolgozószoba, a tükörterem, s az épület déli oldalán található, első emeleti teremsor többi exkluzív helyisége más-más stílusban újult meg. A miniszterelnöki dolgozót például a harmincas években Hikisch Rezső által kialakított neoklasszicista stílusban állították helyre. A palota legszebb terme, a tükörterem viszont a XIX. század eleji állapotát kapta vissza, kora klasszicista, empire jegyekkel. Ugyanezt a korszakot idézi a sokszor emlegetett körszalon, s az úgynevezett kis szalon is. A Mária Terézia-terem és a Gobelinterem viszont az egykor Ybl Miklós által kialakított állapotot jeleníti meg, neobarokk stílusban. Jó pár helyiség új funkciót kapott, így az egykori istálló sajtóterem lett. A nagyközönség előtti megnyitással – bár a kormányhatározatban ez is szerepelt – egyelőre várnak.

Csordás Lajos

Szeretet és fogpor

Biotombolával, ezoterikus dalnokokkal és ifjabb Schirilla György élménybeszámolójával ünnepelték a Föld napját nemrég a budapesti Gutenberg Művelődési Otthonban. Az V. Földanya Dalfesztivál hitet tett a vegetarianizmus mellett, Iby Duba kozmikus trubadúrtól pedig megtudtuk, hogy az Észak-Amerikában élő dogon törzs a Szíriusz bolygóról kap rendszeresen üzenetet – bár ez még nem teljesen biztos.

Tétovázunk. Állunk a Gutenberg kapujában, és nem tudjuk, bemenjünk-e, vagy inkább, hogy komolyan vehetjük-e ezt az egészet. Még egyszer megnézzük a programot, amely ezoterikus ajándékokat, biotombolát, valamint Etka anyót, mint jógimamit ígéri, Labant Csabának, a Csend dalnokának házigazdai asszisztálása mellett. A mámorító perspektíva hatására negyven percet adunk az eseménynek.

Mámorító perspektíva FOTÓ: SZABÓ BERNADETT

Az előtérben vagy húszan lehetünk. Balra tofuból, üvegtésztából és szójából készített vietnámi gombócot árulnak, arrébb agykontrollt népszerűsítenek, egy asztalon pedig „kis helyigényű, praktikus és olcsó készüléket" pillantunk meg, amely desztillált vizet állít elő, formájából ítélve feltehetően Pirx pilóta galaktikus kalandjaihoz. Szomorúan állapítjuk meg, hogy az V. Földanya Dalfesztivál felhozatala sem különbözik a többi ezoterikus dzsemboritól: füstölőket árulnak, szellemsebészeti előadásokat reklámoznak, keverik Dänikent szegény Hamvas Bélával, és Elek István-szerű figurák nézelődnek térképtáskával a vállukon. Ijedtünkben iszunk egy sört, és beszélünk a házigazdával, akire a színfalak mögött bukkanunk.

– Csend dalnoka? – lépünk tehát Labant úr mellé.

– Személyesen.

– Honnan az elnevezés? – érdeklődünk nem lankadó kíváncsisággal.

– Hát a belső csendből. Csak úgy hosszú lett volna kimondani.

– És mit csinál, ha éppen nem dalol?

– Csontkovács vagyok, és a tűzön járok.

Vékony, fiatal, mosolygós ember Labant úr, van benne valami eredendő szelídség, ám nem bírnánk vele tartósan folytatni ezt a beszélgetést.

A terembe végül negyed nyolckor engednek. Sötét van, a színpadot csak gyertyák világítják meg, hátul papírból kivágott Nap, Hold és csillagok lógnak, ami kétségkívül kölcsönöz valami „low budget"-hangulatot a dalfesztiválnak.

Aztán meghalljuk Iby Dubát, a kozmikus trubadúrt.

Leginkább döbbenetesnek neveznénk az élményt, amiben részünk van. Kijön ugyanis egy hatvan év körüli asszony fehér szatytyánbőr csizmában, és égnek emelt kézzel hangokat hallat. A trubadúr később felhagy az énekkel, és arról beszél, hogy a Jóisten a Nagyboldogasszonnyal a Tejút túloldaláról figyel bennünket. Mivel nem ismerjük a kérdésben a Vatikán álláspontját, mélyen hallgatunk.

Lehetünk már vagy nyolcvanan a nézőtéren, amikor Labant Csaba lép elő, hogy néhány keresetlen szóval köszöntsön mindenkit. A Csend dalnoka ezután Mutz Péter költővel beszélget, majd elszavalja a Nádszál és a Három kis béka című költeményt. Rövidesen kiderül, a beígért tombolát nem sorsolás útján, hanem szükségletek szerint bonyolítják le. Ki nem volt még vegetáriánus étteremben, kérdezi például Labant úr a közönséget, amikor kétszemélyes ebédmeghívást készül kisorsolni. A Csend dalnoka később tojásmentes tésztát és fürdősót dob a nézők közé, majd egy szantálszappant, ami szerinte egyáltalán nem olyan agresszív, mint a többi szappan.

Az ezt követő percekben újabb és újabb fellépőket ismerhetünk meg. „Benned van az egész, / benned van az élet, / benned van az Isten / és a szeretet", szavalja saját versét Winter Szilvi, mielőtt a zeolitos fogpor előnyeiről értekezne. Utána Sólyomfi Nagy Zoltán sámándalnokot szólítják színpadra, aki előbb morogni, majd énekelni kezd, mi pedig a büféhez menekülünk.

Visszatérve különös látvány fogad. Bródy Jánost pillantjuk meg, amint éppen egy zacskó rózsaszín fürdősót vesz át Sólyomfi úrtól, mert sikerrel fejtette meg, mit jelent a „barbár" szó. Kicsit elmerengünk azon, vajon mi hozhatta közénk a dalszövegírót, de nem találunk magyarázatot. Előttünk két kisgyerek ugrál, mert újabb biotombola-nyereményeket sorsolnak. Megismerkedünk Juszt Judit színésznővel, aki Kibédy Ervinnek a csernobili katasztrófáról, valamint a savas esőkről írt verseit készül elmondani. A szeretet bölcsesség, énekli Labant úr, és tényleg nem tudjuk, mit gondoljunk. Egyszerre megható és nevetséges ez a helyzet, hogy kiáll ide néhány ember, aztán azt mondja, a Jóisten az Alfa Centauriban lógázza a lábát, mi pedig együnk zöldséget, szeressük egymást, használjunk zeolitos fogport, meg szelíd szappanokat, és akkor jó lesz minden. Negyedórát hallgatunk még a „vegi bajnokként" beharangozott Schirilla György élménybeszámolójából, Etka anyót, a jógimamit, valamint Wolf János ezoterikus dalnokot azonban ezúttal kihagyjuk. Az előtérben még felveszünk egy szórólapot a tibeti öngyógyító technikákról, és már sietünk is ki a kapun.

Otthon óvatosan nyitunk a fürdőszobába. Körülnézünk, hátha rendkívül agresszív szappanunk épp ezekben a pillanatokban kalapálja el a fogkefénket.

De csend van, béke, nyugalom.

Falusy Zsigmond

Holnap lesz anyák napja.

Holnapután meg az anyátla noké.

Az utóbbi magyar ünnep, a: előbbi meglehetősen globalista amerikai kezdemény, amelyet : húszas években karolt fel a Ma gyar Ifjúsági Vöröskereszt. A: anya nélkül nevelkedő gyerme kek napjának megtartását viszon 1990-ben a Nevelőotthonok Ma gyarországi Egyesülete kezdemé nyezte. Ez tehát csakis a mi ünne pünk.

Az anyák ünneplése nemzetközi szokás.

Az árvákra való emlékezés magyar.

Az idén, május 5-ére, anyák napjára esik még az atlétika világnapja, Európa napja, a katolikus tömegtájékoztatás világnapja, a mozgássérültek esélyegyenlőségéért küzdők világnapja, továbbá Bujtor István születésnapja is. Holnaputánra, május 6-ára esik pediglen az anyátlanoké mellett a jászok napja és a magyar sport napja.

Szép napoknak nézünk tehát elébe, lesz örömre ok elég.

Persze a legnagyobb lesz az öröme annak a féllábú, jász származású, katolikus atlétikai szak-

Magyari Éva

Ybl Mikós-díj 2003

Tanulmányok:

1971-76 Magyar Iparművészeti Főiskola
1980-82 MÉSZ Mesteriskola VI. ciklus

Munkahelyek

1976-80 Középülettervező Vállalat
1980-91 Általános Épülettervező Vállalat
1991-től az MNDP Építőművészeti Kft.

Díjak:

1984 ÁÉTV Nívódíj (Oktatási és Pihenőépület, Badacsonytomaj)
1985 ÁÉTV Nívódíj (uszoda, Baja)
1985 ÁÉTV Nívódíj (Kórház, Pestújhely)
1988 ÁÉTV Nívódíj (a Semmelweis Kórház IV. üteme)
2002 Budapest Nívódíj (a Sándor-palota rekonstrukciója)
2002 Pro Architectura (Porcelánmúzeum, Herend)
2003 Ybl Miklós-díj

Fontosabb megépült munkák:

1979 Labdarúgó utcai bölcsőde
1988-1992 Kórház, Nyíregyháza
2000-2001 Porcelánmúzeum, Herend
2001 Evangélikus templom, Budapest-Békásmegyer
2002 Sándor-palota

SÁNDOR-PALOTA, BUDAPEST

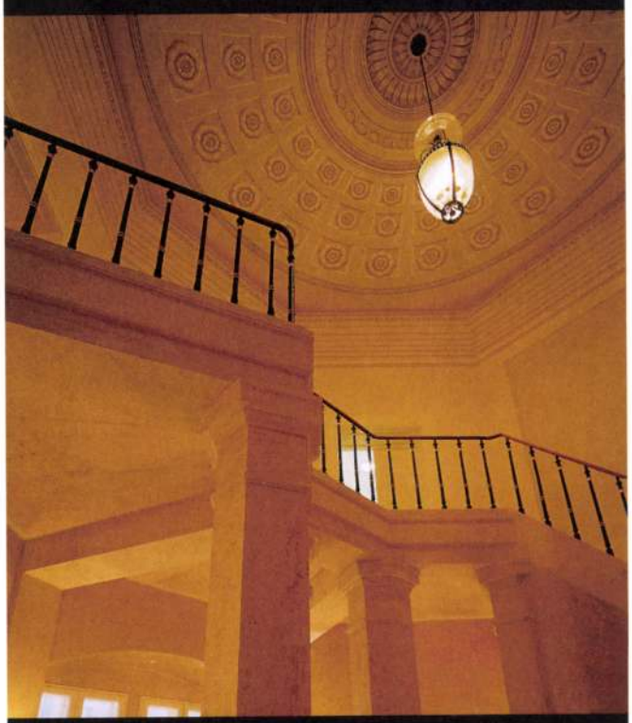

SÁNDOR-PALOTA, BUDAPEST

FOTÓK • PICTURES • SZATHMÁRI GERGELY

átláthatóság az oka, hogy az épületnek ez a része a gyerekek egyik kedvelt helye lett.

A belső terek felosztása a kör alaprajzot követi, azt szeletekre bontja. A körív leglátványosabban a földszinti étkezőben és a legfelső – euritmia teremnek használt – nagyobb térben mutatkozik meg. Az étkező belső terében, a nagyméretű ablakok, a leleményes építészeti szerkezet, a sugaras gerendázat barátságos hangulatot teremt. Az osztálytermekben is az udvar felőli falak körívesek, a körívnek véletlenszerű darabjai. Emiatt berendezésük némi fejtörést okozott a diákoknak. Az alagsori műhely a legzegzugosabb helyiség. A tágasan szétterülő, jól kihasználható raktártermek mellett különös, szabálytalan formát ölt. A világítás megoldása itt, az épület egészéhez képest rendhagyó. A tetőablak miatt jó időben a fafaragáshoz a természetes fény adja a világítást.

Az idei tanévben az intézmény és a 353 diák az új épületszárny megépülésével új számítástechnika termet, könyvtártermet, két osztálytermet, étkezőt, melegítőkonyhát, fafaragó műhelyt, raktárhelyiségeket, és egy orvosi szobát vehetett használatba. A birtokba vétel lassan történik, fokozatosan szoknak össze, ismerik ki egymást, ember és környezete. Hogy minden megtalálja a megfelelő helyét és használatát, ahhoz idő és – most már a diákok részéről – sok munka és ötlet szükséges. Nem csak a termeket, de a fehér falfelületeket is otthonossá kell tenni. A két épületszárny közti folyosók mozaik díszítésének előkészületein már dolgoznak a gyerekek.

A jövőben felépülő épületrészekkel együtt, az intézmény teljes területe tekintélyes (4500 m^2) méretet ölthet. Az új tornaterem, az aula és az újabb épületszárny még csak terven létezik. Az utóbbihoz az átjáróajtó már megépült...

Kontra Ágnes
képzőművész, művészeti tanár

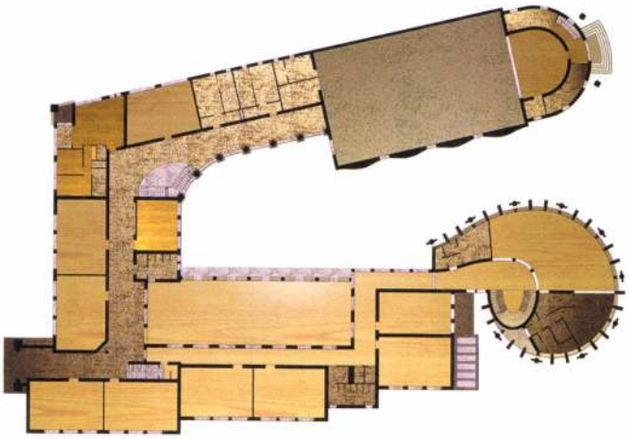

CSARNOK
HALL

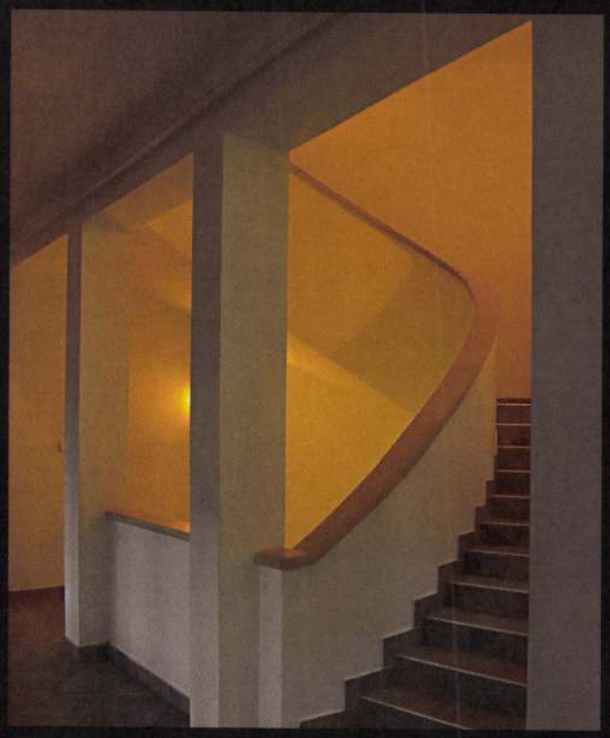

Töredék a Sándor-palotáról

KEDVES ÉVA, küldök Neked egy átiratot a Sándor palota kapcsán, valamint és mellesleg a várbuszt rendkívül sebes futással elértem, a tüdőgyógyász viszont már hazament, de azért másnap délelőtt átadtam neki azt, ami kevesebb volt, mint amire gondolt és a légzésfunkcióról is lebeszéltem, mert háromhavonta nem kívánom ugyanazt a leletet kartotékolni. Tehát:

Végül Rogozsin nem ment el az esküvőre. Elhangzottak mendemondák egy állítólagos tervről, de azt mások egy heveny és rövid lefolyású agyvelőgyulladás következményének tulajdonították. Testvérének, Szemjonovics Szemjonnak tisztes életjáradékról gondoskodott, bár tegyük hozzá, ezzel az öreg Rogozsinné nem teljesen értett egyet, mert szeretett volna kedvenc fiára világosabban emlékezni. Filippovna Nasztazja és a herceg esküvője kisebb zökkenőkkel, de rendben lezajlott. A svájci Schneider sikerként könyvelte el a történteket és a titkos statisztikában följegyezte a beteg teljes gyógyulását. Jepancsicsék pár hónap pétervári tartózkodás után ismét ki-kilátogattak Pavlovszkba. Hippolit, ha nehezen is, lassan meggyógyult és szégyellte azokat, amiket korábban mondott. Lebegyev és Keller újból inni kezdett, de jóval mérsékeltebben. Kolja valóban jó ember lett, aktívan részt vett a karitatív szervezetek munkájában, bár tevőlegesen nem sok dolga akadt ott. Aglája férjhez ment a lengyel grófhoz, akinek a valóságban tekintélyes vagyona volt és grófi származását is igazolta. Ténylegesen az is megtörtént „hogy Aglája még férjhez menetele előtt tagja lett valami külföldi bizottságnak, amely Lengyelország felszabadítását tűzte ki céljául, ezenkívül lelkes híve lett valami híres katolikus páternek, aki egészen hatalmába kerítette az eszét. A gróf kolosszális vagyonáról, amelyről az Prokofjevna Lizavetának és Scs. hercegnek csaknem megdönthetetlen bizonyítékokat tálalt föl, kisült, hogy egyáltalában nem léteznek." De mint előbb mondottuk, ez nem volt igaz. Végül Pavlovics Jenő tanúságtétele szerint Prokofjevna Lizaveta azt mondta: „Elég már az időtöltögetésből, ideje lesz már észre is térni. Mindez a külföldi, mindez a ti Európátok csupa ostobaság, s mi mind itt a külföldön csupa ostobaság vagyunk, jusson eszetekbe, amit mondtam." Szünet. A helyzet persze az, hogy amikor Rogozsin Filippovna Nasztazja szívébe döfte a kést, amiből gyakorlatilag semmi vér nem folyt ki, akkor megteremtette és be is fejezte a valóságot. Most akkor az S. palotánál mire gondoljak? Amikor 2003 után a Szt. György tér északi részén fölépült a soktornyos épület, nem sokkal utána, és bár kétségtelenül szolid helyén az S. palotának, de felépült egy torony, reprezentatív modern stílusban, és ezt még további megszámlálhatatlanul sok követte, szerte az országban. Szünet. Mindkét oldalon puszillak, és a többit majd holnapután elmondom a Bambiban személyesen.

2003 vége.

Tomay Tamás

[A szerkesztők tiszteletben tartják Tomay Tamásnak a Sándor-palotáról írt recenzióját, de nem találják az összefüggést Pavlovics Jenő (?) és a palota reprezentatív modern stílusban megépült tornya (?) között.]

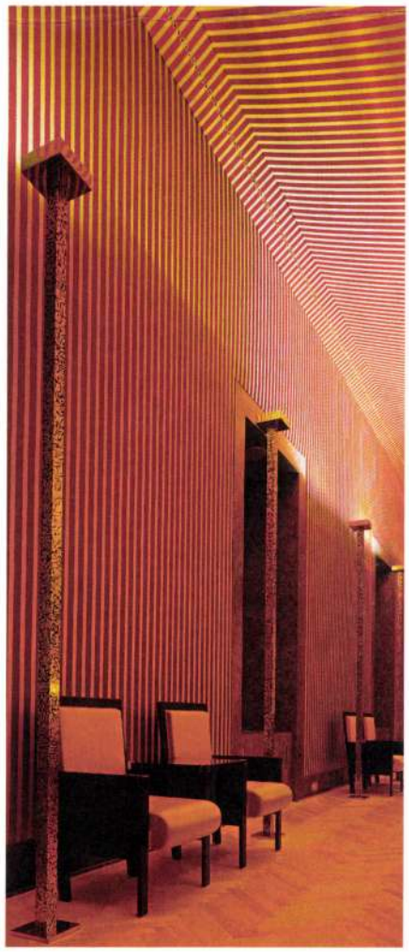

Vissza az időbe...

A herendi Porcelánmúzeum

(Megérkezés...)

Belépünk a vízszintes üvegsávokkal osztott tölgyfa kapun a boltíves előcsarnokba. Ez a helyiség nyilván kapunáthajtó volt, de a szomszédos szobákat hozzányitották: ettől tágassá és otthonosan összetetté vált a tér, annak ellenére, hogy a boltvállak szokatlanul alacsonyak. Kiskockakőszerű mészkő, sonnhofeni 60x60-as lapok, gyönyörű sötét parketta, meszelt falak.

A földszinten időszakos kiállítás a kortárs művészet jegyében (ez Csomay Zsófia munkája), az emeleten a herendi porcelánok legszebb darabjai vannak a vitrinekben (utóbbiak Magyari Éva tervei).

Az 1930-as évekből származó L-alakú, kétszintes klasszicista épület volt a manufaktúra első komoly gyárépülete, három hatalmas kemencével. Ez a belső átalakítás a cégalapítás időszakának egyértelmű és tiszta építészeti nyelvét beszéli, valóságos mai tartalmakkal kiegészítve.

A földszinten rozsdamentes acél installáció közvetít a kortárs művek és az évszázados falak között, az emeleten viszont körbefutó szürkére mázolt fa vitrinek teremtik meg az összhangot. A régi ajtónyílásokba is tárlók kerültek, amelyeken keresztül a szomszédos terembe fut a tekintet.

A vászonrolókkal finoman árnyékolt szobákban kiállított csillogó porcelántárgyak optimális megvilágítása az egyik legnehezebb feladat. A vitrinajtók tömör keretei mögé rejtett üvegszálas világítás apró, pontszerű fényforrásai kiküszöbölik a káprázást és a zavaró tükröződést.

Elmerülünk a fantasztikus étkészletek, vázák, mesés figurák szemlélésében.

(Porcelán-totem...)

Lars von Trier *Dogville* című filmjének egyik kulcsjelenetében a megcsalt feleség egyenként földhöz vágja az ártatlanul meggyanúsított lány gondosan összevásárolt porcelánfiguráit. Ösztönös bosszúból a lelket töri meg ezzel, mert a szobrocskák egy igazi élet reménységét testesítették meg a lány számára.

Mindenki odaadóan gyűjtögeti a tovatűnő teljesség efféle zálogtárgyait: mesebeli lényeket, kedves állatokat, az igazi

FOTÓK • PICTURES • HÄIDER ANDREA

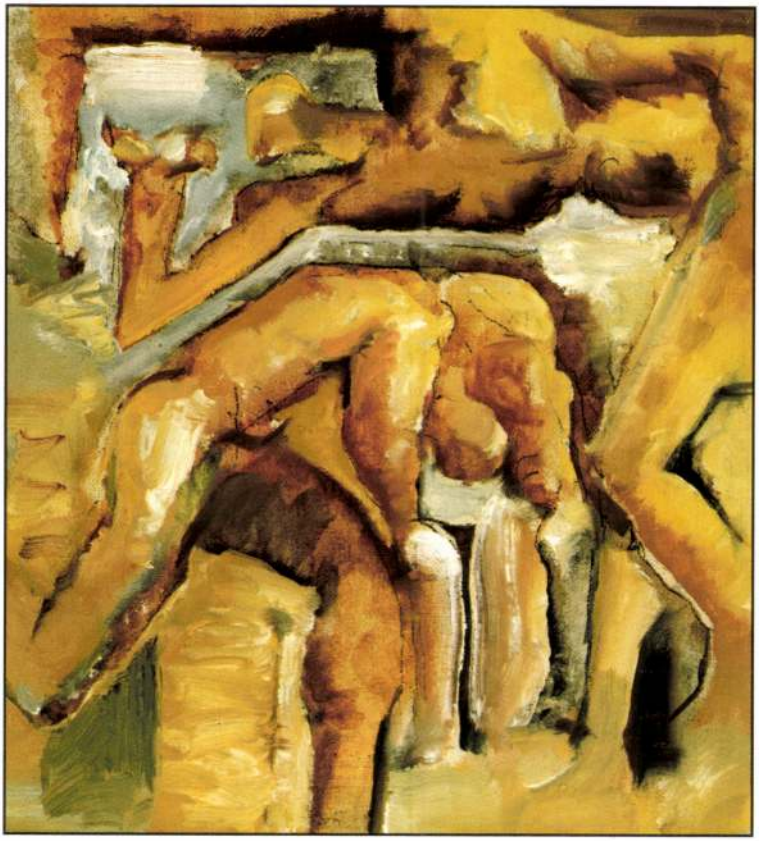

A kiállítást
1998. március 12-én, csütörtökön 18 órakor

Bakonyvári M. Ágnes

művészettörténész nyitja meg.

A kiállítás megtekinthető:
1998. március12-től március 29-ig, hétfő kivételével naponta 10-től 18 óráig.

Vigadó Galéria

(Budapest, V., Vigadó tér 2.)

A kiállítás létrejöttét támogatták:
Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány, Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány
Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete

MAGYARI MÁRTON FESTŐMŰVÉSZ H-2000 SZENTENDRE, ZRÍNYI U. 2. TEL./FAX: (36-26) 311-936

MAGYARI MÁRTON

Lassú párbaj

olaj, vászon 1997

MEGHÍVÓ

MAGYARI MÁRTON

festőművész kiállítására a Vigadó Galériába

VIGADÓ GALÉRIA

Magyari Beck István, 1.) Folytatás

a MÉSZ Mesteriskola Előadásai.

II. ciklus 1972-74.

Magyari Beck István: a szellemi alkotómunka lélektanának kérdései

Magyari Beck István, Szabó Máté: a csoportbajdoságok és a teammunka.

III. ciklus 1974-76.
Magyari Beck István: a szellemi munka vezetőségfortásai.

IV. ciklus 1976-78.
Szabó László, Magyari Beck István: -"- -"- -"-.

Magyar Építőművészet, 1989., 1-2 szám, 4-old.

Magyari Beck István 2.) Folytatás.

a MÉSZ Nastorskola Előadásai

V. ciklus 1978-80.

Magyari Beck István: az alkotó munka az építészetben.

VI. ciklus 1980-82. Kreativitás: az emberi nemléti természete.

VII. ciklus 1982-84. -"- és innováció

IX. ciklus 1986-88. Kultúraparadigmák.

Magyar Építőművészet, 1989. 1-2 szám, 4-old.

5 -"-

Magyari Beck István 3.) folytatás.

a Mesteriskola VII. ciklusának programja, 1984–85.

Október 5. a lehetőségi szolgáltatás értékelése és „A tehetség mint megbízonyítás" – Magyari Beck István előadása.

a Mesteriskola VIII. ciklusának programja, 1985–86.

December 13. „Racionalizmus – irracionalizmus" – Magyari Beck István előadása.

Magyar Építőművészet, 1989, 1–2 szám borító belső oldalán
és hátsó -"- -"- -"-

Magyari Éva, belépítésre
a Hadtörténeti Intézet és Múzeum rekonstrukciója, Bpest. Építész:
Erdgoly Ferenc.

Belőépítész: Magyari Éva,
Szerkezettervező: Gonda Ferenc,
Belső elektromos tervező: Szalay Sándor
Akusztika: Kotschy András
Parkosítás: Killer István.
Organizáció: Antal Gyula.

Magyar Építőművészet, 1987., 6., 41-old.

Magyari Éva, építész-belsőépítész

Bárday Nikolett: I. világháborús emlékműpályázata.

Szakmai és közönségsikert aratott a fiatal MNDP csoport – Magyari Éva, Németh Katalin, Devényi Tamás és Pálházi Béla építészek – terveinek hangvétele, mely megtalálta a kényes egyensúlyt hagyományos és korszerű között.

/emlitve/.

Művészet, 1989., okt., 63-old.

MAGYARI Mainton

MV 2000/12

a hazafias ritualizálás jelképeinek és módozatainak közös készletét is látja. Ez a készlet a Közép-Európában minden bizonnyal az egymástól különböző, de gyakran egymásba fonódó nyelvi és etnikai csoportok közötti – vándorkereskedők, kézművesek, kisbirtokosok, papok és költők által közvetített – évszázados interetnikus kommunikációjának köszönhetően halmozódott fel.[10] A romantika kora[11] e kommunikációnak olyan beszédmódbeli, ikonográfiai és költői változatait kristályosítja ki, amelyek egy nemzetinek *gondolt* és elfogadott tradíció támpilléreivé válnak. Ez a „nemzeti" kifejezésmód azonban mintha ezután is, továbbra is táplálná az interetnikus hazafias képzeletvilág szimbólumkészletét. Ha ez így van, akkor Közép-Európa országai között közös szimbolikus nyelvet képez, olyan nyelvet, amely túlélte a nemzetállamok modern kori elzártságát; amely nem csupán az országok határait lépi át, hanem az őket szembeállító előítéleteket és konfliktusokat is, még akkor is, ha helyi változatait gyakran használják fel olyan ideológiák alátámasztására, amelyek éppenséggel ezeket az előítéleteket és konfliktusokat szítják.

A cseh nemzeti himnusz első mondatában például „Gde domov muj" („Hol a hazám"), a haza fogalma a „ház, otthon" metaforájára épül. A kérdő forma ráadásul a hazának mint egy teljesen meg nem fogható, de mindig keresendő és újraépítendő térnek érzelmekkel teli arculatát összegezi. A cseh himnusz folytatása, akárcsak a horvát és szlovák himnusz, a haza területét szimbolikusan a táj éltető és elhatároló elemeinek (folyók, hegyek) érzelmileg hangsúlyozott jelképesítésén keresztül rajzolja meg. A román nemzeti himnuszban, akárcsak a lengyelben, a hősök megnevezésével találkozunk – azokéval a hősökével, akik ott is különböző fajta, de egymást sokszor átfedő legitimitások metonímiái.

A több közép-európai himnuszban meglevő, kétségtelenül herderi inspirációjú vízió, amely előrevetíti azt a lehetőséget, hogy a haza és a hazafiak együtt semmisülnek meg, a lengyel himnuszban is a haza fuzionális képzetét adja. „Lengyelország nem hal meg, amíg mi élünk." Eredetileg ez az ének a lengyel légiók éneke volt Olaszországban, a napóleoni hadjáratok alatt, olyan korban, amikor Lengyelország valóban megszűnt létezni mint önálló politikai egység. Itt a haza szó szerint úgy jelenik meg, mint ami *egy testet* alkot a hazafiakkal, mint a hazafiak által szimbolikusan hordozott és táplált anyagtalan terület. A hazafias terület anyagtalanságának eleme, itt szélsőségesen kifejezett képzete koherenciát ad annak a sajátos, sok közép-európai patriotizmusban jelen lévő szimbolikus státusnak, amelyet *a nyelv mint anyagtalan hazafias terület* gyakran elfoglal, és amelynek megtartása biztosítja a haza földjének fennmaradását és jövendőbeli újraépítését.

E felületes áttekintésből úgy tűnik, hogy nem értelmetlen és nem érdektelen dolog a kollektív identitás legsajátosabbnak látszó szimbolikus jeleire úgy tekinteni, mint amelyek sokszor egy szélesebb interetnikus identitásbeli kifejezésmódból merítenek, de annak bizonyos elemeit kiválasztják és hangsúlyozzák, azokhoz újakat hozzátesznek, és így azokat új meg új, eredeti szintézisbe olvasztják. Tehát ezek az elemek, amelyeket mindenütt sajátnak és sajátosnak gondolnak,[12] közkézen foroghatnak, és önmagunk és másokkal való kapcsolataink felépítésének soha meg nem szűnő folyamatában egymás között kicserélődhetnek.

[10] E feltételezésünk párhuzamos Bartók hipotézisével, mely szerint az archaikus magyar zenei formák a szláv területek felé való elterjedése, valamint az exogén vándor dallamok betörése a magyar népi tradíciókba együttesen egy „kelet-európai nemzetközi népdalt" alakított ki. Ez a folyamat Bartók szerint félnépi és művelt, tradicionálisan mozgékony társadalmi csoportok közvetítő szerepének tudható be (kereskedők, kézművesek, deákok).

[11] Mindezek a himnuszok 1790 és 1838 között, a romantika évtizedeiben születtek; valamennyi értékes és ismert nemzeti költő munkája.

[12] A román himnusz az „ősök" között említi a „Corvinusokat". A költő itt valószínűleg az erdélyi magyar nemesre, a hódító török ellen folytatott háború hősére, Hunyadi Jánosra és fiára, a későbbi magyar királyra, Mátyásra utal. Ez utóbbit a magyar Himnusz és Szózat említi, s ez jó példa az emblematikus hősök közös elismerésére két különböző és gyakran ellenséges identitás világában.

A bagoly szívverése

/janzenista jellemsorok MAGYARI MÁRTON festményei alapján/

Minden kárviszonság kezdetén ott a tolulékony képzelet manifesztuma, ez a – festészet változó doktrinái közt lappangó – zugmodernista nyelvjáradék, mely akár az összgermán cégelvűség placebo-humanizmusát is jelentheti.

MAGYARI MÁRTON e passzióz alkalmiság hasznavétő birodalmán kívül hozza létre epikus öntvényű munkáit, mintegy a mágikus-szimbolikus ösztönrégió síkján vizsgálva szorongás és kiszolgáltatottság eredendő okait. Képei sajátlag moderált minervai próbatéten nyugvó képletfajú látomások, melyek edző adag részletességgel bizonyítják tényvilág és sejtelem összefüggését.

E személyileg művelt ontológia festői pátoszából prométheuszi javallatként bukkan fel a németalföldi manierizmus rejtvényszerűsége, a törlesztve kínált Pascal borúlátó tisztessége, s (kritikai pólusként) a mértani elvonatkoztatással rekonstruált filogenetikus emlékezet a maga cselekvő célzatú vezényalakzataival, mire nézve a gondolati körkép szemléje a kizajdult idedk némult Cicerója csupán.

Szemethy Imre

Magyari Márton festményei

Káin és Ábel

Rabszolgák

Érzékszervek allegóriája I.

Táncoló szatír

Szent Sebestyén I.

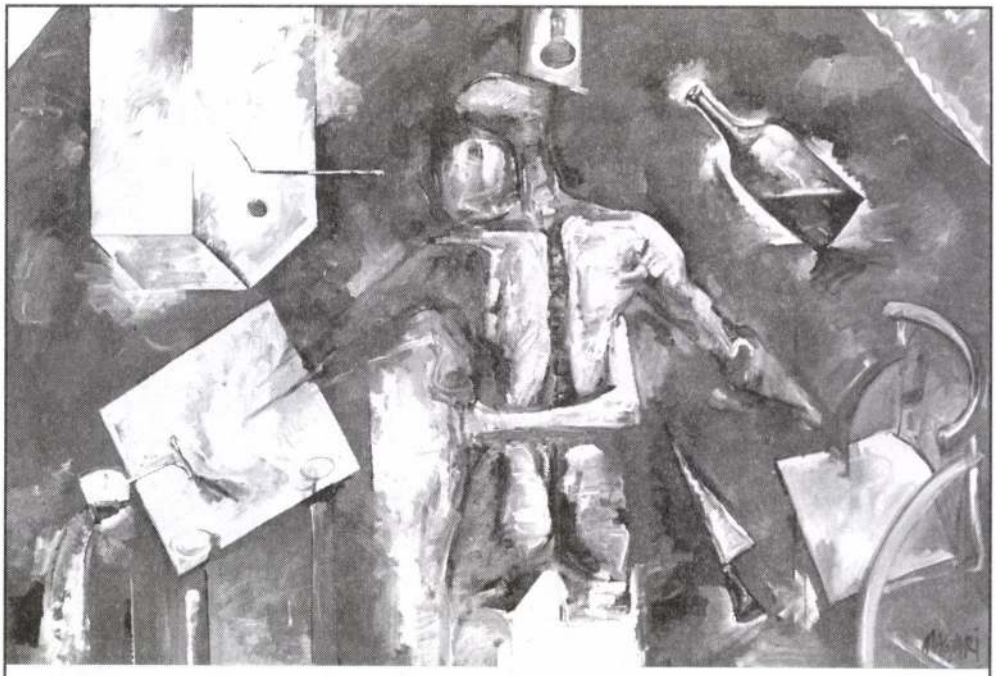

Szerelmes torzó

Érzékszervek allegóriája II.

Látnok I.

ART

GALÉRIA
PEST MEGYEI MŰVELŐDÉSI KÖZPONT
Szentendre, Pátriárka u. 7.

MEGHÍVÓ

MAGYARI MÁRTON

festőművész

kiállításának megnyitójára
1995. június 10-én, délután 5 órára.
A kiállítást megnyitja
TARI GÁBOR
festőművész

A kiállítás megtekinthető 1995. június 30-ig, vasárnap kivételével 10-18, szombaton 16 óráig

MAGYARI Máriton

MAGYAROSY ZOLTÁN

UJ Tükör, XXIV.évf. 33.sz.1987

újtükörkép

MAGYAROSY ZOLTÁN: ÁTRAGASZTVA, KIHAGYVA, ELMOSÓDVA

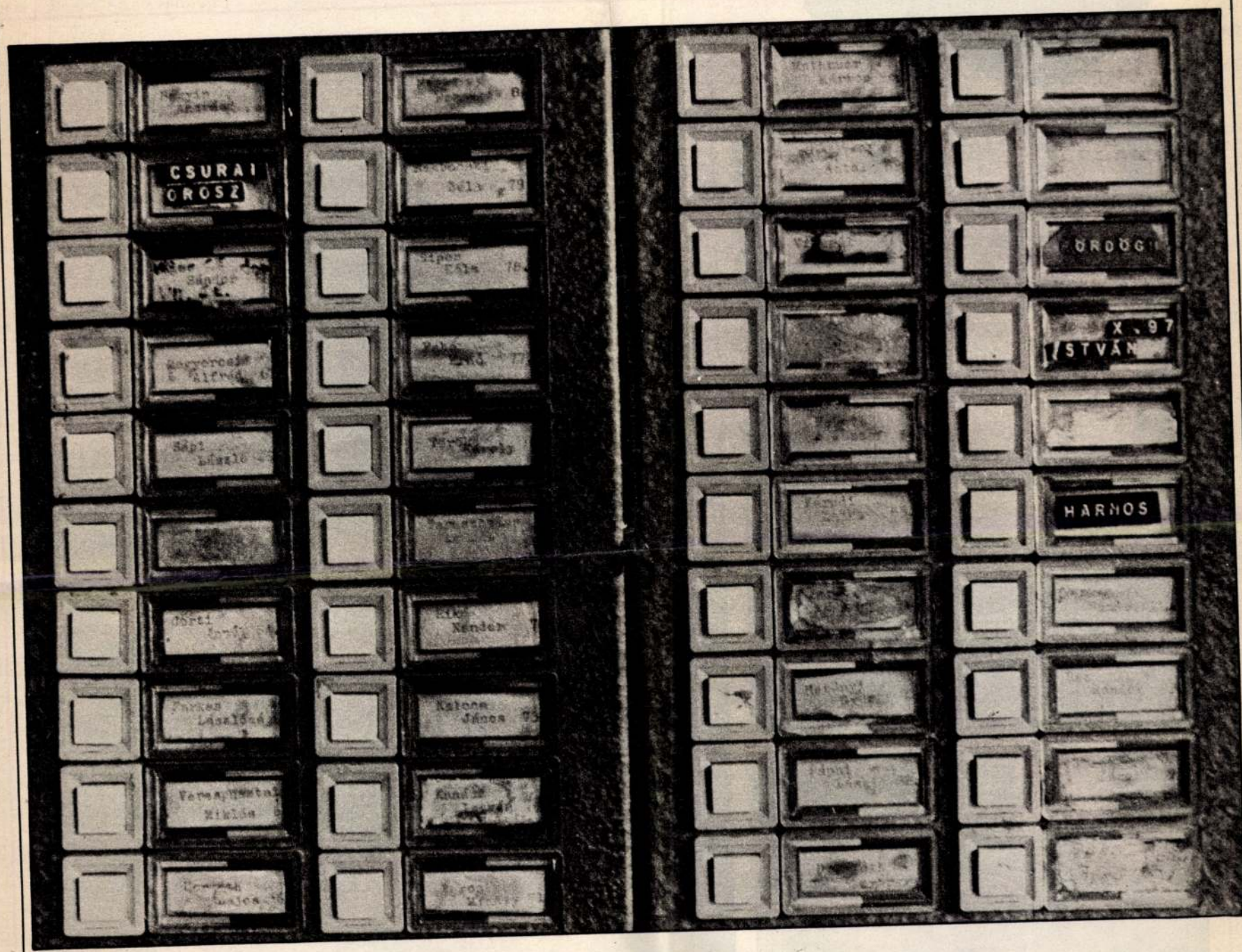

Jelenkori magyar
nyelvünktől idegen, s egyszersmind
nehézkes is a *szenvedő* szerkezet,
Magyarosy Zoltán „lakótelepi miniatűrjének"
nem tudtam más címet választani,
mint a fenti, szenvedő alakú szavakat.
Hiszen mi, panelházlakók sok egyéb mellett
azt is *elszenvedjük*,
hogy egyéniségünk-személyiségünk beleolvad
egy-egy nem emberléptékű,
hatalmas lakóházhangyaboly életébe.
Ezt példázza a képen látható,
félig már lerobbant kaputelefonfal is.
Amely beszédes jelképe mindennapi, gyakran már
észre sem vett személyiségvesztéseinknek.
Úgy fakulunk, úgy ragasztanak le
vagy húznak ki bennünket
a lakók névjegyzékéből,
hogy a kutyának se tűnik föl:
itt voltunk.

PETRŐCZI ÉVA

JELES HELYEK — FONTOS PONTOK

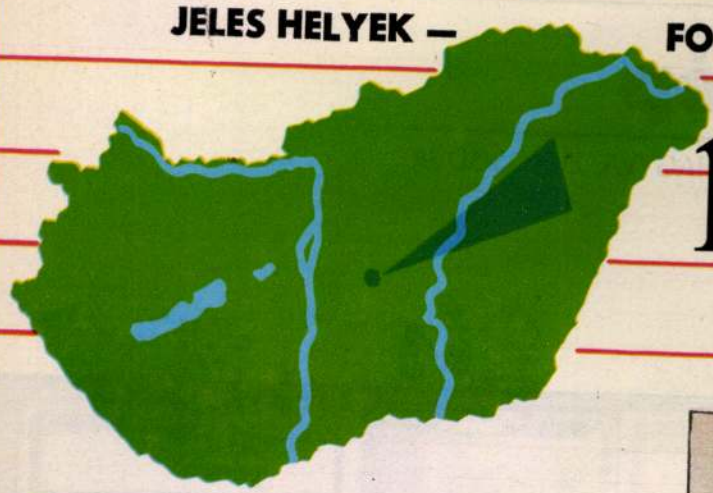

1. Az ország közepe

Egy országot nemcsak területének nagyságával, lakóinak számával lehet jellemezni. Érdekes és jellegzetes az is, hogy melyek a földrajzi szempontból sajátos pontjai: hol az ország közepe; legmagasabb, legmélyebb része; az égtájak szerint legszélső négy pontja.

Mióta szorgos geodéták fölmérték, és 1978-ban tornyos építménnyel jelölték meg, tudjuk, hogy az ország közepe Pusztavacs határában található. S hogy található meg Pusztavacs? Az E5 jelű nemzetközi útról — közkeletűbben a budapest—szegedi útról — Örkényben kell letérni a falu felé. (Itt van látnivaló: gótikus templom romja — torony maradványa, hajó nyoma — az 1400 körüli évekből. A mai templom 1883-ban épült.)

Természetvédelmi terület a Magyarország geometriai középpontját körülölelő vidék. Színpompás virágain kívül idős kocsányos tölgyeket őriz a táj. Az északi szélesség 47° 11', a keleti hosszúság 19° 30' metszéspontjában épült tornyot Kerényi József tervezte; a napóra Gáti Gábor szobrász munkája.

P. L.

KÉKESDY KÁROLY FELVÉTELEI

Az ország czímere.

(Képviselőházi bizottság jelentése.)

A tulajdonképeni Magyarország czímere két elemének egyike: a *kettőskereszt* sajátkép az ország, másika a *nyolcz pólya* az Árpádház czímer alakjának tekintetik.

Az első nézet helyes, és ámbár a kettőskereszt legelőször csak III. *Béla,* azaz a valódi heraldika fejlődése korában jelenik meg e király érmein tökéletes heraldikai alakban: nem tagadhatni, hogy ezt már e király előtt is az apostoli ország jelképének, symbolumának tekinték; miért is *Hartvick püspök* Szent-István legendájában mondja: „*Crucem insuper regi anteferendam, velut in signum apostolatus misit*“ (II. Silvester).

Ellenben III. Béla korában az Árpádház czímer alakja nem a pólya volt, hanem az oroszlán; mi világosan tetszik Imre király 1197-ben kelt azon okmányából, melyben Ursino Istvánt saját czímerével e szavakban adományozza: „arma etiam seu insignia ipsius Domini et patris nostri et nostra; scutum et desuper galeam, de summitate ipsius galeae Leonis anteriorem medietatem ect., donamus“ (I. fej. Cod. Dipl. II. p. 304.) És hogy az oroszlán e korban nemcsak sisakdíszként, hanem mint valóságos heraldikai alak a paizson is használtatott, bizonyítja még több eredeti pecsét, nevezetes aranybulla, u. m. Imre királyé, egy 1202-ben; s II. Endréé egy 1221-ben kelt okmányán (*Pray*, Syntagma IV. T. 6. ábra VII. T. 1. ábra). Itt a pólyákon ballogó oroszlánok láthatók; miért is e pólyákat folyóknak tartani nem lehet s így teves azon nézet, mely szerint Verbőczy után a pólyákat hazánk főfolyói jelképének tekintik. Mi módon jutott a pólya Magyarország czímerébe, vajjon nem Margit, III. Béla franczia születésü neje, hozta-é be hozzánk hazájából? hol a pólya mint a heraldika egyik legegyszerűbb alakja számtalanszor előfordúl a legkülönbözőbb czimereken. Egyébiránt a pólyás czímer más országokban is igen gyakran fordúl elő, így a nápolyi Caraffa grófi család is használja, még pedig három ezüst pólyát vörös mezőben (l. Siebmachers grosses Wappenbuch XII. és Supplement, Tab. 12.)

Arch. Ert. 1871. V. k. 10 sz.

Ellenben miért tűnt le az oroszlán II. Endre után nemcsak a pólyákról, hanem általán az ország- és Árpádházi czímerről? — ennek okat történelmünkben nem találjuk, de hogy a XIII-dik század 5-dik tizede óta csak is az egyszerű pólya tekintetik az Árpádház czímer-alakjának: ezt e ház valamennyi ránk maradt emléke bizonyíja. Tekintve a két alkatrész közti viszonyt, eredetileg a kettős keresztnek adatott az elsőbbség a pólya fölött, I. Mátyás király koráig, mert midőn mindkettő együtt megjelent, amaz nagyobb mérvben és díszesebb helyen volt előadva. E szokás ingadozni kezd ugyan már Zsigmond alatt, hanem mégis csak úgy, hogy a királyok czimere nagyobb részén kivált a pecséteken, az elsőbbség még gyakrabban a kettőskeresztnek adatik; de I. Mátyás óta a mai szokás áll be, kivált az osztrák ház alatt, mig Bocskay István és Bethlen Gábornál, kik a maguk és Erdély czímerén kivül, a sajátképi Magyarországét is használták, még a XVII-dik században is a kettős kereszt, a négyezett (quad-rirt) paizs első, a pólya pedig harmadik helyen jelenik meg (1. *Bedeus*, die Wappen u. Siegel d. Fürst. v. Siebenb. (1838.).

Eleinte a kettős kereszt egyszerű zsámolyon áll, vagy hordott keresztként póznába illesztendő hegyes alsó véggel adatik elő; a hármas halomnak első megjelenését (Fenena pecsétjének csekély domborodását annak még nem tartjuk) Ágnes királyné és Otto pecsétjein látjuk. Mindkettő bajor születésü, Bajorországban pedig a hármas halom mindennapi, miből világos, hogy azt nem tekinthetjük Tátra, Fátra, Mátra jelképének.

A számtalan czímeren, előforduló hármas halmot sok heraldikus kalvária hegyének tartja; többnyire pedig egyenesen az itt emelkedő vagy növekedő állatnak egyszerű állványaként van használva.

A hármas halom és kettős kereszt közti koronával elég korán találkozunk! ugyanis már I. Lajos király egyik érmén; de később ez ismét kiment a szokásból, mely csakis I. Mátyás óta vált állandóvá. E korona mindig a középkori liliomos volt. Ily középkori liliomos koronát tettek fel egész czímerpaizsra is, még pedig ide s tova már az Árpádházi királyok; még határozottabb pedig I. Lajos koronás vérte egy „pro Slavonia“ vert érmen, továbbá egy pecséten, melynek körirata „Sigil-

lum Regnicolarum Hungariae", s mely egy, 1384-ben kelt okmányon látható (1. Pray Synt. X· T. 9. ábra).

A magyar királyi koronát a pecséteken csak lassan-lassan kezdték másolni. Ehhez némileg, de csak némileg kettős abroncsával és félkörü lemezkéivel, hasonlít II. Ulászlónak pecsétczímere (1. Pray XIII. T. 4. ábra) — koronánk hűbb képe azonban csak is az osztrák ház alatt lett szokásos.

A paizs és koronatartók is változtak. Legrégibb vérttartóként tekinthetjük a sárkányt, Róbert király egyik pecsétjén (1. Pray I. T. 6. ábra) később kedvencz strucz-madara is megjelenik e szereppel, ép úgy a griff is, sőt I. Lajos és Mária királyné pecsétjén, a struczon kivül meztelen nő által tartott paizsot is látunk (az előbbit 1. Pray II. T. 1. ábra az utóbbit az országos levéltár egyik pecsétjén). Még később állandó vérttartó alakká az angyal lett. Ilyennel találkozunk Zsigmond király egyik pecsétjén (1397-ben); az angyal itt az általa tartott vért fölött jelenik meg. Erzsébet királyné pecsétjén (1441-ben) egy angyal tart két vértet, a magyar és osztrák polyán. Három angyalt paizstartóként először használt I. Mátyás király ugynevezett „sigillum majestaticum"-án, s e szokást megtartotta II. Ulászló is. Országos czímerünknek vérttatójaként tehát a három angyalt tekinthetjük.

A királyhágóntuli Magyarország három nemzetet képviselő czímer sokkal későbbi eredetű, mint az anyaország czimere.

A magyar nemzetnek lobogóján a sas már 1321-ben jelenik meg ugyan és valószinűleg innen ment át a czímerbe, de a szász nemzet legrégibb czímere nem a mai, hanem nevezetesen Nagy-Szebené 1302-ben volt: négy koronát tartó férfiu ily körirattal: Sigil S. PROVIM (sic) CIE H D . . . M. CO-ROM (sic), Bedeus olvasása szerint: „Sigillum Cibiniensis provinciae ad retinendam coronam"; a többi szászoké pedig korona alatt háromtengeri töklevél, ily felirattal: „S · septem sedium saxonicalium". A székelyek eredeti czimeréről Palma „Specim." 74, I. ezt irja: „Nonnulli Siculis ferratum cubitum gladio coronam, cor caputque configentem adscribunt." Szerinte, vagyis inkább Ajtay Csereynek hozzá intézett levele szerint, ez lett volna a székelyek czímere 1437-ig, a midőn Zsigmond király „quando interdiu illi, noctuque domi, foris-

que in coronae, patriaeque defensionem nunquam non paratos se luculentissimis argumentis identidem declararent, solem, lunamque in perennis vigilantiae signum antiquo seu inseri, seu reddi scuto voluit."

A sast, a napot, a holdat és a hét várat együttesen legelőször használta, több czímer alakjával együtt, a XVI-dik század vége felé Báthory Zsigmond, (l. ezekről gr. Kemény József a „Nemzeti Társalkodó"-ban 1833-ban november hóban Jakab Eleknek 1867-dik évi „Századok"-ban megjelent czikkeit és Bedeus id. könyvecskéjét).

A három nemzetnek együttes heraldikai képviseletet megerősítette az 1659-diki szászsebesi országgyűlés, s így állapíttatott meg véglegesen a mai királyhágóntuli czímer. A társországok közt legrégibb a mai Horvát, régenten Sclavonia-országnak nevezett czímere, mert ennek nyestje két csillaggal „mardura", már III. Béla érmein fordul elő, e körirattal: „Moneta regis pro Sclavonia". Azonban királyi pecsétekbe e czímer csak később vétetett fel. II. Ulászló a mai czímert a rendek kérelmére, 1496-ban állapította meg e szavakkal: „haec arma, videlicet in uno scuto triangulari, duo flumina superius denominata per transversum directe depicta in eorum medio superstite campo scilicet penitus rubicundo predictum mardurem antiquum eorum insigne coloris naturalis et proprii, reliqui autem duo campi eiusdem scuti duas partes exercitationes, in quibus praefatum Regnum nostrum Sclavoniae et eiusdem incolae adversum praedictos Turcas continuo agitantur sydus Martis volumus appellare", etc. etc.

Magyar királyi pecséteken legrégibb Dalmátország czímerének használata, s épen ezért eredete körülményeit többé nem ismerjük. Használta ugyanezt a mai horvátországi ostáblával együtt már Dusan István is „Romaniae, Slavoniae, Albaniae Imperator" (1. rajzát Palma: Herald. R. Hungariae, Spec. I. T.) Saját királyaink közt a három koronás oroszlánfőt legeleször csak Zsigmond vette fel czímerébe; azóta Dalmátia czímere a magyarországaival folytonosan összekötve maradt.

Ellenben a horvát ostábla, mivel ezelőtt a mai Sclavonia czímere volt Horvátországé, elég későn jelenik meg a magyar-

országos czímerben, nevezetesen legelőször II. Lajos egyik érmén, azután II. Mátyás óta állandóan.

Fiume kerületének czímere ugyanazon évben keletkezett, t. i. 1659-ben, melyben az akkori Erdélynek rendei a szászsebesi országgyűlésen a három nemzetnek együttes czímerét megállapították, az adományozó okmány a fiumei czímert minden tekintetben meghatározván, itt sem keletkezése idejére, sem alakjára, sem szinezésére nézve kétség nem fordulhat elő.

Természetes, hogy az anya, azaz Mngyarország czímerének adatik a legdíszesebb hely, a paizs közepén, erre rangban legjobban következik a királyhágontuli Magyarországé, mely az eddig is használt heraldikai alakokat megtartva, paizslábként alkalmaztatnék. A három társország czímere vértőként jelennék meg. Ezek közt a legdíszesebb hely Horvátországé lévén, erre következnék Sclavoniáé és Dalmátiáé.

Legnehezebb Fiume helyét meghatározni. Itt a Magyar- és Horvátország közti versenygés képezi a nehézségeket; e szerint Fiume czímerét úgy kellene elhelyezi, hogy mindkét vetélkedőnek elég tétessék; a vért közösen Magyar- és Horvátország czímerében helyeztethetnék el, a szokottnál magasabb állása ellentállván, hogy a paizs mell- vagy épen szív-, s így főpaizsnak vétethessék.

E szerint Magyarország czímere törvényben következőkben határoztatnék meg:

Hasitott paizs, vörös előmezején zöld hármashegy fölötti liliomos arany koronán emelkedő kettős ezüst kereszt; hátsó mezején nyolcz, felváltva ezüst és vörös pólya: (Magyarország a Királyhágón innen). A paizs félkörü lábán vörös osztó pólya fölött kék mező közepén felrepülő növekedő (azaz fél) sas, jobbra arany nap, balra arany növekedő holdarczczal. A pólya alatt arany mezőn hét, 4, 3 vörös torony (Magyarország a Királyhágóntúl) A paizsfő közepén öt-öt mezős vörös fehér ostábla (Mai Horvátország), Jobbra két ezüst folyó által felosztott paizsnak felső kék mezején hatágu arany csillag, a két folyó közti vörös mezőn természetszínű futó nyest, az alsó tiszta mező kék színű (Mai Sclavonia). Balra kék mezőn három, 2, 1, koronás oroszlán fő (Dalmátország). Egy, félig Horvát-,

félig Magyarország vértét megfekvő kis paizs rózsaszínű arany damascirozott mezején kétfejű és kéttestű sas, mely korsón áll, az utóbbiból víz ömlik, a két sas fölött herczegi korona lebeg; mindez természetszerű színben. Jelszó: „Indeficienter“ (Fiume) A nagy közös paizson nyugszik Magyarország koronája. Koronatartó fehér ruhába öltözött növekedő angyal; a paizsot, mindegyik oldalán egy-egy szintén fehér ruhába öltözött lebegő angyal tartja.

Horváth Mihály és Henszlmann Imre.

A bécsi képes krónika.

Emich Gusztáv kir. udvarnok úr meghalván, hogy a magyar képes krónikát illető lemásoltatási terve oly forrón pártoltatott a m. tud. társaság archaeologiai bizottsága valamint a m. nemzeti muzeum könyvtára által, november 13-kán átadá az arch. bizottság előadójának további rendelkezés végett a *Marci Chronicához* készíttetett 11 hártyalapot, mint a nagy másolati mű kezdeményezését és a 60 frtnyi segélő összegnek harmadát azaz 20 frt o. é. Tudjuk, mily feltűnést okozott a párisi világtárlat alkalmával a magyar nyomdászat e remekje, hallottuk az első tekintélyek hizelgő itéleteit, és olvastuk, azon méltányos kitűntetéseket, melyek a chronica kiadója fáradozásait elismerésül itthon és a külföldön egymásután érték; de még azt sem fejletettük el, mit emészhet egy tűzveszély, s mily kárt tehetne főleg, ha egy nemzet ritka kincseinek legérdekesbét emésztené. Ezen eszméből és aggodalomból kiindulva, *Emich* Gusztáv úr ajánlotta a m. n. muzeum országos könyvtárának az általa készíttetett 11 festett lapot, és még 60 frtot, ha t. i. találkozik annyi hazafias áldozatkészség, miszerint az egész bécsi képes krónika hiven lemásoltassék. Ha az eredetit nem birhatjuk, legalább ne legyünk kényszerítve Bécsbe felrándulni, midőn hazánk ezen remek művét akarjuk tanulmányozni. Előadó felhozván ezen nemzeti ügyet az archaeologiai bizottság junius 30-kán tartott X. rendkivüli ülésében, ennek tagjai örömmel karolták fel ez ügyet, melyben már a VII-dik

és IX. ülés előre intézkedett, határozván: hogy mindenképen igyekszik, miszerint a körülbelül 2500 forintra rugó másolási költséget kiteremtse. Jó példával akarván előmenni, a különben is szűkre szabott országos költségből 1872-től kezdve 3 éven át 200 forintott ajánlott fel, mely költséghez a m. n. muzeum is könyvtári alapjából ugyanannyival hozzá járult. A bizottság tagjai közül 3 évre, évenkint 40 frtot ajánlott Ipolyi Arnold, hasonló föltétellel évenként 10 forintot Arányi Lajos, Henszlmann Imre, Pulszky Ferencz, Rómer Flóris, Wenzel Gusztáv, 5 frtot pedig 3 évre Mátray Gábor. A bizottmányon kivül 10 frtot évenként 3 évre Hegedüs Candid miniszteri tanácsos. A mint az első részletből annyi be lesz fizetve, hogy folytonosan lehet a lapokat másoltatni, a másoltatást elkezdetjük, és az eredményről időnkint a résztvevőket értesítjük. A valószinűleg szükséges 2500 frtból már is 1485 frt van biztosítva, a 765 frtra még nyitva áll az aláirási tér. Kérjük tehát tisztelettel a hajdan művészetét pártoló hazánkfiait, sziveskedjenek ezen jeles eszme valósításához minél elébb hozzájárulni, és lehetővé tenni azt, hogy a *képes krónikát* nemzeti muzeumunk könyvtárában is birhassuk. Az aláirásokat, valamint az első részletet elfogadja a bizottmány nevében Rómer Flóris régiségtani őr a m. n. muzeumban.

Kivonat

a magy. tudom. Akademia archaeologiai bizottsága

1871. november 7-én a m. n. muzeumban tartott XII. rendes ülésének

jegyzőkönyvéből

Elnök: Mátray Gábor.

Jelenlevők: Henszlmann Imre, Pulszky Ferencz, Rómer Flóris és Toldy Ferencz bizottsági tagok.

96. Előadó megbizatott, hogy azon tagoktól, kik a bécsi képes krónika lemásoltatásához hozzájárulni igérkeztek, az első illetéket beszedje, és a másolóval érintkezésbe lépjen.

98. Felhozatván az, hogy az általános osztrák épitészeti egylet az Alsó-Dunának Csepel szigeténél való kotrásához hozzá fog, határoztatott, hogy ezen válalat főmérnöke, Heider Ede lovag kéressék meg, hogy a Duna medrében netán találandó régiségeket a m. nemz. muzeumnak beküldeni szivesskedjék.

99. A gr. Sztárai-féle levéltárból átadattak II. Ulászló király és gyermekei arczképeit előtűntető festmények, melyek a Pethő család czímere fölött előfordúlnak; határoztatott, hogy a régibb, 1507-dik évből való festmény keretével együtt hiven miniatürban másoltassék; az 1572-ből való későbbi pedig fényképileg vétessek le; ennek végrehajtásával előadó bizatott meg.

101. Henszlmann b. tag bemutatja a báth-monostori rajzokat és némely régiséget is ad át a n. muzeum számára, megigérvén, hogy ásatásának eredményét az „Archaeologiai Közlemények" számára benyujtandja; köszönettel fogadtatott.

104. Előadó közli a m. tud. Akadémia leiratát, melyben a szombathelyi régészeti egyletnek azon kérésére, hogy a Bittnicz-féle gyűjtemény kettősei a muzeumtól, illetőleg az Akademiától visszaküldessenek, véleményt kér az archaeologiai bizottságtól egyesülve a n. muzeum igazgatósággal; a bizottság kijelenti, hogy a m. n. muzeumnak ezen ügyben adott véleményével egyetért, és ezt az összes ülés elé akarja terjesztetni.

105. Felolvastatnak következő levelek:

1) *Engelhardt* tanár, kopenhágai muzeumi őr régiségeinkről kedvezően nyilatkozik. (282.)

3) *Höke* Lajos több régiségről értesít (284.)

5) *Lipp* Vilmos a szombathelyi régészeti egyletnek megalakulását tudatja; (287.) és egy szombathelyi közleményt küld (295.)

7) *Bisitz* Mór úr, az ozorai leletet irja le. (289., 290.)

9) *Lehoczky* Tivadar a bogoszlavi körvár rajzát igéri (292.)

10) *Varsányi* János értesít a galga-völgyi ujabb leletről (293.)

11) *Myskovszky* Viktor a zsegrai és jekelfalusi falképek rajzait beküldi (297.)

nem bírja jól. Nyáron munkában locsolni kell, különben elfekszik a pocsolyába, folyóba, télen pokrócolást kíván. Húshasznosítása nem jöhet szóba, sötétvörös, rostos húsát nem kedvelik. Nevelődő borjai az időjárással szemben igen érzékenyek, de ápolást alig kívánnak.

A *B.-tej* sűrűbb, sárgább színű és más ízű, mint a tehéntej. Szaga a pézsmáéra emlékeztet. Akik megszokták, szívesen iszszák és a tehéntejnél többre becsülik, mert zsírtartalma nagyobb. Vajgyártásra nem alkalmas, mert vaja nem tartós. Leginkább sajtgyártásra használható. Fajsúlya 1·032 kg. Átlagos összetétele: 82·2% víz, 7·5% zsír, 4·2% kazein, 0·5% albumin és globulin, 4·8% tejcukor, 0·8% tejsók.

Bivalyvész, a bivalyoknak a *Pasteurella* baktériumok által okozott, gyors lefolyású fertőző betegsége. Hazánkban ritkán fordul elő. Hivatalból jelentendő betegség.

Biva-tó, Japán legnagyobb tava Hondo szigeten, Omi tartományban. Hosszúsága 60 km, szélessége 22 km.

Bivouac [—uak] v. *bivac* [—ak], a német *bei Wacht*-ból (a. m. őrségen) származó francia szó, a. m. szabad ég alatti táborozás, főleg katonai értelemben.

Bixa, a *Bixaceae* család egyetlen növénynemzetsége; egyetlen faja a *B. orellana.* Amerika trópusi tájairól származik, ma a trópusok alatt széltében termesztik. Fás növény; termése az *orleán* és *anatto* néven ismeretes, narancsszínű gyapjú- és élelmiszer-festéket szolgáltatja.

Bixio *Girolamo Nino,* olasz tábornok, *1821, †1873. Mint tengerész beutazta a világot. Garibaldival résztvett Róma védelmében (1849), 1860-ban Nápoly és Szicilia felszabadításában. Tábornokká nevezték ki, később képviselő, majd szenátor lett. Fanatikus szabadsághős volt, a magyar emigráció számos tagjához szoros kapcsolat fűzte. Szumatra szigetén halt meg.

Bizalmam az ősi erényben, I. Ferenc József király jelmondata. A koronázásakor készült emlékérmeken szerepelt először s azóta az uralkodása alatt vert minden arany- és ezüstpénzen olvasható volt.

Bizalmatlansági szavazat, l. *Bizalmi szavazat.*

Bizalmi Bank *(Treuhand, Trust Company),* olyan testületet jelent, amely ügyfelei megbízásából vállalatok szervezését, számviteli ellenőrzését, értékek kezelését, tőkék elhelyezését és gyümölcsöztetését, stb. elvállalja. Főleg Angliában és az É. Egy. Áll.-ban terjedt el.

Bizalmi egyén, egyes politikai jelentőségű eljárásoknál, főleg választásoknál a politikai pártok részéről közreműködő megbizott, akinek feladata az illető eljárás törvényszerűségét, pártatlanságát figyelemmel kísérni és kifogás esetében felszólalni. Az országgyűlési képviselőválasztásokon a képviselőjelöltet ajánló választók nevezhetnek meg egy vagy két B.-t, akit igazolvánnyal látnak el (1925:XXVI. t.-c. 64. és 67. §-ok). Hasonló a helyzet a törvényhatósági és képviselőtestületi választásoknál. A B.-ek rendszere a legvisszásabb kinövését a proletárdiktatura alatt érte el; a közhivatalokban, bíróságoknál, a hadseregben, iskolákban a szakszervezetek politikai megbizottai ellenőrizték a kommunista szellem érvényesülését. Megvoltak minden utcának és háznak a B.-ei és rettegésben tartották a polgári elemet. A tanácsköztársaság politikai megbizottainak választójogát korlátozza a törvény. L. még *Azonossági tanu.*

Bizalmi szavazat, olyan szavazat, mely nemcsak valamely javaslat elfogadását jelenti, hanem a javaslat kezdeményezőjével szemben bizalmat is fejez ki. A kormány esetenkint az országgyűlésen kifejezetten felvetheti a bizalmi kérdést, de fontos kérdések eldöntése (pl. költségvetés megszavazása) a bizalmat annak külön fölvetése nélkül is kinyilvánítja. Lehetnek viszont kérdések, amelyeknél a kormány az ellenkező véleménynyilvánítást és szavazatot nem tekinti bizalmatlanságnak és így a szabad véleménynyilvánítást a többségi párt tagjai részére is a pártbanmaradás lehetősége mellett biztosítja. A B. ellenkezője a *bizalmatlansági szavazat,* amelyet nemcsak tárgyi okból, hanem sokszor kifejezetten csak a kormány iránt való bizalmatlanság kifejezésére adnak; a többség bizalmatlansága fontos kérdésben, a parlamentárizmus szellemében, a kormány bukását eredményezi.

Bizalmi ügylet *(fiducia),* valamely vagyontárgy átruházása akként, hogy az átvevő harmadik személyek irányában a vagyontárgyról teljes joggal rendelkezhetik, az átadóval szemben azonban kötelezi magát, hogy ezzel a joggal csak bizonyos határok között fog élni; B. pl. a követelés engedményezése behajtás céljából; dologtulajdonának átruházása követelés biztosítása céljából.

Bizam-prém v. *pézsma-prém,* a fakó *pézsmapocok* prémje. Kedvelt női prémanyag. A háti és hasi rész eltérő színezettsége folytán a szűcsipar külön hozza forgalomba a barnás *pézsma-hátat* és a szürke *pézsma-hasat.*

Bizánc, a K.-római birodalom szokásos elnevezése, a thrákiai *Byzantion* városról, ahová Nagy Konstantinus 330-ban Rómából a birodalom székhelyét áttette. Róla a várost *Kostantinopolisnak,* azaz Konstantinus városának nevezték. (L. *Konstantinápoly.*) A birodalom lakói nem nevezték magukat *bizánciak*nak, hanem mint a régi római császárság polgárainak örökösei, *rómaiak*nak. A császárok távoztával a római érsek függetlensége megnövekedett, viszont a konstantinápolyi patriarchának a császár akaratával inkább kellett számolni, s így a K.-i egyház később állami egyházzá lett. Míg a pápák Athanasius tanaiból nem engedtek, addig

Uj Idők Lex. IV. K.

K.-en, a Syriában és Egyiptomban élő nestorianus és monophysita tömegeknek a császárok sokszor voltak kénytelenek engedményeket tenni. A császárok közül nem egy érzelmeiben is eltért az orthodox álláspontjól.

A római birodalom végleges kettészakadásával (395) Theodosius idősebb fia, *Arcadius* örökölte a K.-i tartományokat, melyek a Balkánt, Kisázsiát (Armeniáig) Syriát és Egyiptomot jelentették. Ez a birodalom 64 *eparchiára* oszlott (a régi provinciáknak feleltek meg) és 518-ig *Theodosius* utódainak uralma alatt állt. Bár a népvándorlás áradata közelebb érte Bizáncot, az ügyes diplomácia a barbár tömegeket (így a Ny.-i és K.-i gótokat) áthárította a gyengébben szervezett Ny.-római birodalomra. A római császárok alatt lassan romanizálódó, de az V. sz.-ban megint visszagörögösödő Keleten a „római" öntudatot Justinianus (527—565) igyekezett helyreállítani. A hivatalos nyelv még a latin volt. Mint a római császárok utóda, tartott igényt a császár Itáliára és Afrikára, ott a K.-i gót, ill. a vandál uralmat megtörte és így az egykori birodalmat rövid időre majdnem egész terjedelmében helyreállította.

Itália már 568-ban a longobardok kezére jutott, de a bizánciak megszervezték a ravennai és az afrikai exarchatusokat (katonai igazgatás alatt álló területek) és nem engedték magukat Ny.-ról teljesen kiszorítani. A VII. sz.-ban Herakleios (610—641) kénytelen volt horvátokat és szerbeket telepíteni a birodalomba. Ugyancsak a VII. sz.-ban jelentek meg a bolgárok is a Duna alatt. Az arabokkal szemben Egyiptomot és Syriát B.-nak fel kellett adnia. Könnyebb védekezés céljából Herakleios utódai az egész közigazgatást átszervezték oly módon, hogy az egész birodalmat katonai körzetekre *(thema)* osztották fel. A themák élén egy-egy *strategos* állt, s a polgári hatóságok alá voltak rendelve a katonaiaknak. A X. sz.-ban a birodalomban 30 thema volt (18 Kisázsiában és 12 Európában). A VII. sz.-ban a görög nyelv már minden téren kiszorította a latint és az orthodoxia is diadalmaskodott, minthogy a monophysiták az iszlám uralma alá kerültek. Az *izauriai dinasztia* (717—867) eiső uralkodóit *(III. Leo, V. Konstantinus)* kifelé az avarok, befelé az egyre hatalmasabb szerzetesek ellen folyó küzdelem kötötte le. A képharc *(ikonomachia)* nem annyira puritán mozgalom volt, mint inkább küzdelem az államnak az Egyház felett való főhatalmáért. A pápa és a konstantinápolyi patriarcha között már a IX. sz.-ban szakadásra került a sor, amikor is 867-ben I. Miklós pápa és Photios patriarcha egymást kiátkozták. Az egység néhány évtized multán, ideiglenesen még egyszer helyreállt. Az ugyanekkor trónra került *makedon dinasztia* még 150 éven át biztosította B.-nak a világhatalmi pozíciót. A legitimitás elvét B.-ban ők igyekeztek először bevinni a köztudatba, s bár trónbitorlók később is felléptek B.-ban, ezek nem merték a törvényes örököst, a *porphyrogennetost* (a. m. bíborteremben született) teljesen mellőzni.

A makedon dinasztia kiemelkedő tagjai *VI. (Bölcs) Leo* (886—912), *VII. Konstantin* (913—959), *II. Basilios*, a „Bolgárölő" (976—1025). A IX—X. sz. folyamán visszaszerezték az araboktól Syriát, Mezopotámia egy részét és Krétát is. A bolgárok ellen Bölcs Leo már a magyarokat is felhasználta (893). A bolgárok birodalmát II. Basilios, 30 évi küzdelem után teljesen megsemmisítette (1018). D.-Itáliában is újra megvetette a lábát B.; 2 új themát szervezett ott, amelyet II. Ottó és II. Henrik német-római császár sem tudott B.-tól elhódítani. A B.-i egyház térítő tevékenysége is a IX—X. sz.-ban a legerősebb. Cyrill és Method, a morvák térítői, feltalálták a *glagolita-írást*, s ezzel megvetették a szláv kultúra alapját. Az Orosz birodalom is B. kultúrkörébe kapcsolódott. Az akkor megalakult magyar államban is voltak, akik B.-tól szerettek volna szellemi és anyagi támogatást nyerni. B. fővárosa a legmagasabb rendű civilizáció középpontja lett a népek szemében.

A *B.-i császárkultusz* is, római és K.-i hagyományokra támaszkodva, a X. sz.-ban alakul ki véglegesen. Az udvari szertartásokról *VII. Konstantin* császár hagyott nagyszabású művet az utókorra. A XI. sz.-ban azonban már az aránytalanul megnövekedett nagybirtok (különösen Kis-Ázsiában) olyan arisztokráciát termelt ki, amely egyrészt állandóan fenyegette a trónt, másrészt elnyomta a kisbirtokosságot. A két egyház, *Kerularios* Mihály patriarcha sürgetésére, 1054-ben végképpen elszakadt egymástól, s ezzel B. délitáliai birtokait is elvesztette. Normann hajók fenyegették már az illyriai kikötőket is. A döntő csapást azonban a szeldzsuk-törökök mérték B.-ra, amikor mantzikierti győzelmük után benyomultak Ikoniumba (1071) és B. területének mintegy ⅔ részét elvesztette.

A nagybirtokos *Komnenosok* uralkodása alatt (1081—1185) B. tekintélyét és befolyását még száz évig megtarthatta. K.-en biztosítani tudta még magának a Fekete tenger D.-i partvidékét *(Trapezunt)*. A Balkánon Nemanja István szerb uralkodó B. vazallusa lett, s a magyar királyt is azzá akarta tenni *Manuel*, kihasználva a XII. sz.-i magyar trónviszályokat. III. Béla azonban, akit B.-ban neveltek, Manuel császár halála után, visszafoglalta a B. kezére került Zimonyt és Mitrovicát. A normann hajók ellen B. a velencei flottát használta fel és ezért kereskedelmi kiváltságokat juttatott Velencének. Konstantinápolyban a velencei kereskedők telepei külön városrészt alkottak. Hamarosan azonban a gö-

A konstantinápolyi Hagia Sophia belseje, mai állapotában.

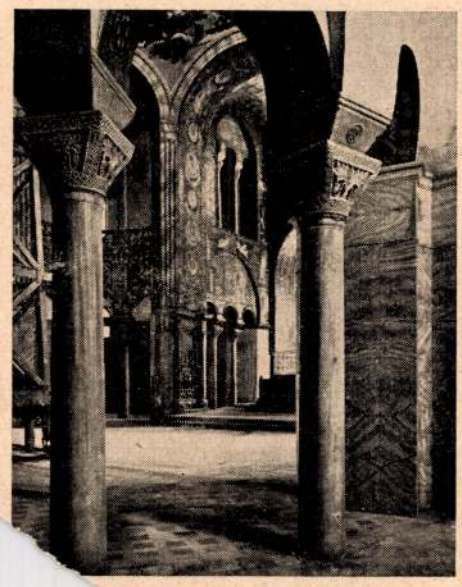

A Vitale-templom belsejének ly egy részével. *(Photo ri.)*

Maximianus trónusa Ravennában. Elefántcsontfaragással borított mű a VI. sz.-ból. *(Photo Alinari.)*

I. Géza zománcképe a Szentkorona bizánci eredetű alsó részéről.

Balra: Konstantinos Monomachos koronájának két zománcképe (Nemzeti Múzeum).

Damaskusi Szt. János írás közben (miniatúra II. Basilios menologiumából a Vatikánban).

Christus Pantokrator (a daphnii Katholikon kupola-mozaikja).

Balra: The
császárné
hölgy

A BELOVEZSAI TEMPLOM XVIII—XIX. SZ.

meg sem érezvén azt a szertelenül izgalmas elevenséget, amellyel a maga idejében a reakciónak nekirontott. Emlékezzünk rá, hogy a nemrég rendezett „francia modernek egyik kiállításában“ Courbet és Manet képei úgy hatottak nemcsak a közönségre, hanem a művészekre is, mintha már abból a vasszekrényből, a műtörténelmi kincsestárból vették volna ki őket. És csak a minap Puvis de Chavannesnak a tegnap és a ma határáról ide küldött képeiből nem a forradalmi tűz heve, hanem a műtörténelmi fenség átszűrt fénye áradt felénk.

Igenis, mi modernek a képek élvezése dolgában gazdagabbak lehetünk, mint azok az elfogultak, akik mindentől, ami modern, ijedezve visszariadnak. Mi élvezzük a modernség alkotásait és élvezzük a régi művészetet is, sőt a régieken élősködőt is, ha csak valamelyes művészi készséget látunk benne. Ennek a gazdagságunknak az az alapföltétele, hogy tudjunk és merjünk szabadulni az elfogultságoktól. Nemcsak a magunkétól, hanem a másokétól is. Különben is, minden elfogultság, amelyet magunk mögött hagytunk, az előretörtetésünknek egy-egy stációja. Egy-egy festőért rajonghatunk, de senki festőre ne haragudjunk. Csakis képeket utasíthatunk vissza, de festőket nem. Talán még a festés módjával szemben is óvakodnunk kell attól, hogy — haragban legyünk vele. Vannak ugyanis olyan elfogultjaink, akik egyenesen haragban vannak egy-egy festői iránnyal, egy-egy festő művészetével. Tegnap még lelkesen melléje állottak, ma már feltünően ellene fordulnak. Nem is megismerés folytán, hanem azért, mert az ő tegnapi lelkesedésük ma már mindenkié. Azt az irányt, azt a festőt és művészt a közönség már elismeri, a sokaság már megérti. A tegnapi lelkesedő úgy vélekedik, hogy azt szeretni, amit már mindenki szeret, vagy amit már nagyon sokan szeretnek, közönséges dolog. Azért tehát, amiért valamely festő vagy vala-

Művészet 1908.

mely irány ilyen közönségességbe, a mindenkivel egy véleményűség közönségességébe sodorta őket: gyűlölködő haragosai lesznek az általuk még csak az imént megbecsült festőnek vagy iránynak. Ez nemcsak tévesen kieszelt és tévesen érvényesített arisztokratizmus, amelyen a gondolkozás arisztokratizmusáért vagy a gondolat demokratizálásáért hevülők mosolyoghatnak, hanem a mi sajátságos, kis keretű, aránylag sekély mélységű kulturvilágunkban a könnyebb érvényesülésnek módja. Mert az észrevéttetésnek módja, s mert az észrevettek abban mesterkednek, hogy felülkerekedjenek. Ott, ahol nagyon kevés az egyéni vélemény, s ahol minden téren sokaságvéleményeket preparálnak: a különvélemény — a különb vélekedés látszatát kelti. Akkor is, ha a különvélemény csak pózoló okvetetlenkedés. És ugyanott a különvélemény elintéztetést, kivégeztetést is jelenthet. A két balkezűek és a mindig balszerencsűek számára. Azok a minden áron különcködők, ha nem taktikusok: csakúgy snobbok, mint azok, akik egyéni tetszés, megértés, vagy akár csak sejtés nélkül is egy-egy modern irányzatnak fanatikusai lesznek, mihelyt az érte való rajongás divattá lett.

A képek látásánál talán ugyanannak a szempontnak kellene érvényesülnie, mint a kép megfestésénél, annak t. i. hogy a képben a forma bevégzése által az anyagnak meg kell semmisülnie. Ha Schellingnek ez a követelménye érvényesül, a kép művészi alkotás. Ezt a követelést kibővíti, de azért az értelme körében megmarad Whistlernek az a követelménye, hogy a képben nem szabad annak a szorgalomnak a veritékét meglátni, amelylyel a festő megfestette. Az anyagnak és a munkának meg kell semmisülnie a forma bevégzése által. A színnek kell érvényesülnie, nem a festéknek, a készségnek kell nyilvánulnia, nem a munkának. Ettől az érvényesüléstől a képnek jelentős művészeti tartalma van. E tartalom mellett jelentéktelenné lesz maga a tárgy. A kép tárgya.

A képnek az anyag és munka fölött valósága már a régi koroknak is követelménye volt. A legművészibb nép, a görög nép, ezt a követelményét sajátságosan nyilvánította, amikor a festőt azért, amiért alkotásában sem anyag, sem munka nem nyilvánul, ünnepelte, a szobrászokat pedig azért, mert matériával vesződniök kell, olyan alacsonyrendű mesterembereknek tartotta, akiktől még a polgárjogot is megtagadta. A szobrászoktól, akik pedig a görög művészet büszke nagyságát a késő utókor számára megörökítették. Csak Praxiteles kapta meg különös gráciából a polgárjogot, amiért művészetében a forma már oly diadalmas volt, hogy az anyag és munka teljesen semmivé lett általa.

A képeknek a közönségre volt hatása dolgában más-más a véleményük maguknak a művészeknek és azoknak, akik akár mint esztétikusok a művészetnek filozófusai, akár mint szociológusok a művelődésnek filozófusai. Vajjon lehet-e a művészetnek és benne a festészet alkotásainak szociális hatása? Vagy csak az egyéni esztétikai érzésre hatnak-e? Vajjon részesévé lehetnek-e annak a munkának, amelyet a műveltség a társadalomban végez, vagy csak egyesek szépséges játékkedvét elégítik-e ki? Whistler tagadja, hogy a nép a művészetet élvezné, hogy szeretni tudhatja, s tagadja azt is, hogy népek művészetre foghatók, nevelhetők. Még a görög nép híres művészi voltában is kételkedik. Whistler művész volt, a matériának és munkának egyik legdiadalmasabb leküzdője volt. Talán azért nem becsülte a népet, a matéria és munka nagy médiumát. A művészet hatásáról, egyenesen szociális hatásáról másképp vélekedik a renaissance híres megértője és megérttetője Burckhard. Egyenesen szociális propagandára alkalmasnak mondja a művészetet. „A szociális törekvések, úgymond, a művészet tárgyi tartalmát befolyásolják, majd pedig a művészet az általa propagált eszméknek művészi alakítása által a szociális mozgalomra lendítőleg visszahat. A művészetnek a benne rejlő formális momentum révén a társadalmi fejlődésre hatalmas befolyása van.“ Íme egy renaissance-embernek s a modernség egy mesterének egymással szélsőségesen ellentétes nézetei a művészet szociális hatásáról.

Azt a hasonlítást, amelyet az imént a renaissance és a modernség között tettem, talán tovább fűzhetném annak az ellentétnek alapján,

amely e két fölfogás közt tátong. A renaissance megértője az emberiség művészet iránt való fogékonyságának megértője, míg a modern mester csakis a maga diadalának gőgöse. A renaissance is a művészetnek és a szociális mozgalmaknak egymásra való kölcsönhatása volt. Pedig a mesterei akárhányszor a kiválasztottak számára való művészetnek gőgös arisztokratái voltak.

A képek egyéni hatása a képek szociális hatásának közvetítője. A képeknek egyének által való esztétikai értékelése ajtót nyit a képeknek az általánosság által való értékelése elé. A képek a kultura mindenféle e módon beszédes, meggyőző érvényesülésre való szükségességének nyilvánulásai. Teljesen független ettől az, hogy a képek az ő elhelyezésüknek fizikai körülményei folytán nem lehetnek a mindenkiéi. Ez a mindenki által való bírlalás különben nagyon is relativ fogalom. Vajjon a néhány száz vagy ezer példányban eladott könyv a mindenkié-e? A néhány száz vagy néhány ezer a „mindenki" tengersokaságához képest sokkal több-e, mint az egy? A könyv azért mégis a kultura része. Sokan, kivált impresszionista gondolkozók, vagy a fogalmak összefüggésével és a gondolkozás elért eredményeivel sok oknál fogva nem törődő ötlethajszolók is hamarosan, egy-egy pillanat alatt készen vannak a kép hatásának az egyénre való közvetetlen, és a sokaságra való közvetett hatásának az elítélésével. De az ő vélekedésüktől függetlenül érvényesül a művészetnek, benne különösen a festésnek a műveltségre való hatása s a műveltségből való osztálya.

GERŐ ÖDÖN

A KUTTKAI FATEMPLOM, XVIII. SZ.

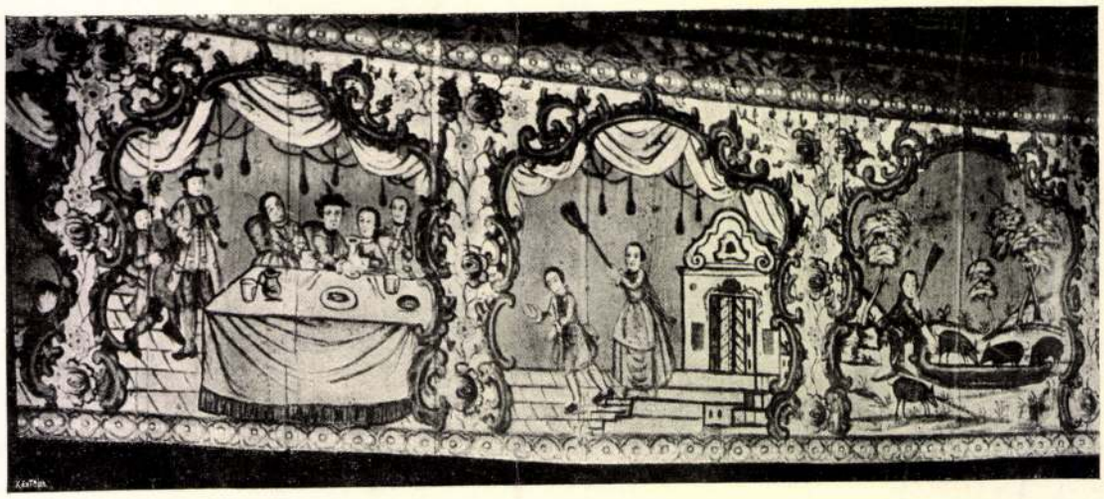

RÉSZLET A TÉKOZLÓ FIÚ KÉPSORÁBÓL
KISOLYSÓ XVIII. SZ.

A MAKOVICA MŰVÉSZETE

A Makovica, a Rákócziak egykori birtoka, ma Sáros vármegye egyik járása, mely észak felől Galiciával, kelet felől Zemplén vármegyével szomszédos. Lakosai görög-katholikus vallású ruthének. A ruthének hazája a XIV. és XV. században Oroszország kievi, poltavai és csernigovi kerülete, ahonnan idővel sokfelé elterjedtek. Magyarországon kelet felől Liptóig az északi határszéli vármegyékben telepedtek le a legnagyobb számmal. Történelmünkben a ruthének II. Rákóczi Ferenc koráig nem igen jutottak szerephez. Pásztorkodással, földmíveléssel s a kézművesség egyszerűbb nemeivel foglalkozva jobbágysorban éltek. Egyházi kormányzóik a XV. század végéig szerzetesek voltak. Ezek sorából kerül ki első püspökük János, kit VIII. Ince pápa II. Ulászló királyunk beleegyezésével nevez ki. A ruthének mindazonáltal ezután is, hol a keleti egyházhoz, hol a nyugatihoz szítanak. 1771-ben Parthen Péter munkácsi gör.-kath. püspök egyházi főhatóságának vetik magukat alá. Egyházi szervezetük azonban csak 1771-ben lesz határozottabb, a munkácsi püspökség alapításával, amelyből 1816-ban az eperjesi püspökséget hasítják ki. Ez utóbbi egyházi főhatósága alá tartozik a Makovica.

A görög-katholikusok a római-katholikusokkal egyazon hitvallást követik; csak szertartásaikban ragaszkodnak mind máig a keleti egyházi ősi ritusához. Minthogy az egyházi művészetet elsősorban a szertartások irányítják, templomaik formájára és belső elrendezésére nézve is a bizánci stílus volt elhatározó befolyással.

A Szepességen egész sor görög-katholikus templom van, amely még középkori eredetű és csúcsíves stílusban épült. Általában azonban falusi görög-katholikus templomaink építészete úgy fest, mint a keleti ritusú országokban konvencionálissá merevedett bizánci stílus népies változata. Ilyenek a Makovica fatemplomai is, amelyek architekturáját 1803-ban az Archaeologiai Értesítőben Myskovszky

Viktor, 1905-ben a Művészetben Myskovszky Ernő ismertette. Ezek a fatemplomok, amelyekből Sáros vármegyében napjainkig mintegy negyven maradt fönn, nagyjában mind egyformák s egy sem épült régebben, mint a XVIII. században. A templom előcsarnokának szolgáló deszkaszin kontyos tetejéből a galambdúc formájú, hagymaalakú sisakkal bíró torony emelkedik ki, amely mögött fokozatosan kisebbedve a szintén tornyokban végződő négyszögletes hajó és a szentély sorakozik. A fatemplomok általában kicsinyek. Az előcsarnok belső hossza átlag 3·5 m. a hajóéval egyforma szélessége 5·5—6 m. A hajó hossza 5—6 méter, a szentély szélessége és hossza 3—4 méter. Több mint valószínű, hogy a fatemplomok e tipusa Galiciából került hozzánk, ahol a ruthéneknek még nem egy hasonló szabású fatemploma áll fönn. A hajó arányainál fogva a centrális elrendezés felé közeledő görög-katholikus templomokon kivül Sáros vármegyében határozottabb hosszanti elrendezésű fatemplomok is voltak. A legérdekesebb ránk maradt emlék ezek közül a hervaritói római-katholikus templom a XV. század végéről, amelyhez hasonló elrendezésű a bujáki görög-katholikus templom a XVIII. századból. A hagyomány Sáros vármegyében a fatemplomoknak még egy harmadik tipusáról is tud. E szerint a litinyei fatemplom, amelyet vagy 10—15 év előtt bontottak le, öttornyú volt. Aligha csalódom, amikor azt hiszem, hogy a makovicai határ mellett fekvő Belovezsa öttornyú görög-katholikus kőtemploma ilyen fatemplom mintájára épült s hogy az öttornyú fatemplomok elrendezése szigorúan központi jellegű volt és oroszországi minták után készültek.

Architekturájuknál jóval érdekesebb a makovicai fatemplomok belső fölszerelése és diszítése, amelylyel nálunk még alig foglalkozott valaki. Az utolsó ítélet festményét, amelyen a magyarok, németek és zsidók a pokolba, a ruthének pedig a mennyországba vonulnak s amelyet Myskovszky az ondavkai templom kapcsán említ, nem találtam ott. Oly falvakban azonban, amelyeket jóformán csak gyalogszerrel lehet megközelíteni, a faragványok és festmények egész sorozatát találtam, mely azt bizonyítja, hogy ruthéneink szinte kezdettől fogva szoros kulturális közösségben éltek a magyarsággal. Ha templomaik elrendezésében és felépítésében szertartásaiknak megfelelően a bizánci mintát követték is, diszítésük és képírásuk Magyarország művészetének egyik igen érdekes fejezete. Túlzás volna, ha azt állítanám, hogy művészetük lépést tart a Nyugat-Európa hatása alatt álló Magyarország művészetének fejlődésével. Nagyrészt a nép sorából kikerülő mestereik a templomok diszítésénél gyakran elkésve meritenek ez utóbbiból. De a velük egykorú magyar életet is eleven szemmel figyelik meg, aminek egyik bizonysága az is, hogy a makovicai fatemplomok egy részének a falképei alapján bizvást meg lehetne írni a XVII. és XVIII. századbeli magyar viselet történetét is. A görög szertartású templomok főékessége, az ikonosztáz, ez a templom mennyezetéig érő képes és faragványos fal, amely a szentélyt a hajótól elrekeszti. A XVIII. századbeli ikonosztázok festményei többnyire konvencionális bizánci jellegűek. Nem egy fatemplomunk falait a mostani helyén volt régibb templomból származó ikonosztaz-képek is diszítik. Ezek egy részéről igen valószinű, hogy

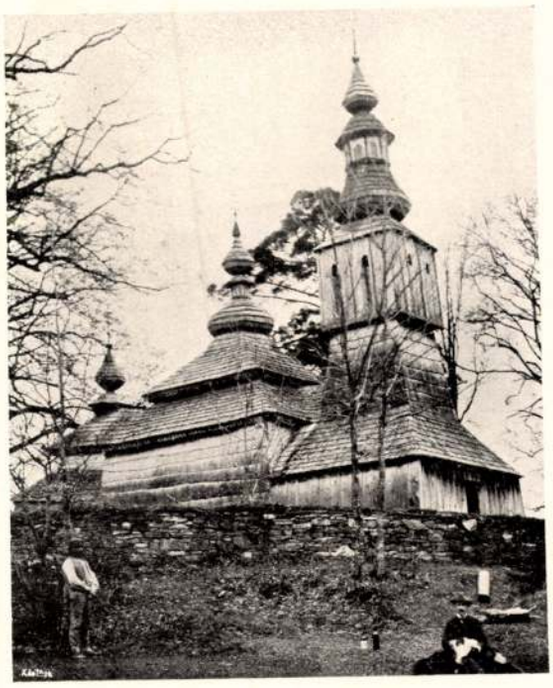

A KISOLYSÓI FATEMPLOM XVIII. SZ.

középkori szárnyas oltáraink festményei és középkori római-katholikus templomok falképei nyomán készültek. Ilyen XVII. századbeli festmény látható a kruzslovai fatemplomban, amelynek mai XVIII. századbeli ikonosztáza a rokokó művészetének kiváló emléke. A régi ikonosztázból ránk maradt XVII. századbeli festmény a Madonnát ábrázolja, a nézővel szembe forduló gyermek Jézussal kebelén. A kompozició s a tipusok szakasztott másai annak az azonos tárgyú XIII. századbeli falképnek, amely a zsegrai róm.-kath. templom szentélyének egyik boltcikkelyét diszíti. Alsóhimesen, a régi nevén Alsó-Piszanán a fatemplomban hat régi ikonosztáz-kép függ, mely a Salvator Mundit ábrázoló festmény évszámának bizonysága szerint 1618-ból való. A menekülést Egyiptomba s Krisztus bevonulását Jeruzsálembe ábrázoló kompoziciókat ezek sorában, bízvást középkori szárnyas oltárok maradványainak tarthatnók.

Görög-katholikus templomaink ikonosztázainak legalsó képsora, szent Miklós püspököt, a Madonnát, Krisztust és a templom védőszentjét ábrázolja. Ezen nagyobbméretű képek fölött fríz alakjában a kereszténység ünnepeit jelképező kisebb kompoziciók sora húzódik végig. Az ikonosztáz felső részét a tizenkét apostol képe s a Krisztust, mint a világ biráját ábrázoló festmény tölti ki.

Legfelül, többnyire köralakú keretben próféták mellképei sorakoznak s az ikonosztáz ormát festett feszület tetőzi be.

Ez ikonosztázok zöme a XVIII. századból való s festményeiben régi bizáncias mintákat utánoz; faragványai azonban hol barokk-, hol rokokó- vagy copf-stílűek s helylyel-közzel, mint például Ladoméron vagy a jurkovolyainak ránk maradt töredékei valósággal remekei a fafaragásnak. Művészi festményeinél fogva a már említett kruzslyovain kívül a dubovai és részben az alsó-orlichi nevezetes: mind a kettő nyilván valamelyik rokokókorabeli városi festőnk keze alól kerülhetett ki.

E minden ízükben művészi munkáknál jóval érdekesebbek azok a kevésbbé tökéletes technikai készséggel festett képek, amelyek templomaink deszkaburkolatú gerendafalait helylyel-közzel végesvégig elborítják s amelyek ismeretlen mesterei éles szemmel párosuló naivitásuknak helylyel-közzel szinte elragadó módon kedves példáit hagyták ránk. A jól megfigyelt magyar viselet ábrázolásával már XVII. századbeli makovicai képeken is találkozunk. Így Huttkán az utolsó ítéletet ábrázoló nagy festményen, a hajó egyik oldalfalán s a rovnói templom zászlóalakú deszkára festett szent György képén, mely utóbbi a Sáros vármegyei múzeumba került s amely a szentet lóháton, Thököly korabeli kurucviseletben, sárga csizmáján tarajos sarkantyúval ábrázolja. A viselet s a naivitásnak az előadásban nyilvánuló bája szempontjából, de pompás dekorativ hatásánál fogva is a mérgeskai és kisolysói (olysavkai) fatemplomok a legkiválóbbak. Az előbbi 1746-ban épült, de belsejét az ajtó fölötti gerendára festett püspöki címer kétfelén látható évszám szerint csak 1779-ben diszítették. Diszítése valóságos középkori értelemben vett bibliapauperum, amely a bejárat fölött, a tükörmennyezet keret deszkáján Ádám és Éva teremtésével kezdődik s a templom ajtaja fölött és mellett három sorban Noe részegségéig terjed s közben a tékozló fiú történetét meséli el hat képben, amelynek sorában az egyiken a tékozló fiú cigányok hegedű szavára egy Mária Terézia korabeli viseletű nővel táncol. A templom jobb oldali falát szintén copfos elemekkel vegyülő rokokó keretekbe foglalva huszonnégy mezőben Jézus élete s a kalváriának nagyobb arányú képe, ugyane fal másik felét a Jesse gyökerét ábrázoló kompozició diszíti, mely utóbbi egy alvó férfi derekából kinövő fa virágkelyheiben feltüntetett női mellképeket ábrázol. A tükörmennyezet keretdeszkájára Lukács és Márk evangelista mellképe között itt Illés proféta tüzes szekerét festették; a mennyezet keretének szembe eső részén János és Máté evangelisták között a képünkön is látható jelképes értelmű kompozició van, a mely egy magyar viseletű úri párt ábrázol a halállal s a háttérben csűrt építő jobbágyokkal. A baloldali falat ablakok törik át, kétfelől Melkizedek áldozatának s az utolsó ítéletnek festménye diszíti. Az ikonosztáz mögött a szentélyben rokokóízű virágfüzérek keretében a szentek igen megrongált alakjai sorakoznak.

A kisolysói fatemplom diszítésének tárgya a mérgeskaival csaknem azonos, elrendezése

SZENT GYÖRGY
DESZKÁRA FESTETT KÉP ROVNÓRÓL XVII. SZ.
SÁROSVÁRMEGYEI MÚZEUM

is hasonló ehhez. Ezt a templomot 1784-ben festették ki, virító színű rózsákkal tarkított ékítményes részei mégis tisztábban tükröztetik vissza a rokokó stilt, mint az előbbi templom régibb festése. A legérdekesebb részlet itt a tékozló fiú történetét ábrázoló öt kép, amelyet a templom ajtaja fölé illesztett karzat homlokdeszkájára festettek. A közel egy méter magas képek a tékozló fiú távozását, céda nőkkel való dorbézolását, pénze elköltése után való kikergetését, étkezését a disznóvályú mellett, végül hazatérését ábrázolják végtelenül naiv, de ugyancsak beszédes előadással.

A mérgeskai fatemplom allegorikus tárgyú festményének megfelelő kompozicióval szintén találkozunk Kisolysón s ez korcsmában mulató szerelmes párt ábrázol, amelyre kétfelől a halál és az ördög leselkedik.

A Krisztus kínszenvedése képsorozatának főrésze: a kálvária, alakjai csoportosításával és tartásával a hasonló tárgyú szoborcsoportozatokra emlékeztet, amelyeket középkori templomaikban a diadalív gerendájára volt szokás felállítani. Talán ily fajtájú mintájának köszönheti azt a nagyszerű vonást, mely az ábrázolás primitiv módja ellenére ezt a kompoziciót jellemzi. Ezzel szemben a passzió többi jelenetein ugyanaz a zsánerszerű felfogás érvényesül, amelylyel az egykorú s főleg a jezsuiták által alapított keresztútak festett vagy faragott passzió csoportozatain találkozunk.

Ruthén falvaink s ezek egyszerű fatemplomainak szegénységével szemben ugyancsak kirívó ellentétet mutatnak a deszkafalakat véges végig elborító elevenszínű festmények és azok az ikonosztázok, amelyeket eddig fölsoroltam. Fatemplomaink zömében a diszítés is az architekturának megfelelően primitiv és szegényes, de a nép lelkének és gondolkodásmódjának jellemzése szempontjából csaknem mindenütt érdekes. Különösen az utolsó ítéletet ábrázoló s deszkára vagy vászonra temperában festett képek jellemzőek e tekintetben. A kozsáni fatemplom ilynemű képének mestere például

a mennyországot olyformán fogta föl, hogy ott a jó ruthének kecskelábú asztalok körül ülve vidám poharozással töltik el idejüket; a pokolban viszont szántanak, vetnek, fát vágnak, mint itt e földön, csakhogy a tiszttartó helyett az ördög ösztökéli őket korbácsával.

Igen érdekes ruthén templomaink ingó fölszerelése is. A nép nagy szegénységének jele, hogy szinte napjainkig fakelyhek és fából faragott ciboriumok voltak oltáraikon használatban. Ezek javarésze a makovicai templomok egyéb nélkülözhetővé vált ingóságaival, festményeivel és faragványaival együtt Vályi János dr. v. b. t. t. eperjesi püspök úr jóvoltából a sárosmegyei múzeumba került. Itt látható a lipovai ó-szláv nyelvű evangeliumos kódex, amelynek naturalisztikus virágékítményeket ábrázoló miniatur diszítése sok rokon vonást mutat XV. századbeli s északitáliai hatás alatt készült könyveink festett diszítésével. Felsővízközről egy XVII—XVIII. századbeli s velencei mintára minden valószínűség szerint a Rákócziak sztebniki üveghutájában készült üvegcsillár, Komlósáról egy oroszországi eredetű pazar aranyhimzésekkel ékes XVIII. századbeli miseruha került a bártfai múzeumba. Ez utóbbi két emléket a Magyar Iparművészet 1906. évfolyamában mutattam be. Minthogy a mindinkább düledező régi fatemplomok helyett ruthéneink ma rendre kőtemplomokat építenek, nemsokára valószínűleg a föntebb ismertetett festmények is a múzeumba kerülnek. A legutóbbi években tett megfigyeléseim szerint a makovicai fatemplomok közül minden esztendőben átlag egyet pusztít el a tűzvész. Tavaly az alsófenyvesi templom égett le, alig pár héttel azután, hogy érdekesebb régiségeit a Sárosmegyei Múzeumba szállították. 1905-ben a csarnói fatemplomot pusztította el a tűzvész, 1904-ben a regettőit, amelynek rajzát Myskovszky a Művészet fönt idézett évfolyamában mutatta be; még előbb égett le az andrejovai fatemplom. A legutóbbi évek alatt körülbelül ugyanannyi fatemplomot lebontottak. Rozoga és közveszélyes állapota miatt ez év nyarán a feljebb ismertetett kisolysóin kívül a kozsuhóci és mirolyai fatemplomot záratta be hatóságilag. Ilyformán talán nem végeztem fölösleges munkát, amikor a Makovica fatemplomaiban föltáruló s mindinkább pusztuló érdekes világ átkutatására vállalkoztam s első sorban népies művészetünk barátai figyelmének fölkeltésére törekedtem ezzel.

DIVALD KORNÉL

RÉSZLET A MERGESKAI TEMPLOM MENYEZETI FESTMÉNYEIBŐL XVIII. SZ.

rögök féltékenykedni kezdtek és a velenceiek halálos ellenségeivé lettek. Manuel, aki latin-barát és lovag volt, a régi római birodalom felélesztéséről ábrándozott s ezért igyekezett kihasználni Barbarossa Frigyes és a pápa küzdelmét. Igyekezete azonban nem járt sikerrel.

A keresztes háborúkkal szemben B. már kezdettől gyanakvó magatartást tanusított. A törököktől visszafoglalt területeket, a történeti jog értelmében, B.-nak kellett volna visszaadni. Nicaeát valóban B.-hoz csatolták, de már Antiochiában Bohemund normann hg., B. ellensége, latin államot létesített. A Komnenosokat követő gyenge *Angelosok* idejében a velencei politika a IV. keresztes háborút egyenesen B. ellen irányította (*Dandolo* Henrik), s 1204-ben Konstantinápolyt elfoglalták a keresztesek A birodalom részekre bomlott. Konstantinápolyban a flandriai *Balduin*, mint *latin császár* uralkodott. *Montferrati Bonifác* Thessalia királya lett. Neopatras (Közép-Görögország), Achaia, Athén frank lovagok alatt, külön fejedelemségekké alakultak. Durazzot, Korfut, Cerigot, Santorint, Negrepontet (az egykori Euboea) és a Bosporus több pontját Velence szállta meg. A görög főurak és főpapok Kis-Ázsiába menekültek és Nicaeaban *Laskaris Theodor*, III. Alexios Angelos vejé köré csoportosultak. A Komnenos-család két leszármazottja Trapezuntban alapított új „császárság"-ot.

A B.-i latin császárság, a bolgárok és a nicaeai császárok együttes támadásai alatt csakhamar összeomlott és 1261-ben *Palaiologos Mihály* bevonulhatott Konstantinápolyba. B. most a fővároson kívül még Thraciát és Makedonia egy részét jelentette, néhány szigettel. Achaia frank kézen maradt; a frankok ott elgörögösödtek. A görögök azonban fokozatosan kiszorították őket, s Mistra városából kormányozták a *Kantakusenosok*, majd a *Palaiologosok* egyik ága egész Moreát (a régi Peloponnesos). Míg a B.-ban trónviszályok (*Kantakusenos Joannes* trónbitorlása 1347—1355 közt) folytak és a XIV. és XV. sz. folyamán az egyházi unio kérdése váltott ki állandó izgalmat a tömegből, addig az oszmánli-törökök rohamosan nyomultak Ny. felé. Nicaea már 1329-ben meghódolt előttük, a XIV. sz. végén pedig már Szerbiát és Bulgáriát is bekebelezték. B. tehát török pasalikokkal volt körülvéve, s az egykori világbirodalom mindössze egy várossá zsugorodott össze, ahová 1453 május 29-én bevonult II. Mohamed. A görög császárság alkonyán különös módon felelevenedett a hellén eredet emléke. A mistrai udvar, amely kevéssel túlélte Konstantinápoly bukását, lett ennek a hagyománynak a letéteményese.

Bizánc, *Herczeg* Ferenc háromfelvonásos színműve. Bizáncban játszódik 1453-ban. 1904-ben került először színre a Nemzeti Színházban. 1936-ban a szegedi Dómtéren szabadtéri előadás formájában aratott nagy sikert.

Bizánci éra, görög időszámítási mód. Kiinduló pontja a Kr. előtti 5509. év szeptember 1.-e (a világ teremtésének az ideje). A görög ritussal az oroszokhoz is átment, akik 1700-ig használták; az albánok, szerbek és újgörögök továbbra is megtartották.

Bizánci Fauszt, örmény történetíró, a IV. sz.-ban. A *Szahárhuni* örmény hg.-i családból származott. Örményország IV. sz.-beli történelmét írta meg s ebben elsőnek használta a mai örmény ábécét.

Bizánci irodalom. A B. egészében antik példákhoz alkalmazkodott s népies elemek, különösen eleinte, nem érvényesülhettek benne. Javára vált ez a tudományos irodalomnak, főkép a történetírásnak, amely, az ókori pragmatikus irány hagyományait követve, magasabb színvonalon állt az egykorú Ny.-i történelmi műveknél. (*Prokopios*, VI. sz.; *Theophylaktos Symokattes*, VII. sz.). A szerzők nyelvükben is igyekeztek követni a régi attikai nyelvjárást, tehát nem az élő nyelven írtak. Csak a VI. sz.-ban keletkeztek népies nyelven és modorban írt krónikák, melyek a világ teremtésétől kezdve beszélik el az eseményeket. Az első *Joannes Malalas* krónikája; jelentős még a IX. sz.-i *Theophanes* krónikája is. A világkrónikák közül, forrásai révén, *Zonaras* műve kelemkedik ki a XII. sz.-ban. Ebben a sz.-ban *Anna Komnena*, atyja (Alexios) tetteinek megörökítője (*Alexias*) és *Kinnamos*, Manuel császár történetírója, elevenítették fel az antik hagyományokat. A XIV. sz. termésből *Nikephoros Gregoras*, a XV. sz.-éből *Dukas*, *Phrantzes*, *Chalkokondylas* *Laonikos* munkái emelkednek ki. A filológia és irodalomtörténet terén *Photios* patriarcha (IX. sz.), *I. Tzetzes* (XII.) és a Palaiologos-kori filológusok (pl. *Maximus Planudes*) munkásságának köszönhetünk sokat.

A költészet fejlődésére viszont az irodalmi hagyományokhoz való ragaszkodás s az élettől való elszakadás nem volt kedvező hatással. Ez volt az egyik oka annak, hogy Bizánc a Ny.-i világ költészetének fejlődésével nem tudott lépést tartani. A bizánci költészet közvetlen utóda lett az alexandriai költészet racionális, mesterkélt irányának, de annak romantikus színezetű műfajai iránt nem volt érzéke. Virult tehát az epigramma-költészet; az epigrammák között számos keresztény tárgyú is található. Kedvezőtlen volt a költői irodalom kibontakozására az a körülmény is, hogy Bizánc nem jelentett „nemzetet". A K.-i kereszténység, majd később a Ny.-ról ható romantika volt az a talaj, amelyből a bizánci szépirodalom táplálkozhatott. A vallásos lírából költői szépséggel csak *Romanos* (VI. v. VIII. sz.) himnuszai emelkednek ki. Bizánci drámát csak egyet ismerünk, a XI. sz.-ból (*Christus patiens*), amelyben — a bizánci kultúra két összete-

vőjének megfelelően — a kifejezések részben a Bibliára, részben Euripidesre vezethetők vissza. Az epikus művek részben történeti költemények *(G. Pisides,* VII. sz.), részben romantikus époszok, melyek nagyrészt összefüggő ciklust alkotnak; legismertebb a Digenes Akritas tetteiről szóló. A Ny.-i középkori regények hatására Bizáncban is írtak regényeket a XIV. sz.-ban. *Kallimachos* és *Chrysorrhoe, Libystos* és *Rhodamne* stb. a „hős párok" ezekben a regényekben. A Ny.-i romantikus ízlésnek megfelelően újra feldolgoztak antik tárgyakat; így Achilles történetét (versben). A Nagy Sándorról szóló, Ny.-on is elterjedt regények mellett Bizáncban a *Belisar*-regény is elterjedt. Szatirikus költeményekkel *(Theodoros Prodromos),* jós költeményekkel, állattörténetekkel is találkozunk. Az ú. n. *rhodosi szerelmi dalok* egészen népiesek és már az újgörög lírára emlékeztetnek. A B. külön fejezetét s talán a legterjedelmesebbet a teológiai művek nagy tömege alkotja.

Bizánci művészet. Mint az egész bizánci művelődés, a művészet is három hatás egyesüléséből alakult sajátszerűvé: az antik hagyományokból, az ó-keresztény és a keleti művészet elemeiből. A bizánci birodalom hajnalán még eleven az antik világ arányérzéke, a domborműveken ábrázolt emberi alakok még emlékeztetnek a klasszikus arányokra, csak később nyúlik meg a törzs, a láb természetellenesen, s teljesen megszűnik a testi szépség kultusza, ami a kor vallási felfogásában gyökerezik. Ugyanebből az okból alig jut szerephez a monumentális szobrászat, ennek emlékét csak gyér maradványok őrzik. Emellett az egyházi befolyás mellett rendkívüli a bizánci művészetben a császári udvar hatása, úgyhogy a fennmaradt művészeti emlékek az akkori egyház dogmatikus szigorát és az udvar merev szertartásosságát tükrözik. Igy válik a szeretet szelíd Krisztusa a világ szigorú ítélőbírájává, Mária pedig szertartásosan trónoló égi királynővé. Ezek az általános vonások kisebb-nagyobb mértékben érvényesülnek a különböző ábrázoló-művészetekben *(mozaik, miniatúra)* és *faragásokban.* A felsorolt technikák a bizánci mesterek kezén csodálatos tökéletességet értek el. Igy pl. egész Európa számára egy ideig mintául szolgált a bizánci elefántcsontfaragás, az ötvösművészet s a zománcmunka; ilyen zománcképeket találunk a magyar Szentkorona bizánci eredetű alsó részén is.

Bizánci oszlopfő a ravennai S. Vitale-templomból.

A monumentalitást az uralomrajutott keresztény egyház is növekvő mértékben megkövetelte, ez az *építkezésben* és a *mozaikművészetben* jutott kifejezésre. A kupolás bazilika Bizánc nagyszerű újítása. A vízszintes mennyezetű háromhajós római bazilika mellett a centrális alaprajzú kupolás bazilikák is meghonosodnak. Legcsodásabb közöttük a VI. sz.-beli konstantinápolyi *Hagia Sofia* templom (l. o.), Anthemios és Isidoros mesterek műve, melynek 56 m magas és 32 m széles központi kupolája „lebegni" látszik az ívek és oszlopok fölött, belső térhatása pedig máig is páratlanul nagyszabású. A monumentális hatást még az architektúrával szervesen összefüggő mozaikművészettel érte el az egyház; a képek, az antik hagyománytól eltérően, nem a padlót, hanem a falakat és boltozatokat díszítik szimbolikus bibliai alakokkal. A színes kövekből és üvegekből összerakott alakok cselekvéstelensége mintegy az öröklét változatlanságát tolmácsolja s magasan a földiek fölé emelkedő megközelíthetetlen fenség érzetét kelti. Az ábrázolások erejét fokozza a mozaik színeinek mély tüze, ami falfestő-technikával nem érhető el. A bizánci mozaikok legszebb példáit ma leginkább Olaszországban tanulmányozhatjuk, mert Keleten sok templom mozaikjait a törökök bemeszelték. Első helyet foglal el olasz földön *Ravenna,* az egykori bizánci exarchatus legfontosabb városa. Itt a *San Vitale* (VI. sz.) mozaikjain látjuk Justinianus császárt a templomot avató Maximianus érsekkel, másfelől Theodora császárnőt udvarhölgyei között. Ugyancsak Ravennában a *S. Apollinare nuovo* középhajójának frizszerű mozaikjai (22 felvonuló leány és 26 ifjú) a legnagyobbszabásúak. A későbbi mozaikok közül a szalonikii *St. Demetrios* mozaik említhető meg. Idővel azonban ezeken a díszítő elem túlságosan érvényesül a művészi kifejezés rovására (iparszerűség). Freskók csak későbbi időkben készültek, különösen Mistrában (XIII—XIV. sz.) és az Athos hegyén, ahol a XVI. sz.-ban a híres *Panselinos* működött. Nagyobb jelentősége van ezeknél annak a sok *miniatú-*

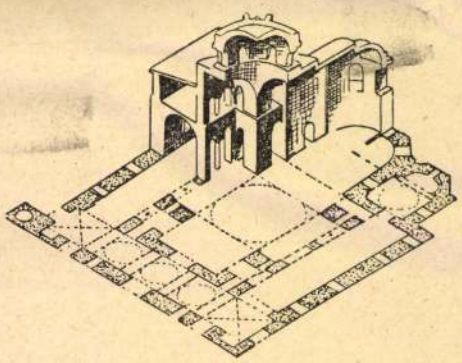

A szalonikii Hagia Sophia templom tipusos alaprajzának és felépítésének rendszere.

rának, amely bizánci kéziratokat díszít; ezekből alkothatunk magunknak igazán fogalmat a bizánci festőművészet nagyságáról. A nyugati miniatúra-festészet a karolingi kéziratok díszítésétől kezdve (IX. sz.) a Hohenstauf-kori kéziratokig Bizánctól tanult s mesterén e téren nem is tett túl. A bizánci művészet (a Balkán és Oroszország művészetének teljes függőségéről nem is szólva) nyugaton is sok nyomot hagyott, Ravenna mellett különösen a normann Sziciliában (elsősorban Palermóban) és Velencében (Szt. Márk templom a XII. sz. elején). Hazánk művészetére csak szerény mértékben hatottak a bizánci mesterek, Magyarország már eleve a nyugati egyházhoz csatlakozott s épp úgy ápolta a Nyugatot jellemző stílusváltozásokat (román-, gótikus-, renaissance-stílus, stb.), mint bármely más Ny.-i nemzet, ellentétben az alig vagy csak hosszú időközökben lassan változó bizánci művészettel. A határvonal, amely ezt a kétféle művészetet egymástól elválasztja: a Kárpátok K.-i és D.-i láncolata. A bizánci stílus kései hajtásai a gör. kel. vallással csak a régi határszélek mentén, szórványosan láthatók gör. kel. templomokban, mint a szomszédságból beszivárgott, alapjában idegen elemek. (L. a *79.* és *80.* sz. táblát.)

Bizánci pénz, a római birodalom kettéoszlása után (Kr. u. 395) a K.-római birodalomban, annak 1453-ban bekövetkezett bukásáig vert pénzek közös neve. Az előlapon többnyire a császár képe, gyakran flával együtt látható, a hátlapon pedig Krisztus monogrammja, kereszt, a Megváltó alakja vagy csupán felirat szerepel. Arany, ezüst és bronz pénzek ismeretesek. A B.-ek közül az arany *solidus* világpénz volt, Magyarországon is forgott és gyakran *pensa auri* név alatt fordul elő az egykorú forrásokban. Az ezüstveretek ritkák, az aranypénzek között pedig különös csoportot alkotnak a XI. sz. óta vert tálalakú pénzek *(scyphati)*.

Bizánci selyem. Justinianus császár a VI. sz.-ban honosította meg a selyemtermelést Bizáncban. A B. virágzási kora a VI—XII. sz. Az állami szövőműhelyekből kerültek ki a ma nagy értéket képviselő, jellegzetes rajzú, pompás hatású selyemszövetek. Rajzuk egymásmellé helyezett és összekapcsolt körökből áll, a körökben állatalakok v. egyszerűbb jelenetek ábrázolásait találjuk. A díszítményeken kínai, arab és perzsa hatás állapítható meg. Egész Európát a bizánci műhelyek látták el selyemszövetekkel. B.-ből készült 1031-ben a magyar koronázási palást is.

Bizánci zene. Ahogyan Bizánc földrajzilag „hidat ver" Kisázsia és Itália között, úgy vezet át történetileg a B. a K. ókori zenekultúráitól, az ó-görög zenén át, a Ny.-i keresztény egyház zenevilágához. Főjelentősége, hogy K.-i (szir, zsidó) elemekből kialakítja a mise-, psalmódia- és himnusz-éneklés típusait s elsőnek formál meg több egyházi műformát *(akoluthia, kanon, troparion)*, amelyek innen, a IV. sz. óta, *sequentia, tropus*, stb. néven átkerülnek a milanói, majd a római liturgiába. Bizánci fejlődésük kb. a VIII. sz.-dal lezárult. Az *egyházi hangnemek (echos*-ok) rendszere is Bizáncban alakult ki elsőnek, a K. u. sz.-okban. Nem véletlen, hogy a B. legnagyobb alakjai, mint *Romanos, Kosmas, Damaszkuszi Joannes*, valamennyien K.-ről valók. Számos nyoma van az udvari zenekultúrának is; ünnepi, színházi énekkarok kíséretében sűrűn szóhoz jutottak egyes hangszerek, köztük az orgona, mely itt világi hangszerként szerepelt. A hangjegyírásnak 4 korszakát különböztetik meg; a legrégibb fennmaradt emlékek a középkor derekáról valók. A zenei anyag főjellemvonásai: a szöveghez kötött deklamáló ének; egyházi hangnemek; bonyolult ritmika; K.-i és Ny.-i elemek sajátos vegyülése. E zenestílus hatása, a görög-K.-i egyház révén, kisugárzott a teljes Balkánra, csaknem valamennyi szláv népre, Kisázsiába és É.-Afrikára; a XV. sz. óta török, az utóbbi száz évben pedig Ny.-európai elemekkel vegyült.

Bizantinizmus, feljebbvalókkal szemben való túlzott hízelkedés, megalázkodás. A szó a bizánci udvarban elterjedt viselkedésre utal.

Bizantinológia, a Bizánc történetével, irodalmával és kultúrájával foglalkozó tudomány. Konstantinápoly bukásával több görög tudós jött Ny.-ra. Számos kéziratot mentettek át s felkeltették az érdeklődést Bizánc multja iránt a humanista Európában *Bessarion* (l. o.) 900 kötet könyve pl. a velencei Marciana könyvtár alapjául szolgált. Másrészt a törökök iránt való növekvő érdeklődés is bizánci történeti munkák tanulmányozásához vezetett. A bizánci történetírókat gyűjteményesen először párizsi jezsuiták adták ki, XIV. Lajos pártfogása alatt. *A Corpus Byzantinae Historiae*-t Velencében újra lenyomták (1729—1733). A XIX. sz.-ban G. B. *Niebuhr*, majd *J. Bekker* Bonnban újra kiadta a bizánci történetírókat (ez az ú. n. *Bonni corpus*). Legújabban H. *Gregoire* új corpus *(Bruxellense)* tervezetét dolgozta ki. Bizánc történetét, *Gibbon* és a görög *Lampros* alapvető művei után, legújabban A. A. *Vasiliev* írta meg (angol és francia nyelven). A bizánci kultúr- és művészettörténetről Ch. *Diehl* párisi tanár számos munkája tájékoztat. A bizánci irodalomtörténetnek még mindig alapvető összefoglalása K. *Krumbacher* nagy műve: *Geschichte der Byzantinischen Litteratur* 1892. A bizánci nyelvi, diplomatikai, papirológiai, numizmatikai, stb. kutatásoknak ma már nagy irodalma van. A legfontosabb folyóiratok: *Byzantinische Zeitschrift; Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher; Byzantion; Studi Bizantini.* Az irodalom teljes összefoglalását l. Moravcsik

Gyula: *A magyar történet bizánci forrásai* (1934).

Bizarr (francia), a. m. szokatlan, különös.

Bize, kk. Somogy vm. marcali j.-ában, u. p. és u. t. Marcali (1930) 357 lak.

Bizen, japáni tartomány, Imbe kerületében, hol a XIV. sz.-tól kezdve kitűnő s olyan kemény cseréptárgyak készülnek, hogy acéllal szikra csiholható belőlük. Gyártásuk különösen a XIX. sz. dereka óta virágzott fel, azóta a B.-készítményeket sötét, bronzszínű mázzal látják el.

Bizerta *(Bizerte),* kikötőváros Tuniszban, erősség és hadikikötő, de mint kereskedelmi kikötő is jelentős (vasérckivitel). Közelében Hippo-Zarytos hajdani pún város romjai. (1931) 25.000 lak.

Bizet [bize] *Georges,* francia zeneszerző, *1838, †1875. A párizsi konzervatóriumon Halévynek, későbbi apósának legtehetségesebb növendéke volt. 1857-ben elnyerte a római díjat és ugyanebben az esztendőben *Le docteur Miracle* c. operettjével megnyerte Offenbach díját is. Első jelentékenyebb művét, a *Les pêcheurs de perles* (Gyöngyhalászok) c. operát 1867-ben mutatta be a párizsi operaház. Sem ez, sem későbbi művei *(La jolie fille de Perth,* 1867, *Djamileh,* 1872, *L'Arlesienne,* 1872) nem hozták meg számára a megérdemelt sikert. A bemutatón megbukott élete főműve, *Carmen* (l. o.) c. négyfelvonásos operája is (1875), a dalműirodalomnak ez az egyik legszélesebb körben népszerű gyöngye. B. jelentősége csak halála után, különösen az olasz *verismo* (l. o.) fellépése óta tűnt ki. A Carmenben ő vonultatta fel először a verismo jegyeit: naturalista drámai erőt, friss népiességet, természetes és plasztikus formálást, hatásos és színes, nagyvonalban odavetett dallamtömegeket. Spanyol atmoszférája forró és valószerű. Budapesti bemutatói: Carmen 1877, Gyöngyhalászok 1888 és Dzsámilé 1895.

Bizmut *és vegyületei.* A B. kémiai elem, vegyjele Bi, atomsúlya 209; kissé vöröses fehér, fényes felületű rideg fém. 271° C-on olvad és 1600° körül forr, sűrűsége 9·80. Közönséges hőmérsékleten levegőn nem változik, hevítve B.-trioxiddá ég el. Csak oxidáló savakban oldódik. A természetben szabad állapotban is előfordul (Szászországban, Boliviában) s vegyületei is találhatók, különösen az oxidja (bizmutokker) és szulfidja. Híg savakban való csekély oldhatóságuk miatt a B. érceit főként tüzi úton dolgozzák fel, olyképp, hogy a túlnyomólag kéntartalmú érceket v. előzetes pörkölés után redukálólag olvasztják, v. pedig vassal történő, ú. n. ejtő olvasztással teszik szabaddá a fémes B.-ot. A B. a magas olvadáspontú fémekkel pl. a vassal és nikkellel v. egyáltalán nem ötvöződik, v. pedig nagyon rossz tulajdonságokkal ruházza fel őket, mint pl. a rezet és aranyat. Ezért csak a könnyen olvadó fémekkel: ólommal, ónnal, kadmiummal szokás ötvözni, amikor is feltűnően alacsony olvadáspontú ötvözeteket kapunk. Az 50% B.-ból, 12·5% kadmiumból, 25% ólomból és 12.5% ónból álló ötvözet az ú. n. Wood-fém, amely 70° C körül olvad. Ennek az ötvözetnek még 18% indiummal való továbbötvözése útján kapott anyag pedig 47°-nál olvad. Ezeket az ötvözeteket finom forrasztások, klisék, apró öntvények készítésére használják.

A gyógyászatban a B. csak vegyületei alakjában használatos, közülök a *bázisos B.-nitrátot,* a *B.-szalicilátot* és a *B.-karbonátot* gyomor- és bélbántalmaknál, valamint a röntgendiagnosztikában árnyékadó anyagnak használják. Néhány vegyületét, melyek közül a legelterjedtebb a *„bismuthum subsalicylicum"* (dermatol), mint a jodoform pótszerét sebhintőpornak alkalmazzák. Az utolsó évtizedben főleg francia kutatók ajánlására a B.-ot megfelelő vegyületei alakjában (B.-tartarát, jódkinin-B.) a vérbaj gyógyításában eredményesen használják.

Bizmutin (Bi_2S_3), rombos rendszerben kristályosodó ásvány, de rendszerint vaskos v. sugaras. Színe ólomszürke. 81·2%-os bizmut-tartalmával a legfontosabb érce ennek az elemnek. Lelőhelyei Vaskő, Csehszász Érchegység, Ujdélwales, Queensland.

Bizmutszappan, többnyire kókuszzsír és gyapjúzsír melegített keverékének nátronlúggal való elszappanosítása útján készült, lúgos bizmutnitrátot tartalmazó, illatosított gyógyszappan.

Bizományi áru, lehet minden kereskedelmi forgalomban levő áru. Legtípusosabb B.-k az *értékpapírok,* a *váltók* és a *devizák,* de gyakori a B. a könyvkereskedelemben is. A B. a megbízó tulajdona.

Bizományi számla, a bizományi jogviszonyban levő felek elszámolása. Tételei a következők: a bizományba vett, eladott áru ára; az ügylettel járó és arra fordított költségek (fuvarbér, raktárdíj, vám, biztosítódíj, munkabér, postaköltség, stb.), végül a bizományi díj v. jutalék, amelynek nagyságát v. a szerződés v. kereskedelmi szokás állapítja meg. Ez áruknál nagyobb, értékpapírnál, váltónál kisebb. Ha a bizományos az ügylet teljesítéséért jótállott *(del credere* felelősséget vállalt) és ebben a felek külön megállapodtak, a bizományos jótálló-díjat is követelhet.

Bizományi ügylet, ha valaki kereskedelmi ügyletet megbízásból, a saját nevében, de a megbízó részére köt. A megbízó azzal, akivel a bizományos szerződik, csak engedmény útján juthat jogviszonyba. A bizományos kötelezettségei: a rábízott ügylet kötésénél a rendes kereskedő gondosságával eljárni, a megbízó utasításait követni. Ezeknek be nem tartása kártérítési felelősséggel jár. Vételár-hitelezésre v. előlegnyujtásra a bizományos nincs jogosítva. Az ügylet teljesítéséért csak akkor felel, ha ez külön ki volt kötve (ú. n. *del credere,* l. o.). Azért, hogy feltétlenül hozzájuthas-

3279. Magyarországi festő a XV. századból:

A cserényi oltár.

A szt. Márton, szt. Miklós és ev. szt. János faszobraival diszitett oltár ajtószárnyain szt. Marton életéből azon jelenetek vannak ábrazolva:

a) belül: 1. midőn szt. Márton Amiens városa előtt a koldusnak a piros palástjának aljat adja oda, a melylyel az a következő éjjelen a felhők közt megjelenik; 2. a midőn szt. Marton a Sátannak e szavaira: „Agnosce igitur martirem, quem colis, Cristus egosum etc." ezt válaszolja: „Dns ihs xus non te purpuratum nec dyademate renitentem venturum esse predixit etc."; 3. midőn az Úr testének felmutatásakor, két angyal jelenik meg a felhők közt, az égbolton pedig fénylő világgömb tünik fel és 4. a midőn Árbor római praefectus leányát, gyógyitja meg;

b) kivül: 1. a midőn szt. Márton többek jelenlétében beteg szerzetes társát vigasztalja; 2. midőn szt. Márton halott pólyás gyermek ápolására buzditja a jobbról közeledő két hölgyet; 3. midőn szt. Márton az ő kokonyokban jerszk. uszta Krisztus megjelenik és 4. a midőn szt. Márton sirjánál a Krisztus csoda történik, a mennyiben a palástjának aljában lévő parázs nem égeti el a kiruháját. Felirata a szárnyak alján: Anno domini 1483 completum est hoc opus in die Sanctae Barbarae istas tabulas iussit fieri honestus vir Georgius Petrouitz.

Fa, méretei: a fülkének 176.0:173.5 cm., a szárnyaknak 176.5:87.0 és a praedellának 49.5:28.5 cm.

Ásgaisvennek

I szt. Mártonnak misekőzben,

311

1906.

3279. Magyarországi festő a XV. századból.

A cserényi oltár.

A szt. Márton, a szt. Miklós és ev. szt. János rnb-raival diszitett oltár szárnyain szt. Márton élete egyes azon jelenetek lathatók:

a) belül: 1) a midőn Ámiens városa előtt, a mezztelen koldusnak Lalamizsnakép saját palástjának aljat adja oda, a melylyel az Atya-Isten a következő éjjelen a felhők közt jelenik meg; 2) a midőn a Sátánnak e szavaira: »Agnosce igitur martire(m) qu(em) colis, Cristus ego sum etc«, ezt válaszolja: »Dns. ihs. xus. non te purpuratu(m) nec dyademate renitentem venturum esse predixit etc«; 3) a midőn mise közben, az Úr testének felmutatásakor, két angyal jelenik meg és az égbolton fénylő vilaggömb tünik fel és 4) a midőn Arbor római praefectus leányát gyógyitja meg;

b) kivül: 1) a midőn mások jelenlétében beteg szerzetes-társat vigasztalja; 2) a midőn a jobbról közeledő két hölgyet a talált pólyásgyermek ápolására buzditja; 3) a midőn kőkoporsóban fekszik és utódja Brictius megaldja és 4) a midőn sirjánál csoda történik, a mennyiben a Brictius palástjának aljában lévo parázs ennek ruhájat nem égeti el.

Felirata a szárnyak alján: »Anno domini 1483 completu(m) est hoc opus i(n) die Sanctae Barbarae istas tabulas iussit fieri honestus vir Georgius Petroitz Petrouitz«.

Fa, méretei a fülkének: 176.0:173.5, a szárnyaknak 176.5: 87.0 és a praedellának 49.5:28.5 cm.- A budavári Nagyboldogasszonyhoz

Lesés

Sz.n.98_906

czimzett főegyház építőbizottsága által 1888 október 15-én hozott határozat alapján szereztetett meg. — Leltároztatott az 1906. április 19-iki és dr. Nemes Antal praelatushoz intézett köszönő levél alapján 1906. április 24-én, mint a nevezett főegyház letétel (578-906).

1907.

3466. Magyarországi festő. A XVIII sz. elejéről.

Szent István ~~király~~.

A jobbrafordultan, térdre ereszkedve és oldképen van ábrázolva, hogy a kezeiben lévő párnára helyezett királyi jelvényeket a megnyilt felhőkön trónoló Madonnának ajánlja fel, ki mögött két Cherub látszik, és mögötte gyermeke a keresztes koronát megfogta, és ~~mi közben~~ balját áldásra emelte. Az őszbeborult fejedelem haja, bajusza és körszakálla hosszú. Öltözete: ékköves palást és öv, szük ujjú himezett világoskék kabát, szük nadrág és piros topán. A háttérben, balról az oszlopon innen, a melynek talapzatán püspöki jelvényekkel diszitett czimer van, e szó: „PAX", jobbról pedig folyótól szelt vidék Pannonhalmával köti le figyelmünket. Az égbolt felhős. Felirata a kép alatt:

„REGINA COELI, TUO PATROCINIO REGNUM MEUM CUM POPULO, TUIS PRECIBUS COMMENDO" in Vita."

és a kép hátán: „Excelsae, Procerum Tabulae, Pietatis avitae Sectandae ergo, praesentem Iconem obtulit, Benedictus Saygho Archi Abbas Montis Pannoniae O.S. Benedicti Sub Diaeta Anni 1729-ni."

Vászon, méretei 202:127.5 cm.-- A belügyminiszteriumtól átvétetett 1907. augusztus 22-én (1318-907).

Lépel

Jobb oszlop!

1907.

3403. Magyarországi festő.
A XVI. századból.

Jézus születése (Luk. 2. r.) 1 szín

Négyszögletes kövekkel kirakott helyiségben, puhafa-nyoszolyában, fejjel balra fekü Mária, a József által tartott fatányérból, melyet ő is fog, eszik, míg az előtérben két asszony fürészti a lepedőbe burkolt gyermek Jézust. Ez utóbbiak egyike vizet önt a két abroncspárral ellátott dézsába, másika pedig ül és a gyermeket ereszti a vizbe. A szent család minden egyes tagjának fejét arany dicsfény veszi körül. Öltözete Máriának, a ki csikos paplannal takarózik: fehér fejkendő és szűk ujjú barna ruha; az ősz hajú Józsefnek: prémes sapka, köntös és piros palást; a vizet öntőnek: széles fekete pánttal körülkötött kendő és bő ujjú ruha lehajtott galérral; a bekötött fejű ülő alaknak: kivágott ruha, ujjain széles fehér diszszel. Az ágy melletti ládán tálra helyezett kupa van. A háttérben ablakokon át a szabadba tekintünk, hol a fallal megerősitett városnak bolthajtásos kapuja felől piros ruhás alak közeledik.

Fa, méretei 31:55 cm.

Vétetett 1907. január 10-én Schupka Gézától 400 Kán. (47-907). -- Kifizettetett 1907. február 16-án (57-907). -- Elszámoltatott 1907. márczius 18-án (429-907)

Vett. Schupka 1907

Mikulás

«Ment, ment Miklós püspök a városra boruló éjszakában, a kihalt utcákra vakon bámultak az elsötétült ablakok. Csupán egy kis házból szűrődött ki holmi gyenge mécsvilág s a szent ember akaratlanul bepillantott a szobába. Három szép fiatal leány foglalatoskodott odabent, de éppen nem Istennek tetsző módon: az egyik hennaleveleket dörgölt széjjel, hogy azzal a körmét sárgára fesse, a másik rózsaolajat higított egy pohárban, a harmadik tükör előtt ült és a haját piperézte. Azonban különös: mind a háromnak a szeme sarkában könnycsepp ragyogott. S mint ahogyan ördöggel cimboráló varázslók kristálygolyókból olvassák ki az emberek sorsát, úgy a szent férfiú — de égi segítséggel — a könnyek kristálycseppjéből tudta meg a három leány történetét. Gonosz apjuk rossz életre szánta őket, el akarta őket adni, hogy pénzre tegyen szert, mert megúnta a nyomorúságot.»

«És ekkor Miklós püspök kivette övéből arannyal telt erszényét és szent haraggal vágta be az ablakon. Pengve gördültek szét az aranyak és dörgő férfihang rivallt az éppen belépő apára: Itt a lányaid hozománya, nyomorult, neveld őket tisztességre!»

Eddig a legenda.

Innen eredhetett a néphit, hogy az ablakon át berepülő ajándék csakis Miklós püspöktől származhatik. Igen ám, de a legenda tárgyából még nem következik, hogy az ilyen váratlan adomány miért csak a gyermekvilág kiváltsága? Miért nem azok a felnőtt kisasszonyok részesednek benne, akik nem ugyan hennalevél dörzsölésével és rózsa-

Magyarországi festő: Szent Miklós legendája

Tükör 1934. dec.

Csillag után

Ülök életunt szobámban,
hideg teát kavarok...
Körülöttem fájás-félés
ködhálója kavarog.
Kikelek tikkadt helyemből,
kinyitom az ablakot
s megpillantok odakint egy
ígéretes csillagot.
Óh ha most mindent itthagynék,
mennék a csillag után,
mint rég a három királyok
betlehemi éjszakán!
Gépkocsin vagy teveháton —
olyan mindegy, hogy hogyan!
Aranyat, tömjént és mirrhát
vinnék, vinnék boldogan.
Mennék száz országon át, mig
utamat szelné a vám.
«Aranyad tilos kivinni», —
szólna ott a vámos rám.
— «Tömjéned meg, ami csak van,
az mind kell, az itteni
hazai hatalmak fényét
méltón dicsőíteni.»
Százszor megállítanának, —
örülnék, ha átcsuszom:
arany nélkül, tömjén nélkül
érnék hozzád, Jézusom.
Jaj és mire odaérnék
hova a csillag vezet,
te már függnél a kereszten
és a lábad csupa seb
s ahelyett, hogy bölcsőd köré
szórjak tömjént, aranyat,
megmaradt szegény mirrhámmal,
keserűszagú mirrhámmal
kenném véres lábadat.

BABITS MIHÁLY

Magyarország, karácsony

Magyarországi ezüst és arany munkások egyesülete

Magyarországi ezüst-, arany- és órásmunkások szakegyesülete, VII. Kazinczy-u. 32.
423-518

Bptávb 1940 szept.

Magyarországi műem-
lékek

Heider, G. — Eitelberger,
R. — Hieser, J.

Mittelalterliche
Kunstdenkmale des
Österreichischen
Kaiserstaates.

I - II. K.

Stuttgart
1858 - 1860.

I. k. Jár, Pécs, Fehérvár, Tihany,
Óbuda, Horpács, Pannonhalma,
Trámbér.

II. K. ~~0~~

equisetum arvense, hiemale

herb

Magyarországi német
színészet.

Pukánszkyné Kádár
Jolán: Geschichte des
deutschen Theaters in
Ungarn I. Band. Von
den Anfängen bis 1812.
(Schriften der Deutschen
Akademie). München,
1933 8-r 175 l.

434.) - Iduna. Taschenbuch f.d.J. 1857. Mit 5 Stahlst. Kl.8° Wien. Orig. Seidenb. 6.--

435.) Nemzetiségi ismertető könyvtár. - Szerk.: Dr. Szabó Oreszt. I. A magyar oroszokról (Ruthének) (Szabó Oreszt.) - II- 1. A délmagyarorsz. németek (Czirbusz G.) II.2. Az erdélyi szászok (Neugeboren, Bruckner) - III. Tótok (Pechány) - IV. Szerbek (Iuga W.) - V-VI. Románok (Moldovan G.) - VII. Bolgárok. (Czirbusz G.) - Összesen 7 k. n 8° Bp. 1913.fv. (P 70.-) 35.--

436.) Nerval, G. de Les filles du feu. Sylvie. Jemmy, Octavie, Jois, Émilie. Le Reve et la vie. Aurélia. Illustr. de C. Le Breton. 30 bois orig. 8° Paris. Exemplaire No 596. sur vélin d'Arches. 4.--

437.) - Dreams and Life. La reve et la vie- Translated by V. Holland. Engravings on wood by Chr. Sandford. 8 vo prolonged. London: First edition Club, and Manaton: The Boars Head Press. 1933. 87 p. cloth. 4.--
Published in 450 copies printed in Garamond type on basing-werk parchment Copy number of this is 418. - This edition has been produced as an example of fine contemporary british craftsmanship in printing, binding and illustration.

439.) Le Nickel et ses alliances. - Différentes publications sur le Nickel et son industrie, réunies dans une couverture (facile a manier) 4. Paris, Centre d'Information du Nickel 2.50

440.) Nietzsche, Fr., Die Geburt der Tragödie, oder: Griechentum u. Pessimismus. Lp. 1900. Or.L. 2.40

441.) - Lieder des Prinzen Vogelfrei. 4° Hannover: Banas e Dette (Bücherei:Strahlenkranz) No. 385 der in 550 Ex. ersch. Auflage. Druck: Dougulin. Lp., Or. Hpgmt. 3.--

442.) Nodier, Charles Contes. Avec eaux-fortes par Tony Johannot. 4° Paris: 1846 d. veau. 10.--

443.) Nogaret, Fr.F. La terre est un animal ou conversation d'une courtisane philosophe. 8° Brouxelles 1880. 2.40
Tiré a 500 exemplaires No 95. Sur papier de luxe.

444.) Nugent, M. Alla mostra della pittura italiana del 600 é 700. Note e impressioni. Illustr. Paris 1925. 6.50

NUMIZMATIKA. - (ÉRMÉSZET).

444/a Arneth, Jos. Synopsis numorum antiquorum qui in museo Caesareo Vindobonensi adservantur 1. Numi graeci. 2. Numi romani. 8° Vindobonae 1837. Egy fv. kötésben. 8.--

445.) Numizmatika. - Dombay Franz. - Beschreibung d. gangbaren Marokkanischen Gold-Silber u. Kupfer-Münzen. Mit einem Kupfer. Wien: Camesianische Buchhandlung 1803. 8° 3 unn. Bl., 53 S. Pap. 3.--

446.) - Goltz Hubert: Caesar augustus sive historiae imperatorum Caesarumque Romanorum ex antiquis numismatibus restituae Brugis 1574. kl. folio. 12 unn-Bl. LXXXIII (83) numismatische Tafeln 248 S., 20 unn. Bl.Pap. 12.--

447.) Köhler Joh.T.: Vollständiges Ducaten-Cabinet, d.i. historisch-critische Beschreibung d... Göldstücken... Hannover. Förster u. Sohn 1759-1760. kl. 8° 2 Bde Hl. 12.--

448.) - Palignesi. Monita genealogica autori Vindiciarum arboris genealogicae gentis Carolino-Boicae... His antem monitis principum genealogias probandi ratio expliccatur... 4° Alestaddii, 1732, Pgmt. 15.--
Ritka mü, több portrait -val érem és pecsétképpel rézmetszetü initiálék és vignettekkel. Szép példány.

449.) - Soothe J.C.: Auserlesenes und höchstansehnliches Ducaten-Kabinett. Hamburg 1784. 8° XII 254 S. 1 unn.Bl. Hl. 7.--
Seltener Beitrag zu Köhler's Ducatenkabinett.

412.) Modern etchings, mezzotins and dry-points. Ed.by Ch. Holme. 4° London "The Studio Sp. Numbers" 4.80
413.) Mohácsi Jenő: Stella (Fisz-dur szonáta) 8° Budapest, 1928. 2.40
Készült Van Gelder papiroson, 216-ik sz. példány. Szerző aláírásával.
414.) Mongol nomádok. - Larson, F.A. (Herzog d. Mongolei) Die Mongolei u. mein Leben mit den Mongolen. Mit 14 Bildern Berlin Or.L. 3.--
415.) Monnier, Ph. Le Quattrocento. Essais sur l'histoire litteraire du XVe siecle italien 2 vol. 8° Paris 1924. d. veau. 10.--
416.) Montaigne, Select essays. 16° London: 1909. Nice red leather wrap. Two colored printing. 2.40
417.) Moore, Th, Lolla Rookh an oriental romance. London: Longmans, Green 1870. 287, green cloth. 3.--
418.) Moréas, J. Les Cantilenes. 1883-1886. Paris, 1897. 3.40
419.) Morin L. Revue des quat' saisons. 1900 Millet-octobre. Illustrée. Paris. d-veau. 2.50
420.) Morris, William Kunsthoffnungen u. Kunstsorgen. Eine Reihe v. Abhandlungen I. Die niederen Künste. II. Die Kunst des Volkes. III. Die Schönheit des Lebens u.s.w. Zusammengebunden. gr.8° Lp.: Saemann, Or.L. 5.--
421.) Munro, W.B., The government of European cities New York: Macmillan 1909. 409 p. cloth. 7.--
422.) - The government of american citiés. New York: Macmillan 1923. VIII. 456 p 8° cloth. 8.--
423.) Muret-Sanders, Enzyklopädisches englisch-deutsches u. deutsch-englisches Wörterbuch. Grosse Ausgabe in 4 Bänden. 8° Berlin: Langenscheidt. Orig. Hlederbde. (P 128.80) 65.--
424.) Musset, A.de, Oeuvres completes. 10 vol. Avec 4 différents portraits de Musset en gravures. 12° Paris: Lemerre. Pompás vörösbarna egész bőrkötésben, Aranymetszéssel. 80.--
425.) Mutio justinapolitano. Il gentilhuomo. Con la tavola delle cose notabili k. 4° Venetii, Valvassori 1571. 16 innum. 286. p. 6.--

NAPOLEON.

426.) Napoléon. - Lancelotti, A.: Napoleon Anedotico. 8° Roma, 367 p. 2.40
427.) - Pieces diverses et correspondence relatives aux operations de l'armée d'Orient en Egypte. Paris: Baudouin, au IX. (1801), in-8, 583 p. Pap. 4.--
428.) - Souvenirs d'une femme sur la retraite de Russie (Louise Fusil) 8° Paris 1910. Rel.d.veau. 4.50
429.) Napoléon császár élete. Magyarázta Illés és Szekrényessy. Pest 1834 (8°) fvszk. 3.--

NAPTÁRAK. - ALMANACHOK.

430.) Naptárak. - Almanachok. - Göttingischer Taschen-Kalender für das Jahr 1804. 16° Göttingen. Dietrich, 60 S. sehr hübscher schwarzer Hledbd. mit Rückenv. goldung u. Goldschnitt 12.--
Mit Titelkupfer, darstellend die Bildnisse Schiller, Kotzebue u. Iffland, 4 farbige Modekupfer, 2 Kopfputz-Kupferbl., 4 allegor. Bildern, Beigebunden: G. Taschenbuch zum Nutzen u. Gebrauch u. Vergnügen f.d.Jahr 1804. 274 S. mit Kupfern.
431.) Steinbeck, Chr.G., Der aufrichtige Kalendermann. Ein gar kurioses u. nützliches Buch. 8° Gera 1794-1796. kl. 8° 2 Bde in 1 braunen Hledbd. 3.--
Inhalt: Astronomisches - Krankenbehandlung.
432.) Taschenbuch, Leipziger, für Frauenzimmer auf das J. 1801. Mit Kupfern u. Noten.beilagen. 32° Lp.: Böhme, Hübscher Ppbdchn. 12.--
433.) Iduna. Taschenbuch für 1850. 30.Jg. Mit 7 Stahlstichen (Inhalt: Kalenderteil in rot- u. schwarz.- Druck, Gedichte, Erzählungen, Epigramme, 16°, Wien, Or. Cart. 6.--

Magyarázatok nélkül

Magyarországi órák

Magyarországi órák XVIII. sz. téli VIII. 45, 48

Mur Kst. Est

Magyarországi olasz
várépítők

lásd

Gyalókay Jenő:
Olasz várépítők Magyar
országon. Magyar Szemle
(1937) 30 k. 287-296. l.

SZENT ERZSÉBET

Írta GÁBRIEL ASZTRIK

A magyar dicsőség és hírnév nyugat felé ívelő útját nemcsak a fegyverek győzedelmes harca, nemcsak politikánk nagyvonalú hódítása, hanem szentjeinknek a világegyházban tiszteletet kivívó nagysága is hirdette. A magyar katona-szentek, Szent István, Szent László, bátor erényeken nyugvó életideálja nem tudta áttörni a szomszédos államok liturgikus határát. A mindent bearanyozó szeretet melegének volt csak annyi ereje, hogy a vitéz ősök magzatának, Erzsébetnek tiszteletét a világegyház minden tája felé szétsugározza.

Szent Erzsébet thüringiai magányában nem felejti magyarságát, hanem az ősétől, Szent Istvántól örökségbe kapott apostoli jóságot fokozza az önfeláldozásig és egészen a mártiromság határáig. A magyar állam alapítójának népe képzeletében eléggé ki nem színezett jámborsága, késő ivadékában Szent Erzsébetben ölt szivárványszerű ragyogást. Kivirágoztatta mindazokat a lelki adottságokat, erényes hajlamokat, amelyeket a magyar szentek legendáiban addig inkább csak tiszteltek, mint csodáltak. Olyan volt, mint a fehér szín, magába foglalta a szivárvány egész rejtett pompáját ; ezért mondja egyik régi nyelvemlékünk, az Érdy-kódex : «Mert nincsen oly rendbéli ádámfia, akár ez világiak, akár egyházbeliek, szüzek, házasok, özvegyek, szerzetbéliek, tisztaság és penitenciatartók, kik jó példát, bizony regulát, igaz életet nem vehetnek tőle.»

Szent Erzsébetet nemcsak legendák, szépen lejtő himnuszok, zsolozsmakönyvek köszöntik, hanem a pergamentet díszítő miniatűrök is. Ezek igen gyakran beszédesebb kifejezői a szent iránt érzett rokonszenvnek, mint a megszokott csodák száraz elbeszélései. Zsolozsmájában egy eszme, egy gondolat üt mindig vissza a rímek csengésén, a ritmusok vállán keresztül. Marburgtól Esztergomig, Bambergtől Cambrai-ig, Eisenachtól Burgosig hirdeti a katonás erények nemzetségéből származott asszony győzedelmes lelkét.

A magyarság mindig örömmel köszöntötte őt. «Gaude mater Hungaria — Örülj boldog Magyarország» énekével hangsúlyozni akarta a szülőanya jogos örömét, kiáradó boldogságát. Nem felejtette imáiba szőni, hogy idegen környezetben szenvedő leánya egy percig sem felejti népét, s a veszély pillanatában kész megvédeni.

Szent Erzsébet 1207-ben született a pozsonyi, mások szerint a sárospataki várban. Anyja Meráni Gertrud, apja a keresztes-lovagkirály, II. Endre. Testvérei Mária, IV. Béla, Kálmán és Endre között nem sokáig élvezhette a szülői ház megértő melegét. 1211-ben Hermann thüringiai őrgróf megkéri kezét, fia Lajos számára. A wartburgi vár komor sziklái, szürke kövei elszomorították a tágas mező, szabad kilátás, hömpölygő folyam nézéséhez szokott gyermeket. A kis Erzsébetnek vállalnia kell a harcot a thüringiai udvarban mindinkább erősödő féltékenység, ingerültség, harag és áskálódás ellen. De víg kedélyével, a magyar életszentséget mindig jellemző derűvel magához édesgette, meghódította jegyesét. 1221-ben kötött házasságából három gyermeke született.

De nem sokáig élvezhette a családi élet békéjét. Férje, Lajos szent lelkesedéstől fűtve a keresztesekkel nekivágott a rejtelmes Keletnek, ahonnét azután sohasem tért vissza. Erzsébet számára meghalt a világ, és annak minden öröme. Húsz éves korában három árvával özvegyen maradt. A fejedelmi család barátságtalan környezete nem volt marasztaló számára, lelke az irgalmasság gyakorlásában kapott szárnyra. Az inségverte marburgi vidéken, magyar hozományából épített kórházban enyhítette a szeretet olajával a nép fájdalmát. 1235 november 19-én, a halál

Szent Erzsébet, a királyleány

Tükör 1941. 11. sz.

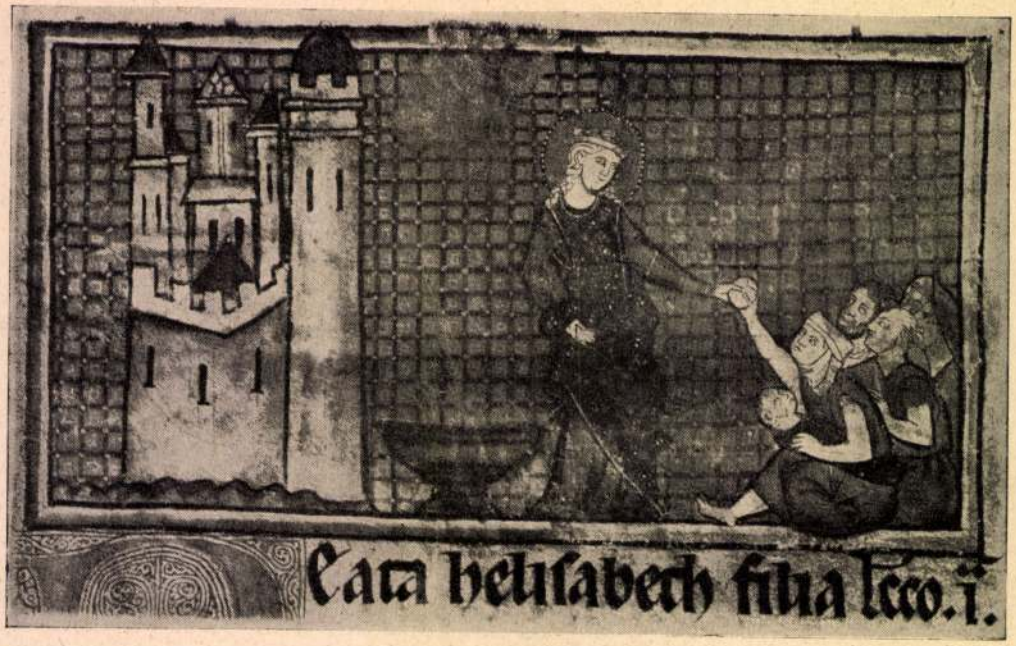

Szent Erzsébet alamizsnát oszt

pillanatában, diadalmas arccal Krisztus születéséről kezdett énekelni. Utolsó szava halk sóhajban elröppenő fohász volt : «Elérkezett az idő, midőn a felséges Úristen magához hívja barátait.»

A középkori magyarság elevenen ügyelt arra, hogy a külföld ébren tartsa Erzsébet magyar királyi családból való származásának tudatát. Koronával ábrázolják Erzsébetet ; hol fején viseli, hol szelíd alázattal kezében tartja. Egy francia miniatűr azt a jelenetet ábrázolja, amidőn az angyal Erzsébetet fátyollal és koronával szépíti, hogy látogatóba jövő magyar vendégei előtt illő és díszes ruhában jelenhessen meg. A magyar főnemesek szavaiszerint Franciaország káprázatos királyi asszonyának minden báját és varázsát messze felülmulta. Elképzelhető, hogy az idegen miniátort érdekelte az az asszony, aki szebb volt mint a francia királyné.

Szépsége előtt hódolattal adóznak a himnuszköltők. A róla szóló középkori költemények gyönyörű példák arra, hogy nemzeti ízt és zamatot, magyar vérünk iránti rajongásunkat mennyire be lehetett olvasztani az egyetemesség számára szóló vallásos lírába.

Szent Erzsébet menyegzője

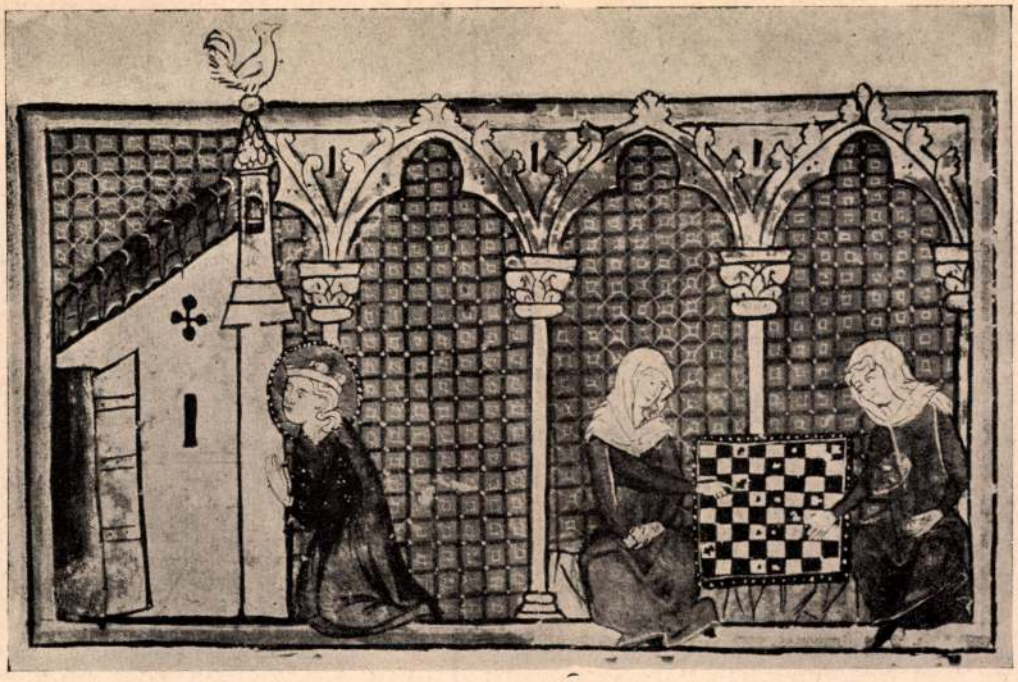

Szent Erzsébet imádkozik

Apja, rokonai, magyarjai féltő gonddal követték áldozatos életét. Midőn II. Endre tudomást szerzett nyomorult sorsáról, Bánffy (Pania) grófot küldte el hozzá, kérve, hogy vezesse haza leányát. Szentünk hű maradt ahhoz, amit lelkében eltökélt, nem mozdult szegényei mellől. Szerencsére nem hiányoztak környezetéből tanácsadó, vígasztaló magyarjai sem. Egy Berthold nevű úr, feleségével egy évig tartózkodik Erzsébet mellett, «fontos ügyeket intézve, előkelő társaságban országunknak becsületet szerezve. «Még kitartóbb Dávid és Farkas magyar vitézek buzgósága, akik a magyar királyleányt eljegyzésétől fogva haláláig szolgálták. Magyarságához való tartozásának tudata medret tört magának, egész Spanyolországig vitte hírét. Burgostól Esztergomig a gótikus katedrálisok magyar Erzsébetünk hírétől voltak hangosak.

Szent Erzsébet tiszteletének eleven erejét mutatja az a gyönyörűen díszített spanyol kódex, amelyet a párisi Nemzeti Könyvtárban őriznek. A szent életének minden epizódja megkapó színességgel tárul elénk. Ismeretlen ikonográfiai ábrázolás, dús képzeletre valló csoportosítások, ragaszkodó szeretet jellemzi e miniatüröket. Egyiken Erzsébet a magyar király vára előtt oszt kötényéből alamizsnát, a másik kép, ártatlan gyermekkorának azt a jelenetét ragadja ki, midőn az ifjú Erzsébet ott hagyja sakkozva szórakozó társait, s Isten házába siet imádságos lelkülettel. Szent Erzsébet házasságának miniatürje egy középkori főúri esküvő kedves egyszerűségét jeleníti meg. Ezeket a képeket Szent Erzsébet magyar származásának tudatában levő művész alkotta. Magyarország büszke lehet szentjére, mert a spanyol félsziget is úgy tudja, hogy a kis Erzsébet jócselekedeteinek gyakorlását nem idegenben, hanem minálunk, magyar földön kezdte meg.

Nemcsak a hivatalos egyházi szónokok, Caesarius von Heisterbach, Dietrich von Apolda, nemcsak a kölni dóm sequentiái áldják emlékét, hanem koszorút font alakja köré a XIII. századi szegénység nagy költője, Rutebeuf is. Ők ketten megértették egymást, mint ahogy megértette Erzsébet a szépség nagy szentjét, Assisi Szent Ferencet is.

Jóságos arca legkifejezőbben a miniatűrök tarka keretéből mosolyog felénk. Egyéniségével a magyarság adakozó szívének, apostoli lelkének fényes bizonyítéka volt a XIII. század ínséges hajnalán.

Együnk Dreher kekszet!

Magyarország szépe Szent Erzsébet

Balról jobbra: D. Spicer, Amy Johnson, P Gower

SZÁRNYAS ASSZONYOK

Írta KADAR ERZSÉBET

Öt pilótanő szerzett újabban messzehangzó hírnevet magának: Lindberghné, Amelia Earhart, Pauline Gower, Dorothy Spicer és Amy Johnson. Előttem a fényképük is; az egyik törékeny, szinte szürke jelenség, félénk gyerekes arc, csak tekintete világít, az angol «eager» szó illik legjobban erre a tekintetre, sóvárgó, tárgynélküli kíváncsiság, vágy, messziség lappang benne. Lindberghné, az óceánrepülő felesége... Annál öntudatosabb, egészségesebb Amelia Earhart nevetése. Kemény áll, nagy száj, szinte darabos erő: olyan fiatalság, amelyhez az illik, ha telthúsú barackba harap. Úgy vágott neki a levegőnek, hogy lovagi viadalt vívott vele. És végül két fiatal lány. Kedvesek, csinosak, feszélyezetten néznek a lencsébe. Cinkosan összemosolyognak: Pauline Gower és Dorothy Spicer.

*

1931-ben nemzetközi repülőtalálkozót hirdetnek; a cél: Páris. Pauline Gowert és Dorothy Spicert is meghívják. Mindketten a londoni Stag Lane aviatikai tanfolyamának hallgatói, Dorothy gépészmérnöki vizsgájára készül, Pauline pilótatanonc. Húszévesek, szépek. Boldogan mennének, de nincs gépük, a tanulás költségeit is csak úgy tudják előteremteni, hogy időnkint állást vállalnak — Dorothy elárusítonő egy kötöttáruházban, Pauline hegedűleckéket ad és fizetésükből rakják félre tandíjukat. Amy Johnson megszánja őket, kölcsönadja nekik kétüléses Gipsy-Moth gépét és a lányok nekivágnak a nagy útnak. Milyen gyanútlanul, milyen felelőtlen optimizmussal; néhány évvel később maga Pauline Gower csodálkozik rajta legjobban. — «Hátborzongató, veszélyes vállalkozás volt, — írja, — de akkoriban egyikünk sem gondolt a veszélyre. Nem értettem a hajózási tudományokhoz, de még az egyszerű iránytű használata is titok volt számomra. Valahányszor hosszabb kirándulásra mentünk, eltévedtem, s le kellett szállnom, hogy tájékozódjam...»

A repülőtérkép is sok pénzbe kerül, megelégszenek olcsó autótérképpel. Ezen jelölik ki útjuk vonalát. Elhatározzák, hogy felváltva vezetik a gépet. A hátsó ülés a pilótáé. Párisig Pauline vállalja a fontosabb szerepet, Dorothyé viszont a csomagok gondja.

Heaston közelében éri őket az első figyelmeztetés: Pauline vissza akarja tolni a kormánybotot. Nem mozdul. Erőlteti s végül olyan keményen megrántja, hogy elgörbül. Átadjuk Pauline-nak a szót:

«— Ijedtemben belekiáltottam a hallócsőbe: Dorothy, eltört a kormánybot!

Magyarországi viking leletek

Paulsen Péter: Magyarországi viking leletek.

4°, 27K, 59L, Budapest, 1933.

Magyarországi Szőcz András

1481.

Comitori 1881.

nagy szomorúsággal és keserűséggel szemlélem fájdalmas elmúlásunk évfordulóját. Az imával és áldozattal a mennyei Atyaminőségnek szeretőszívű fiai és leányai gyermekének és szülőjének (1894/95)

Quingenaria V. 250.

Magyarországi Tanúk

könyvtára

1322

Csontos János

Csontosi János: ~~Irodalmi~~ Irodalmi

Repertorium a Magyar szépművészetek

körébül.

1187 – 1525.

70, ezen időszakból való magyar

vonatkozásu kézirat czédulája.

———

Magyarországi János festő 1504

Krakó, Szent Katalin-templom: Alamizsnás Sz. János-oltára 61 l.

Genthon István

A régi magyar festőművészet. Vác, 1932.

58, 61, 63. l. és 73. r. Egy

Fenti 1494–1522 között Krakóban dolgozik. Egyetlen ismert műve a fentebbi 1504-ből. Genthon a jó-nevű mester korához sorolva.

Tehnőtéka-alakú románcos óra,
XVIII. század.

Nagyi, Bihar vármegye, 400/35. szám

Magyarországi Janós

Neki köszönjük a „Hugonis de Argentina: Compendium theologicae veritatis" czimü XIV. századi iróku kártyakodex másolását, melyet Aschpachban 1348-ban Ulrich apát által díjaztatva itt le. A codex jelenleg a müncheni kir. állami könyvtár tulajdona s colophonjára a következő jegyzetet találjuk: Scripsit in Aschpach Johannes de Hungaria ab abbate Ulrico appreciatus 1348."

Irod.

Catalogus Codicum Latinorum Bibliothecae Regiae Monacensis. Monachii 1871. 67 l.

Wattenbach. Das Schriftwesen im Mittelalter. Lipcse. 1875 II. kiad. 402 l. és

C 44. l.

Magyarországi Tanúk

minister

1348.

Hugonis de Argentina: Comp. etc

vagy csinnal kiállított hártya

kézirat. Az írás szép és hatá-

rozott, az initiale-ei feliratok

vörösek. Másolata 1348-ban

Aschbachban Ulrik ~~apát~~

aschpachi apát számára

készült.

Münchenben (kir. udvari állami könyvtár tulaj-

dona.

4 l ci 8. l

MAGYARORSZAGI 1. *János (Joannes de Hungaria)*, kódexmásoló 1348. Aschpachban, hol Ulrich apát részére a Hugonis de Argentina: Compendium theologicae veritatis c. gótbetűjű, kéthasábos, vörös iniciálés hártyakódexet

másolta, mely jelenleg a müncheni állami könyvtár tulajdona.

Ro. g. II. 73 l

T. 5877.

r és város épületei fölött a me-
térből [padló kanyarodik a háttér
elirata: [perkg

3.3 cm.
gs und Friedens Begebnüsse, Nürnberg 1686

Magyarországi János

festő

lásd János alatt is

Arvában, falep Turdosinban működött

1504-ben Alamisznás Kent János képét festette Krakóban.

Kopera, Dr Feliks:

A régi festőművészet Lengelországban.

MAGYAR MŰVESZET

1928. 159. l.

Magyarországi János
mester, festő
Kraków 1504.

Lásd
Janis mester alatt

Magyar alkotóesek
1928. 157 l

12

Magyarországi mester

Jerobrair

Szent János 1510-es évek

Márta 1510-es évek

Kabbai mester

Repr.

MAGYAR MŰVESZET
1936. 273. l.
272. l.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisz

9513 szám.

BP. 1938 MÁR. 3 V. 5 N.

A Műemlékek Orszz. Bizottsága ker. Elh

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

BUDAPEST

M.D.Z.

Magyarországi mester, szobrász

(fabó)

Szt. Dorottya-szobor (későgotikus, fa)

Művért. 1955. 1. sz.

Harasztiné Takács Marianna: Az Országos Szépművészeti Múzeum szerzeményei 1945-1955. 88, 89. l.

Magyarországi mester

XV. sz.

1

MAGYARORSZÁGI MESTER (XV. század vége): MÁRIA HALÁLA. *Bártfai Szent Egyed templom.* Még ma is eredeti helyén, Bártfának egyik régi templomában áll a Jézus születése oltár, amelynek egyik szárnya ez a kép. Az összesen tizenkét képből álló szárnyas oltár kilenc képe a német rézmetszés nagymesterének, Martin Schongauernek kompozíciói után készült. A mi képünk azonban két másikkal együtt a művész eredeti gondolatának látszik. Ez annál érdekesebb, mert éppen ez a kép tömör kompozíciójával és egyes fejek szépségével kimagasló darabja a sorozatnak.

Petrovics Mill

103. l.

MALRAUX: **Emberi sorsok**, Prix Goncourt (irodalmi nagydíj nyertese). Fűzve — — — — 3.40
Kötve — — — — 4.20

ANDRÉ MAUROIS: **A textilgyáros.** Fűzve — — 1.80
„ „ „ „ Kötve — — 3.50

CHRISTOPHER MORLEY: **Ember volt.** Fűzve — 3.60
„ „ „ „ Kötve — 4.80

VÁGHIDI FERENC: **Valaminek történnie kell.**
Fűzve — — — — — — — — — — — 2.—
Kötve — — — — — — — — — — — 2.80

VÁGHIDI FERENC: **Alfréd Nobel élete.** A dinamit regénye. Fűzve — — — — — — — 2.80
Kötve — — — — — — — 4.—

RÁTH-VÉGH ISTVÁN: **A könyv komédiája.**
Fűzve — — — — — — — — — — — 3.60
Kötve — — — — — — — — — — — 4.80

CS. SZABÓ LÁSZLÓ: **Doveri átkelés.** Fűzve — 3.60
„ „ „ „ „ Kötve — 4.80

SZABÓ ZOLTÁN: **A tardi helyzet.** (IV-ik kiadás.)
Fűzve — — — — — — — — — — — 3.60
Tardi hímzett vászonkötésben — — — — 5.80

KOVÁCS IMRE: **A néma forradalom.** Fűzve — 3.60
„ „ „ „ „ Kötve — 4.80

DR. LIPTÁK: **Nyílt választás 1937-ben** — — — 2.90

KODOLÁNYI JÁNOS: **Suomi, a csend országa.**
Fűzve — — — — — — — — — — — 3.60
Kötve — — — — — — — — — — — 4.80

ANDRÉ GIDE: **Utazásom Szovjetunióban.**
(Eljárás alatt)

KÁLMÁN KATA—MÓRICZ ZSIGM.: **Tiborc.**
Kötve — — — — — — — — — — — 6.—

MAGYARORSZÁGI MESTER (XV. SZÁZAD VÉGE): MÁRIA HALÁLA

Petrovics Mill

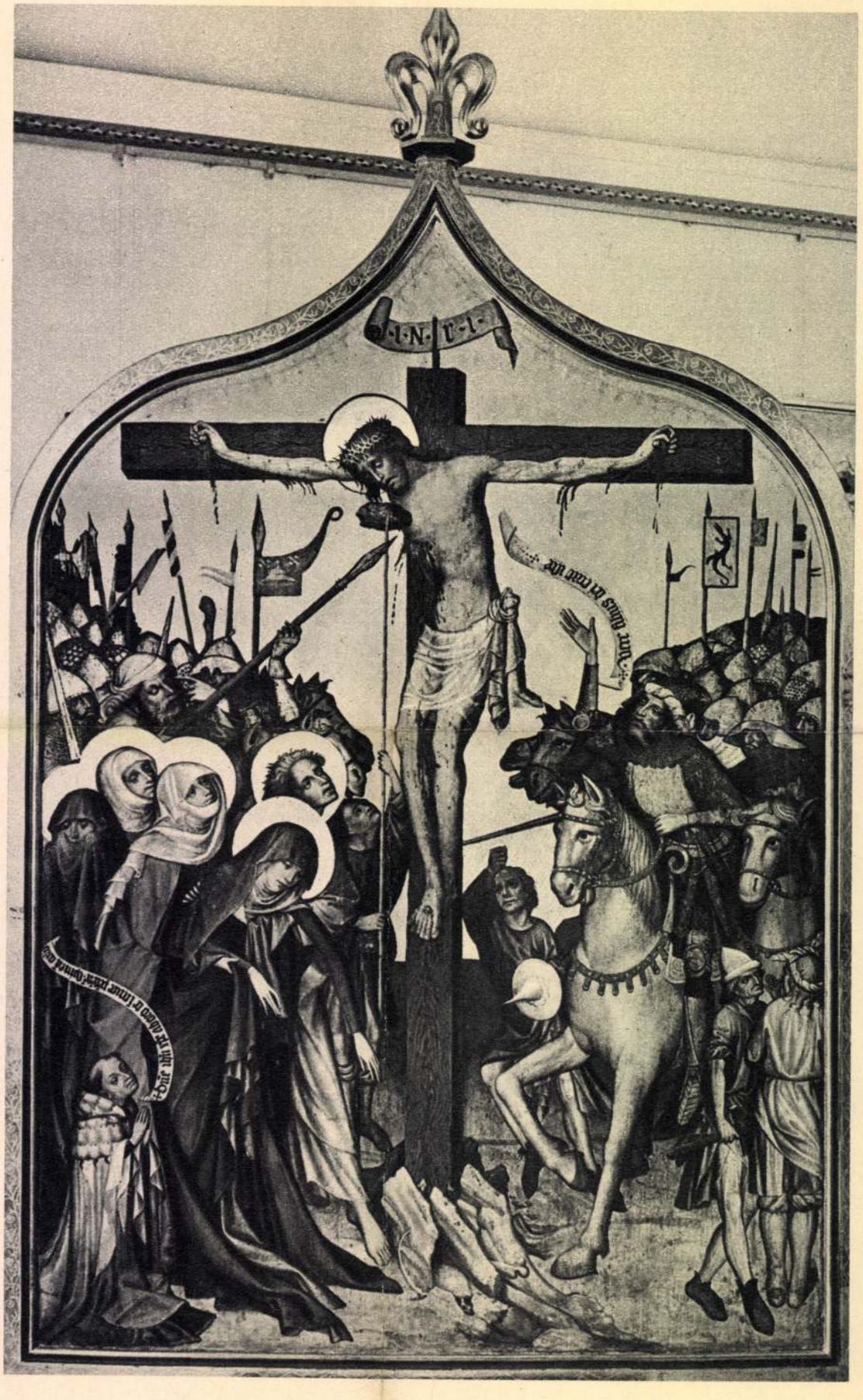

KOLOZSVÁRI TAMÁS: KÁLVÁRIA

XV. 2.

Magyarországi

M. 2. *Miklós (Nicolaus de Ungaria)*, kódexmásoló. Szerzetes volt s a kassai konventből került Firenzébe, ahol 1477. egy latin bibliakommentárt másolt, mely a vatikáni könyvtárba került.

E. g. II. 73 l

T. 5878.

vár és város épületei fölött a me-
előtérből pedig padló kanyarodik a
ámzanak. Felirata fölül:

1. Vorstad és befejezése: 4. Seiten

6.3 : 8.7 cm.
e Beschreibung Königr. Ungarn,
6.

.

Magyarországi Miklós 1474ből

Egy IV. Sixtusi latni biblia com-
mentar másolt, mely jelenleg
a Vaticani Könyvtárban Cod.
Ottob. 7 lat. 26. jelzés alatt őriz-
tetik s colophonja szerint
Magyarországi Miklós (Nicolaus
de Ungaria) szerzetes készítette,
ki a Lassai conventből került
Florenceba s itt írta 1474-be a
fontemlített Könyvet

C 145.l

Magyarországi Miklós
kodexmásoló
manuale-ja 1418-ból
a M. N. Múzeumban, mely
1900-ban nőtte.

lásd

Sörös Pongrác és Rezner

1) Tibold: A pannonhalmi
főapátság története.
III. k. Bpest 1905. 315 és
köv. ll.

2) Kropf Sajos: Magyar Könyvszemle 1898. 208. l.
Reisey Viktor dr: Nicolaus
de Hungaria bencés apát
XV. századbeli kézirata Mü-
chenben. Magyar Sion 1899
141-144. l.

3)

4) Békési Emil: Kath. Szemle
1902. 972-3. l.

Magyarországi műemlékek összeírása.

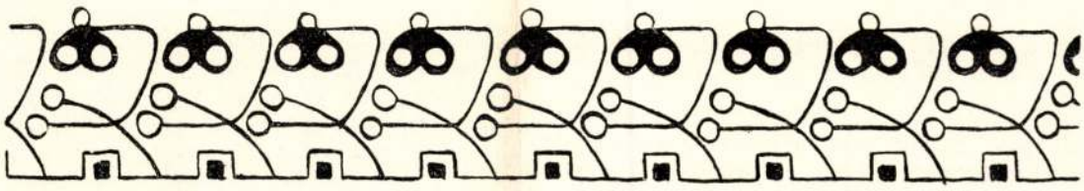

HAZAI KRÓNIKA

MAGYARORSZÁG MŰEMLÉKEINEK ÖSSZEÍRÁSA. A Budapesti Hirlap ezévi 193. számában röviden körülvonaloztam a hazai ingatlan és ingó műemlékek lajstromozásának tervét. Ugyancsak ott említettem, hogy a bajor kormány kiadott nemrégiben irányelveket a műemlékek összeírására.

Talán nem végezek felesleges munkát, ha ennek alapján, a mi viszonyainknak megfelelő műemlék-lajstromozás alapelveit, ahogy azt képzelem, már most leirom.

I. Magyarország műemlékeinek lajstromozása ama célnak szolgál, hogy az ország legszélesebb értelemben vett műemlékeinek teljes állományát, tehát a nemzet történelmi vagyonát tudományosan megállapítsa és leírja; hogy ez emlékek védelmének és kellő kezelésének, ezáltal a mű-, hazai és a helyi történetnek, az élő művészetnek, valamint ezek által a haza gazdag földje iránt való szeretetnek szolgáljon.

II. A felveendő műemlékek sorába egyaránt tartoznak egyházi és profán emlékek. És itten a műemlékek fogalma a legtágabb értelemben veendő.

Valamely polgári, avagy parasztháznak, kútnak, vagy hídnak, útszéli keresztnek, erkélynek vagy vasrácsnak, képnek vagy műtárgynak stb. egyaránt meg lehet a történeti, műtörténeti, vagy arkeologiai érdeke vagy érdekessége.

III. Az összeírás kiterjed a köztulajdont alkotó mindennemű műemlékre, a magántulajdont tevő ingatlan tehát építészeti emlékekre; de lehetőleg bevonandó a magántulajdont tevő ingó emlékek sora is, különösen olyan esetekben, amikor történelmi, vagy műtörténeti vonatkozásban állanak a környék műemlékeivel, művészeti viszonyaival, vagy pedig mesterjegyekkel (név és bélyeg) vannak jegyezve. A nyilvános gyűjtemények, amennyiben államilag amúgy is kötelezvék a lajstromozásra, kiesnek ez összeírás keretéből; a környék műtörténelmi sajátságaira azonban itt is rá kell mutatni.

IV. Időbeli határolás tekintetében általában a VI. századtól a XIX. század elejéig terjedjen az összeírás. Sajátos, a római világgal kapcsolatban állott viszonyaink megkövetelik azonban, hogy a VI. századnál is hátrább menjünk, kivált Pannónia és Dácia vidékén.

V. Kicsoda lajstromozzon és mit? Miután az egész apró részletekből állana össze, a pap, a tanító, a jegyző; nagyobb „kincstáraknál" a kincstár kezelője, a káptalani, uradalmi jószágkormányzó. S ahol mindez lehetetlen volna, ott a műemlékbizottság küldjön ki szakembert, aki jegyzékbe vegye a környék műemlékeit.

A lajstromozónak első kérdése: mi értéke van a tárgynak a művészet, a műtörténet, a régészet vagy a történelem szempontjából? De azt is kellend tovább kérdeznie: van-e a tárgynak a hely, a vidék tekintetéből érdeke? Igen sok épületnek és egyéb tárgynak tisztán csak lokális jelentősége van. Arról van szó, hogy szerény tárgyak tekintetbe vételével is a népnek a helyi emlékek iránt való becsülését, érzékét felkeltsük, s a hazai emlékek szeretetét ébren tartsuk benne.

Mindenekelőtt a köztulajdont tevő építészeti emlékeknél válik majd a lajstrom teljessége szükségessé. Ugyancsak a váraknál és kastélyoknál. A polgári és parasztházaknál leginkább a vidékre vagy helységre jellegzetes típikumok tartandók majd szemelőtt.

Az ingó műemlékeknél gyakrabban lehet majd eklektikusan eljárni. Mindenesetre fel kell azonban azokat a tárgyakat venni, amelyeknek megtartása valamely előbb jelzett nézőpontból kivánatos. Általában az az elv irányadó: minél régebbi valamely tárgy, annál kevésbbé szabad lajstromba vételét szabad választás tárgyává tenni. Középkori egyházi szerek és ruhák p. o. kivétel nélkül felveendők, a barok- és rokokó-korszak egyházi szerelvényei csak válogatva. Minden kor ötvösműveiről azonban lejegyzendők a bélyegek és mesterjegyek, hogy annak idején statisztikai kimutatást lehessen majd összeállítani.

Fontosabb építészeti emlékeknél röviden rá kell utalni a már csak romokban, vagy alapjaiban létező, régen állott részekre; lehetőség szerint a rávonatkozó irodalom is beveendő.

VI. A feldolgozás és leírás módszere. 1. Az anyag feldolgozásánál általánosságban a következő elv vezethet: A lajstrom nem csupán leíró felsorolás, hanem inkább tudományos forrásgyűjte-

Művészet 1906.

Nem az a kérdés, hogy mely kéz alkotott valamit, hanem, hogy mit alkotott. Grillparzer

*

(Hibáról, melyért nem hibáztatunk.) — Hogy szüntelen teremteni vágyik és szüntelenül szerte kémlel: elvonja a művészt attól, hogy személyében szebbé s jobbá váljék, hogy tehát önmagát is teremtse. Kivéve, ha nagyradagadt becsvágya készteti, hogy az életben a többi embernek úgy mutassa be magát, mint ki műveinek szépségével s nagyságával együtt nőtt. De mindenkor határa van az erejének: amit ebből önmagára pazarol, miként válhatnék az a műveinek javára? És viszont.

Friedrich Nietzsche

*

Csalóka ábránd azt képzelni, hogy a költő és művész mindig a tehetsége magaslatán tartsa jellemét s hogy cselekedeteire is lecsapódjék az az isteni valami, amit egy rejtélyes kegy, ama bizonyos múzsa adományoz. Elmélet s gyakorlat egyaránt rácáfol erre. A teremtés misztikus pillanata, a múzsa csókja kiragadja őt a napi életből, jellem és cselekedet pedig éppen csak a napi életben kerülhet össze. A múzsa, sajna, gyakran a leghitványabb lelkeket avatja kedvenceivé.

Hieronymus Lorm

*

A művészek közt is van nemesember, polgár, paraszt meg proletár. E. J. Hähnel

*

A szegénység és gazdagság egyaránt megrontja a művészetek alkotásait. De magukat a művészeket is. Platon

*

A géniusznak gondtalan élet kell. Gazdagságra nincs szüksége a művésznek, de ne érezzen függést, fájdalmat, félelmet. Gerhard v. Kügelgen

*

Festő akarsz lenni s egyben a magad mecénása? Álomnak is túlzás. Moritz v. Schwind

*

Rendesen kétféle dolog: az a művészet, amelyből élünk s az, amelynek élünk. R. R.

*

Van egy fajtája a keveset tanult festőknek, amely szemenszedett bárgyúsággal állítja, hogy csak a rossz fizetés miatt nem végezhetnek jó munkát, amit pedig ők is, mint bárki más, elvégezhetnének, ha jobban fizetnék őket. Lionardo

*

Művészember házasságához sok szerelem, sok ész, sok türelem és nagyon sok pénz kell. Kicsinyes gondok véget vetnek a művészi munkának.

Anselm Feuerbach

*

A művész életében a legveszedelmesebb szirt a házasság, a legveszedelmesebb pedig az úgynevezett boldog házasság; amelyben férj s feleség élete egybesimul s hajlam és megszokás lassanként elfeledtetik a bilincsek nyomását. A géniusz szárnyának tollai pedig lassacskán kihullanak, egyik a másik után, észrevétlenül, míg végre egészen kikopott.

Anselm Feuerbach

*

Nehezen megy az, hogy a művésznek boldog legyen a házasélete. Mert a művészet mindig szebb a legszebb asszonynál is s még a legszerényebb asszony sem tűr meg maga mellett egy ilyen vetélytársat. E. J. Hähnel

*

A művészet szigorú égi asszony s mindig útjában áll a földinek. Melyik nő tudná ezt megérteni s elviselni? Anselm Feuerbach

*

Lehet valaki nagy művész, ha még oly ostoba is.

Sir John Everett Millais

*

A géniusz a festő esze.

Anton Rafael Mengs

*

Aki csakugyan műveletlen, nem lehet az nagy művész. Joshua Reynolds

*

Bármily tudatlan vagyok is, mégis azt hiszem, hogy jobban megértem Homéroszt, mint a görög nyelv tanára Fidiaszt. Ő talán meg tudja mondani a születése dátumát; nos, Istenem, körülbelül ugyanakkor egy patkány is jöhetett a világra.

W. M. Hunt

*

Sok állítólagos művész nagyra van azzal, hogy műveletlen. E. J. Hähnel

*

A művészetnek semmi köze sincs a műveltséghez. Kétségtelenül szép s jó dolog, ha a művész művelt ember, de művészi rangját ez nem érinti. Nem az eszével, de az érzésével teremt a művész... Volt elég igen nagy művész, aki nem volt művelt ember s akárhány nagyon művelt ember minden műveltsége mellett sem bírt előre jutni a művészetben. Angeli Henrik

*

Azt hiszem, hogy műveltség nélkül a művész nem érheti el a legmagasabb fokot. Kell, hogy gondolata általmérje a világot s ezt csak műveltséggel, azaz az intelligencia fejlesztésével lehet elérni.

August Schaeffer

*

Ne tudjon sokkal többet a művész, mint amennyit tudnia kell, mert túlsok tudás képtelenné teszi a lelkesedésre és az öntudatlan alkotásra.

E. J. Hähnel

Közli: T. H.

mény. A mű lelkiismeretes, lehetőleg önállóan tudományos vizsgálódáson alapul. Mindazáltal nem lehet célja a túlságosan bő tudományos vizsgálat, sem az anyagot teljesen kimerítő leírás. Mindenesetre főcélja a lajstromnak, hogy további feldolgozások számára a kellő irányítékot és megfelelő alapot szolgáltasson.

2. A feldolgozás országrészek (pl. Erdély, Dunántúl stb.) majd vármegyék illetőleg szabad városok szerint következnék. A megyék keretén belül alfabétikus sorrendbe szedve következnének a városok, községek stb. Egy-egy helységen belül először az egyházi, majd a profán műemlékek kerülnének sorra. Ha több templom van egy helyen, azon épület irandó le első sorban, a melyhez a helység legrégibb története füződik; ez rendszerint a főtemplom.

A profán emlékeknél elsősorban a városnak esetleges erődítését kell majd leírni. Ezután következnének a nyilvános épületek, magánházak, nyilvános emlékművek, mindenüt lehetőleg kronologikus sorrendben.

3. Miután a lajstrom összeírásával nem Baedekkert veszünk célba, minden község, helység vagy műemlék leírása elé a rávonatkozó irodalmat csoportosíthatjuk. Ezen irodalmi összeállításnál nemcsak a műtörténeti, arkeologiai vagy teknikai, hanem a helység történetére vonatkozó, nyomásban megjelent, de lehetőleg kézirati irodalomra is tekintettel kell lenni, a mennyiben az a műemlék magyarázatára, vagy eredtetésére szolgál.

Arkiválís kutatások is igen becses anyagot adhatnak, de csak annyiban alkalmazandók, amennyiben az egész művet nem tartóztatják fel.

Régi rajzok, térképek, fölvételek, különösen régi városi tervrajzok az irodalmi források felsorolásához csatolandók.

A helyi történet a lajstrom szövegébe csak annyiban illesztendő bele, a mennyiben egyes műemlék vagy az egész emléktömeg megértésére és megvilágosítására szolgál.

4. Az építészeti emlékeknél előrebocsátjuk az építés-történetet. Egyházi épületeknél lehetőleg az egyházi szentelési név (Szt Péter-templom stb.) a templom rangja (fő-, plébánia-, stb. egyház) s végül a vallás megnevezése következnék.

Ezek után jönne az épület leírása; alaprajz, építmény-egyedalakok, külsőnézet, százados fejlődésű épületeknél (pl. a gyulafehérvári templom) az egyes fejlődési stádiumok, ezeknek kiterjedése, szóval épülettörténeti analizise következnék.

A belső berendezés és kiállítás keretében le kell majd írni a mennyezetképeket, esetleg famennyezetet, falfestményeket, oltárokat, mellékoltárokat, papszékeket, esetleg templompadokat, a szószéket, orgonát, gyóntató széket, keresztelő kutat, szobrokat és az önálló festményeket. Majd felveendők az üvegfestmények, síriratok, sírkövek, iparművészeti tárgyak, például az ajtók, rácsok, tűzhelyek, gyertyatartók, ámpolnák. A sekrestyében lévő egyházi szerelvények. Harangok. Megemlítendő, hogy az órákat óra, napóra, kürt vagy esetleg tárogató jelzi-e.

A lajstromba vett ötvösmíveknél különös gondot kell majd a mesterjelzésekre és bélyegekre fordítani, amint ez már említve volt, hogy a magyarországi ötvösjegyeknek lehetőleg teljes jegyzékét kapjuk meg, amint ez külföldön már több helyen életbe lépett. Ugyanígy kell eljárnunk az agyag és porczellánedények bélyegeivel, hogy a hajdan híres magyarországi manufakturáknak lehetőleg teljes anyagát megismerjük.

Javítások, restaurációk fölemlítendők, kiterjedésük röviden feljegyzendő, fontosabb esetekben a restaurációt vezető egyén neve is felemlítendő.

És nem szabad felejtenünk, hogy a lajstrom főcélja mindig a műemlékeknek írásban és képben való leírása legyen.

Feliratok, ha egyszerűen megfejthetők, így melléklendők; ha nehezebbek, akkor pacskolat, fénykép vagy pontos másolat veendő, amelyek megfejtését az országos levéltár, a nemzeti múzeum régiségosztálya, vagy maga a műemlék-bizottság vállalná magára. A XIV. század előtti időkből származó föliratok mindenesetre pontos képet kivánnak.

Harang-, épület- és szerzőfelírásokat mindig szóról-szóra kell leközölni. Sírfeliratoknál, ha nem is adjuk teljes felírását, a nevet, a halál évét és napját okvetlenül lajstromozni kell majd, amely eljárás a genealogiai kutatásokat fogja igen megkönnyíteni. Minden helység emléklajstroma végéhez művészet-statisztikai áttekintést lehet majd fűzni, amely kivált egyes művészeti irányok, iskolák, összefüggések, helyi sajátságok és helybeli művészeti foglalkozások kisebb központjainak felemlítésére, valamint a tulajonképpen való leírásnál elmaradott apróbb jegyzetek felhasználására szolgál.

Ezen részben a folklorikus művészetekkel lehet majd röviden foglalkozni.

7. Egy-egy megye lajstromának végén helységnévtár, művészek névsora, valamint kidolgozott tárgyjegyzék következnék.

VII. E lajstromhoz lehetőleg bő képanyag mellékelendő; fényképek, térképek, alaprajzok.

Minden megye szkematikus térképe készítendő az építészeti emlékeket belejegyezve.

VIII. Az anyag összegyűjtésére, a gyűjtés irányítására, felvilágosítások adására és végül a rendezésre a műemlékbizottságnak kellene vállalkoznia, amelynek adott esetekben az országos levéltár, a nemzeti múzeum, az iparművészeti múzem, s végül a vidéki múzeumok asszisztálnának. Igénybe vehetné a múzeumi szövetség hathatós támogatását. Ezen intézetek, eminenter tudományos és szakba vágó érdekekről lévén szó, nem fogják közreműködésüket megtagadni.

A műemlékbizottság költségei (nyomtatványok, szakemberek kiküldése, gyűjtő mappák és szekrények stb.) állami költégvetésbe volnának veendők.

IX. Tudtommal a műemlékbizottság égisze alatt dr. Gerecze szerkesztésében meg fog jelenni a magyarországi ingatlan műemlékek sora. Az állam ezen költségvetési tételt folytatva, Gerecze művének folytatásául, az ingó emlékek részében kiegészítéseül, általában hozzáférhetőbb módon, írásban és képben, megyék szerint külön-külön, kiadná ezen lajstromot, elsőben magyar, később esetleg más nyelven, hogy a tudományos világ is hasznát vehesse ezen anyaggyűjteménynek, amint mi jelenleg hasznát veszszük a külföldi hasonló irányú munkálatoknak.

Úgy remélem nem végeztem hiába való munkát, amidőn az eszmét megpendítettem és körvonalaiban határoltam. Hihető, hogy a kultuszkormány és a többi érdekelt tényező a kérdés nagy jelentőségét méltányolva, legalább az előmunkálatokat fogja belátható időn belül lehetővé tenni.

SUPKA GÉZA.

KÜLFÖLDI KRÓNIKA

PÁRISI LEVÉL. (A Société Nationale és a független művészek szalonjának kiállítása.) — Majdnem egyidejűleg s térbeli közelségben, két nagy kiállítás nyílt meg. Az egyik a független művészek szalonja (Société des Artistes Indépéndans) néhány nappal megelőzte a Roll elnöklése alatt álló Salon de la Société Nationale tárlatát; talán máshol megismétlődnék a nagy halak és kis halak örök igazsága, de Párisban, a nagy művészi központban, békén megférnek egymás mellett is a nevezetes események.

A Salon a Grand Palais nagy részét foglalja el. A mintegy kétezer műtárgy között sok az elsőrendű s általában a jury a legszélesebb szabadelvűséggel válogatta össze a műveket.

Egy-két magyar is szerepel a kiállításon. Csak egy-kettő, holott nem hangsúlyozhatjuk eléggé, menynyire megokolt és kivánatos volna e nagy nemzetközi összejövetelen a magyar művészet szereplése.

A Salon kiállítása a színek és fény jegyében indult. Általános a vágy a szünetlen fejlődés felé, különösen a mestereknél, Besnard-nál, Lucien Simonnál, La Touche-nál stb., kik mindnyájan megifjult erővel merülnek el a művészet új szépségeibe és misztikumaiba. A plein-air varázsa a bűvös kút, a bőséges alkotó-kedvet, új és felemelő gyönyöröket ontó, apró titkainak fölfedése sok elmélyedés és vívódás árán folyik.

Lucien Simon húsz évi keresés után találta meg a fény lelkét és ritka eszményi színvonalra juttatta „Nyári nap" című most kiállított nagy művén. Három gyermek tanul a nagy nyitott ablaknál, nyári napsütéses világításban; kívülről a nyár zöldje nevet felénk; e napsütés különös intenzivitása első látásra azt az impresziót adja, hogy magát a napfényt varázsolta képére a mester. Csak a mű tökéletességét és bensőségét érezzük. Itt nincs ösvény; a megoldás nagy titka a kivételes és ritka egyéniségek energiájában rejlik.

Innét nem távol, a közelebb elhunyt nagy lirikusnak, Eugéne Carriére-nek négy képe vonz. Talán még senki sem ismerte ennyire az anyai lélek pszichologiáját, az anyai csók báját, mint azt „Anyai szeretet" képén látjuk. E végtelenül szubtilis műveket a művész láthatóan az első pillanatokban, az alkotás lázában teremtette. A természet csak anyag volt neki. Carriére letűnt. Nyugodt családias, mondhatnók bourgeois életmódja mellett szinte ellentétek e csodásan szép melancholikus hangulatok. Az anya neki a legnemesebb hősnő, kire az örök virrasztás édes végzete vár . . . Ezt látjuk sok művén s talán sehol őszintébb átérzéssel. Ily mű még az „Anya és fiú", „Intimité". A negyedik arckép Ménard Dorian asszonyé. Kár volt be nem mutatni Eugéne Carriére összes műveit.

A tárlat más chef d'ouvre-je Gaston La Touche nagy dekorativ panneau-ja, az „Éji ünnep." Az Elysée egyik díszterme részére készült. Éjszakai világításban vízi emberek játszadoznak egy szökőkút óriási medencéjében, pazar effektusokban, sárga és vörös színei rendkívül elevenek, a nagy harmonia mégis elbűvölő. A mester romanticizmusa szólal meg „Nászút"-jában. Kellemes sárgás-vöröses tónus vonja át az erdőrészletet, honnét egy kifelé gördülő dilizsánsz fut ki, benne egymásra hajló párral, a kocsi hátulján egy faun furulyázik. Mindez üde, meleg színekben, végtelen egyszerűséggel elmondva. A mester még három interieur- és genre-képet küldött. Kisebb méretűek, de ugyancsak a főművek közül valók Ménardnak a Sorbonne díszterme részére festett szépséges dekorativ képei, antik romokkal, milyen „A templom" és „A Golf". A lirikus érzés túltengése nyilvánul Levy-Dhurmer „A bíró" című nagy művén, melyet az állam az igazságügyi palota díszterme részére rendelt. Csupa ködfátyolos hangulat, elmosódottság. Besnard az eleven színek és fény viszonyát adja vissza, talán soha merészebben, mint a római francia nagykövet, Barrére arcképén, közvetlen beállításban, szinte kitetszik, hogy a modell csak magva az adott témának. Puvis de Chavannes-i reminiszcenciákból táplálkozik ezúttal Auburtin, „Orfeusz" című nagy dekorativ vásznán a nagy mester egyszerűségével; ez azonban a tanítványnál mint szárazság jelentkezik.

Claus-t a flamand majorságok csöndes festőisége ragadta meg; tájképekkel szerepelnek a Salon többi kiválóságai Thaulow, Roll, Henry Duhem, Lhermitte, Le Sidaner, Aman-Jean stb.

Dagnan-Bouveret, egy női arcképén, szinte a csipkének is lelket adott; Cottet három különböző világításban és beállításban jellemez egy parisienne-t John Lavery, egy kettős női arcképet, telve végtelen intimitással és más három portrait küldött; kuriozumképpen megállapodunk egy pillanatra II. Vilmos császár arcképénél is, melyet Felix Borchard festett;

Magyarországi mű-
vészet szent István
korában.

Gerevich Tibor
cikke

Szerkesztőségünk. IV.

feldolgozás

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszte

5632/1940.III.
.....szám.

A Müemlékek Orsz.Bizottsága tek.Elnökségének,

BUDAPEST 1940 FEB. 12-15 ÁH

Budapest, IX.Hőgyes Er

Hivatalból.
Szszolgálati ügyben.
Díj átalánvozva

Magyarországi renaissance művészet

A M. Tud. Akadémiában 1883 dec. 3-án a tört. osztály ha-tok ülést

1883. VASÁRNAPI UJSÁG. 796.

sincsenek renaissance szerint épült műemlékek. A vita *Vaisz* nehány megjegyzésével ért véget.

Vaisz Ignácz (vendég) felolvasása következett, ki nagyobb műtörténelmi munkát ir, melyhez Olaszországban gyüjtött adatokat. Ebből mutatott be egy fejezetet «Magyar műtörténelmi tanulmányok olasz levéltárakban» czim alatt. Azt emeli ki, hogy Magyarországban a renaissance-művészet előbb vert gyökeret, mint átalában Európa más államaiban, mert közvetlen érintkezésben voltunk a renaissance forrásával, Olaszországgal. Kutatásai közben talált okiratokra hivatkozva állitja, hogy nem Mátyás, de már Zsigmond korában bejött hazánkba a renaissance művészet az épitészetben és szobrászati művekben, a mit azoknak a flórenczi művészeknek köszönhetünk, kik Zsigmond udvarát fölkeresték. Felsorolta a Zsigmond és Mátyás király korában nálunk működött olasz művészeket. — *Pulszky* Ferencz sietett megjegyezni a felolvasás a, hogy adatainak egy része ismeretes Vasari műtörténelmi munkájából, de van köztük érdekes uj adat is, hanem azt merész állitásnak tartja, mely semmivel sincs bizonyitva, hogy a renaissance, főkép az épületekben, már Zsigmond korában meghonosult volna nálunk. Kérdi a jelenlevő Romer Flórist és Henszlmann Imrét, mint e szakban elsőrendü tekintélyeket, hogy nem ismernek-e ebből a korból renaissance stylü műemlékeket? Ezek röviden kijelentették, hogy nem ismernek; mire *Vaisz* azt válaszolta, hogy műemlékekben csakis morzsalékok maradtak ránk, melyekből tudni sem lehet, mik vesztek el. *Pulszky* Károly is felszólalt Vaisz ellen, s hypothezisnek nyilvánitotta állitásait. Abból a korból még Flórenczben

Reiter László

Levéljej 1840-ből

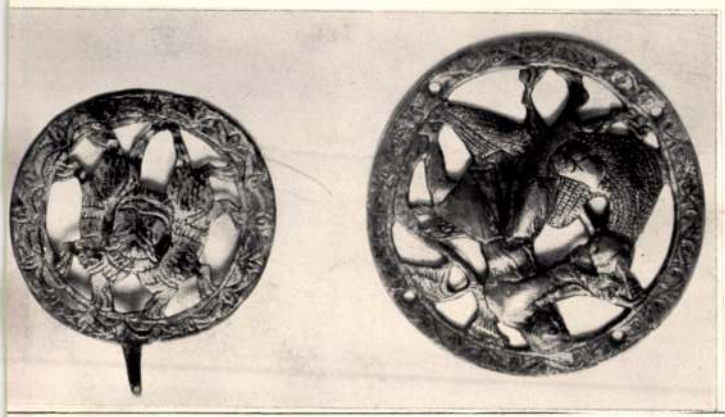

Magyarországi rómaiakor bronzcsengők és bronzkorongok

7/69

Gerevich: M. romantói eml.
229. tábla

Magyarországi Zsidó Szemtők

Kaufmann Dávid dr.: Magyarország legrégibb zsidó temetője. 3 ábra. Arch. Ért. 1895. 219–223. l.

313. GYULAI PÁL KÖLTEMÉNYEI. R. diszkötés.

314. HANUSZIK LÁSZLÓ, Nem mindenki festett előzéklapok, ajánlás Rákosihoz.

315. HÁRMAS KIS TÜKÖR A TANULÓ

316. HELIKON. (Kiadták: Ruszek, Petró *ritka!*

317. HELLER AMELY H. W., Ernst im U

318. HENNE AM RHYN, OTTO, Die Kre Doré. Nagy 4r. Ered. diszkts.

319. HERMAN OTTÓ, A magyar pászto papiron. Fbőrkts. Szerző sk. ajánlásáv

320. HERMAN OTTÓ, A madárvédelmi eg Szerző sk. ajánlásával.

321. HERMAN, OTTÓ, and J. Owen, Birds sk. ajánlásával és egy kéziratos magyará

322. HERMAN OTTÓ, The international co A magyar nép arca és jelleme. Budapest

323. HOMONNAI R. MÁRTON, Drágffy M lásával.

a magyar irodalomban. Budapest, 1911. 8r. Fvkts. Szerző sk.

ynéhány sóltárokkal a köz-haszonra ujabban ki-bocsáttat-
Vkts.

ÉNYEI. Székely és Keleti rajzaival. Pest, Ráth M. 1869. 4r.
ásával Rákosihoz.

nkái. Szerkeszti Toldy Ferenc. Pest, 1852. (Hozzá Cserei
veszedelem.) Kis 2r. Vkts.

sszabonig. 8r. Diszes bőrkötés. Rákosi Jenőnek ajánlva.

r cimeres emlékek. Budapest, 1901—1902. 4r. 2 kötet.

osásának történetei. Kassán, 1770. 4r. Fbőrkts.

irályok viselt dolgainak rajzolatja. Pest, 1815. 8r. Fbkts.

aim. Budapest, 1897. 8r. Diszkötés. Szerző sk. ajánlásával.

április 20-ig. Kötve.

849. évi számai, nagyobbára Haynaura vonatkozó közlemé-

monde. Paris, 1894. 8r. Fbkts. Szerző sk. ajánlósoraival.

János származása. Bpest, 1918. 4r. Szerző sk. ajánlásával.

Der alte Matrose. Illustrirt von Gustav Doré. Leipzig, 1877.

Különnyomat a Pótfüzetek a Természettudományi Közlönyhöz 1943. évi április-júniusi számából.

Hazai védett természeti emlékek.

Több ízben fordultak hozzám azzal a kérdéssel, vannak-e már természetvédelmi területeink és védett természeti emlékeink. Bizonyára szívesen veszik tehát a természetvédelem iránt érdeklődők, hogyha kérdésükre egyelőre részletezés nélkül, legalább számszerinti felsorolásban némi felvilágosítást kapnak.

A természetvédelemről szóló 1935 : IV. t.-c. alapján az Országos Természetvédelmi Tanács 1939-ben történt megalakulása óta a földmívelésügyi miniszternek a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértve hozott határozatai alapján az Országos Természetvédelmi Tanács javaslatára eddig a következő természeti alkotások kerültek törvényes védelem alá :

1. Debrecen sz. kir. város határában és tulajdonában levő debreceni és hajdúsámsoni erdejéből több részletben összesen 91·8 kat. hold nagyságú terület a rajta levő erdőállományok, facsoportok, egyes fák és érdekes növényzet fenntartása érdekében. (1939 október 10-től kezdve a 115.158/1939. számú F. M. határozattal.)

2. Debrecen sz. kir. város határában és tulajdonában levő guthi erdejéből 0·25 és 0·5 kat. hold terület és 2 drb. idős tölgy az erdőállomány és a tölgyfák megmentése érdekében (1939 október 10-től kezdve a 115.157/1939. számú F. M. határozattal).

3. Szeged sz. kir. város határában és tulajdonában levő Fehértó területéből 350 kat. hold kiterjedésű rész az ott fészkelő nevezetes vízi madarak megmentése érdekében (1939 november 16-tól kezdve a 113.559/1939. számú F. M. határozattal).

4. Pécs sz. kir. város határában és tulajdonában levő Istenkútja nevű forrás 816 □-öl kiterjedésű környékével együtt a forrás fenntartása érdekében (1940 augusztus 10-től 73.185/1940. számú F. M. határozattal).

5. Nagykőrös m. város tulajdonában levő s Nyáregyháza község határában fekvő Pótharasztpuszta területéhez tartozó, erdőgazdasági üzemterv szerint kezelt erdőből 278·7 kat. hold kiterjedésű rész az érdekes faállomány, növényzet és egyes öreg fák megmentése és fenntartása végett (1940 augusztus 10-től 118.136/1939. számú F. M. határozattal).

6. Az Aggtelek és Kecső községek határában fekvő cseppköves barlang a Magyar Turista Szövetségnek a barlang felett elterülő és Aggtelek község határában levő ingatlanából 15·14 kat. hold kiterjedésű, továbbá Kecső község határában fekvő ingatlanából 2·54 kat. hold kiterjedésű területtel együtt a barlang szépségeinek érintetlen fenntartása végett (1941 március 20-tól 181.709/1940. számú F. M. határozattal).

7. Albrecht kir. herceg béllyei hitb. uradalmához tartozó karapancsai erdőgondnoksága által kezelt erdőnek Baranya vm. területén Kölked község határában fekvő 28·8 kat. hold kiterjedésű része, mely a fekete gólyák fészkelő helyéül szolgál (1941 május 21-től 41.227/1941. számú F. M. határozattal).

8. Budafalvi Vermes Ferenc dunaszerdahelyi lakosnak Nagybudafa község határában fekvő ingatlanán álló öreg kocsányos tölgyfa (1941 május 21-től 41.232/1941. számú F. M. határozattal).

9. Abaúj-Torna vármegyében Jászóváralja község határában fekvő, a jászóvári prépostság tulajdonában levő 5 kat. hold kiterjedésű erdőrész a bennelevő karsztforrásokkal együtt, amelyek a különböző *Mesoniscus* fajok, valamint a *Sadleriana pannonica* endemikus csigák lelőhelyei, továbbá 9 kat. hold kiterjedésű erdő a benne levő sziklával és az ú. n. »Takács Menyhért cseppköves barlang«-gal (1941 május 21-től 41.235/1941. számú F. M. határozattal).

10. Csurgó nagyközség tulajdonában levő, Csurgó nagyközség határában a Sétakert dülőben fekvő 200 □-öl kiterjedésű terület a rajta álló nagyméretű kocsányos tölgyfával (1941 május 21-től 44.441/1941. számú F. M. határozattal).

11. A Teréziánumi alapítványi uradalom tulajdonában levő s Báta község határában fekvő erdőgazdasági üzemterv szerint kezelt erdőből 60 □-öl nagyságú rész a rajta álló 2 nagyméretű kocsányos tölgyfával (1941 május 21-től 44.439/1941. számú F. M. határozattal).

12. Biedermann Imre báró szentegáti lakosnak Almamellék község határában fekvő erdejéből 160 □-öl kiterjedésű rész a rajta levő többszáz éves kocsányos tölgyfával (1941 május 21-től 44.444/1941. számú F. M. határozattal).

13. Vitéz gróf Festetics Kristóf gyöngyöspusztai lakosnak Visnye község határában fekvő ingatlanából 180 □-öl nagyságú terület a rajta álló öreg kocsányos tölgyfával (1941 május 21-től 44.443/1941. számú F. M. határozattal).

14. Kosik József rinyabesenyői lakosnak Rinyabesenyő község határában fekvő legelőterületéből 110 □-öl nagyságú rész a rajta álló öreg kocsányos tölgyfával (1941 május 21-től 44.442/1941. számú F. M. határozattal).

15. Biedermann Imre báró szentegáti lakosnak Almamellék község határában fekvő üzemterv szerint kezelt erdejéből 130 éves bükkállománnyal borított 40 kat. hold (1941 május 21-től 44.438/1941. számú F. M. határozattal).

16. Biedermann Imre báró szentegáti lakosnak Somogy vármegyében Hobol község határában fekvő 1 kat. hold kiterjedésű területén álló 3 drb. öreg kocsányos tölgyfa (1941 május 21-től 41.236/1941. számú F. M. határozattal).

17. A gróf Károlyi-féle I. sz. hitb. tulajdonában levő s Füzér község határában fekvő erdejéből 34·3 kat. hold kiterjedésű rész a várrom, valamint a hegyoldal sziklás talaján tenyésző ritka növények és a várhegy sziklafalában fészkelő buhu megvédése érdekében (1941 május 21-től 44.436/1941. számú F. M. határozattal).

18. VÉCSEY BÉLA báró és VÉCSEY FERENC báró bodrogszerdahelyi lakosok tulajdonában levő s Bodrogszerdahely község határában fekvő 21·1 kat. hold kiterjedésű Tajba-mocsár mint a danka sirály fészkelő helye (1941 május 21-től 44.437/1941. számú F. M. határozattal).

19. Az abaligeti volt úrbéres telkes birtokosság legeltetési társulatának Baranya vármegye Abaliget község határában fekvő közlegelőjén levő barlang és annak bejárata körüli mintegy 1·0 kat. hold kiterjedésű felszíni területe (1941 május 21-től 41.241/1941. számú F. M. határozattal).

20. Az esztergomi érsekség tulajdonában levő és Bajót község határában elterülő erdőnek 16·8 kat. hold nagyságú területe a rajta levő meredek mészkősziklán fészkelő ráró sólyom és kövi rigó védelem érdekében (1941 június 20-tól 49.766/1941. számú F. M. határozattal).

21. A pannonhalmi szent Benedek-rendi főapátság tulajdonában levő s Győrszentiván község határában fekvő 27·7 kat. hold kiterjedésű legelője az ott tenyésző *Daphne cneorum* L. megóvása érdekében (1941 június 20-tól 49.760/1941. számú F. M. határozattal).

22. ALBRECHT kir. herceg hitbizományához tartozó s Feketeerdő község határában fekvő erdejéből 10·9 kat. hold kiterjedésű rész, valamint Halászi község határában fekvő ugyancsak üzemterv szerint kezelt erdejéből 9·1 kat. hold kiterjedésű rész a kiváló növekedésű faállomány és az aljanövényzet megóvása érdekében (1941 június 20-tól 49.758/1941. számú F. M. határozattal).

23. A Vértes hegységben Csákvár község határában fekvő, ESTERHÁZY MÓRIC gróf tulajdonában levő erdőben található Báracháza-barlang 25 □-öl kiterjedésű felszíni területével, továbbá a csákvári Kőfülke 10 □-öl, a cárisákv hasadék (Kőlik) 8 □-öl és a csákvári sziklaodu 4 □-öl, végül a Frádi hasadék 10 □-öl kiterjedésű felszíni területével (1941 június 20-tól 49.952/1941. számú F. M. határozattal).

24. A m. kir. kincstár tulajdonában levő s Zseliz község határában fekvő erdő 4·4 kat. hold kiterjedésű része az ott található szürke gémtelep fenntartása érdekében (1941 június 20-tól 49.757/1941. számú F. M. határozattal).

25. A m. kir. erdőkincstár tulajdonában levő, az iszticsói m. kir. erdőhivatal kezelése alatt álló s Görgényszentimre község határában fekvő erdő 81·69 kat. hold kiterjedésű része érdekes növésű, idős tölgyfa állományával (1941 június 26-tól 49.755/1941. számú F. M. határozattal).

26. A m. kir. erdőkincstár tulajdonában levő, s Görgényszentimre község határában fekvő 20·0 kat. hold kiterjedésű Rákóczi-várhegy, mint történelmi és természeti emlék (1941 július 3-tól 51.028/1941. számú F. M. határozattal).

27. Az alcsúti főhercegi uradalom tulajdonában levő s Fejér vármegyében, Alcsút község határában az alcsút-etyeki út mentén, valamint az alcsút-boglári út mentén álló s a székesfehérvári m. kir. államépítészeti hivatal kezelésében levő platánfasor (1941, június 26-tól az 50.190/1941. számú F. M. határozattal).

28. Ugyanazon ingatlantulajdonosnak a csaplári erdejében álló libanoni cédrusfája (1941 június 26-tól 50.190/1941. számú F. M. határozattal).

29. Ugyanazon ingatlantulajdonosnak alcsúti parkerdejében álló öreg akácfa, *Thuya gigantea*, *Abies cefalonica* facsoport, *Abies balsamea* facsoport, 5 drb. *Abies Nordmanniana*, 1 drb. *Corylus colurna*, 1 drb. hársfa, mint különleges és öreg fák (1941 június 26-tól 50.190/1941. számú F. M. határozattal).

30. VÉCSEY FERENC báró bodrogszerdahelyi parkjában álló 2 drb. kocsányos tölgyfa (1941 július 26-tól 52.155/1941. számú F. M. határozattal).

31. BERCHTOLD LÁSZLÓ gróf Nagykázmér község határában elterülő parkjában álló 3 drb. öreg kocsánytalan tölgyfa (1941 július 26-tól 52.155/1940. számú F. M. határozattal).

32. A jászóvári prépostság Lelesz község határában fekvő erdejében álló 1 drb. idős kocsányos tölgyfa (1941 július 26-tól 52.155/1941. számú F. M. határozattal).

33. Kishunhalas m. város tulajdonában és határában fekvő erdejében álló öreg kocsányos tölgyfa 126 □-öl nagyságú környékével (1941 szeptember 2-től 53.716/1941. számú F. M. határozattal).

34. A Győri Ipartelepek Rt. tulajdonában levő s Győrszentiván község határában fekvő legelőterületéből 8·3 kat. hold kiterjedésű rész az ott tenyésző *Daphne cneorum* L. megóvása érdekében (1941 szeptember 25-től 49.759/1941. számú F. M. határozattal).

35. KHUEN-HÉDERVÁRY KÁROLY és SÁNDOR gróf tulajdonában levő s Komárom vármegyében Baka község határában fekvő birtokán az erdőőri lak körül elszórtan álló 7 drb. öreg kocsányos tölgyfa (1941 szeptember 29-től 55.603/1941. számú F. M. határozattal).

36. POPESCU JÁNOS és 49 társa tulajdonában levő s Gyergyóbékás község határában fekvő ingatlanán található cseppköves barlang a bejáratát övező 0·2 kat. hold kiterjedésű felszíni területével (1941 október 9-től 53.237/1941. számú F. M. határozattal).

37. HOHENLOHE OEHRINGEN herceg tulajdonában levő s Somogyszob község határához tartozó Kaszó-puszta udvarán álló többszázéves kocsányos tölgyfa (1942 január 14-től 505.506/1941. számú F. M. határozattal).

38. Ugyanazon ingalantulajdonosnak Somogyszob község határában fekvő erdejében 450 □-öl nagyságú rész 2 drb. idős kocsányos tölgyfával (1942 január 14-től 505.513/1941. számú F. M. határozattal).

39. ANTOLIK ARNOLD dr. tulajdonában levő s Szentendre m. város határában a Pismány-dülőben fekvő kertjében 4 □-öl területén álló 4 drb. *Rosa Sancti Andreae* nevű csak itt előforduló vadrózsató (1942 január 14-től 505.507/1941. számú F. M. határozattal).

40. A Gschwindt-féle gyár Rt. tisztviselőinek elismert vállalati nyugdíjpénztára tulajdonában levő s Moson vármegyében Mecsér község határában fekvő birtokából 100 □-öl nagyságú rész a rajta álló 2 öreg szilfával és a köztük levő kereszttel (19412 január 14-től 505.509/1941. számú F. M. határozattal).

41. A máriagyüdi legeltetési társulat tulajdonában levő s Máriagyüd község határában fekvő legelőn található cseppköves barlang 300 □-öl felszíni területé- (1942 január 19-től 505.512/1941. számú F. M. határozattal).

42. Vitéz gróf FESTETICS KRISTÓF tulajdonában levő s Rinyabesenyő község határában fekvő erdejéből 24 kat. hold kiterjedésű rész a rajta álló öreg bükkfákkal (1942 január 19-től 505.508/1941. számú F. M. határozattal).

43. A budapesti Kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem tulajdonában levő »egyetemi alap« Zengővárkony község határában fekvő 1·9 kat. hold nagyságú területe igen nagy méretű öreg szelíd gesztenyefákkal (1942 január 19-től 505.518/1941. számú F. M. határozattal).

44. HOHENLOHE-OEHRINGEN herceg tulajdonában levő és Somogy vm. Szenta község határában fekvő 302·0 kat. hold kiterjedésű Baláta-tó egész területe az ott fészkelő vízimadarak és ritka növények megmentése érdekében (1942 január 19-től 505.510/1941. számú F. M. határozattal).

45. SZÉCHENYI gróf nagycenki hitbizományához tartozó és Nagycenk község határában fekvő erdejéből 0·5 kat. hold kiterjedésű bükkcsoport (1942 február 20-tól 80.855/1942. számú F. M. határozattal).

46. Ugyanazon hitbizományhoz tartozó s Nagycenk, Hidegség és Boz községek határában fekvő híres hársfasor 20·7 kat. hold területével (1942 február 20-tól 80.855/1942. számú F. M. határozattal).

47. FERENC bajor kir. herceg tulajdonában levő s Vas vármegyében Bejcgyertyános község határában fekvő erdő 1·8 kat. hold kiterjedésű része az ott található Mária Terézia-kúttal, továbbá 5 drb. öreg tölgy, végül Káld község határában 1 drb. idős tölgy és 3 drb. nagyméretű bükkfa (1942 február 20-tól 80.855/1942. számú F. M. határozattal).

48. A zirci apátságnak Rábagyarmat és Máriaújfalu községek határában elterülő erdőbirtokán álló 2 drb. öreg jegenyefenyő (1942. február 20-tól 80.855/1942. számú F. M. határozattal).

49. A cáki erdőbirtokosságnak Cák község határában fekvő erdejében álló 1 drb. igen nagy méretű szelíd gesztenyefa (1942 február 20-tól 80.855/1942. számú F. M. határozattal).

50. Zala vármegye területén Balatoncsicsó község határában fekvő és a veszprémi r. kath. püspökség tulajdonában levő erdőben álló öreg és nagyméretű bükkfa (1942 február 20-tól 80.855/1942. számú F. M. határozattal).

51. A székesfehérvári róm. kat. káptalan tulajdonában levő s Pákozd község határában fekvő erdőből 2·3 kat. hold kiterjedésű rész a benne levő rommal, továbbá ugyancsak a székesfehérvári káptalan tulajdonában levő és Pákozd község határában fekvő erdőben álló 1 drb. idős kocsányos tölgyfa (1942 március 2-től 82.953/1942. számú F. M. határozattal).

52. WODEHOUSE-FOX RAYMONDNÉ csetei HERZOG MARGIT bárónő budapesti lakos tulajdonában levő s Pilisszántó község határában fekvő erdejében található Trézsi-kút nevű foglalt forrás, a »Pilisszántói Kőfülke« nevű barlang és az azt körülvevő sziklacsoport a rajta levő oduval mint a buhu fészkelő helyével és a Pilis-tető felé húzódó sziklaél, mely a magyarföldi husáng *(Ferula Sadleriana)* előfordulási helye (1942 március 27-től a 85.055/1942. számú F. M. határozattal).

53. Tapolca nagyközség határában és tulajdonában levő tavasbarlang mintegy 4·4 kat. hold területtel (1942 április 18-tól 85.350/1942. számú F. M. határozattal).

54. Borsod vármegyében Diósgyőr község határában, a m. kir. erdőkincstár tulajdonában levő 20·8 kat. hold kiterjedésű idős lucfenyves (1942 május 15-től 87.769/1942. számú F. M. határozattal).

55. A m. kir. erdőkincstár tulajdonában levő és Kisgyőr község határában fekvő erdőből 11·3 kat. hold kiterjedésű 150 éves tölgyes állomány (1942 május 15-től 87.769/1942. számú F. M. határozattal).

56. A Diósgyőr község határában fekvő és ugyancsak a m. kir. erdőkincstár tulajdonában levő erdőből 9·5 kat. hold nagyságú tölgyes a benne levő avargyűrűvel (1942 május 15-től 87.769/1942. számú F. M. határozattal).

57. Pallavicini Alfonz Károly őrgróf tulajdonában levő és Szilvásvárad község határában fekvő üzemterv szerint kezelt erdőnek 42·2 kat. hold kiterjedésű idős bükk erdőrésze (1942 május 15-től 87.769/1942. számú F. M. határozattal).

58. Az egri főkáptalan tulajdonában levő s Tiszapalkonya község határában fekvő üzemterv szerint kezelt erdőnek 2·1 kat. hold kiterjedésű része a benne levő tölgyfa csoporttal (1942 május 15-től 87.769/1942. számú F. M. határozattal).

59. Gömör-Kishont vármegyében Rozsnyó m. város határában és Rozsnyó közönségének tulajdonában levő erdőgazdasági üzemterv szerint kezelt erdőnek 0·10 kat. hold kiterjedésű része az Árpád-sziklával és 0·25 kat. hold nagyságú része az Ördögkőszál nevű sziklaalakulattal (1942 május 15-től 87.769/1942. számú F. M. határozattal).

60. Gróf Khuen-Héderváry Károly és Sándor tulajdonában levő s Győr vármegyében Hédervár község határában fekvő ingatlanán álló feketefenyő csoport 50 □-öl területtel, továbbá az ú. n. Kont-fa (öreg nyárfa) 50 □-öl területtel, végül 1 drb. öreg kocsányos tölgyfa 578 □-öl területtel (1942 május 15-től 88.318/1942. számú F. M. határozattal).

61. Dr. Waldbott Frigyes báró sátoraljaújhelyi lakosnak, Sátoraljaújhely m. város határában fekvő erdejében álló »Tarzan-fa« nevű tölgyfa, »Mária-fa« nevű fehér nyárfa, »Diana fák« nevű bükkfák, »Három honvéd« nevű bükkfa, »Izabella-fa« nevű bükkfa és »Stefánia-fa« nevű kocsányos tölgyfa (1942 június 27-től 90.835/1942. számú F. M. határozattal).

62. Batthyány-Strattmann László herceg körmendi lakosnak Homokkomárom község határában levő erdejében álló Zrínyi korabeli kislevelű hársfa, továbbá 5 drb. idős erdei fenyő (1942 június 27-től 90.823/1942. számú F. M. határozattal).

63. A Magyar Katholikus Vallásalapnak Barcs község határában fekvő középrigóci erdejében 0·2 kat. hold kiterjedésű rét különleges növényzetével, 6·0 kat. hold kiterjedésű erdő ugyancsak különleges növényzetével, 20·5 kat. hold kiterjedésű borókás éger- és nyírfa állománnyal, az ú. n. »Patkó Bandi tölgyfája« nevű öreg tölgy 0·1 kat. hold kiterjedésű területtel és egy lantalakú erdei fenyő 0·1 kat. hold nagyságú területen (1942 június 27-től 90.834/1942. számú F. M. határozattal).

64. A Magyar Katholikus Vallásalap tulajdonában levő és Pest vármegyében Pilisszentkereszt község határában fekvő erdejében 1·21 kat. hold kiterjedésű sziklacsoport a Zsivány-barlanggal és a Hideglyukkal, a Vaskapu nevű sziklaborda 0·05 kat. hold. nagyságú területtel, az Ördöglyuk nevű barlang 0·05 kat.

hold kiterjedésű felszíni területtel, 10·95 kat. hold kiterjedésű legelőterület mint a *Ferula Sadleriana* termőhelye, 1·0 kat. hold kiterjedésű erdőterület mint a *Cyclamen europaeum* termőhelye, 0·1 kat. hold kiterjedésű erdőterületen álló 12 drb. öreg fa, 0·1 kat. hold nagyságú területen levő Hármas-forrás öreg fákkal (1942 július 28-tól 90.831/1942. számú F. M. határozattal).

65. Pest vármegyében Budajenő község határában fekvő s a Szent Istvánról elnevezett telki apátság tulajdonában levő 0·05 kat. hold kiterjedésű erdőterület az »Éleskő« nevű sziklával, továbbá Telki község határában fekvő erdőben levő 0·05 kat. hold kiterjedésű területen található képes tölgyfa (1942 július 28-tól 90.831/1942. számú F. M. határozattal).

66. Esztergom vármegyében, Pilisszentlélek község határában fekvő és a Magyar Katholikus Vallásalap tulajdonában levő 57·72 kat. hold kiterjedésű véderdő a benne levő mészkősziklákkal, a Leány- és Legény-barlanggal, és a buhu fészkelő helyével (1942 július 28-tól 90.831/1942. számú F. M. határozattal).

67. Ugyancsak a Magyar Katholikus Vallásalap tulajdonában levő, Pilismarót község határában fekvő erdőben 50 □-öl nagyságú erdőrész a Kádárkúti-forrással, 25 □-öl nagyságú erdőterület az Aranka-forrással, 25 □-öl nagyságú erdőrész a Pásztorkúti forrással, 50 □-öl nagyságú terület a Hoffmann-forrással, 25 □-öl kiterjedésű terület a Millenniumi emlékkel, továbbá a »Hamvaskő sziklák« 6·4 kat. hold nagyságú területen, végül 25 □-öl nagyságú erdőrész a Tost Gyula-emlékművel (1942 július 28-tól 90.831/1942. számú F. M. határozattal).

68. Esztergom vármegyében Pilisszentlélek község határában fekvő és a Magyar Katholikus Vallásalap tulajdonában levő erdőben 50 □-öl kiterjedésű legelőterületen található Szent László-forrás, 50 □-öl nagyságú legelőn levő Mexikó-forrás és a »Feketekő« nevű sziklák 2·4 kat. hold kiterjedésű területen (1942 július 28-tól 90.831/1942. számú F. M. határozattal).

69. Sopron sz. kir. város határában és tulajdonában levő erdőbirtokból 1·0 kat. hold kiterjedésű terület a *Cypripedium calceolus* és a *Rhamnus saxatilis* növények tenyésző helye, 1·8 kat. hold nagyságú területen levő luc- és jegenyefenyő állomány, a »Bécsi dombok« nevű legelőterület 0·3 kat. hold nagyságú része mint ritka növények tenyésző helye, a városi erdőbirtok C. gazdasági osztályának 5/g erdőrészében levő Millenniumi fák, Horthy-fák és Hét-bükkfa csoport, a 3/a erdőrészletben előforduló 6 drb. bükk és a fertői út mellett álló 4 drb. öreg cser, az Erzsébet-kertben álló *Sequoia gigantea*, öreg szilek és kanadai nyárak, a városi erdőbirtok C. D. és E. gazdasági osztályaiban tenyésző *Cyclamen europaeum*, végül egyes magánosok tulajdonában levő láp-rét 2·6 és 1·2 kat. hold nagyságú területe érdekes növényzetével (1942 augusztus 19-től 94.095/1942. számú F. M. határozattal).

70. Sopron vármegyében Ágfalva község határában fekvő és Prácser Mihályné Spanraft Katalin ágfalvi lakos tulajdonában levő 0·3 kat. hold nagyságú rét a rajta előforduló különleges növényzettel (1942 augusztus 19-től 94.095/1942. számú F. M. határozattal).

71. Szentgál község határában fekvő, s a szentgáli nemesi közbirtokosság tulajdonában levő üzemterv szerint kezelt erdő 0·01 kat. hold nagyságú része a benne levő »Tiszta-víz« nevű forrással (1942 szeptember 14-től 92.200/1942. számú F. M. határozattal).

72. Várpalota község határában, a várpalotai volt úrbéres birtokosság tulajdonában levő üzemterv, szerint kezelt erdő 0·2 kat. hold kiterjedésű része a várrommal együtt (1942 szeptember 14-től 92.200/1942. számú F. M. határozattal).

73. Padrag község határában, a padragi volt úrbéres birtokosság tulajdonában levő, üzemterv szerint kezelt erdő 0·6 kat. hold nagyságú része a benne levő sziklaalakulattal (1942 szeptember 14-től 92.200/1942. számú F. M. határozattal).

74. Vörösberény község határában, a vörösberényi nemesi közbirtokosság tulajdonában levő erdőnek 0·01 kat. hold kiterjedésű része a benne levő forrással együtt (1942 szeptember 14-től 92.200/1942. számú F. M. határozattal).

75. Hollós Vilmosné tulajdonában levő s Várpalota község határában fekvő jóváhagyott üzemterv szerint kezelt erdőnek 0·5 kat. hold kiterjedésű része a benne levő klastrom-rommal (1942 szeptember 14-től 92.200/1942. számú F. M. határozattal).

76. Bolza Pál gróf szarvasi lakosnak Szarvas nagyközség határában fekvő 73·11 kat. hold kiterjedésű növénytani kertje tartozékaival együtt (1943 február 4-től 121.004/1943. számú F. M. határozattal).

77. A telkibánya—királykúti erdőbirtokossági társulat tulajdonában levő, Telkibánya község határában fekvő jóváhagyott üzemterv szerint kezelt erdőből 1·2 kat. hold kiterjedésű terület a bennelevő »Mátyás király kútja« nevű forrással (1943 február 18-tól 83.431/1942. számú F. M. határozattal).

78. A m. kir. kincstár tulajdonában levő Áj és Barka községek határában fekvő erdőbirtoknak A. és B. gazdasági osztályát magában foglaló »Szádelő völgy« 423·3 kat. hold területtel (1943 február 18-tól 83.431/1942. számú F. M. határozattal).

Az immár törvényesen védett természetvédelmi területek és egyéb természeti emlékek felsorolása után megállapítható, hogy a hazai természetvédelem eddigi eredményei nagyon szerények. Ennél sokkal többre törekedtünk és értékesebb természeti kincsek törvényes védelem alá helyezését terveztük.

Mentségül azt hozzák fel, hogy a mai helyzet, a háborús viszonyok ilyen irányú munkálkodásra, nagyarányú vállalkozásokra s ebből folyó eredmények elérésére nem alkalmasak, mert: »inter arma silent Musae«.

A jelenlegi rendkívüli állapotokra figyelemmel, a jobb jövőbe vetett hittel és bizalommal az elénk tornyosuló akadályok ellenére mégis tovább munkálkodunk és amellett, hogy természeti kincseinkből az utókor számára a lehetőséghez képest minél többet igyekezünk megmenteni, az adott helyzettel számolva azon dolgozunk, hogy a mindannyiunk által szívvel-lélekkel óhajtott szebb jövőt ezen a téren is előkészítsük.

Földváry Miksa.

Kiadásért felelős; Földváry Miksa.

433317. — Athenaeum, Budapest. Felelős; Kárpáti Antal igazgató.

Magyarország szent Erzsébet

hiszem, 10 ezer ember itt könnyebben mozog és eligazodik, mint a budapesti központi pályaudvaron vagy négy száz.

Wartburg, honnét Sz. Erzsébetet férjének rokonai elűzték.

59.

Marburg felé siettem. Bizonyára sejted, t. olvasó, miért mentem oda. Úgy húzott a szivem kedves sz. Erzsébetünk megdicsőítése helyére, hogy nem állhattam ellent. Gondolataim már ott szárnyaltak, alig ügyeltem a vidékre. Útközben csak egy dolog vonta magára figyelmemet: a giesseni s a marburgi pályaudvarnál őgyelgő számos egyetemi ifjúság

Tóth Mike: Középeurópai műépítmények. Bpest, 1898.

eltorzított ábrázata; alig lehetett azok közt tisztességes arczot látni: arczok, orrok, fülek, homlokok, keresztül-kasul úgy el voltak borítva sebvarratokkal és hasadásokkal, hogy soknál az ember valóban elundorodott. No, ha az egymásnak ily elektelenítése virtus; hát legyen nektek!

Csak Marburgban vettem észre, mily gyönyörű vidékre ragadott a gőzgép. A völgy közepén kanyarog a Lahn folyó; jobb partján egy magaslatot góth kastély koronáz, a domb lejtőin Marburg város utczái vonulnak, a domb s a folyó közt sík területen emelkedik ki a góth templom, mely kedves sz. Erzsébetünk tiszteletére épült. Örömtől repeső szívvel siettem e szentélyhez, kerestem fel a sekrestyést.

A templom kívülről is teljesen ép góth-modorú, de faragvány-diszítés nélkül. A főhomlokzaton csak hat szobor van elhelyezve. Benn is ki van javítva, természetesen úgy protestáns módon, mint a genfi, baseli, ulmi, lausannei stb. templom: bevakolva és hamuszürke színnel bevonva.

Mindegy, én most nem igen néztem azt: a meghatottság erőt vett rajtam, örömömben majdnem könyekre fakadtam; a templom most a luteránusoké, de túláradó lelkesültségemben azt sem tekintve, sz. Erzsébetünk sírhelye előtt leborultam és kegyes pártfogásába ajánlottam a nemzetet, melynek szép sarjadékát ő képezi. Oh mily vigasztalás árasztotta el szivemet, midőn e templomban időztem! Visszaszárnyalt elmém azon időbe, melyben a kedves sz. Erzsébet le-

mondván a világi életről, ide Marburgba vonult vissza, s innét alázatosságának és könyörületessé-

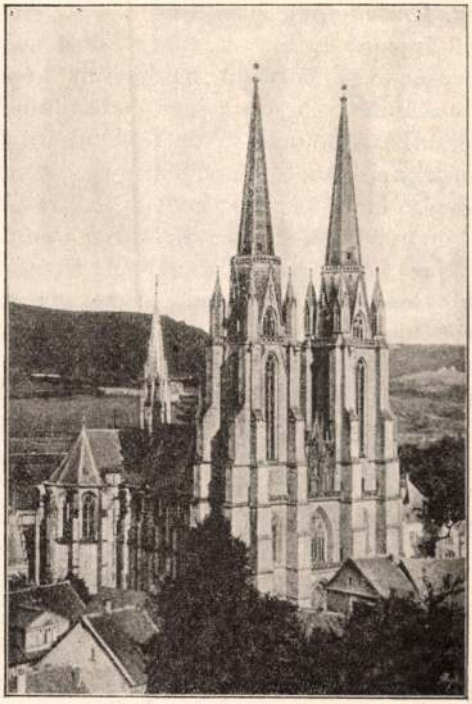

Szent Erzsébet templom Marburgban.

gének bámulatos erényei kellemes illatjával az egész keresztény világot eltöltötte.

Csak egy pillantást vetettem körül a templomban: sóvár szemem kedves sz. Erzsébetünk ki-

válóbb emlékeit kereste. A sekrestyés, mintha sejtette volna nyugtalan tekintetem okát, a kereszthajó egyik szögletébe mutatott e szavakkal: sz. Erzsébetnek sírboltja!

Ez oltárszerű építmény, mely fölött négy oszlopon csúcsíves boltozat baldachint képez. Az egész szerkezet nagyon csinos és feltünően ékes. Megbecsülhetetlen műértékű a földdombormű, mely e síremléknél látható, és valószínűleg a templom keletkezése idejéből való: kedves sz. Erzsébetünk nyilt koporsóban fekszik; Krisztus Urunk és a bold. Szűz a koporsó oldalánál áll, Erzsébet lelkét, kis leányka alakjában, őrangyala mutatja be Krisztus Urunknak, ki áldásra emeli kezét; jobbján azon szentek, kiket sz. Erzsébet különösen tisztelt és sz. Péter a mennyeknek kulcsával, stb. E dombormű fölött állott a szekrény, melybe sz. Erzsébet teste zárva volt. A minden ízében finom homokkőből álló, bámulatos művészettel, és kimondhatatlanul gyöngéd ízléssel készült áttörött műfaragású síremlék mégsem elégített ki, mert pusztán áll: nincs ott sz. Erzsébet.

Kérdeztem a sekrestyést, nincs-e valami tőle? «A koporsója itt van», felelé, és a sekrestyébe vezetett. Igen, ott van a koporsó: többször a legmélyebb tisztelet csókjával illettem azt. — Kedves sz. Erzsébetünk koporsója, góth-modorban diszített, ház-alakú szekrény, mely 2 méter hosszú, 64 ctm. széles és 116 ctm. magas. A szekrény belseje tölgyfából van, kívül azonban aranyozott nagy ezüst lemezekkel borítva, melyek elé góth

fülkék vannak illesztve s ezekbe szobrok elhelyezve: az egyik hosszú oldalon Krisztus Urunk ül hat apostollal, a másik hosszú oldalon Krisztus Urunk a kereszten látható, sz. Jánossal és M. Magdolnával a kereszt tövében, jobbra és balra ismét három-három apostollal. Kisebb területeken

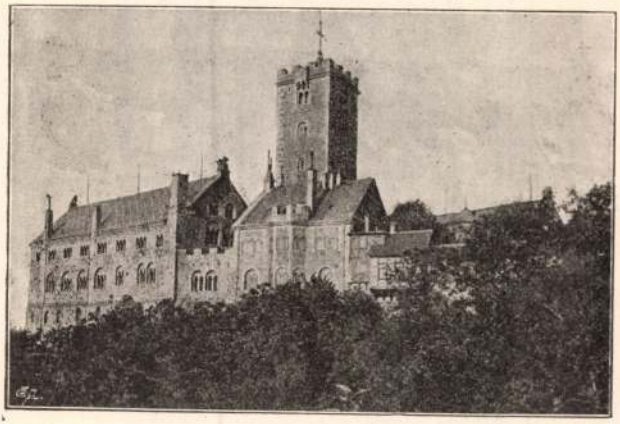

Wartburg, a közelben.

más alakok és mély értelmű csoportok és sz. Erzsébet életének egyes jelenetei vannak kidomborítva, például a megható eset, midőn sz. Erzsébet Lajos erszényében véletlenül a keresztes vitézek jelvényét megtalálja; a gyűrű átadása; a búcsúzás férjétől, midőn ez a keresztes háborúba indul: az utolsó csók stb.; a párkányzatokon és kereteken a «Hiszek-egy» egyes mondatai vannak bevésve.

A koporsó két végén ajtó van, az egyiken a bold. Szűz domborműve látható, gyémánt koronával a fején és a kisded Jézussal karján, a

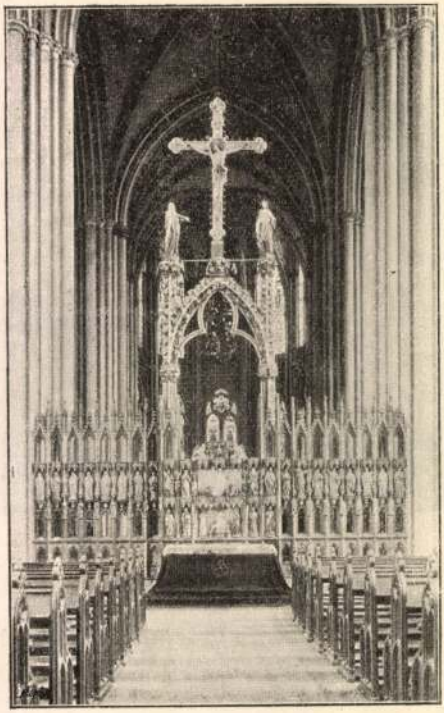

Marburgban, sz. Erzsébet templomában a szentély választófala.

másik vég ajtaján sz. Erzsébet van ábrázolva, szerzetes ruhában, könyvvel kezében.

A fülkék, azoknak remek diszítése, a szobrok

és domborművek mind aranyozott tömör ezüstből vannak, sok gyöngygyel és drágakővel ékítve. Temérdek kincs volt e szekrényen, melyet a

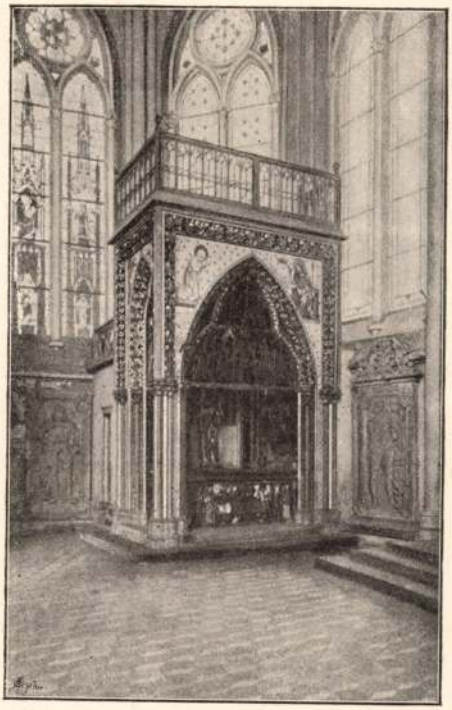

Szent Erzsébet sírkápolnája Marburgban.

híveknek különös tisztelete sz. Erzsébetünk iránt legdrágább ékszereivel elhalmozott; sok drágakő hiányzik már, de azért még igen sok és feltűnő

nagy gyöngy, zafir, smaragd és rubin van rajta, nagy része még köszörületlen állapotban, a mint a keresztesek és zarándokok keletről hozták. 1810-ben a hivatalos fölvételnél még 824 drágakő volt a koporsón, a gyöngyöket nem is számítva.

Sz. Erzsébet e koporsója akaratlanul is az ember eszébe juttatja sz. Simeonnak Zárában látható koporsó-szekrényét és sz. Szebald síremlékét Nürnbergben. Sz. Erzsébet koporsója Marburgban 1249-ben készen volt, sz. Simeon koporsóját Erzsébet magyar királyné, Nagy Lajos neje készíttette 1380-ban, sz. Szebald koporsója 1519-ben készült. Ez utóbbi bronz, a két előbbi ezüst. Egyéni véleményem szerint sz. Erzsébet koporsója, értékben és művészi tekintetben, az említett két más mű fölött áll, daczára annak, hogy különösen sz. Szebald síremléke valóban elragadó művészetű.

Hová lett kedves sz. Erzsébetünk teste? A drága tetemek a föntemlített szekrényben nyugodtak a hitujítás barbár rombolásáig. 1539-ben Fülöp, hesszeni tartománygróf, erőszakkal feltörette a szekrényt, saját kezével kiragadta a vörös selyembe burkolt csontokat; boszúságában, hogy sóvár reménye nem teljesült, és kincset-aranyat nem talált a szekrényben, a csontokat durva zsákba hányta és várába vitette. Az őserdők vadjánál is csak őrjöngésnek nevezhető e tettet az az ember követte el, kit a protestánsok «nagylelkű Fülöp» czímmel illetnek. — Sz. Erzsébet csontjait 1548-ban hivatalosan lefoglalták a tar-

tománygrófnál, de az átvételi okmány tanúsága szerint a csontoknak nagy része már hiányzott. A XVI. század vége felé Spanyolország semmi költséget és fáradságot nem kímélt, hogy szentünk ereklyéit összeszedje; ekkor a vallásos Izabella infansnő, Németalföld kormányzónője,

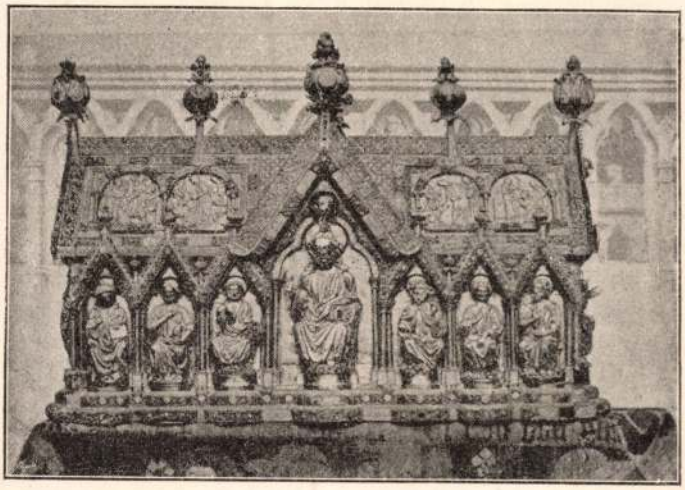

Sz. Erzsébet koporsója Marburgban.

sz. Erzsébet koponyáját és nehány csontrészt Bruxellesben a karmeliták zárdájában tett le, ezek később Besançonba jutottak. Karjainak egyike Magyarországba küldetett, hol van most, nem jut eszembe, ha tudtam is. A többi ereklyék Hannoverbe, Bécsbe, Kölnbe és Boroszlóba jutottak; itt van az a bot is, melyre támaszkodott,

mikor Wartburgból kiűzve tél idején a domblejtőn árva gyermekeivel leszállt Eisenach felé.

Végre tüzetesebben körülnéztem a templomban, hisz ez, 1235-ben kezdvén épülni, első tisztán góthmodorú templom Németországban; mert a trieri Liebfrauenkirche, melynek építése 8 évvel előbb kezdődött, nem tisztán góth. Hossza 73 méter szélessége 26 m., magassága 22 m., három egyenlő magasságú hajóval, melyet két sugár oszlopsor választ el egymástól. A szentély a hajótól áttörött gyönyörű faragványú homokkő hat méter magasságú fallal van elválasztva, mely falon két sora a szobroknak van elhelyezve. E választófal, sz. Erzsébet síremléke, és a főoltár a legfinomabb és a legdíszesebb kőfaragó-munka. Díszesek voltak még a színes ablakok is, de a szentély 40 ablakja közül már csak három ép, a hajóban azonban egy sem; a meglevő díszes ablakok csak virágfüzéreket ábrázolnak, nem szenteket, vagy történeti alakokat. Különben a templom építménye szerény és egyszerű; de bámulatos és jellemzetes a részeknek és méreteknek arányossága.

A nap már leáldozóban volt; sietnem kellett. A templom szomszédságában nehány ódon épület van, ezek maradványai azon zárdának és kórháznak, melyeket ő alapított; az egyikben a betegeket ápolta, a másikban meghalt. Az egyház közelében, az Erzsébet-kapunál megtekintettem a kutat, melynél kedves sz. Erzsébetünk térdelve mosta a betegek ruháit. Megindulásommal küzdve, nemzetemért fohászkodva távoztam e sz. helyek-

ről, elmémben forgatván sz. Erzsébet régi zsolozsmája versét:

Ave, gemma speciosa,
Mulierum sidus, rosa,
Ex regali stirpe nata,
Nunc in cœlis coronata:

Salve, rosa pietatis;
Salve, flos Hungariæ;
Salve, fulgens margarita;
In cœlesti sede sita;

Roga regem majestatis,
Ut nos salvet hodie,
Lumen mittens caritatis
Ac cœlestis gratiæ.

Drága gyöngyünk! im köszöntünk
Női csillag, rózsa fája!
Trónon ültél lent közöttünk
S fönt diszít üdv koronája.

Bimbaja az irgalomnak
Kit fakasztott kegy világa,
Ékköve az égi honnak,
Magyarország szent virága!

Kérd királyod' s ránk lehintsed
A malasztnak fénysugárát . . .
Hogy elérjük fönt a kincset:
Mennyhazánknak angyalvárát!

Ford. Rosty Kálmán S. J.

Majdnem kimerítettek a mai nap fáradalmai: mert hát egy nap Mainz, Frankfurt, Marburg, az

Szent Erzsébet szobra a marburgi templomban.

sok. Be kellett egy vendéglőbe vacsorára térnem. Az éjjeli vonattal Fulda felé indultam.

60.

Fuldában szokták a német püspökök közös tanácskozásaikat tartani, különös kegyeletből sz. Bonifácz iránt, kinek sírja itt van a székesegyházban. Engem is inkább a tisztelet vonzott e városba, mint a műemlékek, mert efélék itt nem igen láthatók.

A főtér egyik oldalán csinos plébánia-templom áll, mely renaissance modorban épült, három hajóval bír, négy-négy oszloppal egymástól elválasztva; ez oszlopok és a falak márványszerűen festett és csiszolt gipszbevonattal ellátva, a boltozaton s az oszlopok közt levő ívezet fölött fresco-festményekkel, némely párkányzat csinosan aranyozva. Az egész templom jó karban van tartva, és kellemes benyomást tesz.

A főutcza felső végén áll sz. Bonifácz bronzemlékszobra, mindjárt e mellett kezdődik balra a hatalmas tér, melynek közepén a székesegyház áll, mely kívül és belül nagy méreteivel nem csekély benyomást tesz. — E templom is renaissance modorú, a fő- s a kereszthajó találkozása fölött kupolával: tagozása belül nagyon változatos, oszlopfői és párkányzatai diszítettek, a kupolát tartó ívezet négy szögletében fresco-festmények; különben a templom belső falazata fehérre meszelve. Az oltárokon és a falak fülkéiben sok nagy szobor. — Sz. Bonifácz sírbolt-kápolnája a szentély alatt van. Ez is renaissance modorú, és szorgosan gondozva.

A városban feltünők a volt választófejedelem nagy épületei és díszkertje; maga a város pedig nagyrészt régi alakú, szűk, kanyargós, lejtős utczákkal. — Felrándultam a Frauenberg nevű magaslatra is, hol a Ferenczrendiek zárdája áll: gyönyörű kilátás a városra, és az egész vidékre. De mily nagyszerű sétányok is mindenfelé erre! Mily gondozott utak és ösvények!

A legközelebbi alkalmas vonattal Darmstadton át Speyer felé haladtam. De ki hagyhatná el ez irányban Mannheimot és Heidelberget!

Mannheimon csak épen hogy megfordultam, de azt észrevettem, hogy Európában alig van város, mely szabályosabb építésű és beosztású utczákkal bír, mint ez. Heidelbergben nehány órát töltöttem. Németországban mindenütt nagy gondot fordítanak a városban és környékén a sétányokra és a nyilvános kertekre, de Heidelberg méltán a gyönyörű sétányok városának volna nevezhető; e tekintetben kétségtelenül egész Európában első helyen áll, mire páratlan fekvése is alkalmassá teszi. A Neckar folyó egyik szűk völgyének bejáratánál eredetileg egy hosszú főutcza képezte és jóformán most is ez képezi a várost, a folyam mindkét partján lépcsőzetesen emelkedő s erdőkkel borított dombok és hegyek, melyeken majd itt, majd ott regényes fekvésű zárda, nyaraló, kastély vagy templom tündöklik; minden irányban pedig a folyam mindkét partján, a dombok lejtőin és az erdőségekben több órányi távolságban is az utak és ösvények oly

Heidelberg. Schloss-részlet.

gondosan ápolva, oly művésziesen elhálózva s elrendezve, mintha az egész vidék egy fejedelem díszkertje volna.

Hires e kis városnak (alig 30 ezer a lakosa,

ezek közül 10 ezer katolikus) egyeteme, mely a prágai és a bécsi után a legrégibb Németországban. — Két csinos góth modorú temploma is van, a sz. Péter és a Szentlélek temploma, az előbbi ki is van javítva; az utóbbi a 15-ik század elején, az előbbi azon század végén épült.

Feltünt e túlnyomóan protestans városban a gabnatéren (Kornmarkt) a bold. Szűz szobra a kis Jézussal a karján.

Páratlanok a heidelbergi sétányok, de még inkább páratlan a kastélya (Schloss); ez kétségtelenül a legnagyszerűbb és a legragyogóbb világi műépítménye Németországnak; sajnos, hogy most csak romjai láthatók. A történetbuvárok azt mondják, hogy e kastély 1294-ben kezdett épülni, tetemesen nagyobbodott és szépült 1398-ban s időnkint több fejedelem nagyobbította, szépítette és erőddé is alakította. 1689-ben egy franczia tábornok az erődítményeket szétromboltatta, s a kastélyt felgyujtatta. 1720 körül ismét lakható állapotba helyezték ugyan egy részét, de 1764-ben villámcsapás okozott e részben tüzet s azóta teljesen romban hever. Mindannak daczára érdemes, hogy 1 márka árán körülvezettessük magunkat a kastély félig-meddig ép helyiségein.

A kastély díszesebb részei vörös homokkőből épültek, mint az említett sz. Péter templom; építés-modora majd román, majd góth, majd renaissance; de bámulatos szépségűnek kellett lennie, annyi bizonyos.

Magyarországi szent

Erzsébetről készült

kéjes átváltozásokról

áttekintést ad:

Magyary-Kossa Gyula dr

Magyar orvosi emlékek.

III. k. Budapest, 1931. 30, 31 l.

32. l. nélkül

S Vásárnap 8 rajzai

518

Kép: 491, 496,

A MAGYARORSZÁGI RÓM. KATH. TEMPLOMOK ÉS KÁPOLNÁK STATISZTIKÁJA.

Ha az egyházi és világi élet ezer és ezer körülményeiről és eseteiről vezetnek statisztikai kimutatásokat, mennyivel érdekesebb az a kimutatás, mely a magyarországi katholikus hitélet helyeiről, a templomokról és kápolnákról szól. Különös érdekességet fog kimutatásunknak a templomok és kápolnák védszenteinek föltüntetése szerezni.

Mint minden országnak és vidéknek, úgy hazánknak és egyes vidékeinknek is megvannak a maguk specialis szentjei, kiket különös kegyelettel tisztel és azért nekik nagyobb számban emel templomokat és kápolnákat.

Igen érdekes lesz tehát megtudni, hogy a Duna- és Tisza vidékiek, vagy hogy a magyarok, a németek és a tótok kiket választottak égi közbenjáróiknak?

Oly lélekemelő az, mikor az ember látja azt az óriási versenyt, melyet hazánk nagy Asszonyának, Boldogságos Szűz Máriának, továbbá a sz. Háromságnak és ha szabad magunkat úgy kifejeznünk a nemzet kedves Szentjeinek tiszteletében kifejt.

És ha ezt minden nép teszi, miért ne tegye azt a magyar is? Vannak nekünk is igen drága és igen kedves Pátrónusaink, kikhez különös bizalommal folyamodunk, mert erős bennünk a hit, hogy az ő közbenjárásukra minden kérésünk teljesül.

Magyarországon az egyházmegyék 1882—1884. évi Névtárai szerint 6583 róm. kath. templom és kápolna van;

Uj Magyar Sion. 1884.

Posony vármegye, kiket is ugymint ezen folyó esztendőben Bőjtmás Havának 24-ik napján a halálnak mérges nyilaitul megsebesétetteket említett fűnek bővebb ismeretére kétt Orvoshoz, tudnillik e mái dicsőséges sz. Pantaleon martyrhoz, mint Nicomédiai orvoshoz, és Tekéntetes Nemes Magyar Országgyüléséhez, mint minden terhek megkönnyebbítő, és minden nyavalát meg-gyógyító orvossához, itt való nemes Káptalan sz. Márton templomában ugyan említett Nemes Vármegye buzgóságábul a Tekéntetes Nemes Országgyülése előtt nagy solemnitással tartatott szomoru exequiák és utolsó tisztességek megadássa alkalmatosságával élő nyelvével tett Prédikáczió által igazétott Jerebiczi Stehenics János temnei püspök, Ildai Boldog Asszony Apát ura, Tekintetes Nemes Győri káptolon bácsai Nemesseinek főispánynya, Méltóságos Vásonkői és Homonnai Zichy Ferencz Győri püspök-dioecesissének vagy is püspöki megyéjének Generális Vicáriusa. Szabad Királyi Pozsony Várossában Szent Jakab Havának 27-ik napján 1751-ik esztendőben. Posony. Nyomtattatott Landerer János Mihály által. (fol. 64 l.)

III. Threnus J. Comitatus Albensis azaz: a Tekéntetes Nemes Fehér Vármegyének keserves sirása az ő halottyán, melly Gróff Eszterházy György Ur Ő Extzellentiája, Fehér Vármegye Fő Ispánnya, etc. — kinek is szomoru exequiain élő nyelvel prédikállott J. S. J. Székesfehérvárott 1734-ben. Győrben, Streibig Antal József betüivel. 4-r. 38 l.

IV. Lessus Hedervárianus, azaz: Hédervári Siralom, mellyet Gróff Viczay Jóbnak — szomoru exequiáin prédikálván véghez vitt J. S. J. Hédervárott 1735-ben. Győr Streibig A. 4-r. 76 l.

Venczell Károly.

duai 79, Antal remete 1, Apostolok oszlása 3, Apostolok valamennyi 1, Ágnes 1, Ágoston 8, Ányos 1.

Sz. Balázs 2, Barnabás 1, Bálint 9, Benedek apát 20, Benedek püspök 1, Bernát 1, Bertalan 45, Borbála 43, Bódog 1, Brictius 2 (Zágrábban), Brigitta 1.

Sz. Cecilia 2, Család szent 8, Cirill és Method 4.

Sz. Demeter 9, Dénes 2, Dismas 1, Domnius 1 (Zenggben), Domonkos 7, Donát 23, Dorottya 4.

Sz. Ede 1, Egyed 9, Eleonora 1, Emmánuel (Manó) 1, Erázmus 1, Erzsébet királyné 24, Erzsébet özvegy 46, Euszták 1.

Sz. Farkas 2, Fábián és Sebestyén 14, Ferdinánd 3, Ferencz assisi 42, Ferencz assisi stigmatizálása 3, Ferencz Borgias 1, Ferencz paulai 4, Ferencz Regis 1, Ferencz xavéri 20, Flórián 50, Fortunát 1, Franciska 2, Frigyes 1, Fülöp 1, Fülöp és Jakab 25.

Sz. Gábor 1, Gál 11, Gellért 4, Gergely 2, Gergely csodatevő 2, Gizella 2, Gotthárd 1, Gusztáv 1, György 134.

Sz.-Háromság 363, Halottak föltámadása 1, Hedvig 1, Henrik 1, Hermagoras 1 (Zenggben), Hildegard 3, Hubert 1.

Sz. Ignácz loyolai 6, Ignácz püspök 9, Ilona 26, Illés 19, Imre 86, István király 234, István király jobbja 1, István vértanu 25, Izidor 1.

Sz. Jakab apostol 36, Jakab öregebb 28, János (minden jelző nélkül) 22, János a pusztában 1, János evangelista 17, János fejvétele 6, János istenes 1, János kapisztráni 3, János keresztelő 203, János keresztelő születése 8, János nepomucénus 291, János olajba főtt 9, János paulai 1, János pápa 1.

Jézus szent neve 7, Jézus legszentebb Szive 11, Jézus ostorozott 1, Jézus Krisztus, a mi Urunk 1, Jézus beszél a kútnál a szamaritániai asszonynyal 1, Jézus elevenek és holtak itélője 2, Jézus föltámadása 21, Jézus keresztre feszitve 4, Jézus keresztet viszi 1, Jézus koporsója 10, Jézus Lázárt föltámasztja 1, Jézus levétele a keresztről 2, Jézus megkötözve 1, Jézus levétele a keresztről 2, Jézus megkö-

tözve 1, Jézus mennybemenetele 59, Jézus szenvedése 17, Jézus születése 4, Jézus temetése 2, Jézus drága szent teste és vére (Úrnap) 13, Jézus szine változása 33, Jézus vért izzad 2, Jézus Salvator (Patiens) 47. Összesen 240 templom van isteni Megváltónk és Üdvözítőnk tiszteletére és imádására emelve.

Sz. Jeromos 3, Joakim 4, Jodok 1 (Szepes egyházmegyében), József, a bold. Szűz jegyese 123, József kalazanti 5, Judás Tádéus 1, Júlia 5.

Sz. Kajetán 1, Kamill 1, Karolin 1, Katalin 108, Kálmán 2, Károly borromei 27, Kelemen 6, Szent Kereszt 186, Sz. Kereszt föltalálása 59, Sz. Kereszt fölmagasztaltatása 194, Kilian 1, Kilit 1, Klára 4, Klementina 1, Kozma és Demjén 21, Kristóf 2, Krisztina 2, Kunegunda 2.

Sz. Lélek 68, Lajos 7, Lambert 1, László 106, Lázár 3, Lénárt 20, Lipót 6, Lőrinc 61, Lucza 3, Lukács 15, Ludmilla 1.

Sz. Margit 46, Mária Magdolna 99, Márk 17.

Szűz Mária (tisztán, jelző nélkül) 130, Mária a jó tanácsról 1, Mária anyasága 1, Mária angyalok királynéja 22, Mária beavatása 2, Mária de Victoria 4, Mária eljegyzése 3, Mária fájdalmas (Dolorosa) 82, Mária hét fájdalma 34, Mária gyertyaszentelő 21, Mária gyümölcsoltó 42, Nagy-Boldog-Asszony 338, Mária kármelhegyi 16, Mária Kisasszony 218, Mária lorettó 4, Mária lourdesi 2 (Nyitrán és Szatmárt), Mária máriacelli 1, Havi Boldogasszony 40, Mária szent neve 119, Rosarium B. M. V. 24, Sarlós-Boldog-Asszony 152, Mária segélyző 13, Mária szegények anyja 1, Mária szeplőtelen fogantatása 137, Mária legszentebb szive 1, Mária titkos értelmű rózsa 1, Mária vigasztaló 3.

Sz. Márta 1, Márton 205, Mátyás 7, Máté 29, Mihály 289, Miklós 173, Miksa 2, Minden Szentek 166, Modeszt 1, Mór 3, Móric 4.

Sz. Notburga 1.

Sz. Orbán 12, Oszváld 4, Ottilia 1.

Sz. Őrző angyalok 22.

Sz. Pál apostol 12, Pál fordulása 6, Pál remete 2, Pál és Antal 1, Péter apostol 40, Péter alkantari 3, Péter és Pál 159, Péter vasas 1, Pius 1, Pongrácz 1.

Sz. Quirin 4.

Sz. Radegund 2, Ráfáel 1, Rozália 41, Rókus 93.

Sz. Sándor 2, Sebestyén 22, Szervácius 1 (Szepesben), Simeon 3, Simon 1, Simon Júdás 27, Simon Tádé 2, Szaniszló 4, Szixtus 1.

Sz. Tamás 13, Tádé 1, Tekla 1, Teréz 32, Tódor 1.

Sz. Ursula 3, Utolsó vacsora 8.

Sz. Vencel 1, Vendel 62, Vince ferreri 2, Vince paulai 3, Vizkereszt 17, Vida 38.

Sz. Zsigmond 5, Zsófia 7.

Szöllősi Károly.

UTI EMLÉKEK OLASZORSZÁGBÓL.

Nápolyban egy plebániatemplomot tekintettem meg. Kibővitésére a commune 300 ezer fr. költött. Neve nem jut eszembe. Vagy 60 ezer lelket számlál. Beneficiatusi szivességére nagyobb örömmel gondolok, mint az a három fiatal magyar, akik boldogságuk megörökitésére a kraterhoz fényképészt vittek magokkal — a Vesuvra. — Olasz paptársaim voltak élő könyveim. Olyan szivesen közöltek mindent. Minden hely, város, egy-egy jó abbét idéz vissza emlékezetembe. — Olasz utam czélja, Róma látásán kivül, a seminariumok belső élete megismerése volt. Sokat kerestem fel. A tágas épületek 2—3 emeletesek. Itt-ott elfoglalt vagy épen gyengélkedő elöljárókat találtam. Ily őszinte, jóakaratu, előzékeny készséget nem tételeztem fel soha fegyelemmel foglalkozó uraknál. Megmutattak, megmagyaráztak mindent — kivülről, belülről — a rector

seminarii fogadó termétől kezdve a konyháig. Nekem kellett egy izben a gyengélkedő előljárót kérve figyelmeztetnem, hogy menjen pihenni, mert eleget láttam. Annyira megsajnáltam önfeláldozó szivességéért. Egyet emlitek még csak. A velenczei seminariumot ebéd után kerestem fel. A tanárok és előljárók épen sétáltak. Nagyon megnéztek. Kezdtem megbánni, hogy eljöttem galibának. Mikor óhajomat, az intézetet láthatni, közöltem, a szó szoros értelmében a csillagokig emeltek. Felvittek a csillagvizsgáló terembe. Onnan, nem tudom hány természettani, természetrajzi musaeumon, tanuló és alvó szobán át a könyvtár ajtaja elé. Ez zárva volt. Kulcsát magának az igazgatónak zsebjéből szedte ki kisérőm. Kezdtem ennyi buzgóság láttára nem mesebeszédnek tartani bizonyos dolgokat az olaszok készségéről. Bizony majdnem elhiszem, mikép nem lehetetlen, hogy akad, aki a pontificáló pap fejéről leveszi az infulát és odahozza megtekintésre az idegennek. — A sekrestyében kirakták a roppant árt képviselő oltár-antipendiumokat drága kövekkel. A Márk templomban láttam csak becsesebb drágaságokat. — A többi intézetben is épen úgy megmutattak mindent, tűtől hegyig. Olyan hivó arczczal czipeltek fel alá az emeleteken. Azt hiszem, ez a sok lépcső vette el kedvemet a hires olasz tornyok megmászásától. A velenczei „campanile-t, a római Péterkupolát sat. csak alulról ismerem. — Olaszországban tünt fel először az előny, melyet utazó papoknak a megismerkedés egyháziakkal nyujthat.

A nyilvános, az utczai élet bámulatot kelt Párisban. Éjfélig sétálnak. Az igazi élet is csak este veszi kezdetét. Olaszországban mindent az utczán végeznek. Még a rómaiaktól örökölték azt. Igaz, bajos is lenne egy egész napot tölteni olyan barátságtalan szobákban, mint a minőkben laknak az olasz fővárosokban. — Meglepett épen azért, hogy ennek okát kerestem volna, örültem az olasz clerus emelkedésének ujabb bizonyitéka fölött.

Az egyháziak száma csökkent. Megjegyzem, hogy

Magyar Antal

l.

Ernst Murkiall

124. n. 15. l.

1932.

L. Bihiz-

3689. Schickedanz Albert.
Sz. L. Bialaban 1846. October

Sajat arczképe.

Mellig látható, kissé jo
szemet visel. Hatrafésült haja
őszbevegyült, szeme barna. Öl
dő melltűvel és egyelejű csiko
zése alól balra: Schickedanz

Vászon, mér. 55.7:45.4
Vétetett az 1908. januá
a Képzőművészeti Társulat tél

Vét 146170-907

MDK

Magyar Antal

O.M.Iparmův. Társ. gyermekművészeti kiáll. Bp. 1914.

dszintes, 5 ablakos, oszlopos tornác-

Magyar András
betűfestő

1457

Csontosi jegyz

Pálffy Miklós V. 2.

Magyar András.

1586. Krakó:

Arch. Ép. 1890. 58 l.

Letisztázva

Magyar András

ötvös

Andrzej Węgrzy.
Krakkóban élt 1568 ban
~~Cehp~~ ötvösök lajstroma.

Letisztázva

Arch. Ért. 1889. 244. l

Magyar rabság (?)

XVII. sz.

Magyar festő
1420 – 1430 körül

Magyar Művészet
1928. 72 – 73, 74 – 75

— 1485 – 1490 körül
u.o. 1928. 75, 76, 77, 78

— 1490 körül
u.o. 1928. 83, 88 – 89

— 1490 körül
u.o. 1928. 84, 89

— 1514.
u.o. 1928. 92 – 93, 94 – 95

— 1490 után
u.o. 1928. 81, 86.

Hoffmann Márton diszítőfestő és Krencsei
vagy Mátyás Reichsmann

Bronzkarszalli edények Szab
Szabolcsvármegye museum

Szabolcs. Körség. A 30 holdnyi
belterületű 12 meter magas földszé
által körülvett tojásdad alakú földvá
Keletre mintegy 300 lépésnyire Bihar
Andrásnak beletelkém 8 meter mély
ben kutásás alkalmával találtatot
A fül és a kerek hornyolattal körítet
öt csücsök pészarányosan van elhely
ve. A csücsök között függelyes kar
colatokkal (tévesen van hornyolatn

Magyar ötvös

(aurifaber Ungarus)

1501. Buda

neve említve nincs.

Igen érdekes adatokkal.

Divéky Adorján dr.

Zigmond lengyel herceg budai számadásai" -

Bpest 1914. 31, 68, 138. l.

Magyar
Ungar pixidarius

1791

R

1770

Krisztus a kereszten. Ovális padombormű 48×28 cm. Magyar, pálos munka, XVIII. század.

Gerevich PA, 220–221 l.

1770

Trent család. Ovális bárs- és jáverfadombormű. ~~Magassága~~ 38×31 cm. Magyar XVIII. sz. Sálos munka.

~~Ugyanaz~~

Egyházmű. kiáll. 1930, ~~[illegible]~~ (152. szám (20. tábla

Sikenés Egyptomban. Ovális dombormű, 38×31 cm. Magyar, XVIII. sz. Sálos munka.

Gerevich PA, 220–221 l.

Éber Závró: Ut iparművészeti múzeum egyházművészeti kiállítása. MMU–1930, 524 l. (repr. 524 l.)

1770

F Kis im

Szeszgyári Szentély szőnyeg

Királyok imádása – Körülmetélés. Két hőrtefadombormű, 62×38 cm. Pálos munka a XVIII. évből.

Egyhmű. kiáll. 150–151 Rzám.

Gerevich PA, 221–222 l.

Hoffmann Edith: Über Altäre aus Ungarn. A Magyarország V–1931, 169 l.

Hendrich Baltazius 1593–94 körül vermeureti után mindkettő

Magyar pálos

rodrair

XVIII. sz

1780

Szent Rókus?

Szent Rókus-

~~[illegible]~~ szobor, fehérre festve és arany va. XVIII. századi magyar munka. Mag. 128 cm.

Restaurálta 1935-ben Mikó László

20

Magyar nobrány

XVIII. 2

Szent János feje tányéron. Fa, 32 cm át mérőjű. Magyar munka 1500 körülről. Ut garamszentbenedeki apátsági templomból

(F)

Esztergomi múzeum

Gerevich: Régi és ugyabt magyar festők a primási képtárban. Karácsonyi Ujság 1916, 552 l. (repr. [illegible])

Divald: Magyarországi czúdavaleri csúcsvarnyasoltárai. II. kötet, Bp. 1911, 40 l. (repr. 39 l.)

Gerevich: PA, 278 l.

Magyar nobár

L Andreas

1786

Magyar András, ötvös (Andrzej Węgier). Magyar származású volt, s a XVI. század második felében Krakkóban élt. Neve 1588-ban feltalálható az ottani ötvösök ~~lajstromában~~ czéh irataiban. Ez évben ugyanis a Krakkói ötvösök panaszat emelnek ellene azért, mert czéhszabályaik ellen vétett.

F Lepszy L. Magy. ötv. Lengyelorsz.-ban. Arch Ért. 1890. 58. l

F Szádeczky Lajos. Magyar ötvösök Krakkóban. Arch. Ért. 1889. 244 l

HA KIÁLLITÁSAINK ÉRDEKLIK, KÉRJÜK NEVÉT A PONTOS CÍMÉVEL OLVASHATÓAN A LÁTOGATÓKÖNYVBE BEIRNI, HOGY A JÖVŐBEN ÁLLANDÓAN KÜLDHESSÜK MEGHÍVÓINKAT NB. CIMÉRE.

„MŰTEREM" TELEFON: 189-554.
KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLITÁSAI (KUNSTAUSSTELLUNGEN)
BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 12. (FÉLEMELET)

Barcza-nyomda, Budapest.

MAGYAR BÉLA

FESTŐMŰVÉSZ

GYŰJTEMÉNYES KIÁLLITÁSÁNAK KATALÓGUSA

MŰTEREM
KÉPZŐMŰVÉSZETI
KIÁLLITÁSAI
KUNSTAUSSTELLUNGEN
BUDAPEST, IV.,
KOSSUTH LAJOS-U. 12.
FÉLEMELET • TELEFON: 189-554

A KIÁLLITÁS MEGTEKINTHETŐ: 1944. ÁPRILIS 9-TŐL ÁPRILIS 19-IG REGGEL 9—½6 ÓRÁIG, VASÁRNAP ÉS ÜNNEPEN 10—2 ÓRÁIG

KATALÓGUS ÁRA 1 PENGŐ.

Olajfestmények.

	PENGŐ
1. Erdőszéle	350
2. Faluvége	400
3. Tehenek a Garamparton	250
4. Felhős est a Garam mellett	300
5. Borsodi részlet	350
6. Virágos erdő	200
7. Zámolyi részlet	250
8. Kocsi az erdőben	300
9. Tavaszi hangulat	800
10. Faluvégi kőhid	550
11. Kifogott lovak	250
12. Dunaparti ház	400
13. Bojtárlegény	150
14. Dömsödi részlet	200
15. Őszi táj	150
16. Péceli rét	200
17. Nyári reggel	150
18. Lány tükörrel	400
19. Kis Duna részlet	400
20. Sajóparti füzes	150
21. Kis Duna	200
22. Csárdában	1000
23. Bajóti határ	300
24. Aratás után	300
25. Parasztudvar	250
26. Kovácspatak a Dunával	250
27. Szakadékos Dunapart	200
28. Est	300
29. Pilismarót felé	300
30. Sikátor	250
31. Dülőút	200
32. Zagyvapart	300
33. Hegyi út	250
34. Önarckép	m. t.
35. Horgászó fiuk	400
36. Nyári felhők	250
37. Garamparti erdő	400
38. Szekér a fánivölgyben	350
39. Erdőrészlet (Vértes)	300
40. Mosás a vízpartján	350
41. Erdei út	200
42. Ősz a Garamparton	300
43. Sziklás út	250
44. Patakhid	350
45. Tehenek a vízparton	350
46. Dunamentén	350
47. Delelő tehenek	400
48. Cigányputri	350
49. Vízparti házak	350
50. Dunaszentbenedeki ház	450
51. Cigánylány	400
52. Vízpart tehenekkel	450
53. Nyirfás	350
54. Hordás	400
55. Akácvirágzás	500
56. Napos erdő	700
57. Cigány hegedűvel	500
58. Benedeki falurészlet	200
59. Dömsödi táj	250
60. Pátyi részlet	450
61. Esti hangulat	450

Magyar Béla

festő Budapesten.

1904. graf. ⅔

kiáll. Nemzeti szalonban

Isanegi falurészlet,

pastell.

Ferri, Nerino III. 157

MEGHIVÓ

MAGYAR BÉLA

FESTŐMŰVÉSZ

FESTMÉNYEIBŐL RENDEZETT

GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSÁRA

MEGNYITÁS: 1944. ÁPRILIS HÓ 9-ÉN, VASÁRNAP DÉLELŐTT 11 ÓRAKOR

A "MŰTEREM" KIÁLLÍTÁSI HELYISÉGÉBEN

BUDAPEST, IV., KOSSUTH LAJOS-UTCA 12 SZ. FÉLEMELETÉN

TISZTELETTEL:

ÓMOROVICZAI SZALMÁSSY ZSIGMOND
IGAZGATÓ

A KIÁLLITÁS MEGTEKINTHETŐ: 1944. ÁPRILIS HÓ 9-TŐL ÁPRILIS HÓ 19-IG, HÉTKÖZNAPON REGGEL 9—½6 ÓRÁIG, SZOMBATON 9—2 ÓRÁIG, VASÁRNAP ÉS ÜNNEPEN 10—2 ÓRÁIG

KATALÓGUS ÁRA: 1 PENGŐ

Magyar Béla festő

KÉSZPÉNZ-ZEL FIZETVE

"MŰTEREM"

KÉPZŐMŰVÉSZETI KIÁLLITÁSAI
BUDAPEST, IV. KOSSUTH LAJOS-UTCA 12. SZ.
FÉLEMELET — TELEFON 189-554.

NYOMTATVÁNY

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

dr. Szentiványi Gyula úrnak
úrnőnek

BUDAPEST I. 1944 APR 5 D 4 D

BUDAPEST

Lágymányosi u 16.

Küldi: .....

Barcza nyomda, Budapest, IV, Váczi-utca 40

MÁGYAR 1. *Bálint (Valtein Unger)*, kőfaragó. 1403—4. a bécsi szent István-templom építkezésénél működött.

b. f. II. 56 l

Viselet.

Női ruha.

Az előtérben álló hölgyek
kalapot bodoritott tollal és l
a könyvet tartó pedig Ilka-kal
kötő munkával visel. A hát
takozik ki. Felirata:

DIVATKÉP.
MONASZTERLY ÉS KUZMIK
Berger József müszab

alól balra: VB.
jobbra: Ny. Rohn és Grund
legalól balra: Melléklet a Ne
jobbra: Majus-hó 1863.

Kny., mér. 19.7 :

Magyar Bálint

(Valtein Unger)

l. Bécs 1404

Arch. Ert.

1914. 429. l.

ÉPÍTÉSZEGYLET
EMLÉJE

SZET

É P Í

A MAGYAR MÉRN
NEGYEI

1941. I. kötet

F
FE

PADÁN

ÖS
Dr. KO

T

A keresztszelő magyar falusi ház. Vörö

Magyar Béla
festő

l.

Szépmüvészet
1944. 168. l.
169. l.

Magyar várépítők

láád

Takács Sándor

Rajzok a törökvi-
lágból

I – III. kötet

GUTENBERG NAGY LEXIKON

Ezt
a kötetet
összes műmel-
lékleteivel együtt
a STEPHANEUM
nyomda részvény-tár-
saság nyomta. A bekötési
táblát VÉGH GUSZTÁV
iparművész tervezte és az
ETERNA könyvkötészete készítette.

Magyar vár-kutatás

Seemann Gábor: Hazánk középkori vár-kútjai.

Kny. Iparosok olvasótára
8°, 2K, 27L, Budapest, 1914.

Magyar Bálint

Kőfaragó
1403

l. A Műbarát

1923. 48 l.

Nincs meg valam
Bálint alatt?

Gaura h. n. II. 133.

Bálint

Magyar ~~Balázs~~ F. építő. A mint
neve is mutatja erdélyi magyar polgármester, ki 1404-
ben a bécsi szt. István templo-
mon dolgozott. Nevét az egykori
számadások őrzték meg. (F.
Tschischka: Beschreibung
der Metropolitanischen Kirche
zu St. Stephan in Wien. 1843.
32.l.)

Magyar Bálint

(Valtein Unger)

1404. dolgozik a

bécsi st István

templomon

Szép 68. l.

Itinerarium Antonini VII. 71.

Bálint.

Magyar ~~Balars~~

(Valtein Ünger)

1404-ben
dolgozik a Szt István
templomon. Szania-
dási.

F. Tsch.

Magyar Bálint (Valtein Unger), kőfaragó.
1403–4. a bécsi szent István templomon dolgozott.

719 Klein, Adam.

~~6 kap~~ Ostatnimi. ~~6 sz.~~

Rk.

1 K. 1·50.

107 X 140 mm.

Magyar Bálint

ötvös más.

1585 ben Kolozsvár tegö-

dik mesterül.

Szabó Elek Kolozsvár

története, Pest, 1888.

II. K.

314. l.

A levegőben

— *Remélem nem késünk le a 10.25-kor induló repülőgépről. Bosszantóan lassu ez az utazás, remélem, ott majd jó gépet kapunk.* Candide

Szakitás

— *Köztünk vége mindennek, engem soha többé nem fogsz látni.*
— *És a száz pengő, amivel tartozol?*
— *Azt sem fogod sohasem viszontlátni.*

Távol keleten

— *Hallatlan! Hát nem látja, hogy itt tilos a dohányzás?* Life

Szállóvendég

— *Neked nagyszerü izlésed van öltözködés tekintetében. Mondd, melyik ruhában látsz engem legszivesebben?*
— *Amelyiket utazáshoz szoktál felvenni.*

Előkelően

— *János, rettenetesen fel vagyok háborodva. Erősen vágja be utánam az ajtót, hadd lássák, mennyire haragszom.* Hjemmet

Nyelvtan

— *Mi a magyarázata, hogy az olasz nyelvben a rádium himnemü, a rádió pedig nőnemü?*
— *Mert a rádió mindig beszél.*

Sötét Afrikában

— *[illegible] a jumperrel, büszke lehetsz rá, fekete pajtás.*
— *És mikor láthatom meg a rólam készült képeket?*
— *Félév mulva mutatjuk be Stockholmban. Ha arra jársz, jöjj el hozzám bátran, kapsz egy ingyenjegyet.*
Söndag

Napi hirek

— **Naptrend.** Április 15. Szombat. — Róm. kat.: Anasztázia. — Protestáns: Atala. Budapesten a Nap kel 5 ó 56-kor, nyugszik 19 ó. 33-kor, a Hold kel 1 ó. 33-kor, nyugszik 19 ó. 32-kor.

Elsötétités este 7 órától reggel 5 órálg

Hangok az éjszakában

Csendes az éjszaka. Odakint bánatosan bolyong a hold. Alszik a ház, csak a tovasurranó idő apró alabárdosai lépegetnek egyet-egyet óramutató lábaikkal, körforgásos strázsaútjukon.

Csendes az éj.

Hanyatt fekszem az ágyamon, de nem alszom. Nem jön álom a szememre. Az ébrenlét határán tántorgok. Hallom a falakon át, hogy valahol üt az óra. Aztán ujra körülölel a csend.

Talán álmodom már?

Vinnyogó hang üvöltöz odakint... Sziréna?!

Még nem tudatosodott meg bennem a gondolat. Inkább ösztönösen cselekszem. Riasztom a családomat. Paplanba csavarom kisfiamat. Elindulunk botorkálva lefelé a lépcsőn.

Emberektől nyüzsög a ház. Mintha a falak, a lépcsők nyögnének és sóhajtoznának. Fények villannak.

— Eloltottad a lámpákat? — kérdi egy tétovázó hang.

Egy öregasszony felsóhajt:

— Jaj Istenem, fent felejtettem a négyszáz pengőmet...

Fiatalasszony hajol a férjéhez:

— Az aranykarkötőt is felraktam.

Valaki ijedten motyogja:

— Vajjon mi van a Márikával?

...Körülnézek jobban az óvóhelyen. Ilyenkor találkozik az egész ház. Több, mint két éve helyben lakom, de az óvóhelyen összegyült emberek javarészét nem ismerem.

Mulnak a percek. Bombák robbannak, légvédelmi ágyuk dörögnek. Aztán csend lesz.

„Légoltalom, pihenj!"

Felbúgnak a szirénák. Hosszan, egyenletesen.

...Jó negyedóra mulva elcsendesedik a ház.

Hanyatt fekszem ismét az ágyamon. Körülölel a sötétség. Hallom a szomszéd szobából a falióra ketyegését. Átszűrődik a halkan kattogó, ütemes zaj, majd az óra kongatása. Aztán ujra csend lesz.

Fülelek.

Uj hangok szűrődnek át a falakon: gyermeksírás.

Négy helyről is Hála Istennek, sok a gyerek a házban. Fiatal házasok lakják.

A szomszéd szobában kisfiam is felriad. Szepeg, nyöszörög, aztán motyog valamit. Végül is elcsendesedik.

Az előbb a halál szirénája huhogott. Most az élet hangja szólalt meg. És olyan biztató ez a gyermeksírás.

Ugy érzem, az éji csendben üzen az élet, amely győzedelmeskedik háborun, halálon és pusztuláson.

T. T.

— **A főpolgármesteri hivatal vezetői.** Dr. *Keledy Tibor* főpolgármester megbizta dr. *Irányossy Knoblauch Géza* tanácsjegyzőt, hogy a főpolgármesteri hivatal teendőit továbbra is lássa el. Helyettese dr. *Szászy Lajos* tanácsjegyző ugyancsak megmarad eddigi szolgálati beosztásában. A főpolgármester személyi titkára dr. *Bonta Ottó* fogalmazó lett.

— **Meghalt Magni, a jezsuitarend fővikáriusa.** Magni, a jezsuitarend fővikáriusa szerdán este Rómában hetvenkétéves korában meghalt. Temetése szombaton lesz. Halálával a jezsuitarend uj generálisának a megválasztása is időszerüvé válik.

— **Az esztergomi főszékeskáptalan uj kanonokjai.** XII. Pius pápa az esztergomi főszékesegyházi káptalanban az olvasókanonoki stallumot dr. Lepold Antal éneklőkanonoknak, az éneklőkanonoki stallumot dr. Drahos János őrkanonoknak, az őrkanonoki stallumot dr. Mészáros János főszékesegyházi főesperesnek, a főszékesegyházi főesperességet dr. Török Mihály főesperesnek, a nógrádi főesperességet dr. Meszlényi Zoltán sinopei c. püspök, mesterkanonoknak, egy mesterkanonoki stallumot pedig Mihalovics Zsigmond pápai prelátus, budapesti herminamezői plébánosnak, az Actio Catholica országos igazgatójának adományozta. Ugyanakkor az üresedésben lévő mesterkanonoki stallumok közül egyet Serédi Jusztinián hercegprimás dr. Gigler Károly pápai kamarás, hercegprimási irodaigazgatónak adományozott; dr. Szabó Imre pápai kamarás, budapesti érsekihelynökségi titkárt pedig a főszékesegyházi káptalanja tb. kanonokjává nevezte ki.

— **Házasság.** Néhai csikbánkfalvai *Keresztes Gyula* huszárezredes és *Patterson Orsolya* leánya, *Orsolya Éva* és alistáli vitéz *Balonyi Ágoston*, a Gschwindt-gyár h. vezérigazgatója és *Eisele Mártha* fia, *Tibor*, ápr. 17-én déli fél 12-kor tartják esküvőjüket a piarista kápolnában.

Morvay Piroska okl. énektanárnő és *Lontay Rajner László*, az Operaház tagja, szombaton fél 5-kor tartják esküvőjüket a Kálvin-téri református templomban.

Lovag *Trautmann Herbert*, a Magyar Nemzeti Bank felülvizsgálója és *Maróthi Ada*, a Rádió tisztviselője, ápr. 9-én Gyulán házasságot kötöttek. (Minden külön értesités helyett.)

A pénteki minisztertanács

A MTI jelenti:

A kormány tagjai Sztójay Döme miniszterelnök elnöklésével pénteken délelőtt tiz órakor minisztertanácsot tartottak.

A minisztertanács az ipari és mezőgazdasági munkásság legidőszerübb kérdéseivel foglalkozott és megállapitotta azokat a főbb irányelveket, melyeket mind ipari, mind mezőgazdasági vonatkozásban a munkásérdekvédelem, a munkaszervezés, a munkabérkérdés és a munkás-közellátás vonalán teendő intézkedések terén követendőnek tart, majd több más időszerü kormányzati kérdés tárgyalása után félnégy órakor ért véget.

— **Adományok a Főméltóságu Asszony segélymozgalmára.** A Főméltóságu Asszony segélymozgalmára a 99.000 számu postatakarékpénztári csekkszámlán az alábbi adományok érkeztek be:

Magyar kir. honvédség gyüjtése 529.179.41, dr. Fabinyi Tihamér ny. pénzügyminiszter április havi felajánlott nyugdija 1.147.70, Rimagil Kft (Budapest) 300, Tóth László (Nagykároly) 150, Balog Imre (Budapest) 55, Nagydorogi dohánybeváltóhivatal munkásai 15, Cserney József (Szilágycseh) 5 pengő.

— **Az olasz katolikus akció ifjusági mozgalmának elnöke a pápánál.** XII. Pius pápa csütörtökön különkihallgatáson fogadta dr. Luigi Gedda egyetemi tanárt, az olasz katolikus akció ifjusági mozgalmának elnökét. Gedda a szervezet nevében elefántcsontból készült értékes miniatürt nyujtott át a pápának, amely a Madonnát a gyermekkel ábrázalja.

— **Honvédelmi ismeretek leánytanulók számára.** Az ifjuság honvédelmi nevelésének és a testnevelésnek országos vezetője javaslatára a kultuszminiszter az ország valamennyi közép- és középfoku leányiskolájában, valamint az elemi iskolák felsőbb tagozataiban — a fiuiskolák mintájára — bevezette a honvédelmi ismeretek oktatását. A fiuk és leányok honvédelmi irányu oktatása között azonban lényeges az eltérés. A leányok honvédelmi oktatása két alapelvre épült: 1. Az állam életében legfontosabb az édesanya, aki gyermeiben a legjobb tulajdonságokat képes kifejleszteni. 2. Háboruban a női társadalomnak nagy nemzetvédelmi munkát kell vállalnia. Ez alapelvek figyelembevételével több mint 200.000 példányban készült el a női honvédelmi ismeretek négy kitünő tankönyve. A kibocsátott példányok egy hónap alatt elfogytak.

— **Adományok.** A Pesti Hirlaphoz legutóbb a következő adományok érkeztek: A Kormányzóné nyomorenyhitő mozgalmára: Geiszler Józsefné (Atkár) 50 P, Károlyi Ármin (Budapest) 50 P. — A Vöröskereszt javára: Geiszler Józsefné (Atkár) 50 P. — A hadbavonultak hozzátartozóinak: Rappai Mihály (Ujpest) 20 pengő.

— **Magyar Béla kiállitása.** Magyar Béla, aki eddig inkább magának festett és kiállitásokon alig szerepelt, egy önarcképpel és hatvan tájképpel mutatkozik be nekünk a Műterem kiállitásán. Már öregedő ember, aki túl van az ötvenen, természetszemlélete azonban fiatalos maradt. Képeinek zöme ugyanis tájkép, amelyet a legutóbbi esztendőkben festett a Duna és a Garam partján. A Duna mentén a szélfútta egymásba boruló fák érdekelték a maguk viharvert drámaiságukban, a Garam mentén az élet csendes, idilli szépségeinek igyekezett hangot adni. Palettája szines: tájképeinek mély zöld alaptónusát ötletesen élénkiti a kék, vörös és narancssárga szinek közbevetésével. Néhány sikerült zsánerképpel is találkozunk s mindez néhány nagy nevet juttat eszünkbe: Munkácsyét, Biharyét, Iványi-Grünwaldét. De ezen nincs mit csodálkoznunk, hiszen ezeknek a mestereknek hatását kortársaik nem kerülhették el, legfeljebb nem vallották be. Magyar Béla művészete könnyen érthető, tetszetős, békés hangulatu. Érdemes megtekinteni. A tárlat április 19-ig marad nyitva. *(s. l.)*

— **Elmarad a májusi balatonfüredi orvoshét.** A Szent Benedek-Rend balatonfüredi főkormányzósága közli, hogy a májusra tervezett balatonfüredi orvoshetet a változott viszonyokra való tekintettel nem tartják meg.

— **A 15—21-ig kiszolgáltatható tejmennyiség.** Budapesten, valamint a hozzája csatolt megyei városok és községek területén a tejjegyekre a kereskedők 15-én, szombaton a 16-ára, vasárnapra járó tejmennyiséggel együtt a következő mennyiségeket szolgáltatják ki: Az „A" jegyre összesen 1.5 litert, a „B" jegyre egy litert, a „C" jegyre 0.2 és a „D" jegyre is 0.2 litert. Április 17-től, hétfőtől 21-ig, péntekig bezárólag az „A" és „B" jegyekre a változatlan menynyiséget, a „C" jegyre 0.2 litert, a „D" jegyre ugyancsak 0.2 litert szolgáltatnak ki a viszontelárusitók.

— **Házfelügyelők mozgalma.** A Házfelügyelők Nemzeti és Gazdasági Országos Szövetsége április 30-án d. e. 10 órakor a Szent István Társulat disztermében (Szentkirályi-utca 28.) évi közgyülést tart, amelyen a vidéki házfelügyelők is résztvesznek. A közgyülés a házfelügyelők sulyos gazdasági helyzetének javitása érdekében hozott határozatát a fővárosi, szegedi, debreceni, kassai, kolozsvári, nagyváradi, ujvidéki, szabadkai és szolnoki csoportjainak küldöttsége fogja a belügyminisztériumban átadni.

Vizállás

A Duna végig árad; ujlakig Közepes, lejebb Budapestig igen magas, lejebb magas vizállásu. Budapest 694 cm. 87%, holnapra 705 cm. 89%. — A Tisza végig árad; Tiszabalaton Siófoknál 101 cm 77%. — A Velence-tó Agárdnál 132 cm 79%.

A modern orvos célja

a természetes szerekkel való gyógyitás. Azok a vegytiszta hormonok, melyeket a különféle hormon-hiánybetegségeknél használnak és rendelnek, teljesen egyenértékűek azokkal, melyeket az egészséges szervezet termel. E hormonoknak vegyi uton való előállitása a Schering-laboratoriumok és a legismertebb német tudósok közös munkájának egyik kimagasló mestermüve.

Schering

GYÓGYSZEREK

Stettinius Lisszabonba utazik?

Lisszabon, ápr. 14. Azt várják, hogy Stettinius amerikai államtitkár, aki Londonban megbeszéléseket folytatott brit vezető személyiségekkel, repülőgépen rövidesen Lisszabonba utazik, — jelenti a brit hirszolgálat. (MTI)

Nem szálták meg német csapatok Várnát

Szófia, ápr. 14. (Bolgár TI) A külföldi sajtó egy részében elterjedt hiresztelés, amely szerint Szalonikiből légi uton szállitott német csapatok szállták meg Várnát, teljes egészében légből kapott koholmány.

Angol lépés Madridban

London, ápr. 14. (NST) A Spanyolországgal szemben elrendelt angolszász olajszállitási tilalom ügye még jobban kiéleződött. Sir Samuel Hoare madridi angol nagykövet kormánya nevében tiltakozását jelentette be az angolszász olajkészleteket foglaltak le. Az angol hivatalos hirszolgálat szerint a lefoglalt olajkészletek a Shell Company és a Vacuum Oil Company tulajdonában voltak s a spanyol hatóságok azért rendelték el a lefoglalást, mert az angolszász társaságok nem voltak hajlandók megfizetni a spanyol részről követelt különvámot. Ennek a különvámnak beszedését a spanyol kormány viszont éppen az angolszász részről kimondott olajszállitási tilalom miatt rendelte el. Londonban azt hiszik, hogy a madridi amerikai nagykövet szintén csatlakozni fog az angol kormány tiltakozásához.

— **Rálőtt a betörőre — felmentették.** Steinhübel Dániel fakereskedő tavaly februárban egy éjszaka arra ébredt, hogy lakásának udvarán szakadatlanul ugat a kutya. Kitekintve, észrevette, hogy az udvaron a pinceajtó mellett egy idegen lapul a falnál. Pisztolyát magához véve, rákiáltott:

— Ki van itt?! — majd, minthogy választ nem kapott, ujból rászólt: — Távozzon azonnal, mert különben rögtön telefonálok a rendőrségre.

— *Nem félek a fenyegetésétől* — válaszolta erre az idegen —, *hiszen nincs is telefonja.*

Az idegen ezután felkapaszkodott a padlásra és ott összeszedte a kiteregetett ruhákat. Steinhübel Dániel erre a menekülni igyekvő alakra háromszor rálőtt, majd fegyverét megtöltve, még egy negyedik lövést is leadott. Ez a lövés a tolvaj lábába furódott. A revolverlövésekre odasietett a rendőr és elfogta a tolvajt *Zátrok József* személyében. A tolvajt kórházba vitték, majd a biróság elé állitották. Eljárás indult azonban Steinhübel Dániel fakereskedő ellen is gondatlanságból okozott sulyos testi sértés vétsége cimén. A vád szerint ugyanis elővigyázatlanul adott le riasztólövést és ezzel testi sértést okozott. A biróság *Steinhübel Dánielt azonban felmentette és ezt az itéletet most a tábla Lányi-tanácsa is helybenhagyta.*

— **Üngyilkosságok.** Lengyelfi Jenő kéményseprőmester 74 éves felesége a Thököly-ut 63 számu házban ismeretlen mérget vett be. Mire tettét észrevették, már meghalt. Bucsulevelében azt irja, hogy hét éve sulyos beteg volt, nem birta tovább a szenvedést és ezért ment a halálba. — Horváth József 25 éves gyári munkás Budafokon, a Petőfi-utca 52 számu házban nagymennyiségü morfiumot befecskendezett a jobb karjába. Mire tettét észrevették, a méreg már felszivódott a szervezetébe és kórházba szállitás közben meghalt. Tettét szerelmi bánatában követte el.

— **Bácsfeketehegyen van a belgrádi magyar egyház anyakönyve.** A belgrádi magyar egyház anyakönyve három évi viszontagságos vándorlás után a bácsfeketehegyi esperesi hivatalhoz került. Az esperesi hivatal felhivja mindazokat, akiknek ebből anyakönyvi kivonatra van szüksége, forduljanak az anyagkönyvi hivatalhoz. A belgrádi anyakönyv 1930 február 2-án kezdődik és 1941 április 5-én végződik.

— **Hajóforgalmi korlátozások az árviz miatt.** A Mefter közli, hogy a budapesti átkelési járatokban a hajók az árhullám elvonulásáig nem közlekednek; ugyanez ok miatt a Nagymaros—Visegrád közötti átkelési hajó kompot nem visz magával, a Budapest—Esztergom közötti hajók pedig Budapest—Pálffy-tér állomást nem érintik.

— **A protestáns munkaszolgálatosok a tábori lelkészségekhez tartoznak.** D. Révész Imre püspök adott esetből kifolyóan felhivta a tiszántuli lelkipásztorok figyelmét egy konventi határozatra, amely szerint „keresztelést, esketést, temetést, át- és kitérés körüli eljárást katonáknál, illetve katonacsaládokban tábori lelkészek jogosultak végezni, akik az előforduló eseteket anyakönyvezik is." Hangsulyozza a püspök, hogy a munkaszolgálatosok katonai kötelékbe tartozóknak tekintendők, tehát áttérési szándékuk esetén, a protestáns munkaszolgálatosok mindenkor a protestáns tábori lelkészséghez kötelesek fordulni. Jelentkezésüket, áttérési szándékukat sem az állandó lakóhely szerint illetékes, sem a munkaszolgálatos jelenlegi szolgálati helye szerint illetékes polgári lelkipásztor nem fogadhatja el.

— **Összeégett két munkás.** Sulyos kettős baleset történt a Rákospalotai-ut 83 szám alatti üzemben. Boros Pál 24 éves gyári munkás és Ferenc István 55 éves gyári munkás kazánrobbanás következtében harmadfoku égési sebeket szenvedett. A mentők kórházba vitték őket.

— **Halálozás.** Dr. *Illyefalvy Lajos* egyetemi tanárt, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal ny. igazgatóját, csütörtökön temették el nagy részvét mellett a Kerepesi-temetőben, a főváros által adományozott diszsirhelye. A gyászszertartás után volt tisztviselőtársai nevében dr. *Bene Lajos* főjegyző, a Központi Statisztikai Hivatal nevében dr. *Dobrovits Sándor* miniszteri osztályfőnök mondott bucsubeszédet.

Dr. *Holzwarth Ferenc* ny. földmivelésügyi államtitkár 63 éves korában Budapesten meghalt. Szombaton fél 5 órakor temetik a Kerepesi-temetőben.

Szentgyörgyi *Jablánczy Géza* ny. hadbiztos ezredes 71 éves korában Budapesten meghalt. Szombaton fél 12 órakor temetik a Kerepesi-temetőben.

Kertész Jenő nyomdász április 11-én, kedden, hirtelen meghalt.

Nemespanni *Rédly Irma* Budapesten meghalt. Szombaton fél 4 órakor temetik a farkasréti temetőben.

Millók használják állandóan megelégedéssel a Darmol-t azért, mert megbizhatóan és teljesen fájdalom nélkül hajt. Legrégibb és legelterjedtebb csokoládés hashajtó a:

DARMOL

Színház-Zene

• **Három nappal elhalasztotta a Vigszinház az „Aki felesleges" bemutatóját.** A Vigszínház április 15-re tűzte ki *Tokaji György* első színművének, az „Aki feleslegés" című darabnak a bemutatóját. Mivel azonban az utóbbi napokban a légi támadások miatt az előkészületek nem folyhattak a tervek szerint, a Vigszínház három nappal kénytelen volt elhalasztani a premiert. Tokaji György érdekes szinműve kedden kerül bemutatóra, hétfőn este fél 6-kor a bombakárosultak javára nyilvános főpróbát tart belőle a szinház.

*

„A kamélias hölgy" Duval Armandját Szabó Sándor veszi át Jávor Páltól, akit, mint ismeretes, a Szinművészeti Kamara hat hónapra eltiltotta a szinpadi szereplestől.

*

Az Uj Magyar Szinházban vasárnap este kerül szinre utoljára Kerecsendy Kiss Márton „Az első" cimü szindarabja, egyben ez az előadás lesz a nagysikerü szinpadi mü 225-ik előadása.

*

Az Uj Magyar Szinházban ismét megkezdték Vaszary Gábor és Eisemann Mihály „Ofelsége a mama" cimü zenés vigjátékának próbáit. A darab főszerepét Fedák Sári játssza.

*

Az Orsz. m. kir. Szinművészeti Akadémia ötödik nyilvános előadása a Nemzeti Szinházban április 16-án, vasárnap délelőtt 10 órakor lesz. Előadásra kerül Shakespeare: „A makrancos hölgy" cimü ötfelvonásos szinműve Hegedüs Tibor rendezésében.

*

A német Goethe-érmet szinművészi, szinháztudományi és költői érdemei elismeréséül Friedrich Kayszler, a berlini állami szinházak kiváló művésze kapta meg, hetvenedik születésnapja alkalmából.

Az elmult napokban mutatták be a berlini Rose-theaterben a magyar Miklóssy Tibor „Levél" cimü daljátékát, melyet Hans Höhle és Ralph Benatzky társaságában irt. Münchenben is most mutatták be a két társszerző egy zenés szinjátékát, melynek zeneszerzője Franz Groethe.

Mozi

• **Meghalt Maria Bard.** A magyar közönség is jól ismeri nagyszabásu, művészi kivitelü filmekről *Maria Bard* nevét. A berlini állami szinház művésznője volt, a német drámai művészet elsőrendü csillaga. Pályája delelőjén tünt le, hirtelen. Halálát a nagyközönséggel együtt mélyen fájlalják kollégái is, akik közt nagy szeretetnek örvendett. *Heinrich Georgeval*, a nagy jellemszinésszel több nagysikerü filmben játszott főszerepet. Maria Bord nem volt „szép asszony" a szó köznapi értelmében, de finom intelligenciája és tartalmas emberi és szinészi egyénisége nagy vonzóerőt jelentett. Egyik legjelentősebb sikerét Shawnak magyarul még nem játszott komédiájában, „Amerika császárjá"-ban aratta, Werner Krauss társaságában. Érdekes, hogy zenetanárnőnek készült, egy véletlen sodorta a szini pályára, ahol rövid idő alatt rendkivüli karriert csinált.

• **A moziegyesület** (Magyar Mozgóképengedélyesek Orsz. Egyesülete) felkérte szerkesztőségünket annak közlésére, hogy a filmszinházak a március hó 19-én elmaradt előadásokra elővételben megváltott jegyeket f. hó 20-ig bezárólag becserélik, azonban később jelentkezőket már nem tudnak ilyen értelemben kielégiteni, felkérik tehát a mozik az ilyen jegyekkel rendelkezőket, hogy azokat közölt dátumig cseréltessék be.

A zongora kiváló szakemberei és óriási választék *Sternberg* hangszergyárban. Rákóczi-ut 60

HARMÓNIA

Beethoven: VII. szimf.

Vez. Unger. Közr. Molnár Anna, Szfőv. Zenekar. IV. 16. V. ½4.

Mozart est IV.

ápr. 19. V. ½6, a márc. 22-i jegyek érvényben.

Günther Ramin

orgonaestje IV. 19. Z. 7.

Az utolsó Muzeumi matiné bizonytalan időre elhalasztva

KÁROLYI zenekari zongoraest **25-én**

vez.: Ferencsik. Schumann, Csajkovszky, C. Franck. B. H. Z. V. ½6. (Koncert.)

Sport

A Nagyvárad vasárnap Budapesten játszik

A magyar labdarugásban évek óta nem fordult elő az az eset, hogy a vezető csapat oly jelentős pontelőnnyel álljon az élen, mint az idén a Nagyvárad, az első vidéki együttes, amely a bajnokság cimére eredményesen tört.

Nagyvárad legutóbb az Elektromos elleni mérkőzésen nem mutatta azt a formát, amely ezt az elsőséget megfelelően indokolja és a csapat vezetősége ezért komolyan felkészül a most soron levő budapesti mérkőzésre. Nagyvárad védelme megbizható, azonban az eddig rendkivül gólképes támadósor pillanatnyilag erősen hanyatló formát mutat. A bajnokság sorsa ugyan valószinüleg már igy is eldőlt, de Nagyvárad számára szépségbibát jelent, ha a Vasas elleni mérkőzésen az eredménysorozat megszakad és a bajnokcsapat megtorpan.

A Vasas körében igen bizakodó a hangulat, különösen sokat remélnek a fokozatosan feljavuló csatársortól és igy a két csapat vasárnapi találkozója az idény egyik legjelentősebb eseményének igérkezik.

A Nagyvárad—Elektromos mérkőzést a labdarugószövetség 2:1 eredménnyel igazolta a Nagyvárad javára. Az Elektromos játékosai közül Hidegkuthyt hádom, Buzássyt, Gólikot és Kósát két hónapra tiltották el a játéktól.

A keleti labdarugócsoportban a B. Vasutas vendége a kolozsvári KEAC és a Kábelgyárhoz ellátogat Nagybánya.

Az első női mezei futóbajnoki versenyre öt egyesület nyolc csapat 65 futójával nevezett. Indul a Futura négy, a Habselyem, MAC, MTE és ÓTE egy-egy csapattal. A női mezei versenynek vasárnap a margitszigeti pólópálya a szinhelye.

A Magyar Ügetőverseny Egyesület

1944 április 15 és 19-én délután 2 órai kezdettel ügetőversenyeket rendez.

Lóverseny

Szombaton: Ügető. Két érdekesebb versenyszám is szerepel a szombati programmon. Az egyik az Első dij, melyben a Derby-jelölt Defilé mutatkozik be az idén, a másik pedig a Gróf Szapáry Pál-emlékverseny, melyben Estifény papiron könnyü feladat előtt áll. Jelöltjeink: I. Berente—Judith, II. Zenta—Bravou, III. Juhász-fogat—Gigólo-fogat, IV. Defilé—Dárda, V. Estifény—Fenegyerek II., VI. Bakancsos Mir—Csoda, VII. Kovács I. hajtás—Diadal, VIII. Félénk—Igéret, IX. Liliana—Iparos.

A szerkesztésért felelős dr. Berecz Lajos főszerkesztő, a kiadásért Seifert Alfréd, a nyomdáért Kertész Árpád.

Közgazdaság

A Magyar Általános Kőszénbánya Részvénytársulat igazgatósága megállapitotta az 1943-i üzletév mérlegét és elhatározta, hogy április 28-ra hivja egybe a rendes évi közgyülést, amelynek inditványozni fogja, hogy az 1943-i üzletévre — a tartalékok és alapok megfelelő dotálása után — részvényenként — ugy, mint tavaly — tizenhét pengő osztalék kerüljön kifizetésre.

Napraforgó vetése olajlen helyett. A késői kitavaszodás következtében a gazdák nem mindenütt tudták bevetni az olajlenből előirányzott területet. A későn elvetett olajlen olyan nagymértékben szenved nemcsak az esetleges szárazságtól, hanem a különböző rovarkártevőktől, legfőképen pedig a bolháktól, hogy csak alacsony termésre lehetne számitani, sőt az olajlenvetés teljesen ki is pusztulhat. Figyelemmel erre, az illetékes tényezők felhivják a gazdák figyelmét, hogy olajlent most már csak az egyébként is későn kitavaszodó vidékeken vessenek. Egyéb területeken, főképen a szárazságra hajló vidékeken sokkal jobban járnak a gazdák, ha olajlen helyett napraforgót vetnek. A korai érésü napraforgó vetésére még van idő.

Az értéktőzsde árfolyamai

Nugodt hangulatban, mérsékelt forgalommal nyitott a budapesti értéktőzsde. Nem sokkal nyitás után a részvénypiac egyes értékcsoportjaiban a kinálat megélénkült. *A zárlat elmaradt.*

Hitelbank	115	Rima	230
Nemz. Bank	410	Hofherr	43
Keresk. Bank	203	Trust	90.5
Moktár	69	Délcukor	200
Pesti Hazai	145	Magy. Cukor	294
Bauxit	772.5	Georgia	39
Beocsini	27	Goldberger	140
Drasche	47	Kényszerk.	76
Kőszén	1636	Erdélyi ny. k.	96
Nagybát.	75	1942. é. 3%-os	50.6
Salgó	126	Buzakt. q-ként	39.5
Fegyver	97	1914. é. fv. kt.	435
Ganz	40	1927. é. fv. kt.	149

Kisnyilttér

Köznapon kiemelt szedéssel mm-kint 1.30 P, szürü szedéssel 2 sorig soronként 2.— P, minden további sor 2.60 P. Vasárnap és ünnepnap a köznapinak kétszerese. Állást keresők a felét fizetik.

ADÁS-VÉTEL

Berendezés

Bútor

Nevesem! Recamié 275 pengőtől, hálók, kombináltak olcsón. Csere. Vétel. Vargánál, Esterházy-utca egy. 6

Szép komb. berend. 7 drb. 2200 P-ért, gyönyörü dió fazonháló olcsón eladó. Kovács ker. VIII. Rákóczi-ut 19. I. 17.

Király-utca 82.

Szlopka János bútorüzletében olcsón vásárolhat jótállással, nagy választék mellett keményfahálót, simahálót, stilhálót, ebédlőt, kombinált berendezést, konyhabutort. Simahálók 7 darabból 1383-tól, konyhák 6 darabból 838-tól. Vidékre csomagolás.

Hagyatékból

ebédlő és garnitura, kongora, szövetfüggönyök és háztartási cikkek eladók. Andrassy-ut 20. II. 4. 10—12-ig, 3—6-ig.

Komb. ber. prima 4900 P eladó. Klauzál-u. 33. fszt. 5.

Barna kombinált szobabútor sürgősen eladó. Cim: XIV. ker. Tatai-uti MÁV-telep, 11. h. Özv. Alexits Dezsőné.

3 sz. lakás berend. eladó. Wahrmann-u. 34. I. em. 3.

Festett gyöny. sj kombinált urisz. 269—489 d. u. 4—5-ig 3000 P.

Veszek összecsukható ágyat, szekrényt. Koronaőr-utca 4.

Egyéb berendezés

Festmenyt vennék ár és festő megnevezésével. Gera, Rákóczi-ut 43. Tel.: 426—672.

Gyönyörü szép keleti szőnyeg 380×300 nagyságban eladó. Telefon: 167—389.

97×168 prima magyar perzsaszőnyeg, ugyanott 2 drb tennisz raket eladó. Sziv-u. 26. II. 2.

Fürdőkád, öntöttvas, zománcos, kismérettü, nagyon olcsón eladó. Andrássy-ut 94. II. 4.

Használt összecsukható mozi székeket veszek. Ungvári-utca 40.

45—90 literig vill. hűtőszekrényt és ¾ és 1 cellos vas vagy horganyozott csövet vesz Gyenes műkertész, Kecskemét, Szabadságtér.

Wertheim kassza eladó jutányosan. Bosnyák-u. 1-b. d. u. 3—4-ig.

Gép, műszer

Vennék jó áron Mentor Compur tükör reflex kamarát. T. 296-267.

Royal irógép, alig használt amerikai süllyesztő irógépszalba szerelve eladó. Katona József-u. 37., III. 3.

Bőrdiszmüves varrógép eladó. IV., Semmelweis-u. 13., fszt.

Bosch Frigidairt keresek

Cim a főkiadóban.

Varrógép eladó. Telefon 496-086.

Kötőgép. Dohány 30-b.

m-es esztergapad uj belga gyártmány, komplett motorral eladó. Hercz és dr. Biró, Pannónia-u. 56. Telefon: 29—27—44.

Hangszer

Rezsletre márkás zongorák, pianinók legolcsóbban Fenyőné, Erzsébet-körut 26.

A világ legjobb márkás zongoragyártmányainak legolcsóbb választéka

LYRA

Bérzongorák

r. t. Erzsébet-körut **19**

Stingl, Öser stb. olcsón. Reisman, Rákóczi-ut 55.

Zongora, elektr. gramofon eladó. Széchenyi rakpart 7., III. 3.

Zong. pianinók olcsón. Részlet. Bérlet. Kernács Rákóczi-ut 13.

Zongora eladó, fekete, Kern. VIII. ker. Orczy-ut 8. III. 2.

Zongora fekete eladó. Kisfaludy-u. 28-a. III. 4

T. harmonika, 3 váltós 120 b. szép hangszinezet, majdnem uj. Gróf Haller-u. 26. vasüzlet.

Ingatlan

Bérház

Várban, II. c. bérh. 6000 jöv. 230.000. Ir. 269-489.

Birtok

4800 □-öl, jó föld, bevetve, Mezőcsuron sürgősen eladó. Takács István, Törökszentmiklósi-ut 75.

Üdülőnek, ipartelepnek kiválóan alkalmas négy holdas fenyőerdő Budapesttől 20 km-re vasuti állomás mellett eladó. Ajánlatok „Jó befektetés 50805" jeligére főkiadóba.

Családiház

Családi ház, kétszobás, nagy verandával eladó vagy kiadó. „Erdliget 47479" jel. főkiadóba.

Sashalmon. 2x2 szobakonyhás ház, 150 □-öl telekkel, 65 ezerért eladó. Sashalom, Horthy Miklós-ut 58.

3 szobás-konyhás ház, 80 ezerért eladó. Sashalom, Horthy Miklós-ut 56.

Eladnám pestkörnyéki házamat, 1 hónapon belül beköltözhető. 298—609.

Faházat vennék, erős 2 ajt. szekrényt is. Dohány 30/b III. 5.

Gyár, üzemház

Gyártelep kőfallal körülvéve, négy és három emeletes, több nagy földszintes épülettel, emeletes irodákkal, lakóházzal, telepre iparvágánnyal, fővárostól 110 km. bombamentes helyen, betegség miatt sürgősen olcsón eladó. „Bombamentes 47502" jeligére főkiadóba.

Vizi ház 9 kabinnal eladó. VIII. ker., Losonczi-u. 2-a., 3. emelet.

Kereskedelmi vállalat nagy áruraktárral és fölszereléssel, havi huszonötezer tiszta jöv. „Félmillió 28483" jeligére a főkiadóba.

Telek

Balatonszépiakon gyönyörü fekvésü villatelkemet eladom. Érdeklődés délután 3 és 5 óra között. Erdős István, VI., Teréz-krt 26.

Telek eladó. „Szt. László-ut 47242" jel. fők.

Börzsönyligeten, 324 □-öl telek eladó. Fritzsche, Bpest, Szondy-utca 45.

Balatonfenyvesen szőlő, villatelek 130 n-öl, 11 ezer P., átvehető 7000 pengővel. T. 121—070.

Bpest-től 33 km-re levő telkemen télen is használható faépületet építhet hosszabb használatra, ha nekem is ugyanilyet építtet. Aj. „Strand és jó közlekedés" jel. Dr. Spilienberg hirdetőbe, Szt. István-krt 24.

Szentendrén, országut mentén 1700 □ gyümölcsös eladó. Cim Katafuth János, Szentendre. Közvetitők kizárva.

Bombabiztos helyen épithet telkemen vikendházat. Érdeklődni lehet 15-én és 16-án, Szvebula János, Csillaghegy, Királyok utja 17. szám.

Hűvösvölgyben, erdő között 200 öles közmüves ikertelek eladó. Telef. 364—304.

Villa, palota

Rózsadombon, közel a Statisztikához, kétemeletes, ö., luxus lakásos villa eladó. Kizárólagos megbizott Gubicza, Margit-krt 59. Tel. 154-667.

Balatonnál szép kilátással ujonnan épült szoba komfortos nyaraló, közvetlen vasutállomásnál és fürdőnél eladó. Szalay Károly ékszerüzlet, Budapest, XIV., Kerepesi-u. 98/c

Ütszobás bek. üzemnek Pest környékén eladó, bérbeadó. Rappay, Ujpest, Árpád 82. 294-330

Nagyvállalat keres Budapesttől 50—120 km. körzetben 10—15 szobás üdülőnek megfelelő ingatlant. Ajánlatokat „Prompt vétel 10485" jelige alatt a főkiadó továbbit.

Budai hegyvidéken még eladhatja beköltözhető villáját, butorát megőrzöm. „Készpénzért 400, 26490" jel. Erzsébet-körüti főkiadóba.

Balaton mellett kisebb villát veszek 25.000 pengőig. Dr. Fekete, Pesthidegkut, Báthory László-u. 12. Tel. 167-805.

Jármű

Ffi kerékpár, békemin. uj eladó. T.: 359-715.

Női bicikli, kifogástalan, olcsón eladó. Gr. Zichy Jenő-u. 30. IV. 1.

Sachs, Csepelek 100, Ardie, Williers 125, James 175, Puch 250, Praga féltonnás eladók. N. Lajos király-utja 190. T. 299—763.

Segédmotoros kerékpárt vennék. „Azonnali vétel" Tenzerhez, Szervita-tér.

Kitünő karban levő mély gyermekkocsi eladó. Megtekinthető: Horthy Miklós-ut 15/c. házfelügyelőnél.

Fehér nagy mély gyermekkocsi eladó. Podmaniczky-utca 41., második emelet 1.

600 oldalkocsis motorkerékpár eladó. Szent István park 14.

Ruházat

Egy teljesen uj galambszürke nyári kosztüm eladó. Műrostmentes. II., Görgey Artur-u. 44. IV. 3.

Bilgeri anyag eladó. Kálvin-tér 5., fszt. 9.

Két férfiöltönyre fekete posztó privátnak eladó. Üllői-ut 91/b. I. 12-a.

Bőrkabátot, jóminőségüt, használt állapotban, 52 cm. vállszélesség, jó áron mai nap folyamán veszek. Tel. 456—906.

Magyaros ruha középtermetre eladó. D. u. 5-től. Mester-u. 33. III. 40

Vennék kifogástalan gyapjuöltönyt 175 cntim. magas részére. „Privát 50854" főkiadóba.

Üzlet

Bombabiztos helyen jogfolyt. vendéglő bérbeadó. Tel. 162—345. d. e 12-től d. u. 6-ig.

Trafik vezetőt keres 1-ére. 389—147.

Bpest központjában, II-ik osztályu prima menetelü, gépekkel és gázkemencével felszerelt cukrászda eladó. „Jó forgalmu 47485" jeligére a főkiadóba.

Nagyvendéglő bérlete, jogfolyt. leltárral, lakással átadó. Lovas, Kismaros.

Nagyenyed-u.-nál kisebb üzl. átadó v. társulható. „Textil 10594" jeligére főkiadóba.

Egyéb adásvétel

Zenészekrény lemezekkel, Pp. fogó 2 l. egyenáruma rádió. perzsaláb bunda eladó. IV., Semmelweis-u. 13., f. 2.

Nagyothallóknak legujabb hangvezető és fülvédő készülékről ingyen prospektust küld Németi Ilona, Bpest, Vilmos császár-ut 74. földsz. 4.

Ultetésből felmaradt szőlőoltványok csemege és borfajták jutányos árban, gyökeres ripária-, és Otello, drb-ként 70 fill. Nagyobb tétel raktáron. Szabó János szőlő és oltványtermelő. Abasár. Postafiók.

Száraz gipszlap

6 cm nádfonat gipszbetoncső, oltott mész. XIII., Röppentyű-u. 65.

Weekendház eladó. Tel. 342—332.

Bombabiztos helyre vontatható vizihász eladó. Tel. 162—645 d. e. 12—d. u. 6-ig.

ÁLLÁS-MUNKA

Férfi állás

Házfel. és házt. állás

Háznester házaspárt keresek május elsejére kétemeletes bérházamba. Csakis bádogos-szerelő munkát értő küldje ajánlatát „Cserelakás 47" jel. Blocknerhez, Városház-utca 10.

Középh. házasp. elm. vid.-re, 60 km belül, asszony főzőnőnek, férfi áll.-ban, esetl. butorral, ágyn.-vel. Lev. „Becsületes ösk. 26513" fők.

Postás házaspár takarításért lakást keres. Bókay János-u. 45.

Tisztviselő

Ker. idősebb műszaki és bérelszámolásban jártas tisztviselő felvétetik. Baross-utca 113.

Elemgyár keres szakmabeli komoly műszaki tisztviselőt. Ajánlatokat „Részvénytársaság 732" jel. Blocknerhez, Városház-utca 10.

Nagyjövőjü, vidéki rt. gabona- és magüzletbe jártas 40 év körüli, őskeresztény

mérlegképes könyvelőt

felvesz, május 1-re. Eddigi életpálya és fizetési igény megjelölésével, huszadikáig küldendők, „Dunántul" jeligére Blocknerhez, Vilmos császár-ut 33.

Őskeresztény

adóügyekben teljesen jártas, mérlegképes, idősebb

könyvelőt

keresünk. Ajánlatokat curriculum vitaeval és fizetési igény megjelölésével: „Nagyvállalat 50833" jeligére a főkiadóba.

Nyugdijast cimirásra kiscgitőnek félnapra. Szentkirályi-u. 6., II. 34.

Textilszakmában jártas ösk. érettségizett fiatalember azonnalra állást keres. T. 164—803.

Fiatal, keresztény tisztviselői állást keres. — „Pontos 19052" j. fők.

Egyéb férfi-állás

Hivatali altiszt felvétetik. Jelentkezés okmányokkal, Polgári Serfőző, Népszinház-u. 22.

Kereskedősegéd elhelyezkedne füszer-csemege üzletben! Cim: Molnár-utca 19. f. 8. Kovalcsik József.

Acs- és segédmunkásokat felveszek, Csángó-u. 22. VI. ker. Páncélos iskola. Épitkezés

Vizsgázott kazánfűtői állandó munkára felvesz Colortex textilnyomó, X., Román-utca 6.

Fonómesteri esetleg lakással felvesz fésüsfonóda, XIII. Dolmány utca 7

Őskeresztény helyi ügynököket keresünk vegyi cikkekhez. „Helyi piac 50841" jel. fők.

Biztositási üzletszerzésben és adminisztrációban gyakorlott őskeresztény tisztviselőt azonnal felvesz kisebb vállalat. U. o. kezdőt is. „Fixum és jutalék" jeligére Haasensteinhez, Dorottya-u. 8.

Őskeresztény finommechanikai és elektrotechnikai hadiüzem keres azonnali belépésre igen kedvező fizetési feltételekkel gépész- vagy elektromérnököt. Válaszokat „Komoly jövő" jeligére Balogh hirdetőbe, Szt István-krt 9.

Lehetőleg épitőipariskolát végzett, középkoru, oskeresztény, az épitőanyagkereskedelemben jártas urat keres vidéki nagyvállalat telepgondnoknak. Természetbeni háromszobás lakás, fűtés, világitás és megegyezés szerinti fizetéssel. Nyugdijas vagy hadirokkant előnyben. Részletes életleirás és információk megadását tartalmazó ajánlatokat „70 km Budapesttől 28439" jeligére az Erzsébet-körüti főkiadóba kérünk.

27 évig egyik budapesti szinházban bizalmi állást töltöttem be, 45 éves, keresztény ember vagyok. Állást keresek! Szives megkeresések: Biró József, VI., Paulay Ede-u. 33. fszt. 25.

2 szem. kül. bej. utcai szép sz. fürd., telef., csetleg konyhahaszn. kiadó. VIII., Szűz-u. 5—7., I. 8.

II. ker. végzett diák szünidei elfoglaltságot keres. „Azonnal 67554" jel. fők.

25 éves intelligens fiatalember, őskeresztény, raktárnoki, élelemtári vagy üzletvezetői állást vállal május 1-re. „Rátermett 36758" Erzsébet-körüti fők.

Női állás

Háztartási állás

Diétás és a legünnepibb főzésekben is perfekt főzőnő, aki perfekt szobalány is, a háztartás minden ágában jártas, házvezetőnőnek vagy szakácsnőnek keresztény h. ajánlkozik. Vidékre is. Máj. 1-re. Személynök-u. 27. V. 1.

Németül beszélő, kitünően főző, varró házvezetőnő állást keres. „Intelligens 36773" jel. Erzsébet-krti főkiadóba.

Magányos ur mind. házvez.-nőt keres. „Balatonra 67543" jel. fők.

Keresek falusi háztartásba perfekt szakácsnőt, ki a baromfikezelést is vállalja, konyhalány van. Cim a főkiadóban. 6755b

Bejárónőnek, házvezetőnőnek kisebb családhoz elmenne intelligens. „Bethlen-tér környékén 10592" fők.

Feltétlen megbizható, jól főző házvezetőnő, 2 személyhez azonnal felvétetik. Takács cipőüzlet, István-ut 35.

Házv.-nőnek ajánlk. 38 é. int. nő, 5 é. kislányával magányoshoz. Nagy E., Mezőtur, Sugár-utca 30.

Szakácsnő v. házvezetőnőnek pusztára is, tejkezelés, baromfinevelésben jártas hadi özv. Szász Imre, Alag, Nándor-major.

Házvezetőnő magányoshoz hosszu bizonyitványnyal május 1-re ajánlkozik. „Keresztény 249" jeligére Tenzer hirdetőbe, Szervita-tér 8.

Megbizható perf. főző mindenest keres május 1-re 2 személyes keresztény uri háztartás. „Szorgalmas, tiszta 19108" jel. Erzs. fők.

Svábhegyi villába szobalány hosszu bizonyitványnal felvétetik. Tel. 165—088.

Mindenest bizonyitványnyel azonnal felvesz 2 személyes háztartás. — Horthy M.-ut 76. I. 4. 456—803.

Pusztára, gazdatiszt házhoz keresünk máj. 1-re hosszabb szolgálattal rendelkező szakácsnőt, szobalányt fővárostól távol. Cim a főkiadóban.

Mindenes főzőnő, 18 éve egy családban, uriszalónál állást keresek. Erzsébet-krt 24. II. 9.

Perfekt főző mindenes vidékre költöző gyermekes családhoz felvétetik. Vilma királynő-ut 23. II. 5. T. 420-321.

Mind. főzőnő, 3 éves fiával vidéken, kis fizetéssel állást keres. Cim B. Irma, Budapest, V., Tátra-u. 14. III. 3.

Kit. bizonyitv. jólfőző szobaleány 15-re v. 1-re kerestetik. Tel.: 183—401, reggel-este 3—10-ig.

Takaritónő ajánlkozik korareggeli órákra. — Szlv-u. 40., f. 2.

Orvoshoz önálló mindenes szakácsnőt keresek. Jelentkezés szombat 11-től vasárnap estig. Akácfa-u. 5., I. 4.

Jól főző mindenes jó bizonyitványokkal felvétetik. V., Széchenyi-rakp. 12-b. IV. 2. Markó-utca mellett.

Főző mindenest jó bizonyitványnyal keresek 1-re, ki háztartásomat vezeti. Utolsó 16 évig volt nálam. 12 és 3 óra közt: 137—500.

Perfekt főző bejáró ajánlkozik két személy mellé. Futó-u. 18. f. 16 Nagyné.

Takaritónőt felveszek. IX., Kosztelek-utca 4-a földszint 1.

Állandó bejáró mosónőt keres a Batizfalvy szanatórium, Bpest, Aréna-ut 82.

Budatétényi négyágyas szülőotthon részére középkoru, megbizható főző takaritónőt keresek május 1-re. Irásbeli ajánlkozás Biró Árpádné, Budatétény, Erzsébet királyné-ut 1. szám alá küldendő.

Gyermekgondozónő, megbizható, másfél éves gyermekhez felvétetik. Rákóczi-ut 32., I. 1.

Családtagként tekintenénk jóházból való házt. alkalm-t takaritónő mellé. Bernáth Géza-u. 33., I. 1.

Int. német evang. nő, 34 é., 7 é. fiával nevelő vagy könny. háztart. állást keres vidéken, csekély díjazásért jóbizonyitványnyal, Váradi, Nürnberg-u. 13.

Jobb gyermeklányt budai hegyvidékre keresek. Dr. Török, Kapi-u. 59.

Német-magyar, jól főző, gyermeknevelést is vállal. Verpeléti-u. 20. Zimka pékü zlet.

Vidékre elmenne középkoru keresztény urinő háziasszony vagy anyahelyettesnek. „Doktorné 23514" jeligére Erzsébet-krti főkiadóba.

Fiatal, keresztény oki. ápolónő elmenne könnyebb beteg mellé vagy gyermekekhez vidékre is. Frank, Király-utca 95. I. 2.

Tisztviselőnő

Telefonközpont kezelőnő, 200 mellékállomáshoz, német tudással, az 1941. XV. t.-c.-nek megfelelő, felvétetik. Irásbeli ajánlatok Britannia szálló.

Őskeresztény, perfekt **magyar-német önálló leve ező, gép- és gyors'rónőt** valamint számlázásban és irodai munkálatokban több évi gyakorlattal biró **tisztviselőnőt** azonnali belépésre keresünk. Kézzel irott ajánlatokat fizetési igény és referenciák megjelölésével „Textiltechnika 99, 10584" jeligére a főkiadóba kérünk.

Pénztárosnő, őskeresztény felvétetik. Irásbeli ajánlatokat személyesen hétfőn 9-kor Király-utca 58. hangszerüzlet. (Bejárat kapu alatt.)

Irodakisasszony kis gyakorlattal, X. kerületi iparvállalathoz azonnalra felvétetik. Ajánlatok „Őskeresztény 1944" jel. fők.

Pénztáros hölgy május elejétől nagyforgalmu gyógyszertárba felvétetik. Választ „Lelkiismeretes 50343" jel. fők.

Pénztárosnő gyógyszertárba, lehet kezdő, azonnalra is. Nagymező-utca 38.

Ügyes, fiatal gépirónő hirdetőirodai gyakorlattal felvétetik. Mester-utca 17/a.

Jómegjelenésü, fiatal urlasszony tisztviselő üzletvezető, pénztárosnak ajánlkozik. „7 éves ir. gyakorlattal 47454" jeligére a főkiadóba.

Ügyes, 4 polg. vegz. 20 ev. urilány tisztviselőnek, vagy üzletbe elhelyezkedne. „Jól számoló 47456" jel. fők

Ker. könyvelőnő órakönyveiést vállal. „D. u. 5-től 47434" jel. fők.

Kevés irod. gyak., gép. tud. 25 é. jómegj. int. 3 közép isk. elh. pénzt, telefont, tisztv. fiz. megj. azonnal. „Őskeresztény 86394" fők.

Egyéb női állás

Őskeresztény kenyérkihordó, ügyes elárusitónő és egy megbizható pékfőkezelőnő azonnalra felvétetnek. Ajánlatok „Ügyes 50847" jeligére a főkiadóba.

Elárusitónőt gyakorlattal felvesz Schreiner-sütőde, Ujpest, Árpád-ut 112. Rózsa-u. sarkán.

Keresztény kiszolgálóleány füszerüzletbe azonnal felvétetik. Szajkó, VIII., Aggtelek-utca 19.

Fehérnemü és vegyiparalsónőket állandó munkára felvesz. Holzmann gőzmosógyár X. Román-utca 6.

Munkásnőket szivarkahüvely gyártáshoz felveszünk: Jelentkezés délelőtt, Dembinszki-utca 32.

Géphimzőnőket, varrónőket alkalmaz, munkát házhoz. Juhász, XIV., Róna-u. 224.

Mütősnő több évi gyakorlattal, asszisztensnőnek ajánlkozik. „Lelkiismeretes 10598" jeligére főkiadóba.

Árja kozmetikus segédet sürgősen keres Buda legnagyobb kozmetikai szalonja. Margit-krt. 91. 352—313.

Szanatórium keres azonnali belépésre konyhafőnőknőt, valamint röntgenlaboránsnőt. Jelentkezés: Aréna-ut 34-b., délután 5—6 között.

Magánnyomozó

SZABÓ LEGOLCSÓBB **magánnyomozó** RÁKÓCZI-UT 47 130-571

Oktatás

Minden vizsgára előkészült aktiv tanár. Tátra-utca 22-b. V. em. 1.

Német-angol és latinul perfektül tudó tanárt keresek VIII-ik gimnázista fiamhoz. Jelentkezés Rózsa-u. 57. Könyvkötészet.

Vigkedélyü, középkoru dipl. nyelvtanárnő (német, francia, angol) nyári elhelyezkedést keres. „Nyelvtanárnő" Fő-utca 81.

Jutányosan, sikerrel tanit németül Hajdu Dezső. Csáky-u. 8. II. 7. Hétköznapokon 13—18 ora között.

Kisérőnek v. nagyobb gyermekekhez ajánlk. megb. ur. Cim a főkiadóban: 10539

Egyéb munka

Patkányirtás jól. Kőnigstein. Andrássy-ut 57

Megjavitom fehérneműjét, Vilma királynő-ut 43. II. villa. Házfelügy

BÉRLET-ELLÁT

Lakás

Elcs. Szent Imre-h. uti összk. mod. 2 sz. lak, 1—3 szobásra, Krisztina környékén. 366—631.

Belv. garszon és 2—3 hall. Svábhegyen 4 sz. villa. Knapik, Szentkirály-utca 4. 2—4-ig.

3 sz., összk. kiadó. „Budán 67553" jel. fők.

Pestujhelyen, villamosnál négyszobás uri lakás kiadó. „Azonnal beköltözhető 47480" jeligére főkiadóba.

Nemzetinél 3 sz. összk. utcai P 125 bér (butorral) azonnalra átadó. 9—3-ig. Ir. T.: 124—654.

Farkasréten 3 sz. összk. villa üresen azonnalra kiadó. 9—3-ig. Ir. T.: 124—654.

Gyönyörü helyen, szép lakást kapnat magányos özvegy vagy elvált asszony magányosnál. T.: vasárnap 163—491.

Azonnal beköltöz. 1 szobás, fürdőszobás butorozott lakás kiadó. Nagy Gáborné, Rákosszentmihály, Rákosi-ut 88. Telefon: 208—633.

Ujpesten, Hősök Ligetére néző uj, azonnal beköltözhető 1 és 2 szoba hallos lakás kiadó. Bezdány Béla, Rákospalota, Rákos-ut 73.

Villát vagy házat, 1—2 szobával Budán üresen, v. butorozva albérelne hadiüz. főmérnök. „Garantálva 10530" j. fők.

Szoba

Keresztény uri családnál kis szoba regg. és ebéddel, kereszténynek. VI., Teréz-krt. 26. II. 4.

Szoba ellátással családtagként. Aradi-u. 58. f. 2. Telefon: 112—735.

Lakótárs k.-bej. utc. szob. ellát. fürdőszobahaszn. kiadó. Wesselényi-u. 24. III. 3.

Kétszemélyes utcai ellátással azonnalra. Bécsi-utca 3., II. 20.

Rex-penzió: Nagymező-utca 31. T. 112-591. 2 szem. eleg. szoba azonnalra.

Egy- és kétágyas utcai folyóv. szoba Belv. kiadó. „Jobb társasági 50364" jel. Tenzerhez, Szervita-tér.

Albérleti és napibéres szobák kaphatók Erzsébet-körut 16. fszt. 3. Iroda t.: 422—156.

Különb. but. 1 v. 2 szoba azonnal kiadó. X., Bolgár-utca 16. I. 9.

Sürg. kiadó 2 szoba k. m. h. but.-va, ágyn. nélk. közalk.-nak, h. 150. Rákosszentmihály, János 74. Ajánlatok: Béry Nándor, Ják, Vas m. Megtekinthető.

Főlépcsőh. utc. 2 személyes szoba havi v napibérbe. VI., Nagymező-u. 63. II. 4.

Eleg. szoba vidékieknek napokra. T. 225—347.

Lépcsh. eleg. sz. urnak. Tel. 42—44—15

Kiadó különb. uriszoba urnak telef.Damjanich-utca 52. III. em. 6.

But. utc. szob. ur rész. azonnal kiadó. VIII., Mária-u. 2. II. 4.

Átutazó szoba kiadó. Telefon: 406—086.

Lépcsőházi szobácska. Szövetség-u. 39. III. 33.

Vérmezőnél szép but. utcai sz. jutányosan kiadó. Felv. d. u. 5—7-ig. Telef. 160—443.

Kül. szoba fürdő urnak Rákóczi-ut 23. II. 23.

1—2 személyes utc. szobák f. vizzel kiadók. Nádor-u. 24. V. Telef. 122—589.

Remetén kettőszobás villa butorozva. Rózsadombon háromszobás villarész nagy gyüm. el. vízzel, butorral. Bérben eladó Naszályi, 352-102

Dunai eleg. szoba Margithidnál. Tel. d. e.: 121—332.

Belv. szép utcai sz. kiadó. T. 183-153. ágyn n.

Eleg. lép. utc. sz. 1 urnak kiadó. T. 181—536.

Hölgynek társaszoba. Vilmos cs.-ut 21. I. 4.

Kiadó hölgynek but. szoba. Lajos-u. 49-c. II. 3.

Ker. urnak but szoba. Kmetty-u. 20., III. 6.

Elegáns 1 és 2 személyes szoba azonnalra is. T 327—472. pensio.

Irodaszobához társbérlőt keresek. Bornemisza. T. 222—436

Különb. u. sz. fürdővel ki

Kék Dani

Írta: Szabó Pál

Még a harmincas évek elején történt.

Nem volt akkor ára terménynek, jószágnak, de napszám se volt, hogy keressen valamit az ember.

Kék Dani, aki javakorbeli napszámosember, hetek óta próbálkozott, hogy bejusson az urasághoz napszámra, de hiába. Nem sikerült. Pedig még sötét van, mikor kimegyen a kastély elé a hídra, a többiek csak jóval később szádorognak és mégis azokból kell néhány ember, öt, vagy hat, de ő soha nem esik ezek közé. Lógathatja megint haza a bakót. Nem bocsátják meg, hogy valami két esztendeje a számtartót kocsijával együtt felborította. Mert erős ember. Igen erős ember. Tavaly fogadásból öt ember kapaszkodott a nyakába, egy elől, kettő hátul, kettő pedig oldalvást kétfelől, oszt úgy sétált velük komótosan. Alásfel. Egyszer meg megállított egy kétlovas szekeret a cédulaháznál a városban. Megfogta a hátulsó kereket és a két ló nem ment se té, se tova. De másra aztán nem is való az ereje, csak az iyesmire. Mert még nyolcvan fillért se tud keresni vele.

Öt gyermeke van, meg a felesége, meg az anyósa, valamit tenni kell, cselekedni, mert éhen fordulnak fel mindannyian. Váltig töprengett ezen, egyszer aztán eszébe jutott: hallott arról, hogy az ilyen erős emberek csontvázát, mint az övé, a kórház megveszi a városban. Hogy a fiatal orvosok tanuljanak rajta. Persze, csak hótta után viszik el, addig szabadon járkél, mi több, nem tud róla senki semmit. Még a felesége se tudja meg. Se a gyerekek. Csak aláír az ember nagy titokban valami szerződést, aztán nyomban markába olvassák a pénzt.

Hogy hótta után mi lesz, avval ő nem törődik, csak addig legyek valahogy. Azután úgy lesz, ahogy lesz. Különben is, azt tanulta az iskolában, hogy az embernek nem támad fel a teste, csak a lelke. Ha pedig ez igaz, (már pedig igaz, hiszen akkor nem tanítanák), akkor mindegy, ha letakarítják csontjáról a húst, aztán beállítják a sarokba, s a fiatalemberek ott tapogatják. Hadd tapogassák! Hadd tanuljanak, okosodjanak!

Sokat töprengett ezen, míg végre elszánta magát, vállára lökte a bakót, az asszonynak azt mondta, legyen csak türelemmel, mert ő bemegyen a városba, úgy hallja, hogy sok munka van ott.

Hát bement.

A város pontosan negyven kilométernyire van, de mi az Kék Daninak? Semmi. Reggel indult. Még dél se volt, már ott ólálkodott a hórház kapujában.

Emberek jöttek-mentek az utcákon, a kórház ablakában is emberek könyököltek, meg asszonyok, de olyan egyformák ezek, mint a kövek, vagy a falevelek. Urak is siettek be a kapun, orvosok, kifelé is jöttek, de olyan józan volt mindez, szinte kétségbeejtő. Nem hitt már az egész históriában. Mert hiszen más is van olyan erős ember, mint ő. Még itt a kórház körül is. Azt pedig tapasztalatból tudta, hogy aki közelebb van a tűzhöz, jobban melegszik. Meg aztán... ha szükség van is rá, de vehettek már a régi időbeli emberektől csontvázat eleget. Itt van mindjárt maga Kinizsi Pál. Meg aztán Toldi Miklós. Igaz, hogy azok anélkül is boldogultak, ami azt illeti.... de hát, könnyű is volt még akkor boldogulni. Az ember fejbe vágott néhány törököt, vagy azt, amit. Aztán készen volt. Könyékig nyulhatott az ember a zsebbe. De most? Most nincs, kit fejbe vágni. Most nem kellenek az erős emberek. Most csak a gyenge kell. Lám ha ő se borította volna fel a számtartóval azt a kocsit... nem lenne semmi baj. Járhatna napszámra szerivel.

— Hajja? — fordul egy úriember után, aki sietve megyen be a kapun.

— Tessék? — mordul megütközve amaz, s megáll.

— Nem tetszik tudni, hogy... — nagyot nyel. Végképpen beléfagy a szó. Azt akarta kérdezni, hogy hol veszik meg itt az embert hótta után, de egyszerre világosan látja, tudja, hogy mindez csak mese, álom, kívánság, ami felszakad az emberek lelkéről a napszámon vagy a kubikon. Valamelyik kitalálta, a többi tovább fújja, miért is kellene a hótt, mikor az élő se kell. Odább kullog hát, mint a megvert kutya.

Megáll egy vaskereskedés előtt, tán ez a leggazdagabb üzlet a városban. Nemcsak vasat árulnak benne, hanem füszert, szalonnát, cukrot, sót, mindent. Kék Dani nézi, nézi a szalonnát, nyála kicsordul, amint gondolatban széjjel porciózza. Meddig elég lenne ez az asszonynak rántásnak! De sütni is lehetne belőle dúlásik.

Az üzleten túl szárazbejáró következik, itt adják ki a gorombább portékát, meszet, cementet. De most üres a kapu alja. Hatalmas kutya unatkozik az árnyékban.

Kék Dani anélkül is keseredett nagyon, most aztán ez a jól táplált kutya végképpen bosszantja. Mennyivel jobb dolga van a Blájer úr kutyájának, mint neki. Mintha rálépett volna valamire, hirtelen eszébe ötlik valami, kéjesen vonaglik meg belé a szája.

— Brr... Brr... — toppan a kutya felé és öklét is lükdösi. De semmi. A kutya éppen csak megmozdítja balfülét. De se bagózik. Pedig büszke egy kutya. Szép egy kutya.

— Brrr! Brrr! — mondul Kék Dani megint, de most vészesen és fenyegetőzve. S ami fő, közelébb toppan.

Kék Dani visszataszítja sipkáját a fején, s hátra néz. Senki. Csak két női láb motolálja a járdán a levegőt. De az is távozóban.

— Ijjnyes a gazdád! — acsarkodik és sipkáját lekapva, a kutya fejére csap.

— Hoaemm! — teszen a kutya ilyenformán és ebben a pillanatban nekiugrik Kék Daninak. Leszakítja combjáról a rossz nadrágot. De a bőrét is cseszi. Még pedig alaposan. Elég is lett volna ebből már ennyi, de igencsak fejébe szállott a dicsőség, mert tovább marta a cafatokat.

— Hé! Hé! — izgálkodik Kék Dani és elkapja a kutya torkát. Párat szorít rajta, vinnyogtatja, aztán belöditja az udvarra. De jónéhányan ácsorogtak a járdán már ekkor.

— Látták? — kérdezi tőlük felháborodva.

— Láttuk, hogy megmarta... — suttogja egy asszony.

— Na hát, csak azért... — s elszántan jön ki az utcára. Szaporán lépked fel a lépcsőn, gangosan. Széjjelnéz az üzletben, tájékozódva, aztán odamegyen a tulajdonoshoz egyenest.

— Megharapott a kutyája, Blájer úr. A gúnyát is letépte rólam. Fizesse ki a nadrágot, meg a fájdalomdíjat, mert másképpen megyek az ügyvédhez — mondja és máris tartja a markát.

Blájer úr megsápad, ha vért lát. A Kék Dani kinyujtott tenyerét nézi hát, de az még iszonytatóbb. Tán nem is emberi tenyér az, hanem ócska, rozsdás vaslapát. Az izületek alatt, mellett kőkemények a párnák, s táskások, mint a hegyi kőzet.

— Kassza! Adjon ide húsz pengőt! — fordul Blájer úr a kassza felé, de a gyomra émelyeg.

— Húszat? Na osztán...

— Adjon harmincat. Na hát!

A kassza csengettyűzik, a kisasszony a hajához kap, aztán a fiókban babrál és mire Kék Dani az egészet végiggondolta volna, markában szorongatta a harminc pengőt. Köszönni is elfelejt. Megyen kifelé. Néhány csepp vére ott marad a padlón. Ahol állt.

— Nézze... — mutatná Blájer úr a segédnek, de csak az ujja mutatja, mert nem tud szólani. Rángatózik a szája. A segéd hirtelen összecsattantja a létrát, rongy után kap. De nekiütődik a pult sarkának. Mert ennek meg az a baja, hogy szédül, ha vért lát.

Kék Dani pedig széjjelnéz az utcán... Harminc egész pengő, teremtő Isten! Teljes hónapig kellett volna ezért járni napszámra, két hétig kubikra, ha egyáltalán lenne napszám vagy kubik valahol. Az asszony a nadrágot megvarrja, megfódja; a harminc pedig elég lesz sóra, ecetre, zsírra, dohányra, ki tudja meddig. Mi több, el se kellett adni érte magát... nem háborgatja senki hótta után...

— Míg él, mindig jár, hótta után szaladgál — jut eszébe hirtelen a tréfás mondás gyermekkorából, az ábécéből. Mert ilyen az ember! Ha szegény is, örökkön magában hordozza gyermekkorát.

Házasság

Süle Magda áll. gimnáziumi tanárnőt (Beregszász) eljegyezte *Kiss* László kereskedelmi iskolai tanár. (Minden külön értesítés helyett.)

Radvány Károly dr. és felesége, *Fechtig* Margit bárónő leánya: *Klára* és rigmányi *Sipos* Gyula és felesége, *Kolosy* Margit fia: *Ferenc* házasságot kötöttek.

Vitéz *Bodroghy* Gyula, a pénzintézeti központ tisztviselője és *Sidó* Edit április 12-én Budapesten, a Regnum Marianum kápolnájában házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Chudovszky Jenő dr. ügyvéd (Budapest) és *Windisch* Vilma (Seregélyes) április 15-én házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Muraközy Éva Veronika ref. tanítónő és *Abrahám* Antal ref. lelkész husvétkor Cegléden, a református templomban házasságot kötöttek.

Csala Tibor (Komárom) eljegyezte *Lányi* Dódit (Lévá). Minden külön értesítés helyett.

Nemes *Sauerborn* Hildegard és *Igaz* György m. kir. méneskari főhadnagy április 15-én tartották esküvőjüket a bajai evangélikus templomban.

Színház, Film, Művészet

László Imre a magyar nóta diadaláról beszél

Most van huszonöt esztendeje, hogy László Imre, a rádió és a kívánsághangversenyek népszerű magyarnóta-énekese elindult a szini pályán, s a kevesekkel küzdelmes harcban vitte diadalra az igazi magyar dalt. Akkor kezdett magyar nótát énekelni, amikor a pesti kabarékban és kávéházakban kétértelmű, trágár dalokkal szórakoztatták a közönséget. László Imre a következőkben számol be az *Uj Magyarságnak* pályakezdéséről és a magyar nóta diadaláról:

— Az első világháború befejeztével, 1919-ben iratkoztam be Rákosi Szidi sziniiskolájába. A dalolás velem született tulajdonságom volt és már akkor szerettem énekelni, de csak magyar nótákat. 1921-től 24-ig a pécsi színháznál mint bonviván játszottam. Minden operettbe tettünk egy-két magyarnóta dalbetétet, s ez vitte sikerre a színház minden darabját. 1924-ben egy énekverseny alkalmával fedeztek fel, mint magyarnóta énekest. Igy kerültem Budapestre a Royal Orfeumhoz.

— *Hogy lett rádióénekes?*

— *Szöts Ernőnek, a rádió akkori igazgatójának biztatására kezdtem az éneklést előtérbe helyezni a színjátszás rovására.* Később tudatossá vált bennem, hogy ez az út, amelyen haladnom kell. Azóta eltelt néhány év és ha visszatekintek az elmult esztendőkre s próbálom összehasonlítani a magyarnóta éneklésbe fektetett energiámat az elért sikerrel, azt kell mondanom, hogy megérte a fáradtságot.

— Miben látja a magyarnóta diadalát?

— *A magyarnóta-kultusz csak akkor ér valamit, ha átérezzük lélekformáló és a mélységekben, multban, ősi hagyományaiban gyökerező erejét.* Amikor nem dobjuk oda cserébe más nyekegő dallamért, vagy ritmusért, hanem magunkénak vallva fojtjuk bele bánatunkat, vagy beszéljük ki vele a világnak féktelen örömünket. Mikor még Erdély nem volt a miénk, egy majálison énekeltem az idegenbe szakadt magyaroknak. Akkor döbbentem rá igazán, mit jelent a dal, a magyar nóta ereje. Könnyeket tud csalni a szemekbe, s besugározza fénnyel az arcokat. Ez a magyar nóta igazi diadala.

— További céljai?

— *Énekelni, énekelni és énekelni, elvive mindenüvé a magyar dalt. Énekelek, hogy a magyar nóta örökszép hangjai mellett felejtsék kissé hallgatóim a mindennapok nehéz gondjait és idegőrlő megpróbáltatásait.*

Biró András

Magyar Béla kiállítása

Magyar Béla festőművész hosszú évek terméséből gyüjteményes kiállítást rendezett a *Műterem* helyiségeiben. *Pikturája nem tartozik egyetlen egy iskolához, vagy irányhoz sem, s műveiből inkább azt a becsületes törekvést érezzük, hogy rendelkezésre álló eszközökkel minél hívebben érzékeltesse a természetet s annak ezerfajta hangulatát.* Képei valóban majdnem kivétel nélkül a természetből merítenek. Napfényben fürdő falusi utcák, szérüskertek, baromfiudvarok, patakpart, árnyas ligetek, tavak képeinek kedvenc tárgyai. A legsikerültebb alkotásaiként a Faluvégi köhid, Parasztudvar, Mosás a vizpartján, Vizpart tehenekkel és Pátyi részlet című kompozicióit soroljuk fel. Figurális alkotással alig néhánnyal találkozunk a kiállításon, jóllehet például a művész önarcképe spontán kifejezésmódjával, frissességével arról tanuskodik, hogy Magyar Béla ezen a területen is nívós alkotásokkal gazdagíthatná a magyar festészetet.

*** A Stockholmban megnyitott finn művészeti kiállítás nagy sikere.** A svéd lapok jelentése szerint a Stockholmban most megnyilt finn művészeti kiállítás ragyogó sikert aratott. A megnyitó ünnepségen megjelent a svéd királyi ház hat tagja és az első látogatók között volt Gusztáv király is. A finn sajtó nagy jelentőséget tulajdonít ennek a külföldi sikernek: utal arra, hogy a kiállítás meggyőzően bizonyítja, hogy a négyéves védelmi harc sem bénította meg a finn kulturális törekvéseket.

*** Magyar repülőregény filmen.** *A közelmultban szép sikert aratott Nyirádi Szabó Imre „Egy gép nem tért vissza" című regénye, amely igen érdekesen és mozgalmasan mutatja be a magyar repülők mozgalmas életét. A regényt Jablonszky Ferenc és Nemes András filmre dolgozták át, s a filmszerüsitett történetből a forgatókönyvet Tóth Miklós írta. A Hidvéghy-vállalat Pacséri Ákos rendezésében vitte filmszalagra a repülőtörténetet Jávor Pállal, Lukács Margittal, Kovács Károllyal, Juhász Józseffel és Vértess Lajossal a főszerepekben. A magyar repülőfilmhez Máté István írt hatásos kisérőzenét. A bravuros repülőfelvételek különösen izgalmassá és érdekessé teszik az ujdonságot, amely rövidesen a közönség elé kerül.*

*** A Petőfi-társaság évadnyitó ülése.** A Petőfi-társaság vasárnap délelőtt tartotta a tudományos Akadémián felolvasó és egyben az évadban utolsó ülését. Az elnöki megnyitó után Gáspár Jenő főtitkár terjesztette be jelentését a társaság működéséről, majd Jankovics Marcell olvasta fel „Kossuth emléke" című munkáját, ifjú Hegedüs Sándor pedig „Az igéret földje" című életképét mutatta be. Gyallay Domokos „A költő és a huszár" címmel emlékezést mondott, végül Abonyi Géza szavalt nagy sikerrel Petőfi költeményeket.

*** A „Viharbrigád" az Omniában is.** A „Viharbrigád" című Hunnia-filmet a Deák és a Fórum filmszínházak mutatták be egy héttel ezelőtt. A katonatárgyú vígjátékot most az Omnia is műsorára tűzte.

Péntekig szünet az Uj Magyar Szinházban

Vasárnap este került utoljára színre az Uj Magyar Színházban Kerecsendi Kiss Márton „Az első" című színműve, amely egyfolytában több mint 200 előadást ért meg. A színház péntekig nem tart előadást, mert fokozott tempóban készül Vaszary Gábor „Őfelsége a mama" című vígjátékának bemutatójára. A háromfelvonásos vígjátékban, amelyhez a zenés betétszámokat Eisemann Mihály írta, Fedák Sári játssza a címszerepet. A második női főszerepet eredetileg Turay Idára osztották ki, aki a jelenleg forgatás alatt álló filmjében vállalt kötelezettségei miatt a fellépést lemondotta. Helyette Harczos Irén játszik majd a zenés vígjátékban.

*** Készülődés a „Falu rossza" előadására.** Ismeretes, hogy a Nemzeti Színház Tóth Ede születésének 100-ik évfordulója alkalmából felújítja a kiváló népszerű író legmaradandóbb értékű színdarabját, a „Falu rosszát". Finum Rózsit, Blaha Lujza egykori híres szerepét Lukács Margit játssza. Göndör Sándort az eredeti szereposztás szerint Jávor Pálnak kellett volna alakítania. Minthogy a színművészeti kamara Jávort hat hónapra eltiltotta a szerepléstől ,a felújításon, amely szombaton este lesz, Ujlaky László lép fel a híres szerepben.

*** Főpróba a Vígszínházban.** A Vígszínházban hétfőn este tartották meg Tokaji György „Aki felesleges" című színművének nyilvános főpróbáját. A két nemzedék világnézetének összeütközésével foglalkozó dráma főszerepeit Ladomerszky Margit, Orsolya Erzsi, Sivó Mária, Náray Teri, Sitkei Irén, Pogány Margit, Philippi Irén, Feleki Sári, Vértess Lajos, Boray Lajos, vitéz Benkő Gyula és Pálóczy László játszották. A nyilvános főpróba bevételét a színház a bombakárosultak felsegélyezésére fordította. A premier kedden lesz.

*** Az „Uj egészség, új élet" című film bemutatója.** Az országos társadalombiztosító intézet most mutatta be „Uj egészség, új élet" című filmjét, amely biztosítottjai gyógyfürdőellátásáról szól. Lengyel Ervin vezérigazgató üdvözlő szavai után rendkívül élénk képet kaptak a nézők a Oti munkásságáról, amit a gyógyfürdőellátás terén végez. Először a központi rendelőintézet vízgyógyászatát láttuk és megismertük a gyógyfürdőkezelés különböző eljárásait. A Széchenyi-, Lukács- és Császárfürdő bemutatása után az intézet harkányi, palicsi, borszéki, szobránci gyógyfürdői, illetve gyógyházai és a budapesti Erzsébetsósfürdő kerültek sorra. Értesülésünk szerint az „Uj egészség, új élet" című film rövidesen valamennyi filmszínházban bemutatásra kerül.

— Abaujtorna megye üdvözli a kormányt. Kassáról jelentik: Abaujtorna vármegye törvényhatósági bizottságának kisgyűlése vitéz *Schell* Péter báró főispán elnöklésével ülést tartott. A kisgyűlés Fáy Barnabás alispán javaslatára egyhangúlag úgy határozott, hogy Sztójay Döme kormányának megalakulását örömmel veszi tudomásul. A miniszterelnököt és kormányának valamennyi tagját bizalommal és őszinte magyar érzéssel üdvözli, összes közérdekű feladatának ellátásában, különösen a háborúval kapcsolatos rendkívüli erőfeszítéseket igénylő működésében hazafias buzgalommal és eréllyel támogatja. A kisgyűlés határozata értelmében a főispán a vármegye közönsége nevében feliratban üdvözölte Sztójay Döme miniszterelnököt és kormányát.

— A finn hadsereg kipróbálja a katonák találmányait. Helsinkiből jelentik: A fronton küzdő katonák javaslatainak felhasználására a finn hadseregben külön központi hivatalt alapítottak, amely megvizsgálja és esetleg megvalósítja a katonáknak a harci fegyverek tökéletesítésére alkalmas javaslatait és találmányait. Az elfogadott javaslatokat magas díjakkal jutalmazzák.

— Vatutin szovjettábornok sebesülésébe halt bele. Stockholmba érkezett jelentések szerint Vatutin szovjettábornok, aki pénteken Kievben meghalt, hat héttel ezelőtt, amikor átadta az ukrajnai hadsereg főparancsnokságát, megsebesült és sebesülésébe halt most bele.

— Szolnok város alkalmazottai a bombakárosultakért. Szolnok város képviselőtestületének ülésén Szabó Ferenc polgármester bejelentette, hogy a város tisztviselői és alkalmazottai május havi fizetésük két százalékát felajánlották a bombakárosultak segélyezésére.

— Nyugdíjazták Pálfy József szegedi polgármestert. Szeged város törvényhatósági bizottságának közgyűlésén vitéz Gárgyán Imre napirend előtti felszólalásában az angolszászok terrortámadásairól beszélt, amelyeknek védtelen asszonyok és gyermekek estek áldozatul. Beszéde további során bizalmat nyilvánított a miniszterelnök és kormányának tagjai iránt, akiket a közgyűlésen megjelentek hosszasan és melegen ünnepeltek. A közgyűlés Pálfy József polgármestert május elsejei hatállyal nyugdíjazta és nyugdíjazott több más városi főtisztviselőt is. Elhatározta a közgyűlés, hogy a Horthy-telepen napközi otthonos óvódát épít.

— Bezárták az olaszországi luxuslokálokat. Rómából jelentik: Az olasz belügyminiszter utasította a prefektusokat, hogy a luxuslokálokat azonnal zárassák be. Mintegy kétszáz ismert luxuslokált érint ez a rendelkezés.

— A bombázás egy ókori házat tárt fel Londonban. Amszterdamból jelentik: Londonban a legutóbbi légitámadások alkalmával a City területén a föld mélyébe fúródó bombák egy ókori ház maradványait tárták fel. A ház, amely valószínűleg egy kereskedőé volt, modern időkre emlékeztető kényelemmel épült. Központi fűtéssel, fürdőszobával és napozóval volt felszerelve. A szakértők szerint a ház abból a korszakból származik, amikor a római birodalom összeomlása után Anglia földjén már kibontakozott az első honi civilizáció és a londoni kereskedők vagyonokat szereztek a gall, spanyol és olasz kereskedőkkel kötött üzletekből. A City területén a régészek feltevése szerint még sok ilyen fényűző módon épült ház maradványai lappanganak.

x **Mindig más ételeket,** de az élelmiszereket egyformán takarékos felhasználását és a gázkészülékek helyes kezelését mutatják be a gázművek főzőelőadásain a VI. Vilmos császár-út 3 szám alatti előadóteremben minden kedden és pénteken délután félötkor. Belépődíj nincs, ruhatár, kóstoló díjtalan.

Halálozás

Jászóváry József dr. ny. orvos-vezérőrnagy április 12-én Budapesten elhúnyt. Temetése április 17-én délután fél 4 órakor volt a farkasréti temetőben.

Kisbisztereci és medvedzei *Medveczky* Sándorné, szül. nyustyai *Lovcsányi* Aranka, kir. közjegyző özvegye 83 éves korában április 8-án Rimaszombatban elhúnyt.

Somogyi Károlyné, szül. *Martin* Irma 50 éves korában április 12-én Szombathelyen elhúnyt. Április 14-én temették a római katolikus egyház szertartása szerint.

Nagyszigeti *Széll* Kálmánné, szül. *Plósz* Emilia 61 éves korában április 12-én Budapesten elhúnyt. Április 14-én temették a római katolikus egyház szertartása szerint.

Tarpay Miklósné, szül. nemes kvassói *Kvassay* Kornélia április 13-án Budapesten elhúnyt. Április 15-én temették a római katolikus egyház szertartása szerint.

Székely József dr. ügyvéd 67 éves korában április 12-én Putnokon elhúnyt. Április 14-én temették a református egyház szertartása szerint.

SZÓ-MI népiskolai énekeskönyv, a hivatalos Dalgyűjtemény alapján szerkesztette: **Kodály Zoltán** és **Ádám J.** Ára osztályonként 1.40 P. Eddig az I—IV. kötet jelent meg.
MAGYAR KÓRUS, BP., XII., FÉRY OSZKAR-u. 55.

Napi hirek

Az Erzsébet királyné termesgőzös és egy vontatógőzös vizi aknára futott és elsüllyedt

Beszüntették a személyszállitást a Dunán

A Magyar Országos Tudósító jelenti: *A Mefter „Erzsébet királyné" személyszállító termesgőzös szombaton délben 12 órakor elindult Budapestről Apatin felé és délután 6 és 7 óra között Kisapostag község határában vizi aknára futott.* A gőzös fara a robbanás következtében leszakadt, de a hajó kapitánya, *Hentz* Ferenc még ki tudta kormányozni a gőzöst a part közelébe, ahol az *a víz alá merült.* A kapitány lélekjelenléte akadályozta meg a nagyobb szerencsétlenséget. Halálozás nem történt, csupán harminc könnyebb sebesülés. *A hajó 463 utasát a bátor személyzet és a robbanás zajára odasereglett lakosság mentette a partra.* A podgyász megmentése folyamatban van, de ezt a még mindig mutatkozó mágneses úszó aknák megnehezítik.

Pénteken reggel hat órakor *Dunaszekcső* község közelében *a Mefter „Szapáry gróf" nevű vontató gőzöse aknára futott és elsüllyedt.* A hajó személyzete közül tizen a vízbe fulladtak, egy súlyosan sérült hajós később a bajai kórházban halt meg. *A személyzetnek csak egy tagja menekült meg a katasztrófából.*

A két szerencsétlenséggel kapcsolatban *az illetékes hatóságok vasárnap reggeltől a Duna magyarországi szakaszán részint az aknaveszély, másrészt a Duna áradása miatt bizonytalan időre beszüntették a személyszállítást.* A tehergőzösök továbbra is közlekednek.

— Gentile volt olasz közoktatásügyi miniszter merénylet áldozata lett. Milánóból jelentik: Giovanni Gentile egyetemi tanár, volt közoktatásügyi miniszter, a fasiszta kulturpolitika egyik vezető egyénisége, a tudományos és művészeti akadémia elnöke szombaton este Firenzében merényletnek esett áldozatul. Amikor lakását elhagyta, kerékpárosok megelőzték és közvetlen közelből pisztolyból többször rálőttek. Gentile a helyszinen holtan esett össze. A fasizmus egyik kimagasló kulturpolitikusa volt. Az ő nevéhez fűződik az 1922—25. esztendőkben megvalósított nagy fasiszta iskolaügyi reform, amellyel Gentile mint közoktatásügyi miniszter az ifjúság nevelését a fasizmus szellemében új alapra helyezte. Sok beszédben és munkában kifejtette és fejlesztette a fasizmus szellemi alapjait.

— Tiltott övezet a francia-olasz és a francia-svájci határon. Vichyből jelentik: Mint a francia hivatalos lap közli, a francia-olasz és a francia-svájci határ mentén tiltott övezetet létesítettek. Az övezet határvonala a Földközi-tenger partján Monaco keleti határán kezdődik, ahonnan észak felé halad, Annecyig és onnan északnyugati irányban folytatódik a Rhone folyóig. E határövezetbe az ottlakó franciákon kívül csupán németek, valamint 1943 szeptember 1 óta ottlakó japánok, spanyolok, portugálok, törökök, svájciak, svédek, magyarok, bolgárok, románok, horvátok, szlovákok, finnek és dánok léphetnek, továbbá olyan olaszok, akik 1943 szeptember 15 után kiállított személyazonossági igazolvánnyal rendelkeznek. Minden más külföldinek, állampolgárságnélküli egyénnek, zsidónak és spanyol menekültnek tilos e határövezetben való tartózkodás. Amennyiben ottlaknának, 14 nap alatt el kell költözniök.

— Leányszöktetésért egyévi börtön. A budapesti büntetőtörvényszék Kovács Miklós-tanácsa hétfőn tárgyalta Simon Béla 24 éves különváltan élő villanyszerelősegéd bűnügyét, akit az ügyészség leányszöktetés büntettével vádolt meg. A vád szerint Simon egy 13 esztendős gyermekleányt rábeszélt arra, hogy megszökjön vele szülei lakásáról és vidékre utazzon, ahonnan azután külföldre akart vele tovább szökni. Simon tervét részben végre is hajtotta. A leányt az egyik dunántúli községbe vitte s útközben eladta a leány télikabátját. Eljutottak a határállomásig, de ott igazoltatásra került sor, majd Simont őrizetbe vették és letartóztatták. Simon beismerő vallomást tett, elmondotta, hogy a leányt édespálinkával leitatta és úgy követte el vele szemben a merényletet. A bíróság bűnösnek mondta ki Simon Bélát leányszöktetés büntettében és ezért jogerősen egyévi börtönbüntetésre ítélte.

— Húsz terroristát ítéltek halálra Franciaországban. A párisi Ofi hírszolgálati iroda jelentése szerint 20 terroristát ítéltek halálra. Valamennyien egy terrorista csoporthoz tartoztak, amelynek szálai egészen a törvényellenes francia kommunista párt központi bizottságáig vezettek. A csoport vezetőjeként egy volt lengyel állampolgár szerepelt, aki tiszti szolgálatot teljesített a vörös spanyol hadseregben. A terrormozgalom igazi vezetőit titkolták kilétüket. A terrorcsoport szabotázskísérletei a francia állam és a megszálló csapatok berendezései ellen irányultak és több emberéletet követeltek.

— A katolikus főiskolai diákszövetség által március és április hónapokban rendezett családvédelmi ankét április 18-iki, 25-iki és május 2-iki három utolsó előadása a jelenlegi helyzetre való tekintettel elmarad. A rendezőség az elhangzott előadásokat könyvalakban is közzéteszi és a könyv megjelenéséről a sajtó útján értesítik az érdeklődőket.

— Biztosítják a bombakárosultak részére az építőanyagot. A Magyar Távirati Iroda jelenti: Az ipari anyaghivatal gondoskodik arról, hogy a légitámadások által megrongált lakóépületek lakhatóvá tételéhez, valamint fontos ipari és mezőgazdasági építmények helyreállításához szükséges tégla, cserép, cement és üveg biztosítva legyen. Az építési anyagokat utalványra lehet beszerezni. Az utalványt Budapest székesfőváros és környéke területén a fővárosi közmunkák tanácsa, az ország egyéb területén a törvényhatóság első tisztviselője (az alispán, illetőleg a törvényhatósági jogú városokban a polgármester) adja ki. Az építési anyagokkal való takarékoskodás érdekében önként értetődően csak a legszükségesebb mennyiségű anyagot fogják kiutalni. A károsultak anyagigénylésüket az épület fekvése szerint az illetékes községi elöljáróságoknál, városokban a polgármesternél nyujthatják be s azokat a törvényhatóság első tisztviselőjéhez kell felterjeszteni.

— Antibolsevista kiállítás Miskolcon. A nemzeti munkaközpont a kormányzat megbízásából az ország városaiban sorozatosan bemutatja az antibolsevista kiállítást. Miskolcon a borsod-miskolci múzeum kiállítási termében állították ki az anyagot, amely tablókból, fényképekből, fakszimilékből és grafikonokból áll. A bolsevizmus elrettentő eredményeit hiteles okmányok világítják meg. A kiállítást április 25-ig lehet megtekinteni.

— Eltemették a jezsuita rend fővikáriusát. Rómából jelentik: Alessio Magni páter, a jezsuita rend elhunyt fővikáriusának temetése szombaton zajlott le a római Jézus-templomban több bíboros jelenlétében. A Szentatyát Montini államtitkár képviselte. Az ünnepi gyászmisét Karl Brust páter, a jezsuita rend németországi tartományfőnöke celebrálta.

— Rablótámadás Tardieu leánya ellen. Párisból jelentik: Két fiatalkorú bandita vakmerő rablótámadást hajtott végre Tardieu volt francia miniszterelnök leányának, Mazzlopp-Tardieu grófnénak lakásán. A banditák azzal kopogtattak be a grófnéhoz, hogy hírt hoznak fiától és amikor beengedte őket, egyikük revolvere agyával fejbevágta. Az elkábult nőt a rablók egy szobába zárták, majd ékszereit és értékes festményeit elvitték. A rendőrség rövid idő alatt kézrekerítette a két fiatalkorú bandität. Az elrabolt ékszerek értéke kilencmillió frank volt és a képek között volt egy kétmillió frank értékű Murillo-festmény is.

— Róth Izidornét megvesztegetés miatt egyhónapi fogházra ítélték. A pestvidéki törvényszék tárgyalta Róth Izidorné, szül. Stern Pepi 48 éves zsidó textilkereskedőnő bűnügyét, akit az ügyészség megvesztegetés büntettével vádolt meg. A vád szerint Pestszenterzsébet közélelmezési ellenőrének utasítására Kardos III. Ferenc rendőr megjelent Róth Izidorné pestszenterzsébeti Madách-utca 2 szám alatti lakásán, mert úgy értesültek, hogy ott nagymennyiségű közszükségleti cikket halmoztak fel. Róth Izidorné, amikor látta, hogy a felhalmozott áruk elrejtése nem sikerült, elővett a retiküljéből száz pengőt és azt a rendőr kezébe nyomta. „Intézze úgy az ügyet, hogy ne legyen belőle nekem semmi bajom", mondotta a zsidó asszony. A rendőr nyomban feljelentést tett Róthné ellen, aki a bíróság előtt beismerte bűnösségét. A törvényszék megvesztegetés vétsége címén egyhónapi fogházzal sujtotta Róth Izidornét. Az ítélet jogerős.

PRO PATRIA

Boskovits Sándor m. kir. repülőszázados pilóta április 13-án a főváros védelmében az ellenséggel vívott légiharcban hősi halált halt. Temetése április 18-án, kedden délután fél 6 órakor lesz a farkasréti temető halottasházából.

Altorjay Harry m. kir. repülőfőhadnagy április 13-án a számbeli fölényben levő ellenséggel szemben bátor elszántsággal sikeresen megvívott légiharcban 25 éves korában hazájáért repülő hősi halált halt. Április 18-án délután 4 órakor temetik a rákoskeresztúri hősök temetőjében.

— A külföldi sajtótermékeket ellenőrző hivatalt megszüntették. A Magyar Távirati Iroda jelenti: Vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály dr. államtitkár, a sajtóügyek kormánybiztosa, a külföldi sajtótermékeket ellenőrző hivatal megszüntetését rendelte el és egyidejűleg a 8150/1939 M. E. számú rendelet 2-ik szakasza értelmében a külföldről érkező időszaki lapok és más sajtótermékek ellenőrzésével a miniszterelnökség sajtóközigazgatási osztályát bízta meg.

— Zárva tartják a városháza kapuit légiriadó esetén. A polgármesterhelyettes közli a főváros közönségével, hogy a városházi kapukat a hivatalos órák alatt: reggel 8 órától délután 3 óráig légiriadó esetén zárva tartják.

— Felfüggesztették a háziipari központ önkormányzati működését. Mint a Magyar Távirati Iroda jelenti, az iparügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértésben további rendelkezésig felfüggesztette az országos magyar háziipari központ önkormányzati működését és az ügyek vitelére miniszteri biztosul Benkő Sándor kormánytanácsost rendelte ki.

Porszívót 110—150—220 Voltra garanciával szállít,
Jégszekrények nagy választékban
Kristály csillárház, VII. Dohány-utca 16—18, I. 6.

— Gandhi maláriában megbetegedett. Bombayből jelentik: A tartományi kormány vasárnap közleményt adott ki, amely szerint Gandhi három napja maláriában fekszik. Bár testileg erősen legyengült, állapota a helyzethez képest mégis kielégítő.

— Ujabb széntakarékoskodási intézkedések Angliában. Londonból jelentik: A sztrájkok és a megnövekedett katonai szükségletek következtében Angliában a szénkészletek annyira összezsugorodtak, hogy a kormány kénytelen volt újabb takarékoskodási intézkedéseket elrendelni. Ifjabb Lloyd George fűtőanyagminiszter rendeletet bocsátott ki, amelynek értelmében április 17-től október 31-ig tilos az üzleteket, irodákat, szórakozóhelyeket és más nem-ipari üzemeket fűteni. Villamosáramot sem szabad fűtésre használni.

— Megölte menekült-társát. Veszprémből jelentik: Somlóvásárhelyen a vasúti állomás közelében Boczkó Mihály erdélyi menekültet bottal agyonütötték. A gyanu menekült-társára, Lukács Istvánra terelődött, akit őrizetbe vettek. Lukács a veszprémi ügyészségen beismerte tettét, de azt nem vallotta be, hogy miért követte el.

— Egy orvos halálos balesete. Szerencsről jelentik: Nagy Lajos dr. tarcali községi orvos, az országúton motorkerékpáron haladva, összeütközött egy gépkocsival. Leesett kerékpárjáról és olyan súlyos sérülést szenvedett, hogy másnapra meghalt.

dolkozni. Nem egy városunkat, mint például Szegedet, a kunok mentették meg a magyarságnak, másokat meg éppen el magyarosodó törökök.

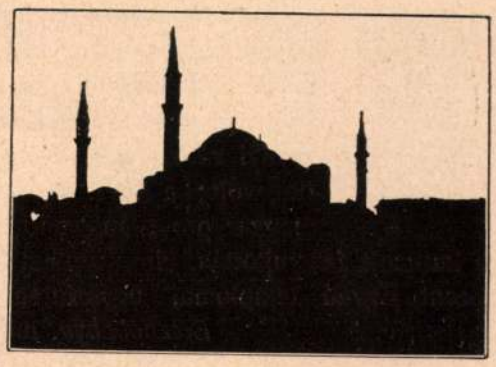

KONSTANTINÁPOLY.

A XVIII. század elején városainkban már alig volt élet, a vallás- és szabadságharcok, pestis, éhség az egész országot megtizedelték.

Ebben az időben még a nagyobb városok is jelentéktelen fészkek voltak. 1696-ban Pesten csak 228 lakóház volt és ebből 168 csak igen kicsiny viskó. A XVIII. század elején pedig egy izben néhány százra fogyott le Pest lakossága. Bártfának 1720-ban szintén csak néhány száz lakója volt a nagy tüzvész után. Eperjes külvárosai mind elpusztultak, Késmárk borzasztóan el volt adósodva. Kisszeben 111 háza közül 43 romokban hevert. Kassának csak 4000 lakosa volt. Lőcsét két ostrom ugy tönkre tette, hogy 429 háza közül 235 elpusztult. Nagyszombatban, melynek gazdagsága félszázaddal előbb még hires volt, 1720-ban csupán 12 ép ház volt.

Lehet, hogy városaink most már nem is fognak a Nyugat-Európaihoz hasonló mérvü fejlődést felmutatni. Felfedezett ipartelepeink egyre szaporodnak s a technika feilődése megengedi, hogy iparunk is ne nagy központokban, hanem elszórt telepeken fejlődjék. Az mindenesetre érdekes, hogy városaink uj polgársága nem annyira a szinmagyarságból, mint inkább megmagyarosodó idegen elemekből verődik össze.

*

Arad.

Arad városa a magyar történelemben a XII. század óta szerepel. 1132-ben itt tartották azt a hires országgyülést, melyen Vak Béla király ellenfelei közül hatvannyolc embert felkoncoltak. A török seregek már 1459-ben ellátogattak Aradra, amelynek vára 1551-ben a törökök kezére jutott. 1658-ban Arad alatt II. Rákóczi György győztes csatát vivott a törökök ellen. Az 1848—49-iki szabadságharcban igen sokat szerepelt Arad; itt határozták el a világosi fegyerletételt s innen menekült Kossuth a külföldre, Görgeyre bizva a legfőbb kormányhatalmat. A honvédség tizenhárom vezérét itt végezték ki 1849 október 6-ikán.

Baja.

Baja régi neve Francovilla. 1260-ból emliti egy régi diploma, hogy már ekkor ferencrendi kolostor volt benne. 1472-ben Mátyás király a Czobor-családnak adományozta. 1526-tól 1687-ig a törökök birtokában volt; egy ideig a kincstár birtokolta ezután, de már Mária Terézia elcserélte Grassalkovich Antal gróffal a kulai uradalomért. Baja ma szabad királyi város, önálló törvényhatósági joggal felruházva.

Bártfa.

Bártfa város eredete nem ismeretes; lehet, hogy már Szent István korában megvolt a város, de az is lehet, hogy csak a XII. században telepedett le népe egy cisztercita kolostor körül. Nagy Lajos idejében kőfallal vették körül, 1376-ban pedig már szabad királyi város volt. Népe kereskedéssel foglalkozott és nagyon gazdag volt; a XVI. században élte fénykorát a város. 1590-ben a magyar protestánsok itt tartották első általános zsinatukat. 1680-ban a kurucok felgyujtották. Hires épület Bártfán a XIII. vagy a XIV. századból való Szent Egyed temploma, ugyszintén a XVI. századból való városháza.

Breznóbánya.

Breznóbánya, mint neve is mutatja, a felvidéki bányavárosok közé tartozik. A város régi szabadságait Nagy Lajos király adta 1380-ban. 1428-ban Zsigmond király nejének, Borbálának adományozta, 1441-ben azonban már Gergely korbavai grófnak a tulajdona volt Breznóbánya. 1650-ben III. Ferdinándtól szabad királyi városi cimet kapott. Ma csak rendezett tanácsu város, mintegy 4000, csaknem kizárólag tót lakossal.

Besztercebánya.

Besztercebánya környékén már a VIII. században üzték a bányászatot. A város a XIII. században a zólyomi királyi vár tartozéka volt. Állitólag thüringiai telepesek voltak a város őslakói. A tatárok elpusztitották, de már IV. Béla ujra felépittette a várost. 1494-ben a Fuggerek kezére jutott, akik nagy bányavállalkozók voltak. 1542-ben országgyülés is volt itt, amelyen Ferdinánd király és Szapolyai János király özvegye békét kötött. Ma Besztercebánya szabad királyi városi cimmel biró rendezett tanácsu város.

Beregszász.

Beregszászt a II. Géza által betelepitett szászok alapitották; első neve Lampertháza volt. A tatárok 1241-ben elpusztitották. Nagy Lajos király 1359-ben a Koriatovics hercegi családnak adományozta, 1484-ben Mátyás fiára, Korvin Jánosra szállott. 1529-ben Szapolyai János király Báthory Istvánnak adományozta Beregszászt, mely 1574-ben már Dalnoki Székely Antal fiainak a birtokában volt. Ettől kezdve nagyon gyakran cserélt urat Beregszász. Ferdinánd 1635-ben Rákóczi Györgynek adta. Mikor egyizben II. Rákóczi György a svéd királlyal együtt a lengyelek ellen harcolt, 1657-ben a lengyelek felgyujtották s a templomba menekült lakosságot leöldösték. 1726-ban jutott Schönborn gróf, mainzi érsek kezére. Azóta a város környékén levő óriási uradalom a Schönbornok birtokában van. Ma mintegy 9000 lakosa van és mind magyarnak vallja magát.

Beszterce.

Beszterce, Erdély egyik legrégibb városa, melyet állitólag a Szepességből odaköltözött németek alapitottak. 1453-ban a város lakói fellázadtak földesuruk, Hunyadi János ellen. Hunyadi azonban elnyomta a lázadást s a város mellett levő dombon várat épittetett. Mátyás idejében a nép a várat lerombolta. A XV. század elején igen nagy kereskedést folytatott a külfölddel. 1857 április 18-ikán leégett a város. Ma szabad királyi városi

cimmel biró rendezett tanácsu város, Beszterce-Naszód vármegye székhelye. Lakosainak fele német, negyede magyar, negyede román.

Budapest.

Budapest, az ország fővárosa, 1873 előtt három városból állott: Pest, Buda és Ó-Buda. Az Ó-Buda helyén volt régi várost, melynek első neve Ak-Ink volt (Bő-Viz), még a kelták alapitották, s a rómaiak Aquincumnak nevezték el. — A rómaiak után a hunok, majd az avarok s utánuk a szlávok vették birtokba; ugy Budának, mint Pestnek a neve szláv eredetü. 1156-ban Budán már prépostság, társas káptalan és királyi lak is volt, mig Pest, melyet a honfoglaló Árpád az izmaelitáknak adományozott, már ekkor kereskedőváros volt. 1241-ben a tatárok Pestet felgyujtották és lakosait lemészárolták. A mai várpalota helyén IV. Béla kezdett várat épiteni; az ott keletkező városrészt Budának, a régit pedig Ó-Budának ez időtől fogva nevezik. Ez időtájon már megvolt Budán a mai helyőrségi templom, a Nagyboldogasszony-templom (ma Mátyás-templom) s a Margit-szigeten (akkor Nyulak-szigetén) a templom és kolostor. Zsigmond király francia épitőmesterekkel ujra épittette a budai királyi várat. Budán a Szent György-téren végezték ki 1457 március 16-ikán Hunyadi Lászlót. Mátyás Pestet is, Budát is erős falakkal vétette körül. 1526-ban, majd 1529-ben a török ismételten elfoglalta Budát, 1541-ben pedig végleg megszállotta és csak 1686-ban sikerült a várat a törököktől visszavivni. 1703-ban Pest szabad királyi város lett, de 1710-ben csak 300 lakosa volt. 1784-ben II. József Pestre vitette a nagyszombati egyetemet. 1838-ban az árviz pusztitotta Pestet. Budát 1849 január 5-ikén az osztrák elfoglalta, a magyarok május 21-ikén vivták vissza, de már julius 16-ikán ismét az osztráké volt a vár. 1848 óta az ország fővárosa Budapest. 1867-hen a kiegyezés megkötése után itt koronázták meg a királyt.

Debrecen.

Debrecen a rómaiak idején katonai telep volt. Ősi lakossága a honfoglalás idején alkalmasint szláv volt, a honfoglalástól fogva azonban teljesen elmagyarosodtak, 1218-ban II. Andrástól városi jogokat kapott, Nagy Lajos pedig 1360-ban szabad királyi várossá tette. Zsigmond király árkokkal vétette körül. 1450-ben a Hunyadiak birtoka lett, később a Szapolyaiak kezére került. 1536-ban református hitre tért át. Buda bevétele után Debrecen meghódolt a töröknek. 1693-ban ujból szabad királyi városi cimet kapott. 1849-ben az országgyülés öt hónapig itt tartotta üléseit s itt mondották ki a református nagytemplomban 1849 április 14-én az Ausztriától való elszakadást. 1849 augusztus 2-ikán itt folyt le a szabadságharc legutolsó csatáinak egyike, ránk nézve gyászos véggel, Nagy Sándor seregének nagy vereségével.

Dés.

Dés várát már a XIII. századból való okiratok is emlegetik. A reformátusok gót stitü temploma 1450-ben épült. Az 1848—49-iki szabadságharc idején a város közelében három csata is volt. A városnak most mintegy 9000, tulnyomó részben magyar lakosa van. Örmények is sokan laknak itt.

Dobsina.

Dobsina a történelmi emlékekben a XIII. század elején szerepel először, egy régi okiratban IV. Béla a Bebek családnak adományozza. A város lakói bányászok voltak. A törökök 1566-ban elfoglalták s 1584-ben fölégették, Thököly és Rákóczi idejében hires fegyvergyára volt. Kobaltbányájának fölfedezése (1780) óta a gyors fejlődés utjára lépett a kis német városka, mely ujabban már magyarosodni is kezd.

Esztergom.

Esztergom, neve a római korban Salva, a frank korszakban Osterringun, a középkorban latinul Strigonium volt. Szent István uralkodásának első korszakában királyi székhely volt. Az esztergomi várat Imre király adományozta az esztergomi érsekeknek. 1242-ben a tatárok sikertelenül ostromolták. 1543-ban a törökök elfoglalták s tiz évi megszakitással (1595—1605) 1683-ig birták. A mai Esztergom Szenttamás, Szentgyörgymező és Esztergomviziváros bekapcsolásával lett e XIX. század végén egységes és jelentékeny várossá.

Eger.

Eger már első királyunk idejében nevezetes hely lehetett, mert itt már Szent István püspökséget alapitott. Mivel ez a püspökség igen nagy jövedelmet hajtott, IV. Béla elrendelte, hogy a király negyedik fiát mindenkor az egri püspök tartozik fölnevelni. V. István ezt ugy módositotta, hogy ha a királynak nincs negyedik fia, akkor a trónörököst tartozik az egri püspök jövedelmeiben részesiteni. Az első ferencrendi kolostort itt épitették II. András korában. A tatárok a várost elpusztitották s 1514-ben Dózsa György egyik vezére is felégette. 1552-ben Dobó István sikeresen védte a várat a törökök ellen, melyet azonban 1596-ban mégis elfoglaltak a törökök. 1687-ben visszavették a várost a törököktől, akik közül mintegy hatszázan ott maradtak, megkeresztelkedtek, s ezek lettek az ujjáépitett város első lakói. 1804-ben az egri püspökséget érseki rangra emelték. 1809-ben a francia háboru alatt a bécsi udvar nagy része sokáig Egerben tartózkodott.

Érsekujvár.

Érsekujvár valamikor erős vár volt, melyet Várdai Pál és Oláh Miklós érsekek épittettek a XVI. század elején. 1605-ben Bocskay, 1619-ben Bethlen hadai foglalták el. Pázmán Péter nagyon kedvelte Érsekujvárat, sok középületet emelt benne s ő épittette a ferenerendiek kolostorát is. Érsekujvár a XVI. században a legjobb várak közé tartozott. A törökök 1663-ban elfoglalták, tőlük a várat 1685-ben foglalták vissza, ami akkor világraszóló esemény volt. 1704-ben a kurucok foglalták el. 1725-ben a várat lebontatta III. Károly, neki elég volt Komárom vára is.

Félegyháza.

Félegyháza vagy hivatalos néven: Kiskunfélegyháza egyike azoknak a régi alföldi városoknak, melyek a török uralom alatt a hadjáratok utjába esvén, teljesen elpusztultak. A várost 1743-ban alapitotta ujra a Fényszaruból ideköltözött 219 jász család s a később a kis-kun pusztákról ide bevándorolt tanyai nép. — 1777-ben mezővárossá lett, most pedig rendezett tanácsu város, 35,000-nél több lakossal. Igen gyorsan fejlődik.

Fiume.

Fiume mai helyén már háromezer évvel ezelőtt is város volt, mely különböző korszakokban különböző neveket viselt. Nagy Károly császár idejében Tersatica volt a neve, azóta Fiume, latinul: Civitas Fluminensis. A honfoglalás idején frank uralom alatt volt, majd a polai püspöké, azután az akvilejai patriarkáé volt, később a Duino grófoké lett. 1515-ben Miksa császár a „leghivebb" neve adta neki. 1659-ben Lipót császár saját tengeri lobogót adományozott neki. 1776-ban Horvátországhoz, 1779-ben pedig Magyarországhoz csatolták. 1809-ben a franciák szállták meg, 1813-ban az angolok, 1814-ben pedig Ausztria kezébe került. 1822-ben ismét Magyarországhoz csatolták, 1848-tól 1868-ig pedig Horvátországhoz tartozott. 1868 óta függőben van hovatartozása a magyarok és horvátok között.

Győr.

Győr a régi római Arrabona, a későbbi Jaurinum helyén fekszik; már Szent István korában is nevezetes város volt. A német császárokkal és az osztrák hercegekkel vivott háborukban a győri várnak nagy szerepe volt. 1539-ben Enyingi Török Bálint felgyujtotta a várat, melyet a törökök 1549-ben foglaltak el. Négy év mulva azonban Pálffy Miklós ujból visszavivta a várat. 1743-ban Győr szabad királyi város lett. 1809-ben a várost bevették és a várat elpusztitották. A belvárost övező bástyákat 1820-ban kezdték lebontani. Érdekes régiségei: a püspöki palotában a XIV. századból való Dóczy-kápolna s az 1538-ban épitett Héderváry-kápolna. Győrvármegye székhelye.

Hódmezővásárhely.

Hódmezővásárhely ujabb keletü város; azon a helyen, ahol ma a város van, a török hódoltság előtt tizennyolc község volt, melyet a törökök elpusztitottak. A mai város csak a XVII. század végén települt, Bercsényi Miklós gróf volt a földesura; a királyi kincstár azonban 1702-ben lefoglalta és Schlick Lipót grófnak adományozta. Schlick azonban a háborus zavarok miatt nem vehette birtokba a várost, melyet 1710-ben Bercsényi gróf Károlyi Sándornak átengedett. A Rákóczi-szabadságharc leveretése után Schlick is, Károlyi is egyaránt jogot formált a városra. Végre Károlyi Sándor gróf váltotta magához. Ma az ország legnépesebb városai közül hatodik helyen áll.

Igló.

Igló régi neve Villa Nova vagy Neudorff, Ujfalu. Egy 1271-ben kelt okiratban már mint a szepesi városok egyike szerepelt. Nagy Lajos 1358-ban szabad bányavárossá tette. A többi szepesi városokkal együtt Igló is évszázadokig zálogba volt adva Lengyelországnak. A visszakebelezés után 1772-ben Iglót tették a szepesi városok székhelyévé. Ősrégi temploma igen szép épület. A város közelében mintegy ötven kisebb ércbánya van, nagyrészük már szünetel.

Jolsva.

Jolsva városát állitólag I. Béla király alapitotta, aki bányászokat telepitett ide. A város felett emelkedő hegyen vár is volt, melyet a XV. század közepéig a Jolsvai család birt, azután a Bebek, majd a Perényi és Széchy család, melynek kihaltával

1670-ben a királyi kincstárra szállott. A kincstártól 1720-ban megvette Koháry István és tőle örökölték a Koburgok. A régi templárius kolostor helyén ma a Koburg családnak szép kastélya van.

Jászberény.

Jászberény az egykori jászkun kerületek székvárosa, a monda szerint Attilának is székvárosa volt. A középkor vége felé már mint a jászok főhelye szerepelt a diplomákban, Berinszállás vagy Berényszállás névvel. 1876-ban a jász-kun kerületek megszüntével beolvasztották Jásznagykunszolnok vármegyébe.

Kassa.

Kassa város alsó részét kétségtelenül az I. Géza király által betelepitett szászok épitették, de a felsőrész valószinüleg későbbi eredetü. Falakkal körülvett hely, a XIV. században Csák Máté birtokainak keleti határerőssége volt. 1347-ben szabad királyi város lett s ugyanazokat a kiváltságokat kapta, mint amelyeket Buda élvezett. A XV. században a felvidéki szabad királyi városok feje és Felső-Magyarország fővárosa volt. Sokáig volt Giskra hatalmában is. A mohácsi vész után a Habsburgok hive volt, 1604-ben azonban már Bocskay pártjára állott. — Bethlennek is hive volt, ugyszintén Rákóczi Györgynek és Ferencnek is. A szatmári béke után III. Károly Kassa erőditményeit lebontatta. Nagy Lajos idejéből való székesegyháza a legszebb és a legnagyobb gót stilü templom Magyarországon.

Kecskemét.

Kecskemét óriási határral biró, nagy alföldi város Pest vármegye közepén; 1857 óta önálló törvényhatóság. A történelemben nem igen szerepelt. A szőlő- és gyümölcstermelés föllendülése óta a város is nagy arányokban kezdett fejlődni a XIX. század második felében. Református főiskolája hirneves. Mintegy 55,000 főnyi lakosságának kétharmadrésze katholikus.

Kolozsvár.

Kolozsvár mai helyén a rómaiak korában egy Napoca nevü nagy telep volt. A római telep romjai fölött épült a középkor elején Klus vára és e körül épült 1178 táján a város, melynek szász és magyar lakosai voltak. 1270-ben már városi rangja volt és Zsigmond korában már fejlett lehetett a kulturája, amint ezt az e korból való Szent Mihály-templom bizonyitja. A XV. század elején is egyenlő számban laktak benne magyarok és szászok. Itt született Mátyás király 1440 február 23-ikán egy még ma is meglevő házban. A XVI. században a magyarok már többségben voltak a városban. A XV-ik és a következő században, bár Kolozsvár nem volt a fejedelemség székhelye, nyolcvan országgyülést tartottak benne. 1613-ban itt kiáltották ki fejedelemnek Bethlen Gábort. 1658-ban a török ostromolta, de polgármesterének, Linczing Jánosnak bátorsága megmentette a várost. 1687-ben innen indult ki Lotharingiai Károly herceg, hogy Erdélyt a török

uralom alól visszahóditsa, ami pár év alatt sikerült is neki. 1790-ben, az erdélyi főkormányszék idehelyeztével Erdélynek fővárosa Kolozsvár lett. 1873-ban egyetemet alapitott itt az állam.

Kézdivásárhely.

Kézdivásárhely rendezett tanácsu város Háromszékmegyében. Egyike a Székelyföld legcsinosabb városainak. A szabadságharc idején itt öntötte az ágyukat Gábor Áron a székely községek harangjaiból s az erdélyi seregnek itt volt a puskapor- és ágyuraktára. A városnak most mintegy 5000 lakosa van, mind magyar, felerészben katholikus, felerészben református vallásu.

Komárom.

Komárom helyén már a honfoglalás előtt is volt váruk a tótoknak; a vár neve Szunyoghely volt. A tatárok a várat nem birták bevenni, Ferdinánd azonban könnyüszerrel elfoglalta 1527-ben Szapolyai katonáitól. A törökök, Bethlen Gábor és Thököly seregei sikertelenül ostromolták. A Rákóczi-féle szabadságharc idején is a németek kezén volt a vár, a szabadságharc idején azonban legtovább tartotta magát, még Világos után is, a szept. 27-iki kapitulációig. Komárom a legnagyobb várak egyike, maga a város ellenben mostoha sorsra jutott: a legkevésbbé fejlődik a dunántuli városok között.

Korpona.

Korpona szabad királyi városi cimmel felruházott rendezett tanácsu városka Hontmegyében mintegy 4000 lakossal. Valószinü, hogy még a honfoglalás előtt alapitották a IX. században; az okiratokban 1135 óta szerepel; ekkoriban német telepesek lakták. 1412-ben már jelentékeny város volt. 1428-ban Zsigmond király nejének, Borbálának adományozta. A XVI. században végvárnak nyilvánitották. — 1678-ban elfoglalta Thököly, 1700-ban pedig felgyujtotta Rákóczi egyik vezére, Ocskay László. A XVIII. század óta folyton hanyatlik. Ma néhány száz magyar kivételével csupa tót lakja.

Körmöcbánya.

Körmöcbánya igen régi bányatelep, amely körül állitólag még a VIII. században alapitották a várost. A XIV. században sürün szerepelt az okiratokban. Nagy Lajos király leánya, Mária sokáig lakott Körmöcön, háza még most is megvan. A XV. században már szabad királyi bányaváros volt és lakói igen sok privilégiummal birtak. A törökök ellen a szomszéd bányavárosokkal szövetkezve sikeresen védekezett. A XVI. században népe a protestáns vallásra tért át. A Bocskay-, Bethlen- és Rákóczi-szabadságharcok idején mindig a magyarsággal tartott. A város belső részét még most is omladozó falak veszik körül. Mintegy 10,000 lakosa van és ennek fele német.

Kőszeg.

Kőszeg az ország nyugati szélén lakó hienc-német nép főfészke. A XIII-ik században épitették várát a németujvári grófok s a vár körül telepedett le a város népe, melynek a XV. században már jelentékeny kiváltságai voltak. A XV. században több izben volt a német császár birtokában, 1491—1649 között pedig állandóan Ausztriához tartozott. 1532-ben Jurisics Miklós maroknyi csapatával

sikeresen védte a várat az óriási török sereg ellen. 1710-ben Bezerédj Imre kuruc ezredes fölégette és kirabolta a várost, melynek lakosságát a Rajna vidékéről hozott németekkel 1713-ban fölfrissitették. 1809-ben megszállották a franciák, 1848-ban a magyarokkal tartott s ezért az osztrák később nagyon megsarcolta. 1876-ban szabad királyi városi cimének megtartásával rendezett tanácsu várossá lett. Hétezer lakosának fele magyar, fele német. Ujabban a nagyipar egyes ágai szép fejlődésnek indultak benne.

Losonc.

Losonc régi nógrádmegyei városka, melyet a XIV. században kőfallal vettek körül. 1451-ben Giskra Losonc alatt megverte Hunyadi János seregét. 1622-ben a kurucok sarcolták meg, 1719-ben a pestis pusztitotta, 1849 augusztus 8-ikán pedig az orosz sereg kirabolta és felgyujtotta, mert egy héttel azelőtt az orosz sereg betegeit a város környékén portyázó magyar guerilla-csapatok lemészárolták. A város 500 háza közül 40 maradt meg és 6000 lakosa közül csak 1400. Azóta azonban még sokkal nagyobbra nőtt Losonc, mint valaha volt, ma már körülbelül 10,000 lakosa van.

Lőcse.

Lőcse városát nem a mai helyén, hanem ettől délre egy dombon a szászok alapitották a XII. században; ezt a várost azonban a tarárok elpusztitották; mai helyén 1245-ben kezdett épülni Lőcse. Egy 1271-iki királyi oklevélben Lőcse mint a szász tartomány fővárosa szerepel; itt székelt a felvidéki szászok főispánja, a szász gróf is. Az Anjou királyok idejében nagy iparos- és kereskedőváros volt. A XVI. század elején, mig Kassa mindig Habsburg-ellenes volt, addig Lőcse már kezdettől fogva a Habsburgok pártjára szegődött, bár az evangélikus vallásra tért át. A főtéren levő Szent Jakab temploma még a középkorból való; a városháza, mely szintén igen hires, 1615-ben épült. Egyik nevezetessége a főtéren a régi Thurzó-ház.

Lugos.

Lugoson 1376-ban már királyi vár volt; az okiratokban Lugos 1440 óta mint mezőváros szerepel, a török háboruk idején pedig város volt. A törökök itt több győztes csatát vivtak az osztrák csapatok ellen; utoljára 1778 szeptember 20-ikán, ellenben győzött itt az osztrák a magyarok ellen 1849 február 16-ikán. Ma Lugosnak mintegy 15,000 lakosa van, 3000 magyar kivételével felerészben német, felerészben román.

Maros-vásárhely.

Marosvásárhely a Kálmán király idejéből való irásokban mint „Novum forum Siculorum," a székelyek uj vásárhelye szerepel; a székelyek itt szokták beszolgáltatni a királynak az ökoradót. Székelyvásárhely is volt a neve. Várossá csak akkor lett, mikor a szomszédos hét falut beleolvasztották. Mai nevét és szabad királyi városi jogait Bethlen Gábor fejedelemtől kapta. Az erdélyi fejedelmek mintegy harminc országgyülést tartottak ebben a városban. 1657-ben a tatárok lerombolták és háromezer lakosát rabságba hurcolták. II. Rákóczi Györgyöt és Apafi Mihályt itt választották meg erdélyi fejedelemmé. 1876. április 12-én a város nagy része leégett. Régi várát Básta katonái elpusztitották a XVI. század-

ban, de a vár 1602—1603-ban ujra felépült és még ma is megvan. Legszebb temploma az 1446 körül épült gót-stilü református templom, mely előbb a franciskánusoké volt. A város közelében a Posta-réten választották II. Rákóczi Ferencet fejedelemmé.

Makó.

Makó a legnagyobb alföldi városok egyike, közel negyvenezer lakossal. Csanád vármegye székhelye. Történeti emlékei a XVIII. századnál régibb időből nincsenek, sőt még ekkor is jelentéktelen mezőváros volt. Alig tudunk róla többet, minthogy régi neve Felvelnök volt. 1719-ben az uralkodó a csanádi püspökségnek adományozta. 1821-ben a város negyedrészét elpusztitotta az árviz. Hagymatermeléséről világhirü Makó.

Medgyes.

Medgyes szabad királyi városi cimmel felruházott rendezett tanácsu város, mintegy hétezer lakossal, melynek fele szász, fele román. A XVI—XVII. században igen nagy szerepe volt. 1576-ban országgyülés volt benne és a lengyel követek ezen az országgyülésen hivták meg Báthory Istvánt a lengyel királyi trónra. 1588-ban is volt itt országgyülés, melyen a jezsuitákat kitiltották Erdélyből s 1599-ben ugyancsak a medgyesi országgyülésen adta át Báthory Zsigmond a kormányt bátyjának, Endre biborosnak, s 1605-ben a medgyesi országgyülésen tette le az esküt az ujonnan választott fejedelem Bocskay István. A vár régi falait Pekry Lőrinc kuruc tábornok bontatta le. Bem Medgyesen 1849-ben március 10-ikén diadalmas csatát vivott.

Mezőtur.

Mezőtur rendezett tanácsu város, Jásznagykun-Szolnokmegyében, mintegy huszonhatezer lakossal. Népe földmiveléssel foglalkozik. Története alig van, mert évszázadokon át csak jobbágy nép lakta. Felső része Mátyás királytól fogva 1847-ig a Kállay családé, alsó része pedig 1845-ig az Erdődy grófi családé volt. Igen csekély kivétellel a város egész népe református.

Miskolc.

Miskolc törvényhatósági joggal felruházott város, Borsodmegye székhelye. Már az Árpádok korában fennállott, de a tatárok a mohi csata után elpusztitották. Mátyás király korában az akkorra ujból felépült várost a cseh rablók fosztogatták, 1596-ban pedig a törökök pusztitották el. 1878 augusztus 31-ikén a Szinvapatak hirtelen áradása okozott rengeteg károkat a városban. Két évszázados küzdelem után csak 1907-ben lett a város önálló törvényhatósággá.

Modor.

Modor nagy multtal biró határszéli városka. 1237-ben Ottokár cseh király elpusztitotta. A XIII.—XIV. században a pozsonyi grófok birtoka volt, a XV. században pedig Stibor vajdáé, akitől az Ország-család kezére került. E család kihaltával, 1549-ben koronabirtok lett. Rudolf király szabad királyi városi cimet adott neki, de azért Modor csak rendezett tanácsu város, mintegy ötezer lakossal.

Nagyrőce.

Nagyrőce egy jobbára tótok lakta kis város Gömörmegyében. Régente jómódu bányaváros volt, mely azonban a bányászat megszüntével igen nagyot hanyatlott. Ma e városkának a multján kivül alig van egyéb nevezetessége, mint hogy itt van a rimamurányi vasmű-társaság nagy vaskohója.

Nagyszeben.

Nagyszeben városát a XII. század közepén Géza király által a Közép-Rajna mentéről betelepitett németek alapitották és virágoztatták fel. A tatárok Nagy-szebent is elpusztitották, de a szorgalmas németek, akik főként az iparüzés terén jeleskedtek, csakhamar ujból felépitették. Szebennek a reformáció előtt külön prépostsága is volt. A város nagy gótstilü temploma a XIV. és XV. században épült. Mikor 1486-ban az erdélyi szász telepek egy politikai egységgé tömörültek, a Szászföldnek Szeben lett a fővárosa. A XVIII. században sok osztrák-német vándorolt be Szebenbe. Lakóinak száma mintegy huszonötezer; ennek fele német, a többi mintegy 4000 magyar kivételével román. A román metropolita székhelye.

Nyitra.

Nyitra város régiségét az is bizonyitja, hogy püspökségének alapitását némely történetirók a IV. századra teszik. Bizonyos, hogy Szent István korában már jelentékeny hely volt, s hogy a szent király vagy ujonnan alapitotta a régi püspökséget, vagy legalább is prépostságot alapitott itten. A városban levő Szent Emerán templomot állitólag Szent István felesége, Gizella királyné alapitotta. Nyitra ma rendezett tanácsu város és ős idők óta székhelye a hasonló nevü vármegyének. Most mintegy tizenötezer lakosa van, s ebből egy harmadrész még tót, egy csekély töredék pedig német.

Pancsova.

Pancsova törvényhatósági joggal felruházott város a Temes balpartján, közel a Dunához. Régi történetéről keveset tudunk. Igen sokáig volt a törökök kezén, akiktől csak 1716-ban foglalták vissza, de még 1778-ban is nagy csatát vivtak itt az osztrák csapatok a törökökkel. Az 1848—49-iki szabadságharcból szomoru emlék füződik hozzá: a Kiss Ernő vezetése alatt álló honvédek itt hátrálni voltak kénytelenek az osztrák előtt. Ma mintegy huszezer lakosa van, s ezeknek csak tizedrésze magyar, fele német, fele szerb.

Pápa.

Pápa régi magyar város, mely történeti emlékeinkben sürün szerepel a XV. és XVI. században. A törökök a pápai várat hosszuideig megszállva tartották. Várát 1620-ban Bethlen Gábor fejedelem is elfoglalta. 1809-ben János osztrák főherceg és Napoleon hadserege között itt nagy csata volt. A főiskolának, melyet 1531-ben alapitottak, a XIX. század első felében igen nagy hire volt.

Pozsony.

Pozsony igen régi város, állitólag még a rómaiak alapitották; a morva birodalom idejében már nagyon jelentékeny hely volt. A magyarok a honfoglalásnál későbben, csak 907-ben vették birtokba, amikor itt a bajorokat nagyon megverték. Szent István a pozsonyi várat Pozsonymegye székhelyévé tette és itt a várban

prépostságot alapitott. Lakói legnagyobb részt német polgárok voltak, akik az ipar és kereskedés révén nagy gazdagságra tettek szert. 1405 óta szabad királyi város Pozsony, melynek oly nagy autonómiája volt, hogy falai között még a nemesek is adót fizettek. A XIII. században a cseh háboruk alatt gyakran volt a csehek, majd a németek kezén. A mohácsi vész után Pozsony lett az ország ama részének, mely Ferdinándhoz szitott, a fővárosa; ettől kezdve egész az ujabb alkotmányos korszakig itt koronázták a királyokat és 1847-ig itt tartották az országgyüléseket is. Lakosai ma is legnagyobb részben németek és tótok, de már a magyarság is kezd lábra kapni benne.

Poprád.

Poprád igen kicsiny városka a Szepességben, valaha egyike volt a Lengyelországhoz tartozott XVI szepesi városnak; ma ezernél alig van több lakosa. A XII. században bevándorolt szászok alapitották. Ma rendezett tanácsu város, elég élénk iparral. Egyik nevezetessége a Husz-park és benne a Magyarországi Kárpát Egyesület igen szép muzeuma.

Pécs.

Pécs a rómaiak idejében Sopianea névvel nevezetes város volt. A kereszténység már a római korban elterjedt itt, mint az 1780-ban fölfedezett katakombák bizonyitják. A középkorban Quinque Ecclesiae (Öt Templom) volt a neve. Püspökségét Szent István alapitotta. 1367-ben Nagy Lajos király egyetemet alapitott benne, melynek a XV—XVI. század elején átlag kétezer tanulója volt. Mátyás király gyakran tartózkodott Pécsen. Szapolyai János halála után a város Ferdinándhoz csatlakozott. Csaknem másfél száz évig a törökök kezén volt. Bethlen Gábor fejedelem 1613-ban Pécsre is bevonult. A XVII. század végén bajor-svábokat telepitettek a városba és környékére. 1780-ban tette szabad királyi várossá Mária Terézia királynő.

Rimaszombat.

Rimaszombat már a magyarok bejövetele előtt is fennállott mint római telep. Az Árpádok idejében szerény bányász község volt Istvánfalu névvel. Várossá Róbert Károly király tette meg 1335-ben, amikor már meggazdagodott, s ugyanoly kiváltságokat adott neki, mint aminőket Buda élvezett. De csakhamar sülyedt a város: a Szécsen, majd a Szécsi és azután a Losonci és Guti-Ország család birtoka lett. 1441-ben Giskra foglalta el, akitől Mátyás 1460-ban foglalta vissza. A törökök 1593-ig uraskodtak benne, később a Tököli, majd a Rákóczi család kezére került. Ma Gömör-Kishontmegye székvárosa.

Rozsnyó.

Rozsnyó már a középkorban jelentékeny bányaváros volt. II. Endre király szászokat telepitett a városba, mely ekkor királyi birtok volt. 1291 után azonban az esztergomi érsek birtokai közé került. Nagy Lajos királyi városi rangra emelte Rozsnyót. A XV. században sokat háborgatták a csehek Rozsnyót, melynek akkoriban vára is volt. 1550-ben lakossága a protestáns hitre tért át. Lippai rekatolizálni akarta Rozsnyót és e célból jezsuitákat telepitett oda; a jezsuiták háza lett azután a Mária Terézia által 1775-ben alapitott katolikus püspökség rezidenciája. A magyar szabadságharcok történetében jelen-

tékeny szerepe volt Rozsnyónak: a Wesselényi-féle összeesküvést megelőzőleg 1646-ban hat vármegye nemessége tanácskozott benne. II. Rákóczi Ferenc pedig az ónodi országgyülés előtt itt értekezett az országtanáccsal. Ma ez az egykor teljesen szász királyi bányaváros már tiszta magyar.

Ruszt.

Ruszt szabad királyi városi cimmel bir ugyan, de azért mégis csak rendezett tanácsu és szin-tiszta német város Sopron megyében, a Fertő-tó partján. Valaha magyar volt, a neve Szil; de nevét németre forditották elnémetesedett polgárai. 1614-ben épült kőfal veszi körül a városkát, melyek népe a régi világban hirneves, a tokajival vetélkedő bort termelt és nagyon gazdag volt, de ma már szegény.

Selmecbánya és Bélabánya.

Selmecbánya hazánk legrégibb bányavárosa; már a rómaiaknak is volt bányatelepük. Városi rangra Béla király emelte a XII. században, mikor flandriaiakat és szászokat telepitett bele. A XIX. század elején nagyon eltótosodott, de most már ismét magyarosodik. Mintegy tizenhatezer lakosa van, mióta Bélabánya városát egyesitették vele. Bányászati főiskolája a XVIII. században méltán európai hirü volt.

Segesvár.

Segesvár a rómaiak idejében Stenárum nevü telep volt. A XIII. században odatelepitett szászok nagyon felvirágoztatták s csakhamar gazdaggá tették. A XVI. században már fejlett kulturája volt. Segesvár közelében vivták szabadságharcunknak utolsó nagy csatáját a fehéregyházi sikon, ahol Petőfi is eltünt.

Sopron

Sopron az ország legrégibb városainak egyike; valószinüleg még a kelták alapitották; a történelem előtti hallstatti korszakban is nagy telep volt már a mai Sopron helyén, a római uralom idejében pedig már municipium volt ez a város, melynek akkori neve Scarbantia volt. Lajos német király 845-iki oklevelében már mai német neve elatt mint Odinburch szerepelt Sopron. A honfoglalás idején vára is volt; szabad királyi várossá állitólag még Salamon király tette. Bocskay idejében a soproniak az osztrák párton voltak, de Bethlen Gábort már hódolattal fogadták. Több izben országgyülést is tartottak Sopronban és III. Ferdinándot itt koronázták királlyá. Rákóczi eredménytelenül ostromolta Sopron várát, mely akkoriban ismét az osztrák pártján volt. 1809-ben a franciák Sopront egyideig megszállva tartották. Ma harmincnégyezer lakosa van.

Szászsebes.

Szászsebes rendezett tanácsu város, szabad királyi városi cimmel, Szeben megyében a Sebes folyó mellett, mintegy hétezer lakossal, mely kétezer német és néhány száz magyar kivételével mind román. Igen régi város, melynek belső részét ma is kőfalak veszik körül, s a temploma is meg van erősitve. Régente egy külön szék-nek, a Szászsebes-széknek a főhelye volt, ezt a területet azonban a megyék rendezésekor 1876-ban bekebelezték Szeben vármegyébe.

Somorja.

Somorja rendezett tanácsu város Pozsony vármegyében, a Csallóközben; valaha Schütt-Sommerein volt a neve, ami német eredetre mutat, de ma néhány német és tót család kivételével csupa magyarok lakják. Lakosainak száma közel jár a háromezerhez. Somorja egyszersmind járási székhely is.

Szászváros.

Szászváros szintén szabad királyi városi cimmel biró rendezett tanácsu város Hunyadvármegyében mintegy hatezer lakossal; a lakosság fele román, másik fele ismét felerészben szász és magyar. Régi város, amelyben már I. Rákóczi György kollégiumot alapitott; ezt a református iskolát, a magyarságnak egyik erősségét Kun Kocsárd gróf állitotta ujból talpra a mult században. A megyerendezés előtt egy külön szék-nek a főhelye volt, éppen ugy, mint Szászsebes.

Szakolca.

Szakolca Nyitravármegyének egyik ősrégi városa; Szent Mihály temploma 1021-ben épült. Állitólag itt született Vak Béla király, egy még ma is meglévő házban a Király-utca 2. szám alatt. A Ferenciek szép temploma még a XV. századból való. Ma mintegy ötezer lakosa van a városnak, majdnem mind tót.

Szamosujvár.

Szamosujvár a hazai örmények főfészke, a várost az I. Lipót alatt beköltözött örmények alapitották. 1726-ban már kiváltságos mezőváros, 1790-ben pedig szabad királyi város lett; ma csak rendezett tanácsu város. A város közelében van a szamosujvári vár, melyet Martinuzzi György épittetett, és amelyet jelenleg fegyház gyanánt használnak. A város hatezer lakója között ma már alig ezerháromszáz örmény van.

Szabadka.

Szabadka ősrégi város, mely azonban az idők folyamán elpusztult s csak az ujabb korban fejlődött nagy várossá. Valaha szabad királyi jobbágyok lakták. A XV. században a Hunyadi család birtokai közé tartozott, majd az Enyingi Török család birtokába jutott. A törökök egészen elpusztitották. A régi város helyén I. Lipót alatt épült fel a mai Szabadka Szent-Mária név alatt és Mária Terézia tette 1779-ben szabad királyi várossá, a Mária-Theresiopolis nevet adva neki; az ősrégi Szabadka nevet csak 1845-ben ujitották fel ismét törvényesen is.

Szatmár-Németi.

Szatmár valaha két külön város volt. Szatmár és Németi; a két város azonban már 1715-ben egyesült. A honfoglalás idejében már vára volt, melyet Tas, Szabolcs és Töhötöm vezérek csak háromnapi ostrom után tudtak elfoglalni. Várát a tatárok pusztitották el. Lakosai az Árpádok idejében németek voltak, akiket Gizella királyné telepitett be Bajorországból. A XVI—XVII. század hadi krónikájában nagy szerepe volt, 1711-ben a kurucok itt kötöttek békét a császár tábornokával, Károlyi Sándorral s ez a béke vetett oly szomoru véget a Rákóczi-féle szabadságharcnak.

Szeged.

Szeged Budapest után az ország legnagyobb városa, 104.000 tiszta magyar lakossal. Már a kőkorszakban is jelentékeny telep volt. A XII. században Szegeden volt az ország déli részének sótára, tehát a város már akkor is jelentékeny hely lehetett s pénzverőhivatala is volt. A tatárok elpusztitották, de még IV. Béla király ujra felépittette. Kun László király gyakran mulatott benne. 1444-ben Ulászló király itt kötött békét a törökkel. Mátyás király több izben tartott országgyülést Szegeden. 1498-ban már szabad királyi város volt. Vára 1542-ben meghódolt a töröknek, amelytől csak 1686-ban foglalták vissza. A XVIII. század elején itt székelt a csanádi püspök is. 1879-ben nagy árviz pusztitotta el, mely 5585 házat rombadöntött; csak 334 lakóház maradt meg a városban, mely azonban néhány év alatt ismét nagy és modern várossá épült fel; ma már mintegy hétezer ház van benne.

Szentendre.

Szentendre igen régi város; szerb lakossága még jóval a szerbek általános bejövetele előtt, a XV. században telepedett le Zsigmond és Albert királyok idejében. A szerb kolónia fönn a hegyen volt, rendezetlen utcákkal, mig a városnak a Duna felé eső része később épült. Ma lakossága körülbelül egyenlőrészben magyar, német, szerb és tót. A budai görög-keleti szerb püspökségnek Szentendre a székhelye.

Szentes.

Szentesnek, e nagy alföldi városnak, mely ujabban Csongrád vármegyének a székhelye, történelmi multja alig van. Nagy, csupa földmüvesek lakta falu volt, mely lassankint mezővárossá, majd rendezett tanácsu várossá fejlődött. Ma már közel harminckétezer lakosa van, mind csupa magyar. Kulturális tekintetben csak mintegy ötven év óta mutat Szentes városa haladást, de ezzel azután mindenki meg lehet elégedve.

Szepesolaszi.

Szepesolaszit valószinüleg az Árpádok alatt betelepitett szászok fejlesztették várossá, bár valószinü, hogy már a szászok bejövetele előtt is jelentékeny tót telep volt. Olaszi egyike volt a Zsigmond király által Lengyelországnak elzálogositott tizenhárom szepesi városnak. A réz- és vasbányák megszünése óta ez az egykor virágzó város hanyatlásnak indult; ma már ismét tót lakosainak a többsége.

Szepesszombat.

Szepesszombat is az ősrégi szepesi városok közül való, bár ma már csak nagyközség és talán ezer lakosa sincs. Egyes épületei még hirdetik a város egykori dicsőségét; igy sokat emlegetik a város régi harangtornyát. Szepesszombat közelében van a Gréb-park nevü szép kirándulóhely. Remélhető, hogy Szepesszombat ipari várossá fog fejlődni.

Szepesváralja.

Szepesváralja a nagy történelmi multtal biró szepesi vár tövében álló régi város; ma alig száz magyar, körülbelül nyolcszáz szász és harmadfélezer tót lakosa van. Igen szép a város székesegyháza, amelyben igen hires, 1317-ből való falfestmény is van. Váralja is egyike volt a kiváltságos jogokkal biró szepesi városoknak.

Székelyudvarhely.

Székelyudvarhely is rendezett tanácsu város, Udvarhely vármegye székhelye, a Nagykükülő völgyében épült. A város környékén levő ősrégi Budavár és a Csonkavár arról tanuskodik, hogy Udvarhely ősrégi megerősitett hely volt, amely körül sok csatát vivtak; a történelemben azonban e csatáknak nem sok emléke maradt. A Csonkavárat, melynek Székelytámadt volt a csufneve, Pekry Lőrinc gróf, kuruc tábornok bontatta le az épitőivel, székelyekkel a kuruc háboruk vége felé.

Szilágysomlyó.

Szilágysomlyó régi várát és minorita kolostorát Báthory István épittette 1532-ben. A XVI—XVII. században a Gyerőfi, majd a Bánffy-család tulajdona volt. A város közelében talált ősrégi aranykincsek arra vallanak, hogy itt a rómaiak és gótok idejében már jelentékeny telep volt. Ma mintegy ötezer lakosa van e tulnyomóan magyar, rendezett tanácsu városnak.

Szolnok.

Szolnok, a mai Jász-Nagykun-Szolnok vármegye székhelye a Zagyva torkolata alatt, az Árpádok idejében királyi sólerakodó hely volt. 1422-ben Zsigmond királynak egyik kiváltságlevele már városként emliti Szolnokot. 1513-ban a Palóczi, 1527-ben a Krón, 1538-ban pedig már a Verbőczi család birtoka volt s ezekről a Zeleméríekre szállt. A XVI. században erős vára is volt. A török uralom alatt lakosai annyira eltörökösödtek, hogy a XVIII. század elején ugy kellett visszatériteni őket. Várát valószinüleg az árvizek pusztitották el. 1849 március 5-ikén Damjanich nagy diadalt aratott itt az osztrák hadsereggel szemben.

Szombathely.

Szombathely a Dunántulnak kétségtelenül a legrohamosabban fejlődő városa; a római Sabaria helyén épült, melyet a hunok 445-ben feldultak. A IX. században a szalcburgi püspök birtokában volt, mikor a honfoglaló magyarok elfoglalták. Az Árpádok alatt állitólag a győri püspökök birtoka volt. Vára a XVI. században a Nádasdyaké, majd a Révay-családé volt. Püspökségét 1777-ben alapitotta Mária Terézia. A város, mióta Ó-Perint és Szent-Márton községek egybeépültek vele, nagyon megnövekedett. Ma Vasvármegye székhelye.

Székesfejérvár.

Székesfejérvár városát Szent István király alapitotta a Noehegy közelében, ahol Árpád seregével sátort ütvén, birtokba vette a Dunántult. Esztergomból királyi székét is áttette Fejérvárra a szent király, itt őriztette a koronát és számos utódát itt koronázták meg és itt tették sirba. Vára is volt, melyet mocsaras vizek vettek körül. Róbert király koráig Fejérvár volt az ország fővárosa. Az Árpád-házi királyok olaszokat is telepitettek a városba, a Habsburg uralkodók pedig bajorokat. Hires épülete volt a Szent István által alapitott bazilika, az első magyar négytornyos templom, amelynek mintájára épültek később a pécsi, esztergomi és nagyváradi templomok. A bazilika többször leégett, 1601-ben pedig felrobbantották a törökök. I. Ferdinándig csaknem valamennyi királyunkat itt koronázták meg s 1526-ig összesen negyvennyolc országgyülést tartottak Fejérváron. Az országos rendek sürgetésére 1777-ben alapitotta Mária Terézia a fejérvári püspökséget. A városnak 32.000 lakója van.

Temesvár.

Temesvár eredetéről keveset tudunk; ez a város a XIV. század végétől fogva a XVIII. század elejéig csaknem állandóan háboruk izgalmai között élt és igy nem fejlődhetett. Zsigmond király innen inditotta meg a törökök ellen azt a hadjáratot, amelynek befejezése a nikápolyi csata volt. Temesvár falai alatt 1476-ban jelent meg először a török, de akkor Nagy Ambrus visszaverte. 1552-ben, miután az idegen zsoldos katonaság Losonczy György kapitányt a vár feladására kényszeritette, Temesvár a törökök kezei közé került s csak 1716-ban vivta vissza Szavojai Eugén. Ettől kezdve egy katonai uralom alatt szervezett külön tartománynak, a temesi bánságnak volt a székhelye vagy másfélszáz esztendeig.

Torda.

Torda egyike az ország legrégibb városainak, itt már a rómaiak idejében erős vár volt, s ennek a köveiből épült 1453-ban az ujabb vár. Valószinü, hogy a magyarok bejövetelekor teljesen lakatlan volt, de már az Árpádok alatt nagy nevezetességre tett szert mint Erdély legrégibb és legmagyarabb városa. Országgyüléseket is gyakran tartottak Tordán, különösen az erdélyi fejedelemség első idejében. A magyarság legerősebb vára ma is Torda az ország erdélyi részében. A városnak tiz temploma van. Sóbányája a legrégibb az országban s még most is évenkint 20.000 métermázsa sót termel.

Trencsén.

Trencsén a rómaiak korában alapitott, ősrégi város. A morvaszláv birodalomnak egyik legerősebb vára volt. 1011-ben Szt. István várispánságot alapitott Trencsénben, mely rövid megszakitással (mig Csák Máté birtokához tartozott) királyi birtok volt az Árpádház uralma alatt mindig. Egy ideig a német lovagrend is lakott benne. 1461-ben Trencsénben vette át Mátyás király a menyasszonyát, Podjebrád Katalint. 1457 óta a Hunyadiak, 1493 óta a Szapolyaiak, 1600 óta pedig az Illyésházy grófoké volt. Az utolsó Illésházy 1822-ben eladta a Trencséni várat Sina bárónak, akitől a Harcourt grófi család birtokába került. Ma legnagyobb részben romban hever az oly nagy történelmi multtal biró, igen szép várépület.

Ujvidék.

Ujvidék, mint már a neve is mutatja, ujabb keletü alakulás; a mohácsi vész idején még kicsiny telep volt, Vásáros-Várad névvel a ciszterciták birtoka. A törökök teljesen elpusztitották s a szerbek bejövetelök után ujra megvetették az alapjait. Az uj szerb telep csakhamar annyira fejlődött, hogy Mária Terézia királynő 1748-ban Ujvidék névvel szabad királyi városi rangra emelte. 1849-ben több izben feldulták, de azóta szépen felépült. Ma Ujvidék az ország déli részének egyik legjelentékenyebb kereskedelmi gócpontja.

Veszprém.

Veszprém a honfoglalás előtt Szvatopluk morva fejedelem egyik vára volt; a magyarok számára Uszubu vezér foglalta el. Veszprém előtt tették tönkre Szent István hadai a pogány Kupa vezér seregét. Püspökségét Szent István alapitotta. A XIII. században egyeteme is volt Veszprémnek. 1552-ben a törökök elfoglalták és több izben

megszállva tartották. 1620-ban Bethlen Gábor is bevonult Veszprémbe. 1704-ben Rákóczi hiveitől elfoglalta a várost a vérengző Heiszter tábornok, aki akkor itt nagy kegyetlenkedést vitt véghez.

Vác.

Vác nagy multtal biró kicsiny város. Valószinü, hogy már a kereszténység fölvétele előtt is fennállott. Mai nevét állitólag a boldoggá avatott Vác (= Vazul) remetéről kapta. Árpádházkori királyaink sokszor tartózkodtak benne. A tatárok teljesen elpusztitották, de IV. Béla király ujra felépitette. Mátyás király 1485-ben országgyülést is tartott Vácon; ekkor iktatták törvénybe a nádori intézményt. 1541-től 1595-ig a törökök kezén volt. A törökök 1685-ben is elfoglalták és fölégették. 1849-ben Vác mellett két nagy csatát is vivtak a magyarok az osztrákokkal. Ma 17.000 lakosa van.

Versec.

Versec régóta fennálló, jobbára szerbek és németek által lakott város, igen kevés magyar népességgel. Szabad kir. város és törvényhatósági önállóságot élvez Temes vármegye területén. Görög-keleti szerb püspökségi székhely. A város lakóinak száma már meghaladja a huszonötezret. Ujabban jelentékeny jövedelmi forrása a bortermelés.

Zágráb.

Zágráb a rómaiak korában is jelentékeny telep volt. Püspökségét Szent László alapitotta 1093-ban s Kálmán király csatolta végleg Magyarországhoz. A tatárok 1242-ben elpusztitották, később IV. Béla ujra felépitette, szabad királyi várossá s a szlavoniai hercegek székhelyévé tette. Róbert Károlyt itt koronázták Magyarország királyává. A mohácsi csata után a felsőváros Ferdinánd, az alsóváros pedig Szapolyai János király pártjára állott. Ferdinánd tizezer katonája akkoriban 53 napig sikertelenül ostromolta a káptalant. Földrengés, tüzvész, árviz többször elpusztitotta. 1868 óta Horvát-Szlavonország országos kormányának székhelye.

Zalaegerszeg.

Zalaegerszeg, mint város ujabb keletü; története alig van. Mint község a veszprémi, sőt egy ideig az egri püspök birtokai közé tartozott. A XVII. század elején erőditelt hely volt, melyet 1620-ban Bethlen Gábor is elfoglalt. Várát a törökök rombolták le. Most megyei székhely, de annyira távol van a forgalom utjaitól, hogy ennek következtében nem igen tud fejlődni.

Zombor.

Zombor a XV. században még csak szerény község volt: a neve Czobor-Szt.-Mihály; az egykor előkelő Czobor-család birtoka volt. A törökök elpusztitották a falut, mely már 1543-ban ujra felépült; ettől fogva Zombor a neve. Lassan fejlődött kis faluból nagy várossá, szerb és bunyevác lakosságának elszaporodtával. Ma 30.000 lakosa van.

Zenta.

Zenta a nagy alföldi városok egyike Bács-Bodrog megyében a Tisza mellett. Mint a legtöbb parasztvárosnak, ugy Zentának is kicsiny a multja, nagy a jövője; népessége, gazdasági, kereskedelmi és ipari jelentősége egyre nő. A multban legnagyobb nevezetessége az 1697-iki zentai csata, mellyel Szavojai Eugén végképpen letörte a törökök hatalmát Magyarországon.

Zilah.

Zilah nagyon régi, de a történelemben keveset szerepelt magyar városka. Református temploma még 1246-ban épült, tehát ez a város már az Arpádok korában népes és jelentékeny hely lehetett. Egyik történeti nevezetessége, hogy XII. Károly svéd király megpihent benne, mikor a benderi vesztett csata után hazánkon át hazament országába.

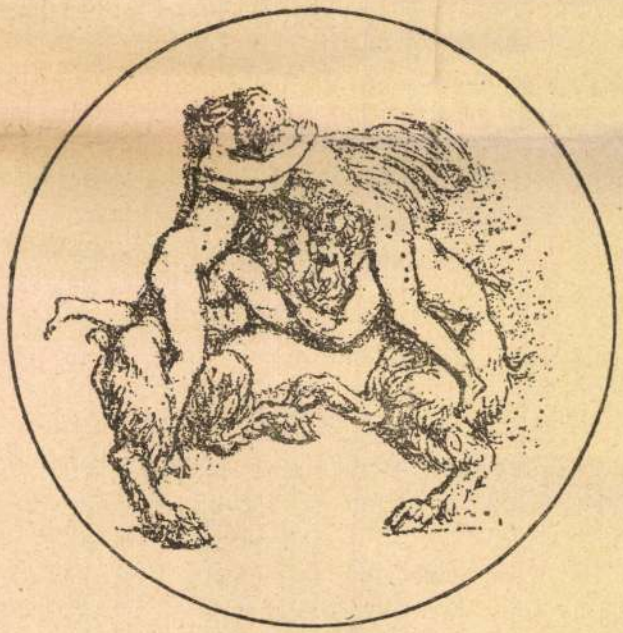
Fragonard rajza.

MDK

Magyar Tiborné

tervezése: virágos bútorvászon repr.

(Markos Erzsébet: Aranybarna brokát.)

Nők Lapja, Bp. 1958. október 30. [17. l.]

Magyar Tádé 1175 ből

A „Ptolomaei Pheludensis Liber Almagesti translatus a Magistro Girardo Cremonensi de Arabico in Latinum" cimű codexet másolta, melyet pl. a florenczi Laurentianaban őriztetik s Bandini (Catalogus Codicum Latinorum Bibliothecae Medicea Laurentianae Florentiae 1776. Tom. III. col. 312 l.) által részleteken van ismertetve. A codex colophonja szerint Magyar Tádé a codex másolását Toledoban 1175-ben fejezte be.

Csontosi János: Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. Magyar Könyvszemle 1879. 297-298 l

Magyar

M. 16. *Tádé (Thadaeus Ungarus)*, kódexmásoló 1175-ben Toladóban. A Ptolomaei Pheludensis Liber Almagesti translatus a Magistro Girardo Cremonensi de Arabico in Latinum című kódexet másolta, mely a firenzei Laurentianában van.

Ro·f II·57 l

T.1701.

nói tagja rókaprémes mentét
y, kivágott ruhát és vállra
csokrot nyujtó fiatalember
rágot és magas szárú csizmát
y szobra köti le figyelmünket.

KÉP
ap 43-ik sz.-hoz.

Pesten 1860.

Magyar Táde

1175-ben Könyv-
másoló

Revárlex. 13 k. 139 l.

1

Magyar városok

címerei

Darvassy Mihály

Középkori vá-
rosaink címereinek
eredete és
fejlődése.
Budapest 1942,
Palaestra Calasanti-
ana. 39. 27.

i Gyula urnak
iskére stb.

Budapest
k. Hőgyes Endre u 10.
ünemlékek Orm. Birtok
tára

< Magyarói variottasok >

Ernyei Miklós: A < >

Keleti Ujság, 1931.

X. IV 44. 27.

Sza Kelemen

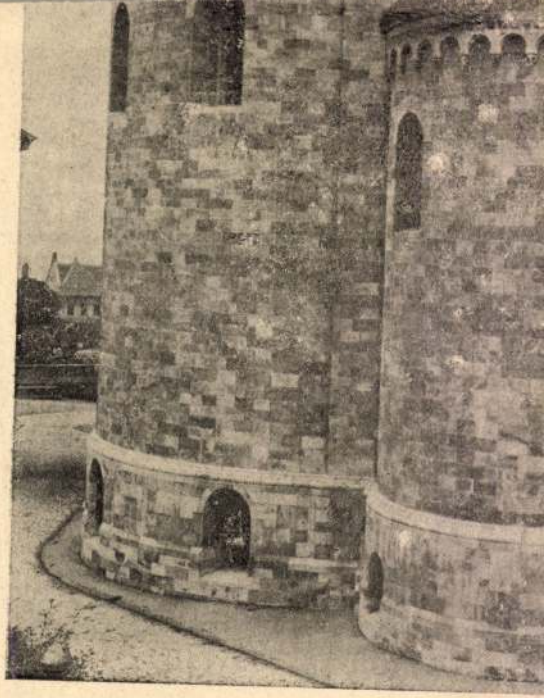

PÉCS

SZÉKESEGYHÁZ DÉLRŐL. XI.-

Magyar Vidéki Városok

Kulturális Szövetsége

1930-iki Békéscsabai

Kongresszusán rendezett

városközi kiállítása

Kérd

a katalógust!

Magyar Valter

(Walter Unger)

festő.

Beynhard Zarab vroszlói képíró mű-
helyében tanúl és dolgozik 1488-ban.

Ipolyi Arnold: A boszterczebánya egyhe-
ti műemlékek fürkészete és helyreállítása
Budapest. 1878. 83. l.

v. ö. Schultz. Urkundl. Geschichte der Breslau-
er Maler Innung 63. l.

18. A *Lebens-Beschreibung dess weyland...weltberühmtesten Heldens Carl des V., Hertzogen zu Lothringen...* 1691. c. mű címképe.

Walter Unger Magyar Jesto

1488. Borovlö

Lvod

Omtv(a) 1221

Magyar királyi államvasutak.

T. Mühely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére ...

nevü munkástársamat szóbelileg megbizta

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Magyar Valter

Walter Unger

fertő

1488. Borosló

vod

Ibbem 83 l.

nálam a pincében
van az idegen
keresztnevek tá-
bára. Ott magyar
is nincs magyar
nevek felel
meg ~~tt~~ Valter

.....*műhely.*

...főnökség!

...hó.....n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

.....számu.....

...m.

...évi ..... hó.....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

tár tan
a folyó
tájak t
folyam
ben a

Gá
magyar
fesszor
XVI—
nak öss
a Nem
tár ang
Bécsbe
Történ
a refo
mányai
és álta
előadás
meg na
garian

Magyar varázs
tanár
Pesthi Frigyes =
Magyarország köz-
neve történeti,
filologiai és nyel-
vészeti tekintetben
I. k.
Bp. 1888.

Dr. Hartnagel Sándor (1907 Bécs, róm. kat.) magyar-német

halasi kötélverés, Rábaköz nyelvjárása, bősárkányi dűlőnevek, a bősárkányi gyékényszövés. Kisebb cikkei jelentek meg a Magyar Nyelv és Magyarosan cimű folyóiratokban.

Kenéz Ernő (1912, Győr, róm. kat.), egyetemi francia intézeti díjtalan gyakornok, foglalkoztatott diplomás Budapestről (Eckhardt professzor), francia irodalomtörténeti tanulmányok folytatására nyert 800 pengő belföldi ösztöndíjat. „Les problèmes du style dans la critique romantique (1815—1830)“ című doktori értekezésének anyagát egészítette ki, amely a Philológiai Közlönyben jelenik meg.

Dr. Kerekes József (1911, Miskolc, ref.), egyetemi díjtalan gyakornok Budapestről (Cholnoky professzor), félösszegű belföldi kutatási ösztöndíjat kapott. Ösztöndíja segítségével folytatta már megkezdett tanulmányait a magyarországi jégkorkutatás, másrészt karszt- és barlangkutatás terén. Igyekezett megismerni az egész országra kiterjedően jégkori üledékeinket, összes karsztterületeinket és nevezetesebb barlangjainkat. Ebből a célból hosszabb tanulmányokat végzett a Budai és a Bükk-hegységben, több kirándulást tett a Mecsekbe, Bakonyba, a Felvidék hegyeibe és Kárpátalján. Az év folyamán megjelent dolgozatai: „Fizikai földrajzi megfigyelések a solymári Jegenye-patak völgyében“. (Földrajzi Közlemények.) „A pestszentlőrinci fosszilis tundraképződmények.“ (Földtani Közlöny.)

Várak N. Magyar várak

A) Erdély. 1) az erdélyi vár alapja Bádeni-
2) " " alapja 1688. "
3) Lőjős erőd a bécsi partjon (hidfő) 2 példa
4) Borda és bila közötti lőrkeje drava
5) horvát tartottak Erdélyi és bécsi hidfőkövelik

B. Földvár (Marienburg) Brassó

1) Helyőrsége. Bádeni-

Fülek 1) Helyőrsége: cartons Hollenw. 1670.
2) bádeni alapja
3). " német dél felől
4) " magyarok

C) Fogaras 1722- Fogaras

1) helyőrsége alap és metastrajok cartons Hollenw.

D. Futak 1739.
1) Arülletőrsége alapja. Hollenw.

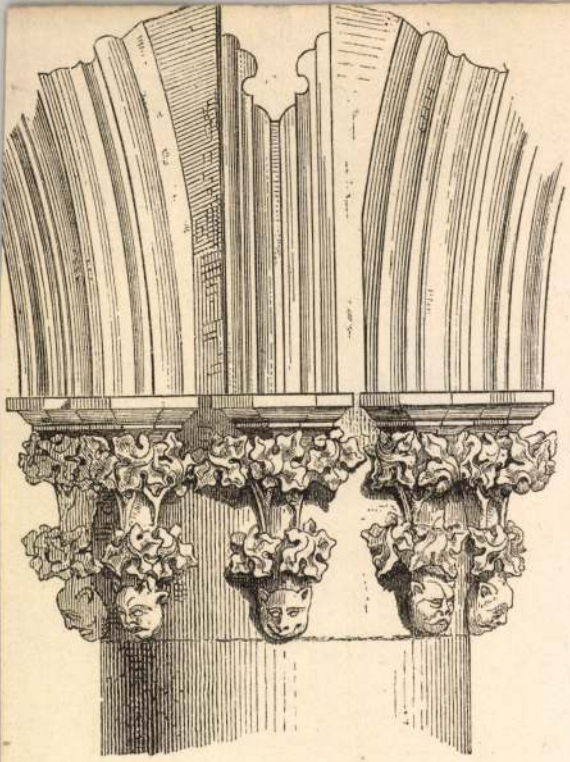

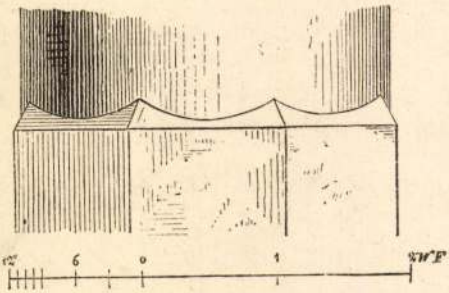

6.

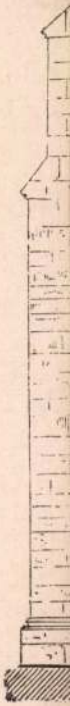

Várak V. Gyula Komárom kor

1) Ghymes-Kovos 1768. erődítési terv és kép + Carton
2) alap rajz és metszetek 1. Carton.
3). Győr 1731 ből - Carton terv (Holl.)
4) nagyméretű bastei
5. az Abdai hidfő erődítési terve - Kőbányával

Gyulafehérvár

1) Helyszínrajz 1711 ből Carton (Holl. fol)
2) homlokzat - "

Hatvan

1) alap rajz 1686 b.?

Huszt.

1) a vár alap rajza és metszete 1713 ból. Carton Holl

Barcza

Fogadna.

1) a tábor árokrendszere Fogadna mellett. 3 kép
3).

Komárom 1690.

1) a vár helyszínrajza

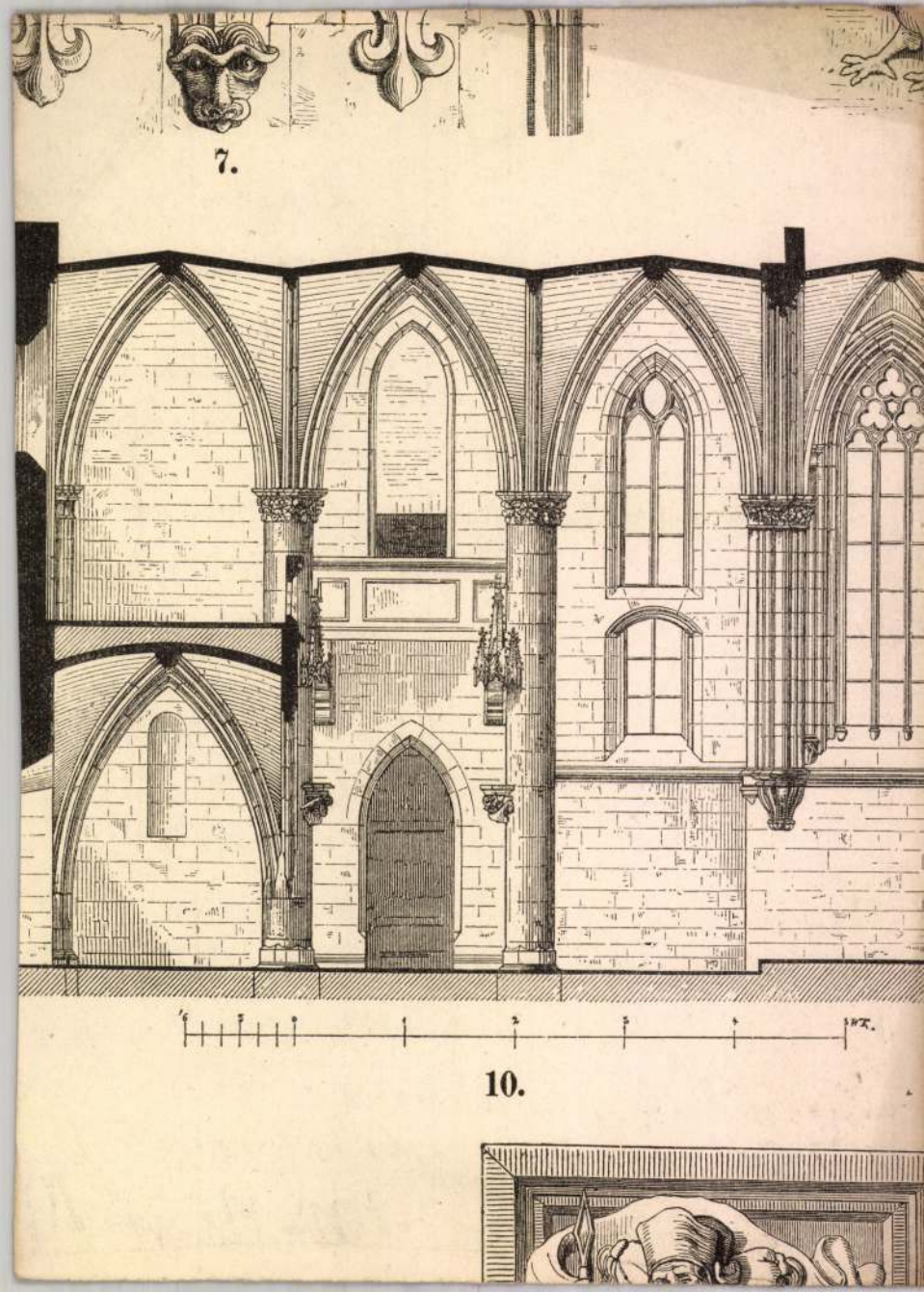

7.

10.

Várak VI. Kassa

1). a citadella alaprajza. carton
2) Kis metrek cortin profil Montecuculi Borsa és Claudia bástyák
3) " metrek profil. Kis metrek nyomatban carton
4 a vár alaprajza 1685 ből - bas
5) nyomat nagyobb leptekben -
6) Kassa látkepe keletről
7) " " nyugatról
} bádem

Rozsnyó

1) vár kastély és alaprajza - Bádem.

Kis Komárom Zala

1). alaprajz. Bádem

Körmend vas.

1) helyszínrajz. Bádem.

Kővár. Szilágy.

1) a vár helyszínrajza Bádem

Kolozsvár

1) a város helyszínrajza -

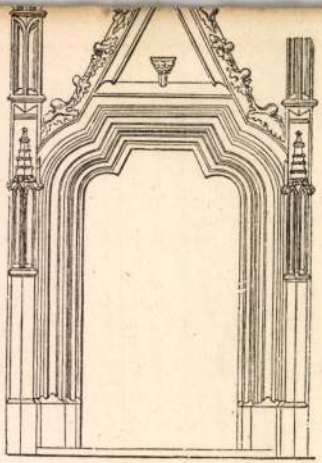

14.

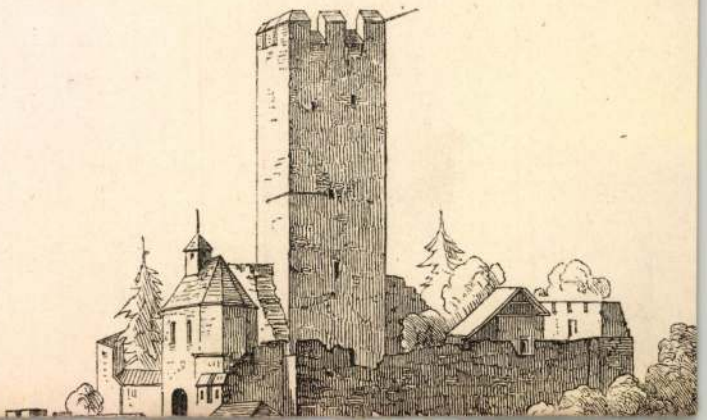

Várak VII. Lenti Zala m.

1) helyszínrajz
2) erődítési terve. Badeni.
3) elölről nézve
4) oldalról nézve

Lévai Bars

1) a vár látképe déli felől
2) " " délnyugatról

Lipótvár Nyitra

1) Carton 1668 ból. Holl. fel. helyszínrajz
2) nyugatról keszi levelekből
3) " részletesebb
4) " helyszínrajz
5) szemelvény alaprajza.

Lippa Temes

1). vár helyszínrajza Carton. 1692 Holl.
2) nyugatról badeni 1691

II. Tábla.

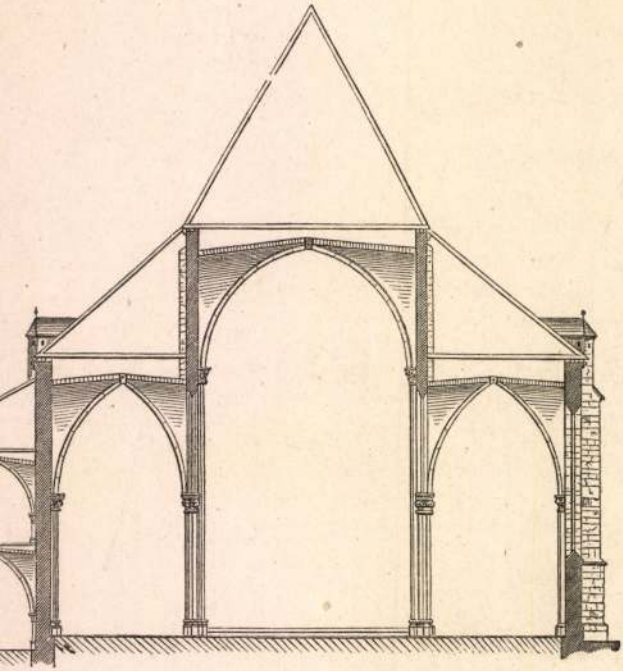

4.

Várak VIII. Lőcse. Szepes.

1) Lőcse várának helyszínrajza 1720. körül Carlon Holl fe

Lubló Szepes

1) Lubló látképe a várossal. Kőv. 1773. Carlon Holl fe
2) a vár és gazdasági épületeinek alaprajza) Carlon Holl fe

Magyar Óvár Moson

1) Carlon helyszínrajza 1602.
2) bécsi rézdelenet helyszínrajza

Marosvásárhely Maros Torda

1) a város helyszínrajza. 1750. Carlon Holl fe

Medgyes (Mediasch) Nagykükülő

1) a város helyszínrajza. Carlon Holl.

Munkács 1711

1) a vár helyszínrajza. Carlon
2) (bécsi) ostroma Caprara által nézet. a vár felől.

Murány 1740. Sc Rochet Claude

1) alaprajz. 2) nézet a vár felől. 3) és 4) kőzet és
keresztmetszet. 4db Karlon Holl.

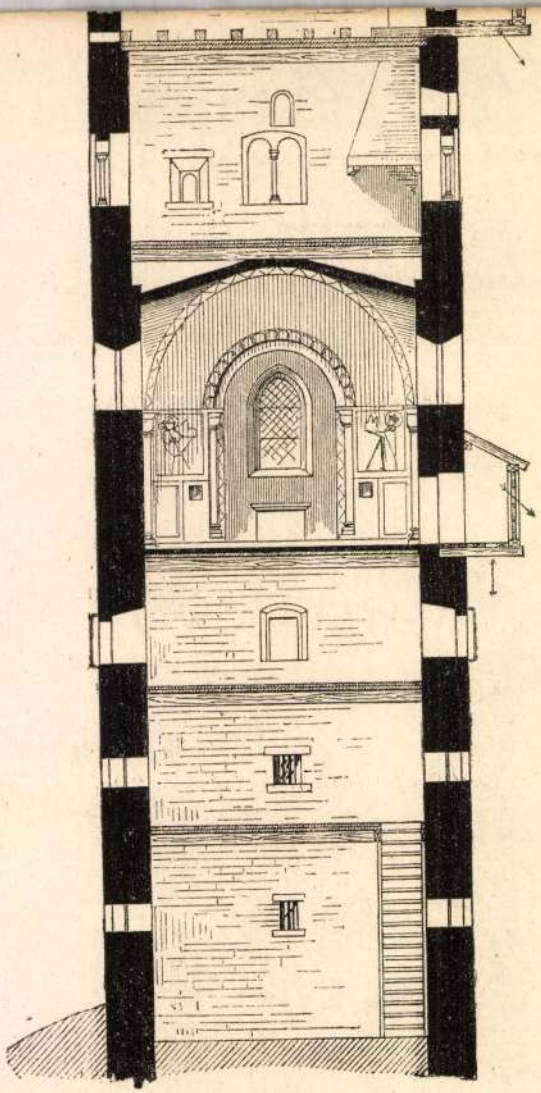

20.

Várak IX. Nagykallós habolusa

1) a n. kallói elöd alapzata beisiklevéltár.
2) vázlat: "

Nagykároly hatása

1) a nagykárolyi vár 1666, erődítési terve, ismeretlen

Nagykanizsa

1) Helyszínrajz 1664-ből Carton Holl. fol.
2) ostroma 1664-ben – rézmetszet –

Nagykomárom és Gutta.

1) 1675-ből a vár helyszínrajza metszetben } Carton Holl.
2) a gutai vár helyszínrajza 1679. Carton
3) ugyanaz beisiklevéltári fényképben
4) a komáromi vár alapzata bécsi levéltár
5) ugyanaz " " bécsi levéltár
6) ugyanaz két példány ban. az egyik (zöldfestmény)
7. leírás, wie ist in machen Stände.

Nagytéren

1) a város erődítése 1680-ból. kézr. Karton (Holl. fol.)
2) ugyanaz (olasz. visszaírás) bécsi részletes.

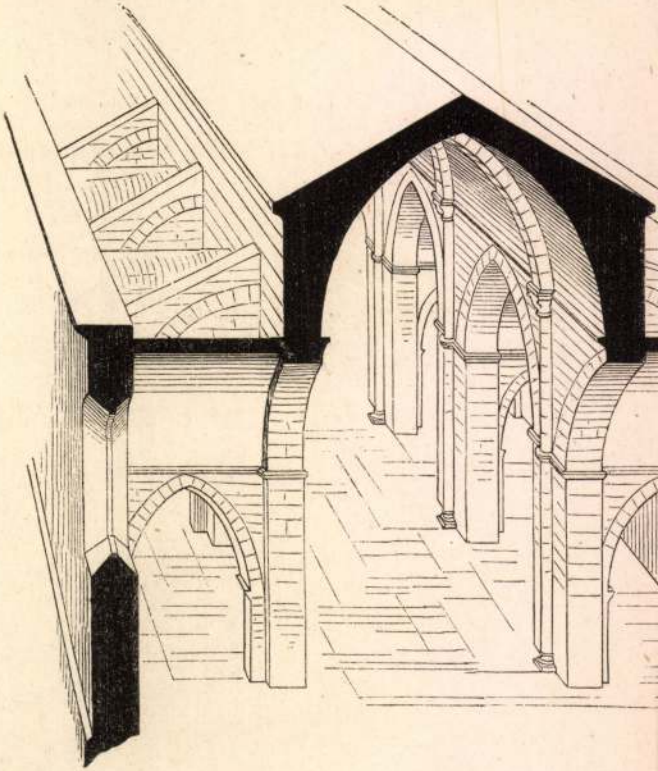

1.

Nagyvárad. Várak X.

1). helyszínrajz (Carton) Ilk. fol.

2) nagyváradi vár keresztmetszete és homlokzata Carton Hollfe
zmetnel

3) az 1691 évi helyőrségi térképei a) és b) badeni

4) a vár térképe palanzával.

5) palánkok ugyanaz és kilmelnet. l. Nagyváradi

6) olaszleírás.

7, 8, 9.) a várhelyszínrajzok különbözők

10. Nagyvárad karajza. várlaboz. bécsi

11, 12) vár helyszínrajzok különbözők mindkettő Badeni
kisméretű.

Nagyvárosok

1) kastély alaprajz és térképe.

Német ujvár.

1) térkép - Giring

Nis.

1) és 2) a vár alaprajza bécsi és Badeni. 2 db. hasz.

Nógrád (Neuschloss)

1) alaprajz 1 a badeni alaprajz Nógrád.

2, 3) térkép kis oldalról. (bécsi).

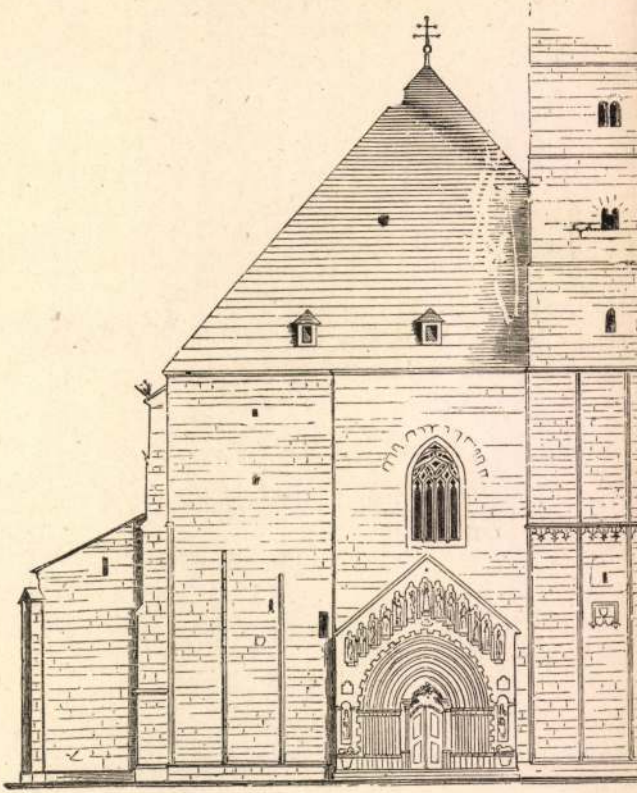

2.

Várak XI.

Ottor pass. – 1750. ból

1) az ottor torony látképe ismeretlen (Raton Holl. fol.)

Orsova

1) a város helyőrnyja – bécsi.

Ökörmező. Caiton

1). Az ökörmezei torony helyőrnyja Holl. fol. 1723. –

Palánka Tamnavár

1) alapnyja 2) látkép 3) nyugati maradványai. 3 lap. bécsi.

Pannonhalma Marlisberg gyűr.

1) az apátság alapnyja bécsi.

Pápa Veszprém

1) helyőrnyja.

Pancsova 1716. Caiton

1) helyőrnyja erőd. Bécs – Kollegfol.

Porsony. Pétervárd vonalán

1) a vár helyőrnyja – Caiton. Holl. fol.

2) a vár és város helyőrnyja – bécsi.

3) Porsony vár látképe ismeretlen "

4) és 5) Battyány gr. birtokja zrínyi metszet (Porsony és Bécsújhely)

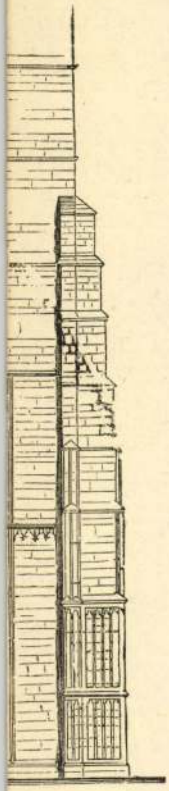

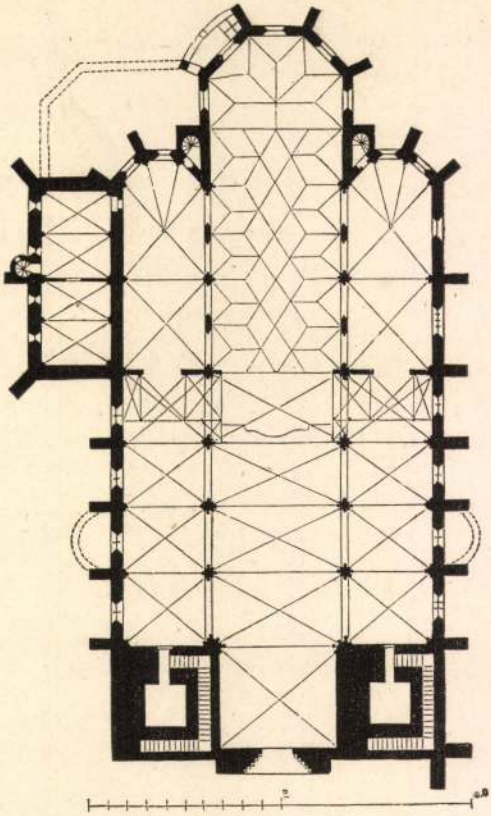

3.

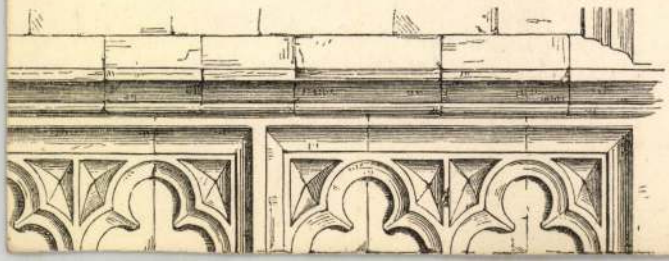

Vároak XII.

→ Pétervárad, Porosz,

Petrovk. - 1667 Carton Holl. fol.

1, Orlai főkapitány bevonulása a Petrovaradi vámhatárra.

Petrovk lőttképével.

Pétervárad. Slavonia

1. Pétervárad alaprajza 5 cm/100. ujabb bastonnal kőkreszelő

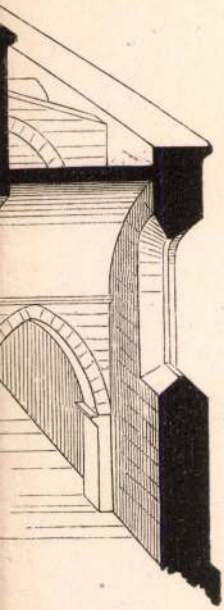

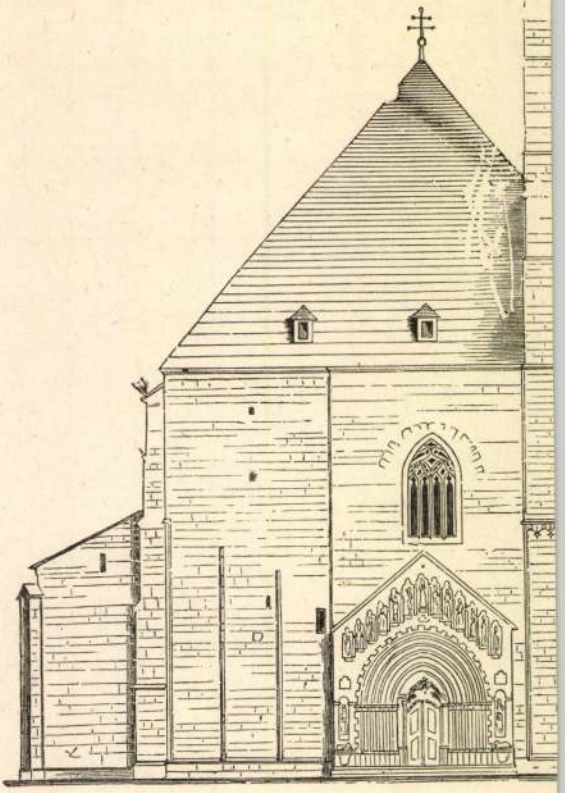

2.

Várak XIII.

1) Várba folyó tavlati kepe Sárvár helyszínével.
badeni.

2) Sebesvár helyszínrajza Carton. Holl. fol. 1709 bol

3) Segesvár helyszínrajza 1750 "

4) Selmecbánya? 1679. "

5 Miklós 1688. bécsi levéltár + helyszínrajz. vár.

6) ~~Miklós~~ Sinto (Sempte) Nyitra (Schanze) bécsi levl.

7. Sopron 1597 helyszínrajz – (Holl) Carton.

8. Szamosújvár Carton (Holl – fol.) 1738.

9. Nyugatnak Kassa – (Kassa) – i helyszínrajz

10. Szatmár – helyszínrajz erőd alaprajz 1666 bécsi

11. erődítések sínrajzok metszési mellékletek u i o ha

12. a Zacksmári vár kepe egyik oldalról "

13, " " " másik oldalról. "

14. Szatmár a vár helyszínrajza (badeni)

15. Szeged - 1713. (nagy Carton) helyszínrajz) (Holl. fol.)

16. Szegedi vár helyszínrajz (kisebb Karton. "

17.) a vár erődítési terve. alaprajz. Cart. "

18.) egy ujabb szegedi terve Szamosújvár felé 1698 tól "
a Tisza mellett

19. Szeged helyszínrajza (Badeni) francia jatékok

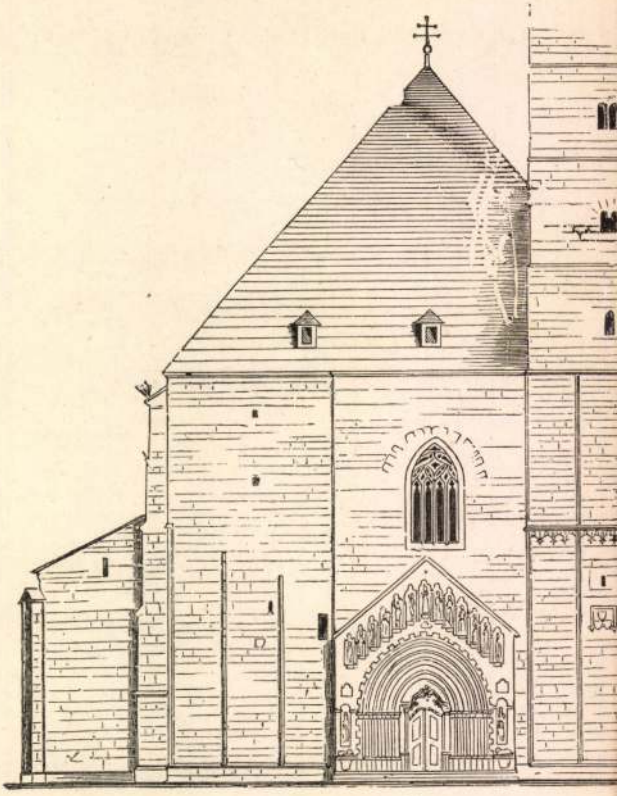

2.

Várak XIV.

Kőszeg 1) helyőrsége bécsi
2) a vár őrsége "

Kőszeghid helyőrsége bécsi 1 lap.

1).
Kőszeg fejérvár 1691. Carton (Hall. fol) h. n. sége
2) helyőrsége francia szöveggel (Baden)
3) (bécsi) olasz jelszóval ugyanaz (bécsi)

Kendrő Forrada Carton.
1) helyőrsége 1670. (Hall. fol)
2) őrsége "
3) helyőrsége újabb — vár alap
4) Sárlatki kép a régiből nemben a várőrsége
5) ugyanaz a lap szót hozzátéve a vár
6) Kőszeget vár alapsége is csak bécsi

Kőszeg vár (1 Carton) 1689. (Hall. fol)
1) a város és vár helyőrsége - 1 db.

21.

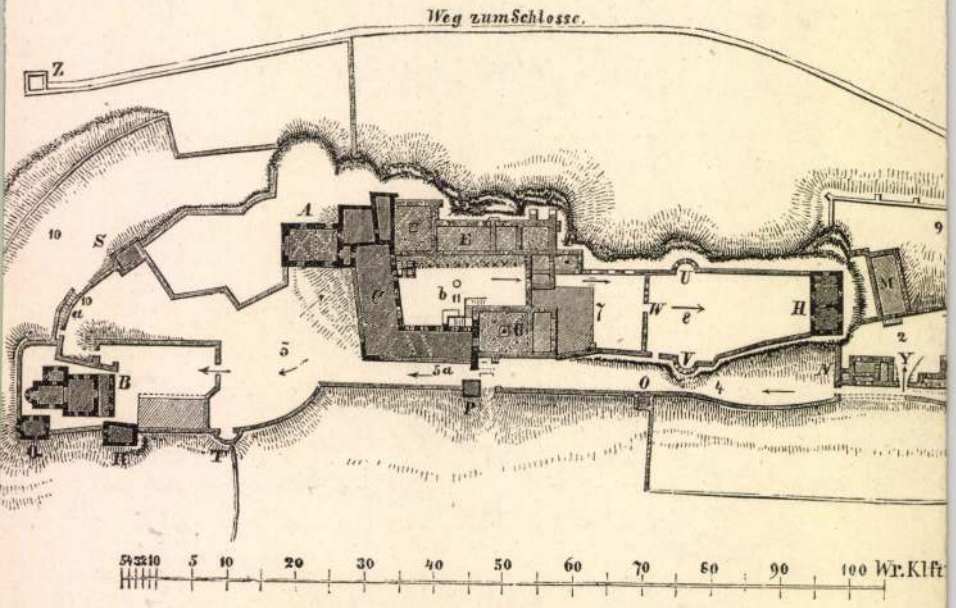
Weg zum Schlosse.
Z
10
S
A
E
C
b
G
U
W
e
H
M
9
a
10
5
5a
B
L
K
T
P
V
O
4
N
Y
2
54210
5
10
20
30
40
50
60
70
80
90
100
Wr. Klft

19.

Várak XV

Kolnok

1. a vár alaprajza. 1712. Carton (Hall fol)

Temesvár

1. a vár alaprajza. 1716. Carton Hall f.

2) helyszínrajz térkép Temes Temesköröl a látkép 1 pl. mint (bécsi lev. l.)

3). a város nagyobb műlap alaprajza (bécsi lev. l.)

(Castello, Palánka)

Tata.

1) a vár alaprajza (bécsi l. l.).

Tokay

1). a vár alaprajza 1660. Carton Hall.

2). " " wie man es verbessern kann " Hall f. " an

3) " " wie es gebaut im Sommer 1660 (Cart) rajza az mesterekkel

4) " " bécsi kat. levél tárból.

5) Tokay látkép az hegyre 1660 bil Carton. jobb oldals a vár

6, és 7, a vár rajza kétoldalról nézve.

8) Tokay látkép a hegyre bécsi levéltár fol. fríesl (5 n. Carton)

21.

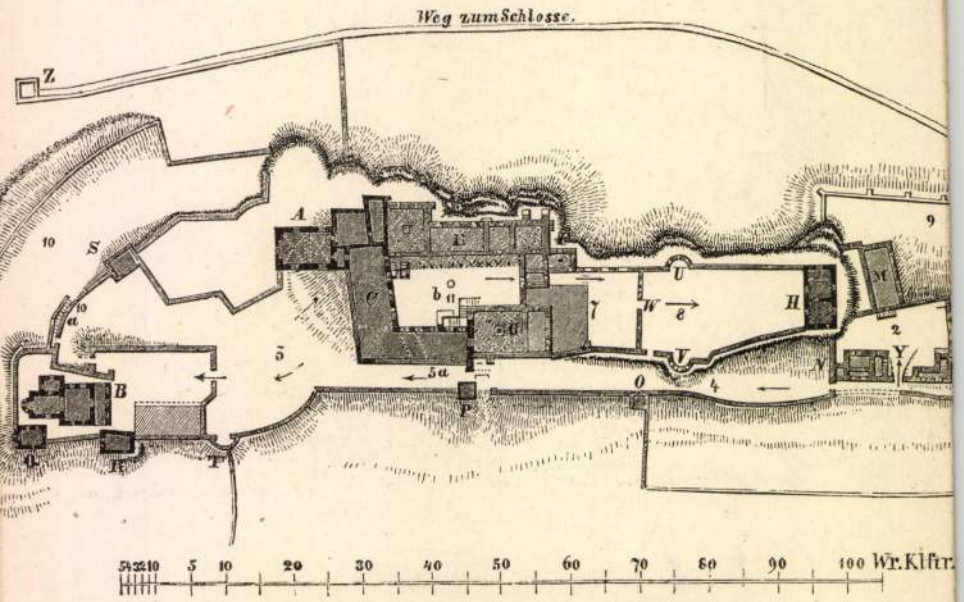
Weg zum Schlosse.
Z
A
S
B
C
D
E
F
G
H
M
N
O
P
Q
R
T
U
V
W
Y
a
b
2
4
5
5a
7
9
10
54210 5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 Wr. Klftr.

19.

Várak XVI.

Tihany Balatonmellett (Zalam)

1) alaprajz és látkeleti kép. bécsi levéltár.

(részben az illetőnek: Tandor collectio és hasonlófényű kép évszám: 1781. idehelyezettek a collectioból)

2) a tilaji felnégyelt alaprajza (helyszínrajz) 1787 ből Carton Tandor fol.

Torda

1) a régi templomalatti vár alaprajza Carton Hollfol.

Trencsén

1) a vár helyszínrajza 1706. Cart. Hollfol.

2) a vár látképe 1706 ból Cart. Hollfol.

3) Nyugat 1670 ből – javítva 1808 ban Cart. Hollfol

Turbék (Throbach.) tornyai

1) vár alaprajz és metszet. – Cart. Hollfol

Unghvár 1670.

1) a vár alap. és helyszínrajza. – widtwe Hollfol Cart

3.

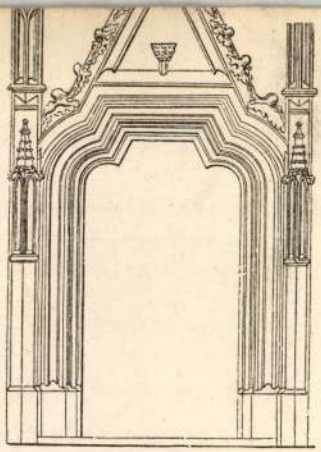

14.

Várak ~~XVII.~~

1) Vár vára a 1680 Hazrja Holl fot. – Carton

Vaskapu novos –

1) a vaskapu novos kőtépe 1750 kő Hollfot.

2) a vaskapu novos alatti szemelid erődítés leve (Boden)

3) uppon egy ugatvesz nagyobb téptelen (erődített) (4

Veszprém

1) Veszprém (Wesprim) alaprajzi vázlata és kőtépe uppon egy kasonli levélben adatott (Hollenwer foto.) Carton.

2) uppon előtimek más vázlata alatta – bécsi!

3) Veszprém vár alaprajz nagyobb téptek – Carton Holl 1680

4) Verebély Hontban (Tisbon mellett)

1) a vár alaprajza bécsi

2) magántérlet – 4

Veröce Horvátország –

1) vizszomat veröcze torma törökverem alatt

Vörös korony novos erődítés c 3 db Carton Hollfot

1) alaprajz 2) a korony kőtépe 3) a korony metsete nagyobb téptelen

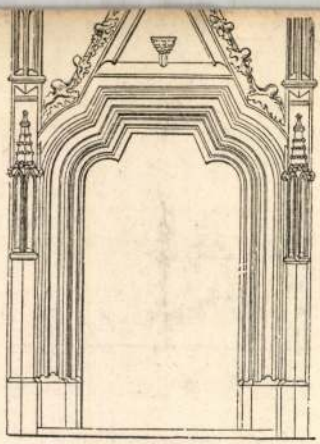

14.

Várak XIII.

Vidin.

1) a vidini vár alaprajza - erődítve bastelt.
2) Hagyaz 1689 tól visszavisszi. "

Vizvár 1681.

1) látkép és alaprajza. Carton (Hollfeld)

Vulkán torontsképe 1734-ben

1) Szidvány és hegyek (Petrovaglist Csiratova)
Carton Hollfeld

Zólyom 1711 és 13.

1) a vár helyzetrajza erődítve Carton Hollfeld
2) a vár és város erődített helyzetrajza " " "
3) a vár Keleti oldala nézet " "

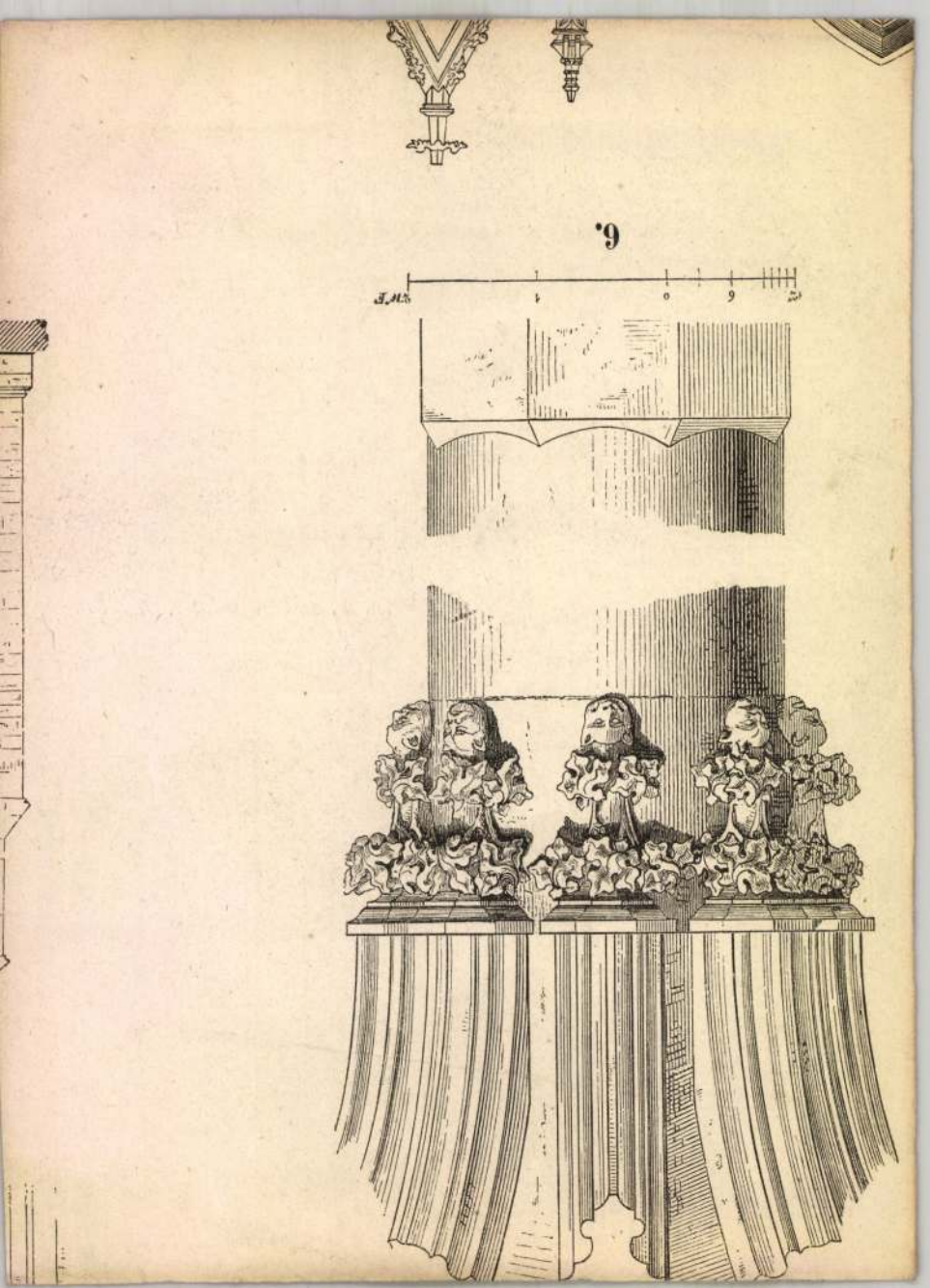
9
5 M.
1
0
9
2

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

Szíveskedjék szíveskedni

Rob. Hlavy

I.–III. osztály

szemináriumban

vaskenőcsel

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Magyar várak a
középkorban

Wenzel Gustáv

Régészeti értekezések.
Magyarország középkori
váraimak és városai-
nak építészeti módjáról
Hol és mikor?

1858
~~2548.~~

Magyar várak
1437 évből.

Thallóczy Lajos cikke
Arch. Közl
XII. k) 112—115. l.
(XI. 3)

Ali Gz.

Fries tr. 4pl.
Aggali üdözlet

Magyar várak

Wenzel: Magyarország
Középkori váraink és
városaink építkezési
módjáról. A magyar
orvosok és természetvizs-
gálók 1867. aug. 12-től
17-ig Rimaszombatban
tartott XII. nagygyűlésé-
nek történeti vázlata
és mutrálatai. Pest
1868.

~~Nyomtatvány XII darabból álló~~

3039

310

33. W. Meyerheim.

(Sz. Danzigban 1814-ben.)

Tengerparti élet.

Az előtérben az egyárboczos bárkát, melynek vitorláját a gazda vonja be, a vizben gázoló két legény iparkodik ~~jobban~~ kitolni. A parton balra fordult fiatal asszony áll, jobb kezét szeme fölé tartja és a háttér felé néz, honnan vitorlás közeledik, a melylyel férjét várja. Keresztett baljában ~~pedig~~ kosár van. Előtte szőke leányka tart gyermeket karján, ki ~~a mellettük levő~~ tarka kutyával játszik. ~~A földre tett kosárból,~~ a kendő alól palaczk látszik ki, ~~és~~ Jobbról az üres kosarakkal felmálházott szürke lónak mosolygó kis fiú ad enni. A háttérben, a házak előtt, két asszony lóháton s egy férfi rudakat a vállán, gyalog megy hazafelé. Az asszony öltözete: fehér főkötő fekete szalagokkal, hátra kötött zöld kendő piros virágokkal, szükujjú ruhaderék barna pontokkal, felgyűrt kék kötény fehér csikokkal, szürke szoknya alól széles szegélylyel. A kis leányé: hátulfűzős zöld derék, narancssárga kötény sávokkal, vörösbarna szoknya alól széles szürke szegéssel. A fiúcskáé: vörös sapka prémmel, kék

Kosarak

egy

Ki Lisz

Magyar várak

Czobor Béla dr.

Magyarország kő-
zépkori várai.

Bp. 1876.

69 '89

NYOMTA
a SAJÓ-VIDÉK
(Potocsny)
KÖNYVNYOMDA
ROZSNYÓ
a könyvnyomtatás feltalálásának
500. esztendejében

Magyar (felvidéki
Magyarországi) írók

A könyv könyv-
kárunkban.

Feld

DIENES
ADORJÁN:

REGÉLŐ ROMOK

SAJÓ-VIDÉK
KIADÁS

A magyar várak és romok regélő, történelmi és hagyományi leírását tartalmazza ez a kötet. — Megismerjük a multat, hogy becsülni tudjuk a jelent.

Nevel, tanít és szórakoztat.

A Felvidék több történelmi helye felszabadúlt, a többi várja a feltámadást.

Tartalom:

Flsz. = felszabadult. Mgsz. = megszállt.

Mármaros vm. Huszt, flsz.

Ugocsa vm. Ugocsavár, flsz. Nyalábvár, flsz.

Bereg vm. Munkács, flsz.

Ung vm. Szerednye, flsz. Nevicke, flsz. Ungvár, flsz. Tiba, flsz. Vinna, mgsz.

Zemplén vm. Királyhelmec, flsz. Tárkány, flsz. Nagykövesd, flsz. Zemplén, flsz. Sátoraljaujhely Czéke, flsz. Purustyán, mgsz. Barkó, mgsz. Csicsva, mgsz. Jeszenő, mgsz. Sztropkó, mgsz. Sárospatak Tokaj

Terebes felszab.

Abauj-Torna vm. Regéc Füzér Szalánc, mgsz. Nagyida, flsz. Torna, flsz. Szádvár, flsz. Jászó, flsz.

Sáros vm. Zborő, mgsz. Kapi, mgsz. Sebes, mgsz. Sóvár, mgsz. Sáros, mgsz. Tarkő, mgsz. Ujvár, mgsz. Palocsa, mgsz.

Szepes vm. Lőcse, mgsz. Szepesvár, mgsz. Márkusfalva, mgsz. Késmárk, mgsz. Lubló, mgsz. Nedec, mgsz. Lapis refugii, mgsz.

Gömör vm. Krasznahorka, flsz. Berzéte, flsz. Csetnek, mgsz. Jolsva, flsz. Murány, mgsz. Tiszolc, mgsz. Pelsőc, flsz. Sajógömör, flsz. Balogvár, flsz. Serke, flsz. Ajnácskő, flsz. Gedővár, flsz.

Nógrád vm. Fülek, flsz. Divény, mgsz. Gács, flsz. Somoskő, flsz. Kékkő, mgsz.

Hont vm. Csábrág, mgsz. Bozók, flsz. Drégely Szitnya, mgsz.

Zólyom vm. Lipcse, mgsz. Dobronya, mgsz. Végles, mgsz.

Liptó vm. Likava, mgsz.

Árva vm. Árvavár, mgsz.

Trencsén vm. Trencsén, mgsz. Sztrecsény, mgsz. Budatin, mgsz. Oroszlánkő, mgsz. Beckó, mgsz.

Túróc vm. Blatnica, mgsz. Znióvár, mgsz.

Bars vm. Léva, flsz. Saskő, flsz. Revistye, mgsz. Bars, flsz.

Nyitra vm. Nyitra, mgsz. Bajmóc, mgsz. Ghymes, mgsz. Galgóc, mgsz. Csejte, mgsz. Hrusso, mgsz. Korlátkő, mgsz. Temetvény, mgsz.

Pozsony vm. Pozsony, mgsz. Detrekő, mgsz. Vöröskő, mgsz. Dévény, mgsz.

Magyarország vá-
rainak jegyzéke
megyék szerint
lásd

Környéki 279
és kv. ll.

m. várak irodalma
u.o. 298 és
kv. ll.

Magyar varál

l. Vas. Nyj.

1861.

5971.

munkatársak :

Nánási Sándor

Oberschall Magda

Pálinkás László

Pigler Andor

Polgár Julia

Rados Jenő

Révhegyi Réh Elemér

Schoen Arnold

Supka Ervin

Voit Pál

Zádor Anna

Magyar várak

Pontelly István:
A tatárjárás előtti magyar kővárak az archaeologia és történettudomány mai álláspontján.
Tört. és Rég. Értesítő
(Temesvár) 1880.
14. és köv. l.

Magyar várak

Ebner Gustav:

Geschichtliches und sagenhaftes über 25 Burgen Ungarns.

Bpest, é. n. (1911.)

8-r

Dornyay Bé
Veszprémi
1917.
Dornyay Bé
építőmüvés
Egylet Köz
Dornyay Bé
könyveiben
Dornyay Bé
8 o, 7 K,
Dornyay Bé
nek. 16 o,
Dornyay Bé
laprajza 1
Dornyay Bé
78 L, Tata,
Dragomir, S
ctitarii lo
8 o, 13 K,

Magyar várak

Takáts Sándor:
A magyar vár.
Századok 1907.
726, 815. l.

Magyar várak

Békefi Remig:

A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban.

írta.

Sörös Pongrác

Századok. 1907. 747. l.

Gyógy és
Budapes

Magyar várak

Dercsó Kálmán: Felső-magyarországi várak és vár birtokok a XVI. században. Hadtört. Közlemények 1914. 2, 3. szám.

PÁLY

1. Tervezendő a „*Költők Albuma*“ cím
széles és 36 cm. magas legyen.

2. A tervezet festett rajza természetes na
latosan a könyvnek háta, mely 5½ centim

3. A könyvtábla díszítményében az orn
domború nyomású, részben színes és ara
hogy a könyv álló alakban legyen szemlé

4. Szükséges, hogy a rajzon a következ

KÖLTŐ

MAGYAR MŰVÉ

ÖSSZE

Dr. RA

5. Kívánatos, hogy a pályázatok modern
jelleg kifejezésre jusson.

6. A pályázaton csak magyar honpolgár

7. A pályaművek csakis művészi becsű

8. A pályázat ítélő bizottságának tagjai:
Kálmán, Vaszary János és Wodiáner Arth

9. A pályaművek jeligével látandók el é

Magyar várak

Gaál Zoltán:
A régi várak
története, mondája,
legendája.
Budapest, é. n.
I - II. k.

Könyvtár mintány

Magyar várak

Enrico Rocchi:
Le fonti storiche dell'
architettura militare

c. magyar várakkal
foglalkozó kutatóknak
kell, hogy katekizmusa
legyen.

Banfi Florio
Várvadok 1935. 228. l.

Maggiorotto műve
szintén „elkülöníthető"

VASÁRNAP
2
Kat. Invocabit
Prot. Lujza
Ó-g. 17. Vajh.

N. k. 6 ó. 40 p. N. ny. 17 ó. 46 p.

HÉTFŐ
3
at. Kunigunda
Prot. Kornélia
Ó-g. 18. Leó p.

KEDD
4
Kat. Kázmér
Prot. Kázmér
Ó-g. 19. Appia

SZERDA
5
Kat. Özséb
Prot. Adorján
-g. 20. Leó pk.

SÜTÖRTÖK
6
Kat. Perpetua
Prot. Gottlieb
Ó-g. 21. Timót

PÉNTEK
7
at. A. Tamás
Prot. Tamás
g. 22. Eug. sz.

SZOMBAT
8
Kat. I. János
Prot. Zoltán
g. 23. Polikárp

Izr. 9. S. Thezave

Magyar várak.

Dienes Gyula: Régi magyar várak és erődítések. ....
Magyar Katonai Szemle
VII. évf. 7. sz. 201–207. l.

28/1941.

Rövid uton történt fels
Országos Bizottságának az erdél
vi költségvetési javaslatát az

I. Beszerzési költségek

Elhelyezési költsége

E két tétel beállitását
kapcsolatosan megnövekedett köl

II. Kiküldetésekre ....

A Müemlékek Országos Bi
jékoztatva arról, hogy az erdél
lenleg milyen karban vannak s h
milyen károk érték azokat. Erről
szemlék alapján lehet biztos tu

Magyar várak

1 **Zrinyi.** — Denkmal Serinischer Helden-Thaten, wass nämlich Graf Niklas von Serin seit seinn im Herbstmonat 1663 angetretenen Gewalts in Hungaren bis auf den Mai monat jetzigen 1664. jars verrichtet. Mit Titelkupfer und 11 Kupfertafeln. (O. O.) — Continuation des Serinischen Denkmahls was Vornemblich sich zugetragen, ferner in Hungarien bis zu end des Augusti, Anno 1664. Mit 8 Kupfertafeln (o. O.) 4° Apponyi 2071. 80 -

Érdekes rézmetsz. cimképpel és a két munkában a szövegen kivül 19 rézmetsz. tér-, vár- és csataképpel, nagy része a törökök által elfoglalt magyar várak, városok és tájak képei (köztük Buda látképe). Érdekes és ritka nyomtatványok.

2 — — Auffbruch und in Harnisch (wider den Türcken) gebrachte Niderungarischen Völcker | worüber Herr Graf Niklas von Serin von Ihro Keyserl. Mayest. zu einem Generalissimo gemacht worden. — Gründl. Bericht welcher Gestalt die Türcken und Tartarn Neuhäusel bestürmt | mit 20000 Mann vor Thurnau 6 meil von Pressburg geruckt | auch nunmehr völligen Auffbot der Ungarn umb dess Herrn Graf Serini Generalissimi willen de dato von 11. 12. Septembris 1663. Hleder 4° 36 -

2 lap 2 fametszetképpel. (Érsekujvár és Zrinyi) Apponyi nem ismeri. Igen ritka.

SUD-OEST
938 MAI. 25.21
LEV 4 LEV

Magyar várak

Zeiler Martin. Neue Beschreibung des Königreichs Ungarn u. dazu gehör. Landen, Städte usw. Hrsg. u. verleget v. Johann Beza. Leipzig, Chr. Kirchner 1664. régi pergtkts. 8° Apponyi 892. 60 —

38 magyarországi várnak és városnak egykoru rézmetszetü képével, ezek között: Buda, Ó Buda, Pozsony, Szolnok, Pécs, Veszprém, Temesvár stb. képei. Ezen értékes régi magyar városkönyvnek teljes példánya.

M. KIR. KÖZPONTI ILLETMÉNYHIVATAL

BUDAPEST. I., VÁR.

..... szám.

BUDAPEST VII. 1 1938 MÁJ. 25 13.

Műemlékek orsz.Bizotts.Elnöksége
Budapest.
IX.Hőgyes Endre u.10.

Hivatalból.

Díj átalányozva.

706/1938

..... ker., ... utca ..... sz.

Magyar várak

Környéki József

Magyarország nyugoti határának védőrendszere a középkorban. Évkönyve, az Orsz. Régészeti és Embertani Társulat — 1879–1885. Budapest, 1886. 172–178 l. egy térképpel.

Magyar várak

Összefoglalás az Árpád-kor végéig épült magyar várakról Halavátsi Gyulától, kézirat a M. Tud. Akadémia tulajdonában.

Említve:

Századok 1933. 218. l.

Magyar várak

Gaál Elemér: A magyarországi várak tör-
téneti fejlődése.

8°, 35K, 32L, Budapest, 1912.

Magyar várak

Wenzel Gusztáv: Magyarország középkori váraiak és városainak építkezési módjáról.

4°, 0K, 13L, Budapest, év nélkül

Szatky Vidor: A XVI. századi várépítés Magyarországon

Kny. Szécsi M. Történeti Intézet Évkönyve
8°, 6K, 35L, Budapest, év nélkül (1931)

Magyar várak

Magyar várak

Dienes Adorján:

Regélő romok.
Rozsnyó, 1940. 85.

Die Michelsberger Burg. Eine historische Skizze

8°, 2K, 16L, Magyszeben, 1865

Magyar Márk

Magyar városok

Erdős Béla: Magyarország középkori várai

8°, 4K, 42L, Budapest, 1878.

Magyar várak

Varjú Elemér: Magyar várak.

Haránt 4°, 288K, 271L, Budapest, év nélkül (1932).

Magyar várak

Sós Elemér: A magyarországi várak
történeti fejlődése IX-80.

Mür. és Kut. Int.

Magyar várak

Középkori várak, magyarországi II. 192-197.

Múz. és Kol. Ét

előzményeiként egy sarkophag Peleus és Thetis lakodalmát ábrázolja, 8 Leda történetét és 9 Paris itéletét. A második fejezetbe az Achillesre vonatkozók vannak egyesítve. Achillest Skyros szigetén 4 görög, 3 görög-római és 19 római sarkophag, illetve töredék állítja elénk. 19 sarkophagon Achillest Troja előtt és 5 darabon az Iliupersis történetét látjuk. A harmadik fejezet emlékei az amazonok és görögök harczát mutatják be, az előállítások typikus sajátosságai szerint 3 csoportba osztva. Legszámosabbak és legismertebbek azok, melyeken a jelenet középpontját a halálosan megsebzett Penthesileát felemelő Theseus képezi. A bemutatott amazonsarkophagok száma a töredékekkel együtt 70-re rúg, a mi ezen diszítő motivumok közkedveltségének világos bizonyítéka. A negyedik fejezetben azokkal a reliefekkel ismerkedünk meg, melyek tárgya Odysseus viselt dolgai és pedig egy, a Palladium elrablását, egy Ulixes és Philoktetes találkozását, 7 Ulixest és a Sireneket, végül 7 Polyphemust, Ulixes hazatérését és a kérők megöletését ábrázolja. Az utolsó fejezet reliefjei Orestest vezetik elénk. 12 darab, 2 csoportba osztva, Clytæmnestra és Aegisthus meggyilkoltatását tárgyalja, további 14 ellenben, 3 csoportban, Orestes és Iphigenia találkozását Taurisban.

A thebai mondakör főalakjával, Oedipus-szal csak 3 darabon találkozunk. Két darabon Oedipust a Sphinx előtt, a harmadikon életének egyes mozzanatait szemléljük. A «Heten Theba ellen» folytatott harcza 3 reliefen talált helyet.

Az argonauták mondaköréből Phrixus egy reliefen, Jason Kolchisban ötön és Medea Korinthusban tizenegyen jelenik meg.

Az egyes fejezetekbe sorozott reliefek részletes leírását mindenha rövid bevezetés előzi meg, mely áttekintést nyújt s a további osztályozás motivumait adja elő. Maga a leírás a legteljesebb előállítás ismertetésével kezdődik, minek következtében a szerző a többi azonos tárgyúakról szólva, a felesleges ismételgetésektől méltán felmentve érzi magát s puszta utalással érheti be. Az egyes leírások dícséretére legyen mondva, hogy korrektek, szabatosak s a tárgy tiszta képét nyújtják. E tekintetben mintáúl ajánlhatók és a mit szerző mond, a legtöbb esetben több puszta leírásnál, egy egy kis értekezésnek beválik. A hol csak teheti, a leírás keretébe bevonja mindazt, a mi a tárgyalt előállítás további magyarázatául szolgálhat, legyen az akár műemlék, akár irodalmi adat. Egyrészt keresi tehát a rokonságot a többi fajta előállításokkal s a hol ez megállapítható, annak megvilágítására az illető emlék rajzát is közli a szövegben. Másrészt pedig az irodalomban azon forrást igyekszik megjelölni, mely egyik-másik előállítás megalkotására közvetlen avagy közvetett befolyással volt. Innen a sok idézet görög és római írókból, főkép költőkből. Végül az egyes leírások kiegészítéséül a legnagyobb szorgalomra valló lelkiismeretességgel oda iktatja mindegyik emlékről a lelhelye körülményeiről mondhatókat, beszámol a régebbi ábrákról s minden egyes darab irodalmát adja.

Jelen soraimnak czélja nem lehet a kritika. Ily epochalis munkával szemben egyelőre csak méltányló dícséretre van szavunk; mert jeles tulajdonai szembetűnők. Ha vannak hiányai, úgy azok csak hosszú használat után állapíthatók meg. Különösen áll ez azon kérdést illetőleg, mennyiben *teljes*. Nem tudom, szándékosan járt-e el a szerző, midőn a n. muzeumunkban levő egy-két

idevonatkozó, mindenesetre igen barbár kivitelű domborművet mellőzött, avagy mert nem volt róluk tudomása. Akármiként álljon a dolog, a jelen vállalat bizonyára azon kedvező helyzetbe hoz, hogy azokat *magunk* is érdemök szerint megítélhessük. *Dr. Kuzsinszky Bálint.*

Dr. CSÁNKI DEZSŐ: MAGYARORSZÁG TÖRTÉNELMI FÖLDRAJZA A HUNYADIAK KORÁBAN. Budapest 1890. Régen érzett hiánynak pótlását határozta el a magyar tudományos Akadémia, mikor 1886-ban gr. Teleki József csonkán hagyott nagy művének, a «Hunyadiak korának» befejezését eltökélte.

A szerkesztéssel, illetőleg a mű hátralevő részeinek megírásával jeles fiatal tudósunkat, dr. Csánki Dezsőt bízta meg. Választása igen szerencsés volt, Csánki ilyen feladatok megoldására termett. Nagy szorgalommal és kitartással kutatta és jegyezte össze ennek a kornak az országban szanaszét elszórva még fenmaradt, jórészt még ismeretlen okmányait, s ez az éveken át tartó fáradságos, szinte gépies anyaghordás sem volt képes elernyeszteni alkotó képességét, itéletének helyességét és homályos helyeken való éleslátását. Maga hordja össze az anyagot és meg is alkotja egyúttal a kornak földrajzát vele. Alkotása átgondolt, összhangzatos és világos, kerüli a terjengős semmitmondást és hallgatag nagyképűséget egyaránt.

A befejező műnek első kötete a mult évben jelent meg. A történelmi földrajznak I. kötete ez, mely hazánknak az egykori Pilis megyétől a Szepességig képzelt vonalon, aztán innen keletre a Kárpátok alatt az erdélyi határig, délre pedig a Maros folyóig elterülő 26 megyéjét írja le.

Minden megyét külön tárgyal. Bevezetésül rövid és határozott vonásokban festi meg a megye képét, leírván határait, jobbágytelkeinek számát, a megye egykori urainak hatalmát, váraik számát és birtokaik kiterjedését. Művének ez a része az, melyben szerző tehetségét leginkább kimutatja. Ez az, mely a reá következő száraz anyagba életet önt.

Ezen bevezető rész után külön fejezetekben következnek 1. a várak és erősségek, 2. a városok és mezővárosok, 3. a helységek; betűrend szerint fölsorolva. Ezek a fejezetek képezik a műnek tulajdonképeni földrajzi részét. Rövid, jelző szókban állít össze a helységek sorozataiba minden adatot, mit a Hunyadiak korából összegyűjthetett. Különös gonddal állította össze a várakra, főképen pedig a városokra vonatkozó adatokat; ezeknek némelyike, így Buda, Ó-Buda, Visegrád, Pest, Kassa, Nagybánya, Várad, Szeged egész kis értekezést képez, mely az adatok merő idézése helyett folyékony, világos nyelven szinte néhány évszáz helyi történetének vázlatos képét festi meg.

Kellő tájékozás megszerezhetése végett felhasználta a korábbi és újabb idők adatait is, hogy azokból következtetéseket vonva, a hiányokat kiegészíthesse és a homályos adatokat felvilágosíthassa. Szükség is volt erre. A történelem nem ismer olyan elzárt, magában álló időszakokat, melyeket a közvetlenül megelőző viszonyok ismerete nélkül igazán megérteni lehessen. A középkorban még kellőképen megismerni sem. Hiszen a már megjelent első kötetben ismertetett 26 megye 6426 községe közül mintegy 1436 olyan volt felvéve, melyre

vonatkozólag Csánki, szorgalmas és messzire kiterjedő kutatásai daczára sem talált a Hunyadiak korából semmiféle adatot, bár kétségtelen, hogy ezeknek a községeknek jó része létezett a Hunyadiak korában is. Mert, ha valamely községnek a xv. század elején egyrészt, másrészt a nagy király halálát közvetlenül követő időben való fennállását okmányok bizonyítják, jogosan vonhatunk következtetést arra, hogy az a Hunyadiak korában szintén fenállott.

Megvalljuk azonban, hogy ezen a határon túl terjeszkedni, helyén valónak még sem tarthatjuk. Azért, hogy pl. a már közönségesen kézen forgó okmánytárakban a hevesmegyei Dézsmás község 1261-ben, Kenderes 1296-ban, Mogató 1261-ben; a nógrádmegyei Apáti 1299-ben, Iván (mint terra) 1278-ban; az abaujmegyei Derzstoleke 1270-ben, Domoszló (mint terra) 1263-ban, Guta 1282-ben, Karrasföldе 1270-ben; a szepesmegyei Gyukfalva 1294-ben, Pokoj 1278-ban; a szabolcsmegyei Zomaj 1297-ben, vagy a biharmegyei Jófamező 1264. és 1294-ben stb. előfordul, azontúl pedig évszázak mulva való fenállásukról szerzőnk semmi hirt nem ád, alig lehetett jogosult arra, hogy ezeket, mint a Hunyadiak korában létező helységeket azon kor földrajzába felvegye.

Legkevésbbé pedig akkor, ha e tekintetben csakis fél munkát végez, mert még elterjedt okirattárainkból sincsenek ezek a, csakis jóval korábbi időkből szóló adatok, bár csak megközelítő teljességgel is, összegyüjtve. Jobb szeretnők tehát és a műnek bizonyára előnye lenne, ha ilyen, a tárgyhoz nem tartozó adatok abból egészen kimaradtak volna. Valamivel kisebb lenne a megyék felsorolt községeinek száma, de nem vonna le szerzőnk érdeméből, kinek szorgalma képes volt magából a Hunyadiak korából is sokkalta nagyobb számú és értékesebb anyagot összegyűjteni. A korábbi időkről idézett ilyen ismeretes adatok tehát bízvást elmaradhattak volna; sőt gyakran még ottan is, a hol a Hunyadiak korából szintén nyújt bőséges anyagot, melynek kiegészítéseül kivánta szerzőnk — előszava szerint — a fölmerülő szükséghez képest, a lényegesebb és világosabb adatokat értékesíteni. Nem tartozván ugyanis a kiszabott korhoz, azok összehordásában és felhasználásában szerzőnk kevésbbé volt gondos és így a felsoroltak egyrészt nem mindig és nem mind a leglényegesebbek, másrészt bennök nem egyszer tollhibákra és hibás idézetekre találunk, a mik csak a jeles mű megbízhatóságának ártanak. Így pl. Visegrád váránál a Zichy-codexből csakis egy adatot idéz, ezt is hibás évszámmal, 1346. helyett 1358. évvel, mely utóbbi év csakis az okmányátirat keltének ideje. Mindezek azonban nem ronthatják meg a mű tulajdonképeni tartalmának értékét, a xv. századból közölt nagy számú adatok hitelét. E téren szerző nemcsak teljesen otthonos, de tárgyát gondosan, szakavatottan állítja is össze.

Külön fejezetet szentel szerzőnk minden megyénél a főbb birtokosoknak, kiket szintén betűrendben sorol föl, végűl pedig a megyék főispánjait, szorosan csak a Hunyadiak korából, sorolja föl. Bármennyire tartózkodott is művében Csánki, annak tárgya miatt, a terjengésre csábító genealogiai fejtegetésektől, röviden is igen sok tanulságos dolgot ád elő, melyek nagy készültségét és éles itéletét igazolják. Az ország főbb családjait ugyan csakis mint várak, községek, földbirtokok urait mutathatja be, mégis úgy ezekben a fejezetekben, mint a bevezetésekben a családokat olyan életteljesen jellemzi, olyan átgondolt rend-

szerességgel, genealogiai otthonossággal és könnyedséggel ismerteti, hogy ez által a különben száraz, statisztikai természetű adathalmaz változatos képpé alakúl át.

Nem tartozik azonban ezen folyóirat feladatához, hogy ezt a művet történelmi és genealogiai oldaláról bővebben bírálja és méltányolja. Itt főképen régészeti és műtörténelmi használhatóságát kell kiemelnünk.

A Hunyadiak korának művelődéstörténelmét az Akadémia megbízásához képest Csánki külön kötetben fogja ismertetni, melyet a történelmi földrajz szép sikere után, szinte nyugtalanúl várunk. Sajnos, hogy buzgó munkássága daczára, megjelenéséhez még évek kellenek. Előbb szerzőnek további két vaskos kötetben a történelmi földrajzot kell befejeznie, ezt követendi a kimerítő tárgymutatónak és Magyarország állapotát a Hunyadiak korában feltüntető térképnek elkészítése és csak ezután kerül a sor a korszak művelődéstörténelmére. Addig is azonban, míg ez az utóbbi megjelenik, a történelmi földrajzból is nem csekély tanulságot meríthetünk és annak megjelenését örömmel üdvözöljük.

Mert, bár a megjelent kötetben szerző szándékkal nem terjeszkedik is ki a műemlékek felsorolására, nem kerülhette el, kivált nagyobb városoknál, hogy az abban fenállott műemlékekről, főképen templomokról és kolostorokról, meg ne emlékezzék. Felsorolja a róluk talált történelmi adatokat és bírálati módon megállapítja azok fekvését. Nem egy becses adatot gyűjtött e téren össze, melyek segítségünkre lesznek a műemlékek korának és viszontagságainak megismerésében. Természetesen, nem terjeszkedhetett ki pl. a középkori váraknak, mint műemlékeknek sorsára, kiállott ostromaikra, feldúlatásukra, felépítésökre, helyreállításukra. A műnek, mint történelmi földrajznak, forrása jóformán csakis az okmány és a térkép: tehát szerzőnk érdeme, munkássága itt abból állott, hogy összegyűjtvén a korszak történelmi adatait, az okmányokban feltalált helységeket a térképen gondosan felkutatta és megállapította, a birtokosokat pedig megyénkint és családonkint csoportosította. Innen van, hogy a legfontosabb műemlékeket is alig találjuk benne megemlítve, ha róluk az írott okmányok hallgatnak. Ezt szerző nyilván a művelődéstörténelmi kötet számára tartotta fönn. Mindamellett ezt a kötetet a régész is haszonnal forgathatja. Mert a középkori régészetre a történelem deríti fel azt a világosságot, mely nélkül az elmult idők reánk maradt nagy műemlékeit modern felfogásban talán megismerhetjük ugyan, de a maga igaz, korhű megvilágításában soha nem láthatjuk és becsülhetjük azokat. Csakis a profán építészetnek, vagy a műiparnak történetére gondoljunk és be kell vallanunk, hogy e téren pusztán az alkotások tárgyi ismerete bennünket ki nem elégíthet. Ismernünk kell úgy a korszak társadalmát, mely az itt-ott még reánk maradt műemlékeket megteremtette, mint a helyi viszonyokat, melyek létrejöttükre befolyással voltak egyaránt; gyakran még a korszaknak topographiáját is (mely ennek a műnek kiválóan erős oldala), hogy az írott segédforrásokat a műemlék korának és átalakítási időszakainak meghatározásánál könnyen és sikeresen használhassuk fel. Mindebben Csánki műve igen sok felvilágosítást nyújt, s bár a történelmi és okmánykutatásokat nem pótolhatja, mégis a régész látókörét tetemesen megnagyobbítja, az irott források felkeresésében pedig hasznos úton utasításokat ád, ekként közvetve a közép-

kor régészetét is hathatósan elősegítvén. Egyúttal pedig biztosít arról, hogy a Hunyadiak korának művelődéstörténelme, melynek megjelenését várva-várjuk, avatott kezekre talált. *Boncz Ödön.*

RÉGÉSZETI EMLÉKEK AZ ALFÖLDÖN. Az «Osztrák-magyar monarchia» III. kötetében Pulszky Ferencz e czímen élénken és érdekesen írt, tárczaszerű tanulmányt közöl a magyar alföld régiségeiről az őskortól a múlt századig. Első sorban a vízmenti őstelepek s az alföldön oly sűrűen jelenkező halmok kerülnek szóba. A bronzkort néhány kincs ismertetése képviseli és részletesebb hírt veszünk a hajdú-böszörményi nagy leletről. Itt néhány tollhibát kell helyrehozni. Nem 1868-ban, de 1858-ban lelték e kincset és a tulajdonosok annak jelentékeny részét közvetlenűl a n. muzeumnak küldték ajándékba, a sokáig «avarkori»-nak híresztelt sisak is e küldeményben volt, mely bizonyára az egész lelet legfontosabb darabja. A vaskor emlékei jellemzésénél föntartással veszszük szerző nyilatkozatát, hogy vidékeinken durvábbak voltak e kor készítményei mint Francziaországban. Szerző, mikor így nyilatkozott, megfelejtkezett n. muzeumunk szép zománczos lánczairól (A. É. 1890. 212—227. l.) és a tolnamegyei ékes arany gombokról (A. É. 1891. 279. l.) Ezeknél szebb műveket francziaországi Latène gyűjteményekben sem igen láttunk.

Az alföldi nagy földsánczokról határozott véleményt még nem lehet adni, mert most tanulmányozzák csak tudományosan. A népvándorlási kor első évszázadait az alföldön szépen képviselik a szegedvidéki temetők leletei, a nagy-szentmiklósi kincs, a puszta-bakodi, mezőberényi, madarasi és kúnágotai sírleletek. A magyarság itt léte első századaiból valók a teremiai, újabban a szegedi, a XI. századból pedig a gerendási temető való. Ez utóbbi szegényes sírok leletei közt ezüst nyakgyűrűt nem találtak, tollhibából írta a szerző bronzgyűrű helyett.

A tanulmány 158. lapjától kezdve érezni, hogy szerző idegen, nem otthonos területen jár, kalauzolása nem oly biztos, mint a præhistorikus és népvándorlási kor ecseteléséné. Szerzőnek talán igaza lehet, hogy az alföldön sem római, sem kelta város nem létezett, de hogy ott a Kr. utáni első és második században városok léteztek, azt oly józan és megbizható íróból tudjuk, minő Ptolemæus. A népvándorlási korban is lehettek ott kőből vagy téglából épített városok. Hisz maga szerző említi Henszlmann nyomán a német-csanádi ó keresztény (?) épületet. A régibb kalocsai templomról Henszlmann nyomán azt olvassuk, hogy az négytornyú templom volt; pedig ismeretes tény, hogy a buzgó tudós csak két tornyot ásatott föl, a másik kettőt csak föltételezte. Az ócsai templom építési történetét nem ismerjük, azt sem tudjuk prémontreiek építették-e vagy sem; franczia eredeti mű-

vésznek csak azért tulajdonítjuk, mert a gyulafehérvárit, melyhez alaprajza legközelebb jár, szintén franczia ember építette.

Az alföld XIV—XVI. századi építészetével szerző igen kurtán végez. Ha igaz volna, a mit szerző az alföld középkori építészetéről hisz, az hazánk leggazdagabb és legmagyarabb részére nézve nagy szegénységi bizonyítvány volna. Nagyon sok templom létezett az alföldön és voltak köztük igen nevezetesek, van most is, bár a mi van, az a régi számnak talán századrésze. Az bizonyos, hogy a templomok számát, mint szerző hiszi, a reformáczió elterjedése nem «szaporította föl hirtelen» és nem lehet azt állítani, hogy az alföldön nem találhatók művészi alkotások. Csak keresni kell, vannak.

Az alföldről származó kisebb emlékek megítélésében sem lehet mindig megnyugodni. Nem a XI. századból való a bünkösdi aquamanile (A. E. 1889. 406—410 l.) nem a XVI. században talál' ozunk először a mostani magyar dísz előképeivel, a bécsi fillérek, salzburgi és frisachi pénzek nem a keresztes vitézek által jutottak hazánkba, a kigyósi csat és gombok a n. muzeumban nem Mátyás király korából valók stb. Ezek közül egyik másik állítás Bock, Henszlmann s egyéb szerzők tekintélyén alapúl, de hát alkalmazzunk egészséges kritikát minden állításukra; az archæologiában sem esküszünk többé vakon tekintélyekre, tudjuk hogy sok érdemük volt, el is ösmerjük nagy érdemeiket, de tévedéseiket ne vegygyük át föntartás nélkül. *gy.*

«NÉPVÁNDORLÁSKORABELI BRONZÉKÍTMÉNYEK» e czimen Bruno Bucher, kinek nevét olvasóink a műtörténeti irodalomból ismerik, közzétesz egy kis tanulmányt a Zeitschrift für christl. Kunstban, melyben *Ószőnyről* a bécsi iparművészeti muzeumba jutott bronzfibulákat, csatokat és egyéb apró diszítményeket tárgyal. Minden hozzáértő meglepetéssel fogja tapasztalni, hogy a nagynevű írót ez ékszerek megítélésénél mennyire cserben hagyja a szaktudománya, hogy népvándorláskori ékítmények czímén bemutat oly tárgyakat, melyekről bizton föltehető, hogy jóval a népvándorlási ízlés keletkezése előtt Pannoniában vagy más római uralom alatt álló területen, mint a belföldi celta lakosság művei keletkeztek.

Czikkét szerző azzal végzi, hogy vörös üveggel diszített ékszereket Ószőnyről nem ismer. Elhiszszük, üveggel diszített népvándorlási ékszert Bregetio vidékéről mi sem ismerünk, de egy gránátos ékszert e korból folyóiratunk minapában rajzban is közölt 96. l.; a komáromvidéki fontos kardhüvelyvéget épen az A. É. 1880. évi folyama óta ismerik (48. l.) olvasóink és egy madárformájú gránátos betétü népvándorláskori ékszert őriz a bécsi muzeum műtörténeti osztálya (XIV. terem II. szekrény 496. szám.)

Megszoktuk azt, hogy németországi szomszédaink magyarföldi leletekről és lelhelyekről írnak, a nélkül, hogy a mi irodalmunkat ismernék, de az már csakugyan furcsa alaposság, hogy még a képeket sem nézik és a Bécsben őrzött eredetieket sem ismerik. *ab.*

Ungvár története a legrégibb időktől maig. Irta *Mészáros K.* Pesten, 1861. 2.40
Vácz története rövid előadásban. Irta *Findura I.* Bpest, 1875. —.60
— város története. Irta *Karcsu A. Arzén.* 9 kötet. Vácz, 1880—1888. 24.—
— **vára** és képei. Kép- és helyrajzi tanulmány. Irta *Tragor J.* 28 szövegképpel és 14 melléklettel. Vácz, 1906. (10.—) 6.—
Váczi könyv. A váczi Muzeum Egyesület évkönyve. Szerk. *Tragor I.* 2 mümelléklettel, 1 hasonmással és több képpel. Vácz, 1907. 4° (10.—) 6.—
Vajda-Hunyad vára 1452. 1861. 1866. szóban és képben. Irta *Arányi L.* 15 táblán 79 ábrával. Pozsony, 1867. 4° 6.—
Várhely. Hunyad megyében. Ulpia Trajana Augusta colonia dacica Sarmizegetusa Metropolis Dacia fővárosa. Irta *Király P.* Bp, 1891. 2.—
Vasvármegye monografiája. Szerk. *Dr. Sziklay J.* és *Borovszky S.* Bpest, 1898. 4° Diszes vászonkötésben. (Magyarország vármegyéi.) (30.—) 10.—
Véghles vára. Irta *Matunák M.* Breznóbánya, 1904. 2.—
Végvár (Rittberg) nagyközség Temes vármegyei multja és jelene. Irták *Szmida L.* és *Nikolényi I.* Temesvár, 1901. Vászonkötésben. 3.—
Versecz szab. kir. város története. Irta *Milleker B.* 2 kötet. Bp., 1886. 6.—
Vojtek nagyközség. Temesvármegyei —. Irta *Szmida L.* Temesvár, 1902. 1.—
Wieden Die —. mit den Edelsitzen Conradswerd, Mühlfeld, Schaumburgerhof und dem Freigrunde Hungerbrunn. Hist. topogr. Skizzen zur Schilderung der Vorstädte Wiens. Von *Karl Hofbauer.* Wien, 1864. Félvászonkötésben 5.—
Wien. *Bermann M.* Alt und Neue Wien Geschichte der Kaiserstadt und ihrer Umgebungen. Mit vielen Illustrationen Wien 6.—
— Merkwürdigkeiten der Haupt- und Residenz-Stadt- und ihrer nächsten Umgebungen. Herausg. *Fr. H. Böckh.* 2 Theile. Wien, 1823. Egykoru szép félbőrkts 8.—
— „Zur Stadt Wien" und zwar: neue Memorabilien und Genreskizzen, Burleskes und Groteskes, Possen und Glossen, Leute und Sachen und Zustände des alten und neuen Wien betreffend. Von *F. Gräffer.* Mit Portrait von *C. Haslinger.* Wien, 1849. Félvászonkötésben 5.—
— *Mailath Joh. Grafen.* Geschichte der Stadt Wien von der Gründung derselben bis 1830. Wien, 1832. 16° Papirkötésben 6.—
— im Jahre 1683. Geschichte der zweiten Belagerung der Stadt durch die Türken im Rahmen der Zeitereignisse. Von *V. Renner.* Mit vielen Abbildungen Karten und Portraits. Wien, 1883. 4° Diszes vászonkötésben 12.—
— *Sartori F.* Wiens Tage der Gefahr u. die Retter a. d. Noth. (Uiberschwemmung.) Mit 1 Kupfelbildern. Wien, 1830. 6.—
— *Schimmer, K. Aug.* Ausführliche Häuser-Chronik der Stadt Wien. *Mit einer gestochenen Ansicht.* Wien, 1849. Papiskötésben 4.—
— *Schimmer, Aug. Karl.* Neuestes Gemälde von Wien. Wien, 1837. Papirkötésben 3.—
— *Silberstein, Aug.* Die Kaiserstadt am Donaustrand Wien und die Wiener in Tag und Nachtbildern. Nebst zahlreichen Stahlstichen von bedeutenden Künstlern. Wien, 1873. 4° Lewandbd. 4.—
— und die Wiener, in Bildern aus dem Leben Mit Beiträgen von *A. Stifter.* — *C. Langer.* — *F. Langer* etc. Pest, 1844. Félvászonkötésben 3.—
— Merkwürdigkeiten. Von *J. B. Weis.* Mit 4 Stahlstichen. Wien, 1836 16° Ppkts. 6.—
— Wegweiser mit Haupt Verkehrs-Plan von Wien. 1.—
— *Wenedikt A. A.* Geschichte der Wiener Stadt v. Vorstädte. Mif vielen Abbildungen. Wien, é. n. 4° Vászonkötésben. 4.—
Wiener-Localfresken. Neue geschichtlich, anecdotisch, curios, novellistisch, ernst- und heiter, alte und neue Zeit betreffend. Von *F. Graffer.* Mit einem Titelbildchen. Linz, 1847. Félvászonkötés 4.—
Wiener Memoiren: Historische Novellen, Genrescenen, Fresken, Skizzen, Anecdoten und Curiosa, Visionen und Notizen, Zur Geschichte und Characteristik Wien's und der Wiener. Von *F. Gräffer.* 2 Theile. Wien, 1845. Félvászonkötésben 4.—
Zalában. 1867—1876. Tiz év emléke. Irta *Bátorfi L.* Nagykanizsa, 1878. k. 8° Vszktsb. 4.—
Zalavármegyei évkönyv a Milleniumra. Szerk. *Halis I.* és *Hoffmann M.* 140 képpel. Nagykanizsa, 1896. (8.—) 4.—
Zaránd vármegye földirati és történeti leirása. Szerzé *Kozma P.* Kolozsvár, 1848. Flvszkts. 4.—
Zemplén vármegye és Sátoraljaujhely r. t. város. Szerk. *Borovszky S.* 78 mümelléklel. és 306 szövegképpel. Bpest, 4° Diszes vászktsb. (Magyarorsz. vármegyéi.) (30.—) 10.—
— **vármegye** történetéhez. Adalékok. Szerk. *Gyárfás G.* I. III. kötet. Sátoraljaujhely, 1896—1898. Félvászonkötésben kötetenként 6.—
— Notitia topographica, politica inclyti comitatus Zempléniensis. *Ed. Ant. Szirmay.* Budae, 1805. Szép félbőrkötés 6.—
— Ugyanaz. Vastag papiron nyomatva. Buda, 1805. Egykoru bőrkötés 20.—
Zilah város ezeréves multjának rövid ismertetése (895—1895.) Irta *Fodor Dániel.* Zilah, 1895. —.80

Szamosujvár a magyar-örmény metropolisz irásban és képekben. Irta *Szongott K.* Szamosujvárt, 1893. 4.—
— vár. Irták *Szongott K., Vajna K.* és *Hodoreán J.* (K. l.) Szamosujvár, 1898. Fvszkts. 2.40
Szarvas város történelme és jelen viszonyainak leirása. Irta *Zsilinszky M.* Pest, 1872. 2.—
Szatmár vármegye monographiája. Szerk. *Borowszky S.* 81 műmelléklettel és 364 képpel. Bpest, 4° Vszkts. (M. o. vm.) (30.—) 12.—
— vármegye fekvése, történetei és polgári ismerete. Irta *Szirmay A.* I—II. rész. Buda, 1810. kötve. 30.—
Szécsény és közvetlen vidéke a honfoglalás előtti korban. Irta *Pintér S.* Losoncz, 1897. 2.40
Szeged és népe. Szeged ethnographiája. Irta *Kovács L.* Számos képpel. Szeged, 1901. 4.50
Szegedi fényképek. Irta *Krikkay G.* Szeged, 1889. 3.—
Szeged és Magyarország. Irta *Reizner J.* Szeged, 1895. 1.20
— a régi. Irta *Reizner J.* I. kötet a negyvenes évek és a forradalom napjai Szegeden. Szeged, 1884. (5.—) 3.—
— **története.** Irta *Reizner J.* 4 kötet. Számos képpel és melléklettel. Szeged, 1899. 20.—
— és Délmagyarország. Irta *Reizner J.* Szeged, 1895. 1.—
— **város** története. Irta *Varga F.* I. kötet. A legrégibb időtől a Török foglalásig. Szeged, 1877. (5.—) 2.50
Székes-Fehérvár története. Irta *Csapó K.* 2 melléklettel. Székesfehérvár, 1861. k. 8° 2.40
Szendrő vára képmellékletekkel. Irta *Borowszky S.* Bpest, 1908. (Tört. értek.) 1.—
Szepes megye történetéhez ujabb adalékok. Irta *Wéber S.* Számos képpel. Bp., 1905. 2.—
Szigetvár tört. Irta *Németh B.* Számos szövegábrával és kéziratmásolattal. Pécs, 1903. 4° 10.—
Szilágy vármegye monographiája. Irta *Petri Mór.* 6 kötet. Bp., 1901—1904. (48.—) 32.—
Szolnok-Doboka vármegyei emlék. Magyarország ezeréves ünnepére. Irta *Biró A.* Deés, 1896. Vászonkötés 3.—
— vármegye monographiája. I—IV. kötet. Irták *Tagányi K., Dr. Réthy L.* és *Pokoly J.* Deés, 1901. k. 4° Szép fibrktsben 30.—
Szombathely—Savaria rend. tan. város monographiája. Irta *Kunc Adolf.* I. rész. A város látképével és számos melléklettel. Szombathely, 1880. 2.40
Szombathely. Antiquitatum et historiae Sabariensis. Ed. *Stephani Schoenvisner.* Pestini, 1791. Félbőrkötésben 12.—
Szörény. A szörényi bánság és Szörény vármegye története. Irta *Pesty Frigyes.* 3 kötet. Bpest, 1878. 20.—
Tata története. Irta *Rohrbacher M.* 1—5 rész. Tata, 1888—1889. (5.—) 3.—
— **fénykora** 1412—1542. Irta *Wenzel G.* Bpest, 1879. (Ak. tört. ért.) —.80
Temesvár, Rückblicke, auf bei der Enthüllungsfeier des Monuments am 17. Jan. 1853. f. d. tapfere Vertheidigung der Festung im Jahre 1849. Mit. 1 color. Plan und 1 lith. Ansichte. Temesvar, 1853. 4° Lwdbd. 6.—
— Die königliche Freistadt. Eine monogr Skizze von *A. Barát.* Temesvár, 1902. 2.80
— Versuch einer politischen und natürlichen Geschichte des Temesvarer Banats. Von *F. Griselini.* 2 Theile. Wien, 1780. k. 4° Félvászonkötés 24.—
Temesvármegye és Temesvárváros történelme. I. kötet I. rész. Őskor. Irta *Ortvay T.* Pozsony, 1896. 4.—
— Ugyanaz. IV. kötet. Oklevelek Temesvármegye és Temesvárváros történelméhez. Gyüjtötte *Pesty F.* Kiadta *Ortvay T.* I. kötet 1183—1430. Pozsony, 1896. 4.—
Tirnaviensis. Historia urbis. Ed. *Aug. Franz Ocskovszky.* Tirnaviae, 1843. 2.40
Tisza-Nagy-Rév község multja. Irta *Major B.* Kunszentmárton, 1897. —.80
Tolna mezőváros multjából és jelenéből. Emléklapok. Szerk. *Pécsy J.* Bp., 1896 Fvszkts 1.20
Tolnavármegye története. I. rész. Tolnavármegye az őskortól a honfoglalásig. Irta *Wosinszky M.* 3600 ábrával és 3 térképpel. Bp., 1896. 5.—
Torda város és környéke. Irta *Orbán B.* 33 nagy és 12 szövegképpel. Bp., 1889. 4° 7.20
Török-Bálint története és leirása. Irta *Wittinger A.* 27 képpel. Bp., 1901. (2.—) 1.20
Török Pál. A nemesi vármegye megalakulása. (K. l.) Kolozsvár, 1907. 4° 4.—
Török-Szent-Miklós történeti tekintetben *Balássy Ferenczről.* (K l.) Pest, 1858. —.60
Torontál vármegye monographiája. Szerk. *Borovszky S.* 437 képpel. Bp, 4° Diszes vászonkötésben (Magy. orsz. vármegyéi.) (30.—) 14.—
Tóth-Komlós multjából és jelenéből kalászok. Irta *Horváth S.* Békés-Csaba, 1880. —.80
Trencséni vár. A —. A vár története s nevezetességei. Irta *Károlyi J.* 11 képpel. Trencsén, 1910. 3.—
Udvarhely vármegye története a legrégibb időtől 1849-ig. Irták *Jakab E. és Szádeczky L.* Bp., 1901. 4° (10.—) 6.—
Ugocsa vármegye keletkezése. Irta *Komáromy A.* Bpest, 1896. (Ak. tört. ért.) —.60
Ugochiensis. Notitia, hist. topograph. incliti Comitatus Ugochiensis. Ed. *A. Szirmay.* Pestini, 1805. Egykoru bőrkötésben. 5.—
Ujvidék története. Irta *Érdujhelyi M.* Ujvidék, 1894. Fvszktsben. 7.—
Ungmegye multjából. Adalékok a vármegye középkori történetéhez. Irta Farkasfalvi *Mauks Ernő.* Szeged, 1905. 2.—

Orbán Balázs. A barczasági tiz magyar falu leirása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból. 17 képpel. Bp, 1873. 4° 4.—
— A székelyföld leirása, történelmi, régészeti, természetrajzi s népismei szempontból. Számos szövegképpel és melléklettel. 6 kötet. Pest, 1868 1873. 4° 70.—
Ezen müből egyes kötetek külön is kaphatók.
Orosháza. Történeti és statisztikai adatok alapján. Ismerteti *Veres J.* Számos képpel. Orosháza, 1886. 2.40
Osztrák-Magyar-Monarchia irásban és képben. 21 kötet. Több ezer képpel és számos szines mülappal. Bp, 1887—1901. 4° (237.60) 60.—
— Ugyanaz. Diszes vászonkötésben (372.—) 80.—
Ezen müből minden kötet vagy füzet külön igen jutányos áron kapható.
Palugyay Imre. Szabad királyi városok leirása. I. rész. Esztergom, Székes-Fejérvár, Szeged, Nagyvárad, Debreczen, Szatmár-Németi, Nagybánya, Felső-Bánya. Pest, 1853. Vászonkötésben 6.—
Pécs szab. királyi város multjából és jelenéből emléklapok. Szerk. *Ágh Timót.* Pécs, 1894. k. 4° 2.—
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye monografiája. Szerk. *Borovszky S* 2 kötet. 92 oldal műmelléklettel és 607 képpel. Bp., 4° Diszes vászonkötésben. (M. o. vm.) (60.—) 24.—
Pest-Pilis és Solt törvényesen egyesült megye monographiája. Irta *Galgóczy K.* 3 köt. Bp., 1876. Félvászonkötésben 8.—
Pesty Frigyes. A Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek. Bp, 1876. (Ak. tört. ért.) —.80
— A temesi bánság elnevezésének jogosulatlansága. Pest, 1868. (Ak. tört. ért.) —.60
— Az eltünt régi vármegyék. 2 kötet. Bp., 1880. 18.—
— A magyarországi várispánságok története különösen a XIII-ik században. Bp, 1882. 10.—
Peterwardein und seine Ungebungen. Topogr. Beschreibungen —. Beschr. von *Franz Schams.* Pest, 1820. 5.—
Pozsony és környéke. Egy földtani térképpel és több ábrával. *Pozsony látképével.* Pozsony, 1865. 4.—
— vármegye, Pozsony sz. kir. város, Nagyszombat, Bazin, Modor és Szentgyörgy r. t. városok. Szerk. *Borovszky S.* 26 műmelléklettel és 300 szövegképpel. Bp., 4°. Diszes vszktsben (Megyei monografiák.) (30.—) 12.—
— megye helyrajzi és statisztikai leirása. Irta *Czilchert K.* Pest, 1873. Fvszktsben 2.40
— város joga a középkorban. Irta *Király J.* Bpest, 1894. (8.—) 4.—
— város története. Irta *Ortvay Tivadar.* 3 kötet. Számos szövegképpel és oklevélhasonmással. Pozsony, 1892. Flvsznkts. 20.—
— történetéből. Adatok. Irta *Rakovszky I.* 2 látképpel. Pozsony, é. n. 2.40
Pressburg und seine Umgebung. M. mehr. Abb. Pressburg, 1865. 3.—
Pusztaszer és az ezredéves ünnepély. Irta *Göndöcs B.* Számos képpel. Bp., 1883. 4° 1.80
Putnok mezőváros multja s ujabb kora 1881-ig. Irta *Balogh B.* Rimaszombat, 1894. 3.—
Rimaszombat szabadalmas város története. Irta *Findura I.* Számos ábrával. Bp., 1894. 2.40
Sarkad története Irta *Márki S.* Bp., 1877. Fvszktsben 2.40
Sáros vármegye leirása, statistikai, földrajzi, okirati és történelmi tekintetben. Pest, 1863. Fvsztsben 4.—
A sárospataki vár. Irta *Divald Kornél.* 50 képpel. Bp., 1902. 4° 2.40
Scepusii. Analecta. Sacri et profani. 1 Ed. *Gabrielis Nitvay.* Leutschau, 1776. 4° Fbrkts 12.—
Scepusiensis. Analecta. Sacri et profani. 5 Partes. Ed. *Wagner, Bárdossy et M. Schmauck.* Viennae, Posonii, Leutschoviae et Szepesváraljae 1774—1889. 4° 1—3 fbőrkts, 4-ik ppkts, 5-ik füzve 60.—
— Ugyanaz. Supplementum Analectorum Terrae Scepusiensis I—II. Auctore *J. Bárdosy et M Schmauk.* Leutschoviae, et Szepesváraljae, 1802—1889. 4° 30.—
Schwicker, J. H. Geschichte des Temeser Banats. Pest, 1872. 3.—
Somogy vármegye ismertetése. *Csorba J.* által. Pest, 1857. 4.—
Strasbourg. Les Archives de la ville. Anter. 1790. par *J. Brucker.* Strasbourg, 1873. 3.—
Sümegvár. Irta *Kinmach Ö.* Sümeg, 1908. —.80
Szabadka város királyi várossá lett emelésének százados évfordulója alkalmából 1879. évi szeptember 1. tartott ünnepélyes rendkivüli közgyülés jegyzőkönyve. Szabadka, 1879. —.60
— szab. kir. város ismertetése. Szerk. *Id. Frankl I.* Szabadka, 1899. 3.—
— szab. kir. város története. Irta *Iványi I.* 2 kötet. Számos képpel. Szabadka, 1886. Vászkötés. 12.—
Szabolcs vármegye alakulása. Irta *Kandra Kabos.* Bpest, 1884. (Ak. tört. ért.) —.60
— monografiája. Szerk. *Sziklay J.* és *Borovszky S.* 15 műmelléklettel és 350 szövegképpel és teljes név- és tárgymutatóval. Budapest, 4° Diszes vászonkötésben. (Magyarország vármegyéi.) (30.—) 10.—
Szamosujvár szab. kir. város monografiája 1700—1900. Irta *Szongott K.* 2 kötet. Számos szövegképpel. Szamosujvár, 1901. Fvszkötésben. 10.—

Kecskemét multja és jelene. Szerk. Ifj. *Bagi L.* I. Bevezető rész. Kecskemét, 1896. 4° Félvászonkötésben. 4.—
— Kecskemét város története oklevéltárral. Irta *Hornyik J.* 4 kötet. Egy könyomatu táblával. Kecskemét, 1860. Fvszkötésben 20.—
— városának történetirati ismertetése. Irta *Hártó J.* Kecskemét, 1846. Papirkötésben. 2.40
Késmárk. Merkwürdigkeiten der Königlichen Freystadt—. in Oberungarn, am Fusze der Carpathen. Von Ch. *Genersich.* I. Theil. Caschau, 1804. Félbőrkötésben 8.—
Keszthely város monografiája. Irta *Bontz J.* Számos képpel. Keszthely, 1896. Vszktsb. 5.—
Kiskunhalas története. Irta *Tóth J.* Kiadta *Szilágyi S.* Nagykőrös, 1861. (2.—) 1.20
Kolozsvár város multja, jelene és jövője. *Galgóczy Károlytól.* Kolozsvár, 1872. —.80
— története. Okmányokkal és felvilágositó rajzokkal irta *Jakab E.* 5 kötet. Bpest, 1870–1888. 4° Ezen müből egyes kötetek külön is kaphatók. 30.—
Komárom vármegye és Komárom szab. kir. város. Szerk. *Borowszky S.* 104 mümelléklettel, 27 képpel és 2 térképpel. Bp., 4° Diszes vászonkötésben (M. orsz. várm.) 12.—
Korpona történetéhez. Adatok —. Irta *Matunák M.* (K. I.) Korpona, 1902. —.80
Korytnica und Lucsky Monografie. Von G. *A. Sefranka.* Pressburg, 1863. —.80
Kőszeg sz. kir. város jelene és multja. Irta *Chernel K.* II. rész. Multkor. Szombathely, 1878. Félvászonkötés 4.—
Krassó vármegye őshajdana. Irta *Szentkláray J.* Bp., 1900. 3.—
Krassó-Szörény megye története. Irta *Turchányi T.* I. köt. A megye története 1490-ig. Lugos, 1906. 3.60
Magyarország vármegyéi és városai. Szerk. *Sziklay és Borovszky.* Abauj Torna és Kassa. — Bars. — Bihar. — Esztergom és Győr. — Fiume és a horvát tengerpart. — Gömör. — Hont és Selmecz. — Nógrád. — Nyitra. — Pest, I/II. Pozsony. — Szabolcs. — Vas. — Zemplén. — Heves. — Komárom. — Bács-Bodrogh I/II. 20 kötet. Bpest, 1895—1911. 4° Diszes vászonkötésben (600.—) 240.—
Mármaros vármegye egyetemes leirása. Szerk. *Szilágyi I.* Bp., 1876. 4.—
Marosszék leirása. Irta *Orbán B.* 4 önálló és 57 szövkép. Pest, 1870. 4° (Székelyföld IV.) 6.—
Marosvásárhely szab. kir. város leirása. Irta *Orbán B.* 13 képpel. Pest, 1870. 4° 4.—
Mindszent története 1700–1900. Irta *Keller L.* Mindszent, 1900. vszkts 1.60
Miskolcz kir. városságának története. Irta *Lichtenstein J.* Miskolcz 1908. 1.60
— város története és egyetemes helyirata. Irta *Szendrei J.* 5 kötet. Számos műlappal és melléklettelel. Bp., 4° (100.—) 60.—
— Ugyanaz. IV. V. kötetet külön. Kötetenként (20.—) 12.—
Modor. Descriptio liberae ac regiae civitatis Hungariae inferioris. Von *J. G. Schreiber.* Zittaviae, 1719. k. 4° Fvszkts 5.—
Munkács azaz Munkács városának és várának topographiai, geographiai, historiai és statistikai leirása. Leirva *Balajthy J. által.* Debreczen, 1836. 4.—
— város uj monografiája. Irta *Lehóczky T.* Munkács, 1907. 4.—
— multja és jelene Magyarország történetében. Irta *Tabódy J.* Számos képpel. Munkács, 1860. Félvászonkötésben 4.—
Nagybánya és környéke. Irta *Palmer K.* Számos szövegképpel. Nagybánya, 1894. 1.50
Nagybecskerek az alig multban és jelenben. Irta *Lauka G.* N.-Becskerek, 1886. —.60
Nagy-Kanizsa történetéből, szines mozaik. Irta *Halis I.* képekkel. Nagykanizsa, 1893. 1.20
Nagykörösi krónika. Irta *Balla Gergely* Kiadták *Szabó K.* és *Szilágyi S.* Kecskemét, 1856. 4.—
Nagyszalonta 1606–1906. Szerk. *Móczár J* Számos képpel. Nagyszalonta, 1906. vktsb. 3.—
— mezőváros történelme (monographiája.) Tekintettel a derecskei uradalomhoz tartozó egykori hajdu községek viszonyaira. Irta *Rozvány Gy.* Gyula, 1870. Félvszktsb. 4.—
Nagyvárad a török foglalás korában 1660–1692. Irta *Bunyitay V.* Bpest, 1892. 2.—
— vára. Irta *Gyalokay J.* Nagyvárad, 1899. —.80
— várának története. Irta *Scholtz B.* Ford. *Krajcsovics J.* Nagyvárad, 1907. 4.—
Nagy-Zsám története 1370—1909. Irta *Milleker B.* Temesvár, 1909. 1.60
Nagy-Zsám. Geschichte der Gemeinde 1370—1909. Von *Felix Milleker.* Temesvár, 1909. 1.60
Neutitschein. Geschichte der Stadt und deren Umgebung. Von *Josef Beck.* Neutitschein, 1854. Félvászonkötésben. 2.40
Nógrád vármegye története az 1544-ik évig. Irta *Nagy I.* Balassa-Gyarmat, 1907. 3.—
— történelmi, geographiai és statistikai esmertetése. Irta Bocsári *Mocsáry Antal.* 4 kötet. Számos rézre metszett rajzzal. Pesten, 1826. Félvászonkötésben. 20.—
Nyiregyháza és az ecsedi uradalom. Irta *Éble G.* Gr. *Károlyi F.* egykoru szines képével. Bpest, 1898. (4.—) 2.40
— az ezredik évben. Irta *Geduly H.* 4 képpel, 5 fénynyomat-csoporttal. Nyiregyháza, 1896. (4.—) 3.—
— szab. kir. város története. Irta *Lukácsi Ö.* 2 kötet. Nyiregyháza, 1886. Félvászköt. 8.—
Nyitra vár és város történelmi vázlata. Közli *Dualszky J.* Nyitra, 1875. —.60
Nyitravármegye monografiája. Szerk. *Sziklay J.* és *Borovszky S.* 34 műmelléklettel. és 345 szövegképpel. Bp., 4° Diszes vászonkötésben. (Magyarorsz. várm.) (20.—) 12.—
— XV. századbeli vámhelyei. Irta *Wenzell Gusztáv.* Pest, 1872. (Ak. tört. ért.) —.60

Fiume. Topographia storiconaturale, statistica e sanitaria, della citta e del circondario. Cum 1 carta e 1 tab. Vienna, 1869. 3.—
— und Umgebung, vom naturw. hist stat. u. sanit. Standpuncte M. 2 col. Kten u. 1 Tab. Wien, 1869. 3.—
— A magyar. Irta *Jakab E.* Bpest, 1881. 1.—
— a magyar korona gyöngye. Irta *Lázár Gy.* Bp, 1881. (Tört. ktár.) -.80
— és a Magyar-Horvát tengerpart. Szerk. *Sziklay* és *Borovszky.* 17 műmelléklettel és 350 szövegképpel. Bp., 4° Diszes vászonkötésben (30.—) 12.—
Fogaras vára és uradalma történeti emlékei. (K. 1.) Kolozsvár, 1892. 1.20
Földeák község történelme. Makó 1883. —.60
Gödöllő és Vidéke történelmi és régészeti muzeum-egyletének első évi jelentése. Szerk. *Dobozi I.* Két könyomatu táblával és több fametszvénynyel. Bpest, 1877. 1.—
Gödöllő hajdan és most. Irta *Obernyák Nep. J.* Bpest, 1875. Vszktsben 4.—
— a királyi család otthona. Irta *Ripka F.* Képekkel. Bpest, 1896. 4° Vszkts. (10.—) 6.—
— Beschreib. von *F. Ripka.* Aus d. ung. übers. von *Friedr. Rovara.* Számos képpel. Wien, 1898. 4° Vszkisben. 7.—
Gömör és Kishont vármegye monografiája. Szerk. *Borovszky S.* 14 műmelléklettel és 310 szövegképpel. Bpest, 4° Diszes vászonkötésben (30.—) 10.—
— törvényesen egyesült vármegyének leirása. Szerk. *Hunfalvy J.* 2 arczkép három térképpel s két fametszettel. Pest, 1867. Szép fbőrkts. 8.—
Gyertyámos, —, Monographie der röm. kath. Kirchen-Gemeinde. Temesvár, 1885. 2.50
Gyöngyös és vidéke. Irta *Sebők L.* Gyöngyös, 1880. 2.80
Győr vármegye monografiája. Szerk. *Borovszky S.* 89 műmelléklettel és 204 képpel. — *Esztergom* vármegye. Szerk. *Borovszky S.* 100 műmelléklettel és 114 képpel. Bpest, 4° Diszes vászonköt. (Magyarország vármegyéi.) (60.—) 28.—
— **és város** egyetemes leirása. Irta *Fehér Ipoly. Egy térképmelléklettel.* Budapest, 1874. Vszktsben 4.—
— anyagi miveltségtörténete. 1000—1301. Irta *Villányi Sz.* Győr, 1881. 2.—
— helyrajza, eröditése, háztelek és lakossági viszonyai a XVI. és XVII. században. Irta *Villányi Sz.* 2 ábrával. Győr, 1882. 2.40
— Monografia a város jelenkorából a történelmi idők érintésével. Irta *Szávay Gy.* I. könyv. I. A régi Győr 1848-ig. II. Győr 1848—49-ben. Győr, 1896. 4.—
Gyula hajdan és most történeti és statisztikai vázlatokban. Összegyüjté *Mogyoróssy J.* Gyula, 1858 Fvszkts. 4.—
Gyulafehérvár története. Irta *Király P.* Gyulafehérvár, 1892. k. 4° 5.—
Hajdumegye leirása. Szerkeszt. *Dr. Varga G.* Debreczen, 1892. Fvszktsben. 2.40
Háromszék vármegye. Emlékkönyve. Szerk. *Potsa J.* Számos képpel. Szepsi-Szent-György, 1899. 4° 12.—
Heves vármegye története Irta *Szederkényi N.* 4 kötet. Eger, 1893. (28.—) 18.—
— és külső Szolnok törvényesen egyesült vármegyéknek leirása. Szerk. M. *Albert F.* Eger, 1868. 4.—
Heves vármegye monografiája. Szerk. *Borovszky S.* 63 műmelléklettel és 285 képpel. Bpest, 4° Diszes vászonkötésben. (Magyarorsz. vármegyéi.) 12.—
Hódmezővásárhely története. Irta *Szeremlei S.* I. II. kötet. Sok képpel. Hódmező-vásárhely, 1900—1901. 12.—
— mostani lakossága eredetéről és szaporodásáról. Irta *Szeremlei S.* Bpest, 1909. (Tört. értek.) —.60
Hont vármegye és Selmeczbánya sz. kir. város monografiája. Szerk. *Borovszky S.* 84 műmelléklettel, 109 képpel. Bpest. 4° Diszes vsznktsben. (M. o. vm.) (30.—) 12.—
— történelmi földrajza Irta *Bergfest Árpád.* Selmeczbánya, é. n. —.60
— történetéből. Ötvennégy év. 1820-tól 1874-ig. I kötet 1820—1850-ig. Vácz, 1875. 2.40
— jegyzőkönyveiből, 1848—49. és 1860—61-ről. Kivonatok. Kivonta *Pongrácz L.* II. füzet. Ipolyság, 1891. (1.60) 1.—
Hradszky József. A szepesi „tiz-lándsások széke" vagy a „Kisvármegye" története. Lőcse, 1895. 2.—
Hunyadvármegye őskori történelméhez. Irta *Torma Zs.* 4 táblával. (K. 1.) Bp., 1882. 1.20
— története. I. kötet Hunyadvármegye földjének története az őskortól a honfoglalásig. Irták Gr. *Kuun G. Dr. Torma Zs.* és *Téglás G.* Számos képpel. Bp, 1902. n. 8° 4.—
Jász-Kun kerületek s külső Szolnok vármegye leirása. Irta *Palugyay I.* Pest, 1854. 6.—
Kalocsai szellemi omnibusz. Följegyzések a város 100 éves multjából, annak kiválóbb férfiairól és személyeiről. Irta *Hang F.* 2 metszettel. Kalocsa, 1897. Szép vszktsb 3.—
Károlyfalva nagyközség története. Irta *Szmida Lajos.* Számos szövegképpel. Temesvár, 1902. Vászonkötésben. 2.—
Kassa legrégibb történetéből. Száz év. Irta *Kemény L.* Kassa, 1893. —.60
— Szabad királyi Kassa városának történelmi könyve. Okmánytárral, 6 képpel és a város alaprajzával. Irta *Tutkó J.* Kassa, 1861. 4.—

Buda védelme 1849. májusban. (Osztrák katonatisztek naplója.) (K. l.) Bpest, 1886. —.80
Budapest. *Palugyay I.* Budapest szabad királyi városok leirása. Egy térképpel. 6.—
— *Patachich J.* Történeti jegyzetek szab. kir. Pest városról. Pest, 1839. Ppktsben 5.—
— *Peissner I.* Budapest a XVIII. században. Bp., 1900. (4.—) 2.40
— *Pulszky K.* Gellérthegyi nekropolis. (K. l.) Bp., 1891. —.60
— *Rupp J.* Buda-Pest és környékének helyrajzi története. 2 térképpel. Pest, 1868. Fvszkts 6.—
— *Saidar u. Rurik.* Eine hist. Erzählung v. d. Margarethen-Insel. Pappbd. 3.—
— *Salamon F.* Budapest története. 3 kötet. Bp., 1878-1885. 24.—
— Ugyanaz. I. rész. Budapest az ókorban. Bp., 1878. 6.—
— Vollständige Beschreibung der königl. Freyen Haupt Stadt Ofen in Ungern. Von *F. Schamss.* Mit 2 Ansichten. Ofen, 1821. Félbőrkötés 15.—
— *Schmall L.* Adalékok Budapest székesfőváros történetéhez. 2 köt. Bp, 1899. (10.—) 7.—
— *Schmall L.* Budapest czimerei. Bp., 1896. —.80
— *Schmall L.* A pesti városház története. Bpest, 1901. 1.20
— *Schmall L.* utczái és terei. Adatok Budapesti utczák és terek elnevezéséhez, és történetéhez. Bp., 1905. 3.—
— *Spiegler Gy. S.* Budapest-Erzsébetváros története. Bp., 1902. —.80
— *Sturm A.* Culturbilder aus Budapest. Leipzig, 1876. 1.20
— *Torma C.* Amphiteatri Aquincensis pars septentrionalis. Bp., 1884. Félvászonkts. 2.40
— *Törs Kálmán.* Margit-sziget. Számos képpel és 1 térképpel. Pest, 1872. 3.—
— *Ujhegyi B.* Budavár keletkezése és hadtörténelmi multja. 4 térképpel. Temesv., 1892. 3.—
— *Wenzel G.* Budai regesták. A magyar történet legrégibb idejétől. 1541—90. (K. l.) Pest, 1856. 4.—
Csáktornya monografiája. A vár és város története s az 1901-iki népszámlálás. Irta *Zrinyi K.* Számos képpel. Csáktornya, 1905. (6.—) 4.—
Csanád vármegye története 1715-ig. Irta *Borowszky S.* 2 kötet. Bpest, 1896. (14.—) 9.—
Csepreg mezőváros története. Irta *Farkas S.* Bp., 1887. (5.—) 3.—
Csesztve község története és leirása. Irta *Kálnay N.* Bp., 1884. —.80
Csongrádvármegye története. Irta *Zsilinszky M.* III. rész. Bp., 1900. 4.—
Debreczen szab. kir. város történelme. Irta *Szücs István.* 3 kötet számos ábrával és 1 térképpel. Debreczen, 1871. 8.—
— sz. kir. város egyetemes leirása. Szerk. *Zelizy D.* Debreczen, 1882. Félvászonköt. 4.—
— 200 év előtt. Irta *Zoltai L.* Bp., 1902. 1.—
— és a szathmári béke. Adalékok Debreczennek a Rákóczi-szabadságharcz korabeli történetéhez. Debreczen, 1903. 1.—
Demkó Kálmán. A Felső-magyarországi városok életéről a XV—XVII. századb. Bp., 1890. 3.—
Diósgyőr egykori történelmi jelentősége. Irta *Wenzel G.* Pest, 1873. (Ak. tört. ért.) (1.20) —.80
Doboka vármegye természeti és polgári esmértetése. Irta *Kodor K.* Kolozsvár, 1837. Szép fbőrkts. 12.—
Dömös története és ujabb leirása. Esztergom, 1880. 1.60
Drégely és Palánk katonai szerepe a Törökök alatt 1552-1594. (1.40) —.80
Egervár története. Irta *Balogh J.* Eger, 1881. (4.) 3.—
Erd (Hamzsabég) és Batta (Százhalom) községek történeti vázlata. Irta *Kereskényi Gy.* Székesfehérvár, 1874. —.80
Érsekujvár a Török uralom alatt. 1663—1685. Irta *Matunák M.* (K. l.) Nyitra, 1901. 2.—
Esztergom vármegye monografiája. Szerk. *Borovszky S.* 100 mümelléklet. és 114 kép.
— **Győr vármegye** Szerk. *Borovszky S.* 89 mümelléklettel és 204 képpel. Bpest, 4° Díszes vászonkötésben. (Magyarországi vármegyék.) (40.—) 24.—
Esztergomi bazilika története és leirása. A régi vár és főszékesegyházak története, Esztergom egyébb nevezetességeinek leirásával. Irta *Győrffy L.* Esztergom, 1886. —.60
Esztergom. Esztergom topographiája, eredete, érsekei. Irta *Kőrösi L.* Számos képpel. Bpest, é. n. 16° Félbőrkötésben. 4.—
— város és megye multjából. Néhány lap. Irta *Villányi Sz.* Esztergom, 1891. (4.—) 2.40
— és város multjából. Három évtized. (1684—1714.) Irta *Villányi Sz.* Esztergom, 1892. (5.—) 3.—
Esterházy. Beschreibung des Hochfürstlichen Schlosses Eszterházy im Königreiche Ungern. Mit 8 Kupfertafeln. Pressburg, 1784. 4° *Fáy András* névbejegyzésével. 150.—
Etel laka, vagyis Attilla hun király birodalmi székhelye. Irta *Révész K.* Debreczen, 1859. 1,20
Fejér megye 1861-ben. Irta *Boros M.* Székesfejérvár, é. n. (2.—) 1.20
Fejérvármegye történelmi vázlata. Irta *Hattyuffy D.* (K. l.) Székesfejérvár, 1894. —.80
— története. Irta *Károly J.* 5 kötet. Számos képpel és mellékl. Székesfejérvár, 1896. 36.—
— és Székesfejérvár városi történelmi s régészeti egylet évkönyve 1893. évre. Szerk. *Hattyuffy D.* II. évf. Székesfejérvár, 1893. 6.—
Fekete-Kőrös és vidéke. A. Irta *Márki S.* Nagyvárad, 1877. k. 8° Félvászonkötésben 1.20
Felsőbánya. Adalékok Felsőbánya szabad királyi város monografiájához. Irta *Szmik A.* Bpest, 1906. (8.—) 4.80
— szabad királyi bányaváros történetének és sérelmének leirása. Pest, 1868. —.80

Belső-Szolnok- és Dobokamegye története 1848—1849. Irta *Kádár J.* Deés, 1890. Fvszkts 2.40
Beregvármegye monographiája. Irta *Lehoczky T.* 3 kötet. Ungvár, 1881. Fvszktsben. 15.—
— és a munkácsi vár, 1848—49-ben. Irta *Lehoczky T.* Munkács, 1899. 2.80
— leirása Irta *Lehoczky T.* I. rész. Bp., é. n. 72 oldal. —.80
Beszterczebánya városa műveltségtörténeti vázlata. Irta *Ipolyi A.* Bp, 1874. 2.40
— Geschichte der Stadt Neusohl. Aus dem ungarischen übersetzt von *Dr. A. Dux.* Wien, 1875. 3.—
Biharvármegye. és az utolsó nemesi Insurectió. Irta *Gyalokay J.* Nagyvárad, 1902. —.80
— Sárréti járás leirása. Irta *Osváth P.* Nagyvárad, 1875. Félvászonkötésben. 6.—
Böhm Lénárt. Dél-Magyarország vagy az ugynevezett Bánság külön történelme. 2 köt. Pest, 1868. (8.—) 4.—
Borsodvármegye története a legrégibb időktől a jelenkorig. Irta *Borowszky S.* I. kötet. Szines czimerrajzzal és szövegközi képekkel. Bp, 1909. (8.—) 5.—
Brassó-Kronstadt. Quellen z. Geschichte d. Stadt in Siebenbürgen. II. Bd. Kronstadt, 1889. 10.—
— szab. királyi város monografiájához. Adatok. Brassó, 1892. 6.—
Brünn. Beiträge zur Geschichte der königl. Städte Währens insbesondere der kön. Landeshauptstadt —. Von *Chr. D'Elvert.* Mit einer lith. Tafel, die Ansicht des Spiegelbergs. Brünn, 1860. 6.—
Budapest. *Áldásy A.* Polgármesterválasztás Budán, 1705-ben. Bpest, 1906 —.80
— *Gaal M.* Huszönöt év. A Tisztviselő-telep története. Számos képpel. Bpest, 1911. 1.20
— és környéke természetrajzi, orvosi és közmüvelődési leirása. Irta *Gerlóczy Gy.* és *Dulácska G.* 3 rész. Bpest, 1879. 6.—
— *Gévay A.* A budai pasák. Bécs, 1841. Flvszktsben. 3.—
— története. Az ezredéves ünnepély alkalmával. Irta *Gőőz J.* Számos képpel. Bpest, 1896. Vászonkötésben 2.—
— *Gyurits A.* Budavár visszafoglalása. 1686. Szatmár, 1886. (3.—) 1.80
— régiségei. Régészeti és történeti évkönyv. Szerk. *Havas S.* és *Kuzsinszky B.* I—IX. kötet. Bpest, 1891—1906. 4° 40.—
Ezen mű egyes évfolyamai külön is kaphatók. 4.60
— és környéke. Eredeti képekben. Irta *Hunfalvy J.* Az aczélmetszeteket rajzolta *Rochbock L.* Pest, 1859. Félvászonköt. 12.—
Ezen müben megjelent aczélmetszetek laponként is kaphatók. —.40
— *Honti R.* Buda visszafoglalása. (La Buda liberata.) Olasz hősköltemény a XVII. századból. (K. I.) Bpest, 1900. —.80
— *Horváth István.* Pest szabad királyi városnak régi Ofen német nevéről. Pest, 1810. Félvászonkötésben 4.—
— *Jelentés* az Ó-budai papföldi ásatásról 1881. Bp., 1881. —.80
Buda és Pest visszavivása 1868-ban. Irta *Karolyi A.* Kétszázados emlékünnepély alkalmával. Számos a szövegbe nyomott képpel és mülappal. Bpest, 1868. 4° 24.—
— Ugyanaz meritett papiron nyomatott kiadás. Budapest székesfőváros czimerével diszitett eredeti vászonkötésben. (Csak 30 példány készült) 60.—
— *Knauz Nándor.* Buda ostromához. Bp., 1886. 4° (10.—) 6.—
— *Kuzsinszky B.* Aquincum és romjai. Bp., 1890. —.60
— *Kuzsinszky B.* Aquincum és az óbudai ásatások. 1 melléklettel és 12 szöveg-képpel. Bp., 1900. —.60
— *Lehmann F.* A budai királyi paloták a legrégibb időktől a mai napig. Bp, 1901. 1.70
— *Littke A.* Budapest a török uralom korában A város három látképével. Bp., 1908. 4.—
— *Lord A.* Budapest a huszadik században. Bp., 1900. K 4° 1.80
— *Majorszky I.* Városaink philosophiai tekintetből. *Budaváros képeivel.* Buda, 1842. 3.—
Buda városának törvénykönyve 1444—1821-ből. Kiadták *Michnay E.* és *Lichner P.* Pozsony, 1845. 4° Félvászonkötésben 24.—
— *Nemes A.* A Nagyboldogasszonyról nevezett Budavári főtemplom története és leirása 52 képpel és egy mümelléklettel. Bpest, 1883. 3.60
— Die Belagerungen der Festung Ofen in den Jahren 1686 und 1849. Herausg. *J. Némethy.* Pest, 1853. 6.—
— *Némethy L.* Adatok a budai felhévvizi szentháromságról nevezett prépostság és káptalan történetéhez. 2 mümelléklettel. Bpest, 1883. 1.—
— — Nagyboldogasszonyról nevezett budapestvári főtemplom története. 5 mümellékletlel. Esztergom, 1876. 4.—
— — A budapest-vizivárosi Erzsébetiek. Megtelepedésük századik évfordulója alkalmából. 10 régi rézmetszet utánzatával. Bpest, é n. 1.20
— *Orbán I.* (Thold.) A budapesti Szent István-templom. Bpest, 1905 1.60
— *Óri G. Gy.* Margitsziget történelme az I-ső századtól a jelenkorig és a Margitszigeten lakott hét tekintélyes szerzetes rendnek eredete s rövid történelme. 40 ábrával. Kassa, 1875. 2.40
— — Margitsziget történelme kivonatban. 14 ábrával. Kassa, 1876. —.60
— — Kurze Beschreibung der Margarethen-Insel. Mit 14 Abbildung. Kassán, 1876. —.60

Wilhelm I. Kaiser v. Deutschland u. die Gründung des neuen deutschen Reiches 1797—1885. v. *G. Egelhaaf.* M. Porträt. Stuttgart, 1886. k. 8° 1.—
— Kaiser Von *Ferdinand Schmidt.* Mit 19 Illustrationen. Berlin, 1874. 4° 2.40
Windisch-Grätz Fürst Der k. k. österreichische Feldmarschall. Eine Lebenskizze. Aus dem Papieren eines Zeitgenossen der Sturm-Jahre 1848—49. Berlin, 1886. 2.40
Wirkner Lajos. Élményeim. Néhány lap 1825-től 1852-ig terjedő nyilvános pályám naplójegyzeteiből. Pozsony, 1880. 4.—
Wlassics Gyula. Irta *Molnár Viktor.* Élet- és jellemrajzi vázlatok. Arcképpel. Bp., 1907. —.80
Wurzbach C. dr. Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich. Wien, 1864—80. Bd. XI. (Károlyi bis Kiwisch u. Nachträge.) 3.—
Zay Ferencz, Csömöri báró. 1505—1570. Irta *Thallóczy L.* Számos képpel. Bp., 1885. (Tört. életr.) (5.60) 2.80
Zichy Jenő gróf élet- és jellemrajza. Bpest, 1884. —.60
— **Nándor gróf.** Élet- és jellemrajz Irta *Bonitz F.* Bpest, 1912. 4.—
Zilahy Károly. Az erdélyi nemzeti fejedelmek életirata. Kolozsvár, 1861. Félvászonköt. 6.—
Zrinyi Ilona, I. Rákóczy Ferenczné. Irta *Gaal M.* 34 képpel. Bpest, 1899. (Tört. ktár 16.) —.80
— életrajza. Irta *Horváth Mihály.* 1 fénykép. és 2 levélhasonmás. Pest, 1869. vszkt. 6.—
— **N.** in Szigeth. Wien, 1825. 1.50
— **Miklós** gróf a költő, 1620—1664. Irta *Széchy K.* 5 kötet. Számos képpel és mümelléklettel. Bpest, 1902. (Tört. életrajz.) 48.—
Zsilinszky Mihály. Magyar hölgyek. Történelmi élet- és jellemrajzok. Pest, 1872. 1.60

III.

Megyék, várak, városok leirása és történelme.

Abauj-Torna vármegye és Kassa monographiája. Szerk. *Sziklay* és *Borowszky.* Számos műmelléklettel és szövegképpel. Bp., 4° Disz. vszktsben. (M. orsz. várm.) (20.—) 12.—
— **vármegye** XVI. századbeli müveltség történelméből. Irta *Károly Gy. H.* Bpest, 1876. 1.—
— **vár-megye** monographiája. Irta *Korponay J.* 2 kötet. Kassa, 1866—1878. Fvszkts. 10.—
Abos egyházközségének multjából. Képek. 10 fényképpel. Eperjes, 1887. 1.20
Alsófehérvármegye története a római korban. Irta *Dr. Cserni B.* Nagy-Enyed, 1901. 4° 6.—
— román népe. Irta *Moldován G.* (K. I.) Nagy-Enyed, 1897. 4° 6.—
— 1848—49-ben. Irta *Szilágyi F.* Nagy-Enyed, 1898 4° Fbrkts. 8.—
— monografiája. Szerk. *Szilágyi F, Lázár I., Dr. Moldován G. és Dr. Cserni B.* I—V. köt. Nagy-Enyed, 1896—1901. n. 8° 20.—
Aradvármegye és Arad sz. kir. város Közgazdasági, közigazgatási és közmüvelődési állapotának leirása. Irta *Gaal J.* Arad, 1898. 4° (Aradvm. monogr. III. köt. I. rész) 8.—
Arad története. Irta *Lakatos V.* 3 kötet. 7 képpel és 1 tervrajzzal. Arad, 1881. 10.—
— **vármegye** és Arad sz. kir. város története. Irta *Márki S.* II. rész. A török hódiltástól napjainkig. Arad, 1895. (Aradvm. monogr. II. kötet II. rész) 4° 10.—
— **megye és Arad város** ismertetése. Szerk. *Parecz I.* Arad, 1871. 4° Fvszktsben 4.—
Aranyosszék, Radnóth, Gyéres, M.-Ujvár és Toroczkó vidéke. Irta *Orbán B.* 6 önálló és 33 szövegképpel. Pest, 1873. 4° (Székelyföld V.) 8.—
Árpás és a Móriczhidai Szent Jakabról cimzett prépostság története. Irta *Rómer F.* (K. I.) Pest, 1869. 2.40
Bács-Bodrog vármegye monographiája. Szerk. *Borovszky S.* 2 kötet. 170 műmellékelettel és 494 képpel. Bp., 4° Diszes vászonkötésben. (Magy. orsz. várm.) 24.—
— vármegye egyetemes monografiája. 2 kötet. Számos képpel és melléklettel. Zombor, 1896. N. 8° 10.—
— vármegye földrajzi és történelmi helynévtára. Irta *Iványi I.* 5 köt. Szabadka, 1907. 3.—
Baja. Denkbuch des grossen Brandes in 1840. am 1-ten May. Nebst der geschichtlich-statistischen übersicht der Stadt Baja. Von *A. Schönberger.* Pest, 1841. 1.20
Baranya földirati, statisztikai és történeti tekintetben. Irta *Haas M.* Pécs, 1845. 4.—
— vármegye település-földrajzi vázlata. Irta *Krause J.* Bpest, 1907. 1.20
— multja és jelene. Szerk. *Várady F.* 2 kötet. Számos szövegképpel és melléklettel Pécs, 1896/1897. n. 8° Rongált félvászonkötés 10.—
Bars vármegye monografiája. Szerk. *Dr. Borovszky S.* 15 mümellékl. és 350 szövegképpel. Bp., 4° vszktsben (Magyarország vármegyéi) (20.—) 12.—
— hajdanából Emlékek. Összegyüjt *Szerémi.* Bp., 1892. 2.40
Becskereki vár. Irta *Szentkláray J.* Bp., 1886. (Tört. értek.) —.60
Békés megye. Irta *Gaál J.* (K. I.) Bp., 1892. —.40
— vármegye tört. Irta *Karácsonyi J.* Számos képpel és mellékl. 3 kötet. Gyula, 1896. 15.—
Békés, Csanád-, Csongrád- és Honth-vármegyék leirása. Irta *Palugyai J.* Pest, 1855. vszkts 10.—
Béla. Geschichte der Stadt Béla. Ein Beitrag zur Zipser- und vaterländichen Geschichtsforschung. Von *S. Weber.* Igló, 1892. Félvászonköt. 3.—

Magyar várak és vidékek irodalma

Magyar várépítés

Pataki Vidor dr:

A XVI. századi várépítés Magyarországon.

Budapest, (1934) 35 l.

3.

4.

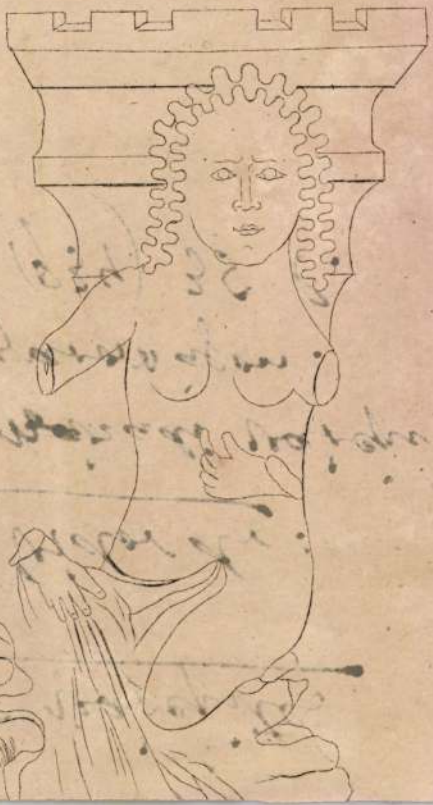

Magyar várak

1942

Technika

10. SZ. *Dr. Tóth János:* A keleti és a nyugati székelység építészeti kapcsolatai. *Jost Jenő:* Makadámpályák tavaszi romlása. *Dr. Gosztonyi Gyula:* Baranyavármegye középkori várai. *Krekó Béla:* Kis mechanikai elmozdulások fényelektromos úton való felnagyítása. *Domony András:* Az aluminium-hulladékok és forgácsok feldolgozása s finomítása. —

sekben.

kával értékes termőfölddé
pár síkságot.

k ezrei jöttek a fővárosba
nepségekre.

zelem szobrának felava-
lszabadításának első év-

flotta ékesen bizonyítja
ri hatalmát.

első birodalmi kiállítás a
ik évfordulója alkalmából.

n Tibor filmkölcsönző vállalata
York palota) Telefon: 13-77-11

FISCHHOF HENRIK KÖNYVNYOMDÁJA, KISPEST

Magyar várak

Gabányi János (Olysói). A magyar várak legendái. Budapest, 1924. Szt. Istv. Társ. (8-r. 344. l.) — Ism. Vadnai. M. Katonai Közl., 1924. 115. l. és Hamvas József. Bud. Hirl. 34. sz.

Koz/M.

Nagyko

TEXTIL, RUHA

IV. Petőfi Sándor -

Week-end...

Jól szellőző nyári cipő, lyukacsos felsőrésszel, hajlékony varrott talppal, könnyű, elegáns viselet **10.50**
Tropikál cipő, varrott **12.50**
Nyári női, férfi és gyermekcipők.
Szandálkülönlegességek.

S O H A S E M Z S O N

akrobatikus számtani mü
zonygassuk, mert ugy go
szolgáljuk áruink minős

Azért kellett ezt előre

Magyar.

Magyarországi várak

Maggiorotti, Leone Andrea és Banfi, Florio.

La fortezza di Giavarino in Ungheria ed i suoi architetti militari italiani specialmente Pietro Feraboco.

Roma, 1932 8-r. 110 l., 21 ábra.

Okmánytár kezdődő

25 (Katonai) oldal

érdekes

elégtelen

van

bennt.

Magyar. ~~Magyarországi~~ Váras

Rubitz Zsigmond: Magyarországi várak és városoknak a Magyar Nemzeti Múzeumban létező fa- és rézmetszetei.

4°, 22K, 104L, Budapest, 1880.

Magyar ~~Középkori várak~~

Czobor Béla: Magyarország középkori várai - Töredékek 1877. 599, 704. l.

Magyar várak

leromboláson a Rákóczi szabadság harc levertése után egy 1715-ki törvény rendelte el.

MMEE kgl

1913. 429. l.

Magyar vár és vá-
ros ábrázolása

a XVI – XVII. századból

Hadtört. Közl.

1932. 3–4. sz.

Árpádkori hirneves várromok.

(Még fel nem tárt levéltári adatok nyomán.)

Irta: Püspöky Gracián.

Vándor, hogy ha utad az ugynevezett „sümegi Bakony"-ba vezet s az országuton délnek tartva Tapolcza felé sietsz, nem sejted a Balatonvidék szépségét, mely abban a pillanatban, mikor az erdőt átszelő országutat elhagyod, feltárul szemeid előtt.

Egymásután, sőt majdnem egyszerre látod Szt-György-hegyét, Badacsonyt, a gulácsi hires csucsot és Halápnak, a rege szép óriásleányának sirhalmát, a koporsóhoz hasonló halápi hegyet. Nézz körül és látni fogod Sümeg, Somlyó, Szigliget, Badacsony, Csobáncz, Rezi és Tátika várait; szemeid előtt tárul fel a hires Balatonvidék, melyet természeti szépsége folytán koszorus nagy költőnk, Jókai Mór, egyik regényes tájleirásában „A magyar Tempevölgy" cim alatt magasztalólag kiemelt s zalai költőnk, Kisfaludy Sándor pedig e várakat és vidékeit megénekelve, elnevezte őket a szabad természet gyöngyeinek.

Az itt emlitett s váromladékokkal ugyszólván elboritott gyönyörü vidék mind eredeti, egymással össze nem kapcsolt s geologiailag sem összefüggő hegyeivel tünik fel a szemlélőnek, mig geognosztikai szempontból — talajminőségüknek összetételi különbözősége folytán — kuriozumot, sőt mondhatni unikumot képeznek. Ugy látszanak a távolból e hegyek, mint buborékok a csendes Balaton tükrén. Hegyesdet és a gulácsi csucsot kivéve, e hegyeknek déli és délkeleti lejtői szolgáltatják amaz egész Európában hiressé lett kitünő bort, mely a „badacsonyi" néven ismeretes.

Az e vidéken látható, mind kiváló történelmi multtal biró sok régi várrom között Szigliget egyike a legnevezetesebbeknek. Szt László király uralkodása előtt ez Botond vezér családjáé volt a körülfekvő uradalmakkal együtt. Ennek egy részét az utolsó magvaszakadt Botond ivadék, Lóránt, a szomszéd Raposka faluval egyetemben, 1071-ben a székesfehérvári káptalannak ajándékozta. Lóránt özvegye 1080-ban a másik résznek felét Medgyes Gáspár vajdának adván el, a többit végrendeletileg a pannonhalmi bencéseknek hagyta, melyet utóbbiak (nyomban az özvegy halála után) a dömölki uradalomért Medgyes vajdának cserébe adtak volt, akinek leányágon való leszármazói a XV. század elejéig ezeket az uradalmakat háboritatlanul birták is vala, mignem 1420 körül teljesen magvuk szakadván, Zsigmond király alatt rövid ideig koronajószágokká lettek.

Megemlitésre méltó az a körülmény is, hogy Szt László (még mint herceg) 1080-ban a vitai, edericsi és szigligeti peres ügyekben törvényt tartván, az összes körüllevő várurakat és zászlósokat e gyülésre maga elé idézte volt.

A tatárduláskor Szigliget elpusztulván, ismét a bencések birtokába került, kik a várat három év alatt (1244.) ujra felépitették és erős őrsereggel látták el, akiktől IV. Béla később cserejog cimén ezt elvéve, az Ujlakyaknak adta.

Utóbbiaknak 1490-ben történt magvaszakadtával, Mátyás király Szigligetet a vásmegyei Lengyel családnak adta, kik közül László a törökök elleni csatákban és Fridrik császár ellen inditott hadjáratban, nemkülönben Bécs ostrománál is kitüntetvén magát, Mátyásnak legkedvesebb alvezérei közé tartozott. Ő szervezte azt a hatalmas pártot is, mely Corvin Jánosnak trónra emelését tüzte volt ki célúl.

Zápolya idejében Szigliget birtokosául (propter adhaesionem) Török Bálint szerepelt, majd annak török rabságba történt hurcoltatása után, az 1552. évi 20. törvénycikk értelmében, ismét a Lengyel-családra szállott vissza s ezek birták is Szigligetet mindaddig, mig a fonyódi várkapitány, a rablásairól és erőszakoskodásairól oly szomoru hirre vergődött Magyar Bálint nőül nem vette Lengyel Brigittát, ki aztán sógorait, Lengyel Gáspárt és Boldizsárt önkényüleg elüzve birtokaiból, maga ült azokba bele. De az 1563-iki országgyülésen bepanaszoltatván, felelősségre vonták. S midőn ennek az országgyülési határozatnak idéző levelét a zalavári apátságnak egyik konventualistája neki a fonyódi várban kézbesitette, Magyar Bálint a szegény barátot megtá-

Pesti Hirlap Naptára. 1898.

madta, bántalmazta s a Balaton partján egy csolnakba ültetve behajtatta. A csolnakot maga rugta be a baráttal együtt a sik vizre ezekkel a szavakkal:

Vade bestia!

A barát kimenekülvén szerencsésen a vizből, részletes jelentést tett az esetről konventjének, melyet maig is a Szt Benedek-rend levéltárában őriznek. Az ország gondjaival amugy sem igen törődő Miksa király trónra jutása után, Magyar Bálint, ki időközben Miksának némi szolgálatokat tett, elbizakodván, a perbefogatástól sem igen ijedt meg. Ezt bizonyitani látszanak Miksának Magyar Bálinthoz pár hónapra a per után intézett következő kegyteljes szavai: „...complacentiam regiam nostram tibi significamus....“ amidőn köszönetet mondott azokért a katonai érdemeiért, melyeket a szigligeti és fonyódi várból tett kirándulásai alkalmával a törökön vivott diadalaival aratott.

Jellemző, hogy Szigligetet ellenség soha sem vette be, ámbár akárhányszor a törökök is ostrom alá vették. Természetes védőeszközei (a Balaton és a járhatatlan akkori posványok) megvivását soha sem engedték. 1618-ban és 1622-ben államköltségen kijavitva, tetemesen megerősitették, mig végre is villámtól sujtva, elégett és lassanként teljesen elpusztult. Érdekes még az a körülmény, hogy Szigligetnek régi urai, a hires Lengyel-család, Imrének és Gáspárnak leányági (Anna és Julia) leszármazói, ugyszintén a hirhedt Magyar Bálint (mint Lengyel Brigitta férje), vérrokonságban állanak több előkelő dunántuli családunkkal, mint például a báró Pásztory, Kiss, Putheáni, Inkey, Majthényi, Forgách stbbiekkel.

* * *

Egy másik nevezetes várrom a csobánci. Ezt IV. Béla épittette, magas, meredek hegy tetejére, de hogy kik voltak urai a régi korban, nem kutathattam ki. Azonban a XIV. században már a Gyulafyakat uralta, kik közül a XVII. század elején László anyai jószágaira, Erdélybe költözvén, Bocskaynak egyik főembere volt. Egy másik Gyulafy leányát gróf Tököly, ezét pedig Estoráz vevén nőül, a vár az Esterházyak birtokába jutott.

A hegynek az a része, melyen a régi fellegvár állott, meredek s majdnem megközelithetetlen hegycsucs. Még gyalog is csak nagy fáradsággal lehet oda feljutni, de egyszer felvergődve, a rendkivül szép kilátás s a magasztos lelki érzelem, mely keblünket a természet szépségeinek szemlélésénél elfogja, nemcsak elfelejteti fáradságunkat, hanem bőven meg is jutalmazza.

Engem, többek között, különösen érdekelt a fellegvár helyén elterülő, mintegy 10 hold nagyságu elvadult kastélykert. Ebben az orgonafák annyira elterültek, hogy szinte erdőt alkotnak, sőt zsálya, liliom- és vadrózsa-bokrokra is akadni. Az a magában véve kellemetlen körülmény, hogy Csobánczon ivóviz nincs és nem is volt, melyet minden időben a szomszéd Diszel községből szereztek be, igen komikus régi példabeszédet teremtett; ugyanis: a csobánczi kutyák, szomjuságuk oltása végett, a diszeli csermelyekhez szoknak futni, de mire haza érnek, ismét megszomjaznak s kénytelenek visszafutni. Ebből csinálta aztán a nép a közmondást, hogy: „ez is csak lót-fut, mint a csobánczi kutya.“

A zalai törvényszéknek 1674-ben hozott az a végzése, melyben a csobánci vár alkapitánya, Bóky vagy Baky Márton részére hozott kedvező itéletet végrehajtani rendeli, nem nevezi meg a vár urát, hanem a felperes rangjáról csak azt jegyzi meg: „... Sacratissimae Majestatis arcis Csobáncz vicecapitaneus.“ Ennek a Bakynak maradékai Kővágó-Eörsön telepedtek le, s most is számosan vannak.

A hagyomány szerint az utolsó Gyulafy, a kurucoknak egyik alvezére, Rákóczival Törökországba kibujdosott s távozásakor ezt a prózapoétikát mondta: *„Jó boru Badacson, jó halu Balaton, Isten hozzád! Csobáncz engem többé nem látsz!!“* Állitólag a Kutahiában 1849 után megfordult menekvők egyike beszélte, hogy egy ottani Gyuleh vagy Gyüleh nevü gazdag török birtokos őt és társait gyakran megvendégelte s azt mondta, hogy a Rákóczival kiköltözködött Gyulafy grófnak utóda. Ha a herceg Esterházy, gróf Batthyány és Inkey stb. családok magánlevéltárai feltárulhatnának a kutató történész előtt, bizonyára sok, eddig teljesen ismeretlen vagy csak hézagosan ismert uj adatot nyerhetnénk hazánk homályos és felületes történelmi részeinek megvilágitására.

* * *

Harmadiknak a nem kevésbbé nevezetes s a hagyomány szerint ugyancsak IV. Béla királyunk által épitett Szent-György vár emlitendő, mely köröskörül szőlőkkel beplántált, mintegy 100 hold területü hegy tetején állott. Régebbi történetére vonatkozó adatok főleg a veszprémi püspökség levéltárában találhatók. A XVII. század elején az Egyed-család kék-kuti birtokára uj adományt kérvén, a homo regius és capitualis azt a helyszinén nem statuálhatták, azt mond-

ván a relatoriában: „...non potuimus ire ad faciem loci ob metum hostis christiano nomini infestissimi.“ E szerint tehát Kék-Kutat a török, Köves-Kállát a német birta, kik között az ellenségeskedés s a Balatonvidék lakosainak zaklatása napirenden levén, sok oly nevezetes esemény történt, melyeket Clió ugyan nem jegyzett fel, de az emlitett magánlevéltárakban fellelhetők.

A hegytetőnek észak-nyugati részén kápolna romjai s közelében a régi fellegvár alapkövei láthatók. Szent-György oldalait és környékét a Lengyel-család után az Inkeyek és báró Putheányak, mint Hegymagas urai, a herceg és gróf Eszterházyak, mint Raposka és Kis-Apáti, a veszprémi püspökség, mint Tapolcza, a Hertelendy- és Horváth-család pedig mint Diska urai birták s részben maig is birják.

Érdekes azt a szomoru körülményt is tudni, hogy Szigliget, Csobáncz, Szent-György, Rezi, Tátika, Hegyesd, Fonyód stb. várurai, a vidéknek (csekély kivétellel) valóságos ostorai valának. Egymás ellen is folyton háborut viseltek, váraikat kölcsönösen pusztitották és kirabolták, minek csak Mátyás királyunk vaskeze birt gátat vetni. Jaj volt például annak a férjnek s apának, kinek szép neje vagy szép leányai voltak. A szigligeti vár ura a pölöskei várat a Diskán székelő várkapitányával megtámadtatta s kiraboltatta. Midőn ezért beperelték, a kézzelfogható bizonyitékok daczára mégis felmentetett, mert a főbünös, a hirhedt diskai kapitány az „*executió*“ elől megszökött, illetve megszöktették vagy elbujtatták. Ép igy maradtak megtorlatlanul a már emlitett fonyódi várkapitánynak, a hirhedt Magyar Bálintnak hatalmaskodásai és erőszakos foglalásai is, midőn törvényes birtokosokat kivert tulajdonaikból.

Hát midőn Bakics Péter, utóbbinak a barátja és cimborája, Forgách Zsuzsannát, Révay Ferenc gyönyörü nejét, váruk ostromlása és bevétele alkalmával elrabolta! — Bakicsot is perbe fogták, de az 1688-iki országgyűlés 26-ik törv.-cikkének világos rendelete dacára sem adta ki mindjárt Révay Ferencnét, hanem csak akkor, midőn Révay és barátjai Bakicsot ostromlással fenyegették. Sajnos, ők is utánozták hazánkban a német rablólovagok garázdaságait s gyakorolták maguk között s alattvalóikkal szemben az ököljogot.

* * *

Végre még a török időkben nagyban szerepelt Hegyesd várának épitését a hagyomány szintén IV. Béla királyunknak tulajdonitja. Ez cukorsüveg alakjában felmagasló, megközelithetetlen hegycsúcsra épült. Amolyan őrtorony-féle kisebbszerü vár volt, melynek területe csak 10 méter széles és 20 méter hosszu, alább azonban a hegyoldalban tágasabb térre épitett falak romjai maig is kivehetők. Zsigmond királynak 1433-ban Mantuában kelt levele szerint e vár ura Zechen (Széchi vagy Széchenyi?) volt. E levélben arról értesiti a király Zechen Mártont, hogy ezt a várat Rozgonyi püspöktől kiváltani és Salkó Miklósnak adni akarja. E szerint tehát Zechen csak usufructuariusa volt annak a várnak.

Utóbb a Sárkány-család birtokába jutott. I. Ferdinánd uralkodása alatt e vár őrségét is a törökök elleni hadcsapatokhoz csatolták, s őrizetét *egyetlen* hajdura bizták, kitől aztán Bajazid török alvezér 200 emberrel, nagy nehezen — csellel elfoglalta. Erről Nádasdy nádor értesittetvén, ostromló sereget küldött Hegyesdre gróf Salm Eginor vezénylete alatt, ki a Sárvárról idehozott ágyuk segitségével, makacs ellentállás után, a várat be is vette s a török őrséget az utolsó emberig felkoncoltatta. E vidéknek jelenleg birtokosai a herceg Eszterházyak, azelőtt pedig a Saáry, Dobossy és Forintos-családok voltak.

A középkornak itt emlitett szomoru emlékeitől gondolataimban is elbucsuzva, visszagondolok arra a magasztos lelki érzelemre, melylyel keblemet a Balatonvidék szépsége eltölté, mikor magyar beltengerünk sima kék mezét a lenyugvó nap biborszinre festi s az egész környék lángban égve ugy tünik fel szemeink előtt, mintha görögtüz fénye világitaná meg. Bámulatában elhallgat a természet minden lénye: a halak óvatosan közelednek a viz szine felé, a madarak szorongó kebellel lesik az elborulásában is nagyszerü természetet s még a fák sem merik mozgatni leveleiket, annyira belemerülnek ez elragadó látványba.

Voltál-e már, kedves olvasó, Tihanynak bérctetőjén? Láttad-e már a Balatonnak ezüsthabos tavát egész nagyságában szétterülni? Hallottad-e, hogy búgott, zsongott a tó mélye, midőn ott a mondabeli zárdának harangja megkondult? Hallottad-e azokat a fájdalmas hangu, kesergő szavakat, melyeket a szirt tündérleánya a hozzá intézett kérdésekre felel?

S ha mindezt hallottad, ha mindezt láttad s kebledet eltölté a magasztos érzelem, mely mindenkit, ki e bájos tavat szemléli, megragad, gondoltad-e, hogy régen, igen régen, sok ezer évvel ezelőtt még nem zajongtak e helyen a tündérien szép, kies vidékü tónak habjai? És midőn szemeidet végig jártatod a biborlángban égő Balatonnak tündöklő sikján s arcodat az átelleni dombokról fuvalló langyos szellő gyen-

géden érinti, tudd meg, hogy az Halápnak, a rege gyönyörü óriásleányának, a Balaton tündérének csókja volt! . . .

IV. Béla király 1263-iki adománylevele.

Tartalmánál s a benne foglalt ismeretlen részleteknél fogva, egyike azoknak az érdekes régi okmányainknak, melyek nemcsak történelmi szempontból nagybecsüek, hanem más tekintetben is igen érdekesek. Árpádházi királyaink egyik legnemesebbjének jellemét, szivjóságát, igazságszeretetét, sőt vallásosságát is hiven visszatükrözve bő bepillantást enged ez az okmány IV. Béla királyunk benső énjére s egész lelkületére.

A latin szövegü eredeti okmány igen hosszu s három különböző ügyre vonatkozik, melyek közül az a passzus a legérdekesebb, melylyel a bencések tulajdonát képezett, de tőlük még III. Endre által elvett Szigliget és Kyssen váráért és a nekik tartozó 800 ezüst márka fejében — csereértékül — a konventnek adományt tesz. Ez a passzus igy hangzik:

„. . . Az eloszolhatatlan teljes szent Háromság egy Isten nevében. Béla (IV) Isten kegyelméből Magyar-, Dalmát-, Horvát-, Ráma-, Servia-, Galicia-, Lodomeria-, Kumánia . . . stbi országoknak királya. Krisztus mind jelen, mind jövendő hiveinek, ez aranypecsétes levelünket megtekintendőknek, üdvöt a mindenek Szabaditójában. Adjuk tudtára mindeneknek, hogy mivel Kyssen vára (most Német-Ujvár Vasmegyében), járulványaival együtt, a Pannonia-hegyén fekvő Szt.-Márton monostorának elődeink által ajándékoztatott, mint annak kiváltság levelében vagyon; nemsokára ezt kedves atyánk Endre a a monostortól *Zegligeth*-el együtt visszavette, melyeket mi is azután birtunk, annak fejében mitsem adván monostorbeli hiveinknek, mit cselekedni nem vala illendő. Mivel hogy az apátság sok izben kére minket, hogy a várakat adjuk vissza, vagy azokért cserét méltóztatnánk, de ország dolgaival és tatárok hadakozásaival gátoltatván, egyiket sem tehetők. Mivel azonban Kyssen vára országunk határszéleinek fentartására is fölöttébb hasznos, megtartjuk magunknak. De figyelőre vevén és szivünkben is gyakran meghányván, miszerint a szt. István elődünk által alapitott monostort illik kiváló szeretettel felkarolnunk és birtokait inkább növelnünk, mintsem kevesbitenünk; meg azt is gondolóra vevén, hogy a tatárok elől kénytelenek lévén a tengerpartokra költözni, előzetesen ezen apátság bennünket és hiveinket nem csak megvendégelt vala, hanem még 800 finom ezüst márkát is adott nekünk és az éhhalállal küzdő nemeseink számára, ezen összeget sem fizethettük a monostornak vissza. Ez a tudat károsan hat lelkünkre, ennek folytán ki is javitjuk és jóvá tesszük mulasztásunkat, főkép azért, mivel nem illik királyokhoz fosztogatni és kárositani az egyházakat, hanem inkább ajándékozni azoknak. Ezek után Szt.-Márton monostorának csere fejében, a mondott Zegligeth és Kyssen várakért ugy tartozandóságukért és az általunk még 1241-ik háborus esztendőben felvett 800 ezüst márka fejében, adjuk Ujhely nevü birtokunkat vásári helypénzével és a Vághon levő révvel s minden hasznaival; ép igy Lubow falut, Zerdahelyt, Podhoricot, mint a Vághon levő Ujhelyhez tartozó birtokunkat. Adjuk még Debrethe földjét, mely Nyitra vára és a Dudvágh között van. Utóbbit azon szigetért, mely Comes Caliáné volt a Balaton mellett (vagyis Szigliget-ért) és kinek magvaszakadtával a pannonhegyi monostornak adatott volt. Mi ezt megtartjuk, mert a hegy várépitésre nagyon alkalmas és melyen tisztelendő férfiu Jakab páter, mint a monostor apátja és kedvelt hivünk, az egyház és haza javain őrködvén, e hegyre már is jó és nekünk is hasznos várat nagy pénzen épitvén, azt a mi igen szeretett hitestársunk királyné asszony beleegyezésével és helybenhagytával, mint már mondottuk, kezünkre vettük. Hogy pedig ezen adományozásunk tartalma erejét örök időkre fentartsa, jelen levelünket nagy aranypecsétünk alatt adtuk és adományoztuk, tulajdon kezünk irásával megerősitve . . . „ stb. Aláirva „Béla (IV.“) s. k. és „Mutirius mester“ szepesi prépost, a királyné gyóntatója és udvari papja, mint Jakab apát helyettese.

Erre az igen érdekes okiratra nézve emlitésre méltó az a körülmény, hogy V. István király ezt az adománylevelet 1271. március havában megerősitő záradékkal is ellátta. (Fej. Cod. dip. T. IV. v. 3. p. 22.)

Adomák.

Kifogás.

A korcsmárosné azon éri a férjét, hogy megcsókolja a pincérnőt.

— Mit müvelsz? kiált reá.

A korcsmáros zavartan felel:

— Csak szagoltam, vajjon a Náncsi nem torkoskodott-e a sörből vagy borból.

*

Őszinte.

— Kérek kis alamizsnát, nagyságos ur!

— Miért koldulsz, gyermekem. Éhes vagy?

— Oh nem; az apám szomjas.

*

Óvatos.

— Miért vagy oly tartozkodó a szép Ilkával szemben?

— Hja, az egy olyan „beszéljen a mamával“ automata.

*

Tiltakozás.

A karlsbadi fürdővendég tiltakozik:

— Hogy lehet tőlem zenedijat követelni? Hisz oly süket vagyok, hogy a nagydobot sem hallom!

*

Vasárnapi Ujság 50-ik számához 1861.

TÁRHÁZ.

Figyelmeztetésül a közönséghez.

A

magyar Akademia palotájának tervei egy lapon!

E napokban tartja a m. tud. Akademia ez évi nagygyülését. Remélhető, hogy ez időre az épitendő palota ügye is el lesz döntve véglegesen. A magyar közönség lelkességének, áldozatkészségének leend ez épüiet egy uj, nagyszerű bizonyitványa, minélfogva igen természetes azon érdekeltség, mely e tárgy iránt az egész hazában nyilatkozik. A Vasárnapi Ujság olvasóinak, kik áldozataikat a nevezett czélra szintén hazafiui készséggel meghozák, megigértük, hogy a palota beküldött terveit hű rajzokban egymásután közlendjük s igéretünket kevés idő mulva be is váltandjuk.

Azonban addig is, mig fentebbi szándékunk valósul, eleget kivánván tenni a közönség feszült várakozásának, az akademiai elnökség szives beleegyezésével, külön vállalatba fogtunk, melynek **jövedelme egészen az akademiai épitési tőke szaporitására van szánva.**

Ugyanis van szerencsénk jelenteni, hogy december 20-ától kezdve a **Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalában** és **Ráth Mór** könyvkereskedésében kapható lesz egy nagyérdekü diszes photographiai mű :

„A m. akademiai palota tervei egy nagy lapon."

Henszlmann, Ferstel, Szkalnitzky, Klentze és Stüler eredeti rajzai után készité Simonyi Antal, pesti fényképész.

Egy példány ára 2 ft.

A kép nemcsak közérdekü, de oly diszes is, hogy bármely jeles képgyüjteményben méltó helyet foglalhat. — A jótékony czél iránti tekintetből minél számosb megrendelést kérünk és ohajtunk. — Pest, dec. 14.

A Vasárnapi Ujság szerkesztősége.

Régi váraink ügyében.

Szeretett hazánkat bár merre tekint a vándor: sirhantok és rommaradványok környezik. A föld, melyet tapodunk, őseink része az, elődeink vérét itta, mely által termékenynyé lett; táplál bennünket; hogy soha őt szeretni meg ne szünjünk. Sokat szenvedett e hon kül és belviszályok zaklatásai között; kevés jó napot élt itt a nemzet. Mindig fogyott fajunk, és mégis a számra nézve kevés — megoltalmaza téged, oh szeretett kedves hon! Életedért ezrek hullottak el. A rónákon és bérczeken emelkedett védvárakat lerontotta az idő vihara. És most ezen történelmi kincseket a feledékenység sötét leple boritja. Legrégibb váraink eredetének hiteles történelme kikutatlan, s a mi csekélyt róluk tudunk, az is csak hypothesisen és elmefuttatásokon alapszik. Mert régi levéltárainkat az egymást érő zavaros hadjáratok, melyeknek gyakori dulásaikban Arad, mint végmegye, sokat szenvedett — felemésztették. A szájbeli hagyományok (oralis traditio) és mondák közt pedig eligazodni nem tudunk, mivel azok még összegyüjtetlenek. Minden vármegye gazdag történeti kincstárnak mondható; elég van anyag, csak legyen munkás kéz, s különösen buzditó és vezető, ki hatni és az erőket összegyüjteni tudja. Vegyük csak a kis hunvilágot; annyi történeti emléket, őshagyományt és regét, egész honszerte nem találunk mint a székely-földön. De annak nagyobbrésze, igen csekély kivétellel — mind parlagon hever, holott legbecsesebbek és nagymérvüek a történelemre nézve, mivel a székely nép hun maradék levén, régisége a legrégibb időkre kiterjed. És mindezek daczára, hol állunk? a száraz okoskodás kimagyarázhatlan terén, melyről megmozdulni a tehetetlenség nem enged. De helyt vesztegleni nemzeti bűn.

Öreg váraink leirását sokan megkisértették. Nyomozásuk hasznavehető ugyan, noha a kort, melyben emeltetett, kiaknázni a legjobb szándok mellett sem sikerült; azért mégis némi fényt és világot árasztottak a tudományra.

Nekünk csatlakoznunk kell; csak ugy haladhatunk bizton előre, ha összeműködünk. Idegenekre nem bizhatjuk magunkat, ők, mint már megtörtént, tévutra vezethetnének bennünket. Az idegen történészek legszentebb történelmi igazságainkat nem egyszer támadták meg — lerontani és kétségbe hozni. Ha azokra hagyjuk magunkat, könnyen bomlásnak indulhatnánk. Csak azon nemzet vész el, mely önmagát elhagyja. A kor, melyben élünk, tevékenységet követel tőlünk. Az elmaradás pedig az elenyészésnek tátongó sirja. De hátramaradni sehogy sem akarunk, nekünk csak most van jövőnk, nekünk élnünk kell, hazánk a virágzás küszöbén áll.

Nálunk az a kérdések egyik kérdése, hogy mikor épültek elaggott váraink? kik épitették? és kik voltak az első tulajdonosok? . . .

Kötelességem, elmondani szerény nézetemet.

1) Minden vármegyében archaeologiai társulatokat kellene felállitani, mely társulatokat az Akademia támogatná.

2) Szakaszonként a teendőkről értetezleteket tartani, melynek eredményéről az Akademia értesittetnék.

3) A magán-levéltárakat, valamint a városokét — ide értve a megyék levéltárait — alaposan kikutatni, ki nem hagyván a zárdák és káptalanokéit is. Az okmányok és cunabulák eredetiben vagy hiteles másolatban összegyüjtendők; melyből egy példány az Akademiának lenne küldendő, a másik pedig a társulatnak biztos helyen tartandó levéltárába teendő. Igy történet-buváraink segitve lesznek müveik kidolgozásában. Ha a társulat azon megyében, melyben működik, oly iratokra akadna, melyek más vármegyének régiségeire vonatkoznak, egymást értesitsék, hogy azok kicserélés vagy másolat által megszereztessenek. Ezen vállvetett összeműködés által óriási munkát lehetne véghezvinni.

4) De ez még nem elég! az oly régi várak, melyek eredetét tökéletesen mély homály fedi, és adataink hiánya miatt eligazodni nem tudunk; mi lenne a teendő, hogy a történelmi csorbát kiegészitni és a historiát megigazitni lehessen? . . . A helyszinén ásatás az egyetlen mód, mely rajtunk segithet. Az ilyen nyomozás által csak akadunk valamire, például: oly kövek merülhetnek fel, melyeken metszvények, iratok és évszámok lehetnek, mi csalhatlanul sok tekintetben irányt adhat. Esetlegesen szintén sikerülhet egyes pénzdarabok és harczi eszközökhöz hozzá jutni, melyek alkotásuk által is sokat bizonyithatnak.

A mondottak után az olvasó utunkba azon nehézségét gördithetné, hogy a munka honnan lenne fedezendő? hisz az ilyen vállalat pénzzel jár; de pénzünk nincs, pénz nélkűl pedig mitsem tehetünk; az igaz, pénzünk nem sok, de mindig van kevés s ha a kevésből csak tiz krajczárt juttatnánk személyenkint ezen üdvös czélra, Aradmegyéből egy év alatt 5—6 ezer forintnál több bejőne, anélkül, hogy azt valaki megérezné, mivel a társulat vállalatát sikeresen megindithatná. Gondoljuk meg azt, hogy apró csepp viz compositumából alakult a hatalmas tenger, mely hajókat hord, és az ész parancsának engedelmeskedik. Igy vállt a lehetetlenség lehetővé. A világ csodáit az uralkodó eszmék szülik, melyeket fillérek segitségével egyitett erők hoznak létre. — Vagy attól tartanak a szűkkeblüek, hogy a vállalatba fektetett tőke nem fog kamatozni? sőt nagyon is sokat, szellemi életünk hypotekáját fogja garantirozni, és az európai műveltség szinterén authentikalis tért foglalunk el.

Ha Angolország más világrészekben ásatásokat tesz, és milliókat költ a tudományokért : hát mi égető szükségeink perczeiben tétovázzunk-e? Albion vitorlái büszkén szeldelik a haragos tenger hullámait és szorgalmas méh gyanánt hordják haza a becses régiségeket. Sokszor a megterhelt hajókat eltemetik a hullámok árjai, felszámithatlan károkat szenved, és még sem retten vissza, hanem tovább is folytatja utját, hogy azon büszke nemzet lánglelkének határozott elveit megtestesitse. Német- és Francziaország nem egyszer küldötte tudományos embereit hazánkba — tapasztalat és régi pénzek gyüjtése végett. És mi hazánkban az orrunk előtt busongó régi várainknak tudományos kikutatását ne kezdjük-e meg? Van-e még idő a halogatásra? Szálljon mindenki önnön magába, és kérjen tanácsot saját öntudatától!

Semmisem hiányzik, csak akarat kell; lépjenek elő a szaktudósok, a tehetősbek és értelmesbek. Hiszem, hogy a nemzet bizonyára kötelességét megértendi és meleg részvéttel adja oda beleegyezését. Hisz még soha el nem maradt, hol csak erejét a jó ügy igénybe kivánta venni.

Vannak minden vármegyének kitünő czelebritásai, kik elég ismeretséggel birnak arra, hogy a dolog élére álljanak, és egymást kölcsönösen gyámolitsák, hogy egy állandó, erős társulatot alkossanak.

(P. H.) *Márton Ferencz.*

Irodalom és művészet.

— E napokban küldtük szét előfizetési felhivásunkat a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 1862-ik évfolyamára. Teljes bizalommal ajánljuk azt t. cz. olvasóink nagybecsü figyelmébe.

+ *Heckenast Gusztáv* kiadásában legujabban a következő munkák jelentek meg: *„Fenyitö törvényszéki magyar törvény."* Fejtegette *Szlemenics Pál.* Harmadik kiadás. E munka igen érezhető hiányt pótol irodalmunkban, mert ezen kivül alig van más büntető-törvénykönyvünk magyar nyelven. Ára 2 ft. — Nem különben hiányt pótol *Szeniczey Gusztáv* következő munkája: *„A magyar csödtörvény és csődeljárás* az 1840-ik évi XXII. és 1844-ik évi VII. törvényczikkekből, az országbirói értekezlet által javaslatba hozott ideiglenes törvénykezési szabályok szerint egybeillesztve." Ára 2 ft. — Végül *Ökrös Bálint* „Magyar polgári magánjog"-ának 4-ik 5-ik füzete is megjelent, s ezzel a hasznos munka be van fejezve.

+ (*Imakönyv.*) Müller Emilnél e napokban jelent meg : *„Szent hangzatok.* Imák ker. katholikusok számára. Szerzette *Albach* J. S., forditotta Sujánszky Antal." E hat aczélmetszettel diszitett imakönyv a tizenegyedik eredeti kiadás után negyedik kiadás, s szivnemesitő és ájtatos tartalmával a közelgő karácsonyi és ujévi ünnepekre igen czélszerü ajándokul ajánlható. Kapható a kiadó-tulajdonosnál Dorottya-utcza 12. sz. a. s minden hiteles könyvárusnál. Ára kötetben 3 ft. 80 kr.

+ (*Emilia „Irodalomtámogató vállalatára"*) eddigelé már több mint 700 aláiró érkezett, s remélhető, hogy számuk nemsokára megüti az 1000-et.

— (*A „Növilág“ uj folyama.*) Jövő évtől kezdve e hölgydivatlap — melyet olcsósága és legnagyobb elterjedtségénél fogva méltán nevezhetnénk a *nők „Vasárnapi ujságának“* — nem mint eddig kétszer, hanem *háromszor* fog megjelenni havonkint, és pedig alakja előbbi nagyságában — árfölemelés nélkül. Eszerint adni fog éven át 36 számot boritékkal, 12 divatképet, s ugyanannyi minta-rajzmellékletet, — félévi 3 forint előfizetésért. Meggondolva, hogy a külföldi 10—20 ezer előfizetővel biró divatlapok még drágábbak, amellett, hogy honi divatunk mellett fölöslegesek is — azt hiszszük, szükségtelen volna, e lapot még különösen is ajánlani hölgyeink figyelmébe. Szerkesztője, Vajda János nemhogy vissza nem lép — mint hire volt, de sőt főgondját e lap szerkesztésére forditandja.

+ (*A „Thália“ czimü zsebkönyv*) megjelent. Kiadták *Fésüs György* és *Toldy István*. A budai magyar népszinház javára s keletkezésének emlékére. A szépirodalmi vegyes tartalmu dolgozatokon kivül, a budai magyar népszinház keletkezésének történetét is hozza. Bolti ára 1 ft. 20 kr.

+ (*Dobsa Lajos*) sokszor emlegetett uj szomorujátéka, „István, első magyar király“ tegnap, lapunk bezárta után, volt először szinre hozandó a budai népszinházban, azért róla ezuttal nem szólhatunk. Ma ismételtetni fog, sőt mint halljuk, egymásután négyszer adják elő, a mi nálunk eddig példátlan dolog. Tegnapelőtt, a darabra történt elökészületek miatt, nem volt előadás.

+ (*Xantus Jánostól*) közelebb „Utazás nyugati Mexikóban“ czimü munka fog megjelenni. Bizonyára érdekes lesz.

+ (*Szinműpályázati inditvány.*) A budai népszinháznál történt pályázat eredménytelensége, sőt mondhatni, káros volta következtében Salamon F. a „P. N.“-ban azt inditványozza, hogy a pályázat jövőre oly módon hirdettessék ki, hogy minden uj népszinmű, mely egy év alatt a népszinházban előadatik, pályázónak tekintendő és a jutalom ezek legjobbikának adatik ki. Ekkor a pályázás nem üthet ki oly gyengén, mert több iró és több mű pályázik, a veterán irókat sem tartóztatja vissza önérzetük. E szélesb alapu pályázat mellett sohasem jönének a birálók azon zavarba, hogy habár aránylagos becs szerint kell itélniök, ugy vélekedjenek, hogy hasztalanul van elpazarolva a jutalom. — Minthogy az idei pályázatra beküldött s előadott művek minden kritikán alól állanak, Salamon ugy véli, hogy az 50 arany jutalom semmiesetre ki nem adandó. Annyi áll, hogy ha kiadatnék, sárba lenne dobva az az 50 arany, miután a pályázó darabok egyike sem olyan, hogy másodszori előadásra érdemes volna.

+ (*Vahot Imre*) uj évkor ismét meginditja „Napkeletét.“ Midőn taval a sajtó 12 éves bilincsei nagy részt feloldoztattak, Vahot akkor lapját, melynek egyik számát történetesen lefoglalták, jónak látta megszüntetni, kijelentvén, hogy ily sajtóviszonyok közt nem lehet ujságot szerkeszteni. Most a sajtó a provisorium folytán ismét szükebb korlátok közé szorittatott, és ime, Vahot ujra „Napkeletet,“ teremt. Furcsa! de azért éljen!

+ (*Bakody Lajos,*) zongoramüvész hazánkfia közelebb Pestre érkezik s hangversenyt fog rendezni. Később egy nagyobb müvészi körutra indul.

+ (*Dumas Sándor „Párisi Mohikánok“*) czimű nagy regényének két utolsó füzete is megjelent Pfeifer Ferdinándnál magyar forditásban, s igy most már teljesen kapható.

+ (*Feleki Miklós*) legujabban ismét két franczia szinművet forditott le, melyek Párisban számtalanszor, nagy tetszéssel adatnak. Az egyik: „Le gentilhomme pauvre,“ mely Bécsben „Der arme Marquis“ czim alatt ismertetik; szerzője Dumanoir. A másik Fouché Pál „L'institutrice“ (a nevelőnő) czimű műve.

+ (*„Bornemisza-szobor.“*) Kassa városa, polgármestere, b. Luzsénszky Pál inditványa folytán egy, a város birtokában volt márványszobrot ajándékozott a nemzeti Muzeumnak. Hogy mikor és ki által készittetett e mű, senkisem tudja; közönségesen „Bornemisza-szobornak“ nevezik. Elismerés illeti a tiszai vaspályatársulatot is, mely e szobrot Kassától Czeglédig dij nélkül szállitá.

+ (*Uj szinművek.*) A budai népszinházhoz ismét egy egész csomó, előadásra bocsátandó szinmű adatott be, névszerint: „Egy család ünnepe,“ népdráma 3 felv. magyaritotta Feleki; „Szép Mara,“ eredeti vigjáték 3 felv.; „Egy magyar szinész otthon,“ eredeti vigjáték 2 felv.; „Párbaj sötétben,“ vigjáték 3 felv.; „Horace esküje,“ vigjáték 1 felv., forditották Tatai és Spanraff; „A falu fonóháza“ eredeti népies operette 1 felv. Bényeitől, zenéje Sziklavölgyitől; „A nekeresdi csárda,“ eredeti népszinmü 3 felv. Pap Bélától. Tóth Kálmán „Dobó Katiczája“ is elő fog adatni. Több szerencsét kivánunk nekik, mint az eddigiek ott tapasztaltak.

+ (*Uj román lap.*) Bukarestben ujévkor „Concordia“ czimű lap indul meg, melynek feladata leend, a magyarok, románok és délszlávok közt a testvériséget szorosabban fűzni.

+ (*Greguss Ágost*) egy négy felvonásos, versekben irt vigjátékot nyujtott be a nemzeti szinház drámabiráló választmányához. Az uj vigjáték czime: „Női biztositás.“

+ (*„Sárosy-Album.“*) Rákosi László és Sarkady István előfizetést nyitnak egy „Sárosy-Albumra,“ melyben a költő arczképe mellett, annak eddig kiadatlan prózai és verses dolgozatai, életrajza és végső pillanatai lesznek részletesen előadva. A 25—30 ivre terjedő munka előfizetési ára 3 ft., diszkötésben 5 ft. Megjelenését a szerkesztők január közepére igérik.

+ (*Prépost István „Debreczeni Közlöny“*) czimü hetilapja, előbbi szelleme és iránya megtartásával, ujévkor ujra megindul. Előfizetési ára egész évre 5 ft., félévre 3 ft., negyedévre 1 ft. 50 kr.

+ (*A gráczi „Volksstimme“ szerkesztősége*) lapjának megjelenését bizonytalan időig megszüntette.

+ (*Rózsaági Antal*) szétküldte már előfizetési felhivását a szerkesztése alatt Engel és Mandellónál ujévkor megindulandó „Gombostü“ czimű lapra, mely hetenkint kétszer, nagy másfél iven, boritékkal és mellékletekkel fog megjelenni. Előfizetési ára egész évre 12, félévre 6, negyedévre 3 ft. A már szétküldött mutatványszám jó reményt nyujt e divatlap iránt.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

+ (*A pesti takarékpénztárnál*) leszámitolt váltók kifizetése folyó decz. 15-ik napjától kezdve nem mint eddig, reggeli 8, hanem déli 12 órakor eszközöltetik.

+ (*Ekeverseny és uj szecskavágógép.*) Köpcsényben (Mosony) m. hó 18-án ekeversenyt rendeztek 26-féle ekével. Leginkább kitüntek a Yull-féle ekék. Ugyanott bemutattak egy Magyarországban eddig ismeretlen szecskavágógépet, mely 10 lóerejü gőzmozdonynyal hozatván mozgásba, a kitünt eredmény átalános megelégedéssel fogadtatott.

+ (*Velenczében az üzlet*) annyira megcsökkent, hogy a kölni ujság szerint az angol kormány elhatározá, az ottani főkonzulságot feloszlatva, ennek teendőit a triesztire ruházni át; Velenczében pedig ezután csupán angol alkonzulsági állomás leend.

+ (*A borok szállitására nézve*) igen czélszerü, ha elküldetésök előtt 2—3-szor palaczkokba huzatnak le. Ez eljárásra a „W. Ztg.“ a londoni kiállitásra küldendő borok érdekében tesz figyelmessé.

Közintézetek, egyletek.

— (*A pestbudai hangászegyleti zenede számára*) ujabban befolyt ajándékok: *A zenemütárnak:* 1) Bräuer Ferencz ur: „Die Dorfmusikanten“ Mozart A. által szerzett zenemü. — 2) Pfeffer Ignácz ur: 3 magyar népdal, átirva Mosonyi Mihály által, két füzet. — 3) Füredy Mihály ur: 8 darab irott, 74 darab nyomtatott zenemü, öszvesen 82 füzet. — *A zenedei könyvtárnak:* 4) Kovács Ferencz komáromi népnevelő s zenedei tudományos könyvtárnok ur: „Irányeszmék a komáromi zenetanoda alapvonalaihoz.“ Komárom 1861-ben megjelent saját munkája. — *A szavalati könyvtár számára:* 5) Abelsberg Vilmos, a zenedének volt növendéke: Engel F. „Ideen zu einer Mimik. Berlin 1802, két kötet. — 6) Rudass János szavalat-osztályi növendék: Fáy András munkája „Hulló virágok.“ Pest 1861. — 7) Pentsch János ur: a) Emléklap az 1860-évből (a Szózattal 11 nyelven). b) Vilney Anton: Ungarische Volkslieder 1-te Folge, Leipzig 1848. 8) Mátray Gábor ur: Szavalattan alaprajza, 15-ives nyomtatványból — 20 példány. — Mely ajándékokért az ig. választmány hálás köszönete ezennel nyilvánittatik. — Közli Ritter Sándor egyleti titkár.

+ (*Ujabb adakozások az Akademiára.*) A szinérváraljai közbirtokosság 300 ftot adatott az Akademia palotájára; Szabó János szemorvos pedig 500 ftot hogyott az alaptőkére.

+ (*A nemzeti Kör*) f. hó 15-re hirdetett közgyülését bizonytalan időre elhalasztotta.

+ (*Az erdélyi kölcsönös jég- és tüzkármentö-társulat*) november haví kimutatása szerint, a biztositott értékösszeg 10,886,361 ftra ment, 209,446 ft. bevétellel. A fennebbi összegekből nov. hóra 642,334 ft. biztositott érték és 8359 ft. bevétel esik. Másfelől a tüzkáresetek száma is nagy volt nov. hóban: 38 tüzkár mintegy 17,000 ft. biztositott értékig. A 11 hó alatti tüzkárok összes száma 219.

— (*A barsmegyei gazdasági egyesület*) 1861. év, deczember 21-én reggeli 10 órakor, Léván, saját teremében, igazgató alelnök választása végett, közgyülést tartand, melyre az egyesület t. cz. tagjai teljes tisztelettel meghivatnak. Kelt Léván, az 1861 év november 20-án tartott közgyülésből. — *Mácsai Lukács* egyesületi titkár.

— *Ujabb adakozások a Széchenyi-emlékszoborra.*) Kecskemét-város küldeménye 500 ft. — Nagy-Várad-város küldeménye 200 ft. s a polgárnagy ur gyüjtése ugyanott 130 ft. — A kassai takarékpénztár küldm. 100 ft. — Baky József, kun-sz.-miklósi főjegyző ur gyüjtése 51 ft. 50 kr. — Z. Horváth Móricz ur gyüjteménye Zalamegyében 299 ft. 33¾ kr. — Sz kir. Szabadkaváros közgyülésileg küldött 200 ft. — Angyal Pál baranyamegyei főjegyző ur gyüjtése 314 ft. — Huszár Imre ur, az általa rendezett működvelői előadásból 30 ft. — Lits Antal ur gyüjtése Gödöllőn 36 ft. Bocskay Ignácz ur gyüjtése Tatában 65 ft. — Nádosy István ur gyüjtése Pesten 69 ft. — Piperkovics Péter pestmegyei főszolgabiró ur gyüjtése 36 ft. 30 kr. — Kelt Pesten, 1861 decz. 2-án. *Bertha Sándor,* mint a m. t. akad. pénztári ellenőre.

+ (*Egy buzgó gyüjtö.*) Botka Mihály, volt országgyülési képviselő. Zalamegyében 1860. év folytán az akademiai alaptőkéjére s palotájára 1113 ft 78 krt és 8 aranyat gyüjtött.

+ (*A pesti kath. legényegylet tagjai*) e napokban harmadik kiállitást rendeztek saját készitményü munkáikból. E mintegy 36 darab különféle szakmája iparczikkből álló kiállitás az egyleti tagok iparkodását fényesesen tanusitják.

+ (*Az izraelita magyar egylet által*) rendezett szépirodalmi felolvasások e hó 7-én esti 7 órakor, az egyletnek ujtér 2. sz. alatti helységében ujra megkezdettek, s ezentul minden szombaton ugyanezen órában fognak tartatni.

+ (*Jótékonyczélu elöadások jövedelmei.*) Sipos Antal mult vasárnapi hangversenye a pestvárosi árvaleányház javára 369 frt. 89 krt, a budai népszinházban rendezett második működvelői előadás pedig, ugyan-e szinház alapja javára 200 ft. 60 krt. jövedelmezett.

DUGONICS ANDRÁS
születésének kétszázadik évfordulójára
készül Szeged

Egy év alatt két eddig ismeretlen Dugonics kézirat került elő

Szeged, november 8.

A mult héten tartották meg a budapesti Postatakarékpénztár árverési csarnokában Szeged néhány év előtt elhúnyt „literátus főkapitánya", *Szalay* József dr. híres és értékes könyvtárának aukcióját.

A budapesti könyvárverést Szegeden rendkívül nagy érdeklődéssel kisérték, annál is inkább, mert

a gyüjteményben több irodalomtörténeti és kultúrhistóriai szempontból nagyértékű ritkaság volt

s annakidején, *Szalay* József dr. halála után történtek bizonyos kísérletek arra, hogy a gyüjteményt Szeged város szerezze meg a Somogyi-könyvtárnak. *Ez a terv azonban anyagi fedezet hiányában meghiusult.*

Szalay József dr. könyvtárának egyik legnagyobb figyelmet keltő példánya Dugonics Andrásnak, a magyar regényirás atyjának, a híres szegedi piarista tanárnak eddig ismeretlen, kéziratban fennmaradt műve volt a magyar várak történetéről.

„De arcibus regni Hungariae" — ez a kézirat címe, a mű nyelve azonban magyar. 354 oldalon ismerteti *Dugonics* András a magyar várak történetét betűrendben, művének megirásában azonban csak az S betűig jutott el s eddig 378 magyar vár történetét irja le.

Dugonics ismeretlen műve

Dugonics Andrásnak ezt a kultúrhistóriai szempontból rendkívül becses művét a köztudat eddig nem ismerte, sőt a kutatók sem tudtak róla. *Az értékes kézirat ott pihent Szalay József dr. könyvtárának többi, féltve őrzött becses ritkaságai között* s most, hogy kalapács alá került a könyvgyüjtemény és a katalógusban megjelent az árverésre kerülő könyvek felsorolása

megkezdődött a verseny a Dugonics kézirat megszerzéséért.

Elsősorban a szegedi Dugonics Andrásról nevezett irodalmi társaság követett el mindent a kézirat megszerzésére, nehogy idegenbe kerüljön a váratlanul felbukkant Dugonics-reliquia.

— Szeged nem engedheti meg, hogy elvigyék innen ezt a nagybecsű kéziratot, — mondotta az *Esti Ujság* tudósítójának *Diósi* Géza dr. piarista tanár, a Dugonics Társaság tagja, a legszakavatottabb Dugonics-kutató. — Most, Dugonics András kétszázadik születési évfordulójának közeledtével

olyan nagy lendületet kapott a Dugonics-kultusz, olyan nagyszerű ünnepségekre készülünk, hogy mindez kötelezi Szegedet a kézirat megszerzésére.

Ebben a városban született, itt halt meg, Szegedet szerette mindig a legjobban *Dugonics* András, Szeged kell tehát, hogy a központja legyen a Dugonics-kultusznak és *itt kell őrizni a Dugonics-reliquiákat.*

A Dugonics Társaság vezetőségének, *Várady* Imre, *Sik* Sándor professzorokkal és *Tonelli* Sándor dr. kormányfőtanácsossal az élen, *Pálfy* József dr. polgármesterrel folytatott tárgyalások után

sikerült a Dugonics-kéziratot megszerezni

s azt most a Somogyi-könyvtár rtikaságai között helyezik el.

A „De arcibus regni Hungariae" egy év leforgása alatt immár a második eddigi ismeretlen Dugonics-kézirat, amely rejtekhelyéről előbukkan. Az Etelka első kiadása százötvenedik évfordulójának idején, tavaly fedezte föl *Diósi* Géza dr. a csépai plébánia könyvei között Dugonics Andrásnak egy szintén ismeretlen kéziratgyüjteményét, amelyben több kisebb kézirat, matematikai és filozófiai dolgozatok, prédikációk, elmélkedések (*többek között Dugonics első szentbeszédének szövege, amelyet a szegedi Szent György-templomban mondott szüleinek jelenlétében magyar nyelven Péter és Pál ünnepén*) sorakoznak Dugonics egyetlen iskoladrámájának kézirata, amelyet 1762 június 26-án a szegedi piaristák adtak elő iskolájukban. A drámai mű címe: *„Egyiptomi József élete és viselt dolgai."* Ennek a kéziratgyüjteménynek a felfedezése nagy mértékben kiszélesítette Dugonics András irodalmi működéséről eddig kialakult ismereteket. S most a tudós szegedi piarista költő születésének kétszázadik évfordulója küszöbén

előkerült az ismeretlenség homályából egy másik kézirata is.

A 200 éves forduló

A szegedi piaristák, akik egyébként is mindig nagyon büszkék voltak, hogy az ő rendjük adta a magyar irodalomnak *Dugonics* Andrást, most a legnagyobb lelkesedéssel készülnek a költő kétszázadik születési évfordulójának megünneplésére.

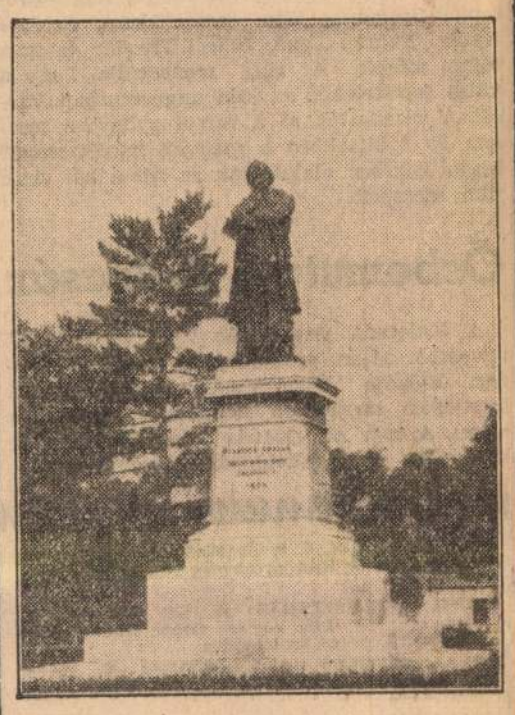

1740-ben született Szegeden Dugonics András. Itt is halt meg 78 éves korában 1818-ban s azóta

a szegedi „deszkás" temetőben alussza örök álmát gyönyörű síremléke alatt,

amelyet Szeged város állított emlékezetére. A kétszázadik évforduló ünnepségeinek rendezése középpontjában a szegedi piaristák és a Dugonics-társaság állanak. 1940-ben egész esztendőben lesznek ünnepségek, amelyek *Dugonics* András emlékezetével kapcsolatosak. Nyilvános kiállítást rendeznek a „Bibliotheca Dugonicsiana"-ból, Dugonics András könyvtárából, amelyet tavaly szerzett meg a város a költő egyik leszármazottjától 1400 pengőért. A „Bibliotheca Dugonicsiana" jelenleg a szegedi Somogyi-könyvtár állományában mint különálló rész van elhelyezve.

Tervbe vették a szegedi piarista atyák Dugonics András verses műveinek kiadását is

s erre nézve már meg is történtek az előkészületek, az „Egyiptomi József élete és viselt dolgai" című iskoladrámát pedig a piaristák gimnáziumának jövőévi értesítőjében teszi közzé *Diósi József dr.* 1940-ben lesz a szegedi piarista gimnázium önképző köre is 200 éves s ezt az évfordulóját összekapcsolják a Dugonics-ünnepségekkel. A Dugonics-társaság pedig emlékülések keretében ünnepli az első magyar regényirót — akinek a nevét viseli — kétszázadik születési évfordulója alkalmából.

A kétszázéves Dugonics András művei ismét divatba jöttek Szegeden. Az Etelka szerzőjét a második centennáriumon azonban nemcsak szülővárosa, de az egész magyar irodalmi élet is büszkén és nagy megbecsüléssel ünnepli.

O. T. O.

A hazatelepitett balti németek nagyobbrészt nagybirtokosok, intellektüelek és iparosok

Berlin, nov. 8. (NST)

A Németországba tömegesen visszatérő balti németek, akiket Nyugatporoszországban telepítenek le, foglalkozás szerint többnyire nagybirtokosok, szellemi foglalkozásúak, vagy iparosok. Földmíves kevés van közöttük, mert többnyire a német nagybirtokos nemesség szerzett földet a balti államokban. Idők folyamán sok német kereskedő is telepedett le a balti városokban, különösen Rigában és Revalban, akik most szintén hazatérnek. Viszonylag igen magas a szellemi foglalkozásúak száma. Csupán Észtországból 155 orvos, száz ügyvéd, 95 tanító és 60 lelkész tér vissza Németországba. Lettországban a német iparosok száma volt igen magas. Végül sok ipari munkás, különösen a fém-szakmából, van a visszavándorlók között.

A rigai Herder-intézetet, amelyet a világháború után alapitottak, szintén Németországba helyezik át. A lettországi német iskolákat már november elsején bezárták, az ottani evangélikus püspök pedig a német egyházközségeket is feloszlottnak nyilvánította.

Megindulnak a légijáratok Páris és Anvers között

Brüsszel, november 8. (Havas)

Azok a francia légijáratok, amelyek Anvers és Franciaország között az ellenségeskedések megkezdése előtt működésben voltak, rövidesen újra megindulnak. (MTI.)

Az első háborus ünnepi ebéd a Buckingham-palotában

London, november 8. (Havas)

A király a Buckingham palotában kihallgatáson fogadta Chamberlain miniszterelnököt. VI. György király ma este a Buckingham-palotában ebédet adott a koronatartományok és India képviselőinek tiszteletére Az ebéden a királyné, valamint a Londonban időző koronatartományi megbizottak feleségei is résztvettek. A huszonnyolc meghivott között volt a többi között a gloucesteri hercegnő, Neville Chamberlain és felesége, Eden és felesége, a devonshirei hercegi pár. Ez az első ünnepi estebéd a Buckingham-palotában a háború kitörése óta. (MTI.)

Az első magyar világfilm!

ÁLL A BÁL

BABAY JÓZSEF és BARABÁS PÁL témájából írta: BANKY VIKTOR és BÉKEFFY ISTVÁN. Zene: BUDAY DÉNES

Rendezte: BÁNKY VIKTOR

ÁLL A BÁL

SZELECZKY ZITA, SIMOR ERZSI, LADOMERSZKY MARGIT, GOBBY HILDA, CSORTOS, PATAKY, BILICSI, MIHALYFFY és igen sokan mások!

ÁLL A BÁL

Az eredeti külső felvételek idén augusztusban Varsóban készültek!

HUNNIA — HAJDU - FILM. DARÓCZY-produkció

ÁLL A BÁL

Premier holnap:

URÁNIA DÉCSI

A SZERZŐ ÉS A FŐSZEREPLŐK: SOMLAY ARTUR, MURATI LILI, HUNYADI SANDOR, MEZEY MARIA, LA DOMERSZKY MARGIT

KÁRTYÁZÓ ASSZONYOK

Hunyady Sándor színjátéka a Vigszínházban

A darab kártyával kezdődik, tízlapos römivel, a szerző azonban már az első negyedórában *kopog*. Felbomlik a hölgypárti, az egyik hölgyet hamis játékkal vádolják, mert sokat nyer és főként mert ő a legcsinosabb. Pontosan ugyanebben az időben baleset éri őnagysága férjét is szintén a kártyaasztalnál. Többet veszít, mint szabadna, alig tud kimászni a csávából. Ez a kettős kártyamalőr sodorja egymás mellé a házaspárt, akik már kezdtek eltávolodni egymástól. A közös veszedelemben megnő a szerelem, most már együtt verekednek a láthatatlan ellenséggel, a társadalmi bojkottal — és fenntartás nélkül győznek is, ámde ez a győzelem mind a kettőjüket megsebesíti. Az a társadalmi réteg, amelyik felvonul előttünk, *ostoba, hazug és gonosz is egy kissé*. El innen, mondják és kimenekülnek a rájukfonódó hinár öleléséből.

Olykor az volt az érzésünk egy-egy jelenetnél, hogy itt *modern estélyiruhákban és kifogástalan szmokingokban — egy történelmi darabot játszanak előttünk*. Olyan messze vannak tőlünk ma már ezek az alakok, ezek a ráérő hölgyek és urak, akik szalonok sarkaiban fecsegnek, jólvasaltak, szellemesek, kedvesek és kiállhatatlanok. Hunyady remek charmcur, évődik a figuráival, mosolyog rajtuk és úgy félig veszi komolyan őket. Eltávolodtunk ettől az élettől, amelynek *belső amoralitását oly élesen vetíti ki Hunyady* olykor-olykor, hogy még fel sem háborodunk — *mindez egy elmult világból való*. A játék akkor a a leghatásosabb, amikor Hunyady vagy gyilkosan éles tollal, vagy pedig megbocsátó fölénnyel ír — egyébként az egészet, úgy amint van, *eltehetjük egy kihalófélben levő kasztról szóló és később megirandó nekrológ forrásmunkái közé*.

A négy kártyás hölgy közül *Muráti* Lili az, akit a másik három meg akar ölni. Határozott, energikus, nem tétovázik és nem szentimentális. A szerepe sima, de ő sem tud felemelkedni a darab horizontján túl. *Mezey* Mária, akinek idén ez az első fellépése a Vígszínházban, karmol mint egy városba szabadult vadmacska, ingerlő és harcias s amint kell: korrektül ellenszenves. *Somlay* biztos és megingathatatlan fölénnyel sétál át a darabon, pár jelenete *Murátival* és *Mezeyvel* a legjobb momentumokat jelenti a darabban. *Somló* István hűvös nyugalma elég jól illik ide, *Ladomerszky* Margit azonban, érzésünk szerint, nem az, akit játszani kellene. *Kőműves* Sándor, *Márkus* Margit, *Fáy* Béla, *Berczy, Hidassy, Balassa, Mátray* játszanak még kis szerepeket, *Hegedüs* Tibor rendezése és a most bemutatkozó díszlettervező, *Kreisler* Béla munkája kifogástalan. A darabot ma este mutatják be.

UJHELY JÓZSEF

Greta Garbo repriz

Néhány esztendővel ezelőtt hatalmas sikert aratott Greta *Garbo* híres történelmi filmje, a Krisztina királyné. A film, amelyben utoljára játszik együtt Greta Garbo az azóta elhúnyt John *Gilberttel*, a héten felújításra kerül. A Brodway-mozi tüzi műsorára.

(*) **Alvinczi vértanuk.** Érdekes iskolai előadást rendezett a cisztercita Szent Imre Kollégium. A növendékek vitéz *Barabás* Miklós nyolcadik osztályú tanuló darabját játszták el, amely az *Alvinczi vértanúk*-ról szólt. A kitünö darab rendkivüli érdeklödést keltett, az elöadáson jelenlevö elökelö közönség és a müvészvilág számos tagja megállapította, hogy *a fiatal gimnazistában nem mindennapi drámairói tehetség rejtözik és vár kibontakozásra.*

Bankigazgatók és ipari vezérek látogatása a Magyar Filmirodában

Érdekes vendégek látogattak ki hétfőn a Magyar Filmiroda mütermeibe. A Keresztény Gazdasági Club, amelynek tagjai a magyar gazdasági élet keresztény vezéreiből kerülnek ki, a közelmultban elhatározta, hogy

minden héten testületileg felkeresi egy-egy klubtag üzemét, vagy ipartelepét.

Ezen a héten a Magyar Távirati Iroda és vállalatai kerültek sorra. Hétfőn a vezérigazgatók klubjának mintegy hetven tagja nézte végig a MTI, a Rádió és a Filmiroda üzemeit. Először a Távirati Irodát keresték fel, azután megtekintették a Rádió Sándor-utcai, illetve lakihegyi telepét, majd pedig a Filmirodába látogattak ki. *Kozma Miklós elnök fogadta barátait, Törey Zoltán vezérigazgató pedig üdvözölte az egybegyült társaságot.*

A látogatók között voltak *Erney* Károly, *Lamotte* Károly, *Jakabb* Oszkár, *Laky* Dezső, *Wettstein* János, *Oettl Pálffy* Dénes, *báró Radvánszky* Antal, *Jankovich* László gróf, *báró Splényi* Iván és még sokan mások.

A vendégek legelőször a műterembe vonultak be, ahol éppen az „Éva rendet csinál" című új magyar film felvételei folytak Erdélyi Micivel, Lukács Margittal, Szilassy Lászlóval a főszerepekben. Több mint egy óráig nézték a munkát. rövid időre abba is maradtak a felvételek és a rendező *Bán* Frigyes, valamint a film főszereplői mindent elmagyaráztak az érdekes vendégeknek. Ezután a telep egyéb üzemeit tekintették meg a látogatók a különböző technikai berendezéseket, majd pedig levonultak a házi vetítőbe, ahol *egy sereg legutóbb készült érdekes filmszalagot* vetítettek le előttük. A társaság nagy érdeklődéssel figyelte azt az érdekes filmmunkát, amely a Filmiroda különféle osztályain folyik s csak a késő délutáni órákban távoztak a Hungária-úti filmgyárból.

Díszelőadás az Operaházban

Verdi nagyszerű drámai remekét, a „Don Carlos"-t adta elő szerdán az Operaház a Magyar Operabarátok Egyesületének a rendezésében. Ez az izzó drámaiságú mű nagyon közel jutott a magyar közönség szívéhez, aminek nem utolsósorban az is oka, hogy olyan parádés szereposztásban hozta ki annakidején az Operaház, aminővel a világ kevés dalműszínháza dicsekedhet. A keddi előadáson zsúfolásig megtelt közönséggel az Operaház nézőtere és hatalmas tapsviharok jutamazták Báthy Anna, Némethy Ella, Halmos János, Losonczy György, Palló Imre, Székely Mihály nagyszerű alakitását, valamint Failoni kongeniális vezénylését.

Az ünnepi Verdi-esten megjelent a kormányzói pár. Ott láttuk József királyi herceget, Auguszta királyi hercegasszonyt, s az előkelő társadalmi világ számos tagját.

Az „Áll a bál" díszbemutatója

Holnap este mutatják be az Uránia és a Décsi Filmszinházakban a Hunnia első magyar világfilmjét, amely Áll a bál címen kerül bemutatásra. A filmet a Bors István rendezője, *Bánky* Viktor irta filmre, míg főszereplői *Szeleczky* Zita, *Simor* Erzsi, *Csortos* Gyula, *Pataky* Jenő, *Bilicsi* Tivadar és igen sokan mások. A film szenzációja, hogy a külső felvételeket az idén augusztusban Varsóban készitették és a varsói gyönyörü tereken és épületekben a magyar müvészcsapat tagjai békésen alakitották az Áll a bál című film szerepeit.

Ősbemutató Kalocsán

A Kalocsán játszó *Szalay* cseretársulat november 11-én, szombaton ösbemutatót rendez. Előadja *Utry* Mihály kalocsai városi tisztviselő társadalmi szinmüvét, amelynek címe: *Arany*. Az előadás iránt Kalocsán és környékén nagy érdeklődés nyilvánul meg.

Zsúfolt ház előtt búcsúzott Bajor Gizi a Nemzeti Színháztól

A Nemzeti Szinházban tegnap este értek véget a „Donna Diána" sorozatos előadásai. A darab csak néhány hét mulva kerül ismét müsorra, minthogy Bajor Gizi ma estétől már a Nemzeti Kamaraszinházban játszik. A tegnapi előadáson „búcsúzott" el egy időre a Nemzeti Szinháztól. Az előadást zsúfolt ház nézte végig, a pénztárnál kint függött a „tábla". Az egyik páholyban ott láttuk József Ferenc királyi herceget és Anna királyi hercegasszonyt.

Pusztai szerenád 50

Tegnap este játszották a *Fővárosi Operettszinházban* ötvenedszer Szilágyi László, *Békeffi* István, *Fényes* Szabolcs *Pusztai szerenád* című operettjét. A jubiláris előadást telt ház tapsolta végig, a felvonások végén sokszor a függöny elé hivta a főszereplőket, *Honthy* Hannát, *Kiss* Manyit, *Szoncsy* Birit, *Latabár* Kálmánt, *Solthy* Györgyöt és *D. Kovács* Józsefet. A jubiláris operettet rövidesen ismét müsorába iktatja a rádió.

Beethoven-bemutató a Zeneakadémián

A *Budapesti Szimfónikus Zenekar* kedden kezdte meg több estére terjedő *Beethoven*-ciklusát *Komor* Vilmos vezénylete alatt. Beethoven géniusza telt házat vonzott a Zeneakadémiára. Az érdeklödés középpontjában Beethoven nemrég felfedezett *énekduójának a bemutatója állott*, amelyet *Zsögön* Lenke és *Sipos* Jenö adott elö finom müvészettel. Az est másik szólistája a tehetséges *Rauchwerger* Lili volt. A komoly célkitüzésü zenekart, a karmestert és a szólistákat a közönség melegen ünnepelte.

Jöjjön velünk szinházba az Esti Ujság kedvezményes szinházjegy irodája útján

Szinházjegyirodánk VIII., József-körút 5. hétköznapokon és vasárnap reggel 9 órától délután 2 óráig áll olvasóink rendelkezésére. Telefonrendelés: 140-000 144-401.

Színházi műsor:

Operaház: Pillangókisasszony. (E. 6.)
Nemzeti Színház: Papucshős. (IV.)
Nemzeti Kamara Színház: Rembrandt.
Vígszínház: Kártyázó asszonyok. (S.)
Belvárosi Színház: Végrendelet.
Andrássy Színház: Klotild néni.
Dunaparti Színpad: Megnyitó műsor.
Pódium: Megnyitó műsor.
Fővárosi Operett Színház: Pusztai szerenád.
Royal Színház: Ki gyercke vagyok én?
Városi Színház: A piros bugyelláris.
Erzsébetvárosi Színház: Zimberi-zombori szépasszony.
Józsefvárosi Színház: Paprikáscsirke.
Kisfaludy Színház: Fehérvári huszárok.
Komédia Orfeum: Benősülés.

Mozi műsor:

BEMUTATÓ MOZIK:

ATRIUM FILMSZINHÁZ ½6, ½8, ½10. Sz., V., U.: ½4-kor is. Várlak. (Charles Boyer, Iréne Dunne).

CASINO FILMSZINHÁZ ½6, ½8, ½10. Sz., V., U.: ½4-kor is. Szerelmi számtan. (Leslie Howard).

CITY ¾6, ¾8, ¾10. Sz., V., U.: ¾4 órakor is. Földi menyország. (Bing Crosby).

CORSO 5, ½8, 10. Sz., V. U.: ¾3-kor is. Isten vele, tanár úr! (Robert Donat). V. d. e. 11 órakor: Schubert-matiné.

DÉCSI 6, 8, 10 órakor. Sz., V., U.: 4 órakor is. Szerelmi számtan. (Leslie Howard).

FORUM FILMSZINHÁZ ½6, ½8, ¾10. V., U.: ¼4-kor is. Francia négyes. (Sacha Guitry).

KAMARA 11, 2, 4, 6, 8, 10. Első három mérsékelt. A szerelem tolvaja. (Elizabeth Bergner).

PALACE 11, 2, 4, 6, 8, 10 Első három mérsékelt. Három testőr. (3 Ritz Brothers). 2-ik hétre prolongálva.

RADIUS FILMSZINHÁZ ½6, ¾8, ¾10. Sz., V., U.: ¼4, ½6, ¾8, ¾10. Várlak. (Irene Dunne, Charles Boyer). 3. hétre prolongálva.

ROYAL APPOLLÓ ½6, ½8, ¾10. Sz., V., U.: 4, 6, 8, 10. Tánc a föld körül. (Fred Astaire, Ginger Rogers).

SCALA FILMSZINHÁZ ½6, ½8, ¾10. Sz., V., U.: 3 órakor is. — Rettegés (Charl Vasul, Jul. Beery). ¾10: Shirley Temple a kis fenség.

URÁNIA FILMSZINHÁZ 5, ½8, ½10. V., U.: ¾3, 5, ½8, ½10-kor. — Hotel Sacher (Willy Birgel). — Prolongálva. V. d. e. 11: Dr. Cholnoky Jenő előadása: Svédország.

MÁSODHETES MOZIK:

ADMIRAL ¼4, ½6, ½8, ½10. V.: ½2-kor is. Verdi. (Gigli). V. d. e. ½10 és ½12. Szervusz Péter.

ASTRA ¼4, ½6, ½8, ½10. V.: negyed 2-kor is. Fehér börtön. Siegfried-vonal.

BROADWAY FILMSZINHÁZ ¼4, ½6, ½8, ½10. Sz., V.: ½2-kor is. Első mérsékelt helyárakkal. — Ember és gazember. (Willy Forst).

CORVIN ¼4, ½6, ½8, ½10. V., U.: ½2-kor is. Mámoros báli éj. (Zarah Leander). V. d. e. ½10 és ¼12-kor: Isten vele tanár úr!

DÉLIBÁB (volt Winkler) 6, ½9. V.: 5, ¾7, 9. Boldogság utcája.

IPOLY FILMSZINHÁZ ¼4, ½6, ½8, ½10. V.: ½2-kor is. 5 óra 40. (Kiss F.)

LLOYD FILMSZINHÁZ 4, 6, 8, 10. V., U.: 2-kor is. Judith. (Bette Davis).

OLYMPIA FILMSZINHÁZ 11, 2, 4, 6, 8, 10-kor. 5 óra 40. (Tasnády).

PALOTA MOZGÓ ¼4, ½6, ½8, ½10. V.: ½2-kor is. Feleségem a detektív.

TISZTI KASZINÓ ZÁRTKÖRŰ FILMSZINHÁZA. ½5, ¾7 és 9-kor. 9-én: Ember és gazember. (Willy Forst). 12-én: Karosszék. (Latabár).

TURÁN 4, 6, 8, 10-kor. V.: 2-kor is. 5 óra 40. (Kiss F.) V. d. e. 9 és 11: Szervusz Péter.

VESTA 11, ¼2, ¼4, ½6, ½8, ½10. V., U.: 11, 2, 4, 6, 8, 10 órakor. Acélkaraván. (Barbara Stanwyck).

ZUGLÓI MOZGÓ 5, ½8, ½10. Sz.: 4, 6, 8, 10. V.: 2-kor is. 5 óra 40 Siegfried vonal.

Jól vacsorázhat a belvárosi

Gyöngytyúk

étteremben (IV. ker., Bástya-u. 10. szám.

ESTÉNKINT GÖDÖLLŐI VIDAK GYULA MUZSIKAL

Sanghai Bar

Minden este 10 órától reggel 5-ig:

A műsorok műsora

Vasár- és ünnepnap: 5 órai tea.

XI., Horthy Miklós-út 60. Tel.: 25-74-30.

Asztalos-Jazz.

Konstruktív figurális, 1959
olaj, papír, 43x30 cm

Magyarász Imre
1924-1932 között Vaszary János tanítványa
a Képzőművészeti Főiskolán
festői sikereivel párhuzamosan irodalmi ambíciókat táplál
1935-ben mindkét tevékenységgel szakít,
az irodalommal véglegesen
1948-ig tisztviselő
1942-től újra fest, barátai: Barcsay Jenő és Bene Géza
1953-1966 között pedagógiai tevékenységet folytat
a rajztanár-továbbképzés területén

Fontosabb kiállítások
1947 Első zsűrimentes kiállítás, Nemzeti Szalon, Budapest
1948 Nemzeti kiállítás, Fővárosi Képtár, Budapest
1967 Műegyetemi Diákotthon, Budapest (egyéni)
1973 Zodiákus Klub, Esztergom (egyéni)
1982 Kállai Ernő emlékezete, Óbuda Galéria, Budapest
1993 Az Ozirisz Alapítvány kiállítása, Árkád Galéria, Budapest

„A festő a néző szemével és a saját belső látásával alkot. Egy időben. A néző szemével bírálja mindazt, amit önmagából, önszemélyéből a felszínre hozott."

„...a kép egyetlen pillanatba sűrítve szimultán mond el mindent, ezért nem tűri a spekulatív határokat vagy a holt területeket, ...hatásában meghökkentőnek kell lennie, támadónak, mert a néző egy pillanat alatt felméri a képet."

„Szándékom, hogy képeimen a forma nemcsak logikai képlet, hanem ösztönös, érzelmi világom kifejezője legyen. A kort, amiben élek ...nemcsak érteni, hanem megérteni akarom. A megértéshez csak ösztönös, érzelmi úton juthatok. Témaköröm az anyagi világ mikrokozmosza. Festés közben a véletlen adta eredményeket a formaalakítás érdekében szigorú kontrollon szűröm át, hogy saját világom érzelmi geometriáját kialakítsam."

(Részletek Magyarász Imre feljegyzéseiből)

ÓBUDAI TÁRSASKÖR GALÉRIA

MAGYARÁSZ IMRE

(1905-1972)
festőművész kiállítása

Cím nélkül, 1961
olaj, papír, 41x34 cm

Óbudai Társaskör Galéria
Budapest, III. Kiskorona utca 7.

Magyarász Imre

(1905-1972)
festőművész kiállítása

Megnyitja 2005. június 14-én 18 órakor
Gréczi Emőke
művészeti író

Megtekinthető július 10-ig,
hétfő kivételével naponta 14-18 óra között.

A tárlaton látható képeket
magángyűjteményből válogatta:
Andrási Gábor

A kiállított művek nem eladók.

Támogatók: NKA · NKÖM · Fővárosi Képzőművészeti Alap

A címlapon: Kompozíció, 1961
olaj, karton, 23x17 cm

Szobarészlet, 1960
olaj, papír, 35x24,5 cm

a becsületesen dolgozó építőmesterek szorítják ki, akik minden idejüket és tudásukat a dologi kivitelnek szentelik és a munka tökélyére fektetik a súlyt. *Minden vérbeli építőmesternek érdeke, hogy a tervezés és kivitele mielőbb kettéválasztassék, mert különben a tisztességtelen konkurrencia, éppen az ellenőrzés hiányában — őket, a becsületeseket, végleg leszorítja a porondról.*

*

Hiba, hogy csak az állami és községi építkezéseket kell ellenőrízni. Ez azt jelenti, hogy csak a közvagyont kell megvédeni; a magán ember vagyona voltaképpen a lelkiismeretlen vállalkozók Csáky-szalmája. Egyetlen remédium, a bíróság. Ez azonban drága és keserű orvosság. Az eredmény problematikus. A legjobb esetben is, csak anyagi kárpótlást nyujthat, de a rosszul tervezett és rosszul épített házat jóvá nem alakíthatja. Az utólagos orvoslás helyett tehát sokkal helyesebb a bajok megelőzése. Elejét kell venni a kontárkodásnak, a hozzá nem értésnek, az immorális ingyen tervezésnek.

Közérdek: hogy *minden* épületet, kizárólag tervezéssel foglalkozó építész tervezzen és ellenőrízzen. Ezzel nemcsak azt érjük el, hogy az épületek szépek és jók lesznek, hanem, hogy mindenik építtető, befektetett tőkéjének teljes ellenértékét is megkapja. Ezzel egyszeriben megszünnek azok a tömeges építési perek, melyek tömegével fárasztják a bíróságot.

Ez a szegény, megcsonkított és kifosztott ország nem bírja eltartani lakosságát. *Közérdek* tehát, hogy mindenki, csak egy foglalkozást űzhessen. *Közérdek, hogy a hozzá nem értő, avagy a kevésbbé hozzá értő, el ne vehesse a valóban hozzá értő kenyerét.* Vagyis, aki épít, aki vállalkozik, az ugyanakkor ne tervezhessen. Ez nem „szerzett jog" kobzás, hanem védekezés az ingyen terves, tisztességtelen verseny ellen. Mert abban a percben, amikor a tervekért az építőmesternél is fizetni kell, — a harc megszűnt. — Bizonyos, hogy mindenki a specialista építészhez fordul.

*

Minden újonnan épült ház, érték, amely gyarapítja a nemzeti vagyont. Intézményesen kell tehát gondoskodni arról, hogy az, a reá fordított költség teljes ellenértékét adja, különben nemcsak a tulajdonos, hanem az ország is károsodik. A gyermekhalandóság meggátlásával az állam nemcsak a szegény szülők, hanem az ország érdekeit is védi. A magánépítkezések kötelező ellenőrzése ugyanilyen országos érdek.

Ha végig nézzük a most folyó fővárosi építkezéseket, azt látjuk, hogy azok legtöbbje, tervező-építész közbejötte nélkül készül. Ebből nemcsak az a kárunk, hogy alaprajz, homlokzat nem üti meg a mértéket, hanem, hogy a felhasznált anyagok és munkák minősége is sok kívánni valót hagy hátra. Mert e vállalkozásoknál a fődolog: a haszon. Az ingyen tervek busás kamatoztatása.

Az építőmestereknek semmi okuk félni az építészek szervezkedésétől. Sőt érdekük mellénk állani. Amit mi akarunk, az az ő érdekük is. Védekezés a tisztességtelen verseny ellen. Mert a munkanélküli építészek mellett ott vannak az ő munkanélkül maradt építőmestereik is. Azok az építőmesterek, akiktől a szemfüles vállalkozó kollegák — éppen építész hiánya folytán — játszva elcsípik a falatot.

Amikor tehát a munkanélküliség meggátlása országos érdek, amikor az építészek nagyobb részének nincsen munkája, dacára, hogy most mindenfelé építenek — akkor mi, tervező-építészek nézhetjük-e tétlenül, hogy az ingyen tervezők sáska hada, két mesterséget folytat — még pedig a közérdek egyenes megkárosítására? Nem kötelességünk-e ezt minden rendelkezésünkre álló módon megakadályozni? Ne írtsuk a gyomot?

Ehhez a védekező munkához mi nemcsak kérjük, de reméljük is az építőmesterek támogatását.

Magyar Vilmos.

Lehetetlenné tették a Balatonparti építkezést

Megirtuk lapunk mult számában azt a szerencsétlen intézkedést, mellyel nemzeti nagy kincsünknek, a Balatonnak, Siófok felőli partján egész hosszában fekvő és a multban az olasz tengeri fürdőkkel vetekedő fövényfürdőit teljesen kiirtották és tönkretették úgy, *hogy ma természetes mederhomok nincsen tenyérnyi sem az egész Balatonparton,* ahol a csenevész gyermek egészségre kaphatna, ahol a kimerült szervezet a természetes föveny áldását élvezhetné.

Van valami megdöbbentő abban a csakis az üzletet néző élelmességben, mely iparkodik rászedni a gyanútlan fürdővendégeket; mikor az elhibázott intézkedés folytán kipusztított természetes homokfürdő helyébe mesterséges homokfürdőket létesít és ezt, mint a Balaton homokfürdőjét reklamírozza. Egyik nagy fürdőtelepen éppen most készül az új strandfürdő, saját szememmel láttam. Az alját, *hogy a talajvíz ellen a strandot valahogy izolálják szénsalakkal döngölik le* (kár, hogy nem fektetnek mindjárt betonalzatra szigetelő lemezeket!) és erre jön a távoli hegyoldalból kitermelt homok, mely természetesen telve van mindenféle szerves anyaggal. És ezt csinálják a parton mindenütt, mert egyebet nem is tehetnek. De ez t. k. enyhén szólva félreveztés, ezzel lehet egy-két évig porthinteni a gyanútlan fürdőközönség szemébe, mely a Balaton homokjában képzeli magát a strandon, pedig hát közönséges bányahomokban fetreng. Megírtuk, hogy a Balaton vizét erőszakosan megduzzasztották és ezzel a partmenti természetes strandfürdőket, de néhol egész partrészeket vízzel elárasztottak. Hogy miért? Azt senki sem tudja. Elmentem a napokban *a siófoki zsiliphez,* mely a Sió torkolattól alig pár száz lépésre van és ott konstatáltam, hogy a gátépítő urak alapos munkát végeztek, mert a Balaton vizét sikerült úgy elzárni, annak az Isten által adott természetes lefolyását megakadályozni, hogy csak a zsilip résein tör át maroknyi víz és folyik a Sió-mederbe. *Körülbelül 2—2.5 méter a differencia a Balaton és a Sió-meder között.* Balatonfüredi tudósítónk megfigyelése szerint a Balaton vízállása az elmult években, a vízmérő adatai szerint, 180 cm-rel növekedett. *Ezt jó lesz megjegyezni, mert szenzációs összefüggésben van a másik halálos csapással, melyet ez az intézkedés a Balaton-parti építkezésekre mért.*

Ha az ember a külföldi híres tavak partjain jár, elámul ama csodálatos kultúrán, mely e partok közvetlen a víz medréig történt beépítésében rejlik, mikor villa villa hátán nyüzsög a partszéleken, ezzel a partnak is tökéletes lezárást biztosítva.

Menjetek ki a Balaton partjára! Mit láttok?

A balatonfüredi parton végig nádasokat, a siófoki parton végig gödrös, mocsaras, ingoványos, kultúrátlan ürességet.

Hol vannak a villák? Hol a parti élet?

A multban is voltak egészséges gondolkodású emberek, akik a balatoni nyaralást nem úgy fogták fel, hogy bűzhödt, tuberkulózist előidéző, földes padlózatú paraszt-szobákat vettek ki a falu portól sűrű levegőjű nagyutcájában, hanem a legtermészetesebb helyre, a Balaton partjára építtettek kis nyaralókat, hol a fenséges

ÖTVENEGYEDIK ÉVFOLYAM 21—22. SZÁM. 1927 JÚNIUS 1.

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 12 pengő=150000 K, félévre 6 pengő=75000 K. — Egyes szám ára 0.80 fill.=10000 K — Postacsekkszám 49197 Hirdetési díj: m/m-kint 0.20 fill.=2500 K

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, I., Ménesi-ut 7/c TELEFON: JÓZSEF 132—95.

Építészekről — építőmestereknek

„Néma gyermeknek anyja sem érti szavát"

Megindult a birnami erdő? Érdekeik védelmére szervezkednek a kizárólag tervezéssel foglalkozó építészek? De miért csak most és nem évekkel ezelőtt? Mindjárt a háború után. Amikor egyszeribe minden munka megszünt és egyik foglalkozás a másikat harsogta túl siránkozásával. A köz részvétét és ezzel egyben a köz támogatását úgy vélték a maguk számára biztosítani. — Nem szólva a kifejezetten ipari foglalkozásokról, hallottunk, sőt hallunk még ma is, ügyvédi és orvosi nyomorról. — Pedig olyan országban, ahol három-négy falura egy orvos esik, ahol a betegek 30%-a orvosi segély hiányában pusztul el, ott orvos-nyomorról kár beszélni.

De hallottunk-e valaha munkanélküli építészekről, építész-nyomorról? Erről nem esett szó, tehát úgy volna, hogy nincsen. A valóság pedig az, hogy van. A hiba ott rejlik, hogy mi elmulasztottuk idejében megismertetni a közönséggel az „építész" szó helyes, igazi fogalmát. A közönségnek mindenki „építész" — aki építkezéssel foglalkozik. A kőművesmester, az építőmester, csakúgy mint a vállalkozó.

Ez a fogalomzavar a céhek világából maradt vissza, amikor az építési tevékenység egy személyben összpontosult. Amikor az építőmester maga csinálta a terveket és felépítette őket. Akkoron ez rendben is volt, mert az építőmester pontosan meg is felelt vállalt kötelezettségének. Részben, mert büszke volt jól végzett munkájára, részben, mert ott volt fölötte, mint erkölcsi fórum, a céh szigora. Azóta nagyot fordult a világ. Ma már az építészet tudomány és művészet együttesen. A tervezés művészet, de hogy jól tervezzen valaki, a mesterséget töviről-hegyire kell ismernie. Amíg az objektum a papiron készül — az álmok birodalma. A tér, az anyag alázatos szolgasággal engedelmeskedik a mester akaratának. De az álmok megvalósítása, életrekeltése, már mesterség. Ime így egészíti ki egymást ma a művészet és a tudomány. Vagyis a tervező építészt a kivitelező építőmester.

A tervezés éppen olyan külön speciális foglalkozás, mint az építőmesterség. Nem elég ahhoz az, hogy valaki megtanulta, ahhoz a tudáson kívül az is kell, hogy az illető szívvel, lélekkel csakis ennek éljen. Mert azt éppen e helyen nem vonhatja kétségbe senki, hogy az az építész, aki egész életén keresztül *csak* tervezéssel foglalkozik, akinek kézi ügyességén kívül az eszejárása, gondolkozása csakis a tervezésben merül ki, különb tervet készít az építőmesternél, akinek szintén van építészi oklevele. Az építőmestert a dolognak az anyagi oldala irányítja. Ő tudásának és idejének nagyobbik részét az ipari és pénzügyi dolgoknak szenteli. Nála a tervezés csak mellékfoglalkozás, mely a vállalkozás sikerét segíti elő. Innen van, hogy az építőmester terve, mögötte kell hogy maradjon a kizárólag tervezéssel foglalkozó építész tervénél.

*

Érdekes, hogy ennek a helyes és természetes munkamegosztás elvének a köztudatba vitelét, mi építészek mind máig elmulasztottuk. Az árát drágán fizetjük meg. Azt mindenki tudja, hogy az orvos minden betegségre szerzi meg a diplomáját. Amint azonban beteg lesz valaki, nyomban speciálistához fordul. A szív beteg, a belgyógyászt keresi fel. Akinek sérve van, sebésszel operáltatja magát. De amikor valaki házat akar építeni, nem keresi, hogy ki fogja neki azt a legjobban, leggazdaságosabban, legízlésesebben felépíteni, hanem aki *látszólag a legolcsóbban* csinálja meg, *akinél a tervekért nem kell fizetni. Az ingyen terv, a csalétek, a lépes madzag,* amellyel a hiszékeny építtetőt fogják, azok a vállalkozók, kiknek érdekük, hogy ne legyenek mellettük tervező-építészek, akik beletekinthetnek a vállalkozói boszorkánykonyhájukba. Mert akkor nem lehet irreális ajánlatokkal dolgozni, mert akkor ezeket a kontárokat,

Kell-e az új divat?

Budapest divatváros diktálni készül az új divatot. Magyar divatrajzolók, magyar szabók alkották meg immár Párizstól majdnem függetlenül az új vonalat, amely tökéletes változást jelentene az eddigi évek divatja után.

Annakidején, amikor első divattudósításunkat közöltük, megállapítottuk, hogy ez az új vonal elragadó, festői, de felettébb komplikált és kizárólag túlkarcsú nőknek áll jól. Amellett megvan az a hátránya, hogy régiből újat átalakítani nem lehet.

Tucatszámra kapjuk azóta a leveleket, minden oldalról a hozzászólást, helyén való-e az, hogy ilyen „mellékes" kérdésekkel bibelődünk most.

Részünkről annyit le kell szögeznünk, hogy az új divat nemcsak érzelmi kérdés, hanem *gazdasági* is.

Átadjuk a szót olvasóinknak.

A divatiparból sokezer család él

A budapesti ipartestület és a NOSz vezetése alatt többszáz főnyi divatszalon-tulajdonos minden évben külföldre, Párizsba szokott utazni a divatot irányító modellházak megtekintésére. Ez évben külpolitikai okok miatt ez lehetetlen volt és így többek között egy kiváló szalón saját hatáskörében, egyéni izléssel mutatott be modelleket. Mondhatom, örömmel láttuk valamennyien a modellek bemutatását, a magyar iparnak ezen tökéletes fejlődését, miáltal *igen-igen sok pénz belföldön marad és sokszáz ember jut kenyérhez.*

A magyar ipar fejlődésének pártolására a gyáripar és a kereskedők minden esztendőben a modellek elkészítéséhez szükséges anyagot csaknem díjmentesen bocsátja rendelkezésére, hogy ezáltal könnyebbé tegye és buzdítsa a földdolgozó ipar munkáját. Ma, amikor ropognak a fegyverek, nemzetek állanak egymással szemben, akkor nem a legfőbb gond a nők öltözködése, viszont *nem szükséges és nem lehet a női divatipart, amelyből sokezer család él, megállítani.* Minden divatbemutató itthoni ipart szolgálja és Budapestet a divatot irányító metropolissá igyekszik fejleszteni.

Egy belvárosi kereskedő

Ügyes asszony tud alakíttatni

Kedves Asszonytársam!

Gondolkoztál Te már azon, hogy ebből a lenézett és megvetett *új divatirányból hány ember él meg? Hánynak juttat kenyeret a fónál, szövet, gomb, bélés, az eladás, a ruha megtervezése, megvarrása, stb.? Hogy mennyi jövedelme van belőle egy országnak?* Hány gyár, műhely csukna be, ha egy szép napon elhatároznánk, hogy mi is, mint sokat elmegetett nagyanyáink, húsz és még több esztendőkig járnánk egy ünneplőben? Hogy nem véletlen, amiért az ipar, művészet fejlődésével kitalálták a silányabb, de változatosabb anyagot, díszt és megformálást? Hanem, mert egyre több az ember, akinek a régi kenyérkereseti lehetősége nem adna kenyeret?

Ez az érem egyik oldala és a fontosabbik *nemzetgazdaságba* nyúló!

Nézzük a másikat: *láttál Te már olyan divatot, amely nem ád választási lehetőséget mindenféle zsebű asszonynak?* Tessék választani! Mindenki magának, igényeinek, teljesítőképességének valót!

És láttál Te már olyan divatot, amelyikben az ügyes, világszerte leleményességéről híres magyar nő nem talál alakítási lehetőséget? Én nem! Hat nagy divatrajz oldal fekszik előttem, *csupa alakítási ötlet a mostani divathoz. Csupa régiből újat! Egészen szerény anyagi eszközökkel, de annál több izléssel rendelkező nőnek való divatrajz.* Akik tudják, hogy kötelességük csinosnak lenni és megőrzik izlésüket akkor is, amikor rossz idők járnak. Azok a magyar asszonyok, akik az idei nyáron kitalálták a legkisebb hulladék gyűjtését, a zöldségből főzött ízes dzsemmet, a cukortalan befőzés módjait, azok kitalálják azt is, hogyan öltözködjenek igen kevésből jól és hogyan segítsen a „rongyoszsák" ott, ahol a férfi zsebe nem segíthet, mert üres. *A helytelen takarékosság bűn,* mert ma is van sok nő, aki költhet, csinálttathat és bűn volna, ha nem tenné, mert *a pénznek forognia kell, csak akkor lesz kenyér belőle.* Márpedig az az egyetlen rendeltetése.

Závodszky Zoltánné

A nemzeti vagyon a munkában van!

Mindnyájunk egyetemes érdeke kell hogy legyen a magyar ipar és iparos készítményének pártolása és a vásárlási kedv fokozása. De ezt csak úgy érhetjük el, ha az érdeklődést felkeltjük. Nem kell tehát hangsulyoznom — mert állandóan hivatalos helyekről halljuk —, hogy dolgozz és vásárolj! *A nemzeti vagyon, a boldogulás a munkában van.* Legyünk büszkék és boldogok, ha a budapesti divatrevű jól sikerült, a sok munkában és költséggel kiállított ruhák vevőkre találtak. *Az, amit itthon készítünk, kétszeres dicsősége a magyar tervező- és szabóművészetnek.* Mert az, hogy a reggeli vajaskenyerünkhöz a szükséges vajat csak egy kis utánjárással tudjuk előteremteni, még nem ok arra, hogy megálljon az élet a műhelyekben és kétségbeesetten mondjunk le mindenről. *Nem az igényeket kell lecsökkenteni, hanem igyekezni kell az azokhoz szükséges feltételeket előteremteni.*

Nem vagyok sem szabónő, vagy ruhatervező, hanem csak őszinte megértője mindennek, ami szép és lelkes támogatója mindennek, ami magyar.

Havas Edéné

Nem kell az esztelen új divat!

Mélyen tisztelt Szerkesztő Úr!

Leszögezzük, mindenki boldog volna, hogyha a női divatot ezentúl itt lehetne kreálni. De a magyar divatkreálóknak egy kissé *mérsékelnie* kellene magukat. A mai időkre és a mai viszonyokra is „egy kissé" tekintettel kellene lenniök. *Nem lehet a mai háborús, gondterhes időkben azt kívánni, hogy a hölgyek minden meglévő ruhájukat eldobni legyenek kénytelenek.* Ezt Párizs sohasem tette. Ne legyünk pápábbak a pápánál.

Végeredményben a *férfiak* fizetik meg, hogyha az itteni divatdiktátorok gondolata sikerülne. Kénytelenek legyenek sutbadobni a tavalyi igazán szép és szolid angol ruhákat és új anyagokból oly fazonokat hordani, amelyek ma időszerűtlenek? *Nem kell a lecsapott váll, a beesett mell és a szűk szoknya!* Maradjunk csak a rendes bevarrott ujjaknál, a kitömött vállaknál és az enyhén gloknis, vagy berakott szoknyáknál. A hölgyeknek tömörülni kellene egy táborba, nem szabad magukra kényszeríteni egy olyan divatot, mely *nem előnyös, nem praktikus, csak sok pénzbe kerül.* És nem szabadna behódolni egy olyan divatnak sem, amely csak negyvennyolckilós alakúaknak jó. *A cél nem lehet az, hogy egészségtelen fogyókúráknak legyenek alávetve azok, akik divatosan szeretnek járni! Hisztérikus idegroncsok helyett ma alápárnázott, nyugodt idegekre van szükség.* Forradalmi újítás nélkül is lehet igazán szép, új divatokat kreálni! Ami a régiből bevált, ami szép, praktikus, szolid és sikkes, azt ne hagyjuk magunktól elvenni.

Le a „Madame Butterfly" divattal!

Szerkesztő úrnak őszinte tisztelője:

Püchler Tekla
tanárnő

Budapest divatváros nemzetgazdasági érdek

A női szabóiparnak évtizedek óta elismert művelője vagyok, aki hosszú éveken keresztül szerzett külföldi tapasztalataim alapján nyert szaktudásom folytán a magyar ipar fejlesztése érdekében eredményes munkásságot fejtettem ki, minek élő bizonysága az, hogy az *aranykoszorús mester* címet nyertem. Mint magyar iparos hazafias céltól buzdítva, tudásom legjavát igyekeztem adni, hogy olyan modelleket alkossak, amelyek *nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is a női szabóipar legkiválóbb képviselőinek a tetszését megnyerjék és ezáltal elérjem azt a kitűzött nemes célt, hogy a női divat irányításában a jövőben Budapestnek hathatósabb rész jusson.* Míg Párizs diktálta a női divatot, annak legmerészebb elhajlásait ezt úgyszólván kritika nélkül tudomásul vették. És amikor most mi, magyar iparosok igyekszünk stílusos, ízléses és mégis új dolgokat kreálni, akkor akad, aki munkásságunkat időszerűtlennek bélyegzi. Vajjon van-e fogalma arról, hogy a női divatipar *hányszor ezer munkáscsaládnak ad kenyeret* és gondolt-e arra, hogyha mindenki az ő álláspontjára helyezkedne, megszűnne az élet zajlása és sokszor ezer dolgos kéz maradna munka nélkül és ugyanannyi éhes száj kenyér nélkül.

Farkas György

HÁZASSÁG

Ifj. dr. *Sztankovits* Viktor, a *Külföldi Hírek* felelős szerkesztője, szeptember 2-án házasságot kötött báró *Bornemisza* Máriával

Dr. Buzinkai *Buzinkay* György és Pilisi *Vey* Katalin szeptember 14-én este 7 órakor tartja esküvőjét a budavári koronázó főtemplomban.

Rózsavölgyi Júlia és *Sájerman* Imre szeptember 14-én tartják esküvőjüket Budapesten.

September 12 Csütörtök

Bölöni Farkas Sándor, aki az első érdekes magyar könyvet írta az Északamerikai Egyesült Államokról, könyvében így írja le találkozását 1831 szeptember 12-én egy amerikai magyarral:

— Buffalóban „Thompson gőzhajó"-ra ültünk, felhaladni az Erie taván s a Sandusky vagy Eriei kikötőkből leereszkedni a déli státusokba. Egy unalmas nap alatt a hajón mindenhez kezd az ember s mindenkivel beszédbe ered. A többi útitársak közt egy csinos ifjú lett előttem figyelmessé, ki szinte mindenütt kísért s nagy részvétellel hallgatta, midőn másokkal beszéltünk. Végre félre híva s hosszas engedelemkérés után kérdezi, ha „Nem vagyok-e magyar? — Igenis, magyar vagyok — feleltem neki. — Egészen lángba borult az ifjú s „Hála Istennek" felkiáltott töredezett magyarsággal. „Mindjárt gondoltam bajuszáról s az ángol szók diákos kiejtéséről, hogy az úrnak magyarnak kell lenni." Ki képzelheti meglepetésem s örömem, hogy a föld golyóbisának ellenkező felén, az Erie közepén magyar szót hallok! Azonnal szíves beszélgetés eredt köztünk, elbeszéltük egymásnak Biográphiánkat s idevetődétünk történetét. Ő Pozsonyban született, az odavaló iskolában tanult s másutt az országban magyarul és Müller Ferencnek hívják. Egy rokona, Bock István, ezelőtt 16 esztendővel Louisiánnába vetődött s most New-Orleánsban vadbőrökkel kereskedik; mint gyermektelen ember, őtet ezelőtti esztendőkkel átalhozatta Amérikába. Most rokona költségén kereskedési tekintetben utazott Canadában s hazatértében van, a Mississippin lemenni New-Orleánsba.

Müller már sokat felejtette a nyelvet s akadozva beszélt, de nagyon örvendett, hogy magyar szót hall s erőlködött csak magyarul beszélni. Én nekem ez az akadozás s töredezett magyar kifejezések kedvesebben hangzottak itt, mint otthon akármely szép Prédikátió. Beszédünk tárgya csak Magyarország volt s ő számtalan kérdéseket tett a hazáról, elragadtatva mondta néhányszor: „Hogy ha Amerika constitutióját a magyarokévá tehetné, annál boldogabb hely nem lenne a földön." De mégis, ő másutt nem kíván haladni s végtére is csak Magyarországra tér haza. Igen kedves volt nekem Müllertől azt is hallani, hogy neki még van egy magyar imádságos könyve s vasárnaponként abból olvas bátyjának, hogy a nyelvet ne felejtsék! Kért, ha nem tudnék valamely magyar könyvet adni neki, de nagy bánatomra, nem volt nálam.

Szolgálatban lévők részére
meleg pullover és kötött mellény!
KOVÁCS VICTOR
IV., SZERVITA TÉR 4. VI., KIRÁLY-U. 2

Az idő

A hűvös tengeri eredetű levegő nagy erővel áramlik hazánkba és szerdán az esti órákban már elérte a keleti Kárpátok vonulatát. A hideg levegő útjál záporesők, zivatarok, lehűlés és élénk szél jelzik. Ezúttal az ország déli része kapott kiadósabb zivataros esőt. Pécsett kisebb jégeső is hullott. A felmelegedés nyugaton már sehol sem haladta meg a 20 fokot, keleten azonban még több helyen elérte a 25 fokot.

Budapesten szerdán délben 21, este kilenc órakor 13 fok volt a hőmérséklet, a tengerszintre átszámított légnyomás 758 milliméter, gyengén emelkedő irányzatú.

Várható időjárás a következő 24 órára: *Élénk északnyugati szél. Felhőátvonulások, több helyen (főleg az Alföldön és Erdélyben) záporeső, zivatar. A hőmérséklet nyugaton már alig változik, keleten csökken.*

— **Kormányzói címadományozás.** A kormányzó dr. *Petró* Kálmán országgyűlési képviselőnek a hazai mezőgazdaság fejlesztése körül szerzett érdemei elismeréséül a magyar királyi gazdasági főtanácsosi címet adományozta.

Eredeti képes tudósítás az erdélyi bevonulásról

Bulla és Hunyadi ismét itthon

Szabó Dezső: Kolozsvár...

Boris király családi élete

Színészgyerekek — Nagy pályázat!

2 Békeffi tréfa

a

SZINHÁZI MAGAZIN

új számában

Több petróleumot adnak világításra a szeptemberi szelvényekre

A világítás céljára felhasználható petróleum mennyiségét *szeptembertől* kezdődőleg dr. *Morvay* Endre alpolgármester rendelkezésére akként állapították meg, hogy világítás céljára a közvetlen fogyasztók részére szeptember hónapra a 3. számú szelvényre félliter, a 4. számú szelvényre 1 liter, október hónapra pedig az 5. számú szelvényre félliter és a 6. számú szelvényre 1 liter petróleumot szolgáltassanak ki. Kihágást követ el és két hónapig, háború idején hat hónapig terjedhető elzárással büntetik azt, aki a petróleum forgalomba hozatalára, kiszolgáltatására és az utalványokra vonatkozó rendelkezéseket megszegi vagy kijátssza.

September 20-áig lehet a tüzifakiskereskedői engedélyért folyamodni

A kereskedelmi miniszter tudvalevőleg tüzifanagykereskedői körzeteket állapított meg az ország területén. A főváros polgármestere most úgy intézkedett, hogy a nagykereskedők kizárólag *a kijelölt kiskereskedőknek* adhatnak el tüzifát. A kiskereskedőket a főváros területén október 15-éig jelölik ki az illetékes kerületi, elöljáróságok. Ebben a tárgyban a kérvényeket a telephely szerint illetékes elöljáróságon legkésőbb szeptember 20-áig kell a polgármesterhez címezve benyujtani. Hangsúlyozza a polgármester, hogy azt a tüzifakiskereskedőt, aki a határidőt nem tartja be, a kijelölésnél nem fogják figyelembe venni.

Békésszentandráson, állami szőnyegipari bérleményemben készült, plombázott világhírű kézzel csomózott **magyar perzsa- és torontáli szőnyegeim,** melyek a legnemesebb anyagból készültek, olcsók és mégis a legjobbak. **KLEIN ÖDÖN** Budapest, IV., Kossuth Lajos-u. 2
A Lakberendezési Vásáron résztvevők, tekintse meg kiállításomat az Iparcsarnokban.

Ezt írja az olvasó

Címhajhászás

Igen Tisztelt Szerkesztőség!

Pénteki számukban a címhajhászásról írva, érintették a többek között azt is, hogy abban az időben csak Deák Ferenc viselte a nagyságos címet, mert még a képviselőknek sem járt meg.

Ez — bocsánatot kérek — tévedés. Mikor a kiegyezés idejében Ferenc József összehívta az első országgyűlést, zavarban voltak, hogy a képviselőknek milyen címet adjanak. Ekkor döntöttek a „nagyságos" cím mellett, amely *egyedül illeti* a mai napig is a képviselőket. Téves tehát az, hogy egyedül Deák Ferencet illette volna, megjárt mindegyik képviselőnek.

Egyébként Deák nem sokat adott ilyesmire s mivel nagyon benne volt a negyvennyolcas elgondolásban, a tekintetes címet még leginkább elszenvedte. Saját magam láttam egy esketési levelet, amelyben tanuként Deák Ferenc szerepelt éspedig így: *tekintetes* Deák Ferenc úr.

Östör József
(Sopron)

Petőfi Erdődön

Igen tisztelt Szerkesztőség!

B. lapjuk vasárnapi bevezető cikkében ugyanolyan s szintén kijavítani való elírás olvasható — ez is a kelet felé menetelő honvédség útvonalába eső helységnévvel vonatkozásban —, mint aminőt az újságnak ugyanabban a számában dr. *Bölöny* József igazított meg Kölcsey szülőhelyét illetően.

A mondott helyen ez áll: „Amarra ott Erdőd régi vára, hol Szendrey Júlia töltötte leánykorát, itt látta meg először a költő jövendő hitvesét."

Tudnunk kell — ha már erről esik szó —, hogy Petőfi nem Endrődön, hanem Nagykárolyban látta meg először Júliát 1846 szeptember 8-án. (Innen a következő évi s éppen tegnap 93 esztendeje történt erdődi menyegző dátuma.) Erdődre csak néhány nap mulva — szeptember 19-én — rándult a már ismert „lelkes kis leány" kedvéért. Egyebekben könnyen megállapítható mindez nemcsak a költő „Úti levelei"-ből, hanem a „Júliához", meg a „Kinn a kertben voltunk" című verseinek születési helyéből és időpontjából, no meg különösen tartalmából.

Dr. Bory István

HALÁLOZÁS

Magyar Vilmos műépítész szeptember 10-én váratlanul elhúnyt. Temetése szeptember 12-én, csütörtökön délben 2 órakor lesz az óbudai temetőben. (Minden külön értesítés helyett.)

~~Özv. Lányi Józsefné 65 éves korában~~ hosszú szenvedés után elhúnyt. Temetése szeptember 12-én délelőtt 11 órakor lesz a rákoskeresztúri temetőben.

Longora Sternberg
világmárkás, új és használt
Árjegyzék ingyen!
hangszergyár, Rákóczi-út 60

— **Áramlopásért börtönre ítélték egy orvost.** Dr. *Berger* Géza nagykanizsai orvos villanyra járó orvosi készülékekkel dolgozott és a nagyszabású áramfogyasztás ellenére havi számlája nem haladta túl a 8—10 pengőt. A villamostársaság detektívekkel figyeltette az orvost, aki rendszeresen megdézsmálta az áramot. A nagykanizsai törvényszék lopás és csalás miatt *egyévi börtönre,* azonkívül 1200 pengő kár megfizetésére kötelezte az orvost. A pécsi Tábla és a Kúria *Szolnok*-tanácsa az ítéletet jogerőre emelte.

JOGÁSZOKNAK
díjtalan útmutató FONETIKUS JOGI SZEMINÁRIUM, Budapest, Erzsébet-körút 19.

— **Orvosi hír.** Dr. *Czukor* Miklós szülész és nőgyógyász szakorvos II., Hattyú-utca 4. szám alatt ismét rendel. Tel.: 167-586.

Dr. *Lévay* Mihály belgyógyász és gyermekorvos ismét rendel. Telefon: 120-846.

Dr. *Grosz* Tibor ortopédsebész, rendelőfőorvos ismét rendel.

Ortner Sándor áll. vizsg. fogász, Újpest, rendelését újból megkezdte. Telefon: 49-41-22.

— **Egyházi adomány.** *Bene* Pál soproni kanonok a *nemeskéri* leányegyházban létesítendő lelkészség részére 53.000 pengő értékben 37 katasztrális hold birtokot adományozott.

Zavaros éjszaka : Pátria : Savoy

Átlag napi 20.000 látogató az Őszi Vásáron

Zsúfolódó közönség, torlódó események és élénk üzletmenet, ezek jellemzik az Őszi Lakberendezési Vásár első hét napjának történetét.

Az eddigi kimutatások szerint naponta átlag *18—20.000 ember látogatja a vásárt.* Ez közel *60 százalékkal több, mint tavaly.* A legnagyobb emelkedés eddig a vásár idegenforgalmában mutatkozik. Tavaly az első hét nap alatt 12.054 utasa volt a vásárnak. Az idén ez a szám szerda estig *19.871 utazási igazolvánnyal érkezett látogatóra emelkedett.* A közel *70 százalékos gyarapodás* szinte kizárólag a vidéki érdeklődés fokozódásából eredt. A külföldi látogatók száma csak kevéssel haladja meg a tavalyit. Ezt is nagy eredménynek tartják azonban, mivel tavaly az Őszi Vásár még béke idején — aránylag csekély utazási korlátozások mellett — nyílt meg.

Az ily nagy mértékben fokozott látogatottságot, az örömteljes és egyben megnyugodott közhangulaton felül, főképpen az Őszi Vásárnak a más években szokottnál lényegesen nagyobb látványossága magyarázza. A vásáron egymást követik az olyan események, amelyek a kiállítók árukínálatát néző, vásárlásait lebonyolító közönség számára külön érdekességet és tanulságot jelentenek. Másfél óránként mindig új és váltakozó anyagot felsorakoztató — részben *modellsorsolással* kapcsolatos — magyar divatrevűk kezdődnek. Naponta hétszer színes fényképvetítések szórakoztatják és részesítik ismeretterjesztő látványban a közönséget. Délelőtt és délután egyenként háromszor főzőtanfolyam nyílik, gyakorlati bemutatókkal és ismertető előadásokkal. Nagy szenzációt jelent valahányszor az ipari mintaműhelyek valamelyikében megindul a munka, felzúgnak a motorok, a közönség pedig egymás hegyén-hátán nézi, hogyan születnek meg azok a különleges áruk, amelyeket eddig csak készállapotukban ismert. Naponta ötször új szállítmánnyal érkezik a sok apró mintaüveg a borpropaganda bizottság pavillonjába. A közönség sorbaállva várja mindig ezeket a küldeményeket, amelyeket azután szétkapkodnak percek alatt. A vásár kiállítóinak utcasoraiban pedig szünet nélkül folynak a nagy bevásárlások, üzletkötések. Ez évben minden kiállító sajnálja, hogy csak hétfőig, összesen már csak öt napig tart nyitva a Lakberendezési Vásár.

Vizállás

A *Duna* Pozsonyig árad, lejjebb apad, Bajáig alacsony, lejjebb közepes vízállású. *A szerdai dunai vízállások:* Passau 493, Aschach 227, Struden 320, Stein 281, Bécs 253, Pozsony 106, Komárom 264, Budapest 207, Dunapentele 172, Paks 122, Baja 226, Mohács 272, Gombos 368, Újvidék 342, Zimony 281. — A *Rába* Szentgotthárdnál 16. — A *Dráva* Barcsnál 55, Drávaszabolcsnál 59, Eszéknél 150. — A *Száva* Bródnál 114. — A *Tisza* Visk—Tiszaújlak között árad, másutt apad, alacsony vízállású. *A szerdai tiszai vízállások:* Faluszlatina 39, Visk mínusz 10, Tekeháza 38, Tiszaújlak mínusz 64, Vásárosnamény mínusz 68, Tokaj 128, Tiszafüred 158, Szolnok 200, Csongrád 140, Szeged 189, Titel 320. — A *Szamos* Csengernél mínusz 39. — A *Bodrog* Bodrogszerdahelynél 330. — A *Sajó* Bánrévénél 50. — A *Hernád* Hidasnémetinél 26. — A *Körös* Körösszakállnál mínusz 26, Békésnél mínusz 62, Gyománál mínusz 20. — A *Maros* Makónál mínusz 5. — A *Balaton* Siófoknál 86. — A *Velencei-tó* Agárdnál 155.

— **Külföldi rendjel adományozása.** *Pál* jugoszláv kormányzó-herceg dr. *Baitz* Géza székesfővárosi vezető főorvosnak a Szent Száva Rend tisztikeresztjét adományozta. A kitüntetést Rasics Szvetozár budapesti jugoszláv követ adta át a főorvosnak.

Sétahajók a vasárnapi tüzijáték ideje alatt

Kelet-Magyarország és Erdély egy részének visszatérésével kapcsolatos ünnepség alkalmából 15-én, vasárnap este 7 órakor a MFTR a következő sétahajókat indítja:

1. A *Zsófia* sétahajó indul Budapest Vigadó-tér állomásról. Jegyek korlátolt számban elővételben e hó 12-étől kezdve kaphatók a vigadótéri hajóállomáson. Vacsorával kombinált hajósétajegy 7 pengő, vacsora nélkül 3.50 pengő.

2. *Csavargőzösök* indulnak este 7 órakor Budapest Eskü-térről és Újpestről a télikikötőben lévő hajóállomásról. Jegyek korlátolt számban elővételben e hó 12-étől kaphatók a MFTR Budapest eskütéri hajóállomáson és az újpesti ügynökségen 1.50 pengős áron.

A sétahajók a főváros által *a Gellérthegyen rendezendő tüzijáték* bemutatásának időpontjában annak közelében fognak tartózkodni. Kiszállás körülbelül este 10 órakor.

— **Új tisztifőorvoshelyettes.** *Karafiáth* Jenő főpolgármester a dr. *Szécsy* Ernő elhalálozásával megüresedett székesfővárosi tisztifőorvoshelyettesi állásra dr. *Gyürky* Tibor tisztifőorvost nevezte ki. Az új tisztifőorvoshelyettes a hivatali esküt már le is tette.

Napirend

1940 SZEPTEMBER 12, CSÜTÖRTÖK
Róm. kat.: Mária neve.
Protestáns: Guidó.

A nap kel 5 óra 17 perckor, nyugszik 18 óra 03 perckor, a hold kel 15 óra 49 perckor, nyugszik 1 óra 03 perckor.

FERENC JÓZSEF
KESERŰVIZ

Mi van a hivatalos lapban

A hivatalos lap szerdai számában a következőket találjuk. *Rendeletek:* a felvidéki területeken a kéménysepői kerületek, ideiglenes megállapításáról, — a visszacsatolt keleti országrészekkel váltott távolsági beszélgetések, helyi beszélgetések és táviratok díjáról. *Pályázatok:* a beregszászi állami kórház alorvosi állásra, — Nyiregyháza város tüzoltóparancsnoki állásra, — Albertfalva község irodatiszti állásra, — az OTI öt ösztöndíjas zöldkeresztes védőnői tanfolyami helyre hirdet pályázatot.

Mozik műsora

(Sz. = szombat, v. = vasárnap, ü. = ünnep.)

ADMIRÁL. Nagy keringő. (½4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.) Vas. d. e. ½10 és ½12-kor: Csintalan asszonyok.

ALKOTÁS. Gunga Din. (¼4, ¼6, ¼8, ¼10, v. és ü.: ½2-kor is.) Vas. d. e. 11-kor: Barley Cirkusz.

ANDRÁSSY. Halhatatlan keringő. (¾4, ¾6, ¾8, ¾10, v. és ü.: 2, 4, 6, 8, 10.)

ÁTRIUM. Erzsébet. (½6, ½8, ½10, sz., v. és ü.: ½4-kor is.)

BELVÁROSI. Jesse James. (4, 6, 8, 10, v. és ü.: jobb t.: 2, 4, 6, 8, 10, bal t.: 3, 5, 7, 9.)

BODOGRÁF. Végzet. (½4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.)

BROADWAY. Andy Heardy csalódik a nőkben. (½4, ½6, ½8, ½10, sz., v. és ü.: ½2-kor is.)

BUDAI APOLLO. Erdélyi kastély. (½5, ¾7, 9, v. és ü.: ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10.) Vas. d. e. ½11-kor: Tarzan, a rettenetes.

CAPITOL. Hulló csillagok. (½4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.)

CASINO. Csak egyszer élünk. (½6, ¾8, ¾10, sz., v. és ü.: ¼4-kor is.)

DÉCSI. Fiúk az intézetben. (6, 8, 10, sz., v. és ü.: 4-kor is.)

CORSO. Válaszuton. (Deanna Durbin, Kay Francais.) — Bevonulás Erdélybe. (½6, ½8, ½10, sz., v. és ü.: ¼4-kor is.)

CORVIN. Halálos tavasz. (¼4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.) Vas. d. e. ½11-kor: Potyautas.

CITY. Dél csillaga. (¾6, ¾8, ¾10, sz., v. és ü.: ¾4-kor is.)

DAMJANICH. Ördöngős fruska. (½4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: 2, 4, 6, 8, 10.)

ELDORÁDÓ. Kölcsönkért kastély. (4, 6, 8, 10, v. és ü.: 2-kor is.) Vas. d. e. 10 és ½12-kor: Szervusz, Péter.

ELIT. N. N. és Társa. (4, 6, 8, 10, v. és ü.: 2-kor is.)

FORUM. Nápoly a csókok tűzében. (½6, ½8, ½10, sz., v. és ü.: ¼4-kor is.)

GLÓRIA. Erdélyi kastély. (½5, ¾7, 9, sz.: ¼4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.)

HIRADÓ FILMSZINHÁZ. (VII., Erzsébet-körút 13. 222-199.) Magyar-, Fox-, Luce-, Ufa- és rajzos híradók. — A bécsi döntés. — Részletes riportok Erdélyből. — Ceruzagyártás. — Folytatólagos előadások 9—21 óráig. — Páholyok elővételben is!

HOLLYWOOD. Botrány a cirkuszban. (¼4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.) Vas. d. e. ½11-kor: Ingovány.

HOMEROS. Jesse James, a nép bálványa. (¾5, 7, ¾10, v. és ü.: ½2-től folyt.)

JÓZSEFVÁROSI. Erdélyi kastély. (¼4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.) Vas. d. e. ½10 és ½12-kor: Uj bálványok.

KAMARA. Napoleon házassága. — Erdélyi bevonulás. (11, 2, 4, 6, 8, 10.)

KORONA. Trópusi mámor. (½4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.)

LLOYD. S. O. S. Sahara. (¼4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.)

NYUGAT. Erdélyi kastély. (½5, 7, ½10, sz.: 4, 6, 8, 10, v. és ü.: 2-kor is.)

ODEON. Erdélyi kastély. (¼5, ¾7, ¼10, sz.: ¼4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.) Vas. d. e. 10-kor: Mária nővér. — ¾12-kor: Gyimesi vadvirág.

OLYMPIA. A négy nővér. (11, 2, 4, 6, 8, 10.)

OMNIA. Dél csillaga. (5, ¼8, ½10, sz., v. és ü.: 4, 6, 8, 10.)

ORIENT. Várlak... (¼5, ¾7, ¼10, v. és ü.: ½2, ¼4, ½6, ½8, ½10.)

OTTHON. János vitéz. (¼4, ¼6, ¼8, ¼10, v. és ü.: ½2-kor is.) Vas. d. e. 10 és ½12-kor: Okos mama.

PALACE. 2. hétre prol.: Bulldog Drummond titkos szolgálatban. (11, 2, 4, 6, 8, 10.)

PÁTRIA. Zavaros éjszaka. (4, 6, 8, 10, v. és ü.: 2-kor is.)

RÁDIUS. Csak egyszer élünk... (½6, ¾8, ¾10, sz., v. és ü.: ¼4-kor is.)

RIALTO. Erdélyi kastély. (11, 1, 3, 5, ¼8, ½10, v. és ü.: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.)

ROYAL APOLLO. 2. hétre prol.: Erzsébet királyné. (¼6, ½8, ¾10, sz., v. és ü.: 4, 6, 8, 10.)

SAVOY. Zavaros éjszaka. (¼4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.)

SCALA. Csintalan férjek. (¼6, ½8, ¾10, sz., v. és ü.: 3-kor is.)

SIMPLON. Halálos tavasz. (¼4, ½6, ½8, ½10, v. és ü.: ½2-kor is.)

STUDIÓ Zavaros éjszaka. (11 2, 4, 6, 8, 10.)

TIVOLI. Erdélyi kastély. (½5, 7, ½10, sz.: ¾4, ¾6, ¾8, ¾10, v. és ü.: ¾3-kor is.) Vas. d. e. ¾10-kor: Gyimesi vadvirág. — ¾12-kor: Mária nővér.

TURÁN. Éjfél után. (4, 6, 8, 10, v. és ü.: 2-kor is.) Vas. d. e. 11-kor: Nagy keringő.

URÁNIA. Bécsi történetek. (5, ¼8, ½10, sz., v. és ü.: ¾3-kor is.) Vas. d. e. 11-kor: Hohner harmonika hangverseny. Schitenheim felléptével. A premieren Hans Moser személyesen megjelenik.

Szinházi hírek

Kolozsvár magyar színházi élete a megszállás alatt

A kolozsvári *Magyar Színház,* a *Thália-színtársulat* igazgatósága most adta ki összefoglaló jelentését az augusztus végén zárult 1939/40. színi évadról, amely az utolsó volt a román megszállás alatti szomorú szezón-sorozatokban. A jelentés beszédes statisztikai adatai szerint a 165 tagú társulat 11 és félhónapig működött és *Kolozsvárott 406, a vidéki központokban 306 előadást tartott.* Kolozsvárott 202.000, vidéken 132.000 fizető látogatója volt az előadásnak. Az összehasonlítás szerint az 1933/34. évadban 459 előadás volt, amelyen 184.000 néző vett részt, az 1939/40. évadban pedig 802 előadás és 330.000 néző. *A Thália-színtársulat működésének hét esztendeje alatt összesen 4097 előadást tartott és 1,647.000 nézője volt.* A most lezárult évadban Nagyváradon 140, Temesváron 121, Brassóban 110, Marosvásárhelyen 8, Aradon 13 előadást tartott.

*

Kolozsvár visszatérése ünnepének kivétel nélkül minden budapesti színház lelkes hangulatú ünnepséggel állít emléket szerdán este. A Nemzeti Színházban és a Nemzeti Kamaraszínházában *Lehotay* Árpád nagy hatással szavalta el *Liszt* Nándor „Kolozsvár: Boldog szerelem" című költeményét, majd a Himnusz szerepelt műsoron.

Ennek a filmnek csak a címét kell megmondanunk!
HALÁLOS TAVASZ
SIMPLON ◆ CORVIN

A „Sorompó" előkészületei a Kamaraszínházban

A Nemzeti Kamaraszínházában teljes erővel folynak *Galamb* Sándor drámájának, a „Sorompó"-nak előkészületei. Mint ismeretes, a darab *Nagy* Adorján rendezésében *szeptember 21-én* kerül bemutatásra s a darab főszereplői: *Ághy* Erzsi, *Szörényi* Éva, *Petheő* Attila, *Timár* József lesznek, akik vérbeli kamarai együttesben szólaltatják meg a nagyszerűnek ígérkező színművet. A „Sorompó" hőse az egyetemi tanár, aki a mai idősebb nemzedék érdekes alakja, inkább szemlélődő, mint tevékeny életnézete van. Vele szemben tanítványa az új, aktívabb világszemléletet képviseli. A darab a mai Európában játszódik, politika nincs benne, csak háttér a most folyó háború.

La Jana, Dél csillaga

Milyen furcsa egy ilyen gyönyörű teremtést látni, amikor az ember tudja, hogy már régen halott. A szoborszép táncosnőnek posthumus filmje ez, brazíliai leányt játszik, akinek fekete szépségéért élnek és halnak a férfiak és a mesebeli csodálatos gyémánt, amely vért és halált jelent, ennek a párducarcú, puhamozgású leánynak az ékszere. Minden férfi neki szánja és mindenki tőle rabolja el.

A film elég érdekes, amiben a főérdem *La Jana*-é. Különösen, amikor stilizált ruhákban mozog, elbűvölő, van azonban két úgynevezett modern délutáni ruhája, egyik rosszabb, mint a másik, majdnem sikerült ezt a szép teremtést elcsúfítani.

A gyémántrevű nemcsak eredeti ötlet, hanem pazar kiállítású látványosság is. A film többi részében sok muzsika, sok műduhajkodás, áltemperamentum és Európából irányított brazíliai szenvedélyek árja dühöng.

A szereplő férfiszínészek nem túlságosan érdekesek, de La Jana sok mindenért kárpótol.

I. M.

Bécsi történetek

A századforduló boldog eseménytelenségének emlékké szépült hangulata adja meg az ízét annak az új filmjátéknak, amelyet *Bécsi történetek* címen mutat be most az *Uránia.* Az egykori császárváros kávéházi műmárványasztaloknál felszikrázó kedélyessége, holdvilágosan szelíd érzelmessége egy snájdig főpincér és egy takaros ifjú kávéháztulajdonosnő szerelmi idilljén keresztül árasztja az *UFA* új filmjében a hamisítatlan „weanerisch" levegőt. Nem igényes az egész történet, a kávéházi szerelem révbejutását ideig-óráig eltorlaszoló bonyodalmak kissé túlontúl áttetszőek s ódon mintákat idéznek, de mégis üde kedvesség és derűs charme van a sok jó megfigyeléssel és fürge ötlettel telitüzdelt jelenetekben.

Bolváry Géza mesteri rendezése és elsősorban Hans *Mosernak,* ennek a kitűnő karakterszínésznek ellenállhatatlan humora már magában biztosítja a sikert. A szerelmes főpincér kartársának szerepéből olyan vérbően élethű vidám alakot formált, hogy minden szava, minden hangsúlya és mozdulata kivédhetetlenül robbantja a nevetést. Mint amoroso „főúr" Paul *Hörbiger* rokonszenves férfiassággal és jellemző erővel elsőrendű alakítást adott. Marte *Harell,* a tavaszias mosolyú Olly *Holzmann,* Siegfried *Breuer* és Oskar *Sima* kifogástalanul simultak a filmjáték szereplőinek együttesébe.

(V. T.)

Bulla Elma a Vígszínházban

Bulla Elma, az Amerikából most visszatért élvonalbeli magyar drámai színésznő, *két szerepre* a Vígszínházhoz szerződött. Egy külföldi és egy magyar színműújdonság vezető női szerepét játssza, előreláthatóan az évad derekán. Addig Bulla Elma a Pódium-kabaré illusztris vendége lesz.

* **A színészkamara** szeptember 25-ére és 26-ára tűzte ki a színművészeti és filmművészeti *gyakorlatos vizsgák* időpontját. Kérvények, megfelelően felszerelve, szeptember 18-áig nyujthatók be a kamarához.

Színházak műsora

Opera. Nyári szünet.
Nemzeti Színház. Csütörtök (V.), péntek (VI.): Döbrönte kürtje. — Szombat: Tell Vilmos (Bem. bérl.) — Vasárnap d. u.: Rabagas. Este: Tell Vilmos (I.) (¼4, ½8.)
Nemzeti Kamaraszínház. Csütörtök: Minden jó, ha jó a vége. — Péntek: Szülők lázadása. — Szombat és vasárnap: Ki a harmadik. (8.)
Vigszínház. Péntekig: Szünet. — Szombat (Szombat esti bérl.), vasárnap d. u. és este (V.): XIV. René. (¼4, 8.)
Magyar Színház. Péntekig minden este és vasárnap d. u.: Tokaji aszú. — Szombat: Az ördög nem alszik (Először.) — Vasárnap: Az ördög nem alszik (A.) (¼4, 8.)
Andrássy Színház. Nyári szünet.)
Pesti Színház. (A Pódium vendégjátéka). Szombatig minden este: A 30 éves magyar kabaré. — Vasárnaptól: Szünet. (5, 9.)
Fővárosi Operetszínház. Minden este és vasárnap d. u.: Bécsi gyors. (4, 8.)
Royal Varieté. (VII., Erzsébet-krt. 31. T.: 421-920.) Minden este és vasárnap d. u.: Tapsról tapsra. (Revűműsor.) (4, 8.)
Erzsébetvárosi Színház. Minden este, szombat és vasárnap d. u.: Sárgarigófészek. (5, 8.)
Fényes Nagycirkusz. Minden d. u. és este: A cirkusz csodái. (Új műsor.) (4, 8.)
Kamara Varieté. „Borura — derű". (Hétköznap este 9, szombat d. u. 6. este 9. vas. és ünnepnap d. u. ¼4, ¼7, este 9.)
Komédia Orfeum. Péntekig minden este és vasárnap d. u.: Lassan a testtel. — Szombattól: Légió mindhalálig. (½5, ½9.)
Magyar Műszínkör. Minden nap: Tokaji aszú. (¾5, szombat és hétfő: ¾5, ½8, vas.: ¼4, 6, 8.)
Újpesti Városi Színház. Csütörtök: Sárgapitykés közlegény. (4, 8.)

Rádióműsor

BUDAPEST I. (Csütörtökön.) **6.40:** Ébresztő. Torna. — **7:** Hírek. Közlemények. Etrend. Hanglemezek. — **10:** Hírek. — **10.20:** Viszontlátás. (Bartóky József.) — **10.45:** Hogyan szórakoztassa a szülő gyermekét? (Mádyné Vass Róza.) — **11.10:** Vízjelzőszolgálat. — **12:** Harangszó. Himnusz. Időjárásjelentés. — **12.10:** Hanglemezek. — **12.40:** Hírek. — **13.20:** Időjelzés, időjárásjelentés. — **13.30:** Magyar Revű Tánczenekar. — **14.30:** Hírek. — **14.45:** Műsorismertetés. — **15:** Árfolyamhírek. — **16.15:** Ruszin hallgatóknak. — **16.45:** Időjelzés, időjárásjelentés, hírek. — **17:** Hírek szlovák és ruszin nyelven. — **17.15:** Honvédműsor. — **18.10:** A rádió szalonzenekara. — **19.15:** Hírek magyar és román nyelven. — **19.25:** Csorba Dezső cigányzenekara. — **20.10:** Helyszíni közvetítésnek fenntartva. — **21:** Hírek német, olasz, angol, francia és eszperantó nyelven. — Majd: Hírek, időjárásjelentés.

BUDAPEST II. 16.15: Pátria-hanglemezek. — **20:** Hírek, ügetőversenyeredmények, hírek szlovák és ruszin nyelven. — **20.25:** Két régi erdélyi író. (Dr. Geréb László.) — **20.55:** Verdi: Vonósnégyes. Előadja a Római vonósnégyes. (Hanglemez.) — **21.20:** Kabakosok a virágoskertben. (Natter-Nád Miksa.) — **21.50:** Időjárásjelentés

S. O. S. SZAHARA
Két férfi küzdelme az asszonyért a sivatagban! Francia filmremek! ✦ LLOYD

Sporthírek

MAGYAR—JUGOSZLÁV VÍZIPÓLÓ-REVÁNSMÉRKŐZÉS lesz szombaton *Spalatóban.* A magyar csapat valószínű összeállítása a következő: Dr. *Mezei — Tolnai, Molnár — Halasy — Szivós, Tarics, Somóczi.* Az ugyancsak *Spalatóban* rendezendő kétnapos úszóversenyen a magyar úszókat *Eleméri, Tátos, Gróf, Véghási, Kőrösi, Galambos* és *Fábián* fogják képviselni. A program: 100, 400, 1500 méteres gyorsúszás, 4×200 méteres stafétaúszás, 100 méteres hátonúszás, 200 méteres mellúszás.

A FERENCVÁROS VASÁRNAPI ELLENFELE a *Törekvés* csapata lesz az *Üllői-úton.* A bajnoki program további mérkőzései a következők:

Megyeri-út: *Újpest—Gamma*
Sport-utca: *BSZKRT—WMFC*
Kispest: *Kispest—Sal. BTC*
Tokod: *Tokod—Szeged*
Szolnok: *Szolnok—Elektromos*
Szombathely: *Haladás—Diósgyőr*

A MAGYAR AERO SZÖVETSÉG közli, hogy a XVIII. országos repülőmodellverseny elhalasztott két versenynapját szeptember 22-én és 29-én tartja meg a nagyrákosi gyakorlótéren.

DOMHOLD, Dánia hatszoros bukósisakos kerékpáros bajnoka és a német *Hoffmann* résztvesznek a *Millenáris* versenypálya vasárnapi versenyén.

DIÓSGYŐRBEN még mindig a *Ferencváros* vasárnapi vendégszerepléséről beszélnek az emberek. Azt mondják: Már máskor is jártak fővárosi nagycsapatok *Diósgyőrben,* de még soha egy csapat sem szolgálta úgy a magyar labdarúgás propagandáját, mint ezúttal a *Ferencváros.* Még magukat a helybeli vezetőembereket is meglepte a váratlanul nagy érdeklődés, amely a 14.000 néző személyében megnyilvánult és megelégedettségüket még fokozta, hogy a mérkőzés a legsportszerűbb formában folyt le és ugyanolyan sportszerűen viselkedett a közönség is, követendő példát nyujtva, hogyan kell viselkedni a vendégcsapattal szemben. Hogy a diósgyőri játékosok is példát mutattak sportszerű viselkedésből és az ellenfél megbecsüléséből, az magától értetődik!...

Lósport

CSÜTÖRTÖKÖN ÜGETŐVERSENY. A verseny főszáma a *báró Tornyai Rezsőről* elnevezett emlékverseny, amelyben a hároméves *Csalóka, Kunó* és *Dávid* fognak mérkőzni. Az eredmény, az eddigi formák ismeretében alig lehet kétséges: reális versenyben *Kunónak* kell nyernie *Dávid* ellen. A többi futam a megszokott, a *kettesfogatúban* néhány új fogat próbálkozik. Jelöltjeink a következők:

I. Biginda — Uz Bence — Bodak
II. Garáb — Csongrád — Angela
III. Cailler—Újdonság, Farsang—Nina, Vihar—Viki
IV. Tily II — Dalma J. F. — Little Winny
V. Jónás — Bicskás — Biztos
VI. Kuno — Dávid
VII. Csongor — Carthago — Layock Will.
VIII. Azdaja — Jónás-id. — Valuta
IX. Benkő-id. — Sterling — Nestor
X. Etre — Galiba — Füzér
XI. Nelly — Maya — Zarándok

A SZOMBATI BUDAPESTI VERSENY főeseménye a 900 méteres *Mező-díj,* amelyben a következő lovak indulnak:

6é Bársony	61	kg
4é Aldershot	61	kg
3é Lim-lom	60	kg
3é Kontrás	56	kg
3é Parittya	56	kg
3é Fecsegő	53	kg
3é Bariton	53	kg
3é Bajnok	51	kg
3é Signum I.	49½	kg

TOP WEIGHT starthoz áll a vasárnapi *Kettős ivadékversenyben,* amelyben súlya 58½ kg. Ellenfelei: *Kamarás, Lancaster, Haladj, Basra* és *Várnagy,* egyformán 56 kilót viszonek.

Magyar Vilmos

epitész szül.

1873 IV. 24

Balassagyarmaton

Revai lex. 13k. 139l.

Magyar

M. 17. *Vilmos*, építész, * Balassagyarmat 1873 ápr. 24. A bpesti műegyetemen tanult. Önállósítva magát, mind a fővárosban, mind a vidéken számos bérházat énített. 1909. Tóásó Pállal közösen készített terve a budapesti VI—VII. ker. református templom tervpályázatán I. díjat nyert. Mint szakíró is működött; önálló műve: A klasszikus és reneszánsz építőművészet formáiról (1908).

Bővebben jelent meg.

lád
K.g. II 57 l

T. 5865.

tt városban balra a fellegvárat
ló kanyarodik a háttér felé. Fel-

9 : 11.3 cm.
te Königr. Ungarn, Frankfurt 1688.

MDK

Magyar Vilmos, sz. 1873. épitőm. Bp.

a Kamara uj tagja.

Bpi Mérnöki Kamara közl. MM és ÉE, 1924. nov. 3o.

149-15o l.

Magyar Vilmos

építész szül. 1873 ápr. 24. Balassagyarmat, tanulmányai végzése Budapesten. Bátrit és jómbor arcban Stark mintájára dolgozik. Önállóan dolgozik. Sokat épített, épített sok budapesti és vidéki házat, majd a szecesszió és a modernek szerint épített. Sok díjat nyert. Szakírói munkái: A klasszicizmus és reneszánsz építőművészet formái. 1908.

Kőnek II. 196. l.

Vöge, W. dr. III. 161.

Magyar Vilmos

ép.

Visegrádi utcai

bérház.

Lőrd

Revai Cet

Épült Ipar

1909. 293. l.

(Egy modern bér-

ház, képekkel,

fontos terve

szerint épült)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191.....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191.....

.....

tanu.

.....

tanu.

Tóásó Pál és Magyar Vilmos
epítészek Budapest

Lod

Magyar Építőművészet

1909. 11. sz. (Budapest
VI–VII. ker. reformatus
templom tervpályázata,

I. díj.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
alá

8. **sorsz.** Műhelyi minta.

Magyar Vilmos

Magyar Vilmos műépítész, II.
Medve-u. 10. 152-251

Bptávb 1940 szept.

Magyar Vilmos és Tóásó Pál

Megjegyzés

A Nagykárolyi Kereskedelmi és Iparbank tervpályázatán az új, emeletes székház megtervezésére 25 szerző 26 pályaművel vett részt. A bírálóbizottság az első díjat Magyar Vilmos és Tóásó Pál tervének, a második díjat Herczeg Sándornak adta.

13 Kedd

Művészet. 1910. 138. l.

12 Hétfő

11 Vasárnap

Megjegyzés

7 Szerda

8 Csütörtök

9 Péntek

10 Szombat

Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
7	8	9	10
Kajetán hv.	Cirjék vt.	Vianney János	Lőrinc vt.

Magyar Ottó

epitési Szpek

rod

Magyar Építőművészet

1910. 94 7-8 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnök
a

8. sorsz. Műhelyi minta.

Magyar Vilmos és

Tóásó Pál

A nagykárolyi kereskedelmi és iparbank tervpályázatán 25 szerző 26 pályaművel vett részt. A bíráló-bizottság, melynek tagjai *Sándy* Gyula építész, *Illés* József mérnök és *Czukor* Márton, a bank megbizottja, voltak, az első ezer koronás díjra az „Ibolya" jeligés tervet, a második 500 koronás díjra a „Két rajzolt négyszög" jeligés tervet találta érdemesnek. Az első díjas terv szerzői: *Magyar* Vilmos és *Tóásó* Pál budapesti

Magyar Építőművészet

1910. 2. sz. 32. l.

építészek, a második díjat nyert terv szerzője pedig *Herczeg* Sándor zombori mérnök. 100—100 koronával megvásárolta az „Ez az", a „Giró" és a „Valuta" jeligés terveket.

Magyar Vilmos

KITÜNTETÉSEK. A Bárdi József Automobil r.-t. új garage-épületére kiírt tervpályázatra kilenc pályaterv érkezett be. Az I. díjat, 2000 koronát, Magyar Vilmos, a második díjat, 500 koronát, Schömer Ferenc kapta.

Művészet 1911. 192. l.

nincs cod

Gyarapodás.

an van ábrázolva

nyakba vetett piros szalagon. Az arany-
sörösen fodrított parókájának fürtjei
szeme szürke, bajusza és szakálla leberet-
nyakkendője fehér.

etei 4.1: 3.2 cm.

1137

Magyar Vilmos

A székelyudvarhelyi kollégium épület tervpályázatán az 1500 koronás első díj.

Művészet 1910, 393. l.

Magyar Vilmos

A füredgyarmati elemi iskola tervéért kiírt pályázaton II. díjat nyert.

Magyar Építőművészet

1910. 8. sz. 21. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Magyar Vilmos

Művészet 1909. 264
— 1910. 138, 180, 357, 393
— 1911. 192

Magyar vilmos

U. 1116.

Magyar Ulmus

A Székelyudvarhelyi
ref. kollégium uj
épülete, fentiterve
szerint épült, képe:

Vas. Ujs. 1913. 798. l

VINA

– UNGHERESE

udapest, IV., Egyetem-u. 4.

ZÁGOS BIZOTTSÁGA

B U D A P E S T. IX.,

Hőgyes Endre-utca 10.

Magyar Vilmos

MAGYAR VILMOS
építész,
főmunkatárs.

Magyar – Építő munkatársak
1926. 1–4. sz.

Gutmann J. és Társa
Rákóczi-ut 16.

Magyar Vilmos

Ex. Kun
1941. ápr. 26.

Sirkőavatás.
Kéhai Magyar Vilmos
műépítész
sírkőavatása 1941 április 27-én délben 1-el órakor lesz az ősudvar új ízr. temetőben.

* 1908. október 31. * 20. szám
Szerkesztőség és kiadóhivatal
VII. ker., Dohány-utcza 82. sz.
Telefon 109—62

Neuer Markt 2. Előkelő, elsőrangú ház. Lift, telefon, fürdők, éttermek. Sürgöny: Schadnhotel.

*

Bécs. Café Central. I. Herrengasse. Előkelő kávéház, legfinomabb italok, figyelmes kiszolgálás.

*

Bécs. Grand Hotel, I., Kärtnerring Nr. 9. Elsőrangú szálloda. 300 elegánsan berendezett szoba. Fürdőszobák stb.

*

Bécs. Hotel Post I. Fleischmarkt 16. Elsőrangú szálloda a főpostával szemben, a város közepén. Modern kényelem.

*

Bécs. Szent-István-vendéglő, I., Rothenthurmstrasse. Elsőrendű étkező és borház. Tulajdonos: Fritsch Florián.

*

Bécs. Hotel Tegetthoff, I., Johannesgasse No. 23. Elsőrangú minden kényelemmel berendezett szálloda a város központján. Tulajdonos P. Wolfbauer.

*

Bécs. Hotel Kummer, VI., Mariahilferstrasse 71. Kényelmes olcsó szobák. Kitünő konyha.

Fiume. S. Georgevic. Első fiu
választéka. Fő-utcza, Lloyd-

*

Fiume de la Ville nagy szá
pályaudvarral szemben. Ké
bák, magyar konyha. Tulajdo

*

Fiume. Grand Hôtel Bonavi
zésű új szálloda. Kitünő kor
ban. Mérsékelt árak. Tulajdo

*

Gardone-Riviera, a Garda-t
Hotel. Idény szeptember 1
világítás, központi fűtés. 25
a házban. Illustrált prospekt

*

Graz. Dr. Hansa Frigyes
Modernül, a higienia min
fölszerelt szanatórium. Go
ellátás és mérsékelt díjak.

<Magyar Urlap>
Építő cikkei

<> Budapest bölcsőjénél. 91—106. l.

<> Az ismeretlen Alpár Ignác
107—152. l.

Mind a két cikk megjelent:

Budapesti Építőmesterek Iparegyesülete. II. Évkönyv 1928/29. Bp. 1929.

A fenti első cikk bevezetése az Alpár-cikklisnak

Magyar Vilmos és Tóásó Pál

Megjegyzés

Augusztus 31 nap | Vasárnap Hétfő Kedd Szerda Csütörtök Péntek Szombat | 18 Ilona cs. Loyola | 20 Kedd szent István kir.

A Szatmári Kereskedelmi és Iparbank székházára hirdetett tervpályázatra 27 terv érkezett be. Az 100 koronás első díjat Magyar Vilmos és Tóásó Pál „Ibolya“ jeligéjű, a második, 500 koronás díjat Herczegh Sándor „Két kocka“ jeligéjű terve nyerte.

Művészet 1910. 138. l.

Megjegyzés

14 Szerda

15 Csütörtök

16 Péntek

17 Szombat

Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
14	15	16	17
Özsé b vt.	Nagy Bold. A.	Joakim	Jácint hv.

Magyar Vilmos

Építő Ipar

1913. 318, 319. l.

(A budai Vízdó templom tervpályázata, tervrajzokkal.)

Magyar Vilmos

47:	Magyar Vilmos, épitész	»Generali«, Atálákitás, Dorothya-útcza.
48, 49:	Magyar Vilmos, épitész	Visegradi-útcza 14.

Bujép

II.

FESTMÉNYEK, RAJZOK, METSZETEK STB.

<Magyar Urlap>

ülésre

<> A Szabadság-tér déli oldalának tervpályázata.

ÉIÉM. 1930.

25-26. sz.

elfogadását.

Kiváló tisztelettel

10.

elnök.

. Budapest.

(Magyar Vilmos)

építész

( ) A magam ügyében. Építő Ipar – Építőművészet

1931. 1. sz.

Fenti e lapban nemrég approbált naszobb cikket írt aktuális kérdésekről évek óta.

közigazgatási kerületre vonat-
kitöltés hivatalból fog történni!

ó-kör. .....közigazgatási kerület.

RÓ-LAP
ÁG MEGÁLLAPÍTÁSÁHOZ.

.....

.....

..... utca/tér ..... szám

a fővárosban van akalmazva, alkalmazásának

..... utca/tér ..... szám

..... utca/tér ..... szám

.....

z 1913. évre érvényes választói névjegyzékbe

ási kerületben? .....

.....

Magyar levél

épített

† 1942-ben

Fábián Gáspár

közlete

1947 febr. 26.

megszűnt.

SZENT ISTVÁN KRT.

SZENT ISTVÁN KRT.

osztelitz
DOROTTYA-U.
VÁCI-UCCA
NT ISTVÁN KRT.

Kosztelitz
DOROTTYA-U.
VÁCI-UCCA
SZENT ISTVÁN KRT.

Kosztelitz
DOROTTYA-U.
VÁCI-UCCA
SZENT ISTVÁN KRT.

Kosztelitz
DOROTTYA-U.
VÁCI-UCCA
SZENT ISTVÁN KRT.

osztelitz
DOROTTYA-U.

Kosztelitz
DOROTTYA-U.

< Magyar Vilmos >
cikke

< > Új kultura felé.
ÉIÉM. 1930. 23-24. sz

MŰEMLÉKEK ORSZ

$\frac{401}{1907}$ szám.

A .....

Bizottságunk «Kiadványai»-nak
tekintetes Igazgatóság vezetése alatt
küldeni.

Magyar Vilmos

A nagykárolyi Ezeredelmi
és iparbank Részvény-
Társaság fenti

Egyik Ügyvéd

1913. 445, 450. l.
Tervrajzokkal.

Fa, olaj, 40×25 cm.
Jelezve lent jobbra (26. szoba.)
Maszlaghy II., 527. szám.

PORTA, DOMENICO (olasz festő, működött
1760 körül

XIV. Kelemen pápa arcképe

Vászon, olaj, 134×96 cm. (Lépcsőház.)
Maszlaghy II., 401. szám.

PROCACCINI, CAMILLO (olasz festő,
1560—1627)

Jézus a farizeusok közt

Vászon, olaj, 49×74 cm. (14. szoba.)
Az Erba-Odescalchi gyüjteményből.
Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Ú

SPANYOL ÉS F

SPANYOL FESTŐ, XVII. század

Szent Genovéva és angyal

Vászon, olaj, 93×73 cm. (44. szoba.)
Z.: Az esztergomi érseki képtár leírása. Ú
Magyar Sion, XVI., 1885., 846. l. — Masz-
laghy II., 438. szám.

<Magyar Vilmos>

cikke

<> Az Erzsébet út lezárásának tervpályázata. ÉIÉM 1930 33-34. sz.

GOS BIZOTTSÁGA.

etes értesi-

s Bizottsága közleményeinek

tes könyvtára

ján megküldöttük.

<Magyar Ungarische>

épitési
könyve

<7> A klasszikus
és reneszánsz épitő-
művészet formái

Épitőanyagvesztők
könyvtára

XIII

Bp. 1908

könyvárusban

535. szám.

Műemlékek Orsz

Tárgy:
Nógrád és Hont k.e.e.

A bea

Mellékl

Egyútta

Előirat

Utóirat

Másolta

Összeol

<Magyar Vilmos>
cikke

<Nemzeti jellég és
vándorszenvedés.
ÉIÉM. 1930. 19-20
sz.

Budapest, 1907. julius 16.-án

8305/1907. Rigler József Ed

<Magyar Vilmos>

cikke

<> A Szabadság-tér déli oldalának terv-pályázata

ÉIÉM. 1930. 27-28. sz.

Budapest, 1907. julius 16.-án

8805/1907. Rigler József Ed

(Magyar Vőrös)

cikke

( ) Wey Béla halála tizedik évfordulójára -

ÉIÉM. 1930. 21-22. sz.

MŰEMLÉKEK ORSZ

$\frac{401}{1907}$ szám.

A főtisztelendő .....

Bizottságunk «Kiadványai»-nak

egyházmegyei könyvtár számára megk

(Magyar Vilmos)

cikke

( ) XII. nemzetközi
építész-kongresszus-
ról II. Újabb német
építőművészet.

ÉIÉM. 1930. 39-40 sz.

fogadását és kézbesítésének

.

Kiváló tisztelettel

r 29-én

elnök.

Budapest.

⟨Magyar Velmos⟩

cikke

⟨ ⟩ XII. nemzetközi
építész-kongresszusról.
German Bestelmeyer
münchei professzor
előadása: II. Ujabb
szemlélet építőművészet.

ÉIÉM. 1930. 41-42. k

Kérjük a munka szives el

megtörténtéről az értesitést

Budapest, 1913. decembe

Rigler r.-t.

MÜEMLÉKEK ORSZÁ

<Magyar Műemlékek>

Cikke

1030/1913. sz.

< > XII. Nemzetközi
épitész-kongresszusról.
III. Architectura.
ÉIÉM. 1930. 43-44.
7.

MÜEMLÉKEK ORSZÁ

1030/1913. sz.

Van szerencsénk a tekint
teni, hogy a Müemlékek Országo
harmadik kötetét a tekinte
számára a Franklin-nyomda ut

<Magyar Vízügy>

cikke

<> Pályázatokról,
kapcsolatban a
Széchenyi-fürdő
ügyével.

ÉIÉM. 1926. 19-20.
sz.

-

ertetés vagy szellemtörténet, hanem
és sorrendről: emlékmagyarázat leirás
természete kétféle hivatásra utalt.
darab akad, mely tisztára épi-
epre utalnak. Ez az aránylag magas
olsó ásató éles szemének és pontos
elképzelhetetlen, hogy mennyi ilyen
hető hornyolások vagy perem megdolgo-
el
veszett a régebbi ásatásoknál, kisben
elképzelhetetlen.
hányva. Csak valamivel jobb sors ju-
nem sokkal
knak és a domborművekhez tartozó tö-
kutatásnál darab került elő. De
t állapitani azonosságukat két, már
lt töredékkel. Az ezekre a darabokra
volt módja tisztelettel
rigl József barátomnak köszönhetem.
ilik, hogy mindkét

< Magyar Vilmos >

épitész? Kőnyve

< > A nagykőrösi ref. kollégium. Bp. 1914.

FILM-,

T. EUROPA RT.

II. 9

Budapest.

Kérem további intézkedésig kiadványaikból az alábbi példányszámokat küldeni:

Magyar Nemzet			
Független Magyarorsz.			
Film, Szinház, Irodal.			
Képes Sport	5		
Magyar Rejtvény Ujság			

Skoperda Imre

aláírás.

Ujkígyós, 194 hó

MÜEMLÉKEK ORSZÁ

<Magyar Vilmos>

cikke

<> XII. Nemzetközi
építész-Kongresszus.
IV. Külföldi államok
az építészet nemzetközi
tervkiállításain.

ÉIÉM. 1930. 47–
48. sz.

MÜEMLÉKEK ORSZÁ

1030/1913. sz.

Van szerencsénk a tekint

teni, hogy a Müemlékek Országo

harmadik kötetét a tekinte

számára a Franklin-nyomda utj

(Magyar Vilmos)
cikke

( ) XII. Nemzetközi
építész-kongresszus-
ról. I. Fritz Höger.—
A magyar Höger.)

ÉIÉM. 1930. 37-38
sz.

fogadását és kézbesítésének

.

Kiváló tisztelettel

r 29-én

elnök.

Budapest.

Magyar Velmos
épitész

a vesicabányai községi
kincstári postahár
terve, 1910-ben

III. díj.

Bíróposta

78. l.

Esztergomi ásatások

Magyar Vilmos

Vród
2
Építő Ipar 1912.
4 f. 27.

Magyar Vihnos

Epítés

Szód

Magyar Vihnos:

A budai vízvezeték (második) tervpályázata.

Építő Ipar

1913. 339. l

T. illik, fent is vett a pályázaton és saját pályatervét e cikkben röviden ismerteti.

< Magyar Vilmos >
cikke

< > A kereszt — a
mindenségben. ó

Építő Ipar. 1912.
482-484. l. képekkel.

ó Válasz Petrik
Albertnek.

Magyar Velino

A Szabadság-tér déli oldalának rendezésére kiírt tervpályázatról az Erzsébet-út lezárásának tervpályázatát illetve az Építő Ipar 1930. évi folyamában

I.

FESTMÉNYEK, RAJZOK, METSZETEK

Magyar Vilmos

Építész

vrrd

Építő Ipar. 1913. 455, 457–459. l. (A nagykárolyi kereskedelmi és iparbank székháza, alaprajzokkal és metszettel.)

Terveste Jenő.

< Magyar Vilmos >

cikke

< > A kereszt – a művészetben.

Építő Ipar. 1912. ~~[illegible]~~

457–459. l.

Magyar Vilmos
építész

vrsd

Petrik Albert: Polemia
egy keresztfelett. Váltsz
M. V. replikájára.
Építő Ipar. 1912. 469–
471. l. képekkel.

< Magyar Vilmos >

cikkei

< > Városrendezési problémák. Építő Ipar

1929. 65–66, 76–77,

82–83. l.

ILLUSZTRÁCIÓK

< Magyar Vilmos >

cikke

< > Városszabályozási problémák. II.

Építő Ipar – Építő Munkaszet. 1929. máj. 15.

76–77. l.

Magyar Vilmos

Thieme Becker

XXIII. 566. l.

(Lyka)

< Magyar Vilmos >

címe

< > Városrendezési problémák. III - VI.

Építő Ipar - Építő Művészet. 1929. 82 - 83. l.

54—55. kép. I. soros párkány ívter
(*Kőtár 17.*

Magyar Vilmos
építész és épü-
letszobrász

vod
2

Nagy Béla: A
„Nemzeti Szinház."
Épitő Ipar 1913.
8. szám –

5

gtekintnetők, ugyanott megszerezhető az ajánlati költség-
enként 1 koronáért, ugy szintén az általános és részletes
, valamint az ajánlati minták, utóbbiak dijtalanul.
munka 1909. évi április hó 1-én vállalkozónak megkezdés
t fog adatni. A befejezési határidő a munka átadásának
számitott 120 napban állapittatik meg.
on pályázók kik alólirott hivatallal üzleti összeköttetésben
em állottak, illetőleg a hivatal előtt még ismeretlenek,
k megbizhatóságukat azon kereskedelmi és iparkamara
tával igazolni, melyhez vállalatuk telepe szerint tartoznak.
versenytárgyalási bizottság fentartja magának a jogot,
ajánlattevők közül az ajánlott árakra való tekintet nélkül
n vál

icsősz

MMÉVK
1934. szám.
Magyar Szikvíz
stílus

Szál

Toronyórák

készitője

LEUTWYLER F. E.

UTÓDA

NADLER A.

präc. mechanikai műhely

Budapest, VII., Kazinczy-u. 28.

Készit továbbá bárminő

fogaskerekeket, fogasrudakat, hajtókat.

Pontos aranymérlegeket.

Kidolgoz találmányokat.

Árjegyzék, költségvetés díjtalan.

Falconnier-üveg épületköve
és szines

Sodronybetétes-üveg min
tags

Recés-üveg minden méretb

Öntött-üveg minden vasta

Tükör-üveg átlátszó és fonc

Ornament-üveg fehér és sz

Cathedral-üveg az összes
szinekben

Szines jelző-üvegek : :

Talapzat lapok sodrony be
anélkül

Üvegtetőcserép különféle

Prizma-üveg : : : :

NY

rsaság

ELVÁLLAL mindennemü bádogos-, szerelő-
valamint gázlángok jókarbantartását, épület- és
tos munkálatokat és idevágó javitásokat is.

„SIRIUS" BENSINM

szivattyu, villamos világitási, ipari stb.

Mérsékelt fordulatszám, kis hel

Olcsó üzem, olcsó ár.

ÁRJEGYZÉK, PROSPEKTUS IN

Elekes és Társai okleveles gépés
villamos telepeket épi

Telefon 102 — 24

„SATORIN"-KŐHABARCS-ANYAG
Olcsó és kitünő épitkezési anyag. fagymentes, szintartó, kőkemény, plasztikus
Több szinben szállitja: SÁTORI-GYÁR BUDAPEST, IX., Dandár-utca 25.

Dezső kiviteli tervét. A Sáros-fürdő épitési költségei 2 800.000 koronával, a Rudas-fürdőé 1.770.000 koronával vannak előirányozva.

Főhercegi palota épités. Klotild főhercegasszony számára József főherceg megvásárolta a budai várban a Disz-tér 4. és 5. sz. házait, amelyek eddig a kremsmünsteri apátság tulajdonát képezték. A két régi ház belső részeinek lebontását már megkezdték és a tavaszszal hozzáfognak az egész épületnek átalakitásához.

A vidéken.

Hidépités Esztergom vármegyében Az esztergomi m. kir. államépitészeti hivatal lapunk mai számában árlejtést irt ki a Kéménd község határában ujból épitendő Garamhid 38547 k. 39 fillérrel előirányzott munkálataira. Pályázati határidő március 7-ik napjának d. e. 10 órája.

Villamostelep létesitése Sárospatakon. Sárospatak város elöljárósága lapunk mai számában árlejtést irt ki a köz- és magánvilágitás, valamint erőátviteli célokra szolgáló állandó, vagy váltakozó áramrendszerü villamostelep létesitésére. Az ajánlatok a városi jegyzői hivatalhoz március 9-én déli 12 óráig nyujtandók be. A város a telepet koncessio nyujtása mellett kivánja létesiteni.

A sepsiszentgyörgyi állami tanitónőképző intézet felépitésénél végzendő s összesen 492.469 kor. 24 fillérrel előirányzott munkákra az árlejtés kitüzetett. Az ajánlatokat március hó 16-án déli 1 óráig a vallás- és közoktatásügyi ministerium segédhivatali főigazgatójánál kell benyujtani.

Magasépitmények Brunóc állomáson. A m. kir. államvasutak balparti üzletvezetősége árlejtést hirdetett a nyitramegyei Brunóc állomáson épitendő lakó- és melléképület munkálataira. Az ajánlatokat az üzletvezetőségnél Budapesten február 28-án déli 12 óráig kell benyujtani.

A veszprémi villamos telep épitése dolgában a Magyar Siemens-Schuckert művek és a város között fennforgott nézeteltérés kiegyenlitődött. Az a körülmény, hogy a telep az eredeti szerződésben kikötött hely mellőzésével, a mostani helyen épül, bizonyos épitéstöbblet miatt uj költségvetést igényelt a cég részéről. A nézeteltérést ez uj épitkezés egységárai idézték fel, azonban már ez is megszünt. A cég az eredeti szerződésben nem foglalt épületek költségvetési összegéből 14%-ot engedett s az igy megkötött egyezséghez a város képviselőtestülete hozzájárult.

Templom épités Uzon községben. Háromszék megyei Uzon községben uj róm. kath. templom fog épülni, melynek munkálataival Oravecz József és tsa sepsiszentgyörgyi épitőmesterek vannak megbizva. Az épités a kedvező időjárás beálltával kezdetét veszi.

Agyagáru-gyár létesitése Medencén. A hegyvidéki kirendeltség a kormány támogatásával s részvényesek hozzájárulásával Beregmegyében Medencén agyagáru-gyár létesitésével foglalkozik. A gyár berendezése 380.000 kor. tőkét igényelne. Előállitana kályhákat, kőedényeket, agyagcsöveket, fedéllemezeket, téglákat.

A Balatoni körut kiépitése. A Balatoni Szövetség tavaly őszkor rámutatva a kérdés fontosságára, felterjesztést tett a kereskedelemügyi ministerhez, hogy a Balaton körutjának kiépitését tegye lehetővé. A minister tudatta a szövetséggel, hogy a körutnak államköltségen való kiépitését addig nem igérheti, mig nem tájékozódott az iránt, hogy a körut kiépitése mily összegbe kerülne. Ez irányban azonban leiratot intézett az illetékes államépitészeti hivatalokhoz és felhivta őket, hogy a vonatkozó költségvetést hozzá felterjeszszék.

Vágóhid épités Hatvanban. A közvágóhid épitésének ügyével foglalkozott a mult héten Hatvan város képviselőtestülete. Ring Gyula épitész által bemutatott uj tervre vonatkozólag, melynek megvalósitása 40399 koronába kerül, a képviselőtestület akként döntött, hogy annak helyessége és célszerüsége tárgyában az államépitészeti hivatal szakvéleményét kéri ki.

Postaépület épitése Zsira községben. Sopron megyei Zsira község a posta és távirda hivatal elhelyezésére szolgáló épületet épittet. Az épitkezés mintegy 4000 koronát igényel.

Iskola épités Alsólendvan. Az alsólendvai ág. evang. egyházközség legutóbb tartott közgyülésén a Vasuti utcában 15.000 kor. költséggel iskola épitését határozta el. Az iskola mellé, melynek épitési munkálatait még a tavaszszal megkezdik, templom és paplak épitését vették tervbe.

Városi bérház épitése Mohácson. Mohács nagyközség képviselőtestülete elhatározta, hogy a Korona vendéglő épületét lebontatja és helyébe uj városi bérházat épittet. Az épület terveinek és költségvetésének elkészitésével a közgyülés Pilch Andor pécsi épitészt bizta meg.

Iskola épités Felsővadász községben. A felsővadászi r. kath. iskolaszék (Abauj-Torna m.) a folyó évben uj iskolai épületet emeltet Molnár Mihály abaujszántói kőmüvesmester tervei szerint. Az épités elvállalására vonatkozó ajánlatok február 13-áig a r. kath. egyházközség gondnokánál Felsővadászon nyujtandók be, ahol a közelebbi felvilágositások is megadatnak.

A pécsi dohányraktár épitésével a dohányjövedéki központi igazgatóság a megtartott árlejtés alapján Tichy Ödön és Schlauch és Károlyi pécsi vállalkozókat bizta meg 74156 k. 78 f. vállalati összeg mellett.

Varosi épitkezések Beszterczén. Beszterce város tanácsa 65000 kor. költséggel kibővitteti a vágóhidat, a köztemetőben 17000 kor. előirányzattal hullaházat, temetőőri lakást és portált épittet, valamint gőz- és kádfürdővel és uszómedencével ellátott fürdőintézetet létesit 1300.0 kor. költséggel. A terveket a városi mérnöki hivatal készíti és a kivitel árlejtés utján fog biztositatni.

Katonai élelmezési raktár Varasdon. A közös hadügyministerium katonai élelmezési raktárt épittet Varasdon, melynek munkálatait még az idén vállalatba fogja adni.

Fővárosi hirek.

Épitőművészet és keramia. E cimen felette tartalmas és érdekes előadást tartott a Magyar Mérnök és Épitészegylet mű és középitési szakosztályainak hétfői ülésén Székely Zsigmond mérnök, mint a szakosztályok vendége. A szép felolvasást lapunk legközelebbi számában közölni fogjuk.

A klasszikus és a reneszansz épitőmüvészet formái a cime az Épitőmunkavezetők könyvtára legujabb kötetének, mely méltóan sorakozik az épitőipartestület vállalatában megjelent eddigi ismert munkák közé. A mű szerzője Magyar Ungár Vilmos. A szépen és gazdagon illusztrált kötet az épitészeti tagozások fejlődésével, a vonal vezetések elveivel és diszitések történeti kialakulásával foglalkozik. Szól a párkányok elemeiről, a koronázó, tartó, támasztó és kötőelemek fejlődéséről, a falfelületek kiképzéséről, logikus tagozásáról, a nyilások keretezéseiről, s a diszitő épületrészek, erkélyek attikák stb. szerepéről s átalakitásairól. Végül behatóan tárgyalja a teherhordó elemek fejlődését és a történelmi idők folyamán kialakult oszloprendezéseket. Elismerésre méltó e munkában is, mint azt a vállalat egyéb müveiben is tapasztaltuk, hogy a magyarországi épitéstörténet alakitásainak is — bár szerényen — helyet szorit A mű ára csak 2 kor. 40 fillér.

A Magyar Épitőművészek Szövetsége február 13-án egyetemes ülést tart, melyen Hein János mükertész ismertetni fogja az Erzsébet királyné szobrának elhelyezésére vonatkozó tervét A Szövetség szivesen lát ez alkalommal vendégeket

Épitőiparosok országos gyülése. Az ország épitő iparosai e hó 15-én országos gyülést tartanak Budapesten, a váci-utcai városháza közgyülési termében. A gyülés d. e. 9 órakor kezdődik s napirendjén a következő tárgyak lesznek: 1. Szövetségek működése, előadó Farkas Elek, az Épitő iparosok Országos Szövetségének főtitkára, 2. Szociális kérdések, előadó dr. Nagy Emil orsz. képviselő. 3. Az adóreform, előadó Zima Tibor aradi ipartestületi titkár. 4. Az ipartörvény reviziója, előadó Gunszt József. 5. A betegsegélyző és baleset-biztositó törvény alkalmazása, előadó Sziklay Zsigmond. E hó 16-án az Épitőiparosok Országos Szövetsége tart közgyülést.

Eljegyzés. Pollacsek Oszkár mérnök-vállalkozó a Pollacsek és Epstein vállalkozó cég beltagja, lapunknak egykori tehetséges munkatársa, jegyet váltott Bródy Erzsi kisasszonynyal.

Kinevezés. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minister Stuchlik Alajos kir. közalapitványi mérnököt kir. közalapitványi felügyelővé nevezte ki.

Zárócsapok szállitása. A székesfővárosi vizművekhez szükséges 40—600 mm. átmérőjü öntött vas és 40—500 mm. átmérőjü acélcsapok szállitásával a tanács Münstermann E céget bizta meg a február 4-én tartott árlejtés alapján.

Kinevezés. A m. kir. földmivelésügyi minister Nagy Sándor fizetéstelen kir. segédmérnököt végleges minőségü fizetéses kir. segédmérnökké nevezte ki.

Téglagyárosok zsebnaptára. Hirsch és Frank budapest—salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat naptárat adott ki Téglagyárosok részére az 1908. évre. A kis kötet az előjegyzésre alkalmas naptári részen kivül igen sok adatot tartalmaz a müszaki munkával, épitéssel s kivált téglagyártással foglalkozóknak. Bő illusztrációktól kisért cikk alaposan megismertet a téglagyártással és gépeivel, a modern szállitó berendezésekkel és a mészhomokkő gyártással. Dr. Halász Aladár a találmányi szabadalomról ir praktikusan hasznos cikket, majd bő adattáblázat következik u. m.: számtabellák, hőfok összehasonlitó táblázat, közlőműtengelyek

Schmidt Miklós szobrász
Budapest, IX., Ráday-utca 24. szám.
Készít: modelleket, disztárgyakat, kereteket, templom és egyéb belső diszitéseket, antik utánzatokat és gypszmenyezeteket.

HÉJJA BÉLA
épület, malom- és butor-asztalos
üzlete
BUDAPEST, VII., KLAUZÁL-UTCA 14. SZÁM.

Elvállal: **épület munkálatokat malmok teljes berendezését,** portál bolt, iroda, előszoba és konyha berendezéseket, épületek, butorok átalakitását és javitását mérsékelt árak mellett eszközlöm.
Kemény-féle szab. féregmentes ágyvasalás képviselete.
TERVEK ÉS KÖLTSÉGVETÉSEK INGYEN.

fordulattáblázata, mérték és sulytabellák, valamint ércpénztáblázat, végül a postai dijszabályok stb. Az érdekes tartalmu kis kötetet, a nevezett társulat dijtalanul megküldi az érdeklődőknek.

Tiszti lófelszerelés szállitása. A m. kir. honvéd Ludovika Akadémia parancsnoksága 55 készülék lovassági tiszti felszerelés szállitásával az október 29-én tartott árlejtés alapján Héjj és Stiaszny budapesti céget bizta meg és pedig a teljes lófelszerelés szállitásával 200 k. egységáron 15000 koronáért, a teljes kantár és kötőfék szállitásával 3[illegible].80 kor. egységáron 1183 koronáért.

Az Egyesült Budapesti Fővárosi Takarékpénztár február 8-án tartotta közgyülését, Harkányi Frigyes báró elnöklésével. A közgyülésen megjelent 77 részvényes, 1798 szavazattal. Az igazgatóság jelentését Szécsi Lajos vezérigazgató terjesztette elő, a melyből kiemeljük a következőket: A drága kamatláb, a mely különösen a lefolyt év második felében jelentkezett, az üzleti eredményt kellően befolyásolta, a mennyiben a forgó-tőkéket kedvezően lehetett elhelyezni. De ezzel szemben a betétek kamatlábját két izben is emelték. A válságosnak mondható pénz- és hitelviszonyok ellenére az intézet a fejlődésében tovább haladt előre és az általános üzlet forgalom, valamint az egyes üzletágak jelentékenyen föllendültek. Az intézeti zálogleveleket, a pénzdrágaság mellett is, oly nagy mértékben sikerült elhelyezni, hogy ezek száma a visszavásárolt zálogleveleket mennyiségét jelentékenyen tulhaladta. A betétek összege az 1907. év folyamán 434,061.612 korona 41 fillér; visszafizettek 357,622.240 korona 32 fillér betétet; maradt a betétek állása az év végével 76,439.372 korona 09 fillér. A leszámitoló üzletben a váltók forgalma 356,156.597 korona 57 fillér volt; az év végével a váltó-tárca állománya 57,326.007 korona 56 fillérre rugott. A jelzálog-kölcsönök összege 6,994.811 korona 54 fillér volt; visszafizettek és konvertáltak 1907. évben 628.286 koronát, tehát maradt a jelzálog-kölcsönök állása 6,366.525 korona 54 fillér. A $4^1/_2$ és 4 százalékos intézeti záloglevelek kölcsönei összesen 71,135.203 korona 19 fillérre rugtak. Leszámitva az 1907-ben törlesztett 1,860.148 korona 66 fillért, a $4^1/_2$ százalékos záloglevél-kölcsönök állása az év végén 69,275.054 korona 53 fillér volt. Az elmult év folyamán 4 százalékos zálogleveleken kölcsönt az intézet nem számolt le; a 4 százalékos záloglevél-kölcsönök állása különben 55,487.689 korona 87 fillér. Mindkét kamatozásu intézeti zálogleveleken összesen 125,304.600 korona névértékü záloglevél van forgalomban és ennek biztositékául 279,995.600 korona becsértékü ingatlan és 6,312.853 koronára rugó külön biztositéki alap szolgál. Az értékpapirokra adott előlegek összege az év végén 23,483.815 korona 27 fillér volt. Az intézet összes forgalma az 1907. évben 3.491,865.906 korona 55 fillérre rugott. A tiszta nyereség, az áthozatallal együtt 3,194.005 korona 06 fillér. Javasolja az igazgatóság, hogy az alapszabályszerü levonások után fizessenek ki részvényenkint 116 koronát. Az intézet tartalékalapjai most 18,628.967 korona 44 fillérre emelkedtek. Köz- és jótékonycélokra 28.424 korona 47 fillért forditanak. A közgyülés a jelentést tudomásul vette, a fölmentést minden irányban megadta, és Bochkor Károly dr. egyetemi tanár inditványára, köszönetet mondott a vezetőségnek, Szécsi Lajos vezérigazgatónak és a tisztviselőkarnak az elért eredményekért.

Magyar Urlap

Ajánlható cégek:

GUTTMANN BENEDEK
papir áruháza
Budapest, IV., Muzeum-körut 3.
— a „Királyi József Műegyetem" átellenében. —
Speciális üzlet épitészeti-, mérnöki-, műszaki- és vasutépitészeti nyomtatványokban.
Állandó nagy raktár rajz-, kender- és vászonra huzott rajzpapirokban, ugyszintén másoló-, fénymásoló-papir és másoló-vásznakban. Rajzeszközök gyári főraktára, valódi svájci, valamint eredeti Richter és Riefler leghiresebb gyártmányokban.
Árjegyzéket kivánatra ingyen és bérmentve.

Maurer Sándor
épület- és diszmű-bádogos, légszesz- és vizvezeték-berendező
BUDAPEST,
I. ker., Attila-utca 31. sz. (Saját ház.)
Elvállal **légszesz-, vizvezeték-, csatornázás, fürdőszoba- és angol árnyékszékek berendezését,** továbbá mindennemü **bádogos-munkákat** és **javitásokat** jutányos o o o o o o o árak mellett. o o o o o o o

Zohn István
kárpitos, diszitő és modern lak berendezési műterme
BUDAPEST, VII., ÓVODA-UTCA 19.
Készit: **lakberendezéseket és angol bőrbutorokat** minden stylben; állandó nagy raktár kész modern butorokban.
Tervek és költségvetések ingyen.

BEKE LAJOS
gépész-, épület- és műlakatos
Budapest, Ferenc József-rakpart 19. (Lyka-féle ház).
Elfogadok mindennemü lakatos munkát a mai modern kor igényeinek megfelelő kivitelben. Csiga lépcsők készitését és épületek teljes felszerelését, ugymint keritést és fagon ablakokat bármely kivitelben. Több éven át elsőrendü vasgyárak részére és vasutépitésnél nagyobb szabásu munkákat elismeréssel végeztem. Elfogadom sodrony keritések és vaskapuk készitését.

Telefon 54—98. **Telefon 54—98**
PASCHKA és TARSA
Budapest, X., Füzér-utca 35.
Acéllemez,- fa- és vászonredőnyök, napellenző-ernyők, lépcsőkovácsolt vasból, felülvilágitó ablakzáró készülékek, szinházi függönyök és kovácsoltvas tömegáruk gyára.

SZOLNOKY ANTAL és TÁRSA
betonépitési vállalkozók
Budapest, VI., Nagymező-utca 41. szám.
Elvállalnak minden e szakmába vágó betonépitési munkálatokat. — Nevezetesen: Menyezeteket uj systhem szerint saját szabadalom; semmi vasgerenda nélkül, fesztávolság 6—7 méter. 35%-kal olcsóbb a vasgerenda menyezetnél, csatorna épitést, csömöszölést, legfinomabb terazzót, modern kivitelben. — Keramia burkolatokat, stb. beton munkálatokat a legolcsóbb kivitelben, tervek, statikai számitások és költségvetésekkel dijtalanul gyorsan szolgálok.

VIDRA JÁNOS
bádogos, szerelő- és vizvezeték berendező
BUDAPEST, KÁROLY-KÖRUT 6. SZÁM.
Elvállal minden e szakmába vágó munkákat, u. m. fürdőszoba-, closet-, gáz-, villany-. szivattyuk-, gőzfütések- és vizvezeték berendezését, valamint ezek szakszerü és pontos javitását is a legolcsóbb árak mellett.
Házak évi jókarbantartását olcsón elvállalom.

Alapittatott 1867. **Alapittatott 1867.**
SZLADEKY ALAJOS
Első magyar
tüzmentes vaspénztárgyáros és
műlakatos
A nagymélt. igazság. és keresk.-ügyi ministerium rendes szállitója
Nyilvános tüzkisérlet tartatott 1868-ban.
Budapest,
VIII. ker., Kender-utca 30. szám. (Saját ház.)

Hirmann Ferenc fémárugyára
Budapest, VII., Csányi-utca 7—9.
Felszerelések gőz-, viz és légszeszvezetékhez, rézcsapok, réz, érc- és horganyöntvények, felirattáblák minden célra és méretben.

TELEFON 25—22. TELEFON
KRESSALEK BÉLA
ÉPÜLETASZTALOS-MESTER
BUDAPEST,
VI., Szent László-utca 52. sz. (Saját ház.)

LIFT
A SCHLICK-FÉLE FELVONÓK ZAJTALANUL, RÁZKODÁS MENTESEN ÉS BIZTONSÁGGAL MŰKÖDNEK.
ISTÁLLÓ BERENDEZÉSEK.
KÖZUTI ÉS VASUTI o o o VASHIDAK. o o o
IPARTELEPEK GÉPEZETI BERENDEZÉSE.
ÉPITÉSI VASMUNKÁK.
QUOILIN-FÉLE FÉM- o o TETŐFEDÉSEK. o o
VASUTI KOCSIK:
TEHER- ÉS SZEMÉLY SZÁLLITÁSRA.
VILLAMOS VASUTI KOCSIK.
GÖRPÁLYAKOCSIK.
Mindennemü épületbádogos munkák, tetőfedések vas-, horgany- és rézbádoggal, serpenyő- és hullámos lemezekkel.
Épitési fémöntvények fém- és bronz-kandelaberek, lámpakarok, kutalakok, horgany és bronzdiszitmények és műtárgyak. **Műemlékek és szobrok.**
Állandó nagy raktárkészlet: **hengerelt vasgerendákból** vasuti sinek, bányasinek, mindenféle épitkezési vasnemüek.
SCHLICK-FÉLE VASÖNTŐDE és GÉPGYÁR
RÉSZVÉNY TÁRSASÁG
BUDAPEST,
GYÁR és IRODÁK: VI., VÁCI-UT 45.

ALAPITTATOTT: 1885.
PETERKA LAJOS
BUDAPEST SZÉKES FŐVÁROS o SZERZŐDTETETT TORONY-ÓRÁSA.
BUDAPEST, IV., VÁCI-UTCA 57. SZ.
TORONY-ÓRA BUDAPEST, o o o o o o o MŰHELY: IV., BÁSTYA-UTCA 22. SZ.
Elvállal minden e szakmába vágó torony-óra, laktanya-óra, kastély-óra készitését, valamint **öreg órák javitását.**
Vidéki megbizások pontosan és gyorsan teljesittetnek.

Specialisták domboritott fürdőkádakban
Fliegl és Stumpf
Budapest, VII., Szövetség-utca 45. sz.
Épület-műbádogosok, légszesz-, vizvezeték- és csatornázási vállalkozók.

Kertész Henrik
mű-, épület- és géplakatos-mester
Budapest, VI., Aradi-utca 65. sz.
Készit: **épület, gép és szerkezet lakatos-munkálatokat, tervek és rajzok szerint.**
Költségvetések dijmentesen.

A végek befelé, kampószerűleg görbíttetnek. Az oszlopvasak 3·60—3·70 *m* rudakból készülnek.

Az oszlop a kargerenda fekvésénél, mint említettem, teljesen át van törve, a nyílás pedig hüvelylyel van kibélelve. Ennek az elrendezésnek több előnye van. Biztosítja a nyílás éleit a kitöredezés ellen és lehetővé teszi a béton vastagságát és ezzel az oszlopfő, illetőleg az az egész oszlop méretét a minimumra redukálja. A hüvelyben a kargerendának biztos fekvése van az oszlopban és fölöslegessé válik a konzol. Ezzel pedig a készítésnek egyik nehézsége — kényes pontja — mely a konzoloszlopban fennforog, elesik és a készítés felette egyszerű. A hüvely a nyílásnak mintául is szolgál és mivel benmaradt az oszlopban, erősíti a fejet; a kargerenda által átvitt erőket nagyobb felületre osztja el és az oszlopfő szilárdságát, ellenállóképességét növeli.

A hüvely alkalmazása ezek szerint a rendszer lényegéhez tartozik. Azt jelenleg vaslemezből, t. i. 12-es zárólemezből készítjük, még pedig két részből: köpeny- és talplemezből, melyet négy apró szögecs kapcsol össze.

A köpenylemez, a kargerenda alakjának megfelelően van kalapálva. A köpenyminta 1 *cm*-rel nagyobb a kargerendánál tehát a hüvely is nagyobb a gerenda keresztmetszeténél.

A talplemez hossza megfelel az oszlop vastagságának, t. i. 12 *cm*. Eleje és vége 3—3 *cm*-nyivel le van görbítve. Ez a lemez tehát *u* alakú.

Lehet a hüvelyt egy darabból, avagy vékonyfalú öntöttvasból is készíteni. Az utóbbi azonban drágább a pléhhüvelynél és csak tömeges gyártáskor készíthetni olcsóbban.

A hüvely valamivel, 10—15 milliméterrel bővebb, mint a kargerenda, hogy ennek játéka legyen benne. Mert elkerülhetetlen, hogy a vékony lemez szállítás- vagy munkaközben kissé el ne görbüljön. Másrészt a játék szükséges, hogy a korlátot ívben is tudjuk elhelyezni anélkül, hogy a kargerendát faragni kellene.

Az oszlopfő felső részén ott, hol a kargerenda ráfekszik, tehát a hüvely alatt, egy 6 *mm* vastag drótból készült és az oszlop keresztmetszeti alakjának megfelelő gyűrűt alkalmazunk, mely gyűrűre a hüvely talplemezét rágörbítjük és a bétonba beeresztjük. Ezzel biztosítjuk az élt a kargerenda fekvésénél, tehát ott, ahol az él leginkább van igénybe véve. A gyűrű négy sarkába jutnak az oszlopvasak és dróttal kötik hozzá. Igy felszerelve, az oszlopfő a kargerendából származó lökéseket és terheket az 5—5·5 *cm* fekvéssel is minden baj nélkül felveheti.

Az oszlop vastagsága — 12 *cm* — végig változatlan marad, úgy a könnyebb készítés, mint a raktározás szempontjából.

Az oszlop átlagos súlya 93 *kg*, köbtartalma 0·042 m^2.

A korlátalkotó részeket, oszlopokat és kargerendákat e célra szerkesztett *mintákban* készítjük. Folytatólagos munka és ezzel a munkások foglalkoztatása, a munkaerő gazdaságos kihasználása csak megfelelő számú mintával lehetséges.

A vasbétont szárazon kezelni nem célszerű, mert a száraz béton, értem alatta azt a földnedvességű bétont, mely a döngölés alatt alig ad vizet, a vasakkal kellően össze nem tapad, az üregeket nem tölti ki oly tökéletesen, mint a nedvesebb béton. Különösen az oszlopfőt kell nedvesebb bétonból készíteni.

Több mintára lévén tehát szükség, az egyszerűség és olcsóság szempontjából azok fából és pedig 5 *cm* vastag fenyőfadeszkából készülnek.

Az *oszlopminta* áll: egy talpdeszkából és két oldalból. Utóbbiak, az oszlopvastagságnak megfelelően, 12 *cm* magasak. A fejtuskó az egyik végén, egy keresztdeszka a másik végén zárja be a mintát.

Az oszlopot fekvő helyzetben döngöljük, a minta felül nyitva van.

Az oldaldeszkákat a végeken srófok foglalják össze.

Az oszlophüvely biztosítására szolgál a hüvelytuskó, mely az üregnek megfelelő és tölgyfából készül. A két oldalán meg van vasalva, hogy a hüvelyben könnyebben csúszszék. A tuskónak van egy fogója és két pecke. A peckek a talpdeszkákba — pontos helyen — fúrt és fedőlemezzel biztosított két lyukba érnek. A tuskó ily módon a hüvely elmozdulását és döngölés közben netáni behorpadását megakadályozza.

A béton bedöngölése után, még a kötés előtt, a hüvelytuskót ki kell venni. Hogy a tuskó a hüvelybe erősen be ne szoruljon, netáni behorpadásokat, még a döngölés előtt, ki kell igazítani.

A fejtuskót az oszlopfőnek megfelelően — kosárvonal szerint — ki kell vágni.

Az oszlopélek letompítása végett saroklécek vannak a minta két (alsó) sarkában.

Az oldaldeszkákat a béton bedöngölése után egy óra mulva óvatosan le lehet venni és az oszlop a talpdeszkán marad.

Ha kellő számú mintával nyomban nincs szükség az oldaldeszkákra, azok továbbra is maradhatnak a béton kötéséig. Hogy folytatólagosan lehessen dolgozni, 10—12 darab talpdeszka, 3—4 pár oldaldeszka és ugyanannyi záró tuskó kell.

A kargerenda mintája egy, a gerenda hosszának és keresztmetszeti alakjának megfelelő vályú, melynek oldalai leforgathatólag vannak a fenékre erősítve. Két keresztdeszka a homlokon zárja be a mintát és a túlnyúló oldalokat, a két végén, srófokkal kötik össze. Felül a minta nyitott, de pár helyen össze lehet kapcsolni szorítókkal. Ez az összekapcsolás nem okvetetlenül szükséges, mert ha az oldaldeszkák a béton bedöngölése folytán kissé ki is hajolnak, a gerenda szélesebb lesz ugyan néhány milliméterrel, de ez nem baj.

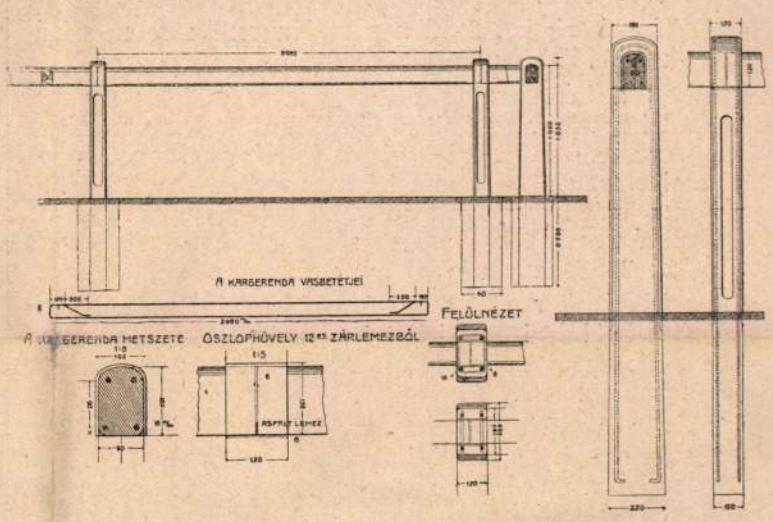

Közuti korlát vasbétonból.

A mintákat új korukban és minden használat előtt olajjal kell beereszteni. Ehhez felerészben gépolajat, felerészben petroleumot használunk.

Folytatólagos munkához célszerű 10 darab mintát készíteni. Szükséges továbbá ugyanannyi vagy még több keskeny — 15 *cm* széles — palló, melyekre a gerendák, a mintából való kiborítás után, elhelyeztetnek.

Teljes lekötés, 6—8 óra után, a mintát kiborítjuk, úgy hogy először a srófokat megoldjuk és a két oldaldeszkát gyenge ütéssel meglazítjuk. Azután a gerendát oldalt borítjuk, amikor a vályú alsó részétől is megoldódik. Ha már a mintától teljesen elvált, a minta nyitott oldalára ráteszszük a készletben tartott talpdeszkát s a minta összefogása mellett arra ráborítjuk. Egy napig a deszkán marad.

Ehhez az óvatos művelethez két ember kell.

A mintákat pontosan kell készíteni, hogy meg ne vetemedjenek.

A munka sorrendje ez:

Miután a szükséges mintákat, szerszámokat és az anya-

got beszereztük, először a vasrudakat meggörbítjük. Célszerű a vasakat előre a *szükséges hosszban* beszerezni, hogy azokat ne kelljen elvágni.

A hajlítás emeltyűs hajlítóval igen gyorsan megy. Az oszlopvasakat a fejnek megfelelően külön e célra készített mintavason görbítjük; a mintavasat egy csavarszorítóba fogjuk.

Közvetetlen használat előtt az oszlopvasakat a készletben lévő hüvelylyel és a gyűrűvel dróttal kötjük össze egy egészszé.

A bétonozásról csak annyit kívánok megjegyezni, hogy célszerűbb naponta előbb az összes kargerenda-mintát megtölteni, ezeket egymás mellé rakván úgy, hogy mindegyikhez hozzá lehessen férni. Ez a munkát nagyon gyorsítja és kedvező időjárással a minták naponta kétszer is megtölthetők. Erre számítani azonban nem lehet és azért folytatólagos munkához jó 10 drb gerendamintát beszerezni. A gerendaminták megtöltése után az oszlopok készítéséhez lehet fogni, 2—2 embert egy-egy oszlophoz állítván.

A mintákból kivett darabokat 1—2 napi lekötés után lesimítjuk, a netáni csorbáikat kiigazítjuk, az éleket letompítjuk és az egészet cément-tejjel bemázoljuk. Az oszlophüvely belsejét is — az elrozsdásodás ellen — cémenttejjel vonjuk be.

A kész darabokat 2—3 nap mulva rendszeresen raktározzuk és időközben meglocsoljuk.

Hogy a bétonhoz csak kifogástalan és tiszta anyagot szabad használni, az önként értetődik. A kargerendához mogyorószem nagyságú kavicsot (zuzalékot), az oszlophoz valamivel nagyobb szeműt lehet használni.

A felállítással, ha lehet, jó közel 4 hétig várni.

Szükség esetén, ha vasúton szállítani nem kell, készítés után 2—3 hét mulva is fel lehet állítani a korlátot.

A felállításkor előbb az *irányt*, azután az oszlopok *helyét* kell kitűzni. A kijelölt helyen lehetőleg kis gödröt kell ásni; ha a talaj nem köves a tányéros földfúró igen jó szolgálatot tesz.

Miután a gödrök aljára egy-egy lapát bétont helyeztünk, az oszlopokat beállítjuk s a hevedereket behúzzuk, közbe jő az aszfalt-lemez; a gödröt sovány, 1 : 12 keverésű bétonnal megtöltjük és bedöngöljük. 10 gerenda és 11 oszlop képez egy csoportot, mely után egy méteres megszakítás következik.

A korlát *költsége* a következő árelemzésből adódik ki:

A) *Oszlop*. Súlya 98 *kg* (átlag). Hossza 1·75 *m*. Keresztmetszete közepén 12/20 *cm* és 0·042 m^3.

A béton beverő aránya 1 : 3·5 (410 *kg* portlandcément m^3-kint).

1. *Vasszükséglet:* 2 darab à 3·70 *m* hosszú, 10 *mm* vastag betétvas, *fm*-kint 0·611 *kg*, vagyis

a) 2 × 3·70 = 7·40 × 0·611 *kg*	4·641 *kg*
b) 1 drb 0·65 *m* hosszú, 6 *mm* vastag, méterenkint 0·24 *kg*	0·156 „
Összesen	4·80 *kg*

c) Kötődróttal kikerítve 5·0 *kg* vasbetét, egyenkint 28 fillér	1·40 k.
2. Oszlophüvely 12-es zárólemezből, 1 drb à 40 f.	—·40 „
3. 0·042 m^3 bétonhoz 18 *kg* portlandcément egyenkint 6 fillér	1·08 „
4. 0·05 m^3 homok és kavics, egyenkint 5 k.	—·25 „
5. Munkadíj oszloponkint	1·40 „
6. Olaj a minták olajazásához	—·05 „
7. Szerszám és mintára pótlék egy oszlop után számítva	—·42 „
Összesen	5·— k.

B) *Kargerenda*. Súlya 82 *kg*. Hossza 3·00 *m*. Keresztmetszete 13/09 *cm*. Köbtartalma 0·035 m^3. A béton keverő aránya 1 : 3 (470 *kg* portlandcément per m^3).

1. *Vasszükséglet:* 10 *mm* vasak és pedig a felső vasak 2 darab à 3·00 *m*; alsó 10 *mm* vasak 2 darab à 3·80 *m*, vagyis 2 (3·00 + 3·80) = 13·6 *m* à 0·611 *kg* = 8·32 *kg*, kereken 8·50 *kg*

	egyenkínt	—·28 k. = 2·38 k.
2. 18 *kg* portlandcément	„	—·06 „ = 1·08 „
3. 0·042 m^3 kavics és homok	„	5·— „ = —·21 „
4. Olaj a mintákhoz	„	—·05 „
5. Munkadíj	„	1·20 „
6. Szerszám és mintapótlék		—·58 „
Összesen		5·50 k.

A munkadíj:

Egy előmunkás és 6 napszámos (utász) megfelelő számú mintával, t. i. 3 oszlopminta és ahhoz tartozó alsó deszkával, továbbá 10 kargerendaminta segítségével naponta 10 oszlopot és 10 gerendát készíthet.

A napi kiadás ezzel:

Az előmunkás napibére	8·— k. = 8·— k.
6 napszámos napibére	3·— „ = 18·— „
Összesen	26·— k.

10 oszlopra és 10 hevederre elosztva, egy oszlopra 1·40 k., egy hevederre jut 1·20 k.

Egy oszlopot 1 óra alatt, egy hevedert 45 perc alatt készíthet két ember.

Egy 30 *m* hosszú korlátcsoport igényel:

11 oszlopot	egyenkint 5·— k. = 55·— k.	és
10 kargerendát	„ 5·50 „ = 55·— „	
Összesen	110·— k.	

Egy folyóméter korlát költsége tehát szállítás és felállítás nélkül 110 : 30 = 3·67 k., 10% pótlékkal számítva kereken 4·— k.

A szállítás és felállítás költsége a távolság szerint változó; kedvezőtlenebb viszonyok közt is 1 koronát alig fog kitenni folyóméterenkint és így az összköltség átlag 4·50 – 5·00 korona.

Kevesebb a költség, ha utászokkal dolgozunk.

A vöröstoronyi állami közútra 1909. évben 555 folyóméter, a szebenvármegyei th. közutakra, különböző helyeken, 800 folyóméter korlát készült a fent leírt rendszer szerint. A vöröstoronyi korlát — a beszerzett leltári tárgyak értékének levonása után — felállítással együtt csak 4 koronába került folyóméterenkint.

Itt azonban utászokkal dolgoztunk, és a korlathoz való homok és kavics a helyszínén volt kapható.

Kisebb szakaszokat célszerűbb egy központban készíteni és a helyszínére szállítani. (150 folyóméter korlát: 55 oszlop és 50 kargerenda fér egy 10 tonnás kocsiba.)

Ha nagyobb tömegről van szó és a helyszínén van a bétonnak alkalmas anyag, akkor érdemes átköltözni a szerekkel s mintákkal és a helyszínén készíteni a korlátot.

Meininger Péter.

VEGYESEK.

Kinevezés. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter *Magyar* Ede építőmestert a kőmíves-, kőfaragó- és ácsmesteri képzettség megvizsgálására Szegeden szervezett bizottság tagjává, — a pénzügyminiszter a bányászat körébe tartozó kezelési ágazatokban alkalmazott műszaki tisztviselők létszámában *Sántha* László és *Schwartz* Gyula főmérnököket bányatanácsosokká, *Laczfalvi* Ferenc és *Szembratovics* Sándor mérnököket főmérnökökké, *Cserveny* Gyula, *Mracsek* Lipót és *Széki* János segédmérnököket mérnökökké, *Burghardt* József főiskolai tanársegédet pedig segédmérnökké, a nagyági m. kir. és társulati bányaműhöz *Papp* László segédmérnököt bányamérnökké nevezte ki.

A szatmári kereskedelmi és iparbank székházára beérkezett 27 pályamű közül az első (1000 k.) díjat *Magyar* Vilmos és *Tóásó* Pál, a második (500 k.) díjat *Herczeg* Sándor tervének ítélték; a biráló bizottság még megvenni ajánlta a „Giro", „Ez az" és a „Valuta" jeligés műveket. — Az aradi temetőkapu tervpályázatán az első (300 k.) díjat *Steiner* József nyerte el.

Magyarország a turini nemzetközi kiállításon. A turini magyar kiállítás előkészítő bizottságának, úgy *Hieronymi* Károly kereskedelemügyi, mint gróf *Serényi* Béla földmívelésügyi miniszter kijelentette,

A kálvinista templom.

(Vége.)

A kálvinista templomban a szertartások helyei, mint: szónoklat, éneklés, esketés, keresztelés, úrvacsoravétel, ezidőszerint nincsenek határozottan megállapítva. Traditió, gyakorlati és művészi szempontok szerint más-más elrendezések érvényesülhetnek.

A szónoklat részére szolgál a szószék. Helye, mindenkor a főbejárattal szemben, a templomtér főtengelyében legyen, hogy minden érkező tekintete a szónokló lelkészre essék. A szószéknek ez az egyedüli helyes elhelyezése.

Az úrasztalának elhelyezésére nézve azonban már nem lehet ilyen határozott álláspontot elfoglalni. Művészi és gyakorlati szempontok más-más eredményre vezetnek.

Schulek Frigyes tanár, ki nálunk elsőnek foglalkozott a kálvinista templom építésével, és a mindenben méltó utódja és tanítványa, Pecz Samu tanár szerint:

„Az úrasztala a templomtér kellő közepére helyezendő, hogy így az épület mértani tengelye, a lithurgiai tengelylyel összeessék“.

Az úrasztalának ez az elhelyezése, a centrális elrendezés alapján, valamint művészi szempontból az egyedüli helyes megoldás. A szegedi kálvinista templomban — amelyet Schulek épített — ez a művészi conceptio külsőleg is érvényre jut azáltal, hogy a templom harangtornya az úrasztala fölötti templomtérből emelkedik ki. Ideálisan szép megoldás! Az úrasztal fölött elhangzott igéket mindjárt tovább röpíti ércnyelvével a torony!

Hasonló az elrendezés a Pecz építette budapesti fazekastéri kálvinista templomban is. A torony azonban — a templomteret alkotó ötszöglet nagy méreténél fogva — nem került az úrasztala fölötti kupola fölé, hanem assymetrikusan igen festői elhelyezést nyert.

Ezeket a mindenképpen művészi conceptiojú templomokat egész bátran a „magyar“ kálvinista templomok „mintá“-inak tekinthetjük!

Mint minden eredeti és új eszmének, megvannak ennek az elrendezésnek is a maga ellenzői. Azt kifogásolják, hogy a szertartás széjjel tagozódik. A templomtér centrumában lévén az úrasztala, a szószék ennek tengelyében mögötte, a templom végében, a chorus pedig előtte a bejárat fölött van. Egy másik panasz, hogy az úrasztala körül functionáló lelkész a hivők egyrészének háttal fordul.

A német és a svájci protestánsok az úrasztalát a templomtér végébe, a szószék elé teszik. Ezáltal az egyesítés által ez a különben néhány lépcsővel magasított hely mintegy „szentély“-lyé lesz, miután a leglényegesebb és legmagasztosabb szertartások: a szónoklás, esketések, keresztelések, úrvacsoravétel mind itten folynak le.

Újabban a németek még tovább mennek. E szentélynek mondott részt szintén mellékhajónak képezik ki és odahelyezik az orgonát, a chorust, amphiteatralisan emelkedő padsorokkal. Ennek a megoldásnak az az előnye, hogy az úrasztala, szószék és chorus együvé kerültek, a hivők a szereplőket maguk előtt jól láthatják és hogy ez egyesítés által a hely jelentősége emelkedik, ami architektonikus kiképzése által még fokoztatik is.

Nálunk ezt a hármas egyesítést — ami különben erősen emlékeztet az ó-keresztény basilikák elrendezésére — bajosan lehetne ma még keresztülvinni. Lelkészeink hagyományosan ragaszkodnak ahhoz, hogy a chorus a szószékkel szemben nyerjen elhelyezést.

Az elmondott két elrendezés közül gyakorlati szempontból a németekének van némi előnye, különösena térkihasználást illetőleg. Lehet azonban más okunk is arra, hogy az utóbb elmondott elrendezést alkalmazzuk. Akkor, amikor a templomteret nem lehet vagy nem tudjuk teljesen szabályos centrális idommá alakítani. Ebben az esetben az lesz a helyesebb megoldás, ha az úrasztalát a templomtér végében levő szószék elé helyezzük.

Hogy a chorus a szószék mögött avagy vele szemben a főbejárás fölött legyen-e, ennek a kérdésnek az eldöntésekor nemcsak annak van fontossága, hogy a pap lássa-e chorust, avagy a hivők, mert ez különben sem lényeges és nem is elvi kérdés. A kérdés az, van-e más, fontosabb szempont is, amit ennek a kérdésnek eldöntésekor figyelembe kell vennünk? Van! Még pedig akustikai és aesthetikai. Ez a két szempont pedig amellett szól, hogy a chorus a szószék mögött vagy a szószék fölött legyen.

*

A budapesti VI—VII. ker. református egyházközség az Izabella-u. és Hegedűs-Sándor-u. sarkán levő 232 □-öl területű telkére templomot szándékozik építeni. A templom terveinek beszerzésére szükebb pályázatra szólított fel nyolc építészt.

A programm két feladatot tűzött a felszólítottak elé:

1. A megadott telekre *csak templom* terveztessék, legalább 1000 hivő befogadására, *jellegzetes* kálvinista templom alapformájával.

2. *Templom és paplakás* olyképpen, hogy a paplakás és lelkészi hivatal céljaira szükséges helyiségek mellett *a templom lehető legnagyobb befogadó képessége tartandó szem előtt.*

Lássuk már most az egyes terveket részben az elmondottak, részben a programm kívánta feltételek alapján.

Átalában elmondható, hogy a paplakkással kapcsolatos templomtervek jobban sikerültek, mint a csak templomtervek. Igy a „Calvin“, „Akustika“, „Bocskay„, „Istenháza, mennyország pitvara“ jeligés tervek már eleve elvétették a dolgot azzal, hogy hosszhajós alapeszméből indultak ki, ami a kálvinista vallás és szertartás kívánalmainak, mint láttuk, nem felelhet meg.

Centralis elrendezésen alapul a többi négy terv: „Astra“, „1909. április 15“, „Övé a földnek kereksége“ és „Praedestinatió“.

„Astra.“ (1. ábra.) Alapidoma helyes felfogású és igen jól méretezett szabályos nyolcszöglet. De mint említettük, a sokszöglet idoma csak teljesen szabadon álló templomokra alkalmas. Az elvágódó háromszögletekbe helyezett lépcsőház és udvar nem igen felel meg a célnak. Azonkívül csak a bejárás feletti részben van karzata, ami úgy térhatás, valamint befogadó képesség szempontjából nem kielégítő. Ezt bizonyítja az is, hogy a földszinten 600, karzaton 160, tehát összesen 760 ülőhely van. A templomtér kupolával van boltozva, ami akustikai szempontból nem helyes. A kupola a hanghullámokat tölcsérszerűen magába gyűjti, holott oda kell törekednünk, hogy a hanghullámok a templomtérbe szétszórassanak. A kupola nagy magassága (25·00 *m.*) rontja a templom térhatását, azonkívül nagyon költséges. A homlokzatok góth-román izzel igen ügyes és gyakorlott kézzel vannak megrajzolva.

„1909. április 15.“ (2. ábra.) Alaprajza hosszan elnyujtott kereszt. Nagy hibája, hogy főbejárása és karzatra vezető lépcsői a Hegedüs-Sándor-utca felé tétettek, ezért az amúgy is keskeny telekből felmaradt templomtér, hosszához képest, aránytalanul keskeny lett, ami centralisnak már nem mondható. Ugyanebből támadt azután a tervnek az a hibája is, hogy az Úrasztala és a szószék a templomtér rövidebb tengelyébe került, ami által az oldalt ülők a szónokló lelkészt sem jól látni, sem jól hallani nem fogják. Gyöngéje még e tervnek, hogy bejárói mind szükek.

„Praedestinatio.“ (3. ábra.) Alaprajza igen keveset megnyujtott görög kereszt, az Izabella-utca felül előcsarnokkal és a karzatokra vezető lépcsőkkel. A szószék és úrasztala a főbejárással szemben. A bírálati jegyzőkönyv szerint: „A 18·00 *m* magasságig felnyúló és gazdag bordás boltozattal ellátott belső templomtér jó térhatást és akustikát biztosít“.

„Övé a földnek kereksége.“ (4. ábra.) Alaprajza szintén nyujtott kereszt, csakhogy a kereszt belső sarkai le vannak tompítva. Szószék és úrasztala a bejárással szemben. Comceptióban helyes terv, melyben csak a bejárások és karzati lépcsők takarékos méretezését lehet kifogásolni.

A paplakással kapcsolatos templomtervekben feltünő, hogy

A budapesti VI—VII. ker. református templom pályatervei.

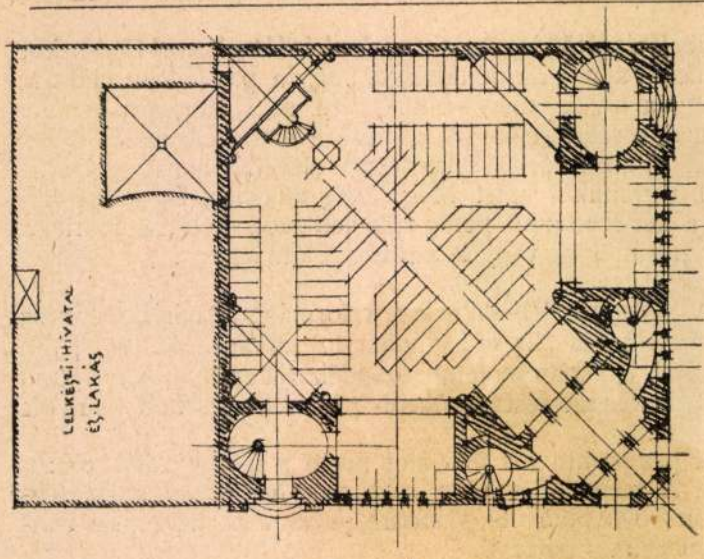

4. ábra. „Övé a földnek kereksége."

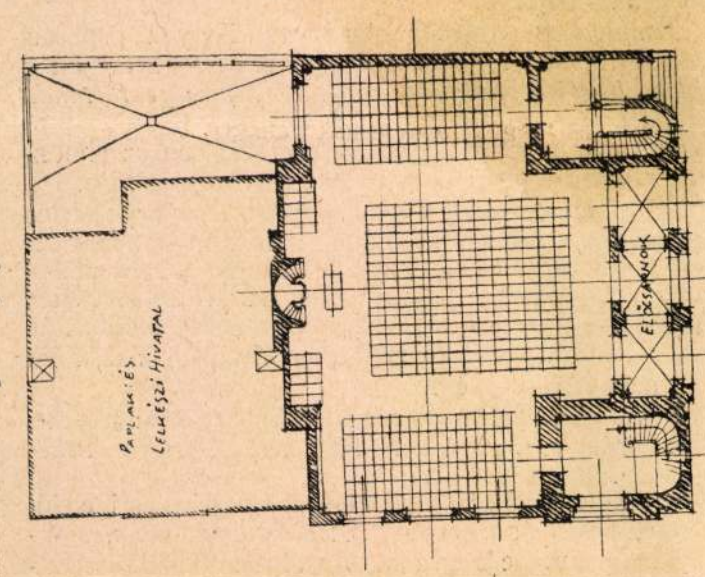

3. ábra. „Praedestinatio."

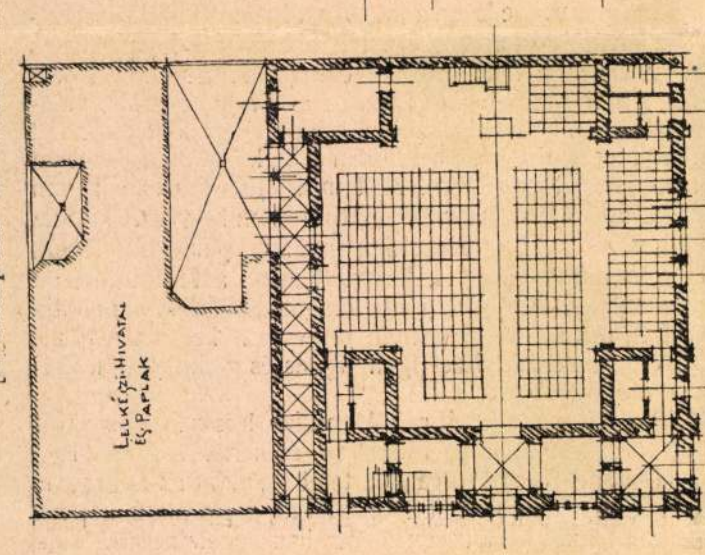

. ábra. „1909 ápr. 15."

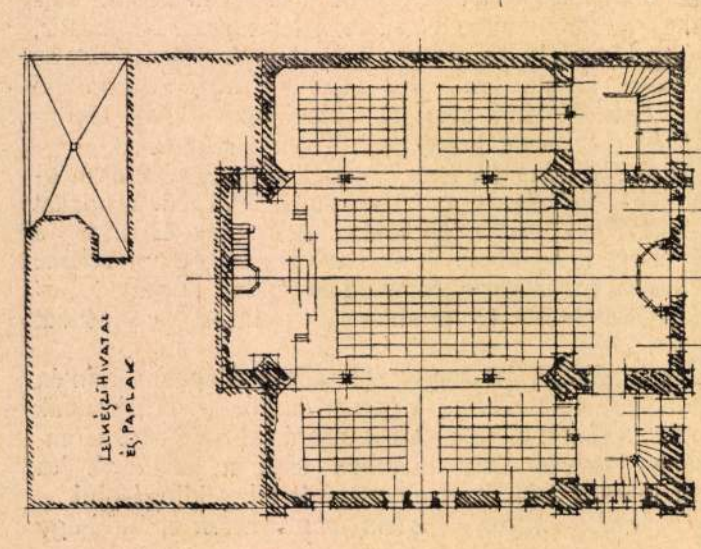

1. ábra. „Astra."

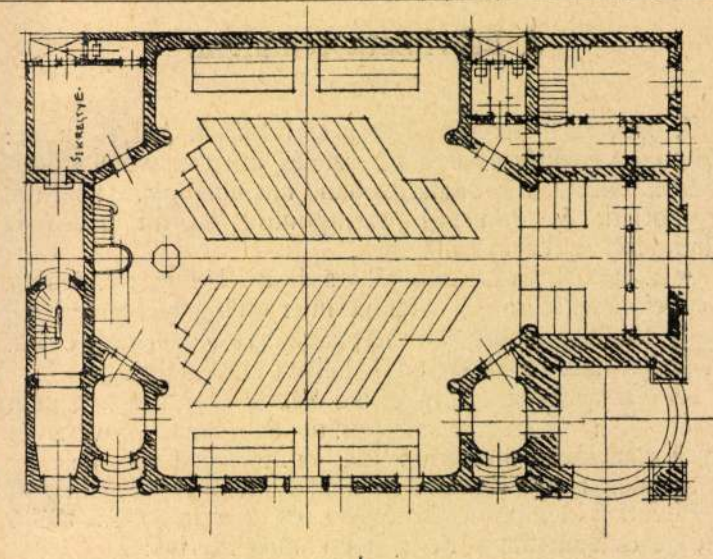

8. ábra. „Övé a földnek kereksége."

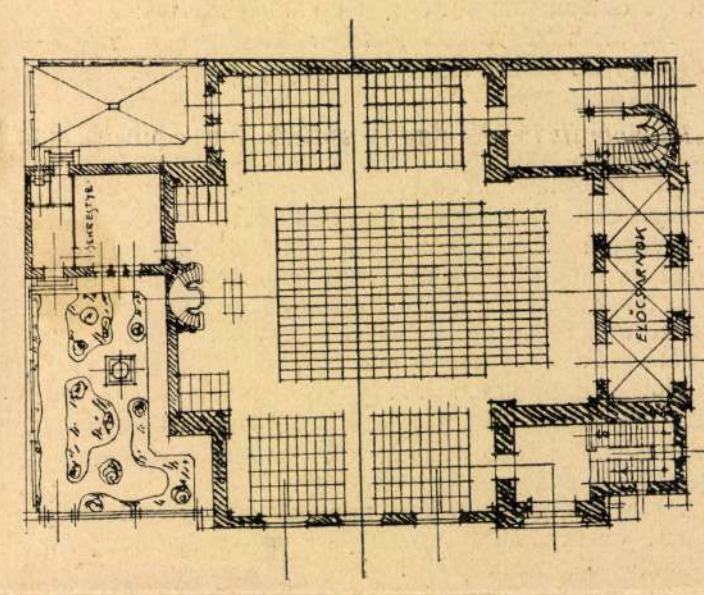

7. ábra. „Praedestinatio."

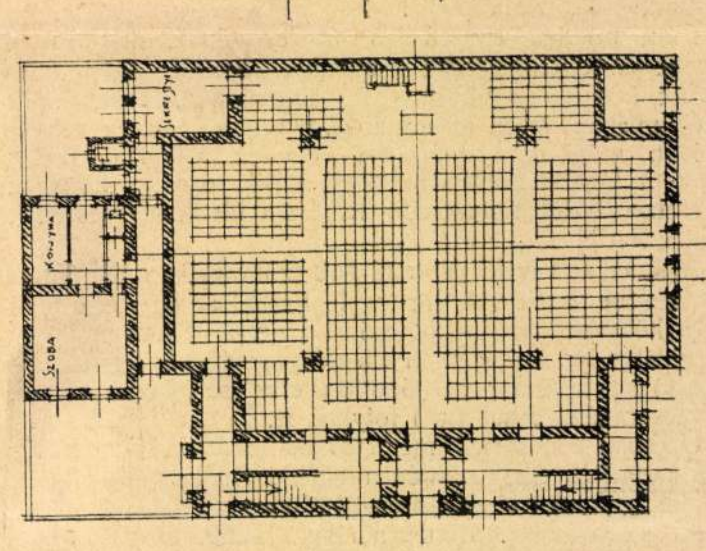

6. ábra. „1909 ápr. 15."

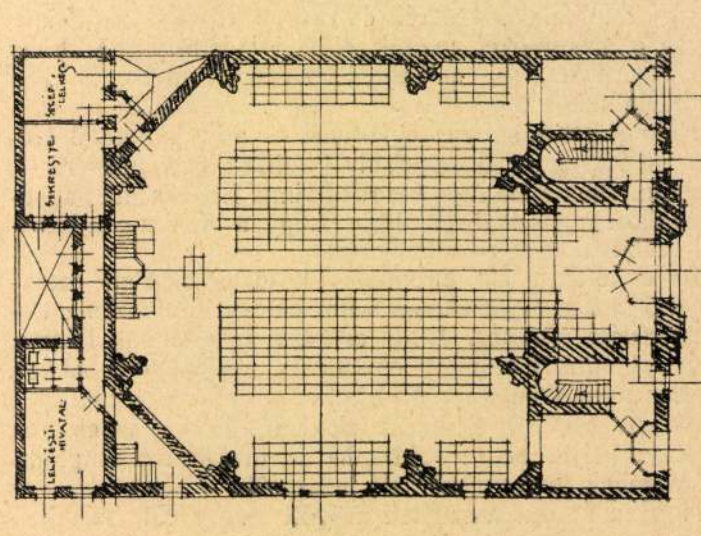

5. ábra. „Astra."

az egyenlően díjazott három terv egyazon alapeszméből indult ki. Alapidom a görög kereszt, vagyis négyzet, köréje csatlakozó mellékhajókkal. Térkihasználás, közlekedéslebonyolítás és homlokzati megoldásban azonban a tervek korántsem állanak egy nívón!

„Astra." (5. ábra.) Főbejárása és karzati lépcsői az Izabella-utca felül, szószék és úrasztala szemben a főbejárással. A mellékhajók felett karzat. Befogadó képessége földszint és karzaton 675 ülő- és 225 állóhely, vagyis összesen 900 személy. Mindenképpen kifogásolható e terven:

1. hogy tulajdonképpeni főbejárása nincsen, mert egy szélfogóból közvetetlenül a templomtérbe lépünk;

2. hogy a karzati lépcsőknek nincsen megfelelő előterük.

Homlokzata typikus angol-goth protestáns templom, nyerstéglafalazattal. A különben jó érzékkel megrajzolt homlokzat ellen csak az volna az ellenvetésünk, hogy míg az angol protestáns egyház traditiói megkívánják a gothikát (sőt úgy tudom: szabály!), addig a kálvinista, illetőleg a magyar protestáns egyház multja aligha ad támpontot a gothikára.

„1909 április 15." (6. ábra.) Visszaesik abba a hibába, mint a csak templomtervben. A főbejárást és karzati lépcsőket ismét a Hegedüs-Sándor-utcára teszi. Ennek folytán olyan kis templomteret kap, hogy a földszinten és karzaton csak 615 ülő- és 205 állóhelye van, vagyis összes befogadó képessége nem több 820 személynél. Emellett bejárói igen szűkek és a padsorok közötti folyosók is igen keskenyek.

Homlokzata mögötte áll az alaprajznak. Erősen emlékeztet a fasorbeli evangelikus templomra, de azt azért el nem éri.

„Praedestinatio." (7. ábra.) Előcsarnokos főbejárója, karzatlépcsői az Izabella-utca felül vannak. Földszinten és karzatokon 805 ülő- és 270 állóhelye van, tehát befogad 1075 személyt.

Homlokzata nélkülöz minden díszítést. Egyszerű, mint az egyház kultusa és csupán tömegében, csoportosításában akar annyi nyugalmat, monumentalitást feltüntetni, amennyit ezekkel a méretekkel és ebben a keretben elérni lehet.

„Övé a földnek kereksége." (8. ábra.) Nyolcszögletes templomtér, a telek sarkára átlósan helyezett főbejárással és toronynyal. A templomtér kiképzése, a szószék, úrasztala elhelyezése, a padok amphitheatrális kiosztása kifogástalan. Kár, hogy a templomtér kupolával van fedve, ami még kissé magas is. Jó a bejárások elhelyezése, ami — mint láttuk — a legtöbb tervben kifogásolható. Befogadó képessége nincsen feltüntetve.

Homlokzata érdekes, modern architekturát ad, mely kőbe, avagy kőutánzatba egyaránt létesíthető. Tömegében azonban az alaprajzból fejlődő nehézségeket, elvágódásokat kiküszöbölnie nem sikerült. Az átlós irányú megoldásoknak küjönben ezek a mindenkori nehézségei!

*

Tanulmányunk elején mondottuk, hogy a történelmi korok mindenike művészetében is kifejezte a kornak akkor uralkodó eszméjét. Ez különben könnyen sikerült, mert e koroknak mindig volt *egy uralkodó* eszméjük, amely belekerülve a művészetbe, megadta a kornak a jellegét, stylusát!

Sajnos, a mi korunk eddig nem tudott stylust alkotni, de ez nem is állott módjában. Hol az az egyetemes, mindenkit egyaránt átható eszme, amiért mindenki lelkesedni tud? ami mindenki gondolatát, vágyát betölti, ami tehát elősegítené a sokat emlegetett „modern stylus" létrejöttét?

Van azonban egy újabban megindult áramlat, amely átalánossá lett. A népművészetek *„renaissance"*-ának mondhatjuk. A finnektől indult ki és hódít az egész continensen.

Nálunk is!

Ime, valamennyire közössé vált eszme, amely alkalmas arra, hogy kifejezésre juttatva, *nemzeti karaktert* adjon a művészetnek, természetesen az építészetnek is.

Ebből a szempontból mérlegelve e pályázatot, fájlaljuk ennek az irányzatnak majdnem teljes hiányát. „Istenháza, mennyország kapuja" és „Praedestinatio" képviselték egyedül ezt az irányzatot.

A kálvinista vallás eminenter *magyar* vallás és ha valahol, akkor itt kettősen lett volna alkalom arra, hogy népművészetünkből már eddig merített kincseinket felhasználjuk. Sót alkalom volna, ha nem is egyszerre, de idővel, megalkotni a kálvinista templom stylusát is.

A templom alaprajza megköveteli a centralis elrendezést, amely már magában bizonyos egységet, tehát tágabban értelmezve: stylust alkot. Ehhez, népművészetünkből vett magyaros formákkal nagyon könnyen sikerülhet megalkotni a magyar kálvinista templom typusát, vagy ha úgy tetszik: stylusát. A kálvinista templom korlátok közé szorított mérete, a református egyházak közismert szegénysége, igazi „monumentális" templom építését eleve kizárja. A vallás maga pedig ellentmond minden fölös díszítésnek, ellentétben pl. a katholikus vallás pompaszeretetével.

Ez a nemes egyszerűség, tömörség és magyarság legyen a kálvinista templom ékessége. Aminthogy nemesen egyszerű, tömör és magyar Kalvin-nak vallása!

Magyar Vilmos.

Igen sok cikket vár ebbe a szaklapba.

A városépítés előmunkálatai.

*(Szesztay László*nak a városok kongresszusa alkalmából a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletben május 21-én tartott előadása.)

(Folytatás.)

3. *A városterv.*

Úgy a régi városrészek szabályozásakor, mint a jövő városának megtervezésekor négyféle követelményt kell szem előtt tartanunk; ezek: *a forgalom, a célszerű beépítés, a közegészség és a szépség* követelményei.

A városok forgalma háromféle irányt követ. A várost környező helységekből s a külvárosokból a sűrűen beépített belső városrész felé *sugárirányban* halad a forgalom; a belső mag körül elterülő városrészek egymás között fellépő forgalma *körirányban* áramlik; a város egyes részleteiben elszórt forgalmi központok között *átlós irányú* a közlekedés.

E három jellemző irányú forgalomnak megfelelően az utcahálózat vázát a *sugárutak*, az ezeket több gyűrűben összefoglaló *körutak* s e két főirány egyes pontjait összekötő *átlósutak* képezik.

E vázhoz fűződik hozzá a csendes mellékutcák változatos hálózata.

A vázat alkotó főutakon a lüktető üzleti élet, a munka és az ezzel járó lázas forgalom folyik, az e keretet kitöltő mellékutcák pedig a pihenés és családi élet nyugalmát biztosítják.

A sugár-, kör- és átlós irányú utak a város főközlekedő erei s egyúttal üzleti utcái, a mellékutcák pedig lakóutcák l szolgálnak.

Céljuk szerint az utcáknak nemcsak irányuk és lejtésviszonyaik, de belső berendezésük is változik.

A főutak irányánál és lejtésénél nem szabad elfelejtenünk, hogy a kerülő utak időt, az éles kanyarulatok s meredek lejtők pedig erőt vesztegetnek el, miért is ezek az utak rendszerint egyenes vagy enyhén hajlott irányban és mérsékelt lejtéssel haladnak. E tulajdonságuk ezeket az utakat közuti vasutak vezetésére igen alkalmassá teszi.

A lakóutcák irány és lejtési viszonyainak megállapításánál már sokkal szabadabban mozoghatunk, mert ezeknél az utcáknál nem a forgalom, hanem az egészséges és kellemes lakás biztosítása a döntő tényező.

Az irány és lejtési viszonyokat nemcsak a forgalom, hanem a közegészség és a széphatás nézőpontja is befolyásolja.

Több kilométer hosszúságú egyenes utcák erős szélrohamok kifejlődésére s az azzal járó porképződésre

adnak alkalmat s emellett unalmas egyhangú benyomást keltenek.

Az utca tengelyének egyes utcakeresztezéseknél való elhajlítása vagy eltolása a szél erejét megtöri, s az utcáknak változatos lezárását biztosítja. Az ilyen útkeresztezés monumentális épületek elhelyezésére igen alkalmas, mert ezzel az utca látképének szépségét fokozhatjuk.

Az utcák szintjének tervezésénél kerülni kell az útvonal domború kiképzését. Az ilyen domborúan épített utcában a domborulat az utca tulsó részén levő épületek alsó részleteit eltakarja, az utcán járók-kelők alakja csak félig látszik s csak midőn a mozgó alakok a legmagasabb pontra jutnak, akkor jelenik meg az egész alakjuk az utca látképében. E sértő látványnál mennyivel szebb a homorúan emelkedő s a végponton egy szép épület körvonalaival lezárt utca képe, hol e befejező épület, a két oldali házsor, a járdákat szegélyező lámpák és fasorok egy, az egész utca látképét körülfogó keretet képeznek, s e kereten belől az utca élettelies forgalma az egész kép érdekes tartalmát szolgáltatja.

Az utcák szélességi méretei, a kocsiút, járdák, fasorok, sétányok és ültetvények elhelyezése az utca rendeltetéséhez mérten gazdag változatosságot mutatnak. Olyan lakóutcákban, hol a házsorokat előkert szegélyezi, már 8 méter szélesség is elegendő. E csekély mérettől fel egészen a nagyvárosok pompás ültetvényekkel tagozott 100—120 méter szélességű sétaútjáig, a legkülönbözőbb elrendezésű utcaszelvényekkel találkozunk.

Ezek szép kiképzése adja meg a város utcáinak jellegzetes voltát s ezek ötletes alkalmazásával elégíthetjük ki a város szépsége iránt támasztható követelmények legnagyobb részét.

Amilyen sivár egy több kilométer hosszúságban azonos szélességben s a járdák, kocsiút és fasor egyhangú elrendezésével kiépített utca képe, éppen annyira tetszetős és derült egy bármilyen hosszúságban haladó út, ha változó szélességben helyenkint más és más berendezés élénkíti az utca képét.

A híres kölni Ring 6 kilométer hosszúságában tizenegy különböző berendezésű szelvényt mutat s szélessége 32 métertől 128 méterig változik. Emellett a szép körútat helyenként szobrok, szökőkutak, középületek s templomokkal ékes terek teszik változatossá.

A modern városok utcahálózatát könnyen áttekinthető szövése s az utcák sajátos és változatos képe jellemzi. Míg e városokban rövid tartózkodás után már könnyen tájékozódunk, addig a sablonos vonalozású s néhány szabványos utca unalmas ismétlésével épített városban évek multán is rászorulunk az utcasarkok névtábláinak tanulmányozására.

A különböző városrészek *beépítése* alkalmazkodik az illető területen elhelyezkedett lakosságréteg foglalkozása és jövedelme szerint változó igényeihez.

A belső üzleti negyedet *zártsorban* elhelyezett bérpaloták tömege a sűrű lakosság jellemzi, a külső városrészek felé a beépítés sűrűsége csökken, a házak terjedelme és magassága mindig kisebbé válik s a lakosság túlzsúfoltsága is fokozatosan ritkul.

A lakó városrészeket előkerttel ellátott kisebb *zártsorú* épületek és *nyílt építésű* családi házak borítják.

A telektömbök alakja és méretei simulnak az illető városrész beépítési módjához.

A gyárak városrészében nagyméretű, a lakónegyed kertben épült családi házai részére közepes nagyságú, az üzleti városrészekben ennél valamivel kisebb, a gyárváros közelében elhelyezett munkáslakások részére pedig egészen kisméretű telektömbök sorakoznak egymás mellé.

A lakónegyed előkertes utcái, a telektömbök kerttel borított belső magja s a nyilt építésű családi házak körül elterülő kertek a közegészség első föltételeit — levegőt és világosságot — bőven biztosítják, miért is az üzleti negyeden kívül eső városrészekben ez az építési mód nagy területekre terjesztendő ki.

Ugy a beépítés, mint a közegészség szempontjából a város kiemelkedő pontjait képezik *a közterek.*

A forgalmi terek tervszerű kiképzése az idetorkoló közlekedési útvonalak forgalmának torlódás nélkül való átvezetésére szolgál, a *nyilvános kertek* mintegy a nagyváros tüdőit alkotják s ezek egyenletes elosztásával a szükséges jó levegőt biztosíthatjuk a város számára.

Az emlékterek középületek, szobrok és műemlékek elhelyezésére szolgálnak. E terek széphatása a jól választott utcabeosztástól s a térnek az elhelyezett középület méreteihez alkalmazkodó alakjától és nagyságától függ.

Minél kevesebb utca szakítja meg a teret határoló házsorok homlokfalát, annál alkalmasabb a tér arra, hogy a rajta elhelyezett szobor, vagy középület szépségei érvényesülhessenek. A térre nyíló egyenes utcák torkolatai a tér zárt hatását megzavarják.

A tér alakját tekintve, magasra törő körvonalú középülethez hosszúkás, szélesen elterülő építményhez pedig széles alakú tér szükséges. Túlságosan nagy téren a műépítmény eltörpül, kisebb tér pedig a kifejezésre emelendő épület méreteit növelni látszik.

A város e részleteinek helyes megoldása a szépség iránt táplált követelményeket már nagyrészt kielégíti. Átalában a szépség követelményei nem ütköznek össze a forgalom, a célszerű beépítés és a közegészség igényeivel. Mindaz, ami ezeket az igényeket célszerűen szolgálja, már többnyire szépérzésünket is kielégíti.

Az utcák vonalozásában és belső elrendezésében jelentkező gazdag változatossággal, a terek céltudatos elhelyezésével és átalakításával, helyesen választott lejtési viszonyok megállapításával módunkban van olyan várostervet készíteni, mely a különböző követelményeket egymással szerencsés összhangzásba hozza.

A városterv önmagában még nem nyujt biztos alapot a város fejlődésére, gondoskodni kell még arról, hogy a tervező eszméi a városépítés végrehajtásában is a terv intentiójának megfelelően valósuljanak meg.

A városterv szolgáltatja a fejlődés keretét, e keret egészséges tartalmát a jól megalkotott s helyesen végrehajtott *építési szabályrendelet* biztosítja. (Folyt. köv.)

A csömöszölt béton- és vasbéton-szerkezetek osztrák szabályzata. (Folyt.)

1. §. *Közúti hidakban előforduló csömöszölt és vasbéton-szerkezetek szabályzata.*

1. Ez a szabályzat érvényes oly közúti hidakra, amelyeknek tartószerkezetei: *a)* csömöszölt bétonból keszülnek, azaz olyan bétonanyagból, amely csömöszöléssel nyeri szükséges szilárdságát; *b)* vasbétonból készülnek, azaz olyan szerkezetek, amelyekben vas és a csömöszölt béton olyan kapcsolatba lép, hogy mindkét anyag a teherfölvétel tekintetében statikailag közösen érvényesül.

2. A vas- vagy fa-tartószerkezetű hidak szabályzatában (az 1906 márc. 16-án 49.898/ex 1905. sz. a. kiadott belügyminiszteri rendeletben) levő határozatok érvényesek közúti hidakban előforduló csömöszölt vagy vasbéton tartószerkezetekre is, amennyiben a következőkben eltérő utasítások nincsenek.

I. A tervezet.

2. §. *A tervezet tartalma.*

1. A tervezetnek az említett (49.898/ex 1905. sz.) szabályzat 2. §-ában levő követelményeken kívül tartalmaznia kell még a béton keverő arányát is.

2. A béton keverő arányát a cémentre vonatkozólag súlymennyiségben, a többi építőanyagokra vonatkozólag térfogati mennyiségben kell megadni.

3. §. *A számítás alapjai.*

1. A számítás alapjául szolgáló terheléseket és szélnyomásokat az említett (49.898/ex 1905. sz.) szabályzat 5. §-ában található utasítások szabják meg.

hullás lehető mérséklésére szintén történtek kísérletek, amelyeknek alapján a kereskedelemügyi ministeriumhoz nyujtottak be hasonló javaslatot, amelyben többek között egy fűtőtechnikai kísérleti állomás fölállítását is sürgetik. Ennek célja volna a nagy városokban immár tűrhetetlenné váló füstmiseriákat a nagyobb tüzelőtelepeknek rendszabályozásával megszüntetni. Két szakelőadást is tartott. Az egyiket *Bacher* műszaki főtanácsos tartotta az utak gondozása terén elért legújabb eredményekről, a másikat *Friedmann* mérnök, a német birodalom fűtőtechnikai kísérleti állomásáról. Ez utóbbi folyamán kiderült, hogy az egymagában Ausztriában levő közel ötvenezer kazántelep fűtésekor évente kereken *száz milliom korona* ára tüzelőanyag vész kárba, mivel a fűtőtechnikai követelményeket nem veszik kellőkép tekintetbe. Ennek a pótolhatatlan vagyonnak megmentése egymagában megérné az állami kísérleti állomás fölállítását és a szükséges törvények megalkotását. x.

Béton-ereklyék. A müncheni Deutsches Múzeum gyüjteménye újabban több érdekes tárgygyal gyarapodott. Ezek közé tartozik a legelső bétonépitkezés néhány eredeti darabja is. Az első épület, amely bétonalapon épült, a milbanki (londoni) fegyház volt. A Temse fölött emelkedő Waterloobridge alapozásakor ugyanis nagy tömeg kemény, sziklaszerű anyagra bukkantak, mely a későbbi vizsgálat szerint mészbéton volt. Keletkezését úgy magyarázzák, hogy valamely meszet szállító hajó elsüllyedt s annak tartalma a folyam fövényével keveredett. Ezt a megkövült anyagot használta fel Robert Smirke a fegyház alapozására. A Deutsches Múzeum e műszaki értelemben történelmi nevezetességű anyagból most a londoni német nagykövetség révén több mintadarabot szerzett meg, bár a fegyházépületet már régebben lerombolták és a régi alapokhoz csak fáradságos és körülményes ásatások után férhettek.

Tekton. Ezen a néven a württembergi építészegyesületben új anyagot mutattak be, amely körülbelül a vasbétonépítés fára való alkalmazásának volna tekinthető. Miként a vasbétonban nyomásra a bétont, húzásra pedig a vasat veszik igénybe, úgy a tektonban is a fát csupán húzásra használják és viszont a nyomási igénybevételre különleges massza szolgál, amely alapjában cémentből áll. Az új massza egyelőre titok, csupán annyi bizonyos felőle, hogy előállítása egy már 1855-ben közzétett francia találmányon alapul, amely szerint egyes oxid és clorid sók igen magas hőfok alatt oxi-kloridokká alakulnak át. Az építő iparban ezek közül a magnesium-oxi-cloridot már néhány év óta használják az újrendszerű hézagmentes padlók előállítására, de nem elég eredménynyel, mert a tapasztalat azt mutatja, hogy ez az anyag tiszta állapotban a megkeményedés alkalmával igen erősen kiterjed. Ezért rendesen más anyagokkal, mint asbesttel vagy fűrészporral keverik és xilolit, dolomenT, forgament, parketolit stb. neveken hozzák forgalomba. A tektonban az oxi-cloridoknak ezt a káros tulajdonságát teljesen elkerülték. Előállításakor fűrészport, cémentet és más anyagokat kevernek hozzá, amelyeknek szerepe a megszilárduláskor való kiterjedést ellensúlyozni. A tekton festékkel igen jól keverhető, azonkívül rendkívül tűzálló, úgy hogy még a legnagyobb hőségben is megvédi a beleágyazott faanyagot. Az új találmányból ezidőszerint menyezeteket, födélborításokat és padlóburkolatokat készítenek, sőt legújabban még falakat is, amelyeknek az a nagy előnyük van, hogy gyorsan száradnak és száradás után haladéktalanul vakolhatók. A stuttgarti műegyetemmel kapcsolatos anyagkísérleti állomás vizsgálatai szerint a tekton föltalálóitól igért tulajdonságokkal a legteljesebb mértékben rendelkezik, tehát az építő iparban valóban nagy szerepre van hivatva. x

HIVATALOS.

BUDAPESTI ÉPITŐ-, KŐMŰVES-, KŐFARAGÓ- ÉS ACSMESTEREK IPARTESTÜLETE.

Pályázat irodatiszti állásra. Ipartestületünkben f. évi szeptember 1-ével irodatiszti állás töltendő be. A betöltéskor csak oly férfi- vagy nőpályázók vétetnek figyelembe, kik legalább négy középiskolai osztály sikeres elvégzését igazolják, jó írásuk van s a gépírásban ügyesek, a magyar nyelvet tökéletesen bírják és egészséges testalkatúak. Irodai gyakorlat és idegen nyelvek ismerete előnyt nyujt. Felhívjuk a pályázókat, hogy sajátkezűleg írt kérvényeiket, melyekben tanulmányaikról, eddigi alkalmaztatásukról beszámolnak és ezeket igazolják, az ipartestületben hétköznap d. e. 11—12 óra közt személyesen nyujtsák be s kérvényükben fizetési igényeiket jelöljék meg. Az állás betöltésekor három havi próbaidőt kötünk ki. *Az elnökség.*

Adományok a Jakabffy Ferenc könyvalapitvány javára. *Havel* Lipót építőmester 40 koronát, dr. *Kéler* Zoltán ügyvéd, az Építőiparosok Országos Szövetségének ügyésze 20 koronát, *Kudelka* Jakab kőmívesmester 50 koronát adakoztak a *Jakabffy* Ferenc könyvalapítvány javára. Fogadják ez úton is az elnökség köszönetét.

Külföldi munkakönyvek a magyar birodalom területén nem érvényesek. Az építőiparban észlelhető lendület nagyobb számban külföldi építőmunkásokat vonz ismét hozzánk, akik saját hazájukban nyert munkakönyvekkel állnak itt munkába. Figyelmeztetjük a t. tagokat, hogy ezek az ausztriai és külföldi munkakönyvek a magyar korona országai területén érvénynyel nem bírnak. Ilyenekkel nálunk dolgozni nem szabad. Amely munkaadó tehát munkást ily munkakönyvvel vagy igazolványnyal alkalmaz s őt magyar munkakönyv váltására hozzánk nem utasítja, kihágást követ el, mely az 1884: XVII. t.-c. 157. §-a értelmében 40—400 koronáig büntetendő.

Munkakönyveket irodánk hétfőn, kedden és szombaton az irodai időben állít ki.

Ujabban gyakran fordul elő, hogy a t. tagok egyes munkásoknak hétközben — a munkarend intézkedése ellenére — a munkából való kilépést megengedik s ezeket a munkásokat az ipartestületbe utasítják bejelentés végett kezelt munkakönyveik átvétele végett. Ezzel az eljárással szemben figyelmeztetjük a t. tagokat, hogy a bejelentés alatt álló munkakönyveket szombat reggel előtt kiadni nem tudjuk, ebbeli megkeresésöknek eleget nem tehetünk. Szíveskedjenek tehát a t. tagok magukat, minket és a segédeket a hétközbeli hasztalan ideküldéstől megkimélni s a hétközben kilépő segédeknek az elbocsátás előtt kijelenteni, hogy munkakönyveiket csak a szombati nap folyamán a munkaadónál kaphatják meg a kilépés idejének bejegyzése után.

Tanoncok szabadítása. Az elüljáróság július hó 5-én tartott ülésben 126 tanoncot szabadított. 110 kőmívest, 12 ácsot, 1 kőfaragót és 3 cementipari segédet. A segéddé avatottak ezek: ú. m. *Kőmívesek:*

Ponikl Bálint, Dvorzsák Boldizsár, Burgermeister János, Hampl Antal, Jancsár Ferencz, Smigura Bohumil, Kubicsek Ferenc, Prachár Vince, Gabala Mihály. Schlesinger Rezső, Polansky Ignác, Steinhauser Márton, Kopeczky Károly, Straub Nándor, Kunszt Károly, Schultz János, Kindtner András, Ambrózi Rudolf, Tejzr József Simonik Ferenc, Dostál István, Száraz Pál, Hirt Tamás, Kovács Pál, Kerner János, Bilka István, Hlavanda Mihály, Spankó István, Michelberger Henrik, Csik Ferenc, Primm János, Marczinkovits Béla, Herzog György, Berger Gergely, Kullmann Gyula, Preier József, Csarnó János, Osztfalk Pál, Csinszky István, Bukovszky Gyula, Geszler József, Nagy János, Mészáros Mihály, Dögei Bálint, Balpataki István, Dombrovszky József, Bodnár Béla, Annus István, Balázs György, Bárczai Lajos, Gara Miksa, Sürü László, Hubert István, Germ Károly, Pásztor Károly, Fléger Antal Ellenbacher János, Vácz János, Ehleiter Sebestyén, Micsan János, Hecht Géza, Dolozsilek János, Schilling Ferenc, Dolozsilek György, Sustyák Márton, Chrenkó Márton, Luprich János, Domini János, Staniszlau István, Englerth István, Gyuritskó Ágoston, Steiner Gyula, Bergmann Károly, Petróczi János, Paszner Károly, Vig János, Braun Gyula, Vartek Lajos, Molnár Sándor, Trunk Ferenc, Biró János, Libhart János, Goldbecher Imre, Sisma István, Barna Imre, Brauer József, Stefán Jakab, Vogl Hermann, Vogl János, Vittori Rezső, Erdei János, Rák János, Pieter Mihály, Gyurcsák János, Sagmeister Ferenc, Szentpály József, Kautzner Ferenc, Szentpály Károly, Lehoczky István, Szopuch Ferenc, Zeller József, Kellner János, Pincinger Mihály, Walentin Mátyás, Kollárik Rezső, Azanger József, Kleng István, Takács Nándor, Walter Lajos, Haag Mátyás és Valentin Antal. *Kőfaragó:* Tóth Zoltán. *Ácsok:* Fogl Károly, Debele Ferenc, Mayer Ferenc, Keller György, Hoffmann János, Minárovits János, Krebesz József, Krebesz Ferenc, Berger Géza, Schäffer Dezső és Sárvári Mihály. *Cémentipari segédek:* Oszfolk Ágoston, Rotschüller István és Fischer Antal.

Gyári műszaki vezető fölmondási ideje. A gyári műszaki vezetőt egy évi felmondási idő illeti. A felmondási idő alatt alárendeltebb jelentőségű teendőkkel meg nem bízható és azt végezni nem tartozik, csakis az állással szerződésszerűleg járó rendes szolgálatot köteles teljesíteni. (Kuria 848/908. sz.)

Szolgálatbalépés biztosítására megállapitott kötbér. Az ipartörvény ellenére felfogadott segédtől a szolgálatbalépés biztosítására megállapított kötbért az új főnök akkor sem követelheti, ha az előbbi szolgálat megszünését illetőleg jóhiszemben volt. (Kuria 66/909.)

6. Állandó bútorkiállítás.
7. Állandó iparművészeti s képkiállítás.
8. Állandó zenepróbatermek.
9. Színes szökőkút s télikert.

E) *A közlekedés* céljaira széles utakról, terekről, lehető egyirányú közlekedésről kell gondoskodni. Tágas főbejárások, kellő vészkijárások, díszlépcsők, forgalmi s szolgálati lépcsők, egyszerre 12 személyt szállító személyfelvonók, kisebb-nagyobb teherliftek, tapisroulente-ok a legfelső emeletig kellő helyen, mérettel és számban tervezendők. Szellőzésre és lehető nappali világításra gond fordítandó.

A teherforgalom lebonyolítására egy körülbelül 450 m^2 rakodó udvar szolgáljon, szemmel tartva a ki- és berakodás célszerű lebonyolítását és a felügyelet áttekinthetőségét. Két kocsimérleg helye, a felügyelő és kocsi forgalmi intéző helyisége feltüntetendő. Kívántatik autogarrage 10 automobil számára.

Az összes emeleteken kellő számú árnyékszék és toilette külön a közönség és külön a személyzet számára kellő számban s alkalmas helyen tervezendő.

Átalában gond fordítandó az elárúsító helyek és attractiók célszerű elhelyezésére s a nagy forgalom akadálytalan lebonyolítására a könnyű tájékozódás lehetővé tételével, valamint arra, hogy az épület *szerkezetében és stylusában is világvárosi attractiót* nyujtson. Helylyel-közzel nagy térhatások, intimebb termek, nagyobb csarnokok változatosan gyönyörködtessék a közönséget. Gond fordíttassék a modern constructiv eszközök s anyagok felhasználására s azok architektonikus kiképzésére; a kirakatok constructiv s művészi berendezésére (részletes metszetben is feltüntetve).

A főhomlokzat a Deák-térre terveztessék.

Készítendő 1:200 mértékben az összes emeletsorokról 1—1 alaprajz, a feladat megértéséhez szükséges metszetrajzok, egy fő- és egy mellékhomlokzat, továbbá a homlokzatról és metszetről egy-egy szines részletlap 1:50 mértékben feltüntetve a felhasználásra szánt anyagok effectusát.

A távlatlap a többi rajzlappal egyenlő nagyságú legyen.

A pályázat titkos s abban csakis a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet tagja vehet részt.

A tervek beüvegezése mellőzendő.

A tervek lepecsételve, a lepecsételt jeligés levéllel együtt legkésőbb 1910 jan. 3-án d. u. 6 óráig az egyesületi titkárságnak elismervény ellenében nyujtandók át; postán érkező tervre a bélyegzés ideje mértékadó.

Pályadíj az egyesületi aranyérem és a vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszterium által adományozott 1200 korona.

A birálóbizottság tagjai: *Petz* Samu, *Korb* Flóris, *Sándy* Gyula, *Kabdebó* Gyula, *Pogány* Móric.

Budapest, 1909. évi március 21-én.

Balla Pál s. k., főtitkár. *Kajlinger Mihály* s. k., elnök.

VEGYESEK.

Mai számunkban kezdjük meg a *Magyar* Vilmos tervei szerint a budapesti Visegrádi-utcában épült bérház terveinek közlését, a főhomlokzat, a földszinti alaprajz és a kapualj és lépcsőház díszítése részleteinek bemutatásával. Az építményt jövőre ismertetjük közelebbi adatok bemutatásával.

Az új müegyetemi épületek már annyira elkészültek, hogy az áthurcolkodás is végére jár (tudvalevőleg a chemiai és a fizikai épületekben már a mult évben tartottak előadásokat); különben, mondhatni, csak a laboratóriumok és a műhely költözködtek, mert a múzeumkörúti épületeket teljes berendezésükkel átveszi a tudományegyetem bölcsészeti kara. Az új telepen még csak a főépületen és a könyvtárban folynak az utolsó munkálatok, főleg az aulában, amelynek végre-valahára a müegyetem is birtokába jut; az eddigi épületekben — az intézet önnállása óta sem Budán, sem Pesten — a szűk hely miatt sehol sem volt díszterem. Különben az utolsó tisztogató munkák haladása szerint semmi kétség többé, hogy októberben — a megállapított programm szerint — a nyolc tekintélyes épületből álló egész telepet átadják a használatnak és az ünnepi fölavatás is megtörténhetik, mely *nemzetközi* ünnepségekkel lesz összekötve, amelyen a király és a világ összes müegyetemeinek a képviselői is megjelennek. Ekkor avatják föl a legfiatalabb „doctor technicae"-t: József főherceget; tudvalevőleg az intézet a főherceg nagyapjának, József nádornak a nevét viseli, akinek kormányzása alatt létesült a József-ipariskola; ebből fejlődött a mai hatalmas müegyetem. Már hozzáfogtak a telep környékének a rendezéséhez is; a Duna partján a kőpartot olyan alakban, mint a Margithídon fölül levő partot (a Duna 0 pontja fölött + 6·00 *m*-ig faragott kővel burkolt lejtőt, azután 3 *m* magas függőleges kőfalat) a kormány építteti, a környező utcákat: a dunapartot és a Bertalan-utcát a székesfőváros burkoltatja; az intézet előtt elvonuló dunapartot a Fővárosi Közmunkák Tanácsa Müegyetemrakpartnak nevezte el. Megemlítjük még, hogy az óriás mértékben fejlődő, három-négyemeletes bérházakkal népesedő környéken utcát kapott a régi intézetnek pár év elhúnyt nagyérdemű tanára is; ugyanis a Bertalan-utcától délre van a Kruspér-utca. Reméljük, ennek a példának folytatása is lesz. „A müegyetem büszkeségének", világhirű kitünő tanárának, első igazgatójának és rektorának még mindig adósa a „hálás utókor"!

Templomrestaurálás. A Teleki-család elhatározta, hogy a gernyeszegi templomot restaurálni fogja; erre 100.000 koronát szavazott meg és a munkát végrehajtani, illetőleg ellenőrizni a műemlékek orsz. bizottságát kérte föl.

Negyen év! *Oesterreicher* Miksa, a „Kőszénbánya s téglagyár társulat Pesten" igazgatója, a mult vasárnap töltötte be negyven éves szolgálatát. A társulat tisztikara lélekemelő ünnepély keretében köszöntötte szeretett igazgatóját. Az érdemes férfiút ez alkalommal közgazdasági életünk minden rétegéből számosan üdvözölték. Örömmel csatlakozunk mi is az üdvözlőkhöz, mert az ünnepeltet a magyar keramikának és ezzel az építőiparnak buzgó és lelkiismeretes munkásának ismerjük.

A Közép-Duna vizügyi rendezése. A földmivelésügyi minister egy több mint felszázad óta huzódozó ügyet bonyolított le, amikor a pestvármegyei Dunavölgylecsapoló és Öntözőtársulat alakulását megerősítette. A Duna mentén ugyanis Harasztitól a Bácskáig egy vadvizes, mocsaras, hol szikes, hol silány homokos terület húzódik le s azt lehet mondani, hogy éppen a főváros tövében terül el az országnak egy meglehetősen gyenge kulturájú vidéke. A szabályozásra vonatkozó tervek mindig megakadtak a birtokosok ellenkezésén. Végre 1898-ban az egész terület vízügyi rendezésére egységes tervet dolgoztak ki és a tárgyalások most jutottak dülőre. A társulat 127 ezer kataszteri holdra terjed ki és kereken 5 milliom korona tőkebefektetést igényel, amiből 4 milliom a belvíz rendezésére, 1 milliom pedig az öntözőcsatorna építésére fog esni. A főcsatorna Alsónémedi község határából indulván ki egyik oldalról, és a dorogi pusztáról a másik oldalról, számos mellékcsatornával egészen Bajáig vezet és itt a Dunába fog ömleni. Az öntözőcsatornát Harasztitól Kúnszentmiklósig tervezik és az öntözésre legjobban rászoruló területeket szeli át. A birtokosokat holdankint körülbelül évi két és fél korona fogja terhelni.

† Marton Jenő budapesti építész f. hó 1-én, 35 éves korában hirtelen elhunyt; véletlen baleset következtében, fürdés közben a Balatonban lelte halálát. Nyugodjék békében!

Vasúti alagút Európa és Afrika között. Hosszas tárgyalás után Spanyolország és Marokkó közös tervet fogadtak el, mely szerint a két állam között tengeralatti alagútat építenek. Az ehhez csatlakozó vasútvonal a marokkói birodalom északi részén Tangertől Fezen át Oudidáig fog vezetni. Az alagútat a gibraltári útnak nem a legkeskenyebb helyén, hanem attól nyugatra Bacqueros mellett, Tangertől délnyugatra fogják kiépíteni. A tenger fenekének alkata e helyen különösen kedvező az alagút építésére. A terv szerint, melyet *Berlier* francia mérnök készített, az alagút hossza a víz alatt 32 *km* lesz; költségeit 242 milliom frankra teszik.

Küzdelem a füst és por ellen. Ausztriában nem régiben egyesület alakult a nagyvárosi füst és por leküzdésére. Munkálkodását egyik irányban az utak *pormentesítésére* irányítja a társaság és ebből a célból több tagját tanulmányútra küldötte és számos kísérletet is foganatosított. Ezeknek alapján részletes előterjesztést tett Bécs városa hatóságának, amelyben az elért eredményeket figyelembe ajánlotta. A *füst* és *korom-*

Azt is tudjuk, hogy a mai gazdasági helyzetben mit jelent az, hogy az első kölcsönt nem az épület előhaladásához képest, hanem a tető alá jutáskor folyósítják s hogy addig mily feltételek mellett nyert hitelek igénybevételével kell észnélkül hajtani a munkáját, hogy egy elvállalt, vagy pláne „saját" építkezés teljes anyagi romlását ne idézze elő.

Beteg gazdasági viszonyaink is egyaránt bűnösek itt!

A szerencsétlen építőmestert, — aki talán szerencsésebben jár, ha a kritikus időben az épületben benn van, — sajnálni tudom, menteni nagyon kevéssé.

Hogy az épületre nem volt még engedély, az nem eshet oly súlyosan a latba, mert még hatóságaink is kénytelenek elnézni ezt városszerte, mert az építési engedélyek kiadásának kacskaringós útjai, az ügyosztályok elégtelen, munkával agyonhalmozott műszaki személyzete kénytelen így eljárni, mert még a mai munkanélküli világban még ennyi munkaalkalom sem lenne.

A hatóságnak nem kötelessége ma az építkezéseket ellenőrizni, ezt csak magánszorgalomból teszik meg. Csak elismerést és nem hirlapi támadásokat érdemelnek. Mai rendelkezések szerint a kerületi műszaki hivatalok kötelessége ellenőrizni az építkezést, de ott nincs speciális statikus- és anyagszilárdságban bedolgozott mérnök. A III. ügyosztályban van egy, Kazinczy műszaki főtanácsos úr, — most tanítgat ki néhány mérnököt.

Ő bírálja el egyedül az egész főváros területén a szilárdsági részt, és szabad idejét feláldozva tekintgeti meg az építkezéseket és tart különböző műszaki egyesületekben felvilágosító előadásokat és folyóiratokban ad szakcikkeivel tanácsokat és végez értékes, önálló kutató munkát. Azonban egy ember nem lehet 100 ember.

Már 1927-ben, sőt azelőtt is az ügyosztály vezető embereivel tanácskoztunk és megjósoltam ily dolgok megtörténését, de a két műszaki ügyosztály e tárgyú javaslatát a főpolgármester úr pártolása dacára is „fedezet hiányában" elutasították és én a dolgot tovább nem firtattam.

De most kijelentem, hogy tovább nem lehet és nem mehet így és, ha még ily esetek előadódnának, nemcsak az építőmester és pallér teendő felelőssé!

Németországban egy, a főváros egyötödét kitevő városban 13 speciálista — a gyakorlatból bevont tapasztalt férfi — látja el azt a teendőt, amit a főváros egy mérnök nyakára zúdít.

Nem protekciók, pártszempontokból kiválasztott, családi vagy egyéb összeköttetésekkel rendelkező, laboratóriumokból ajánlott „szakemberek", hanem a gyakorlati életben, évtizedes gyakorlattal rendelkező, e speciális szakmában elismerést, nevet szerzett, nyiltszemű férfiak ellenőrzik a számítást, tervezést, kivitelt és nevelnek egy évtized alatt a mellé osztott fiatalabb kartársakból méltó utódokat és fedezetet találnak az építkezési engedélydíjakból a szükséges szakemberek dotációjára.

A szerencsétlenségeket megelőzni jobb, mint megtorolni és erre igyekezzünk közös erővel.

Most van büntetendő építőmester, pallér és sok más kisebb ember a napilapok szerint, de ki gondol a bajok alapokának eliminálására, de azt Fejbólintó Jánoskodással elintézni nem lehet.

Uraim, halált kiált a napisajtó majdnem az építőmesterre és a pallérra. Vétkesek, de tartsunk mértéket.

Azt mondják, a pallér kötelessége lett volna megtagadni az engedelmességet gazdájának.

Tudják önök, hogy a pallér mily iskolázottságú? Ismerik a mai helyzetet? Hogy egy napszámosi foglalkoztatáshoz, ha nem magasabb, de államtitkári ajánlólevelekkel jelentkeznek. És hogyan tudják elképzelni, hogy a pallér az engedelmességet megtagadva, munkanélkülivé tegye magát és éhezővé, nyomorgóvá, hajléktalanná családját.

Mérlegeljünk elfogulatlanul, bízzunk meg a vizsgálat eredményében, bíróságunk igazságos ítéletében, hol a terhelő és enyhítő körülmények is mérlegelve lesznek. Főként pedig intézkedjünk, hogy oly szervezet legyen, melynek segélyével ilyen és más balesetek elkerülhetők legyenek és intézkedjünk országosan!

E dolgokra is később visszatérünk, most csak annyit, hogy a szerencsétlen áldozatokat tekintsük a munka vértanuinak és igyekezzünk a hibákat kiküszöbölni.

Európa és Amerika modern templomai

A ma építészetének gyökérszálai, e század elejére nyúlnak vissza. Kimagasló művész-egyéniségek eltépik a Tradició bilincseit és apostoli hivatottsággal csinálják egyéni architekturáikat. Eliel Saarinnen, Alfred Messel, Otto Wagner, Lechner Ödön ezek a héroszok.

Mindenik más éghajlat alatt él, más országból indul el. Mint az egykori Mágusok, lelkük művészi ösztönétől hajtva, mennek egy tündöklő csillag fénye után, amely őket a közös cél, — a modern építészet — ígéretföldjére vezeti. Vetésük, sajnos, nem szökkent kalászba. Rügyfakasztó kikelet helyett, hosszantartó, kegyetlen tél borult a világra.

*

Az évekig tartó háború alaposan megforgatta a világ képét. Országok és trónok dültek össze. Gyávákból hősök, sőt győzők lettek Tartuffe-ök kerültek hatalomra. Nem csoda, ha az emberek érzés- és gondolatvilága megváltozott. Más lett a vágya, az igénye, az ideálja.

A szépnek és a jónak a fogalma sem maradt a régi.

Irodalom és zene hozza először az új szépet. Iró és muzsikus, a legkönnyebben talál utat a közönséghez, mert érzésének formálásához minden irányban korlátlanok a lehetőségek. Szobrászat és festészet, még a válasz-út előtt állanak.

Az építészet már megtalálta az útirányát. A ma szerkezete, a ma anyaga mellett, rajta legyen a művész egyéniségének a bélyege, vagy hazájának a levegője.

Ez rövidre fogva, a modern építészet irányelve.

*

Az új építészet Hollandián és Németországon keresztül nyert polgárjogot Európában. A németek, technikai célokat szolgáló épületeiket, az anyagszerűség és a szerkezeti szükségesség szigorú szemmeltartásával, olyan „Sachlich" szépen oldották meg, hogy nyomban megnyerték a külföld rokonszenvét. A kevésbbé tehetségesek azonban csakhamar diszkreditálták ezt az architekturát azáltal, hogy lakóházakra és középületekre is ráhúzták ezt a minden díszt nélkülöző, kizárólag nyers szerkezetet feltüntető formákat. Igy lett ellenszenves a „Sachlich" architektura, amely pedig a maga helyén, eddig is sok szépet és művészit alkotott.

A modern szépség azonban nem merül ki a struktiv, szerkezeti szépben. Amennyire megkapó W. Gropius, — dessaui — acélból és üvegből készült műhelycsarnoka, annyira profán a svájci K. Moser St. Antal temploma Baselben.

A vakító világosságban fürdő üvegfalú műhelycsarnok, szép is, jó is, célszerű is. Ilyen épületnél a gyakorlati cél szabja meg elsősorban a szépség fogalmát. A templom, az más. Itt, az építésznek, kívül és belül kifejezésre kell juttatni, hogy ez a műve, a gyakorlati célokon messze túlmenő, magasztos, lelki célok szolgálatában áll. Itt a művészetnek nem szabad hiányozni. A templom Isten házának kőbe formált szellemi fogalma. Ha ennek is megfelel, csak akkor válik műalkotássá. Igy lesz csak emlékmű.

*

„Kosmos" könyvkiadó vállalatnál Amsterdamban egy pazar kiállítású könyv jelent meg. „Moderne Kerken in Europa en Amerika" címmel. E gyűjtemény száz temploma hű képet ad Nyugat-Európa mostanában épült *új*, de nem mindig *modern* templomairól.

Amerikának azonban semmi köze a könyvhöz. A közölt két, jelentéktelen templom, még ízelítőnek is kevés ahhoz, hogy az Óceánontúli világrész modern templomairól fogalmat nyerjünk.

A kiadó egyébként sem válogatta meg az anyagot. Minden, — az utóbbi esztendőkben épült — templommal megelégedett. Igen sok szép és valóban modern templom hiányzik a gyűjteményből és sok gyönge érdemtelenül került bele.

Ez a körülmény váltotta ki belőlem, a modern templomról szóló bevezetőt. Ezzel elárulom azt is, hogy minő szempontok irányítják tollamat a könyv ismertetésénél.

*

Itt vannak mindjárt *az északi országok*. Svédek, norvégek, finnek, dánok. Ezeknek templomain ma is a multak szelleme kísért. *Sigfrid Ericson*, egy tegnapelőtti romantikus, Masthuggskyrkan, Göteborg. Az előkelő *Ivar Tengbom*, még a tegnapi barokkot énekli. Högalidskyrkan, Stockholm. *Oiva Kallio*, a hagyományos finn népművészetet képviseli. Aurejärwen Kyrkan, Kuru.

A legnagyobb csalódás a hollandusoknál ér. Modern templomaik nélkülözik a templom jelleget. Dr. *H. P. Berlage* Christian Scientist kerk-je Hágában, irodával kapocsolatos gyárépületre, *Fred. B. Jantzen*, Jeruzalem kerk-je és *Harrij Elte* Synagoge-je Amsterdamban színházra, *Jan Kuyt* temploma Halfwegben inkább mozdonyszínre emlékeztet. *H. Korringa* temploma Haemstede-ben, szép uri lak. Azok a templomok, amelyeken van karakter, azok mind középkori hagyományos formákat mutatnak. Protestáns templom Hilversumban. Lourdi templom Scheweningen. Egyetlen szép, modern templom a hollandus csoportban: Julianakerk, Apeldoorn-ban.

A modern templom tipusát Közép-Európában kell keresnünk. *Franciaország* aránylag kevés templomot épít. Az újtemplomoknál, mint tipikusan francia szerkezet jelenik meg a vesbeton. *A. és G. Perret* Raincy-i és Montmagny-i emploma első csapásra is figyelemreméltó alkotások. *P. Tournon*, Elisabethville-ben épült vasbeton temploma még jobban sikerült. Egységes vonalvezetése, érdekes főhomlokzata, méltó módon örökíti meg a háborúban elesett francia és belga katonák emlékét.

Szépek a *német* modern templomok. Rengeteget építettek, a legtöbbjét gonddal és szeretettel. Itt érte el a modern templom a legszebb formákat. *O. Bartning* Stahlkirche-je feltétlen érdekes alkotás. Főhomlokzata karakteresen szép. A német templomok zöme, különösen a kisebbek, a festőiség és egyéniség bélyegét viselik. A hangsúly az egységes templomtéren van, ami szintén modern vonás. Németországnak ma már elismert templom-építői vannak. H. Herkommer. A. Bosslet. Cl. Holzmeister. M. Elsässer. D. Böhm.

*

Magyarország is helyet kapott a gyűjteményben, *Árkai Aladár* fasori ref. templomával. Sajnálom, hogy nem azok az újabb Árkai-templomok kerültek be, amelyek jobban jellemzik a művész magyaros egyéniségét. Eredeti ornamentikájának változatossága és szépsége, sok elismerést hozott volna a magyar építőművészetnek. Nagy kár, hogy Lechner Ödön kőbányai temploma nem került e könyvbe. Ehhez fogható szépség, nincs is az egész kollekcióban.

*

A modern templom még messze van a céltól. A francia vasbeton, a német acél- és üvegtemplom, első lépésnek is nagyszerű és bíztató. Az a kor, amely megoldotta a repülést és megcsinálta a rádiót, meg fogja csinálni a modern templomot is. Amíg azonban a műszaki célokat szolgáló épületek Európaszerte a „Sachlich" kollektiv formái által jellegzetesen modernek és egyöntetűek, addig a templomok, — noha szintén egységes eszmét fejeznek ki, — építőművészi elgondolásban még megközelítőleg sem fognak egységes formát ölteni. Mert itt nem elég a technikai szépség, itt az Eszme szépségét is ki kell fejezni. Ez az a terület, amelyen belül azután az alkotó művész egyénisége a legteljesebb mértékben jut érvényre, és amely a művészet nagy szerencséjére, kizárja az egységes, kollektiv megnyilatkozást.

Magyar Vilmos

Debrecen

Válaszom Györgyi Dénesnek.

Mert megírtam az igazat, furkósbottal törné be a fejem. Igy neki gyürközve és ilyen hangon, ebben a lapban még nem védekeztek. Ez is az idők jele. Az emberek nem bírják meg a legenyhébb kritikát. Levelének minden sorából érezhető az anyagi érdekét féltő ember féktelen haragja.

A debreceni városháza I. díjas tervének gyöngéit ilyen „érzelmi" alapon nem lehet elintézni. Önnek különben nincs is jussa ehhez. Kritikám felett nem bíráskodhatik az, kinek a tervét szóvá tettem.

Megengedem, sőt meg is értem, hogy rosszul esett Önnek, amiért a bírálati jegyzőkönyvből éppen a lényegbe vágó, kardinális hibákat idéztem. Lehet, hogy a vendéglője jó. De vajjon kárpótlás-e egy *városházánál* a rossz közgyűlési teremért, egy jó vendéglő?

*

Önnek még az is nyomja a lelkét, hogy a lejárati határidő eltolását szóvá tettem. Nálam a hangsúly azon van, hogy Debrecen városa legrégibb testületünk, — a M. M. É. E. — tanácsa ellen cselekedett. Mondataim felcserélésével, kérdő- és felkiáltójelek feltevésével *nem én*, hanem Ön kérdi: „Kinek érdekében történt ez az eltolás?" Kiforgatta szavaim értelmét és azután engem vádol ferdítéssel. Ön cipeli a zsákmányt és kiabál, hogy fogjanak meg!

Arra is kíváncsi, hogyan merem megjósolni, hogy *„munkám* nem fog kivitelre kerülni." Lássa ez az idézete is hamis. Én nem *ezt* írtam. Hanem: „Az I. díjas *terv* nem alkalmas a kivitelre. Megjósolom, hogy nem is fog kivitelre kerülni." Építész kommentár nélkül is megérti, mi a különbség a két citátum között. Feltételeztem, hogy mielőtt újból nekilát a munkának, áttanulmányozza a díjazott terveket és készít egy új megoldást, amelyben a felsorolt hibák már nem lesznek.

És ezt Ön meg is fogja tenni, noha tudja, hogy ezzel nekem a legteljesebb elégtételt készíti elő.

*

Jellemző az Ön mentalitása ennek a pályázatnak művészi értékelésében. Biztos fölénnyel hivatkozik a „nagyszámú tekintélyes zsüri" ítéletére, de elhallgatja, hogy e többség, — az egyébként derék — debreceni polgárokból került ki. Az Ön etikája, amelyre olyan igen nagyon büszke, egészen természetesnek találja, hogy egy „kimondottan művészi kérdésben" a hozzánemértő többség az Ön tervét vigye döntésre a hozzáértő, művészekből álló kisebbséggel szemben.

Ön tehát, aki jól tudja, hogy ehhez a babérhoz a hozzánemértők szavazata révén jutott, kétségbe meri vonni, az én hozzáértésemet. Pedig Ön még iskolába járt, mikor én már I. díjakat kaptam. Igaz, előadói és különvélemény nélkül. A debreceni pályázatnak ez is egyik különlegessége. Fölötte érdekes, ahogyan Ön, a többségnek ezt a kivételesen „jellemző" ténykedését bekonferálja:

„Az első díjat nyert tervem bírálatánál jellemző az is, hogy a bírálati jegyzőkönyv szószerint közli a zsüri kisebbségének véleményét is, habár a zsüri nagyszámú többsége, a zsüri előadójának álláspontját foglalta el. A kisebbségi vélemény szószerinti jegyzőkönyvbe vétele is bizonyítja a zsürinek és a város vezetőségének mindenre kiterjedő, körültekintő, lelkiismeretes és pártatlan eljárását."

Nekem *más a véleményem.* A város vezetősége akkor járt volna el pártatlanul és lelkiismeretesen, ha a művészek ajánlotta tervet fogadja el kivitelre. Nekem szabad, sőt kötelességem szót emelni a zsüri építész tagjainak a felfogása mellett, mert ezt kívánja a köz jól felfogott érdeke. Nekem igenis a keresk. Minisztérium, a Képzőművészeti Tanács, a M. M. É. E., a Mérnöki Kamara és a M. N. Szövetségének a kiküldöttje a „tekintély". Önnek azonban *nem illik* beleszólni ebbe az ügybe, mert Önnek az a törvényhatósági tag a „tekintély", aki az Ön tervére szavazott. Ön tehát haza beszél. De „ferdít" is, mikor szememre veti, hogy „a nagyszámú tekintélyes zsürit fölényesen felülbírálom". Én az Ön „tekintélyes zsürijét" még szóra sem méltattam, annál kevésbbé kritizálhattam. Hiszen éppen efelett kesereg Ön hasábokon keresztül. Ezért citál, támad, mert csak a kisebbség véleményéből idéztem.

Bizonyos, hogy a „Debrecen" cikk, nem az Ön szájaíze szerint íródott. De annyi szent, hogy *igazat* írtam. Ön előtt az a bűnöm, hogy nem toltam a szekerét, hanem ellenkezőleg kiemeltem és helyeseltem a kisebbség véleményét. Ezért, kritikámnak „eme jellemző, egyéni módját, etikai érték szempontjából" mindenki ítélete alá bocsátja. *Én is!*

*

Az etikát illetőleg, külön számadásom van Önnel. Az én igazmondásom nagyon fájhat, azért is szisszent fel olyan élesen. Én a Deák Ferenc írói morálját követem: „Hazudni nem szabad!" Ön szerint azonban, a bátor szó, már „hitelrontás". Ez büntetendő. Ez, tisztelt uram, a vörösök morálja, akik a kritikát börtönnel sújtják. Miután pedig fanatikusa vagyok az igazságnak, ebbe is belekóstoltam. Pedig akkor, az igazmondás életembe kerülhetett volna. „Volt hadifoglyok közötti agitációért" négy havi börtönt kaptam a Szovjettől. 1920. „Érdemeim" további elismeréseül és magyarságomért, nyolc hónapig túszkodtam is, a Tanácsköztársaság különböző börtöneiben. 1931. Ezalatt Ön, idehaza, szépen alkalmazkodott a váltakozó viszonyokhoz. Ön tehát, legalább nekem, ne beszéljen — etikáról.

*

E lapnak a szerkesztője a tanum, hogy csak azt írom, amit a meggyőződésem diktál. A debreceni pályázatot szóvá kellett tennem, mert a jobb tervekkel szemben, a kevésbbé jó került diadalra. Meg kellett ezt írnom azért is, mert középületről és közpénzről van szó. Emellett eltörpül előttem minden egyéni érdek. Az elkövetett szépséghibákat szőnyegre kellett hozni, mert egy meghívott művész-zsüri véleményének a visszautasítása, egy „kimondottan művészi kérdésben" *elvi* jelentőségű. Úgy tudom, hogy a művész-testületek ez esetből kifolyólag gondoskodni kívánnak arról, hogy ez, a jövőben meg ne ismétlődhessék.

Magyar Vilmos

(Miután a félreértések kölcsönösen tisztáztattak, a vitát berekesztjük. Szerk.)

A miniszterelnöki rendelet, amely a minisztériumok magasépítési és műszaki ügyeit a kereskedelemügyi miniszter hatáskörébe utalja,

Az egyes miniszterekeknek fenntartott hatáskör.

4. §.

A jövőben is az építtető szakminiszterek hatáskörébe tartozik:

a) annak megjelölése, hogy hol és mily célú építkezés foganatosíttassék;

b) az építési telek megszerzése a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium, vétel esetében az utóbbi és a m. kir. pénzügyminisztérium közreműködésével, az esetleg már meglevő kincstári telkek közül az építkezésre alkalmasnak kiválasztásához való hozzájárulás;

VIHARÁLLÓ A TETŐZETE?

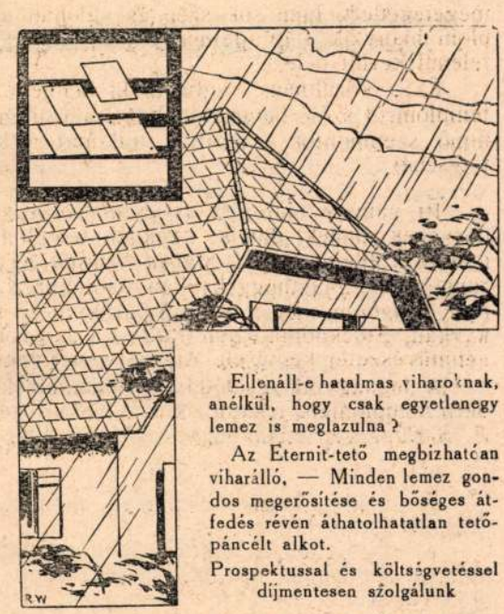

Ellenáll-e hatalmas viharoknak, anélkül, hogy csak egyetlenegy lemez is meglazulna?

Az Eternit-tető megbizhatóan viharálló, — Minden lemez gondos megerősítése és bőséges átfedés révén áthatolhatatlan tetőpáncélt alkot.

Prospektussal és költségvetéssel díjmentesen szolgálunk

ETERNIT-MŰVEK

Budapest, VI., Andrássy-út 33. sz.

c) az építési programm megjelölése;

d) az építési bizottságba (8. §.) kiküldendő képviselőinek kijelölése;

e) a vázlatterveknek a szakszolgálat szempontjából való elbírálása;

f) az építkezéshez szükséges beruházási, helyreállítási és karbantartási hitelek kieszközlése;

g) a tervpályázat mellőzése esetében közreműködés a megbízandó tervező személyének kijelölésénél;

h) ugyanannak a tárcának több építkezési szükséglete esetében — amennyiben az egyéb építkezésekkel kapcsolatos gazdasági érdekekbe nem ütközik, — az építkezések sorrendjének megállapítása;

i) az esetleges tervmódosításokhoz való hozzájárulás;

j) az építési bizottságba kiküldött képviselő útján az építkezés végrehajtásának állandó figyelemmel kísérése;

k) az építési egységenkint 10.000 P kiviteli összköltséget meg nem haladó helyreállítási és karbantartási munkáknak közvetlenül az államépítészeti hivatalok közreműködésével való végrehajtása, a 3000 P kiviteli összköltséget meg nem haladó ily munkáknak pedig a Közszállítási Szabályzat rendelkezéseihez képest a fennhatóságuk alá rendelt kincstári épületek vagy épületcsoportok gondnoksága, vezetősége vagy igazgatósága útján, a hivatalos utasításoknak megfelelően való végrehajtása és ezek költségeinek a rendelkezésre álló hitelek terhére való kiutalása iránti intézkedés.

Az érdekelt miniszterekkel közösen intézendő ügyek.

5. §.

A tervezéssel és kivitellel kapcsolatos mindazokban a nem szorosan igazgatási (adminisztrativ), hanem az építkezés állagát és formáját érintő kérdésekben (pl. az építési telek kiválasztása, méretek, építési szerkezetek, anyagok és könnyítések, stilus, kiképzés, stb.) valamint a végleges kiviteli tervek elfogadása és a szükséges költségek megállapítása kérdésében is az érdekelt miniszterek a 8. §. szerint megalakított építési bizottságba kiküldött képviselőik útján határoznak.

Ha az ily kérdésekben az érdekelt miniszterek képviselői között az építési bizottságban megegyezés nem jön létre, vagy ha az építtető miniszter ezt kívánja, az építtető szakminiszter a pénzügyminiszterrel egyetértve dönt, egyetértés hiányában pedig a döntés joga a minisztertanácsot illeti meg.

A kereskedelemügyi miniszternek a magasépítési és egyéb műszaki ügyekre vonatkozó hatásköre.

6. §.

A m. kir. kereskedelemügyi minisztérium ügykörébe utalt építkezések és építési munkák lebonyolításával kapcsolatos minden műszaki és igazgatási kérdésben, úgymint a tervpályázatok kiírása és ennek alapján a tervezési és művezetési megbízások kiadása, a versenytárgyalások kiírása, az odaítélés és vállalatbaadás, valamint általában az építkezések kivitelének egész ügyintézése tekintetében, — ideértve a vállalkozók járandóságainak (keresetek, végjárandóságok, bánatpénzek, biztosítékok, felülvizsgálati részletek, stb.) kiadásait és elhatározott építkezések közösen megállapított költségei erejéig az építkezési hitelek felhasználásával való közvetlen rendelkezést is, — önálló hatáskörében kizárólag a m. kir. kereskedelemügyi miniszter dönt és intézkedik.

7. §.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter a 6. §-ban körülírt hatáskörében:

a) elkészítteti az építtető minisztériumok által minden év szeptember havának 15-éig megadott és a következő költségvetési évre előirányozni óhajtott építési szükséglet és programm alapján a tervbevett új építkezések, átalakítások és bővítések költségeinek előirányzásához szükséges előzetes terveket, kiszámítja és az építtető szakminiszterrel kellő időben közli a hozzávetőleges építési költségeket;

b) kiírja a tervpályázatokat, kiadja a tervezési és művezetési megbízásokat a rendszerint kiírt tervpályázat alapján, amennyiben pedig tervpályázat kiírását kivételesen mellőzték volna, az építtető szakminiszter meghallgatása után;

c) elkészítteti, felülbíráltatja és jóváhagyja a kiviteli, erőműtani terveket és számításokat, valamint a költségvetéseket;

d) kiírja és megtartja az építési munkák végrehajtásának vállalati úton való biztosítása céljából a már műszakilag felülbírált és jóváhagyott tervek, valamint az úgy műszakilag, mint számszakilag átvizsgált és az építész bizottság által elfogadott költségvetések alapján a Közszállítási Szabályzat rendelkezéseinek megfelelő versenytárgyalást;

e) végérvényesen dönt a megtartott versenytárgyalás alapján előterjesztett odaítélési javaslatok felett;

f) megköti és jóváhagyja a vállalati szerződéseket;

g) saját szervei útján végrehajtja az építkezési (átalakítási, bővítési, helyreállítási és karbantartási) munkák műszaki ellenőrzésével, felülvizsgálatával és részletes leszámolásával, valamint a vállalkozók kiérdemelt járandóságainak (keresetek, végjárandóságok) és biztosítékainak megállapításával és kintalványozásával, az építkezések utófelülvizsgálatával és végleges átvételével kapcsolatos összes műszaki, igazgatási és számvevőségi teendőket;

h) a pénzügyminisztériumtól havonkint közvetlenül igényli az ügykörébe utalt építési munkálatok költségeinek fedezésére megállapított összegeket, a munkák előhaladásához mért részletekben;

i) utalványozza a rendelkezésére bocsátott összegek terhére az elhatározott építkezések végrehajtása során felmerülő kiadásokat.

Építési bizottság.

8. §.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter hatáskörében végrehajtandó állami új építkezések gyors és gazdaságos lebonyolításának előmozdítására, közvetlen irányítására és felügyeletére a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium illetékes államtitkárának elnöklete alatt állandó építési bizottságot kell alakítani.

Az építési bizottság tagjai:

a) a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium magasépítési szak-, illetőleg ügyosztályának főnöke vagy ennek helyettese, valamint illetékes szakelőadói és a közszállítási szakosztályának kiküldöttje;

b) a m. kir. pénzügyminiszter kiküldöttje;

c) az építkezésben érdekelt szakminiszter kiküldöttje;

d) a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium magasépítési szakosztályai mellett működő számvevőségi csoport képviselője.

Az építési bizottságot minden felesleges kiadás elkerülése érdekében, már az építkezés tervbevétele után — a további intézkedéseket megelőzően — azonnal össze kell hívni.

Az építési bizottság üléseiről készített jegyzőkönyvet a kereskedelemügyi miniszter elé kell terjeszteni, egy-egy másolati példányt pedig az építkezésben érdekelt szakminiszternek, valamint a pénzügyminiszternek mindenkor meg kell küldeni.

Az építési bizottság végrehajtó szerve az építésvezetőség, mely áll:

a) az építési ellenőrből, különleges szakismereteket igénylő munkák esetében az építési ellenőrökből;

b) a tervező-művezető építészből, különleges szakismereteket igénylő munkák esetében a tervező-műépítészekből vagy mérnökökből.

Az építési ellenőr és a tervező-művezető építészek, illetőleg mérnökök és az építési bizottságban a szükséghez képest mint meghívott előadók, illetőleg szakértők vehetnek részt.

Az építkezések kivitele tekintetében az építésvezetőséget az intézkedés joga csakis a jóváhagyott tervek, költségvetések, szerződések és az építési feltételek keretén belül illeti meg, felügyel tehát arra, hogy a jóváhagyott eredeti művelet megállapításai pontosan megtartassanak.

Átmeneti, vegyes és végrehajtási rendelkezések.

9. §.

A középítkezések egyöntetű intézése és gazdaságosabb kivitelének biztosítása végett kötelesek az érdekelt minisztériumok:

1. a jelen rendelettel a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium ügykörébe utalt minden, már folyamatban levő építési ügyet végrehajtás végett haladéktalanul a m. kir. kereskedelemügyi minisztériumhoz áttenni, a jövőben végrehajtandó építési szükségleteket és ezek programmját pedig a költségek előirányzásához szükséges előzetes tervek és költségvetések elkészíttetése végett legkésőbb az előző kötlségvetési év szeptember havának 15-éig a m. kir. kereskedelemügyi minisztériummal közölni, a már elhatározott ily építési munkák lebonyolítását pedig ennek átengedni;

2. a kormány vagyon- és főfelügyeleti jogának műszaki vonatkozásokban való gyakorlása során a m. kir. kereskedelemügyi miniszter közreműködését igénybe venni;

3. az építési ügyek gyors lebonyolítása érdekében az iratváltások lehető mellőzésével közvetlenül a m. kir. kereskedelemügyi miniszterhez fordulni, ennek megkereséseit mindenkor soronkívül elintézésben részesíteni és az alájuk rendelt hatóságokat és hivatalokat ugyanily eljárásra utasítani.

A már folyamatban levő, de nem a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium ügykörében megkezdett építkezések vállalkozói járandóságainak kifizetéséről — a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium által úgy műszaki, mint számszaki átvizsgálás után érvényesített kereseti kimutatások, végszámlák, illetőleg felülvizsgálati jegyzőkönyvek alapján — az építtető szakminisztérium gondoskodik.

(Folytatjuk.)

sabb helyek biztosítják leginkább az épület jövedelmezőségét. Másrészt meg ugyancsak a *városok szívében* állanak rendszerint a mult legértékesebb épületei is. Így önmagától adódik egy meglehetősen erős összeütközés lehetősége. Csak esetről-esetre lehet eldönteni, hogy melyik megoldás a helyes. Régi városaink egységességének megőrzése ugyanolyan fontos kell, hogy legyen számunkra, mint az új építészet támogatása. De semmiesetre sem helyes a magasbaépítés szándékát eleve visszautasítani azzal, hogy az nem *hazai. Nem lehet csak a hagyományosat hazainak nevezni, mert ez elvágná a fejlődés útját.* A hazai, ami a helyi viszonyok követelményeihez alkalmazkodik, mind a klimatikus viszonyok, mind az építőanyag szempontjából, ámbár a szállítási lehetőségek rohamos fejlődése által az építési anyagot nem ismerhetjük el döntő befolyásának.

Ennél sokkal nehezebb arra a kérdésre válaszolni, hogy a művészetek — és így az építészet is — menynyire szorosan függnek össze az egyes nemzetek sajátosságaival? Bizonyos korlátozásokkal elfogadható az a megállapítás, hogy *minden művészet népművészet. De ha a gótikára, a renaissancera gondolunk, azt kell mondanunk, hogy ezek olyan áramlatok voltak, amelyek nem állítak meg az államok és nemzetek határain! Minden nemzet az egyéniségének megfelelő formákban adott kifejezést ugyanannak a mindannyiunkat egyformán megmozgató gondolatáramlatnak.* Még világosabban ki lehet ezt mutatni a középkori stílusokról, amelyek nagyobb lehetőséget engedtek az egyéni kifejezésmódnak. Gondoljunk azokra az olasz építőmesterekre, akik a barokk korszakban német földön kastélyokat és templomokat építettek! Meglepően gyorsan aklimatizálódtak s bizonyos, hogy a környezet, az éghajlat és a helyi szokások hatása alatt egészen más építkezési formákhoz alkalmazkodtak, mint amilyenekhez ragaszkodtak volna, ha ugyanezeket az épületeket odahaza kellett volna felépíteniök.

Az újabb német építészet még túlságosan fiatal, még túlságosan benne van a forradalom és felszabadulás küzdelmeiben, még túlságosan vergődik a problémák hálózatában, semhogy komoly szemrehányással lehetne illetni, amiért sok tekintetben még kiegészítésre, tökéletesítésre és fejlesztésre szorul. Azt hiszem, minden irígység nélkül el kell ismernünk, hogy különösen a Skandináv államok építészete e tekintetben már ma is kiforrottabbnak látszik.

Tagadhatatlan egyébként, hogy a közlekedés és forgalom fejlődésével a népek egymás szokásait idővel megismerik és átveszik, amiből talán hasonlatosságok fognak kifejlődni. A különbözőség — legalább is belátható időn belül — nem fog eltűnni, csak úgy, mint ahogy a tájszólások sem tűnnek el. S amíg ez így van, amíg különböző nyelvű nemzetek élnek, amíg az éghajlati viszonyok beleszólnak az emberek életébe, addig ezek tényezői is lesznek az építésművészet fejlődésének, mint a nemzeti kultúrák kifejezőjének. Még ha az előbb említett körülmények le is vonnak valamit befolyásukból, — legalább is egészen feleslegesnek látszik, hogy bárki is védekezni akarjon ez ellen a befolyás ellen; annál is inkább, mert ez az egyéni alkotás és sajátosság rovására menne, amelyek pedig mindenkor a fantázia legerősebb mozgatói voltak.

Összefoglalva az elmondottakat, *meg lehet állapítani, hogy az újabb német építészet a tárgyszerűség — de csak a valódi tárgyszerűség! — hangsúlyozásával, a világos szerkezet és főkép a célszerűség fontosságának felismerésével igen nagy lépéssel haladt előre, s hogy ez a haladás megérte az átvett, de immár használhatatlanná vált régi formák feláldozását.* Hogy gyermekbetegségeket kellett és részben kell még ma is leküzdenie, azt senki, aki igazságos akar lenni, hibául fel nem róhatja. Hogy a modern építészet — különösen laikus körökben — oly kevés visszhangra talál, annak magyarázatát részben minden valószínűség szerint a puritán egyszerűségre való törekvésben kell keresnünk.

Kevésbbé feltűnő ez az egyszerűség a városok city-jében épült házakon, mert ezeken a síma és egyszerű felületek jó háttérnek bizonyultak a céghirdetések és fényreklámok számára, amelyek helyesen alkalmazva, pótolják a hiányzó díszítményeket.

Épületsorokon már jobban hiányoznak a díszítések. Iskolák és kórházak alkotják ebben a tekintetben az átmenetet. Középületek — ha szembetűnő helyen állnak —, előkelő lakóházak, népházak, színházak, de különösen parlamentek és templomok nem fogják sokáig nélkülözhetni az építészeti díszítéseket mind homlokzataikon, mind belső térképzésükben, ellentétben a mostani, néha túlzó — gyakran már-már a fantáziátlanságra emlékeztető — egyszerűséggel szemben.

Ez azt jelenti, hogy minél inkább kell, hogy az épület valamit jelképezzen és képviseljen, annál nagyobb követeléseket kell támasztani a formaadással szemben. Úgy látszik, mintha ennek a szempontnak az újabb német építészet még nem tudna eleget tenni, valószínűség szerint azért, *mert korunk szellemében nincsen meg az a meggyőződés, amelyből az ilyen irányú igényeket kielégítő formák megszülethetnének.* Az értékek eltolódásaként hat, hogy a templomokat — mondhatni más hiányában — az ipari építkezésekből vett motivumokkal építik meg, míg az eddigi korszakokban az építészet kiindulópontja mindenkor a templomok voltak. De ha végére járunk ennek a kérdésnek, az újabb német építészetnek ezt a megnyilatkozását is logikusnak és természetesnek fogjuk találni.

A vallási szertartásokban, tehát a templomok tulajdonképeni céljában semmi változás sem következett be. Az egyetlen változás, hogy ma jobban megkívánják az építtetők, hogy a szószék és a főoltár mindenhonnan látható legyen. Ennek a követelésnek a technika mai fejlettsége mellett könnyen eleget lehet tenni. Ez tisztára a szerkezet kérdése. Ebből következik, hogy miután a templomépítkezésben új szellemi célok és indítóokok nem merültek fel, számottevő újítások csakis a konstrukció újszerűségén keresztül juthatnak oda. És csakugyan egész sorozata épült a templomoknak, amelyek e tekintetben igen figyelemreméltó teljesítményt jelentenek.

A templomépítkezésekben lesz, úgy tetszik, legnehezebb elszakadni a régi típusoktól. Minden, a jól bevált alaprajzoktól való önkényes eltérés sikertelen próbálkozásnak bizonyult, mert nem sikerült még újszerű és mégis meggyőző formákat találni. De mégis számos és értékes új gondolatot találunk egyes alkotásokban is és ezért kiérdemlik megbecsülésünket. Véleményem szerint azért érezzük a templomépítkezésben legerősebben hiányát annak, hogy korunk nem termelt ki magából díszítő elemeket, mert ez az az épülettípus, melynek leginkább kellene eszméket, gondolatokat kifejeznie. Ezért is jut a szabad képzőművészeteknek legnagyobb szerep a templomépítkezések körül, mert mintegy pótolniok kell a hiányzó építészeti díszítéseket, hol a síma homlokzatok szobrászi díszítésével, hol pedig a színes ablakok gazdag változatosságával. A szabad művészetek bevonása talán az egyetlen lehetőség ma arra, hogy a fantázia és díszítés kiegészítse az architektúrát. A művészeteket nem köti sem a célszerűség, sem a konstrukció. Szabad választásuk van a színekben és a formákban. Könnyebb a feladatuk, mert az épület célszerűségi és szerkezetbeli kötöttségei nem nehezednek reájuk s az egészet naivabbul nézik, mint az építész.

Talán nem véletlen, hogy az újszerű építészeti elgondolások kezdetei nem is az építészet mestereitől, hanem a szabad képzőművészektől származnak. Ők látták meg először egészen és elfogulatlanul egy-egy modern gazometer vagy vashíd előkelő, egyszerű vonalainak szépségét. Ők vették először észre, hogy ilyen esetekben nincs is szükségük díszítő elemekre, mert a levegő, a napfény és a környező természet a nagy formáikkal kiváltják a legigazabb szépségeket.

Sajnos, az olyan korán elhúnyt Auburtin „L'art se meurt" című írásában azt fejtegette, hogy a jövőben talán végérvényesen hiányozni fog az a talaj, amelyben a művészetek gyökeret verhetnének. Ezt a következte-

tését abból vonta le, hogy létünk alapjai gyökereiben megváltoztak. Az utolsó fél században a gép hatása az iparosodás, a gépiesedés, a közlekedés gyorsulása mindent átformáltak, ellentétben a mult nagy kultúrkorszakaival, melyeket nem választottak el ilyen mélyreható átalakulások. Goethe nem utazhatott nagyobb gyorsasággal, mint Dárius perzsa király. Látván a fejlődés egyoldalú és kizáróan a technikára szorítkozó tendenciáját, helytelen volna Auburtin aggodalmait túl könnyedén venni.

De a gondviselés oly mélyen ásta be az emberek szívébe a művészet utáni vágyat, hogy az mindennek ellenére sem pusztul ki belőle egészen. Amíg élnek emberek, akik az agyagot gyúrni és a követ faragni tudják, akik a színeket és a formákat összhangba kényszerítik és akik szívesebben éhen vesznek, mint hogy az alkotásról lemondjanak, amíg emberek vannak, akik alkotásaiknak örülni tudnak — mindezek pedig sohasem fognak kiveszni —, addig nem fog elmúlni a művészet utáni nagy vágyakozás sem.

Az utóbbi időben a német építészet túlnyomóan a technika tökéletesedése irányában fejlődött. Ezt helyesen tette, mert így talált kapcsolatot korunk nagy problémáival. Gondoskodjunk róla, hogy az építészet technikává ne merevedjék s ezért keressük az összekötetést a szabad művészetekkel. Necsak olyan szempontból, hogy ők díszítsék a mi épületeinket, hanem azért is, hogy új szempontokat kapjunk tőlük s megtanuljunk szabadabban látni. *Bármennyire kívánatos is a benső kapcsolat az anyaggal és a céllal, a fantáziának szabad és élő valaminek kell maradnia.*

Új építészetünk egészséges alapokon fejlődött, de bensőségesebbé, elmélyültebbé kell még válnia. A fejlődés irányát továbbra is a szükségletek és a tárgyszerűség szabják meg. A konstrukción keresztül vezet az út az új formák megtalálásához.

A XII. nemzetközi építészkongresszus tervkiállításának mérlege.

MAGYAR VILMOS.

Résumé. L'exposition internationale des projects d'architecture arrangée à Budapest se tenait sous la devise du modernisme. Des plans conformes au but, des constructions et matériaux bien choisis, sont aujourd'hui dans tous les pays la demande absolue de la mentalité moderne. Les opinions sur la formation des façades sont, cependant, divergentes. Les édifices industriels et commerciaux sont projetés presque partout selon des principes objectifs. L'architecture des édifices publics s'appuie en général sur les traditions, soit sur les formes individuelles de l'architecte, soit sur l'accentuation du caractère national spécifique du pays. Ces dernières solutions, nous les avons vues, en dehors des Finnois, Suédois et Norvèges, aussi chez un groupe des architectes Hongrois tout à fait particulier.

Summary. The international exhibition of architectural projects arranged in Budapest was standing under the device of Modernism. Nowadays the suitable ground-plan, right chosen construction and material is the absolute claim of the Modern in all countries. As to the façade-formation the opinions are divergent. The industrial, commercial and trade buildings are nearly everywhere projected according to objective principles. The architecture of the public edifices are generally based traditional customs, either upon the individual forms of the architect, or upon the accentuation of the peculiar national character of the country. The latter solution we saw beside the Finlanders, Norwegians and Swedes, also in the case of a quite particular group of Hungarian architects.

Zusammenfassung. Die in Budapest veranstaltete internationale Ausstellung architektonischer Entwürfe stand im Zeichen des modernen Schaffens. Zweckmässiger Grundriss, richtig gewählte Konstruktion und Material sind heute in allen Ländern unbedingte Forderung der modernen Richtung. Die Auffassung über die Façadenbildung ist schon verschiedenartig. Die den Zwecken der Industrie, des Handels und Verkehrs dienenden Bauten werden fast überall auf Grund der Sachlichkeit entworfen. Die Architektur der Kommunalbauten stützt sich grössten Teils auf Traditionen, und zwar entweder auf individuelle Formen des Entwerfers, oder auf Betonung des eigenartigen nationalen Charakters des Landes. Letztere Lösungen haben wir ausser den Finnländern, auch bei den Schweden und Norwegen, wahrgenommen und auch bei einer ganz gesondert stehenden Gruppe der ungarischen Architekten.

A művészetek anyja — az építészet — most tartotta ünnepélyes bevonulását a saját rezidenciájába. Eleddig, egy-két fülke is elég volt számára. Ezúttal megnyíltak a Műcsarnok összes termei, hogy helyet adjanak a világ minden részéből idesereglett építészek munkáinak.

Érdekes és nagyon tanulságos volt ez a kiállítás. Áttekinthető képet adott az építőművészet mai állásáról Európában és Amerikában. Bemutatta a kontinens különböző országainak modern építészetét. Az építési irányokat, a művészi felfogásokat. Küzdelmeket, eredményeket és eredménytelenségeket. Nemcsak azt láttuk, hogyan, miként épít Európa, hanem azt is, hogy ezeket az építkezéseket minő szellem hatja át.

Az építész irónján keresztül mindig az ország beszél. Az építész úgy gondolkozik, mint hazája. Egy nemzet szükséglete, ízlése, érzése, az építészek lelkén keresztül az épületekben jut kifejezésre.

Mindezek után megvonhatjuk a párhuzamot a magyar és a külföldi építőművészet között. Megállapíthatjuk a mai magyar építőművészet értékét, európai viszonylatban. Ez, a legtárgyilagosabb ítélettel is, igen kedvező. Pozitív haszon számunkra.

I. Külföldi államok.

A legyőzött *Németország* a legnagyobb termet foglalja el.

Mennyiségben, minőségben egyaránt vezet. A legtöbb anyagot adta, pedig ez csak csekélyke töredéke annak, mi szépet Németországban az utóbbi években építettek. Német alapossággal, rendeltetésük szerint csoportosították a terveket és az épületek formai fejlődését áttekinthető módon szemléltették.

A gyárépületek, vásárcsarnokok, repülőpályudvarok tömege, bámulatos akaraterőről és olyan kolosszális ipari tevékenységről tesz tanuságot, amellyel azt hiszem, Európa egy állama sem dicsekedhet. Ezeken az épületeken igazán rajta van mind a kornak, mind a rendeltetésnek a jellege. Az anyagszerűség, célszerűség és egyszerűség közös vonását viseli valamennyi. *Sachlich* a szó teljes értelmében. A *Sachlichkeit* ezeknél az épületeknél azonos a szervességgel, azonos a szépséggel, mert ezeknek a mai szükségleteknek a kielégítését, a legmodernebb szerkezetekkel, a legalkalmasabb építőanyagokkal — acéllal, üveggel — oldották meg. Ezek a szerkezetek és anyagok a maguk természetességében jutnak a külső formálásban is kifejezésre.

Ritter és Dischinger nagyvásárcsarnoka. Lipcse.

E. Schmohl: Ullstein-nyomda. Berlin.

K. J. Mossner repülőgépcsarnoka. München.

Üzlet és áruházak tekintetében már nem ilyen egységes felfogás uralkodik. A teljesen modern *Erich Mendelsohn* acélváz és üvegből való Schocken áruháza (Chemnitz) mellett, ott vannak, — még hozzá túlsúlyban — a tradíciókra támaszkodó, egyéni architektúrát feltüntető, szintén modern üzlet- és irodaházak. *Fritz Höger, Hannoverischer Anzeiger,* Hannover. Bürohaus Sprinkenhof. Hamburg. *Hans és Oscar Gerson* Ballinhaus Hamburg. *Bruno Paul* Kathreiner irodaháza, Gelsenkirche.

*Lakóházak*nál elsősorban gazdasági kérdések dominálnak. Takarékosság területben és anyagban. Egyszerű, világos alaprajzok mellett ma is a festőiség és nem a rideg tárgyszerűség vezet. Ezt bizonyítja *H. Tessenow* St. Moritz (Engandin) számára készült kicsi lakóházának terve, mely noha 13 évvel ezelőtt készült, ott

függött, mint a modern irányzat egyik legkorábbi alkotása.

Középületek: városházak, iskolák, múzeumok, színházak, kivétel nélkül modern alkotások, tradíciókra támaszkodó formákkal vagy a tervező egyéni művészetét visszatükröző homlokzatokkal.

Wilhelm Kreis drezdai múzeuma, *Oscar Kaufmann* (magyar állampolgár) berlini színházai, *Ludwig Ruff* bambergi szemináriuma, mintaszerű, szép épületek, távol minden tárgyszerűségre való törekvéstől. *Fritz Höger* városháza Rustringenben, *Paul Bonatz* pályaudvara Stuttgartban, noha határozottan egyéni alkotások, a középkorral való kapcsolatukat sem tagadhatják.

Igen jellemzőek a német *templomok.*

A németek megérezték, hogy a templom, ahová imádkozni járunk, nem lehet sivár *Nutzbau.* A templomtérnek, ahol az ember alázattal keresi az Istent, aki előtt szíve titkát feltárja, áhítatot keltőnek kell lennie. A magasztosság honoljon ott, az emberi alázatossággal szemben.

Otto Bartning Stahlkirche-je lehet szép kiállítási csarnok, de nem templom. Ez a hideg, rideg üvegskatulya még a hívő ember lelkéből sem fakaszthat egyetlen áhítatos szót, annál kevésbbé imát. Talán a falanszter emberei, ha zárt sorokban, szürke darócban csöngetés után gyülekeznek, ilyen üvegházakban fogják hallgatni tudós papjuk fejtegetéseit a *Kosmos* titkairól, de — a mi fogalmaink szerint — áhítattal imádkozni ezek sohasem fognak. Az imához misztikum kell. Ahol ézt nek sem. Ez az oka annak, hogy Bartning Stahlkirchéje nem teremtett iskolát.

A modern német templomok nem a középkor magasztos kőszimfóniái. Ettől nagyon messze vannak. A modern ember ízlését és vallási érzését azonban kielégítik. Ezeken a templomokon még rajt van a tradíciókhoz való ragaszkodás, de rajta van a tervező modern egyénisége is.

Ez a kettő együttesen, mint a fajiság jellemző vonása jelentkezik a modern német templomokon, amelyek még a rendeltetést hangsúlyozó szimbolizmust sem nélkülözik. A németek abból a helyes felfogásból indulnak ki, hogy miután a vallási szükségletek nem változtak, a templom célja ma is ugyanaz, mint kétszáz esztendő előtt. Természetes, hogy a templomtérnek ma is áhítatot keltőnek, lelket üdítően szépnek kell lennie.

German Bestelmeyer evangélikus temploma Prienben festői. *Hans Herkommer* Friedenskirchéje a Majna melletti Frankfurtban kívül-belül egyszerű, de emellett monumentális. *Fritz Höger* temetőkápolnáján, Delmenhorst, *Albert Borslet* missziós templomán, Würzburg, minden modersége mellett a középkori hangulatot is megérezzük.

Egyetlen modern templom, amely a hagyományokkal való teljes szakítást jelenti, de azért nem sivár, nem tárgyszerű, *H. Strunck* és *J. Wentzler* építészek belgrádi katedrálisának nemzetközi pályázaton I. díjat nyert terve.

Hollandia a modern építészet szülőföldje. A rendezés hibája, hogy nem keltette azt a hatást, amelyet megérdemelt volna. A bőséges anyag nem volt eléggé áttekinthető. Német mintára ezt is csoportokba kellett volna foglalni vagy legalább a szellemben egymáshoz közelálló irányzatok szerint osztályozni.

Az agg *H. P. Berlage,* modern Christián Science-temploma Hágában, *J. M. Mey* fantasztikus hajózási irodaháza Amsterdamban, még a modern irány kísérletszámba menő kezdetét mutatja.

Piet Kramer bérháza Amsterdamban, *de Byenkorf* áruháza Hágában, *W. M. Dudok* hilversumi városháza és iskolái, már egytől-egyig sikerült munkák. Ezeknek még az is közös jellemvonásuk, hogy mind festői tömegelosztásúak, és semmi közösséget nem vallanak a sivár tárgyszerűséggel.

Igen szép az amsterdami városi mérnöki hivatal tervezte ipariskola, karakterisztikusan vonzó homlokzatával. Ellenben *Brinkmann en v. d. Vingt van Nelle* gyártelepépületei már szigorúan tárgyszerű alkotások.

Olaszország két szempontból áll közel hozzánk. Mint a művészetek őshazája, ahová minden nemzet fiai elzarándokolnak, ihletet meríteni és gyönyörködni az emberiség legszebb művészi alkotásaiban. Mint az újkori hajnalhasadás — a renaissance — hazája, mégis ő indította útnak a futurizmust. A kubizmus is jelentős talajra talált irodalomban, művészetben egyaránt.

A tárgyszerűségre törekvő építészettel szemben azonban tartózkodó. A modern olasz építészek ugyanolyan elvi álláspontot foglalnak el, mint nagy átlagban Európa minden építésze. Levegő és világosság, takarékos, egyszerű alaprajz és helyes konstrukció. A felépítés mentes minden fölös dísztől, de azért kiérezzük belőlük a firenzei korai renaissance nyugalmát és monumentalitását.

Giovanni Muzio ennek az irányzatnak legjobb képviselője. Benne egyesül a német Alfréd Messel finom klasszictiása, a Fritz Höger nyerstégla ideáljával, persze tősgyökeres olasz felfogásban. A kiállításon levő két munkája vonta magára különösen a figyelmem. Az egyik, a milánói *hősi emlék,* megkapóan tömör kifejező erejével. A másik, a milánói *Univerzitá Cattolica del Sacro Coure.*

Főhomlokzata minden dísztől mentes finom Palladio. Udvari homlokzata pedig bátran oda állhat Höger klinker alkotásai mellé, annál is inkább, mert azzal semmi formai közössége sincsen. Höger tudatosan kerül minden építészi elemet, ellenben Muzio ragaszkodik hozzájuk.

Limongelli, tripoliszi diadalkapuja, *Fischera* kereskedelmi intézete Catániában, *Cabiati és Alpago* kiállítási pavillonja Milánóban, szintén sikerült alkotások.

Ausztria. Ha a kiállításra küldött anyagból azt kellene eldönteni, hogy melyik országban jutott kifejezésre legegységesebben a modern törekvés, a modern szellem, úgy kétségtelen, hogy Ausztria vinné el a pálmát. A tradícióktól való felszabadulás itt a legjobban érezhető. A túlzásoktól azonban szintúgy mentesek. Sívár, *Sachlichkeit* architektúrát, az egy *Adolf Loos* kivételével, nem találunk.

Akár Hochhaus — *Rudolf Frass* — Wien, akár villa, *Hans Vetter,* Wien, mind érzékkel és ízléssel van megalkotva. Középületeik mintaszerűen finomak, modernek. *Hubert Gessner* munkáskamarája Linz, *Franz Koppelhuber* krematóriuma Steyr, *Herman Tamussino* városi fürdője Mödling.

Svédország. A svédek architektúrája legjobban igazolja, hogy noha a modern emberek szükségletei közel azonosak, a vágyai, érzései, szokásai országonként változnak. Ezek a *lelki* különbözőségek azután a művészetekben határozottan kifejezésre is jutnak. A svédek már klímájuknál fogva sem forradalmi hajlamúak. Nem szívesen szakítanak a tradíciókkal. Modernek, de nem forradalmárok. Minden modernségük mellett is — svédek. A festőiség és a romantika ma is rajta van minden munkáikon. A svéd rege- és mondavilág mellett India fantasztikus faunáját sem vetik meg.

Ivar Tengbom koncertháza Stockholmban, csodás finomsággal van megalkotva. A Gyufatröszt irodaépületének tömegelosztásán, minden megszakítás nélkül ismétlődő ablaksoraival, a Chilehaus ritmusa lebeg

Birger Jonson Philadelphia temploma Stockholmban, minden ízében modern. Szabálytalan alaprajza érdekes mennyezetképzésre késztette, amely a nyerstégla homlokzat kiképzésében is merészen érvényesül. Egyszerű, monumentálisan ható homlokzatának egyetlen hibája, hogy nélkülözi a templomjelleget.

Ragnar Östberg munkáin a misztikumot kereső poéta viaskodik a romantikára hajló építésszel. Stockholmi városházának nyerstégla homlokzata, észak Velencéjének Doge-palotája. Fekvés, torony, részletek, csupa romantika. A belső kiképzésben, falak és mennyezetdíszítéseken, az India misztikus világáért rajongó poéta szólal meg. A fejedelmek csarnoka, az aranyterem, a kék csarnok, mind csupa színes poézis.

Finnország. Még a finnekre is áll az a közismert szállóige, hogy saját hazájában senkisem lehet próféta. *Eliel Saarninen* világhírű parlamentje, — amely az

építőművészet terén annak idején forradalmat jelentett nemcsak Európában, de még Amerikában is —, odahaza nem vert gyökeret és nem is került kivitelre.

E helyett *J. G. Sirén* klasszicizáló parlamentje épül fel Helsingforsban. Különösen belsőségeiben és részleteiben egyénien kezelt monumentális épület.

A finnek kisebb dolgait a festőiség jellemzi.

Igen sikerült a *Kallio* fivérek vízierőmű telepe Imatrán, *Borg M. N.* népiskolája Kotkán.

Norvégia a legjobban őrizte meg nemzeti sajátosságát a Skandináv államok között. Ibsen északi melankóliája rajta van a legkisebb erdei kápolnán éppen úgy, mint a *Viegeland* szobrász műtermén. Különösen érdekes a fatemplomok románo ornamentikája és a tipikus meredekfedelű falusi házikók.

Henrik Nissen erdei kápolnája, Strukkélia, *ole Landmark* múzeuma, Bergen, *Magnus Paulson* temploma, Gran, városháza, Sandvika, *Ree* és *Buch* vadászlakja, Vaagaa, mind a norvég nép lelkéből fakadt alkotások.

Lengyelország feltűnő szépen és izlésesen rendezett kiállítása minden tekintetben megérdemelte a figyelmet.

Modern architektúrái izlésesek. *Dugat Antoni* grafikai intézete Varsóban igen sikerült munka.

A nemzeti jellegű architektúrát *Witkiewic* munkái képviselik, lengyel renaissance modorban. Ugyanolyan nyomon halad, mint nálunk Lechner Jenő. Csakhogy míg az északmagyarországi renaissance-ormok festői vonalvezetésében a magyar zene ritmusa lüktet, addig a Witkiewic lengyel renaissance Chopin andalító melódiáira emlékeztetnek.

Nagyon érdekes a nagytehetségű *Makowsky* lengyel műemlékekről ecsettel készített vázlatsorozata. Sok közöttük a barokk, sajátosan enyhe vonalvezetéssel.

Csehszlovákiában túlnyomó a modern és a tárgyszerű architektúra. Vannak erős egyéniségei, mint *Josef Gočár*, *Alois Mezera*. Az egykori Wagner-növendék, *František Krásny*, stadionja Szokol-ünnepek számára Prágában jól átgondolt munka. A kötött formák sem hiányoznak. Ezt igazolja *Alois Dryák* dohányjövedékközponti igazgatósága Prágában.

Belgium, *Franciaország*, *Anglia* nem hódol a divatnak. Nekik évszázadokon keresztül kifejlett alaprajzi beosztásaik teljesen megfelelnek céljaiknak, ízlésüknek és nincs okuk azon a *divat* kedvéért változtatni. Ismerik és használják a legmodernebb szerkezeteket, anyagokat, különösen ipari építkezéseken, áruházakon, de architektúrájuk hagyományos szellemehez — többé-kevésbbé — még az egyéniségen keresztül is ragaszkodnak.

Jugoszlávia építkezésében természetesen a modernség uralkodó. Tehetséges ifjak állanak a művészet élén, akiket az a vágy hat át, hogy a modernizmus mellett a szlávizmus eszméjét is kiformálják a kövekből.

Érdekes: *Futur-Kos* festői temploma Jesenicén, *Planic* Újvidékre készített színházterve, *Ulrich* spalatói fürdőterve.

Hangulatos dolog *Kaularic*nak a zágrábi Kaptol szabályozásáról kiállított távlati képe.

Románia. A párizsi Ecole des Beaux-Arts modorossága uralkodik a terveken. Semmi eredetiség. Vidéki kúriákon felcsillan a népművészet orosz-bizánci ornamentikája, de a keret, az építészi koncepció, amely az egészből művészi egészet volna hivatva alkotni, hiányzik.

Görögország. Érthető kíváncsisággal siettem a görög terembe. Görögország!, ahol az építőművészet első nagyságai éltek, akiknek műveit ma is hódolattal szemléljük, ahol egykoron a művészet örök gyöngyei termettek, mi terem itt ma?

Az egykori fényből nem találunk semmit. Mindössze pár terv van igen közepes minőségben. Nem volnának Görögországban ma építőművészek? Szinte hihetetlen.

*

Amerika. Egészen más szemmel és egészen különállóan kell az Újvilágról megemlékeznem. Párhuzamról, összehasonlításról itt nem lehet szó. Amerika felhőkarcolói nem hozhatók kapcsolatba a mi épületeinkkel. Itt minden a kolosszálisba merül. Itt az üzlet is csak akkor *szép*, ha — nagy. Ez a meghatározás többé-kevésbbé az épületekre is vonatkozik.

A régi felhőkarcolókon az európai stílusok mindenike kivétel nélkül helyet kapott. A renaissance-oszlopokat és díszítéseket éppen úgy megtaláljuk, mint a csúcsíves mért műveket, vagy a barokk duzzadt párkányait. A művészi forradalom szele azonban az Óceánon is átjutott. Az újabb felhőkarcolókon, különösen a sok, most épült újságpalotán, már nyomát sem látjuk ezeknek a régi kellékeknek.

Minden dísztől mentes, erőteljes függélyes vonalvezetés és festői tömegcsoportosítás jellemzi ezeket a sikerült toronyóriásokat.

II. Magyarország.

A magyar kiállítás négy csoportra oszlott.

Az első csoportot *Magyarország műemlékei* alkották.

Sikerült fotografiákban és rajzos felvételekben össze volt gyüjtve csaknem minden műemlékünk. Az egész kiállításnak ez a terem volt a gyöngye. Nagy-Magyarország — a Kárpátoktól le az Adriáig — képekben.

Pozsony, Eperjes, Bártfa, Kassa, Erdély, Fiume. Egészen külön csoportban Budapest értékei. Az elszakitott országrészek megsemmisített vagy megcsonkított szobrai, műkincsei. Ez a kiállítás a legszebb propaganda volt annak bizonyítására, hogy itt a Duna—Tisza közén micsoda csodás kultúrmunka folyik ezer év óta. Micsoda temérdek kincsünk lehetett, ha a rettentő tatár- és törökdúlás után még ennyink megmaradt.

*

A második csoport a történelmi stílusokat követő *eklektikus* építészek munkáit foglalta egybe.

A harmadik csoportban *a modern törekvések* kerültek bemutatóra.

Igen, ez a címbe tett *törekvés* szó csaknem olyan jól jellemzi a mi helyzetünket, mint a *modern*. A modern architektúra, mint a külföldi példákból láttuk, ott fejlődött, ahol megfelelő feladatok voltak, még hozzá nagy mennyiségben. Ipartelepek, üzlet, áruházak, repülő- és sportpályák. Lakóháztelepek.

Mindebből nálunk csak az akarat és a törekvés volt és van. Csináltunk és csinálunk terveket. Ezek ott is lógtak a kiállításon.

Árkay Aladár, *Körmendy Nándor* győri színházterve. *Arvé és Gerstenberger* margitszigeti fedett uszodaterve. *Gyenes Lajos* Szabadság-tér rendezése. *Komor Marcel* és *János* Madrid város szabályozási terve. *Orbán Ferenc* tárházak terve. *Lajta Béla*, *Pogány* és *Tőry* Nemzeti Színház terve.

Megvalósult épületek: *Hültl Dezső* autóbuszgarázsa, *Györgyi Dénes* kiállítási pavillonja Barcellonában, *Hajós Alfréd* fedett uszodája, *Lauber László* Excelsior-benzintöltő állomása a Fehérvári-úton.

Ezzel a pár megépült és sikerült modern épületünkkel szemben álltak Németország, Hollandia, Ausztria és Csehszlovákia ipari és gyári építkezései, üzlet- és áruházai, sportpályái, hangárjai tömegével. Ha az alkotás terén — gazdasági helyzetünknél fogva — le is maradtunk, művészetünkkel bátran kiállhatunk a porondra. Ezt az Erzsébet-út lezárására kiírt tervpályázat igazolta. Olyan sok, szép *világvárosi* megoldást kaptunk, amelyeknek Erich Mendelsohn és Walter Gropius is tapsolt volna. Persze minden csak *törekvés* maradt. Álom. Kár, hogy ezeket a városrendezési terveket nem állítottuk ki.* Nemcsak törekvésünknek, de tudásunknak is ezek lettek volna az igazi bizonyítékai.

*

Egészen másképen áll a helyzet *modern bérházainkkal* és *modern középületeinkkel*. Itt az az érdekes, hogy

* Az Erzsébet-sugárút pályaterveit a Közmunkatanács az általa a Margitszigeten rendezett vacsora alkalmával állította ki. *Szerk.*

mi voltaképen megelőztük a külföldet. A németeket és a hollandusokat, akik pedig a modern architektúra megteremtőiként élnek az európai köztudatban. Érdekes még az is, hogy ezek a háború előtti időből való épületeink olyan érettek, mint a külföld ünnepelt művészeinek hasonló munkái. Az alábbiak igazolni fogják, hogy még nem is túloztam.

Lajta Béla volt ez a jövőbe látó, jövőt megérző művészünk. Tisza Kálmán-térre tervezett könyvtárépülete világviszonylatban is ennek a kiállításnak egyik legszebb terve. Minden dísztől mentes, klasszikusan egyszerű formáival, nyugodt tömegével, monumentális hatású. Vas-utcai kereskedelmi iskolája, Erzsébetvárosi takarékpénztár épülete kiállja a versenyt Paul Bonnatz, Fritz Schumacher és Fritz Höger bármely alkotásával.

Mit szóljak a zsidó gimnázium gyönyörű portáljáról! Hasonlítsuk ezt össze Hans Herkommer Frankfurtban épített Friedenskirche-portáljával, melyet a német modern templomok csoportjában szemléltettünk. A díjat alighanem Lajtának ítéljük, nemcsak mert 16 évvel előbb készült, hanem mert több benne a nyugalom, egyszerűbb eszközökkel tudott a monumentálisig emelkedni.

Szervita-téren épült üzlet- és bérháza, jellemző vízszintes vonalvezetésével, fehér zománcburkolatával, színes ornamentikájával, minden modernsége mellett, magyarságát is érezteti.

Pogány és Tőry Nemzeti Színház-terve, Adria biztosító társulat palotája, szintén elbírja az összehasonlítást a külföldi modern alkotásokkal.

Ami a modern bérházainkat illeti, nem túlzok, ha azt mondom, hogy átlagban jobbak a külföldi átlagnál. A németek, osztrákok, hollandok a nagy tömegtermésnek legjavát szedegették ki a kiállításra. Nálunk ellenben olyan kevés készült, hogy nem volt miből válogatni és ezt a keveset, amit csináltunk, mind ki kellett állítani. Valamennyi állja a versenyt, bárha egy részük még a világégés előtt készült.

Csak futtában említem meg ezek egynémelyikét, mint *Árkay Bertalan* családháza, *dr. Barát* és *Novák* két bérháza, *Bauer Emil* Korvin-udvara, *Gyenes* és *Vajda* bérháza, *Jónás Dávid* és *Zsigmond* ujsághása, Phönix-bérháza, *dr. Kotsis Iván* biológiai intézete, Tihany, *Málnai Béla* cseh-magyar iparbank székháza, *Rerrich Béla* városi bérháza, *Vágó László* bérháza, a Horthy Miklós-úton.

Nemzeti és népies építészet. Hibának tartom, hogy elszakítva, különállón, a Nemzeti Szalonban került kiállításra ez a mindenképen eredeti és értékes anyag. A hatás a Műcsarnokban, a közvetlen szomszédságban sokkal nagyobb lett volna. Az sem vitás, hogy ennek a kiállításnak a látogatottsága jóval kisebb volt. A Műcsarnok nem minden látogatója jött el ide is. A külföldiek alig vetődtek erre. Pedig mindent meg kellett volna tenni, hogy külföldi kollégáinknak mennél több alkalmuk legyen ennek a páratlan szép kiállításnak a tanulmányozására.

Sok tisztelőt szereztünk volna a magyar építőművészetnek. Ennyi originalitást és ennyi változatosságot Európa egy nemzeti jellegű építészete sem mutatott fel ezen a kiállításon. Itt miénk lett volna a pálma. Csak az a baj, hogy mi még kísérletet sem tettünk arra, hogy a pálmát elragadjuk.

*

A tárlat első terme *Lechner Ödön* zsenijét illusztrálja. Egymás mellé sorakoznak ezek a színes, magyar gyöngyök. Iparművészeti Múzeum, kőbányai róm. kath. templom, Földtani Intézet, Postatakarék, kecskeméti városház.

Lechner régi dolgai — a hagyományok korából, — szintén itt vannak és azt igazolják, hogy a Mester itt is legény volt a gáton. Az államvasutak nyugdíjintézete az Andrássy-úton, a korai francia renaissance egy késői remeke. A Thonet-ház a Váci-utcában. Itt már a színes majolika magyar ornamense kacérkodik a gótika pajzán vonalaival. A szegedi városháza, festői barokk tornyával, akármelyik korabeli művész dícséretére válnék. A történelmi stílusok iránti szerelmét és hozzáértését igazolja legutolsó I. díjat nyert pályaterve is, a Ferenc József jubileumi román templom.

Lajta Béla követője Lechner Ödönnek, de teljesen egyénien kezeli a magyar ornamentikát. Különösen szépek síremlékei, melyekbe a székely kopjafák motívumain kívül, keleti elemeket is vegyít.

Feszl Frigyes örökbecsű Vigadójával és néhány saját kezű tervével zárul ez a terem.

Dr. Lechner Jenő egészen sajátos egyéniség. Hagyományokból indult ki és azt lassan, egészen egyénien és igen szépen formálja egésszé. Jellegzetes pártázatait az északmagyarországi bányavárosok renaissance-homlokzatairól ismerjük, azonban ismétlődő csipkés vonalvezetése már tudatosan magyar ritmust és magyar jelleget visz a homlokzatokba.

Hasonlítsuk össze Lechner Jenő mezőkövesdi városháza tervét vagy a sárospataki tanítóképző homlokzatait Wietkiewic hasonló, lengyel renaissance ízű terveivel. Első tekintetre megérezzük a két művész közötti temperamentumbeli különbséget. Minden lelki közösségük ellenére is Lechner Jenő élénk vonalú, színes pártázata a megkövesedett csárdás; Witkiewic finom, keretes díszítése halkütemű lengyel mazurka.

Nagyon szép a Jókai síremléke, a Szent Ferenc jubileumi templom pályaterve, a Chicago Tribune dícséretet nyert toronyháza.

Egészen más a *Medgyaszai István* magyaros architektúrája. Nem Lechner Ödön követő. Ő Erdély népies formáit dolgozza fel — egyénien. A veszprémi, soproni színházak ilyen ízű sikerült épületek.

Árkay Aladár megint külön egyéniség. Különösen templomait tervezi szívesen magyarosan.

Fasori református templomának festői tömegcsoportosításában finn hatás érezhető. Rákóczi róm. kath. temploma a Keleti Károly-utcában, városmajori róm. kath. temploma, nemcsak külsejükben, hanem egységesen megoldott szép belsejükkel, gyönyörű színes magyar ornamentikájukkal nemzeti építőművészetünknek értékes alkotásai.

*

Az erdélyi népies irány lelkes követői a székely ház és a Kalotaszeg vidéki népművészetet és faarchitektúrát tették tanulmányuk tárgyává és ezen a nyomon haladva, már a háború előtt is igen szép eredményeket értek el.

Wiegand Ede kereskedelmi kamarája, Marosvásárhely, 1911. Népház, 1908. Földmíves iskola Tordán 1908.

Kós Károly állatkerti épületei 1911. Székely nemzeti múzeuma Sepsiszentgyörgy, 1913. Ref. templom, Barót-Ketesd, 1927.

Neuschloss Knüsli Kornél állatkerti csarnoka, 1912.

Zrumetzky Dezső Állatkert: madárház, fácános, méhes, gazdasági udvar, 1911.

Sváb Gyula, Györgyi Dénes iskolák, 1911—1917.

*

Végül még egy egészen külön csoport egészíti ki a magyaros irányú architektúra gazdag flóráját. Ezek a Lechner Ödön közvetlen követői, akik egyideig az ő szellemében dolgoztak.

Bálint és *Jámbor*, szatmári vigadó, nagybányai színház.

Komor és *Jakab*, marosvásárhelyi kultúrház, nagyváradi Fekete Sas-szálló, szabadkai zsidótemplom, szabadkai városháza.

Ennek az architektúrának a háború után magva szakadt. Senki nem csinálja. Pedig értéket képviselnek a művészet és a magyarság szempontjából.

A sors úgy akarta, hogy ezek a tulipántól ékes architektúrák mind a románok zsákmányaúl essenek, hogy hirdethessék a ledöntött millenniumi emlékek helyett a magyar állam ezeréves multját és a magyar szellem kultúrfölényét és dicsőségét a megszállott országrészben.

SZEMLE.

A radikális idéző-módszerről. *Speter dr.* érdekes javaslata a tudományos idézetek egyszerűsítésére, melyről 00—00. számunkban hírt adtunk, az irodalomban élénk visszhangot keltett. A hozzászólók (Hoffmann, Meyer, Tropsch) attól tartanak, hogy a folyóiratok címeinek számokkal való helyettesítése az olvasónak sok kényelmetlenséget okoz, s a folyóiratokat *egyéniségüktől* megfosztja; ezért helyesebbnek tartanák az eddigi címrövidítések használatát. Ezzel szemben Speter kimutatja, hogy a használatos folyóiratkatalógusok és rövidítés-lajstromok igen gyakran felmondják a szolgálatot. A mi véleményünk szerint a Speter-féle idézési móddal szemben támasztott aggodalmak legalább is túlzottak. Arra, hogy az idézeteknek alaposan végére járjon, csupán a kutató specialistának van szüksége: ennek köre pedig szűk, úgyhogy az ebbe tartozó folyóiratok számjegyeit rövid idő alatt emlékezetébe vésheti. (Chemiker Ztg. 1930, 452.) *H.*

A nitrocelluloid film idioelektromossága. *(Speter,* Nitrocellulose, 1930, 83.) A dörzsöléskor fölvett sztatikai elektromosság polaritása a legjobb anyagnál (így a negatív elektromosság példaképéül tartott ebonitnál is) a körülményekhez képest változik. A nitrocelluloid (és az acetilcelluloid is) az eddigi tapasztalatok szerint minden körülmények közt negatív sztatikai elektromosságot kap s így alkalmasabb a negatív dörzselektromosság típusául, mint az ebonit. A celluloid filmtekercsek fel- és lecsavarásakor is fellép ez a jelenség és az elektrosztatikus feszültség gyakran a 40.000 voltot is eléri. Nem lehetetlen, hogy a filmtekercsek öngyulladásában ez a tényező is szerepet játszik; mindenesetre gondoskodnunk kell a raktározott celluloidfilmek kellő és alapos földeréséről. *H.*

Az alfoszforsavról. *(Speter,* Chemiker Ztg 1930, 599.) Az alfoszforsav előállítását vörösfoszforból alkálifémhipokloritokkal sokan tévesen *Probst*nak tulajdonítják, noha *Probst* maga is elismerī, hogy a vörösfoszfor-hipokloritkombináció minden vonatkozásában a szerzőtől ered. *H.*

Párizs város helyi közlekedése. Párizs földfeletti közlekedése a párizsi közlekedési társaság (Société des transports en commun de la régionne parisienne) kezében van, amely 1158 *km*-es közúti vasúti vonalhálózaton 124 közúti villamos vasúti viszonylatot, 561 *km*-es hálózaton 85 autóbusz viszonylatot, 34 *km*-es vonalhálózaton gőzmozdonyos üzemet tart fenn és 55 gőzhajóval a szajnai forgalmat bonyolítja le. — A járműpark 2300 villamos motorkocsiból, 900 pótkocsiból, 1400 autóbuszból, 20 gőzmozdonyból és ehhez való 200 személy- és 300 teherkocsiból áll. Ezek a közlekedési eszközök a 60.000 hektár területű és 6 millió lakosú Párizs várost, Szajna és Szajna-Oise megyéket szolgálják ki. *Balog Emil.*

Helyreigazítás. Közlönyünk folyó évi 43—44. számában *A berlini világenergia-konferencia* címen megjelent szemlében az energiakonferencia magyar résztvevőinek felsorolásából kimaradt a m. kir. földmívelésügyi minisztérium kiküldötte, *Dieter János* miniszteri osztálytanácsos, valamint *Rohringer Sándor* műegyetemi tanár, kik a konferencián ugyancsak résztvettek. *Szerk.*

Szakirodalom.

Könyvismertetések, bírálatok.

Rovatvezető: Dr. LÓSY-SCHMIDT EDE, egyleti könyvtárnok

(Az ismertetésre szánt könyveket lehetőleg két példányban, úgyszintén az ismertető kéziratokat is szíveskedjenek a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Könyvtára, illetőleg a rovatvezető címére: IV, Reáltanoda-u. 13—15. sz. II. em. küldeni.)

Das Trolleybus-System. Ein neuzeitliches Verkehrsmittel. Von L. *Betz.* Mit 96 Abbildungen. M. Krayn, Technische-Verlag G. m. b. H. Berlin, 1930. 158 oldal. Ára 14 RM.

A szerző a felsővezetékes autóbuszról (trolleybusz) rövid történeti összefoglalást ad. Az első kísérleti vonalat Siemens és Halske 1882-ben készítette Berlin mellett a *Spandauer Berg*-re. Azután *Schiemann* nagy érdemeit méltatja, aki sok kísérletezés után jól bevált áramszedőt szerkesztett. Schiemann 1911-ig 13 vonalat épített, amelyek közül egy norvégiai 3·5 *km* hosszú volt. A trolleybusz fejlődését a háború akasztotta meg. A trolleybusz eszméjét legújabban Angliában újították meg, ahonnan kiindulva elterjedt Franciaországban és Amerikában. Mintegy másfél év óta Németországban is kísérleteznek vele. A szerző a trolleybusz következő előnyeit állapítja meg: olcsó üzemerő; csekély befektetés, mivel vágányra nincs szükség; könnyű kitéréslehetőség; a jármű közvetlenül a gyalogjáró mellé állhat és így a felszállás meg van könnyítve; olcsóbban lehet javítani, mint a benzines autóbuszt; kevésbbé rongálódik, mint a benzines, mivel nem robbanó motor hajtja; stb., stb.

Ha nem is lehet a szerző összes állításait aláírni, könyvét nem hiába írta meg, mivel a mai tőkében szűkölködő világban kisebb városokban vagy nagyobb városoktól nem túlmesse fekvő elővárosokban határozottan jövője van a trolleybusznak. *Balog Emil.*

Die Ölbewirtschaftung. (Prüfung der Isolier- und Dampfturbinenöle.) A Vereinigung der Elektrizitätswerke E. V. Berlin W. 62 kiadványa. 140 l., 22 ábrával.

A VDEW már mintegy 20 éve igyekszik a transzformátor- és a turbinaolajok minőségét biztos vizsgálati módszerekkel körülhatárolni és megállapítani. Újabban pedig kiterjedt vizsgálatokat végzett abban az irányban, hogy megállapítsa az olajoknak azokat az elváltozásait, amelyeket üzemközben szenvednek. Mindezekről a munkálatokról időről-időre be is számolt s midőn végül a legfontosabb megfigyelések számára munkatársul fogadta az iparban működő olajtechnikusokat is (Ernst, a Vacuum-öl A.-G. főmérnöke, Dr. v. d. Heyden, Dr. R. Stern, a Rhenania-Ossag Hamburg igazgatója stb.), kiadta az előttünk fekvő alapvető munkát. Nagyon kívánatos, hogy a mérvadó körök e könyv kiadásán felbuzdulva, mihamarább megszerkesszék az összes olajok ilyen irányú monográfiáját. Igaz ugyan, hogy a nagyszámú transzformátorokban rengeteg tőke van befektetve és hogy egyetlen villamos-centrálának üzemzavara számtalan fogyasztónál okozna hátrányokat és zavart, de a decentráltan működő motorok (automobilok, traktorok, repülőgépek) és a gőzvasút gépei a világgazdaságnak ugyancsak fontos tényezői. Nagy elégtétellel rögzíthetjük le e tételnél annak felemlítését, hogy a *Magyar Mérnök- és Építész-Egylet éppen a decentráltan működő gépolajok terén lényeges, mondhatnók korszakalkotó munkát és kezdeményezést végzett.*

Szerzőt *Die Ölbewirtschaftung* című munkájának megírásánál az esseni dr. *Baumon* kívül dr. *A. Baader* a kölni, *Foerster* az ulmi, *Hana* a zschornewitzi, *Reuter* az esseni, *Richter* a berlini, *Schendell* a stettini centrálék vezetői irányították, de résztvettek a munkában még *Zimmermann, Matthias* és *Frank* is, mindhárman Berlinből.

A könyv tárgya a transzformátor- és turbinaolajok eredete, gyártása, mintavétele, szállítása és vizsgálata, nevezetesen: 1. általános tulajdonságok; 2. idegen szilárd alkatrészek; 3. a víztartalom; 4. a kémhatás; 5. normálbenzinben való oldhatatlansága; 6. emulgálásra való hajlandósága; 7. a fajsúly; 8. a gyulladáspont; 9. a viszkozitás; 10. sav- és elszappanosítási szám; 11. hajlamossága gyors öregedésre; 12. viselkedése híg- és töménykénsavval szemben; 13. a hamuja; 14. villamosvezetőképessége és 15. kenőképessége.

A könyv 50 oldalon keresztül tárgyalja az olajok tárolását, szűrését, centrifugálását, szárítását, konzerválását, regenerálását, a transzformátorok megtöltését, az olajok kémiai finomítását, az emulziók meggátlását, végül különböző olajok összekeverését. Felemlíti, hogy a lobbanáspont meghatározását mind a Schlüter-féle, mind a szokványos Marcusson-készülékkel is végezhetjük. A viszkozitás pontosabb meghatározásánál a Vogel—Ossag-készüléknek előnyt ad a régi Engler-féle viszkoziméterrel szemben. Részletesen beszámol a dr. Baader-féle készülékről, amellyel az olajok hajlandóságát időelőtti öregedésre vizsgáljuk. Felette fontos a 61·57 százalékos kénsavval való vizsgálat. Számos kimutatást, üzemívet, nyomtatványmintát közöl, amelyek az üzemek organizációja szempontjából felette hasznosak. A regenerálás számára esetről-esetre vagy kénsavat, vagy színtelenítő földeket, marónátront és égetett meszet ajánl. Részletesen beszámol Bensmann-nak *Floridin* nevű szűrőberendezéséről.

A könyv végén főleg a német szakirodalom van felsorolva, jelesül 158 idevonatkozó kiadvány. A vizsgálatok menetét módszeresen oktató táblázat útján törekszik áttekinthetővé tenni, melv a könyvhöz van bekeretezés céliából csatolva. Egy további melléklete a könyvnek az Ostwald-Energie G. m. b. H.-nál készült olajszíntábla is.

Korszakalkotó, nélkülözhetetlen üzemkönyv mindazok számára, akiknek a transzformátorral, az olajkapcsolókkal és a gőzturbinákkal a legcsekélyebb közük is van. *László Ernő.*

ÖTVENÖTÖDIK ÉVFOLYAM 13—14 SZÁM 1931 ÁPRILIS 1

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő. Egyes szám ára 0.80 P. Postacsekszám 49.197. Hirdetési díj: m/m-kint 0.20 pengő

FELELŐS SZERKESZTŐ DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL Budapest, I., Nagyboldogasszony útja 7c. Telefon: Lá. 4—41. Automatáról előbb 582—20 tárcsázandó

A tiszteletdíj illetéke

Tervező építészeink sok mindenről tárgyalnak. Sokszor szinte úgy tűnik fel a dolog, hogy minden nagyszerűen megy itt, nincs kenyérkérdés, ráérünk a cserebogarak halhatatlansága felett is vitatkozni.

Pedig nagyon szomorú a háttér. Pedig de menynyire nincs itt rendben minden. Pedig mily felületesen van elintézve, vagy el sem intézve sok dolog, ami felesleges kiadást okoz a tervező építésznek, tisztán indolenciából, anélkül, hogy valaki gazdagodnék belőle.

Már rámutattunk e lap hasábjain arra a lehetetlen állapotra, hogy a tervező építészeknek nincs megfelelő megbízó levél formulájuk, hogy úgy forgatják ki őket magánosok és közhivatalok, ahogy akarják, erőszakosan reájuk tukmált megbízó levél szövegekkel.

De szinte elképesztő az, hogy ebben az országban ne legyen egységes eljárás arra nézve, hogy ki mennyit tartozik fizetni az államnak illeték, nyugta bélyeg címen építészi tiszteletdíja után. A forgalmi adóról nem is szólván. Mert mégis csak abszurdum, hogy tervezői tiszteletdíj után ilyen is fizetendő.

A lényeg az, — és itt a hiba, — hogy nincs senki, aki ezeket a fontos, hiszen zsebbevágó kérdéseket tisztázná és egységes, a tervező építészek érdekeit megvédő eljárásra tudná a pénzügyi hatóságokat rávenni.

Százezrek pocsékolódnak el, hibás, könnyelmű, kényelmesen megállapított bélyeg illetékek formájában és ne feledjük: a mi zsebünkből.

Mi úgy gondoltuk, hogy talán a Mérnöki Kamara, majd rendet teremt e téren. Talán majd ez a közhivatal fel fogja világosítani a pénzügyi közegeket arról, hogy a tervező építész nem kalmár, nem vállalkozó, így annak ügye más elbírálás alá esik, mint ama és hasonló kategoriáké. Nem, nem történt semmi.

Vegyünk konkrét eseteket és adatokat. A kultuszminisztérium amióta csak privát építészekkel, mint tervezőkkel dolgoztat, mindenkor csakis a nyugtabélyeget kívánta a tiszteletdíj után, ami jelenleg fél (0.5%) százalék.

A főváros már óvatosabb. Ő miért, miért nem, már egy (1%)százalékot kíván a tiszteletdíjnyugtabélyegekre.

A kereskedelemügyi miniszteriumban úgy kezelik a tervező építészt, mint a vállalkozót, itt két és fél (2.5%) százalékot vonnak le.

A többi közületek arra a kényelmes álláspontra helyezkednek, hogy jobb a legtöbbet amit lehet levonni, így őket baj nem érheti, orrot nem kaphatnak. Hogy mily óriási összegekkel sujtják és károsítják meg az amúgy is ezer sebből vérző tervező építészt, arra nem gondolnak. A fő az ő kényelmük és biztonságuk.

Hogy ez így van mindnyájan tudjuk és önmagunk bőrén tapasztaltuk, hogy ez azonban semmi-

Központi fűtés TÓTH IMRE ÉS TÁRSA Katona József-u. 4. Telefon: 223-93
egészségügyi berendezések, szellőztetés, vízvezeték, csatornázás, épületbádogos stb. munkák

FEKETE és SIENNA SAPHIR a legújabb fénymásolat. Teljesen szagtalan — 2-3 perc alatt elkészül FELLNER LEÓ műszaki papírgyárában Budapest, V., Váci-út 4 Telefon: Aut. 228-48, 229-15

képen sincs jól, az nem kétséges.

Hogy itt óriási hibák vannak, bizonyos. Mert hogy lehetséges az, egy jogállamban, ahol törvények szabják meg pontosan a kötelezettségeket, hogy egyik állami szerv fél százalékkal beéri ugyanazon ügy után, míg a másik azért kétszer, illetve ötször annyit követel. Hát bocsánat, de itt oly kézenfekvő hibának kell lennie, melyet így vélünk mégis csak ki kellene valami-féle forumnak nyomozni, — már értjük a tervező mérnökök valamiféle fórumait — és egységesen elintézni.

Mert lehetetlen az, hogy Kiss Péter ötször annyi illetéket rójjon le ugyanazon ügy után, mint Nagy János, egy és ugyanabban az országban, hol egységes pénzügyi irányítás van.

Vagy a tervező építészek oly nagyszerűen vannak szituálva ebben az országban, hogy odaszórják a pénzt olvasatlanul az állam kasszájába illeték, nyugtabélyeg címén, kétszeresen, ötszörösen az elégségessel szemben?

Mély tisztelettel megkérjük a Mérnöki Kamarát, tisztázza ezt az ügyet, de lehetőleg úgy, hogy abból a tiszteletdíjból élőknek haszna legyen. Vagyis vigye keresztül a kultuszminisztérium által meghonosított eljárást, hogy minden tiszteletdíj után csakis a félszázalék nyugtabélyeg rovandó le (semminemű szerződési-illeték, mely a fővárosnál külön lerovandó, építőművészi megbízásnál fenn nem állhat!) és amennyiben ezt a nyugtabélyeget valaki lerójja, mentesüljön a forgalmi adó lerovása alól, melynek tárgya fenti tevékenység amúgy sem lehet, már a forgalmi adó szabályzata alapján sem.

Architektus

A modern katholikus templom

III. ARCHITEKTUS ÉS ARCHITEKTURA.

A ma templom építőit, három csoportba foglalhatjuk.

1. *Historikusok*, akik még letünt korok formáihoz ragaszkodnak, noha ennek ma, nemcsak szerkezet és anyag, de a közfelfogás is, ellentmond.

2. *Modernek*, akik a ma gondolat világát, a ma szükségletét és technikai fejlettségét, harmoniába hozzák az Egyház kívánságaival. A katholikus templomnak ugyanis szüksége van egészséges romantikára. Misztikus hangulatot, vallásos érzést — a tradición belül — modern szellemben és modern formákkal is ki lehet fejezni. Még hozzá szabadon, önállóan, a művész egyéniségének a hangsúlyozásával együtt.

Ezt igazolja az a sok, új modern templom, amely a háború utáni időben épült Németországban, Ausztriában és Magyarországon.

3. *Technoidok*, ultra modernek, akik sutba dobnak minden vallási és egyházi tradiciót és megfosztják a templomot, rendeltetésszerű, magasztos jellegétől. Az ilyen, tisztán szerkezeti alapon fogant és kizárólag az anyagszerűséget hangsúlyozó alkotások igen alkalmasak, sőt szépek, műszaki célok szolgálatában, de nem felelnek meg a templom építészetben, mert ellentmondanak a kultusz nemes és ideális céljainak.

A modern katholikus templom, két alapformát ismer.

Az egyik, *a kristo-centrikus* alaprajz, mely az egységes, centrális templom tér gondolatán alapszik. A másik, *a processziós templom*, hosszúkás négyszögű alaprajzzal, két oldalt zarándok folyosóval. Mindkét megoldásnál a hangsúly, a nyugati-bejárattal szembe eső főoltáron van.

*

A templom tér kiképzésében nyilvánul meg az építész szerkezeti tudása és művészi érzéke. Itt tág tere és bő alkalma nyilik, a mai építési anyagok és szerkezetek teljes kihasználására. Vasbeton és vasvázas szerkezetek egyenesen felkínálják az egységes templom tér alakítását, amely ily módon a modernség egyik főismertető jele.

Ez a templom tér talán nélkülözi a középkori kathedrálisok magasztosságát, a barock templomok ünnepélyességét, de megkapó puritánsága nem kevésbbé áhítatotkeltő amazokénál. — Sőt, éppen ez a nemes, finom egyszerűsége, még növeli a tiszta, vallásos érzést. A díszítést, a pompát, a fényt, tudjuk, sőt akarjuk nélkülözni. A mysterium félhomályára azonban még ma is szükségünk van. Ez hozzátartozik a katholikus templom vallásos hangulatának a mélységéhez.

Otto Barning, ez a vérbeli modern művész is számolt ezzel a körülménnyel. A „Stahl Kirche" templom terét a színes ablakokon felváltva beszűrődő fényjáték tette egyedül ünnepélyessé és templomszerűvé. Ezek az átnemlátszó színes falak zárják el Barning templom terét a külvilágtól és mentesítik a szerkezetek ridegségétől.

A francia vasbeton templom tereket, szintén a színes ablakok megtört fénye óvja meg, az áhítatot zavaró nyugtalanító nappali világosságtól. Ezekkel a teljesen modern felfogásokkal szemben, az Egyháziak részéről, ma még kedveltebbek azok a megoldások, amelyek a templom tér világítását, csak egyes helyekre koncentrálják. Igen gyakori, a chorus falába helyezett üvegfestményű ablak, amely nemcsak az oltárnak ad szép hátteret, hanem, mint nagy, színes motivum, a belépő figyelmét egyenesen a szentélyre irányítja.

*

HOMLOKZAT.

Minden templom, más helyre, más emberek számára készül. Az építésznek tehát, a templomot a környék levegőjéhez, a hívők gondolat világához kell megálmodnia. Minden templom, egy külön, önálló

EGRI ÉS FIA Dr. EGRI ISTVÁN Központi fűtés vízvezeték
okl. gépészmérnök / Budapest, VII., Rottenbiller-u. 28. / T. J. 318-01 csatornázás

feladat, amely csakis azon az egyetlen ponton tökéletes, ahová a tervező azt elképzelte. Csak oda illik. Valóban csak ott szép. Mert abból a rögből sarjadt, amelynek éltető elemeit szívja.

A templom, a legnemesebb célok szolgálatában áll. A hívők legbensőbb énjét, — a lelkét — zárja magába. —Az a sok probléma, ami egy templom építésénél felmerül, azt kívánja, hogy templomot csak ideálista építsen. Mert csak az tud a holt, élettelen anyagba romantikát, misztikumot csempészni. — Rajongó művészet imádat, tárgyba való elmélyedés és szeretet, a templomtervezés alapfeltétele.

A modern építész, alkalmazkodik a feladathoz, a vidék szokásaihoz, értelmiségéhez, sőt olykor még a dialektusához is. Ebből következik, hogy az új szerkezeteket, új anyagokat nem lehet mindenütt és teljesen egyformán alkalmazni és felhasználni. Mérlegre kell vetni például, hogy kik fognak imádkozni a templomban? Más külső formát, más belső kiképzést kell adni, egy kicsi falusi templomnak, útszéli kápolnának, mint egy városi plébániának vagy egy rendházzal kapcsolatos missziós templomnak.

Vannak mélyen vallásos falvak. Ezeknek egészen más templom kell, mint egy ipari centrum munkás telepének, vagy egy tenger melléki halász falucskának. És más formát ölt a templom egy sziklás hegyoldalban, és mást, ha termékeny völgybe kerül.

A német építők érdeme, hogy különösen falusi templomaikon a modernség egyetemes iránya, ölelkezik a „genius loci" sajátosságaival. A bajor „paraszt" művészet, a keleti porosz-„Backstein„ architektura, vagy a Rajna vadregényes festőisége, mind egy-egy melódia a germán architektus zenéjében.

Albert Bosslet egyik falusi temploma száz lépésre van a francia határtól. A szomszédos hegytetőn dacosan figyel a régi haragos: a francia. Ezt érzi a német építész. Csinál tehát egy középkori vár templomot. A nyugati kórus felett, hatalmas, széles „őrtorony", mint hagyományos „Trutzburg„ néz farkasszemet az ellenféllel és lesi a gall kakas minden mozdulatát.

Egy másik temploma fában gazdag vidéken, sík, fa menyezetet kap. Van azonban a helységben egy öreg kőműves, aki még tud boltozni. A szentély fölé tehát szép csillag boltozatot csinál, nyers téglából, fehér, díszítő hézagolással. Egyik templomát a hívők építik. Ünnep napjaikat és a hétköznap szabad, pihenő óráit áldozzák e szent célnak. Építési anyaga a faluban termelt tégla, kívül-belül nyersen hézagolva. Szerkezetei olyan egyszerűek, amit ezek a falusi emberek maguk megtudtak csinálni.

*

A templomokat nem lehet, *nem szabad* racionalizálni, tipizálni. Nem lehet egy kaptára húzni, mint a kis lakásokat, vagy nyilvános telefon fülkéket, ahol a tömeg termelés, gazdasági és célszerűségi okoknál fogva, indokolt. A templom azonban, érzések és érzelmek hurjain játszott muzsika, ahol az építészek egy egész csomó adottsághoz kell hangolni a hangszerét.

Minden kor, a maga érzése és ízlése szerint kereste és fejezte ki, az ideáljának megfelelő szépet. Ezek a szépek, bármely időnek a palástját öltötték is magukra, mind bevonultak a katholikus templomokba. Nem sértették a vallás szellemét, mert a művészet egyben szerves része a társadalmi életnek.

A stylus megválasztása soha sem volt egyházi, még kevésbbé vallási kérdés. Tisztán és kizárólag művészi probléma a multban, a jelenben és az marad a jövőben is.

Magyar Vilmos

A jazz stílus

Mintegy 25—30 évvel ezelőtt egy még sohasem látott új építési modor kezdett lábrakapni, mely sutba dobva mindazt, ami szépet és művészit a történelmi stilusok az idők folyama alatt létrehoztak, a legvadabb zagyvalék architekturát produkálta, de melynek meg volt azon nagy és felbecsülhetetlen előnye, hogy igen alkalmas volt a tehetségtelenségnek és tudatlanságnak elpalástolására. — Látnivaló volt, hogy ez nem más, mint a minden szükségszerűséget és így minden alapot nélkülöző ujdonsághajhászás, egyúttal pedig a divatnak egy hóbortja, melyről előre meg lehetett jósolni, hogy úgy, miként a legtöbb divat, ez sem lesz hosszú életű. — Ezen jóslat be is következett, mert hát kinek kell ma már a szecesszió?

Időközben lezajlott a világháború, melynek következtében minden, s így a különféle építőanyag is rendkívül megdrágult, amiben egyébként igen nagy érdeme van a kartelnek is. — Mi természetesebb tehát, mint hogy mindenki azon volt, hogy az építkezés kevesebbe kerüljön. Miután a vasnak és betonnak alkalmazása ezen szempontból igen eredményesnek bizonyult s kombinált használata rendkívüli szerkezeti előnyökkel bír, az igen gyorsan és rendkívüli módon elterjedt.

Eddig rendben volna minden. A baj ott kezdődik, hogy a vasbeton segítségével — fentebb jelzett kiváló szerkezeti tulajdonságainál fogva — a legképtelenebb dolgot is meg lehet konstruálni, ami sajnos — mert igen csábító — sok esetben meg is történik, — hiszen a vasbeton művészete, stilusa ily rövid idő alatt még ki nem alakulhatott, ki nem forrhatott.

Történt azonban más is, még pedig az, hogy az emberek lelkülete, ízlése és művészi felfogása a háború által okozott anyagi és lelki rombolások következtében megromlott, eldurvult, meghibbant. Hiszen a mai modern ízlés szerint csak az oly építmény lehet szép, melynél a főmomentum a vizszintes vonalvezetés egyeduralma, melynek minden más alá van rendelve.

Nos hát szeretném én azt a Budavári-királyipalotát, a Mátyástemplomot, a Halászbástyát, Vajdahunyad várát, vagy a Parlament épületét ily vízszintes vonalú kalitkastilusban megépítve látni, nem is szólva a római Szt. Péter templomról, a velencei Canal grande palazzóiról, s a világ építőművészetének többi remekéről. Legfeljebb a Gellérthegyi Citadella volna összhangban az új stilussal, amelyről egyébként azt hallom, hogy a Műemlékek Országos Bizottsága műemlékké avatta.

Az építési költségeknek a háború utáni időben történt nagyfokú emelkedése következtében az előnyös vasbeton alkalmazásának elterjedése és az általános ízlés elferdülése körülbelől egy időre esett, s így nem is lehet rajta nagyon csodálkozni, hogy utóbbi az építőművészetet is hatalmába kerítette, hiszen a művészetek valamennyi többi ágánál is hasonló jelenségekkel találkozunk, legyen az festészet, szobrászat, zene vagy tánc. — A mai modern zene nem egyéb, mint a diszonáncia, kakofonia és keresett fülethasogató ízléstelenségeknek halmozása, nem is szólva a táncról, mely talán elég jó az emberevő vadaknak, de nem való kulturembereknek.

Ha az ízlésfajulás ily általános, miért legyen az építőművészet kivétel?

A szecesszió szerencsésen kimult, de a fentebb jelzett elferdült művészeti felfogás és a vasbetonnak nagyszerű tulajdonságaival való visszaélés megteremtette a jazz stilust.

Igaz, szegények vagyunk, s a kartelek gazdálkodása folytán az építkezés igen megdrágult, úgy, hogy a legnagyobb takarékosság parancsoló szükséglet, a vasbeton alkalmazása pedig előnyös. Az azonban nem áll, hogy a díszítő motivumoknak lecsökkentett alkalmazása vagy esetleg teljes elhagyása dacára ne lehetne szép arányokkal, a nyílások és falfelületek ízléses elrendezésével, a tömegek helyes elosztásával, s az épületben egy-egy nagy motivum alkalmazásával a vasbeton felhasználása mellett is művészit alkotni, még pedig minden költség nélkül. — Ehhez csak az kell, hogy az illető építész művészember legyen a talpán, aki kellő önbizalommal fékezni tudja csapongó gondolatait.

Ily módon azután magától kialakul a vasbetonnak, esetleg más még újabb építőanyag természetének és a megváltozott életviszonyoknak megfelelő nem úgynevezett modern, hanem ok- és anyagszerű új stilus, — mentesítve minden erőszakoltságtól és extravaganciától, — de nem öt perc alatt

A „Magyarország" című napilap 1920—1930 évi jubileumi évkönyvében a többi között bemutatja egy a mai „modern" stilusban épült utca képét Frankfurtban. Hát ez lenne az az annyira magasztalt új stilus? Kétségbe kellene esnünk az építőművészet jövője felett, mert ez nem volna más, mint a legunalmasabb ízléstelenségnek és léleknélküli sivár sablonszerűségnek a netovábbja, egyben pedig az építőművészetnek halála.

Meg vagyok róla győződve, hogy még gyorsabban mint ahogy a szecesszió eltünt, el fog tünni ez a mai modernnek nevezett kalitkastilus is. Még elgondolni is szörnyüség, hogyan nézne ki egy ily módon felépített s több millió lakost számláló világváros és a mi szépséges Budapestünk! Hiszen el sem lehetne benne igazodni, s minden csak némi kis művészi hajlammal és izléssel bíró lakosa rövid idő alatt nemcsak idegbeteggé lenne, de egyenesen megbolondulna.

Egészen bizonyos, hogy ezen jazz stilus mai mivoltában Magyarországon gyökeret verni nem fog, mert ahol az egyszerű nép lelki szükségét érzi annak, hogy lakóházát, kapuját, tornácát, galambdúcát, butorzatát, ruháját, sőt még a házi és gazdasági eszközeit is díszítse, az soha sem fog a teljes dísztelenséggel és ízléstelenséggel megbarátkozni, annál kevésbé a kulturember, kinél a művészet életszükséglet.

Szentül meg vagyok róla győződve, hogy amint ezen úgynevezett modern építőstilus újszerűségének és szokatlanságának ingerét elveszti, a csömör fog utóbbinak helyébe lépni, s mindenki azon fog csodálkozni, hogy volt idő, melyben az emberek érette lelkesedni tudtak.

Rozinay István

Riport a közmunkákról

Tisztelt Szerkesztőséged legutóbb megbízott azzal, hogy kimerítő tudósítást írjak a most meginduló közmunkákról. A megbízásnak hűségesen megfelelve közlöm az alábbiakat:

Mint az már egyesek körében elterjedt és a közönség egy részének is tudomására jutott, — a most meginduló közmunkák tervezetei lényegében elkészültek és azokat a legsürgősebben ki is adják, úgy hogy a munkálatok a jövő héten már elkezdődnek.

Igaz ugyan, hogy némi simításokra még van szükség, de azok a legközelebb összehívandó ankéten tisztázódni fognak. Az ankét pontos ideje még ugyan nincs precizen meghatározva, de minden előkészület megtörtént arra nézve, hogy az valóban összehívassék. Ha az előjelek nem csalnak, akkor ezek után a munkák végleges eldőlése biztosítottnak látszik.

Hogy minden irányban és tekintetben hogy fog végződni az ankét, az egyelőre még bizonytalan, — de úgy a Ministeriumok, mint a Főváros részéről a legteljesebb bizalom és kölcsönös jóindulat megvan.

Igaz ugyan, hogy egyik, illetve mindkét részről mutatkoznak némi eltérésbeli fölfogások, főleg az anyagi hozzájárulást illetőleg, — föltéve, hogy mindkét fél engedni fog eddigi merev álláspontjából, — az eredmény máris biztosítottnak tekinthető!

Nem kétséges ezek után, hogy a munkálatokat a legnagyobb erővel folytatják és a versenytárgyalásokat a közeljövőben már is megtarthatják.

Hallatszottak ugyan hangok, hogy a munkálatokat, főleg a sürgősségre való tekintettel közvetlen megbízás alapján adnák ki, — de tekintettel a legutóbb lezajlott hasonnemű esetekre és tapasztalatokra, ezuttal ennek az eljárásnak sok tekintetben kétségtelen előnyeitől is el kívánnak tekinteni az illetékes körök és hatóságok.

Felmerült még ugyancsak a gondolat, hogy a

Magyar Vilmos

EGRI ÉS FIA Dr. EGRI ISTVÁN Központi fűtés vízvezeték csatornázás
okl. gépészmérnök / Budapest, VII., Rottenbiller-u. 28. / T. J. 318-01

XII. Nemzetközi építész kongresszusról.

VII. Tanulságok, amelyek kritikának is beillenek.

Cikksorozatom teljessége megkívánja, hogy a dícséretek mellett, a hibákat is felsoroljam. Tanulságul és követendő példa gyanánt, nyomban rámutatok a helyes megoldásra.

Feltűnő volt, a mi túlzott szerénységünk, háttérbe vonulásunk a külfölddel szemben. Bezzeg nem szerénykednek a németek! Előretörnek, céltudatosan — minden téren. Agilitásuk bámulatra méltó. A háború folytán elvesztett politikai presztizsüket, most busásan hozzák be a szellemiek terén.

Rengeteget dolgoznak, gyönyörű eredményeket érnek el. Büszke önérzettel és joggal hirdetik immár világgá a germán szellem roppant fölényét és dicsőségét.

*

Hatalmas műszaki irodalmuk, modern építészetük minden jelentős alkotását kitünő illusztrációk kíséretében ismerteti mindenfelé. Ezzel nem elégszenek meg. Elérik azt is, hogy a francia Illustration, az angol Grafik és az összes európai államok műszaki lapjai állandóan foglalkoznak a modern német építészettel.

Ez is kevés. Eljön *Höger*, és tart egy előadást a kongresszuson. Bemutatja és ismerteti a műveit. Ugyanekkor cikket is ír az „Új német Klinker építészetről". Jól tette! Ki propagálja a német Klinker architekturát, ha nem ő!

A német modern gyárak, ipartelepek, iroda- és áruházakról garmada számra jelentek meg publikációk. Népszerű ismertetésként a „Blauen-Bücher" között is jelent meg egy külön kötet „Bauten der Arbeit und des Verkehrs" címmel. A kongresszusi kiállításon a németek ezeket az épületeket külön csoportba foglalva „Bauten der Technik" címmel állították ki. Megtettek tehát mindent, hogy ezekre a kétségtelen szép és érdekes alkotásokra a figyelmet nemcsak felhívják, hanem állandón ébren tartsák. Még ez sem elég nekik. *Hans Hertlein*, berlini Regierungs Baumeister szükségesnek látta, hogy a kongresszusi Architekturában még külön is megemlékezzék a Siemens Konzern részére épített üzemi és munkásjóléti épületekről.

A németek, mint látjuk, minden alkalmat és minden módot felhasználnak arra, hogy a német szellem, a német alkotó munka dicsőségét, a friss életre kelt német építészet növekvő erejét és szépségét a világgal elismertessék. Nem egyszer. Ahányszor csak lehet.

*

És a csehek! Akik a magyar betűt nem eresztik át a határon. Akik a magyar könyvet árusító kereskedőt lecsukják. Akik a világon ünnepelt magyar muzsikusokat nem engedik az országukba, elég élelmesek ahhoz, hogy felhasználják a Budapesten szerkesztett építész kongresszus kiadványát az „Architekturát" arra, hogy a cseh építészeknek propagandát csináljanak. Ez sikerült is nekik. Etekintetben még a németeket is túlszárnyalták.

Ezért csak magunknak tehetünk szemrehányást. Igenis, le kellett volna zárni a sorompót a cseh építészek előtt, éppen úgy, mint ahogy a csehek elzárják az utat minden elől, ami magyar!

*

Az elmondottakkal szemben mi, a saját értékeinket szinte rejtegettük. Nekünk nem tellett egy előadás a magyaros építészeti törekvésekről. A nemzeti irányú építészetről, ahol Feszl, Lechner Ödön és Lechner Jenő munkáit ismertettük volna. A népies irányról, ahol Medgyaszai, Árkay és Koós Károly dolgai mellett Kalotaszeg — Torockó — kerültek volna szóba.

Ez az előadás, a külföldieket bizonyára jobban érdekli, mint a német Klinker architektura. Ezt már mindenki ismerte, míg amaz az ujdonság ingerével hatott volna. Sőt természetesnek találják, hogy ezt kötelességszerűen velük megismertessük. Aminthogy mindenki helyeselte, hogy az Operában a Farsangi lakodalmat adattuk elő az ő tiszteletükre és nem a Faustot, vagy a Lohengrint.

A szóbeli ismertetésen kívül, a magyar építészi törekvéseket sajtó útján is propagálni kellett volna, éppen a kongresszus alkalmából és azzal kapcsolatban. Az Architekturában közre kellett volna adni az egész anyagot. Fel kellett volna kérni a német műszaki lapok szerkesztőit, hogy vegyék át e cikkeket és ismertessék ők is a magyar nemzeti irányú építészetet.

Bizonyos, hogy örömmel és szivesen hozzák ezeket a gyönyörű, eredeti magyar dolgokat. Ki kellett volna egészíteni ezt az ismertetőt a mezőkövesdi matyók és a kalotaszegi székely népművészettel.

Ehelyett kiadtunk három nyelven egy könyvet, amelyben a magyar építőművészetről szó sincs. Mintha nem is létezne! És megjelenik ugyancsak a kongresszussal kapcsolatban a Wasmuth Monadshefteben egy cikk — a Budapesten most épült modern bérházakról. A cikket kísérő kommentárjában a szerkesztő örömmel állapítja meg, hogy íme, a germán szellem nálunk még mindig jó talajra talál!

*

A németek ismerik az életet. Ők a művészetek népszerűsítését úgy értelmezik, hogy ahhoz mindenki olcsón jusson. Mi megcsináltuk olyan szépen a nemzetközi építész kiállítást, aminőt ez a Műcsarnok még nem látott. De arra már nem gondoltunk, hogy a tömeget ide édesgessük. Pedig ezt kellett volna tenni. Nem jutott senkinek eszébe, hogy a mai nehéz viszonyok mellett ki fogja a kiállítást látogatni, ha a belépőjegy ára egy pengő? És ezért a pénzért még nem is lát mindent. A kiállítás másik, nem kevésbbé érdekes része — a magyaros építészet — a Nemzeti Szalon termeiben látható — újabb egy pengő lefizetése ellenében!

Hát ezt rosszul csináltuk. Ha már ketté osztottuk a kiállítást, úgy kellett volna elrendeznl, hogy egyazon belépő jegy, mind a két helyre érvényes legyen — egy pengőért. Igy aki a Műcsarnokot megnézte, okvetlen látta volna a Salont is. Iskoláknak, műegyetemi hallgatóknak ingyenes belépést kellett volna biztosítani.

És a Katalogus! Ez két pengő! És ezért a két pengőért a tárlat legszebb termében, a magyar műemlé-

kek előtt így kalauzolja a kíváncsi látogatót:

I. Terem. A magyar építészet története képekben. Kiállítja a Műemlékek Orsz. Bizottsága.

Rövid és velős meghatározás. De ez nem katalogus! Igenis illett volna többet mondani ezekről — a nagyrészt idegen birtokba került nemzeti kincsekről! Egyrészt, hogy a külföldi építészek figyelmét még jobban felkeltsük, másrészt hogy megismertessük velük ezeréves kulturánkat és azt a páratlan igazságtalanságot, amelyet velünk Európa politikusai elkövettek akkor, amikor ezeket a területeket, és ezeket az értékeket a kevésbbé kulturált szomszédok hatalma alá juttatták.

A drága hivatalos katalogussal szemben a németek nyomban megtalálták az ellenszert. Külön „Sonderkatalog"-ot nyomattak és azt minden belépő jegyhez — ingyen adatták, már a pénztárnál. Igy kell népszerűsíteni a művészetet!

*

Elgondolkozom azon, hogy annyi sok jó példa előtt miért húnyunk szemet és e helyett miért veszünk át lényegtelen, üres, külsőségeket. Nálunk még hangos a forum a tárgyilagosság jelszavától, holott Európa művészete — ma már az egyéniség és nemzeti jelleg csillagzata alatt halad.

Hagyjuk el a kis betűs feliratokat, tulajdonneveket, már csak azért is, hogy ne utánozzunk minden idegen hóbortot. E helyett vegyük át a németektől azt a céltudatos, gigászi munkát, azt a nagyszerű propagandát, amellyel a germán szellem fölényét, frissességét és erejét az egész világgal elismertetik.

Ragadjunk meg minden alkalmat kultur értékeink ismertetésére és a külföld figyelmének, érdeklődésének és szimpátiájának a felkeltésére. Ne feledjük, hogy elvesztett területeinket csak így fogjuk visszaszerezni.

Magyar Vilmos

*

Sajtóhiba. A nemzetközi építész kongresszusról febr. 1-én megjelent cikkem utolsó fejezetének helyes címe: *Ahogyan mi csináltuk.* A „volna" csak a szedő buzgalmából került a szövegbe. *M. V.*

Építőmesterek, kőművesmesterek

— Hozzászólás. —

Az Építőipar—Építőművészet február hó 1. számában „Az építőmesterek megmozdulása" című cikk élesen megvilágítja azt a fonák helyzetet, melyet a kőművesmesterek érdekében készülő javaslat életbelépése, az építőmesterek hátrányára fog teremteni.

A nagy szaktudást és gyakorlatot nem igénylő kőművesmesteri képesítés, a mai ipartörvény alapján, könnyen, minden nagyobb előtanulmány nélkül is megszerezhető. Az a kőművessegéd, aki 4 elemit végzett és munkakönyvével igazolja, hogy 3 évig, mint segéd dolgozott, jogosult az ország területén bármely, — kőművesmesteri vizsgáztatási joggal felruházott — Államépítészeti hivatalban a kőművesmesteri vizsgára jelentkezni. Sem általános műveltség, sem szaktudás szempontjából igazán nem nagy követelmény.

A vizsga anyaga annyira egyszerű és kevés, hogy azt egy télen csak egy kissé jó felfogású, 4 elemit végzett kőművessegéd minden nehézség nélkül meg tudja tanulni. Az írásbeli próbamunkából és az 1 vagy $1^1/_2$ órás szóbeliből álló vizsga kevés kivétellel a legtöbbször sikerül. Másnap megvan a képesítést igazoló bizonyítvány, s ennek alapján az iparigazolvány. Kész a kőművesmester, vállalhat, építhet.

Nem csoda, hogy ilyen körülmények között a nagyobb vidéki városokban felállított kőművesmesteri képesítésre előkészítő „Építőipari iskolák" javarésze üres, mert hisz ott 4 télen át összesen 20 hónapig kell tanulni, a végbizonyítvány elnyerése után pedig még 3 évi gyakorlat kell, s csak azután lehet az iparigazolványt kiváltani. Mindez sok pénzbe és sok időbe kerül. A legjobb esetben, — bukást kizárva — 4 évvel később lehet csak kőművesmester az, aki az iparisskolát sikerrel végezte és alapos tudást szerzett.

Ezen az állapoton úgy az építőipar, mint a kőművesmesterek érdekében is gyökeresen vátoztatni kell.

Az építőmesterség és a kőművesmesterség az az ipar, ahol műveltség, szaktudás, jó izlés s mindezeken felül nagy gyakorlat kell. Érteni kell az épületen előforduló összes ipari munkákhoz. Az összes iparosoknak utasítást, magyarázatokat kell adni tudni, munkájukat felül kell bírálni tudni stb.

Nagy felelősséggel jár az építkezés, legyen az nagy középület, bérház stb., vagy csak egy kis földszintes lakóház. A könnyelmű, szakszerűtlen építésnek sokszor volt már magas ára.

A küszöbön lévő ipartörvény módosítása a legjobb alkalom, az eddigi tarthatatlan állapotok megszüntetésére.

A kőművesmesterség csak kizárólag valamelyik vidéki városban felállított alsófokú építőipariskola tanfolyamának sikeres elvégzése után nyert végbizonyítvány alapján, a végbizonyítvány keltétől 4—5 év mulva legyen *a mai keretek között* gyakorolható. A gyakorlati időt, akár mint építésvezető (pallér), akár mint irodai alkalmazott köteles a szakmában kitölteni.

A budapesti „Felsőépítőipariskolát" végzettek 1—2 évi gyakorlat után válthatnának iparigazolványt. *Építőmesteri vizsgára kizárólag csakis a budapesti felsőépítőipariskola elvégzése* és a végbizonyítvány keltétől számított 3—4 évi, építőmesternél töltött gyakorlat után lehessen jelentkezni.

A felsőépítőipariskola tananyaga ma is nagyban különbözik a vidéki építőipari tanfolyamok tananyagától, azonban éppen tekintettel arra, hogy csak a felsőépítőipariskolások lennének jogosultak az építőmesteri vizsga letételére, ennek tananyaga még bővítendő lenne azon az áron, hogy a rendes tanfolyam 3 év helyett 4 évre, a téli 4 évről esetleg 6 évre lenne felemelve. A 4 évet végzettek, mint építésvezetők nyernének végbizonyítványt és a 2—3 évi gyakorlat után kiváltható iparigazolvány alapján, mint kőművesmesterek működhetnének. A 6 évet végzettek, mint építőmesteri vizsgára is jogosult kőművesmesterek nyernének képesítést.

Semmiféle bányászi, gépészi s egyéb, nem az építőipari munkák körébe tartozó oklevél nem ad és nem adhat jogot az építőmesterségre, kizárólag csakis az Építőmesteri Képzettség Megvizsgálására Szervezett Bizottság előtt sikeresen letett építőmesteri vizsga, mint ahogy sem az építészi oklevél, sem az építőmesteri képesítés nem jogosít, sem a földmérői, sem a gépészi, sem egyéb hasonló okl. mérnöki munkák elvégzésére.

A 3 évi kőművessegédi gyakorlat után az Államépítészeti hivatalok vizsgáló bizottsága előtt levizsgázott segédek, mint kőműves iparosok nyerjenek képesítést.

Végül azt a törvényszakaszt, mely az *építővállalkozóknak* jogot ad arra, hogy felelős művezető alkalmazása esetén építkezést is vállalhatnak, teljesen hatályon kívül kell helyezni.

ÖTVENKETTEDIK ÉVFOLYAM. 45—46. SZÁM. 1928. DECEMBER 15.

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő. Egyes szám ára 0.80 P — Postacsekkszám 49197. Hirdetési díj: m/m-kint 0.20 pengő

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FABIAN GASPAR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL BUDAPEST, I., MÉNESI-ÚT 7/c TELEFONSZÁM: JÓZSEF 432—95.

Világok harca.

Nincsen kétség abban, hogy az építész mindig csak kora felfogásának és igényének megfelelően építsen. Vagyis modernül. Minden kornak megvan az eszménye, ízlése. Ez a kor szelleme. Az a művész, aki benne él a korban, csak olyat alkothat, ami a lelkéből fakad és ami így a kor szellemének hű kifejezője. Így volt ez a multban, így van ez ma is. Építész nem építhet másként, csak modernül. Efölött nincs vita, efölött nem lehet nézeteltérés. De nyomban kitör a harc, ha azt kérdezzük, hogy ki a modern építész? Melyik épület modern?

Szerintem minden épület, amely a mai kultúrigények figyelembevétele mellett céljának megfelel — modern. Az elbírálásnál mérvadó: *a szerkezet,* szilárdsági szempontból; *az alaprajz,* hogy az épület a használhatóság minden követelményének megfeleljen; *az architektúra,* melyben az épület rendeltetése jusson kifejezésre. Röviden tehát minden épületnek *jónak, használhatónak és szépnek* kell lenni, hogy a „modern" jelzőt megkaphassa. Ilyen értelemben minden kornak művészi alkotása ma is modern. Irodalomban, zenében, képzőművészetekben. Ezért nem multa felül élő költő Petőfi líráját, zenész Lavotta kesergőjét, piktor Raffael Madonna della Sédiáját. De, hogy építészekről is szóljak — nem modern-e a mi operánk, avagy a San Marco Velencében?

Így vagyunk a modern építész fogalmával is. Aki a mai igényeknek megfelelő épületet csinál, az modern építész. Nem a külső forma, hanem a formával kapcsolatban az épület szerkezete és alaprajzi elrendezése a döntő.

Ha ebben megegyezünk, ha ezt az értékmeghatározást elfogadjuk, akkor első pillanatra érthetetlen az a kavarodás, az a harci készség, ami hetek óta dúl a M. M. és É. Egylet csarnokaiban. Látszatra két tábor áll egymással szemben. Modernek és konzervativek. A látszat azonban ezúttal is csal. A valóságban sokkal mélyebb ez a szakadék. Nem az ifjak és öregek mindenkor felújuló vitája ez, régi és új formák felett, hanem egy embrióban levő új világ — a holnap — harcának a kezdete, a letűnő — tegnappal.

*

Ott kezdem, hogy nekem roppant szimpatikus minden szellemi mérkőzés. Nincsen benne semmi új, semmi meglepő. Nincsen benne semmi különös. Mindig így volt és mindig így is lesz. Új benne csupán a jelentkezés formája.

Az öt esztendeig tartó szörnyű világháború nem mulhatott el nyomtalanul. Hatása évekig meglátszott Európa arculatán. Anyagiakban szegényebb lett, erkölcseiben pedig lezüllött úgy a Győző, mint a Legyőzött. A Legyőzött persze annál nagyobb mértékben. Ez a meggyötört, megnyomorított állapot mindenre alkalmas volt, csak nem erkölcsi és művészi célok megteremtésére, avagy továbbfejlesztésére. Ellenkezőleg. A kalandorok, a hirtelen gazdagok, a munkanélkül élősködő fezőrök világa volt ez az időszak. Az évekig tartó rettentő bőjtre, a züllöttek farsangja tombolt, az alig lábadozó Európán keresztül, hogy a Bachanál végén,

mint tisztító vihar mindent elsöpörjön, ami a lelkek újjászületésének útjában áll.

Ennek a borús zivataros időknek többé-kevésbbé fertőzetes levegőjében sarjadt fel egy generáció, amely a mult tisztult erkölcsi és ideális szépségkultusza helyett, egy fékevesztett, beteg társadalmat látott maga előtt, melynek a csörgős dobot verdeső könnyű múzsa volt az ideálja. Detektiv- és kalandor-regények a szépirodalom favoritjai. Színházak helyett — mozik és kabarék keletkeznek és virulnak. A bárokban primitiv népek üvöltő zenéje harsog és teszi próbára a néger tánc tébolyodott híveinek idegeit . . .

Minden ami vad, minden ami idegen; ami távol esik a jóízléstől, a kultúrától, a széptől! . . .

*

A primitivizmus fertőző kórja természetesen a képzőművészeteket sem kímélte. „A szép'' fogalma roppant megváltozott. Pedig a művészi érettségnek egyetlen fokmérője: miként viseltetünk a széppel szemben.

A futurizmus már idejét multa. Pedig a művészetnek ezek az első anarchistái elvetettek minden szellemi tartalmat és csupa elvont fogalom vízióit viszik vászonra. A jazz és foxtrotthoz azonban még ennél is primitívebb művészet formája kellett, — *a kubizmus.* Nincs távlat. Nincs fény- és árnyékhatás, csak vadul táncoló síkok vannak. „A dolgok reális strukturái.'' A lejtőnek mai, utolsó stációja, *a dadaizmus* jegyében áll. Pirulás nélkül, ők maguk foglalták ebbe a névbe „művészi'' hitvallásukat, amely az ügyefogyottságnak, a gyermekdedségnek esetlen megnyilatkozása. Dadogás. Vissza a néger őserdőkbe! Vissza a gyermekkorhoz — a primitivizmushoz! Ez a jelszó! . . .

Dokumentum, A kor, Új föld képviseli nálunk ezt a „művészi'' irányzatot. Lírájukból mutatványnak ime két vers.

Paul Eluard, francia költő:

Semmi.

Egy madarat tesz az asztalra és
[becsukja a spalétát.
Fésülködik, kezében a haja, puhább
[mint egy madár.

*

Jövendőt mond. És nekem kell
[igazolnom jóslatát.

*

A megkínzott szív, a meggyötört lélek,
az összetört kezek, az ősz haj, a rabok,
az egész víz rajtam fekszik, mint egy
nyitott seb.

Németh Andor, magyar poéta:

Kivégzés.

A fal mellett állok
A kék ég vibrál előttem
Késeket és pénzdarabokat dobálnak
[felém
Esteledik
Érzem a petróleumszagot.

*

Az építészet, mint alkotó művészet, elsősorban hivatott arra, hogy a mindenkori korszellem kőbeformált kifejezője legyen. Csak természetes, hogy a kubista festők és szürrealista írók mellett ott vannak a kubista építészek, a dadaisták és konstruktivisták mellett pedig az ifjú *racionalisták.*

Hogy ezek mit akarnak? Ugyanazt, mint imént idézett művésztársaik. Harcot minden szellemi érték ellen. (Ha lehet rím és értelem nélkül verselni, rajztudás nélkül festeni, miért ne lehetne ízlés és szépérzék nélkül házakat építeni?) Kiirtani a művészetből a szellemi tartalmat, a poézist. Mindent, ami ma az intelligens embernek örömet, lelki épülést, élvezetet ad.

Racionalista barátaink tehát a lakást, „az otthont'' akarják reformálni, avagy, hogy az ő szavukkal éljek, racionalizálni — kihasználni. Rideggé, egyhangúvá tenni. Ahol minden, mérnöki pontossággal ki van mérve. Mindennek pontosan meg van szabva a helye, akár egy hajókajütben. Ellenben a lakályosság — az egyéni kívánság, egyéni ízlés, mint fölösleges valami — teljesen száműzve van. Amíg *ma* a tervezőt az vezeti, hogy tud az építtető egyéniségének, szükségletének és anyagi viszonyainak megfelelő szép és ízléses otthont teremteni, addig a *holnap* racionalistája arra törekszik, hogy tudja az igényeket és szükségleteket lefokozni, hogy jobban közeledjen az átlag ízlés — az ős primitivség — felé.

Ez a felfogás kiűz a lakásból és természetesen a benne lakóból is minden melegséget, minden hangulatot. Így lassan kivész az emberből „az örök isteni'', a szellem, és lesz belőle a gépkorszak gépembere.

A racionalizálás természetes járuléka *a normalizálás* és *tipizálás.* A lefokozott igényeket, a „keveset" igen könnyű szabványosítani, miután minden „egyéni'' és minden „szellemi'' törülve van a racionalizmus gondolatvilágából. Úgy az olcsó, mint a tömegtermelésnek ez az egyetlen módja. Ez kétségtelen. Csak az a kérdés, ez-e a közeljövő építészének az útja? Erre a mesgyére kell-e nekünk is rátérni?

Ahol nagymennyiségben és olcsón kell építeni, ott a típusrendszer elől elzárkózni nem lehet. Ez olcsó is, jó is. Ezt mi is tudjuk. De ez nem művészi probléma. 25—30 év előtt is foglalkoztak az olcsó munkásházak kérdésével és ugyanerre az eredményre jutottak. Nem is efölött kell vitatkozni. Hanem azon, szabad-e ma *„a lakóházat''* racionalista felfogás szerint építeni? Eddig csak gyárakat és azok üzemét racionalizálták nálunk.

Az otthon racionalizálásától ma még nem kell félni. A mai művelt középosztály mosolyog a dadaista irodalom líráján. A napi lapok még csak tudomást sem vesznek róluk. A mai irodalmi műveltséggel járó szépérzék és ízlés biztos védőszer e szellemi kór ellen. Ezért nem is jutott még senkinek az eszébe nálunk, hogy ilyen racionalista otthont teremtsen magának. Mert a fémrudakból készült bútorok — jók, könnyen tisztán tarthatók, mert lehet sok pasztát elfogyasztani — tehát racionálisak, — de mégis csak inkább kórházba valók, és nem lakásba. A közönség tudtommal egyáltalán nem érzi hiányát ennek a racionalista lakásnak, sőt panaszkodik a mi modern bérlakásaink takarékos méretezése ellen. Hogy ezek után modern építészek mért reklamálják a racionális lakóházat? Ezt nem értem! Ne fájlaljuk, hanem örüljünk, hogy „egyelőre'' nem épülnek. Mert ma még az intelligencia ideálisan gondolkodik. Nem akar — de nem is tud — máról holnapra mechanizált gép-emberré alakulni. De az ár — sajnos — egyre közeledik. Az ember kezéből egyre több és több szerszám siklik ki és ezzel ellentétben egyre nő a gépek birodalma. Végre az ember maga is géppé süllyed — a gépek „holnapi'' világában.

*

Mindezt el kellett mondanom annak a bizonyítására, hogy a racionalisták kísérletezése nem vonható a modern építészet fogalma alá. A kettőt — mint láttuk — egy „világ" választja el egymástól. A szellem, a lélek világa. A modern építészet a mai kultúrember ízlését és igényét kielégítő művészet. Azoké az embereké, akiknek Shakespeare és Bethoven az ideálja. Akiknek képzeletében Michel Angelo Mózese, Schulek Halászbástyája — „a szép" örök mintaképe.

Ezzel szemben állanak a racionalisták. Nekik Le Courbusier a pápájuk, Kassák Lajos a lírikusuk, Pablo Picasso a piktoruk. Jazz a zenéjük. Nem csodálkozom, ha azoknak, akik ezeken az emlőkön növekednek — nem tetszik a reneszánsz palota, Bach oratóriuma, a gótika csipkés, égnek törő tornya, — de még Arany balladája sem. De akkor milyen jogon kívánják az ifjak, hogy mi lelkesedjünk az ő primitív próbálgatásaikért? Sőt, támogassuk! Ez az irányzat ma még a kísérletezés stádiumában van. Alapraizaik nekünk elfogadhatatlanok, dacára a francia, holland és német márkáknak. A francia Paul Eluard nem értelmesebb a magyar Németh Andornál. Láttam az olasz racionalisták kiállítását is. Lehetetlen megoldásaik ott sem kerülnek kivitelre. Sőt. A fasiszta Itália hatalmas új operája, mely a tavasszal készült el, szigorúan véve, még csak modernnek sem volna mondható. A hagyományos több emeletes páholysoros nézőtérről az olaszok nem mondanak le, dacára annak, hogy mindenütt felhagytak vele. A külföldi racionalisták ténykedése tehát csakis olcsó tömeglakások és egyszerű gyári épületek készítésében merül ki.

*

A technika újabb, rohamos fejlődése azonban feltartóztathatlanul egészen új eszmék, új szellemi irányok felé tereli az emberiség gondolkozását. A repülés és a rádió új szükségletek, új, eddig nem is sejtett lehetőségek perspektiváját nyitják meg az emberek számára. Ez az új világ — a holnap. Ez már a pozitivista-emberé. A gép-emberé. De — a ma? A tegnap művészete — ősi miszticizmusával, szellemi szépségeivel — a miénk! Ettől bennünket már megfosztani nem lehet. Mi már csak a „tegnap" ízlését tudjuk kultiválni — az ifjúság — ám próbálja a „holnap"-ét.

Az ellentét — két világ!

A gép-ember, könyörtelen, pozitivista. Maga a megtestesült, élő: kétszer kettő. Hallani sem akar művészetről, szépről; konok, kalmár szellemmel számítja a négyzetméretereket, kubaturákat és várható hasznokat. Csak „hasznossági tendenciát" ismer.

Megállítani ezt a folyamatot — nem lehet. Mert az új korszak már megindult, útban van és azt emberi hatalom annál kevésbbé tudná feltartóztatni, mert a legnagyobb emberi hatalom — a tudás — szabadította ránk. Ez az új világ az emberek életmódját és gondolkodását alapjában meg fogja változtatni. Más ideálok, más szépségek kelnek életre. Nem hirtelen, máról-holnapra. Lassan. Évek, évtizedek mulva. Ezen idő alatt fokozatosan változnak meg az emberi szükségletek is, az új világ céljainak és gondolatvilágának megfelelően. Ennek az eljövendő, mondjuk *gép-korszaknak* egy megnyilatkozása ez a racionalizmus. Hová fejlődik? Arra csak az Idő tud felelni.

*

Repülni! Repülni magasan, biztosan mint a sas! Versenyre kelni széllel, viharral; dacolni hideggel, jéggel! Még gondolatnak is felemelő! Isteni! Hát még valóságnak. Amikor az első ember ott keringett a fejünk felett, micsoda lelkesedés, micsoda diadalmámor kísérte! Méltán. Az emberi ész legnagyobb teljesítménye volt ez a fejünk felett berregő, büszke gépmadár. De gondolt-e az ember arra, hogy vajjon mi árat fog ezért a vívmányért fizetni? Mert ingyen az Istenek semmit sem adnak nekünk.

Most vetődik fel bennem ez a gondolat. Amíg csak a földön élt az ember — lelkének minden szálával hozzá volt kötve. Idealista lett, mert a poezis emlőin nevelkedett. Mesék tündérvilágán keresztül jut az életbe. Azért szereti a zenét, a virágot, az erdőt. A tavaszt és a madárdalt. De amióta a levegőt is hatalmába kerítette, lassan elszakadt a földtől. Hűtlen lett hozzá, mert más szépségek, más ideálok szerelmese lett. A poézis helyébe a matézis kerül. Az idealista emberből pozitivista lesz, mert a nap áldott, meleg birodalmából a ködök, felhők rideg birodalmába került. Itt nincsenek mosolygó, illatos virágok; nincsenek madarak. Nincsen dal, nincsen nyár. Kemény, hideg tél. Számok és gépek végtelen birodalma. Nagynagy tudósok. Ügyes konstruktőrök. Kemény, edzett mechanikusok vannak.

De nincsenek már művészek. Nincsenek poéták. Nélkülök árva lett földanyánk. De vajjon boldogabbak-e most már az emberek?

Magyar Vilmos.

Széljegyzetek.

Wälder professzor multkori kedves, szellemes és okos mérnökegyletbeli felszólalása az építésztársadalom sok időszerű és rendezésre váró kérdését érintette. Beszélt azokról az építészelődökről, akik a szó szoros értelmében művészetet csináltak, de akiknek egyben az volt a jellemző sajátosságuk, hogy ceruzával a kezükben, maguk dolgoztak a rajztábla mellett.

Ezzel kapcsolatban nagy problémája lesz a jövő generációnak a szellemi tulajdonjog meghatározása és kodifikálása az építészetben, mert mi bizony jámbor jelenben élők, vajmi keveset foglalkoztunk ezzel az alapvető kérdéssel.

A másik helyes megállapítása a művész professzornak, arról szólt, hogy minden stílusban, akár történelmi is legyen az, (mint amilyen a mai ú. n. síma), lehet szépet alkotni, csak művész legyen hozzá. Itt van a hangsúly. Ebből a szemszögből bírálva a „símák" törekvéseit, nehéz volna azokban a régi értelemben vett művészetet fölfedezni. Nem mások azok, mint a kor változott viszonyaihoz idomított becsületes mérnöki törekvések, amelyeket becsületes mesteremberek valósítottak meg. De végzetes tévedés volna és az építőművészet dekadenciáját jelentené, ha ezeket és a hozzá hasonló alkotásokat a művészettel bármilyen kapcsolatba is hoznánk. A célkitűzés maga is az volt az ilyen egylakásos házaknál, hogy gépi úton normalizált elemekből sorozatépítés útján kívánják előállítani a házakat, úgy mint a cipőt, kalapot, kesztyűt, vagy bármely más ipari terméket. A Bauhaus-telep építésénél (Dessau—Törten) ez volt a kimondott cél. A lakásépítés racionalizálásával egyenes arányban közeledünk, — legalább is ezen a téren — a művészietlenedés felé. A művészet elsikkad a nagy célszerűségre való törekvés közben. Lehet, hogy a fejlődés útja erre mutat, de hogy ebben a világban a művészet mind kevesebb és kevesebb térre fog szorítkozni, a művészet kezd a kiválasztottak, a felsőbb tízezrek előjoga lenni, az ezekből a jelenségekből szomorúan következtethető.

Nem tudjuk kivonni magunkat azon lidérenyomás alól, amely szerint itt egy ugyanolyan nekilendülésről van szó, mint amely évekkel ezelőtt a képzőművészetek testvérágazataiban is felütötte fejét, az „izmusok" keletkezése idején. Amelyet röviden úgy lehetne jellemezni, hogy művészetet akartak csinálni mesterség nélkül, holott valójában mesterséget csináltak művészet nélkül. A mi elképzelésünk szerint a művészet a mesterségen túl következhet csak. A művészetnek a mesterség fölött kell állani. Már pedig amit itt látunk, amit itt produkálnak, az a mesterség határain belül mozog. Óvatosan bánjunk tehát a művészet jelzővel.

Túllőnénk azonban a célon, ha ezeknek a törekvéseknek igen nagy fontosságot tulajdonítanánk. Bizonyos, hogy valami célszerű — főleg ez és nem művészi — tanulsága lesz a mozgalomnak, amit majd örömmel fogunk javára könyvelni az új utakat keresőknek annak idején, ha megcsinálhatjuk a mérleget.

Ne essünk azonban abba a hibába, hogy itt építőművészetről beszéljünk. Az egészséges és modern lakásigények lehető gazdaságos kielégítése a cél. Ez a törekvés nagyrabecsülendő, mert ha meg lesz oldva a probléma, sok ezer és ezer család fog egészséges, higiénikus, aránylag olcsó és emberhez méltó lakáshoz jutni. Megállapítjuk ezeket anélkül, hogy bármiképp diszkreditálni, vagy leminősíteni akarnók ezt a tiszteletre méltó törekvést. Nem. Ez távol áll tőlünk, csucsupán tisztán akartunk látni és helyesen értékelni. *Cs.*

Reflexiók egy durva hirlapi támadásról

Egyes — úgynevezett — hirlapírókról — akik lelkiismeretességgel, objektivitással nem dicsekedhetnek — megvan az olvasóközönség véleménye, mégis kell róluk szólani, mert ezek azok az ujságírók, akik azt írják fel zászlójukra — melyre igen büszkék: Vulgus vult decipi, ergo decipiatur.

A közönség becsapása, félrevezetése, a tehetséges és értékes emberek alaptalan megtámadása a kenyerük, mert ebből is meg lehet élni.

Ezek a nyomtatott betű, a sajtó erejével hatnak, éppen ezért kegyetlenségük hatványozódik és még fokozottabban akkor, ha az illető, akire lesujtanak, szenzitiv természet, vagyis igazán lélek-ember.

Nincsenek tekintettel arra sem, hogy az illető milyen nagyszerű munkásságot fejtett ki ezideig és hogy milyen feltünően kimagasló egyéniség.

Sőt, — de ezt nem annyira a sors iróniájának, mint inkább a gáncsvetésnek, a rosszindulatnak, az értelmetlenségnek tulajdonítom, — néha éppen azokat és olyan terrénumon támadják meg, akiknél jártasabb az illető terrénumon egyáltalában nincsen vagy csak nagyon kevés van.

Éppen egy ilyen kimagasló egyéniséget ért a napokban egy goromba hirlapi inzultus. Éppen egy olyan embert támadtak és vádoltak meg maradisággal az épületszerkezeteket illetőleg, — és ez nevetésre késztet, — aki a műegyetemen a legújabb épületszerkezeteket tanítja és akinek a különleges épületszerkezetekről egy nagyszerű könyve is megjelent.

Olyan kijelentést imputálnak neki, amit nem mondott és nem is mondhatott, mert csak szavainak rosszindulatú félremagyarázásáról lehet szó.

Lehetséges-e az, hogy valaki — aki a legmodernebb felszereléssel bíró lakásokat és Európa egyik legmodernebb postapalotáját a legújabb épületszerkezetekkel ellátva tervezte meg, azt hirdesse, — mert ezt írták egy napilapban: A fürdőszoba használatára nincs szükség?

Ugy-e ez lehetetlenség.

És még valami jellemző ezekre az álhirlapírókra, — mert csak álhirlapírók, — az t. i., hogy keresik a félremagyarázható, gáncsvetésre alkalmas mondatokat és *csak* ezeket közlik. Természetesen csak olyankor, amikor az illető, kiről írnak, nem tetszik nekik, vagy olyan elveket vall, amelyek homlokegyenest ellenkeznek az ő elveikkel.

A jelen esetben is csak erről van szó. Az az áltudósító, aki a műegyetemi professzornak a modern építészet vitaestjén elhangzott felszólalását „ismertette", csak egy félremagyarázott mondatot közölt és — nyilván rosszindulatból, — a többi értékes gondolatot elhallgatta.

Pedig ezekben domborodik ki a felszólalás tulajdonképpeni lényege. Nem írta meg pl. azt, ami a felszólalás magvát képezi, amiből még a professzor úr lelkületét, egyéniségét is meg lehet ismerni és amit az „Építőipar — Építőművészet" tudósításában oly hűen visszatükröztetve megtaláltam.

Azt olvastam ugyanis — többek között — e tudósításban: A professzor „a túlságos tipizáló törekvést helyteleníti, mert elnyomja az egyéniséget. A falansztersszerűség veszedelmét véli látni a modern irányban. És helyteleníti a tradició teljes eldobását is . . ." stb.

Ime néhány mondat és mily sokat mondanak. Bevilágítanak a felszólaló lelkivilágába. Ezeket olvasván, nem tudom a felszólalót másnak látni és elképzelni, csak mint lélek-embert, aki az építészben nem a gépies, az egykaptafa alapján tervezőt látja.

Olyan valakinek képzelheti ő csak az építészt, aki művészlélekkel, tehát érezni tudó egyéniséggel rendelkezik.

És úgy gondolom, mikor a professzor úr ezt a felszólalását megtette, nem is gondolta, hogy olyan rosszindulatú emberek is léteznek, akik csak azért fogják megtámadni napilapok hasábjain, mert rendkívül mélyenérző természet és mert a tradició teljes eldobása ellen jogosan tiltakozik.

Plete Ferenc.

KRÓNIKA

Csármann Ferenc lett a városrendezési ügyosztály ideiglenes vezetője. Rumbach tanácsnok nyugdíjazását kérte, amit a legutóbbi közgyűlés tudomásul vett és legteljesebb elismerésének hangsúlyozása mellett a tanácsnokot december elsejével nyugdíjba helyezte. A tanácsi II. ügyosztály vezetéséről a főpolgármester behelyettesítés útján gondoskodott s a megüresedett tanácsnoki állásra Csármann Ferenc műszaki főtanácsost behelyettesítette. A kitünő és puritán új tanácsnok a következő gyönyörű szavakkal foglalta el új hivatalát: — „Egész életem a tisztesség és a szorgalom jegyében zajlott le. Minden igyekezetemmel azon leszek, hogy ez a két vezérlőcsillag lebegjen előttem további közpályámon is..."

Kitünő laptársunk, az „Uj Budapest" írja:

Rumbach

A közgyűlésen nyugalomba helyezték Rumbach Dezső tanácsnokot, az út- és csatornaépítési ügyosztály kitünő vezetőjét. Egy régi kor utolsó emléke, egy darab a patriarchális multból távozik el az ő nemes alakjával a budapesti városházáról, melynek boltíves

ÖTVENÖTÖDIK ÉVFOLYAM 11—12. SZÁM 1931 MÁRCIUS 15

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmesteri Képzettség megvizsgálására szervezett bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő. Egyes szám ára 0.80 P. Postacsekszám 49.197. Hirdetési díj: m/m-kint 0.20 pengő

FELELŐS SZERKESZTŐ DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL Budapest, I., Nagyboldogasszony útja 7c. Telefon: Lá. 4—41. Automatáról előbb 582—20 tárcsázandó

A tervező építész megbizólevele

A *megbízólevél* a tervező építész kenyerének biztosítéka, nyomorúságos létének egyetlen fenntartóbázisa, amely nélkül munkája, kenyere, élete bizonytalan és kétségbeejtő. Csodálatos! Ez a rendkívül fontos ügy, ez az életkérdés nem fontos a tervező-építészek előtt!

Tény az, hogy nincs ma a tervező-építészek bransának, — ha egyáltalán létezik ilyen brans, — megfelelő, az ő sajátos érdekeit védő megbízólevélformulája, melyet, mint autentikus, valami magasabb testület — mondjuk a Mérnöki Kamara — által jóváhagyott és megmásíthatatlan, a bíróságok által is feltétlen akceptált dokumentumot a megbízó elé tárhatna aláírás céljából, mely nagy és felelősségteljes munkájáért járó tiszteletdíját, jobban mondva munkadíját biztosítaná!

Valamikor, évtizedek előtt, a boldog béke idejében a Mérnökegylet által kiadott díjszabás hátulján meghúzódott az ilyen megbízólevélformula-féle, mely arról volt nevezetes, hogy soha egyetlen építtető alá nem írta, oly körmönfont jogi distinkciókat tartalmazott. Vagyis úgy megvédte a tervezőt, hogy az, ad abszurdum voltánál fogva, értéktelenné vált számára.

Mindenki próbált magán segíteni úgy, ahogy tudott, amily építtetővel állt szemben. Legtöbbször alul maradt szegény tervező, az építtető raffinált jogi tanácsadóival szemben.

Érdekes, hogy az építészek, már mint a tervezők, — ha egyáltalán lenne ily exkluziv társaság, ahol nem mások döntenének az ő speciális ügyeikben, — soha nem érezték szükségét annak, hogy sajátos kenyerük érdekében, a megbízólevél egységes és meg nem támadható formulája megalkotásában valaha is valamiféle akciót indítsanak. Nem. Nem történt semmi és e téren ma is tohuvabohu uralkodik.

Pardon! még sem egészen így van. Igenis történtek azóta kísérletek, sőt pozitiv eredményekről is beszámolhatunk, melyek a tervező építészek teljes indolenciáját e téren kihasználva, oly hihetetlen kötelezettségeket róttak rájuk, Isten tudja hol született „Megbízólevél" formulák alapján, hogy a delikvens kénytelen ma már látatlanban saját halálos ítéletét megfelebbezés lehetősége nélkül aláírni.

És nagy tévedés volna azt hinni, hogy ezek a megbízó levelek, holmi minden hájjal megkent építtető-uzsorások, olyan Scheylok-féle megbízóktól állíttattak ki, szó sincs róla. Igen előkelő közületek állapíthatták meg ezeket titokban, mert ma már — sőt évek óta — amerre az ember fordul, hát a közhatóságok bizony ezeket tolják a delikvens elé aláírás céljából. És ne írja alá! Hol van valaki nemes bransunk tagja között (éppen mert nincs bransunk!), aki nem írná alá látatlanban azokat?!

De hát lássuk a medvét!

Néhány évvel ezelőtt egy nagy rend megbízó levele került a kezembe, melyet az egy nem akármiféle kis emberrel, hanem egy nagynevű műegyetemi tanárral kötött. Ebben a megbízó-levélben az köttetett

Központi fűtés TÓTH IMRE ÉS TÁRSA
Katona József-u. 4. Telefon: 223-93
egészségügyi berendezések, szellőztetés, vízvezeték, csatornázás, épületbádogos stb. munkák

FEKETE és SIENNA SAPHIR a legújabb fénymásolat. Teljesen szagtalan — 2-3 perc alatt elkészül FELLNER LEÓ műszaki papírgyárában Budapest, V., Váci-út 4 Telefon: Aut. 228-48, 229-15

ki, hogy a tervező építész az összes pótmunkák és egyéb, előre nem látott és megrendelt munkák után, továbbá a végösszeg esetleges túllépéséért 50%-ig minden vagyonával felelős.

Miután a levél nincs a kezemben, ezt a jeles dokumentumot nem közölhetem szóról-szóra, de álljon itt egy megbízólevél-minta, — egy állami munkáról, — mely a következő megszívlelendő pontokat tartalmazza. A megbízólevél 18 nyomtatott oldal, mellékletekkel, minden fegyverrel, tankokkal felszerelve, mind a szegény tervező fejének szegezve.

A lehetőleg minimumra leredukált %-os díjazással szemben, mindjárt a 6. §. a nyolcadik oldalon ezt írja elő:

— Köteles építész úr a tervezés, építés és leszámolás tartamára a kellő számú és szakképzettségű személyzet (okl. építész, okl. gépészmérnök) alkalmazása mellett építési irodát tartani és azt az építés ideje alatt az építkezés helyszínére áthelyezni és ennek építési, felszerelési és fenntartási költségeit, beleértve a személyzet díjazását és a *segédeszközök költségeit* is, *sajátjából fedezni.*

A 10. §. a többek közt kiköti, hogy: a szerelési munkák (vízvezeték, csatorna, *takaréktűzhely* stb.) tervezése és végrehajtására köteles építész úr saját költségére felelős okl. gépészmérnököt alkalmazni állandó tartózkodással az építés színhelyén.

Építési utiszámla persze nincsen.

De álljon itt szóról-szóra a 13. §., mely világos képét mutatja annak, hogy hova juthat egy kategoria, melynek nincsen szószólója:

13. §.

Ha építész úr ezen megbízólevél rendelkezései ellen cselekvés, vagy mulasztás által vét, építtető jogosult építész úrtól ezen megbízólevél tárgyát képező megbízást egészben, vagy tetszés szerinti részben bármikor megvonni és a megbízás tárgyának el nem végzett része elvégzését egészben, vagy részben bárki által építész úr terhére és veszélyére elvégeztetni.

Arra nézve, hogy építész úr ezen megbízólevél rendelkezései ellen cselekvés, vagy mulasztás által vétett-e, építész úr aláveti magát *építtető egyoldalú és végérvényes döntésének.*

Építész úr magára vállalja *mindazokat a joghátrányokat,* amelyek Építtető az előző bekezdésben említett megállapításból kifolyólag építész urat érhetik, egyben *lemond azon jogáról,* hogy ebből kifolyólag Építtető ellen bármi címen, bármilyen — különösen kártérítésre irányuló — jogot érvényesíthessen.

Ha Építtető az első bekezdésben említett jogával él, Építtető jogosult építész úr tiszteletdíjának még ki nem utalt részét mindaddig visszatartani, amíg minden kétséget kizáróan megállapítást nem nyer az, hogy építtető építész úr megbízólevél-ellenes magatartása folytán károsodott-e?

Az esetben, ha építtető építész úr megbízólevél-ellenes magatartása folytán károsodott, építtető *jogosult a kár összegét a tiszteletdíjak ki nem utalt részéből levonni* és a károsszegnek esetleg fedezetlenül maradt részét építész úr ellen a törvény rendes útján érvényesíteni.

Abban az esetben, ha építész úr a megbízás tárgyának befejezése előtt elhal, az előző bekezdésben foglalt rendelkezések nyernek megfelelő alkalmazást.

Az előző bekezdésben említett eset bekövetkeztével építész úr örökösei a tiszteletdíjnak esetleg már felvett, de még ki nem érdemelt részét az elhalálozás napjától számított . . . . . nap alatt építtetőnek visszatéríteni kötelesek.

A megbízólevél végén az áll:

18. §. E megbízólevelet magamra nézve mindenben kötelezőül elfogadom.

No már most szeretnők látni azt az építészt, aki ezt a megbízólevelet visszautasítaná. *Ha persze más biztos megélhetési forrása nincsen.* E sorok írója is aláírta.

No már most mi lett a következménye? Állt a ház, világraszóló dicshimnuszokat zengettek el róla (persze a tervezőt a kutya se emlegette!), mikor eszébe jutott a jeles építtetőnek, hogy a megbízólevél adta jogánál fogva a tervezőtől kipréselhetne egyetmást. Nem kevesebbet kívánt, mint egy mansard — megépítését (mert a padlásteret az építész nem használta ki kellőkép), a pince átalakítását, mert a tervezett szénpincét befőtt-kamrának óhajtaná felhasználni és még egy csomó hihetetlen befektetést a tervező építész zsebére.

Nehogy valaki tréfának vélje ezt a dolgot. Derék műszaki központunknak hivatalosan kellett kioktatni és leinteni az illető közületet, hogy elálljon vakmerő követeléseitől.

Hát így állunk feleim! Tervező építészek. Szegény elhagyatottak: Bizony azok vagyunk. De hát nem érdemeljük meg sorsunkat? Tettünk és teszünk valamit saját érdekünkben? Erre feleljetek testvérek!

Architektus

A modern katholikus templom.

A képzőművészetek közül, ma még csak az építészetben nyilvánul meg a kor szelleme. Az építészet van hivatva most is arra, hogy hagyományos anyai szerepkörét betöltse és a szobrászatot és festészetet maga mellett megfelelő szerephez juttassa.

Ha végig járjuk Németországot, már mindenütt — északon, délen, a Rajna mentén — modern alkotások köszöntenek. Egész városrészek, lakóház-telepek, lakóházak, színházak, sportpályák, nagyszabású ipar és gyártelepek épültek, ízléses, modern stilusban. A háború utáni tíz esztendőben nem kevesebb, mint 500 új kath. templom épült.

Ezzel szemben Itália, Spanyolország még mindig a Hagyományok járomát hordja. Az 1929-ben Barcelonában megtartott nemzetközi kiállítás barokk és maurikus architekturái között, a márvány, acél és üvegből készült német iparcsarnok, folyton tele volt spanyolokkal, akik az elragadtatás hangján köszöntötték a mai, friss német szellemet.

A tetterős, ifjú Olaszország építészete, még szintén a multban szendereg. Az olasz architektusok zö-

EGRI ÉS FIA Dr. EGRI ISTVÁN Központi fűtés vízvezeték
okl. gépészmérnök / Budapest, VII., Rottenbiller-u. 28. / T. J. 318-01 csatornázás

méből hiányzik a német építészek, üde, tavaszi hevülete. A modernek pedig, sivár, tárgyilagos architekturát csinálnak. Ez baj. Bozen és Meran közelében kb. 150 új munkás-lakótelep épült. Aki szereti a természeti szépségeket és akinek ez iránt van érzéke, megkívánja, hogy itt, minden emberi alkotás, hozzá simuljon e hófedte alpesi táj festői szépségéhez. Ezeknek az új telepeknek, a környezettől teljesen elütő, modern architekturái, mint ökölcsapások törik meg a táj halotti csöndjét és váltják ki az utas szigorú kritikáját.

Dél-Tirol új templomai, a modernség és a célszerűség technikai elvén készültek. Éppen ezen oknál fogva, hiányzik is belőlük a művészi templom elengedhetetlen feltétele: a sakrális jelleg. Teljesen profán épületek benyomását keltik. Ezek a nem sikerült modern alkotások sokban hozzájárultak ahhoz, hogy az ifjú olasz építészek — a novocentisták — művészi mozgalma nem talál kellő visszhangra.

*

A mai építészeknek meg kell és meg is fogják találni az utat a modern templom architekturájához éppen úgy, mint ahogyan az előbbeni korok mesterei megtalálták. A vallás, egyik örökkön élő, ősi lelki szükséglete az embernek. Ennek a helyes kielégítése, művészi kifejezése, éppen olyan fontos, mint a világi dolgoké. Kétségtelen, hogy az Isten háza jóval nehezebb probléma az egyszerű lakóháznál. Ne feledjük azt sem, hogy csak a festő és szobrász fantáziája csaponghat szabadon. Az építész képzelőereje mindig meg van kötve. Minden feladatnál megköti őt, a költség, az anyag, a szerkezet és amit legelőször kellett volna említenem: *a megrendelő.*

A templom-építésnél ehhez még, — a feltétlen művészi formákon kívül — lithurgiai követelmények is járulnak, amelyek a templom tradicionális jellegének a megóvását követelik.

A katholikus vallás istentisztelete, évszázados szokásokon kialakult, szigorú formákhoz van kötve. Minden egyházi funkciónál az istentisztelet magasztos volta jut kifejezésre. Orgona szól. A pap, ünnepi ruhát ölt. Testtartását, minden kézmozdulatát előírások szabályozzák. A pap egyénisége ilyenkor eltűnik. Az oltár fénye, misztikuma, az áhitat fensége uralja a templomot.

A szentélyen kívül, az oltáron innen, már megszűnik ez a szigorú kötöttség és a pap szabadabban mozoghat. A szószéken már érvényre jut a lelkész egyénisége, temperamentuma. Körülbelül ez a meghatározás érvényes a templomtervező építészre is. A szentély az egyetlen hely, ahol a tradicióhoz, a lithurgia szabályaihoz alkalmazkodnia kell.

*

A templom-építés adminisztrativ ügyeit papok és világi hívek együttesen intézik. Eddig, mint tudjuk, nemcsak nálunk, de Németországban is, a papság ragaszkodott a román és gót stilushoz. Voltak főpapok, akik pásztorleveleikben ilyen értelmű utasításokat adtak ki. Innen, hogy egész az utóbbi időkig, Európában hagyományos formákban épültek a templomok.

Téves tehát az a hit, hogy az építészek csinálják a stilusokat. A korok csinálják. Az építészek mindig alkalmazkodnak a kor kívánságaihoz. Nálunk azonban a román stilus iránti előszeretetnek, történelmi jelentősége van. A román stilus idejében vette fel Magyarország a kereszténységet. A Ferenc József jubileumi templom tervpályázatán, — annak idején — ezért volt kikötve a román stilus. Ugyancsak ezért épült az utóbbi években nálunk annyi román templom.

Ennek dacára, van már nekünk is nehány sikerült modern kath. templomunk. A székesfehérvári Prohászka templom pályatervei, túlnyomó részben nemcsak modernek, de művésziek is voltak. A kivitelre került terv, minden ízében modern. A győri, — a kőbányai „lengyel" templom, szintén jól sikerült modern kath. templom.

Mindebből az következik, hogy a pap, a lithurgia követelményein túl, ne zavarja a tervező építészt. Ebben Őszentsége, maga jár elől jó példával. Amikor 1929-ben, dr. Hoffmann prelátus, a Németországban épült új templomok mappáját a pápának átnyújtotta,, forgatás közben, Őszentsége nyomban meg is mondta, hogy melyik tetszik neki, melyik nem. Amikor végig nézte a mappát, külön kiemelte, hogy észrevételei nem kritikák, hanem csak egyéni vélemények, azok művészi értékelésétől teljesen távol áll.

Ime, még a római pápa is elismeri, hogy a művész a maga birodalmában szuverén.

*

A mai kornak örök érdeme, hogy évtizedes lethargiából felrázta a lelkeket és az új korszak hajnalhasadásával lehetővé tette egy új művészet létrejöttét.

Az építészek pedig, a kor hívó szavának engedve, a képzőművészek közül, elsőknek mennek — a kitűzött új célok, új szépségek felé. A német egyházfők, ezt a lelkes törekvést nemcsak értékelik és méltányolják, hanem minden rendelkezésükre álló módon elősegítik még akkor is, ha nem minden új alkotás sikerül is teljesen.

*

Régi, nemes hagyomány, hogy az Egyház maga köré gyűjti korának legértékesebb művészeit és állandóan foglalkoztatja őket. Igy csinálta ezt II. Gyula és X. Leó pápa, a Renaissance két kiváló egyházfejedelme. Ezt cselekszi ma, dr. Faulhaber, München érseke.

Magához csábitotta a zseniális Clemens Holzmeister építészt, aki a bécsi Krematorium megépitésével olyan müvésznek bizonyult, aminő még a nagy Németországban is kevés akad. Szükségét érezte, hogy ezt a müvészt a maga részére megnyerje. Megbizta, a müncheni Hansa-Kirche tervezésével. Ez ma egyike, a legsikerültebb modern katholikus templomoknak. Az utókor mindig hálásan fog ezért München mai érsekéről megemlékezni.

Magyar Vilmos

ÉSZSZERŰ VÁROSFEJLESZTÉS, HAZÁNK GAZDASÁGI ÉS A TECHNIKUS KAR HELYZETÉNEK MEGJAVÍTÁSÁRA

Irta: *Pisszer János*

Ma már teljesen felesleges vázolni azt a szomorú helyzetet, amelyben Hazánk és ebben a technikus kar, a vele szorosan összefüggő építőiparral sinylődik. Sok évtized történelme nem mutat olyan sivár és elrettentő képet, mint a most ránkkövetkezett évtized első éve. Szükséges tehát, hogy minden módot megragadjunk, a nyomorúságból szabadulásra, éppen ezért melegen kell üdvözölni a Magyar Mérnökök és Építészek Nemzeti Szövetsége és a Hungária Magyar Technikusok Egyesülete részéről, az 1931. évi április hó 19-én, a Műegyetem dísztermében rendezni tervezett Magyar Országos Mérnökkongresszust, amelynek egyetlen tárgya lenne, annak megvitatása, hogy Hazánk gazdasági helyzetének megjavítására technikai téren mely eszközök és módok állanak rendelkezésre.

Ennek a kongresszusi vitának szándékozunk e sorokban tárgyat adni, olyant, amely a kongresszusi cél elérésére közreműködhetik.

Ez a tárgy pedig, a városrendezés és városfejlesztésnek, Hazánkban eddig nagyon elhanyagolt volta és ennek folyományaként az a munkanélküliség, amely az építőiparban és az ezzel rokon gyáriparban is jelentkezik és amely a további stagnálás miatt, szinte lerögzik és katasztrófálissá válik. Ezen a területen ugyanis nem csupán az építéssel szellemileg dolgozók vannak érdekelve, hanem azt mondhatjuk, hogy az építő munkások nagy tömege és ezeken túl az a gyáripari munkásság is, amely a magyar építőipar számára anyagokat termel.

De tovább kell mennünk és ez nem csak speciálisan technikus érdekkör, hogy a városfejlesztés és rendezéssel kapcsolatos feladatok, ha közvetlenül érintik is az építészetet, a vállalkozást, a gyáripart és ezek munkásait, hanem általánosan országos érdekkör is, amint ezt az ország miniszterelnöke, az Egységespárt városi képviselőinek blokkja alakuló ülésén is hangoztatta. Minthogy pedig a felvetendő és másutt már régebben és bőven tárgyalt eme gondolatkör ilyen súlyos jelentőségű és nagy horderejű, fontos, hogy a tervezett kongresszus magáévá tegye ezt a kérdést, fontolja meg, hatoljon mélyére. Tegye pedig ezt azért, mert nem csupán, a mai körülmények között tiszteletreméltónak mondható magánérdekeknek tesz szolgálatot, hanem azért főként, mert itt, ez a technikusokat bár elsőrangúan érdeklő feladat, országos vonatkozásával, főként közérdeket van hivatva szolgálni.

Térjünk a tárgyra.

Minden technikus, aki vidéken él, vagy vidéken elfoglaltsággal bírt, de ha csak átutazott is valamely vidéki város, vagy községen, kellett, hogy megállapítsa ezeknek a közületeknek túlontúl szétterpesztett, terjengős terjedelmét. Ezt senki nem tagadhatja. Ha megvizsgálnók, azt találnók, hogy igen kevés városnak van meg a pontos városterve, térképe. Még kevesebb városnak van város- és községfejlesztő szabályozó terve. A legtöbb városban ad hoc, incidentaliter felmerülő, a legszűkebb körre kiterjedő szabályozó terv készül akkor, ha valamely, szintén csak incidentaliter felmerült gondolatból folyó, középület megépítése ezt szükségessé teszi.

A mérnöktársadalom széleskörű munkaalkalmának perspektivája tárul elénk, ha csak a városszabályozás fundamentumát tenni hivatott várostérképek elkészítése kívántatnék meg és kerülne elkészítés alá.

Tovább megyünk.

A földbirtok rendezés során házhelyeket osztott ki az O. F. B. Ezek a házhelyek mind a városok és községek külső határaiban oszttattak ki úgy, hogy ezekkel a máris rétestészta módjára elnyújtott és szétterpesztett közületek terjedelme méginkább nőtt. Benn a város- és községmagokban elavult, ócska épületek, telekspekulációra üresen hagyott beépítetlen telkek rontják a városképet és különösen rontják a közületeknek gazdasági helyzetét, amelyek miatt azok belterjesen fejlődni nem tudnak, közműveik megteremtésére gondolni sem mernek. De ezek a belső ócskaságok és beépítetlen telkek egyuttal mesterségesen kényszerítik az építeni kívánó lakosságot arra, hogy a községet, a várost, területileg növeljék a periferiákon való építéssel. Szinte tenyészik az okvetlenül megkövetelendő lakossűrűségnek felhigítása, a területegységre jutó lakosszámnak csökkentése, a közület teherbírásának aláásása, közművek létesítésére szükséges erejének tehetetlenséggé lerontása.

Betterment szabályrendeletek, ingatlanértékemelkedések és minden ilyen hatóényezőre való törekvés, *meddőnek bizonyulnak és igazságtalanoknak mondhatók.*

Szakemberek előtt felesleges fejtegetni, hogy az így, a mai észszerűtlen város- és községfejlődés útján megnövekedő tehetetlensége a közületeknek, mit jelent, ha arra gondolunk, hogy az utak, utcák, terek burkolása, parkozása, vízvezeték, csatornázás, egyéb hygienikus szükségletek, vágóhidak, járványkórházak, iskolák, vásárcsarnokok és az itt fel nem sorolható különböző szükségletek, megvalósításra, megépítésre várnak. Mit tud megvalósítani a közület a maga túlontúl felhigított lakosszám egysége mellett, amikor az eddig minimális mértékben megvalósított közintézmények és közművek is, az eladósodás maxi-

Ötvenötödik évfolyam 17—18 Szám 1931 Május 15

A budapesti építőipari szakmák ipartestületei, az Építőmester! Képzettség Megvizsgálására Szervezett Bizottságának hivatalos lapja

ELŐFIZETÉSI ÁRAK: Egész évre 12 pengő, félévre 6 pengő Egyes szám ára 0.80 P. Postacsekszám 49.197 Hirdetési díj: m/m-kint 0.20 pengő

FELELŐS SZERKESZTŐ DR. FÁBIÁN GÁSPÁR

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL Budapest, I., Nagyboldogasszony útja 7c Telefon: Lá. 4—41 Automatáról előbb 582—20 tárcsázandó

Jazz stylus ?

Harag és gyöngeség, érvek helyett, a gúny mérgezett nyilát röpíti az ellenfélre.

A kortársak töviskoszoruja azonban, az idők megtisztult Igazságán és az utókor hálás hódolatán keresztül, tündöklő glóriává virul. Fortuna istenasszony szeszélye, avagy a Sors bölcs rendelkezése kivánja ezt igy, ki tudná eldönteni? Azonban tény, hogy a merész ujitók, a szellemi forradalmárok közös sorsa, a megnemértés. Vegyem őket sorra?

Kolumbus Kristóf, aki rozoga bárkán ezer veszéllyel küzdve, szeli át az Oceánt. James Watt, akit gőzmasinájával együtt vizbe akart fullasztani az istenadta nép. Filippo Brunelesco, akit kinevettek, kalandornak mondtak „tudós" kortársai, mert az volt a „rögeszméje", hogy megcsinálja a befejezetlenül álló Santa Maria del Fiore hatalmas kupoláját. Megcsinálta! A Támások minden ellenszenve, akadékoskodása dacára. Kétkedés és irigység követte a büszkén égnek törő épitmény húsz esztendeig tartó munkáját.

Wagner Richard, Zola Emil, Ibsen Henrik, Hauptman Gerhard, Ady Endre, Feszl Frigyes, Lechner Ödön, mind ezen a Kálvárián keresztül jutottak az Olimpusra-

Mindez, Rozinay István tisztelt kollegám „Jazz stylus" cikkének olvasása közben jutott az eszembe. Régi nóta, amely mindig uj marad. „A régi jó idők!", amelyek azonban sohasem voltak és mégis máig is megvannak. Ragyogó mult és sivár jelen! Szüntelen halljuk. Pedig csalóka játék az egész. A multak ködén keresztül, életünk tavasza, természetesen mint boldog gyermekkor maradt meg emlékezetünkben. A jelenből azonban — őszülő fejjel — egyre csak a hibákat, bajokat látjuk.

A tegnap harca ez a mával. Az elvonuló tél viaskodása, az érkező tavasszal. Nem kivánhatom, hogy akik egy életet töltöttek a hagyományos művészetek csodálatában, most boruljanak le az uj Bálvány előtt. Korántsem. Azt kérném csak, hogy kritikájuk legyen jó indulatu és ne—elitélő.

*

Rozinay István, a berlini Bau-Akademie neveltje. Ezt az iskolát Friedrich Schinkel alapitotta. A Művészeteket itt Göthe szellemében értelmezték és tanitották. Az ő felfogásuk szerint:

„Mennél jobban távolodunk a görögöktől,
annál jobban távolodunk — a széptől."

Ha ez igaz volna, akkor a görögg megszünt a művészi szép. Akkor az ideálisan szép az *egyetlen* antik szépségben merült ki. Ezt, még Göthének sem hiszem el. Nem a görög szépet tagadom, csupán az „egyetlent" vonom kétségbe.

Ha ez igaz volna, akkor a hellén kulturával befejeződött a művészi fejlődés. Az utána következő évszázadok minden munkája tökéletlen. Elhiszi ezt valaki? A bécsi Szt. István templom tornya, a párisi Sainte - Chapelle korusa, Ybl operája, kevésbbé szép, kevésbbé tökéletes, mint az Erechteon?

Elsatnyult az emberiség művészi készsége? Kiveszett az emberekből a legmagasztosabb isteni szikra — az alkotó lélek? Dehogy! Itt van mindjárt a „sötétnek" mondott középkor. Ez alkotta meg az antik *fizikai* széppel szemben az örök *lelki* szépet. A Madonnát. Az anyai szeretet — boldogságtól sugárzó — szimbólumát.

Mikor a gótika Itáliába került, *Filarete* olasz épitész még azt is elátkozta, akinek az agyában ez a „barbár" gondolat megfogant. És ime! Az elátkozott izléstelen alkotások, — a milanói dom, a Dogék palotája, a Ca' d'-Oro — ma Olaszország büszkeségei, amelyeknek csudá-

Központi fűtés TÓTH IMRE ÉS TÁRSA
Katona József-u. 4. Telefon: 223-93
egészségügyi berendezések, szellőztetés, vizvezeték, csatornázás, épületbádogos stb munkák

FEKETE és SIENNA SAPHIR a legújabb fénymásolat. Teljesen szagtalan — 2-3 perc alatt elkészül FELLNER LEÓ műszaki papirgyárában Budapest, V., Váci-út 4 Telefon: Aut. 228-48, 229-15

jára jár a kulturvilág. És a sok kicsi márvány palotát ott a Canal Grandon, — melyeknek szépségére Rozinay kollegám joggal hivatkozott, — a kortársak éppen úgy lecsepülték, mint U, a horizontális vonalvezetésü modern homlokzatokat.

Akkor, a gótika vertikalizmusát kifogásolták a korai renaissancenak vízszintes tagozását imádó mesterei.

És a barokk? Nem volt ez is egykor lenézett, „kificamitott" stilus, melynek művészi voltát éppen ugy kétségbe vonták, mint az olasz akadémikusok ma a „novecentista" törekvéseket. Pedig a barokk szép. Minden korok megfagyott muzsikusainak fejedelme, Michel Angelo, volt az apja. A Szt. Péter kupolája, a Zwinger, a Schloss-Mirabell, mint művészi alkotások bátran szembe állithatók az antik templomokkal. Páris, most is zavarban volna, hogy melyiknek adja az aranyalmát.

*

Az ellenszenv, az idegenkedés minden uj iránt, a megnemértésből fakad. A szépet is meg kell érteni, különben nem tudjuk élvezni. A szépség nincsen sem időhöz, sem helyhez, sem korhoz, még kevésbé fajhoz kötve. A görögök nem kizárólagos megteremtői a szépnek. Alkottak már előttük is töméntelen szépet az indusok, perzsák, assyrok, egyiptomiak, kinaiak, japánok. Ezekről azonban nem tudtak, tehát nem is foglalkoztak velük. Ma, ismerjük, élvezzük és méltányoljuk. Ezek a szépségek, noha pár ezer évvel öregebbek a görögnél, nem értéktelenebbek annál. Az emberben szunnyadó „isteni" megnyilatkozásai ezek is. A művészet tiszta forrásából meritett temérdek igaz gyöngyöt kaptunk itten. Értéküket évezredes voltuk csak növeli, emeli.

A szépség örök, mint a lét. Szines, mint a szivárvány. Változó, mint az évszakok. Megujhodik, elhervad. Van tavasza és akkor uj szépségeket, uj virágokat hajt. Van nyara és akkor uj gyümölcsöket, uj gyönyöröket terem. És van tele is, amelyre okvetlen tavasz következik.

*

A kortársak itélete egyáltalán nem mérvadó. Rozinay kollegám is elveti a sulykot, mikor a Magyarság évkönyvének reprodukciója után mond lesujtó itéletet azokról a művészi törekvésekről, melyeknek élén, Franciaország, Hollandia, Németország, európai hirü épitészei állnak.

Ha valaki az Erzsébet körut fényképe után megállapitja, hogy a Renaissance, maga az izléstelenség, arról feltesszük, hogy sohasem látta sem Róma, sem Firenze kvader palotáit. Tény azonban, hogy a renaissance és barokk bérházak többsége — Európaszerte — lélek nélküli pallér munka. Lám, ezek a hellén rajongók egy évszázados tradición kiforrott stylust sem tudtak másolni.

Amikor mi renaissanceról, barokkról beszélünk, akkor a Pal. Pittire, a Pal. Strozzira, a San-Marco Bibliothekara, a régi, az uj mücsarnokra, a bécsi Belveder-re, a melki kolostorra gondolunk. Még csak eszünkbe sem jut, ezeket kapcsolatba hozni azokkal a korcs utánzatokkal, melyekkel széles e világon uton—utfélen találkozunk. Pedig ezek vannak tulsúlyban. Ezekbe ütközünk lépten-nyomon. Petschachereket, Prandauereket mindenütt keresni kellett, csak ugy, mint mostan az Otto Branting, Walter Gropius avagy Erich Mendelsohn dolgait.

Rövid tiz esztendeje, hogy alakulóban van egy uj épitési irány, mely szakit minden eddigi hagyománnyal és ennek dacára, már első csapásra történelmi értékeket alkottak ennek az iránynak a heroszai. Az, hogy a modernség minden alkotása elérje az úttörők nivóját, soha el nem érhető „jámbor óhajtás" marad. De gyönge utáni zatokból itélni meg, egy kétségtelenül jelentős művészáramlatot — ez igazságtalanság. —

Walter Gropius éppen úgy nem tehet arról, hogy divatba jött és rosszul utánozzák, mint Bramante vagy Bernini. Aki a modern épitészetről véleményt akar mondani, az nézze meg Hilversum-kertvárost Amsterdam mellett. Amit itt a holland *M. Dudok* csinált, az tiszta művészet. Szép.

Szépek a németek acél és üvegből alkotott mühelycsodái. W. Gropius Dessau, P. Behrens Hannover, F. Schuhmacher Hamburg. Szép Branting Stahlkircheje is, noha talán nem fedi teljesen a templomról alkotott fogalmainkat. Szépek a tiszta vasbeton templomok és a kivül, belül nyers téglából falazott jellegzetesen német templomok. Église Ste. Thérèse. Elisabethville. Nikolai Kirche, Dortmund. St. Sebastián Kirche, Frankfurt.

*

Ez a kor a technika terén csodával határos eredményeket ért el. Megoldotta a repülés problémáját. Megcsinálta a rádiót. Vezetni fog a művészet terén is. Szent meggyőződésem, hogy ennek a kornak épitészete, méltón fogja kiegésziteni az elmult korok remek müveit. Az eddigi eredményekből joggal következtetek erre. Egészen uj szint és uj muzsikát be visz az eddigi együttesbe.

Perret testvérek vasbeton temploma, *Bartning* Stahlkirchéje mértföldkő. Anyagban, szerkezetben akkora haladás, architekturában olyan merész ujitás, amelyre alig van példa a művészettörténelemben. Aki ennek a mozgalomnak mélyreható nagy jelentőségét felfogja, érzi a jövő lehetőségeinek óriási kereteit. Széditő perspektivákra van kilátás.

*

Szép-e a modern stylus? Szebbek-e a régi stylusok? Erre a pozitív választ, utódaink fogják megadni, — egy emberöltő multán. Mi, csak kritikát mondhatunk. Kell is. Ezzel segitjük elő e művészet fejlődését. De ne itélkezzünk, mert könnyen meglehet, hogy ezért egykoron minket itélnek el.

Juszticia csak a mérleget adta a kritikusoknak. A bárd a birák kiváltságos szerszáma. Sujtani véle csak nekik van joguk.

Magyar Vilmos.

Az uj nyári menetrend — mint ismeretes, rövidesen életbelép. Ez alkalomból ismét kellemes meglepetéssel szolgál a most megjelent Zöld Menetrend; alakja kicsi, könnyen kezelhető, igen áttekinthető, ugynevezett zsebalak s terjedelme 344 oldal. A vasuti és hajózasi menetrendek mellett közli a **vidéki autobuszjáratok részletes menetrendjét** is és a weekend-, társasutazási-, turista kedvezmények-, körutazási- és helyjegyekre vonatkozó ismertetést. A Zöld Menetrend mindezeken kivül olyan ujitással lepte meg a menetrendvásárlókat, amely a menetrendkiadás történetében egyedülálló: állandóan értesiti közönségét az időközi menetrendváltozásokról. Ezt az értékes, sőt mondhatni felbecsülhetetlen szolgálatot iugyen teljesiti. A zsebalaku Zöld Menetrend ára 1.— pengő, mindenütt kapható.

EGRI ÉS FIA Dr. EGRI ISTVÁN Központi fűtés vízvezeték csatornázás
okl. gépészmérnök / Budapest, VII., Rottenbiller-u. 28. / T. J. 318-01

egyáltalában nem tudjuk megérteni, hogy miért kell Budapesten 50 pengőt vagy ab gyár 46 pengőt fizetni a tégla ezréért, amikor vidéken bárhol a kisméretű téglát 30 pengőért, sőt 29, avagy 28 pengőért is lehet kapni ezrenként.

A cement- és a mészkartellről nem akarok sokat beszélni, mert hiszen erről igen intenziv előadások hangzottak már el. Csak azt akarom megállapítani, hogy azelőtt a békében a cement legnagyobbrészt a Nagy-Magyarország területén fekvő Beocsinből jött, beocsini cementet használt egész Budapest. A beocsini cementet ma is lehetne itt Budapesten 4 pengőért adni, és ennek a beocsini cementnek idehozatalával, amely minőségben is sokkal jobb, mint a Mák.-cement és amelynek termelése ott korlátlan mennyiségben és oly mértékben folyik, hogy nincs kihasználva a gyár, rendkívül könnyen lehetne enyhíteni a cementválságon.

A vaskartellről sem akarok részletesebben beszélni, mert hiszen arról is sokan beszéltek már. Itt csak egyet akarok megemlíteni, a csőkartell dolgát. A csőkartell az, amely nálunk a higiénikus építkezést nemcsak megdrágítja, hanem sokszor lehetetlenné is teszi.

A vasiparnak tipikus üvegházi ipara a *radiator- és kazángyártás*. A központi fűtésnek ezt a rendkívül lényeges alkotórészét, amely annak lelke, itt csupán egy olyan gyár állítja elő, amely gyárat magyarnak mondanak, — én nem tartom annak — az úgynevezett Magyar Radiátorgyár, amelynek gyengeminőségű radiátorjai azt a minőséget fejezik ki, amely minőséget a külföldi gyárak Balkán Warenak szoktak nevezni. Ebben a minőségben gyártják itt nálunk egyetlenegy gyárban a kazánt is, és ezt a gyártást a magyar kormány 100 százalékos vámmal védi, úgyhogy ma például Magyarországon a radiatorok átlagára a nagykereskedelemben 19—20 pengő, detailban 23—24—25 pengő, míg ezzel szemben Németországban és Ausztriában a radiátor fűtőfelület kvadrátmétere 11—12 pengő; a kazán fűtőfelület kvadrátméterének egységára nálunk 140—150 pengőt tesz ki, amivel szemben Ausztriában ugyanezt 70—80 pengőért meg lehet kapni. Világos dolog tehát, hogy nálunk annak, hogy ez a higiénikus fűtési berendezkedés elterjedjen, egyedül ez az üvegházi ipar az akadálya, mert mint mondottam, ennek az egyetlenegy gyárnak néhány munkása kedvéért a munkások ezrei vannak munkanélkülivé téve azzal, hogy a szerelőipar ezen a téren nem tud eredményesebben dolgozni.

T. Képviselőház! Az elméleti fejtegetések helyett, amelyek az anyagkartell drágító hatását megvilágítják, én egy konkrét példával akarok szolgálni. Elővettem az egyik legutóbbi években lefolytatott építkezésemet, amelyet azért választottam ki, mert annál az építkezésnél kerekszámban csaknem pontosan 100.000 pengő volt az építési költség, és így nagyon könnyű a további következtetéseket levonni. Elővettem ezt az építkezést, amelynél a leszámolási műveletekből tudom, hogy mennyi tégla, mennyi mész, mennyi cement, mennyi vas stb. kellett hozzá, s tudom azt is, hogy mennyibe kerültek ezek, illetve milyen árat fizettünk értük. Ha most ezeket az árakat összehasonlítom olyanformán, hogy kiszámítom azokat az árdifferenciákat, amely differenciák a tényleg kifizetett egységárak és a kartellenkívüli gyárak egységárainak a különbözetéből adódnak, akkor a következő érdekes adatokra jön rá az ember. Ehhez az épülethez kellett 192.000 darab tégla. A kartellár és a kartellenkívüli ár között a különbség 100 téglánál 18 pengő, itt tehát 3456 pengő kartellhaszon van benn az árakban. Kellett az építkezéshez 256 métermázsa mész, itt a differencia két pengő, tehát 512 pengő kartellhaszon van a mésznél. Cement 234 métermázsa kellett, a differencia a kartellár és a kartellenkívüli ár között 2.3 pengő, ez a különbség tehát 538 pengő kartellhasznot jelent. Kellett az építkezéshez 80 köbméter fa is, a differencia 12 pengő, ez a különbség tehát 960 pengő kartellhasznot jelent. Kellett azonkívül 160 métermázsa hengerelt- és betón-vas, ennél a differencia 16 pengő, a különbség tehát 2560 pengő kartellhasznot jelent. Kellett 920 folyóméter cső is; itt az átlag csővastagságnak, s a legnagyobb mennyiségű csőhossznak a méreteivel beszorozva, a 2.2 pengő kartellhasznot, ez összesen 2024 pengőt tesz ki. 200 kvadrátméter fűtőfelületből radiátornál kvadrátméterenként 7 pengő a differencia; ez összesen 1400 pengő. Húsz kvadrátméteres fűtőkazán kellett, itt 60 pengő az árdifferencia, 1200 pengő tehát a kartellhaszon. Összesen ezek az összegek 12.650 pengőt tesznek ki, és, ha még most ehhez hozzáteszem, hogy azoknál a kisebb anyagoknál is, amelyek itt szintén előfordulnak, a fémalkatrészeknél és egyebeknél, van egy kis kartellhaszon, amelyet 350 pengőre értékelek, akkor kiderül, hogy ennél a 100 ezer pengős építkezésnél 13 ezer pengő kartellhaszon van, vagyis 13 százalék az, amivel a kartell az építkezést drágítja. Ez azt jelenti, hogy ezt a 100 ezer pengős épületet 87 ezer pengőből is meg lehetett volna építeni, ha kartellhaszon nem volna benne, vagyis azt jelenti, hogy 8 ilyen épület közül csak 7 épület az építtetőé és egy ilyen épület a kartellé. Nemcsak tizedet fizetünk tehát a kartellnek, mint a régi dézsmás világban, hanem most fizetünk az építőiparban a kartellnek egy nyolcadot, mert minden nyolcadik ház már a kartell tulajdona.

Méltóztatik látni, hogy igenis szükség van arra, hogy a törvényjavaslat ebbe belenyúljon és ezt a kartellhasznot valami egészségesebb mértékre redukálja; hiszen teljesen megszüntetni nem lehet, de egészségessé tenni igenis lehet. Méltóztatik látni, hogy az építőipar válságában 13 százalékos felesleges nyereséggel szerepel az építőanyagkartell, amelynek letörésére tehát igenis hazafias kötelességünk törekedni.

Felkérjük lapunk barátait, hogy az előfizetési díjakat a január 1.-iki számhoz csatolt postabefizetési lapon beküldeni szíveskedjenek.

A mérnökkamarai építész munkák díjszabását (m. kir. keresk. miniszternek 93292/1928. sz. rendelete) lapunk kiadóhivatala **1 pengő beküldésével** utánvétellel bárkinek megküldi.

A modern katholikus templom.

A magyar mérnök- és építész-egylet mű- és középítési szakosztályának január 26-án megtartott ülésén *dr. Richard Hoffmann,* pápai prelátus, müncheni archeológus, ismertette a háború után épült német kath. templomokat. Utána *Albert Bosslet* müncheni építész a saját alkotásait mutatta be, és vázolta röviden a tervezésnél követett irányelveket.

Az előadás iránt nagy érdeklődés nyilvánult meg. Az előkelő vendégekkel megtelt nagy terem, ünnepi színt öltött. A magyar klérus kitünőségeinek kíséretében megjelent *dr. Serédi Jusztinián,* Magyarország hercegprimása is és figyelemmel hallgatta a modern művészetnek ezt a lelkes apostolát.

Hoffmann prelátus ugyanis propaganda előadásokat tart, az újabb német templomokról. Elmegy mindenüvé, ahol a német szót megértik. Járt: Bécsben, Grácban, Prágában. Előadásaival remcsak a modern művészetnek, de a németségnek is nagy szolgálatot tesz. Hozzájárul ahhoz a céltudatos munkához, melyet a németek tervszerűen és állhatatosan végeznek, hogy a nimbusz, mely őket a császárság alatt övezte, de a vesztett háborúval természetszerűen megkopott, mielőbb régi fényében tündököljék a köztársaság felett is.

A „Deutschland, Deutschland über Alles" ma himnusz és zsolozsma minden germán lelkében.

*

Építész előtt, ennek az előadásnak a jelentősége, nem a tárgyában, hanem az előadó személyében van. Magas egyházi méltóságot betöltő, művészet-történelemmel foglalkozó pap hirdeti, Egyháza fejedelmének helyeslésével, hogy a katholikus vallás ma is, éppen úgy, mint a múltban, a haladás elvét vallja. Nem ragaszkodik elmúlt korok formáihoz. Ellenkezőleg, azt kívánja, hogy a ma templomai, a ma szellemében épüljenek.

Egyszer és mindenkorra megdől az a téves felfogás, hogy katholikus templomokat csak gót, román vagy barokk stilusban lehet építeni.

Ezzel. a templomok szószékéről is elhangzott kijelentésekkel, a modern építészet nálunk is megkapja a katholikus templom architekturában az őt megillető azt a helyet, amelyet eddig, a tradiciókra és az Egyházra való hivatkozással megtagadtak tőle.

I. A MODERNSÉG ÉS AZ EGYHÁZ.*)

Ha van a művészetben tradició — és ez kétségtelen — úgy ez két kötelezettséget ró reánk. Az egyik kötelesség, a múlt tisztelete és védelme. Óvjuk, gondozzuk, meglevő műemlékeinket. Országos érdek, karbantartani, helyreállítani a nemzet kincseit.

Éppen ilyen országos érdek azonban, a ma művészeinek munkához juttatása. Ezzel együtt jár, a még csak rügyező új művészetnek az istápolása. Ez is hagyományos kötelesség, mert az elődök is így csinálták. Ez viszont a jelen tisztelete és védelme.

A katholikus Egyház fennállása óta, állandó segítője, mondhatnám dédelgetője a művészeteknek. A műemlékek 90 százaléka templom és csak 10 százaléka profán épület. Ez azt igazolja, hogy a multban az Egyház volt a legnagyobb megrendelő, a művészetek legbőkezűbb pártfogója és fejlesztője. Azt is igazolja azonban, hogy az Egyház mindig lépést tartott az idővel, mert mindig annak az ütőerén tartotta a kezét.

Most folyt le szemünk előtt a kulturvilágnak egy ilyen ünnepe. Szent Péter utódja, nemes hivatásától eltelve, a legmodernebb propaganda-eszközt, — a rádiót — vette igénybe, az emberszeretet magasztos eszméinek hatásosabb terjesztésére.

Noha egészen természetes, hogy az Egyház vezetői azon a nézeten vannak, hogy az építész ma, csak modernül építsen, *dr. Faulhaber* München érseke 1930. Szilveszter éjjelén 8000 hívője előtt tartott ünnepi prédikációjában szükségesnek tartotta külön is hangsúlyozni, hogy *„a mai keresztény művészetnek a mai kor nyelvén kell beszélni!"* Ez nem új jelszó. A letünt korok, a régi, nagy egyház-férfiak, a Gyula pápák, mind ezt az elvet vallották és követték. A XIX. század, eszmeszegénysége folytán kénytelen volt a multra támaszkodni és csinált magának ebből a kétes erényből egy hamis bálványt: a Szent-Tradiciót.

Az Élet azonban meg nem áll. Az Élet, az örök tavasz. Az örök megujhodás, új virággal és új gyümölccsel. Valamikor a régi — a ma történelminek mondott, mindnyájunk által elismert stilusok is modernek, újak voltak. Akik csinálták — „forradalmárok" — kortársaik kemény kritikáját kapták jutalmul.

Ez, különben közös sorsa minden korok újítóinak. A középkoriak cselekedetét a Művészet iránti legnemesebb rajongás és az Egyházhoz való gyermeki ragaszkodás vezette és lelkesítette. Ennek dacára, a gótika, ez a par excellence katholikus templom stilus, az olaszok előtt annyira ellenszenves volt, hogy gúnyból „gót"-nak, vagyis „barbár"-nak mondtak minden csúcsíves, illetve — akkor — modern épületet.

A kortársak ítélete egyébként nem mérvadó. Sem a dícséretük, sem a kritikájuk nem elég objektiv. A helyes értékelést csak az utókor adhatja meg, egy bizonyos idő távlatán keresztül.

*

Minden kornak megvolt a szellemét kifejező művészete. A ma sem fog elmaradni a régiek mögött.

Építésznek, szobrásznak, festőnek, meg kell találni azokat a művészi formákat, melyek az Idő szellemét tökéletesen kifejezik. Eddig csak kerestük az utat. Merre? A technika vívmányai, az új anyagok és új szerkezetek adják meg önkéntelenül az irányt. És a gazdasági viszonyok.

A ma, még tele van küzdelemmel. A háború és a forradalmak ütötte sebek egészen új feladatokat róttak az emberekre. A gazdasági válságot egyaránt megérzi minden ország, minden ember és így természetesen az Egyház is. A mai művészek rendelkezésére nem állanak akkora vagyonok, mint a középkorban, a renaissance vagy a barokk idejében. Szó sem lehet tehát pompáról, mert ez teljesen ellenkezik korunk szellemével és a kath. Egyház mai felfogásával.

Bámuljuk, csodáljuk, a gyönyörű csúcsíves, barokk és rokokó templomokat. Hódolattal adózunk alkotóik szellemének, de nem érezzük magunkat egészen otthonosan bennük. Az egyik magasztos, a másik túlzottan ünnepélyes. A középkor mély vallásossága, messze esik tőlünk. A barokk pompája pedig ellentmond a mi szegénységünknek, amely takarékosságra kényszerít bennünket.

Aki ma, mégis az elmult korok művészetét kultiválja, úgy jár, mint aki ezüst csattos félcipőt, rövid bársony térdnadrágot, testhez szabott kabátot és hajporos allonge parokát ölt magára. Megbámulják.

De nemcsak a ruhája, ízlése, gondolkodása változott meg az embereknek, hanem mindezzel együtt természetszerűen a vallásos érzése is. Más ma a val-

*) Szerző egyéni véleménye. *(Szerk.)*

NEM KÉRHETNEK PÉNZT A KÖZHATÓSÁGOK A TERVPÁLYÁZATOK NYOMTATVÁNYAIÉRT. A kereskedelemügyi miniszter tudomására jutott, hogy egyes hatóságok és közintézmények tervpályázatok kiírásánál a nyomtatványok és rajzok kiszolgáltatásáért a pályázóktól gyakran olyan összegek lefizetését kívánják, amelyeknek nagysága az építészek egy részét visszatartja a pályázaton való részvételtől. A kereskedelemügy miniszter ezért most rendeletet adott ki, amelyben felhívta az összes közhatóságokat, hogy a tervpályázati nyomtatványok kiszolgáltatásánál csupán a tényleges sokszorosítási díjat szabad felszámítani, de ezt az összeget is vissza kell adni azoknak, *akik a pályázaton tényleg részt vesznek.*

lásosság, mint mondjuk, anno 1700. Ekkor *Abraham a Sancta Clara,* ez a maga idejében elismert és ünnepelt egyház-szónok prédikált a bécsi katholikusoknak. Ahol ő beszélt, ott a templom megtelt hívőkkel.

Ma, aligha akadna hallgatósága. Pedig beszédei, szónoki remekek voltak. Gondolatainak mélysége, költői szépségekben gazdag nyelvezete, versenyre kelt a templomok pazar architekturájával. Ő egy pompában, fényben úszó kornak a papja volt — nem beszélhetett másképpen. Ha ma élne, ma is szépen prédikálna, de a mi gondolatvilágunknak megfelelő egyszerűbb stilusban.

Magyar Vilmos

hogy a munkanélküli mérnök a munkanélküli épitőmesterek számát növelje, akik egy életen keresztül csakis ezt a mesterséget folytatták és dacára az évek óta tartó munkahiánynak, eszükbe sem jut máról-holnapra átcsapni egy olyan pályára, amihez sem kellő képzettségük, sem kellő gyakorlatuk nincsen és ahol feltétlenül alulmaradnak az igazán rátermettekkel szemben. Igy van ez a mérnökökkel is. Aki ma mérnök, holnap már épitőmester, voltaképen egyik se. Vagy épitőmester valaki, vagy mérnök. A kettő együtt sem lehetetlen, de minden esetben kivétel. Az igazi mérnök, aki szereti a műszerét, aligha cseréli azt fel a malterosládával. Az a mérnök pedig, akinek teljesen mindegy, hidat épit-e vagy házat, az nem épitőmester, hanem vállalkozó.

* * *

Egyéni nézetünk, hogy a sokat vitatott 1. §. b) pontja voltaképen nem is a javaslat keretébe tartozna. Ott van a hiba, hogy ebbe a speciell épitőipari javaslatba belevették a mérnöki munkákat. Itt csak arról kellene intézkedni, ki gyakorolhatja az épitőmesterséget. Szerintünk: az okl. épitész és a képesitett épitőmester. Miként lesz azután az okl. mérnökből okl. épitész, azt a műegyetem tanácsa állapitja meg.

Magyar Vilmos.

KRÓNIKA

FELKÉRJÜK ELŐFIZETŐINKET, hogy lapunk jelen számához csatolt előfizetési lapon postafordultával lehetőleg az egész évi előfizetést küldjék be, igy mentesülnek az évközben felmerülő áremelkedésektől. Lapunk előfizetési ára most még egész évre 12 PENGŐ = 150.000 KORONA.

Műmellékletünk. Lapunk mai 50 éves jubileumi számához műmellékletet adunk, Sándy Gyula műegyetemi tanár remek alkotását, a budai uj postapalotát.

Kinevezés. A budapesti kőművesmesterek és kőfaragómesterek ipartestületénél, a székesfőváros tanácsa 136.005/1925. V. számu rendeletével, iparhatósági biztosnak Lengyel Mihály dr. tanácsi fogalmazót nevezte ki.

A Magyar Épitőmesterek Egyesülete rendkivüli közgyülése. A Magyar Épitőmesterek Egyesülete 1926. évi január hó 7-én, csütörtökön este 6 órakor az egyesület helyiségében (IV., Ferenciek-tere 7., II. lépcső, II. emelet, 6. ajtó) rendkivüli közgyülést tart. Napirend: 1. néhai Szuchy János alelnök tisztelet taggá választása. 2. Alelnökválasztás. 3. Inditványok. Ülés után társasvacsora.

A mű- és középitési szakosztályok a mérnökgyletben 21-én kezdték meg az ipartörvény tárgyalását *Schoditsch* Lajos elnöklete alatt. Mégcsak az előcsatározások folytak a szép számmal felvonult mérnökök és épitőmesterek között, de ez is mutatta, hogy itt elkeseredett küzdelemre van kilátás. A mérnökök vezérszónoka *Berger* Benő volt, aki az uj épitőtörvénytervezetet teljesen hibásnak, rossznak, csonkának bélyegezte, mely még csak tárgyalás alapjául sem szolgálhat. Hivatkozott a Műegyetemre, mint fő forumra, a különböző kiadványokra (Mérnök kamara, Épitésügyi szabályzat, Mérnöki diploma), melyek nyiltan kimondják, hogy a mérnöknek épitési gyakorlatot folytatni joga van. Bécsben a magyar mérnöki oklevél elég, hogy valaki Baumeister lehessen.

Wälder Gyula szakosztályi elnök meleg szavakkal köszönt meg a kitünő előadónak.

In memoriam. Klenovits Antal építőmester mult hó 16-án este 10½ órakor, a halotti szentségek felvétele után, életének 81-ik évében elhunyt. A megholdogult hült tetemeit mult hó 18-án, a róm. kath. anyaszentegyház szertartása szerint a Kerepesi-ut melletti temető halottasházában beszenteltetett és ugyanazon temetőben levő családi sirboltban örök nyugalomra helyeztetett. Az elhunytban Klenovits Pál épitész édesatyját gyászolja. Az elhunytnak gyermekei: Rumpelles Jánosné szül. Klenovits Mária, Cséti Róbertné szül. Klenovits Jozefin és Klenovits Pál; vejei: Rumpelles János és Cséti Róbert; menye: Klenovits Pálné szül. Langer Hilda; unokái: Rumpelles Juliska, Panni, Jancsi és Misi, Cséti Sárika és Margit, Klenovits Pali és Miklós.

A budai uj postapalota megtekintése. *Sándy* Gyula műegyetetmi tanár december 13-án a Magyar Mérnök és Épitész Egylet tagjainak mutatta be a minden izében kitünően sikerült nagyszerü alkotását, ahol mindenki maga meggyőződhetett arról, hogy még az 5 méter mélyen az uttest alatt fekvő pincehelyiségek is csontszárazok. De talajviz be sem hatolhat, azért sem, mert az egész épület kivül kavicsszürő árokkal van körülvéve, melynek alján drenázscső vonul végig, mely egy mélyebb kutba vezet, ahonnan automatikusan szivattyu emeli ki a vizet. Ezideig nem volt rá szükség. A középfolyosó tökéletes világos, mert a folyosóvégekről és felső szoba világitóablakokból kellő fény jut ide. A burkolat linoleum, közvetlen a vasbeton felső simitására fektetve. Továbbá parkette aszfaltra fektetve. Minden praktikus és szolid. A kitünő professzort, aki önfeláldozó szivességgel kalauzolta a vendégeket, a végén meleg ünneplésben részesitették.

A törökkori dsámik és türbék Magyarországon. A Műemlékek Országos Bizottsága által rendezett előadássorozatban vasárnap délelőtt *Foerk* Ernő tanár „Dsámik és türbék Magyarországon" cimmel tartott vetitett képekkel kisért előadást. Az előadó röviden rámutatott arra, hogy a közel százötven esztendeig tartó török uralom természetszerüen török világot is teremtett a meghódított Magyarországon, melynek legpregnánsabb kifejezői a bazárok, fürdők és mecsetek. Különösen az utóbbiakat, melyek — ha nagyobb számban fordulnak elő — egész keleti jelleget kölcsönöznek a magyar városoknak. Az egykoru metszetekben különösen Buda, Pécs, Nagyvárad, Temesvár, Eger és Szigetvár viselnek törökös jelleget. Majd ismertette a török dsámi külső és belső elrendezését, annak két főtipusát, a kupolás és teremalaku dsámit, amelyek ugy a közeli Balkánon, mint hazánkban is előfordulnak. Ismertette a magyarországi türbéket és azok megmaradt példáit: Gül Baba sirját Budán és Idrisz basa sirját Pécsett, azoknak analógiáját és fejlődését, különösen a szomszédos Balkánon.

A Műcsarnok akt-kiállitást rendezett, melynek páratlan sikere lett. *Barta* Károly villanyszerelési vállalkozó érdeme az eszme, mely kitünően bevált. Csodálatos szépségü festmények kerültek igy elő, egy *Zichy* Mihály, *Székely* Bertalan, *Lotz* Károly, *Benczur* Gyula, *Szinnyey Merse* Pál s ki tudná mind felsorolni a nagy mesterek neveit. A nagy terem egyik leglenyügözőbb képe *Paczka* Ferenc Emese álma. Ugyanitt van két teljesen egyforma kép, melyeket az iskolán csinált egymás mellett *Benczur* és *Szinnyey*. Micsoda pompás két kép ez. Hol vannak a mai iskolák képei ezektől. A mai akt-festők? Ne menjetek az oldaltermek egyik-másikába, mert ki kell ábrándulnotok a mai magyar festészettől. Micsoda eltévelyedés az örök-széptől! A szobrászat megközelitően sem áll oly nivón, mint a festészet. Itt nincsenek oly örökbecsü, lenyügöző alkotások, mint amott. Mindenesetre éredemes ide elmenni.

Előre kell bocsátanunk, hogy Bécsben a háboru előtti időkben éppolyan egészségtelen lakásviszonyok uralkodtak, mint nálunk. Tulnyomó volt a kislakás, aminek folyományaként a lakosság nagyobb fele egészségtelen lakásokban drágán lakott, az albérlő és ágyrajáró rendszer erősen kifejlődött. Ezzel az örökséggel mentek a háborunak, amely a fennálló viszonyokat még jobban lezüllesztette. Ellenmondásnak tünik, de ugy van, hogy mig 1910-ben a 2,031.421 lakost számláló Bécsben nem volt lakásinség, addig 1920-ban az 1,841.326 lelket magábanfoglaló Bécsben lakásinség, illetve nyomoruságos lakásviszonyok vannak. Ezt a körülményt az teszi érthetővé, hogy a háboru után rendkivüli módon megszaporodott a házasságkötések és igy az önálló háztartások száma. Egyébként ez a jelenség minden államban bekövetkezett. Hivatalos adatok szerint 1910—913. években nagyobb népesség mellett 18.713, 19.280, 20.127 és 17.791 házasság köttetett. Ezzel szemben 1919-ben 26.182, sőt 31.164 is. 1921-ben bezárólag 1924. évig még mindig 29.274, 26.568, 19.827, azaz 18.713 egybekelés történt.

1922 május 1-én hozta be Bécs városa a lakásbér adót, amely a lakásinség tartamára a lakásépités céljait szolgálja. Mindazoknak, akik lakással birnak, amelyet a lakók védelme folytán el sem veszithetnek, és ezen lakást csekély lakbér fejében kapják, — lehetővé kell tenni azt, hogy a megfelelő lakással nem birók is emberséges lakáshoz jussanak. A bécsiek hamar belátták, hogy a lakók védelme megfelelő lakásépitési tevékenység nélkül feltartóztathatatlanul a drágaság és az összeomlás felé vezet. Erre azok, akik a házak lerongyolódása mellett lakás nélkül maradnának, ezt az állapotot nyugodtan elviselni nem tudnák. *Nagy lakásépitő programm nélkül a lakók védelmét fönntartani nem lehet.* Ez a belátás ma már általános és azt az örvendetes hatást eredményezte, hogy, noha hihetetlenül hangzik, a lakásépitési adó mégis népszerü. Az adókat általában kedvetlenül és kelletlenül fizetik, különösen mert nehéz annak az egyes adófizetőkre eső hasznosságát kimutatni. Akinek például nincsen tanköteles gyermeke, az azért mégsem fogja tagadásba venni a jó iskola szükségességét, habár abból közvetlen előnyt nem is fog élvezni. Ezzel szemben mindannyian tudják, hogy a házbéradót, amely pedig egyedül a bérbeadót védte volna, jelentékenyen többet kellett volna fizetni, azzal a különbséggel, hogy annak a hasznát nem a közösség, hanem a háztulajdonosok látták volna.

A bécsiek belátják azt, hogy ennek az adónemnek a beszüntetése reájuk nézve egy igen rossz üzletet jelentene. Ez a felfogás erős támasztékot nyer azon körülményben, hogy a lakásépitési adó a kor szociális követelményeinek megfelelő és erős progressivitást mutat.

A hatalmas programm, amely 25.000 darab lakás épitését tervezi, 1938. év végéig hajtandó végre. Előreláthatólag azonban korábban befejezhető lesz.

Magánépités utján	1934-ben	5763	lakás
	1935 „	9338	„
	1936 „	8412	„
telepitési akció utján	1934 „	987	„
	1935 „	500	„
	Összesen	25.000	lakás

Egy lakásra 3—4 lakost számitva, ez maga egy egész kis várost tesz ki 75.000—100.000 lakossal.

Az egyes lakások kiképzése, azok beosztása határozott haladást jelent a lakáskultura terén a régi tömeglakásokhoz viszonyitva. A lakóhelyiségek és konyhák kivétel nélkül közvetlen világitással és szellőzéssel birnak és vagy az utca, vagy a nagyméretü tágas udvarra nyilnak. Világitó udvar egyetlenegy sem készült. Uj és előttünk ismeretlen lakókonyha-tipus. Ebben főzőfülke, esetleg mosogatófülke van, amely a főzéssel járó műveletek lebonyolitó fülke van, amely a főzéssel járó műveletek lebonyolitására alkalmas és igy a helyiség lakó jellege is jobban kielégithető. Ezek a lakókonyhák természetesen nagyobb mérettel birnak, mint a kizárólag főzés céljaira szolgáló konyhák. Vizvezeték és closet minden lakás járuléka. Kis előtér is van mindenütt. Esetleg nyitott erkélyek vagy kis függő folyosók teszik kedvessé és lakályosabbá az otthont. A konyha ékessége a gáztüzhely, két lyukkal, sütővel és tányér-melegitővel. Az ablakok, ajtók osztrák normáliák szerint egységesen készültek. Az épitési anyag beszerzése központosan történt részben a város saját tégla- és mészégető telepéről. A szállitás részben a városi üzemmel. Sajnos, hogy a fölmerült épitési költségekre vonatkozólag, amely pedig leginkább érdekelne most bennünket, semmi tájékoztatót nem kaptunk.

Egészben megállapitható, hogy ennek a nagy épitési akciónak eddig végrehajtott része hatalmas teljesitményt jelent, s kivánatos volna, ha fővárosunk most ez év tavaszán megkezdendő épitési ciklusában figyelemre méltatná az ott tapasztalt és megvalósitott eszméket.

Nem kételkedünk abban, hogy, ismerve technikus vezető köreink előrelátó gondosságát, ez máris megtörtént.

Csécsy Andor

Harc az épitőipari törvényjavaslat körül.

Szerkesztő barátom megbizásából irnom kellene azokról a régi kollégákról, akik az ötven esztendő lefolyása alatt ebbe a lapba állandóan dolgoztak. Akiket sohasem láttam, de akikkel most, cikkeik révén megismerkedtem. Akiket ismertem és akikkel a nagy világégés előtt együtt beszéltük meg a szerkesztőség dolgait. De akik közben elmentek, itthagytak bennünket... Petrik Albertről... Ney Béláról... és az agilis jó Mihályfi Józsefről...

Csak a kezdet kezdeténél tartok, amikor forgatva az elsárgult lapokat, feltünő hasonlatosságot találok az ötven év előtti és a mai panaszok között. Ennek a lapnak megindítása közvetlenül összeesett Budapest épitésének és vele együtt az épitőipar fejlődésének a kezdetével. A lapalapitók nemcsak szellemi vezérei, de a szó valódi értelmében vett „mesterei" is voltak az ujjáéledt épitőiparnak. Ezek az ötven év előtt élt épitészek nemcsak tervezők, de tanitók is, akik kénytelenek maguknak értelmes iparosgárdát nevelni, hogy papirosra vetett eszményük helyes alakban öltsön testet. Ők kezdik művelni ezt a parlagon hagyott — vagy csak gyommal benőtt — területet. Ők teremtenek először rendet az épitőipar gyakorlása körül. Az 1872-ben kimondott „ipari szabadság" helyébe ők harcolják ki az épitőiparnak engedélyhez és képesitéshez való kötését, hogy a szabad ipar folytán elszaporodott kontárokat hozzáértő iparosok válthassák fel.

Ime, igy kapcsolódnak a mult elsárgult lapjai a való jelenbe. Éppen most folyik a harc ez ellen az „elvénhedt" ipartörvény ellen, mégpedig olyan eszközökkel, aminőt technikusok eleddig nem használtak.

Csonka lenne ez az ötven esztendő történetét tárgyaló szám, ha erről a harcról a krónikás meg nem emlékezne. Mert ez a harc, eszközeivel együtt, ennek az erőtől duzzadó ötvenesztendős fényes multnak a nagy összeomlás és országcsonkitás folytán keletkezett munkahiánynak egyik szomoru következménye. Harc — a kenyérért!

* * *

A kereskedelmi miniszter megküldötte az érdekelt

testületeknek az épitőipari törvényjavaslat tervezetét. hogy arra észrevételeiket tegyék meg. A Magyar Mérnök és Épitész Egylet illetékes szakosztályai a javaslatot külön-külön tárgyalásra tüzték ki. Legközvetlenebbül érdekli ez a javaslat az épitészeket, illetve azok mű- és középitési szakosztályát, ahol a javaslat első tárgyalása mult év december 21-ére volt kitüzve. Az ilyen szakosztályi tárgyalások rendesen csöndben, nyugodtan folynak le. Minden szakosztály a maga szempontja és érdeke szerint tárgyalja le az ügyeket és ennek megfelelően adja le véleményét. Ezuttal nem igy történt. Uj fegyverek és ezeknek az uj fegyvereknek megfelelően uj harcmodorok jönnek alkalmazásba, a kort annyira jellemző mentalitásból: a cél szentesiti az eszközt!

* * *

A tárgyalásokat megelőzve, jelenik meg az első csatár. Egy anonym, álarcos lovag. Nem bajvivó; aki méltó ellenfelére vár, hogy vele kardját összemérve, győztesen kerüljön ki a párharcból. Az ő fegyvere nem kard, hanem pallos, amellyel máris halálra sujtotta a „korcs" javaslatot. Hogy közben nagyokat káromkodik, azon nem csodálkozunk. Epébe mártott tollal és azzal a meggyőződéssel lát munkához, hogy e javaslat felett: „alig-alig lehet objektiv kritikát gyakorolni." És amikor munkája végére ér, maga is szükségét érzi a vezeklésnek: *„Érzem, hogy indulataim vezették tollamat"*. Nyilván ezért is kellett a névtelenség könnyü köpenye. Pedig, aki ugy érzi, hogy objektiv kritikára képtelen, indulatain uralkodni nem tud, az ne vegyen tollat a kezébe, mert a harag: igen rossz tanácsadó.

* * *

E prológushoz hasonló meglepetések érik a szakosztályokat a javaslat tárgyalásán. Az ülésen csaknem több a mérnök, mint az épitész. A sok mérnök-felszólaló miatt az épitészek alig jutnak szóhoz. Vajjon mit szóltak volna a mérnökök, ha forditva, az épitészek kisérelik meg: a javaslatot a mérnökökre erőszakolni? Mert ugy látszik, a cél ez volt. A panaszok lényege: 1. Noha az okl. mérnökök — ugy épitéstanból, mint tervezésből — vizsgát tesznek, a javaslat mégis meg akarja velök ezt a vizsgát ismételtetni, még hozzá egy kisebbnivóju bizottság előtt. 2. Dacára, hogy a multban okl. mérnökök ugy Budapesten, mint vidéken igen sok középületet is épitettek és ezzel bizonyitották épitőmesteri rátermettségüket, a javaslat mégis, még ezeket is, meg akarja fosztani szerzett jogaiktól. Kérik tehát a szakosztályokat, hogy e javaslatot az előadó javaslatával szemben — mint tárgyalásra alkalmatlant — küldje vissza a miniszternek. Az előadó nyomban felelni óhajt erre az inditványra. De az ellenzék folytonos közbeszólása miatt ez sem ment simán, ugyhogy kérni kellett a mérnököket, hogy engedjék meg az épitészeknek, hogy szóhoz jussanak, mert voltaképen az épitészek tárgyalnak és nem a mérnökök; lényegében pedig az épitészek mégis csak közelebb állanak az épitőiparhoz, mint a mérnökök, tehát illetékesebbek annak a megitélésére, vajjon ez a javaslat alkalmas-e tárgyalásra, vagy sem.

* * *

A krónikás most már szivesen letenné a pennát, ha az elmondottak egyenesen nem késztetnék a további gondolkodásra, okfejtésre. Például: Az a véletlenül a vitába dobott állitás, hogy a börzét és több, hasonló nagyszabásu középületet „mérnökök" épitették, nem nyelvbotlás, hanem a mérnökök által terjesztett agitációs érv, az őket ért jogfosztás bizonyitására. Ennek igazságáról, ugy látszik, ők szentül meg vannak győződve, különben nem mertek volna ezzel az épitészek előtt érvelni, ahol az elnök meg is magyarázta nekik, hogy az idézett esetekben a mérnökök mindig csak mint vállalkozókszerepeltek, még a börzénél is. A baj tehát ott van, hogy a mérnökök nem akarnak disztingválni a vállalkozó mérnök és felelős épitőmester fogalma között.

Azok a mérnökök, akik az ülésen olyan elkeseredetten harcoltak a javaslat ellen, nem tudják, hogy mi az épitőmester. Semmiképen nem akarják megérteni az előadónak abbeli érvelését, hogy nem azért kell az épitőmesternek tervezni tudni, hogy ő maga foglalkozzék tervezéssel, hanem, mert csak olyan épitőmester lehet igazi munkatársa az épitésznek, aki maga is tud tervezni. Zenét érteni és zenét igazán élvezni szintén csak az tud, aki maga is játszik valamilyen hangszeren.

Egészen sajátos az a viszony, ami a tervező épitész és a kivitelező épitőmester között fennáll. Hasonló kapcsolat van az iró és a szinész között. A szinésznek is van irodalmi műveltsége és feltétlenül tud irni. De hajlama, vérmérséklete a deszkákra viszi, mert több élvezetet talál a játékban, mint az irásban. Ez a viszony az épitész és az épitőmester között. Helyesen ugy volna, hogy csak épitész lenne. Az idealista és művészi készségü a tervező, a gyakorlatibb gondolkozásu az épitőmester. Mert mennél nagyobb az épitőmester architektusi intelligenciája, annál tökéletesebben tudja megvalósitani az épitész papirosra vetett észméit. Sőt nemcsak tervezni tudjon, hanem ismerje a stilusokat is, hogy érzékelni tudja a különböző stilusformák apró eltéréseit. Mert mind e nélkül nem lehet az épitőmester igazi munkatársa az épitésznek. Miért hatnak a középkori kathedrálisok egytől-egyig olyan egységesen. Miért olyan tökéletes azok technikai, illetve mesterségi kivitele. Mert mindegyikből — kivétel nélkül — az alkotók tudása szól.

A kőműves-, a kőfaragó-, az épitőmester minden tudását, minden képességét az épületbe fektette. Mindenki legény volt a talpán és mindenki tudta, hogy miben segit. A kőfaragó egész életén keresztül csak követ faragott, az épitőmester csak épitett vagy tervezett. És a barokk kastélyok? A Fischer von Erlachok művészi készsége egymaga nem lett volna elég, ha nem Raffael Donnerek segédkeznek nekik.

Érdekes az is, hogy ezek a hires műemlékek mérnökök nélkül létesültek. Pedig voltak akkor is. De ők szintén a maguk munkájukat végezték, hasonló tökéllyel és hasonló lelkesedéssel. Még csak a szomszédba sem kell menni példáért. Itt a Lánchid és az Alagut. Ennek dacára eszébe sem jutott soha a zseniális Clark Ádámnak, hogy házakat tervezzen, avagy épitsen. Pedig formaérzéke is volt, ez kétségtelen. De ő vérbeli mérnöknek tudta magát, aki nem téved idegen területre.

* * *

Az igazi épitőmester nem vállal utat, nem vállal hidat, szóval mérnöki munkát, mert ahhoz éppen ugy nem ért, mint ahogy a mérnök nem érthet házépitéshez. Miért? Mert a mérnökség: tudomány, az épitőmesterség: ipar. És aminthogy emberemlékezet óta a házakat épitőmesterek épitik, évszázados gyakorlatból kifejlett ipari és rajzi készség alapján, azonképen ősidők óta mérnökök csinálnak — fokozatosan fejlődő tudományos alapon — minden mérnöki objektumot. És még eddig sehol, senki nem sütötte ki, hogy ez igy nem jól van! Honnan most ez a rettentő elégedetlenség? Értenők, ha az épitőmesterek, avagy az épitészek akarnának mérnöki munkákat végezni. De amikor a mérnökök az épitőmesterséget is maguknak reklamálják és mégis ők panaszkodnak jogfosztásról, ezt mi, épitész-agyvelővel megérteni nem tudjuk. Itt tényleg bagoly mondja verébnek: nagyfejü. Más itt a punktum saliens. Nincsen munka. Ebből azonban nem következik,

Magyarné Dersik Éti festő

Akció a fiatal gépjárművezetőkért

Ne legyenek „diszkóbalesetek”!

A világ szinte valamennyi országában a fiatal, kezdő, még rutintalan gépjárművezetők okozzák a közúti közlekedésben a legtöbb balesetet. Ezeknek – a nem egyszer tragédiába torkolló – eseteknek azonban nemcsak az elkövetői, hanem szenvedő alanyai is ők. Nemzetközi kutatások és hazai szakértők vizsgálatai bizonyítják, a 18–20 éves korosztály a legbalesetveszélyesebb. A hatékony megelőzés érdekében a Nemzetközi Balesetmegelőzési Szervezet (PRI) 1993-ra meghirdette a „Fiatal gépjárművezetők” akciót. Célja, hogy valamennyi közlekedő, de elsősorban a fiatalok körében tudatosítsa a felelőtlen közlekedés, gépjárművezetés szomorú, esetenként visszafordíthatatlan következményeit. A közös akcióban több mint 20 ország közlekedésbiztonsági szervezete vesz részt.

A fiatalok által okozott balesetek túlnyomó része éjszakánként, általában a hétvégeken történik – különböző szórakozóhelyekről a másikba menet, vagy éppen hazafelé tartva.

Elsősorban a diszkó veszélyét kell kiemelnünk. Bebizonyított tény, hogy az ottani hang- és fényeffektek óriási hatással vannak az idegrendszerre, a hallásra és a látásra. Ilyen alkalomkor a lehetséges balesetveszélyt még növeli az is, hogy vezetés közben a normálisnál hangosabban szól az autómagnó vagy éppen a CD-lejátszó.

A balesetek, tragédiák oka egyértelműen a gyakorlatlanság és a gyorshajtás. Az így bekövetkezett balesetek elrémisztő arányokat mutatnak. Sokan ittasan vezetik autójukat, motorjukat, s az emelkedett hangulatú társaság nem egyszer hajlamos – szó szerint – balesetbe kergetni, hajszolni az amúgy is gyakorlatlan vezetőt.

A fiatalok körében a kockázatot az erő és a férfiasság bizonyítékának tekintik, ami a többség elismerését, esetenként csodálatát válthatja ki. A fiatalok normális körülmények között otthon nem fogyaszthatnak alkoholt, de a hétvégeken a diszkókban alkalom kínálkozik erre. Sőt, a társak még el is várják, hogy mindenki egyformán igyon szeszes italt. Sajnos a hazai gyakorlat azt mutatja, hogy ezek általában olcsóbbak, mint az alkoholt nem tartalmazó italok.

A nálunk fejlettebb közlekedési kultúrával rendelkező országok már 6–7 éve reagáltak erre a jelenségre, különböző módon megpróbálták eddig is elejét venni a fiatal, gyakorlatlan gépjárművezetők okozta balesetek emelkedésének.

1993. január 1-jétől jelentős változás történt Magyarországon is a járművezetők képzésében.

A fiatalokat kiemelten érintő járműkategóriákban a következők:

– Kétkerekű járművek vezetését is csak szakoktató felügyelete mellett lehet elsajátítani, megszűnt az önálló gyakorlás.

– Segédmotor-kerékpár kategóriában kötelező a jövőben a vezetési gyakorlat forgalomban történő oktatása és vizsgáztatása.

– Motorkerékpár vezetésének elsajátítását első lépcsőben 16 éves kortól, 150 cm^3 hengerűrtartalmú motorkerékpárral lehet elkezdeni (A/1 kategória).

– 150 cm^3 feletti hengerűrtartalmú motorkerékpár vezetésének tanulása csak 1 éves A/1 kategóriára érvényes vezetői engedély birtokában kezdhető el, 17 éves kortól.

– Személygépkocsi-vezetői kategóriában szigorodott az elméleti KRESZ és járművezetési ismereti vizsga.

Magyarország is csatlakozott tehát a nemzetközi felhíváshoz azért, hogy mindig mindenki pontosan célba érjen.

Nem mind beteg, aki pszichológushoz fordul

A KATONÁNAK A LELKÉT IS ÁPOLNI KELL

A katonának, és különösen a határőrnek nemcsak a fizikai erőnlétével és kiképzésével, hanem a lelkével is foglalkozni kell. Ami eddig elmélet volt, 1992-től a Győri Határőr Igazgatóságnál gyakorlat: négyfős szociális szervezőcsoport (két pszichológus, egy asszisztens és egy szociális szervező) foglalkozik a határőrök emberi problémáinak megoldásával, illetve megelőzésével.

– Már sorozáskor igyekszünk személyes benyomásokat gyűjteni a leendő határőrökről: akit bizalmas beosztásba szánunk, arról annak tudtával és beleegyezésével nyílt információgyűjtést tartunk a lakóhelyén. Ellenőrizzük a szociális helyzetét, pszichés hátterét, próbálunk képet kapni arról, ki is ő? – tudtuk meg *dr. Teke András* alezredestől, a Győri Határőr Igazgatóság igazgatóhelyettesétől. – Bevonulás után az orvosi bizottság pszichológusa devianciatesztet végeztet a katonákkal, próbálja megtudni: kísérelt-e már meg öngyilkosságot, volt-e kapcsolata kábítószerrel, alkohollal, volt-e pszichiátriai kezelése, milyenek a barátai, hogyan vélekedik a szektákról?...

Bevonulás után két nappal a szakbizottságok beszélgetnek el az újoncokkal, és döntik el, ki hova kerüljön. Így a kiképző szakaszparancsnokok már kész instrukciókat kapnak ez egyes katonákkal, feltüntetve: kire kell jobban odafigyelni? Ez azonban törődést, foglalkozást jelent, nem pedig kezelést... Az esküre két hét alatt kell felkészülni, ez újabb szűrőt jelent, sok probléma felszínre kerül a megterhelő tizennégy nap alatt. Az alegységekhez kerülő katonák „használati utasítása” újabb bejegyzésekkel bővül.

– Ez a megelőző rész. Hogyan kezelik az időközben jelentkező problémákat?

– Minden kedden fogadóórát tart a szociális szervezőcsoport. Erre bárki, aki szükségét érzi, elmehet, ha éppen szolgálatban lenne, elkérheti magát a parancsnokától. Van, akiknél elöljárója észlel valami gondot, ezért úgy küldik. El kellett oszlatnunk egy téves beidegződést: nem beteg az, aki pszichológushoz megy. Bárkinek lehet olyan problémája, amit egyedül nem tud megoldani, társaival, vagy parancsnokaival pedig nem akar megosztani. Mivel sokan betegségek mögé bújnak, ha lelki problémájuk van, az egészségügyi részlegünk is szoros kapcsolatban van a pszichológussal, és ha szükséges, az egyházakkal is pillanatok alatt fel tudjuk venni a kapcsolatot.

– Miben más a hivatásosok kiválasztása?

– A leendő tiszthelyetteseknél komolyan vizsgáljuk a pszichikai alkalmasságot – elég sokan vannak, akikre nem tartunk igényt. Aki ide kerül, az ne a munkanélküliség elől meneküljön, annak mentálisan tiszta, nagy tűrőképességű embernek kell lennie.

– Milyen tapasztalataik vannak a bevonulókról?

– A májusban vonult sorállománynak 10 százaléka szociális, megélhetési gondokkal küzdött, 40 százalékuk munkanélküli volt, 10 százalékuknak komolyabb kapcsolata volt az alkohollal. Pszichés zavarú, vagy antiszociális bevonuló azonban egy-kettő volt csupán.

– Eredményesnek tartja a szociális szervezőcsoport munkáját?

– Sikerült elérnünk, hogy ha valakinek problémája van, azt vagy ő maga jelzi, vagy társai, a tisztesek, vagy parancsnokai reagálnak rá. Ha valaki, akár áthelyezési gondjával kapcsolatban, kérelmet ad be, két héten belül választ kap rá. A napi problémákat úgy kell ütköztetni, hogy ne legyen áldozat a katona, és ne szenvedjen csorbát a határőrség érdeke sem. A szociális szervezőcsoport gyakorlatilag egy nagy lelki szemétláda, amibe a katonák mindent beledobálnak és ettől megkönnyebbülnek.

– Mészáros –

„Zöld” embléma

Jövő év január 1-jétől már alkalmazható hazánkban is az első néhány terméknél a környezetkímélő jellegre utaló ábra, felirat. Az embléma megtervezésére pályázatot írnak ki grafikusoknak. A termelők ugyancsak pályázaton nyerhetik el az embléma használati jogát. A pályáztatást, zsűrizést, vizsgálatokat – nonprofit jelleggel – a pályázati és az emblémahasználati díjakból fedeznék. Az elképzelések szerint körülbelül 150 ezer forintot kell majd fizetni pályázati díjként, és további 200 ezer forintba kerül majd az embléma két-hároméves időtartamú használata. Ezeket a költségeket a nagyobb forgalomból fedezhetik a termelők

Folytatódik a totó!

Kérdések a KRESZ-ről

Tisztelt olvasó! Elnézését kérjük mindazoknak, akik már türelmetlenül várták a folytatást. Sajnos, szervezési problémák miatt csak most jelentkezhetünk ismét. Bízunk benne, hogy ez nem szegte kedvét senkinek, s nem csökken az I. fordulóban mutatott érdeklődés játékunk iránt.

Sok volt a hibátlan illetve egy-két hibás megfejtés. A verseny tehát még nyitott – még ön is utazhat Isztambulba!

További jó versenyzést, sok szerencsét kíván mindenkinek a Megyei Közlekedési Baleset-megelőzési Bizottság.

Beküldési határidő: a megjelenést követő 1 hét.

II. forduló (I=igaz, H=hamis)

1./	I	H	Az autóbusz-forgalmi sávban közlekedő személytaxi zavarhatja a menetrend szerint közlekedő autóbusz és trolibusz haladását.
2./	I	H	A „Busz” feliratú kiegészítő lámpa fehér fényére a személytaxi is továbbhaladhat.
3./	I	H	A sík úton önerejéből 10 km/óra sebességnél gyorsabban haladni nem képes gépi meghajtású kerekes szék nem minősül járműnek.
4./	I	H	A katonai forgalomirányító által adott jelzések egyenértékűek a rendőr által adott jelzésekkel.
5./	I	H	A kerekes szék, mint gyűjtőfogalom, vonatkozik az emberi erővel tolt vagy hajtott, illetve a gépi meghajtásúra egyaránt.
6./	I	H	Trolibusz-kategóriás vizsgára csak az a jelölt bocsátható, akinek „B” vagy „Mgv” kategóriájú engedélye már van.
7./	I	H	Lassú járművet, lassú járműből és pótkocsiból álló járműszerelvényt a lassú jármű vezetésére jogosító járművezetői igazolvánnyal, illetve bármely kategóriára érvényesített vezetői engedéllyel, járművezetői engedéllyel vezethet.
8./	I	H	Ha a „Sebességkorlátozás” jelzőtábla lakott területen 50 km/óránál nagyobb sebességet jelez, motorkerékpárral akkor is csak max. 50 km/óra sebességgel lehet közlekedni.
9./	I	H	Autópályán személygépkocsival 120 km/óra, motorkerékpárral 100 km/óra sebességgel szabad közlekedni.
10./	I	H	Taxiüzemben közlekedő gépkocsi vezetőjének lakott területen kívül a biztonsági övet be kell kapcsolnia.
11./	I	H	Lakott területen belül közlekedő gépkocsi hátsó ülésén tartózkodó utasnak a felszerelt biztonsági övet nem kötelező bekapcsolnia.
12./	I	H	Segédmotoros kerékpárt toló személy lakott területen kívül mindig a bal oldalon, a járműforgalommal szemben haladhat.
13./	I	H	Taxiüzemben közlekedő gépkocsi hátsó ülésén tartózkodó utasnak a felszerelt biztonsági övet csak lakott területen belül nem kell bekapcsolnia.
+1	I	H	Az EGB (Európai Gazdasági Bizottság) régiójában évente több, mint 100 ezer ember hal meg a közutakon, ami napi átlagban 300 ember elvesztését jelenti.

Kertről, kertbarátoknak

Hogyan telepítsünk pázsitot?

A SZÉP pázsit része a kertnek, kellemes környezetet biztosít a pihenés számára. Méretétől függően a gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt alkalmas játszóhelyül szolgál. A kert pázsitja folyamatos gondozást igényel, elsősorban tápanyag-utánpótlást, elegendő csapadék híján öntözést és nyírást.

Jó másfél év óta ugyancsak mostohán bánik az időjárás a kertek pázsitjaival. A zöldségnövények, gyümölcsfák nem csak az időt, sokszor az öntözőberendezést és a vízkészletet is lefoglalták. A pázsit kiritkult, néhol teljesen kisült, tönkrement. Ahol jól előkészített helyen károsodott a gyep, a felújítás is megoldás lehet, ha pedig kizárólag új telepítésről várható a több évre szóló eredmény, az utóbbi megoldást válasszuk.

A pázsit állagának helyreállítása vagy újak telepítése időszerűen vetődik fel, hiszen az egyik legalkalmasabb időpont, a nyár vége nincs túl messze ahhoz, hogy felkészüljünk rá. A terület kiválasztását, többszöri gyomtalanító művelését, a vegyes műtrágya (nitrogén, foszfor, kálium) bedolgozását, a vetőmag beszerzését célszerű elkezdeni.

A mi éghajlatunk alatt valamennyi szép pázsitot adó fű jól díszlik. Viszont a túl mély fekvésű vagy sülevényes talajokon nem lehet a legszebb gyepalkotó füveket alkalmazni. A talaj vízgazdálkodása szempontjából legkedvezőbb a gyep számára, ha a talaj pórustérfogatának 60–80 százalékát víz foglalja el. Az évi csapadék mennyiségének, a talaj vízszintjének és az öntözésnek meghatározó szerepe van a pázsit tartósságában, az egyes fajok telepítéskori arányának fennmaradásában, a díszítő érték állandósulásában és más fontos tulajdonságok tekintetében.

A különböző elnevezésű magkeverék, mint pl. a Sportkeverék, Pázsitkeverék, Margitsziget keverék stb. alkotói megfelelő arányban vannak az összeállításban. A keskeny és széles levelű, selymes és üdezöld fajták épp úgy megtalálhatók bennük, mint a laza és tömött bokrú, a bojtos és tarackos gyökerűek.

Fontos tudnunk, hogy az erős öntözés hatására vizet kedvelő fűfajok szaporodnak el a pázsitban. Nitrogén hiányában kiszorul az angolperje, a rétiperje, a franciaperje és más értékes gyepalkotó fajták. Ebből következően mértéktartó öntözésre törekedjünk. Ugyanígy telepítéskor a foszfor és kálium, később már a nitrogén nagyobb arányú adagolásával kell dolgoznunk.

A pázsitot alkotó füvek érzékenyek a velük együtt kelő gyomok versengésére, ezért az első nyírást a gyomok visszaszorítására kb. 10–15 cm fűhosszúságnál el kell végezni. Inkább a károsítók kaszálása legyen ez a művelet. Az új telepítésű pázsit a hatodik héten érzékeny a vízhiányra, ugyanis ez a gyökérváltás ideje. A pázsit fűvei nagy gyökértömeget fejlesztenek, ami a talaj szükségtelen fellazítását eredményezi. Éppen ezért a tömörítésre szükség van. Sok fűfajta legelő állatok tiprását, illetve a pázsit az emberi igénybevételt kifejezetten megkívánja.

A nyár végi telepítést lehetőleg ne mulasszuk el, mert tapasztalat szerint az ekkori vetések általában jól kelnek, a tél beálltáig megerősödnek. Előnye a várható őszi csapadék pozitív szerepe és a gyomok élettevékenységének csökkenése. Természetesen ahol az öntözővíz szükség szerint rendelkezésre áll, kora tavasztól szeptember végéig bármikor telepíthetünk pázsitot. A jól kezelt pázsit bírja a gyakori nyírást, ezt követően gyorsan sarjad. A kaszálék legereblyézését kövesse nitrogéntrágyázás majd öntözés. Kötött, mély fekvésű kertben, csapadékos időben kerüljük az öntözést. Lehűléskor kifagyás, melegben fulladás állhat be.

Mivel a fűborítás miatt nem tudjuk a talajba dolgozni, továbbá mert az ember közvetlenül érintkezik a gyep talajával, az emberre tekintettel sem alkalmazható az istállótrágya pázsitra terítése. Sőt, telepítéskor sem ajánlott a közvetlen istállótrágyázás, hanem az elővetemény részesüljön ebben a táplálásban.

Horváth Béla
mezőgazdasági mérnök

Portré Magyarné Derszib Etiről

Visszaadni a szépséget

A Soproni Ünnepi Hetek színes, reklámokkal teli kavalkádjában szerényen, mintegy másodvonalban húzódik meg *Magyarné Derszib Eti* tárlata, amely a művészetszeretők előtt július 11-ig tartja nyitva kapuit, a Széchenyi téren, a Szent Orsolya Kollégiumban. A kiállítást *Weltler Sándor* evangélikus lelkész nyitotta meg.

Rajzkészsége kicsi gyermekkorában feltűnt. Tudatosan általános iskolai rajztanára, *Bollemann Márta*, és édesanyja inspirálására kezdett festeni. Első sikereit *Mende Gusztáv* tanítványaként gimnazistaévei alatt érte el. A képzőművészeti főiskolára felvételizett, sikertelenül. Így matematika-fizika szakon végzett 1972-ben. Azóta is a Deák téri Általános Iskolában tanít. Közben rajztanári képesítést is szerzett.

Mende Gusztáv halála után, – a soproni műhelymunka hiányában – autodidakta módon szerezte mesterségbeli tudását. Akvarellel dolgozik legszívesebben, mert színvilágát, a színek árnyaltságát ez a technika tükrözi legjobban. Témái az idők során alakultak, változtak. Szívesen örökít meg soproni városrészleteket, különös kötődése van autentikus népi értékekhez, egyszerű parasztházakhoz, de szívesen fest virágcsendéletet és portrékat is.

Művészi identitásának kialakulásában meghatározó szerepet játszott találkozása és barátsága *Cziffra Györggyel*, és az, hogy a Cziffra-alapítvány ösztöndíjasaként önálló kiállítása volt 1990-ben a franciaországi Senlisben.

Ez ösztönözte soproni festőiskolájának létrehozására, amelyben serdülőknek tanítja a mesterségbeli ismereteket, átmentve valamit Mende Gusztáv örökségéből.

Derszib Eti személyiségét őszinteség, gyermeki rácsodálkozás jellemzi, munkái is ezt sugározzák vissza. Nem véletlenül vallja példaképeinek a francia impresszionistákat. Tanár, aki művészként is tanítani próbál, hogy észrevegyük környezetünkben a szépet.

Mostani kiállításán „33 életre nyíló ablakon át" pillanthatunk be kedves házaiba, élvezhetjük az őszi Erzsébet kert hangulatát, rácsodálkozhatunk egy váza virág színorgiájára.

Derszib Eti festői hitvallását így fogalmazta meg: „Szeretném áhítattal visszaadni mindazt a szépséget, amit Isten a világban megteremtett. Legyen az egy virág, egy bokor, egy emberi arc. Alázattal festem mindezeket. Nem viszem bele saját élményvilágomat, mert az önmagában a szépség, hogy a világ dolgai mind a teremtőtől valók."

Belényessy

Soproni Ünnepi Hetek

„Kukacmatyi" és térzene

Ma délelőtt 10-től és délután 5 órától – *Bán János* színművész előadásában – *Barbro Lindgren* „Kukacmatyi" című gyermekműsorát tekinthetik meg az érdeklődők a Bányászati Múzeum udvarán. A hat éven felülieknek ajánlott előadás szereplői: Kovász Emil, Kukacmatyi, Szarkáné, a szomszéd házból, Szabó úr, a pincér. Továbbá: rendőr, egy dühös autós, járókelő hölgy, két úr és egy kisgyerek. Kovász Emil egyedül él a nagyvárosban. Nincs egy barátja sem, nagyon boldogtalan. Magányos sétáján a parkban rálép egy kukacra, aki megszólítja...

18 órától a Fő téren az Ifjúsági Fúvószenekar és meghívott dán vendégeik, a „Vedbaek Garden" nevű táncoszenés csoport szórakoztatja az arra járókat.

20 órától a Civitas Pinceszínházban a Kövesi–Magyar duó koncertjét hallgathatják meg az érdeklődők. A két – akusztikus gitáron játszó – zenész az est során a country-tól a pol-beatig csaknem minden műfajból ad ízelítőt.

A fertőrákosi Barlangszínházban este fél 9 órakor kezdődik *Andrew Lloyd Webber–Tim Rice* „Jézus Krisztus Szupersztár" című rockoperája, a Rock Színház művészeinek előadásában. A darab rendezője: *Szikora János*, a koreográfus: *Krámer György*, a jelmeztervező: *Wieber Mariann*, a díszlettervező: *Csikós Attila*. A főbb szerepeket *Sasvári Sándor* (Jézus), *Makrai Pál* (Júdás), *Csuha Lajos* (Pilátus), *Nagy Anikó* (Mária Magdolna) és *Hantos Balázs* (Kajafás) alakítják.

Gyula úr, a beszerző

Gyula úrra a vendéglő kerthelyiségében figyeltem fel. A szomszéd asztalnál ült a napszítta arcú, marcona tekintetű, hatvanasnak látszó úr. Két teli szatyorból árult valamit. Különböző korú nők, férfiak léptek oda hozzá és örömmel üdvözölték:

– Jó napot, Gyula úr! Hozott halat?

– Drága Gyula úr, a férjem angolnapaprikásra vágyik, mikor hozna két-három darabot?

– Gyula úr! Szerdára egy kiló vargánya kellene, születésnapja lesz a feleségemnek!

– Gyula úr! Egy kiadós halászléhez kellene ponty és busa szombatra. Vasárnapra pedig egy kiló rókagombát rendelnénk! Gyula úr az egyik szatyorból gombacsomagokat, a másikból halakat vett elő. A nejlonzacskókra ragasztott cédulákon a rendelők neve szerepelt. Az új rendeléseket egy zsebnaptárba jegyezte s időnként húzott egyet-egyet a fröccsökből, ugyanis négyet-ötöt is rendeltek neki hálás ügyfelei. Gyula úr láthatóan nagy népszerűségnek örvend a vendéglőben, ahol köti az üzleteit. Ámultam és bámultam. Rövid félóra alatt vagy tíz kuncsaft távozott elégedetten, ki gombával, ki hallal, ki mindkettővel és nem győztek hálálkodni érte. Gyula úr meglehetősen alacsony árat számolt, a vargányát ötszázért, a rókagombát kétszázért, a hal kilóját százötvenért mérte.

– Jó napot kívánok, azt hallottam, Önnél lehet rendelni különböző dolgokat...

– Jól hallotta! Mire lenne szüksége és mikorra? – vágott közbe Gyula úr, majd folytatta – ötféle gombára, fertői halakra és vadhúsra veszek fel rendelést.

– Előleget elfogad? – kérdeztem tőle. – Egy fél kiló vargánya kellene szombatra.

– Előleget? Soha! Harmincezer forint forgótőkével dolgozom, visszajön a másfélszerese. Nyugdíjas vagyok, jól jön az a kis pénz!

– Bocsásson meg, ha megkérdezem, hogy honnan szerzi be az árut és megéri a fáradság?

– Ugye maga nem hatósági ember, mert nekem még sohasem gyűlt meg a bajom a hatóságokkal. A gombát barátaimmal szedem az erdőben, a halat és a vadat a halászoktól és a vadászoktól veszem. Tudja hol talál engem a felkelő nap, vagy a brennbergi hegyekben, vagy a Fertő partján. Kocsim nincsen, a hajnali buszokkal utazom. Attól függ, hogy mennyi rendelést kapok. Vételnél alkuszom az árból, eladásnál ráteszek harminc–negyven százalékot.

– Mikor pihen?

– Este hat–hét óra tájban térek haza a napi bevétellel, ma hat kiló gombát és tíz kiló halat adtam el, holnapra ugyanannyit rendeltek. Szóval este hattól reggel öt óráig pihenek, felpolcolom a lábaimat, az asszony készít rántott halat, gombapörköltet, vagy nyúlpaprikást. Megiszom rá néhány fröccsöt, másnap minden kezdődik elölről. Szívesen csinálom amíg bírom. Engem ez éltet, a hegyek, vízpart, no és az üzletelés.

– Ugye, zseniális az öreg! Minket is ő lát el. Vendéglőnk forgalma is nőtt, nem csak a finom ételek miatt, Gyula úr ügyfelei iszogatnak is – lépett hozzám a fizetőpincér, miután Gyula elköszönt.

Egyet kell értenem. Két nap múlva megkaptam a vargányát. Szép volt, egészséges és ízletes.

Környei Tibor

David Kraus résztvételével

Izraelita gyászünnepély

A Soproni Izraelita Hitközösség holnap délután 2 órától – a fasiszták által elhurcolt soproni zsidóság elpusztításának 49. évfordulóján – gyászünnepélyt tart az izraelita temetőben, a Mártírok emlékművénél. A hitközösség felidézi a több mint 1600 mártírhalált halt rokon, barát, ismerős emlékét, majd megemlékeznek a magyar zsidóság felszabadulásának 48. évfordulójáról. A gyászünnepélyen részt vesz *David Kraus*, izraeli nagykövet is.

Adventista lelkész előadása

Eljövendő új világ

„Sok embernek furcsa elképzelése van a mennyről. Egyesek szerint egy seholsincs ország a felhőkön túl, ahol testetlen lelkek lebegnek. Mások szerint egy mesevilág. A Biblia viszont egy valóságos helynek mutatja be." Milyen is valójában? Mit fogunk ott csinálni? Ezekre a kérdésekre keresi a választ *Simon László*, adventista lelkész holnap a délután 4 órakor tartandó prédikációjában a soproni Családsegítő Intézet Magyar utcai klubjában.

„Ki tudja merre..."

Egy majdnem elfelejtett himnusz

❶ A himnusz mindennapos értelmezésben emelkedett hangvételű zenemű, vagy megzenésített költemény, amelyet nagy pillanatokban, lelkeket emelő alkalmakon ország, nemzet, nép, szervezet tiszteletére játszanak, énekelnek. Az ókorban kultikus éneknek minősült, a keresztény középkorban zsoltárok, canticumok jelzésére is használták. Az évszázadokkal ezelőtti templomi himnuszokból sarjadtak ki szerte Európában a néphimnuszok, a nemzeti dalok, az olyan ünnepélyes énekek, amik nemzeti-állami ünnepeken reprezentatív és szimbolikus értelmű zenei jelligeként funkcionáltak.

Kétszáz évvel korábbra tehetjük Magyarországon azt az időszakot, amikor a közismert „Ah hol vagy magyarok tündöklő csillaga", „Boldogasszony anyánk" kezdetű vallásos éneket már zengte a nép. A múlt század elején magyar földön is az osztrák császárhimnuszt kellett játszani, énekelni hivatalos ünnepeken, ünnepélyeken. Kölcsey „Hymnus"-a (1823) a magyarság lelkületének, „zivataros századainak" volt igazi, torzítástól mentes tükre, amit 1844-ben *Erkel Ferenc* mélyen ihletett, páratlanul fenséges zenéje koronázott meg. Azóta a Kölcsey–Erkel-féle Himnusz nemzeti imádságunk, és csodálatos szépségű tejtestvérével, a „Szózat"-tal az első egyetlen minden magyar számára. *Illyés Gyula* naplójegyzeteiből tudjuk, hogy – miként ő írta – „az ötvenes évek elején Révai nem állt meg a gondolatnál, hogy más himnuszuk legyen. Ellenérzést nyilván főleg a szöveg keltett benne; Istennel kezdődik. A dallam megírását Kodálytól várta; a szöveget tőlem. Így találkoztunk mi ketten, s váltottunk szót az ügyben. Alig tartott egy percnél tovább.

– Mi a zenei értéke Erkel munkájának? – kérdeztem.

– Nem helyettesíthető – felelte Kodály."

Természetes, hogy – miképpen minden édesanyának a maga gyermeke –, minden népnek, nemzetnek a maga „imádsága" a legszebb. Saját lelkivilágukat, testesítik meg benne: hallatára átélik múltjukat, megsejtik jövőjüket.

A sokat szenvedő erdélyi magyarok és székelyek sem maradtak megzenésített imádság nélkül. Keletkezésében éppen a mi évszázadunk eseményei játszottak szerepet. Erdély történelmének viharos tengere századunkban dobálta legmagasabbra felkorbácsolt hullámait. Az 1920. június 4-én Trianonban szentesített békeszerződés következtében a történelmi Magyarország területe 282 ezer négyzetkilométerről 93 ezer négyzetkilométerre, lakóinak száma 18 millióról 7,6 millióra csökkent. A kisebbségek helyzete az egész térség sajgó fájdalma, máig be nem gyógyuló sebe lett. A nagyhatalmi „rendezés" a gyakorlatban egyáltalán nem jelentett kellő biztosítékot a tartós békére, sőt, újabb és újabb problémák melegágya a Kárpát-medencében is, belső feszültségek halmaza. Nagy méreteket öltött a kivándorlás, a Kárpátokon túlra szóródás, szóratás.

(Folytatjuk.)

Nagy Alpár

A Soproni Városi Televízió műsora

A soproni kábeltévé mai adása, délután 3 órai kezdettel, a következő műsorokat ajánlja nézői figyelmébe.

Összefoglalót láthatnak az ünnepi hetek rendezvényeiről, valamint a Nyári Vigasságok műsoraiból. Képsorok tekinthetők meg a határőrség nyílt napján készített felvételekből, majd az EMDSZ-SLC – Diósgyőr labdarúgó-mérkőzés forró pillanatait idézik fel. A televízió munkatársai most kezdődő sorozatukkal a német nemzetiségűeknek különműsort ajánlanak, amelynek címe: „Deutsche Minuten". Végül mesefilmet vetítenek a gyerekeknek.

Rendezvények Liszt Ferenc szülőfalujában

A Raidingi Franz Liszt-Verein (Liszt Ferenc Egyesület) megalakulásának 25. évfordulója alkalmából rendezett eseménysorozat befejező programjára kerül sor holnap este 6 órai kezdettel Liszt Ferenc szülőfalujában, az ausztriai Raidingban, az egykori Doborjánban.

A szabadtéri koncert főszereplője a Győri Filharmonikus Zenekar lesz *Sándor János* vezényletével. A hangverseny színhelye: Liszt szülőházának udvara. Rossz idő esetén a Drescher-féle Gasthof, a Liszt-centrum.

A kiadott programterv szerint Berlioz, Csajkovszkij, Gounod és természetesen Liszt Ferenc művei hangzanak majd el a nagy érdeklődéssel várt zenei rendezvényen, betetőzve a négy vasárnapra tervezett, szervezett programsorozatot.

Zászlók nemzeti és gyász szinekben, lobogók felvonva és félárbocon

Egy nemzet legszebb külső jelvénye a nemzeti lobogó, amely rendszerint a heraldikai szabályok értelmében a királyi zászlókból alakul ki. A nemzeti lobogókat eleinte főként a tengeri hajókon alkalmazták, a tengerhajózás fejlődésével aztán szárazföldön, városokban, falvakban és magánházakon is általánossá vált a használata.

A tizenhatodik század végén már nemzetközileg nyilvántartották és szabályozták is a hajókat jelző lobogókat. Szabványos formát is adtak neki, mivel megállapitást nyert, hogy a 2:3 arányu lobogó leng szélcsendben vagy nagy szélben egyaránt a legmegfelelőbben, vagyis oly módon, hogy a lobogó messziről is könnyen felismerhető.

Nyilvántartották azt is, hogy a tengeri kalózok fekete lobogó alatt hajóznak, amiért is az ilyen fekete lobogóval haladó hajókat minden különösebb figyelmeztetés nélkül feltartóztatták és megsemmisitették. Nyugati felfogás szerint ugyanis a fekete a pusztulás, a halál és a megsemmisülés jelvénye. Ilyen fekete lobogót vontak fel pld. 1714-ben is Barcelona bástyáin az ott harcoló szerzetesek jeléül annak, hogy a végpusztulásig, a megsemmisülésig védik a várat.

A tengerészetnél ősi szokás, amit később az összes szárazföldi intézmények is átvettek, hogy gyászt, halálesetet stb. *a lobogónak félárbócra engedésével jelezik.* Ezt a gondolatot igyekezett Urmánczy Nándor a trianoni megcsonkitás után nálunk is intézményesebbé tenni az u. n. *„országzászló mozgalom"* megszervezésével, amikor szerte az országban félig felvont lobogókat lengető őrfákat állittatott fel — a magyarságot a trianoni megcsonkitás által ért sulyos nemzeti gyász állandó látható jelvényeképen.

Mindenképpen indokolt, hogy a gyász ünnepélyes megnyilvánulása egységesen történjék. Éppen ezért sajnálatos, hogy négy vagy ötféle módszer is használatos a gyász kifejezésére. Ahogy minden magyar katona egyféleképen üdvözli fellebvalóját, ahogy a polgári egyén is egyféleképen emeli meg kalapját üdvözlésre, ugyanigy egységesen kell történnie a nemzeti gyász nemzeti lobogóval való jelzésének is.

Példaképen állhat előttünk a budai várpalota, amelynek tornyain félig felvonva leng most a nemzeti lobogó. Hasonló intézkedést foganatositott a diplomáciai testület doyenje is, amikor kérte, hogy az összes nálunk székelő külképviseletek székházaikon vonják félárbócra nemzeti lobogójukat. Hasonló eljárást követnek a külföldön székelő magyar követségek és magyar konzuli hivatalok is. Félig felvonva leng a magyar nemzeti lobogó a magyar folyamhajózás és a magyar tengerhajózás, valamint a légi- és folyami erők egységein, épületein, valamint telepein felállitott őrfákon. Félárbócon leng a baráti nemzetek kormányainak hasonló intézkedése folytán az összes német- és olaszországi középületek árbócain a horogkeresztes, illetve Savoyai keresztes nemzeti lobogó. Kétségtelen, hogy ez a módszer, amely — lehet mondani, az egész világon egységes — minden tekintetben a leghelyesebb és a legmegfelelőbb. Épen ezért érheti kifogás az ettől eltérő módszereket.

Katonai épületeinken például a teljesen felvont lobogókon, illetve kitűzött zászlókon gyászszallaggal jelzik a nemzeti gyászt. Ez a módszer azért tér el az előbbenitől, mert itt tulajdonképen a zászlókra vonatkozó szabály nyert alkalmazást. Zászlót ugyanis nem lehet félárbócra engedni és azon a gyászt fekete szalagokkal szokták jelezni.

Ennek könnyebb megértéséhez ismerni kell a *zászló és lobogó közötti különbséget, ami a kendő felfüggesztési módjából adódik.* Ha a (fehér vagy háromszinü) kendőt szegekkel vagy más módon rudhoz rögzitjük, ennek *zászló* a neve. (Fahne, stendardo, drapeau). Ha pedig a kendőt kötél segitségével szabad téren felállitott vagy épületre szerelt árbócra (ősi szóval őrfára) vonjuk fel, ennek neve: *lobogó* (Flagge, bondiera, pavillon). A zászlórud segitségével kézben való hordozásra szolgál. A zászlót épületre kitüzni ma már nem szokás. Árbocra felvonni zászlót pedig elvileg lehetetlen. Erre szolgál a lobogó. Falvakban, kis házakon mindazonáltal szokásban maradt, hogy kis zászlókat tüznek ki Nagyobb házakon (városban) katonai épületeken azonban feltétlenül mellőzendő zászlóknak kitűzése.

A fekete lobogó használata — az idevonatkozó irodalom egyöntetű megállapitása szerint — Olaszhonból származott át néhány környező országba. Azóta azonban már mindenütt megszünt a használata. Magában Olaszországban is *rendelet tiltotta el gyász jeléül a fekete* **lobogó használatát, mivel a fekete lobogó** ma a fascizmus hivatalos jelvénye. A nemzeti trikolórral együtt használják fasiszta épületeken, gyász alkalmával természetesen mindkettőt félig felvonva *(a mezz'asta).*

A fekete kalózlobogót a Mediciek alatt használták halotti jelvényként, de csakhamar a zsiványok vették azt át (conservé par les troupes de bandits), akiket éppen ezért fekete bandáknak neveztek. A szakirodalom tudósitása szerint később, sőt még napjainkban is, a fekete lobogó a pestisnek vagy más ragálynak a jele. Kitüzésének célja távol tartani mindenkit a fertőzött épülettől, melyet fekete lobogóval jelöltek meg.

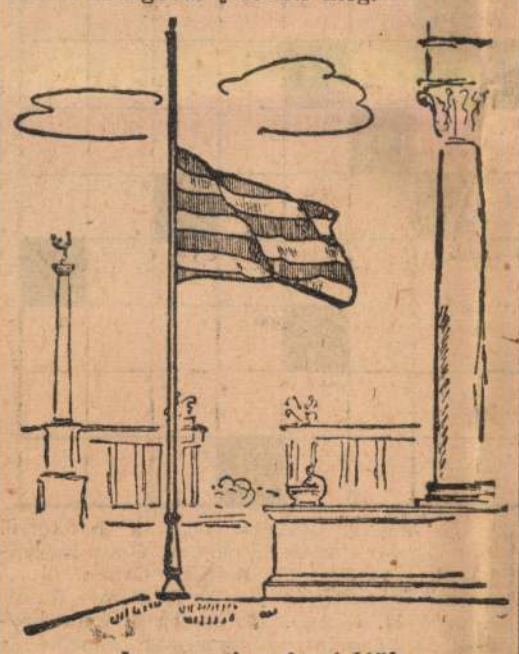

A nemzeti gyász jeléül: félárbocon lengő régi hétsávos magyar

Magyarországon a fekete lobogónak a halál, a pusztulás és gyász jelvényeként való használata a fentieken kivül még *magyar őstörténeti okoból is igen sérelmes.* A fekete ugyanis az ősmagyaroknál a fehér mellett egyik legfontosabb hadiszin volt. Honfoglaló ősienk és eleik *a gyász jeléül különben is fehér ruhát öltöttek,* vagyis a legelőkelőbb szint, a fehéret vették magukra, csakugy mint a hunok és a kinaiak. Ez a szokás nálunk egyes vidékeken (Ormányság) mind a mai napig fennmaradt, ahol a gyász szine fehér. A japánoknál is legelőkelőbb szin a fehér. Nemzeti lobogójuk szine is fehér, benne a vörösen izzó napkorong. A lebédiai és az etelközi őshazákban a magyarság földrajzi elhelyezkedése szerint használta a fehér és fekete hadiszineket. Az Álmos vezérlete alatt állott törzsek (hadak) északon helyezkedtek el, mert hadiszinük fehér volt. Ezzel áll összefüggésben az az ősi hagyomány, amely Árpád vezért mindig fehér lovon ábrázolja. Ezzel szemben a Tétény (Anonymusnál Tuhutum, ebből tévesen Töhötöm) vezér parancsnoklata alatt állott törzsek (Nyék, stb.) délen helyezkedtek el a Duna torkolatvidékénél. Az ő hadiszinük fekete volt. A honfoglaláskor Árpád seregei a Vereczkei hágón északon, Tétény seregei pedig délen a mai Románia területéről az ojtozi, a tömösi és vöröstoronyi szorosokon keresztül, valamint Magyarország déli kapujánál, Szörénynél jöttek hazánk mai területére. Tétényt 906-ban az Olt mentén Fekete-Magyarország fejedelmévé választották. Tétény fia volt Kalocsa (Wladiasa) horka, unokája pedig Sztefánosz erdőelvi gyula, akinek népét hosszu ideig fekete magyaroknak nevezték hadiszinük miatt. Ennek a Sztefánosznak (Kalotha) egyik leánya Karold (fekete hölgymenyét), másik pedig Sárold (fehér hölgymenyét) volt. Karold fia Csanád vezér, Sárold fia pedig Vajk, a későbbi István királyunk volt.

Befejezésül még egy ujabban általánosságban tapasztalható szakszerütlenségről is meg kell emlékezni a lobogókkal kapcsolatban. *Helytelen ugyanis árbocon az u. n. függönyök alkalmazása.* Ha ugyanis a fentebb ismertetett kendőt felső szélénél fogva keresztrudra erősitjük és igy lógatjuk lefelé, ennek neve: *függöny* (labarum), ha a kendőt ugyanigy kürtre erősitjük, ennek neve: *kürtkendő.* A labarum (függöny) bizánci eredetü és tulajdonképpen csak egyházi jelvényekként a körmeneteken való körülhordozásra alkalmas. Néha termek falainak diszitésére is fel szokták használni. Ilyenek a kiállitásokon használt, svájci labarumok is. A függöny, tulajdonképpen zászlónak számit és ezért nem lehet azt árbocra felvonni.

A nálunk ujabban használatba vett ilyen leutánzott függönyök alkalmazása azt a további szakszerütlenséget is magában rejti, hogy a nemzeti trikolór nem szabályszerüen, a felső (vörös) szélénél fogva van felfüggesztve, hanem belső szélénél fogva és igy az eredetileg vizszintes sávokból függőleges sávok lesznek, ami nemzeti jelvényünk önkényes megmásitását jelenti. Használatuk tehát feltétlenül mellőzendő, annál is inkább, mert a lobogó használata esztétikailag is sokkal előnyösebb.

Dr. SZÉLL SÁNDOR

Az elvesztett vagy ellopott élelmiszerjegyeket nem pótolják

A főváros közélelmezési ügyosztálya felhivja a közönséget arra, hogy a junius hónaptól történő lakásváltoztatását az illetékes élelmiszerjegyfioknál haladéktalanul jelentse be, mert ellenkező esetben a szeptember közepe táján történő élelmiszerjegykiosztás alkalmával élelmiszerjegyeit nem kaphatja meg és igy egyrészt saját mulasztásából esetleges felesleges utánjárásoknak és sorbanállásoknak teszi ki magát, másrészt a közellátás rendjét zavarja.

Figyelmezteti az ügyosztály a közönséget, hogy az élelmiszerjegyközpont mindazokat, akik lakásváltoztatásukat bejelenteni elmulasztják, a törvényes rendelkezések értelmében kihágásért fel fogja jelenteni.

Végül felhivja a közélelmezési ügyosztály a közönséget, hogy élelmiszerjegyeire a leggondosabban vigyázzon és azokat őrizze meg, mert az elvesztett és ellopott, stb. jegyek ujakkal — fennálló törvényes rendelkezések értelmében — nem pótolhatók.

Kétévi börtönre és 10.000 pengő mellékbüntetésre itélte a törvényszék báró Herzog Andrást

Az itélet nem jogerős

Dr. *Raskó* István büntetőtörvényszéki egyesbiró szombaton tartott folytatólagos főtárgyalást és hozott itéletet abban az érdekes bünperben, amelynek vádlottja báró *Herzog* András földbirtokos volt, sértettje pedig *Abdul Kadir* herceg, a volt trónörökös felesége, született *Masiette Fatima* török császári hercegnő. A királyi ügyészség vádja szerint a hercegnő még 1924-ben nagyértékü brilliáns és arany ékszereket, valamint öt darab perzsa imaszőnyeget és husz darab antik perzsaszőnyeget adott át a bárónak, aki ezekre 2000 dollár kölcsönt folyósitott. Az értékeket biztositékul kellett volna kezelnie, amikor azonban a hercegnő visszakövetelte ezeket, kijelentette, hogy nem adhatja vissza annál kevésbé, mert azokat megvásárolta. Ez év májusában már tárgyalta a bünpert Raskó biró s ekkor elrendelte további tanuk kihallgatását.

Mára tüzte ki a biróság a folytatólagos főtárgyalást és miután időközben három hónap eltelt — ujból kihallgatta a vádlottat, a sértettet és a per valamennyi tanuját. Báró Herzog András a vád ismertetése után — miként az előző tárgyaláson is — kijelentette, hogy nem érzi magát bünösnek, a hercegnőt életében először a rendőrségi kihallgatás alkalmával látta, nem tárgyalt vele semmiféle ékszer- vagy kölcsönügyben.

— Arra emlékszem, — vallotta a báró — hogy egyszer édesapám egy Foko nevü idegenvezető társaságában fentjárt a hercegéknél, de én nem voltam jelen. Tudomásom szerint apám tárgyalt a herceggel, aki felesége értékes ékszereit akarta eladni. Ugy tudom, hogy határozott vételügylet jött létre. Amikor édesapám meghalt, anyámmal átnéztük a családi ékszereket és ekkor édesanyám kijelentette, hogy egyesek „valami török hercegtől" valók, akitől apám néhány évvel azelőtt vásárolta. Másról nem tudok.

Hangoztatta a báró, hogy jogtalanul követelik rajta az ékszereket, azokról semmiféle tudomása nincsen, abban az időben csak huszonhároméves volt, vagyonnal sem rendelkezett, tehát nem is bonyolithatott le ilyen kölcsönügyletet. Egyébként, ha megfelelne a valóságnak a hercegnő állitása, akkor erről valamilyen irásos bizonyitékkal kellene rendelkeznie. *Nem valószinü, hogy egy állitólagos két és fél millió értéket kitevő ügyletnél ne készüljön valami irás és az sem tételezhető fel, hogy a hercegnő, aki közben meglehetősen rossz anyagi viszonyok közé került, ne jelentkezett volna már előbb az ékszerekért és szőnyegekért.*

Ezután *Abdul Kadirné* született *Mesiette Fatima* hercegnő kihallgatására került sor. Vallomásában elmondta, hogy *Foko* Tivadar idegenvezetővel a Bristol-szállóban ismerkedett meg és neki emlitette, hogy pénzre volna szüksége. Foko segitett lebonyolitani a kölcsönügyletet. A tárgyalás során abban állapodtak meg, hogy az értékek addig maradnak a bárónál, amig a kölcsönösszeget ő, a hercegnő visszafizeti. Később jelentkezett megbizottja a bárónál, de az elutasitó választ adott, nem akart hallani semmiről.

Izgalmas szembesités következett a báró és a hercegnő között, majd dr. Dusárdy István védő intézett kérdéseket a sértetthez, majd tanuk kihallgatását is inditványozta annak a kérdésnek a tisztázására, hogy a hercegnő milyen anyagi viszonyok között élt az állitólagos kölcsönügyletet követő években. Hivatkozott Germanusz Gyula egyetemi tanárra, aki előtt a hercegnő azt a kijelentést tette: *„Irás nincs birtokomban, de el tudok a báróval bánni".* A biró elutasitotta az inditványt azzal, hogy az eddigi adatok alapján már elbirálható az ügy.

A biróság itéletében bünösnek mondta ki báró *Herzog* Andrást sikkasztás büntettében és ezért kétévi börtönbüntetésre, tizévi politikai és hivatali jogvesztésre itélte, nemkülönben 10.000 pengő mellékpénzbüntetést is kiszabott.

A katonafilm pályázat eredménye

A *Vitézi Rend Zrinyi Csoportjainak* központi vezetősége — a honvédelmi miniszter és a honvédvezérkar főnöke megbizásából — ez év elején pályázatot hirdetett magyar katonai játékfilm témavázlatának megirására. A pályázat lényegi célja az volt, hogy korszerü filmalkotásban bemutassa a magyar nemzeti és katonaeszményt. 506 pályamű érkezett be.

Az eredményt a Vitézi Rend Zrinyi Csoportjainak központi vezetősége — az illetékes tényezők jóváhagyásával — a következőkben hozza nyilvánosságra:

A pályázati feltételeknek teljes mértékben egyetlen pályamunka sem felelt meg, igy a 3 darab 1000 pengős pályadij *nem kerül kiadásra,* de az aránylag legjobbnak bizonyult első 5 pályamunka 500—500 pengő jutalomban, további 11 pályamunka szerzője pedig dicséretben részesül. A kivitelezésre — megfelelő átdolgozással — alkalmasnak minősülő pályamunkákból forgatókönyv készül; a kivitelezésre elsőként elfogadott mű külön dijazására kitüzött 2000 pengő, valamint a jutalmak (az átdolgozás céljára visszatartott) 500 pengő később kerül kiadásra.

500—500 pengő jutalomban részesül:

1. *Szentkői* (Szecskó) Kálmán „Páncélos vitéze", 2. *Villányi* Endre „A ludovikás", 3. *Kispándi* József „A három Pongrácz", 4. vitéz *Thassy* Jenő „A négy Lontay" és 5. *Szakács* József „Keleti lovasok Nyugaton" cimü pályamunkája.

Nem tréfa. Próbálja meg!
Jöjjön ki Hüvösvölgybe, szálljon fel a remetei körforgalmi autobuszra, szálljon le a hidegkuti régi községházánál, ott találja a solymári csodaszép, üditővizü „Rózsika-forrás" SZIKLAFÜRDŐ-jét! Fürödjön meg! Nagyszerüen felüdül! Bőre bársonyos lesz! Munkakedve, szépsége gyarapszik!

ANTIK BUTOROK
garniturák, csillárok, disztárgyak stb. a Magyar Vacuum Cleaner Beraktározó helyiségeiben, V., Visegrádi-u. 62. Forgács Zoltán cég.

Leszármazási okmányok
(nemcsak nemességi) beszerzése ügyében forduljon HERALDIKA NEMESSÉGI irodához, IV., Gróf Károlyi-utca 14. Telefon: 381—199, 184—644.

2000 pengős férfi
ismét műsoron
BULLA ELMA, SIMOR ERZSI, HAJMÁSSY MIKLÓS
Hétfőtől kizárólag: PÁTRIA

Pro Patria

Dobrovódszky Ferenc árkászhonvéd életének 22-ik évében, a bolsevizmus elleni harcokban, az orosz harcmezőn hősi halált halt. Hős halottért az engesztelő szentmise Hidaskürtön a római katolikus plebánián, Érsekujváron a Szent Ferenc-templomban lett az Egek Urának bemutatva. Ha az idő alkalmas lesz, egyetlen testvére hazahozatja és Hidaskürtön, szülőföldjén helyezik örök nyugalomra! Nyugodj drága hős halottunk!

Vasárnap van, polgári nyugalomban, biztonságban szentelhetjük meg az Uristen napját, mert megengedte, hogy békés környezetben, szeretteink körében pihenjünk. Háláljuk meg a Mindenhatónak ezt a kegyelmét azzal, hogy távoli harctéren küzdő katonáinkra gondolunk! Téli ruhát a Honvédségnek!

— **(Uj vöröskeresztes megbizott.)** A Kormányzó dr. *Kammermayer* Oszkár m. kir. tanügyi főtanácsost a Magyar Vöröskereszt megbizottjává kinevezte.

— **(Gyászülést tartott Kispest megyei város.)** Pénteken este Kispest megyei város közönségének képviselőtestülete közgyülést tartott, amelyen mélységes megrendüléssel emlékezett meg vitéz Horthy István kormányzóhelyettes hősi haláláról. Dr. Molnár József polgármester emlékbeszédet mondott és inditványára a város képviselőtestülete részvéttáviratot intézett a Kormányzó Ur Őfőméltósága kabinetirodájához.

PAX tökéletesen ciánoz
Telefon: 11-88-22

Eljegyzés:

Füleki *Tatár* Zsuzsanna és vitéz *Litvay* Sándor okl. bányamérnök (Tatabánya) jegyesek. (Minden külön értesités helyett.)

Balaton Jucikát (Salköveskut) eljegyezte *Tihanyi Trenka* Emil m. kir. államvasuti tiszt (Szeged). (Minden külön értesités helyett.)

Házasság:

Csikpálfalvai *Szebeny* Dénes és *Leidenfrost* Milly augusztus 29-én házasságot kötöttek.

Kiss Erzsébet Mária és *Szilágyi* Károly m. kir. százados Rákoshegyen, f. hó 27-én házasságot kötöttek.

Bally János repülőfőhadnagy és *Kovács* Irénke 1942 augusztus 15-én tartották esküvőjüket Bakonyszentlászlón.

Halálozás:

Gergely Endre ny. csendőrszázados, több kitüntetés tulajdonosa, folyó hó 28-án Budapesten elhunyt. Temetése 31-én délután 5 órakor a Farkasréti-temetőben a római katolikus egyház szertartása szerint lesz.

A nm. püspöki kar által kötelezően előirt egységes „SZENT VAGY URAM" énekekkel
Ima és Énekkönyvek
Magyar Kórusnál, Budapest XII., Fery Oszkár-u 55. Kivánatra díjtalan tájékoztató.

Idősb *Schäffer* Gusztáv textilkereskedő Budapesten, f. hó 24-én, 75 éves korában váratlanul elhunyt. Holttestét hazaszállitva, temetése Kőszegen volt augusztus hó 28-án d.-u. 5 órakor a róm. kat. egyház szertartása szerint.

Özv. dr. *Szentpéteri* Jánosné, sz. *Patrubány* Katalin, orvosezredes özvegye, a régi Marosvásárhely közszeretetben álló nagyasszonya, életének 90-ik évében Budapesten, augusztus 29-én elhunyt.

Dárday-Abriani Sándort, a Magyar Bőripari Nyersanyag Beszerző Rt. igazgatóját, aki katonai szolgálatának teljesitése közben hunyt el, pénteken temették. Az elhunyt koporsóját katonai diszszakasz és a budapesti légierők zenekara kisérte a kerepesiuti temetőben levő családi sirbolthoz. A gyászoló rokonságon kivül ott volt Carlo *Vera-Daragona* herceg, pozsonyi olasz követ és több más előkelőség. A sirnál *Megay* Károly országgyülési képviselő bucsuztatta a halottat.

Ovóhelyi Eötvös-utca 1.
pad 2 m-es 10.-P
asztal 2 m-es 20.-P
ajtó és ablak stb.
Telefon: 425-811

— **(A svédországi hushiány)** pótlására a svéd vadászszövetség azt javasolta a közélelmezési minisztériumnak, hogy vezessék be a *sirály és varju fogyasztását.* Az előterjesztéshez csatolt komoly tudományos szakvélemények szerint ugy a sirály, mint a varju husa nagyon jóizü és emberi táplálkozásra kiválóan alkalmas.

35. számu keresztrejtvény

Megfejtendő sorok: Vizszintes 1, 31, 68, 70 és függőleges 1, 13.

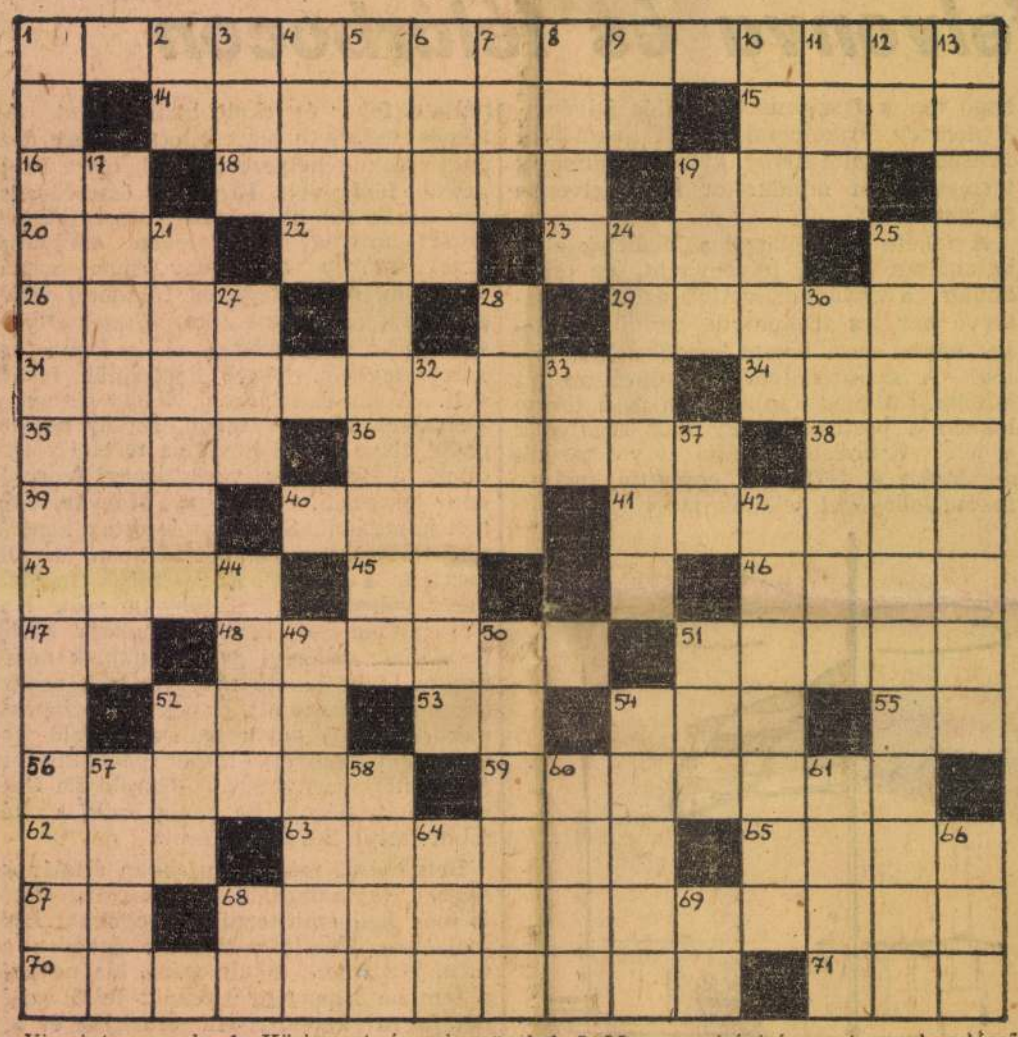

Vizszintes sorok: 1. Közismert és sokszor idézett francia közmondás, franciával. 14. Felmenők és oldalágiak. 15. Visszafelé: végig küzd egy életet. 16. Orvosi vény jelzése. 18. Több country neve az USA-ban. 19. Német főuri rang mássalhangzói. 20. Magyar iró. 22. Helyhatározó. 23. Máv. főorvos, egészségügyi főtanácsos. 25. L-lel: fenyőfajta. 26. Pirul ikertestvére. 29. Papagájfajta. 31. Ok a háborura, klasszikus idézettel. 34. D. L. V. B. 35. Szokás, idegen nyelven. 36. Ejszakai nyugvására. 38. Páros idegen neve. 39. A-val: szin. 40. Igy zuhan le a lelőtt Rata. 41. A hegy tetejére, csucsára. 43. Igy is lehet érni valakit (ó=o). 45. S-sel: angol helyeslés. 46. Karotta közepe. 47. Francia birtokos névmás. 48. Gázalaku, nem telitett szénhidrogén. 51. Ilyen háborut is feljegyez a hadtörténelem. 52. Ő volt a második élő ember a földön. 53. Idegen kötőszó. 54. Csomó a zsinegen. 55. A-val: óriáskigyó. 56. Tudj rólam mindent! 59. Aruba bocsátott tüzelő. 63. Visszafelé: névmás tárgyesetben. 63. Részeire bont. 65. Négy magánhangzó. 67. Idegen kettős magánhangzó. 68. Öt könyv, a hinduk legrégibb mesegyüjteménye. 70. Rovartan. 71. Időhatározói névutó.

Függőleges sorok: 1. Életrajz közismert idegen neve. 2. Német névelő. 3. Valamikor épület volt. 4. Nőstény disznó kevert betükkel. 5. Magyar ujságiró, most a harctérről küld izgalmas tudósításokat. 6. Olasz idegenforgalmi vállalat. 7. Zsákoly Orbán. 8. . . . , eszterlánc, eszterlánci cérna. 9. Német Rt. 10. Eltedd! 11. Paripa. 12. Ragozott latin névmás. 13. Gondos, tudományos elmélkedés, értekezés. 17. Élősdi. 19. Pestmegyei község. 21. Ilyen juhász áll a Gellért-hegy lábánál. 24. Divatos fiucska-játékszerek. 25. Az országutról felénk tartó hintó . . . 27. Minden lustaság kezdete. 28. Ész. 30. Közönséges, közismert idegen szóval. 32. Dobjátok ki! 33. Az olasz skála egyik hangja. 37. Karóban található. 42. Széljegyzetekre szánt helyein. 44. A szőlőé például a bor. 49. Meghatározott idő. 50. R-rel a végén: menükártya. 51. Csapadék. 52. Társadalmi egyesület. 54. Ilyen államok is vannak. 57. Szemmel érzékelhető. 58. János, idegen nyelven. 60. Visszafelé: magyar családnév. 61. Ilyen szalagot is ismer a nagyipar. 64. G. C. L. 66. Hármas ikrek. 68. Olasz sikság. 69. Pára.

A 31. számu keresztrejtvény megfejtése:

Vizszintes: 1. Ma élő, holnap halott. 80. In vino veritas.

Függőleges: 1. Macht geht von recht. 12. Terminus technicus. 29. Homo regius. 31. In memoriam. 35. Kormorán. 37. Abdul Aziz.

— **(Honvéd-est a Balatonon.)** A Balatoni Intéző Bizottság a balatoni sporthét alkalmából a rádió közremüködésével Balatonfüreden a gyógyteremben szeptember 5-én este fél 9 órai kezdettel a Magyar Vöröskereszt Egylet javára, a magyar művészgárda bevonásával „Honvéd-est a Balatonon" cimmel előadást rendez.

— **(Nem bukott meg a vendéglősök heti szünnapja.)** A Magyar Országos Tudósitót az alábbi sorok közlésére kérte fel a Budapesti Szállodások és Vendéglősök Ipartestülete: „A vendéglősök heti szünetnap mozgalma nem bukott meg. Ez a mozgalom immár országos jellegü és nem is bukhatik meg, mert a közellátásügyi miniszter rendeletileg a Budapesti Szállodások és Vendéglősök Ipartestületét bizta meg azzal, hogy a vendéglátóiparban a heti szünetnap rendjét megállapitsa és annak végrehajtását ellenőrizze".

FILLÉRES HIRDETÉSEK

Filléres hirdetések folytatása a 20. oldalon

Házasság

MAGÁNH. Benősülhet 60-as ur, jómódu r. k. urinő házában. „Uj otthon" jeligére főkiadóba. 1958

Háztartási állás

FŐZŐHÁZVEZETŐNŐNEK pusztára, leginkább magánoshoz ajánlkozom. Aréna-ut 3/c., Tothnál. 1954

MEGBIZHATÓ, főzésben teljesen jártas 25—35 év körüli egészséges, munkabiró leányt, vagy egyedülálló özvegyasszonyt keresek. Fizetés megegyezés szerint. Az állás azonnal elfoglalható. Előzetes személyes jelentkezés szükséges. Cim: Lelkigyakorlatosház, Pécel. 1956

SZAKÁCSNŐ perfekt, ajánlkozik uri házhoz szobalány vagy takaritónővel. VIII., Szentkirályi-utca 6., I. 22., II. udvar. Czinterstein Erzsi névre.

Betöltendő állások

NŐISZABÓSÁGHOZ leány- és fiutanonc felvétetik. Nagy divatszalon, Andrássy-ut 1. 1955

1942-BEN végzett gépész-szakos felsőipariskolás felvétetik. Ajánlatok „Fémárugyár" jeligére a kiadóba. 1953

Textilkereskedő-segéd

őskeresztény, nagykereskedői gyakorlattal, textilnagykereskedésbe felvétetik. Ajánlatok „Komoly munkaerő" jeligére a főkiadóba.

Zongora

VENNÉK ZONGORÁT vagy **PIANINOT** sürgősen készpénzért. Telefon: 115—934 3894

Lakberendezések

KIRÁLY U. 112

JÖJJÖN hozzánk, meglátja, érdemes! Használt és uj márkás mübutorok. Hálók, ebédlők, uriszobák, szalonok, kombinált szobák, antikvitások, irodabutorok, egyes darabok olcsón. Butorüzlet, Király-utca száztizenkettő (Lövölde-térnél).

BIEDERMEIER, barokk és egyéb styl garniturák, szekrények, sublódok, asztalok, **velour garniturák, bőrgarniturák, kombinált szobák,** használtak és ujak jutányosan. Butorüzlet, Király-utca 112.

JEZSUITA barokk styl háló, Schmidt Miksa-készitmény, renaissance ebédlő gazdag faragással, görög empire uriszoba (Thék Endre) remek mübutorok, keveset használtan. Butorüzlet, Király-utca 112.

Mindig időszerű
Kinizsi Andor
vidám regénye
Igy kell férjhezmenni!
Kapható a könyvkereskedésekben

Öröklakás

2, 3 és 4 szobás
modern öröklakások okt. 1-re KIADÓK vagy ELADÓK. XII., Fürj-utca 32/a. (Lejtő-utnál.)

BUDAI RIVIERÁN
XI., NAGYSZÖLLŐS-UTCÁBAN
29-ik társasvillánkban,
SZEPTEMBERI BEKÖLTÖZÉSSEL
még néhány 1—3 szobás
öröklakás
leköthető. Tisztviselő Társasházak Épitő irodája, XI., Horthy Miklós-ut 36., I. 4. Hétfőtől.

Tető alatt III., Szépvölgyi-ut 1/b. és V. Kresz Géza-u. 37.
társasházaink.
Belső munkái készülnek elsőrendü kivitelben. 25 ÉVES ADÓMENTESSÉG. Közp. fütés és melegviz.
öröklakások
igen előnyös feltételekkel leköthetők
Németh és Mérő
okl. mérnök épitőmesterek bej. cégnél, XI., Horth Miklós-ut 42., I. 9. Telefon: 469—301.

NÉMETVÖLGYI-UT 79.
társasvillában
szép kilátással, nagy kerttel, villamos és autobusz közvetlen közelében
3 szobás
nagyméretü, luxuskivitelü
öröklakások eladók.
Felvilágositások, tervek, leköthető: SZÉKESSY EDE INGATLANFORGALMI IRODÁJA, Andrássy-ut 47. Telefon: 225—811.

A katonai, diplomáciai és gazdasági front hirei

Párisból jelenti az NST:

Bonnard közoktatási miniszter péntek este rádióbeszédet mondott a népnevelőkhöz és hangsulyozta, hogy minden francia az szellem kell, hogy áthasson, amely *Pétain* marsall szózataiból sugárzik ki. A kommunista pestisről beszélve megállapitotta, hogy ez a legnagyobb veszélyt jelenti Franciaországra és éppen ezért a nemzeti forradalom az egyetlen helyes ut, amely az uj rendhez vezet.

Bukarestből jelenti a TP.:

Antonescu Michael helyettes miniszterelnök elnöklésével minisztertanács volt, amelybe bevonták Besszarábia, Bukovina és Transnistria kormányzóját. A minisztertanácson főleg az emlitett román keleti tartományok közigazgatás-technikai kérdéseit tárgyalták meg.

Lisszabonból jelenti az NST.

Algeciras közvetlen közelében pénteken lezuhant egy brit bombavetőrepülőgép. A gép négy utasa szörnyethalt, további négyet életveszélyes állapotban az algecirasi katonakórházba szállitottak. A szerencsétlenséget az idézte elő, hogy a sürü köd miatt a repülőgép megváltoztatta eredeti utirányát és hegynek ütközött. A repülőgép Kanadából érkezett és Gibraltár felé tartott. Ugyanezen a helyen két hónappal ezelőtt hasonló szerencsétlenség történt, amelynél hét angol pilóta vesztette életét.

Isztanbulból jelenti az NST:

Megkezdték a brit-egyiptomi szerződés végrehajtását, amely elismeri Egyiptom szuverénitását. Ezzel kapcsolatosan a kormány első intézkedése az volt, hogy hivatalos állami nyelvvé az arabot emelte. Igy például a jövőben csak azoknak a nyugtáknak van a biróság előtt bizonyitóerejük, amelyeket arab irással állitottak ki. Ugyanigy át kell állitaniok a vállalatoknak a könyvelést is arabra. Különösen nehéz ennek a végrehajtása a külföldi vállalatoknál.

Vichyből jelenti az OFI:

A hivatalos lapban megjelent törvény elrendeli, hogy megyénként megyei tanácsokat létesitsenek, amelyeknek tagjait a belügyminisztérium a régi megyei, kerületi és városi törvényhatóságokból válassza ki. A megyei tanács évenként legalább kétszer kötelezően összeül, de a megyefőnök többször is összehivhatja. A megyei tanács ellenőrizheti a költségvetést, de nem nyilvánithat politikai jellegü óhajokat. Ülései nem lesznek nyilvánosak.

Limából jelenti az NST:

A perui külügyminiszter pénteken kijelentette, hogy valótlan Ecuador állitása, amely szerint perui csapatok átlépték volna a határt. A két ország közötti többéves ellentét kiküszöbölését most egy nemzetközi bizottság vette a kezébe.

Szófiából jelenti az NST:

Sir *Cornwallis* bagdadi angol nagykövet és *Quinant* tábornagy hosszabb megbeszélést folytatott *Nuri Szaid* iraki miniszterelnökkel. A megbeszélésen résztvett az iraki vezérkari főnök is. A megbeszélés tárgya az iraki hadsereg korszerü fegyverekkel való ellátása volt: Angol részről igéretet tettek, hogy többszáz tankot, bombavető- és vadászrepülőgépet bocsátanak az iraki kormány rendelkezésére, továbbá egy brit bizottság veszi át az iraki hadsereg kiképzését. Ez a bizottság öt tisztből áll és egy tábornok vezeti. Az iraki pilóták kiképzése Angliában történik majd 15 hónapon keresztül.

Párisból jelenti az NST:

A zsidókérdés rendezésével megbizott kormánybiztos közölte, hogy a megnemszállt területre menekült zsidók vagyonát elárverezik.

Bernből jelenti a Stefani:

Szombatra virradó éjjel légiriadó volt Zürichben és Bázelben, amely városok felett angol repülőgépek szálltak el.

Isztanbulból jelenti az NST:

Ideérkezett jelentések szerint a Feketetengeren megtorpedóztak és elsüllyesztettek egy török hajót. Valószinünek látszik, hogy egy ujabb szovjet buvárhajótámadásról van szó. A hajó egy sivasi cementgyár számára gépeket szállitott.

Bogotából jelenti az NST:

Csütörtökön a columbiai képviselőházban egy belpolitikai vita során sulyos incidens történt. Két képviselő szóváltásba keveredett egymással, majd revolvert rántottak és négy lövést adtak le kölcsönösen egymásra. A véletlennek köszönhető, hogy senki sem sebesült meg a lövöldözés során. A két képviselőt nyomban letartóztatták.

Madridból jelenti az NST:

Csütörtökön este Madridba érkezett Franco és a pénteki nap folyamán fogadta a kormány katonatagjait. Igy megjelent a kihallgatáson Varela tábornok, hadügyminiszter, Juan Vigon tábornok, légügyi miniszter, Moreno tengernagy, tengerészetügyi miniszter és Valentin Galarza Murants ezredes, belügyminiszter.

Pócza éttermei és szállodái
HÉVIZ
Folyóvizes szobák Műsoros estek Kitünő magyar konyha. Penziórendszer. Zene. Tánc.

Elindul utolsó utjára a barna koporsó...

Felhangzik a zsoltár: *„Tebenned biztunk eleitől fogva...“*, majd mintha a magasságból szólna, mintha az ország házának falai is együtt zengenék, felzúg az Operaház kórusának éneke: *a Szózat...*

„Hazádnak rendületlenül légy híve, oh magyar...“ Megindult, néma tisztelgéssel hallgatja az egybegyültek sokszáz főnyi serege a nemzet imáját, megrendülten áll ott fia koporsója előtt az ország kormányzója és amikor a szó odáig ér: „Áldjon, vagy verjen sors keze, itt élned, halnod kell...“ — *az apa szavakkal ki nem fejezhető fájdalmas tekintetét most hozza először a drága fiú, a hősi példát mutató kormányzóhelyettes barna koporsója felé:* el nem mondható bánattal és mégis kemény, önmagával küzdő férfias erővel, *hivő akarattal öleli magához a ravatalon pihenő hőst...*

Az egyházi búcsúztatás után elvonul a püspök. Fekete gyászruhás hajduk lépnek a néma csendben őrködő csarnokba. *Megindul a koszorúerdő a parlament gyászpompába öltözött hetvenhét lépcsőjén lefelé...* Egymásután emelik vállra a rokonság koszorúi után *Hitler* vezér és kancellár óriási fehér szekfű-koszorúját, majd *az olasz király és császár* koronával ékesített babérkoszorúját. *A japán császár* hatalmas, sárga virágokból font koszorúja után *Borisz cár, a finn államfő, a Pogjavnik és Tiso elnök,* azután *József* főherceg, a magyar kormány, a képviselőház, a felsőház, majd *Mussolini, Göring, Ribbentrop, Ciano* gróf, a japán kormány, a mandzsu kormány és sok más külföldi vezető államférfi koszorúi hagyják el a ravatalt.

Kinn az előcsarnok márványfalai előtt az Operaház zenekara *Dohnányi* Ernő vezénylésével *Wagner* „Istenek alkonya“ című operájából Siegfried gyászindulóját játssza: a döbbenetesen szívbemarkoló, tragikus harsonák, a dobok fekete pergése festik alá *vitéz Horthy István utolsó útjának elindulását...* És a magyar hős elindul az ország legfényesebb palotájából. A magyar gyász legmegrázóbb, hőst-kísérő akkordjai, *Erkel* „Hunyadi László“-gyászindulójának hangjai mellett lépkednek lefelé a lépcsők során *a repülőbajtársak:* mindegyik a kormányzóhelyettes kitüntetéseit viszi egy-egy bíborpárnán; *kilencen követik egymást,* azután az egyszerű fejfát viszi kemény katonai díszlépésben egy repülőtiszthelyettes... Katonai temetés ez: *egy katonanemzet és legfőbb hadura temeti a fiatal magyar honvédség büszke fegyverének, a felhők hőseinek hős repülőhadnagyát...*

Megindul a barna koporsó... Könnyes részvét, mélységes megindultság ül az arcokon, ahogy száz és száz ember, magyarok és Európa dicső nemzeteinek képviselői tekintetükkel kikísérik Magyarország kormányzóhelyettesét *arról a felejthetetlen helyről,* ahol alig félesztendővel ezelőtt ugyanezek az arcok olyan hittel és olyan bizakodással tekintettek rá, amikor esküre emelte kezét és megfogadta, *hogy vérével is megvédi a hazát...*

Beváltotta az eskü szent szavait... Most egy nemzet kíséri utolsó útjára... A koporsó után ott lépked *a megtört szivű apa,* akinek még ebben a nehéz, az egész életben legnehezebb pillanatban is fájdalmasan súlyos feladata van: *támogatnia kell az édesanyát,* aki szívének minden könnyével, zokogva lépked most lefelé a fia után, az özvegy oldalán...

A gyászzene félelmetesen tragikus, sötét akkordjai kísérik a menetet ki a térre, *a napfényben fürdő, ezrek és ezrek tisztelgő seregétől befont térségre.*

Gyászmenet az Országháztól a Nyugati-pályaudvarig

Az Országház főkapuján kilépnek az alabárdos testőrök, akiknek piros, zöld, fehér és ezüst színekben pompázó díszruhája *még komorabbá teszi* a gyászleplekkel elkendőzött hatalmas teret. A hatalmas embererdőben ebben a pillanatban, a várakozás elgondolkoztató percei után, *testet ölt a nemzet gyásza. Hozzák a koporsót.* A koporsó előtt, mint egy végtelen virágfolyam, a koszorúk tömege ömlik ki az Országház főkapuján. Mintha a természet minden pompázó virága együtt halt volna az ifjú hőssel, mert mi értelme van a virágok további életének, ha a nemzet legszebb virága lehullott? *Negyed óráig tart ez a virágfolyam.* Mezei virágok hozzák a szabad magyar föld utolsó üzenetét, üvegházakban kitenyésztett különleges virágcsodák hullanak oda balzsamul a fiatal hős összetört testére. *Tizennégy koszorúskocsi viszi a ravatalról hozott szebbnél-szebb virágokat.*

Háromnegyed tizenegy óra van, amikor a koszorúskocsik nyomában előáll a hat ló által vont *ágyútalp.* A temetésre kivonult honvéd alakulatok parancsnokai *tisztelgést vezényelnek.* Ebben a pillanatban megjelenik az országház lépcsőjén vitéz Horthy István *fejfáját* hozó pilótaaltiszt, nyomában a kormányzóhelyettes *kitüntetéseit* hozó csapat, majd a református papok fekete taláros csoportja után *repülőörség között hozzák a koporsót.*

Néhány pillanatig a tömeg fölött áll a koporsó. A térről *tizezer és tizezer szempár szegeződik a fiatal testet körülzáró tölgyfakoporsó felé,* nehéz sóhajok szakadnak fel a keblekből, imák, fohászok kelnek szárnyra a magasságba. Hányan és hányan vannak ebben a tömegben, akik örömest odaadnák az életüket, csak az maradt volna meg, akinek fiatalságán, munkás hitén keresztül *a nemzet jövendője világlott fel a magyarság előtt.*

A koporsót a lépcsőkön keresztül leviszik és az ágyútalpra helyezik. Fent a lépcsőkön ott áll a kormányzó úr, a méltóságú asszony és a kormányzóhelyettes özvegye. *Horthy Miklós daliás alakja töretlen, csak szemének fátyolos tekintete mutatja a mérhetetlen és kifejezhetetlen gyászt.* Az édesanya és az özvegy mélyen megrendülve állanak a koporsó mögött, mellettük a szűkebb rokonság tagjai, majd a gyászszertartás résztvevői olyan sorrendben, amint a gyászmenetben részt vesznek.

A *Kossuth Lajos-térre* torkoló széles *Alkotmány-utcában* ekkorra már felfejlődik a gyászmenet. A gyászdobok pergésére *a rendőrség lovas félszázada* nyitja meg a sort, őket követi a gyász-kíséret parancsnoka, a lovas testőrség, egy század lovasság, a gyalogos testőrség, félzászlóalj gyalogság, a katonai zenekar, a fejfavivők, a rendjelvivők, a tizennégy koszorúskocsi. A koszorúk után haladnak a kormányzóhelyettes titkári hivatalának tisztviselői és személyzete, utánuk pedig közvetlenül a *koporsót hozó ágyútalpat* megelőzve, *Ravasz* László püspök vezetésével a papság és az egyházi énekkar.

A koporsó közvetlen nyomában a kormányzói pár és az özvegy halad. A gyászoló család után a kormányzói kabinetiroda és a katonai iroda főnökei, a testőrség parancsnoka és kétoldalt a szárnysegédek haladnak. Ezt követik a menetben az idegen államfők képviselői, élükön *Ribbentrop* báró német külügyminiszterrel és *Ciano* gróf olasz külügyminiszterrel. A főhercegek, a hercegprimás és az apostoli nuncius következik a temetési menetben. Utánuk halad *Kállay* Miklós miniszterelnök, az országgyűlés két házának elnökei és a kormány. A Budapesten akkreditált követek és ügyvivők népes csoportja után a koronaőrök, a legfőbb állami számvevőszék elnöke, a legfőbb bíróságok elnökei, a honvédvezérkar főnöke, a vezérezredesek, a hadseregparancsnokok, a légierők parancsnoka, a budapesti hadtest parancsnoka, a légvédelmi erők parancsnoka, *a rokonság,* a titkos tanácsosok, a Mária Terézia-rend lovagjai, a palotahölgyek, az országgyűlés két házának alelnökei, az államtitkárok és követek, majd a többi katonai és polgári hatóságok képviselői sorakoznak fel, ott vannak a fővárosnak, az ország minden megyéjének és városának vezetői és küldöttségei. A menetet a *vöröskereszt, a Máv és a magyar aeroszövetség küldöttsége,* végül pedig egy félzászlóalj gyalogság, egy üteg tüzérség, a pilótanövendékek küldöttsége és a rendőrség másik lovas félszázada zárja be.

Mindenütt, ahol a gyászmenet elhalad, a *Kossuth Lajos-téren, az Alkotmány-utcán, a Vilmos császár-úton, a Berlini-téren,* valamint a betorkoló utcákon *sok tízezer ember várja, hogy elmondhasson egy rövidke imát* a koporsó mellett.

Megható látvány a gyermekek és ifjak gyásza, akik könnyes szemekkel kísérik a koporsót, amely az *ifjúság mintaképének* holttestét örökre elzárja az emberi szemek elől. Mindössze félóráig tart az út az Országháztól a Nyugati pályaudvarig, amelynek egész épületét, a fogadási oldal hatalmas udvarát *emelet magasságban fekete drapériával vonták be.* A tér fölött óriási fekete zászlók lengenek. A komor fekete gyász az örök búcsúzásra figyelmezteti az embereket.

Vitéz nagybányai Horthy István utolsó útját teszi az ország fővárosában. Itt búcsúzik a főváros népétől, hogy hazatérjen *a család többi hősei mellé az ősi anyaföldbe, a kenderesi kuria temetőkertjébe.*

A Nyugati-pályaudvarra megérkezett koporsót a pilóták a királyi várótermen keresztül kiviszik az *üvegcsarnokba és elhelyezik a vonaton.* Utána a pilóták a vonat mellett díszőrségben állanak fel. A gyászmenet elhelyezkedik a vonat körül, aztán felhangzik az énekkar gyászdala, *Ravasz* László püspök pedig *megáldja a vonatra helyezett koporsót.* Az áldás után újabb gyászének következik, majd a *Turán* különvonatot hátra tolatják és a kormányzó úr Őfőméltósága hitvesével és az özveggyel együtt felszáll *a vonat szalonkocsijába.* Míg a Kenderesre utazó küldöttségek felszállanak, a kormányzó szárnysegéde kíséretében visszatér a királyi várótermbe és egymásután *elbúcsúzik a külföldi államok képviselőitől,* a kormány tagjaitól, *Ravasz* László püspöktől és a többi elökelőségektől.

11 óra 37 perc...

A Himnusz hangjai mellett kigördül a vonat.

Kívül a csarnokon *ágyúlövések dördülnek,* hősi tiszteletadást adva vitéz nagybányai *Horthy* Istvánnak, aki fiatalon, 38 éves korában elindult, hogy *az ország egyik legnagyobb méltóságából megtérjen a drága anyaföldbe.*

A halottasvonat utja

Cegléden az állomáson ezrekre menő embertömeg várta a kormányzóhelyettes földi maradványait szállító különvonatot. A Turán 14 óra 01 perckor futott be az állomásra. *Keresztes-Fischer* Lajos főhadsegéd kiszállott, fogadta *Szemző* Imre őrnagy állomásparancsnok jelentkezését, majd *Sárkány* Gyula polgármester a város, *Szemző* Imre őrnagy pedig a helyőrség koszorúját helyezték el. *A vonat 3 perces tartózkodás után tovább haladt.* Cegléd közönsége néma tisztelgéssel búcsúzott a nagy halottól. A városban az összes üzletek egész nap zárva maradtak.

Szolnokon a Turán vonat *14 óra 35 perckor érkezett a pályaudvarra,* ahol már órákkal előbb a város, a vármegye, a társadalmi egyesületek *küldöttségei sorakoztak fel, hogy utolsó istenhozzádot mondjanak a nagy halottnak.* A Turán vonatot megelőzően futott át Szolnokon az utolsó gyászszertartáson résztvevő elökelőségek és küldöttségeket vivő különvonat. *A Turán nyolc percet időzött a pályaudvaron, ahol a közönség néma kegyelettel hódolt a halott emlékének.* A Turán 14 óra 43 perckor hagyta el Szolnok pályaudvarát.

Egész országrész népe gyült össze mély gyászban Kenderesen

Kenderes, augusztus 27.

(Az Uj Magyarság kiküldött tudósitójától.) Reggel negyedhét... A motorosvonat zajtalanul húz át a beláthatatlan nagykun sikságon és amerre megyünk, a nyárvégi reggel töretlen izzású színeit *sötét zászlók és drapériák halkítják...* Néhány óra mulva erre halad legvégső földi útján a nemzet nagy halottja... Ez a föld s ez a lányosarcú, szelíd nagykun síkság *az igazi pátriája a halottnak,* felhőtlen gyermekéveinek tanyája, érett férfiesztendeinek pihentető családi menedéke és *ez a nép,* amely most dermedten tekint a sinek felé, amerre a fekete vonatnak jönnie kell, *legbensőbben és igazán az ő népe,* amely legbelül ma is „István úrnak“ nevezi. Csak egyszerűen *István úrnak.* Igen, *ezé a földé igazán a szép, komolyarcú fiatal hősi halott.*

Ezen a hajnali vonaton *a lépcsőkig virágos-koszorús gyászolók utaznak és künn, a töltés alatt, amerre szem lát, fekete csoportok haladnak Kenderes felé.* Szekéren, gyalogosan és kerékpáron... Fekete fejkendős asszonyok, kordováncsizmás gazdák, fürge leventelegények és fiatal lányok. *Mindnek a kezében virág vagy koszorú, imakönyv és rózsafüzér...* Amott egy feketereverendás pap lábol falva népével... Később tudom meg: *éjjel kettő óta gyalogolnak,* hogy idejében ott lehessenek a nagy temetésen.

A kenderesi állomáson kiürül a vonat, *mintha végállomásra érkeztünk volna.* Körös-körül a temetői készülődés ezer apró mozzanata. A szomszéd sínpáron álló teherszerelvényből most vagonirozzák ki a a gyászkocsit és a két koszorus kocsit. A napfény sötéten csillan meg hat fekete paripa ezüstös kantárján és *a halottaskocsi oldalára illesztett ősi Horthy-címer cifrázatain.* Az egyik vagonból hatalmas örökzöldeket és pálmákat emelnek ki, három munkás hatalmas ládákat sorakoztat a sinek mellé. *Pestről küldött koszorúk.* Es körül az állomáson sok ilyen apróságot

Magyar Zoltán

lát a szem, amely szinte belebénul *ebbe a vontatott, szomorú készülődésbe*, amely a megmásíthatatlan árnyékát borítja a kis állomásra és a körülálló tengernyi népre.

A könnyű szél borzolja a sudár nyárfák leveleit... Elindulunk a község felé vezető nyílegyenes aszfaltúton. *A távirópóznákon végisvégig fekete gyászlobogók.* A járdát gondosan elseprik, a kerítésekre ékítésül virágot tűznek s amerre megyünk, minden kertben csokrot vagy koszorút kötnek. *Ma száron nem marad virág Kenderesen.*

Egyszerű útkaparó szegődik mellénk. Villásbajszú ősmagyar. Öreg könnyet morzsol el szemében, ahogy emlékezik:

— Az idén is, ahogy illendő ilyen nehéz időkben, megünnepeltük Szent István napját. Zászlódíszbe borult a falu s *úgy déltájban tudtuk meg a rettentő hírt egy öregasszonytól*, aki bejáratos volt a főméltóságú úrékhoz és *hajdanán dajkálta is a fiatal főméltóságú urat.* A rádióban hallotta volt, ahogy a szentistváni közvetítés megszakadt és lélekszakadva szaladt ki az utcára:

— *István úr meghalt!*

— Nálunk a köznép, különösen az öregebbje, aki gyermekségében látta a kormányzóhelyettes urat, így nevezte — teszi hozzá elfogódottan a vén útkaparó. — Aztán, hogy megbizonyosodott a hír, *percek alatt siralomházzá változott a falu.* Parancsolatlanul megkondult mindkét templomunk harangja, katolikusok, reformátusok egyaránt *siettünk a templomba, ebben a nagy tanácstalan szomorúságban.* Ezen a délben az ünnepi ebédből egy falat se csúszott le az emberek torkán. Csak jártak-keltek az utcán, *mint a szélütöttek.*

Elgondolkozik az öreg mély meggyőződéssel mondja a szentenciát:

— *Szegénységet szerető, szíves és igaz ember volt és a magunkénak tudtuk.* Olyan ember volt az István úr, hogy mindenkinek a baját kitudakolta és *minden munkátlan embert elhelyezett a gépgyárban és később a Máv-nál*... Áldják és fogják is áldani a megmentett családok.

A főutcán a posta és a katolikus templom közt vonul széles frontjával a *Horthy-kastély.* Vastag kőfala mögül ezüstfenyők ütik fel fejüket, a főbejáratnál *két, vasból kovácsolt fekete lámpa posztol, tejüvegjében lámpa ég.* A főbejárat míves vasrácskerítése megett gyönyörű, ápolt virágágyakkal az előterében, *fekete gyászdrapériákba borult komlokzattal áll a kecses kastély.* Csendőrség posztol kemény vigyázzban a kapunál s az épület csucsán félárbocon leng a fekete zászló...

Még csak dél felé jár az idő, de a kastély előtti utcarészlet *már zsufolt a közels távolkörnyék beseregelt népeitől.* Álldogálnak nagy tanácstalanul, sűrű, fekete gyászban, fojtott hangon beszélgetnek és lopva-lopva a kastély kapuja felé tekintenek. Vagy három tucat falu nevét jegyzem fel hirtelen, de *a távolabbi falvak népe még útban van.* A kunmadarasi plébános mondja mellettem, hogy pátriája tizenkétezerfőnyi lakosságának *háromnegyede itt van.* Még különvonatot is indíttattak... Fegyvernek, Abádszalók, Kisújszállás és Dévaványa jöttek a legnépesebb csoportokkal. Külön csoportban szorong a papság, *katolikusok, reformátusok vegyesen.* Tűzharcosok, árvalányhajas leventefiúk, cserkészek, apró iskolásgyermekek tarkázzák az útszegélyt és még mindig egyre jönnek, pedig a gyászvonat még csak valahol messze, Szolnok határában járhat.

A kenderesi temetőben

A nép most tisztelettel utat enged egy szikár, lilacingulusos papnak. *Hegyessy Béla apát-főesperes*, aki harminc éve lelkipásztora Kenderesnek. *Ő volt a megboldogult kormányzóhelyettes első tanítómestere a klasszikus tudományban.*

...Ebben a pillanatban szélesen megszendülnek a község harangjai, szinte áram érintésére alakul át s elevenedik meg az utca. Végigszáguld a házakon a hír: *megérkezett a halottasvonat a kenderesi állomásra.*

Fél órával a különvonat érkezése után, *pontosan 4 órakor állt meg a Turán a kenderesi állomáson*, ahol a kiszálló főméltóságú párt a vármegye vezetői köszöntötték. A gyászleplekkel bevont pályaudvaron megjelent a debreceni hadtest parancsnoka, *Révész* Imre tiszántúli református püspök, *Urbán* Gáspár báró főispán, továbbá a rendőrség vidéki főkapitánya, a csendőrkerületi parancsnok, s a környékbeli és községbeli vezető személyiségek, mögöttük pedig *végeláthatatlan tömegekben Kenderes és távolabbi vidékének magyar népe.*

Ünnepélyes, lassú gyászmenet vitte a kormányzóhelyettes koporsóját a kenderesi kastélyhoz, amely előtt ravatalra helyezték. Pontosan 5 órakor kezdődött a főméltóságú pár, a gyászoló család, az ország vezetői és a hatalmas néptömegek jelenlétében a gyászszertartás, amelyet *Révész* Imre püspök végzett.

— Megrendítően mély igazsággal látta meg a költő, — mondotta a püspök —, hogy a magyar hazának nincs más kincse, *csak egy szentelt fájdalom.* De ez a kincs hatalmas, élő tőke, amely titokzatosan s elpusztíthatatlanul nő és *gyümölcsözik.* Verő kezedet imádva és vessződet megcsókolva kérünk, irgalmas Atyánk, *szenteld meg és tedd vigasságos, nagy magyar aratásnak magvetésévé*, ne csak ennek az ifjú szívnek és minden hős honvédő társának kiomlott vérét, hanem *az érte és értük omló könnyeket is.* Szenteld meg fájdalmát az anyai, a hitvesi, a gyermeki és a testvéri szívnek, közelvalóknak és távolvalóknak, *a szined előtt most egyetlen, nagy, siró családdá vált egész nemzetünknek!*

A magasztos ima szavainak elhangzásával megalakult ismét a gyászmenet, amely *méltóságteljes gyász lassú hömpölygésével kísérte vitéz Horthy István holttestét utolsó nyugvóhelyére.* Imádság után *egynegyed 7-kor zárult be a kripta ajtaja*, rekeszttettek be az elhullott hős földi utai s lett *vitéz Horthy István az örökkévalóságé.*

A megrázó szertartás alatt a kormányzó úr *férfiasan, erőteljesen uralkodott fájdalma fölött*, a kemény katona hordozta mindvégig az apának fájdalmát és vette körül *közvetlen, meleg gesztusokkal a szenvedő édesanyát és a fiatal özvegyet*, akiket porig sújtott a fájdalom. A szertartás végeztével a kormányzó úr odalépett az ország jelenlévő vezetőihez, a miniszterelnöknek, a kormány tagjainak *megköszönte részvétüket és hasonló, keresetlen szavakkal mondott köszönetet faluja vezetőinek is.*

A kormányzó úr családjával ezután autóra szállt és az állomásra hajtatott, ahonnan a Turán különvonaton *7 órakor indult vissza a fővárosba.*

A magyar élet pártjának gyászértekezlete

A magyar élet pártja szerdán gyászértekezletet tartott, amelyet a hősi halált halt kormányzóhelyettes emlékének szentelt. A gyászértekezleten *Kállay* Miklós Miniszterelnökkel az élükön a kormány tagjai valamennyien megjelentek.

Vitéz *Lukács* Béla tárcanélküli miniszter, országos elnök nyitotta meg az értekezletet és nagyhatású gyászbeszéddel méltatta vitéz Horthy István életét. Rámutatott arra, hogy *a nemzet nagy hősi halottjának nagyságát ma még felmérni se tudjuk, de láttuk azt, hogy mágikus erejével, életének, lelkének misztikus varázsával segített atyjának, hogy a nemzetet lelki egységbe forrassza.* A szülők szeretetén, aggódásán kívül százezrek, milliók szeretete vette körül a kormányzóhelyettest, aki tettrekész elhatározással ment ki a harctérre, hogy *az első vonalban küzdő magyarok között példát mutasson a hazaszeretetre, a férfias bátorságra, az önfeláldozásra.* A harc mezején tartotta őt a hazaszeretet, a hivatásával járó kötelességérzet, a tettrekész elhatározás és *ott tartotta legendás atyjának példája.* Ott tartotta nagybátyjának hősi önfeláldozása, aki a mult világháborúban önként ment a harctérre és halt hősi halált, ott tartotta az az érzés is, hogy *példát kell mutatni a magyar ifjúságnak.* Nemrégen mondotta Horthy István, hogy *„minden nemzet olyan sorsot érdemel, amilyen ifjúságot nevel magának".* Horthy István elhivatott volt, vezérnek született. Lelkének nemes érzése, tiszta gondolkozása, becsületessége, tiszta jelleme az óriási felelősségérzet, a kötelességteljesítés emberfeletti példája mutatták meg veszteségünk nagyságát. Majd beszédét ezzel fejezte be Lukács miniszter:

— Főméltóságú kormányzóhelyettes urunk életét megszakíthatta a hősi halál, de lelke köztünk marad, hogy irányítson, lelkesítsen és felemeljen. Mi fogadjuk, hogy minden érzésünket, tudásunkat, erőnket, gondolatunkat latba vetjük, hogy szolgálhassuk a nemzetet. *Úgy áldjon vagy verjen bennünket a magyarok Istene, hogy ezt a fogadalmunkat megtartjuk.*

A pártértekezletről egyöntetű elhatározással hódoló feliratot küldtek a kormányzó úrnak. A pártnak mélységes részvétét tolmácsoló feliratot küldtek a kormányzóhelyettes özvegyének is. Az országos elnök végezetül még bejelentette, hogy *a párt megfesteti vitéz Horthy István arcképét.*

Grafotyp Fotókopia ténymásolás
KADAR-UTCA 6. NYUGATINAL. Telefon: 112-261.

Ribbentrop, Ciano és a külföldi küldöttségek kihallgatása a kormányzónál

Horthy Miklós, Magyarország kormányzója szerdán kihallgatáson fogadta *Ribbentrop* német külügyminisztert, aki kifejezésre juttatta a *Führer, a birodalmi kormány és a német nép benső részvétét.* A fogadtatáshoz csatlakozóan a kormányzó üdvözölte *Keitel* vezértábornagyot.

Ciano gróf, olasz külügyminiszter szerdán délután szintén kihallgatáson jelent meg a kormányzónál, aki előtt *az olasz király és császár és a fasiszta kormány részvétét tolmácsolta.*

Szerdán délután 5 órakor az olasz külügyminiszter kíséretével látogatást tett *Kállay* Miklós miniszterelnöknél.

Mihov Nikola bolgár hadügyminiszter szerdán a *király és a bolgár kormány képviseletében* ugyancsak megjelent a kormányzónál és részvétét fejezte ki, majd a bolgár delegációval együtt látogatást tett *Kállay* Miklós miniszterelnöknél. Szerdán délután a *Poglavnik és a horvát kormány képviseletében* Budapestre érkezett *Artukovics* horvát belügyminiszter szintén megjelent a kormányzó úrnál és részvétét fejezte ki, majd a horvát delegáció fölkereste *Kállay* Miklós miniszterelnököt. Ugyancsak szerdán délután öt órakor a *finn köztársasági elnököt képviselő Wuorimaa* budapesti finn követ, továbbá *Östermann* altábornagy, aki *Mannerheim tábornagy képviseletében érkezett Budapestre*, szintén kihallgatáson jelent meg a kormányzónál, hogy a finn nemzet részvétét tolmácsolja.

Keitel vezértábornagy, a német véderő főparancsnokságának főnöke látogatást tett vitéz *Bartha* Károly honvédelmi miniszternél és vitéz *Szombathelyi* Ferenc vezérezredesnél, a honvédvezérkar főnökénél.

A nemzetvédelmi szövetség szobrot állít Horthy Istvánnak

Az *országos nemzetvédelmi szövetség* káptalanja vitéz *Magasházy* László nyug. vezérőrnagy elnöklésével fővédnökének, vitéz Horthy Istvánnak hősi halála felett érzett mélységes gyásza kifejezésére szerdán gyászülést tartott, amelyen Magasházy László kegyeletes beszédet mondott. Javaslatára kimondották, hogy *a hősi halált halt kormányzóhelyettes kiváló nemzetvédelmi cselekményének elismeréséül a káptalan terjessze fel a nemzetvédelmi kereszt kitüntetésére és annak ezüst mását a káptalan küldöttsége nyujtsa át az özveggyé vált főméltóságú asszony kezéhez, István nevű kisfia részére.* Ugyancsak elhatározták, hogy *Horthy István arcképét megfestetik* a szövetség tanácsterme részére, végül elfogadták vitéz Somogyi Béla dr. javaslatát, hogy *szobrot állítsanak vitéz nagybányai Horthy Istvánnak.*

A *keresztény párt* részvéttáviratot intézett a gyász alkalmával Kállay Miklós miniszterelnökhöz. A *tűzharcos szövetség* bajtársi gyászünnepséget rendezett a temetés napján. Vitéz *Takách-Tolvay* József gróf országos elnök mondott kegyeletes beszédet. Az ünnepség lezajlása után a tűzharcosok díszszázadban sorakoztak és vitéz Takách-Tolvay József gróf elnök, *Ullein Reviczky* Antal társelnök és *Kertész* Elemér ügyvezető elnök vezetésével vonultak a temetésre.

A német küldöttség hazautazott

A Magyar Távirati Iroda jelenti:

A kormányzóhelyettes temetésére Budapestre érkezett német küldöttség *Ribbentrop* birodalmi külügyminiszterrel, aki a Führer képviseletében jött a végtisztességre és *Keitel* vezértábornaggyal csütörtökön délután különrepülőgépen *elhagyta a magyar fővárost.* A német és magyar zászlókkal díszített repülőtéren a német küldöttséget *Ghyczy* Jenő rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, a külügyminiszter állandó helyettese, valamint *Ullein-Reviczky* Antal rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter, sajtófőnök és a budapesti német követ a követség tagjaival búcsúztatták.

Katonai részről megjelent a küldöttség búcsúztatására *Decleva* Zoltán altábornagy, hadseregparancsnok és *Ruszkiczay-Rüdiger* Imre altábornagy, hadtestparancsnok, azonkívül nemes *Rákosy* Béla altábornagy, a légierők parancsnoka.

Ribbentrop külügyminiszter és Keitel vezértábornagy ellépett a légierők díszszázada előtt, majd a küldöttség tagjaival együtt elhelyezkedtek a különrepülőgépen, mely 3 óra 15 perckor elhagyta a budaörsi repülőteret.

Birodalmi eszménk jelvénye az Árpádok hétsávos lobogója

Ebben az esztendőben ünnepli a magyar nemzet a legnépszerűbb árpádházi királyunk, Bihar-Várad és Erdély védőszentje, I. László szentté avatásának 750-ik évfordulóját, ugyancsak most történtek meg az első lépések Szent László napjának (június 27) nemzeti ünneppé való nyilvánítása érdekében, valamint ugyancsak ebben az esztendőben emlékezünk nagy birodalmi királyunk, Nagy Lajos trónralépésének 600-ik évfordulójáról.

A magyar történelem ennek elmúlt dicső századaira való emlékezésül az idei Szent István-heti ünnepségek keretében hosszú számüzetés után most először kerültek ismét a nyilvánosság elé *az Árpádok ősi hétsávos jelvényei, a magyar birodalmi lobogók.*

Az elmúlt vasárnap a gyáripari munkásság nemzeti sportnapján az ott felállított hatalmas kettőskeresztet jobboldalán álló nemzeti őrfáin lengette a szél a hatalmas méretű hétsávos birodalmi jelvényt és ugyanakkor a Magyar haza — magyar kard kiállítás csarnokai előtt álló őrfákra is ezeket a hétsávos birodalmi lobogókat vonták fel.

Utoljára még *II. Rákóczi Ferenc szabadságharcának idején szerepeltek ilyen hétsávos zászlók*, mint az akkori magyar nemzeti jelvények. A szabadságharc leverése után a császárlak az összes ilyen nemzeti zászlókat elégették. A bécsi hadimúzeumban maradt meg belőle egy példány, amely nemrég került vissza hozzánk a Nemzeti Múzeumba. A vörös sávokon latin felirás olvasható: Felséges Rákóczi Ferenc Erdély fejedelme és Magyarország vezérlő fejedelme... stb. ami meghatározza a kort is, amikor a zászló használatban volt, vagyis 1707—1711. Ezeknek az ősi szent jelvényeknek a kipusztítása annyira sikerült, hogy száz esztendő mulva — bár annak előtte is már öt évszázada használta nemzetünk ezt a hétsávos zászlót — az akkori magyarság már nem is igen emlékezett ezekre az Árpádkori zászlókra, amelyek alatt pedig az Árpádok, a Hunyadiak és a Rákócziak magyar katonái olyan sok dicsőséget és hatalmat megértek.

Az 1848. évi mozgalmak idején, mikor hazánkban is új életre kapott a nacionalizmus, sajnos, nem ezt az ősi jelvényt újították fel nemzeti jelvényül, hanem az *Európaszerte akkor divatos hármas elv, a szabadság-testvériség-egyenlőség jelképezésére szolgáló trikolórt és pedig a vörös-fehér-zöld trikolórt* (két vízszintes osztással három tagra osztott zászló), választották a szabadságharc jelvényévé. Az alkotmányosság helyreállítása után azután az ősi hétsávos zászló helyett már ez az időközben igen népszerűvé vált *magyar* trikolór lett hivatalosan is a nemzet jelvénye. Az állami címerben azonban az Árpádok ősi vörös és fehér hétsávos jelvénye a kettőskereszt (nagyhatalmi) jelvénnyel együtt mind a mai napig fenn maradt.

Az Árpádok hétsávos jelvényének első nyomait *1200 táján találjuk.* Ekkor kezdődik nálunk is a heraldika korszaka. Ez előtt még nem voltak címerek és a heraldika-zászlók használatban. Az Árpádok alatt a sávok száma váltakozó, van hét, nyolc, kilenc, sőt tíz és tizenegy sávra osztott Árpád-címer is. Később azonban a hétsávos (hét tagra osztott) jelvény állandósult és nyilván ennek hatása alatt keletkezett az a népi hit, amely *a hét sávot a honfoglaló hét törzs jelképezésének fogta fel.* Ezen hit szerint a hét sávval jelképezett hét honfoglaló törzs, illetve azok utódainak összesége alakította ki a magyar nemzetet, amelynek ez a hétsáv így ősi jelvénye lett.

A vezérek korában, Szent István és Szent László idejében még nem voltak meg ezek a heraldikai jelvények. A legelső heraldikai jelvény: *a vörös alapon lebegő ezüst kettős kereszt III. Béla királyunk idejében használatos először*, a legújabb, érmeken alapuló heraldikai kutatások tanusága szerint. A vágásos jelvények pedig 1202-től kezdve. A vörös tagok eleinte oroszlánokkal, illetve heraldikai nyelven, négy talpon álló oroszlánokról lévén szó, leopárdokkal voltak megrakva.

Az Anjou-uralkodók az Árpádok hétsávos zászlaját egy fehér sávval és a három sárgaliliomos kékszínű taggal bővítették. *Mátyás király idejében a zászlókon ismét csak hét sáv van.* Ermein is szereplő címerpajzsok is hét sávot mutatnak. És ugyancsak hétsávos zászlót használtak a Rákócziak alatt, a Nemzeti Múzeumban megmaradt zászlók tanusága szerint.

Ez az ősi jelvény került most 232 évi számüzetés után ismét a magyar nyilvánosság elé. A nagymagyar gondolatnak és a birodalmi eszmének gyönyörű jelképei ezek a birodalmi lobogók. Talán nem egészen véletlen, hogy ebben az esztendőben, Szent László és Nagy Lajos királyunk jubileumi évében, a magyar birodalom megalapítójának és fejlesztőjének ünneplésekor méltó helyen, a történeti kiállítás keretében lépett közvéleményünk elé ez a szent birodalmi jelvényünk. **Széll Sándor dr.**

— **Minisztertanács.** A Magyar Távirati Iroda jelenti: A kormány tagjai Szöllősi Jenő miniszterelnökhelyettes elnökletével november 22-én, szerdán délután 5 órakor minisztertanácsra ültek össze. A minisztertanács időszerű kormányzati kérdésekkel foglalkozott és éjfél után ért véget.

— **A főpolgármester köszönete.** A székesfőváros főpolgármestere a háborús viszonyokra való tekintettel ezúton köszöni meg a kinevezése és ekütétele alkalmából hozzá juttatott üdvözlő sorokat.

— **A készletgazdálkodási kormánybiztos felhívása.** A készletgazdálkodási kormánybiztos felhívja a közönség figyelmét arra, hogy az érvényben álló rendelkezések értelmében a köz- és magánraktárakban, vállalatoknál, valamint kereskedői üzletekben és ipari üzemekben házkutatást, készletigénybevételt, vagy a készletek zár alá vételét csak az van hivatva eszközölni, aki a készletgazdálkodási kormánybiztos aláírásával és hivatalos bélyegzőlenyomattal ellátott nyílt rendelettel (nyilt paranccsal) rendelkezik. Azt, aki ilyen nyilt rendeletet felmutatni nem tud és ennek ellenére az előbb említett célból valamelyik üzletben, üzemben, stb. megjelenik, tekintet nélkül arra, hogy a nyilaskeresztes pártnak tagja-e vagy nem, a közellátásügyi minisztérium ellenőrzési főosztályánál (Budapest, V. Szent István-tér 15, telefon: 129—475, 129—472, 3—4—5, 114—292) fel kell jelenteni.

— **Tájékoztatás a cukor-hetijegyek beváltásáról.** A főváros közélelmezési ügyosztálya közli, hogy az élelmiszerjegyközpont által a menekültek részére kiadott kékszínű és a hadműveleti területekről szabadságra érkező katonák részére kiadott zöldszínű hetijegyek cukorszelvényei bármelyik cukorárusítással foglalkozó kiskereskedőnél beválthatók és e kereskedők ezekre a heti jegyszelvényekre a cukrot a megállapított mennyiségben (12.5 deka) bármikor kiszolgáltathatják.

— **Vorosilovot távolkeleti főparancsnokká nevezik ki.** Londoni jelentések szerint Moszkvában úgy nyilatkoztak, hogy Vorosilov saját kívánságára vált ki a háborús kormányból. Bizonyos, rendszerint jól értesült körökben úgy tudják, hogy Voroslilovot távolkeleti főparancsnokká szemelték ki, de lehet, hogy már ki is nevezték erre az állásra.

— **Feloszlatták a finn Lotta-szervezetet.** Mint a svéd távirati iroda jelenti, a finn kormány a fegyverszüneti szerződés alapján elhatározta a finn Lotta-Svärd-szervezet feloszlatását. A szervezetnek legutóbb 221.000 tagja volt. Finnországban nagy sajnálkozással fogadták a feloszlatásról szóló közleményt, minthogy a közismert női szervezet messzeágazó emberbaráti feladatok szolgálatában állott és fennállását a béke sem tette feleslegessé. A lották közreműködése nélkül például a nagy áttelepítéseket sem lehetett volna végrehajtani.

— **Érvénytelenek a Futura és a malomipari rt. hadiüzemi zsidó igazolványai.** A Futura rt. és az egyesült magyar malomipari rt. üzemi katonai parancsnoka által aláírt és körbélyegzővel ellátott zsidó munkaszolgálatosok részére kiadott mindennemű igazolvány november 24-én érvényét vesztette. Ezek az igazolványok munkaviszony és személyazonosság igazolásául nem fogadhatók el és így használatuk visszaélésnek tekintendő.

— **A bécsi egyetemen újból megkezdődik a tanítás.** Bécsből jelentik: Az egyetem rektora közölte, hogy újabb rendelkezéshez képest a bécsi egyetem jogi és államtudományi, valamint teológiai karán a tanítás újból megkezdődik. Ehhez képest a téli félév keretében az előadások már ismét megnyiltak.

— **Felhívás a székesfővárosi nyugdíjasokhoz.** A székesfőváros polgármestere figyelmezteti a nyugellátásban részesülő székesfővárosi alkalmazottakat s ezek ellátásban részesülő hozzátartozóit, hogy december 1-től kezdve a járandóságaikat a tartózkodási helyük postahivatalánál kell felvenniök. A jelentkezéskor arcképes igazolványt, nyugellátási lapjukat és a novemberi ellátásuk folyósításáról szóló értesítő-szelvényt kell magukkal vinni. Az ellátás folyósítása a nyugellátási lap és az értesítő-szelvény alapján történik. Akinek nincs értesítő-szelvénye, ha közigazgatási vagy közoktatási nyugdíjas, a székesfőváros központi számvevőségétől, ha pedig üzemi nyugdíjas (nyugbéres), az üzeme számvevőségétől kérjen értesítő-szelvényt, pótlólapot.

Halálozás

Skolnik József 78 éves korában november 22-én Budapesten elhúnyt. November 25-én, délelőtt 10 órakor temetik a X. kerületi új köztemetőben. (Minden külön értesítés helyett.)

Kőrispataky István dr. pénzügyminisztériumi segédtitkár, karp. őrmester november 22-én hősi halált halt. November 25-én, szombaton délután ½3 órakor temetik a rákoskeresztúri hősök temetőjében.

Fuchs Vilmos dr., OTI-körzetiorvos, hadapródőrmester 50 éves korában elhúnyt. November 25-én, délelőtt ½12 órakor temetik a Kerepesi-úti temető halottasházából az evangélikus egyház szertartása szerint.

Napi hirek

Az üldöztetésben részesült nemzetiszocialisták anyagi és erkölcsi kárpótlása

A Magyar Távirati Iroda jelenti:

A Budapesti Közlöny közli a minisztérium 4120/1944. ME. számú rendeletét, amely szerint mindazok a személyek, akik nemzetiszocialista magatartásuk miatt 1938 május 21-ike óta közszolgálati vagy magánszolgálati állásukból elbocsáttattak, vagy akiknek előléptetése elmaradt, a személyügyek kormánybiztosától kérhetik újból való kinevezésüket, illetőleg előléptetésüket, valamint azoknak az illetményeknek utólagos megfizetését, amelyektől elestek.

Hasonlóan kérni lehet vagyoni kárpótlást is abban az esetben, ha az érdekeltet nemzetiszocialista magatartása következtében jelentős vagyoni hátrány érte. Az olyan személy pedig, aki nemzetszocialista magatartása folytán vagyoni vagy erkölcsi hátrányt szenvedett, de azért pénzbeli, vagy egyéb kárpótlásra igényt nem tart, kérheti a személyügyek kormánybiztosától annak megállapítását és tanusítását, hogy nemzetiszocialista magatartása következtében vagyoni vagy erkölcsi hátrány érte.

Ami végül a nemzetiszocialisták ellen indított büntető ügyeket illeti, a rendelet felhatalmazza az igazságügyminisztert illetőleg a katonai büntető bíráskodás körében a honvédelmi minisztert annak megállapítására, hogy az a cselekmény, amely miatt az 1944 október 16-át megelőzően büntető eljárás indult, a nemzetiszocialista mozgalom előmozdítását célozta és azt a a mai államrendszer elvei szerint jogellenesnek nem lehet tekinteni. Ilyen esetben a bíróság a folyamatban lévő eljárást azonnal megszünteti, illetőleg a büntető ítéletet hatályon kívül helyezi. Ugyancsak mellőzni kell ilyenkor a kiszabott büntetés végrehajtását, illetőleg a már megkezdett szabadságvesztésbüntetést azonnal félbe kell szakítani, a már behajtott pénzbüntetést pedig vissza kell fizetni. A büntető eljárás, illetőleg a büntető ítélet ilyen esetben az elítéltre semmiféle hátrányos jogkövetkezménnyel nem járhat.

— **Postagalamb hozott üzenetet Metzből.** Berlini jelentés szerint Günther Weber, az Europapress haditudósítója egyebek között ezeket írja a nyugati főhadiszállásról: Metzből, amelynek erődjeiben német harccsoportok még mindig fanatikus ellenállást fejtenek ki, csütörtökön délelőtt érkezett az első postagalambbal küldött üzenet. Egy páncélvadászosztag parancsnoka, Lautenschläger százados küldte az üzenetet, amely a következőket mondja: „Az ellenség gyalogsággal és páncélosokkal minden oldalról támad bennünket. Az utolsó emberig kitartunk. Éljen Nagynémetország! Éljen a Führer!"

Sportbiradó

Az ifjúsági egyéni ökölvívóbajnokságokat vasárnap délelőtt 10 órai kezdettel a nemzeti sportcsarnokban rendezi az ökölvívó szövetség. A rendkívüli viszonyokra való tekintettel a rendezőség a helyszinen is elfogad nevezéseket. Ugyancsak a háborús helyzet magyarázza a MÖSz-nek azt az elhatározását, hogy a bajnoki cím akkor is megszerezhető, ha valamely súlycsoportban mindössze egy induló lesz. A döntő küzdelmeket a sportcsarnok nagytermében bonolítják le, míg a selejtezők szinhelye a sportcsarnok kisterme.

*

Csillag János, az Ujvidéki AC kiváló hátvédjátékosa, az ősz elején Ungváron légitámadásból kifolyóan súlyosan megsérült, úgyhogy csak *egyik lába amputálásával volt megmenthető az életnek.* Azóta is a Sportszanatóriumban fekszik, most már a teljes gyógyulás útján. A szerencsétlenség nem csupán játékos karrierjének szabott véget, hanem egzisztenciálisan is súlyosan érintette. A sporttársadalom részvéte és gyakorlati segítsége azonban *hatalmas és megkapó méretben mutatkozott meg a fiatal labdarúgó iránt, magánosok és sportegyletek, tehetősebb emberek és a sporttársadalom névtelenjei nap, mint nap elhalmozzák Csillag Jánost természetbeni adományokkal, élelemmel, pénzsegéllyel,* úgyhogy az orvosi gyógyittatás és a múláb költségei már összegyültek, sőt bizonyos mennyiségű készpénz is áll a rendelkezésére. Amikor örömmel regisztráljuk a sporttársadalom példás magatartását, további segélynyujtásra hívjuk fel a labdarúgás híveinek táborát, mivel Csillag János azok közé a derék sportemberek közé tartozik, *akik a legnehezebb körülmények között való magyar helytállás* megkapóan szép példáját szolgáltatták.

*

Szombaton és vasárnap rendezik az idei *egyéni tornászbajnokságokat.* Szombaton délután 4 órakor az NTE Szentkirályi-utcai tornacsarnokában a férfi bajnoki verseny indítja el a viadalt, amelyre még a helyszínen is lehet nevezni. Vasárnap délelőtt ½9 órakor ugyanott a női bajnoki versenyre kerül sor. A háborús helyzet miatt a férfi versenyzők sorából többen hiányozni fognak, viszont a hölgymezőny rendkívül erős. Indul többek közt *Fehér* Anna, *Horváth* Gizella, Gulyásné *Köteles* Erzsébet, *Oláh* Katalin, *Galaczi* Katalin és *Kapus* Mária.

*

A leventeegyesületek országos központja értekezletet tartott. Az egyes sportágak kapitányai elhatározták, hogy *a leventesport ügyét nem hagyják abba.* Tovább folynak a levente labdarúgó bajnoki küzdelmek és vasárnap megkezdik a sioktatást is a Jánoshegyen. Havazás esetén sível gyakorlatoznak, egyébként száraz siedzést tartanak. December 1-én *sítanfolyam* kezdődik Budapesten, amelyre a leventék az ifjúság házában jelentkezhetnek. November 29-én a nemzeti sportcsarnokban a levente ökölvivók a társadalmi versenyzőkkel mérik össze erejüket.

— **Doktorráavatások a nemzetvezető legfelsőbb pártfogása mellett.** A Magyar Távirati Iroda jelenti: A nemzetvezető a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére megengedte, hogy a kolozsvári Ferenc József-tudományegyetemen Stépán József Tivadar az államtudományok doktorává, a budapesti Pázmány Péter-tudományegyetemen pedig Fejérváry Géza, Radovics György, Máté-Tóth Gyula és Vajay Szabolcs a jogtudományok, Erőss Gyula az államtudományok, Czizmazia Lajos és Haraszthyné Papp Melinda a bölcsészettudományok doktorává a „nemzetvezető legfelsőbb pártfogása mellett" avattassanak fel. Az ünnepélyes avatáson képviseletével a vallás- és közoktatásügyi minisztert, akadályoztatása esetén Stolpa József államtitkárt bízta meg.

— **A Nemzeti Bank november 15-iki jelentése.** A bankjegyforgalom a november 15-iki kimutatás szerint a november 7-iki forgalommal szemben 406.5 millió pengével emelkedett. Az állami giroszámlákon a befizetések 549.4 millió pengével, az egyéb számlákon pedig 252.4 millió pengével multák felül a kifizetéseket, úgyhogy a girokövetelések állománya összesen 801.8 millió pengével növekedett. Az érckészlet 0.1 millió pengével csökkent. A váltópénzkészlet 1 millió pengével apadt. A leszámitott értékek összege 1.242.3 millió pengével haladta meg a visszaváltott értékek összegét. A külföldöl való fizetési forgalom céljára az alapszabályok 57. cikkének *g)* pontja alapján nyujtott hitelek 2 millió pengével emelkedtek. Az államadósság törlesztésére 8.4 millió pengő folyt be. Az „Egyéb követelések" 64 millió pengével, az „Egyéb tartozások" 37.5 millió pengével csökkentek.

— **Jelentkezzenek a kolozsvári egyetem tanárai, tisztviselői és egyéb alkalmazottai!** A kolozsvári egyetemi iroda kéri a kolozsvári egyetemi tanárokat, hogy november 25-én, szombaton déli 12 órakor, az egyetemi tisztviselőket és a segédtanszemélyzet tagjait, hogy november 27-én, hétfőn délelőtt 11 órakor, az altiszteket és egyéb alkalmazottakat, hogy november 27-én, hétfőn déli 12 órakor az egyetemi irodában (Budapest, Múzeum-körút 4) fontos ügyben jelenjenek meg.

— **Két balesetet okoztak csütörtökön a zsúfolt villamosok.** Csütörtökön az esti órákban két villamosbalesetet okozott a zsúfoltság. A Szondy-utca és a Szinyey Merse-utca keresztezőlésénél Darvas Béla 37 éves iparos lezuhant a lépcsőről és súlyos agyrázkódást szenvedett. Pázmány József 54 éves postást az Ybl Miklós-téren a vaskorlát sodorta le egy 9-es jelzésű villamosról. Mindkettőjüket mentők szállitották kórházba.

— **A szegedi tudományegyetem jelentkezési felhivása.** A szegedi Horthy Miklós-tudományegyetem nyilvános rendes tanárai, a tudományos segédtanszemélyzet tagjai, tisztviselői és altiszjei november 27-én, hétfőn délelőtt 11 órakor saját érdekükben feltétlenül jelenjenek meg a budapesti műegyetem könyvtárépületében lévő rektori hivatalban.

Házasság

Jankovich Irén és ifj. *Csák* Zoltán dr. házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Fiala Ágnest eljegyezte *Lélek* Imre dr. orvos.

Eperjesi Marika és *Vertse* Dezső miniszteri osztálytanácsos Budapesten házasságot kötöttek.

Bognár Margit tanitónő és *Visnyei* Ferenc jegyző november 24-én Veszprémben házasságot kötöttek.

Niederkirchner Ilona okl. tanitónő (Csepel) *Borsodi* István m. kir. főhadnagy (Budapest) jegyesek. (Minden külön értesítés helyett.)

Legény voltam...

Legény voltam én, kinek a világ állt
És bortól nem rogyott meg a lába,
Ki akkor is, ha a hajnal már ágált,
Asztalt verve dalolt a csárdába...

És ha dalolt az erdőn, hol a tél dult,
Henye szellővé szelidült a szél,
A hófátyol mint gyöngyharmatcsepp széthullt,
Medve ocsúdott, holtra vált a tél...

Mi lett ajkamból?... Halkuló fuvola...
Mily sok már a dal, mit nem dalol soha,
Néha zizzenő korhadt béna ág...

Ha jársz az őszi erdők holdas éjén,
Hol már a dal sem zsong a lelked mélyén,
Én vagyok ott az örök némaság...

Füredy Géza

— **Pilótahiány az angol légierőnél.** Londonból jelentik: A Daily Express légügyi szakértője azt írja, hogy az utóbbi hetekben pilótahiány állt be az angol légierőnél. Ennek oka az, hogy nyáron elhanyagolták a pilóták kiképzését, abban a hamis hitben ringatózva, hogy a háború nemsokára végetér. A legutóbbi fejlemények azonban szükségessé tették a pilótakiképzés újabb fokozását. A lap megállapítja: a német légierő fejlődésének megfigyelése arra enged következtetni, hogy Angliának az eddiginél jóval több repülőgépvezetőre van szüksége.

Napirend

1944 NOVEMBER 25. SZOMBAT.

Római katolikus: Katalin vt. Protestáns: **Katalin.** A nap kel 7 óra 03 perckor, nyugszik 15 óra 59 perckor; a hold kel 14 óra 02 perckor, nyugszik 0 óra 47 perckor.

Rádióműsor

Budapest I. 6.30: Üzen az otthon. **7:** Hírek, hanglemezek. **8:** Hírek német, román, szlovák, ruszin, szerb és horvát nyelven. **8.35:** Szórakoztató zene. **9.30:** Chopin-művek hanglemezről. **10:** Hírek. **10.10:** Operettrészletek. **11.20:** Beethoven: II. szimfónia. (Hanglemez.) **12:** Harangszó, fohász, Himnusz, majd hanglemezek, közben **12.40:** Hírek. **12.50:** Hírek német nyelven. **13:** A rádió kamaraegyüttese. **13.25:** Időjelzés. **13.30:** Honvédeink üzennek. **14:** Magyar szeneszerzők félórája. **14.30:** Hírek. **14.45:** A magyar katonarádió műsora. **16:** Látogatás gyorsbombázóinknál. (Hangfelvételes közvetítés egy magyarországi hadirepülőtérről.) **16.25:** Hegedű és zongora. **16.45:** Időjelzés, hírek. **16.55:** Humoros hangverseny. **17.15:** Német műsor. **17.50:** Vivaldi: D-dur gordonkaverseny. (Hanglemez.) **18:** Hírek német nyelven. **18.10:** Katonanóták és katonazene. **18.40:** Vidám jelenet. **19:** Kár, hogy elmúlt a nyár, kár, hogy elszállt egy álom... (Közreműködik Gyurkovics Mária, Reményi Sándor, Udvardy Tibor, a Kapilánffy-kórus és a rádiózenekar.) **20.20:** Hírek. **20.40:** Liszt: három tétel a koronázási miséből. (Hanglemez.) **21:** Német katonanóta. **22:** Tánczene. **22.20:** Hírek. **22.30:** Hírek német nyelven. **22.40:** Hírek olasz nyelven. **22.45:** A magyar katonarádió műsora. **23.45:** Hírek.

Tőzsdék, piacok

ÉRTÉKPAPIR: Az értékpiac és fixpiac hivatalos árfolyamai a legutóbbi tőzsdei napon.

ÉRTÉKTŐZSDEZÁRLAT: Magyar Általános Hitelbank 129, Leszámitoló Bank 98, Pesti Magyar Kereskedelmi Bank 239.5, Moktár 75.75, Pesti Hazai Első 168.75, Első Magyar Általános 1966, Első Budapesti 29, Bauxit Trust 772.5, Borsodi Szén 44, Szentlőrinci 27, Kohó 40, Drasche 71, Magyar Asphalt 18.7, Magyar Általános Kőszén 1626, Nagybátony-Ujlaki 85, Salgótarjáni 280, Urikány 65.4, Fegyver 120 áru, Ganz 65, Ofa Zürich 36.2, Nasici 161.5, Trust 142, Délcukor 232, Magyar Cukor 375.25, Mezőgazdasági Ipar 55.5, Egyesült Izzó 606, Részvénynyomdaház 562.75, Gschwindt 3755, Kőbányai Polgári 1278, Chinoin 62, Telefongyár 29.

FIXKAMATOZÁSU PAPIROK: Kényszerkölcsön kötvény 75, 3%-os Kincstárjegyek, II. sor. 100, 3%-os Kincstári utalványok 100, 4½%-os Kincstári jegyek, I. és II. sor. 100, 4½%-os Kincstári jegyek 100, 4%-os Kincstári jegyek 100, 4%-os Kincstári jegyek, III., IV. és V. sor. 100, 3½%-os Kincstári jegyek, VI. évi VII. sor. 100, 4%-os Erdélyi nyereménykölcsön kötvény 96, 0½%-os Törlesztéses járadékkölcsön kötvény 71, 3%-os Törlesztéses államadóssági kötvény 54, 3%-os Törlesztéses búzakötvény métermázsánként 39.4, 1914. évi Fővárosi kölcsön 607.5, 1927. évi Fővárosi kölcsön 170. Az irányzat csendes.

GABONA: Búza, szokványminőségű, legalább 78 kg-os 40.—, alápár + a mindenkori felár, rozs (kétszeres) szokványminőségű, legalább 71 kg-os 37.—, takarmányárpa 65 kg-os 36 —, sörárpa, legalább 65 kg-os, közönséges 40.—, kopaszárpa 60.—, zab, 41 kg-os 40.—, kukorica, csöves, 24% víztartalommal 23.30, kukorica, morzsolt, 24% víztartalommal 30.50, köles, fehér, vörös, szürke, japán, rostált, üszökmentes 40.—, hajdina 60 kg/hl, súlyú, hántolatlan, szokványszerű 40.—.

MAG: Hivatalos termelői árak; per 100 kg, ab feladóállomás: Lóheremag, nyers, arankás, 90% tiszt. 300.—, lucernamag, nyers, arankás 90% tiszt, 580.—, bíborheremag, 95% tiszt. 200.—, expresszborsó, steril, 62.50, Viktória-borsó, steril, 67.50, mustármag 104.50, fehérheremag, 94% tiszt 450.—, angolperje, 94% tiszt, 280.—, olaszperje, 95% tiszt, 280.—, réti perje 500.—, szöszösbükköny 160.—, tavaszbükköny 72.—, pannonbükköny 70.—, köménymag 307.50 pengő.

ÉLELMISZER: Sok gomba került a piacra. A gombatenyészetekből nagyobb mennyiségű csiperkegomba került a piacra. Az alábbi számok a nagybani árakat jelentik: **Szárazfőzelék:** Lencse 124, borsó 112, bab, fehér, aprószemű 102, tarka fürj 107. **Zöldség- és főzelékfélék:** Burgonya, nyári rózsa 30.55, Gülbaba 30.55, őszi rózsa 29.50, Ella 26.35, Woltmann 24.80, Krüger 23.75, vöröshagyma, makói 37.11, fokhagyma 101.44, fejeskáposzta 120—160, kelkáposzta 300—500, kalarábé 100 darab 60—100, q 200—400, fejessaláta, 10 fej 80—150, karfiol, levéllel 350—450, tisztított 700—800, sóska 600, paraj, tisztított 600—700, sárgarépa 200—250, tök, sütő 180—220, zöldpaprika, töltenivaló 500—600, hónaposretek 60, fekete retek 300, kapor 100—120, zeller 300—2400, cékla 260—500. **Gyümölcs:** Alma, nemes faj 2100—2200, közönséges 600—1900, körte, nemes faj 1400—1600, szőlő között 1400. **Vegyes:** Gomba, tömött csiperke 4600 pengő métermázsánként.

ÚJ MAGYARSÁG
POLITIKAI NAPILAP
A szerkesztésért és kiadásért
MILOTAY ISTVÁN felel.

Stádium Sajtóvállalat Rt., Budapest, VIII., Rökk Szilárd-utca 4.
Felelős: Győry Aladár igazgató.

A hétsávos régi nemzeti lobogó

Az októberi nagy belső átalakulás során új jelvény tűnt fel a magyar városok utcáin: a piros-fehér csíkos karszalag és a piros-fehér csíkos zászló. Az új magyar szabadságharcnak a jelvénye ez, amelyet ha közelebbről megvizsgálunk, nem fogunk újszerűnek találni, hanem ősinek és minden vonatkozásban magyarnak. *Ez a piros-fehér csíkos zászló ugyanis az Árpádok családi jelvényéből kialakult legrégibb magyar jelvények egyike.* A magyar szabadság legendás és lánglelkű harcos vezére, *II. Rákóczi Ferenc indította utoljára seregeit ilyen piros-fehér csíkos zászlók alatt harcba* és így az a magyar szabadságharc megszentelt jelvényévé vált.

Zászló már a legrégibb korban is létezett. A honfoglaló magyarság is használt hadijelvényként zászlót. Ezek azonban még egyszínűek voltak. A törzsek hadiszínének megfelelően ismerünk fehér, fekete, piros és kék égszínű zászlókat. *A Megyer vagy Magyar törzs hadiszíne fehér volt és ezért lovagolt Árpád vezér fehér lovon.* A hadiszín után kapták nevüket a fehér és fekete magyarok, a fehér kunok, kék kunok és fekete kunok stb.

A kimondottan heraldikai jelvények használata Magyarországon is a második keresztes hadjáratokkal kezdődik. Eleinte csak lovagoknak voltak jelvényei. Ilyenek a pajzs, fegyverköpeny, zászló vagy lobogó és kürtkendő, amelyeknek színe és a ráfestett alakzat ugyanazon lovagnál mindig azonos.

Állami jelvényekről a középkor elején még nem beszélhetünk, mivel eleinte csakis a királynak voltak jelvényei és ahogyan ekkor még a királyok hatalma jelentette az állam hatalmát, *a király jelvénye volt egyben az állam jelvénye is.* Később sok államban az uralkodók személye, illetve családi jelvénye vált az állam jelvényévé. Így volt ez nálunk is, ahol az Árpádok családi jelvényei váltak az állam jelvényeivé és pedig

először a Hunyadiak alatt,

akiknek a kettőskeresztes és piros-fehér sávos jelvények nem voltak családi jelvényei és ezért ezek már állami jelvényeknek tekintendők, amelyek mellett természetesen saját családi, gyűrűs hollós jelvényüket is használták királyi jelvényként. Ebben a fejlődésben Európaszerte a minden tradiciót eltörlő francia forradalom hozott változást, amely a polgári szabadságjogok jelvényét, az egyenlőség-testvériség-szabadság hármas elvének hármas jelképét, a trikolórt tette meg a francia állam jelvényévé, amit igen sok ország, főként a köztársaságok utánoztak is.

Amint láttuk, a heraldikai jelvények használata Magyarországon is a tizenharmadik század elejétől kezdve mutatható ki rendszeresen. *Nálunk is az első királyok és pedig az Árpádok családi jelvényei váltak az állam, illetve a nemzet jelvényévé.* A trikolór nem tekinthető szorosabb értelemben vett heraldikai jelvénynek. Első megjelenési formája a rózsa (kokárda), amelyet a forradalmárok és katonák sapkájukon viseltek, valamint a szalag, amelyet ruhájukra tűztek. Nálunk is az 1848-as törvények írták elő a katonák részére a háromszínű sapkarózsák használatát, miközben a régi nemzeti jelvények (a kettőskeresztes és piros-fehér csíkos címer) használatát visszaállították régi jogaiba, amire azért volt szükség, mert a nagymajtényi fegyverletétel óta 1848 előtt Magyarországon is, mint a habsburgi birodalom többi részében, csak a császári (fekete sasos sárga) jelvények használata volt megengedve.

A legelső árpádházi jelvény a III. Béla nagy királyunk által 1190 táján először

III. Béla és IV. Béla királyaink idejében is már a magyar nagyhatalmi állás jelvénye volt

és mint ilyet használták azt Nagy Lajos, Zsigmond és Mátyás királyaink is. Ez a jelvény — a piros alapon lebegő fehér kettőskereszt — még ma is leginkább megfelel a magyar birodalmi eszme és gondolat jelvényének. Némi változással jelenlegi állami címerünk balfelén ma is megvan. A klasszikus heraldikai ábrázolásnak azonban a lebegő helyzet felel meg. *A hármashalom beszúrása egy későbbi irányzat hatása.* Ezen ősi magyar birodalmi címeren alapu magyar birodalmi lobogó ezért piros színű, rajta a lebegő fehér karcsú kettőskereszttel.

Ilyen kettőskeresztes piros magyar birodalmi lobogónak a felújítását láthattuk a tavalyi Hunyadi Mátyás-centenárium, valamint az idei Szent László-megemlékezések alkalmából és ugyancsak ezek a kettőskeresztes birodalmi lobogók fogják városaink, főként pedig Buda főterét díszíteni a IV. Béla királyunk emlékezetére rendezendő 1945-ik évi megemlékezések alkalmából, mikor is Uj-Buda városának és várának a tatárdulás után való alapításának hétszázéves jubileumáról emlékezünk.

A másik árpádházi jelvény piros és fehér sávokból áll. Ez legelőször *Imre király* 1202-ik évi aranybullájának pecsétjén fordul elő. A sávok száma eleinte váltakozó, mivel egyéni (királyi) címer volt és az egyes királyok egyéni ízlése szerint készült. Általánosságban azonban azt tapasztaljuk, hogy *a hét sáv az uralkodó, amely hét sávban a nemzeti hagyomány*

a hét honfoglaló törzs jelképezését látta

és ezért tartotta ezt a jelvényt eleinte a honfoglaló magyarság, majd pedig az egész magyar nemzet jelképezésének.

Az első időben, vagyis az árpádházi királyaink idejében a sávok *oroszlánokkal* voltak megrakva. Ezeknek a száma is váltakozó, általában azonban itt is a hét szám alakult ki, amely hét oroszlánban a nemzeti hagyomány a hét honfoglaló vezér (Árpád. Tétény, Előd, Ond, Kende, Tass és Huba) ábrázolását látta. Ezért írja *Arany* János még a XIX. század derekán is egyik Mátyás király ünnepségéiről szóló balladájában Mátyás király nemzeti zászlajáról:

Ott a három ezüst csík, szép piros mezőben,
Látszik, hogy piros vér megöntözte bőven,
De a hét oroszlán nincsen immár közte,
(Hét magyar vezérünk) mint egykor időben.

(Szalonta, 1855)

Az Árpádok és a Hunyadiak korában is hétsávosak voltak tehát a magyar nemzeti zászlók. *Ugyancsak ilyen hétsávos nemzeti zászlók alatt harcoltak a fennmaradt zászlók tanusága szerint Rákóczi kurucai a magyar szabadság szent ügyéért.* Korábban, a XIV. században az Árpádok után következő *Anjouk egy fehér sávval és sokszor a sárga liliomos kék taggal bővitették az Árpádok eredetileg hétsávos jelvényét.* Ezért mutat a Nagy Lajos korában készült Képes Krónika *nyolcsávos* fegyverköpenyt, nyolcsávos kürtkendőt és nyolcsávos pajzsot árpádházi királyaink kezében, illetve testén. Látjuk, hogy a miniatürfestő a ruházatoknál elkövette azt az anakronizmust, hogy a maga korabeli (1358) ruhákba öltözteti a hunok és honfoglaló magyarok korabeli személyeket.

Zsigmond király idejében és a Hunyadiak korában lendült fel ismét a lovagkor és ekkor élte fénykorát a heraldikai jelvények használata. *Hunyadi Mátyás pénzein és érmein szereplő sávos pajzsok hétsávosak és hétsávos a Hunyadi Mátyás korabeli nemzeti zászló is, amely egyébként*

az első nemzeti zászló Európában.

Az ilyen piros sávval kezdődő és piros sávval végződő, tehát művészi egységet alkotó nemzeti jelvény a fejlett esztétikai érzékkel bíró humanistáknak, akik Mátyás udvarában az efajta alkotásokat irányították, valóban leginkább megfelelhetett.

Amint a Nemzeti Múzeum történeti tárában fennmaradt egyik egykorú nemzeti zászlón is látható, *a Rákócziak idejében is hétsávos volt a magyar nemzeti zászló.* A nagymajtényi síkon elégetett piros-fehér csíkos szabadságzászlók helyébe 1711-ben a fekete kétfejű sasos sárga császári zászló lépett, amelynek helyét viszont 1848-ban az akkori általános európai eszmeáramlatoknak és szokásoknak megfelelően a polgári szabadság jelvénye, a trikolor foglalta el. A régi dicsőséges piros-fehér csíkos zászlóról ekkorra a közvélemény már megfeledkezett.

Habár a sávos jelvény az ország címerében mindvégig fennmaradt, sőt törvényes használatának visszaállítását az 1848-as törvények külön elő is írják, mégis csak címerpajzsalakban vétetett újra használatba és pedig ekkor *már kilenc sávval.* Ez pedig a népies címermagyarázat hatására vezethető vissza, amikor is a fehér pályákat — tévesen ugyan — a folyók és pedig a *Duna, Tisza, Dráva Száva ábrázolásának gondolták és ezért a három fehér pólya helyett négy fehér pólyát alkalmaztak.* A heraldika tudománya azonban teljesen elveti ezt a népies magyarázatot, amelynek semmi komoly alapja nincsen. Egyébként is — ha a naturalisztikus irányzat elképzelése szerint a fehér pályák valóban folyókat ábrázolnának — azoknak *zöld és nem piros mezőben kellene futniok.*

Mindenesetre kár, hogy a régi magyar nemzeti jelvényeknek 1848-ban történt visszaállításakor ez a sávos jelvény csak pajzsalakban, zászló alakjában azonban nem vétetett mindjárt használatba, mert helyt kellett adnia az akkor Európaszerte divatos polgári szabadságjelvénynek, a trikolornak, amely nálunk olasz hatásra piros-fehér-zöld színű volt. Használatának jogosságát ez azonban semmiképpen sem befolyásolja.

A magyar állami címerek legutóbbi rendezésénél (1916) Csánki Dezső javaslatára — aki csak az anjoukori emlékekre támaszkodott — *a sávok számát nyolcban állapitották meg.* Az anjoukori emlékeken ugyanis az Anjouk családi címerének megfelelően nyolc a sávok száma (a pajzs hatszor vágott). Sokkal helyesebb lett volna azonban, nézetünk szerint, már az alkalommal az összes korok jelvényeit, érmeken szereplő pajzsokat és zászlókat, valamint metszetek rajzait is figyelembe venni, mert ezeknek összevetéséből könnyűszerrel megállapítható lett volna, hogy

a hétsávos jelvény elfogadása a leghelyesebb.

Továbbá igen szép hagyománytisztelő intézkedés lett volna legalább az állami címerben a négy piros sávon a hét árpádkori oroszlánt is fenntartani, amihez a régi nemzeti hagyomány olyan érdekes magyarázatot fűz. Mindezeken felül pedig az állami címerben birodalmi jelvényünket, a magyar kettőskeresztet lebegő helyzetben, ugyis mint régebbit és ugyis mint előkelőbbet — az előkelőbb heraldikai helyre, vagyis *a jobboldalra kellett volna helyezni.*

A magyar állami címer így teljes összhangban lenne a magyar szabadságharcok immáron évszázados megszentelt jelvényével, a hétsávos magyar nemzeti lobogóval, amelyet a magyar élniakarás és a harcos Szent Lászlóra való kegyeletes emlékezés ismét előragadott a kétévszázados feledésből. És felmutatta a magyar puszták, lankások, erdők és hegyek népének és az ősi magyar szabadság védelmének, — mint valamikor Rákóczi nagyfejedelem szent háborura buzdítván őket a harc és kitartás szellemében, — mert *szent a meggyőződés valamennyiünkben, hogy ebben a jelben, amelyből az Árpádok, Hunyadiak és Rákócziak dicsősége ragyog felénk, győzni fogunk.*

A magyarok Istene adja, hogy úgy legyen!

Széll Sándor dr.

Nehéz időkben a mosoly áldás

Olvassa el

SZILÁRD JÁNOS

AZ APAM FIA

című regényét

Stádium-kiadás

Ára félvászonkötésben P 18.–

Kapható a Stádium könyvesboltjában (Budapest VIII. József-körút 5) és minden könyvkereskedésben.

A forgalmi rend tizparancsolata

1. Menetben a gépjárművek közötti távköz legalább annyi méter legyen, ahány km óránkénti sebességgel halad a gépjármű. Fogatos járművek egymást csak két kocsihossznyi távközben követhetik.

2. Megállásnál az egyes jármű hajtson az út jobbszélére, vagy az út patkájára. Oszlopok megállás esetén járművenként 30 m távközre állhatnak csak meg.

3. Pihenő céljából az úton megállni tilos. Pihenőt a mellékutakra, vagy a községek mellékutcáiba letérve szabad csak tartani.

4. Haladó gépkocsioszlopot más oszlop nem előzhet meg. Álló oszlopot csak akkor szabad megelőzni, ha az út teljesen szabad.

5. Utkereszteződésben, útelágazásban, kanyarban, hídon és útszűkületnél megállni tilos.

6. Üzemképtelen gépjárműveket az út jobbszélére kell tolni. Járműroncsokat, elhullott lovakat az árokba kell lelökni. A lovak elföldelése a legközelebbi község feladata.

7. Járművekről leszállítak csak az út jobbszélén tartózkodhatnak.

8. Megengedett legnagyobb sebességek: lakott helyen szgk. óránként 40 kmes, tgk. 30 km-es sebességgel, nem lakott helyen szgk. legfeljebb 60, tgk. pedig legfeljebb 45 km óránkénti sebességgel haladhat.

9. Sötétedéstől virradatig csak fénycsökkentő berendezéssel szabad haladni. A fénycsökkentő nyilás 1 cm-nél szélesebb és 8 cm-nél hosszabb nem lehet.

10. A forgalom szabályozását végző közegeknek és a tábori csendőröknek, rendfokozatra való tekintet nélkül, mindenki köteles engedelmeskedni. Torlódások elhárításában minden pk. működjék közre.

Máramarosszigeti pályaudvari vendéglős

Sopronba menekült Borisfalva-utca 4. szám alá, keresi Banderman Károlyt Debrecenből és Andráskó Elek ig. tanítót Tasolyáról. Aki tudja hollétüket figyelmeztesse ezen hirdetésre.

Neokratin

Fejfájás ellen

Kapható gyógyszertárakban.

Magyar Zászlók

Thallóczy Lajos:

Zászlók ára a XVII. században.

Kiáradok

1877. 457. l.

(1877)

Magyar Zászlók

Thaly Kálmán:

Pekry Lőrinc gr.
zászlaja.

Szárazdok 1867. 313. l.

Magyar zászlók

Thaly Kálmán:

Ujhely Ádám temetési zászlaja 1704-ből.

Századok 1869. 133. l.

ELŐFIZETÉSI ÁRA
EGÉSZ ÉVRE P 9·60
EGY SZÁM ÁRA
90 FILLÉR
Megjelenik havonta

TÜKÖR

SZERKESZTŐSÉG
ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST,
IV., EGYETEM-U. 4.
Tel.: 185-617, 185-618

1941. AUGUSZTUS IX. ÉVF. 8. SZÁM

«HOL VAGY ISTVÁN KIRÁLY?»

Augusztus a magyar megpróbáltatások hónapja: augusztusban zúdult a nemzetre Mohács, augusztusban vesztettük el Buda várát jó 400 esztendővel ezelőtt és augusztusban omlott össze Világosnál a szabadságharc minden hősi erőfeszítése és álma, úgy hogy csak a legenda maradt meg belőle.

És a legenda beszél egy régi augusztusról, jó 900 évvel ezelőtt, amikor az Európában szinte még félénken tipegő magyar nemzetet az első tragikus veszteség érte: augusztusban halt meg István úr, a magyarok első királya.

A legendák és krónikák szívszaggató szavakkal siratják el a nemzet atyját és vezérét, a magyarság európai keresztapját. A történetírás is szívesen áldoz egy pillanatot az ábrándoknak: hogy mi lett volna, ha Szent István utódot hagy maga után. De a tények megölik a számokat és az ábrándokat, a Mohácsok és Világosok népének tudomásul kell vennie, hogy tragikus sorsra született, és vérrel kell megváltania helyét és jövőjét Kelet és Nyugat őrlő malomkövei között.

De Szent István hónapja nemcsak a tragikus visszaemlékezések napjait hozza meg, hanem meghozza a felemelkedés, a szebb jövő reményét is minduntalan. A székesfehérvári királysír lakója testileg már rég nincs ott a faragott kőkoporsóban: de életének nagy tanulsága, példája és akarata szüntelen edzi és felemeli a csüggedő és földrehulló magyart.

Az a lélek, amely a fölséges hangulatú fehérvári mauzóleum falai között lebeg s lángolásával és sugallatos erejével ma is betölti a magyar lelket, országvezetők és nép lelkét egyaránt, az a szentistváni szellem maga az örök időszerűség: minden kor számára van mondanivalója, minden történelmi helyzetben tartogat a magyarságnak kimeríthetetlen tanulságokat.

Forr a világ bús tengere, mondta a régi költő s mondaná ma is. Háború van most a nagyvilágban, Isten sírja reszket a szent honban, sikoltotta Vörösmarty és a magyarság megint itt áll a zivatarban, de többé már nem csüggedten és tétován, hanem fiatal erőben, bizakodással és kemény akarattal, hogy az első Szent Király szellemében alakítsa jövőjét. A bölcs ember mindig kissé próféta is, a szent ember kétszeresen prófétája nemzetének. Ezen a földön, ahol az ő szellemében egy ezredéven át békében éltek egymás mellett különféle népfajok, a magyar jövő legnagyobb erőssége lesz, ha a Szent Korona népei továbbra is vállvetve élnek és dolgoznak a szentistváni Magyarországért.

Az emlékezésnek ebben a hónapjában jó visszagondolni zivataros századokon keresztül ama régi augusztusra, az ország-felajánlás magasztos pillanatára, és kétségben és viharban, nagy kérdések golgotáján és nagy várakozások órájában jó odamenekülni a Szent Király palástja alá, s őt hívni és idézni minden magyar sorsban: «Hol vagy István Király?»

Magyar Zoltán

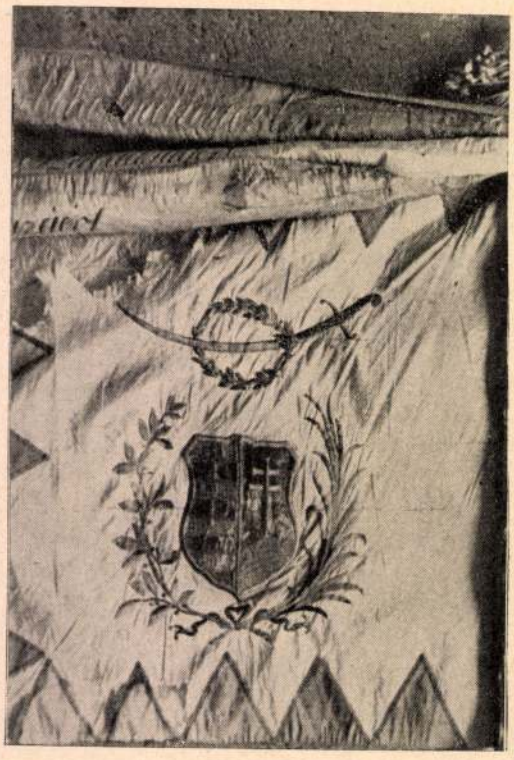

1849 április 24. után készült honvéd gyalogsági zászló, jobboldalán a szent korona helyett babérkoszorus kard az országcímer felett. Világosnál került orosz kézre

A SZABADSÁGHARC HONVÉDZÁSZLÓI

Kozák Lajos fényképeivel

Írta vitéz AGGHÁZY KAMIL

Mennél jobban távolodunk szabadságharcunk időpontjától és mennél inkább közeledünk századik évfordulójához, annál inkább érezhető, hogy történetírásunk mily sokkal maradt adósunk mind a nagy egész helyes szemléltetése, mind a részletkérdések felderítése terén. Ez nem vád, hanem megállapítás. Ennek persze számos oka van. Legfőképpen az, hogy a szabadságharctól a világháborúig, személyesen is érdekelt uralkodónk hosszú életében, nemcsak a legnagyobb történelmi államtitkok felderítése, hanem még a kisebb jelentőségű adatok megszerzése, az ellentmondások tisztázása, vagy a kételyek eloszlatása is lehetetlen volt. A multra fátylat borítani akaró uralkodó óhaja folytán a monarchia közös és osztrák intézményei mereven elzárkóztak a kutatás elől ; hasonlóan viselkedtek a szintén érintett orosz, német, francia, angol, török, amerikai stb. helyeken is, melyeket a kötelező tapintat kényszerített hallgatásra.

Így például a bécsi Hadilevéltár nem járult hozzá annak tisztázásához, hogy vajjon Görgei Világos után valóban azon a cinikus módon szólította-e fel Damjanichot Arad feladására, mint Damjanichné nyomán Hamvay állította? A bécsi Hadseregmúzeumban nem lehetett megállapítani, hogy mi történt az 1848/49-i hadizsákmánnyal, például megvannak-e és hol, a császáriak kezére jutott honvédzászlók? A moszkvai Kremlben sem lehetett hivatalos adatokat szerezni az ott kiállított zászlókról és más tárgyakról. A legtöbb helyen azt is megsúgták, hogy majd I. Ferenc József halála után enyhülni fog a titkolódzás. A monarchia összeomlása után ez valóban bekövetkezett. A bécsi Hadilevéltárból hazakerültek az elzsákmányolt magyar okiratok s megcáfolták Hamvayt. A Hadseregmúzeumban kiderült, hogy a honvédektől zsákmányolt tárgyakat származási jeleiktől megfosztva s így felismerhetetlenül, a császári készletekbe sorolták ; ahol pedig ez, mint a zászlóknál is, lehetetlen volt, a tárgyakat nyomban zsákmányolásuk után megsemmisítették. Így szűnt meg az utolsó reménye is annak, hogy szabadságharci ereklyéink számát növelhessük. Egyelőre a Kremllel sem jártunk jobban, mivel a politikai helyzet a tudományos érintkezést

is megbénította. Csak a diplomáciai viszony helyreállása után, ez év elején fejlődött az ügy annyira, hogy az időközben a Kreml más helyéről a forradalmi múzeumba átvitt 60 honvédzászló közül 56-nak visszaadását elhatározták. Mint ismeretes, a zászlók, itthoni ünnepélyes fogadtatásuk után, a várbeli Hadimúzeumban tértek meg végleges díszhelyükre. Az azóta beállott háborús állapot miatt azonban a rájuk vonatkozó adatok megszerzése elmaradt. Épp úgy lehetetlenné vált azoknak a híreknek felderítése is, melyek szerint Oroszország valamelyik katonai raktárában és vidéki múzeumokban olyan honvédzászlókat is láttak, melyeknek eddig létezéséről sem tudtunk. A szabadságharcból ránk maradt honvédzászlók anyaga tehát jelentékenyen gazdagodott, rájuk vonatkozó ismereteink is bővültek, azonban még számos olyan kérdés maradt, melyet talán csak évek mulva tisztázhatunk. Addig azonban kíséreljük meg a szabadságharci zászlók történetét felvázolni úgy, hogy ezzel a mai helyzet lerögzíthető és a fennmaradó kérdések sora is áttekinthető legyen.

Tudvalevő, hogy Rákóczi szabadságharca óta, bár az 1715. évi VIII. törvénycikk alapján jogunk volt hozzá, nem volt állandó nemzeti hadseregünk. 1809 óta a nemesi felkelést sem szólították fegyverbe. Fegyverfogható ifjúságunk aránylag kis része a császári-királyi hadseregben, idegen vezényszó, jelvények, színek és nagyobbára idegen előljárók alatt szolgált. Így a magyar katonai öltözködés és felszerelés korszerűbb alakja is jóformán csak a császári hadsereg huszárságánál és részben a városi polgárőrségek és lövészegyesületek kebelében fejlődhetett ki. Ugyanitt használták legelébb a francia trikolor nyomán kialakult «nemzeti háromszín» zászlókat is. Amikor aztán 1848 március 15-én Pesten elhangzott, hogy «mit kíván a magyar nemzet?» és a 12 pont között ötödikül a «nemzeti őrsereg» követelése is, ennek szervezkedése pedig már másnap megkezdődött, mielőtt még az erre vonatkozó törvényt meghozták és végrehajtási utasítását megfogalmazták volna: ezek a hadseregét utánzó polgárőrségi és lövészegyesületi zászlók szolgáltak mintául a nemzetőrségi zászlókért buzgó honleányainknak.

Buzgalmukat élesztette Petőfi is, akinek «*Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?*» című költeményét a «*Március Tizenötödike*» március 19-én megjelent 1. száma közismertté tette:

«Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?
A ruhámat foltozgatod?
Rongyosan is jó az nékem,
Varrj inkább egy zászlót, feleségem!

Sejtek, sejtek én valamit,
A jó Isten tudja, hogy mit,
De elég, hogy szól sejtésem,
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Nem maradhat így sokáig,
Mi hogyan lesz, majd elválik,
Elválik a csatatéren,
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Szabályszerű honvéd gyalogsági zászló lapjának jobb- és baloldala. A pesti 1. honv. zászlóalj zászlaja 1849 július 2-án az ácsi erdei harcban a császáriak kezébe esett; a kézitusában bal alsó sarka megcsonkult. Nyelét és szalagját elégették. Zsákmányolója hagyatékából vette meg a Magyar Hadimúzeum

Ha ilyen szép kéz varrja meg,
A győzelem belé szeret,
S mindig ott lesz közelében,
Varrd meg azt a zászlót, feleségem!

Az Életképek március 23. száma szerint Petőfi két hónappal előbb írta ezt a versét, s megjegyezte, hogy: «A költők a világesemények látnokai». A feleség akkor azonban még babakelengyét varrogatott.

Buzgalmukra rendkivül jellemző adat, hogy április 11-re, amikor a pozsonyi törvények szentesítése megtörtént, már a pesti nemzetőrség első, díszes zászlaja is elkészült Bajza Józsefné, báró Eötvös Józsefné, Garay Jánosné, Petőfiné, Szigligetiné, Vörösmartyné közreműködésével.

A «*Pesti Divatlap*» április 15-i száma erről megemlékezve, azt is megírta, hogy a készítő és ajándékozó hölgyek nevei — köztük Petőfiné neve is — mily sorrendben vannak a zászló fehér szalagjára ezüsttel kivarrva.

Ugyanígy siettek másutt, mások, a többi nemzetőrzászlókkal is. Elképzelhető tehát, hogy hányféle jött létre. Közben a fenyegető bel- és külviszonyok nyomása alatt, május 16-án megkezdődött a helyi nemzetőrségtől lényegesen különböző «rendes nemzetőrség» felállítása, melyet néhány nap mulva Kiss Károly ezredesnek, a Magyar Tudományos Akadémia tagjának javaslatára, Kisfaludy Károly «Az élet korai» című verse nyomán «honvédsereg»-nek neveztek el. Az első 10 honvédzászlóalj és az első honvédüteg, sőt már újabb négy honvédzászlóalj is megalakult, amikor végre, július 11-én a hivatalos «Közlöny» a honvéd és nemzetőrcsapatok zászlóinak leírását közölte. Ebből, a sürgető időkhöz illő szűkszavú szabályból megtudhatták az érdekeltek, hogy a *gyalogsági* zászló: «Rúdja, a nemzeti három színekkel festve és fehér szegekkel kiverve (mai mértékkel!) 314 centiméter hosszú. Felső végén egy lándzsaalakú, 15½ cm hosszú fehér fémhegy, ennek egyik oldalán a honi címer, a másikon V. F. *(Ötödik Ferdinánd)* neve van bevésve. Lobogója fehér selyem kelméből, a szegéllyel együtt hossza átmérője 179 cm, szélessége - rúdnál 125 cm. Jobboldalán a magyar országi, a balon a megyei címer aránylagos nagyságra festve. Három oldalán levő szegélye 15½ cm széles és nemzeti színekkel háromszögű darabokra osztva, körülfestett. Tokja fekete viaszkos vászon, rája fehér betűkkel a zászlóalj neve és száma kiírva. A *lovassági* zászlónak rúdja 221 cm hosszú, egyébiránt olyan, mint a gyalogosoké, rajta közepén egy 31 cm-es vasrudacska, futó karikával. Lobogója fehér selyem kelméből, a szegéllyel együtt hossza átmérője 72 cm, szélessége szintén 72 cm. Címerek rajta, mint a gyalogsági zászlón. Szegélye 7 cm széles, úgy mint a gyalogosoké, festve. Tokja szintén mint a gyalog zászlóé».

Rögtönzött zászló, Keszthely városa adta a zalamegyei ujoncokból alakult 62. honvédzászlóaljnak. Világosnál került orosz kézre

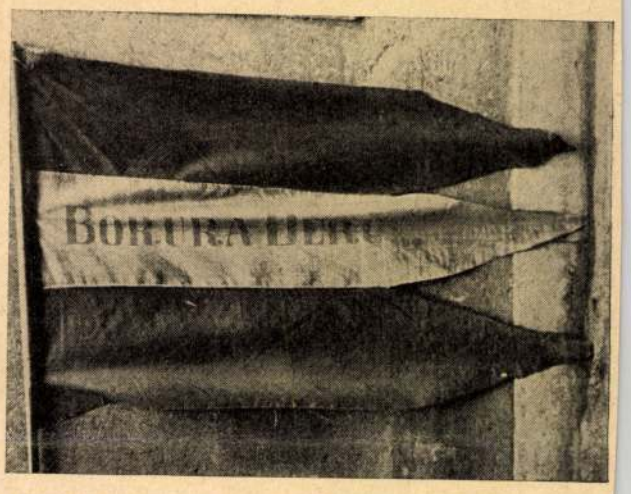

A Magyar Tudományos Akadémia jelmondatát hordozó rögtönzött zászló. Nem tudjuk, melyik honvédcsapaté volt. Világosnál került orosz kézre

A szabály szűkszavúsága természetesen számos kisebb-nagyobb eltérést eredményezett. Így egyes zászlórudak háromszínű festése nem az óhajtott csavarvonalban, hanem a rúd hosszára merőleges sávokban történt. Más zászlók lobogóján a címerek nem a rúddal párhuzamosan, hanem erre merőlegesen állanak. A mozgalmas időkben nem mindenütt sikerült a szükséges, erősebb szálú és szövésű selyemanyagot előteremteni, vagy nem találtak ügyesebb festőt, vagy nem akadt gyakorlott hímző, avagy pedig a zászlóanya, illetve hölgybizottság önkényes változtatásokat kockáztatott meg. Néhol a zászlószalag helyett magára a zászló lobogójára hímezték vagy festették a jelszavakat, esetleg jelmondatokat.

A jelmondatok közül nem egy Petőfi verseiből való idézet, különösen a Nemzeti dal-ból a «*Talpra Magyar!*» és «*Itt az idő, most vagy soha!*» szerepelt a szalagokon. Egyéb érdekes jelmondatok (néhol a zászlóanyá nevét is adjuk): *Honvéd 32. zászlóalj.* Éljen a magyar! Báró Ra-

dák Istvánné 1849. — *35. honvéd zászlóalj.* «Zrínyi-csapat.» (A zászlólapon.) — *50. honvéd zászlóalj.* «Győzzön az igazság. Hazának holtig hű.» (Volt Hunyadi-csapat.) — *52. honv. zlj.* «Bocskay-csapat. Ha Isten velünk, ki ellenünk? Károlyi Zichy grófnő 1849. máj. ....án.» stb.

Ma különösen hálásak lehetünk azoknak, akik nem a szalagokra, hanem m - gára a lobogóra hímezték vagy festették rá a zászlóalj vagy más csapategység számát és alakulóhelyét. A szalagok egy része ugyanis elveszett, a különféle helyeken végbement fegyverletételeknél s így Világosnál is, számos szalagot elrejtettek s ezzel a csupaszon maradt zászlóknak későbbi meghatározását, más ismertetőjel híján, végleg lehetetlenné tették. Szerencsénk van azokkal a zászlókkal is, melyek eredetileg oly nemzetőr- vagy szabadcsapatok számára készültek, melyek később ismert számú honvédcsapatokká alakultak át. Ezeket ugyanis a megye vagy városcímer alapján lehet azonosítani. Végül néha az emlékül megcsonkított zászlók lobogójának vagy szalagjának az itthon megőrzött darabkákkal való egyeztetése vezethet eredményre.

A megmaradt honvéd és nemzetőrzászlók még olyan változatokat is mutatnak, melyek a szabadságharc későbbi folyamán keletkeztek. Így például az 1848 őszétől felállított újabb honvédzászlóaljak zászlóira fehér helyett sárga fémhegy került, a lobogó baloldalára pedig a megye címere helyett Magyarország Védőasszonyának képe. Az 1849 április 14. után felállított, tehát 72-nél magasabb számú zászlóaljak zászlóinak csúcsáról elmaradt az V. F. monogramm, helyére s a lobogó jobboldalára a koronátlan országcímert tették. A szentkorona helyét ekkor már a babér- és tölgyággal koszorúzott magyar kard, néha a Kossuth-kalap foglalta el. Ezeket a változtatásokat egészben vagy részben, némely régibb zászlón is végrehajtották, Görgei hadseregében azonban csak a Nagysándor József tábornok alatt küzdő I. hadtestnél. A kutató ezekből a jelekből legalább megállapíthatja, hogy valamely zászló az április 14-i függetlenségi nyilatkozat előtt felállított 1—72., vagy pedig az utána felállított és 73—142-ig, illetőleg a Komáromban Világos után 201—204-ig számozott zászlóaljak melyik csoportjába tartozott. A honvédzászlóaljakká átalakult régi császári-királyi zászlóaljak a 107—122. számot viselték ugyan, de többnyire tovább is ragaszkodtak a szentkoronás

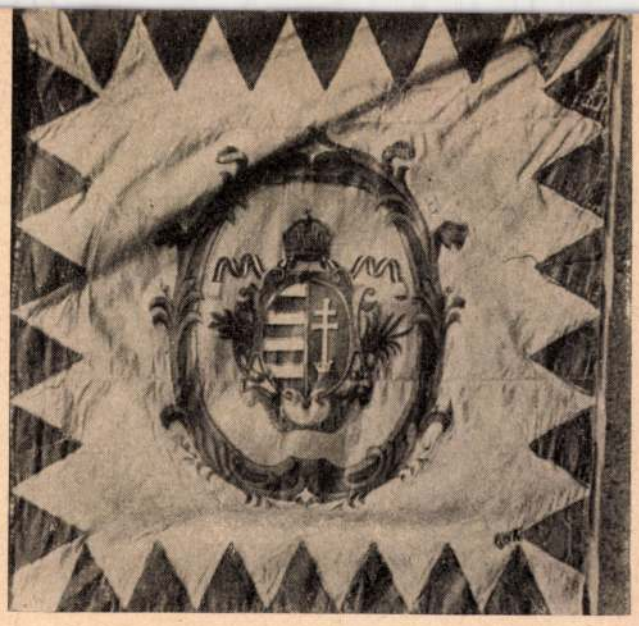

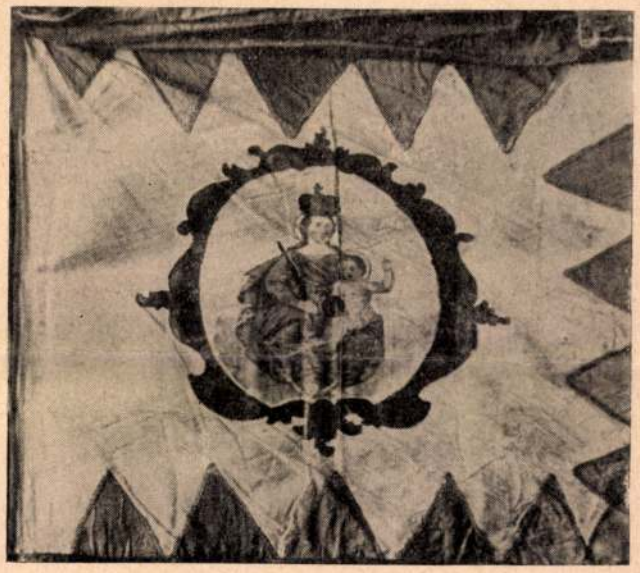

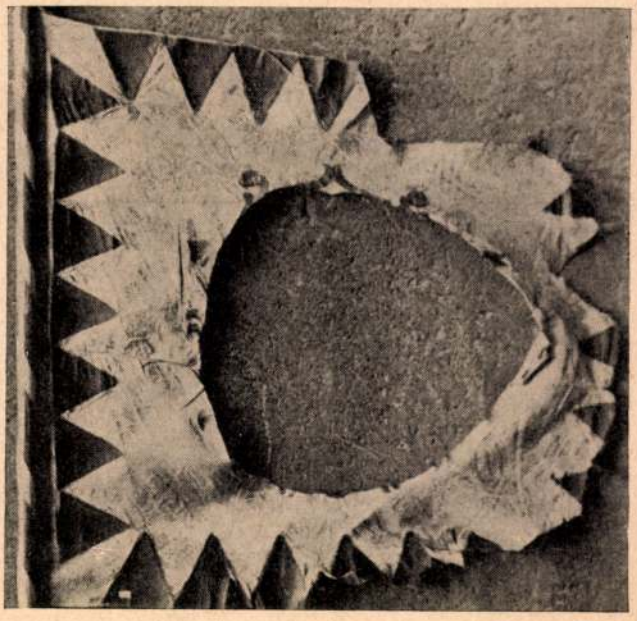

Fent: Szabályszerű honv. gyalogs. zászló, jobb alsó sarkában a 3. oszt. érdemjel vörös szalagja az ezüst koszorúval. *Középütt:* A 10. (Vilmos) huszárezred zászlajának baloldala. *Lent:* Szabályszerű honv. gyalogs. zászló; a Máriaképet a jobboldali címerképpel együtt emlékül vágta ki valaki a fegyverletétel előtt

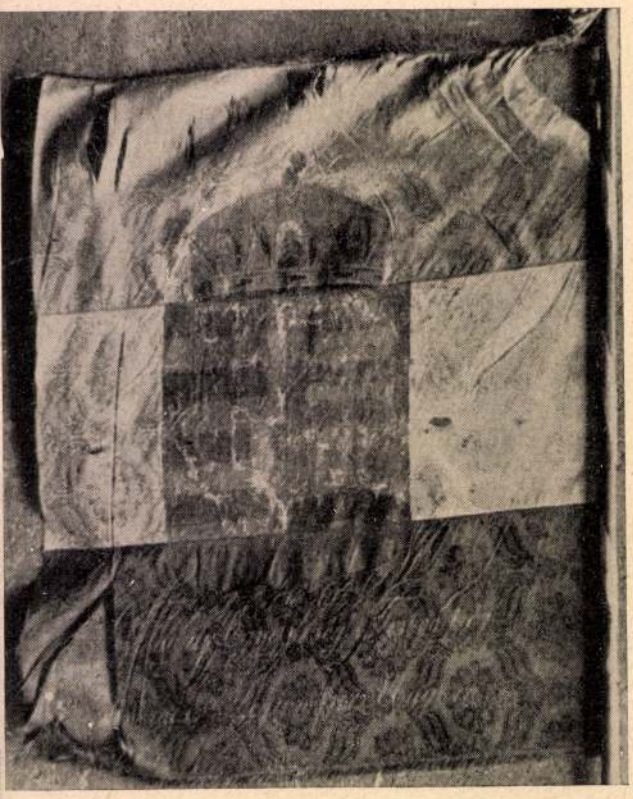

A bécsi akadémiai légió zászlajának jobboldala. Világosnál került orosz kézre

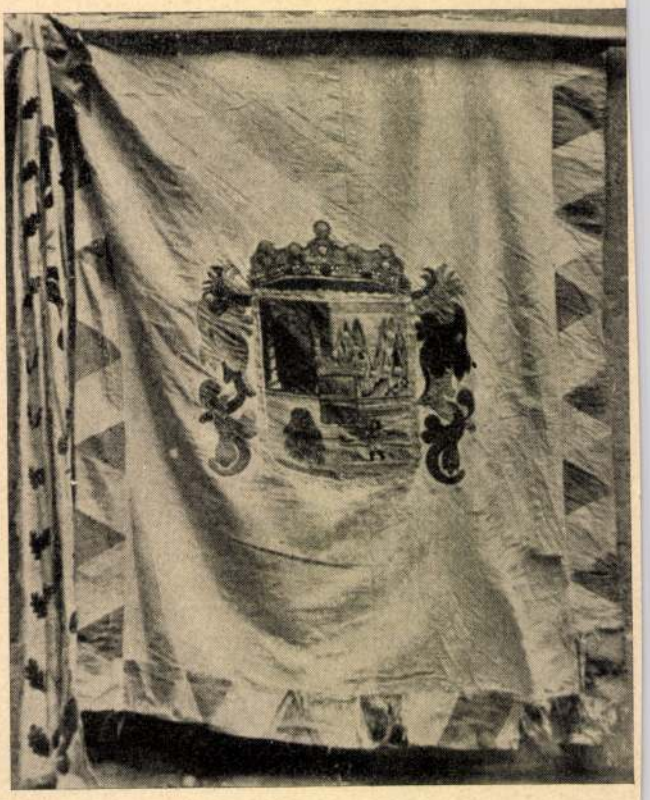

A szabályostól eltérő honvéd gyalogsági zászló baloldala Torda-Aranyos m. címerével. Világosnál került orosz kézre

címerhez. Saját zászlajuk alatt szolgáltak még vadászcsapataink is, a mindvégig ilyenekül számító nemzetőrzászlóaljak, a különféle szabadcsapatok, végül a bécsi, a német, olasz és lengyel légió alakulatai. A gyalogság összes zászlóinak száma tehát a 270-et is meghaladhatta.

Lovasságunk is zászlók alatt harcolt. 12 régi császári-királyi huszárezredünk, az Olaszországban maradt 5. és 7. ezred, valamint egyes ezredek töredékeinek kivételével velünk küzdött. Mivel pedig ezredenkint egy ezred- és négy osztályzászló volt, amit az ujonnan felállított 13—18. számú honvédhuszárezredeknél is feltételezhetünk, a nemzetőr és szabadcsapatbeli alakulatokkal együtt a lovasság összes zászlóinak száma a 140-et is elérhette. A többi fegyvernemnek nem voltak zászlói. Így a honvédség, a nemzetőrség és a szabadcsapatok összes zászlóinak száma 410-re rúghatott. Ebbe nem számítjuk bele a régi császári-királyi csapatok kétfejűsasos zászlóit, melyeket a szabadságharc folyamán lassankint magyar zászlók váltottak fel s amelyeket ezután a málhavonatnál őriztek vagy megbízható helyen őriztettek. A debreceni 39. gyalogezred 1. zászlóalja, mely végül Klapka alatt harcolt, régi zászlaját 1849 május 7-én a M. Nemzeti Múzeumba adta be.

Mindezek ismeretében valóban izgató kérdés, vajjon milyen sorsra jutott ez a sok szép zászló, melyhez annyi lelkesedés, küzdelem, vitézség, hőstett, annyi győzelem, de végül is oly nagy gyász tapadt?

Csapataink az osztrákokkal és a nemzetiségekkel folytatott nyílt csatákban körülbelül 20 zászlót, az aradi, eszéki, pétervárádi és komáromi várak meghódolásakor 35 zászlót, a kisebb fegyverletételeknél 25 zászlót, önkéntes megsemmisítés útján 20-at, összesen tehát 100 zászlót veszthettek. Sajnos, bizonyosan tudjuk, hogy a császáriak a kezükre került magyar zászlókat általában azonnal elégették. Csak a pesti 1. honvédzászlóalj, valamint a Komáromban kapitulált és Zrínyi-csapatból alakult 35. zászlóalj szent jelvénye kerülte ki ezt a sorsot, 1—2 zászló pedig még osztrák tulajdonban lappanghat. A császáriak által zsákmányolt 80 zászló tehát e 3—4, valamint emlékül kivágott darabkák kivételével végleg elveszettnek tekinthető. Sokkal kedvezőbb a helyzet az oroszok által zsákmányolt zászlók dolgában. A velük vívott harcokban körülbelül 10, Világosnál 60, a borosjenői, munkácsi, nagybányai és zsibói fegyverletételeknél 20, összesen 90 zászló kerülhetett birtokukba.

Így 1849-ben a június 22-i tömösi ütközetben Kiss Sándor ezredes csapatai egy, július 5-én Gál Sándor ezredes csapatai két, 6-án Bem portyázói két, 17-én Vác—Szendehelynél Görgei utóvédje egy gyalogsági és egy lovassági zászlót, 31-én

Segesvárnál Bem két, augusztus 2-án Debrecennél Nagysándor József tábornok hadteste egy zászlót veszített. A világosi fegyverletételt követő napokban, így augusztus 17-én Arad védőrsége több, 21-én Borosjenőnél gróf Vécsey serege nyolc gyalogsági és öt lovassági, 25-én a Nagybányán elszéledt csapatok két, 26-án pedig Munkács védőrsége egy gyalogsági zászlót tett le az oroszok előtt.

A Világosnál zsákmányolt 29 gyalogsági, 31 lovassági és egyéb jellegű (emlék-, gyakorló-, dísz- stb.), vágyis összesen 60 darab zászlót az oroszok 91 éven át a moszkvai Kreml legelőkelőbb helyén őrizték. Ezekből ez év elején 56-ot kaptunk vissza, 4-et emlékül tartottak meg. Ezeken kívül egy volgamenti katonai raktárban állítólag 24-et látott egy volt magyar hadifogoly, mások pedig vidéki múzeumokban 1—2 darabot. Ezeknek felderítése még hátra van.

Végül érdekelhet az a kérdés, vajjon mi hány zászlót vagy zászlórészt tudtunk megmenteni? A Magyar Nemzeti Múzeum 1848-tól 1936-ig 19 teljes honvéd- és nemzetőrzászlót, 8 darabkát és 15 szalagot gyüjtött. A Hadimúzeum 1918-tól máig négy teljes zászlót és öt darabkát szerzett, 1937-ben átvette a Nemzeti Múzeum anyagát és az idén a moszkvai 56-ot. E szerint ma 79 teljes zászló, 13 darabka és 15 különszalag van a birtokában, tehát a 410-ből 107-et őriz egészben vagy részben. Vidéki múzeumainkban körülbelül 30 teljes zászló, 20 darabka és 25 szalag van együtt, vagyis összesen 75. Végeredményként kiderül, hogy a szabadságharc 410 zászlójából 119 teljesen, 33 darabkákban, 40 pedig szalagjaiban maradt meg s ezzel végleg 242 zászló tárgyi emléke idézi elénk nagy idők küzdelmeit és dicsőségét. Határainkon kívül is van még néhány, az említett oroszországiak mellett Szlovákiában és Délerdélyben, többnyire múzeumokban, közülök több darab az aradi kulturpalotában ma zárva tartott 1848/49-i ereklyemúzeumban, valamint az emigráció révén az Északamerikai Egyesült Államokban.

Az elmondottakkal azonban csak a zászlókérdés tárgyi és anyagi részét merítettük ki.

Irodalmukat és költészetüket csak érintettük. Holott ezekből is szép csokorra valót köthetnénk egybe. Még a Világosnál lehanyatlott és Moszkvába hurcolt zászlók sorsa is megihlette íróinkat és költőinket. Így dr. Réthy Lászlót, a világhírű magyar érmészt, aki 1903-ban járt ott és «*Honvédzászlók a Kremlben*» című versében mondta el, hogy: «Oh Istenem, minő érzet, Mit e percben szívem érzett!», amikor a cári koronák és díszruhák szomszédságában, egy sarokban, hat sorba állítva, meglátta a hatvanhárom honvédzászlót. Herczeg Ferenc pedig a zászlók visszatérése alkalmával újságcikkben mondotta el moszkvai látogatása emlékeit.

Mennyit tudnánk még hadi élményeikről, hordozóik hőstetteiről, védelmezőik erőfeszítéseiről és sokuknak hősi haláláról, a győzelmek után tett diadalútjukról, a legyőzetés után átélt viszontagságaikról elmondani! S ugyanígy mennyi hősregét azok a zászlók, melyeket mi ragadtunk el ellenségeinktől s amelyekből szintén megmaradt néhány? A zászlók, a Hadimúzeum templomi áhítatot gerjesztő termeiben némán hallgatnak, de ez a hallgatás minden szónál és írásnál többet mond és többre serkenti a hűséges utódokat.

1849 április 14. után készült honv. gyalogsági zászló baloldala. Világosnál került orosz kézre

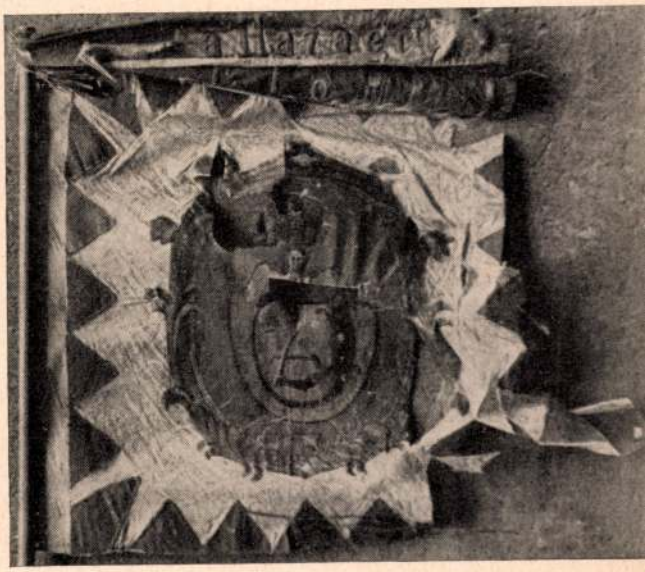

A szabályostól eltérő lovassági zászló baloldala. Világosnál került orosz kézre

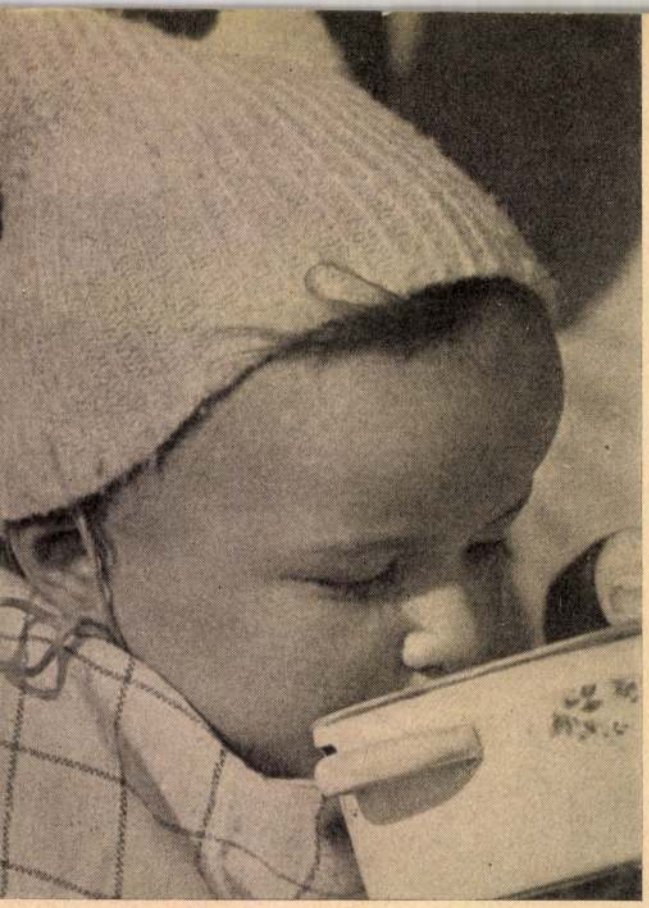

Praller Vilmos fényképe

Haller F. G. fényképe

FALUSI GYEREKEK

Írta ILLYÉS GYULA

Gyakran hallom, de sohasem csodálkozás nélkül, hogy ez is, az is városban pillantotta meg a napvilágot, sőt ott is nőtt emberré. Hogyan csinálta? Hogy sikerült neki?

Életének első négy esztendejében az ember többet tanul, mint az egyetemi négy év alatt. Többet, mint valamennyi iskolában, amit csak kijár. A legzsengébb gyermekkor a legnagyobb szellemi erőfeszítés, a legnagyobb tanulmányok időszaka. Gondoljuk csak meg.

Ez alatt az idő alatt először is mindenki tökéletesen elsajátít egy külföldi nyelvet — az újszülöttnek az egész föld külföld — s ezt legtöbb esetben oly hibátlan kiejtéssel sajátítja el, aminőre később a leggondosabb iskolában sem tehetne szert. Épp ily óriási mennyiségű ismeretet szerez a természetrajz, a vegytan és az élettan terén. Ezer és ezer növény és fa nevét, alakját s tulajdonságát jegyzi meg. Kitapasztalja a méz édességét, a tüske szúrósságát, az asztalról lepöckölt tányér törékenységét. Ezeket a leckéket sohasem feledi el. Hogy az ember ötvenéves korában nem fogja meg a tüzes kályhát és nem nyeli le a kezeügyébe kerülő gombostűt, azt tulajdonképpen az egy-két éves korában végzett figyelmes tanulmányainak köszönheti. Az ibolya illatát gyermekkorunk óta mindnyájan betéve tudjuk s esztendőnyi távolságból is felismerjük.

A későbbi tananyag, — az enyém-tied, a jó-rossz, vagyis a jog és erkölcstan törvénytára valamivel könnyebb, tán ezért sem ragad meg oly hibátlanul az elmében, mint például az a fizikai törvény, hogy aki a padlásajtóból a lépcső helyett a levegőbe lép, az a földre esik és megüti magát. Mire az ember az elemi iskolába jut, addigra jószerivel már csak a részletezéssel, a magyarázattal és rendszerezéssel van dolga. Szóval minél fiatalabb az ember, annál keményebb vizsga várja. Nehezen is úszná meg, ha nem kapna annyi kitűnő tanítót. Szerencsére maga a természet oktatja, a legbölcsebb módszerrel, a legújabb neveléstan elvei szerint szemléletesen, gyakorlatian és tapasztalati alapon, néha játékosan. Lépésről-lépésre csalja az ismeretek területei felé.

A gyermekkor a hódítások kora, a világ meghódításáé. Ehhez a hódításhoz épp úgy szabad terület, épp úgy határtalanság kell, akár Dzsingisz kán vállalkozásához. Sőt még annál is több kell. Dzsingisz kán csak a kínai faltól a Dunáig lakó népeket akarta fegyvere alá hajtani: az ember elméjének az egész világ kell, sőt azontúl még a csillagok. Mindezt képzeletével futja be. De a képzelet épp úgy csak szilárd talajról tud útra indulni, akár a repülőgép.

Ilyen képzeletindító jó talajt, ilyen gyakorlati nevelést igazánból csak vidéken talál az

Könyv és kiállítás

Kerekes uszkár

Mai Manó fotográfiái

A képekhez csak ritkásan kapcsolódnak nevek: Kossuth Ferenc, Kemenszky, Vangel, Finaly család, Fuchs Gyurka. Halk mosolyú Jolánok, Berták és Jusztinok, délceg Árminok, Ödönök, tekintetükben enyhe dölyffel. Kisasszonyok, hölgyek, urak. Majd házaspárok sorban, hitvese kezét csak hüvelyk- és mutatóujjal érintő férj: magabiztos mosolyát finomkodóan eltartott, vastag gyűrűs kisujja árnyalja, miközben a lágy tekintetű fiatalasszony készségesen dől kissé előre-oldalt, hogy ne látsszék annyival magasabbnak. Egy-egy hamiskás mosoly, ernyedten pihenő, puha kézfej. Aztán a csecsemők, a cseperedő, főkötős Miklóskák, Manczik, Böskék, Dódi, Kukika lovacskával, műbárány, napernyő, teniszütő. A távolság, az ismeretlenségbe mosódottság miatt csupa rejtély. A műteremfotósnak a megrendelő saját valóságát volt feladata megragadni, a benne rejlő legtöbbet. A műtermi fényképezkedés elhúzódó pillanataiban a kuncsaft átengedhette magát amúgy restellt hiúságának, hogy kitárulkozó magakelletését barnás tónusok jótékonyan poétikus ködébe vonják a vegyszerek.

Mai Manó nevét Nagymező utcai műteremházának fokozatos felújítása, komoly fotográfiai kiállítóhellyé alakítása óta már ismerjük, munkásságával viszont most találkozhatunk – tárlat és album formájában. Az 1900 körüli Budapest polgárságának megszilárdult, továbbá reménybeli derékhada vonul föl-le a műteremház faragott lépcsőin, tölti emelkedett lelki készülődéssel az időt az elegáns, Róth Miksa-féle üvegablakos várószobában, hogy aztán a kellékek: könyöklők, karosszékek és könnyű asztalkák között, engedelmeskedve a fotográfus előzékeny és aprólékos kéréseinek, pózba álljon és hosszasan úgy is maradjon, a fotográfuséhoz hasonló türelemmel. Emez a dolgát végezte, ők meg saját maguk, ezen belül adott pillanatuk örökkévalóságáért bántak bőkezűen az idővel. Semmi grimasz, játszadozás, semmi üres vigyor. Ez vagyok. Én vagyok ez, önmagam. S mindörökre.

A többi kellék. A ruha, a kalap (a nők esetében olykor nagyon is kalandosan hemzsegő részletek, ívek és alakzatok) otthonról hozott – bár ki tudja, adott esetben nem került-e ügyes hivatkozással valami alkalmatosabb darab a meglévő helyett. Az enteriőr viszont maga a műterem, a háttérben felsejlő oszlopok, indák, rácsok és felhőpamacsok.

És a játékok is jórészt, alighanem. Vajon mitől ilyen nyugodtak ezek a szoknyás, matrózruhás kisfiúk, a kislányok a ropogósra vasalt fodrokkal-bodrokkal (lehetett dolga bőven dadának-cselédnek), csipkékkel és masnikkal? Tucatnyi felvétel közül egy, ha sikerült? Vagy a helyzet kivételességének rejtély-érzete rájuk is átragadt? Netán „a bácsi" tudott valamit, amitől szelíd figyelem lett úrrá rajtuk, kezükben játék nyúllal vagy a játék kocsin, amibe a vágta felszökkenő pillanatába merevedett, igazi táltos paripát fogtak?

Olykor a gyerekek felnagyított képe finom, díszes keretben a falra került – de ez volt a ritka eset. Egy kis színezés, ugyanaz a kislány más és más ruhában, egyetlen oválba foglalva, csipkepaszpartuban – látni ilyet is, óvatos művészkedést, meg egy tréfás portrét, egy oroszlánarszlánt: a kiállítás valóságos terében látványosabban, de nyomtatásban is elégséges ráutalásként.

Az album bevezető tanulmányában Kincses Károly részletesen bemutatja Mai Manó pályafutását, egy példaszerű életutat, amely különösen a szakma előreviteléért tett közéleti, egyesületi, szervezési erőfeszítésekben gazdag. Ő jelentette meg a Magyar Fényképészek Országos Szövetsége első hivatalos közlönyét, amely A Fény címmel „a magyar fényképészet talán legszebb és legjobban szerkesztett" lapja volt. És láthatjuk őt magát is, tiszti egyenruhában, a széken könnyedén hátradőlve, cs. és kir. udvari fényképészhez illőn figyelmes tekintettel.

A kiállítás maga attól nyeri egyszeri, ünnepszerű hangulatát, hogy a képek az egykor maga a fotográfus által használt termekben láthatók. Ez most nem műélvezet: egy letűnt világban vagyunk, belül, és ennek a világnak a majdnem kézzelfogható jelenléte, a kint is, bent is csúszkáló, de értelmünkkel szabályozható vonatkoztatási rendszere adja az élményt. Tekintetek. Testtartások, tárgyak. Konty és labda. Hintaló. Kerekes uszkár.

Kovácsy Tibor

Ab Ovo Kiadó – Magyar Fotográfiai Múzeum, 2003, 159 oldal
A kiállítás (Bp. VI., Nagymező u. 20.) december 7-ig tart nyitva

Lapunkat rendszeresen szemlézi Magyarország legnagyobb médiafigyelője az
»OBSERVER«
OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest, VIII. ker. Auróra u. 11.
Telefon: 303-4738
Fax: 303-4744
http://www.observer.hu

Film

Bizonytalan származású

Stephen Frears: Gyönyörű mocsokságok

Mai Manó

„Javaslom, hogy ne beszéljünk az angol filmről. Szerintem sokkal érdekesebb az, amit Amerika nyújt éppen. Nagy lehetőségeket biztosít az amerikai filmgyártás, jóval több irányba lehet dolgozni, mint Angliában. Anglia igencsak szűk. Angliában már attól tartottam, hogy csak ismétlem magam. Ezt senki nem kívánhatja" – mondta a Magyar Naracsnak Frears úgy három évvel ezelőtt. Hittük is, nem is, visszatekintve legalábbis úgy tűnik, felszólamlását akkor egy londoni repülőjeggyel a zsebében eszközölte számunkra, lévén soron következő filmje, a *Liam* virtigli angol produkció. Szóval obskúrus egy alak, de szeretjük nagyon. *Nota bene:* nem is csak a szigetországi keltezésű darabjaiért. Ám kétségtelen, Lindsay Anderson 1968-as *Ha...* című filmjének rendezőasszisztense az elmúlt huszonöt-harminc évet Anglia és Amerika közötti pingpongozással töltötte, úgy is mondhatnánk, váltakozó szerencsével. De nem mondjuk.

Mondhatunk bármit, mára biztos: kedvencünk működésében ezek az angol és amerikai szálak annyira összebogozódtak, hogy nem nagyon érdemes szétszálazgatásukkal veszkődni, de mi mást tehetünk. A *Gyönyörű mocsokságok* a Miramax és a BBC közös produkciója, 10 millió dollárból készült – ezt csak úgy mondom. Londonban járunk megint, bevándorlók között megint..., de hol van már *Az én szép ki mosodám* vagy a *Sammy és Rosie...*, nem is Kureishi írói hiánya miatt. Különben is, az *Intimitás* vagy annak filmváltozata (rend.: Patrice Chéreau) után hiányzik a nyavalyának Kureishi.

Az illegális bevándorlók

élete Londonban sajnos nem fenékig tejfel – ezt megjegyezhettük éppen Frears elébb említett két filmjéből is, de ha nem, most akkor el van mondva megint. Okwe Nigériából jött, orvos, dolgozott hazája kormányának is, mígnem csúnya ügybe keveredett, s most éjszakai portás valami szállodában (Hotel Baltic, kerüljék, ha arra járnak), nappal taxisofőr (a Heathrow-n szólítgat le reménybeli kuncsaftokat), olyan növényt eszik, amitől nem kell aludnia, csak néz azzal a véres szemivel, pedig erre a szerepre (hogy nézzen) Audrey Tautout szerződtették, török szobalány a Balticban és az idegenrendészet látókörében. Eszik ők lendületes falásszámmal a bevándorlók keserű kenyerét, dugulásig. A dugulás az 510-es szoba vécéjében áll be, s egy rosszul lehúzott emberi szív okozza (*szívet cseréljen, aki hazát cserél...*, a sárbogárdi segédtanító tudta ezt remekül).

Ahogy mondani szokták, Okwe szervkereskedelem nyomaira bukkan, erre még ő sem számított. Eleinte persze mit sem sejt, a talált szívet nejlonzacskóba fogva főnökéhez siet, aki egy húszfontossal próbálja hallgatásra bírni, hasztalan. Fogócska kezdődik: Okwe, nyomában az idegenrendészettel, a szervkereskedők (a szív félrevezetés, egyszerű vesepecérekről van szó) nyomába ered, s viszont, azok az övébe, a gazok nem is a donort látják benne, hanem a doktort, vagyis ha hősünk a pillanatnyilag így praktizáló hentes és mészáros helyére állna, nyilván jóval kevesebb selejt végezné (angol) vécében.

Szervkereskedelemről, illegális bevándorlókról már hallottunk mi is, tudjuk, hogy a látott terep a rendezőnek hazai pálya, úgy ismeri, mint a tenyerét, mégis az első perctől neccesnek tűnik az egész, amiről később kiderül, nem is az, hanem egy fals ütés, rontott adogatás.

Az ismerős körülmények között ugyanis egy velejéig hollywoodi történet bontakozik ki. Erre persze még mondhatnánk, hogy annyi baj legyen, de a film oly menthetetlenül seped egyre jobban a melodrámázásba és programbeszédek közvetítésébe, hogy az már az efféle (hollywoodi) keretek között is túlzás. Pedig ennek nem feltétlenül kéne így alakulnia, csak egyszerűen el van rontva, műhibák esnek. Bevándorlók közt bolyongunk: vannak a jók meg a rosszak. A jók, akik később érkeztek, státusuk finoman szólva is bizonytalan. A rosszak, akik már elfészkeltek, tudják, mi a dörgés, brit útlevéllel fizetnek a veséért. Sehol egy angol. Okwét harcában egy kínai boncmester, egy orosz londiner, egy tejeskávé színű prostituált és a szivárvány összes bőrszínét magukon viselő taxisok segítik (a török Amelie-t már említettük). Sehol egy angol, egy darabig. A végén aztán, a vesét átvenni megjelenik, s a nemes belsőség mellé megkapja Okwe kisebbségvédelmi székfoglalóját, amit ezúttal nem idézünk. A rosszak, indiai és török bevándorlási tisztviselők, pakisztáni bérvarrodás, valamilyen latino kisfőnök a hotelből aztán szép lassan mind pléhre csúsznak, pórul járnak csúnyán, szervi bajaik támadnak, átverés áldozatává válnak, ám addig sok baj és szenvedés okozói: ez a film kettős hibája. Egyfelől a sok személyes gonoszság némileg kitakarja, elfedi a rendszer mérhetetlen embertelenségét, megkockáztatom, ha időnként nem programbeszélnének ki a filmből, meg is feledkeznénk róla, de ez a kisebbik baj. Jóval problematikusabb a mű megoldásának tekinthető

nagy átverés,

ami tetszik, nem tetszik, annyit jelent, hogy Frearsnek a példásan fölrakott környezetről és szituációról csak egy középfajú hollywoodi klisé jut az eszébe. Ezt persze nem fecseghetjük ki, hisz a poént lőnénk le (megérdemelné), de (mondtuk már) nem volt ez mindig így. Pontosabban régen (tényleg régen, az idevágó, ennél ma is jóval érvényesebb opusok a nyolcvanas évek második felében készültek) máshogy volt. Mindezzel együtt, amiért a rendezőt talán legjobban lehetett szeretni, a hangulatfestő erő, az most is ott van a vásznon. Kár, hogy ezúttal nem sikerült tartalommal megtölteni. Mondanánk, hogy legközelebb, de gyanítjuk, régi kedvencünknek a pingpong szabályai szerint most megint Amerika következik, így azért kell izgulnunk, hogy abból mi sül ki: egy *Veszedelmes viszonyok* vagy egy *Mondvacsinált hős*. Távolról sem mindegy.

- ts -

Forgalmazza a UIP–Duna Film

Magyar Szuzanna

Üzemeti Biológiai telep-terve
dicséretben részesült a MÉSZ diploma
terv - kiállításán

Magy ar Nemzet 1973 október 4. 3.old.

Magyar Zsidók 957

Magyar zsidók
a millénium-on.
Művelődéstörténeti
tanulmány
Petrik 1886–1900

Magyarné
fotós

Magyarné is készített fotókat
a „Népi szobászat 1974" című
cikkhez.

Pap Gábor: Népi szobrászat, 1974.
Müvészet, 1974. október - 23. oldal.

MAGYARBÉNYE

Önmagunk odaszánása

Fészket melengető lelkülettel

A Református Nőszövetség első országos konferenciájára február 22-én, Budapesten került sor, melyen megnyitó előadást tartott dr. Bagdy Emőke pszichológus, pszichoterapeuta A keresztyén nő identitásáról címmel. Előadásából részletet közöltünk lapunk előző (április 26-i) számában. Az alábbiakban Szabó Imréné ny. lelkipásztornak a Római levél 12:1–5. versei – mely a konferencia alapigéje volt – alapján elhangzott igemagyarázatát adjuk közre.

„Kérlek azért titeket atyámfiai az Istennek irgalmasságára, hogy szánjátok oda a ti testeteket élő, szent és Istennek kedves áldozatul, mint a ti okos tiszteleteteket. És ne szabjátok magatokat e világhoz, hanem változzatok el a ti elméteknek megújulása által, hogy megvizsgáljátok, mi az Istennek jó, kedves és tökéletes akarata…"

Az Ige intéssel kezdődik. Hogyan? Még el sem kezdődött nőszövetségi munkánk és máris Isten intésével kell szembetalálkoznunk? Mai napunkon nem tartunk semmiféle elnöki megnyitót, titkári beszámolót, nem sorolunk fel nagyszabású terveket. A mi hatalmas, csodálatos, láthatatlan „elnökünk", mennyei Atyánk kíván hozzánk szólni, s neki joga van arra, hogy intéssel forduljon felénk. Isten intése sohasem hideg kritika, ledorongoló, földresújtó, bénító büntetés, hanem valami egészen más. Ez a szó „*Kérlek* titeket, *intelek* titeket" a görög eredetiben így hangzik: „parakaló". Ugyanaz a szó ez, amit az Úr Jézus a Szentlélekre használ: Vigasztaló. A Szentlélek int és fedd, de azonnal fel is emel, hit által erőt sugároz belénk a jó megvalósítására.

A feltámadott Jézus keményen megfeddi tanítványait, mert nem hittek feltámadásában, de mégis azonnal rájuk leheli Szentlelkét, hogy most már ők, az addig hitetlenek legyenek feltámadásának tanúi. Szeretném nektek boldog örömmel mondani, induló szolgálatunk kezdetén, hogy Isten bevon most bennünket az Ő intő, irányító, felsegítő, megbátorító hatalma alá. Legyen áldott az Ő neve.

Isten első intelme hozzánk ebben a szóban van: *áldozat*. Isten irgalmasságára hivatkozik az apostol, s ez nem más, mint értünk hozott áldozata. Ugyanakkor minket is áldozatra szólít az Ige. Nőszövetségi munkánk helyes célkitűzés és tartalom nélkül nem indulhat el. Istennek döntő üzenete sugárzik most felénk: áldozat.

Manapság tömegével keletkeznek új egyesületek, szövetségek, alapítványok, ezek között női megmozdulásunk is. A jelszó valahogy így hangzik: „Fogjunk össze mi, jóakaratú emberek, akik látjuk a mai súlyos problémákat, segítsünk embertársainkon, tudásunk, tapasztalataink alapján". Kulturális, tudományos, szociális, egészségügyi, humanitárius és minden más vonalon annyi tennivaló van! És ez jól is van így. De mi most azt az intést kapjuk Istentől, hogy az emberi élet sok-sok problémáját nem a mi jószándékaink oldják meg; azt Isten az Ő nagy irgalmasságában már megoldotta: az áldozatban, Fiának golgotai áldozatában.

Gyermekkorom legkedvesebb meséje arról szólt, hogy volt egy császár, akinek az volt a vágya, hogy kedvenc malackáját „comme il faut" („ahogyan illik") háziállatkává nevelje. De hiába fürdette, etette finom ételekkel, hiába kötött masnit a nyakába, amint a malacka meglátta a pocsolyát, belehemperedett. Végül egy tudósa „szívátültetést" tanácsolt. Egy bárányka szívét kell a malac szíve helyére operálni. A mese szerint, az eredmény nem maradt el. Gyermek-lelkem talán már akkor ráérzett arra, hogy csak az ilyen „szívátültetés" segít az emberen is. Az Isten Bárányának bűneinkért hozott áldozata és az általa nyert új élet az *egyetlen igazi* megoldás minden emberi problémára.

Református Nőszövetségünknek csak akkor van létjogosultsága, ha ezt a mindent megoldó golgotai áldozatot tudja bizonyságtételében, *új szívet nyert tagjaiban odatárni* azok elé, akik között szolgál. De az intelem folytatódik: „Szánjátok oda testeteket élő és szent áldozatul". A nagy isteni áldozat ajándékában részesült szív áldozó életté válik. Szívét hálaáldozatul kínálja fel Isten felé, ahogy egy Halleluja énekünk mondja: „Egész éltem sem lesz elég, zengnem az Ő dicséretét".

Más egyesületekben lehet a tudás, a hősiesség, az önfeláldozás a munka alapja. Református Nőszövetségünk csak akkor lesz életképes és áldást sugárzó, ha *belső rugója az Isten iránt való hála*. Mondjuk tehát a zsoltárossal: „Néked áldozom hálaadásnak áldozatával" (116. zsoltár 17.).

Isten következő intelme, amit ma az Igéből kapunk: „Megvizsgáljátok, mi az Istennek jó, kedves és tökéletes akarata". A mai nap azért van, hogy mi idősek előhozzuk a múltból, a régi Nőszövetség hőskorából a jó és hasznos megtapasztalásokat. A fiatalok pedig jöjjenek elő új tervekkel. Legyünk ebben bátrak és őszinték, de aztán az Ige intelme szerint Isten előtt vizsgáljuk meg azt, vajon az Ő kedves és tökéletes *akaratát* ragadtuk-e meg, vagy csak emberi *jószándék* vezet.

Egy fiatal hívő házaspár sokszor jutott krízisbe, mert az „úgynevezett isteni akarat" más volt a férjnél és más a feleségnél, de később megtanultak elcsendesedni, Istenre várni, és Ő tudott még egy harmadik féle utat is mutatni s ezzel mindkettőjük szíve egyetértett, megnyugodott. Legyen az így közöttünk is! Még egy intelem hátra van. Most az anyaszentegyház egységéről kellene igehelyünk alapján szólni, mégis egy másik képet használok: a család képét. (Másutt a Szentírás is használja ezt a képet.) Ez a hasonlat nagyon közel áll a szívemhez, mert nagy családban vagyok édesanya. Egy édesanyának nagyon sokféle gyermeke lehet: egészséges és beteg, okos és buta, engedelmes és lázadó, magabiztos és félénk. A családban ott vannak a magatehetetlen öregek és a pelenkás unokák is. Az igazi édesanyának egy vágya van: szeretetével akarja összetartani ezt az Isten teremtette csodálatos fészket. Ilyen fészek, ilyen család az anyaszentegyház is. Van-e ma egyházunkban ilyen fészekőrző, fészket melengető lelkület? Ha tudunk *folyamatosan* az Úr intelmére hallgatni, *most induló Nőszövetségünk lehetne legalkalmasabb erre az édesanyai szerepre egyházunkban*. Vegyük ölbe a gyermekes indulásokat, várjuk ki türelemmel a „tékozló fiú" hazatérését, kérleljük meg a „gőgös otthonmaradottakat". Mondjuk az okosoknak jézusi szeretettel: „Légy gyermek", halódó öreg gyülekezeteinknek az utolsó pillanatban is szóval és tettel: „A Mester itt van és hív téged".

Református Nőszövetség, kedves Testvéreim! Hála legyen Istennek, hogy szólt hozzánk. Így nem magunktól és nem egyedül indulunk a szolgálatra, a hálaáldozatra!

Él-e, hal-e Magyarbénye?

A Dicsőszentmárton és Balázsfalva közötti alsó szakaszán a Kisküküllőnek, Fehér megyében, a folyó jobb oldala fölötti dombok mögött szerényen meghúzódva található egy kis falu: *Magyarbénye*. Ma már sem a román, sem a magyar turisztikai vagy információs kiadványokban nem találkozunk a falu nevével, mely mintha magyarsági és egyházi szempontokból feledésbe merült volna. Nincs a főúton, a magyar lakosság egy része vagy elrománosodott, vagy elköltözött a faluból, iskola, óvoda magyar nyelven megszűnt és a bennszülött magyarság is könnyebben beszél románul, mint magyarul. Így a véletlenül arra vetődő érdeklődők sem jönnek rá – sok esetben –, hogy a Kis-Küküllő mentének az egyik legszebb református templomával büszkélkedhet a falu, melynek értéke és története túlmutat az ismeretlenségen.

Az erdélyi reformáció nagyjából egybeesik az erdélyi fejedelemség korával. Ezt szokták Erdély legküzdelmesebb és legdicsőbb korának nevezni. A küküllői reformációról sajnos csak hiányos adatok vannak, miután Nagyenyed 1849-es elpusztulásával az okmányok nagy része megsemmisült. De tudjuk azt, hogy az 1556-os Kolozsvári Zsinaton már a Küküllői Egyházmegye is képviselteti magát. 1564-ben a küküllői magyar papok a Medgyesi Zsinathoz írtak, melyben közlik, hogy „a mi szuperintendensünk, Dávid Ferenc parancsa (ez) …, akinek köteles engedelmességet ígértünk". Ilyés Géza történész, református esperes szerint az 1560-as években a vármegye minden községének magyarsága a „Kálvin hitét" követte. De Dávid Ferenc unitáriusnak állt, és a főúri családok is követték. Így szakadás jött létre az egyház népe és uraik között. A Bethlenek, a Pekriek is unitárius hitre tértek, míg a „föld népe" hitbizonytalanságban, de főleg reformátusnak maradt. Az unitárius egyházra sorsdöntő volt 1575-ben Békés Gáspár támadásának a kerelőszentpáli családban történt leverése, melynek következtében elveszíti vezéreit az unitárizmus, és egész gyülekezetek térnek vissza a református hitre. Az Alsó-Küküllő mentén ekkor egyetlen katolikus felekezetű gyülekezet sem létezik. A szászok lutheránusok, a magyarok reformátusok és unitáriusok, a románok görög-katolikusok.

A református gyülekezetek „alulról" szerveződnek, a szegény, nevesincs papok, tanítók által. Amíg általában tombol az „akié a terület, azé a vallás" („cuius regio, eius religio") elve, addig az 1627-es Gyulafehérvári Zsinat kimondja, hogy: „a minister (=lelkész) a templomon kívül ne prédikáljon senki kedvéért, kivéve a kegyetlen téli fergeteget, vagy ha a patrónusnak nyilvánvaló nyavalyája van." Így a kastélyokból az istentisztelet áttétetik a templomokba, amiből sok nézeteltérés származik a patrónusok és az egyház között.

Kivétel volt a sok felfuvalkodott patrónus között *ifjabb gróf Bethlen László*, aki a szülőföldje szerinti magyar népének, 1766-ban csodálatos templomot emeltet. A Kis-Küküllő gyöngyszeme, a magyarbényei református templom ma is hirdeti az Úr dicsőségét és patrónus gazdáinak, Bethlen László grófnak és feleségének, *báró Bánffi Klárának* a századokon is átszárnyaló hitét. A templom falába a saját címerüket állíttatták, a falakat felépítették, a bútorzatát megcsináltatták, de a nép tisztánlátására bízták a padelők, karzatok díszítését. És a nép és mestere látván a patrónusok és az egyházak közötti vitát, csodálatos leleményességgel a *bűneset* képeit festette fel saját templom-bútorzatára. Azért írom a saját templomának a bényei templomot, mert gróf Bethlen László és báró Bánffi Klára nem maguknak, hanem az *Istennek és népüknek* emeltették az imádság házát.

Sajnos, ez a hívő, valamikor virágzó református nép mára nagyon megfogyatkozott. A lelkipásztor is mellékes jövedelemmel tudja csak megkeresni a családjának az elégségest … *de azért még vannak*. Vannak Magyarbényén (Biia, jud. Alba) ma is reformátusok *több mint 100-an, csak nem ismeri őket a világ. Sem a református, sem a magyar világ*. Ezért is érzik elszigeteltnek magukat, ezért is nem ismerjük a csodaszép bényei templomot, mely az egyetemes magyarság és reformátusság egyik *kallódó gyöngyszeme*.

Segítsük az esetleges látogatásunkkal és hathatós adományainkkal erdélyi kirándulásaink, látogatásaink alkalmaival, hogy meg ne kophassson az épület, a nyelv és az a hit ott, mellyel patrónusai felépítették 1766-ban a magyarbényei református templomot, a hívek pedig mindmáig megtartották.

György Horváth László

A magyarbényei templom festett karzata, középen gróf Bethlen László és Bánffi Klára címerével

Az Organa Transsylvanica Alapítvány felhívása

Egy évvel ezelőtt alakult és kezdte meg működését az Organa Transsylvanica Alapítvány azzal a céllal, hogy a kultúrtörténeti értékű erdélyi orgonák felújítását és állagmegóvását, az erdélyi orgonaépítést támogassa. Létrejöttét a művelődés és a közélet számos kiváló személyisége segítette.

Az eltelt egy év alatt újabb – kiürült – templomok ajtóit és ablakait deszkázták be, utolsó védelemként. Orgonáik megmentésére, áthelyezésére kevés az emberi és anyagi erő: az elvándorló közösségek többszázéves hangszereit a végső pusztulás fenyegeti, amennyiben idejében nem sikerül ezeket élő gyülekezetek tulajdonába helyezni.

Az elmúlt évben három erdélyi fiatal kezdhette meg külföldi tanulmányait az orgonajavító szakmában. Ez a tény reményekre jogosít bennünket. A címünkre érkező, támogatást kérő levelek pedig azt jelzik: Alapítványunkra mindinkább szükség van!

Nem szövünk irreális terveket, hanem ott kívánunk segíteni, ahol arra a legnagyobb az igény.

Alapítványunk egyéves évfordulóján, május 10-én, vasárnap, este 8 órakor újabb jótékonysági hangversenyt rendezünk a budapesti Mátyás templomban, J. S. Bach műveiből. A hangversenyen közreműködnek: *Trajtler Gábor (a Deák téri evangélikus templom orgonaművésze), Hans Eckart Schlandt* (a Brassói Fekete-templom orgonaművésze), *Baróti István* (az Esztergomi Főszékesegyház orgonaművésze).

Kérésünk – minthogy nem kívánunk visszaélni gyülekezeteink áldozatkészségével – az *önkéntes áldozatvállalás* az erdélyi orgonák megmentéséért.

A figyelmeztetést maga a tragikus helyzet sóhajtja felénk: egy nagy múltú, keresztyén kultúra tárgyi jelképei fuldokolnak, veszítik el zengő hangjukat, mellyel testvéri közösségeket hivatottak egyben tartani. Félő, hogy most van az *utolsó történelmi esélyünk* – tehát sürgős kötelességünk – feltámasztani e múltat idéző s jövőnket predesztináló hangszereket. Az alapítvány címe: Organa Transsylvanica Alapítvány, 6000 Kecskemét, Szabadság tér 7. (Kodály Iskola). Számlaszáma: Budapest Bank Rt. 252-10529 forintban, 407-252-941-3362-0 devizában.

Az Alapítvány Kuratóriuma

Az Országos Református Tanáregyesület Alapszabálya

Az egyesület neve: Országos Református Tanáregyesület (ORTE).

Az egyesület székhelye: Debrecen, Református Kollégium Gimnáziuma, 4044 Debrecen, Kálvin tér 16.

Az egyesület pecsétje: Nyitott könyv alakjában ábrázolt Biblia „Országos Református Tanáregyesület 1901" körirattal.

Az egyesület az 1950-ben feloszlott ORTE utódjának és szellemi örökösének tekinti magát.

AZ EGYESÜLET CÉLJA

Az egyesület összefogja a református tanügy iránt érdeklődő, azért tenni akaró személyeket és szervezeteket, ezáltal erősíteni kívánja a református iskolák evangéliumi protestáns szellemét, hogy azok a jelenkor kívánalmainak mindenben megfeleljenek és autonómiájukat történeti múltjukhoz híven, jövőjük biztosítására és fontos nemzeti hivatásuk betöltésére használják.

Felelősséget érez a felnövekvő református értelmiségért.

A hazai református iskolák között szoros együttműködést alakít ki olymódon, hogy: az iskolák székhelyein rendezvényeket tart; református szellemű tankönyvek létrehozását és megjelentetését pártfogolja; az iskolák és a gyülekezetek közötti kapcsolatokat ápolja.

Kapcsolatot keres és tart fenn hazai és külföldi testvérszervezetekkel.

A református nevelés és oktatás ügyét véleményével, javaslataival segíti.

Közreműködik a református iskolák újraindításában és létrehozásában.

Támogatja és szorgalmazza tagjainak tudományos tevékenységét: tudományos előadásokat, tanácskozásokat szervez; ösztöndíjak létesítését szorgalmazza; pályázatokat hirdet.

Országos és regionális fórumokat szervez, elősegítve ezzel az egységes református közszellem kialakulását.

Tagjainak érdekeit képviseli, és lehetőség szerint részükre speciális támogatást nyújt.

AZ EGYESÜLET TAGSÁGA

Rendes tag lehet: Hazai református iskolában pedagógiai tevékenységet folytató vagy onnan nyugalomba vonult tanár.

Hazai oktatási intézményben pedagógiai tevékenységet folytató vagy onnan nyugalomba vonult református vallású tanár.

Pártoló tag lehet a református oktatásügy iránt érdeklődő minden személy.

TAGFELVÉTEL

Az egyesület tagjai maguk kérik felvételüket az egyesületnek benyújtott levélben. A felvételhez szükséges két rendes tag írásbeli ajánlása. A tagfelvételről a közgyűlés dönt a vezetőség előterjesztése alapján. A döntésről a jegyző értesíti a jelentkezőt. A közgyűlés az esetleges elutasítást nem köteles megindokolni.

HELYI SZERVEZETEK

Az egyesület helyi szervezetek megalakulását támogatja.

Helyi szervezet létrehozásának feltétele: 10 egyesületi tag elhatározása, működési szándékuk székhelyre történő bejelentése és ennek a közgyűlés által történő elfogadása.

Jakab Sándor emlékezete

A református népfőiskolai mozgalom vezetői: Szabó Zoltán, Újszászy Kálmán, Harsányi István, Boda József arra törekedtek, hogy tanítványaik az önképzés útján maguk tovább ápolják a népfőiskola gondolatát. Így nőtt fel az 1936–1948 közötti időben egy olyan nemzedék, amelyik az 1948-ban történt megszüntetés után is előbb családi, majd baráti találkozók formájában ébren tartották ezt a fontos gondolatot. Híressé váltak a sárospataki –Újszászy Kálmánék nagy diófája alatt – tartott júliusi találkozók. Itt született meg a 80-as években az új magyar népfőiskolai mozgalom terve és ez ma már a Népfőiskolai Társaság révén mintegy 200 helyen tart tanfolyamokat.

Ennek a folyamatnak egyik fontos vezető személyisége volt *Jakab Sándor* (1919–1992), aki szegény poroszlói családból indult. Előbb a pataki, majd a veszprémi népfőiskola hallgatója volt. Ahogyan elkerült Poroszlóról Veszprémbe, az még Móricz Zsigmondot is megragadta és megírta 1940-ben a Kelet Népében. Megjárta a háború és a fogság szenvedéseit, majd a Parasztszövetség munkásaként 1945 után a börtönt is. Házassága is a népfőiskolás kapcsolata révén jött létre. A veszprémi leány-népfőiskolások között ismerte meg feleségét. Különböző tanácskozásokon mind szavával, mind írásaival szolgálta a népfőiskola gondolatát. Számos ilyen cikke jelent meg lapunkban is, még a legújabb időkben is.

A fogságból hozott betegsége éveken át gyötörte és több kórházban kellett megfordulnia. Az utóbbi hónapokban a MÁV kórházban remélt gyógyulást és még itt is megírta utolsó népfőiskolai tárgyú dolgozatát. Pályázott a Pro Cultura kiírt pályázatára. El is nyerte jutalmát. Ennek örömét azonban nem sokáig élvezhette. Isten március 13-án haza hívta. A szerény, hűséges, szeretetre méltó ember elment a minden élők útján. Hiányozni fog a népfőiskolai mozgalom barátainak köréből. Emlékét szeretetre méltó egyéniségén túl írásai is őrizni fogják. Egyike volt a nép köréből kiemelkedett tehetséges és szolgáló személyiségeknek és rá is igazán illik az Ige szava: Az igaznak emlékezete áldott.

Kovács Bálint

Elolvasásra ajánljuk

Szivárvány, fény, remény

Bényei József (1934) Debrecenben élő költő negyedik verseskönyve jelent meg a közelmúltban. Íme a négy kötet címe: Sugárverésben (1969), A hétköznapok megtalálnak (1976), Hajnali lovak (1984) és A halott meggyfa (1991). Az utóbbi kötetről maga írja: „Ezek a versek általában 1982-ben és 1983-ban íródtak ... de gazdasági okokból nem adták ki. Most mégis közreadom eredeti formájában. Már nemcsak versek. Egy kor és egy emberi közérzet történelmi dokumentumai". Aki elolvassa a kötetet, elfogadhatja a megállapítást: jól tette a szerző, hogy megosztotta gondolatait sokakkal. A könyvet Hajdúnánáson nyomtatták.

A szerző egyik beszélgetésében hosszasan, szívesen vallott egy falusi, református iskoláról és a kopott padok előtt álló dobogóról, valamint a bibliai hittel, európai műveltséggel tanító lelkészről. Mit őrzött meg a költő a régi iskola szelleméből, az egykori iskolamester lelkéből, hitéből? Három szóban foglaltam össze: Szivárványt, fényt, reményt!

Csodálatos a nyári zápor, felfrissül a határ, füvek és virágok életerőt nyernek. Nemkülönben a mezítlábas gyerekek, akik minden tócsába belelépdelnek. A másik nagy élmény is az övék, az ég aljától az ég aljáig lehajló szivárvány szemlélése. A boldog önfeledtségben az Isten ígérete is hallatszik: „Ennek utána míg a föld lészen, vetés és aratás, hideg és meleg, nyár és tél, nappal és éjszaka meg nem szűnnek." (I. Mózes 8:22.)

A kötet több versében is előbukkan a Glória gondolata, szépen ír „az aszszonyi szemek" kis fényeiről, amelyek a lélek mélységeire emlékeztetnek. Az „Örökkévaló szelídség" című versében pedig ezt olvassuk: „Ez a próba – belefulni a / lármás időben vagy a szelíd szamarak sörényébe kapaszkodva örülni ... kis csillagoknak." A lámpafény elalszik, de felragyognak az égen a csillagok. A gyermek pedig elmondja az esti imádságát, amit a csökkent látású, nyugdíjas költő idéz az említett versében: „Én Istenem, jó Istenem, lecsukódik már a szemem ..." Majd az apjára gondolva így folytatja a verset: „Olyan szelíden kéne mormolnom ezt az imát is, mint apám az érő búzaszemet, keresve benne a holnapi kenyér édességét. De a morzsolt kő vért / iszik ujjaim poharából. S hullanak vörös jelek utánam, ahogy megyek a néma menetben s / tanulom az örökkévaló szelídséget."

Bényei József, a költő, maga is apa, aki érzi küldetése súlyát: „Lenne még dolgom. Lányomat / kötözi hozzám konok inda / karó nélkül tiporja szél / s homok hullik álmainkra / Míg neki nincs más menedék / addig koldulok kis türelmet / magát alázni kénytelen / akibe fogódzik a gyermek ..." (Glória) Így jut el az ember a csöndig ... az igaz szóig ... a hálára indító kenyérig ... a konduló igékig. Az egykori iskolás fiú megtanulta az újrakezdés leckéjét, jó útravaló ez a felnőtt férfiúnak is, aki vívódik az „ítéletnapig". Nem ezzel fejeződik be azonban a harc, nem ez az utolsó szó, hanem A szivárvány ígéreté-vel, ahol ezt olvassuk: „Kimeríthetetlen a remény, leszáll egyszer eléd a szivárvány."

Dr. Ötvös László

Ahol a szeretetvendégség – életforma

Alsócsernátontól Kovásznáig

Mint az előző részben jeleztem már, vendéglátóim figyelmessége és a Kántus vezetőinek megértése lehetővé tette, hogy olykor „külön utakon", de mindvégig *velük* járjak. Kézdivásárhelyen, az udvarterek városában is a katedrális nagyságú és fenségű református templomba vitt először az utam, amelynek gondnoka meleg és elismerő szavakkal idézte fel az együttes két évvel ezelőtti hangversenyét. Kézdivásárhely után egy olyan „zarándokhelyre" kalauzolt el a *Fazekas*-házaspár, amely *fővárosi rangú* az erdélyi reformáció történetének szellemi térképén: Alsócsernátonba, Bod Péter szülőfalujába, ahol méltó kiállítás és a róla elnevezett Közművelődési Egyesület őrzi és ápolja a nagyműveltségű reformátor-író emlékét. A Székelyföld lakói mindmáig merítenek *Önéletírása* alábbi soraiból: „Az 1718-ik év ... nagyon csekély termést hozott Erdélyben, különösen pedig a Székelyföldön, amiért azután a legnagyobb gabonaínség állott be. Ezért történt, hogy a székhelyek legnagyobb része Erdély más vidékeire és Havasalföldre meg Moldva szomszédos tartományaiba szóródott szét. Akik pedig a helyükön maradtak, különféle módon küszködtek az éhséggel. Megkísérelték ételek készítését az éhség csillapítására alkalmatlan anyagokból. A kőrisfának összezúzott kérgét keverték a liszthez ...,"

Igaz, nem kőrislisztből készült piskóta-félholdakkal kínált a néprajzosok számára immár *fogalomnak* számító *Haszmann*-család. Annyi azonban bizonyos: nagyon sok áldozat, lemondás (bár minderről egy szót se ejtettek!) kellhetett ahhoz, hogy a Damokos kúriában és a két „szomszédvárban" együtt tartsák a családfőgyűjtötte páratlan értékeket. Az Alsócsernátoni Múzeum nem kövületgyűjtemény, nem skanzen; élő, eleven műhely, ahol érdeklődő fiatalok tanulják-gyakorolják a Székelyföld ősi kézműves mesterségeit, a fafaragást, a szövést, a *Csernátoni Füzetek* lapjain pedig Bod Péter hivatását, a tollforgatást is. Ez az időszaki kiadvány egyébként – az erdélyi közművelődés legszebb hagyományaihoz híven – egyházi közreműködéssel, a kovásznai református egyház ofszet nyomdájában készül.

Csernátoni látogatásom emlékeit felelevenítve nem hallgathatom el, milyen felejthetetlen élmény volt találkozni egy közös „funduson", a pátriárkák korára emlékeztető, egymással szoros szövetségben élő *nagycsaládd*al. Találkozásunknak őrzöm egy tárgyi emlékét is, egy, a múzeum hímzéskincs-anyagából származó „szarvasos" mintát, amit Haszmannéktól kaptam, visszaváró, zsoltáridéző búcsúajándékul.

A lélekemelő-erőt adó csernátoni órákat – még ugyanaznap – egy rövidke kiruccanás követte, a Sepsiszentgyörgy fölötti Sugás-hegyre, egy gyógy-kéngőzölőhöz; itt, a sugásfürdői gyógykunyhóban üldögélve, egy ismerős név ütötte meg a fülemet: „Ünige". Egy nagymama szólongatta így tizenéves lányunokáját; a kislány nyilván Makkai Sándort: *A sárga vihar* című regénye egyik hősnőjéről kapta a nevét. Ez a kis hegyi túra sem maradt adós egy agapé-élménnyel. Azzal a mindig osztani-osztozni akarással, amelyről a fogyasztói szenvedély olyannyira megpróbál leszoktatni mindnyájunkat! Vendéglátóm, *Fazekas József*, egy hatalmas demizsont töltött meg a gyógyforrás vizével, s abban a minutában osztogatni kezdte, amint hazaértünk Sepsiszentgyörgyre. Jutott belőle szülőknek – szomszédoknak, de még *Gazda Józsefnek* is, a Kőrösi Csoma Sándor Egyesület elnökének, minden székelyföldi jó ügy hűséges gazdájának.

A következő nap ugyancsak nevezetes helyen, mégpedig „magántörténelmemnek" is nevezetes helyen, Kovásznán indult. Abban a háromszéki faluban-fürdővároskában, amelynek nevét ötévesen, 1956. október 23-án tanultam meg. Édesanyám ugyanis ezen a napon ajándékozott meg a Kovászna-szülötte Ignácz Rózsa varázslatos könyvével, *Az igazi Ibrinkó*val. Akkor – természetesen – még nem tudtam, hogy a történetfüzér szerzője Makkai Sándor unokahúga, Ignácz László kovásznapi lelkipásztor-espere leánya. Az azonban mélyen belém ivódott, hogyan vezetett nap-nap után vendéglátó asztaltól vendéglátó asztalig a kis Rózsa útja – épp a környék legszűkösebben élő családjainál ...

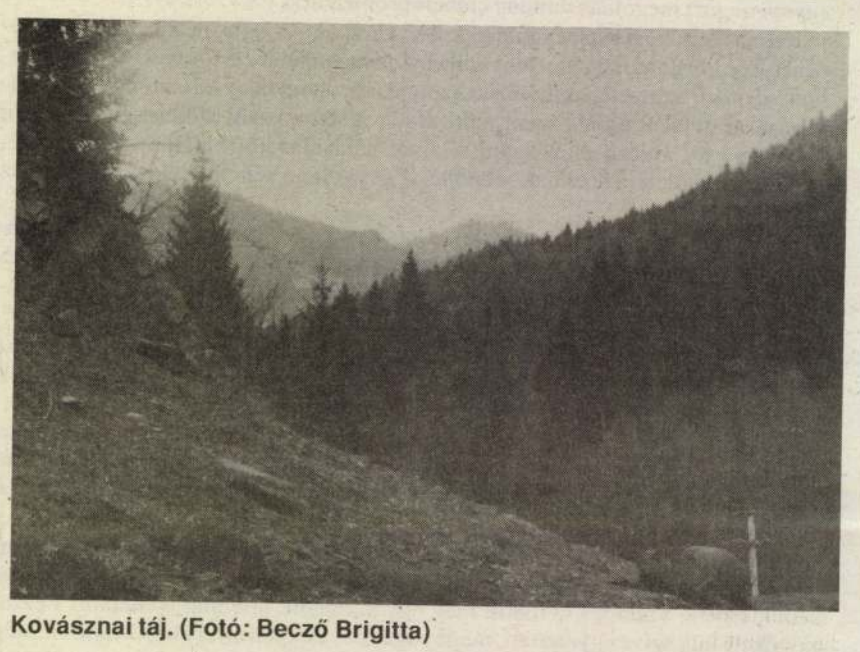

Kovásznai táj. (Fotó: Becző Brigitta)

S kovásznai református templomban, Ignácz nagytiszteletű úr egykori szolgálati helyén is hangversenyt adott a Kántus; ugyanazt a műsort, amelyről – a sepsiszentgyörgyi koncert kapcsán – már korábban szóltam. Itt *Kusztos Tibor* esperes hirdette az Igét, az L. Korinthus 13. alapján. Az a nemes vetélkedés, amellyel a kovásznaiak a magyarországi vendégekért versengtek, ékesen bizonyítja: nem csupán olvassák-értik-értelmezik, de *gyakorolják* is mindazt, amiről e sokat idézett, sokszor megcsúfolt igeszakasz szól. Ugyanitt, a kovásznai templomban hangzott el *Arany János: Fiamnak* című verse, és *Csiha Kálmán* püspök emlékezetes mondata: „Ötven évet vártunk, hogy a Kántus belépjen a kovásznai templomba".

(Folytatjuk)

Petrőczi Éva

Magyari Éva, építész

„Üdvözlőlap".

(x) Érémi Tamás – Magyari Éva:

1. Szigetek építészete (vízparti házak). A legizgalmasabb a Lupa-sziget, önmagában megér egy misét (még a transzformációi is). Aztán a Margitsziget: 4–5 ház itt is hallódik. Népsziget (meg van-e még Körner háza?). Csalitek,

Magyar Építőművészet, 1986. 5., 13-old.

átláthatóság az oka, hogy az épületnek ez a része a gyerekek egyik kedvelt helye lett.

A belső terek felosztása a kör alaprajzot követi, azt szeletekre bontja. A körív leglátványosabban a földszinti étkezőben és a legfelső – euritmia teremnek használt – nagyobb térben mutatkozik meg. Az étkező belső terében, a nagyméretű ablakok, a leleményes építészeti szerkezet, a sugaras gerendázat barátságos hangulatot teremt. Az osztálytermekben is az udvar felőli falak körívesek, a körívnek véletlenszerű darabjai. Emiatt berendezésük némi fejtörést okozott a diákoknak. Az alagsori műhely a legzegzugosabb helyiség. A tágasan szétterülő, jól kihasználható raktártermek mellett különös, szabálytalan formát ölt. A világítás megoldása itt, az épület egészéhez képest rendhagyó. A tetőablak miatt jó időben a fafaragáshoz a természetes fény adja a világítást.

Az idei tanévben az intézmény és a 353 diák az új épületszárny megépülésével új számítástechnika termet, könyvtártermet, két osztálytermet, étkezőt, melegítőkonyhát, fafaragó műhelyt, raktárhelyiségeket, és egy orvosi szobát vehetett használatba. A birtokba vétel lassan történik, fokozatosan szoknak össze, ismerik ki egymást, ember és környezete. Hogy minden megtalálja a megfelelő helyét és használatát, ahhoz idő és – most már a diákok részéről – sok munka és ötlet szükséges. Nem csak a termeket, de a fehér falfelületeket is otthonossá kell tenni. A két épületszárny közti folyosók mozaik díszítésének előkészületein már dolgoznak a gyerekek.

A jövőben felépülő épületrészekkel együtt, az intézmény teljes területe tekintélyes (4500 m^2) méretet ölthet. Az új tornaterem, az aula és az újabb épületszárny még csak terven létezik. Az utóbbihoz az átjáróajtó már megépült...

Kontra Ágnes
képzőművész, művészeti tanár

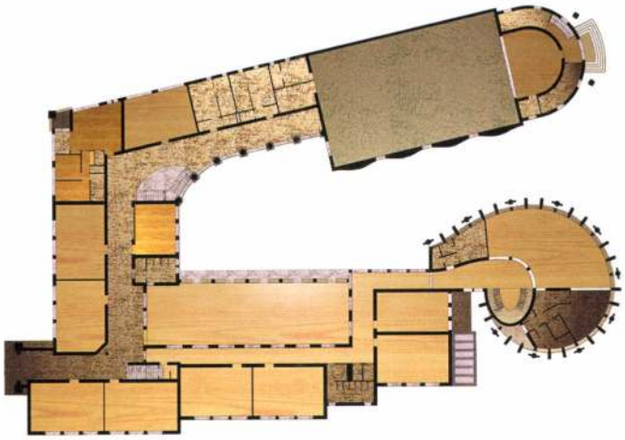

CSARNOK
HALL

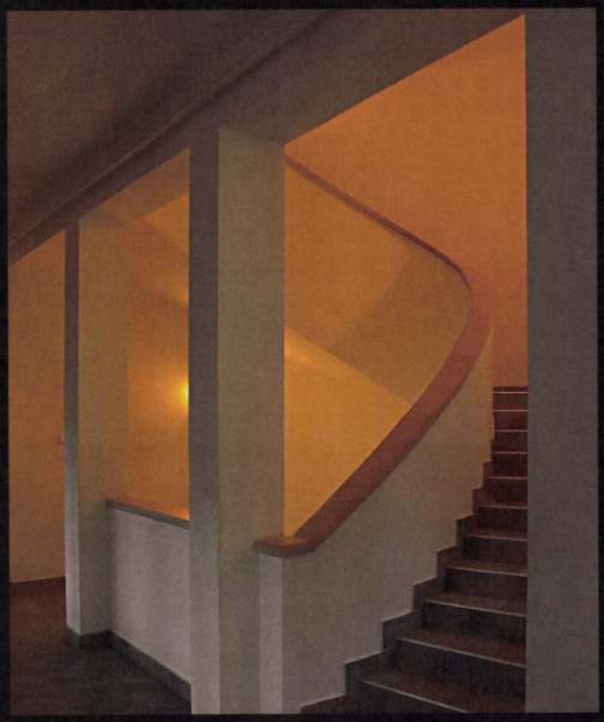

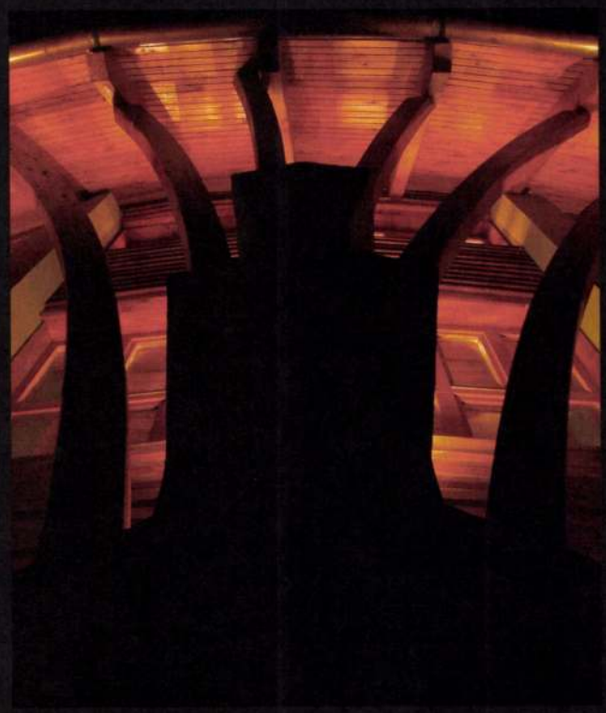

Magyari Éva

Ybl Mikós-díj 2003

Tanulmányok:

1971-76 Magyar Iparművészeti Főiskola
1980-82 MÉSZ Mesteriskola VI. ciklus

Munkahelyek

1976-80 Középülettervező Vállalat
1980-91 Általános Épülettervező Vállalat
1991-től az MNDP Építőművészeti Kft.

Díjak:

1984 ÁÉTV Nívódíj (Oktatási és Pihenőépület, Badacsonytomaj)
1985 ÁÉTV Nívódíj (uszoda, Baja)
1985 ÁÉTV Nívódíj (Kórház, Pestújhely)
1988 ÁÉTV Nívódíj (a Semmelweis Kórház IV. üteme)
2002 Budapest Nívódíj (a Sándor-palota rekonstrukciója)
2002 Pro Architectura (Porcelánmúzeum, Herend)
2003 Ybl Miklós-díj

Fontosabb megépült munkák:

1979 Labdarúgó utcai bölcsőde
1988-1992 Kórház, Nyíregyháza
2000-2001 Porcelánmúzeum, Herend
2001 Evangélikus templom, Budapest-Békásmegyer
2002 Sándor-palota

SÁNDOR-PALOTA, BUDAPEST

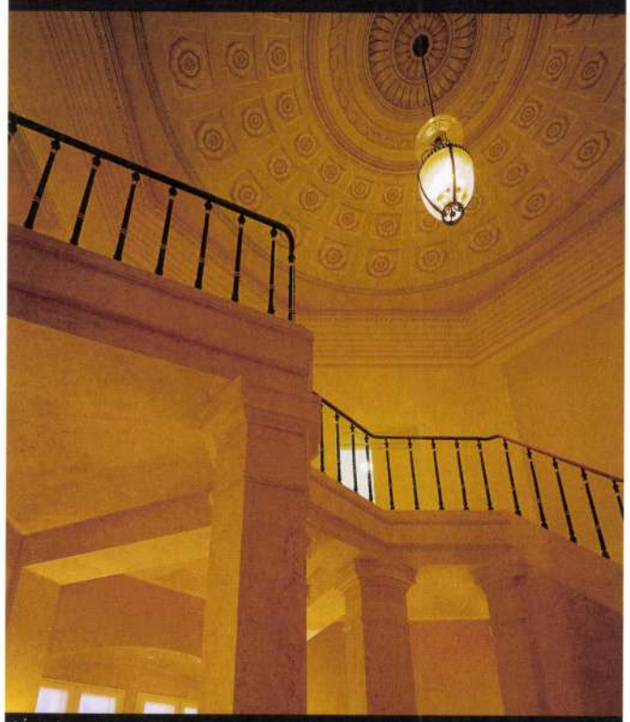

SÁNDOR-PALOTA, BUDAPEST

FOTÓK • PICTURES • SZATHMÁRI GERGELY

Töredék a Sándor-palotáról

KEDVES ÉVA, küldök Neked egy átiratot a Sándor palota kapcsán, valamint és mellesleg a várbuszt rendkívül sebes futással elértem, a tüdőgyógyász viszont már hazament, de azért másnap délelőtt átadtam neki azt, ami kevesebb volt, mint amire gondolt és a légzésfunkcióról is lebeszéltem, mert háromhavonta nem kívánom ugyanazt a leletet kartotékolni. Tehát:

Végül Rogozsin nem ment el az esküvőre. Elhangzottak mendemondák egy állítólagos tervről, de azt mások egy heveny és rövid lefolyású agyvelőgyulladás következményének tulajdonították. Testvérének, Szemjonovics Szemjonnak tisztes életjáradékról gondoskodott, bár tegyük hozzá, ezzel az öreg Rogozsinné nem teljesen értett egyet, mert szeretett volna kedvenc fiára világosabban emlékezni. Filippovna Nasztazja és a herceg esküvője kisebb zökkenőkkel, de rendben lezajlott. A svájci Schneider sikerként könyvelte el a történteket és a titkos statisztikában följegyezte a beteg teljes gyógyulását. Jepancsicsék pár hónap pétervári tartózkodás után ismét ki-kilátogattak Pavlovszkba. Hippolit, ha nehezen is, lassan meggyógyult és szégyellte azokat, amiket korábban mondott. Lebegyev és Keller újból inni kezdett, de jóval mérsékeltebben. Kolja valóban jó ember lett, aktívan részt vett a karitatív szervezetek munkájában, bár tevőlegesen nem sok dolga akadt ott. Aglája férjhez ment a lengyel grófhoz, akinek a valóságban tekintélyes vagyona volt és grófi származását is igazolta. Ténylegesen az is megtörtént „hogy Aglája még férjhez menetele előtt tagja lett valami külföldi bizottságnak, amely Lengyelország felszabadítását tűzte ki céljául, ezenkívül lelkes híve lett valami híres katolikus páternek, aki egészen hatalmába kerítette az eszét. A gróf kolosszális vagyonáról, amelyről az Prokofjevna Lizavetának és Scs. hercegnek csaknem megdönthetetlen bizonyítékokat tálalt föl, kisült, hogy egyáltalában nem léteznek." De mint előbb mondottuk, ez nem volt igaz. Végül Pavlovics Jenő tanúságtétele szerint Prokofjevna Lizaveta azt mondta: „Elég már az időtöltögetésből, ideje lesz már észre is térni. Mindez a külföldi, mindez a ti Európátok csupa ostobaság, s mi mind itt a külföldön csupa ostobaság vagyunk, jusson eszetekbe, amit mondtam." Szünet. A helyzet persze az, hogy amikor Rogozsin Filippovna Nasztazja szívébe döfte a kést, amiből gyakorlatilag semmi vér nem folyt ki, akkor megteremtette és be is fejezte a valóságot. Most akkor az S. palotánál mire gondoljak? Amikor 2003 után a Szt. György tér északi részén fölépült a soktornyos épület, nem sokkal utána, és bár kétségtelenül szolid helyén az S. palotának, de felépült egy torony, reprezentatív modern stílusban, és ezt még további megszámlálhatatlanul sok követte, szerte az országban. Szünet. Mindkét oldalon puszillak, és a többit majd holnapután elmondom a Bambiban személyesen.

2003 vége.

Tomay Tamás

[A szerkesztők tiszteletben tartják Tomay Tamásnak a Sándor-palotáról írt recenzióját, de nem találják az összefüggést Pavlovics Jenő (?) és a palota reprezentatív modern stílusban megépült tornya (?) között.]

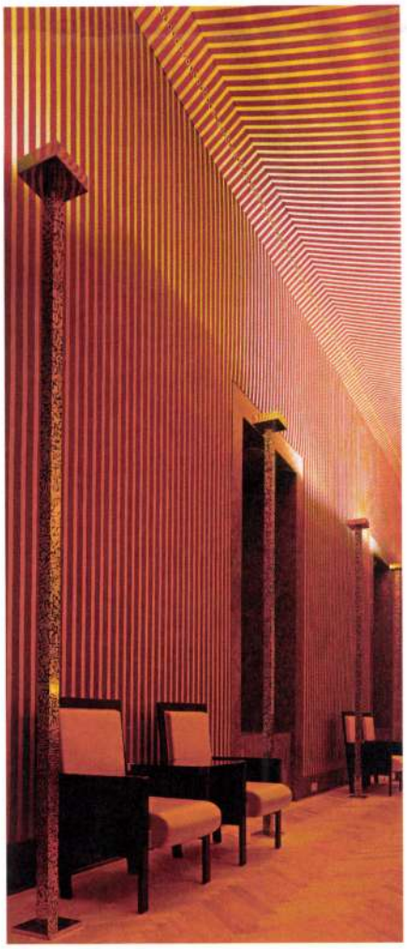

Vissza az időbe...

A herendi Porcelánmúzeum

Magyari Éva

(Megérkezés...)

Belépünk a vízszintes üvegsávokkal osztott tölgyfa kapun a boltíves előcsarnokba. Ez a helyiség nyilván kapunáthajtó volt, de a szomszédos szobákat hozzányitották: ettől tágassá és otthonosan összetetté vált a tér, annak ellenére, hogy a boltvállak szokatlanul alacsonyak. Kiskockakőszerű mészkő, sonnhofeni 60x60-as lapok, gyönyörű sötét parketta, meszelt falak.

A földszinten időszakos kiállítás a kortárs művészet jegyében (ez Csomay Zsófia munkája), az emeleten a herendi porcelánok legszebb darabjai vannak a vitrinekben (utóbbiak Magyari Éva tervei).

Az 1930-as évekből származó L-alakú, kétszintes klasszicista épület volt a manufaktúra első komoly gyárépülete, három hatalmas kemencével. Ez a belső átalakítás a cégalapítás időszakának egyértelmű és tiszta építészeti nyelvét beszéli, valóságos mai tartalmakkal kiegészítve.

A földszinten rozsdamentes acél installáció közvetít a kortárs művek és az évszázados falak között, az emeleten viszont körbefutó szürkére mázolt fa vitrinek teremtik meg az összhangot. A régi ajtónyílásokba is tárlók kerültek, amelyeken keresztül a szomszédos terembe fut a tekintet.

A vászonrolókkal finoman árnyékolt szobákban kiállított csillogó porcelántárgyak optimális megvilágítása az egyik legnehezebb feladat. A vitrinajtók tömör keretei mögé rejtett üvegszálas világítás apró, pontszerű fényforrásai kiküszöbölik a káprázást és a zavaró tükröződést.

Elmerülünk a fantasztikus étkészletek, vázák, mesés figurák szemlélésében.

(Porcelán-totem...)

Lars von Trier *Dogville* című filmjének egyik kulcsjelenetében a megcsalt feleség egyenként földhöz vágja az ártatlanul meggyanúsított lány gondosan összevásárolt porcelánfiguráit. Ösztönös bosszúból a lelket töri meg ezzel, mert a szobrocskák egy igazi élet reménységét testesítették meg a lány számára.

Mindenki odaadóan gyűjtögeti a tovatűnő teljesség efféle zálogtárgyait: mesebeli lényeket, kedves állatokat, az igazi

FOTÓK • PICTURES • HÄIDER ANDREA

MÖLCYFA
galéria

1027 Budapest, Henger u. 2.

MAGYARI MÁRTON
kiállítása

2000. október 26 – november 17.
munkanapokon 10–18 óra között

BUDAPEST 114
13. 10.
AL-IV/47

MAGYARORSZÁG
≈026
FORINT

Gellér Katalin
Budapest
Gogol u. 24. II/1.
1133

KÖLCSEY FA

galéria

tisztelettel meghívja
2000. október 26-án, csütörtökön este 6 órára

MAGYARI MÁRTON

festőművész

kiállításának megnyitójára.

A kiállítást megnyitja
NOVOTNY TIHAMÉR
művészeti író.

A kiállítás megtekinthető munkanapokon 10–18 óra között november 17-ig.

Fodor Samuilă

Napjaink hősei

Monológ 9500 napról

...Ötven esztendővel ezelőtt születtem; mondjam, hogy munkásszülők gyermekeként? Bombasztikusan hat, meg aztán ez most — gondolom — nem is fontos. Heten vagyunk testvérek, közülük én emelkedtem a legmagasabbra: gyárigazgató lettem. Bár csak nagy jóindulattal lehetett így nevezni ezt a cserép- és téglagyárat abban az időben; mindössze nyolcvan alkalmazottja ha volt, s négymilliót sem haladt meg az évi termelés.

1948-ban történt; 9 500 nappal ezelőtt. Amikor a gyárakat államosították.

Az első munkásigazgatók közé tartozom, egy vagyok az akkori sok ezer közül. Még nem töltöttem volt be a huszonötödik évemet sem, de akkor már két esztendeje a kommunista párt tagja voltam.

Azelőtt is itt dolgoztam. Szakmámat tekintve keramikus vagyok; a mesteri diplomámon is ez áll, de a karbantartó lakatosságtól a téglagyártásig a szakma minden csínját-bínját kitanultam. Nézi a hajamat? Nemcsak azért fehér, mert nehéz volt az eltelt 9 500 nap; nem, nálunk talán családi vonás a korai őszülés. Persze, azóta nagy utat tettünk meg, magam is, a gyár is — vagy mondjam inkább úgy, hogy együtt?

A segesvári cserép- és téglagyár ma több száz munkásnak ad kenyeret; évi termelésünk meghaladja a hetven millió darabot. Ha napra kiszámított, pontos adatokat akar, megkaphatja a könyvelőségen, de — gondolom — elegendő ennyi is. Azt még hozzátehetjük, hogy ma már ez a gyár az iparág legjobban felszerelt és a legmodernebb gépekkel ellátott üzeme; termelésünk egy része exportra megy, és tíz esztendő is eltelt már azóta, hogy valamelyik vevőnktől az utolsó reklamációt kaptuk.

Ennyit a gyárról: a mai gyárról.

S hogy visszatérjek a kezdet kezdetére: amikor átvettem a gyárat (milyen furcsán hangzik ez így) alaposan ismertem a termelés minden ága-bogát, nem volt olyan munkahely, ahol ne dolgoztam volna azelőtt, s nem akadt ember, akit ne ismertem volna személyesen. Így hát, amikor magunknak kellett már dolgoznunk, viszonylag könnyű volt. Viszonylag, mondom, mert megoldásra váró, sürgős probléma akadt bőven. Hiányoztak fontos gépalkatrészek, rozzant volt a felszerelés, de termelnünk kellett, az országnak szüksége volt építőanyagra. Nem tudom, emlékszik-e azokra az időkre? Bizony, a megélhetés sem volt könnyű.

De elindultunk.

Persze, nehogy most azt gondolja, hogy olyan egyszerű volt felülni a buszra lakatosként, bemenni a központba, és visszatérni gyárigazgatóként. Az emberek viszont ismertek, s ez volt a szerencsém. Tudták, ki vagyok, miféle ember, azt is pontosan tudták, mennyit érek a szakmában. Mert higgye el, ez is sokat nyom a latban. Különösen, ha olyan fiatal az az igazgató, mint amilyen én voltam akkor. Mégis, talán az volt a legnehezebb, hogy egészséges szellemet alakítsak ki, egy olyan kollektívát, amely testvéri közösségben él és dolgozik. Mert másként — így gondoltam én akkor, és az idő engem igazolt — nem megy.

Tudja-e, hogy ma is akkor jön be hozzám a munkás, amikor éppen megoldásra váró baja, gondja van? Pedig kifüggesztettem az ajtóra a fogadóórát, de azt hiszem, huszonhat év alatt egyszer sem tartottam be. Bár csak ez az egy „fogyatékosságom" lenne. Ma is mindenkit ismerek a gyárban; ma is a nevükön szólítom az embereket. Amikor lent vagyok a csarnokokban, a szalag mellett, sohasem sietek. Soha nincs „sürgősebb dolgom", amikor megállítanak, hogy: „Igazgató elvtárs, volna egy kérésem..."

Napi tizenkét, tizennégy órát is bent vagyok a gyár területén. Sokan azt mondják, megszokás dolga, meg túlzás, ma már nincs erre szükség. Tévedés, óriási tévedés. Látja, én az életemet fektettem ebbe a gyárba — és lehetséges-e, hogy az ember az életét, a sorsát félórákban mérje? Ugye, hogy nem. Meg aztán jó az, ha az emberek tudják, hogy a „diri" is itt van. Itt van — ha tanács kell, akkor is, ha baj történik, akkor is, ha segítségre van szükség, akkor is. Nem azért, mintha ezzel akarnám én a munkásokat ösztönözni, vagy főleg nem azért, mintha félelmet akarnék gerjeszteni a tudattal, hogy itt vagyok... Nevetséges lenne. Egyszerűen nem tudom másként csinálni.

Hogy bírom-e? Lekopogjam? Bírom, egészséges vagyok, viszont ezzel kapcsolatban volna egy sztorim.

Negyvenötben, amikor katona voltam, erősen fájni kezdett a gyomrom. Mentem az orvoshoz, s jelentettem az ezredes úrnak, hogy bármit eszem, jön vissza, s fáj istentelenül. Megvizsgált, és azt mondotta: „Fiam, neked heveny vakbélgyulladásod van, azonnal beutallak műtétre." Jól van, be is utalt, fel is fektettek a műtőasztalra, helyileg érzéstelenítettek, még beszélgettem is az orvossal, aztán elő a kést. Amikor felbontották a hasamat, azt mondja a sebészorvos: „Magának olyan egészséges a vakbele, akár egy ma született csecsemőé! De ha már kinyitottuk, hát ne dolgozzunk hiába, kivesszük." Ki is vették. Később derült ki, hogy gyomorfekélyem van. Azóta is. De különben egészséges vagyok, mint a makk, tartózkodom a túlzásoktól, nem iszom, ha lehetséges, nem éjszakázom. A cigaretta... nos hát, meglehetősen sokat szívok. De anélkül nem megy.

A családom? Arra is jut idő. Három gyermekem van, a legnagyobbik, a lányom férjhez ment Romanba, a következő fiú itt dolgozik a gyárban. Apropó, mondtam-e, hogy a testvéreim közül is öten itt dolgoznak? Három lány és két fiú. Azaz asszonyok már, és meglett férfiak. A húgaim munkásnők; az egyik öcsém présgépen dolgozik, a másik gépkocsivezető. Nem, sohasem jutott eszembe, hogy valahogy „közelebb" emeljem őket magamhoz. Mi több, nekik sem jutott eszükbe. Nem féltem én, kérem, a familiarizmus vagy a nepotizmus vádjától. Ha olyan képesítésük lett volna, semmi sem akadályozna meg, hogy magasabb posztba tegyem őket. Ne csodálkozzék, én ezt így tartom természetesnek.

Különben huszonhat éve minden reggel gyalog jövök a gyárba, pedig már régecske ott a gépkocsi, jöhetnék azzal is, annál is inkább, mert a lakásom és a gyár között van vagy három kilométernyi távolság. De ennyi testmozgás okvetlenül szükséges.

Mit is mondhatnék még? Szeretem a munkámat, a gyárat, bízom az emberekben; itt a tavasz, és eszembe sem jut, hogy lassan elmúlok ötven éves.

(Fodor Samuilăt, a segesvári Cserép- és Téglagyár igazgatóját 1973-ban, az államosítás huszonötödik évfordulója alkalmával, a Szocialista Munka Hőse címmel tüntették ki.)

SZEKERNYÉS LÁSZLÓ

A segesvári Cserép- és Téglagyár egyik korszerű részlege

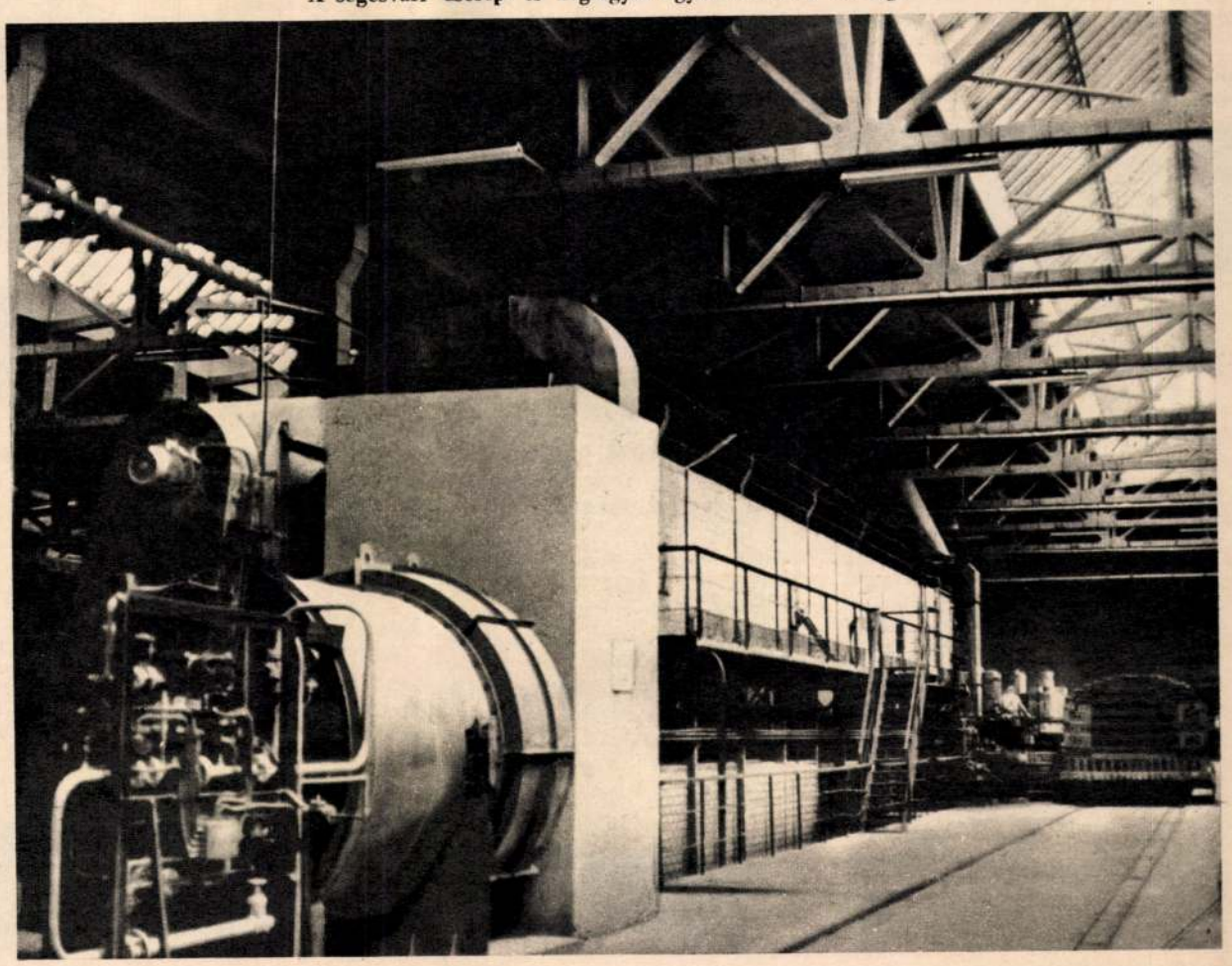

...Előtte árva feketefenyők...

Petrőczi Kata Szidónia — a tragikus életű költőnő — a XVIII. század fordulóján e kastély lakója volt

Régi ajtó

faragott ajtó dobogó gyanánt szolgál a zenekarnak. Lakodalomkor a falu felé néző kerek bástyába hordják fel az ételeket, ott sürögnek, tálalnak a szakácsnők; ilyenkor a kitört ablakokra lópokrócot borítanak. A bal oldali fogadóterem aránylag jó karban van, ide évekkel ezelőtt színpadot építettek. Ebben folynak a kultúrcsoport előadásai, s itt van a mozi. A jobb oldali sarokbástya (amelynek mennyezete még megőrzött valamit a régi festésből) klub volt valamikor, de lezárták, mert pillanatnyilag rozzant állapotban van...

Jön a raktáros a pincekulccsal.

— Megint kiszálltak? — csodálkozik. — Ide folyton kiszáll valaki, felmér és rajzol. Már mindent felmértek és lerajzoltak többször is.

Az igazgató elmondja, az árvíz után valóban kiszállt ide egy bukaresti mérnökcsoport a műemlékvédelmi bizottságtól: ők mérték fel az épületet, s készítették el annak műszaki rajzát. Két hónappal ezelőtt Marosvásárhelyről és Kolozsvárról is voltak itt szakemberek. Úgy nyilatkoztak: az épületet műemlékké nyilvánították. Ez a legfontosabb. Így az Országos Műemlékvédelmi Bizottság tervbe iktatja a renoválást. Egyelőre a legsürgősebb munkálatokkal tartósítani fogják a kastélyt. Később kerül sor az általános renoválásra.

A Vass házaspár lakásán — a jobb kéz felőli, földszinti sarokbástyában — megízleljük a híres ózdi bort. A kastély — e jelentős műemlék — mielőbbi újjászületésének reményében koccintjuk össze poharainkat.

SZÉPRÉTI LILLA

Sebes árvizeknek, kegyetlen szeleknek
Érzem kemény zúgását,

Szívemnek fájdalmit, iszonyú kínjait,
Szemeim könnyhullását
Meg nem állíthatom, óránként jajgatom
Szerencsém változását.

PETRŐCZI KATA SZIDÓNIA

Szerintem

nem egészséges dolog, ha az ember lustaság vagy valami más ok miatt nyaralatlanul hagyja az esztendőket. Emlékszem, egyszer idejében — mondhatnám: jó előre — nekifogtam a nyár eltöltésének, mégpedig olyanformán, hogy a legelső meleg napon már kitettem magam a tervszerű sütkérezésnek. Persze, a nagy nyaralási szándék első heverő mozdulatával felsültem: a barnulás oly könnyűnek, annyira gondtalannak látszott, hogy szinte szégyellnivalót fedeztem föl benne, és szégyenkeztem is csakugyan a semmittevés erkölcsi nyomása alatt, mindaddig, amíg reá nem jöttem, mi az én igazi kötelességem a nyaralás időszakában. Ezt az igazi kötelességet épp akkor fedeztem föl, amikor átalfordultam egyik oldalamról a másikra. Ez az átfordulás ugyanis nem ment könnyen: le kellett porolnom a heverődeszka többi részét, azt, ahová fordulnom kellett. Szerszám hiányában ez a porolás valóságos dolognak látszott — foglalatosságnak, kötelességteljesítésnek, munkának tehát, ami máris följogosított arra, hogy ha kedvem tartja, pirulás nélkül átfordulhatok a másik oldalamra. Azért mondom, hogy pirulás nélkül, mert a piciny munka utáni jókedvemben még játszadoztam is a szavakkal, olyanokat mondtam a nyárillatú deszkán, hogy még barnulni, sütkérezni is jobb pirulás nélkül, vagyis szégyenkezés nélkül, mint alaptalanul és igazságtalanul.

Nem tudhatom, más hogy van napozás közben, vagyis hányféleképpen szokott pirulni s lebarnulni, csak annyit sejtek, hogy még a heverő deszka lepallása sem jogosít fel senkit a nyár tervszerű eltöltésére. Ezt pedig a magam tapasztalatából, vagyis napozásából tudom, pontosabban abból, hogy rövid ideig forgolódtam azon a bizonyos deszkán. Valami dolog után néztem mindjárt, ott forgolódtam a szerszámaim körül késő estig, s közben az járt az eszemben, nem egészséges dolog, ha lustaság vagy valami más ok miatt az ember nem érdemli meg a szép nyári napsütést...

Elekes Ferenc

Balázs Imre illusztrációja

AZ ÓZDI KASTÉLY

Valahogy bekecmergünk a „világtól elzárt völgybe", Horváth István falujába. Ott áll a mesébe illő épület a rozsdaszínű dombon, oldalán a két, ciprusszerűvé kopaszodott, fekete fenyővel. Mint egy kastély-fantom, olyan a párás kék ég alatt — sebesült falával, kitört ablakaival s vesztett csaták zászlórúdjaként kornyadozó, elárvult fáival. Azonban, ahogy közeledünk, az élet biztos jeleként piros függönyt látok elősejleni a középső épületszárny néhány ablakában.

A romos bejárat fölött a Kultúrotthon felirat olvasható. Szerencsésen feljutok az emeletre. A piros függönyös szoba ajtaja egyetlen érintésemre kinyílik, mint Szezám kapuja.

Sehol egy lélek. Nyugodtan leülhetnék telefonálgatni, vagy elemelhetném a sarokból a nagybőgőt...

★

Míg előkerül valaki, szólítsuk elő évszázadok homályából a kastélyt megépítő Pekry Lőrinc kuruc tábornagyot, és a feleségét, Petrőczi Kata Szidóniát, aki a magyar irodalom első asszonyköltője.

A fiatal Pekry, Bethlen János történetíró mostohafia, bejáratos volt a fejedelmi udvarba. Ott ismerkedett meg az emigráns Petrőczi családdal, amely a Wesselényi-féle összeesküvés után menekült Erdélybe.

Az esküvőt 1682-ben tartották. Hogy Pekry mikor építtette a kastélyt, pontosan nem tudni. Mindenesetre ide hozta az ifjú asszonyt; házasságuk első éveit itt és a fejedelmi udvarban töltötték. Petrőczi Kata Szidónia első versei a kastélyban születtek.

Járom a szobákat, s eltűnődöm: a kastély melyik zugában lehetett a könyvtár, ahol az egyik késői utód — Radák Istvánné, Rédey Klára — megtalálta azt a vörös bőrbe kötött, kisméretű könyvecskét, amely Pekryné negyvenöt „saját kézzel írt" versét tartalmazta. Ki tudhatná ezt most megmondani? (Elég az hozzá, hogy két évszázad múlva a versek Thaly Kálmán kezébe kerültek, aki 1874-ben egy életrajzi tanulmánnyal együtt megjelentette azokat az Athenaeum című folyóiratban.)

Petrőczi Kata Szidónia aránylag keveset lakott Ózdon; élete örökös vándorlásban, bujdosásban telt el. Fölöttébb zűrzavaros korban élt. Egyik versében bevallja:

Csak magamban tartom holtig gyötrelmimet,
Versekkel enyhítem keserűségemet;
Kinek terjeszthetném elébe sebemet,
Nincs, — Csak sírván mérem verseimet.

Árván nőtt fel. Anyját, aki Thököly Imre első unokatestvére volt, már születésekor elvesztette. Később apja és bátyja is meghalt a Thököly oldalán vívott csatában.

A századforduló éveiben — viszontagságos események után — a költőasszony erdélyi birtokain élt, viszonylagos nyugalomban. 1703-ban, Rákóczi erdélyi győzelmeinek hírére, Rabutin császári generális Szebenbe hívta az erdélyi főurakat, s ott letartóztatta őket, hogy ne csatlakozhassanak a felkeléshez. Később Pekryt kiengedték, de óvatosságból visszatartották a feleségét és gyermekeit, akik egy kerek esztendőt sínylődtek „keményebb rabságban". Erről Wesselényi István naplója tudósít. Petrőczi Kata mérhetetlenül sokat szenvedett a börtönben. Végül egy fogoly osztrák ezredessel cserélték ki. Míg Pekry tovább háborúzott, ő gyermekeivel besztercei házában húzódott meg. Oda várta haza sebesült urát is.

1705-ben a császári seregek egész Erdélyt elfoglalták. Pekry feleségével Moldvába menekült; Roman városában és a vajdánál teleltek ki. Onnét Husz várába vitte az asszonyt. A tábornok ezután az erdélyi hadak főparancsnokaként ért el fényes győzelmeket. 1707-ben nagy szerepe volt II. Rákóczi Ferenc fejedelemmé választásában. Időközben azonban Kata Szidónia egészségi állapota annyira megromlott (utolsó kilenc versét már a lányának diktálta a piros könyvecskébe), hogy miután átszállították a szomszédos szentmiklósi kastélyba, 1708-ban meghalt. Negyvenkilenc éves volt. Fél évre rá a kurucok marsallja is elhalálozott pestisben.

Versesfüzetét valószínűleg a lányai hozták vissza Ózdra, akik a szatmári béke után visszakapták birtokukat. Az egyik Pekry lány, Erzsébet Therézia, Radák Ádámhoz ment feleségül. Ők javíttatták ki a kurucok által felgyújtott kastélyt, s építtették fel a papilakot. Egyik gerendáján az asszony leánynéve, valamint az 1766-os évszám olvasható.

★

Jelenleg a kastély egyik földszinti szárnyában óvoda működik, a másik szárnyban az iskolaigazgató — Vass András — lakik családjával. Vele járom be újra az emeletet, majd a földszintet is. Megtudom, hogy itt kapott helyet a mezőgazdasági termelőszövetkezet irodája. A mellette levő nagy termet gyűlések és esküvők lebonyolítására használják. Egyik

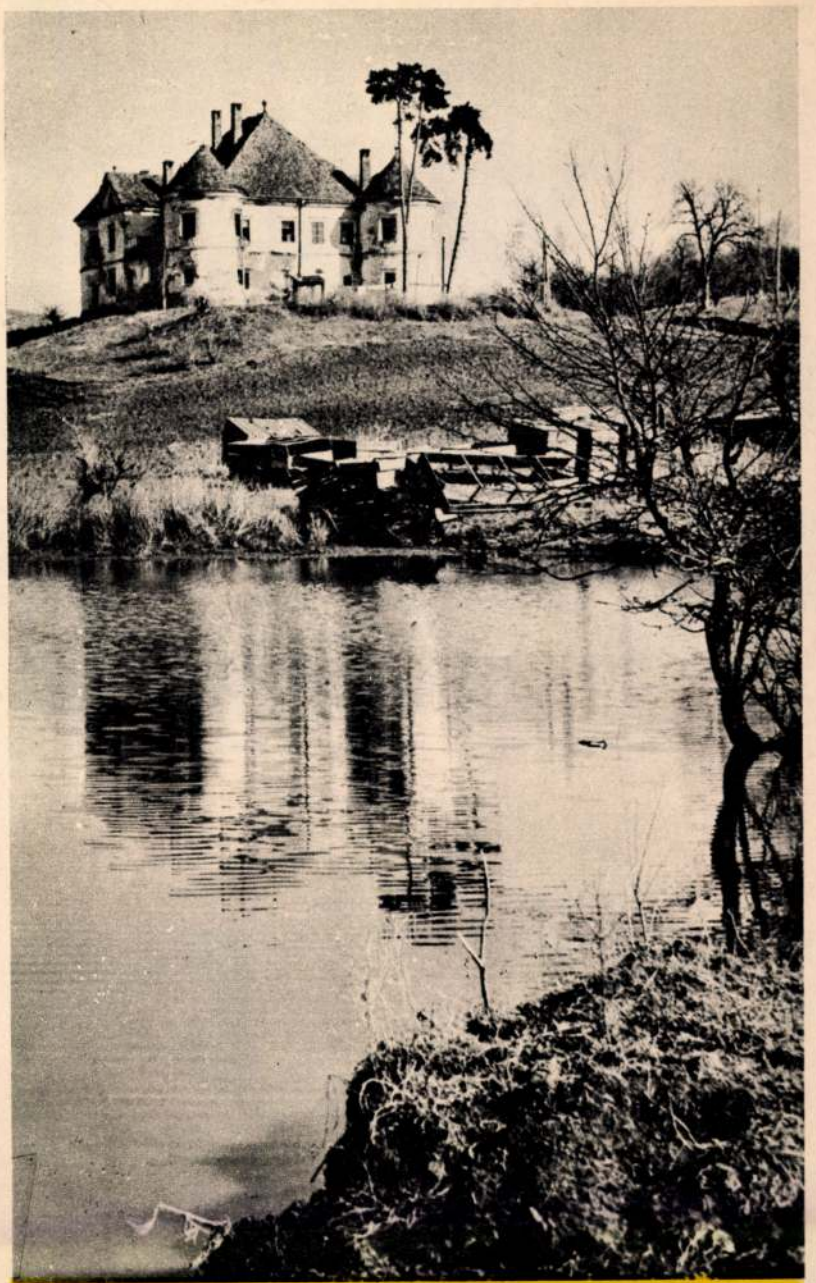

A négy sarokbástyás reneszánsz kastély — a mesterséges tavacska partjáról

Marx József felvételei

A falu felé néző homlokzat

Szekérre való edény — valahol ünnep lesz

Fedél alatt az új kultúrotthon

Marx József felvételei

Szünetben

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Hazánknak a fasiszta iga alóli felszabadulása XXX. évfordulója tiszteletére az Új Élet szerkesztősége pályázatot hirdet — Egy nap a harminc évből **címmel. A pályázat két részből áll: I. Riport (illetve fényképes riport); II. Fotoművészet.**

Kívánatos, hogy a pályázatra beküldött riportok, fotoművészeti munkák a felszabadulás történelmi eseményeihez, az 1944. augusztus 23-a óta végbement gazdasági-politikai-társadalmi-művelődési változásokhoz, a szocializmus építésének valamely jelentős mozzanatához kapcsolódjanak élményszerűen.

A pályázatra beküldött riportok terjedelme 4—8 gépelt oldal lehet. (Előnyben részesülnek azok a riportok, amelyekhez a szerző fényképeket is mellékel.) A fotoművészeti munkákkal pályázók egy vagy több felvételt küldhetnek be.

A pályaművek beküldésének határideje: 1974. **július 1. (Postacím: Redacția „Új Élet", Tîrgu-Mureș, str. Sfaturilor 1. A pályázók jelöljék meg foglalkozásukat és pontos lakcímüket. A borítékon feltüntetendő: Pályázat.)**

A pályaműveket a szerkesztő bizottság bírálja el.

DÍJAK:

I. Riport és fotoriport:

1. **Grundig magnetofon**
2. **Supra filmezőgép**
3. **Overseas táskarádió**

II. Fotoművészet:

1. **Szputnyik fényképezőgép**
2. **Popular III. nagyítógép**
3. **Smena 8 M fényképezőgép**

Az arra érdemesített pályaműveket folyamatosan közöljük az Új Életben már az eredmény kihirdetése előtt s majd azután is. (Ezek szerzői — a pályadíjon kívül — törvényes tiszteletdíjban is részesülnek.)

ÚJ ÉLET

Úgy panaszkodik, mint aki dicsekszik. Hogy orvosi műszereket, felszerelést lehetne hozni, ha sikerül a „kórház" raktárát kiüríteni, és jó gazda módján kiszámolja, hogy mennyi házbért fizet a szeredai fogyasztási szövetkezet azért az öt-hat üzletért, amelyet azért kénytelen bérelni, mert a többi falvakban van már új üzletház, csak épp a községközpontban nincs, holott önkéntes munkával menne minden, mint a karikacsapás.

Kis gondok, emberi gondok. Nekem eszembe sem jutott ez a bérleti história. Ellenkezőleg: még tetszett is, hogy egész üzletsora van a falunak.

Ferenczi Elek fiatal ember; éppen csak túl a harmincon. Hetenként bejárja az összes falvakat, s ez nem kis dolog, ha arra gondolunk, hogy egyik-másik húsz kilométer távolságra van. Számon tartja a gondokat, bajokat. Ott jártamkor éppen azon töprengett, hogyan lehetne 110 ezer téglát a hozzávaló faanyaggal és kaviccsal együtt úgy átalakítani, vagy olyan közös nevezőre hozni, hogy abból Nyárádszentimrén kultúrotthon legyen.

— Nem kicsiségek ezek. Az emberek szeretik a munkát, megérdemlik a szórakozást is. Erről jut eszembe: valahogy meg kellene menteni a nyárádselyeiek mozigépét. Most is épp abban járunk, mert tőlünk szállítóeszköz nincs; szó sem lehet arról, hogy a magyarósi gépet hetenként felvigyük. Aztán meg Selye messze van, onnan nem nagyon jönnének, s az a több mint kilencszáz ember igényli a jó filmet. (Hallottam, hogy Selyében sok a szektás. Azt hiszem, a tudomány-népszerűsítő és felvilágosító munka egyik legfontosabb segédeszközét, a selyei gépet a moziválalatnak még akkor sem kellene leszereltetnie, ha más faluban ugyanezzel többletjövedelemhez jutna.)

— Rengeteget kell építenünk. Hamarosan szaklíceumot kap a község, mezőgazdasági gépészetet, vezetést, szerelést fognak tanítani. Ahhoz, hogy zavartalanul kezdődhessék majd a tanítás, tantermeket, internátust kell építeni, illetőleg egy új óvodát, mert a régit kibővítve átalakítjuk iskolának. Van itt munka elég. Még az a szerencse, hogy az emberekkel könnyen meg lehet értetni azt, amit akarunk. És munka végeztével van kedvük színdarabpróbára, táncpróbára járni. Nem dicsekvésképpen mondom, de még külföldön is szerepeltünk a Duna menti népek folklórfesztiválján, Baján — mondja Török Árpád tanár, aki jelenleg a község kultúrotthonának vezetője. — Olyan könyvtárunk van, hogy sok kisváros megirigyelhetné. 82 ezer kötet. És lassan összegyűl egy tájmúzeum anyaga is.

Sétálunk a főúton, békésen, mint egy sétatéren. Olyan gyér itt a forgalom, hogy az ember önkéntelenül is megáll, ha messziről autóburrogást terel a szél. Négy év múlva kész lesz az út, de milyen távoli is az a négy év, és milyen közel lesz majd egyszer Szováta és Udvarhely, amikor száz kilométer helyett csak hetvenötöt „fogyaszt" az autó. Távol van és mégis nagyon közel, mert a faluban — a Maros-tervvel kapcsolatban — azt rebesgetik, hogy a közeljövőben hozzáfognak egy víztároló építéséhez. (A Nyárád egyik legszeszélyesebb folyónk.) És akkor az építkezések miatt majd biztosan megkötik a magyarósi hegyen azt a kis útszakaszt, mely csúszkálásával évről évre tovább „csúsztatta" a szovátai út ügyét is.

Gyönyörű az idő; a hegyoldalban apró, mozgó pontok. Legelőtisztítás. Ezen a tájon úgy kell a jó legelő, mint máshol egy falat kenyér.

VÁRI ATTILA

Zenei műsor

MÜLLER FERENC

Batthyány induló.
(1848–1850.)

TINÓDI SEBESTYÉN
MÁTRAY GÁBOR
ENGESZER MÁTYÁS

Török János vitézsége.

KÉLER BÉLA

Bártfai emlék, 1858.

THERN KÁROLY

Gyalog utam kerek földön messze jár, 1862.

Nyomta az Argumentum Kiadó Nyomdaüzeme

MEGHÍVÓ

A Magyar Tudományos Akadémia Művészeti Gyűjteményének kiállítására

MAGYARORSZÁGI KOTTACÍMLAPOK

(1848–1867)

A kiállítás helyszíne

MTA Művészeti Gyűjtemény

V. Roosevelt tér 9.

Nyitva

2000. március–május
hétfőn és pénteken
11–16 óráig

Tisztelettel meghívjuk

2000 március 31-én
délután 15 órakor

nyíló kiállításunkra.

Bevezetőt mond

ÚJFALUSSY JÓZSEF

az MTA rendes tagja.

Közreműködik

a **MUSICA PROFANA**

együttes.

ANDREJSZKI JUDIT

ének, spinét.

VITÁRIUS PIROSKA

hegedű.

SZABÓ ZSOLT

cselló.

MAGYARORSZÁGI FESTŐ

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1983 JUN 5

RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIÓ ÚJSÁG

1021

ARNAP, TV1 21.40: A HÉT MŰTÁRGYA. Magyarországi festő: Három király. Szent István, Szent Imre, Szent László

(Ajtós Éva)

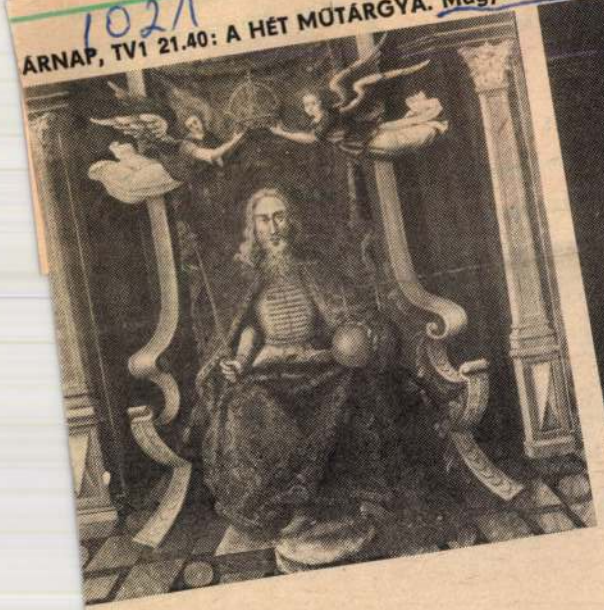

15

12.00: DÉLI KRÓNIKA
Szerkesztő: Dombóvári Gábor

12.30: Ki nyer ma?
Játék és muzsika tíz percben

12.40: Reklám

12.45: Házunk tája
A Falurádió műsora
Szerkesztő: Vass Ottó

13.00: Operaslágerek
Szerkesztő: Kertész Iván

ÁLLANDÓ MŰSOROK

KOSSUTH (kedd–szombat)
Hírek: 4.30, 5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00; Reklám: 6.17, 6,24, 6.40, 7.20; Falurádió: 5.40; Közlekedési tudnivalók: 5.55, 6.55; Körzeti időjárás: 7.25

PETŐFI (hétfő–szombat)
Hírek: 4.30, 5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30; Torna: 5.55, 6.55; Reklám: 6.10, 6.35, 6.51; Mai könyvajánlatunk: 6.45; Hallgatóink figyelmébe: 7.03; Körzeti időjárás: kb. 7.35

(II/2. rész: pének, K. 17.49)

17.55: Régi híres énekesek műsorából
Nagyezsda Obuhova operaáriákat énekel
1. Bizet: Carmen — Habanera, 2. Csajkovszkij: A pikk dáma — Paulina románca, I. felv., 3. Rimszkij-Korszakov: Szadko — Recitativo és Ljubáva áriája, III. felv. (km. Nyikolaj Ozerov)

18.15: Hol volt, hol nem volt...
Csicseri történet. Móra Ferenc meséje. Elmondja: Csűrös Karola

18.25: Mai könyvajánlatunk

18.28: Hallgatóink figyelmébe!

18.30: ESTI MAGAZIN
Szerkesztő: Győri Béla

19.15: Gulyás László: Este a fonóban
(Állami Népi Együttes énekkara és zenekara, vezényel Pászti Miklós)

19.26: Tudomány és gyakorlat
Az egészségügy és az orvostudomány hátországa
Színhely: a Szegedi Orvostudomá-

relem, e) Az e
dit és az MRT
kara, vez. Hid

24.00: HÍREK. I

0.10: Virágéneke

0.25: Himnusz

0.30: Vízjelzőszol

Szerkesztő

Lantos Judit (Gyöngyös): Elismerjük, hogy egy-egy színdarab vagy film szereposztása valamiféle rangsor is: a főszereplőktől jutunk el — mondjuk — a 3. ajtónállóig. A drámaíró vagy a filmkészítő efféleképpen állítja össze műve szereplő- ill. előadó-névlistáját, ez — például a címmel együtt — része az alkotásnak, amelyet a színlapok, filmplakátok és többek közt a rádió- és tévéműsorok is híven szoktak közölni. Hogy — a konkrét esetben A skarlát betű szereplistáján — Roger Chillingworth miért előzi meg Hester Prynne-t, az alkotók tudnák megmondani. (Ön bizonyára azért tartja Rogert jelentéktelen mel-

rész megtekintése után írta.) Bi
hogy nem arról van szó, mintha
bárki is kevesebbre tartaná a nő
mint a férfiakat. Ez korábbi sz
dokban volt általános nézet, ami n
nyilvánul abban is, hogy pél
Shakespeare drámáinak szereposzt
ban a férfi szereplők megelőzik a
ket. **Id. Márk László** (Tázlár): A
csi körzeti stúdió dr. Horváth Lá
radiológusról szóló portréfilmjé
kapcsolatos kérdésekre Pár
György tud felvilágosítást adni (Pé
Sörház u. 8). **Matzon Győzőné** (
1115): Megértjük bosszúságát, valób
felháborító, ha egy tévéantenna-sz
relésre vállalkozó szerviz — ros
szolgáltató szervek és személyek k
lően el nem ítélhető gyakorlatáh

MAGYARY László /18.sz./

Hegyi Ferenc

Ars Hungarica 1982/2

A TATAI PIARISTA STUDIUM CAMERATICUM DIÁKJAINAK KÉT JELES RAJZA MÁRIA TERÉZIA BUDAVÁRI PALOTÁJÁRÓL

A Mária Terézia idején épült budai királyi palotát a magyar nemesség mint az ősi dicsőség szimbólumát emelte, s az épület nemzeti büszkeségének tárgya volt. E kiemelt jeletőségű vállalkozásnak azonban ennek ellenére viszonylag sovány levéltári dokumentációs anyaga maradt fenn, s a palota építéstörténetének még mindig számos homályos lapja van. Az alábbiakban Mária Terézia budai várpalotájának építéstörténetéhez néhány új levéltári adattal, és a palotáról a piarista levéltárban őrzött két 18. századi rajz közlésével szeretnénk hozzájárulni. Ennek során lehetőség nyílik arra is, hogy bepillantsunk a piarista iskolák építészeti rajztanításába, e helyt természetesen nem törekedve a teljességre.

A palota építéstörténetének legrégebbi szakaszához sok jó adatot szolgáltat J. E. Ferdinand Miller,[1] Buda város jegyzője, aki hivatásánál fogva a város egyik legtájékozottabb embere, s élénk figyelemmel kísérte az építkezést. A Buda visszafoglalásakor rommá vált, és még három évtizedig pusztuló középkori várpalota törmelékein 1715-ben Regal báró budai várparancsnok építette Fortunato de Prati mérnök és Hölbling János építőmester közreműködésével az ún. III. Károly-féle igénytelen palotát.[2] Nem tudta befejezni a munkálatokat, mert a török ellen hadba szállván, Pétervárad-nál elesett. A már majdnem kész épülettel keveset törődtek, így a palota pusztulni kezdett. 1748-ban azonban Grassalkovics Antal szorgalmazására Mária Terézia hozzájárult az új palota felépítéséhez. Egyúttal felhatalmazza Grassalkovicsot, hogy az építész (Jadot) terveit ellenőrizze és felülbirálja.[3] Valóságos nemzeti felbuzdulást váltott ki Pálffy János királyi helytartó felhívása, amelyben a szükséges pénz és munka megajánlására szólította fel a vármegyéket és a városokat. A gazdag megajánlások lehetővé tették, hogy a Regal-féle palota négyszögű részét meghagyva – ma is ez a palota délkeleti négyszöge –, és ezt a négyszöget északon megismételve, továbbá ezt a két szárnyat rövid oldalakkal a corps de logis-val összekötve, kialakítsák a várpalota Mária Terézia-i alakját, amely lényegében megmaradt a mai napig, és meghatározta a további hozzáépítéseket és bővítéseket is. 1749. május 13-án, a királynő születésnapján volt az ünnepélyes alapkőletétel.[4] Kevés kellett már a főszárny befejezéséhez, amikor 1756-ban kitört a hétéves háború, és a hadviselésben kimerült a kincstár is, az ország is. Miller szerint 1756-tól teljesen szünetelt az építkezés; a számadások is ezt igazolják. A falak már álltak, a tetőzet a két kupolával készen volt, megvoltak a közfalak, a terem- és szobabeosztás, valamint a hypocaustum, azaz a légfolyosókon vezetett központi fűtés is. Büszkén mondja a krónikás, hogy az egész épület koncepciója és formája megragadóan szép, a haza ékessége, és majdan elkészülve, felülmúlja a régi palota fényét. A számadásokból levonható következtetések szerint a palota nyersen már sokkal előbb, 1752–53-ban készen volt. 1751-ben, tehát az építkezés második évében Lipót pesti ácsnak tetőmunkára 5800 forintot adtak.[5] Ez az óriási összeg azt jelzi, hogy a tetőzet legalábbis a következő évben elkészült. Valóban 1753-ban már csak 1000 forintot tesz ki az ácsmunka. Amikor tehát a következő évben lelassudott, majd 1756-ban teljesen megállt a munka, akkor már a főszárnyon csak a dekorációs munka lehetett hátra.

A várpalota építésének hiteles dokumentumai és fontosabb adatai a következők:

Jean Nicolas Jadot de Ville Issey udvari főépítész vázlatkönyvében talált alaprajz. Az alapkőletétel ideje 1749. május 13. Horányi Gábor ny. alispánnak, az építkezés legfőbb felügyelőjének 1758.

febr. 8-án Bécsbe terjesztett számadásai az építkezés első 7 esztendejéről *Affolter Péter* „Bau-Inspektor" kinevezése alkalmával. Ez a fontos okmány csak 1953-ban került elő. Az okmány mellékleteül készült Sebastian Zeller-féle tervrajz-másolatok: az öt kisebb-nagyobb méretű, akvarell színezésű lap a palota (a) három szintjének alaprajzát, (b) keleti homlokzatát, (c) nyugati homlokzatát, (d) északi oldalnézetét – ezen látható, hogy a palotának két kupolája volt – és (e) a két szárnyépületben elhelyezett főlépcsőházak egyikének keresztmetszetét ábrázolja. Zeller lapjai csak másolatok. „Imitatus est" – jelzi önmaga.[6] A tervező személye ismeretlen. Zeller rajzain itt-ott elnagyolások, sőt tévedések is vannak, az alaprajzokat azonban a későbbi felvételek megbízhatóknak igazolják. 1756–1767 között szünetelt az építkezés. A már említett Miller-krónika beszámolója a palota 1760. évi állapotáról. Miller közli Johann Philipp Binder Budát ábrázoló két metszetét. (54., 55. kép) Ezeken a rézmetszeteken a palota alaprajzi körvonala teljes, és magának a kétkupolás palotarésznek a képe is építészetileg nyersen késznek látszik. A látképmetszet azonban azt is bizonyítja, hogy az északi palotaszárny ekkor még az első emeletig sem volt felhúzva, s a kettős kupola mellett teljesen a metsző fantáziájából vett részletek – pl. saroktornyok – szerepelnek, ugyanis ezek a részletek még nem álltak a rajzoló rendelkezésére.[7]

A hétéves háború után, mivel a megyék és városok által megajánlott összeg a palota befejezéséhez nem volt elegendő, ezért a királynőnek kellett kézbevennie a palota ügyét. Mária Terézia 1764-ben személyesen is megtekintette az építkezést, újabb tervrajzokat, elszámolást és költségvetést kívánt. Így kerül a nemzeti lelkesedésből és saját anyagi erőkből épülő palota a bécsi udvar ellenőrzése alá, és Franz Anton Hillebrandt udvari főépítész neve ekkortól szerepel hiteles adatokkal igazolhatóan.[8] 1769-ben elkészül az északi szárnyban a kápolna is, – 1770-ben teljesen kész a gyönyörű épület, az északi szárnyba ekkor ideiglenesen az angolkisasszonyok költöznek, s itt laknak 1777-ig. A kápolna mellett, az északi szárnyépület udvarán 1777–78-ban épül Hillebrandt tervei szerint a centrális kis Szent Jobb-kápolna,[9] majd 1777-ben a nagyszombati egyetem költözik a várpalotába. A keleti homlokzat feletti kupola helyébe csillagvizsgáló tornyot építenek; az 1777-ből való Mayer-Mansfeld-metszeten már ezzel a toronnyal látjuk a palotát. – A szakirodalom 1779-ből valónak mondja a Ferdinand Pichler rajza után készült Mansfeld-metszetet, amely a csillagvizsgáló tornyos palotának délnyugati nézetből való távlati képét mutatja. A palota külsejének ez a legszemléletesebb és legátfogóbb képe, amelyet itt a piarista diák Steffka Antal egykorú rajzmásolatában mutatunk be. (56. kép)

Az alábbiakban térünk rá tanulmányunk tulajdonképpeni tárgyára, Magyary László és Nedeczky Pál piarista diákok rajzainak bemutatására, amelyek bár 1779-es keltezésűek, a Mária Terézia-féle budai palotának mégis ennél régebbi formáját őrizték meg számunkra. (57., 58. kép) Ámbár a szaktudomány kéziratomból a két rajzot már közölte, s így két, tatai piarista kollégiumból származó eddig ismeretlen rajzot megismerhette, mégis úgy vélem, hogy mostani közlésük már a hozzájuk fűződő historikum miatt is szükséges.[10] E rajzok ugyanis nemcsak a budai királyi palota építéstörténetéhez szolgáltatnak hasznosítható új megfigyeléseket, de jóvoltukból betekinthetünk a 18–19. századi piarista iskolai rajzoktatás gyakorlatába is, amelynek teljesebb megismerését az újabb kutatás (Szabolcsi Hedvig, Bibó István) is sürgeti. E rajzok adatgazdagsága, a világosan kirajzolt ornamentika, a pontos mértani munka és gyakorlott rajztechnika építészmérnöki kezekre vall. Agnoszkálásuk nem nehéz. Az egyik rajz jelzése: „Gezeichnet durch Ladislaus Magyary im K. K. Stifte zu Totis 1779", a másiké: „Verfertiget durch Paul Nedeczky in Stift zu Tottis. Anno 1779".[11] A két mű tehát a piaristák tatai intézetében készült, de már technikájuk is elárulja, hogy nem gimnáziumi tanulók alkotásai; bár köztudomású, hogy a tatai iskolában rögtön annak megindulása után (1775) volt rajztanítás. Két rajzunk azonban nemcsak a korabeli gimnáziumi architektúrai dolgozatok színvonalát szárnyalja túl, hanem technikában a Zeller-féle palotarajzokat, pontosságban pedig a Pichler–Mansfeld-féle metszeteket is felülmúlja. A jelzésekben is van két árulójel. Az egyik a németnyelvűség. A tatai gimnáziumban nem volt német tanítási nyelv. A másik árulkodó jel: „... in K. K. Stifte zu ..." és „... in Stift zu ..." kitételek. A tatai gimnázium sosem volt „K.K. Stift", azaz császári és királyi alapítvány. Ilyen volt azonban a szenci piarista Collegium Oeconomicum.

Tata és Szenc iskolatörténeti és szellemi vonatkozásait eddig csak töredékesen és halványan ismertük, ezért e helyt, ha röviden is, utalnunk kell a két kollégium kapcsolatára.

Tata földesura, Eszterházy Ferenc kancellár 1761-ben meghiusult tatai piarista kollégiumalapítási terve után, birtokcsere révén, Szenc, Cseklész és Szered ura lett. Szencen azután 1763-ban Mária

Terézia társalapítójaként létrehozta a meglepően modern és az összmonarchia, de elsősorban a magyar igények sürgetésére a colbertista Collegium Oeconomicumot. A tatai alapítással közvetlenül Ferenc fivére, Miklós foglalkozott, de korai halála miatt végül mégis Ferenc kancellár, Miklós fiainak gyámja hozta létre a tatai kollégiumot is. Az anyagiakkal jól ellátott intézmény alapítólevele pontosan részletezi az egyes tantárgyakat, amelyek nem a szokványos fizika-metafizika-etika tantárgyak rendszerét követték, mivel a tutor-kancellár szenci tapasztalatai alapján Tatán előírta a könyvvitel, ökonómia, építészet, földmérés tanítását. A tanítás 1766-ban meg is indult, de 10 év kellett ahhoz, hogy a szenci különleges rendeltetésű tanárképzőben (Professorium camerale) kiképezzék e tárgyak szaktanárait. Mire teljes lett a filozófia-kameralisztika tanítására kiképzett tanári kar, és a Fellner Jakab által emelt tatai épület is már elég terjedelmes volt minden tárgy tanítására, a szenci épületet egy tűzvész teljesen elpusztította. Eszterházy Ferenc ezért megszüntette az alapítványt, s mivel a tatai iskola alkalmas volt a szenci munka folytatására, s a királynő a 20 szenci ösztöndíjast (alumnust) rendeletileg Tatára helyezte. Így jött létre a tatai Studium Cameraticum, amelynek jogi helyzetét pontosan megfogalmazták.

Ha nem is Szencre vezethető vissza a piarista rajzoktatás, hiszen elszórtan volt rajzoktatás más piarista intézetekben Szenc előtt is, bizonyos, hogy a Collegium Oeconomicumban kötelező tantárgyként előírt „delineatio" egy igen erős rajztanári gárdát hívott életre. Hiszen nemcsak a királyi ösztöndíjas diákokat (alumnusokat) tanította a Bécsben architectus-tanári oklevelet szerzett Lengyel Félix, hanem a szenci katedrán utódját, Laczkó Ambrust[12] is, továbbá a Professorium camerale 17 kamarai tárgyak tanítására készülő tanárjelöltjét is. A szenci Professoriumból került ki Malinovics Ignác, akinek építészettanári munkásságát Dávid Ildikó kitűnő munkája mutatta be.[13] Ugyancsak Malinovics Ignác tanított Lengyel Félixszel és Ettinger Alajossal, egymást felváltva a kalocsai piarista kollégiumban is.[14] Szenci tanárjelölt volt Weisz Lipót is, aki majd rövid ideig Tatán, utána évtizedekig Pozsonyban tanítja a rajzot. Igen finom kivitelű rajzát, a „Cseklészi fácánost" a Piarista Levéltár őrzi.[15]

Tatán tehát 1776 és 1781 között két piarista intézet működött, a gimnázium és a Sutidum Cameraticum. A két közölt rajz jelzésének tanúsága szerint, a fentiek ismeretében tehát nem fér kétség ahhoz, hogy Magyary László és Nedeczky Pál a Tatába helyezett Studium Cameraticum hallgatói voltak, kvalitásos palotarajzaikon pedig megismerhetjük a szenci tűzvész után azonnal Tatára helyezett kitűnő architectura-tanár, Laczkó Ambrus pedagógiáját. Nedeczkyről és Magyaryról nincs egyéb adatunk, őket már valószínűleg Tatán vették fel a Studium Cameraticumba, mert nevük nem szerepel a Szencről Tatára helyezett 22 királyi alumnus névsorában.[16] Nedeczky Pálról azonban tudjuk, hogy tanulmányai végeztével kamarai mérnöki állást kapott.[17]

A Magyary- és Nedeczky-képek historikumának kiegészítése végett röviden ki kell térnünk a nyilvánvalóan iskolai vizsgadolgozatok témájára is. Bár kevés a Mária Terézia-féle palotát ábrázoló fennmaradt képek és rajzok száma, mégsem lephet meg, hogy a Collegium Oeconomicum és a Studium Cameraticum rajziskolájában egy tanévben két ilyen rajz is születik. Inkább az ellenkezőjén kellene csodálkoznunk. A palotaépítés két évtizeden át a magyar nemesség érdeklődésének és büszkeségének tárgya volt, szakkörökben pedig egyike volt a korszak legvonzóbb, de egyben legnehezebb építészeti feladatainak (páratlan fekvés, szűkös terepviszonyokkal való számolás). Egészen természetes, hogy a Collegium Oeconomicumban és a Studium Cameraticumban, ahol magas színvonalú architectura civilis-tanítás is folyt, éppen a várpalota építése nem lehetett érdektelen téma. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy akadt a szenci alumnusok közt olyan is, akinek gyerekkorában szeme előtt folyt az építkezés, és amikor több mint egy évtizedre megakadtak a munkálatok, akkor is naponta maga előtt láthatta a kétkupolás hatalmas épület kontúrjait.[18] Azt is feltételezhetjük, hogy a magyar kamara, amely az intézet könyvviteli gyakorlataihoz rendszeresen elküldte a só-, harmincad- és egyéb hivatalok számadásait (két ilyen mintát meg is őrzött levéltárunk), sőt a térképezés tanításához is elküldte egy-egy kamarai birtok rajzát (a béllyei fennmaradt), nehogy irreális és fiktív adatokkal folyják a tanítás, ennek a kivételezett iskolának minden bizonnyal elküldte az épülő királyi palota egy-egy rajzát is.

A várpalota építéstörténete adatainak értelmezésében szerepet játszhat az ezekkel összefüggő személyi kapcsolatok feltárása. Ezek közé sorolható az alábbi megfigyelés is. Kapossy János és D. Frey írta, hogy Mária Terézia *Horányi Gábor* építési felügyelőtől akkor kívánta a már említett részletes elszámolást, amikor a várpalota új Bau-Inspektorát, Peter Affoltert kinevezte. Felfigyelhetünk

arra, hogy a szenci Collegium Oeconomicum épületeinek pusztulása után Tatába helyezett királyi alumnusok közt két Affolter is van, Ignác és János. A budavári r. k. plébánia anyakönyvei igazolják, hogy a két fiú Affolter Péternek, a királyi palotagondnoknak a gyermeke.[19] Az idősebbnek meg keresztapja a nagy társadalmi tekintélyű Horányi Gábor, Pest-Pilis-Solt megye alispánja, a várpalotai építkezések önzetlen főfelügyelője.[20]

A kínálkozó szálak további nyomozása felesleges. Egy körülményre kell még felfigyelnünk. Ismerve a kollégium diákjainak mozgalmas vakációs életét, tudva, hogy szünidőben csapatostól látogatták és hívták meg egymást a szülői portákra, még távolabbra is, igen valószínű, hogy az országos csodát, a királyi palotát is megnézték, nem is egyszer, annál is inkább, mivel oda rokoni és piarista kapcsolatok révén juthattak.[21]

Beszéljenek most már maguk a rajzok. *Magyary László* rajza a várpalota Ny-i homlokzatának D-i felét ábrázolja, éspedig a főrizalitnak meg az udvari kupolának a felét, a 8-tengelyes udvari homlokzatrészt és a déli négyszögű szárnyépületnek 11-tengelyes sarokrizalitokkal élénkített homlokát. (57. kép) Az egész nyugati homlokzat ritmikája tehát, zárójelbe téve a meg nem rajzolt, szimmetrikus északi részt:

(3+5+3 6+2) +2+6 3+5+3.

Az udvari homlokzat és a szárnyépület homlokzata közt a valóságban 9 ablaktengelyes mélységkülönbség van, amelyet a projectio orthographicában rajzolt kép nem érzékeltet.

A földszintet vízszintes sávozás díszíti. Feltűnő a rizalitok kiképzése. A két sarokrizalitnak attikán ülő, manzárdpavilonokkal is meghatározott felületét 4–4 óriáspilaszter választja le a homlokzat többi részétől, építészetileg harmonikus benyomást keltve. A kupola melletti manzárdtető alatt azonban 5 ablaktengely foglal helyet – felemás kiképzéssel és elütő hangsúllyal. A pilaszterekkel leválasztott két óriásablak külön kis rizalitot képez, a többi 3 ablaktengelynyi falfelület viszont az előbbivel már teljesen divergens.

Ennek a statikai egyensúlyvesztésnek az okát a Zeller- és Hillebrandt-féle alaprajzok segítségével pontosan meg tudjuk állapítani. Az emeleti alaprajzok szerint ugyanis a főrizalit 3 ablaka, valamint a tőle jobbra és balra 2–2 ablak, összesen tehát 7 ablak a „der Ritter-Saal" jelzésű díszteremből nyílik, amely két szint magasságú, amint ez a mellékelt Nedeczky-kép metszeti részén jól látható is. A Zeller-féle képeken ebben a szélességben, tehát a főrizaliton is, még ugyanolyan egyszerű ablakok nyílnak, mint a homlokzat többi részén. Ez kívülről is dísztelennek látszott, de a terem belsejének fényhatása is egyhangú volt. Így az építész a díszterem egész szélességében gazdagon dekorált óriásablakokat és felettük elfekvő ovális kisablakokat alkalmazott. Kelényi úgy véli, hogy Hillebrandtnak 1765 után első ténykedései közé tartozott az új homlokzati architektúra megteremtése.[22] Indokot az adhatott, hogy: „a termet, amelyet Zeller még Rittersaal-nak jelölt, az épület eszmei centrumává, trónteremmé alakítsák át, s e rendeltetést a külsőnek is el kell árulnia".[23] (59. kép)

Az eddigi adatok alapján (Pichler–Mansfeld-metszet látképe, 56. kép) úgy vélték, hogy ez a divergencia az egyetemi átépítések során keletkezett.[24] Magyary képe azonban az épületnek korábbi formáját mutatja, amit egyebek közt a nem hangsúlyozott ablakok egyszerűbb, Zellerhez hasonló kiképzése is igazol. A Magyary-kép egy olyan korai tervrajznak a másolata, amely a Zeller-képeken látható művészi elképzeléseknél újabbat mutat, de még nem láthatók rajta az egyetemi átépítésekkel kapcsolatos változtatások. Magyary képe tehát új adat a várpalota tervrajzai között. Kelényi György figyelt fel arra, hogy a díszterem nyílásainak ilyen kialakítása teljesen azonos formában Hillebrandt nagyváradi püspöki palotatervén is szerepel (60. kép), s ezzel is igazolja, hogy „az új nagyudvari architektúra tervezője Hillebrandt volt" az 1760-as években.[25] A pince- és tetőablakokat is számítva, összesen 11-féle ablaknyílást tüntet fel és rajzol meg nagyon gondosan a szerző. Észrevehetjük, hogy az ablaknyílásoknak rangjuk van, és eszerint részesülnek több vagy kevesebb díszítésben. A függőleges tagolást jól hangsúlyozó, emeleteket átfogó pilaszterek a három rizaliton, illetve az oszlopok a főrizaliton a homlokzat legszebb díszei.

A tökéletes mértani munka mellett fegyelmezett és gyakorlott rajztechnikát meg adatgazdagságot (vázák, óra, kémények, főpárkány, saroklekerekítés, kupoladíszítés, mindezeknek Zellertől eltérő, vagy pontosabb ábrázolása) nyújt Magyary kiváló rajza, amely a palotaépítés történetéhez újabb dokumentumul szolgál részletessége és újabb adatai miatt.

Mindkét rajz – Magyaryé és a bemutatandó Nedeczkyé – finom vonalú, apró részleteket is ki-

dolgozó tusrajz. Az iskolából származó egyéb rajzokat és tankönyveket is figyelembe véve, pontosan feltárható az a műhelytechnika, amelynek néhány jellemző jegyét itt és alább, Nedeczky rajzával kapcsolatban érdemes megemlítenünk. A kiváltságos iskola felett főfelügyeletet gyakorló és eleven érdeklődést tanúsító Helytartótanács utasításainak megfelelően kevés színnel dolgoznak. A mértani munka pontossága, a mérő- és rajzeszközök gyakorlott használata, a tiszta és világos rajzolási készség az, amit ismételten sürgetnek vagy dicsérnek a vizitációk (iskolalátogatások) vagy trimeszterenként Pozsonyba felterjesztett delineációk (építészeti vagy földmérési rajzok) megbírálása alkalmával. A felügyeleti hatóság azt figyeli, hogy a kamarai szolgálatra készülő alumnusok milyen fokon tudják elsajátítani azokat az alapkészségeket, amelyek a mérnöki gyakorlatot is megkívánó munkakörükben nélkülözhetetlenek lesznek. Ez a prakticizmus azonban nem veszélyezteti az architektúrában nélkülözhetetlen esztétikai nevelést. Felesleges szólnunk a vezető ízléséről és szeméről, amely befolyásolta a dolgozatok témaválasztását és magas színvonalú kivitelezését. E helyt legyen elég csak az iskolában használt tankönyvek és segédkönyvek gazdag rézmetszet-mellékleteire utalnunk, amelyek közt százával találjuk a nagy művészek jeles alkotásait, illetve ezeknek szakmódszertani kidolgozásait. Ezeket a tankönyveket pedig derekasan használták. A rajzok értéke a toll- és tusmunka. A mellékelt reprodukciók csak kevéssé tudják tükrözni Magyary és Nedeczky rajzának szó szerinti értelemben vett finomságát. A díszítőelemek aprólékos rajza pl. a rézmetszeteken nevelkedett szem igényességét árulja el. Az építészeti tan- és szakkönyvek a 18. században tündöklenek a szép és pontos rajzoktól. Davilier francia építész háromszor adja ki polgári építészeti könyvét, s maga állítja, hogy illusztrációját saját kezűleg igyekezett egyre finomabban rajzolni és metszeni.[26] Davilier 3. kiadásának német fordítását a kollégiumban tankönyvül használták. Részleteiben is aprólékos kidolgozású rajz Magyaryé, és becses adattá válik a várpalota régi képének rekonstruálásában. Az ablakok, ívek, oszlop- és pilaszterfők, rácsok és erkélyek, falmezők, oszlopsorok, balusztrádok, frontok, kémények, armatúrák, címerek, koronák... nemcsak gyakorlott rajztollra, jó mértani gyakorlatra, hanem nagy szorgalomra és tanáruk igényességére is vallanak.

Nedeczky Pál rajza (58. kép) a corps de logis keresztmetszete és a D-i szárnyépületnek az udvarra néző homlokzata a díszkapuval; a két kupolának, a manzárd pavilonokkal élénkített nyerges manzárdtetőnek ábrázolásával, ÉD-i nézetből. Rajzának színezése gyakorlottan egyenletes. A tetőt enyhe téglaszínnel, a metszett gerendázatot és mennyezetet citromsárgával, a falak és boltozatok metszetét pedig rózsaszínnel festi. A fény és árnyék érzékeltetésére a fehértől, ill. világosszürkétől a feketéig gazdag árnyalást használ. A mélységi sötétítés különösen a metszetben feltárt termek, tárgyak érzékeltetésében plasztikus hatású. A két kupolának ilyen részletes képét egyébként más rajzokon nem látni.

Az architectura civilis dolgozatok általában másolatok, de műszaki vagy esztétikai szempontból tanártól kitűzött más-más céljuk van. Nedeczky szép architektonikai feladatot oldott meg. Igen fejlett eürüthmiai érzékkel lerajzolja a D-i szárnyépületnek a cour d'honneurre néző homlokzatát; észrevéve és kihasználva azt a lehetőséget, hogy a főépület törzsét átmetszve egyfolytában és ugyanabban a projectio orthogtaphicában szemléltetheti a palotát NyK irányban. Valóságban a díszkapus homlokzatrajz síkja és a metszet síkja között 7 1/2, ill. 9 1/2 ablaktengelynyi mélységkülönbség van. A végtelenből néző szem ezt nem érzékelheti és egy folytatólagos síknak látja a kettőt.[27] Szellemes megoldás, mert ezzel a rajz a maga adatgazdagságával nemcsak igen tartalmassá válik, hanem egyúttal érdekessé is. Ti. a Krisztinavárostól a Dunáig egy rátekintéssel átfogja szemünk a palotát és könnyebben szemlélhetjük ritmikai szépségét is.

A rajznak a metszeti része csak akkor hiteles, ha a metszési síkot a két kupola tengelyébe helyezzük. Igen, de ebben az esetben a szerző nem adhatná a két kupolát, hanem csak metszetüket. Pedig a kupolák gondos és az egész képen uralkodó alakja maga is azt vallja, hogy szerzőjük hivalkodóan rajzolja őket, hiszen ezeket a kupolákat a kortársak csodálatosnak tartották. Meg aztán a Rittersaalt és a sala terrenát is szemléltetni akarja, holott ezek még a kupolán is túl vannak. A kupolán inneni széles manzárdtetőt is meg akarja mutatni – még ez a legkönnyebb. A mintául szolgáló művész architektus úgy oldotta meg feladatát, hogy egy metszési síkon tünteti fel mindazt, ami valójában két fiktív metszetnek sok adata, metszetlenül hagyva mégis azt, aminek a külsejét akarja bemutatni.
A szemlélő rájön erre, ha a mellékelt, Mansfeld után készült Stefka-rajzra tekint. (56. kép) Hiszen rögtön szembe ötlik, hogy a 2 metszet között látható 3 ablaktengelyes világítóudvar (Lichthof) csak a két kupola és az őket közrefogó két széles manzard négyszögében lehet.

Nedeczky rajzának figyelmes szemlélésekor rá kell jönnünk, hogy szerzőjének egy különleges feladatot kellett megoldania. Úgy is mondhatjuk: eürüthmiai jellegű architektonikai dolgozatot kellett rajzolnia a királyi palota rendelkezésére álló rajzai alapján. Feladata: minél mélyebben fel kell tárnia az ábrázolt épületrészen a szép ritmikát, ugyanakkor sok adatot kell szolgáltatnia az épületről.

A rajz első feladatáról, a homlokzatmetszet-ötvözetről nem kell többet szólnunk, a ritmikáról azonban igen. Az épületek eürüthmikája a kor legtöbbet hangoztatott architektúrai-esztétikai igénye. Idézzük a kollégium legfontosabb matematikai könyvét, Chr. Wolf 2. kötetét. Bőségesen szól az eürüthmiáról mint nagyon fontos tudnivalóról: „Die Eürythmie oder Wohlgereimtheit ist die Aehnlichkeit der Seiten bey einem unähnlichen Mittel ... Ein Exempel gibt die äusserliche Gestalt unsers Leibes" – mondja a definíció. Segítségével a szem erőltetés nélkül át tudja tekinteni az épületet, fel tudja fedezni szépségeit, a lélek pedig könnyen el tud merülni a szépség varázsában. Az eürüthmiát nem szabad figyelmen kívül hagyni sosem, „wenn man auch nur im geringsten von der Eürythmie abweichet, das gute Ansehen so bald verderbet wird, so muss der Baumeister dieselbe sorgfältig ... in Acht nehmen".[28]

Nedeczky rajza sajátos metszési műfogásával a következő szembeötlő ritmusokat – mondhatjuk így is –, rímpárokat tárja fel szemléletesen, csak néhányat említve: a két tökéletesen egyformán, de ellenkező oldalról kirajzolt kupolát, a két órát a sajátos lanternában, a kupolák 2–2 csúcs- és homlokzatvázáját. A kupolák ritmizálnak a szárnyépület két manzárd-pavilonjával, a két metszet a két rizalittal. Szép ritmikát és kitűnő statikát mutat a díszkapu körüli ötféle ablak (kis-, közép- és nagyablak, lapos szegmentívvel és félkörívvel, simán vagy pilléresen, osztókővel vagy anélkül, miroir díszítésű mellvéddel vagy egyszerű négyszöges falmezővel) az emeletek rangja, illetve a rizalitok és óriáspilaszterek hangsúlya szerint, mutatva, hogy a statikai központ a díszkapu. Ellentétes ritmusokat is észlelünk: a kapu díszes falmezejével ellentétes a Lichthof kopársága, a berajzolt metszettel a vakmetszet.

Folytathatnók még a szabályosságok felsorolását, az architektúra magától értetődő művészi ritmikájában azonban nem szükséges belemenni. Most csak az lehet a célunk, hogy rámutassunk a rajz szerzőjének hangsúlyozó eljárására, „rendezői" munkájára.

Nedeczky adatgazdagságának bemutatására az említetteken kívül még a következőket soroljuk fel: A sala terrena metszeténél félköríves teremnyílást látunk, lépcsővel, kettős ion oszloppárral, a belső páron füzérrel díszített vázákkal, a hengeresen elődudorodó zárókövön koronás címerrel, az armatúrán 3–3 lófarkas zászlóval. A díszterem (Rittersaal, trónterem) dekorációja a leggazdagabb. Középen félköríves teremajtó nyílik, osztókő nélkül; kétoldalt kompozit oszloppárok támasztják alá a szépművű vasrácsos erkélyt (Trompeten-Gänglein). Az erkélyen az alsó ajtóval egy tengelyben félköríves ajtó van magyar címerrel, koronával, harsonás angyalokkal, lófarkas armatúrával. A díszterem egyéb ékességei: kagylós, félköríves montant-os szoborfülkék, felfutó talpon álló szobrokkal (országalmát tartó király, pap). Az erkélyfalon tájképek és portrék, hercegi címert és koronát tartó mitológiai alakok, vázák.

A metszet feltárja a főfalak vastagságát, a termek magasságát, az ablakmélyedéseket, az ablaknyílások nagyságát, az építészeti elemek (fal, padló, födém, boltozat) összekötését. Bemutatja a *négy*szintes világítóudvart (az 1. és 2. emelet az ún. Garderoben- v. Zwischen-Geschoss) kizárólagos övpárkány tagolással. Figyelemre méltó a szárnyépület középpontjában elhelyezett díszkapu dekorációja: emelt félkörű ívzáras, a hengeresen előugró zárókőre akantuszlevél borul, a zárókövön bojtos párna, rajta a korona, amelyet kétoldalt a kapu szemöldökén fekvő angyalok tartanak. A kapu montant-jának mezejére lambrequin csüng alá (ilyen lambrequin motívumok a kupolák vonaldíszítései közt is láthatók).

A Mária Terézia-féle palotáról fennmaradt egyéb rajzokkal is igazolhatóan Magyary és Nedeczky rajzának *homlokzati* adatai hitelesek. A díszítések rajza beszédesebb, sokkal kifejezőbb és biztosabb a többieknél. A metszetről, helyesebben a termek belső berendezéséről már nem merjük ugyanezt ilyen határozottan állítani. Magyary és Nedeczky rajza a leghitelesebb helyről, a királyi palota ügyeinek vezetőitől, Horányi Gábortól és Affolter Pétertől kapott eredeti rajzok alapján készülhettek, ugyanúgy, mint a Zeller-képek. A Zeller-képeknél azonban újabbak, pontosabb és részben ismeretlen adatokat tartalmaznak. Mégis az épület régebbi állapotát tükrözik, mint keletkezésük ideje (1779). Az újabb kutatás (Kelényi, Dobrovits) kedvezően tudja segíteni a tatai diákok képeinek időbeli elhelyezését, sőt majdnem bizonyossá teszik, hogy F.A. Hillebrandt volt a lemásolt tervezőművész.

A két rajz a Collegium Oeconomicum tatai rajzműhelyében a Studium Cameraticumban készült. Megértjük, hogy a kollégium rövid élete alatt miért tudott aránylag olyan sok kamarai mérnököt adni az országnak, ha falai közt – hanyatló korszakában, Tatán is olyan kiváló rajztanítás folyt, amilyenről Magyary és Nedeczky két királyi palotarajza olyan beszédesen tanúskodik.

JEGYZETEK

1. MILLER, J.E.F.: Epistome vicissitudinum et rerum memorabilium de libera regia ac metropolitana URBE BUDENSI, ab Ejus Nativitate, Anno quippe MCCXLII. ad praesentem usque Annum MDCCLX per nobilem Johannem Elemos. Ferdinandum Miller, Ejusdem Civitatis Juratum Ordinarium Notarium. Budae. Typis L. Fr. Landerer Typogr. ad Auream Navem.
2. KAPOSSY J.: Mária Terézia budavári királyi palotájának tervező mestere. Arch. Ért., 1928. 166–187; KAPOSSY J.: Mégegyszer a budai királyi palota tervező mesteréről. in: Műv.Tört.Ért., 1953. 129; VOIT P.: Barokk tervek és vázlatok 1650–1760. Katalógus. Magyar Nemzeti Galéria. 37. sz. Budapest 1980.
3. ... Reaedeificatione itaque Residentiae Regiae erga ejus praeces clementer concessa magnifico ejusdem genio, atque subacto in deligendis Architecto ideis judicio concredita. Miller i.m. 124.
4. A plébániatemplomban Bajthay Antal piarista mondta az alkalmi ünnepi beszédet. Majd Althan Károly váci püspök vezetésével körmenet indult a karmelita kolostortól, hogy Jadot alaprajza szerint Mikovinyi Sámueltől felmért területen a püspök letegye az alapkvöet és megtegye az első kapavágást. A szertartást a nép leírhatatlan ujjongása, trombitaszó és az üstdobok állandó puffogása kísérte. (Miller i.m. 131.) A számadásokból tudjuk, hogy Jadot architektusnak, Mikovinyi matematikusnak és Bajthay piaristának ez alkalommal, érdemeiket elismerve 210 forintot (50 körmöci), illetve Bajthay Antalnak a beszéd kinyomtatására 226 forint 47 xrt adtak jutalmul Grassalkovics kamaraelnök rendeletére.
5. „Fabro lignario Pestiensi Leopoldo pro tecto R-ae anticipati sunt per partes, uti quietantia ejus annuit ... fl 5800" KAPOSSY: Mégegyszer ... i.m. jegyzetanyagban.
6. DOBROVITS, D.: Bauarbeiten am königlichen Schloss von Ofen zur Zeit Maria Theresias. In: Schloss Halbturm 1980. Maria Theresia als Königin von Ungarn. Ausstellungskatalog 135.
7. Erre az összefüggésre tanulmányom lektora, Dobrovits Dorottya hívta fel figyelmemet.
8. KELÉNYI GY.: Franz Anton Hillebrandt (1719–1797) Bp. 1976 „A stíluskritika ... a 60-as évekre datálja" 40. l.
9. A Szent Jobb 1771-ben került több mint 2 évszázad múlva haza, a várpalota Szent Jobb-kápolnája erre a célra épült.
10. VOIT P.: A francia barokk művészet jelenségei Magyarországon. In: Magyarországi reneszánsz és barokk. Bp. 1975. Szerk. Galavics G. 451.
11. Labores Architectonici Variorum. Piarista Levéltár.
12. Laczkó korábban az 1765–66. és 1766–67. tanévben maga is hallgatója volt a Collegium Oeconomicumnak, az építészetben Lengyel Félix tanítványa, később az alumnisok prefektusa, majd 1770-ben Królig Vazul szenci architectura-tanár asszisztense. 1771-től a Collegium Oeconomicum fennállásáig Szencen és Tatán, összesen 10 évig ő töltötte be az architectura civilis tanszékét. Mindkét helyen ő volt az elegantior scriptura és a calligraphia tanára is.
13. DÁVID I.: A kolozsvári egyetem építészeti oktatása a XVIII. század végén. In: Művészet és felvilágosodás. Művészettörténeti tanulmányok. Szerk.: ZÁDOR A. – SZABOLCSI H. Budapest, 1978.
14. GÁL I.: A kalocsai piarista kollégium története (1765–1860) Budapest, 1938. 48–50.
15. A Piarista Levéltár bőven adja a különböző intézetekből származó, MOJZER M. alapvető *Architectura civilis* című értekezésében (Művészettörténeti Értesítő VI. [1957] évf. 2–3. sz. 103–118) jórészt agnoszkált lapokat. Tata, Tallós, Vác, Kolozsvár, Kecskemét, Kalocsa azok a piarista intézetek, ahonnan fennmaradtak. Egészen biztos, hogy más lehetett a rajztanítás motívuma Tallóson, ahol a piarista árvaházban iparra tanították a növendékeket és ismét más a kolozsvári és váci Theresianumban, ahol műértő főúri építőket neveltek. A piarista rendalapító szegény gyermekekkel foglalkozott, tehát szükségszerűen gyakorlati, életközeli, hasznos tárgyakat kellett tanítania. Az évszá-

zadok során természetesen nagy ívet tett meg a piarista tanítási rend, de mindig vissza-visszatérő és felszínre törő volt az úgynevezett hasznos tárgyak tanítása. Szenc sugárzó körén kívül esnek: Révai Miklós, nemcsak nyelvész professzor, hanem Győrben és Esztergomban csodálatos tollú rajztanár. Úttörő a magyar nyelvű építészeti tankönyv megírásában (A Várasi Épitésnek eleji, Buda 1780). Küszködve, de már magyar szaknyelvet teremt (szimmetria – tagrend; eürüthmia – szebbköz). Dugonics András egyetemen tanítja az építészetet. A színháztörténetben nevezetes Simai Kristóf piarista (Igazházija az első színrevitt magyar dráma) Bécsben tanult és Kassán tanított rajzot. A rendtörténet mint érdekességet tartja számon, hogy Kisszebenben az iskola rajztanfolyama olyan keresett volt, hogy még a szomszéd Lengyelországból is jelentkeztek rá hallgatók, köztük egy 40 éves férfi 1750-ben. (BIRO I. – BALANYI GY.: A magyar piarista rendtartomány története, Budapest, 1943.) SZABOLCSI H.: Magyarországi bútorművészet a 18–19. század fordulóján (Budapest, 1972.) és BIBÓ I.: A magyar építészeti szakirodalom kezdetei. Építészeti szakkönyvek Magyarországon a XVIII. században. Művészet és felvilágosodás. Művészettörténeti tanulmányok (Budapest, 1978. 27.) sokoldalúan tárják fel a rajz- és architectura civilis tanításának kezdeteit. Találó Bibó megjegyzése: az utóbbi időben egyre erősebb hangsúlyt kap az a felismerés, hogy a 18. századnak és a 19. század első felének magyar építészettörténete nem írható meg a mintakönyvek, tankönyvek valamint a céhes és iskolai építészetoktatás szerepének feldolgozása nélkül.

A Piarista Központi Könyvtár – jellegzetes „hagyaték" könyvtár – többszörös példányban őrzi a nevezetesebb építészeti szakkönyveket és rajz-mintakönyveket: J.F. Penther, S. Le Clerc, L. Chr. Sturm, N. Goldmann, Joh. Jac. Schübler, Pozzo (Puteus, Andr.) D'Aviler. Bar. Vignola, Chr. Wolf, Dupein, Molnár János ... mindegyikben az egykori tulajdonosok posszeszori bejegyzése: Dugonics, Laczkó Ambrus, Veisz Lipót, Valero J., Noller A., Malinovics I., Ettinger A., Königasacker J., Révai M. Említsük külön: „Ex libris Nicolai Révayi": „Oculum animunque delectans Emblemantum Repositorium, mille imagines symbolice, cum Latinis, Gallicis, Italicis et Germanicis Lemmatibus illustrae, Nürnberg 1732", ismeretlen szerzőtől, mert a szakirodalomban kevéssé ismeretes mintakönyv.

16. Talán helyes, ha nyomatékul megemlítünk még egy körülményt. A Piarista Levéltárban az említett Magyary- és Nedeczky-rajzokkal egy tekercsbe helyezve találunk egy szintén 1779-ből Tatáról származó, a fentiekkel azonos technikát mutató rajzot, amely egy kupolás templom keresztmetszetét és alaprajzát ábrázolja. A mű jelzése: „Gezeichnet durch Joseph Moritz in Ke. Kö. Stifte zu Tottis 779". A jelzés tehát azonos az előzőkével. Móritz Józsefről azonban már többet tudunk. Neve szerepel a Szencről Tatába helyezett diákok lajstromában. Mivel azonban Bécsben tartózkodva, 1777 januárjában még mindig nem érkezett meg Tatába, tanévet vesztett. Ez a magyarázata annak, hogy szenci kurzustársai már végeztek Tatán, amikor ő még együtt szerepel egy fiatalabb évfolyam diákjaival, Magyaryval és Nedeczkyvel.

17. FODOR F.: Térképírás I. Bp. 1952–4. 138. A Térképészeti Közlöny 15. sz. különfüzete.

18. Pröbstl József.

19. Budavári r. k. plébánia, Keresztelők anyakönyve.

20. A Piarista Levéltárban őrzött anyakönyvek (Rulla) szerint Horányi Elek piarista történettudósnak édesapja volt Horányi Gábor, Bajthay Antal pedig mostohafia volt Grassalkovicsnak.

21. Adrianus Kiss, Diarium Szempcziense. Piarista Levéltár, For 0–10 fasc. 1.

22. KELÉNYI GY.: Franz Anton Hillebrandt (1719–1797) Budapest 1976. 40.

23. Dobrovits Dorottya 5-tengelyesnek mondja a termet: „Der fünfachsige, zweigeschossige Saal wurde unter Beibehaltung der Terrasse durch einen flachen kaum angedeuteten Risalit hervorgehoben. Über den rundbogigen erhöhten Fenstern des Pianino Nobile erschienen ovale Fenster, die durch ein Gesims mit reichem Blumendekor zusammengefasst waren." DOBROVITS D. i.m. 137.

24. KAPOSSY J.: Mária Terézia budavári királyi palotájának tervező mestere. Archeológiai Értesítő, 1928. 178.

25. KELÉNYI GY.: i.m. 40.

26. DAVILER: Zivil-Baukunst, Vorrede und Einleitung zu der Architectur, Augsburg 1767.

27. „Wenn die Distanz des Auges von der Figur unendlich gross angenommen wird, so nennt man es *projectionem orthographicam*, Wenn aber diese Distanz nicht grösser angenommen wird, als die ist, in welcher man noch deutlich sehen kann, so heisst die *Projectio scenographica* oder *perspectiva*" – Vollständiges Mathematisches Lexicon, Leipzig 1747.

28. Chr. Wolf, Anfangsgründe II. Baukunst 14.

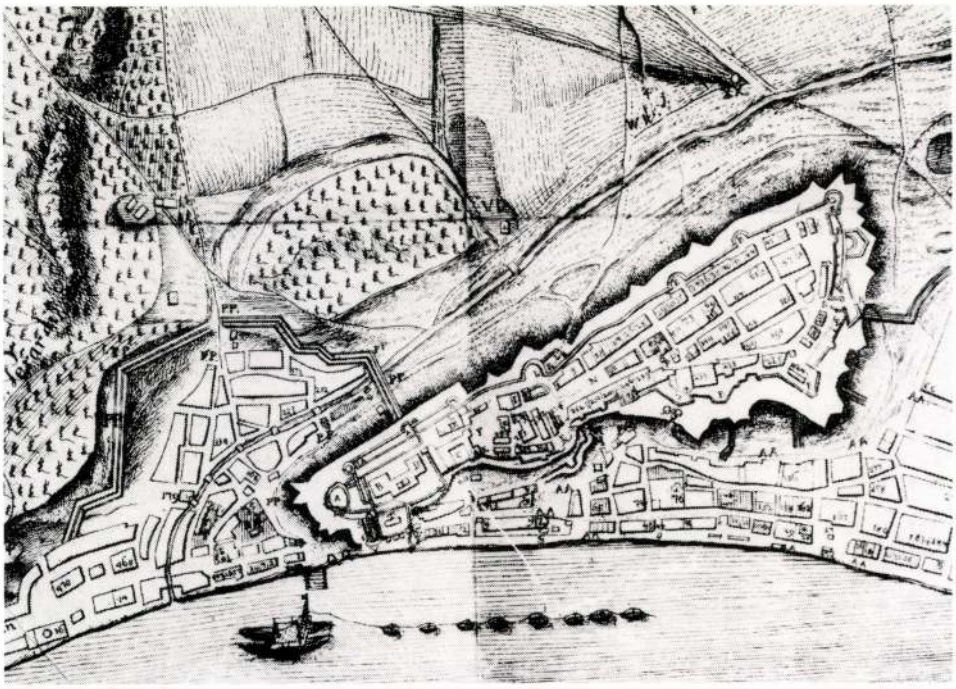

54. Binder János Fülöp: A budai várnegyed és környékének alaprajza, 1760. rézmetszet (részlet)

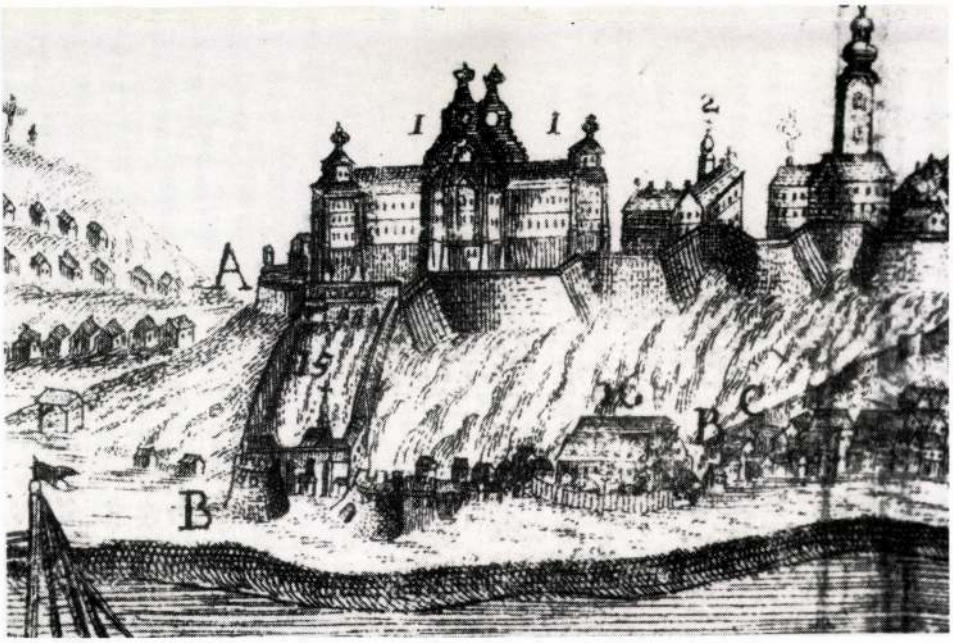

55. Binder János Fülöp: A budai királyi vár látképe, 1760. rézmetszet (részlet)

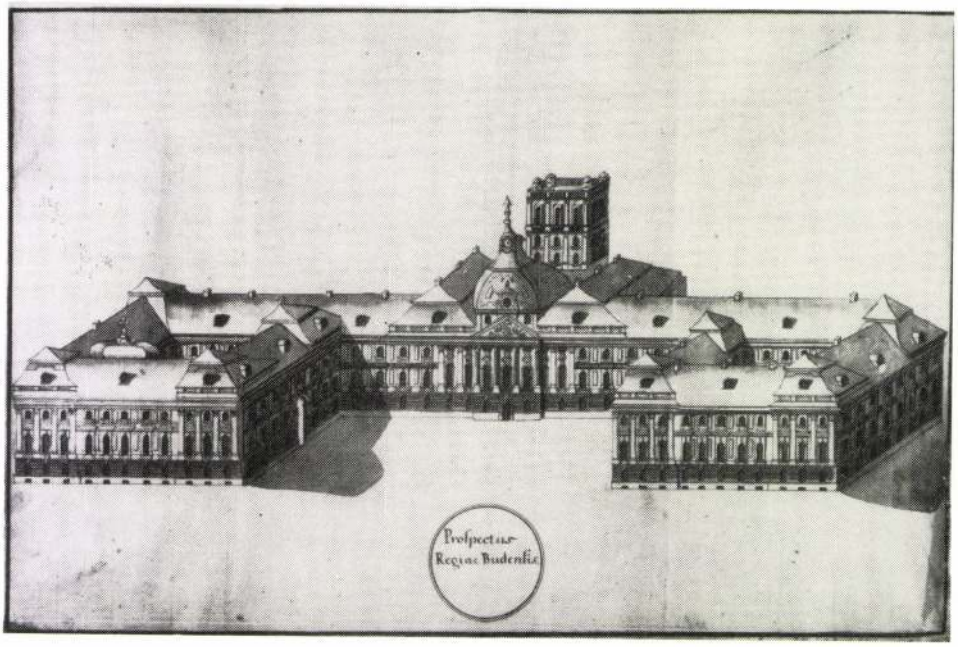

56. Steffka Antal: A budai királyi palota mint az egyetem székhelye. Egykorú lavírozott tusrajz, Pichler–Mansfeld rézmetszete (1779) után. Budapest, Piarista Levéltár.

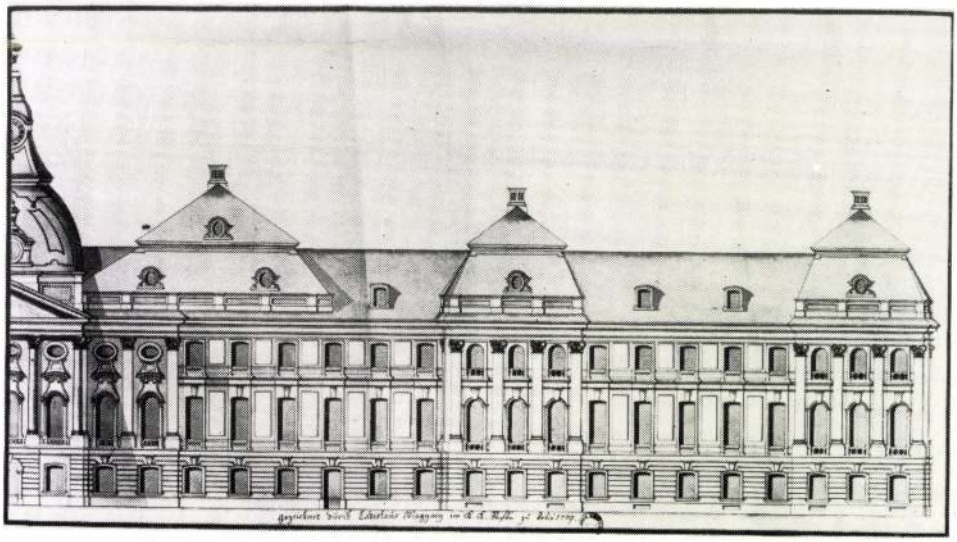

57. Magyary László: A budai királyi palota homlokzatrészlete, 1779. lavírozott tollrajz, Budapest, Piarista Levéltár.

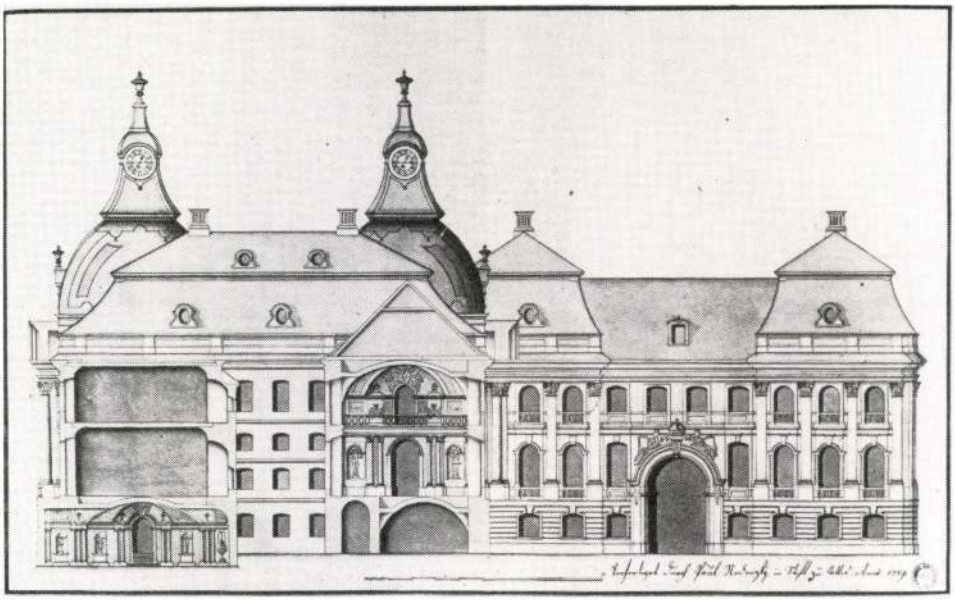

58. Nedeczky Pál: A budai királyi palota metszete és oldalnézete, 1779. lavírozott tollrajz, Budapest, Piarista Levéltár.

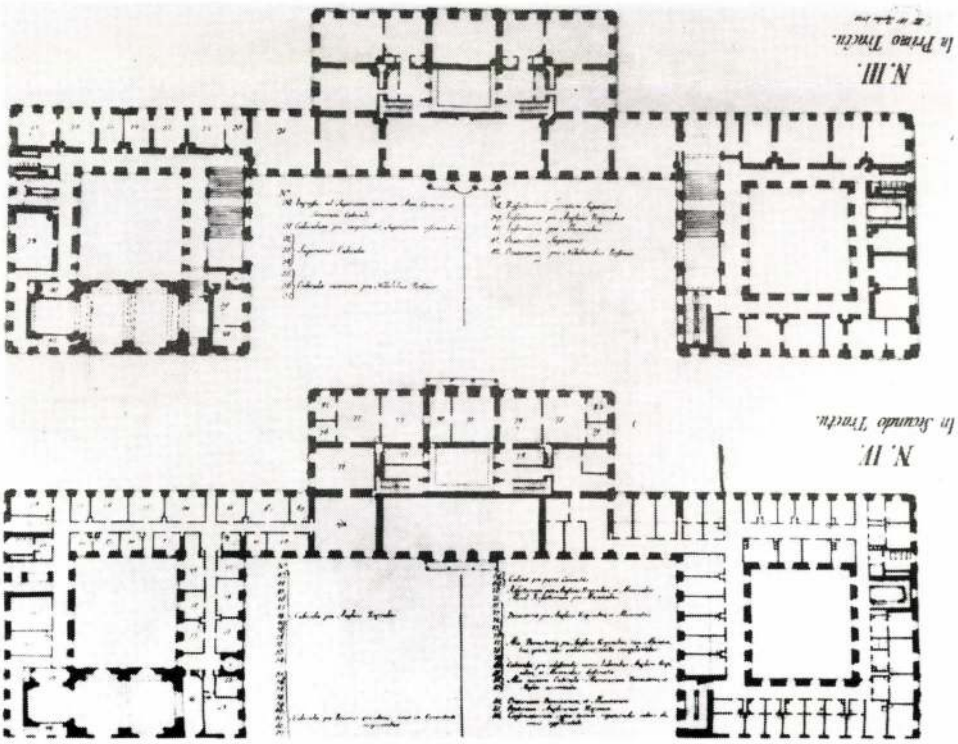

59. Hillebrandt, Franz Anton: A budai királyi palota földszinti és emeleti alaprajza, 1770. (Kelényi után)

60. Hillebrandt, Franz Anton: A nagyváradi püspöki palota homlokzata.

MAGYARY László

rajza a budai várról, 1779

HEGYI Ferenc: Uj adatok a tatai piarista kollégium XVIII. századi történetéhez. = Piaristák Magyaror zágon 1642-1992. Bp., 1992 142-143.p.

Magyary

Kolozsvári rapsódia

l.

Endrődi

234. l.

Fenti Petőfi archívum

Budapest – Istenhegyi Népművelő
Egyesület népkönyv. III. 178.

MAGYARI Márton festő

TARI Gábor, Müller Árpád, Szegedi Csaba,
Magyari Márton közös kiállitása , Kaposvár
1986

ld. Tari

megnyitóján (1936. december 31.).
ismétlődő mértani síkalakzatok nyu
artisztikusan szerkesztett a kiállítás er
a fehér mennyezet által visszavert erő
és tárgyak újszerű összhatást követelne
igazolják alkotójuk totalitásra való törek

Amerikába költözése előtt Moholy
korának Szegede vonzza, néhány képe
tásán (1938), fényképei a Magyar Mű
forgatókönyvére szcenikai tervet készít
utolsó európai kiállítása Brnóban van (1

Az utolsó tíz esztendő ismét csak
gekkel terhes, a Chicagóban alapított Sc
és tervekben bővelkedik ugyan, de tám
sokszor kellett Moholy-Nagynak jöved
keresnie az intézet fenntartásához. Ek
reménytelen küzdelme a bartóki beteg
ber 24-én.

Az itt készült „space modulator"-
mögé helyezett, áttetsző felületekre fes

Magyari Lajos,festő

Honderü, 1843. II.k. 95.

Erdélyi galambposta

Magyary Lajos, grafikus

Honderü, 1844. 33.

Magyary...

Magyari Lajos

litogr.

1813 – 1847. Kolozsvár nevűdött

lárd 2 Biele Graphik

18, 28. l.

Az Erdélyi Gubernium tagjait ábrázoló rajza az Erdélyi Museumban, Kolozsvár.

u. o, 18. l.

1842–47-ből 3 arckép litografiája ismerete.

u. o.

Veszes

Fraknói

Vilmos

Pázmány Péter

l. „Magyar történeti életrajzok" alatt

Magyari Éva,

Tomay Tamás – Varga Levente – Magyari Éva – Somogyi – Soma Katalin – U. Nagy Gábor – Sugár Péter:

Vízafogó lakótelep pályázati terve, 1983.

[repr.]

Magyar Építőművészet, 1984. 1. 16. old.

Máhr Géza

MÁHR

Máhr Géza szobraival

Egy magyar Párizsban

Pontosabb a mondat, ha azt írjuk: ismét egy magyar Párizsban. Hazánk fiai és leányai ugyanis számosan igyekeztek szerencsét próbálni a francia fővárosban. *Máhr Géza* Győrött élő szobrászművész is társult szerencsét próbáló elődeihez: júniusban és júliusban az egyik kisgaléria a Pasteur Boulevard-on bemutatta tíz kisplasztikáját. A Kisalföld híradásából korábban az is kiderült, hogy a bronzszobrocskák katalógusához Winkler Csaba, a győri Széchenyi-főiskola sajtófőnöke írt ajánlást a közönségnek. Azért vállalta ezt a szerepet, mert a győri művész a főiskolán dolgozik laborüzemmérnökként. A méltatásban az olvasható, hogy a művészeti alkotás létrehozásában mindig meghatározó mozzanat a keresés. Az elmúlt értékek felidézése, tárgyiasítása, a rátalálás boldogsága adja az alkotó számára az ihletet, a tiszta forrást.

– Valóban így érzi? – kérdeztük a művésztől párizsi bemutatkozása után.

– Cziráki Lajos tanár úrtól tanultam a Műalkotások elemzése órán, hogy a művészetben nincs fejlődés. Nem mondhatjuk, hogy a reneszánsz művészet fejlettebb, mint az ókeresztény vagy az iszlám. Szerintem igaz ez a lélekkel kapcsolatban is. Az életben nincsenek korlátok. Ha mégis vannak, akkor azokat mi építettük. Le tudjuk bontani őket. Újat építeni teljesen felesleges.

A Máhr-szobrok szemlélésének kulcsa tehát az úgynevezett lelki korlátok lebontásában és a korlátlan szabadság lehetőségének kutatásában keresendők. Örök küzdelem ez, példának okáért sárkány és ember, férfi és nő között. E viszonyok érzékletes megfogalmazására törekszik a Párizst megjárt művész.

V. L.

Férfi nyaká(ba)n ülő nő

Az Úr megteremti Ádámot.

Jézus sírba tétele

Fotó: SZÜK ÖDÖN

'96. VIII. 17. Kisalföld

Vízszintesek: 1. István király 1009-ben kelt okirata. 14. Választási rendszer Amerikában. 15. Elindul. 16. Kiadást elszámol. 17. Kiejtett mássalhangzó. 19. Számnév. 20. ... Sámuel (Árpád-házi király). 21. Kiejtett mássalhangzó. 22. Ügynök, üzletkötő. 25. Ipari rövidítve. 26. Állóvíz. 28. A görög ábécé egyik betűje. 29. Algéria egyik kikötővárosába való. 31. Becézett női név. 33. Budapest Sportcsarnok rövidítve. 34. Könyöklő, mellvéd. 36. A magyar történelem nagy alakja. 38. A piros egyik színárnyalata. 39. Ételízesítő. 40. Istentagadó. 43. Nóta egynemű betűi. 45. Renegát, az ellenséghez csatlakozó. 46. Növényféleség. 49. Afrikában élő rovar. 51. Az argon vegyjele. 52. Északi férfinév. 53. Világhírű amerikai regényíró (Graham). 54. Az egyik földrész. 56. ... missa est (vége a misének). 57. Kiejtett mássalhangzó. 58. Díjat megállapító. 60. Rendfokozat előtt álhat. 61. Liter darabja. 63. Sporteszköz. 64. Betéti társaság. 65. Idegen férfinév. 67. Banérrózsa. 69. ... fémek. *71. Nagy zeneszerzőnk István királyról is írt operát.*

Függőlegesek: 1. Rovarálca. 2. Kamra. 3. CER. 4. A tarokkban a legerősebb ütőlap. 5. Mutatószó. 6. Olasz folyó. 7. Ilyen tárgy is van. 8. Pályaudvar rövidítve. 9. Telitalálat a lottóban. 10. Körút rövidítve. 11. Rohamosztag volt. 12. Fej nélküli véka. 13. Szabad kasszás elszámolású boltvezető. 18. Az összeadás jele. 22. Nyitott folyosó. 23. Katonai szolgálat. 24. Maláji vitorlás hajó. 27. Szerep O'Neil Amerikai Elektra című drámájában. 29. A farkas másik neve. 30. Amerikai hírügynökség. *31. Szent Imre nevelője. Jelentős szerepe volt a kereszténység elterjesztésében.* 32. Az izmot köti a csonthoz. 35. Szóösszetételben az ütőérrel való kapcsolatot jelöli. 37. Főváros az óceániai szigetvilágban. 38. Az élettel való kapcsolatot jelöli. 41. A víz folyását megszünteti. 42. Becézett Vilmos. 44. Kutyafajta. 45. Vége az imának. 47. Állóvíz. 48. Gyakori női név. 50. Szolmizációs hang. 51. Konyhai bútor. 55. Gabonanövény. 58. Levegő. 59. Bagdadi kalifa volt. 62. Hajórész. 63. Iránymutató szó. 65. Földvonás rövidítve. 70. Luxemburgi és francia autók jele.

Beküldendő: vízszintes 1, 71. és függőleges 31.

A megfejtéseket augusztus 22-ig, csütörtökig kérjük beküldeni a Kisalföld szerkesztősége címére: 9022 Győr, Szent István út 51.

Kik nyertek?

Az augusztus 10-i keresztrejtvény megfejtése: Mókus sivít már és a büszke vadgesztenyén is szúr a tüske.

A helyes megfejtést beküldők közül könyvet nyert: *Balogh Jánosné*, Győr; *Nagy Györgyné*, Lébény; *Marácz Györgyné*, Sopronkövesd; *Nagy Miklós*, Győr.

A könyveket postán küldjük el!

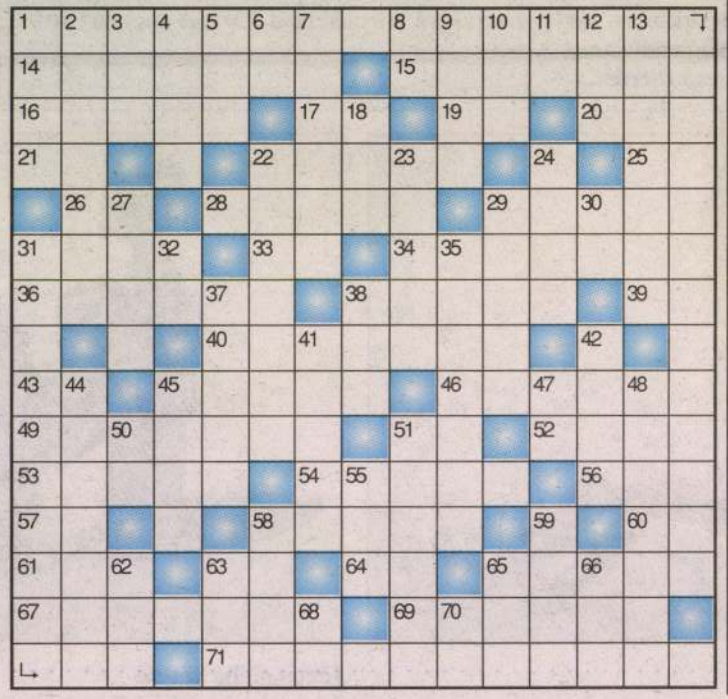

– A Duna [illegible] kezdtem el pecázni. Az első kifogott halam természetesen a sneci volt, majd a keszegekkel folytattam. Érdeklődve figyeltem az akkor hihetetlen mennyiségben kószáló balinok harsogó rablásait. Sokat gondolkodtam rajta, hogyan is lehetne megfogni ezeket az óvatos ragadozókat. Horgászpályafutásomnak igazi lökést adott 1976-ban Győrbe kerülésem. Akkori kollektívánknak ez a sportág volt a szenvedélye. Nagyon sokat köszönhetek *Visi Károlynak*, az ismert kézilabdázónak. Tőle főleg az elméletet tanultam meg, de azt nagyon alaposan.

Minden horgászmódszert kipróbáltam, de a legtöbb örömöt és szórakozást a *pergetés* nyújtotta. Ezt a fajta módszert, amit űzök, sokkal inkább nevezhetnénk vadászatnak. Becserkészéssel kezdődik, lesben állással folytatódik és elejtéssel fejeződik be. Voltak kisebb-nagyobb kitérőim, de kedvenceim a balinok maradtak. Éves szinten 30–40 darabot fogok ki, természetesen csak a kilón felüli példányokban gondolkodom.

A nyolcvanas években mániákusan *süllőzni* kezdtem. A napközben kihaltnak tűnő dunai zárásokon pergettem, amelyek a sötétszürkület kezdetekor valósággal megelevenedtek. Ezekben az években nagyon sok süllőhöz „volt szerencsém". Gyakorlati tapasztalataimat leírtam és elküldtem a *Magyar Horgász* szaklap pályázatára. *A süllő, a szürkület és a rapala* című anyagommal a rablóhalas kategóriában első díjat nyertem. Érdekes utózöngése is volt a cikknek. Megjelenése után a finnek kedves gesztusként szép készlettel ajándékoztak meg, annak ellenére, hogy nem volt szándékomban termékeiknek reklámot csinálni. Igazából csak egy olyan csalira volt szükségem, amelyik lassú vontatás közben is jól mozog, valamint nem szorul be a kövek közé.

Az elmúlt években *visszatértem a balinokhoz.* A Balatonon a következő módszert alkalmazom. Napkeltekor csónakba ülök és cserkészni kezdek. A sekélyebb, zátonyos részeken keresgélek. A rablások színhelyét óvatosan közelítem meg, úgy ötven méterre. Közelebb nem szoktam menni, mert akkor elriasztom csapataikat. Csendben maradok, várok. Abban a másodpercben, amikor odacsap a kishalak közé, gyorsan és pontosan dobok. A balinólom vízre érésének a pillanata előtt visszaváltom a felkapókart és a botvég erőteljes előrehúzásával indítom a csalit. Ezzel a technikával elérem, hogy az ólom nem süllyed el, hanem a víz tetején fut. Öt dobásból négynél van rávágásom. Tanulmányoztam ennek a halfajtának a viselkedését és rájöttem, hogy több lépcsőben támad. Nagy lökéshullámmal elkábítja a kishalakat, amelyeket visszafordulva összeszedeget. Ha ebben a pillanatban ott táncol előtte a szivarólom, azt fogadja el zsákmányként. Viharos szélben a part közvetlen közelében keresgélek. A legnagyobb balinokat ilyenkor tudom horogra csalni. Felbátorodnak, kijönnek a kishalak után. Eddigi legnagyobb példányom a fényképen látható 4,6 kilós, amely 80 centiméter hosszúságúra növekedett meg.

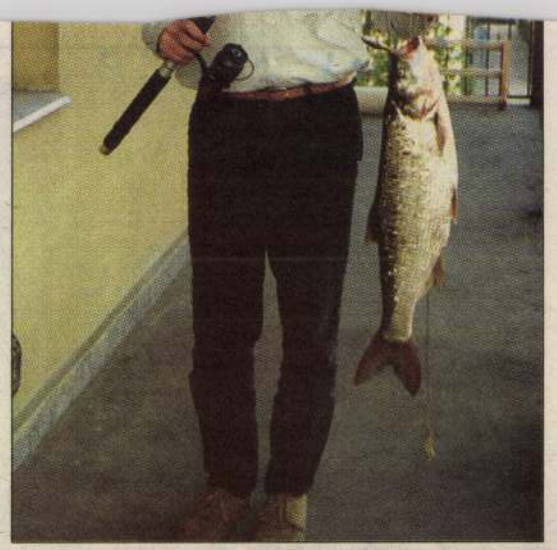

Hernádi László a négy kiló hatvan dekagrammos balinnal.

Horgászhitvallásom azonos a híres vadász, gróf Széchenyi Zsigmond által leírtakkal: a vadászat vadűzés és erdőzúgás. De több erdőzúgás. A horgászatnál a sikert nem a kifogott halak súlyában mérem, hanem a hozzájuk fűződő örömökben, élményekben.

MÁHR GÉZA KISALFÖLD 1998 11. 18

A győri alkotó legújabb óvó, táncoló és utat mutató „angyali" kisplasztikái.

Angyaltánc bronzszárnyakon

Gondolatok Máhr Géza kisplasztikáihoz

Különös tehetséggel küldték a létezésbe az égiek azt az embert, aki ha úgy akarja – a külső szemlélő számára legalábbis –, megszenvedettség nélküli könnyedséggel tudja maradandó matériába merevíteni az ujjai végéből előbújó megannyi gondolatmagot. Az ilyen ember – mint *Máhr Géza* is – az álmok, álmodozások megtestesítésének képességét birtokolja, ami minden kétséget kizáróan áldás, de átok is egyben. Áldás, mert tengernyi forrást fakaszt, ha az ember a maga képére teremthet beszédes világokat mások örömére. S átok, mert hátat görnyesztő a súlya az elégedettséget, megnyugvást nem ismerő örök megmérettetés kényszerének, ami együtt jár e ritka adománnyal.

Máhr Géza kisplasztikái profán zsoltárok. S mint ilyenek, a hétköznapok egymásutánjában menetelő, útkereső földi halandó lelkiállapotának bronzba öntött lenyomatai. Alkotásaiban ott kavarog a magányosság óráinak küzdelme, a tudatosság és az ösztönös ráérzés egymásnak feszülése, a szépre való törekvés nyughatatlansága, a megfogalmazhatatlannak hitt megfogalmazása fölött érzett boldogság groteszk fintora. Ez hajtja-űzi túl minden megszokott szabályon afelé a saját, és sajátos logikából felépülő dimenzió felé, melyben úgy képes kitárulkozni, mint akinek nincs, s nem is volt soha titkolnivalója. Ettől válnak hideg bronzai lelket szorítóan emberivé, önmagunkról szólóvá, össze nem téveszthetővé, ha úgy tetszik: Máhr Gézá-ssá.

Most táncoló, óvó és utat mutató szárnyas szellemi lényeknek adott testet. Elrugaszkodott a földről, égi szférákba merészkedett, de nem tudta, s talán nem is akarta ez alkalommal sem meghazudtolni önmagát. Máhr Géza angyalai nem mennyei fényükkel vagy céltalan szépségükkel bájolnak el: sokkal inkább azzal, hogy a dolgukat teszik. Bennünk munkálnak és értünk, lelkiismeret gyanánt, rendelés szerint. Így a látszat ellenére mégsem állította feje tetejére a világot, csupán megtette, amit tennie kellett; újraértelmezte nekünk az angyalság mibenlétét, hogy angyalivá emelhesse az emberit.

KESZEI L. ANDRÁS

Egy amerikai Patriot rakétaelhárító rakétavetőkből álló üteg védi a kuvaiti fővárost egy esetleges iraki támadással szemben egy Kuvaitváros melletti stratégiai ponton. Az amerikai csapaterősítés tovább növeli a Perzsa-öböl térségében állomásozó amerikai kontingenst. Fotó: MTI

Iraki válság – fejlemények

Újabb hatezer amerikai katonát vezényeltek a Perzsa (Arab)-öböl térségébe, hogy egy esetleges iraki ellentámadás esetén védelmet nyújtsanak Kuvaitnak és Szaúd-Arábiának. A kiküldetési parancsot bejelentve *William Cohen* amerikai védelmi miniszter közölte, hogy a mostani megerősítéssel hozzávetőleg tízezerre emelkedik a közvetlenül a körzetben állomásozó szárazföldi egységek létszáma. A miniszter a CNN-nek nyilatkozva azt mondta, hogy még mindig lát esélyt a diplomáciai megoldásra, bár az „időablak" legfeljebb néhány hétig maradhat még nyitva. Szokatlanul kemény hangon figyelmeztette *Kofi Annan* ENSZ-főtitkárt arra, hogy tervezett bagdadi útjának csupán egyetlen célja lehet: megértetni *Szaddám Huszein* iraki elnökkel, hogy nincs mód semmiféle kompromisszumra, hanem maradéktalanul és következetesen végre kell hajtania a Biztonsági Tanács követeléseit.

Borisz Jelcin orosz elnök és a Moszkvában tartózkodó kínai kormányfő, Li Peng határozottan elutasította katonai erő alkalmazását az iraki válságban. Románia szükség esetén tábori kórházzal, valamint nukleáris, biológiai és vegyi fegyverek elleni védelemre szakosodott szakemberekkel vesz részt az Irak-ellenes akcióban. A Szentszék határozottan elutasítja az Irak elleni katonai támadás lehetőségét, mert az nem oldaná meg az iraki válságot, sőt, a konfliktus kiterjedésével fenyegetne, s tovább súlyosbítaná az iraki nép amúgy is nehéz helyzetét – hangsúlyozta *Angelo Sodano* bíboros, a Vatikán miniszterelnöke a La Repubblica című olasz lap keddi számában megjelent interjúban.

Izrael több diplomáciai csatornán keresztül üzenetet küldött Bagdadnak, biztosítva az iraki vezetést, hogy nem mér megelőző csapást Irakra. (MTI)

MÁHR Géza szobrai

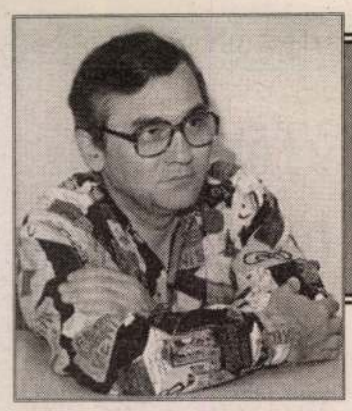

Szivárvány

A KISALFÖLD KULTURÁLIS MELLÉKLETE IRODALOM, MŰVÉSZET

SZERKESZTI: VARGA LAJOS | 1994. SZEPTEMBER 3. | I. ÉVFOLYAM 14. SZÁM

A tanári szabadságról és a száműzött utópiáról

Az ember gyakran felnéz A CSILLAGOKRA

Beszélgetés Poszler György egyetemi tanárral

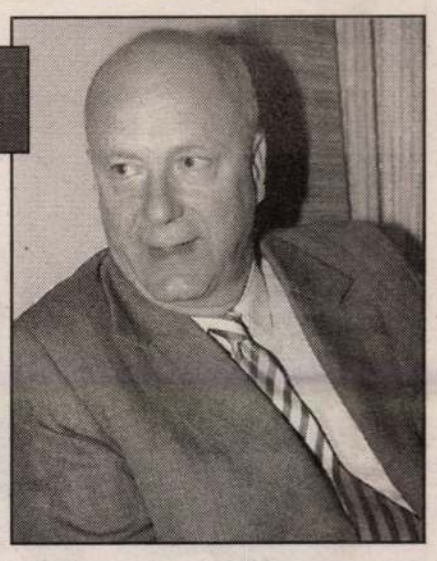

A befogadó szerepe az irodalomtanításban címmel háromnapos tanácskozást tartottak a hét elején Győrött. A pedagógusok élénk érdeklődése kísérte az előadásokat. Berzsenyi Dánielről Poszler György irodalomtörténész, esztéta, egyetemi tanár tartott nagy sikerű tájékoztatót. A neves professzorral beszélgettünk a magyar líra, az irodalom helyzetéről, a pedagógus szabadságának mai lehetőségeiről.

– Professzor úr! A magyar irodalom tanításában ma milyen szerepe lehet a tanári autonómiának?

– Tapasztalati úton közelítve nemigen tudok erről a kérdésről beszélni, mert a mai középiskoláról külső információim vannak csak, belső élményeim nincsenek. De úgy gondolom, van egy sajátos helyzet, amelynek lényege: megszűntek a tanterv törvényi jellegével kapcsolatos – bizonyos – kötöttségek. Adott egy nagyobb tanári szabadság. A pedagógus válogathat, legalábbis előbb vagy utóbb válogat majd a különböző tankönyvek között. Nagyobb az önállósága a feldolgozásban, a megválasztásban, a beosztásban. A pedagógusnak nagyobb felelőssége lesz abban, ami az iskolában történik. Nem tudja az ódiumot áthárítani a felsőbbségre, mely őt korábban megkötötte. Övé a felelősség azért, ami az órán történik. Másrészt meg kell mondanom, hogy ez a szabadság erősebb megterhelés alá helyezi a tanár szaktudását. Mert választani, lehetőleg jól választani, ahhoz nagy ismeret, tudás szükséges. Úgy gondolom, a tanári autonómia növekvőben van. Legyen növekvőben, ám ennek van egy veszélyzónája is. Attól én azért óvnék, hogy azt higgyük, ez minden tanárnak egyértelműen jó lesz. Ugyanis a gyengébb tanár számára a megnövekedett autonómia nem biztos, hogy jobb, és nem biztos, hogy élni tud ezzel a lehetőséggel.

– A magyar irodalomtörténetben különböző értelmezések, felfogások éltek az elmúlt évtizedekben: megosztották a filozófusokat, az esztétákat, az irodalomtörténészeket. Voltak fő irányok. Ilyennek tarthatjuk Lukács György álláspontját a Petőfi, Ady, József Attila – mint meghatározó – vonulatról a magyar lírában. Miközben talán ez túlsúlyban volt korábban, most mintha háttérbe szorulna ez az álláspont...

– Petőfi, Ady, József Attila ilyen egyértelmű hármasságban való értelmezése közvetlenül 1945 után és az előtt, a marxista kritikának bizonyos irodalomtörténeti igényű összetevőiben bukkant fel. Itt elsősorban Lukácsra és Révaira gondolok. Aztán ez árnyalódott – ha úgy tetszik –, torzult olyan értelemben, hogy József Attila is háttérbe került valamelyest. Ugyanakkor amikor Bartók is... Révai egyszer azt mondta róluk: ők a huszadik század nagy pokoljárói. És a hangsúly egyértelműen áttevődött Petőfire. Horváth Márton hírhedt könyvének is az volt a címe: Lobogónk Petőfi. Íme, a világos, közérthető optimista XIX. századi demokrata – szólt az üzenet. Ez így még sematikusabb értelmezés, mint az egyértelmű Petőfi, Ady, József Attila hármas. Nem kétséges, mellettük sokan valóban háttérbe szorultak. Háttérbe szorult Petőfi mögött Arany is. Hosszasan lehetne értekezni arról, hogy a magyar irodalmi tradíciót hogyan kezelte ez a kritika, de nem érdemes. Háttérbe szorult Ady mellett Babits, Kosztolányi, a Nyugat első nemzedékének többi nagyja, és lehetne beszélni arról is, hogy József Attila környezetében ez hogyan alakult. No már most ehhez képest az irodalomképünk mérhetetlenül árnyalódott. Azonban van egy DE ezzel kapcsolatban, amit szeretnék megfogalmazni. Ez nem is erre a hármasságra vonatkozik elsősorban, hanem Lukács Györgyre. Szeretném elmondani – ha már erről a kérdésről beszélünk –, az én elméleti tevékenységemnek egy jelentős részét az tette ki, hogy a Lukács-örökséget megpróbáltam a magam számára feldolgozni. Ami azt jelentette, megpróbáltam megírni ennek a feldolgozásnak az összetevőit és ez elsősorban Lukács-kritika volt. Azonban 1989 óta különösen – de már azelőtt is – elkezdődött, történt valami vele kapcsolatosan. Nevezetesen az, hogy Lukács személye és életműve nagymértékben árnyékba került. Hadd mondjak példákat: Belgrád utcai házának falára leverték emléktábláját. A Lukács-szobrot, ami az egyetemi könyvtárban volt, kvázi megfenyegették, összetörik. Egyszer eljött hozzám egy rádió-riporternő, akinek az volt az első kérdése Lukáccsal kapcsolatban: hogyan is történt 1919-ben a vörös katonák agyonlövése? Azt is mondhatnám, hogy mindez engem felháborít. És mondjuk „antilukácsiánusból" kezdek „lukácsiánussá" válni, mert ahogy nem lehet Lukács esztétikáját és irodalomtörténeti nézeteit kanonizálni, ugyanúgy nem lehet úgy viselkedni ebben a kicsi országban, mintha Lukács György nem létezett volna, vagy egy teljesen mellőzhető, jelentéktelen gondolkodó lett volna. Az egyik éppen olyan torzítás, mint a másik.

– Mennyire vállalható ma a közéletiség, a politizálás a lírában?

– A Petőfi, Ady, József Attila hármashoz hozzátenném, hogy bennük megnyilvánul – ám rajtuk kívül is – a magyar lírának egy nagy közéleti, politikai tradíciója. Maradjunk annál, Ady azt mondta: „Más nem érdekelte fölszánt poétaceruzámat csak a politika és szerelem." Tudjuk, József Attila fejlődésének is volt egy nagyon erőteljes politikus korszaka, megvoltak az értékei, amit ez a tradíció a felszínre hozott. Most tudom, egy olyan periódusban vagyunk, mikor világnézeti, politikai tartalmakat megpróbálunk a poézisről leválasztani és ennek is megvan a maga oka. De a világnézeti, politikai tartalom önmagában nem antipoétikus, nem idegen tőle, csak arról van szó, hogy ez milyen színvonalon történik. Tehát ennek a tradíciónak nem a kanonizált, leegyszerűsített formájában, de valamilyen módon vissza kell megint jönni. Azt, amit néhányan itt-ott József Attilával kapcsolatban pedig megfogalmaznak, hogy József Attila politikai költő, akinek a nagysága így vagy úgy megkérdőjelezhető, az egész egyszerűen ostobaság.

– A magyar irodalom progresszív vonulata lukácsi terminológiával élve a „legyent", a jövőt, tán az utópiát képviselik. Ön szerint ma milyen értelmet kaphat ez a gondolat?

– Ez nagyon szorosan összefügg az utópia problémájával. Itt elmondanám erre azt az éles párhuzamot, amelyet Hegelnél találunk. Ő azt mondja a Filozófiatörténet bevezetésében, Minerva baglya – az az a tudás – alkonyatkor kezdi a röptét. Tehát a dolgok megtörténtek és a tudás értelmezi, mi, hogyan és miért történt. Ezzel szemben Ernst Bloch az Utópia szelleme című nagy könyvének bevezetőjében azt mondja, ez nagy tévedés, Minerva baglya hajnalban kezdi a röptét. Tehát nem azt mondja meg, hogy mi történt és miért, hanem azt mondja meg, hogy mi történjen és miért történjen. Ez a blochi felfogás az utópikus gondolkodás alapelve. Mi most egy olyan történelmi és lélektani periódusban élünk egy nagy utópiarendszer után, amely félig filozófiai, félig ideologikus alapokra épült és összeomlott. És ennek következtében hajlamosak vagyunk irtózni az utópiától. Az utópikus gondolkodás nagy veszedelmeket rejt magában, tehát nem jogtalanul irtózunk tőle. De én azt gondolom, ez a „legyen" azt is jelenti, ne csak azzal törődjünk, ami van, hanem azzal is próbáljunk foglalkozni, hogyan legyenek a dolgok. Ezt az ember törekvéseiből nem lehet kiirtani, tehát a száműzött utópia valahol a mellékajtókon vissza fog jönni az emberi gondolkodásba, az emberi érzelemvilágba. Ismerjük a történetet arról, hogy az egykori görög bölcs a csillagok mozgásának törvényeit tanulmányozván nem nézett a lába elé és belezuhant egy nagy gödörbe. Ami tragikomikus, mert a csillagokra nézett és nem látta, mi van a lába előtt. Nos, ez valóban tragikomikus. De azt mondom, az az ember, aki mindig csak a lába elé néz és soha sincs alkalma arra, hogy felnézzen a csillagokra, az szomorú és sivár lelkű ember. Valahogy vissza kell jönnie a lábunk elé nézésnek és a csillagok tanulmányozásának.

PASS ANDRÁS
Fotó: BERTLEFF A.

A Balaton varázslója

Zákonyi Ferencre emlékezve

Babits Mihály után mondom szabadon: ahogyan fogy-fogy a jövendő, egyre messzebb lesz a múlt. Túl a hetvenedik életévén, az öreg hírlapíró akaratlanul is emlékezik. Az őszbe forduló, esős, hűvös nyárutói délutánon arra a jó barátra gondolok, emlékezem, akiről Keresztury Dezső azt mondta, hogy *hazája Magyarország, otthona Balatonfüred.* Ezt a hazát kívánta szolgálni mindig, mindenütt, s erre az otthonra szállt vissza mindig s mindenünnen.

***Dr. Zákonyi Ferenc*, ha élne, 85 éves lenne. 1909. augusztus 28-án született Siófokon. Később a város főjegyzője lett. Onnan „tért meg" Balatonfüredre, ahol haláláig alkotott, pontosabban teljes életét a Balatonnak szentelte. Egyik méltatója írta róla: varázslója ezer tájnak. „Nem törődött a mellőzéssel, gáncsvetéssel, övön aluli ütésekkel, mert az volt a hite, hogy csak annak a népnek lesz jövője, amely múltját megbecsüli, mert a múlt nem elsuhant messzeség, mely mögöttünk van, hanem alattunk van. Azon állunk." Elűzték a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal éléről, később helyére a hírhedt Veszprém megyei első titkár, Pap János felesége került.**

Forró nyári délutánokon, hópelyhes téli estéken több ízben beszélgettem vele balatonfüredi, Vasút utcai lakásán szeretett asszonya finom feketéjét szürcsölgetve. Sem helyünk, sem időnk nincs leírni mindazt, amit Zákonyi Ferenc nemcsak a Balatonért, hanem az egész magyar idegenforgalomért tett. Ő jelentette meg 1946-ban az első idegenforgalmi prospektust magyar, német, cseh és lengyel nyelven. Kilencszáz oldalon megírta Balatonfüred monográfiáját, majd Siófokét. Balatoni útikönyve több kiadásban tíz nyelven jelent meg. Feldolgozta többi között a híres balatoni csárdák történetét és a füredi Horváth-házét. Neki köszönhető, hogy megmenekültek a pusztulástól Csobánc, Sümeg, Somló, Vázsony omladékai. Abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy egy alkalommal elkísérhettem a híres vámosi csárdához, amelyről írott könyvét később nevemre dedikálva küldte el. A Gyöngyösi csárdáról írott műve 11 kiadásban 100 ezer példányban látott napvilágot. Ő hozta létre azt a Füredi panteont, amelyben már mintegy ötven emléktábla látható: hazánk és a világ azon szellemi nagyságai, akik ide jöttek pihenni, gyógyulni, alkotni, a táblákon „hagyták nevüket". Az ő kezdeményezésére csendül fel a II. világháború után először 1954. július 31-én a füredi Anna-bálon Erkel Hunyadi László-operájának palotása. (A bál örökös főrendezője Glatz László még egészségben él).

Búvárkodhattam híres könyvtárában, amelynek Balaton-gyűjteménye – mintegy ezer könyv, füzet – jelenleg már csak közgyűjteményekben lelhető fel. Olvasom utolsó levelét, amelyben arról értesít, hogy még 1500 oldalnyi Balatonról és környékéről szóló tanulmány vár kiadásra.

Vasárnap Siófokon dr. Zákonyi Ferenc születésének 85. évfordulóján tudományos ülést tartottak a Balatonról és Zákonyi munkásságáról. (Balatonfüred és Siófok díszpolgára volt.) A Somogy Megyei Idegenforgalmi Hivatal falán pedig leleplezték márványból készült emléktábláját, amelynek alkotója Andrássy Kurta János. Az emléktáblán a jó barát akadémikus, költő Keresztury Dezső sorai olvashatók: *„A szolgálat volt mindene; / és a legvonzóbb alkalom, / miben teljes lett élete:/ a Balaton."*

I. B.

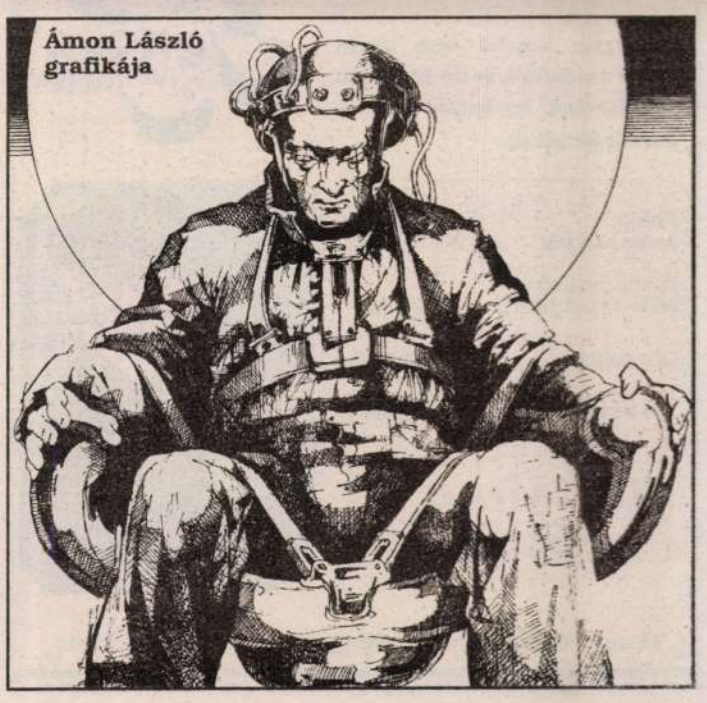

Ámon László grafikája

Átkelt az andaui hídon

Máhr Géza bemutatkozása Burgenlandban

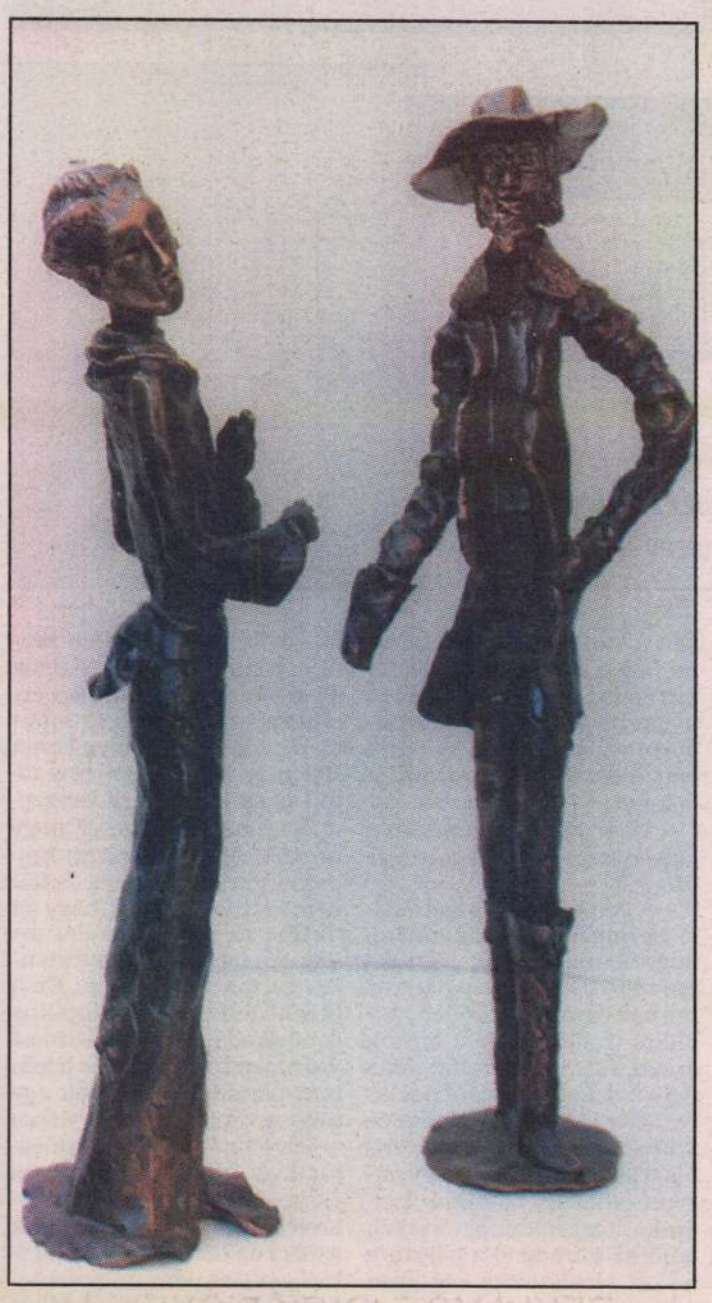

Úton és útfélen

Kivételesen szerencsés pillanatokra várni nem szabad. Máhr Géza szobrász vallja ezt, akivel szót válthattam ma nyíló kiállítása előtt néhány nappal. A szerencsére hivatkozni mégis helyénvaló. A mai esemény a burgenlandi Andauban lesz, ahol a győri képzőművész huszonegy szobrát mutatják be a Heidenbodenschule aulájában. A délután 5 órakor esedékes megnyitó Máhr Géza szemszögéből nézve a szerencse számlájára is írható. Fiatal alkotóként ugyanis először kél át az országhatáron. Szerencséje, hogy van „andaui híd", amely átível mesterségesen emelt korlátokon, összeköt önkényesen izolált kultúrákat. Máhr Gézának mégis igazat kell adnunk, mert szokása szerint „elébe ment az eseményeknek", kereste az alkalmat, hogy ama bizonyos hídra ráléphessen.

„Az én realizmusom" című, egy hétig látható kamaratárlatról N. Mészáros Júlia művészettörténész ezt írja a német nyelvű katalógusban: Máhr Géza munkái figurálisak. Bronzzal és kerámiával dolgozik, e két ősi szobrászati anyaggal, amely képlékenyen alkalmazkodik az értelem vezette kézhez. Alkotásai egyetlen példányban készülnek. Természetelvű alkotó, szobrai létrehozásakor konkrét, emberi tulajdonságokból indul ki. Ezekhez keresi a formát, amelyekben az emberi test gesztusai jutnak különös szerephez. Méltatója joggal utal még arra, hogy lírai, a drámai és a komikus attitűd egyaránt jellemzi Máhr Géza szobrokban megjelenített figuráit, akik ritkán kötődnek konkrét személyhez, inkább emlékeztetnek korábban időtlenné gyúrt irodalmi vagy mitológiai alakokra, akik valamennyi ember számára átélhető lelki tartalmakat közvetítenek.

Amikor mindezek hátteréről kérdeztem Máhr Gézát, annyit mondott, hogy életének vannak kísérői, amelyek eddig múlhatatlannak bizonyultak. Ilyen az utazás, a formálandó anyag és az a szenvedély, amely a személyes viszonyok szinte végtelenre nyitható tágasságával, a jobbra törekvéssel mint eszményi célokkal jelölhetők. „Nincs probléma, csak megoldandó feladat van" – foglalta össze axiómaszerű rövidséggel credóját a szobrász, és hozzátette: „nem arról van szó, hogy a problémák mellett el lehet menni, de feladatot megoldani érdemesebb."

Aki ilyen iránytűk jelzéséhez igazodik, az tényleg nem vár kivételes szerencsére. Inkább útra kel. Átmegy egy hídon. És megérkezik valahova. Ma éppen Andauba.

VARGA LAJOS
Fotó: SZÜK ÖDÖN

Történelmi tudathasadás

(Pozsonyi tudósítónktól.)

Szlovákiában nagy pompával ünnepelték az 1944. évi szlovák nemzeti felkelés 50. évfordulóját, de a fénybe árnyék is vegyül. Egy idő óta egymásnak ellentmondó vélemények látnak napvilágot a megmozdulás történelmi értékeléséről. Tudathasadásos állapot alakult ki, amikor némelyek igyekeznek magasztalni a felkelés politikai és katonai jelentőségét, mások viszont egyenesen a szlovák nemzeti érdekek elleni összeesküvésnek minősítik.

A szlovák nemzeti felkelés katonai jelentősége valóban minimális volt. Rossz előkészítés, összehangolás hiánya, széthúzás után 1944. augusztus 29-én tört ki Besztercebányán, de rövid időn belül letörték, sőt ürügyet szolgáltatott Hitlernek arra, hogy megszállja az általa kreált fasiszta szlovák bábállamot. Ez mit sem változtat azonban azon a történelmi tényen, hogy ezrek fogtak fegyvert, és az egyszerű ember valóban meggyőződésből és nem önös érdekből szállt szembe a rendszerrel és a fasizmussal.

Ma egyre többen vannak Szlovákiában, akik mindezt kétségbe vonják, és a szlovák nemzeti felkelést egyenesen a szlovák nép, a szlovák államiság elleni összeesküvésként, bűntényként igyekeznek feltüntetni.

Ennek a szellemnek egyik élenjárója az ausztráliai emigrációban élő *Frantisek Vnuk* önjelölt történész, az említett Szlovák Állam egyik hírhedt alakja. A rendszermódosítás óta több éles hangvételű – nem egy magyarellenes – tanulmányt jelentetett meg Szlovákiában, most pedig a fél évszázados jubileum „tiszteletére" időzítve könyvet adott ki, amelynek címe: *Érthetetlen összeesküvés*.

A szerző okfejtése szerint a szlovák nemzeti felkelés egy érthetetlen összeesküvés volt, amikor is a felbujtott nép felkelt egy jól prosperáló állam ellen egy olyan ország megteremtéséért, amely csak nyomort és bánatot hozott.

Szlovákiában szinte naponta jelennek meg ilyen írások. Különösen élenjár ebben a Meciarhoz közel álló, a közelmúltig az állami Szlovák Távirati Iroda gondozásában megjelent Slovenská Republika című napilap, még inkább a Szlovák Nemzeti Pártnak szánt heti melléklete, amelyről a szlovák kormány is megállapította, hogy fasisztoid hangvételű. Mi több, az SZNP némely, fasiszta megnyilvánulásról ismert elnöke, Ján Slota már bocsánatot kért emiatt a nyilvánosságtól, de a kampány tovább tart.

Nyilván e tudathasadásos megnyilvánulások részesei nem tudatosítják eléggé, hogy Szlovákia volt Németország mellett az egyetlen európai ország, amelynek parlamentje 1942-ben elfogadta – az egyetlen magyar képviselő, gróf Esterházy János egyetlen ellenszavazata mellett – a hírhedt hitleri fajvédő törvényeket.

Palágyi Lajos

Várandós Mamáknak!

Ismeri Ön a Várandós Mamák könyvét ?

-3%

Ha ismeri, akkor tudja azt is, hogy érdemes felhasználni, hiszen a könyvben található kuponnal Ön egy ilyen Várandós Mama Ajándékcsomag tulajdonosa lehet. Nem is kell egyebet tennie, mint kitöltenie a kupont, és elvinni a győri Baba Ház-ba. Ha az ajándékcsomag kiváltását szeretné egybekötni egy babakocsivásárlással, a kocsi árából 3% árengedményt nyújtunk!

Törzsvásárlóink 10 vásárlás után a vásárlások összegéből 3%-os kedvezményben részesülnek.

Legyen Ön is törzsvásárló !
Hogy a babának mindene meglegyen
Baba Ház, Győr, Árpád u. 54.
Tel.: 315 - 533 / 444

Bounty

DP HEXAGON

A makréla

Tenger gyümölcsei

A magyar konyha nem igazán ismeri a makrélát, de Ön feltétlenül kóstolja meg, ha igazán szereti a különleges ízeket:

Füstölt, borsos makréla	165 Ft/adag
Füstölt, ízesített makréla szeletkék	15 Ft/dkg
Sült makréla	49 Ft/10dkg
Sült hering	49 Ft/10dkg

Itt minden íz egy meglepetés !

Tenger Gyümölcsei Grill-Halbár, Győr, Sarló köz

DP HEXAGON

Legközelebb még közelebb

Szeretne Ön **gyorsan** egy **működő** GSM mobiltelefonhoz jutni ?

Amennyiben szeptember 3-án, fél 11-től este 6-ig

a győri Európa-Japán Fesztivál alkalmából rendezett Üzleti Kiállításon a Magvassy Mihály sportcsarnokban felállított Westel 900 GSM standon vásárol,

a Motorola és a Nokia készülékek árából

10 % engedményt kap !

Ha bármilyen kérdése van, kérjük, hívja a (06-30) 303-880-as vagy a (06-30) 303-328-as telefonszámot.

Westel 900

Westel 900 GSM. A kapcsolat.

MAHR, Mari

-dzs- : Naranosgaléria : Mari Mahr =
M. Naranos, 1993. aug. 26. 3. ill

egyedi műtárgy között. *Shiego Fukuda* is megmutatta az első verzióját: egy könnycseppet hullajtó szem, melyben a szemgolyó helyét a planéta foglalja el. Elmesélve talán

A Budapest Galéria
és a
Magyar Fotográfiai Múzeum
meghívja Önt

Mai Manó

csász. és kir. udvari fényképész
volt műteremházában rendezett kiállítására.

A műterem múltjáról szóló kiállítást
Török András
helyettes államtitkár
nyitja meg
1994. október 31-én, hétfőn délután 4 órakor.

A kiállítás megtekinthető
november 6-ig, naponta 8–16 óráig.

A műterem történetéről
nyilvános egyetemi előadást tart
Kincses Károly
november 3-án 11 órakor

Cím: Budapest, VI. Nagymező u. 20. I. emelet

MAI Manó

Mai és Társa

cs. és kir. udv. fényképész
BUDAPESTEN.

JURY TAG
FIRENZEN 1898
JURY TAG
TEMESVÁROTT 1891
JURY TAG
WEIMAR 1901

BUDAPEST 1896

KIVÁLÓ KITÜNTETÉS
SZAKIRODALMI MÜKÖDÉSÉRT
A WIENER-PHOTOGR. GESELLSCHAFT TÓL

Marics Testvérek

ARANY ÉREM
PARIS 1900

CSÁSZ. ÉS KIR. UDVARI FÉNYKÉPÉSZ

TELEPHON 21:46

BUDAPEST

NAGY MEZŐ U. 20 SZ.
A FÖV. ORPHEUM ÁTELLENÉBEN.

AZ EZREDÉVES-ORSZ-KIÁLLITÁS KÖRÜL
SZERZETT KIVÁLÓ ÉRDEMEK MÉLTÁNYLÁSAÚL
KIRÁLYI ELISMERÉS ÉS ÁLLAMI EZÜST ÉREM

SZÁMOS KIÁLLITÁSI ARANY ÉREM ÉS DISZOKLEVÉL
ELISMERT LEGJOBB GYERMEKFELVÉTELEKÉRT

MAI Manó

r
záció

ek vagyunk. Részei a etlen modernizálás-unk is modernizálan-azonnal, még a folya-akaszában. Gyerme-t mint „humán tényе-getünk, már csak a fo-tkező szakaszában ér-

ció
ogy mi,
sítói,
zorulunk."

modernizációért folyó erepeire.
alizmus szellemének z a szerencsés orszá-rsze a gyarmatok kirab-redeti tőkefelhalmozás őszakot sem nélkülö-itele is kellett. A XX. ernizációs kísérletei s és ugyancsak erő-oldásokat keresik. T. Iván hangsúlyoz-világgazdaság fejlett rmészetes úton ter-ndozta az emberi jo-ársadalom ideálját, a demokráciát és jogál-. addig a perifériák okratikus retorikával zocialista program-ánt diktatúrák mögé ekeztek modernizá-alóra váltására."
a diktatúra mögé hú-ott magyar moderni-t csak 1973-ig volt si-nondható. Az olajvál-nem voltak képesek atni az ország elavult szerkezetét, ezért a évek végére már az fenyegette a gazdasá-z utolsó egypárti kor-en mégis megtisztítot-az elodázhatatlan válto-t. Az 1990-es választá-evezetett reformok, saj-n túlpolitizáltak voltak áködő mezőgazdasági kisüzem kapcsolat-nek szétverését), rész-sikerült az elodázhatat-dázni. Ráadásul a mo-végrehajtásához a dísz-magyar és az árvalányhajas cser-készkalap nem bizonyult a leg-megfelelőbb öltözéknek, s a múlt-ra függesztett szemmel nehéz volt a jövő irányába haladni. Egyszó-val 1994-ben a rendszerváltás má-sodik kormánya számára csak az volt bizonyos, hogy az előző két modernizációs fázist nem folytat-hatja: szó sem lehet diktatúráról, a szerves fejlődéshez szükséges hosszú időtartamot pedig nem biztosítják a történelmi körülmé-nyek. Az egyetlen nyitott út a ra-dikális változtatásoké. Ezen az úton két nagy akadály áll: az egyik a tőkeszegénység, amit a külső és belső eladósodás súlyosbít. A má-sik a társadalom tűrőképessége.

Ha egy állam a gazdasági fellen-dülés állapotában fog hozzá a mo-dernizáláshoz, akkor is nagy társa-dalmi csoportokat hoz nehéz helyzetbe. Nálunk most stresszhelyzet-ben kell megszerezni a társadalmi egyetértést. Vagy legalább mini-mumát. Zűrzavart okozott a „visszapiacosulás", az „újratőké-sülés", a rosszul megoldott kárpót-lás és a szociális háló hirtelen fosz-ladozása. Ellentétek alakultak ki a felismert (vagy félreismert) érde-kek mentén. Harc folyik régi jo-gok ellen, illetve új jogokért; poli-tikai és kulturális hadállásokért.

Sajátos, hogy a küzdelemben igyekeznek háttérben maradni a modernizálódásban közvetlenül érdekelt tőkések és vállalkozók, épp azok, akik a jövedelmek diffe-renciálódásának legfőbb haszon-élvezői. (Surányi György, a Ma-gyar Nemzeti Bank elnökének szavai szerint „nem bolondok szétlövetni magukat...") Így aztán a társadalom számára az egész fo-lyamat a modernizálást szorgal-mazó kormány és a gazdasági áta-lakulásnak kiszolgáltatott többség közötti küzdelemként jelenik meg. A kormány – erkölcsileg – defenzívába került. Újdonsült tő-késeink vajon miért nem ismerik fel, hogy passzivitásukkal volta-képp a modernizáció ügyét segíte-nek diszkreditálni? Miért nem he-lyezkednek arra az álláspontra, hogy a fene essen bármelyik mini-szterbe, a stabilitás, a növekedés elindítása, a modernizáció – nem-zeti ügy!?

n mindig időben fogja közölni az új kor-

PÁPAI GÁBOR RAJZA

DÉSI JÁNOS

Titkos tyúkhalál

Döglenek a baromfiak Somogy megye néhány községében. Valamiféle fertőzés pusztítja őket. Hogy pontosan mi ez a betegség, azt nem szívesen írnám meg, mert nem nagyon érne meg nekem ez öt évet. Ugyanis a büntető jogszabályok szerint, aki államtitkot nyilvánosságra hoz, az ennyire számíthat. És a legújabb államtitkokról és szolgálati titkokról szóló jogszabályban az olvasható, hogy „az állatok járványos megbetegedésének megelőzésével és leküzdésével összefüggő jelentések és egyéb intézkedések" államtit-kot képeznek. Így aztán nem is csoda, hogy az illetékes főállatorvos munkatársunk érdeklődésére csak annyit mondott, hogy ő bizony nem mond semmit, mert ugye nem kívánhatjuk, hogy ilyen súlyos bűncselekményt kövessen el miattunk.

Munkatársunk azonban nem olyan ijedős, s abban bízott, hogy a gazdák talán meg merik törni a csendet, és csak elárulják, hogy akkor most döglenek-e a csirkék, és ha igen, vajon mitől. Még titkosszolgálati módszereket sem kellett bevetnie ahhoz, hogy megtudja, a csir-kék bizony betegek és döglenek. Most a hatóságok következnek, va-jon eljárást indítanak-e a fecsegő népek ellen.

Mint ahogy eljárást indítottak abban az esetben, amikor korábbi munkatársunk, Veres Ibolya megírta, hogy milyen megszorításokat tervez a Pénzügyminisztérium. Amit azóta egyébként valamennyien tudunk. Miközben az újságírónak az a dolga, hogy informálja a társa-dalmat a mindenkit érintő dolgokról. Kétségtelen, akadhattak olyan hivatalos személyek, akiknek nem jött jól, hogy időnek előtte kide-rült, mit terveznek. Ám akkor miért nem őrizték jobban a titkukat?

Egy anekdota szerint az amerikaiak Disznó-öböl-béli partraszállása előtt az egyik legnagyobb lap megneszelt valamit. A szerkesztők sokáig tipródtak azon, közzétehetik-e, hogy mire készülnek Kubá-ban a jenkik. Végül valamit írtak, amiből azért teljesen egyértelműen nem derült ki, hogy mi várható, és a birtokukba jutott terveket sem közölték. A sikertelen Disznó-öböl-béli kaland után – szól a legenda – Kennedy elnök felhívta a lap főszerkesztőjét, és azt mondta neki, kár, hogy hírt adtak a katonai akció tervéről, mert ezzel előre felhív-ták rá a figyelmet, és nagy kár, hogy nem írtak meg mindent, amit tudtak, mert akkor azzal lehetetlenné tették volna az egész akciót, és ezzel megkímélték volna az országot egy csúfos kudarctól.

Ám úgy látszik, az új titokvédelmi törvénnyel megfélemlített ma-gyar hatóságoktól még azt sem lehet elvárni, hogy olyan dolgokat el-mondjanak – nevezetesen, hogy döglenek a csirkék – amit egyébként mindenki láthat, ha kimegy a baromfiólhoz. Azon is érdemes elgondolkozni, mi a veszélyesebb a társadalomra nézve: az, ha vala-ki mégis elfecsegi e szörnyű titkot, vagy ha megírják az újságok a hírt, amit netán a szomszéd faluban is elolvasnak és esetleg felké-szülnek a védekezésre, beoltatják az állatokat, jobban ügyelnek a tisztaságra és a többi.

Államtitkok addig lesznek, amíg maga az állam. De ha a jogalko-tó olyan információkat is megpróbál elzárni a társadalom elől, amelyek normális viszonyok között a nyilvánosság elé tartoznak, akkor annak is csökken az esélye, hogy azokat a titkait megőrizze, amelyek tényleg nem tartoznak senki másra. Arról nem is beszél-ve, hogy a titok mindig érdekesebb, még az egészen lényegtelen infor-máció is jobban eladható, ha valami rejtélyes lehet a meg-szerzése körül.

Az államtitkokról szóló törvény még csak egy hónapja lépett ha-tályba, nem tudhatjuk, indulnak-e majd eljárások a nyomában, vis-znek-e majd el rendőrök újságírókat azért, mert mondjuk megírják azt, hogy valahol sertéspestis tört ki. Csak remélhetjük a választ: nem. Már csak azért sem, mert egy demokratikus országban nem ér-vényesülhetnek hosszú ideig olyan jogszabályok, amelyek ellentété-sek a polgárok többségének normális jogérzékével.

Itt a vége, fuss el véle – mondhatjuk most már. Csak az a kár, hogy a tyúkok döglenek tovább. Pedig még annyi jó ötletünk lenne...

BODOR PÁL

Felejtés

Eltemették Antal Gábort. Évekig dolgoztunk együtt a Magyar Nemzetnél. Kezdetben morgott rám. Álnevemet, a Diurnust, mégis ő találta ki. Később, az 1990-es privatizációs birkózásban közelebb kerültünk egymáshoz. A kormány szervitorai erőszakkal, fondorlattal a szindikátusi szerződés felrúgása árán is többségi tulajdonba segítették a párizsiakat. A bölcsebb kompromisszumra hajló miniszterelnök nyilván olyan rossz tanácsokat kapott, amilyeneket most Pokol Béla osztogat.

Antal Gábor is áldozata végső soron ennek a viaskodásnak. Lehet, hogy útja a végső nyomorig ellentmondásos volt – mellőzöttségében, szűkölködésében, közlési gondjaiban irtózatosan szenvedett. Nehéz ember volt, morózus, szeszélyes, barátságtalan, gyanakvó. És művelt, olykor remekül író, sokat tudó.

Elfelejtették: még életében.

Talán a büdös szivarjára még néhányan sokáig emlékezni fognak. Meg a ritka borotválkozásaikor mindig összekaszabolt arcára. A verseire viszont már alig. Írt könyvet Einsteinről és Fodor Józsefről, Major Tamásról és Dayka Margitról. Írásainak Üdvösség mára és holnapra című válogatása 1986-ban jelent meg.

Attól tartok, többen olvasták, mint ahányan szerették. Bűntudattal búcsúzom tőle, mert közlési és anyagi ínségében hozzám is fordult – és nem tudtam segíteni. Pedig tudtam, leszek majd én is nyomorgó, elfelejtett, került öreg tollász, akit talán majd csak a halál szeret, meg a rokonok és barátok szűk családja. Rossz tüdőmmel már csak napi egy pipát szívok majd el, s a hátam mögött összesúgnak a tehetséges fiatalok: ez a zsémbes vénember is élt valamikor. Valamikor, régen.

Timár György rovata

baki hátán

nság
letékes Úr" a Magyar Nemzet ama kérdésére, hogy za az idegenforgalmat a város rossz közbiztonsága, ek-Bizonyos, hogy nem vet ránk jó fényt, de azt gondolom, zik, az tudja: egy mondén hangulatú üdülővárosba jött." mondén hangulatot a rossz közbiztonság jelenti. Mielőbb Mallorcán és Cannes-ban üdülőket, hogy ők még nem k.

3
terjedőfélben lévő LSD-s bélyegek képét és nevét közli t angolul is, magyarul is megadva. Megvallom, nekem a nevezésű nyalókás szörnyedelem magyarítása tetszett a ház". (Így: pruple!)
olt a derék magyarítnok, de az biztos, hogy még elol-nhogy lefordítani) a bélyegképen látható angol purple ólagosan angol aláírás szerint is pruple-nak nézett. A o is lehetne, ugye, mint ház? Még az sem tűnt föl neki, t angol neve nem haze, hanem house. Így lett „Prup-aze"-ből, aminek a jelentése egyébiránt: Bíbor Ködfá-olt néhai Jimi Hendrix leghíresebb száma.)
yarító úrnak (hölgynek?): sürgősen szerezzen be némi t. Vagy legalábbis szótárt.

hiánya meglátszik a sajtó latinos műveltségüket fitog-k közleményein is. Legutóbb például „ominózus re-egy rádiós kolléga, nyilván abban a hiszemben, hogy oszava az ómen) olyasmit jelent, mint „a szóban for-'. Ami bizonyos, az az, hogy a szóban forgó ominózus os) műveletlenség egyenest kétségbeejtő.

e
edő rendőrök"-ről olvashattunk a Népszavában. Olya-ibert jókedvükben halálra ütlegeltek. Nekem a verekе-nak rémlik. Aki csak ver, az nem verekszik.

MAGYAR HÍRLAP

POLITIKAI NAPILAP

FŐSZERKESZTŐ: VINCE MÁTYÁS

Helyettes főszerkesztő: MARTIN JÓZSEF
Vezető lapszerkesztő: ÁCS GYÖRGY
Lapszerkesztők: NONN V. GYÖRGY, POPOVICS GIZELLA, SZENTKIRÁLYI ANDRÁS, SZLUKA MÁRTON
Rovatvezetők: BARABÁS T. JÁNOS (külpolitika), DÉSI JÁNOS (belpolitika), LÉPESFALVI ZOLTÁN (sport), MÉSZÁROS SÁNDOR (Budapest/Magyarország), MÉSZÁROS TAMÁS (kultúra), SZÁLE LÁSZLÓ (publicisztika), SZIGETI TAMÁS (fotó), VITÉZ F. IBOLYA (gazdaság)
Művészeti vezető: FÁBIÁN KATALIN

KIADÓ: JÜRG MARQUARD

Kiadja a Magyar Hírlap Könyv- és Lapkiadó Rt., Jürg Marquard svájci kiadóvállalat-csoportjának tagja

VEZÉRIGAZGATÓ: KOVALCSIK JÓZSEF

Lapigazgató: L. KELEMEN GÁBOR
Hirdetési igazgató: BARÁTHNÉ GÁL MÁRIA
Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/B
Telefon: 2100-050, 2102-484, fax: 134-0712

Terjeszti a HÍRKER Rt., az NH Rt. és a Kiadói Lapterjesztő Kft.
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Előfizetési díj egy évre: 9480 Ft, fél évre: 4740 Ft, negyedévre: 2370 Ft, egy hónapra: 790 Ft.
Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a kézbesítőknél, és a Hírlap-előfizetési irodánál (HELIR), közvetlenül, utalványon vagy átutalással Postabank Rt. 219-98636, 021-02809
Nyomja a Marquard Színes Nyomda Kft. Budapest. Felelős vezető: BARTHA TAMÁS igazgató
HU ISSN 0133-1906 HU ISSN 0237-3807
A hirdetések tartalmáért a lap nem vállal felelősséget!

HÍREK

Vállalkozói adatbank Erzsébetvárosért

(MH) Naprakész nyilvántartást készít a polgármesteri hivatal azokról a VII. kerületi vállalkozásokról, gazdasági társaságokról, amelyek hajlandóak az önkormányzat felújítási és fejlesztési munkáiban szerepet vállalni. Az adatbankba – külön kérésre – azonnal bekerülhetnek a most alakuló új vállalkozások, de az iparkamara és az ingatlankezelő Erik vállalat ajánlása révén is listára veszik az elsősorban építőipari kapacitásukat felkínáló cégeket.

Házi múzeum az állatkertben

(MH) Jövő augusztusban ünnepli fennállásának 130 éves évfordulóját a Fővárosi Állat- és Növénykert. Az évforduló alkalmából tervezett programok egyik legfontosabb eseménye egy házi múzeum létrehozása és az állatkerti történeti gyűjtemény bemutatása. Budapest számos közgyűjteményén kívül magánszemélyek birtokában is rengeteg olyan régi képeslap, plakát, korabeli belépőjegy, bérlet van, amelyek nemcsak az állatkert múltjáról tanúskodnak, de fontos kortörténeti dokumentumok is. Sokan már az állatkertnek ajándékozták a birtokukban lévő tárgyakat, de a gyűjtemény teljessé tétele érdekében az állatkert vezetői arra kérik azokat, akinek birtokában van hasonló anyag, hogy jelentkezzenek az Állatkert címén (1146 Budapest, Állatkerti körút 6–12.) vagy a 141-3615-ös telefonszámon Tőke Andreánál. A rossz anyagi helyzetben lévő állatkert a tárgyakért fizetni nem tud, de aki nem akar örökre megválni emlékeitől, tartós letétbe is helyezheti azokat.

Hálózattisztítás a XXI. kerületben

(MH) Hálózattisztítási munkák miatt nyomáscsökkenésre, a magasabb épületek felső szintjein vízhiányra, ülepítés után fogyasztható vas- és mangánoxidot is tartalmazó zavaros vízre kell számítani augusztus 7-én reggel hat óráig a XXI. kerületi Temetődűlő u.–Corvin út–Védgát út–Duna u.–Zsák H. u.–Árpád u.–Táncsics M. u.–Ady E. út–II. Rákóczi F. út–Tanácsház u.–Gyepsor u.–Előd u.–Frangepán u., valamint a Szatmári u.–Dunadűlő út–Széchenyi I. u.–Katona J. u. által határolt területen. A Fővárosi Vízművek Rt. a fogyasztók türelmét kéri.

PROGRAMTIPP

• VESZETT A VILÁG címmel ismerhette meg a magyar közönség David Lynch filmjét. A népszerű Twin Peaks sorozat előfutáraként nyilvántartott alkotás egy mindenre elszánt szerelmespár küzdelmeit meséli el. A Nicolas Cage alakította, gyilkosság miatt két évre elítélt Sailor nemrégiben szabadult fegyházbüntetéséből, és a megpróbáltatások után úgy dönt, ezután jó fiú lesz. Ám szerelmének anyja és a körülmények újra rossz útra térítik. A hetvenes évek zenéivel aláfestett roadmovie-t ma este tizenegy órakor játsszák a Hunnia moziban.

• *CITROM BÉLA szobrászművész kiállításának megnyitóját tekintheti meg az érdeklődő közönség ma 17 órától. A Finnországban élő alkotó magyarországi tárlata Óbudán a Vasarely Múzeumban (III., Szentlélek tér) látható.*

• HOCUS POCUS NEMZETKÖZI PSZICHEDELIKUS TALÁLKOZÓ várja a vájtfülűeket a diósgyőri várba. A fellépő zenekarok között megtalálható az Üveges Csirkeszemek, a Salo Mentale, a Korai Öröm és a Crash Workship. A folyamatos virtuális „elvonást" acid-house-hardcore és transaction party garantálja.

IRÁNYTŰ

Úton-útfélen

● Csepelen a Kossuth Lajos utcai üzemanyagtöltő állomást felújították és megnyitották, így ott ismét tankolhatnak.
● Túlméretes járműszerelvény halad végig a Gyál, Körösi út–Bem József utca–M5-ös autópálya–Ecseri út–Üllői út–Orczy út–Fiumei út–Thököly út–Dózsa György út–Hősök tere–Városliget útvonalon augusztus 4-én 23 órától másnap reggel 4 óráig, ezért az éjszaka közlekedőktől fokozott figyelmet kérnek.
● A Soroksári úton a Máriássy utcánál augusztus 4-én 18 órától augusztus 8-án 7 óráig irányonként egy sáv járható.
● Az Alkotás utcában a Maros utca és az M1-es–M7-es autópálya felé vezető külső sávot, valamint továbbhaladva a Csörsz utcáig a belső sávot október 16 óráig több helyen lezárták, mert javítják a gázvezetéket.
● A XIII. kerületben, a Kassák Lajos utcát a Dévai utca és a Lőportár utca között lezárják a forgalom elől, mert ideiglenesen ezen a szakaszon üzemel a Lehel piac.
● Az I. kerületben, az Attila úton a Mikó utcánál és az Alagút utca előtt irányonként egy sávban közlekedhetnek.

Traffipaxinformáció (augusztus 4.):
IV., Fóti út, VII., Dózsa Gy. út, VIII., Orczy út, X., Jászberényi út, XIII., Újpesti rkp., XIII., Reiter F. u., XIII., Róbert K. krt., XIV., Dózsa Gy. út, XIV., Fogarasi út, XIV., Kacsóh P. út, XIV., Hungária krt., XIV., Mogyoródi út, XV., Rákos u., XVI., Veres P. út, XVII., Ferihegyi út, XIX., Ady E. út.

Jó tudni

Az ajánlott levél feladásával nem szükséges felkeresni a postahivatalt és kiállni az olykor hosszasan kígyózó sorokat. Elég, ha a pontosan kitöltött kísérőcédulát a küldemény mellé tűzik és bedobják az első postaládába. A posta ezután visszaküldi a feladónak a lepecsételt igazolószelvényt. Az így elküldött ajánlott levelet természetesen megfelelően fel kell bélyegezni. Ezért a postai különszolgáltatásért jelenleg 38 forintot kell fizetni.

ITT A A3 TV!

Bajnokság előtt

Az NB I-es labdarúgóbajnokság kezdetén a Skála Metró teraszára hívták a hírhedten összebékíthetetlen csapatok, az Újpest és a Fradi egy-egy vezérszurkolóját. A műsorvezetők már azon is elcsodálkoztak, hogy egyáltalán egy asztalhoz lehetett ültetni őket, s nem támadtak egymásra baseballütőkkel és gázspraykkel, mint az a meccseken történik. Az Ultra Viola Bulldogs és a Fradi Baráti Kör képviselői a harc kezdetét az ötvenes évek elejére datálták.

Az A3 tévécsatornán a Magyar Hírlap által is támogatott Itt a tv! élő adása délután fél kettőtől délután ötig és este fél nyolctól tíz óráig jelentkezik a Nyugati téri Skála Metró áruház teraszáról.

A NAP MŰSORÁBÓL:

● Fél kettőkor görkorcsolya-bemutató a Nyugati téren.
● Bűnrossz versek versenyét hirdetik meg.
● Az AIDS-megálló című műsorban ma is Terry Black válaszol a jeligés levelekre.
● Délután négy órakor a Pa-Dö-Dö lép színpadra.
● Este fél nyolckor az Itt a tv! elindítja hódító útjára az Alter ego című egyórás zenei műsorát.
● Ha nincs más programod ma estére és szórakozni vágysz, az Itt a tv! meghív egy fergeteges bulira a Skála Metró teraszára, ahol találkozhatsz kedvenc műsorvezetőiddel és végignézheted, hogyan készül a műsor.

A Mai Manó-ház ismét fotográfus központ lesz

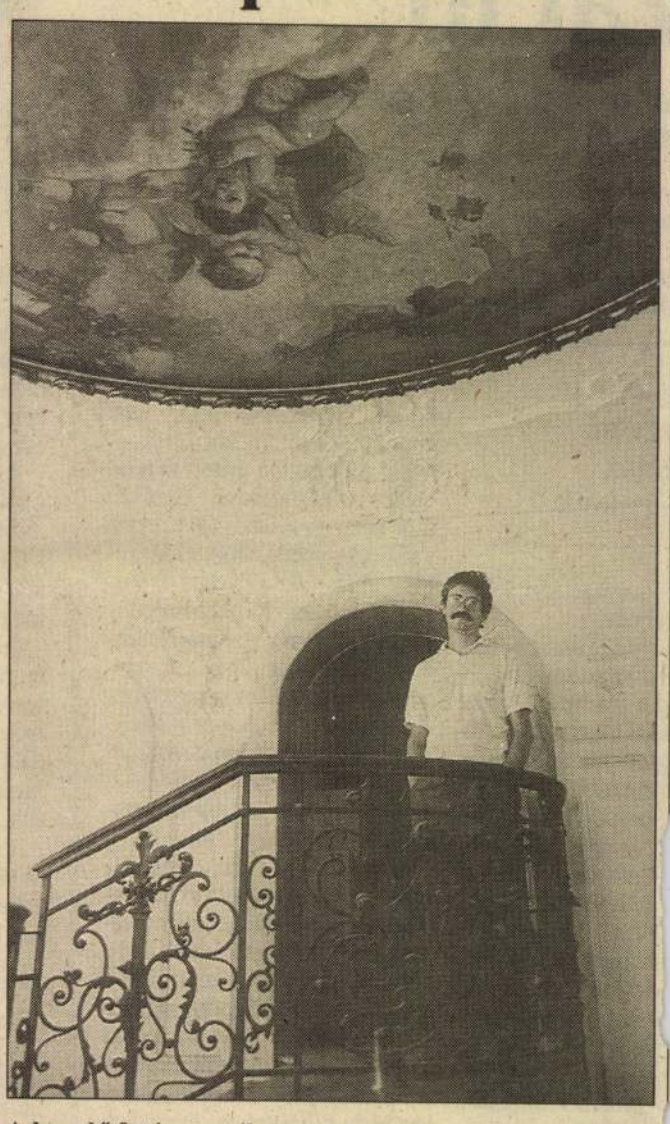

A leendő fotósszentély

FOTÓ: PÉLYI NÓRA

MH-információ

Hamarosan bemutatja a nagyközönségnek Kincses Károly, a Magyar Fotográfiai Múzeum igazgatója azt a Nagymező utcai műemlék házat, amelyben a századfordulón a kor neves udvari fényképésze, Mai Manó működtette stúdióját, s ahová már a '30-as évek eleje óta szeretnének visszaköltözni a magyar fényképészek.

Mint lapunkban beszámoltunk róla, a gyönyörű, hatszintes műteremházat eredetileg is a fotográfia igényei szerint tervezte Nay és Strausz 1894-ben. A homlokzati díszítőszobrok a fényképészet és festészet allegorikus alakjait ábrázolják, a homlokzatot díszítő Zsolnay-majolika, a szép ornamentális díszek a századforduló fővárosának is egyik legszebb épületévé tették a Mai Manó-házat.

Fényképészek régi álma, hogy afféle fotográfusok kultúrházaként visszaadhassák a szép épület régi profilját. Itt lehetnének a fotósszervezetek irodái, kiállítótermek, információs központ és könyvtár, valamint ideköltözhetne egyre szűkösebb kecskeméti helyéről a Magyar Fotográfiai Múzeum gyűjteménye is. Újra működtethetnék a szinte sértetlen, üvegtetejű napfényműtermet, amelyik igazi kuriózum, és látnivaló lehetne a nem fotográfusok számára is.

E tervek első lépéseként nyílik most meg a Budapest Bank támogatásával a Mai Manó Fotógaléria, ahol kortárs és régi fotográfiákat lehet majd vásárolni. A galériát információs központként, fotóskönyveket árusító boltként és antikváriumként működteti a múzeum a Magyar Újságírók Szövetségének fotóriporteri szakosztályával közösen.

Ez év őszétől a Budapest Bank Budapestért Alapítvány támogatásával felújítják az előcsarnokot, ahol egy rendhagyó, éjjel-nappal nyitva tartó „lépcsőházi tárlaton" mutatnák be az épület történetét és Mai Manó munkásságát. A VI. kerületi és a fővárosi önkormányzat támogatásán és a kulturális kormányzat segítségén túl a házat ma is használók, elsősorban az autóklub együttműködésében bízhatnak azok, akik Kincses Károly igazgatónak és Bánkuti Andrásnak, a Fotóriporteri Szakosztály titkárának szorítanak azért, hogy egy újabb európai rangú kulturális központtal gazdagíthassák Budapestet.

• Szarka Klára

Támadják a józsefvárosi roma önkormányzatot

MH-információ

Törvénytelen az a VIII. kerületi jegyző által hozott intézkedés, amely a Józsefvárosban működő Önálló Cigány Kisebbségi Csoport és a Segítő Szolgálat lépéseit a cigány kisebbségi önkormányzat egyetértéséhez kötötte. A két szervezet hovatartozása körüli viták is hozzájárultak a kisebbségi önkormányzat és az újonnan létrejött Józsefvárosi Roma Kerekasztal között kialakult feszült helyzethez.

A két szervezet a polgármesteri hivatal része. Ezért, mint Földvári Bélától, a Fővárosi Közigazgatási Hivatal munkatársától megtudtuk, csak akkor adható át a kisebbségi önkormányzatnak, ha előzőleg intézménnyé alakítják őket.

A kerületben működő társadalmi szervezetek úgy ítélik meg, hogy a kisebbségi önkormányzat nem hoz érdemi döntéseket. A Józsefvárosi Roma Kerekasztal életre hívásával kívánnak hatékony érdekképviseletet teremteni a kerületi cigány embereknek – tudtuk meg a kerekasztal elnökétől, Oláh Tibortól. A kerekasztal vezetői visszautasítják a kisebbségi önkormányzat elnökének azt a kijelentését, melyben – lapunknak adott hétfői nyilatkozatában – gazdasági visszaélésel vádolta a hat tagszervezet irányítóit. Nehezményezik, hogy a kisebbségi önkormányzat többszöri határozata ellenére sem vette fel a kapcsolatot a társadalmi szervezetekkel, s ezáltal a képviselet elszakadt a képviselendőktől.

Az egyeztetés nemcsak a szervezetekkel, hanem a testületen belül is elmaradt. A roma képviselők egy része kifogásolja, hogy az elnök a testület megkérdezése nélkül tett különböző lépéseket. Az elnök személye körül többször alakultak ki parázs viták a kisebbségi testületben, amely fél év után három elnökválasztáson van már túl. Egy öttagú testületben az elnök támogatottsága bármelyik pillanatban meginoghat, hiszen elég egyetlen ember bizalmának elveszítése. Így a kisebb személyes nézeteltérések is döntésképtelenné tehetik a testületet.

Földvári Béla kérdésünkre elmondta, hogy a kisebbségi önkormányzat egy-két kivételtől eltekintve jogszerű határozatokat hoz, működése kiegyensúlyozottnak mondható. Felelősen gazdálkodnak, több sikeres rendezvényt bonyolítottak le a kerületben. A testület feloszlatását – amit július 17-ei rendkívüli ülésükön hozott határozatukban kilátásba helyeztek – meglátása szerint eddigi működésük nem indokolja. Ha a testület mégis feloszlatná magát, a listán következő személyek sem kerülhetnek az önkormányzatba, s az időközi választást 75 napon belül ki kell írni.

• Nagy Ildikó Emese

enció
erült kelteni
csolatban."

került az ún. CM Klini-
biztosító 150 milliónyi
írozást nyújtott egy, a
gyorsterápiás módsze-
ő magán-egészségügyi
befejezéséhez. A be-
égsem fejeződött be, az
máig sem működik. A
art, a felelősség megál-
sor kerül. Vagyonvesz-
rtént. A pénz vissza-

az eset említésre mél-
nét csak az indulatok.
pályázati rendszerben
eg a biztosító a házi
s (home care) és a hal-
ozás (hospice) nevű
sok bevezetését. E te-
első tapasztalataival is
tt az ÁSZ-jelentés.
vizsgálták a számve-
osító stratégiájának új
ockázatkezelő pályá-
rt. A gyógyításra for-
százmilliárd forint né-
zázalékát, másfél mil-
t a kedvezőtlen mor-
mortalitást előidéző
leküzdésére szánta
biztosító, nemzetközi
ján, építve társada-
ségügy mozgósítható
Az ÁSZ-vizsgálat

ségvetésre kacsintást is célzott. Példátlannak is nevezhető, hogy egy merőben új kezdeményezés első tapasztalatainak megismerése előtt, magukat politikusnak és szakembernek is feltételező honatyák ilyen „elkötelezetten" foglaljanak állást. Ezt semmiféle ellenzéki pozíció nem mentheti. Különösen szomorú, ha a korábbi ciklus népjóléti minisztere, szociális és egészségügyi bizottsági elnöke jár élen a hisztéria keltésében, hiszen ők segítették a törvény meghozatalát és az ő törvényességi felügyeletük idején fogadták el az 1994-es költségvetést, benne az új elemmel, a kockázatkezelő pályázati rendszerrel. Ennyire nem szenvedhetnek sem memóriazavarban, sem munícióhiányban, hiteltelenné válik aggályoskodásuk a nemzet jövőjén, a születések szerény, a halálozások magas számán, ha kritikátlanul támadják az ez ellen végre valamit tenni is akarókat.

Ennél már csak az a szomorúbb, ha a kormányzati oldalon is akadnak partnerek a tb visszaállamosításához, legalább a '96-os költségvetés reformtételeinek korlátozása szintjén. A legszomorúbb, hogy a tét a népesség romló egészsége. Ugyanakkor ez kötelez arra, hogy az egészségpolitikát a nagypolitika szintjén is vállalni kell.

lás Tokióban

KAJÁN TIBOR RAJZA

csupán szűk körét avatta be abba, hogy mire készül. Április 2[illegible]-
én jelentette be pártjának a paktum megkötését, amit azzal tudott elfogadtatni, hogy a kormány stabilitása, a kormányozhatóság érdeke kényszerítette ki az egyezkedést. A későbbiekben a koalíciós és párton belüli támadások egyik legfontosabb célpontja lett ez a paktum.

Az első szabadon választott kormány kamikáze szerepre kárhoztatott – jelentette ki parlamenti bemutatkozásakor. Programjának irányelveit és kormányának tagjait a miniszterelnök május 23-án ismertette a parlamenttel. Addigra már nagyjából megnyugtatta koalíciós partnereit a paktum szükségességéről. A kormányprogramról azt mondta az ellenzék, hogy egyszerű kívánságok gyűjteménye.

Később azután mind többen hányták a kormányfő szemére, hogy nem dramatizálta kellőképpen a gazdasági helyzetet, az adósságszolgálat terheit, a spontán privatizációval okozott károkat, nem szorgalmazta – bár a hitelezők talán a rokonszenv diktálta megértéssel fogadhatták volna – az adósságátütemezést.

Antall József igyekezett a demokratikus közjogi berendezkedésre, a kormányzás kérdéseire fordítani a figyelmet, ám rendre a párton belüli küzdelmek kötötték le energiáját. Az MDF alapítói közül csupán Für Lajos kapott szerepet a kormányban. A mozgalmárokat lassanként a perifériára szorította a pártelnök, miközben nyugat-európai mintára néppárttá próbálta szervezni pártját. Az MDF szellemiségét idéző, az egységet ideig-óráig fenntartó hármas jelszó: a nemzeti liberalizmus, a keresztény-demokrata értékrend és a népi mozgalmak szellemi hagyatékának ápolása volt.

Antall József igazi terepe a közjogi hagyományok élesztgetése mellett a külpolitika irányítása volt. Sokak szerint ő volt valójában a diplomácia alakítója és szervezője. Szívesen hivatkozott külpolitikai sikereire. Az önkormányzati kampánycsendben, a Hankiss által letiltott tévéinterjújában például azt mondta, hogy nem kíván nagyobb bizalmat a koalíció számára, mint amennyit a külföld tanúsít kormánya iránt.

A koalíció első válsága, Rabár Ferenc pénzügyminiszter másfél hónapon keresztül titkolt lemondása nyomán robbant ki. Ekkor derült ki, hogy a kormány gazdasági stratégiája eklektikus, a „harmadik út"-nak tett állandó engedmények következtében gyenge, az ellentétes álláspontok kiegyenlítésére, nem pedig a markáns álláspont védelmére és megvalósítására törekszik. Rabár távozása után a fiskális pénzpolitika helyettesíti a gazdaságpolitikát.

A koalíció három súlyos válsága közül mindhármat többé-kevésbé sikerrel oldotta meg Antall József. A taxisblokád idején adott kórházi nyilatkozatával rokonszenvet keltett a polgárokban. Önkritikus hangnemben ismerte el, hogy a kabinet hibázott, ugyanakkor – szélsőségeseivel szemben – mindvégig nagy önuralommal, visszafogott hangnemben polgári engedetlenségi mozgalmat emlegetett.

Torgyán Józsefet 1991 nyarán nem tudta ugyan sarokba szorítani, ám a parlamenti kormánytöbbséget megóvta azzal, hogy sikerült maga mellé állítania harminchat kisgazda képviselőt. Ez kétségtelenül taktikai sikere volt, jóllehet később ez a csoport szétesett és nem tudott Torgyán ellenfelévé válni. Antall alighanem túl későn válaszolt Csurka István 1992-es Néhány gondolatára, de a törékeny kormánytöbbséget – az érzékeny érvényesülések ellenére – megintcsak egyben tartotta.

Az Antall-kormány három és fél éves tevékenységéről, történelmi távlat híján, annyi bizonyos, amennyit a kormány munkájáról az első száz nap elteltével az ellenzék állított: „helyrehozhatatlan hibát nem követtek el".

Antall József reménytelen küzdelmet vívott a halálos kórral, és a korral is, amely a rendszerváltást követő újrakezdőnek nem kedvezett.

Göncz Árpád államfő december 12-én, a miniszterelnök halálának napján azt mondta:„ ...joggal állítható, hogy az ország, miniszterelnökének irányításával elindult a demokrácia felé".

MAT hont

Magyar Hírlap 1993 XII. 12

ZERKESZTŐHÖZ

szen másképpen látunk mindent, például az említett cikknek is az Öngól címet adtam volna.

A szerző szerint jobb volt a Kádár-rendszer, a szocializmus – mondja a nép. Akkor volt munkahelyünk, termelni csak né-
a kellett, leromlott házaink helyett amerikai kölcsönökből
[illegible] panelházakat. Ugyanúgy volt mit hazavinni a mun-

Nem valami ellen, hanem valamiért írtam: a fogyasztók védelméért, amelynek ugyanúgy része az FVF, mint a Fogyasztóvédelmi Egyesület, s minden olyan szerv és egyesület, amely tesz vagy tenni akar valamit a fogyasztóért. Hisz, mint tudjuk (fejlettebb piacgazdaságokban!), a „vevő az Isten!".

...vezető-helyettes és Geberle Erzsébet.

PROGRAMTIPP

KONCZ ANDRÁS
új képeiből nyílik ma kiállítás a Fészek Galériában (VII., Kertész utca 36.). A festőművész tárlata hétfőtől péntekig délután kettőtől hatig tekinthető meg.

LIMES KLUB
lesz ma este héttől a kultúra határterületeit kedvelőknek az Almássy Téri Szabadidőközpontban (VII., Almássy tér. 6.).

IRÁNYTŰ

Úton-útfélen

A XI. KERÜLETBEN A KARINTHY FRIGYES ÚTON a Budafoki út előtt két helyen is útszűkület lassítja a Petőfi híd felé tartó forgalmat.
A XI. KERÜLETI BARTÓK BÉLA ÚTON a Bertalan Lajos utcánál betonoznak a Móricz Zsigmond körtér felé vezető oldalon. A külső sávot munkagépek foglalják el 7-16 óráig.
A XV. KERÜLETI SZERENCS UTCÁBAN tart a csatornaépítés, az Eötvös utca és a Bethlen Gábor utca között. Elkerülni a Dugonics utca, vagy az Arany János utca felé lehet.
A VI. KERÜLETI PAULAY EDE UTCÁBAN holnap építkezést kezdenek a Káldy Gyula utcánál.

Hol lesz ma traffipax?

Délelőtt: II., Budakeszi út, IX., Haller u., XI., Budafoki út, XII., Zugligeti út, XIII., Röppentyű u., XV., M3-as bevezető szakasza, XV., Bánkút u., XVI., Veres P. út
Délután: I., Attila u., II., Hidegkúti út, III., Vörösvári út, IX., Haller u., X., Albertirsai út, XIV., Mogyoródi út, XV., Szentmihályi út, XVI., Timur u., XVIII., Gyömrői út, XIX., Szabó E. út, XX., Haraszti út, XXI., Hollandi út

Hol olcsóbb

A CSEMEGE MEINL SZAKÜZLETEIBEN: Nesquik kakaópor 800 gr 465 forint helyett 389 forintért, löncshús konzerv 400 gr 150 forint helyett 119 forintért, Prima alma és szőlőlé 1 l 69 forintért, Milka táblás csokoládé 11 féle ízben 100 gr 129 forint helyett 99 forintért, Szavanah kölyökpezsgő (alkoholmentes) 0,75 l 315 forintért, Ballantines whisky 0,75 l 2899 forint helyett 2425 forintért, gépsonka 1 kg 900 forint helyett 675 forintért, Perwol gyapjú mosópor 320 gr 249 forint helyett 219 forintért, Fa desodor 150 ml, ötféle, 299 forint helyett 259 forintért kapható.

A SUPER KÖZÉRT SZAKÜZLETEIBEN ÉS ÁRUHÁZAIBAN: ÁSZ vékony kolbász 1 kg 599 forint, teavaj 10 dkg 39 forint, Dreher Pils sör 0,5 l 56 forint, Pril mosogatószer 500 ml 149 forint, Domestos 750 ml 189 forint, Sunlicht flakonos 500 ml 159 forint, Új Biopon automata 600 gr 189 forint, Tomi sztár color 2,4 kg 599 forint, Blendamed fogkrém 125 ml 219 forint, Olympos narancsital 1,5 l 117 forint, szobi almaszörp 0,5 l 99 forint, Sió szűrt almaital 1 l 69 forint, Henkel száraz pezsgő 0,75 l 999 forint, Passport skót whisky 0,75 l, díszdobozban, 1999 forint, Kaiser nyári turista 1 kg 599 forint, csabai szárazkolbász 1 kg 799 forint árban kerül forgalomba.

ERDEI BÚTORDISZKONT HÁZAKBAN karácsonyi vásár (XIX., Üllői ut 243., XVIII., Péterhalmi út 8., XV., Székely Elek u. 16.) Emanuel franciaágy 92 800 forint helyett 64 960 forintért harminc százalék árengedménnyel, Gabi franciaágy ágyneműtartós 9 900 forintért, Tornádó sarok plüss, ágynak nyitható 60 százalék árengedménnyel 148 000 forint helyett 59 200 forintért, Csöpi sarok ágynak nyitható 50 százalék árengedménnyel 53 600 forint helyett 21 000 forintért, középen osztott franciaágy ágyneműtartós 42 000 forint helyett 21 000 forintért kapható.

Fotómúzeum a Nagymező utcában

Galéria lesz a Mai Manó-házból FOTÓ: HABIK CSABA

MH-információ

Jó ideje folyik a huzavona a Nagymező utcai egykori Mai Manó-ház körül. A gyönyörű épületet most műemlékké nyilvánították, s a Magyar Fotográfiai Múzeum hamarosan elfoglalhatja az egykori kiváló fotográfusmester házának csaknem felét.

Több mint százharminc éve vetődött fel először az a gondolat, hogy a magyar fotográfia emlékeit össze kellene gyűjteni és méltó helyen bemutatni a nagyközönségnek. Rengeteg, sokszor hiábavaló küzdelem után, 1991-ben Kecskeméten végre megnyílhatott a Magyar Fotográfiai Múzeum. Kincses Károly igazgató akkor kijelentette: célja, hogy a gyűjtemény a fővárosba kerülhessen, Mai Manó udvari fényképész Nagymező utcai házába.

A páratlanul érdekes és szép évszázados épület eredetileg is fényképészeti célra, műteremnek és a művész lakásának épült.

Az épület története mostanában vett kedvező fordulatot. Nyár végén egy kicsi, de ízlésesen berendezett helyiségben sikerült a Fotográfiai Múzeumnak megnyitnia fővárosi bázisát, a Mai Manó Fotógalériát.

Nemrég pedig kormányhatározat született arról, hogy harmincmillió forintot elkülönítenek a Magyar Fotográfiai Múzeum fokozatos beköltöztetésére a Mai-házba. Ezzel egyidejűleg az épületet műemlékké nyilvánították. A tervek szerint márciusban, a millecentenárium évében már az eredeti műteremből kialakított kiállítóteremben nyílik meg A fotografálás a századfordulós Budapesten című kiállítás.

Kincses Károly szerint legalább egy évtized kell ahhoz, hogy az épület egészét elfoglalhassák, és akkortól fogva a Magyar Fotográfiai Múzeum méltó helyen várhatja a nagyközönséget.

Sz. K.

PATRONUS

MAI MANÓ CSÁSZ. ÉS KIR. UDVARI FÉNYKÉPÉSZ MŰTEREMHÁZA

MAGYAR FOTOGRÁFUSOK HÁZA

1894-ben az Andrássy út sarkán, a Nagymező utca 20. alatt épült fel Mai Manó hatszintes napfényműterme, mely egyedülálló rekvizituma a fényképezés történetének, az építészettörténetnek és a polgárosodó Budapestnek. A fotográfus szakma ezt a különlegesen szép műteremházat ismét a fényképészet szolgálatába kívánja állítani. Eredeti építészeti és funkcionális, szépségét rekonstruálva, Budapest egyik reprezentatív kultúrtörténeti pontjává szeretné tenni. Itt nyer végleges otthont a Magyar Fotográfusok Háza, ahol helyet kapnak történeti és kortárs fotókiállítások, szakmai könyvtár és számítógépes fotómúzeum. Fényképészeti szakszolgáltatások állnak majd a szakma rendelkezésére, előadó- és vetítőterem, oktatási kabinetek épülnek mejd ki. Eredeti funkciójában kívánjuk működtetni a szerkezetében máig megmaradt napfényműtermet. Az udvaron, az Arizona mulató volt helyiségeiben pedig kávéház üzemel majd. Egy éve nyílt meg a Mai Manó Fotógaléria, majd a Lépcsőházi Galéria, amely hétfőtől péntekig 14-18 óra között, kiállításokkal, új és antikvár fotós könyvekkel, katalógusokkal várja a látogatókat. Ez év szeptemberében alakult meg a Mai Manó Közhasznú Társaság, amelynek feladata a program megvalósítása, a Magyar Fotográfusok Háza üzemeltetése.

MAI MANÓ

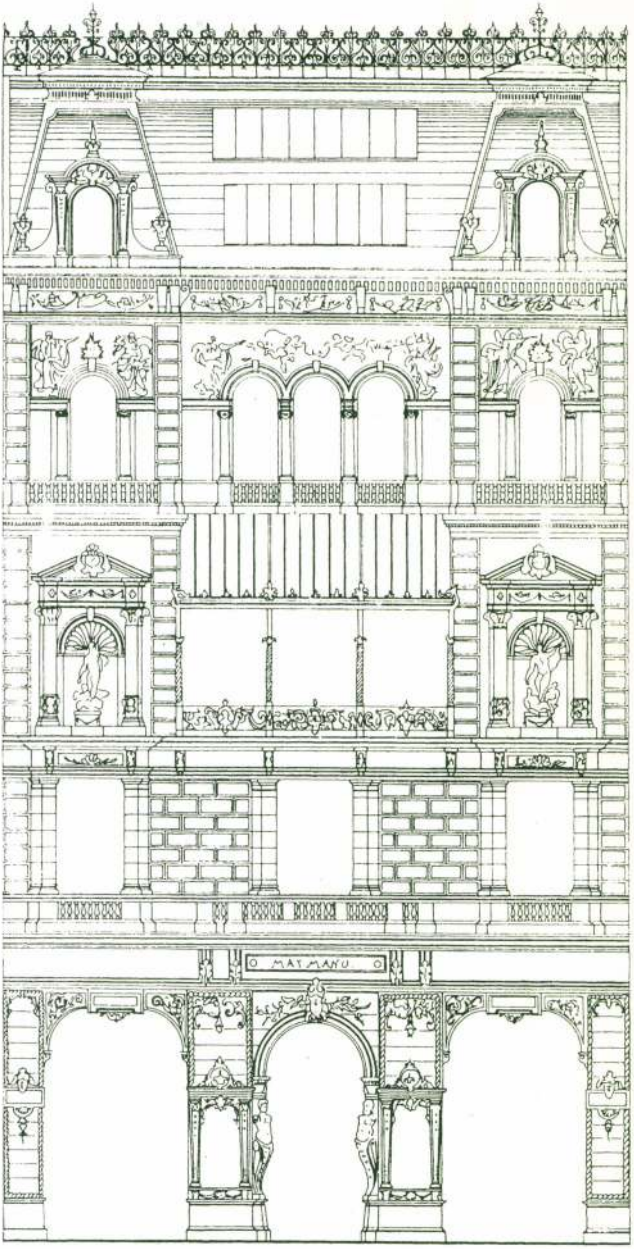
O MAI MANU O

MAI Manó

G. Planck Hedda – Grengel Péter

Mai Manó fényképezési módszerei, és bélhártyái építészetünkben.

MUSEUM 1995 – 53–88. ill.

xxxxxxxx marmo, lengnaiuoli/,

~~magszinu~~ képzetlen munkásgár

ro"-k vezetése alatt. A renes

sát a munka szervezése is kif

fontosságu mesterség (professiou) volt az

te a traktátusában Albertinél

ről az épitészeti ornamentum

renzei szobrászait tartotta a

Arról, hogy a külön

vesek / mason layers/ és a sz

egysége érvényesüljön, a rene

tosságu mestere, az "archite

~~Axrxxxxxx

Üzlet: Kaposvár, Arany J. u.
Műhely: Zaranyi-ltp. garázssor
MŰGAKER BT – SZÁGULDJON VELÜNK
(292241)

tében 40 vesztették életüket. Az idén 510-en sérültek meg, míg az elmúlt év hasonló időszakában több mint 600-an szenved-

előzé
zetők
szám
lehet

Több mint 600 új járművet értékesítettek

Terjeszkedik a Nissan

Több mint 600 új Nissan jármű és kisteherautó került a magyarországi hálózatba az év első hét hónapjában.

Az eladások felét a kishaszonjárművek tették ki. Ezzel a Nissan piaci részesedése a korábbi eladásmentes évet követően a személyautók terén elérte az 1-2,3 százalékot, a haszonjárművek II-es kategóriájában pedig a 6,9 százalékot. Erről a Nissan új magyarországi importőre, a Summit Motors Hungary Rt. adott tájékoztatást.

A Summit Motors Hungary részvénytársaság egy éve kezdte meg a működését. A cég az induláskor elsődlegesen azt tartotta szem előtt, hogy a vásárlók számára megbízható szervizhátteret, és alkatrészellátást biztosítson. A cég kezdetben tizenöt tagú márkakereskedő hálózattal rendelkezett, azóta számuk tizeneggyel bővült.

A magyarországi márkakereskedők jelenleg a Micra típusú személygépkocsitól kezdve a tizenöt tonnás teherautókig a Nissan teljes választékát kínálják a vásárlóknak.

Magyarországon egyébként a kishaszonjárművek közül a legkeresettebb típusok a Vanette Cargo, az Urvan, valamint a Trade illetve a Terrano II. Az elmúlt esztendő őszén bemutatott alsó középkategóriás Nissan Almera személygépkocsi szintén a Nissan-vevők kedvelt típusa.

Az
Hár
előt

dria
Vár-
van-

reállítására napjainkban is törekedni kell – mondta a főapát.

Szeregán Gábor

tapest futóverseny iránt érdeklődők. A kedvezményes jegyek visszautazásra csak akkor érvényesek, ha azokat az igazoló bélyegzővel lepecsételik.

MAI MANÓ 96.09.10

Somogyi Hírlap

zvet-
300
ntar-
ly, a
knak
tanak
vár-
naka-
vozá-

szá-
érke-
kell
kon-
iga-

majd
zőgé-
ren-
anak
kkor
meg
ógiai
nban
t ég
er ra-
uzsa

A fotográfia hőskorából. Több mint kétszáz, a fényképezés múltjához kapcsolódó tárgyi emléket, kiadványt, korabeli fotót, fényképezőgép-matuzsálemet (képünkön) bocsátanak kalapács alá szombaton délelőtt Mai Manó volt műtermében, Budapesten, a Nagymező utca 20. szám alatt. Az árverés bevételét a Magyar Fotográfusok Házának kialakítására fordítják.

FOTÓ: FEB/DIÓSI IMRE

Mai Manó
Napszabadság

Elfeledett falfestmények a Mai Manó-házban

Ma, amikor elsősorban az eldobható fényképezőgépek és a fürdőgatyás családi csoportképek divatját éljük, szinte furcsa belegondolni, milyen jelentőségteljes esemény volt egy fényképezkedés száz évvel ezelőtt. Pedig elég megnézni ükszüleink vagy a többi, mára nevét vesztett előd egy-egy fotóját ahhoz, hogy lássuk, ez bizony nem volt tréfadolog: az ősök nemcsak a legjobb ruhájukban álltak a masina elé, de arcukon sincs nyoma a múló pillanat léhaságának. Pillantásuk egész életüket, jellemüket igyekszik tükrözni.

Vagy valahogy így. Én mindenesetre nem tudok szabadulni a furcsa érzéstől, hogy lám, ezekről a labdás kisfiúkról meg a fehér harisnyában, vasalt ruhácskában hintát hajtó kislányokról nem tudunk az égvilágon semmi mást, csak hogy szüleik egykor Mai Manó Nagymező utcai műteremházában fényképeztették le őket. Képeik mára múzeumi tárggyá váltak, s *Kincses Károly*, a Magyar Fotográfiai Múzeum igazgatója óvatosan, fehér cérnakesztyűt öltve sorakoztatja egymás mellé őket azt keresve, hogyan festhetett a cs. és kir. udv. fényképész egykori műtermének berendezése.

Mert a Mai Manó-házról sokat tudnak ugyan a szakemberek, de most, a millenniumi előkészületek részeként folyó felújítás idején az is kiderült, hogy akadnak még fehér foltok. Tudható például, mi volt a szerepük az átépítések és funkcióváltások dacára meglehetős épségben megmaradt tereknek. Bár a látogató ma még elsősorban a fantáziájára hagyatkozhat a deszkaállványok és nejlonfóliák között bujkálva, Kincses Károly elbeszéléséből csodálatos enteriőr bontakozik ki. Megmutatja például, hol állt az első emeleten a fényképezkedni érkezőt fogadó kisasszony, majd hogyan juthatott fel a tölgyfalépcsőn a másodikra, a Zsolnay-kerámiákkal, velencei tükrökkel ékített szalonba. Itt várakozhatott, itt igazíthatta meg a toalettjét, s itt találkozott először a mesterrel is, aki – mintha vendégül látná otthonában – elbeszélgetett vele, s közben azt is megfigyelte, milyen beállítás volna a legelőnyösebb az arcmását megörökíttetni vágyó számára. Az idelátogató polgár, tőkés és arisztokrata számára egyaránt ünnepi alkalom volt ez, s ehhez illett a hely pompája is: a fényűző berendezés, a zsakettben sürgölődő inasok, az elegáns, mégis családias légkör mind a pillanat nagyszerűségét sugallták.

Az épület szokatlan épségben vészelte át a Mai Manó 1917-ben bekövetkezett halála óta eltelt évtizedeket, ám ez a háborítatlanság viszonylagos. Annak ellenére, hogy itt már 1931-ben múzeumot akartak kialakítani, az értő védelem egészen a legutóbbi évekig váratott magára. A legnagyobb változások a negyvenes évek elején következtek be, amikor a Rozsnyai házaspár itt hozta létre a nevezetes Arizona-mulatót: vélhetően ekkor bontották el a műterem felső világítását szolgáló napfénytetőt, ekkor alakították át a harmadik emeleti teraszt, akárcsak Mai Manó egykori lakását, s a többit. A legfelső szint üvegtetős munkaszobáiba lakók költöztek, így aztán elfalazták az egykor oda vezető, funkciótlanná vált öntöttvas csigalépcsőt is.

Korabeli felvétel a Mai és Társa cégtől

Azt azonban senki sem várta, hogy a Mai Manó-ház felújítását végző szakemberek teljesen ismeretlen leletre bukkannak a második emelet egykori napfénymű termében. Márpedig ez történt: néhány héttel ezelőtt a fal olajos-meszes festése alól grisaille technikával készült (azaz a szürke különböző árnyalataival operáló) falképek maradványai kerültek elő, amelyek – az első feltételezések szerint – a fotózás hátteréül szolgálhattak. A restaurátorok szondázó kutatása nyomán a műterem egyik falán egy függönnyel határolt illuzionisztikus tér körvonalai, a másik oldalon kockás kőlapokkal fedett villa terasza bontakozott ki. A lelet azért fontos – mondja az igazgató –, mert korábban senki sem sejtette, hogy Mai Manó nemcsak belógatott-beállított díszletekkel és drapériákkal dolgozott, hanem egyes háttereket egyenesen a falra festetett föl.

Egy ilyen történet persze mi mással is végződhetne, mint a pénzzel. A műteremház 1999 végére befejezendő helyreállítására és a Magyar Fotográfusok Háza kialakítására mindösszesen 95 millió forintot fordít ugyanis a költségvetés. Sem az előre kiporciózott pénzbe, sem a kiszabott időbe nem fér bele a váratlanul előkerült lelet feltárása és restaurálása. A Magyar Fotográfiai Múzeum vezetői, mit tehetnek mást, reménykednek: remélik, hogy valamilyen forrásból tudnak majd szerezni elegendő pénzt, s kapnak három „extra" hónapot a falképek helyreállítására.

N. Kósa Judit

Csilis harmonikafesztivál

A harmonika napját rendezi meg idén először, április 4-én a Dohnányi Ernő Harmonika-zenekar és a Csili Művelődési Központ. A szervezők a környező országok példája nyomán nagy közönségsikerre számító zenei fesztivált szándékoznak létrehozni, ezért műsorukba fiatalokból álló harmonika-zenekarokat, a legismertebb hazai előadókat és a világversenyeken is díjnyertes művészeket hívták meg.

A rendezvény célja: a harmonika népszerűsítése – az oly sokszor tapasztalt közöny és ellenérzés leküzdése. A nemzetközi fesztiválon szeretnék bemutatni a harmonika műfaji és stílusbeli sokszerűségét. Ez a hangszer ugyanis megtalálható a klasszikus zeneirodalomban, de a dzsessz- és a kortárs zenében is – akár szóló-, akár zenekari hangszerként.

Szeretnék, ha ezzel a fesztivállal inspirálnák a harmonika-zenekarok alakulását, a fiatal tehetségek zenei fejlődését. Céljuk ugyanakkor az is, hogy találkozási lehetőséget nyújtsanak a hangszer képviselőinek, és megismerhessék egymás munkáját.

A Lajtha László Zene- és Művészeti Iskola együttese például Bach, Bartók, Dvorák műveiből ad elő, míg az Egri Harmonika Együttes Mozartot, Couperint és Gershwint játszik majd. Egy Gershwin van a Dohnányi Ernő Zeneiskola Harmonika-zenekarának műsorában is, míg a Budapester Klezmer Band a hangszeres zsidó népzenéből ad majd ízelítőt. A fesztiválon a Pozsonyi Konzervatórium professzora, Rácz Tibor szintén részt vesz.

Sz. K.

Szaxofon és meditáció

Nem akar csillogni, nem akar egyszerre húszféle hangot kifújni a csőből, nem akar másodpercek alatt elvarázsolni, letaglózni vagy az őrületbe kergetni. Higgadt szaxofonos, aki hagy időt arra, hogy a hallgatót átjárják a gondolatok. *Charles Lloyd* amerikai szaxofonművész a nyugodt zenét kedveli, ami véletlenül sem tévesztendő össze valamiféle preszszódzsesszel vagy figyelemre sem méltó háttérzenével. Visszafogottságában is tetten érhető sokszínűsége talán abban keresendő, hogy a Memphisben született zenész felmenői között afrikai, mongol, ír és cherokee ősöket találunk. Vagy abban, hogy játszott bluest B. B. Kinggel, Howlin' Wolffal, fújta a szaxofont Ornette Coleman, Don Cherry, Eric Dolphy és Cannonball Adderley oldalán. Sokféle stílust, sokféle irányzatot ismert meg és sajátított el, ám 1969-ben, sikerei csúcsán rövid időre abbahagyta a zenélést, érdeklődése a keleti filozófiák és a meditáció felé fordult. Talán ez volt az az időszak, amikor a számtalan tapasztalat letisztult benne, valódi művészetté érett. Hogy ez mennyire mély és hatásos, arról bárki meggyőződhet, aki április 5-én ellátogat a Petőfi Csarnokba, ahol a tenorszaxofonon, fuvolán és tibeti oboán játszó Charles Lloyd a zongorista Bobo Stensonnal, a bőgős Jeffrey Littletonnal és a dobos Billy Harttal lép föl.

T. Z.

HANGVERSENYEK

KÁLVIN TÉRI REFORMÁTUS TEMPLOM (IX., Kálvin tér 7.) 6-án 20 órától Húsvéti Bach-est: Szenthelyi Miklós, Lendvay József, Bodor János, Gabora Gyula, Mata Kálmán (hegedű), Ardó Mária (ének), Kovács Endre (orgona).

KISCELLI MÚZEUM (III., Kiscelli u. 108.) 5-én 12 órától a Wekerle-telepi Szent József Kórus ünnepi hangversenye. Vezényel: Dallos Erika, Kaposi Gergely. Énektanár: Izsák Imre. Műsoron virágvasárnapi gregorián tractus, a középkori többszólamúság gyöngyszemei, nagyböjti énekek, húsvéti misztériumi játék, húsvéti énekek.

LISZT FERENC KAMARATEREM – RÉGI ZENEAKADÉMIA (VI., Vörösmarty u. 35.) 4-én 11 órától Hantos Andrea (ének) koncertje. Közreműködik: Draskóczy László, Kőteles Géza (zongora). Műsoron Muszorgszkij, Liszt, Schumann, Rossini művei.

MÁTYÁS-TEMPLOM (I., Szentháromság tér 2.) 4-én 20 órától Ella István (orgona), Somogyi Péter (hegedű), Rajnai Mariann (oboa), Bálint Gábor (gordonka), Kubina Péter (nagybőgő) és a Budapesti Bach Kórus húsvéti koncertje. Vezényel: Ella István. Műsoron Bach, Reger, Liszt művei.

ÓBUDAI TÁRSASKÖR (III., Kiskorona u. 7.) 4-én 19 órától Rádiós estek Óbudán – a Danubius Vonósnégyes koncertje. Műsoron Mozart, Haydn, Schubert művei. 6-án 19 órától 40 éve az Operában... – Ágay Karola, Ilosfalvy Róbert, Miller Lajos, Seregi László, Márk Tivadar, Lukács Ervin, Czenner Mihály koncertje. Beszélgetőpartner: Koltay Katalin és Clementis Tamás. Zongorán kísér: Török Géza.

VÁROSHÁZA DÍSZTERME (V., Városház u. 11.) 4-én 18 órától Bécs–Budapest koncert – a Vándor Kórus hangversenye.

ZENEAKADÉMIA (VI., Liszt Ferenc tér 8.) 4-én 19 órától a Duna Szimfonikus Zenekar koncertje. Vezényel: Koós János. Műsoron Hacsaturján, Dvorák, Monti, Rossini, Rimszkij-Korszakov művei, tenorparódiák Puccini, Verdi, Bizet műveiből. 5-én 19.30-tól az MRT Szimfonikus Zenekar koncertje. Közreműködik: Perényi Miklós (gordonka). Vezényel: Michael Stern (USA). Műsoron Messiaen, Saint-Saens, Debussy, Ravel művei. 6-án 19.30-tól Várjon Dénes zongoraestje. Műsoron Beethoven, Kodály, Bartók művei.

TÁRLATOLGATÓ

BÁV AUKCIÓS HÁZ KIÁLLÍTÓTERME (IX., Lónyay u 30–32.) 32. művészeti aukció kiállítása (11-ig).

CSEPEL GALÉRIA (XXI., Szent Imre tér 3.) Joviár György festőművész kiállítása (26-ig).

EL KALÁSZI GALÉRIA (III., Dereglye u. 1.) Kalamá Anita festményeinek kiállítása (30-ig).

ERNST MŰZEUM (VI., Nagymező u. 8.) Kartográfusok – művészek és térképek (május 3-ig).

HAAS GALÉRIA (V., Falk Miksa u. 13., fszt. 2.) A hónap képe: Tóth Menyhért: Földanya. A hónap kérdése: Ismeretlen (?) festő: A régi pesti Broadway.

IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM (IX., Üllői út 33-37.) Szvetnik Jochim (1927–1998) ötvösművész-restaurátor halálának tizedik évfordulója alkalmából.

KORTÁRS MŰVÉSZETI MÚZEUM – LUDWIG MÚZEUM (Budavári Palota „A" épület) Jean-Jacques Label francia fluxus és szituacionista művész kiállítása (május 10-ig).

LORD-MAJOR GALÉRIA (XII., Szamos u.) Pannonhalmi Zsuzsa keramikus művész kiállítása (április 28-ig).

MAI MANÓ FOTÓGALÉRIA (VI., Nagymező u. 20.) Kemenesi Zsuzsanna Infranézia című kiállítása (május 1-ig).

ORSZÁGOS MŰEMLÉKVÉDELMI HIVATAL (I., Táncsics Mihály u. 1.) Integrált végelem – holland grafikai felmérési módszer alkalmazása Tapolca és Sümeg történeti belvárosában (28-ig).

PODMANICZKY TEREM (VI., Eötvös u. 10.) „Védjük, hogy unokáink is lássák IX. – külső Terézváros" – fotódokumentációs kiállítás (25-ig).

RÉT GALÉRIA (XI., Törökugrató u. 9.) Kádár Kristóf 12 éves autista kisfiú grafikáinak kiállítása (23-ig).

TOYOTA SAKURA LINE BEMUTATÓTERME (XI., Bartók Béla út 113.) Szőke József képzőművész kiállítása (27-ig).

ÚJLIPÓTVÁROSI KLUB-GALÉRIA (XIII., Tátra u. 20/B.) M. Novák András festőművész Humán tapéták, művészeti falvédők, óriásposztterek c. című kiállítása (17-ig).

MAI Manó

Fotókonyv 2000 - Vácon és Verőcén

Népszabadság, 2000. 05. 22. 33 o.

mista királyének" tituláltak. Egy bizonyos hogy minél nemesebbé legyen.

doboz a terézvárosi Nagymező utcában

mpával alakította ki műteremlakását, amely most a Magyar Fotográfusok Házának ad otthont

nmal átellenben építtette fel többemeletes műtermét az végén Mai Manó, a híres fotográfus. A ház minden apró részle-beli „luxus diktálta" a Zsolnay-majolikás homlokzattól az erzsébet-si Róth Miksa szecessziós üvegablakaiig.

OSGYÁN EDINA

Nem tudni, egy korunkbeli fényképész, vagy nevezzük fotósnak, hány esztendősen kezdi el pályafutását, a századelő nagy mestere, *Mai Manó* azonban már 14 évesen a kamera mögött állt. Persze még csupán mint inas ismerkedett a szakmával, de annyi biztos, hogy a legjobb tanítók, például *Borsos József* és *Koller Károly* „egyengették szárnyait". Az ifjú Mai tudásvágyát bizonyítja, hogy külföldön is több évet tanult, európai mesterek adták át neki szaktudásukat. „Mai és Társa" néven 1878-ban alakította meg első vállalkozását. Ugyan saját műterme ekkor még nem volt, de néhány éven belül az ifjú mestert olyannyira kedvelték megrendelői, hogy négy-öt segédet is foglalkoztatott.

S hogy mit jelentett akkortájt egy fotóriport vagy egy portré? Jobbára nem egyebet, mint ma, csakhogy egy akkor elkészült fénykép a műfaj és a fotográfusok kis számából adódóan ma pótolhatatlan kincset jelent. Ilyen emlék például *Kossuth Lajos* 1894-es temetéséről készült kép, vagy egy Bartók-portré 1903-ból. Mai Manó műterme akkor még a Váci körúton, az Andrássy úttal szemben üzemelt.

Nem kell sokat taglalni, hogy a Nagymező utca kis szeglete, szélén az egykor Fővárosi Orfeummal (ma a Fővárosi Operett Színházzal és a Moulin Rouge-zsal) a XIX. század végén is legalább annyira előkelő része volt az utcának, mint napjainkban. Az egykori szórakozóhellyel kissé átellenben 1894-ben építette meg Mai Manó a többemeletes műtermet.

Műterem – mondanánk – holott a ház inkább egy pazarul kivitelezett palotához hasonlít. Talán az Operettszínház elől a legszebb a rálátás erre a kis ékszerdobozra. A főhomlokzat egy részét zöld-sárga mázas Zsolnay-majolika díszíti, a harmadik emeletet pedig freskók borítják. Festett üvegablakok és öntöttvas domborművek a műteremház további ékei. Az előcsarnok mennyezetét és az igényes, gazdag díszítésű lépcsőket látva, vagy a csodás festett Róth Miksa-féle üvegek alapján a látogató alig hiszi el, hogy egy műteremben jár. A lépcsőházi mennyezetet is freskók díszítik, a félemeleti korláton kovácsoltvas díszben a művész neve olvasható. Az előcsarnokból az irodába, innen pedig falépcső visz fel az emeleti fogadóterembe. A teraszos szárnyak mögött, a harmadik emeleten lakószobák sorakoztak, a negyediken pedig az udvari tetőtérben, az üvegkupolás műhelyben folyt a munka, a retusálás. A burkolatot is a legigényesebb anyagokból válogatták össze: úgynevezett terazzo padlóburkolat, márványlépcső, a falakon tölgyfa. Az ablakok csiszolt üvegből készültek, a műterme a francia elemeket vegyítette a neoreneszánsz struktúrával.

A fotográfus 1917-ben halt meg, ezután az épület csupán néhány évtizedig őrizte meg eredeti funkcióját: 1932 decemberétől újabb mulatóval bővült a Nagymező utca. *Rozsnyai Sándor* ugyanis megnyitotta a Mai-féle épület földszintjén az Arizonát. Ehhez azonban beépítette az addigi udvart, és az üzlethelyiségeket is felhasználta. A művészvilág alakjai csodálattal forgolódtak a kor luxusigényével kialakított falak között, melyet a tulajdonos a funkció szerint át is alakíttatott. Páratlan volt akkortájt még a színpad közepén elhelyezett süllyesztő, ahol a fellépő művészek hol eltűntek, hol felbukkantak az ámuldozó nézőközönség előtt. Működött még egy rövid életű varieté is, majd a ház az Országos Piackutató Intézet bemutatótermének adott otthont. A Thália Színház stúdiószínháza 1978 és 1981 között tartotta itt előadásait.

A Magyar Fotográfiai Alapítvány régóta tervezte, hogy eredeti funkciója szerint hasznosítja a házat, majd 1999-ben Magyar Fotográfusok Háza néven – elsősorban bemutatóteremként – ismét megnyílt Mai Manó egykori műterme. Fotográfiák nem maradtak fent az egykori lakásról – Mai Manó érdekes módon nem örökítette meg kis rezidenciáját –, mégis teljes szépségében sikerült az utókornak „visszaadni" az épületet.

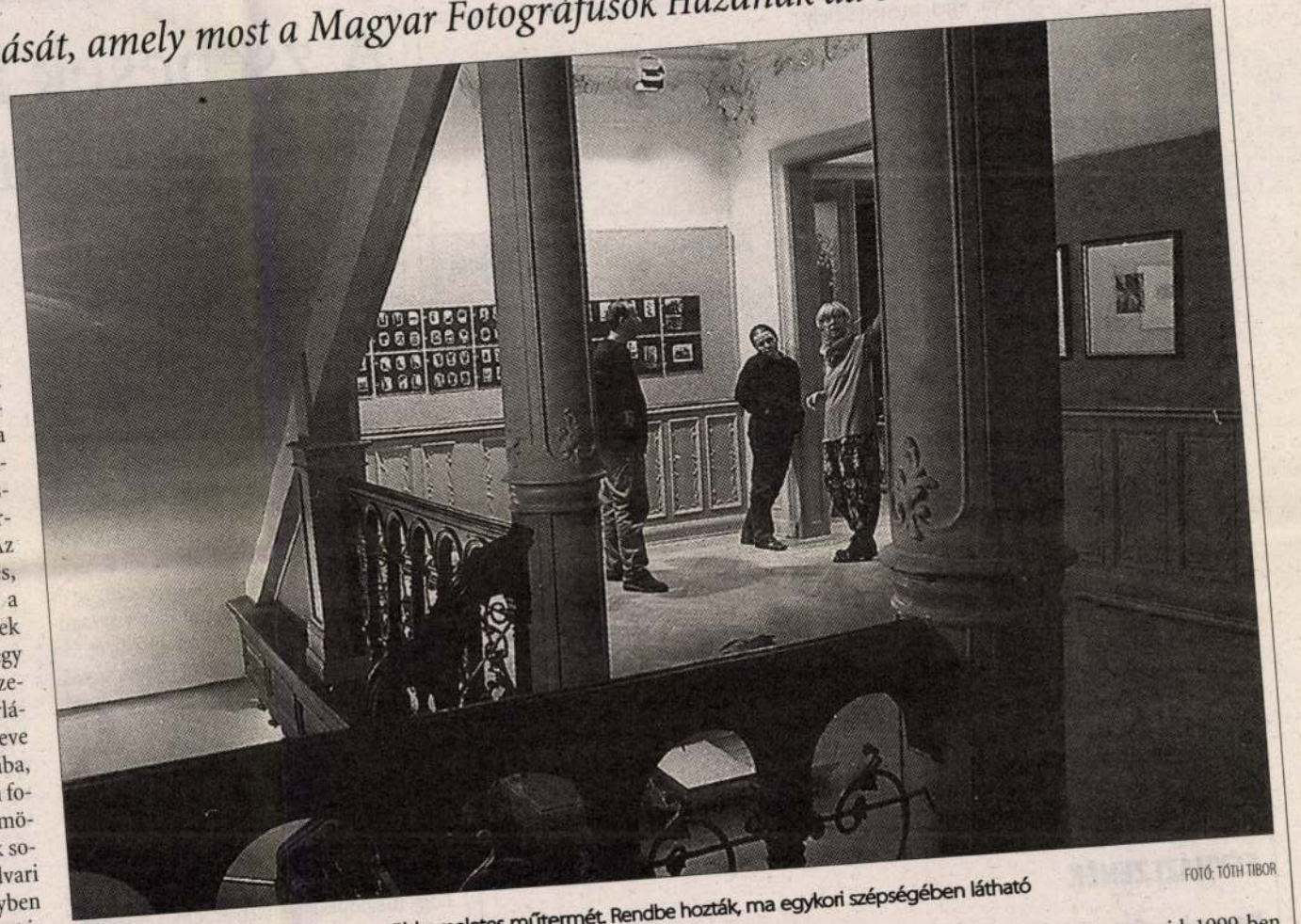

A fotográfus 1894-ben rendezte be többemeletes műtermét. Rendbe hozták, ma egykori szépségében látható

FOTÓ: TÓTH TIBOR

Mai Manó

Magy Nemz 2001. dec 7

Stúdió „K” 7., 19.30: Kontrapunkt, 8., 11 óra: Fény-Kép, 8., 19.30: Halvérfesték, 9., 11 óra: Rózsa és Ibolya

Térszínház 7., 19 óra: A bujdosók, 8., 19 óra: A bujdosók, 9., 17 óra: Karácsonyi könyv-bemutató

Thália Színház 7., 15 óra: Anconai szerelmesek, 7., 19 óra: Anconai szerelmesek, 7., 19.30: Szentek fecsegése (BASH), 7., 22 óra: Megszállottak, 8., 19.30: A kopasz énekesnő, 8., 20 óra: Megszállottak, 9., 18 óra: Diótörő, 9., 19.30: L'aigle noir – A fekete sas

Új Színház 7., 19 óra: Othello, 8., 15 óra: A chioggiai csetepaté, 8., 19 óra: A chioggiai csetepaté, 9., 15 óra: Éjjeli menedékhely

Újreneszánsz Színház 8., 19 óra: Péntek 13.

Vígszínház 8., 19 óra: Furcsa pár, 8., 19.30: Az Iglic, 9., 11 óra: Halász Judit műsora, 9., 14.30: Halász Judit műsora, 9., 19 óra: Sok hűhó semmiért, 9., 19.30: Egy nő

IDŐSZAKI KIÁLLÍTÁSOK

Múzeumok

Budapesti Történeti Múzeum: Liptói kőművesek Budapesten – 150 éves az Állami Nyomda.

Iparművészeti Múzeum: Szecesszió, a XX. század hajnala. „Kincsünk a nemzeté” (dec. 30-ig), Hímezték egykoron selyemmel, arannyal…

Közlekedési Múzeum: Százéves a magyar dízelmotorgyártás.Új vasúti terepasztal.

Magyar Nemzeti Múzeum: Új szerzemények 2001. (2002. márc. 24-ig). A bajor–magyar kapcsolatok 1000 éve.

Mezőgazdasági Múzeum: A magyar mezőgazdaság ezer éve (2002. június 30-ig), Fűfavirág – a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Szobrász Szakosztályának kiállítása (2002. jan. 3-ig).

Néprajzi Múzeum: Időképek – Millenniumi kiállítás (dec. 31-ig).

Óbudai Múzeum: Elfelejtett középkori város Óbuda – királyok, királynék otthona című kamarakiállítás (dec. 31-ig), „Márciusi ifjak Óbudáról” – Birkl László-emlékkiállítás (dec. 31-ig).

Petőfi Irodalmi Múzeum: Jókai világai. Szent István képe a magyar irodalomban (dec. 31-ig). Tolle, lege! Vedd, olvasd! – A nyomtatott könyv a magyarországi reformációban (2002. febr. 28-ig). Szerb Antal-emlékkiállítás (ápr. 30-ig). Chagall-plakátkiállítás (jan. 31-ig).

Kiállítótermek

Ernst Múzeum: Budapest, Nagykávéház (jan. 6-ig).

Vármegye Galéria: Határok nélkül – erdélyi, kárpátaljai, felvidéki és délvidéki magyar művészek kiállítása (dec. 30-ig).

EGYHÁZI ZENÉK

December 9., vasárnap:

Szent István-bazilika, délelőtt 10 óra, Lisznyay: Missa antiqua, Ata adae et Ave Maria.

Budavári Nagyboldogasszony- (Mátyás-) templom, délelőtt 10 óra, Lisznyay–Szabó Gábor: Missa antiqua, Bárdos: Missa III. Este 6 órakor motetták, Kodály: Missa brevis, Kodály: Ádveni ének.

Országúti Ferencesek temloma (Margit krt.), délután 4 órakor Händel. Messiás című oratórima a Kapisztrán Kórus barátai, valamint a Kapisztrán Zenekar közreműködésével.

nem tényleg egyedülálló a maga nemében.

– Nem az a célunk, hogy az építkezés révén minél több bevételre tegyünk szert, hanem az, hogy maradandót alkossunk – mondta az épületről *Sinka Béla*, a beruházó Lehel Invest Kft. ügyvezető igazgatója. Az

de aztán kiderült: a neves … vetett, egészen modern ház elkép… nem nyerte el a megrendelő tetszését. Ezután a neves kaposvári építészt, *Borbás Gábort* bízták meg a munkával, aki egy egé-

csupán Ang… nak is igazi dísze lesz …

A zsebesek is készülnek az év végi ünnepekre

FOLYTATÁS A 21. OLDALRÓL >

Nemrég a Népstadionnál számoltak fel egy bűnözőcsoportot, amelynek tagjai a hazánkba érkező külföldieket, főként a román állampolgárokat lopták meg. Az „etető ember” odament a turistához, segített neki tájékozódni, megmondta, melyik buszra szálljon fel, barátkozott vele. Ezt követően két-három álrendőr civil ruhában a rendőrigazolványhoz hasonló iratokkal megállította őket. Az „etető ember” készségesen átnyújtotta az iratait és a pénzét, az álrendőrök átvizsgálták, majd visszaadták neki. Ezután a turista is átadta az igazolványait és a pénzét, átszámolták és amikor visszaadták, már „lenyúlták” a pénz nagy részét. Ha valaki ezt észrevette, akkor körbefogták, volt akit késsel fenyegettek meg és feltuszkolták egy buszra. Erről videofelvétel készült, és az elkövetőket elfogták.

A rendőr alezredes figyelmeztetett, hogy veszélyes szembeszállni a zsebtolvajokkal, mert sokan nem riadnak vissza az erőszaktól sem. Olyan eset is volt, amikor a tiltakozó férfit agyonverték. Ezért ha észrevettük, hogy megloptak minket, érdemes megnézni a közelben lévő szemeteskosarakat és bokrokat, mert miután a pénzt kivették, az igazolványokat, tárcákat rendszerint eldobálják a tolvajok. Sokszor előfordul, hogy a guberálók találják meg ezeket az iratokat és megkeresik a tulajdonosaikat, hogy némi aprópénz ellenében visszaadják. Ők nem azonosak az elkövetőkkel.

Palotás István elmondta, hogy Budapest a román zsebesek célvárosa, de a zsebtolvajlások száma folyamatosan csökken. 1998-ban volt a legtöbb zsebtolvajlás, majdnem nyolcezer ilyen esetet jelentettek a rendőrségen, '99-ben 6100, tavaly 5200 hasonló feljelentés érkezett. Idén nem nőtt ezeknek a bűneseteknek a száma.

De mi lesz az áldozatokkal? Mit tehet az az idős asszony, akinek gyógyszerre sem marad pénze, vagy az a vidéki, aki haza sem tud utazni? A Fehér Gyűrű Közhasznú Egyesület több mint tizenegy éve foglalkozik a bűnözés áldozatainak támogatásával. Ha valaki ilyen kiszolgáltatott helyzetbe kerül, kifizetik az útiköltségét vagy adnak pénzt gyógyszerre. Sokszor a rendőrök adják meg a kárvallottaknak az egyesület telefonszámát.

Kővári András, az egyesület elnöke arra hívta fel a karácsonyi bevásárlók figyelmét, hogy alaposan rejtsék el az értékeiket, ne egy helyen tartsák a pénzüket. Mint mondta, a zsúfolt tereken történő vásárlás azért is veszélyes, mert valaki előveszi a pénztárcáját, fizet, megy a másik árushoz, de közben a zsebesek kifigyelik, hogy hol tartja a bukszát. A másik szokványos gond, hogy vásárló körútra kocsival megyünk és a nagyobb értékű műszaki cikkeket, ruhaneműket nem dugjuk el a csomagtartóban, így szinte felkínáljuk a lehetőséget a tolvajoknak. Gyakran fordul elő olyan lopás is, hogy a bűnelkövető egyszerűen beüti a kocsi ablaküvegét, és elviszi a kiszemelt tárgyat. Kővári András elmondta, hogy természetesen nem tudják az évi félmillió bűncselekmény összes sértettjét kárpótolni, de ebben az évben már több mint hárommillió forint segélyt adtak a rászorulóknak.

Ellenzéki bírálat az egészségügyi tervezetnek

A most elkészült hosszú távú egészségpolitika cselekvési tervét bírálta a fővárosi Fidesz-frakció. A terv nem tartalmaz indoklást, és nem jelöl meg forrásokat – állítják a képviselők.

GIDRÓ KRISZTA

Az egészségpolitikai cselekvési tervet konszenzussal kellene elfogadni, a Fidesz–MDF–MKDSZ-frakció azonban a most beterjesztett javaslatot nem tudja támogatni – jelentette ki *Kupper András*, az egészségügyi bizottság alelnöke. A politikus szerint a terv csupán arra jó, hogy a választások előtt minél több pénzt elkölthessen a városvezetés. A javaslat nyolc meglévő budapesti kórházat regionális intézménnyé alakítana át, erre a célra öt év alatt 30 milliárd forintot költene el. Az összegből 1,8 milliárd forintot a következő évben az átalakítás megtervezésére és előkészítésére fordítanának. A többi kórház egy része városi intézményként, egy másik része pedig szakkórházként üzemelne tovább. Ezek felújítására 9 milliárd forintot szán a terv, gép-műszer beszerzésére további 16,5 milliárd forintot költenének. A javaslat ugyanakkor nem jelöli meg az elköltendő pénz forrását.

Kupper András kijelentette azt is: a városvezetés hiába töri a fejét hosszú távú terveken, ha jelenleg a Péterfy Sándor utcai kórház toxikológiai osztályának gondjait sem tudja megoldani, ez ugyanis óriási veszteséget termel, ám a főváros nem tesz semmit ebben az ügyben.